JURIS
CANONICI
THEORIA ET PRAXIS,

AD FORUM TAM SACRAMENTALE
quàm contentiosum ; tum Ecclesiasticum ,
tum Seculare.

OPUS EXACTUM, NON SOLUM
ad normam Juris Communis & Romani, sed
etiam Juris Francici.

Authore JOANNE CABASSUTIO Aquisextiensi,
Congreg. Oratorii Domini JESU Presbytero.

Editio postrema ab ipso Authore recognita & aucta.

LUGDUNI,
Sumptibus PETRI BORDE, JOANNIS,
& PETRI ARNAUD.

M. DCC. IX.
CUM PRIVILEGIO REGIS.

EMINENTISSIMO DOMINO

HIERONYMO GRIMALDO,

S. R. E. CARDINALI,

Aquarum-Sextiarum Archiepiscopo:

JOANNES CABASSUTIUS Aqui-Sextiensis, Oratorii Domini nostri, JESU Presbyter S. D.

ETSI commune omnium Christianam Religionem profitentium Officium in imitatione Christi consistat, cujus Apostolus nos adhortatur, ut simus imitatores sicut filii charissimi; Sanctusque Ecclesiæ Doctor Gregorius Nyssenus toto suo ad Harmonium libro explorans quidnam rei sit Christianismus, nihil aliud esse commonstret quàm imitationem Christi Domini: hoc tamen officio arctiùs præ cæteris adstringuntur illi quos, ut Divinæ Scripturæ verbis utar, posuit Spiritus Sanc-

ã 2

tus, Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo. Horum quippe vitam necesse est specimen esse Christianæ perfectionis, & lucernæ instar cæteris omnibus qui in domo Dei sunt præfulgere, ut subditi horum Fideles eorum imitatione mores suos ad exemplum Christi sanctissimè erigant, sitque spectabilis inter eos Præsul, tanquam supremi Pastorum Principis, nostræque omnium salutis Authoris spirans ac vivens effigies. Hoc ipsum non inanis jactantiæ, sed Divini Spiritus impulsu de se prædicat Gentium Apostolus: *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.* Hanc Tibi mentem insidere, hoc Te duci proposito imitandi Jesu Christi norunt quotquot vitæ tuæ rationem perspectam habent; hoc mores, hoc actus tui, hoc instituta tua palam faciunt. Hoc solo spiritu ductus Ecclesiæ cultui & obsequiis vitam omnem & labores tuos consecrasti, pro qua tuenda & ornanda per illustres diversis temporibus tum Legationes, tum Præfecturas magnâ solicitudis, religionis & prudentiæ laude obivisti. Summos etiam Pontifices indefessâ operâ, sapientissimis consiliis & laboriosis officiis demeruisti, tum ante, tum post delatam Tibi ob insignia merita Cardinalis Purpuram. In istis quidem omnibus à Te gestis solam Dei gloriam expetivi; humanæ verò gloriæ nulla Tibi cupiditas incessit. Exploratum tamen est, quod veteres Sapientes prodidêre, gloriam esse umbræ persimilem, quæ insequitur fugientes, cùm tamen fugiat insequentes. Ita enim factum est, ut tua inter homines laus & perhonorifica fama quam despexisti, virtutis tuæ comes & assecla fuerit, atque etiam invitus stabile fundamentum ad gloriam & dignitatem Nominis tui latiùs propagandam

pagandam

pagandam & altiùs exſtruendam ſubjeceris. Attamen in tanta negotiorum Tibi incumbentium mole mens tua ſublimis ad unicum propoſitum ſibi finem Deum inceſſanter aſpirabat, & ardenti affectu illas myſticæ Columbæ pennas cum Regio Pſalte deſiderabat, quibus ſublevata, ab omnium aſpectabilium rerum ſolicitudine libera, convolans ad Deum, ei ſoli tandem vacaret, in eoque deinceps conquieſceret. Atque hoc beneficium propitio votis tuis Numine conſequutus es ampliſſimum, ex quo noſtræ hujus Providentiæ, quæ prima Galliarum Chriſtianæ Fidei documenta à primis ipſis Domini noſtri diſcipulis excepit, creatus es Archiepiſcopus. Itaque ſtationi huic illigatus, juſtamque obtendens reſidendi neceſſitatem, tumultuoſis Aulæ tum Romani Pontificis, tum Chriſtianiſſimi Regis fluctibus Te ſubduxiſti, ut in iſto tranquillo portu conquieſceres ſoli Deo vacans, & commiſſi Tibi gregis ſaluti proſpiciens. Quanto verò ſtudio ferveat in Te zelus domus Dei, ejuſque quam decet ſanctitudo in longitudinem dierum, decorem diligas, teſtatur tuis impenſis fundatum illud celebratiſſimum Aquenſe Seminarium, ex quo velut ex Argonautarum navi, aut equo Trojano, tot ut ita dicam, Heroës Sacræ Militiæ addicti prodeunt. Teſtantur inſuper illæ Sacerdotum à Te inſtitutæ per univerſam Diœceſim excurſiones, claſſicum adversùs omnia peccata proclamantium, quorum indefeſſo labore flagitia quæque ſtirpitùs evelluntur, ignorantia populorum diſcutitur, ſimultates extinguuntur, ſacrilegæ confeſſiones reparantur, & omnis plebs ad meliorem frugem revocatur. Teſtantur etiam eximiæ tuæ illæ Sanctiones, quibus Eccleſiæ Sanctæ

disciplinam undequaque suffulsisti. Testatur & illa nunquam satis laudata provisio tua, per quam videmus totâ Dioecesis amplitudine ad singulas metrocomias Clericorum concursus statis hebdomadæ diebus, ex circumjacentibus vicis & minoribus oppidis ad Ecclesiasticas collationes & dissertationes, quibus præficiuntur delecti Presbyteri virtutibus & eruditione insignes. Quàm est speciosa, Te duce, Te auspice hujusce Dioecesis tuæ facies? Lubet hoc loco cum Regio Vate illo divinitus inspirato sic exclamare: *Quàm pulchra tabernacula tua Jacob, tentoria tua Israël! ut valles nemorosæ, ut horti juxta fluvios irrigui, ut tabernacula quæ fixit Dominus, quasi cedri propè aquas?* His verò tuis sanctissimis institutis, quæ Tibi ad perennem felicitatem viam muniunt, Te verum probas imitatorem Jesu Christi, ad hoc unum intenti ut nos sanctificaret, exhiberetque ipse sibi Ecclesiam gloriosam, non habentem maculam, neque rugam, aut aliud hujusmodi; sed ut sit sancta & immaculata. Ad istam gregis tui sub Te optimo & amantissimo Præsule cumulandam felicitatem quamplurimi Tibi subditi Sacerdotes creditas sibi à Deo animi facultates & spiritualia dona, Te hortatore conferunt. In his ego, tametsi aliorum meritis impar, sperans Tibi non injucundum fore, quidquid in me studiorum inest, in Tui obsequium & Cleri utilitatem jampridem impendere institui. Isto ductus affectu ante aliquot annos Notitiam Consiliorum sub Illustris Nominis tui præsidio edidi: deinde tuo jussu brevem de Usuris tractationem: eodemque studio impulsus istam Juris Canonici Theoriam & Praxim quantâ valui diligentiâ contextam,

contextam, tutelæ tuæ clypeō munitus, tuæ benevolentiæ dignatione fretus, tuis cohortationibus excitatus, publicæ tandem luci permitto. Faxit Deus ut iste labor eam quam intendo frugem pariat, tuaque Eminentia ad gregis Dominici salutem diu persstet incolumis.

AD

AD LECTOREM
Admonitio Authoris.

IN tradendis disciplinis, maximè verò illis quæ ad morum institutionem pertinent, multipliciter peccari contingit. Plerique ex quodam animi morbo receptas & probatas viris præstantioribus, qui in disciplinis investigandis indefesso studio, miraque ingenii felicitate versati sunt, sententias amore novitatis fastidientes, doctrinas recentes consectantur. Quibus illud apprimè convenit quod in Atheniensibus divina Scriptura notat Act. 17. *Athenienses autem omnes, & advenæ hospites ad nihil aliud vacabant, nisi aut dicere, aut audire aliquid novi.* Isti sanè quibus aures ad novitates pruriunt, cùm non sincero judicio, sed animi levitate ducantur, veram & solidam rerum cognitionem nullatenus assequi valent; & cùm illa rudi materia quæ principium generationis corporum à Philosophis censetur, hoc commune habent, ut quemadmodum ista novæ, atque etiam sæpènumerò vilioris formæ appetitui ingenito, veterem & nobilissimam formam animæ viventis rejiciendo, quasi nimiæ excellentiæ pertæsa, formam cadaveris expetit; sic etiam illi à Sapientibus traditam olim disciplinam hoc solo fastidiunt, quòd gratiâ careat novitatis, ut sibi in absurdis & paradoxis rerum novarum studio complaceant: perinde ac si quis decens admiranda illa mundi luminaria Solem, Lunam, cæteraque cœlis affixa sydera, & in his infirmis elementis perfectissimè efformata corpora dedignaretur, & horum vice cometas in cœlis, & corporum monstra in terris substitui averet. Hujusmodi fuerunt insaniâ circumforanei quidam audaculi, & vix semieruditi, de summis & eximiis viris mirâ ingenii fecilitate præditis, qui multos annos tum Theologiam, tum Jurisprudentiam Canonicam in primariis totius Europæ Academiis magna nominis celebritate professi sunt, perversè judicantes; ex quibus ob insignia

insignia merita nonnulli ad supremam Petri Sedem, ut duo Innocentii, III. & IV. & Adrianus VI. alii ingenti numero, non sorte, non affinitatis respectu, non gentis nobilitate, non opibus, non ambitu, non aulicis artibus, sed solo præcellentium meritorum delectu ad Cardinalium, Archiepiscoporum, Episcoporum dignitatem provecti sunt; quidam alii, ut S. Raymundus, qui jussu Gregorii IX. Codicem Decretalium compilavit, & Summam Casuum dictam Raymundinam conscripsit; S. Thomas, S. Bonaventura, S. Antoninus, in Album Sanctorum qui publico Universæ Ecclesiæ cultu honorantur & invocantur, adscribi meruerunt. Sancti quidem Antonini Florentinorum Archiepiscopi Summam proponit legendam & addiscendam primum sub Carolo Borromæo Mediolanense Consilium Provinciale, sub titulo, *Qui libri potissimum à Clericis legendi.* Alios Summi Pontifices etiam ex remotis & alienis ditionibus Romam acciverunt, ut eorum scientiâ & sapientissimis consiliis in arduis negotiis & difficultatibus decidendis uterentur; in istis eminet Martinus Navarrus, à quo præceptore alterum Juris Canonici decus Didacus Covarruvias Episcopus Segobiensis, & Supremus Hispaniarum sub Rege Philippo II. Cancellarius, in lib. 4. Decretal. Part. 1. Cap. 1. Num. 14. gloriatur se Jurisprudentiam didicisse, cùm ille non vulgari honorario Jus in Universitate Salmanticensi prælegeret; quique Romam evocatus tanti habitus est, ut quandoque viri sapientiâ & longo usu, studiisque consummatissimi, occurrentibus gravibus quibusdam difficultatibus Navarrum esse consulendum, ejusque consilio standum communiter deliberaverint: & præcellens ille Cardinalis Bellarminus suum de Scriptoribus Ecclesiasticis librum commemoratione Martini Navarræ, cujus magnam doctrinam & pietatem commendat, quasi aureâ quadam fibulâ conclusit. O si ad aliquorum malè feriatorum libidinem stellæ istæ, quæ in firmamento Ecclesiæ præfulgent, extinguerentur! Quot ignorantiæ tenebræ, quot novarum opinionum monstra, quot animarum laquei & conscientiarum tendiculæ ad efformandam novam veteri disciplinæ oppositam doctrinam in medium proferrentur? Quantæ inter novos Doctores exurgerent opinionum concertationes & simultates? Quantis ambiguitatum tenebris obvolverentur piorum mentes? Quantis scrupulorum aculei divexarentur illâ extinctâ luce, quam tot sapientissimi & eruditionis præcipuæ Viri collatis laboribus, studiis & frequentibus ad Deum precibus per annos ferè quingentos accenderunt? Expectanda essent plura sæ-

cula donec pares exurgerent tum superiùs nominatis, tum Dominico Soto Academiarum Hispaniæ, & Concilii Tridentini, in quo præfulsit, ornamento; & Sylvestro Prierati Sacri Palatii Magistro, ambobus Dominicanis; tum nunquam satis laudato Cardinali Francisco Toleto è Societate JESU, & aliis.

II. Cùm tamen proclives sint hominum sibi nimis indulgentium animi ad opposita extrema, nec libenter in mediocritate, quæ ut plurimùm virtutis & veritatis propria est sedes, conquiescere velint, æquale vitium est hominum ad opinionum morumque laxitatem, & aliorum in oppositam nimiamque rigiditatem deflectentium. Non me latet in singulis ac seorsim spectatis, quantumvis præstantibus Scriptoribus, rariùs quidem, sed tamen aliquando utrumque extremarum opinionum posse notari defectum. Nemo enim mortalis usque adeò eruditus & perspicax est, ut non aberret aliquando: sed hujusmodi singulorum defectus advertit & corrigit communis cæterorum gravium Authorum consensus, quo fit ut errare interdum aliquis possit inhærendo alicujus gravis & laude digni Scriptoris opinioni; non tamen peccabit inhærendo communi, vel majori graviorum & sapientiorum Doctorum consensui, modò propria ipsius conscientia, quamvis erronea, non adversetur. Leves autem Authores, & novarum, suspectarumque opinionum studiosos opifices, quamvis mutuò initâ inter se factione plusquam centeni occurrerent, nihil moror. De talibus admonet Evangelium: *Cæcus si cæcum ducat, ambo in foveam cadunt*. Præferendum esse gravium Authorum consensum unius, aut alterius, etiam gravis alioqui Authoris singularibus placitis, sapienter docent Joannes Andreas in cap. 1. de constit. & Navarra cap. 27. num. 280. duo Canonici Juris lumina.

III. Sanctus Joannes Damascenus in fine sui hæreticorum catalogi quosdam notat, quos vocat Ethicoproscoptas, id est circa morum doctrinam errantes: horum verò duo invicem contraria, sed tamen æqualiter perniciosa dicit esse genera; eos scilicet qui nimia facilitate & segnitie res quæ illicitæ sunt, dicunt esse licitas; & illos è contrario, qui nimiâ severitate res quæ licitæ sunt, pronunciant illicitas. Utrosque eodem judicio, parique maledictione condemnat Deus Isaïæ 5. *Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum*. Præclarè quoque ait S. Bonaventura lib. 2. Compend. Theolog. Verit. cap. 52. *Cavenda est conscientia nimis larga,*

larga, & nimis stricta: nam prima generat præsumptionem, secunda desperationem: item prima sæpe dicit malum bonum, secunda è contra bonum malum: item prima sæpe salvat damnandum, secunda è contra damnat salvandum. Idemque Sanctus Doctor paulò post subjungit: *Error conscientiæ causatur ex singularitate, quâ homo sequens sensum proprium non conformat se aliis, nec sequitur communes vias bonorum. His convenit illud Numer.* 11. *Extrema castrorum consumpsit ignis.* En igitur ut Seraphicus Doctor extrema opinionum quasi oppositos scopulos Scyllæ & Carybdis declinanda docet; auream verò consectandam mediocritatem, quam ab illo inveniri monet, qui communes sequitur bonorum vias, proprioque abdicato sensu, communi bonorum judicio se conformat.

IV. A quibusnam ingeniis ultra modum aut severioribus, aut indulgentioribus magis periclitetur animarum salus, difficile æstimatu fuerit. Per indulgentiores quidem deducuntur animæ per spatiosam & latam viam quæ ducit in æternam perditionem, taliumque Directorum obstetricante manu educitur coluber tortuosus, concipitur, paritur & fovetur peccatum. Hinc apud Ezechielem cap. 13. Dominus indignatur & maledicit consuentibus pulvillos sub omni cubito, & facientibus cervicalia sub capite universæ ætatis, ut scilicet molliter & blandè in peccatis suis conquiescant homines seducti, sibique de hujusmodi Directoribus complacentes. Hos perstringit Isaïas cap. 30. *Qui dicunt videntibus, Nolite videre; & aspicientibus, Nolite aspicere nobis ea quæ recta sunt: loquimini nobis placentia, videte nobis errores.* Sapienter ait S. Hieronymus ad Eustochium Epist. 19. *Quoniam mel in Dei sacrificiis non offertur, nimia dulcedo arte mutata est, & quadam, ut ita dicam, piperis austeritate condita. Apud Deum enim nihil voluptuosum, nihil tantùm suave placet, nisi quod in se habet aliquid mordacis veritatis.* Illud quidem à Domino significatum credo ubi mel à sacrificiis prohibet, sal verò naturali acrimonia præditum adhiberi jubet. Ecclesiam certè nuper ingemuisse vidimus à factione quorumdam novorum Casuistarum, qui quum antiquos aspernarentur, seque illis longè præferendos jactanter scriberent, eam morum relaxationem, & criminum etiam atrocissimorum licentiam quamplurimis editis libris prædicabant & propugnabant, ut satis mirari nemo possit hæc opinionum portenta quæ Alexander VII. proscripsit & anathematizavit, potuisse hominibus probari, quibus aliqua rationis & probitatis scintilla superesset: adeò interest com-

muni Patrum & Doctorum consensui debitam servari laudem & approbationem.

V. Cæterum sicut noxia est laxior indulgentia, ita & immoderata in rebus conscientiæ austeritas, quæ hominum imbecillitatem nihil pensi habens, neque à præceptis consilia discernens, dum illos ad nimis ardua compellit, viam salutis æternæ, quam Christus illis aperuerat, præcludit; salvandos, ut ait D. Bonaventura, damnat, & conscios propriæ infirmitatis ad desperationem adigit. Accidit enim ut miseri homines hac audita rigidiore doctrinâ credant vel dubitent inesse mortalem culpam ubi nulla est; sed tamen rei difficultate victi, ex erronea conscientia mortaliter peccent & damnentur. Suam ex opposito benignitatem Salvator hominum Jesus Christus nobis enixè commendat: *Venite ad me*, inquit, *qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite jugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde; & invenietis requiem animabus vestris: jugum enim meum suave est, & onus meum leve*. Idemque Scribas & Pharisæos hoc nomine criminatur, Matth. 23. *Alligant enim onera gravia & importabilia, & imponunt in humeros hominum*. Quem in locum vetus Operis Imperfecti Author, qui sub nomine S. Chrysostomi prodiit, ita commentatur: *Tales sunt nunc etiam Sacerdotes, qui grave pondus venientibus ad pœnitentiam imponunt; qui dicunt, & non faciunt: & sic dum pœna præsentis pœnitentiæ fugitur, contemnitur pœna peccati futura. Sicut enim si fascem super humeros adolescentis, quem non potest bajulare, posueris, necesse est ut aut fascem rejiciat, aut sub pondere confringatur: sic & homini cui grave pondus pœnitentiæ imponis, necesse est ut aut pœnitentiam tuam rejiciat, aut suscipiens, dum sufficere non potest, scandalizatus amplius peccet*. Qui locus allegatur in can. *Alligant*, 26. quæst. 7. His accedit S. Ambrosii prudens discretaque admonitio commentar. in Psalm. 118. Serm. 5. *Sunt etiam nobis qui timorem Dei habent, sed non secundùm scientiam, statuentes duriora præcepta quæ non possit humana conditio sustinere. Timor in eo est, quia videntur sibi consulere disciplinæ, opus virtutis exigere. Sed inscitia in eo est, quia non compatiuntur naturæ, nec æstimant possibilitatem*. Quapropter præclarè admonet in suis distichis S. Gregorius Nazianzenus:

Μὴ δικαιοσαύλω τὶν ἀκάμπτεο μή τε φρόνησιν.
Ἀσκολεύσαι ἔχειν. μέτρον ἄριστον ἅπαν.

Noli

Noli juſtitiæ rigidæ & inflexibili, neque prudentiæ verſatili addictus eſſe. Optima eſt in omnibus moderatio.

VI. Advertant quæſo illi qui omnia reprobare ſolent quæcumque non ſapiunt extremam rigiditatem, quàm directè adverſetur eorum propoſitum ſacro Canoni ſic admonenti: *In his verò ſuper quibus jus non invenitur expreſſum, procedas æquitate ſervatâ, ſemper in humaniorem partem declinando, ſecundùm quod perſonas & cauſas, loca & tempora videris poſtulare:* cap. ult. de tranſact. Diſcerni vix poteſt ex duabus extremitatibus relaxationum & rigiditatum, utra plures animas in infernum præcipitet. Prima quidem ſpatioſam illis viam aperit, quæ Chriſto atteſtante ducit ad perditionem: ſecunda verò, quæ privato, non Evangelico ſpiritu præſcribuntur, eaſdem urget ad æternam damnationem duplici tramite, ſcilicet erroneæ conſcientiæ, & deſperationis ex nimia difficultate. Etenim perſuaſæ ſibi, eſſe mortale peccatum ubi nullum eſt, & aliunde rei difficultate deterritæ, mortaliter peccant ex erronea conſcientia, propriæque infirmitatis experimento: & ex deſperatione eò tandem labuntur, ut præcedentem, quâ anteà afficiebantur, ſalutis ſuæ curam penitus abjiciant.

VII. Conſtat ex nimium pertinaci ad æquo rigidiorem illam, quæ ſuprà deſcripta eſt, diſciplinam affectu permultas hæreſes ortum duxiſſe, quales fuerunt Novatianorum, Encratitarum, Manichæorum, Montaniſtarum, Cataphrygum, qui pro ſuis ultra modum rigidis obſervationibus bellum Eccleſiæ indixerunt, & Fideles quoſque ſugillaverunt ut carnales, animales, ſenſuum voluntatibus addictos & indiſciplinatos. Novationi pariter eadem tetrici ſpiritus rigiditate ſemel lapſos omni ſpe veniæ excludebant, & Chriſti Eccleſiam averſabantur hac ex cauſa, quia lapſos pœnitentiâ functos reconciliabat. Quis crediditſſet Tertullianum præcellentis ingenii Scriptorem, qui tam ſtrenuè patrocinatus Eccleſiæ fuerat editis invictiſſimis ad Gentiles apologiis, & adversùs hæreticos libro illo de Præſcriptionibus, qui velut arx inexpugnabilis & munitiſſimum armamentarium vel ſolus ſufficiat ad omnes hæreſes bellandas, futurum tamen acerrimum hæreſis propugnatorem, & quod amplius admireris, inſulſiſſimi Montani, & duarum mulierculaum fanaticarum diſcipulum? Scilicet tetricum & ſuperbum ejus ingenium quidquid extremum rigorem & inflexibilem duritiem non ſapiebat, inſolenter & protervè dedignabatur. Fugam in perſequutione crimini vertit, præferens Montani dogma Chriſto ſuis ſuadenti diſcipulis, ut urgente per-

ſequutione fugiant de civitate in civitatem, ut ex ejus libro de fuga in perſequutione liquet. Militibus Chriſtianis fas eſſe præfractè negat, coronam pro accipiendo (ut tunc moris erat) donativo in capite deferre: quâ futili & falsâ doctrinâ poterat facilè odium & perſequutio Gentilium in Chriſtianos recrudeſcere, ut contigit Chriſtiano militi cruciatibus addicto, qui hac imbutus perſuaſione incoronatus ad donativum recipiendum accelerat, ut patet ex ejus de Corona militis libello. Idem ſecundas nuptias pari cum ſtupris condemnatione criminatur, ut ex ejus Tractatibus compertum eſt de Monogamia, & de Pudicitia. In hoc ſecundo Romani etiam Pontificis Decretum illis qui fornicati aliquando fuerint pollicens veniam, ſi converſi canonicâ pœnitentiâ functi fuerint, proclamat propudioſum & infame, atque ad inſcriptiones amandat proſtibulorum januis præfigendas. Idemque in Orthodoxos, quos pro ſua modeſtia perpetuò vocat animales, acriter invehitur libro de jejuniis adversùs Pſychicos, hoc nomine, quòd multò minùs quàm Montaniſtæ jejunarent.

VIII. Quid Luciferum Calaritanum Epiſcopum commemorem? Illum enim poſt inſignia virtutum ſpecimina, poſt mirifica de Eccleſia in arduis negotiis & temporum difficultatibus merita, nimia inflexi animi ſeveritas in ſchiſma præcipitem egit. Quia nimirum præfractè averſabatur ſapientiſſimum tum Liberii Romani Epiſcopi, tum Alexandrinæ Synodi Decretum, cui magnus præſederat Athanaſius, prorſus ad Eccleſiæ tantoperè periclitantis pacem inſtaurandam, & reducendos ad orthodoxam Fidem Arianos neceſſarium. Iſto itaque pervivaci ſpiritu pernicioſum diuturnumque ſchiſma Antiochiæ excitavit in odium Meletii laudatiſſimi Epiſcopi, hoc prætextu, quod antequam ejus urbis Patriarchatum iniret, exteriùs cum Arianis communicaverat; ideoque novum ibidem inſtituit Lucifer Epiſcopum Paulinum. Nec his contentus, nolens deinceps quidquam habere commune cum reconciliatis Arianis, neque cum Orthodoxis qui cum reconciliatis communicabant, omnem cum Eccleſia Catholica, tanquam veterum Canonum infractrice, communionem abrupit uſque ad vitæ ſuæ exitum.

IX. Multorum verò conſulens utilitati, amice Lector, permultas tractationes in unum corpus redegi, quales ante hac viſæ non fuerunt in unum compilatæ, ſed diſſitis ac ſejunctis voluminibus diſperſæ. Alii namque Scriptores Canonicam diſciplinam, qua methodo in Univerſitatum Scholis tradi ſolet, egregiè explicatam, non ad uſum forenſem,

rensem, sed ad theoriam, seu speculativam notionem litteris commendaverunt: alii ad praxim collimantes in ea sola versati sunt quæ conscientias dirigit, & ad usum pertinet sacræ Confessionis. Cæterùm alii diversum sibi scopum præfigentes, eam solam sibi proposuere praxim, quæ circa beneficiarias & contentiosas causas occupatur. Atque etiam ex Authoribus istis aliqui solius Juris Communis practicam disciplinam tradidere, nihil eorum attingentes quæ ad Gallicanum usum, consuetudines ac leges Regni Francici, plerumque à Jure Communi diversissimas, singulariter pertinent. Quocirca operæ pretium non exiguum fore visum est, si post diuturna in his studia & indefessam perquisitionem, harum cunctarum Ecclesiasticarum rerum pleniorem tractationem susciperem, quæ simul theoriæ principia umbratilis, & utriusque fori usum, tum secundùm Jus Commune, tum etiam secundùm Jura Gallicana complecteretur: quæ tam multiplex atque diffusior cognitio cùm hactenus hauriri non nisi ex multorum voluminum operosa lectione posset, jam multò faciliùs & celeriùs per hasce lucubrationes nostras compararetur. In his præterea curam adhibui, ut quæ sæpenumerò alibi perplexè & obscurè traduntur, quantâ potui perspicuitate declararem.

EPISTOLA

EPISTOLA

A. R. P. D. PAULUTIO Sacræ Romanæ Rotæ Auditore ad hujus Operis Authorem transmissa.

Admodum Reverendo Patri ac Domino, Domino JOANNI CABASSUTIO, *Congregationis Oratorii Domini JESU Presbytero.*

ADMODUM REVERENDE PATER AC DOMINE,

Vix prodiit summo Venetiis excepta plausu Notitia tua sacrorum Conciliorum, & vel solo excitatus titulo, ob quem (cum Plinio dicam) sacri Juris cultor vadimonium deserat, statim eam mihi habendam censui. Legi, & opinioni Opus respondit: nihil enim reperi non in ea brevitate mirandum. Suspexi Diatribarum elegantiam, ac planè selectam Ecclesiasticam eruditionem. Dimissâ benigno nutu Serenissimæ Reipublicæ Venetæ sacrorum Canonum interpretatione, quam è prima Sede vespertina in Patavino Lycæo profitebar, evocante Summo Hierarcha Clemente X. veni ad Jus reddendum in supremo Romanæ Rotæ Auditorio, vixque lumina attigi ac Opus alterum à doctissimo Cabassutio vulgatum audivi. Pro contracto, mecumque delato in id nominis cultu, quæsivi anxiè, percurri avidè, & pristinæ æstimationi non modica facta est accessio; Theoriæ enim Canonici Juris junctam mirificè conspexi Praxim, ac eâ non omissâ quæ in florentissimo Galliarum Regno obtineat; ac brevitatem ubique sine dispendio, sine fuco elegantiam, sine fallacia doctrinam. Indeque opportunum nactus interpretem Illustrissimum Joannem Baptistam Chiavary, Abbatem S. Mariæ de Regali, Româ in comitatu

comitatu Eminentissimi Cardinalis Hieronymi Grimaldi Aquas-Sextias remeantem, eidem observantiæ tu Te mea, ac ingenuæ æstimationis de legavi officium, quod Tu sic excepisti, ut peruberem scriptionis tuæ reposueris usuram, quâ & propriam in me contestaris voluntatem, & Operum quæ moliris, rationem perhumaniter exhibes. Gavisus sum sic in me affectum intuens Virum à pietate, à virtute magnum, novumque lumen accendi huic ævo per Operum quæ adornat gravitatem & elegantiam. Laudo augendam tuam Theoriam, Praximque Canonicam aliis additamentis, novamque admovendam Ecclesiæ facem per Notitiam Historiarum, & Conciliorum selectorum, quam dare paras: nihilque non magnum expecto quod stilo tuo, & tanti Cardinalis suasione ac auspiciis vulgetur. Gratias ex animo & habeo, & reddo; humanitatemque illam impensè revereor, quæ te sic inclinat, ut & officia mea grata habeas, & literaria consilia tua reveles. Invideo beatum quo frueris otium: quod si pars ejus mihi daretur modica, Opus sacri Juris, quod jam satis provexi, sperarem ad culmen perducere, cujus specimen, ac lineamenta libare tibi non audeo. At aliò vocavit Numen, & quò vocat eundum. Tu perge feliciter, meque tui cultorem eximium insolubili devotionis nexu obstrictum in reliquum vitæ habe.

Romæ IV. Idus Aprilis, MDCLXXVII.

Dom. tuæ admodum Rev.

Addictissimus, & ex corde Servus
ANTONIUS PAULUTIUS.

APPROBA

APPROBATIONES DOCTORUM.

PErlegi Librum cui titulus, *Juris Canonici Theoria & Praxis, ad forum tum Sacramentale, quàm contentiosum, tum Ecclesiasticum, tum seculare*: Opus exactum non solùm ad normam Juris communis & Romani, sed etiam Francici, Authore JOANNE CABASSUTIO Aquisextiensi, Congregationis Oratorii D. Jesu Presbytero. Datum Parisiis decimoseptimo Aprilis 1674.

M. GRANDIN, pro Illustriss. Domino Cancellario Franciæ.

JUris Canonici Theoria & Praxis ad forum tam Sacramentale quàm contentiosum, tum Ecclesiasticum, tum Seculare, Authore JOANNE CABASSUTIO Aquisextiensi Congregationis Oratorii Domini Jesu Presbytero, novis nunc accessionibus ab eodem locupletata, non solùm nihil continet quod Sacris Canonibus & Catholicæ Fidei adversetur, sed etiam cùm insignem Authoris pietatem ubique sapiat & doctrinam, ad Reipublicæ Christianæ utilitatem & commodum plurimùm conferet, suosque Lectores & in Ecclesiastico Jure exercitatiores reddet & meriores. Ita censeo, ita testor. Datum Aquisextiis die 9. mensis Maii, anno Domini 1684.

JAUBERT, in Universitate Aquisextiensi Antecessor, & Sacrorum Canonum Professor Regius.

Licentia Reverendissimi Patris Generalis Congregat. Oratorii Domini nostri JESU-CHRISTI.

NOs ABEL LUDOVICUS DE SAINTE MARTHE Congr. Oratorii JESU-CHRISTI Domini nostri Presbyter & Generalis Præpositus, juxta Regium diploma datum 22. Decembr. 1772. quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ejusdem Congregationis imprimant, & venales exponant citra licentiam nostram, Visis Doctorum approbatione & diplomate Regio, permittimus LAURENTIO ARNAUD, & PETRO BORDE, Lugduni Bibliopolis,

polis, ut librum cui titulus, *Juris Canonici Theoria & Praxis, ad forum tam Sacramentale quàm contentiosum, tum Ecclesiasticum tum Seculare, Opus exactum non solùm ad normam Juris communis & Romani, sed etiam Francici, Authore* JOANN. CABASSUTIO *Aquisextiensi Congregationis Orat. D. I. Presbytero*, typi sedere ac liberè divendere possint. Datum Parisiis 6. Kal. Julii 1674.

A. L. DE SAINTE MARTHE.

SUMMA PRIVILEGII REGIS CHRISTIANISSIMI.

LUDOVICUS XIV. Dei gratiâ Galliarum & Navarræ Rex Christianissimus, singulari Privilegio sancit, ne quis per universos Regnorum suorum fines, intra decem annos à die novæ impressionis finitæ computandos imprimat, seu typis excudendum curet & venalem habeat librum qui inscribitur, *Juris Canonici Theoria & Praxis, ad forum tam sacramentale, quàm contentiosum, tum Ecclesiasticum, tum Seculare, Authore* JOANNE CABASSUTIO, *Presbytero Congregationis Oratorii Domini JESU*, præter PETRUM BORDE, Bibliopolam Lugdunensem, aut illos quibus ipsemet concesserit. Prohibuit insuper eadem authoritate Regiâ omnibus suis subditis eundem librum extra Regni sui limites imprimendum curare, vel quempiam ubicumque fuerit, ad id agendum impellere ac instigare, sine consensu dicti PETRI BORDE: Idque omne sub confiscatione librorum, aliisque pœnis contra delinquentes expressis, uti latiùs exprimitur in Literis datis Parisiis die 20. Maii 1685.

Ex mandato Regis,

Signatum L E PETIT.

Peracta est hæc posterior editio die 29. Junii 1985.

ĩ 2 SYNOPSIS

SYNOPSIS
LIBRORUM ET CAPITUM
THEORIÆ ET PRAXIS
JURIS CANONICI.

LIBER PRIMUS.

LIBER

LIBER II.

Qui est de Beneficiis Ecclesiasticis. pag. 95

LIBER III.

In quo agitur de Sacramentis. pag. 213

III. Do-

LIBER IV.

De judiciis Ecclesiasticis. pag. 337

XII. De

LIBER V.

Qui est de delictis, eorumque pœnis canonicis. pag. 391

LIBER VI.

Theoriæ & Praxis Juris Canonici. pag. 493.

JURIS CANONICI THEORIA ET PRAXIS.

LIBER PRIMIS.

CAPUT PRIMUM.

Præcipuus ac ultimus finis, ad quem collimare debet Canonica Jurisprudentia: materia circa quam versatur, ejusque partitiones.

STUPENDA prorſus, nec unquam ſatis deploranda eſt humani cæcitas animi, quem Divinus Spiritus ſuâ illâ ſupernaturali luce non colluſtraverit. Cùm enim nihil ita hominis interſit, eſquè tam neceſſarium ſit, ut eſt cognitio finis ac felicitatis ſuæ, ad quam omnis vita, omniſque actus dirigendus ſit; ipſi tamen Gentiles Philoſophi, qui omne ferè ſtudium ad hanc perquiſitionem contulerunt, à ſcopo iſto adeò infeliciter aberrarunt, ut veterum Romanorum doctiſſimus Varro, teſte Auguſtino lib. 19. de Civit. Dei, cap. 1. ducentas octoginta & octo diverſas de fine, ſummoque hominis bono ſententias collegerit; cùm tamen ex tanto ſententiarum numero non niſi unica poſſit eſſe vera & complectenda, ea ſcilicet, quæ finem, ſummumque hominis bonum in unius Dei fruitione conſti-

A tuit

tuit. Hanc verò tanti momenti notitiam singulari felicitate ingenii Plato, quem Divinum cognominavit Antiquitas, assequutus est, de quo idem sic testatur Augustinus lib. 8. Civit. Dei. cap. 5. *Plato Dei imitatorem, cognitorem & amatorem dixit esse sapientem, cujus participatione sit beatus.*

Hunc sensum diu ante Platonis ortum Piorum animis infuderat Deus; Abrahamo quippe Fidelium patri sic promiserat: *Noli timere Abram, ego protector tuus, & merces tua magna nimis.* Idemque per Regium Prophetam pronuntiaverat *Beatus populus, cujus Dominus Deus ejus.* Facessat illa Sapientium Chaldæorum insipientia Regi Nabuchodonosori asseverantium, nullam esse Deorum cum hominibus conversationem. Daniel. 2. Verum istud quidem de falsis & inanibus, quos colebant, Diis: sed non de vero & unico, qui solus colendus est, Deo nobis asseverante delicias suas esse cum filiis hominum, & quem suus amor ad hoc impulit, ut juxta prophetiam Baruch, in terris tandem visus sit, & cum hominibus conversatus fuerit. Neque verò sibi quisquam persuadeat, obstare Dei cum homine consortio infinitam illam, quæ inter ambos interjecta est, disparitatem: quin potiùs illa tanta inæqualitas conciliatrix est admirabilis Dei nobiscum commercii, hoc præsupposito, Deum esse infinitæ, immensæque bonitatis. Est enim bonitas, ut divinus docet Dionysius, sui diffusiva: & quo major est bonitas, eo ipsa magis appetit esse in alios benefica; sicut quo major est ignis, eo latiùs suum diffundit ardorem. Hoc ipsum præclarè significat illa insignis Platonicorum veterum fabula de connubio Pori divitiarum Dei cum paupertate inito, ex quo progenitus sit amor. Quæcumque enim natura conjunctam habet cum bonitate felicitatem, desiderio afficitur locupletandi inferiorem naturam egestate laborantem; atque hæc vicissim desiderio ardet conjungi cum natura benefica & opulenta, cujus communione sua suppleatur indigentia, suæque miseriæ succurratur. Hujusmodi cernitur convenientia mutui amoris nutricem, cujus ubera lacte turgent, & infantem aviditate sugendi præ famo laborantem, ex qua oppositione mutuus inardescit amor, quo nutrix infantem, & infans nutricem appetit. Hac ratione egestas ac miseria humana Divinam provocat bonitatem & opulentiam, allicitque mirificè ad commiserandum & opitulandum nobis, unde conciliatur æternum mutui amoris commercium ac fœdus.

Quanta verò inde fidelibus fiducia innascitur, quàm dulce solamen exurgit perspicientibus non in terris, non in cœlis, non in hominibus, non in Angelis, non in ulla quantumvis præcellenti re creata, sed in ipso æterno, immenso & infinito Deo, ejusque perenni fruitione suam habere collocatam & stabilitam felicitatem? Huc ergo, & non aliò vitam omnem nostram, omne studium, omnes actus nostros, omnemque rerum præsentium usum referamus, dirigamus & intendamus: nec aliud appetamus, & consectemur nisi Deum, & pari cum Propheta cordis affectu exclamemus: *Quid mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram? Defecit caro mea, & cor meum: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.*

Virtutes porrò, in quibus illi, qui minùs hallucinabantur Philosophi, hominis finem ac felicitatem collocabant, amor ipse Dei, quo inardescere corda nostra debent, sibi adeò vindicat, ut suas eis conditiones & proprietates impertiat, faciatque illas suis conatibus & sanctis affectibus ancillari. Charitatis namque perinde ac ignis proprium est ut quæcunque attingit, in sui obsequium, ac demùm immutata in suam naturam convertat. Egregiè itaque Augustinus in epist. 53. ad Macedonium: *Virtus* (inquit) *non est nisi diligere quod diligendum est. Id eligere, prudentia*

dentia est: nullis inde averti molestiis, fortitudo est: nullis illecebris, temperantia: nullâ superbiâ, justitia est. Quid autem eligemus, quod præcipuè diligamus, nisi quo nihil melius invenimus? Hoc Deus est. Hactenus Augustinus.

Disciplina ergo, quâ ad justitiam erudimur, tota ad dilectionem Dei traducenda est. Judicia etiam causarum, quæ sunt ipsius justitiæ usus ac exercitium, ad unum divini amoris scopum dirigi debent: atque omnium Judicum, sive Ecclesiastico um, sive Sæcularium auribus semper insonare debent ista verè aurea Regis Josaphati monita 2. Paralip. 19. *Videte quid faciatis, non enim hominis exercetis judicium, sed Domini. Et quodcumque judicaveritis, in vos redundabit. Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite: non est enim apud Dominum Deum nostrum iniquitas, nec personarum acceptio, nec cupido munerum.* Spectabilis est Justinianea lex *Rem non novam*, Cod. de judiciis, de jurejurando à Judicibus & causarum Patronis præstando, & de habendo assiduè sacrarum Scripturarum Codice in ipso judicii loco.

Theologica disciplina, & Jurisprudentia Canonica, quasi germanæ sorores & gemellæ, pleraque inter se communia simul habent: ambæ namque directè & immediatè ad religionem spectant, ambæ pariter circa eadem ferè subjecta versantur, Scripturas sacras & divinas traditiones, Conciliorum, Summorumque Pontificum constitutiones, Sanctorum Patrum scripta. Id tamen discriminis intercedit, quod Theologica disciplina ex se merè speculativa est, & in divinarum rerum cognitione quiescit; cùm tamen Canonica Jurisprudentia referatur ad praxim, scilicet Ecclesiarum regimen, tum in temporalibus, tum in temporalibus earumdem rebus. spiritualibus

Materia porrò Canonici Juris dividitur in res Fidei, & in res quæ circa disciplinam versantur. Res Fidei comprehenduntur partim sacris utriusque Testamenti paginis, partim Traditionibus Apostolicis, quæ ut unanimes docent SS. Patres, pari nituntur cum divinis Scripturis authoritate ut tradit canon *Ecclesiasticarum*, dist. 11. desumptus ex Basilii libro de Spiritu Sancto, cap. 27. Circa res verò disciplinæ, quædam sunt per universam Ecclesiam receptæ, aliæ non ubique, sed certis quibusdam locis invaluerunt. De illis quæ in universa servantur Ecclesia egregium est Augustini documentum epist. 118. ad Januarium: *Illa* (inquit) *quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto orbe terrarum servantur, dantur intelligi vel ab ipsis Apostolis, vel à plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima authoritas, commendata atque statuta retineri: sicut quod Domini Passio, Resurrectio, atque Ascensio in cælum & adventus de cælo Spiritus Sancti anniversaria celebritate veneratur.* Sed neque in rebus disciplinæ, quæ universali authoritate stabilitæ, ususque communi ubique receptæ sunt, fas cuiquam fuerit abscedere vel transgredi quidquam, ut est præfixus à Nicænâ Synodo Paschalis celebritatis dies. Accidunt nihilominus pro particularium Ecclesiarum ac locorum institutis atque usibus diversi ritus consuetudinesque, quibus soli locorum incolæ astringuntur: advenis autem consilium datur à SS. Patribus Ambrosio & Augustino, ut dum in eisdem versantur locis se his pariter usibus accommodent; non enim sunt à delicto immunes, si scandalum inferant, juxta monitum Apostolicum 1. Corinth. 8. de usu escæ alioqui licitæ, si frater inde scandalizetur.

Sanctus istis adstipulatur Augustinus in eadem epistola 118. dicens: *Alia verò quæ per loca terrarum regionesque variantur, sicut est quod alii jejunant Sabbata, alii vero non: alii communicant quotidie corpori & sanguini Christi, alii certis diebus; & si quid aliud adverti potest, totũ hoc genus liberas habet observationes, nec disciplina ulla*

est in illis melior gravi prudentique Christiano, quàm ut modo agat, quo viderit agere Ecclesiam, ad quamcunque devenerit. Additque ibidem, beatissimæ memoriæ virum Ambrosium illa consuluisse, atque ita solitum agere, ut Romæ quidem hospitans Sabbato jejunaret; sed non Mediolani degens, ubi nihil tale præceptum, aut moribus receptum erat. Huc pertinet alterius Augustini Interrogatio, & ad ipsum Gregorii Magni Papæ responsio, eidem suadens, ut ex diversis usibus ac ritibus, quos sive Romæ, sive in Gallicanis Ecclesiis viderit servari, eos in novis Angliæ Ecclesiis instituat, quos magis ad populorum pietatem, & ad majorem Dei cultum conducere judicabit.

In summa, Jure duplici constat universa hæc Jurisprudentia, scripto scilicet, & non scripto, seu consuetudine. Scriptum Jus sacra utriusque Testamenti volumina comprehendit, prætereaque scriptis exaratos Conciliorum Ecclesiæ Canones; Pontificum etiam Romanorum Constitutiones, itemque pro diversis locis inferiorum Episcoporum Sanctiones, sanctorum insuper Doctorum Sententias. Divinarum porrò Scripturarum completus catalogus recensetur in Concilio Carthaginensi tertio, can.47. & in altero Romano septuaginta Episcoporum, cui præsedit Gelasius Pontifex: prætereaque in Tridentino sess 4. refertur simul & ab Innocentio Papa I. in epistola ad Exuperium Tolosanum Antistitem, & ab Augustino lib. 2. de doctrina Christiano, cap.8. Item ab Isidoro libro 1. Etymologiarum, cap. 1. & à Cassiodoro lib. 1. divinarum lectionum. Sanè vetustioribus quæ præcesserant temporibus, hac de re non erat pari evidentiâ definitum. De quibusdam quidem unus erat universorum Catholicorum consensus: At de quibusdam aliis inter ipsos decertabatur, an sacris accensendi essent, an ad apocryphorum classem relegandi. Quæ causa est cur nonnulli silentio prætereantur libri in priscis quibusdã catalogis, qualis est Laodicenæ Synodi can.ult. Epiphanii libro de ponderibus & mẽsuris. Gregorii Nazianzeni in carmine de Sacris Scripturis, & Hieronymi in Prologo Galeato.

Conciliorum Ecclesiæ quadruplex numeratur discrimen, inter quæ primum authoritatis gradum obtinent œcumenica, seu generalia Concilia, in quæ universa diversis ex nationibus confluxit Ecclesia. Horum convocatio ad Romanum Episcopum Petri successorem pertinet, cujus solicitudini & potestati Christus Dominus universum ovile commisit. Secundum dignitatis gradum nationalia Concilia sibi vendicant, ad quæ diversarum provinciarum Episcopi conveniunt. Tertium gradum tenent provincialia, ad quæ convocantur circumvicini sub uno Metropolitano Episcopi. Quartum diœcesanæ Synodi sub uno tantùm Episcopo. Attamen diœcesanæ Synodi antiquitùs dicebantur illæ, in quas diversi confluebant cum suffraganeis Episcopis Metropolitani diversis ex provinciis profecti. Olim enim multò latiùs patebat Diœcesis nomen, complectebatur quippe plures provincias uni alicui Patriarchæ, aut Primati, aut Exarchæ subditas. De Exarchis vide Concilium Chalcedonense can.9. & 17.

Contigit aliquando ut Concilium nationale plures numeraret Episcopos, quàm universalia, seu œcumenica nonnulla: nec tamen ex ampliore numero parem cum istis nancisci poterat authoritatem. Semperque tenenda ista est Augustini regula libro 2. de Baptismo contra Donatistas, cap.3. *Ipsa Concilia quæ per singulas regiones vel provincias fiunt, plenariorum Conciliorum authoritati, quæ fiunt ex universo orbe Christiano, sine ullis ambagibus cedunt.* Tenenda similiter ejusdem Sancti Doctoris ibidem relata regula est: *Ipsa pleniora Concilia sæpe priora posterioribus emendantur, cùm aliquo experimento rerũ aperitur quod clausum erat, & cognoscitur quod latebat,*

De

De indicta ab uno Episcopo intra proprios fines Synodo parum consultè scripsit Gratianus initio distinctionis 18. esse invalidam ad definiendum & constituendum, & solummodò valere ad corrigendum & arguendum; eique meritò Glossa contradicit his verbis: *Istud non est verum, quia Episcopi benè condere Canones possunt Episcopales, & Archiepiscopus Provinciales: quia quilibet Episcopus, & qualibet Ecclesia sibi potest statuere aliquod jus.* Idque multis Canonibus confirmat.

CAPUT II.

De diversis Sacrorum Canonum Collectionibus.

I. NEC inutilis, nec injucunda erit ista tractatio, cujus exemplum & specimen dedère tum Pomponius Jurisconsultus, tum illi, qui jubente Imperatore Justiniano Digestum Juris concinnantes tractatum præmiserunt de origine juris. Quod scribit Theodoritus comment. 1. Timoth. 5. *ἀπὸ τῆς πείρας ἡ νομοθεσία γεγένηται, ab experientia leges ortum habent*; id usuvenit in Ecclesiæ politia & regimine. Ejus enim primordiis, consuetudine ab Apostolis introducta, & ab Apostolorum successoribus Episcopis solicitè conservata, Christianorum societas regebatur, quæ consuetudo nomine Traditionis significatur ab Apostolo Paulo dicente 2. Thessalonic. 2. *State & tenete traditiones quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam nostram.* Has deinde Apostolicas traditiones curaverunt aliqui Ecclesiarum Antistites, ne progressu temporum, aut incuriâ hominum deperirent, in scripturam redigi, sub nomine Apostolicarum Constitutionum, quales primus compilavit Clemens Papa & Martyr: aut Canonum Apostolorum, quales supersunt numero quatuor & octoginta. His accessere Synodorum Decreta scriptis edita, & Summorū Pontificum Constitutiones & rescripta, Sanctorumque Ecclesiæ Doctorum collectæ sententiæ: ex quibus omnibus conflatū est Jus Canonicum, cujus compilationi plerique diversis temporibus suū laborem & industriā contulere, additis etiam alicubi quibusdam Imperialibus Legibus ac Edictis.

II. Prima Canonum occurrit illa collectio cujus in sua præfatione meminit Dionysius Abbas, quam refert continuisse Canones numero centum sexagintaquinque desumptos ex Nicænâ, cæterisque Græcorum Synodis: cujus etiam collectionis multiplex mentio fit in Synodo Chalcedonensi, actione 4. 11. & 13. atque alibi passim. Prima ipsa collectio à Græcis procusa fuit: deinde conversis in Latinum Canonibus Græcis, ad Occidentis Ecclesias pervasit; quæ tamen Latina versio haud satis accurata Dionysio visa est. Eaque illum causa impulit ad suam contexendam ex Græco fideliorem translationem, ut idem in suæ collectionis præfatione fidem facit. Siquidem paulò ante Dionysinianam collectionem præcesserat Ferrandi Carthaginensis Ecclesiæ Diaconi Canonum ex Græco in Latinum sermonem conversio: Ferrandus verò & Dionysius iisdem vixerunt & floruerunt temporibus, sub imperiis Justini I. & Justiniani. Abbatis quidem Dionysii editio defæcatior est, & translatio accuratior quàm illa cujus Ferrandus est Author, in cujus lectione non pauci occurrunt nævi. Præterea Dionysius Canones inscriptos Apostolorum, numero quinquaginta, Latinos à se factos suæ attexuit collectioni, quorum nullatenus meminit Ferrandus in sua, ut vocat, Canonum breviatione, neque

aliæ ullæ quæ præcesserant collectiones. His adde, Ferrandum nullo ex celeberrimis œcumenicis Conciliis Ephesino & Chalcedonensi proferre Canones, quia Græca ipsa, quam sequitur, collectio nihil horum continebat. At verò suæ attexuit Dionysius lucubrationi Latinitate à se donatos Canones Chalcedonenses quam etiam epistolis auxit Summorum Pontificum, à Siricio exorsus usque ad Gelasium Quis autem existimet, Ferrandum prudentiâ & pietate, omnique moderatione commendabilem virum, post accuratam Dionysii collectionem, præsumpsisse circa idem subjectum operam suam impendere voluisse cum tantis defectibus, quos potuerat visâ Dionysii editione facillimè emendare, quasi post inventas fruges & munera Cereris, voluisset homines ad glandes revocare. Præcessit ergo Ferrandi, successitque Dionysii editio, quam mox subsequuta fuit Martini Bracharensis Episcopi collectio: quem Authorem Gratianus per inscitiam sub nomine Martini Romani Pontificis allegare solet. Istis quarto loco successit Canonum compilator Cresconius Episcopus Africanus.

III. Romana verò Ecclesia suum habere cœpit Canonum codicem jam inde à Julii Romani Pontificis regimine, qui subinde temporum insequentium decursu aliorum Canonum accessione succrevit ad Pontificatum usque Gelasii Papæ, cujus inibi aliquot decreta inseruntur. Codicem istum, qui multis sæculis delituerat, nuperrimè in lucem restituit Paschasius Quesnelius, Parisinus Oratorii Domini JEsu Presbyter, ad trium vetustissimorum exemplarium, Oxoniensis, Thuanei, & Atrebatensis fidem. Codex autem, quem Justellus sub titulo Ecclesiæ Romanæ Cauonum, de tenebris vindicaverat, non potuit esse quàm privati alicujus vetus lucubratio, sed istâ Quesnelianâ tamen editione recentior. Quisquis tamen utramque collectionem penitus inspexerit permultos in utraque tum ordinis temporum, tum ex Græco traductionum errores & hallucinationes deprehendet.

IV. Succedentibus subinde novis Pontificum, aut Conciliorum Constitutionibus, augebatur apud Romanum Tribunal Canonica Jurisprudentia, seu disciplina ut admonet Leo Papa IV. can. *De libellis*, distinct. 20. his verbis: *Quibus autem utimur in omnibus Ecclesiasticis judiciis, sunt Canones Apostolorum, Nicænorum Ancyranorum, Neocæsareensium, Gangrensium, Antiochensium, Laodicensium, Constantinopolitanorum, Ephesinorum, Chalcedonensium, Sardicensium, Africanensium, Carthaginensium, & cum illis regulæ præsulum Romanorum, Sylvestri, Siricii, Innocentii, Zosimi, Celestini, Leonis, Gelasii, Hilarii, Symmachi Hormisdæ; Simplicii, & Gregorii junioris Isti omninò sunt per quos judicant Episcopi, & per quos Episcopi simul judicantur & Clerici.*

V. Successit istis Isidori Hispalensis collectio, sive sit ille Hispalensis Episcopus scriptis & sanctitate celeberrimus, ut existimat Hincmarus Rhemensis libro de Synodis, & Trithemius, aliique; sive sit alius quispiam ejusdem nominis & civitatis, cognomento Mercator, ut censent Baronius. Hic ergo qualiscumque sit suam edidit Canonum collectionem, tum Apostolicorum, tum Synodicorum, tum Summorum Pontificum, eorum etiam qui Sylvestrum & Siricium præcesserunt quamvis horum veritati diffidat Hincmarus Rhemensis scribens contra nepotem suum Hincmarum Episcopum Laudunensem, & autumet falsas & supposititias, quæ circumferuntur Constitutiones Romanorum Pontificum Siricio anteriorum. Sed ipse tamen refelli potest Nicolai I. testimonio jubentis in canone. *S. Romanorum*, distinct. 19. à cunctis recipi & obtemperari Decretalibus illis antiquitate venerandis Romanorum Antistitum illorum, qui crebrescentibus Paganorum persecutio

persecutionibus Ecclesiam rexerunt. Etsi enim negari non possit, aliquas sub illorum Pontificum nomine editas Decretales fuisse confictas; id quoque palam est, contigisse in aliis quibusdam, quæ posteriorum Pontificum nomine circumferuntur: neque conveniens est ob suppositionem quarumdam, omnibus in universum derogari fidem, quæ magnam sapientiam præferunt, & rebus, ac temporibus illis apprimè quadrant. Eademque ratione omnes quoque Synodicæ Constitutiones explodentur, quia harum aliquas constat esse falsò obtrusas. Ista porrò Isidori collectio desinit in secundum Hispalense Concilium, cui præfedisse compertum est Sanctum Isidorum Hispalensem Archiepiscopum. Isidori collectionem excepit altera Reginonis Abbatis Prumiensis, in duos distincta libros, quam penè deperditam eduxit in lucem vir eximiâ eruditione & diligentiæ laude præclarè de litterariis viris meritus Stephanus Balusius. Hujusce collectionis à Reginone cusæ meminerat dudum Bellarminus in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum. Floruit Regino sub finem sæculi noni: scripsitque præterea Chronicum satis pervulgatum.

VI. Hoc idem Canones colligendi studium capessivit felicique successu obivit inter Germanos Burcardus wormaciensis Episcopus, Ottonnis III. & Henrici II. Bavari Imperatorum ætate. Hinc primus non ordinem temporum, ut Dionysius & Isidorus; sed rerum & causarum seriem quasi in communes digessit locos. Nec minorem in Francia laudem adeptus est Ivo Carnotensis Episcopus, à quo editum est egregium Decretum. Floruit Ivo desinente undecimo à Natali Christi sæculo. Hujusce verò Decreti quandam sub nomine Pannormiæ, seu potiùs Pannomiæ edidit Epitomen incertus Author.

VII. In hac eadem Palæstra desudarunt Cresconius, Anselmus Deusdedit Cardinalis, Gregorius Presbyter, qui volumen suum titulo *Polycarpi* inscripsit.

VIII. Istis demùm omnibus successit Gratianus monachus Benedictinus in Monasterio Sancti Felicis, quod est in civitate Bononiensi, qui sæculo duodecimo Decretis suis opus exegit tempore Eugenii Papæ III.

IX. Consultò silui collectionem Martini Bracharensis Episcopi, quem Sanctus laudat Isidorus Hispalensis Episcopus in libro de Viris Illustribus, cap. 35. & in catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum, cap. 22. Hic floruit circa annum Domini quingentesimum septimum. Sed etsi Latinus fuerit; solos tamen collegit Græcarum Synodorum Canones, quos Isidorus Mercator in suam derivavit collectionem.

X. Græcorum diversæ quoque viguere diversis temporibus collectiones, quarum postrema, quâ etiam nunc in Oriente utuntur, his partibus constant, Canonibus scilicet qui nomine *Apostolorum* inscribuntur, quinque & octoginta. Hos sequuntur Græcæ octo Oecumenicæ Synodi, suppressâ ultimâ legitimâ, quæ Photio Constantinopolitanæ Sedis invasore deturbato, Sanctum Ignatium restituit; ejusque Synodi loco suppositâ schismaticâ Synodo, cui Photius ipse denuò intrusus post Ignatii obitum præsedit. His adjunxere Græci solos ex omnibus Latinis Synodis Africanos in Græcum sermonem conversos canones, pariterque Sardicenses, & istis antiquiores provinciales Synodos in Oriente olim celebratas, & orthodoxas; simulque Canones Antiochenos ab Arianis editos, necnon schismaticum Concilium Quinisextum in Trullo congregatum sub nomine Synodi Oecumenicæ. His accedunt pœnitentiarum canones Authoribus editi Sanctis Patribus, Gregorio Neocæsareensi, Dionysio Alexandrino, & Basilio Magno. In istam collectionem.

lectionem commentaria brevia scripsere Zonaras & Theodorus Balsamon pseudo-Episcopus Antiochenus, ambo schismatici.

XI. Franci sub primâ suorum Regum progenie suam quoque habuere Canonum collectionem, quæ initio Canones Apostolorum nullos, sed tantùm veterum Conciliorum Orientalium continebat, nescio an pariter Occidentalium, ut sunt Africana. Id admodum verisimile est, cùm ipsi Græci eos quoque suis collectionibus inseruerint. Sanè Pontifex Hormisdas ipsiusmet Clodovei primi inter nostræ gentis Reges Christiani coætaneus meminit collectionis Canonum Ecclesiæ Gallicanæ, in can. *Si quis Diaconus*, dist. 50. aitque ibidem videri sententias Patrum trecentorum decem & octo contentas esse. Neque verò ambigendum videtur, fuisse quoque ibidem insertos veterum Gallicanorum Conciliorum Canones, quales plerique constituti fuere tum ante, tum post Clodovei Baptismum. Seriùs autem ad Gallicanam collectionem accesserunt Canones Apostolici, urgente hanc additionem Rege Chilperico, dum Prætextatum Rhotomagensem Episcopum persequitur reum apud ipsum Rhothomagense Concilium. Suam enim Rex accusationem fundabat in transgressione Canonis Apostolorum vigesimiquarti, cujus authoritate instabat, Prætextatum esse Episcopatu abdicandum. Istam scribens historiam oculatus ipse testis Gregorius Turonensis ita de Chilperico Rege loquitur lib. 5. hist. Franc. cap. 18. *Ipse verò ad Metatum discessit, transmittens librum Canonum, in quo erat quaternio novus adnexus habens Canones quasi Apostolicos, continentes hæc: Episcopus in homicidio, adulterio, aut perjurio deprehensus, à Sacerdotio divellatur.*

XII. Regnante postmodùm secundâ progenie, Adrianus I. ad Carolum Magnum Francorum Regem librum Canonum transmisit, quibus Romana Ecclesia utebatur, cujus visitur eximium exemplar in Abbatiâ Sancti Germani Parisiensi, conscriptum, ut ibidem notatur, anno regni Caroli Magni trigesimoseptimo. Eaque collectio eadem prorsus est ac illa, cujus meminit Leo IV. in can. *De libellis*, dist. 20. iisdem namque partibus constat, scilicet Apostolorum Canonibus quinquaginta, & Canonibus Synodorum Orientis, & Africanarum, & Sardicensis: prætereaque Decretis Siricii, & sequentium Romæ Episcoporum usque ad Gregorium II. Huic exemplari præfigitur Adriani ad Carolum epistola, cujus linearum primæ litteræ istud componunt Acrosticum, DOMINO EXCELL. FILIO CARULO REGI ADRIANUS PAPA.

CAPUT XXIII.

Juris divisio.

I. NON potest cum præscriptis in Logicâ regulis perfectæ divisionis convenire illa Juris divisio, cujus est author Ulpianus in l. 1. D. de just. & jur. quâ scilicet Jus destinguit in publicum & privatum: & publicum quidem dicit esse, quod ad statum rei Romanæ spectat, atque in Sacris, in Sacerdotibus & in Magistratibus consistit. Privatum deinde tripartitò dividit, in Naturale, Gentium, & Civile. Cùm enim ratio doceat deducendam esse divisionem ab universalibus ad particularia, & à genere ad species

ci

ei subjectas; Ulpianus tamen ipsum universalissimum genus sub inferiori specie comiscet. Cùm enim nihil latiùs pateat ipso Jure naturali, præsertim si spectetur ut commune brutis simul & hominibus, quâ ratione illud hic spectat & definit istud tamen collocat, simulque Jus gentium & civile in infima distributione. Præterea idem Jurisconsultus Jus Romanorum publicum, quasi primam speciem collocat immediatè sub summo genere; cùm tamen nihil aliud sit quàm una ex individuis partibus Juris civilis, quod idem Ulpianus collocat in suæ divisionis specie infima. Cæterum quàm est alienum à recta ratione quod ibidem his verbis affirmat *Jus naturale est quod natura omnia animalia docuit: nam jus istud non humani generis proprium est, sed omniū animaliū quæ in terra, & quæ in mari nascuntur, aviū quoque commune est. Hinc descendit maris & fœminæ conjunctio, quam Matrimonium appellamus, hinc liberorum procreatio, hinc educatio. Videmus enim cætera quoque animalia, feras etiam, istius juris peritia censeri. Jus gentium est, quo gentes humanæ utuntur, quod à naturali recedere facilè intelligere licet, quia illud omnibus animalibus, hoc solis hominibus inter se commune est.* Hactenus Ulpianus. Verumtamen cùm solus homo rationis compos sit, solus etiam ex animalibus Juris capax esse potest: ratio enim ipsa Legis anima est atque Juris. l. *Cùm pater filios* 77. §. *Dulcissimis*, D. de legat. 2. Quinimò hic idem Ulpianus l. 1. D. si quadrup. pauper. fec. dicat. disertè loquitur: *Pauperies est damnum sine injuria facientis datum: nec enim potest animal injuriam fecisse, quod sensu caret.* Ergo dicendum est contra Ulpianum, neque posse quidquam jure facere quod sensu caret, atque ita bruta esse in seipsis incapacia juris.

I I. Sic igitur Jus dividendum esse reor, in Naturale scilicet, & Civile. Deinde naturale Jus aliud est primævum, quod præcessit humani generis propagationem; de naturale Jus aliud est primævum, quod præcessit humani generis propagationem; & ad Jus istud pertinent connubia, bonorum communio, mutua dilectio, & mutuum auxilium, & alia similia: aliud verò naturæ Jus dicendum est posterius, quod est subsequutum humanæ multiplicationem naturæ, quod est propriè Jus gentium, omnibusque gentibus commune, cujusmodi sunt divisiones terrarum atque bonorum, Rerumpublicarum constitutiones, jura civitatum, legiones, proprietates, dominiorum translationes, contractus, aliáque non modò quæ in statu primævæ innocentiæ (si hæc illibata diu perdurasset) extitissent, sed etiam post inductum in orbem terræ peccatum, ut sunt jura belli, servitutes hominum, & criminum pœnæ: hæc enim jura cunctis gentibus promiscua sunt & communia. Jus autem Civile illud dicendum, quod quælibet Respublicæ seorsim sibi constituerunt, sive scriptum fuerit, sive non scriptum, qualis est consuetudo: sive etiam sacrum sit quale est Jus Pontificium, & Canonicum; sive commune, ut Principum Leges, Magistratuum Edicta.

I I I. De statu primævæ innocentiæ, si perstitisset post hominum multiplicationem duo quæri possunt. Primò utrum ea perdurante fuisset introducta bonorum terræ divisio, proprietates ac dominia. Secundò utrum fuissent in hominibus Regna ac Imperia. Quoad primum, poterat etiam post propagatum humanum genus constitui civitatum divisio, & in singulis civitatibus rerum communitas, prudenti aliqua adhibita politiâ communium agrorum cultum, & fructuum ex agris nascentium in singulas sive familias, sive personas distributionem dispensare: poterat similiter induci agrorum distributio; nihil enim habet quidquam horum quod cum statu communis innocentiæ repugnet. At verò de Regibus & Potestatibus hoc censendum est post hominum propagationem, stante adhuc originali in-

B nocentia

nocentia debuisse principatus & potestates quorundam hominum in alios homines stabiliri. Aut enim introductæ fuissent prædiorum divisiones, aut non fuissent: si primum, tunc necessaria potestas aliqua inter homines superior fuisset, quæ distributioni præesset agrorum, quæque innumeras ambiguitates absque etiam humanis cupiditatibus injustis subnascentes circa rerum in multis casibus dominia, proprietates, usufructus, usus, servitutes prædiorum, alienationes, permutationes, sua posset authoritate judicioque dirimere. Si verò supponas ejus quæ ab initio extiterat communionis rerum stabilitatem, adhuc necesse fuisset Principes aliquos existere, qui dum singuli propriis, aut suarum familiarum commodis invigilant, communem intereà utilitatem procurarent, eamque suis jussionibus & legibus constabilirent, ac singulis suas partes suaque officia cum illo ad commune bonum respectu distribuerent: atque ista sub se Magistratus & Officiales constituerent, aut communibus suffragiis eligi curarent. Sanctus Thomas in lib. 1. de regimine Principum, c. 1. sic ait: *Naturale homini est ut in societate vivat multorum, & necesse est esse in hominibus per quem multitudo regatur. Nam cùm unusquisque id quod sibi congruum est provideat, multitudo in diversa disperg tur, nisi sit qui boni communis curam gerat. Unde Salomon ait: Ubi non est gubernator, dissipabitur populus. Oportet ergo ut præter id quod movet ad proprium bonum uniuscujusque, sit etiam aliud quod moveat ad bonum commune multorum: propter quod & in omnibus quæ in unum ordinantur, invenitur aliquid quod alia regat.* Hactenus Doctor Angelicus. Præterea docet Aristoteles lib. 3. Politic. c. 4. hominem esse naturâ sociale animal. Sanctus etiam Chrysostomus in Isaiæ c. 3. sic ait: *Nihil est intractabilius Republicâ quæ caret principatu, quemadmod. neque periculosius quid quàm est navis suo gubernatore destituta.*

CAPUT IV.

Quatenus lex humana liget secundùm conscientiam.

I. SAPIENTISSIME disserit Apostolus Paulus, leges & decreta hominum in legitima potestate constitutorum, non tantùm astringere subditos ad obtemperandum, vinculo humano ac politico subdente humanis pœnis infractores; sed etiam divinâ lege, quæ ipsas animas & conscientias liget, subjiciatque suppliciis post hanc vitam ab ipso Deo decretis. Cujus rei istam rationem profert, quia istiusmodi Potestates Deus approbat, eisque ut Dei vicem gerentibus subesse ac parère jubet: adeò ut his inobedientes, divinis jussionibus refragentur. *Omnis anima* (inquit) *potestatibus sublimioribus subdita sit; non est enim potestas nisi à Deo: quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati ordinationi Dei resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.* Et mox: *Ideò necessitate subditi estote, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.* Roman 13. Quæ cùm valeant in Principibus & Magistratibus politicis, multò magis urgent in Præfectis Ecclesiasticis, de quibus idem Apostolus ita præcipit Hebr. 13. *Obedite Præpositis vestris, & subjacete eis: ipsi enim pervigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri.*

II. Duas hîc prosequor proprietates seu conditiones, quæ hujusmodi sunt, ut vel

vel alterius harum defectu lex ipsa nullatenus liget. Prima est ut lex sit rationalis & justa. Lex enim dicitur inventum Dei ac munus ad coërcenda delicta, vitamque honestè instituendam, l.2. D.de legib. Præfectis enim tum Ecclesiasticis, tum Sæcularibus potestatem Deus contulit, non in destructionem, sed in ædificationem, 2. Cor.10. Et cùm sacri Canones nullam & irritam ac inanem decernant esse excommunicationem quâ innocens astringitur, can. *Si quis non recto*, & can *Cùm aliquis*, 24.quæst.3. idem asserendum pari ratione de legibus evidenter injustis, subditos his nullatenus astringi. *Deo enim obedire oportet magis quàm hominibus*, ut responderunt Petrus & Joannes Apostoli legalibus Sacerdotibus & Scribis, à quibus prohibiti fuerant Christum prædicare. Actuum 5. Neque enim licitum est obedire subalternæ potestati in his in quibus opponitur superiori potestati. Et sapienter ait Sanctus Thomas 2.2. quæst.69. art.3. ad 1. *Potestati inferiori in tantum aliquis subjici debet, inquantum Superioris ordinem servat, à quo si exorbitaverit, ei subjici non oportet.* Quod idem repetit 2.2. quæst.104. art.5. in corp.

III. Itaque nulla usque adeò sublimis, & universalis est authoritas, sive in Civili, sive in Ecclesiastica Republica, cui liceat obtemperare, si quid jubeat contra bonos mores. * Quod idem sentiendum de pravis receptis consuetudinibus, dicente sancto Cypriano epist. ad Pompejanum: *Consuetudo quæ apud quosdam obrepserat, impedire non debet quominus veritas prævaleat; nam consuetudo sine veritate vetustas erroris est: propter quod relicto errore sequamur veritatem.* Et habetur dist.8. cap. *Consuetudo.* Vide cap. ult. de præscript.]

IV. Secunda legis tam Ecclesiasticæ quàm Civilis conditio est, ut promulgetur, alioqui non obligatura, utpote non sufficienter populis notificata, l. *Leges sacratissimæ*, Cod. de legib. item Authent. ut novæ factæ constitutiones, &c. Insuper canon *In Istis*, §. *Leges*, dist.4. *Leges* (inquit) *instituuntur cùm promulgantur, firmantur autem, cùm moribus utentium comprobantur.* His suffragatur Sanctus Thomas 1.2. quæst.90. art 4. Ambigitur verò ubinam promulgandæ sint novæ leges, sufficiátne in civitate primaria amplissimæ alicujus ditionis, an verò publicari quoque necesse sit in singulis provinciis ? In omnibus quidem sæcularibus Regnis receptum videmus, ut in remotis provinciis leges neminem astringant, nisi ex quo in eisdem publicatæ fuerint. Multò magis idem requiri videtur circa sacra Decreta universo Christiano orbi præcepta, ut remotas provincias non ligent hac sola ratione, quia Romæ palàm fuere proposita: Etenim talis promulgatio poterit fortasse sufficere ad notificandum populis Italiæ, sed non Galliæ, non Hispaniæ, non Germaniæ, non Poloniæ, non aliis remotioribus regionibus; cùm ne in singulis quidem his Regnis sufficiat promulgatio Edicti Regii intra regiam solam civitatem facta. Cùm enim ideò lex feratur, ut populi universitatem obliget, necesse est eam ita publicari, ut universo populo innotescat : nec satis est si uni, aut alteri nota sit. Quæ ratio allegatur in lege *Leges sacratissima*, Cod. de legib. *Quo* (inquit) *ab universis, quos constringunt, leges intelligantur.* Hæc est sententia Angeli verb. *Lex*, quæst.12 Medinæ ad 1.2. quæst.90. art.4. Lessii lib.2. c.22. dub.13. in princ. ubi consequenter affirmat diploma Pii V. de censibus nullatenus obligare in Belgio, Gallia, & Germania, quia non fuit in his regionibus publicatum. Non me latet plerosque graves Scriptores, præsertim Italos, favere unicæ, quæ fit Romæ, promulgationi, eo quòd aliqua Pontificia diplomata id præ se ferant.

V. Nec verò sufficit competens promulgatio, si non sequitur legis apud populum receptio, ut habetur apud Gratianum can. *In istis*, §. *Leges*, dist.4. *Leges*

instituuntur quum promulgantur, firmantur autem quum moribus utentium comprobantur. Quinimò, ut ait lex *De quibus*, De legib. *Leges nullâ aliâ de causâ nos tenent, quàm quòd judicio populi receptæ sunt.* Etsi verò Summorum Pontificum spiritualis potestas non ab hominibus, sed ab ipso Deo ortum ducat, ideóque non possit per homines limitari; quia tamen non præsumuntur hoc absolutè velle, ut suæ constitutiones quamprimùm subditorum conscientias astringant, ne contingat ut potestas illis divinitus in animarum salutem collata vertatur in earumdem perniciem, & vice debitæ ædificationis pariat destructionem, contra Pauli monitum 2. Corinth. 13. ideò Bonacina de matrim. quæst. 2. punct. 7. cum Sanchez & aliis docet, hominem Italum & Catholicum licitè & validè contrahere matrimonium in partibus Græciæ sine Parochi assistentia. Etsi namque schismatici & hæretici subjiciantur potestati Summi Pontificis & Concilii generalis; quia tamen Tridentinum Concilium requirens ad matrimonii validitatem proprii parochi præsentiam, non fuit in hujusmodi locis receptum, non ea est Ecclesiæ mens, ut is defectus nullitatem inducat in iis locis, ne ista occasione pro matrimoniis contrahantur fornicationes & stupra.

VI. At verò prorsùs aliter judicandum est circa Decreta Fidei, quibus ligantur quicumque privatim illorum habet sufficientem notitiam, quamvis neque in Provinciis promulgata, neque publicè recepta fuerint. Ratio est, quia reliqua decreta sunt humani, vel Ecclesiastici juris, neque ad jus divinum pertinent nisi mediatè & remotè, ideóque non obligant nisi juxta modum civilem & humanum: nimirum primariò quidem populum, secundariò autem singulos particulares, quatenus sub obligatione publica comprehenduntur. At verò divinæ leges seorsim singulos astringunt quibus plenè innotuerint, tametsi modo civili non fuerint promulgatæ vel receptæ; quippe quæ suum omnem vigorem immediatè à Deo ipso habent, & non ab hominibus. Sic infidelis astringitur obligatione fidei, si ei sufficienter, quamvis per privata colloquia proponatur, ut contigit in eunucho Reginæ Candacis cum Philippo Diacono, Actuum 8. Et qui in Provincia dissita certò sciret unum aliquod Fidei decretum fuisse Romæ ad valvas Apostolorum publicatum, hoc ipso illi acquiescere sufficienter teneretur.

CAPUT V.

Juris Canonici, & Civilis differentia, istiusque Operis divisio.

I. CONVENIT cum Jure civili Jus canonicum, quatenus ambo intendunt hominum societatis directionem ad commune bonum. Hac enim in re versatur scopus & finis juris & legum, c. 1. dist. 4. Sapienter docet Aristoteles lib. 4. politic. c. 1. Potestatem publicam ad commune bonum institutam esse. Cicero quoque lib. 1. de legibus. *Salus* (ait) *populi suprema lex esto.* Differunt verò duo Jura ista secundùm modum finemque particularem. Jus quippe civile intendit commune bonum, ut est conveniens humanæ in terris societati, seu statui politico. At canonicum respicit commune bonum ut ad vitam refertur æternam finemque supernaturalem.

II. Itaque

II. Itaque Jure canonico Jus quoque divinum comprehenditur, Sacrâ Scripturâ divinisque Traditionibus constans: Sanctiones pariter Ecclesiasticæ à Pontificibus & Sacris Synodis profectæ: præterea consuetudines in Ecclesia receptæ. His adde civiles etiam leges, quas Ecclesiæ beneplacitum probavit & admisit, cujusmodi plerasque legimus in Gratiani Decreto insertas. Civiles namque constitutiones non aliter vim in Ecclesia obtinent quàm per ejusdem Ecclesiæ approbationem, cap. *Ecclesia sanctæ Mariæ*, de constitutionib.

III. Istam Canonici Juris tractationem in sex libros distribuimus: quorum primus aget de personis, in quo de Summi Pontificis rescriptis, de Episcopis, aliisque Prælatis, de Beneficiariis, de Clericis, de Regularibus pertractabitur. Secundus res Ecclesiasticas prosequetur, Præbendas, sacra loca, Decimas. Tertius Sacramentorum doctrinam tradet, præsertim Pœnitentiæ & Matrimonii. Quartus versabitur liber circa judicia & lites rerum Ecclesiasticarum. Quintus prosequetur delicta eorumque canonicas pœnas, & censurarum sylvam, & casuum reservatorum difficultates elucidabit. Sextus denique ad pleniorem Confessariorum & pœnitentium instructionem difficultates discutiet, quæ circa contractus & restitutiones versantur.

CAPUT VI.

De Summorum Pontificum Rescriptis generatim.

I. PETRUS Rebuffus in praxi benef. tit. different. inter privil. rescr. & mand. scriptas dispositiones quæ ab Apostolica Sede proficiscuntur, distinguit in privilegia, mandata, & rescripta: ipsa deinde rescripta distingnit in rescripta gratiæ, & rescripta justitiæ; quæ utraque pro formarum, in quibus expediri solent, diversitate dicuntur nunc Signaturæ, nunc Brevia, nunc Bullæ. Horum singula breviter & dilucidè hic exponam

II. In primis verò istud est præmonendum, scriptis concessa à Principe sive Ecclesiastico sive sæculari privilegia strictè esse interpretanda, *l. Si quando*, Cod. de inoffic. testam. & cap. 1. & 2. de privil. in 6. ubi Gloss. in d. cap. 1. hanc adducit rationem, quia omnis recessus à jure communi in favorem singularis personæ, *l. Jus singulare*, D. de legib. & can. fin. 25. quæst. 1.

III. Mandatum Apostolicum in Jure frequens illud est, quo Papa significat, Ordinario ut certæ alicui personæ provideat de Beneficio, cap. *Mandatum*, cum duobus capp. sequent. de rescript. item cap. *Accepimus*, de ætate & qualit. ordinand. & cap. *Dilecto*, de præbend. & cap. *Si Capitulo*, de concess. præbend. in 6. Mandata ista pro odiosis habentur, quia opponuntur juri communi, & quia potestatem Ordinariorum canonicam restringunt. Istiusmodi mandata & vacaturarum Præbendarum expectativas damnat Bonifacius VIII. cap. *Detestanda*, de concess. præb. in 6. Concilium olim Lateranse sub Alexandro III. in cap. *Nulla* de concess. præbend. prohibuerat omnem Beneficii promissionem & provisionem, antequam vacet, utpote inducentem votum captandæ alterius mortis. Concilium Basileense, & in Regno Galliæ Pragmatica Sanctio, mandata omnia de pro-

videndo & beneficiorum expectativas, quas Galli dicunt *Survivances*, omninò sustulerant. Concordatum verò Bononiæ initum inter Franciscum Regem & Leonem Papam, atque in Lateranensi Concilio approbatum, ita disponit & moderatur ut quilibet Summus Pontifex semel in vita sua Ordinarium in hoc regno habentem collationem decem præbendarum gravare possit in una: & eum qui habet collationem quinquaginta, vel plurium, in duabus, Concord. in tit. de collat. in princ. & tit. de mandatis Apostol. Denique Tridentinum Conciliũ sess. 14. de reform. c. 19. omnes expectativas, omniaque mandata de providendo prorsùs revocat.

IV. Signaturæ Apostolicæ versantur circa diversa, sive circa beneficii per supplicationem petiti concessionem, sive circa absolutionem, aut dispensationem, aut rehabilitationem in favorem supplicantis. Scribuntur Signaturæ in papyro, neque sigillo muniuntur; & utplurimùm his verbis expediuntur: *Fiat ut petitur.*

V. Breve Apostolicum est, ut describit Rebuffus, scriptura modica in parvis concessa negotiis, quæ indifferenter in papyro, vel in membrana scribi solet, cera rubea aut viridi, Annuloque Piscatoris sigillata, & signo Secretarii subscripta. Fit autem in Brevibus mentio Annuli Piscatoris, non verò in aliis rescriptorũ speciebus

VI. Bullæ sunt concessiones aut ordinationes in rebus gravioribus, nec nisi in membranis describuntur, & sunt aliquantò prolixiores quàm Brevia, utpote continentes præfationem & clausulas quæ in Brevibus Apostolicis supprimi solent Sigilla Bullarum plumbea sunt, continentia Petri & Pauli Apostolorum effigiem. Et quoties Bulla expeditur in materia gratiæ, sigillum appenditur è filis sericis, si verò sit Bulla in materia justitiæ, aut si sit executoria, appenditur plumbum filis cannabis. Ideoque in Bullis Consistorialium provisionum, quæ Romæ pro Gallici Regni Prælaturis expediuntur, cannabinus laqueus inseritur, quia post Concordatum suprà memoratum, illæ ad Regis nominationem quæ fiunt collationes, justitiæ sunt & necessitatis.

VII. Rescripta itaque, seu litteræ justitiæ sunt quæ debitum petentibus auxilium impertiunt, itaque ut plurimùm ad litis ac justitiæ administrationem tendunt cujusmodi sunt judiciorum evocationes. Judicum delegationes, & quæcunque literæ pro litibus vel instituendis impetrantur. Gratiæ verò rescripta ex mera liberalitate & clementia procedunt, ut dispensationes, indulgentiæ, remissiones, absolutiones, rehabilitationes, provisiones de dignitatibus aut beneficiis, tam in forma gratiæ, vel pauperum, quàm in forma *Dignum.* Denique rescripta justitiæ nihil juris attribuunt de novo, sed jus anteà quæsitum vel confirmant, vel de illo cognosci jubent. Gratiæ autem jus novum attribuunt impetranti: neque exigunt causæ cognitionem, cùm sint meræ voluntatis, nisi falsitatis aut obreptionis arguantur, aut nisi nominatim aliquam conditionis clausulam insertam habeant, qualis hæc est, *Si dignus erit,* in commissoriis beneficiorum collationibus, ut in cap. *Cùm adeò*, de rescript. aut ista communis, *Si ita est.* Hoc demùm discrimen literarum justitiæ & gratiæ vel ex ipso earum aspectu dignoscitur: Justitiæ quippe literæ signari solent per *Placet*: gratiæ autem per *Fiat*. Et in literis gratiæ nomen Papæ, quod primam literam in choat, per capitales seu majusculas literas scribitur integrum: at in literis justitiæ sola nominis Papæ litera prima est majuscula, reliquæ ejusdem nominis literæ minusculæ sunt. In Bullis quoque speciale adhuc discrimen visitur, quod jam dictum est, laquei serici, & laquei cannabini, quo plumbum appendi solet.

VIII. Literæ insuper gratiosæ impetrari possunt per aliquem Tertium sine speciali

ſpeciali mandato, quamvis impetrans laïcus ſit: ſic enim pro alio etiam inſcio impetrari Eccleſiaſtica beneficia poſſunt per laïcum, aliæque gratiæ, *cap. Nonnulli.* §. *ſunt & alii*, de reſcript. Ad literas autem juſtitiæ requiritur mandatum. Verumtamen Rebuffus in praxi benef. tit. different. int. reſcript. num. 18. affirmat in Regni Franciæ Curiis admitti indiſcriminatim literas juſtitiæ, ſicut & gratiæ, per tertiam perſonam abſque mandato obtentas.

IX. Præterea literæ juſtitiæ, ſi non ſint exequutioni mandatæ, exſpirant ſtatim poſt annum, c. *Si autem*, & c. *Plerumque*, de reſcr. At literæ gratioſæ perpetuam vim habent, *l. falſo*, Cod. de diverſis reſcr. Gratiam quippe Principis decet eſſe manſuram, c. *Si cui*, de præb. in 6. & c. *Decet*, de regul. jur. in 6. Niſi quis ultra modum negligens fuerit, c. *Si clericus*. & ibi Gloſſa & Doctores, de præb. in 6.

X. Poſterius in eodem negotio reſcriptum ab altera parte impetratum invalidum eſt, ſi de priore mentionem non facit; & prius reſcriptum in ſuo robore permanet. Sed ſi poſterius reſcriptum mentionem faciat anterioris, illud abrogat in eo in quo eſt incompatibile cum poſteriori, cap. *Caterùm*, de reſcr. Simile jus exiſtit in collatione beneficii per Papam, ut ſi contra ſuam proviſionem anteriorem, neque illius factâ mentione, conferat alteri idem beneficium, iſta poſterior collatio habeatur pro ſubreptitia, atque ideò ſit invalida, cap. *Cùm olim*, de ſent. & re judic.

XI. Expreſſio falſi, quæ obreptio dicitur; itemque ſuppreſſio veri, quæ ſubreptio dici ſolet, ſi ſit malitioſa, reſcriptum reddit invalidum, cap. *Decenti*, 25. quæſt. 1. Sed ſi ex ignorantia ſola vel ſimplicitate præceſſerit, ſic eſt diſtinguendum: vel enim impetrans, re etiam integrè & verè expreſsâ, obtinuiſſet judicio prudentis viri rem petitam, ſaltem in forma communi; eoque caſu judex per id reſcriptum delegatus procedere debet ſervato Juris ordine, non verò ſecundùm ſpecialem & extraordinariam reſcripti formam. Sed ſi delegatus judicet apud ſe, quod rei veritate planè manifeſtatâ, & abſque interventu obreptionis aut ſubreptionis Papa non fuiſſet reſcriptum conceſſurus, eo caſu delegatus abſtinere prorſus debet perinde ac ſi literæ impetratæ fuiſſent. cap. *Super literis*, de reſcript. Huic conformis exiſtit diſpoſitio legis 2. §. fin. ff. de donat. ut conditio donationi. appoſita ſi talis ſit ut ejus causâ & impulſu facta fuerit donatio, ex talis conditionis defectu donatio nulla judicanda ſit: ſi verò mens donatoris præſumatur talis, ut etiamſi conditio appoſita non exiſteret, effectum nihilominùs donatio ſortiretur, adjudicetur res donatario, ſine cujus culpa conditio defecerit.

XI. Per reſcriptum quo Papa mandat Ordinario ut corrigat ſuæ diœceſis Clericos, non datur eidem in exemptos juriſdictio, cap *Grave*, de offic. Ordin. Quod Capitulum (inquit ibi Fagnanus) facit contra Epiſcopos ſtudioſè procurantes ſibi mandari per literas Sacræ Congregationis Epiſcoporum, ut procedant in aliqua cauſa, ſive ſit civilis, ſive criminalis, alias ſpectante ad ipſorum juriſdictionem ordinariam, hoc ſolo fine ut excludant appellationem ad Metropolitanum Patet enim per hanc Decretalem, eos hujuſmodi literis non conſtitui delegatos, ut neceſſe ſit ad delegantem appellare, ut docet Gloſſa finalis in c. *Dilecti*, il 3. de appellat. Unde poterit Archiepiſcopum nihilominùs appellari, perinde ac ſi mandatum iſtud non extitiſſet, ut eſt caſus apertus in cap. *Licet*, de offic. Ordin. Attamen ſi eſſet in literis iſtis appoſita clauſula, *Noſtra authoritate*, eo caſu haberetur delegatus, & appellatio immediate devolveretur ad Apoſtolicam Sedem.

XII. Quum quis ad gratiam per reſcriptum reſtituitur, hoc ſemper intelligendum ſalvo jure alteri ante hanc reſtitutionem quæſito, niſi contrarium diſertè

fertè exprimatur, cap. *Quamvis* 8. de rescript. in 6. Quo loco addit Glossa, quod si ob perduellionis (quam feloniam vocant) crimen, bona alicujus fuerint fisco Principis applicata, ejusque feuda Princeps alteri contulerit, si posteà contingat reum à Principe restitui pristinis bonis, non tamen per hoc tolletur jus feudi alteri quæsitum, nisi hoc ipsum Princeps expresserit.

XIV. Statuit Innocentius III. in Concilio Generali Lateranensi, & habetur in cap. *Nonnulli*, de rescript. ne per literas Apostolicas quisquam trahatur ultra duas diætas extra suam diœcesim, nisi vel constet has literas de partium consensu impetratas fuisse, vel huic constitutioni expressè in his literis derogetur. Quin etiam posterior Bonifacii VIII. constitutio providet, ne causæ committantur ultra diætam unam à finibus diœcesis computandam: ubi verò actor & reus erunt diversarum diœcesum: diæta ista computetur à finibus diœcesis ipsius Rei, cap. *Statutum*, §. *Cùm verò*, & §. *Cùm autem*, de rescript. in 6.

XV. Ubi quis contra adversarios suos rescriptum impetraverit, nec illud sive ex malitia, sive ex negligentia intra annum, ex quo judicum copiam habuit, produxerit, sed posteà illud idem proferre voluerit ad eludendum posterius ab adversa parte impetratum rescriptum; quasi invalidum hac ratione, quia mentionem non facit oppositi anterioris rescripti, statuitur in cap *Plerumque*, de rescript. posterius valere, & nullatenus primum. Nemini enim sua fraus patrocinari debet.

XVI. Quoties Papa rescripto suo demandat aliquem externæ jurisdictionis actum, non committit aliquem Clericum, nisi in Ecclesiastica dignitate constitutum vel habentem Personatum, aut ad minus Ecclesiæ Cathedralis Canonicum, frequentiùs verò Vicarium aut officialem generalem, nunquam tamen Officialem foraneum, eo quòd ejus potestas sit tantùm particularis. Hæc habentur in c. *Statutum* de rescr. in 6. & in Clement. *Etsi*, eod tit. & in Concilio Trid. sess. 1. c. 10. de reform.

XVII. Notatu maximè dignum est caput: *Significavit*, de offic. jud. ordin ubi cùm aliqui nuptias in gradu prohibito contraxissent, & querela hujusce scandalosæ & incestæ conjunctionis ad Papam delata fuisset, delegatus ab eo fuit Judex Ecclesiasticus in eadem diœcesi, ad inquirendum & definitivè judicandum in ea causa. Verùm delegatus exequi mandarum neglexit, partesque in pristino scandalo persistere permisit. Admonitus demùm Papa rescripsit, Episcopum non in hac solùm, sed generaliter in omnibus causis similibus posse negligentiam vel malitiam Apostolici Delegati supplere, & causas istiusmodi ex officio cognoscere, partesque ligare, aut solvere, prout judicaverit expedire.

XVIII. Rescripta & literæ, tam Papæ quàm Legati, quæ communi Ecclesiæ disciplinæ derogant, aut Ordinariorum minuunt authoritatem ac jurisdictionem, quales sunt, exempli causa, dispensationes circa Monialium clausuram, aut ea rescripta quæ publicam habent exequutionem, debent ante omnia Ordinariis exhibere, quorum officii est examinare utrùm suppressione veri, aut suppositione falsi, alióve gravi defectu literæ Apostolicæ vitientur: adcóque suum, ut vocant, *Visa*, & approbationem scripto apponere, vel denegare ac recusare, exequutionem permittere, aut prohibere, aut suspendere, cap *Quod super his*, de fide instrum, & cap. *Porrò*, de privileg. porrò Concilium Tridentinum in ejusmodi literarum Apostolicarum examine decernit, Episcopos esse Apostolicos Delegatos, sess. 13. c. 5. & sess. 22. cap. 5. & sess. 24 cap. 11.

XIX. Circa Apostolicas literas dignissimum observatu est caput finale de Offic. jud. deleg. decernens, si Delegati à Papa electa sit industria, non posse hunc Delegatum

legatum subdelegare. Electa verò censetur particularis personæ industria, quando ea persona proprio exprimitur nomine,& non tantùm officii aut dignitatis designatione in literis delegationis.Præterea si nudum sine jurisdictione ministerium alicui etiam proprio nomine non designato Papa injunxit, hic non poterit subdelegare:ut si mandaverit Crucem prædicare,certam aliquam personam sui officii admonere,clam de aliquo facto inquirere,& similia. In his enim censetur electa personæ industria particularis. Denique absolutionis beneficium etiam circa casus papæ reservatos,potest ab Apostolico Delegato, si ejus electa fuerit dignitas vel officium alteri subdelegari ab eodem: sed non poterit, si proprio fuerit nomine appellatus,etiam cum dignitatis vel officii expressione, cap. fin. de offic. jud. ordin.Et statuit pariter Concilium Trident.sess. 14. cap. 4.de casibus reservatis: & sess. 14.cap.6.de reform.hæc ferè eadem.

XX. In Regno Galliæ producenti Signaturas,aliásve Romanæ Curiæ expeditiones nulla fides habetur, si non sint certificatæ à duobus trapezitis aut expeditionariis in ipso originali attestantibus & subscriptis, ut statuitur edicto Ludovici XIV. tit.25.art.8.

CAPUT II.

De electione primùm in genere, deinde de Episcoporum Electione; Postulatione, Consecratione, Charactere, & de Archiepiscopis.

I. In hoc Galliarum regno locum non habet prisca & canonica Episcopos eligendi forma, ex quo per Leonis papæ X.& Regis Francisci I.actum Bononiæ Concordatum,in usu esse desiit pragmatica Sanctio,& attributum est Francorum Regibus jus nominandi ad vacantes Episcopatus, aliáque beneficia consistorialia, retento sibi à Summis Pontificibus jure institutionis & annatæ. Quia verò electio Episcoporum est antiquissimi juris, adhuc ea locum quibusdam in populis obtinet, maximè in Germania: & quia generalissimè per universam Ecclesiam regulares prælati ac Superiores, necnon plerique ex Clero, ad præbendas & Beneficia nonnulla solent per Capitula eligi, opportunum est ut hoc loco ea quæ ad canonicam electionem requiruntur exponam.

II. Ad canonicam electionem cunctos qui jus habent suffragii, necesse est admoneri & vocari, adeò ut si vel unius citatio neglecta fuerit, ad hujus solius querelam tota insequuta electio nulla & irrita declaranda sit per judicis sententiam. Stabit tamen & valebit,si is qui vocatus non fuerit, suo saltem silentio videatur agnoscere,cap. *Quod sicut*, 28. de elect.

III.Legitimè absens, nec interesse valens, potest per procuratorem uni de Capitulo demandare votum ac suffragium suum per scrutinium, cap. *Quia propter*,eodem tit. Verumtamen ut satisfiat juri novo decernenti ut suffragia adeò sint secreta, ut nemini de Capitulo innotescant, debet isto casu suffragium mitti

ſcriptum in charta complicata,& alterius chartæ ſigillato involucro incluſum,non antè aperiendo quàm intra Capitulum confuſa in unum ſcripta ſcrutinia aperiantur. Cæterùm in electione Papæ nihil horum ſervatur. Admonentur quidem abſentes Cardinales, ſed non expectantur, neque ulla recipiuntur abſentium vota.

I V. Tribus modis ad electionem procedi poteſt. Primò per inſpirationem, quâ eligentes derepentè quaſi divinâ quadam motione in aliqnem conſentiunt.Secundò per ſcrutinium, eo quo paulò antè dictum eſt modo. Tertiò per compromiſſum,quo nimirum eligendi poteſtas in unum vel plures communi omnium conſenſu confertur, d. cap. *Quia propter*. Olim quidem forma ſcrutinii hæc erat, ut tres aſſumerentur de toto Collegio fide digni,qui ſingulorum vota recipiebant, & in ſcripturam redacta mox univerſo Capitulo referebant,ex Lateranenſis Concilii Conſtitutione d.cap. *Quia propter*. Verumtamen exactiùs providens ſecreto & libertati electionum Concilium Trident. ſeſſ. 25. cap. 6. de Regularibus abrogatâ & antiqnatâ formâ illâ trium ſuffragia colligentium,ſtatuit fieri deinceps electiones per vota ſecreta, ita ut nulla ratione cuiquam innoteſcant, alioqui nulla ſit & invalida electio. Quod quidem jus in Gallia & ubique terrarum uſu recipitur.

V. Poſtulatio eſt ejus qui non poteſt legitimè in Prælatum eligi, facta à Capitulo petitio. Hæc ergo gratiam ac diſpenſationem Superioris implorat, cùm tamen electio Juri innitatur. Itaque is qui ob aliquem defectum eligi canonicè non poſſet, ut eſt illegitimè natus, aut bigamus, poſtulari tamen poteſt. Sic decernitur cap. *Cùm in cunctis*, de electione,non poſſe in Epiſcopum eligi eum qui ſit minor annis triginta, ſed eundem poſſe à Papa poſtulari. Idemque de illegitimè nato decernit dictum caput *Cùm in cunctis*, §.1. Prætereà Epiſcopus non poteſt per electionem in alium transferri Epiſcopatum,cap. *Inter corporalia*,de tranſlat.Epiſc. ſed poteſt ritè à Summo Pontifice poſtulari.

* V I. Jam quæritur intra quod tempus electio peragenda ſit? Reſpondeo, in Eccleſiis Cathedralibus vel Regularibus peragendam eſſe intra trimeſtre, niſi Electores juſto fuerint impedimento detenti, cap. *Ne pro defectu*, de elect. Debent poſtmodùm Electores electo ſuam electionem notificare intra ſemeſtre, cap. *De multa*,de præb.&c. *Nulla*,de conceſſ. præb. ad conſentiendum, vel diſſentiendum electioni de ſe factæ. Ipſi autem electo indulgetur menſis computandus à die notificatæ electionis, cap. *Quàm ſit*,de elect.in 6. Ubi verò Religioſus fuerit electus, tum vel ipſe, vel Electores debent, cùm primùm potuerunt, Superioris aſſenſum vel confirmationem poſtulare. Gloſſ. ibid. Sed ſi intra trimeſtre non fuerit petita Superioris confirmatio, tum demùm electio, & quæ inde ſequuta ſunt, irrita, & inania erunt. Hæc omnia ſancivit Generale Concilium Lugdunenſe II. ſub Gregorio Papa X.]

V I I. Electus in Epiſcopum, aut à Rege nominatus, non poteſt ſpiritualia adminiſtrare antequam fuerit à ſuprema Sede confirmatus, cap. *Noſti*, 9. cap. *Qualiter*, 17. de elect. At verò poſtquam fuerit à Papa inſtitutus & confirmatus, quamvis nondum conſecratus,poteſt ea quæ ſunt Juriſdictionis quidem, ſed non ea quæ ſunt Ordinis Epiſcopalis exequi. Poteſt igitur in ſua diœceſi corrigere, excommunicare, ſuſpendere, interdicere, pro tribunali externo judicare, viſitare, juriſdictionem delegare, non ſolùm in externo ſeu contentioſo foro,ſed etiam in interno, quod eſt Pœnitentiæ ſacramentalis: ſed per ſe nequit illam exercere, niſi ipſe ſit Presbyter. Poteſt etiam Beneficia conferre, imò etiam Indulgentiam Epiſcopalem concedere, juxta Abbatem in cap. *Suffraganeis*, de elect. Sed non poteſt

potest ea quæ sunt Ordinis Episcopalis exercere, ut sacrum chrisma conficere, Ordinum aut Confirmationis Sacramenta conferre, Virgines benedicere, Altaria vel ecclesias consecrare. Hæc enim requirunt Ordinis Episcopalis potestatem, quâ ille caret, cap. *Transmissam*. 15. de electione.

VIII. Episcopi consecratio à tribus Episcopis facienda est, can. Apost. 1. & Nicæni Concilii can. 4. & can. fin. dist. 66. ubi Anacletus Papa exemplum adducit Jacobi Apostoli fratris Domini, quem ait Jerosolymæ ordinatum Episcopum à tribus Apostolis, Petro, Joanne, & Jacobo Minore. Neque obstat quod Apostolatui, quem solus Christus contulerat, esset Episcopatus annexus: optimè namque respondet ibi Glossa, quod non propriè fuit Jacobus ordinatus, seu consecratus ab illis tribus, sed solùm eidem Ecclesiæ deputatus ob commissam ipsi Judæorum conversionem & salutem. Qua tamen in re visum est Apostolis formam Episcopalis ordinationis deinceps in universa Ecclesia servandam proponere. Hæc magis placet responsio Glossæ, quàm quæ ex Cardinali Joanne de Turrecremata desumpta refertur, & approbatur à Cardinali Bellarmino lib. 1. de Summo Pontifice, cap. 23. scilicet Petrum à solo Christo Ordinem Episcopalem suscepisse, reliquos verò Apostolos non immediatè à Christo, sed per ministerium Petri. Hæc enim novitas frustrà & contra veterum Ecclesiæ Patrum mentem asseritur: & Paulus Galat. 1. profitetur apertè se Apostolum esse, non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum.

IX. Circa Unctionem in Episcopi Consecratione adhibendam, legendum caput unicum de Sacra Unctione, in quo tractatur pariter de Unctione minorum Sacerdotum, atque Regum, & cæterorum Fidelium in Baptismo, & de mysteriis in Sacra Unctione comprehensis.

X. Ex præscripto canonis, *Quoniam*, dist. 75. & canonis 1. dist. 100. & Concilii Trident. sess. 23, cap. 2. Episcopi electi, etiamsi Cardinales sint, si Consecrationem suam distulerint ultra tres menses postquam à Summo Pontifice confirmati fuerunt, tenentur perceptos fructus restituere: sed si post alterum trimestre consecrari adhuc neglexerint, privati existunt ipso jure suis Ecclesiis.

XI. Existimant plerique Theologi, non imprimi in Episcopali Ordinatione distinctum à Sacerdotio characterem, sed solùm advenire aliquam characteris Sacerdotalis extensionem. Ex adverso Canonistæ communiter ad can. *Cleros*, dist. 21. & ad can. *Perlectis*, dist. 25. asseverant novum Episcopis adjungi characterem. Et hos sequimur unà cum Bellarmino lib. 1. de Sacris Ordin. cap. 5. ubi luculenter probat Episcopatum esse unum, non specie, sed genere Sacramentum cum Sacerdotio. Ordinum enim distinctio sumitur ex eorundem ad Sacram Eucharistiam habitudine. Et quia summa circa Eucharistiam potestas in consecratione versatur, ideò primus Ordinum est Sacerdotium, nec alius isto superior aut major est Ordo. Quia tamen hanc summam potestatem diversimodè participant Episcopi, & inferiores Sacerdotes, binæ hinc surgunt Sacerdotum species. Inferiores enim Presbyteri dependent ab Episcopis in susceptione & usu istius potestatis, utpote ab illis consecrati, & à quibus quoad talis potestatis exercitium suspendi, interdici, aut solvi possunt. Itaque Episcopatus coalescit distinctis Ordinationibus, unâ quidem cum cæteris Sacerdotibus communi, alterâ solis propriâ Episcopalis atque adeò specie à priori distinctâ. Quo fit ut character Episcopalis non sit una simplex qualitas, sed quoddam ex duplici charactere compositum. Et proinde duo etiam exiguntur specie distincta Sacramenta ad unum constituendum

Episcopum sub eodem Ordinis genere. Ordo verò respectu inferiorum, de quibus inter se differentibus prædicatur *in quid*, rationem habet generis, non supremi, sed subalterni, prout subalternatur Sacramento, quod est altius genus.

XII. Quæritur quisnam ex duobus his characteribus sit major ac dignior? Respondendum, Sacerdotium præcisè sumptum esse majus & dignius, quia major & divinior potestas est conficere & sacrificare Christi corpus. Si tamen Episcopatum conjunctim & non divisim à Sacerdotio spectemus, sine dubio Episcopatus major est extensivè, quia ad plura extenditur quàm simplex Presbyteratus, quamvis seorsùm & præcisè nihil contineat quod tanti Sacrificii dignitati par esse possit.

XIII. Quot attinet ad Metropolitanos, hi non solùm cæteris Episcopis antestant ac præeminent, sed etiam jurisdictione pollent in Suffraganeos, tum in appellationum causis, tum in jure diœceses ipsorum visitandi, tum in jure citandi eos ad Synodos Provinciales, quarum convocandarum potestatem habent. Possunt insuper in tota Provincia uti Pallio, & facere coram se Crucem elevatam gestari intra Suffraganeorum diœceses, Clement *Archiepiscopo*, de privileg. & cap. 1. de authorit. & usu Pallii.

XIV. Verumtamen jus illud antiquissimum universam visitandi Provinciam valdè nunc imminutú videmus, nec est illius usus citra graves causas raro evenientes. In primis Concilium VIII. Oecumenicum editionis Anastasii Romanæ Ecclesiæ Bibliothecarii, qui eidem interfuit, can. 19. adimit Metropolitanis jus visitandi suffraganeas diœceses: sed ille Canon minimè receptus est in Ecclesiis Occidentis Enim verò Archiepiscopus Ravennæ visitabat Bononiensem diœcesim tunc temporis suffraganeam sed posteriùs erectam in Metropolim, ut constat ex cap. *Sopitæ*, de censib Idem jus Metropolitano Provinciam totam visitandi astruit Innocentius IV. in cap. 1. de censib. & ante hunc Innocentius III. in epist. 85. Regesti 15. Idemque cap. *Cùm ex officii*, de præscription. Abbatem Sancti Maglorii condemnat ad solutionem jurium procurationis erga Senonensem Archiepiscopum, visitantem Abbatiam illam diœcesis Parisiensis, quæ erat Senonensis Metropolis suffraganea: nostris verò diebus ex concessione Urbani VIII. facta est Metropolis. Quia tamen singulis Episcopis onus incumbit propriam diœcesim invisendi, & quia ex diversis visitationibus diversorum Prælatorum circa easdem Ecclesias, & diversis aut oppositis circa rem eandem Decretis facilè nasci possunt dissensiones, & nimiis impensarum ac procurationum oneribus Ecclesiæ prægravari, his providens Tridentinum Concilium sanxit sess. 24. cap. 3. ne Archiepiscopi suorum suffraganeorum Ecclesias visitent, nisi ex causis in Provinciali Synodo approbatis.

XV. Quoad verò jus Provinciales Synodos indicendi, olim quidem illas convocare tenebantur Metropolitæ bis singulis annis ut liquet ex Apostolorum canone 37. & Nicæni Concilii canone 5. & Chalcedonensis can. 14. & ex Sardicensibus Decretis, aliisque veteribus Synodis. Cùm verò multis seculis istud Officium ex Prælatorum incuria fuisset intermissum, edixit tandem Concilium Tridentinum, ut singulis trienniis per Provincias ad Synodum Episcopi convenirent, sess. 24. cap. 2. Hoc idem providetur in Galliæ Regno per Henrici III. Edictum anni 1580. art. 1. & Comitiorum Blesensium art. 10. & 24. Nihil utique sanctius ac verius isto Constantiensis Conc. oraculo sess. 39. *Frequens Conciliorum celebratio agri Domini cultura præcipua est, quæ vepres, tribulos & spinas hæresũ, & errorũ, & schismatũ exstirpat, excessus*

excessus corrigit, deformata reformat, & vineam Domini ad frugem uberrimæ fertilitatis adducit: illorum verò neglectus præmissa disseminat atque fovet.

XVI. Archiepiscoporum quoque privilegium in Pallii usu versatur. Extraordinario aliquando privilegio & speciali favore quibusdam suffraganeis Episcopis Pallium à Papa concessum legimus; sic enim Siagrio Augustodunensi Episcopo Pallium transmisit Sanctus Gregorius Papa lib. 7. epist. 3. & 112. Episcopo etiam Quinqueecclesiensi ob singularia virtutum merita concessum fuisse ab Episcopo Romano Pallii usum, testatur caput penult. de præsumpt. Quia tamen privilegia ejusmodi gradus dignitatum confundunt, & æmulationes pariunt, ordinemque ac disciplinam Ecclesiæ labefactant, à talibus gratificationibus omninò cessatum videmus à pluribus sæculis. Archiepiscopis autem non satis est fuisse consecratis, sed Pallio quoque ipsis à Romana Sede transmisso opus est, quia nec nomen, nec authoritatem habent, nec eis licet Pontificalia exercere, antequam præstito Sedi Apostolicæ juramento fidei & obedientiæ, Pallium ab eadem obtinuerint, cap. *Nisi specialis*, de author. & usu Pall. & cap. *Bona memoriæ* 2. in fine postul. Prælat. Et quia viduatis Ecclesiis periculum imminet ex dilatione, cautum est ut intra tertium à die consecrationis suæ mensem Pallium petant Metropolitani, ipsa verò consecratio non differatur ultra tres à provisione, seu confirmatione electionis de se factæ menses, can. *Quoniam*, dist. 100. Pallium deferre non licet eis nisi in Missarum solemniis, can. *Quoniam*, can. *Contra morem*, §. *Illud*. dist. 100. Nec verò in omnibus Missis, sed tantùm solemnium festivitatum, cap. *Ad honorem*, & cap. *Cùm sis*, & cap. fin de author. & usu Pall. Nec tantùm in diœcesi sua Metropolitana, sed etiam intra quamcumque subjectæ sibi provinciæ Ecclesiam, cap. *Ex tuarum*, & cap. *Cùm sis*, eod. tit. Solusque Papa potest semper & ubique Pallium gerere, quoniam assumptus est in plenitudinem universalis supra omnes Ecclesias potestatis d. cap. *Ad honorem*. Lateranense Concilium generale sub Innocentio III. concessit quatuor Patriarchis, Constantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, & Jerosolymitano, ut postquam ipsi Pallium à Romano Pontifice acceperint, liceat eis deinceps Pallia suis suffraganeis largiri: at his quatuor exceptis, soli Romano Papæ Pallii dandi jus est, cap. *Antiqua* de privileg. Denique Archiepiscopus alteri Archiepiscopo Pallium suum commodare non potest, neque quisquam uti Pallio sui prædecessoris: Pallium enim personæ cohæret, cumque illa debet sepeliri, cap. *Ad hoc*, de author. & usu Pallii.

XVII. Quod attinet ad jus præferendi vexillum sanctæ Crucis, Concilium Viennense hoc privilegium Archiepiscoporum sic exponit: *Archiepiscopo per quavis loca exempta suæ Provinciæ facienti transitum, aut ad eam forsitan declinanti, ut Crucem ante se liberè portari faciat, benedicat populo, Divina Officia privatim vel publicè ibidem audiat, & ea etiam in Pontificalibus celebret, & faciat in sua præsentia sine Pontificalibus celebrari, quovis privilegio contrario non obstante, sacro approbante Concilio, præsentis Constitutionis serie duximus concedendum.* Habetur in Clementina fin. de privileg. Hujusce privilegii Archiepiscopalis, faciendi Crucem erectam ante se deferri extra propriæ diœcesis fines, meminit Alexander Papa III. c. 1. ut lite pendente nihil innovetur: & Innocentius III. cap. *Antiqua*, de privileg. statuit, ut quatuor Orientis Patriarchæ possint hoc privilegio Crucis ante se deferendæ uti, non modò quacunque eorum Patriarchæ distenduntur, sed etiam *ubique, solà exceptâ Urbe Romanâ, & ubicunque Summus Pontifex præsens extiterit, aut ejus Legatus utens insignibus Apost. dignitatis.* Si igitur id Patriarchis indulgetur in lociis,

in locis in quibus nihil potestatis aut jurisdictionis habent, gravior urget ratio in Metropolitis intra fines Provinciæ, in qua judiciariâ potestate pollent in appellationum causis, aliisque fruuntur prærogativis. Atque ita judicatum vidimus in favorem D. Ludovici Bretelli Aquisextiensis Archiepiscopi, contra suffraganeum Aptensem Episcopum.

CAPUT VIII.

De officio & potestate Episcoporum, & eorum jure dispensandi circa vota.

I. QUÆDAM de Episcoporum potestate accumulantur in cap. *Congruente*, de offic. jud. Ordinar. & in cap. *Accedentibus*, de excess. Prælat. Istud in primis tenendum, aliam esse jurisdictionem contentiosam, quæ nimirum exigit processum judiciarium & forensem strepitum: aliam autem voluntariam, quæ non exercetur pro tribunali, neque cum ullo juridico seu contentioso processu. Porrò non valet Episcopus extra territorium seu fines Diœcesis suæ contentiosam exercere jurisdictionem, nec in suos quidem subditos, can. *Episcopum*, 9. quæst. 2. At verò potest voluntaria jurisdictione uti extra Diœcesim, modò illam exerceat erga subditas sibi res aut personas, non solùm per gratiarum concessionem, verùm etiam per sententias pœnales: potest enim in externo ipso foro extra suum territorium edicere, expedire citationem, modò trahat partes ad suum territorium, causas delegare, conferre Beneficia, absolvere à Censuris, dispensare: Geminianus in cap. fin de electione. in 6. Zerola prax. Episc. 1. part. verb. *Jurisdictio*. Et multò fortiori ratione potest subditos suos in alieno territorio, peccatis & censuris in Pœnitentiæ Sacramento absolvere.

II. Episcopus privatim potest in alieno territorio uni ac alteri sibi subdito conferre Tonsuram, sed non aliquem Ordinem, ut post Albericum docet Rebuffus tract. de nominationibus, quæst. 14. num. 49.

III. Similiter Episcopus, quin etiam ipsius quoque Vicarius Generalis potest extra diœcesis fines existens conferre subjecta sibi Beneficia: Gloss. & DD. in cap. *Novit*, de offic. Legat. de Selva de benef. 3. part. quæst. 40. & 63. Rebuffus d. tractat. de nominat. quæst. 14. num. 49.

IV. Contentiosam verò jurisdictionem non potest Ordinarius exercere in alieno territorio, nisi quando impeditur illam exercere in proprio; quo casu poterit jus dicere in alieno territorio convicino, petitâ priùs tamen veniâ ab Episcopo loci, quamvis non obtentâ: Clement. 1. de foro compet. Quæ venia non est necessariò petenda circa exercendos actus jurisdictionis voluntariæ in aliena diœcesi.

V. Episcopus loci in quo admissum est crimen, potest ibidem alienum Clericum illius criminis reum judicare, cap. *Postulasti*, de foro compet. conformiter ad ipsum Jus Civile, leg. *Delegatorem*, §. *Interdicere*, D. de interdictis & relegat. Similiter Episcopus, in cujus Diœcesi situs est fundus, aut Ecclesia litigiosa, est competens

competens Judex litis motæ inter partes alienæ Diœcesis, cap. *Sanè si Episcopi*, de foro compet.

V I. Omnia possunt in suis Diœcesibus Episcopi, quæ neque divino Juri opponuntur, neque Papa sibi reservavit: Panormitanus in cap. *Quibusdam*, de pœnis, Joan. Andr. in cap. *Licèt Canon*, de electione. in 6. in vers. *Carere*: & colligitur ex cap. *Nuper*, de sent. excomm. ubi dicitur: *Quia tamen conditor Canonis ejus absolutionem specialiter non retinuit sibi, eo ipso videtur concessisse aliis facultatem relaxandi.*

V I I. Episcopalis tum officii, tum potestatis pars præcipua in visitatione Diœcesis posita est, ad explorandos & reparandos occurrentes in rebus & in personis defectus, ad continendos in Officio Clericos, ad exstirpanda scandala, atque ad ordinanda quæcunque ad Ecclesiæ cultum & Fidelium ædificationem pertinent. Hæc verò constituit Carolus IX. in Comitiis Aurelianensibus, cap. 11. *Omnes* (inquit) *Canonici & Capitula Ecclesiarum, sive Cathedralium, sive Collegiatarum, indifferenter subjecta erunt Episcopo Diœcesis, adeò ut nullius privilegii prætextu possint se eximere visitationi, aut correctioni, ac pœnis criminum ab Episcopo infligendis.* Id confirmatur Decreto Tridentinæ Synodi sess. 6. cap. 4. de reform. *Capitula* (inquit) *Cathedralium & aliarum Ecclesiarum, illarumque personæ, nullis exemptionibus, consuetudinibus, sententiis, juramentis, concordiis, quæ tantùm suos obligent authores, non etiam successores, tueri se possint, quominus à suis Episcopis & aliis majoribus Prælatis, per seipsos solos, vel illis quibus sibi videtur adjunctis, & juxta canonicas sanctiones toties quoties opus fuerit, visitari, corrigi & emendari etiam authoritate Apostolica possint & valeant.* Sacris Canonibus Episcopi astringuntur ad visitandam quotannis, si providè fieri possit, universam diœcesim; aut si majoris sit amplitudinis, singulis saltem bienniis. Et si nequeat Episcopus hoc totum per se exequi, tenebitur saltem hoc officium idoneis & probatissimis Clericis committere. Can. *Decernimus*, can. *Episcopum*, can. *Placuit*, 10. quæst. 1. & Concil. Trident. sess. 24. cap. 3. de reform. His conformatur Blesensium Comitiorum articulus 2. Quid verò possit, vel non possit Episcopus in Visitatione circa exemptorum Ecclesias, exponemus infrà cap. 11. hujusce libri.

V I I I. Beneficiorum collatio ita Episcoporum propria est, ut nec ad eam jus habeat Vicarius Generalis sine speciali ab Episcopo commissione, cap. fin. de offic. Vicar. in 6. Nemini verò potest ulla Præbenda seu Beneficium conferri nondum Clerico, cap. 2. de institut. Sicut nec stipendium, nec militares Præfecturas illis attribui Leges permittunt, qui militiæ non sunt ascripti, l. *Fortissimi*, Cod. de erogat. milit. annon. lib. 12.

I X. Sine proprii Episcopi Dimissoriis nemo potest Ecclesiasticis Ordinibus, imò neque Tonsurâ Clericali initiari secundùm vulgatissimos Canones. Quisquis verò à Papa Privilegium obtinuit recipiendi Ordines à quocunque Episcopo, hic non est ordinatus, nisi loco Dimissoriarum Literarum producat proprii Episcopi Literas de vita & moribus testimoniales.

X. Synodum Diœcesanam quotannis convocare, Episcoporum potestatis simul & officii est, ex præscripto Concilii Tarraconensis can. 8. Tridentini sess. 24. cap. 2. de reform. In hujusmodi autem Synodis possunt Episcopi ex justa & urgente causa Missarum celebrandarum onera, etiam ex defunctorum fundatione constituta, moderari & reducere. Quemadmodum possunt pariter Regularium Ordinum Generales in suis Capitulis generalibus Missas, quibus

quibus eorum Monasteria fundationis lege astricta sunt, ex rationabili causa reducere permissu Concilii Tridentini sess. 25. c. 4. Verùm edidit Sacra Congregatio posterius Decretum anni 1625. ab Urbano VIII. confirmatum, prohibens Episcopis & Ordinum Generalibus reductiones Missarum.

XI. Item dispensandi jus & potestas spectat ad Episcopos circa quascumque censuras & irregularitates ex occulto delicto provenientes, solis exceptis illis quæ ex homicidio voluntario procedunt, aut ex delictis ad forum contentiosum deductis. De hac potestate fusiùs disseremus infrà, ubi materiam Irregularitatum ex professo tractabimus.

XII. Possunt pariter Episcopi circa Matrimoniorum impedimenta non dirimentia dispensare, excepto simplici Religionis aut perpetuæ Castitatis voto. Ita Sanctus Antonius, Paludanus, Navarra, aliique communiter. Quin etiam potest quandoque Episcopus relaxare aliqua dirimentia impedimenta, cum his tamen restrictionibus & moderamine: Primùm, ut valeat ista dispensatio circa solum interius seu conscientiæ forum. Secundò, ut bonâ fide & ex ignorantia impedimenti contractum fuerit Matrimonium. Tertiò ut impedimentum sit occultum, nuptiæ verò palam contractæ. Quartò, ut Papa sive Legatus adiri non possit ob conjugum paupertatem, rusticitatem, aut infirmitatem; aut etiam quia absque evidenti mortalis peccati periculo differri vel expectari nequeat Romanæ Sedis dispensatio. Ita Sanchez, Azorius, Coninch, Bonacina, aliique communiter Summistæ. Potest quoque Episcopus hanc aliis potestatem delegare, ex eorundem Authorum mente.

XIII. Dispensandi insuper in votis potestatem habent Episcopi, sive omninò ea relaxando, sive in alia quædam bona opera commutando, etiam vota ipsa, vel juramenta promissoria, dummodo justa causa subsit, solis exceptis solemnibus, sive in Sacra Ordinatione, sive in Regulari Professione emissis, & quinque simplicibus votis, scilicet continentiæ perpetuæ, professionis religiosæ promissæ, & trium peregrinationum, Jerosolymitanæ, Romanæ ad limina Apostolorum Petri & Pauli, & Compostellanæ ad Sanctum Jacobum, quæ sibi Papa reservat.

XIV. Imò etiam hoc receptum est & in confesso apud Doctores, ut quando castitatis votum non est absolutum, sed ad aliquam circumstantiam restrictum, possit in eo quoque ex rationabili & justa causa Episcopus dispensare, ut si votum sit ad tempus, & non perpetuum, aut si non sit præcipuè intentum, sed in alia re præcipuè intenta inclusum, cujusmodi est si quis vovit Sacrum Ordinem suscipere, cui utique annectitur perpetuæ continentiæ votum; si quis promisit non inire Matrimonium, quo voto castitas omnimoda non continetur, potest in his per Episcopum dispensari. Is quoque qui vovit arctiorem ingredi, verbi causa, Cartusianorum Religionem, potest ab Episcopo dispensari ad mitiorem Religionem, cùm in eo subsistat adhuc ad Religionem obligatio, nec versetur illa Episcopalis dispensatio nisi circa unam aliquam Religionis circumstantiam. Hoc docent Sylvester verb. *Totum* 4. num. 3. §. *Sextum* Sanchez in Opere Morali, lib. 4. cap. 40. num. 74. Lessius lib. 2. de justit. cap. 40. dub. 18. quæst. 8. Azorius 1. part. lib. 11. cap. 18. quæst. 8. Bonacina in 2. Decalogi præcept. disput 4. quæst. 2. punct. 7. § 4. num. 21. & Navarra cap. 12. num. 76. Prætereà quisquis sub aliqua conditione voto se astrinxit in materia Papali dispensationi reservata, potest Episcopi dispensatione relaxari, modò nondum sit impleta conditio: ut si filius aut filia perpetuam voverit continentiam, si pater ex bello vel captivitate redeat incolumis:
aut

aut si quis voverit Jerosolymam proficisci, si rem amissam recuperaverit. Ratioque Summistarum communis est, quia absoluta, & disertè concepta vota esse convenit, ut Papæ reservata censeantur; & quia ita necesse esse compertum est ob gravia animarum pericula, quibus se quamplurimos implicare videmus ex nimia facilitate & præcipiti fervore se votis astringendi. At verò si voti conditio jam sit adimpleta non alia superest liberationis via præter recursum ad Papam in aliquo ex quinque præfatis votis. Insuper si votum circa reservatam materiam non sit principale sed accessorium, consentiunt unanimes Doctores subesse quoque dispensationi Episcopali: ut si quis voverit nunquam aleâ ludere sub pœna & obligatione ingrediendi Religionem; ibi enim non erit ei necessarius ad Papam recursus, poteritque per Episcopum relaxari à Religionis ingressu, & ab illo nexu non ludendi aleâ, qui voto productus fuit, tametsi alia obligatione adhuc subsistente ei foret alea prohibita: potest enim ex duobus vinculis unum solvi, altero remanente, adeò ut sequens transgressio non producat duplex, sed unum dumtaxat peccatum. Illa quoque valde notabilis est decisio S. Antonini p. 3. tit. 11. cap. 2. §. 9. his ipsis verbis: *Hoc autem videtur, quod si quis in laxiori voverat arctiorem Religionem, quod Episcopus possit dispensare; quia non est votum perpetuæ continentiæ, nec votum Religionis simpliciter, cùm jam sit obligatus ad utrumque, sed solùm est subrogatio voti: unde videtur, quod Episcopus possit dispensare. Et similiter in voto simplici arctioris Religionis liceret in laxiorem transire* (scilicet per Episcopi dispensationem) *non autem liceret in seculo remanere.* Hæc Sanctus Antoninus Episcopus simul & Regularis.

XV. Item potest Episcopus dispensare ubi dubitatur utrùm votum reservationis Papalis fuerit obligatorium, ut si res in ambiguo sit, utrùm sufficiens intervenerit deliberatio circa votum quod quis se emisisse certus est. In dubiis quippe benigniori parti favendum: & ipsa quæ Summo Pontifici reservantur vota, debent esse indubitata. Sanè si quis dubitaret an votum emiserit, non opus habet ulla dispensatione. In his enim dubiis quæ respiciunt substantiam voti, & non circumstantiam, ut est, an sufficiens deliberatio extiterit, seu an votum ipsum quoad substantiam emissum fuerit, non adimitur, sed servatur incolumis pristina libertas. In præfatis omnes ferè Doctores conveniunt, agnoscentes quantum expediat animarum saluti easdem laqueis extricare, quibus se facilè & plerumque ipso diabolo sub specie boni solicitante implicant, eaque occasione super additis reservationum difficultatibus novis se contraventionum sacrilegarum laqueis involvunt, à quibus ex fragilitate humana vix possunt expediri.

XVI. Notandum porrò est, siquando dispensaverit Episcopus circa votum Pontifici Summo reservatum, non quidem ob conditiones voti non absoluti, aut indirectè concepti, aut conditionati, aut ambigui, aliisve similibus circumstantiis affecti (quibus casibus absoluta, & perpetuæ validitatis indulgetur ab Episcopis dispensatio) sed tantùm in aliis casibus ob solam rationem gravis & imminentis periculi offensæ Dei, aut scandali quod sequuturum timetur ex dispensationis Papalis dilatione; hoc solo casu notandum est dispensationem, quam interea indulget Episcopus, non perimere, sed solùm suspendere voti obligationem. Idcircò ille qui absolutum perpetuæ castitatis votum transgressus fuit, dum se matrimonio alligavit, poterit subinde ab Episcopo dispensari circa debitum conjugale: sed tamen soluto per conjugis mortem matrimonio, tenebitur pristino voto, quandiu Papa cum illo non dispensaverit.

XVII. Quæritur, an possit Episcopus dispensare super voto in alicujus Tertii gratiam emisso, ut si quis voverit eleemosynam dare tali pauperi, vel Ecclesiæ, vel piæ domui? Distingui à Doctoribus solet inter votum acceptatum, & non acceptatum. Si acceptatum sit, non licebit dispensare hac ratione, quia Tertius aliquis privaretur jure suo quod habet in re per acceptationem ac legitimam stipulationem; sic enim ei fieret injuria. Sed si promissio illa votiva non fuit acceptata, sive ab eo cujus interest, sive ab alia persona ejus vice ac nomine, tunc si rationabilis causa interveniat, poterit peti, & concedi ab Episcopo dispensatio

XVIII. Ulteriùs quæritur, an si ejusmodi votum in alterius gratiam emissum Confessarius exceperit, censeatur acceptasse nomine personæ vel loci per votum designati: Probabilis est ista Bonacinæ responsio, censeri Confessarium acceptasse nomine Dei, cujus in confessionibus vicem gerit; non autem privato nomine loci, vel personæ, quibus præcisè consulere ac providere non astringitur ex suo officio; ac proinde illius acceptatio non parit novum jus in favorem Tertii. Bonacina tom.2. disput.4. quæst.2. p.7. §. 4. num. 25.

XIX. Prætereà quæritur, an requiratur dispensatio, ut quis solvatur voto quod se dubitat emisisse? Respondendum non requiri, quia nulla subest obligatio. In dubiis enim juxta regulam juris, melior est conditio possidentis: & nemo in re dubia privandus est sibi connaturali & ingenita libertate, etiamsi (ut Lessius docet lib.2. de justitia, cap.40. dub.17. num.113.) tale sit dubium, ut quamvis homo probabiliter opinetur non extare causam obligationis; quia ad tollendam libertatem nulla sufficit probabilitas, sed requiritur absoluta certitudo.

XX. In summa, competit solis Ecclesiæ Prælatis jurisdictionem externi fori habentibus, illa sive relaxandi, sive commutandi voti potestas. Et cùm sit ista dispensatio actus jurisdictionis, competit Episcopis statim atque confirmati à Sede Apostolica fuerint, quamvis necdum fuerint ordinati, quemadmodum & reliquæ jurisdictionis potestatem potest confirmatus, & nondum ordinatus Episcopus aliis delegare, ut sæpenumerò fieri videmus.

XXI. Differt autem à dispensatione irritatio votorum: & hæc aliis competit personis quàm Episcopis. Primò enim potest regularis Superior suorum Religiosorum vota quævis irritare, excepto voto arctioris Religionis subeundæ. Et discertè dicit S.Thomas 2.2. quæst.88. art. 8. ad 3. nullum Religiosi votum esse firmum, nisi de consensu sui Superioris. Vota quoque impuberum possunt à patre vel tutore fieri irrita, ut colligunt Doctores ex can. *Mulier*, 31. quæst. 2. & ex cap.1. de Regular. in 6. Puberum tamen vota ut in irritum revocentur, etiam ab ipsorum patre, necesse est, ut ordini familiæ, vel patriæ potestati obsistant, ut sunt jejuniorum, aut peregrinationum, aut similia vota. Conjuges etiam possunt alter alterius vota irrita facere, quæ juri alterius incommodant, aut statui vel administrationi familiæ; quamvis plus juris marito in uxoris vota tribuere videatur S.Thomas loco cit. dum ait nullum uxoris votum esse firmum, nisi sit de consensu viri. Et fundari videtur jus illud majus in eo, quod juxta Apostolum Ephes.5. vir caput est mulieris, & non mulier viri. Verumtamen non omnis subjectio secum infert illimitatam omnia vota invalida faciendi potestatem. Si verò opponas Numerorum caput 30. quo patri & marito tribuitur potestas quæcumque vota filiæ & uxoris irrita per suam contradictionem faciendi: Responsio in promptu est,

est, legem illam esse ceremonialem, & ad solam pertinere Synagogam. Et verò compertum est, non competere patri adeò illimitatam in Ecclesia Christi potestatem circa vota filiæ, qualis illo capite sancitur. Stet igitur eadem in perimendis filiorum & conjugum votis posita superiùs limitatio, nimirum si ordinem familiæ, aut patriæ, vel tutoriæ, vel conjugalis juris, aut potestatis perturbent. Ad postremum Abbatissæ possunt quidem Monialium suarum vota in irritum adducere, si quomodocunque regimini monastico, aut communi familiæ ordini, aut Monialis valetudini, aut debitæ sibi subjectioni officiant: sed non possunt dispensatione relaxare, quia jurisdictione carent.

CAPUT IX.

Prosequutio potestatis Episcoporum.

I. POTEST Episcopus familiarem suum, quamvis non subditum, si secum triennio commoratus fuerit, ordinare, dummodò statim Beneficium illa conferat Concilium Trident. sess. 23. cap. 9. de reform.* Nisi si ordinatus patrimonium sufficiens habeat; tunc enim cessante ratione legis, cessat illa Episcopi obligatio.]

II. Potest prætereà diebus Dominicis, aut festis per annum minores suis subditis, aut habentibus dimissorias, Ordines conferre, necnon Tonsuram uni, vel duobus extra tempora jejuniorum, can. *De eo autem*, de tempor. ordinat. Quinimò primâ Tonsurâ initiare potest quocumque anni die illum qui mox suscepturus est Ecclesiasticum Beneficium, ut docent Ostiensis, Graffius, Bonacina, aliique asserentes id passim esse consuetudine indubitata receptum.

III. Episcopus concedere potest unius anni Indulgentiam in die Dedicationis Ecclesiæ. At in anniversario Dedicationis, & aliis quibuscumque occasionibus potest Indulgentiam concedere dierum quadraginta, can. *Cùm ex eo*, de pœnit. & remiss. ex Concilio Lateranensi generali sub Innocentio III. Exinde constat, Indulgentiarum concessionem non esse actum ordinis, sed tantùm jurisdictionis; eo quòd potestas ordinis, cùm immediatè ab ipso Deo conferatur, non possit ab Ecclesia, vel à Pontifice limitari, atque ita Concilium non potuisset terminum Indulgentiis Episcopalibus præfigere. Exinde sequitur, posse Episcopum electum & confirmatum Indulgentias concedere, licèt nondum sit consecratus; quia jam assequutus potestatem jurisdictionis, sed nondum ordinis, ut docet S. Thomas in 4. dist. 20. quæst. 3. art. 3. Simili ratione Papa statim post sui canonicam electionem, quamvis nondum consecratus immò necdum Episcopus, si ita contingeret eligi, potest Indulgentias per universum orbem concedere, ut ait Azorius part. 2. lib. 3. cap. 55.

IV. Potestatem habet Episcopus jura pecuniaria Canonibus Sacris constituta à subditis sibi Ecclesiis exigendi, exceptis Monasteriis quæ non habent Parochiales Ecclesias, secus verò si habent, ut sequenti capite videbimus. Hæc jura sic referuntur in cap. *Conquerente*, de offic. jud. ordin. *Episcopus in Ecclesiis sua diœcesis habet jus Synodi, & synodatici, seu cathedratici nomine duos solidos:*

quartam decimarum, & mortuariorum: visitationem quoque annuam, & moderatum charitatis auxilium, juxta Lateranense Concilium. Hoc autem Lateranense decretum habetur in cap. *Cùm Apostolus*, de censib. Huc spectant etiam Bracarensis Concilii secundi canon.2. & Toletani septimi canon 4. & Cabilonensis secundi sub Carolo Magno canon,17. De cathedratici jure, seu de Episcoporum portione canonica; de quarta etiam decimarum, & de charitativo subsidio fusiùs tractant Azorius part. 2. lib.9.cap. 12. & 14. & Barbosa de officio & potestate Episc. p 3. alleg.86. & 87.

V. Communi & ordinario Episcoporum juri superadditus est titulus Legatorum Apostolicorum, non tam ad extendendam eorum potestatem, quàm ad intendendam seu toborandam: pleraque enim jure ordinario poterant, quibus superadditus est titulus Apostolicæ delegationis; qui titulus non officit eorum juri ordinario, sed operatur ut faciliùs, & cum debita veneratione illis obtemperetur; præsertim ex eorum parte qui prætenderent ipsorum ordinariam potestatem minuere, aut in controversiam revocare, aut ab ea se subtrahere. Unde istud quoque accuratè observandum est,quod licèt à judicis delegati sententia vel processu appelletur non ad Metropolitam, sed ad Papam delegantem, ejusve Legatum, cap. *Super quæstionum*,§. *Porrò*, de offic. jud.deleg. &c.*Si delegatus*, & cap. *Is cui*, & cap. *Si à delegato*, eod. tit.in 6. & secundùm Jus quoque Civile l.1. in princ. & l.3. D. quis & à quo appell. Tamen quia ea quæ Episcopi faciunt quasi Legati Apostolici ex jure communi, quod eis attribuit hanc qualitatem & titulum, non verò ex speciali aliqua per Papam delegatione,id faciunt jure communi & ordinario; ideò interjecta ab eis appellatio devolvitur non ad Papam immediatè, sed ad Metropolitanum, ut docet Ostiensis in Summa, tit. de offic. Ordin. §.*Sunt autem quædam*. Ubi & hoc dicit, quod quando alicui committitur Episcopo id quod pertinebat ad ipsum jure ordinario, id fit ut magis timeatur. Et Zerola his suffragatur 2. part. Praxis Episcop verb. *Visitatio:* idque confirmat declaratione, quam refert, Sacræ Congregationis, ut ab ejusmodi, quæ Episcopi ordinant ex jure communi,tanquam Apostolici Delegati,devolvatur appellatio ad Archiepiscopum.

VI. Hac ergo suppositâ protestatione, ne præjudicetur ordinariæ potestati, possunt Episcopi tanquam Sedis Apostolicæ Delegati ordinarii & perpetui prædicationem interdicere, etiam exemptis Clericis aut Regularibus errores prædicantibus, vel turbas, aut scandala in populo excitantibus, ut nec in suorum Monasteriorum Ecclesiis, nec alibi ulteriùs prædicent.Immò si hæreses prædicent, possunt contra eos Episcopi secundùm severitatem Juris procedere. Concilium Trident. sess.4.cap.2.de reform.& sess.6.cap.3. & sess.24.cap.4.

VII. Ubi Beneficia Curata olim, conversa fuerunt in Simplicia per assignationem novi & perpetui Vicarii, etiam à tempore immemorabili, si Vicario non suppetit congrua ad victum decentem portio, nec illa aliter suppleri commodè potest, Ordinarius poterit, cùm primùm per cessum, vel decessum, sive Rectoris ac Prioris, sive Vicarii, altera ex his duabus præbendis vacaverit, totum Beneficium ad Curam transferre animarum,& in antiquum statum restituere,suppressa Vicaria. Concilium Trident. sess.25. cap.16.

VIII. Uniones perpetuæ ab annis quadraginta, etiam Apostolica authoritate factæ, possunt ab Episcopis tanquam Apostolicæ Sedis Delegatis examinari, & quæ per subreptionem obtentæ fuerint, irritæ fieri ac declarari. Concil. Trident. sess.7. cap.6. & sess.25. cap.9. de reform.

IX. Insuper

IX. Insuper Episcopi ut Apostolicæ Sedis Delegati possunt, sine præjudicio ob-tinentium, facere uniones perpetuas quarumcumque Parochialium Ecclesiarum, & aliorum Beneficiorum, sive Curatorum, sive Simplicium cum Curatis Beneficiis, ob Ecclesiarum paupertatem, aliasve justas causas, licèt dictæ Ecclesiæ vel Beneficia essent generaliter, aut specialiter reservata, cap. *Sicut unire*, de excess. Prælat. & Concil. Trident. sessione 21. c. 5. Idem confirmant Gallicanæ Constitutiones Comitiorum Aurelianensium art. 16. & Blesensium art. 22. & Edictum Melodunense anni 1580 art. 27. & Edictum Henrici IV. anni 1606. art. 18. Justæ causæ in supra dictis unionibus debent esse probatæ per juridicam inquisitionem, citatis & auditis partibus, aliisque quorum interest. Rebuffus in praxi, 1. p. tract. de unionib. benefic. n. 42. & 43. Præbendas unire possunt Episcopi in favorem Cathedralium Ecclesiarum, aut insignium Collegiatarum, quarum redditus sustinendo decenti, Canonicorum gradui, Divinisque Officiis & cultui minimè sufficiunt. Concil. Trident. sess. 24. c. 14. & 15. dum tamen serventur illic expressæ conditiones. Id confirmatur Blesensium Comitiorum art. 23. Patronorum tamen laicorum consensus requiritur circa unienda Beneficia nominationi eorum subjecta, juxta d. Trident. sess. 24. c. 15. & d. art. Blesensem 23. Quibus iisdem locis permittitur quoque Episcopo reducere Præbendas Ecclesiæ Cathedralis aut Collegiatæ ad minorem numerum, ut hac reductione suppleatur modicitati ac insufficientiæ proventuum aut distributionum congruarum: dummodò facta reductione numerus Canonicorum supersit Divino Officio celebrando atque illius Ecclesiæ dignitati sufficiens.

X. Jus habent Episcopi ut Sedis Apostolicæ Delegati, in omnibus Baptismalibus & Parochialibus Ecclesiis, ubi unus Rector sufficere nequit Sacramentis ministrandis & Divinis officiis, Rectores cogendi, aliosve ad quos pertinet, ut tot adjungant Clericos administros aut Sacerdotes, quot sufficiant his obeundis. Ubi verò parochiani propter nimiam distantiam citra gravia incommoda ad Ecclesiam accedere non possunt, Parochias novas, etiam Rectoribus invitis, erigere possunt Episcopi, novisque Clericis congruam assignare portionem ex fructibus ad matricem Ecclesiam pertinentibus. Possunt insuper (si necesse sit) populum compellere ad sufficienter subministrandum unde Clerici vitam sustentent. Concilium Trident. sess. 21. cap. 4. & in Decretalibus cap. *Ad audientiam*, & cap. fin. de Eccles. ædific. Sanè ubi non subest rationabilis causa, Canonibus vetantur Beneficiorum divisiones, cap. *Majoribus*, cap. *Vacante*, & cap. *Cùm causam*, de præbend.

XI. Pari potestate pollent Episcopi ut Apostolici Delegati, illiteratis & imperitis Ecclesiarum Rectoribus deputandi pro tempore Vicarios & Coadjutores, partemque fructuum eis assignandi, aliterve providendi ad sufficientem victum, remota omni appellatione vel exemptione. Concilium Trident. sess. 21. cap. 6. & sess. 25. cap. 14. & in Decreto can. *Quicunque*, 26. quæst. 5. & can. *Inventam*, 16. quæst. 7. & Clem. *Multorum* de pœnis. Idque pro Galliæ Regno sancitur per Concordatum Bononiense approbatum in ultima Lateranensi Synodo.

XII. Episcopis ut Sedis Apostolicæ Delegatis, Beneficia simplicia transferre licitum est, etiamsi jurispatronatus existant, ex collapsis vetustate Ecclesiis, si ob earum inopiam nequeant instaurari (illis tamen quorum interest vocatis) in Matrices, aut in alias convicinas Ecclesias. Quin & ipsas Parochiales Ecclesias, si collapsæ nulla contributione, vel alia ratione instaurari possint, ad Matrices, aut viciniores Ecclesias transferre possunt, & erecta in loco ubi col-

lapsæ sunt, Capellâ vel Altari sub invocationibus iisdem Concil. Trident. sess. 21. cap. 7.

XIII. Eò quoque extenditur potestas Episcopi tanquam Apostolici Delegati, ut certam fructuum portionem ex Beneficiis omnibus Cathedralis Ecclesiæ, vel Collegiatæ deducere queat in quotidianas chori distributiones, ubi nullæ sunt, aut adeò tenues, ut pariter cum Divino Officio negligantur. Concil. Trident. sess. 21. cap. 3. & sess. 22. cap. 3.

XIV. Hoc eodem Apostolici Delegati titulo potest quilibet Episcopus exequutionem curare & jubere piarum omnium dispositionum, tam in ultimis voluntatibus, quàm inter vivos: & jus habet visitandi Hospitalia, Collegia, Confraternitates, & Scholas (non eas tamen quæ sub immediata Regum protectione sunt, nisi de eorum consensu;) Montes quoque pietatis, piaque alia loca, quamvis horum cura ad laïcos pertineret, aut exemptionis privilegio munita essent. Atque in istis omnibus possunt Episcopi ordinare, cognoscere, & exequi juxta Canonum præscripta, nihil obstante contraria Consuetudine, Statutis, & Privilegiis. Concilium Tridentinum sess. 22. cap. 8. & Clementina *Quia contigit*, de re religios. domib. His consonat Jus civile leg. 45 de Episcop. & Cleric. & Orphanotr. & Xenodoch. His suffragantur Franciæ Regum Edicta, quæ requirito inferiùs lib. 4. cap. 9. art. 7.

XV. Quod superiùs dixi de potestate Episcopali providendi Coadjutorem, cum assignatione portionis ad victum, ubi Rector Ecclesiæ per imperitiam non potest munus, officiumque suum obire, idem extendendum generaliter ad omnem, tam corporis, quàm animi defectum ac infirmitatem, ob quam Beneficiarius quivis, cui animarum cura incumbit, non potest suo munere defungi. Concilium Trident. sess. 21. cap. 6. & toto tit. de Cler. ægrot. vel debil. Etiamsi contingeret talis Beneficii collationem ad Episcopum non nisi conjunctim cum Capitulo pertinere. Cujus ratio est, quia cùm provisio Coadjutoris diminuat liberam præbendati administrationem, nec non fructuum antea illi debitorum perceptionem, necesse ab eo solo ordinari diminutionem istam jurium, cui causæ cognitio & jurisdictio competit: at Capitulo non competit jurisdictio, vivente Episcopo.

XVI. Sane nullatenus potest Episcopus Coadjutorem constituere cum spe aut jure futuræ successionis, sed solus Papa: quandoquidem jure communi damnantur pollicitationes & provisiones, quæ votum inducunt alienæ captandæ mortis, can. *Petiisti*, 7. quæst. 1. & ex Concilio Lateranensi cap. *Nullæ*, de concess. præbend. Hoc itaque reservatur Papæ, qui potest adversùs jus commune dispensare. Quinimmò in Regno Franciæ circa Prælaturas & Dignitates, quæ sunt Regiæ Nominationis, non providet Papa de Coadjutore cum certitudine futuræ successionis, nisi cum Regis assensu. Hac enim in re Summus Pontifex pactionibus se astrinxit, quas violari jus gentium non permittit.

CAPUT

CAPUT X.

De potestate Episcopi erga personas exemptas, aut loca.

I. ISTA observanda distinctio est inter loca exempta, & loca nullius Diœcesis: multò enim magis subtrahuntur Ordinariorum potestati nullius Diœcesis loca, quàm exempta loca, & amborum discrimen in hoc versatur, quod exempta loca in Diœcesi censentur; at loca nullius Diœcesis, quantumvis reipsa intra limites Diœcesis sita sunt, Juris tamen existimatione censentur prorsùs à Diœcesis finibus dissita & remota. Jus itaque dum meminit exemptarum Ecclesiarum, eas tamen perhibet sitas intra diœcesim: sic enim dicit caput *Grave*, de offic. Ordinar. *In tua diœcesi existentes*, loquendo de exemptis: & cap. *Cùm Episcopus*, eod. tit. in 6. ait: *In qualibet parte suæ Diœcesis, dummodo in loco non exempto.* Hoc igitur tenendum est, constitui locum nullius Diœcesis, non per simplicem exemptionem à jurisdictione Diœcesani, sed etiam per divulsionem ac separationem territorii, quæ vulgari sermone dicitur *Démembrement*, Paulò post annum Christi quadringentesimum quinquagesimum, Concilium Arelatense tertium sub Ravennio Præside, subortum inter Theodorum Episcopum & Faustum Abbatem Lerinensem dissidium his conditionibus composuit: Ut Monachi Clerici à nullo nisi à Theodoro Episcopo, vel ejus successore, vel cui Theodorus vel ejus successor injunxerit, ordinentur: Ut chrisma non nisi ab eodem Episcopo suppeditur: Ut neophyti non nisi ab eodem confirmentur: Ut peregrini Clerici absque ipsius præcepto in communionem, vel ad ministerium non admittantur: Laica verò omnis multitudo Monasterii ad solam & liberam Abbatis proprii, quem sibi elegerit, dispositionem pertineat, Regula, quæ à Fundatore ipsius Monasterii dudum constituta est, in omnibus custodita. Quod autem ad Abbatissam & Moniales attinet, Sanctus Gregorius Magnus intendens privilegium, ut ipse ait, indulgere Sanctimonialium Monasterio Massiliensi, quod dicit in honorem Sancti Cassiani consecratum, libro 6. Epist. 12. ad Respectam Abbatissam statuit ut statim post obitum Abbatissæ nova eligatur à Monialibus Abbatissa, quæ mox, si Episcopus dignam judicet, ordinanda erit ab Episcopo: qui tamen jus non habebit disponendi de Monasterio, sed ipsa Abbatissa. Neque habebit jus celebrandi solemniter Missam apud Moniales, nisi die Natalis vel Dedicationis Monasterii. Cæteris verò diebus Missarum officia per Presbyterum qui fuerit ab Episcopo deputatus, peragantur. Ipse verò Episcopus solicitudinem geret circa vitam & mores, tum Abbatissæ, tum Monialium: earumque culpas pœnis canonicis coërcebit. Hactenus sanctiss. Papa. At verò cur non nisi semel in anno, die scilicet anniversario Dedicationis Monasterii, permitteretur Episcopo Missæ solemnis apud Moniales celebratio, causa esse videtur, quia Monialium secessui, silentio & quieti plurimùm incommodabat accessus ille tum Clericorum solemni Missæ ministrantium, tum etiam famulorum, qui erant in Episcopi comitatu. Illis quippe temporibus Capellæ Monialium, in quibus istæ sa-

crum audiebant, erant intra Monasteriorum penetralia; nec ad Capellam erat aditus nisi Monastriis,& Sacerdoti cum Clerico subministrante,cæteris exclusis, ut constat ex Concilio Turonensi tertio,can.29. & ex Cabilonensi secundo, can. 16. & ex Arelatensi sexto,can.7.& demùm ex Aquisgranensi sub regno Ludovici Pii, part.2.can.27.

II. Porrò Ecclesiæ simpliciter exemptæ,vel Sæculares sunt, vel Regulares: si Sæculares sunt,potest illas Episcopus visitare tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus, ex Concilio Trident.sess.7.cap.8. sive illis incumbat cura animarum sive non, sess.21.cap.8.Sed si Ecclesiæ exemptæ sint Regulares, videndum est utrùm Curam habeant animarum, an non habeant: si Curam habent, subjiciuntur Ordinariorum visitationi,ut patet ex Trident.sess.7.cap.7.& 8. de reform.

III. Verumtamen si illæ Regulares simul & exemptæ Ecclesiæ, neque animarum Curam habentes,sub Commenda sint,potest Ordinarius illas visitare tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus, ex Trident. sess 21.cap.8. eo solo casu, quo non vigeat in eis observantia Regularis,ut ibidem exprimitur. Ejusque ratio est, quia solus Episcopus potest eis circa observantiam Regulæ providere,ac bonos mores: quandoquidem Commendatarii Superiores neque resident, neque ulla pollent jurisdictione. Regulares autem Ecclesias exemptas, quibus annexa est animarum Cura,potest Episcopus visitare, quoad omnia & sola quæ animarum Curam & Sacramentorum administrationem concernunt, ex Trident. sess. 25. cap. 11 de Regul.*Subsint* (inquit) *immediatè, in iis quæ ad dictam Curam & Sacramentorum administrationem pertinent,jurisdictioni visitationi & correctioni Episcopi, in cujus Diœcesi sunt sita.Nec ibi aliqui etiam ad nutum amovibiles deputentur, nisi de ejusdem consensu,ac prævio examine per eum aut ejus Vicarium faciendo.* His etiam conformatur Tridentina sessio 7.cap.7.

IV. At verò si nullius Diœcesis Ecclesia sit, ea vel Regularis est, vel Sæcularis.Si sit Regularis,quamvis annexa sit ei animarum Cura, nullatenus eam potest Episcopus visitare:etenim dictum caput 11. sess. 25.de Regul. locum non habet nisi in locis simpliciter exemptis, ut ex ejus verbis liquet, *Episcopi in cujus Diœcesi sita sunt:* & sacra Congregatio secus judicare solet de nullius Diœcesis Ecclesiis, ut attestatur Prosper Fagnanus. Sed si Ecclesiæ nullius Diœcesis Sæculares sint, tunc dispiciendum an sint planè reipsa extra fines cujuscunque Diœcesis, eoque casu Episcopus ille,cujus Cathedralis Ecclesia proximior est præfatæ Ecclesiæ,potest hanc visitare,non ut Ordinarius, sed ut Sedis Apostolicæ Legatus, ex Trident.sess.24.cap.9.At verò si nullius Diœcesis ecclesia includatur intra limites alicujus Diœcesis, & sit Secularis,poterit eam Episcopus ille visitare, intra cujus Diœcesim sita est; solusque poterit ejus Ecclesiæ subditos ordinare, & Dimissorias ad Ordines literas eis concedere juxta Trident.sess.23. c. 10. ut sæpissimè interpretata est Sacra Congregatio, eodem Fagnano teste.

V. Nullus itaque Episcopus potestatem habet Regulares nullius Diœcèsis Ecclesias quantumvis Curatas visitandi, ullamve in eas jurisdictionem exercendi. Constitutio autem Gregorii XV. declarans exemptorum privilegia, eorumque limitationes aut abrogationes, neque loca, neque personas comprehendit nullius Diœcesis,ut Sacra declaravit Congregatio: quod idem dicendum de Bulla Clementis X quæ incipit: *Supernâ magni Patrisfamilias præordinatione*. Cæterùm Regulares locorum nullius Diœcesis agnoscere tenentur authoritatem Episcopi quoad Ordines suscipiendos: nec enim ad alium recurrere possunt Episcopum

sine,

fine ejus qui vicinior est venia, juxta Concilium Lateranense sub Leone X.& Tridentinum sess.23. cap.10. & Bullam Clementis VIII. anni 1596. apud Quaranam verb. *Ordo.* Enimverò Superiores Regulares locorum nullius Diœcesis subditis sibi Regularibus Dimissorias concedentes, tenentur ex sententia Sacræ Congregationis illa ad proximiorem Episcopum dirigere, aut ad eum intra cujus Diœcesis fines existunt. Hæc omnia tractat & docet Prosper Fagnanus Apostolicæ Curiæ Referendarius in Commentariis ad cap. *Grave*, de offic. Ordinar. Ergo multò fortiori ratione Regulares non habentes privilegium istud nullius Diœcesis, non debent per remotum Episcopum ordinari, si non habent Dimissorias proprii Diœcesani Episcopi

V I. Regulares exempti in spectantibus clausuram sibi subditarum Monialium subjiciuntur Episcoporum authoritati, tam ex dispositione veteris Juris communis. c.*Periculoso*, de statu Regul. in 6. quàm ex præscripto Concilii Tridentini sess.25. de Regul. cap.5. Quibus Bulla Gregorii XV. incipiens *Inscrutabili*, adjungit exemptos, tam sæculares quàm regulares, si deliquerint circa clausuram, aut circa personas intra septa degentes, vel circa bonorum Monasterii administrationem, ab Episcopo loci tanquam Apostolicæ Sedis Delegato puniri posse. Edictum etiam Caroli IX. Januarii mensis anni 1564 submittit Episcopis Monialium clausuram, ut ejus observationi provideant per censuras Ecclesiasticas, invocato, ubi opus erit, Brachii sæcularis auxilio, non obstante quacunque appellatione. Edicitque ne ulla Monialis professa egrediatur Claustro, néve ulla persona externa ingrediatur Claustrum, nisi de licentia & approbatione Episcopi.

V I I Istam Gregorii Bullam, quia multa edicit circa potestatem Ordinariorum erga Regulares, & ubique recepta fuit, summatim exequar, quam refert integram Fagnanus in cap. *Cum capella*, num.30.de privileg. Bulla *Inscrutabili*, simulque Bulla *Supernâ*, confirmant ea quæ Concilium Tridentinum anteà statuerat de subjectione Regularium, etiam exemptorum; respectu Ordinariorum circa Parochiales Ecclesias & functiones, & circa Confessionum personarum sæcularium auditionem, etiam Sacerdorum: item circa Monasteriorum Monialium Regularibus exemptis subjectarum clausuram, circa prædicationem verbi Dei in ipsis etiam Regularium Ecclesiis, aliaque ejusmodi. Statuit ergo Gregorius XV. ut deinceps tam Regulares, quàm Sæculares quomodolibet exempti, in omnibus prædictis jurisdictioni, visitationi, permissioni, examini, correctioni Ordinariorum, tanquam Sedis Apostolicæ Delegatorum, subjiciantur. Et siquando deliquerint circa personas intra septa Monasterii degentes, aut circa clausuram, aut circa Monialium ipsis exemptis subjectarum bonorum administrationem, possint à locorum Episcopis, quoties opus fuerit, puniri & corrigi. Et ut non possint deputari Monialium Confessores, sive Regulares, sive Seculares nisi postquam ab Episcopo idonei judicati & approbati fuerint. Item ut bonorum Monialium Exemptis subditarum rationes, ab eorum administratoribus & œconomis, sive Seculares sint, sive Regulares, reddantur coram Episcopis, adjunctis, unàque assistentibus Superioribus Regularibus: & ut ad ista remediis Juris compelli possint Regulares. Utque si quum visum Episcopo fuerit, Regulares Superiores admoniti, ut prædictos Confessarios aut Administratores removeant, non paruerint, possit Episcopus illos removere quoties expedire judicaverit. Item ut Episcopus unà cum Superioribus Regularibus possit Abbatissarum aut Superiorissarum eorundem Monasteriorum electionibus per se, aut per Commissarium à se deputatum interesse

& præsidere. Atque Episcopus authoritatem habeat coërcendi ac puniendi quoscunque Exemptos, sive Sæculares, sive Regulares, qui in alienis Ecclesiis absque ipsius Episcopi approbatione & licentia, aut in propriis suorum Ordinum Ecclesiis, non petita ipsius benedictione, aut ipsos contradicente prædicare præsumpserint, adeò ut in casibus suprà expressis, adversùs præfatas personas, Episcopis quoties opus erit, per censuras Ecclesiasticas, aliásve pœnas procedere liceat ut Sedis Apostolicæ Delegatis: nihil obstantibus Constitutionibus Apostolicis, aut Consuetudinibus contrariis, aut Privilegiis, &c.

VIII. Gregorii XV. successores Pontifices eadem iteratò sanxerunt. Atque huc pertinet Innocentii Papæ X. Breve Apostolicum, in causa Palafoxii Episcopi Angelopolitani, & Regularium Jesuitarum Provinciæ Mexicanæ. *Innocentius Papa X. ad futuram rei memoriam. Alias à nobis emanarunt literæ, &c. Nos totum negotium Congregationi Venerabilium Fratrum nostrorum S.R.E. Cardinalium examinandum commisimus, qui auditis, &c. responderunt prout sequitur. Sacra Congregatio à S. D.N. deputata super controversiis vertentibus inter Episcopum Angelorum in Indiis Occidentalibus & Religiosos Societatis* Jesu, *sæpiùs auditis procuratoribus Episcopi, necnon ipsius Societatis, censuit prædictos Religiosos nequaquam posse in civitate Angelopolitana Confessiones Secularium audire sine approbatione Episcopi Diœcesani: nec verbum Dei prædicare in Ecclesiis sui Ordinis, non petitâ ipsius benedictione, nec in aliis Ecclesiis sine ejus licentia, nec in Ecclesiis etiam sui Ordinis, ipso contradicente: & contravenientes ab Episcopo tanquã Sedis Apostolicæ Delegato coërceri & puniri posse etiam censuris Ecclesiasticis, in vim Constitutionis sanctæ memoriæ Gregorii XV. quæ incipit, Inscrutabili Dei providentiâ, &c. Proinde memoratis Religiosis, qui ejusmodi licentiam ac approbationem se obtinuisse non docuerint, potuisse Episcopum seu Vicarium ejus generalem præcipere sub pœna excommunicationis latæ sententiæ ut à Confessionibus audiendis & prædicatione verbi Dei abstinerent: nec eam ob causam licuisse dictis Religiosis quasi à manifestis injuriis & violentiis eligere Conservatores, &c. Ad quæsitum verò, utrùm Regulares quicunque, etiam Societatis* Jesu, *possint administrare Secularibus Sacramentum Pœnitentiæ absque licentia Episcopi Diœcesani, etiamsi ipsi Regulares in aliena Diœcesi approbati sint? Respondit Sacra Congregatio, Regulares etiam Societatis* Jesu *in una Diœcesi ab Episcopo approbatos ad Confessiones Secularium audiendas, nequaquam posse in alia Diœcesi ejusmodi confessiones audire sine approbatione Episcopi Diœcesani.* Istud deinde Sacræ Congregationis judicium Summus Pontifex confirmavit Apostolico Brevi, apud Sanctam Mariam Majorem, sub Annulo Piscatoris, die 14. Maii, anno 1648. Pontificatus anno 4. Quod idem Breve suum idem Innocentius, ad compescendam subortam tergiversationem confirmavit altero Brevi, die 27. Maii, ann. 1653. Prætereà Innocentii prædecessor Urbanus VIII. ita decernit in suo Brevi die 30. Augusti 1629. *Regulares à prædecessoribus Episcopis examinati & approbati ad Confessiones Secularium audiendas, à præsente Episcopo successore pro majori conscientiæ suæ quiete possunt iterum examinari, & si minùs idonei reperti fuerint, reprobari, ad præscriptum Constitutionis sanctæ memoriæ Pii V. hac de re edita.* Illa verò Pii V. constitutio anni 1571. mense Augusti, incipit *Romani Pontificis*, de qua vide infrà cap sequenti, num. 3.

IX. Similiter Alexander Papa VII. aliud Breve direxit ad Episcopum Andegavensem, circa propositionem istam quorundam ejus Diœcesis Regularium: Regulares Ordinum Mendicantium semel approbati ab uno Episcopo ad Confessiones audiendas in sua Diœcesi, habentur pro approbatis in aliis Diœcesibus,

nec

nec nova Episcoporum indigent approbatione. Regulares habent potestatem absolvendi à peccatis Episcopo reservatis, etiamsi ab Episcopo ipso authoritas illa ipsis indulta non fuerit. Hac examinata propositione Breve Apostolicum ita respondet *Propositio quoad primam partem est falsa, & saluti animarum perniciosa. Quoad secundam partem est falsa, authoritati Episcoporum & Sedi Apostolicæ injuriosa. Hanc qualificationem & declarationem à cunctis tenendam, sequendam, & in praxi observandam Sanctitas sua declaravit, & mandavit sub pœnis contra Schismaticos, temerarios, seditiosos, ac de heresi suspectos impositis, contrariis quibuscunque non obstantibus. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, sub Annulo Piscatoris, die 26. Februarii 1659. Pontificatus nostri anno 4. Signatum F. Florentinus Joan. Lupus Sanctæ Romanæ & Universalis Inquisitionis Notarius. Loco † sigilli.*

X. His tam perspicuis & sæpiùs iteratis Supremæ Sedis declarationibus nulla potest bona fides tergiversari; ut mirum sit fuisse illas dissimulatas à Joan. Bapt. Gonero Ordinis Dominicani Theologo Gallicano, qui in Tractatu de Pœnitentia, disput. 9. circa finem, facta solius Concilii mentione Tridentini, dicit probabilius esse, ad audiendas Secularium Confessiones non sufficere Regularibus approbationem petitam ab Episcopo, & ab illo in ustè negatam: sed tamen oppositam sententiam, minùs quidem probabilem, non carere probabilitate. Cæterùm cùm idem ipse Clypei sui Theologici tom. 3. dissertatione de opinionum probabilitate, art. 2. §. 2. ex verissima Sancti Thomæ doctrina probet & asserat non esse licitum sequi minùs probabilem opinionem relicta probabiliore, intendit necessariò teneri Regulares hanc sequi sententiam, quam dicit probabiliorem. Opposita verò opinio, ut probamus, nulla omninò probabilitate fulcitur.

XI. His omnibus successit Bulla Clementis X. anni 1670. sic incipiens, *Supernâ magni Patrisfamilias præordinatione*, perspicuè declarans & decernens, primò quoad verbi Dei prædicationem: *Regulares qui in Ecclesiis sui Ordinis prædicare voluerint, teneri ab Episcopo Diœcesano benedictionem petere, prædicare tamen posse, quamvis illam non obtinuerint. Quod si Episcopus benedictionem nedum non concesserit, sed etiam contradixerit, nec in prædictis quidem Ecclesiis licere Regularibus prædicare: eosque contravenientes, ab illo tanquam Sedis Apostolicæ Delegato, censuris aliisque pœnis Ecclesiasticis, in vim Constitutionis fel. record. Gregorii XV. prædecessoris nostri, incipientis Inscrutabili Dei providentiâ, coërceri & puniri posse, &c.* Et postmodùm: *Ad hæc Religiosos ab Episcopo ad Confessiones Secularium in sua diœcesi audiendas approbatos, non posse in alia diœcesi eas absque Episcopi Diœcesani approbatione audire, quamvis pœnitentes subditi sint ejus Episcopi, à quo illi Religiosi jam fuerant approbati. Et generaliter approbatos ab Episcopo ad personarum Secularium Confessiones audiendas Nequaquam censeri approbatos ad audiendas Confessiones Monialium sibi subjectarum, sed egere quoad hoc speciali Episcopi approbatione, &c.* Et paulò post: *Cæterùm in Monasteriis, ac etiam Collegiis, ubi juxta regularia instituta vivitur, posse tam Prælatos Regulares, quàm Confessores Regularium eorundem Monasteriorum aut Collegiorum audire Confessiones Secularium illorum, qui inibi sunt verè de familia, & continui commensales, non autem illorum qui tantùm ipsis deserviunt.* Et aliquantò post: *Et habentes facultatem absolvendi ab omnibus casibus Sedi Apostolicæ reservatis non ideò à casibus Episcopo reservatis posse absolvere. Posse autem Regularem Confessorem in ea Diœcesi in qua est approbatus, confluentes ex alia diœcesi à peccatis in ipsa reservatis, non autem in illa ubi idem Confessor est approbatus, absolvere, nisi eosdem Pœnitentes noverit in fraudem*

E 2 reservationis

reservationis ad alienam diœcesim pro absolutione obtinendæ migrasse, hac Constitutione decernimus ac declaramus Hæc eadem Bulla expressè declarat quæcunque his contraria concessa ab Apostolica Sede privilegia, quæcunque illa sint, Regularibus cujuscunque sint Ordinis, Instituti, aut Societatis, etiam JESU, revocari & extingui. Ista quæ ex ea Bulla hoc loco inserui conformia sunt non modò aliis superiùs relatis Constitutionibus Pontificiis, sed etiam constanti hujusce Regni usui & praxi. Aliæ verò quædam sunt hujusce Bullæ partes, quæ potestatem Episcoporum coarctabant circa limitationes facultatum Confessionum audiendarum aut verbum Dei prædicandi respectu Regularium, ita ut occurrentibus aliquando gravibus scandalis Episcopi succurrere non valerent, ob evocationes crebras ad supremam Sedem, qua occasione Episcopi inaniter fatigarentur, & offensiones Dei & fidelis Populi licentiosiùs prorogarentur: his ex causis visum est in Gallia istam Constitutionem, quæ quidem ibidem publicata non fuit, quoad illas saltem partes jura Episcoporum restringentes, non recipere. Qua de re Suprema Parisiensis Curia decretum edidit die Septembri 11. anno 1670. ad requisitionem Regii Procuratoris.

XII. Quum in Francia Ludovico XIII. regnante graves emersissent contentiones inter Episcopos & Regulares, tandem amicè compositæ sunt Armandi Richelei Cardinalis interventu, Parisiis die 19. Februarii, anno 1633. Omnes namque ferè Religiosorum Ordines per Gallias dispersi, interventu suorum Regularium præcipuorum Prælatorum, qui Parisiis convenerant, sequentem declarationem ediderunt & subscripserunt, quæ in publica Tabularia Gallicani Cleri redacta fuit. *Agnoscimus & profitemur, nos minimè posse aut debere intra ullam Diœcesim verbum Dei prædicare sine Dominorum Ordinariorum licentia approbatione, quos fatemur posse nos examinare, & licentiam quam nobis concesserint, revocare quum ipsis visum fuerit. Profitemur etiam, nos nec posse, nec debere intra Diœceses audire Secularium Confessiones, citra eorundem approbationem, quam possunt ipsi revocare quum id expedire judicaverint sive propter notoriam incapacitatem, sive ratione publici scandali. Ipsis tamen supplicamus ut judicium suum suspendant, donec Superiores Regulares admonuerint de causis ob quas sit istiusmodi revocatio facienda: ut post debitam inquisitionem ipsi Superiores Regulares provideant pro suo officio, sicut provisuros speramus: & si providere neglexerint, tum demùm Domini Ordinarii pro sua authoritate providebunt.* Huic subscripsere declarationi præcipui Superiores & Provinciales Societatis JESU, & Carmelitarum, tum Conventualium, tum Discalceatorum; Dominicanorum pariter, tum ex vico Jacobeo, tum ex suburbio Sancti Honorati; Franciscanorum, tum Conventualium, tum Recollectorum; Fuliensium pariter & Minimorum, & aliorum Ordinum; simulque Generalis Minister totius Ordinis Sanctæ Trinitatis Redemptionis Captivorum. Igitur quam longissimè à vero aberrant illi Regulares, qui ut se subducant ab Ordinariorum authoritate, negant receptum esse in hoc Regno Concilium Tridentinum, & Pontificum circa hanc rem Constitutiones: contrarium enim liquidò constat, tum ex communi usu, tum ex præcedenti Regularium Regni Declaratione. Prætereà Banni Religiosus Gallicanus Societatis JESU in sua illa Canonica Praxi, quam se ad consuetudines hujus Regni procudisse profitetur, hæc eadem sigillatim astruit & docet. Hoc astruunt Curiarum Regni Senatusconsulta, ex quibus unum Parisiense paulò superiùs retuli. Prætereà generale Concilium Viennense in Regno isto habitum, & constans majori ex parte Gallicanis Prælatis & Regularibus, eadem sanxit quæ hic attigimus circa Regularium erga Episcopos in casibus præfatis subjectionem, præsertim circa Confessionum auditionem, & Divini verbi Prædicationem.

XIII.

XIII. Potestatem habet Episcopus Regularibus exemptis, quemadmodum secularibus Sacerdotibus facultatem dare ad certum tempus limitatam audiendi Secularium Confessiones, quo finito non possint illas ulterius audire. Potestque idem ipsam facultatem à se indefinitè & sine temporis limitatione concessam, quum ei visa rationabilis causa fuerit, revocare: neque tenetur rationem reddere revocationis, quæ quandoque etiam prorsus sileri debet ad evitanda pertinacium contentionum aut aliorum graviorum peccatorum, quæ revocationi causam dederint, gravia scandala, & diffamationes. In causa Andegavensis Episcopi de Regularium tum Societatis Iesu, tum aliorum Ordinum, quæ tandem Romæ judicio Alexandri Papæ VII. & Cardinalium dirempta est, examinata fuit ista Regularium prædictorum propositio: *Non possunt Episcopi limitare, seu restringere approbationes quas Regularibus concedunt ad Confessiones audiendas, neque ulla ex parte revocare.* Hanc propositionem idem Pontifex cum cœtu Cardinalium, declarat 30. Januarii, anno 1659 *falsam, temerariam, scandalosam, & erroneam.* Et anteà Urbanus VIII. Pontifex facultates audiendarum Confessionum restrictas ac limitatas posse Regularibus ab ordinariis concedi, declaraverat suo Brevi, anno 1639. in causa moti litigii inter Cardinalem Sandovalem, & Regulares illius Diœcesanos & expresè statuerat, finito hujusmodi limitatæ concessionis tempore, non posse à Regularibus Confessiones Secularium audiri citra novam Ordinarii approbationem. Et paulò ante memoratum Concordatum Parisiense inter Episcopos & Regulares Regni, expressam continet Regularium declarationem, posse ab Episcopis revocari licentias audiendi Confessiones sibi Regularibus datas, quando ipsis Episcopis visum fuerit. Hoc idem declaraverat Nationalis Gallicani Cleri Conventus anno 1625. Sanctus insuper Carolus Pontificum decus eximium, atque Ecclesiasticæ disciplinæ norma & columen, his verbis decernit in Mediolanensi sexta Synodo: *Episcopus amoveat Confessarios, etiam Regulares jam approbatos, quos pro sua timorata conscientia religione viderit non in eo munere ita sincerè, integrèque & cum ædificatione se gerere.* Eandem Religiosis circa audiendas Confessiones potestatem concessam revocari posse ab eodem qui concesserat Ordinario, tradunt qui post Concilium Tridentinum scripsere, Miranda ex Ordine Sancti Francisci, Cardinalis de Lugo ex Societate Jesu: item Barbosa, Prosper Fagnanus, allegans etiam Sacræ Cardinalium Congregationis declarationem, his verbis: *Quæstio proponebatur, an Regulares approbati ab Ordinario ad audiendas Confessiones, prævio examine, ad tempus, exacto tempore, tanquam semel approbati possint invito Ordinario deinde audire Confessiones? Congregatio censuit, non posse.* Ipseque de Lugo tract. de Sacramento Pœnitentiæ, disput. 21. sect. 3. §. 1. ait posse Episcopos justa de causa revocare facultates quas ipsimet concesserunt Regularibus circa Confessionum auditionem, & posse contingere ut revocare teneantur ad animarum eis incumbentium salutem: & his casibus præsumendum esse in favorem Episcopi, qui rationem facti sui Religioso reddere non tenetur, neque ejus Superiori. Et plerumque causæ sunt occultæ, quas propalare non expedit: & quamvis certæ sint apud Episcopum, non tamen juridicè probari possunt vel debent, non solùm ob litigia, jurgia, & scandala quæ inde nasci possent, sed etiam quia pœnitentes, & qui à pœnitentibus audierunt diversi Confessores, in rebus occultissimis, & quæ plerumque sigillo Pœnitentiæ coarctantur, atque ipsis pœnitentibus damna, vel etiam infamiam inferre possent, non debent ista in apertiorem notitiam proferri. Præterea facile hoc contingeret, ut Confessarius de sua in perpetuum approbatione securus negligat

deinceps debitis studiis incumbere,ut qui anteà capax fuerat, deinde per neglectum & oblivionem fiat incapax. Hæ rationes majoris ponderis sunt, quàm ut dignè possint æstimari.

XIV. Denique Rex Christianissimus pro suo officio providendi Sacrarum Ecclesiæ Constitutionum observationi, in suo sacratiore Status Regni Consilio, die 4. Martii,anno 1669. statuit,ut Ordinariorum mandata & concessiones limitatæ ac reservatæ Regularibus factæ,serventur secundùm limitationes ab iisdem præfinitas neque ausint Regulares in Ecclesiis etiam propriis concionari, aut Secularium Confessiones audire ultra terminos in Ordinariorum concessionibus præfixos: posseque ab Ordinariis solis præfixos limites amoveri, & ab iisdem posse eosdem Regulares iterum examini subjici;quin etiam si visum eis fuerit, tempus jam concessum restringi,aut prorsùs revocari, cujus rei rationem nemini reddere teneantur:item posse Regulares contumaces canonicis pœnis & censuris coerceri ab Ordinariis. In casibus autem simplicis per Regulares appellationis non liceret eis ad aliud Tribunal provocare, præterquam ad Metropolitanum, conformiter ad Concordata Leonis Papæ X. cum Francorum Rege, aliasque Regni Leges. Et quoniam causa tunc vertebatur inter Episcopum Agennensem, & Regulares Societatis JESU, & alios Mendicantes,his omnibus prohibet,quos jam anteà censuris suis perculerat contumaces idem Episcopus,Sacramentum Pœnitentiæ, aut prædicandi munus in quibuscunque Regni diœcesibus exercere, nisi postquam à præfatis censuris fuerint per Agennensem Episcopum absoluti & relaxati, aut intermedia appellatione per Metropolitanum. Prohibet denique, quod ab iisdem Regularibus factitatum fuerat, ne deinceps per Syndicos aut Conservatores in similibus causis agere audeant:sed solùm,ut eorum quilibet suo privato nomine, si quod jus habet,illud prosequatur.Edicit demùm Regia ista Constitutio, ut in universis Regni diœcesibus præfata omnia promulgentur,& inviolabiliter serventur.

* XV. Post secundam istius Operis editionem aliæ similes causæ in regno isto Gallicano emerserunt. Biterrensis namque Episcopus pro jure suo aggressus est, dum ex officio suam lustrat diœcesin,visitare in oppido Giniaco ipsam Minoritarum Conventualium Ecclesiam & contiguum cœmeterium. Huic se tumultuosè opponunt Franciscani,commotaque plebe,vim adversus Episcopum commovere moliuntur Eam ob causam Episcopus omnes concessas hisce Regularibus confessionum sæcularium personarum audiendarum,vel ubique Dei prædicandi facultates revocat.Illi nihilo secius pergunt in confessionibus audiendis:omnemque plebem adversus Antistitem concitant,qui ad istam coercendam proterviam monitiones edicit tum excommunicationis in rebelles, tum localis interdicti Ab his Conventuales cum rebelli plebe appellationem, tanquam ab abusu, non ad Metropolitam,sed ad Senatum Tolosanum interjiciunt. Sed causa penitus discussa, prodiit tandem Senatusconsultum cuncta ab Episcopo gesta ab iustificans, & appellantes gravi multæ pecuniariæ subjicit, gravioribusque interminationibus ad parendum Episcopo adigit.

XVI.Non absimilis haut multò post inter præpotentes alterius Ordinis Regulares,& Illustrissimum Stephanum Camusium Gratianopolis Episcopum,simultas exorta est Hic cùm rescivisset de quodam ejusdem Ordinis, quod intra diœcesim inordinatè se gereret,prudenter apud Superiores, scilicet Præpositum Domus Regularis & Provincialem egit privatim,ut in alterius Diœcesis familiam hominem

minem transferrent. At illi freti, ut putabant, potentium amicorum præsidiis, & aliunde malè in Episcopum affecti, ejus monita & preces neglexerunt. Spe sua elusus Episcopus, Religiosum de quo agebatur, admonet à se revocari quascumque licentias ipsi concessas confessiones audiendi, Deique verbum prædicandi, eam ille prohibitionem nihil pensi habet, persistitque in utroque solito, quamvis vetito sibi exercitio. Qua rebellione motus Prælatus, qui hactenus privatis dumtaxat monitionibus & prohibitionibus egerat, adigitur ad juridicas formas. Adhibito itaque Notario & testibus & scripto publico, suam tribus vicibus iterat prohibitionem, & censuras palam comminatur. Sed Regularis præfractè, tanquam ab abusu provocat ad Senatum. Commodùm tamen acciderat, ut Antistitis causæ Regio diplomate ad Regii Consilii judicium fuissent dudum evocatæ. Tres tamen admoniti Regulares confisi se in sanctiore quoque Consistorio potentibus amicitiis fulciri, ad illud idem suam prosequuntur appellationem. Consultò autem Romanæ cognitionis judicium declinabant, sub quo se causâ casuros non ignorabant, idque ex Summorum Pontificum Constitutionibus, & Romæ judiciis, in quibus sæpe succubuerant, augurabantur. Verumtamen Amplissimus Regii Concilii Ordo sapientiâ suâ indignum judicans, si aliqui Regulares, quorum præcipua laus in humilitatis professione, & erga venerandos Ecclesiæ Prælatos observantia consistere debet, adversus eximiæ pietatis Antistitem insolescere pergerent; & si dum iste sacro suo fungitur officio, rebellium subditorum aulicis artibus cum ignominia Domini Jesu succumbere cogeretur, adegit appellantes, ut ad pedes Episcopi provoluti veniam præteritæ rebellionis exposcerent, seque morem jussionibus illius gesturos pollicerentur: idque reipsa præsente scriba & testibus præstitere.

XVII. Neque verò Sacerdotibus etiam exemptis, aut Regularibus, quibus aliquando concessam confessiones audiendi, vel concionandi facultatem Ordinarius adimit, quidquam suppeditare præsidii potest Lugdunensis Concilii decretum sub Innocentio IV. Papa, vetans quibuscumque Judicibus Ecclesiasticis excommunicare, suspendere vel interdicere quemquam, nisi cum expressione ter iterata, atque per scripturam causæ propter quam indicitur censura: quod habetur decretum cap. 1 de sent. excom. in 6. Sed longè dispar est ratio in inflictione censuræ Ecclesiasticæ, atque in revocatione spontanei mandati, aut liberæ delegationis, vel cujuscumque demandatæ per Superiorem potestatis vel commissionis. Mandata enim, re adhuc integra, simplici revocatione notificata, certum est exspirare, cap. *Mandatum*, de procurat. & cap. *Quamvis*, eod. tit. in 6. & cap. *Ex parte*, il 3. de rescript. Idemque statuitur circa delegatam potestatem, cap. *Quamvis*, de offic. jud. deleg. in 6.]

CAPUT XI.

Prosequutio potestatis Ordinariorum erga Exemptos Regulares.

I. INTEGRIS duodecim seculis Episcoporum erga Monachos potestas nullis ferè limitibus circumscripta permansit, ut compertum sit ex Dionysii Areopagitæ libro de Ecclesiastica Hierarchia, & insequentium ætatum monumentis, tum apud Concilia, tum apud Ecclesiasticos Scriptores,

ptores. Oecumenicum Chalcedonense Concilium canone quarto, quosvis Monachos jubet Episcopis esse subditos & morigeros sub excommunicationis interminatione. Sanctissimus verò Abbas ac Monachorum pater & institutor Bernardus in epist. 42. hæc ita protestatur: *Certus sum ego Monachus & Monachorum qualiscumque Abbas, si mei quandoque Pontificis excutere propriis cervicibus jugum tentavero, quod satanæ mox tyrannidi meipsum subjicio.* Hæc ille scribit ad Henricum Senonensem Archiepiscopum Aurelianense quoque Concilium I. anno quingentesimo undecimo regnante Clodoveo I celebratum, Abbates Monasteriorum jubet Episcoporum potestati, correctioni & mandatis esse subjectos & morigeros can. 9.

II. Novissimis porrò seculis Clerus Regularis plerasque exemptiones à Summis Pontificibus impetraverunt, quas deinde alii Summi Pontifices, & quædam Concilia moderandas ob salubrius Ecclesiæ regimen, atque ex parte revocandas judicarunt. Bonifacius Papa VIII. in cap. *Super Cathedram*, in Extrav. com. de sepulturis. Mendicantium Regularium exemptiones, quas prætendebant, certis limitibus coërcuit. Ejus successor ex Ordine Prædicatorum assumptus Benedictus XI. illos ipsos limites sustulit, cap. *Inter cuncta*, in extrav. com. de privileg. Sed Benedicto cui successit Clemens V. in generali Concilio Viennensi abrogavit illam Benedicti Constitutionem, & Bonifacii dudum abolitam Sanctionem restituit, cap. *Dudum*, in Clement. de sepulturis. Postremò generale Tridentinum Concilium sess. 23. cap. 15. de Reform. decernit, ut non obstantibus quibuscunque privilegiis & exemptionibus, nullus Regularis possit sæcularium etiam Sacerdotum Confessiones audire sine approbatione Ordinarii, qui possit illum, si velit, examinare. Et sess. 25. cap. 4. de Reform statuit, ut nullus Regularis, etiam in Ecclesia sui Ordinis contradicente Episcopo prædicare præsumat. Tridentinæ quoque sessionis 6. caput 3. renovat Concilii generalis Lugdunensis sub Innocentio IV. Decretum citatum in cap. *Volentes*, de privileg. in 6. quo Regulares ratione delictorum extra claustra commissorum, jurisdictioni subjiciuntur Ordinariorum. Idemque Concilium circa Monialium clausuram, admissionem, & liberam professionem, & extraordinarias Confessiones, & quorumcunque Regularium reclamationes ob professionis invaliditatem, & circa alia nonnulla Religiosos submittit Ordinariorum jurisdictioni, correctioni & potestati.

III. Postmodùm Pius Papa V. ex Dominicanorum Ordine, anno 1571. mense Augusto, in ea Constitutione quæ incipit, *Romani Pontificis*, expresè decernit Religiosos Mendicantes ab Episcopo semel approbatos non posse postmodùm ab eodem examinari, sed tamen posse à successore examinari. Hujus meminit Ægidius Coninch de Sacramento Pœnitentiæ, disp. 8. dub. 7. num. 57. & seqq. atque indidem duas infert conclusiones. Primò, idem juris esse in diversis Diœcesibus, ut scilicet Mendicans Regularis in una Diœcesi approbatus, necesse habeat ad audiendas in alia Diœcesi Confessiones, necnon ad prædicandum Dei verbum, alteram sumere specialem approbationem ab ejus loci Ordinario, qui poterit ipsum examinare. Secundò, posse per successorem Episcopi qui approbaverat, ab auditione Confessionum, aut à prædicatione excludi; quia frustrà jus haberet examinandi, si non posset prædecessoris sui concessionem revocare. Docet hoc idem ejusdem cum Ægidio Coninch Societatis, Suarez de Pœnit. disput. 28. sect. 9. numero 11. & Layman de Sacramento Pœnit. cap. 5. num. 5. Hæc verò Societas recensetur per Pontificum Decreta inter Mendicantes Ordines, & horum gaudet privilegiis. Cùm autem ista Pii V. Constitutio anni 1571. sit posterior illâ quam idem

Papa

Papa ceciderat anno 1567. in amplissimum favorem Mendicantium, & contrariam Tridentinis Decretis, derogat sine dubio præcedenti Constitutioni, quemadmodum posteriores leges prioribus, quibus opponuntur, derogare solent, easque antiquare. Sed quia pleraque adhuc supererant in priore Pii Bulla, quæ posterior non abrogaverat, providit immediatus Pii successor Gregorius XIII. totius illius prioris Bullæ abrogationi, & novam edidit Constitutionem anno 1573. quà disertis verbis primam Pii constitutionem prorsus obliterat, & testificatur Pium ipsum experientià incommodorum, quibus occasionem prior illa sua Bulla præbuerat edoctum, statuisse illam integre abolere, cujus exequutionem voluntatis superveniens ejus mors prævenit: sed tamen in vita sua ex parte abrogasse, nimirum per illam posteriorem anni 1571. cujus paulò antè memini. Deinde Urbanus Papa VIII. Constitutione sua 30. Augusti, anno 1629. sic ordinavit: *Regulares à prædecessoribus Episcopis examinati & approbati ad Confessiones Secularium audiendas, à præsente Episcopo successore pro majori conscientiæ suæ quiete possunt iterù examinari: & si minus idonei reperti fuerint, reprobari, ad præscriptum Constitutionis sanctæ memoriæ Pii V. hac de re edita.* Quia verò Regulares Societatis Jesu, ob sibi concessa specialiter privilegia, quibus speciatim ac nominatim derogatum non fuerat, prætendebant se illis Pii & Urbani Decretis non comprehendi, sequuta est Innocentii X. Papæ Constitutio quæ incipit, *Cùm sicut accepimus*, quæ sic decernit art. 9. *Regulares etiam Societatis* Jesu, *in una Diœcesi ab Episcopo approbati ad Confessiones secularium audiendas, nequaquam possunt in alia Diœcesi hujusmodi Confessiones audire sine approbatione Episcopi Diœcesani.* Huc etiam spectant, & huc refero quæ superiori capite, n. 13. & 14. adduxi de Sanctione Innocentii X. in causa Angelopolitani Episcopi, & Regularium Societatis Jesu: & de altera Sanctione Alexandri Papæ VII. in causa Episcopi Andegavensis, & Regularium prædicta Societatis, aliorumque in Diœcesi Andegavensi commorantium. Et demùm de Concordato Lutetiæ Parisiorum inter Episcopos & Regulares Gallicanos celebrato, cui Patres Societatis Jesu subscripsere. Quinetiam antequam prodiissent Constitutiones illæ celebres Gregorii XV. Urbani VIII. Innocentii X. Alexandri VII. & Clementis X. quæ omnem ambiguitatem excludunt, docuerat Bonacina de Pœnit. Sacram. disp. 5. q. 7. punct. 4. §. 1. n. 16. posse ab Episcopo ex justa causa revocari simplicem & absolutam approbationem, quam Religioso indulserit ad audiendas Confessiones: ut enim sileam ex necessitate desumptas, & ex occasione abusuum & scandalorum supervenientium nec antè prævisorum, urget illa communis regula; Omnis res, per quas causas nascitur, per easdem dissolvitur: c. 1. de regul. jur. ut eadem potestas quæ facultatem indulsit, possit eandem retractare. Ideòque astruitur citato superiùs Concilii Mediolanensis Decreto, cui Sanctus Carolus præsidebat; & allegatâ doctrina eruditissimi Cardinalis de Lugo, præfatæ Societatis Theologi consummatissimi.

IV. At verò non licere cujuscunque Ordinis Regularibus, quantumvis per Superiores proprios approbatis, verbum Dei prædicare, ne in propriis quidem Ecclesiis inconsulto aut invito Episcopo seu Ordinario, non modò statutum fuit à Tridentinis Patribus sess. 5. c. 2. & sess. 24. c. 4. de reform. atque ab insequentibus Summis Pontificibus, verùm etiam hoc idem Francica Jura præscribunt, ut videre est in Edicto Melodunensi anni 1579 art. 6. ubi hoc statuitur; & prætereà Regiis Magistratibus prohibetur ne committant vel introducant ullos in Ecclesias Concionatores, sed hoc totum relinquant Episcoporum arbitrio, quibus solis eorumque Vicariis id solicitudinis incumbit.

F V. De

V. De casibus verò ab Episcopis reservatis, Gregorius XIII. in Bulla incipiente, *Cùm à sacra*, quam refert Quaranta lib.4. cujus meminit Graffius monachus Benedictinus, & alii plerique, declarat Regularem habentem privilegium à Papa absolvendi à quibuscunque casibus ipsi Papæ reservatis, non adipisci hoc ipsopotestatem absolvendi à casibus aut censuris per Ordinarios locorum reservatis: adeò ut si Ordinarius reservaverit casum aliquem ex iis qui recensentur inter reservatos à Papa, hoc ipso restringi facultatem à Papa concessam circa talem casum, ut necessarius sit recursus ad Ordinarium pro ista impertienda absolutione, sive habeat ipse Ordinarius facultatem à Papa sibi concessam circa eum casum, sive non habeat: cùm possit semper Episcopus suas reservationes, ut libuerit, tollere aut suspendere. Porrò Graffii verba hæc ipsa sunt, Decis. Aur. part.1. lib.1. cap.13. de potestate Confessar. num.56. *Item quæri potest utrùm Religiosus, qui facultatem habet à Sede Apostolica absolvendi à quibusvis casibus & censuris, si Episcopus alicujus civitatis particulari Constitutione reservaverit sibi unum vel plures casus Papales, imponitque censuram absolventi, an poterit Religiosus prædictus ab illo. vel illis casibus absolvere. Respondeo quod non, ut est declaratum per Gregorium XIII. quemadmodum refertur per Car. Neapolit. lib.4. incip. Cùm à sacra.* Hactenus Graffius. Id verò ita rationi congruum visum est, ut ante istam Gregorii XIII. Declarationē hoc idem asseruerit insignis ex Ordine Prædicatorum Theologus Dominicus Soto in 4. Sent. dist.18. quæst.4. art.3. §. *Quo ergo.* His successit Sacræ Congregationis Decretum Clementis Papæ VIII. approbatione munitum, quo statuitur neque Societatis Jesu Religiosos, neque alios quoscumque Regulares, aut quomodolibet exemptos, etsi facultatē obtinuissent à quibuscumque casibus & censuris absolvendi, etiam Papæ reservatis, posse ullatenus hoc prætextu absolvere à reservatis per locorum Ordinarios. Illud refertur à Quaranta in Bullario, sub tit. *Casus reservati.* Sanè hoc Decretum se quodammodo restringit his verbis, *Per universam Italiam:* attamē non solùm in suo robore perdurant præcedentes universaliter loquētes Constitutiones, sed etiam subsequentes, quæ hoc illimitatè ac generaliter decernunt. Decretum enim Pauli V. confirmans Sacræ Congregationis judicium, omnibus Regularibus, aliisque quantumlibet exemptis seu privilegiatis prohibet absolutionem impendere à casibus & censuris, quascunque locorum Ordinarii reservaverint, nisi ex ipsorum licentia. Cujus Decreti mentio est apud Filliucium Societatis Jesu Scriptorem Tract. de Censuris in particulari, cap 10. circa finem. Qui ibidem disertè asseverat, virtute præfatorum Decretorum teneri indubitanter & astringi omnes Regulares, ac Exemptos. Successit deinde Bulla Gregorii XV. Papæ, deinde Breve Alexandri VII. in quo damnatur ista propositio: Regulares habent potestatem absolvendi à peccatis Episcopo reservatis etiamsi ab Episcopo authoritas ipsa ipsis indulta non fuerit: & declaratur ista propositio *falsa*, *authoritati Episcoporum & Sedis Apostolicæ injuriosa.* Hoc Breve direxit Summus Pontifex ad Episcopum Andegavensem, die 26. Februarii 1659. Hæc eadem docuerat olim Graffius Regularis Benedictinus Decis. Aurearum part.1. lib.1. cap.13. num.6. quamvis major pars harum Pontificiarum Constitutionum nondum in lucem, dum ille scribebat, emanasset. His demùm adjunge Bullam Clementis Papæ X. anni 1670. quæ incipit, *Supernâ magni Patrisfamilias*; & ita decernit: *Habentes facultatem absolvendi ab omnibus casibus Sedi Apostolicæ reservatis, non ideò à casibus Episcopo reservatis posse absolvere, hac constitutione decernimus ac declaramus.*

VI. In

VI. In causa pariter Fidei Regulares quantumvis exempti subjiciuntur Ordinariorum jurisdictioni, cap. *Ad abolendam*, de hæret. & Concilio Trident. sess. 5. cap. 2. § *Si verò*, Præterea generaliter: quoties agitatur contra Regularem causa criminalis, constituit Generale Lugdunense Concilium sub Innocentio IV. ut cognitio & judicium spectet ad Episcopum: habetur in cap. *Volentes*, de privileg. in 6. his verbis: *Definimus quod quantumcunque Exempti gaudeant libertate, nihilominus tamen ratione delicti vel contractus, vel rei de qua agitur contra ipsos, rectè possunt coram locorum Ordinariis conveniri.* Hoc ipsum jus instauravit Concilium pariter Trident. sess. 7. cap. 14. de reform. Quinetiam ipso Francico jure hoc idem à Carolo IX. astruitur in Aurelianensibus Comitiis art. 11. in quo de appellationibus providetur in his causis, & declaratur pariter appellationes Regularium à sententia Episcopi in causa criminis, non suspendere sententiam, sed devolvere *Omnes (inquit) Abbates & Abbatissæ Priores & Priorissæ non existentes Capita Ordinum indifferenter subjecti erunt Archiepiscopo vel Episcopo diœcesano, nec poter nt ullis uti privilegiis ac exemptionibus circa visitationem aut punitionem criminum, non obstantibus quibuslibet appellationibus, aut oppositionibus, quarũ nobis cognitionem reservamus.* Atque ita tales appellationes evocantur in hoc Regno ad privatum Regium Consilium, aliis exclusis Tribunalibus.

VII. Item quum Regularium exemptorum Præfecti suo circa subditorum correctionem officio desunt, si admoniti intra sex menses non correxerint, aut disciplinæ claustralis instaurationi non providerint, possunt Episcopi ut Sedis Apostolicæ Delegati, visitare, ordinare, & corrigere, perinde ac possent Regulares Prælati juxta Ordinis instituta, quibusvis exceptionibus & appellationibus remotis Concilium Trident sess. 21. cap. 8. Simile quid statuitur in cap. *Quanto*, de officio Judic. ordin. ut scilicet Ordinarius per se suppleat Abbatis negligentiam circa vagos & errones monachos. Quod idem pariter in Gallia providetur memorato art. 11. Aurelianensi.

VIII. Curatæ item Ecclesiæ Monasteriis & Religionibus adnexæ, visitationi, jurisdictioni, & authoritati subduntur Ordinariorum, toto tit. de Capel. monach & cap. *Ex ore*, de privileg. & habent Ordinarii jurisdictionem supra Monachos seu Religiosos, qui eis deserviunt: adeò ut possint ab Ordinariis ex causa suspendi, interdici, excommunicari, ut statuit Innocentius IV. in Concilio generali Lugdunensi, c. 1. §. *In eos*, de privileg. in 6. Eademque Jura confirmantur Concilii Trident. sess. 25 c. 11 his verbis: *In Monasteriis, seu domibus Virorum ac Mulierũ quibus imminet cura animarum personarum secularium prater eas qua sunt de illorum monasteriorũ seu locorum familia persona tam saculares, quàm regulares hujusmodi curã exercentes subsint immediatè in his qua ad dictã curam & Sacramentorũ administrationem pertinent jurisdictioni, visitationi, & correctioni Episcopi in cujus Diœcesi sunt sita. Nec ibi aliqui etiam ad nutum amovibiles deputentur, nisi de ejus consensu, ac pravio examine per Episcopum aut ejus Vicarium faciendo.* Hoc ipsum jus viget & observatur in Gallia, ut multis Senatusconsultis judicatum est, & nuper Suprema Curia Lutetiæ Parisiorum judicavit anno 1668. pro Aquisextiensi Episcopo adversùs Sammaximitanos Regulares Ordinis Prædicatorum, circa visitationem, correctionem & ordinationem Ecclesiæ Parochialis Ordini Dominicanorum unitæ, & Regulares ejusdem instituti, per quos illa solet administrari: atque ut Monasterium procurationes visitationis exsolvat, & Parochus regularis Synodo annuæ intersit, ab Archiepiscopo in omnibus functionibus curialibus dependeat, &

Cathedræ quadragesimali non alius provideatur, quàm quem Archiepiscopus sive Secularem, sive Regularem elegerit. Quæ omnia Sacris Canonibus conformia sunt Parochiales quippe Monachorum Capellæ debent à Parocho administrari, qui approbationem habeat ab Episcopo, ejusque authoritati & jurisdictioni subjiciatur, can. *Sanè*, 19. quæst. 2. & cap. 1. de Capellis Monach. & cap. *De Monachis* de præbend. ubi & hoc statuitur, de Capellis illis Monachorum parochialibus persolvenda esse jura Episcopalia. Quod idem habetur in c. *Ex ore*, §. *In privilegio*, de privileg. In quo etiam d. cap. *Ex ore*, §. *Porrò*, decernitur debere eum qui præest Capellæ Monachorum parochiali, quamvis sit Regularis, aut etiam Abbas, ac teneri interesse Synodo Diœcesanæ.

IX Jus quoque visitandi Ecclesias quascunque quomodolibet exemptas non modò competit Episcopis, sed etiam ut singulis annis eas visitent, & opportunis remediis provideant earum reparationi, cultui, & ministerio, districtè eis præcipitur à Concilio Trident. sess. 7. cap. 8. appellationibus, privilegiis, inhibitionis, & contrariæ consuetudinis, etiam immemorialis oppositionibus omnibus exclusis. Hoc idem reperitur sess. 24. cap. 9. de reform. & extenditur non modò ad quascunque exemptas Ecclesias, sed etiam ad exas, quæ nullius Diœcesis ex privilegio dicuntur esse, si sint seculares. Immò etiam si sint Regulares nullius Diœcesis, simulque Parochiales, & Abbates aliive regulares prælati circa illas Ecclesias negligenter se gerant, poterit non quidem Suffraganeus Episcopus, sed Metropolitanus visitare & providere, omni remora appellatione aut reclamatione, sess. 5. cap. 2. *Si quæ verò Parochiales.*

X Si contingat Regularem exemptum in excommunicationem labi, sive à Jure prolatam, sive à Judice, eaque sit evidens, potest Episcopus illum hoc fine denunciare, ne proprii subditi communicent eidem. Clem. 1. §. 1. de privileg.

XI. Item circa processiones ita edicit Concilium Trid. sess. 25. cap. 13. *Controversias omnes de præcedentia, quæ sæpè cum scandalo oriuntur inter Ecclesiasticas personas tam seculares quàm regulares, tam in solennibus Processionibus quàm in Exequiis Episcopus amota omni apellatione, & non obstantibus quibuscunque componat. Exempti autem omnes, tam seculares, quàm regulares Clerici, quicunque etiam Monachi ad Processionem vocati accedere compellantur, iis tantùm exceptis, qui in strictiori clausura perpetuò vivunt.*

XII. Quod attinet ad Ecclesias quibus animarum cura incumbit, Ordini Militum sancti Joannis subditas, & quid in eis possint Episcopi, declarat Rescriptum pii V. incipiens: *Exposcit Decernimus, declaramus, & statuimus, omnes & singulos locorum Episcopos, & alios Superiores tanquam Apostolicæ Sedis delegatos, omnes & quascunque Parochiales Ecclesias, cæteraque Beneficia Ecclesiastica suarum civitatum & Diœcesum, quibus imminet animarum cura, ad dictam Religionem, ejusque Milites, Capellanos, Ministros, Rectores, Vicarios quomodolibet pertinent etiam quando in eis Episcopalem & temporalem jurisdictionem religio & milites prædicti haberent, earumque Ecclesias, rectores, Vicarios, & ministros quoscunque (in his tamen duntaxat quæ animarum curam illiusque exercitum & Sacramentorum administrationem respiciunt) visitare. omnesque actus visitationem concernentes exercere posse ac debere: ac rectores ac ministros cæteros hujusmodi curam animarum exercentes, minùs idoneos repertos, si quidem ad nutum amovibiles sint, statim amovere: sin verò Titulares sint, illicò suspendere, ac Superiores regulares monere ut intra aliquem brevem terminum in locum amoterum subrogent alios idoneos, priùs tamen pariter examinatos & approbatos per ipsos*

Episcopos

Episcopos,& alios Superiores Titularibus verò suspensis deputent alios idoneos pariter examinatos,& approbatos,ut suprà,in Coadjutores sive Vicarios,juxta Decretum Concilii Trident.sess.21.cap.6 Intereà verò dum hæc subrogatio seu deputatio fit,ipsi Episcopi & alii Superiores pro necessitate curæ animarum provideant arbitrio suo. Quod si Superiores dictorum Rectorum & Ministrorum intra tempus præfixum non subrogaverint,aut deputaverint ut suprà,tunc dicto termino elapso ipsi Episcopi & alii Superiores,prævio examine alios,juxta supradicti Concilii formam, idoneos repertos in locum amotorum subrogent: Titularibus verò suspensis Coadjutores deputent, juxta dictum cap.6.sess.21. qui tamen in dictis Parochialibus perinde inserviant, ac si subrogati ac deputati ab ipsis Superioribus Religionis & Militum prædictorum fuissent. Volumus autem quod Episcopi & alii Superiores prædicti visitationem hujusmodi,& alia prædicta omnia solùm tanquam Delegati Apostolicæ Sedis gratis & absque ulla di 'æ Religionis Rectorum impensa & onere faciant,&c. Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, sub Annulo Piscatoris, die 22. Septembris 1571. Pontificatus nostri anno 6.

XIII. Si lis adversùs Regularem intenditur, & in figura judicii causa terminanda est, aut si alias extra Regulam Regularis deliquit, Episcopus notionem suam interponere debet, juxta can. *De personæ*,11. quæst.1. Ita Bengæus de divis. benef.§.8. num.11. Aufrerius ad quæst.408. Cappellæ Tolosanæ, Renatus Chopinus lib.1.de sacra Politia, cap.4. n.28. Papo collect. Placitorum tit.de jurisd. Eccles. art.14. & tit.de jurisd. temporali, art.36. Cujacius ad c.9. de vita & honest. Cler. Scriptores Gallicani omnes, ipsumque Aurelianense Caroli IX. Edictum art.11. Hoc ipsum asserit Panormitanus in c. *ùm contingat*,n.24.de foro compet.

XIV. Nova ædificari Ecclesia non potest, sive per Sæculares, sive per Regulares injussu Ordinarii, can. *Nemo Ecclesias* 9. de consecr. dist.1. ne Capella quidem vel Oratorium, cap. *Authoritate*, de privileg.in 6. Eadem edicit Justinianus Authent. de Ecclesi.titulis,§. *Si quis autem*: præcipuè verò de Monasteriorum constructione, Authent. de Monachis, §. 1. & Authent. Ut nullus fabricet Oratorii domos præter voluntatem Episcopi, §. 1. Quod idem olim statuerat Concilium œcumenicum Chalcedonense can.4.& novissimè Tridentinum sess.23.in fine.

XV. Regularis non potest solvi à sua religiosa professione, adversùs quam reclamat titulo nullitatis, nisi allegatis coram Ordinario causis, & per ejus definitivam sententiam, ex Concilio Trident. sess.25.cap.19.de Regul.Hac de re copiosiùs agam sub titulo de Regularib. & Relig. profess.

XVI. Ordinariis etiam jus competit visitandi clausuras Monialium subditarum Exemptis, tam Secularibus quàm Regularibus, & quæcunque ad eam pertinent, ordinandi & exequendi. Ita sanxit Jus ipsum commune cap. *Periculoso*, de stat. Regular. in 6. & Concilium Trident. sess.25. c. 5 de Regularib. His conformantur Leges Franciæ in Comitiis Aurelianensibus sub Carolo IX artic.11.ita decernente:*Omnes Abbates & Abbatissæ,Priores & Priorissæ non existentes Capita Ordinum,indifferenter subjecti erunt Archiepiscopo vel Episcopo Diœcesano,nec poterunt ullis privilegiis uti,seu exemptionibus circa visitationem aut punitionem criminum,nihil obstantibus quibuscumque oppositionibus vel appellationibus,quorum nobis cognitionē reservamus.*His successit Bulla Gregorii XV.incipiens *Inscrutabili*,eadē decernēs.

XVII. Prohibet insuper Concilium Trident. sess.25.c.17. de Regular. admitti puellam, sive ad Religionis habitum, sive ad Religiosam Professionem, antequam per Monasterii Præfectam Episcopus aut ejus Vicarius admonitus voluntatem puellæ admittendæ exploraverit, sive per se, sive per deputatum à se. Si verò

Præfecta hoc neglexerit, ab Officio quandiu Ordinario videbitur suspendetur. Hoc idem edixit in Francia Henricus III. in Blesensibus Comitiis, art. 28.

XVIII. Bassæus ex Ordine Capucinorum Belga ita scribit: *Certum est Regulares non posse in foro conscientiæ privilegiis, quæ sunt expresse revocata per Concilium Tridentinum, & per Gregorium XIII, in Bulla quæ incipit: In tanta negotiorum mole.* Hæc Bassæus verb. *Privilegium* 4. n. 8. Idemque in verb. *Privilegium* 1. n. 8. *Omnia* (inquit) *& singula privilegia, gratias & concessiones vivæ vocis oraculo facta quibuslibet Ordinibus, revocaverunt Gregorius XV. in Bulla, Romanus Pontifex in specula, die Julii 2. anno 1622. & Urbanus VIII. in Bulla, aliàs felicis, die 2. Decembris 16, 1. adeò ut Regularibus non liceat illis uti, nisi scripto firmata à Papa fuerint.* Ita Bassæus. Adjunge his Gregorii XV. celebrem Bullam, quæ incipit *Inscrutabili*, cujus tenorem, qui talis est ut sequitur, visum est huic loco intexere.

GREGORIUS EPISCOPUS, SERVUS SERVORUM DEI.

Ad perpetuam rei memoriam.

INscrutabili Dei providentiâ universalis Ecclesiæ regimini, meritis licèt imparibus, præsidentes, pastoralis nostræ solicitudinis partes esse dignoscimus, in eam curam præcipuè incumbere, ut à dignis, & probatis tantum Sacerdotibus, sanctè administrentur Ecclesiastica sacramenta, atque ut virginum Deo sacrarum Monasteria diligentissimè custodiantur, & viri assumantur idonei ad prædicationis officium salubriter exequendum.

Concil. Trident. sess. 21. cap. 15. de refor.

§. 1. Sanè Tridentinæ Synodi decretis providè cautum est, nullum presbyterum, etiam regularem, posse Confessiones secularium etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut parochiale Beneficium habeat, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut alias idoneus judicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat.

Concil. Trident. sess. 25. cap. 11. de Regular.

Concil. Trident. sess. 25. cap. 5. de Regular.

§. 2. Necnon ut in Monasteriis, seu domibus virorum, seu mulierum, quibus imminet animarum cura personarum secularium, præter eas, quæ sunt de illorum monasteriorum, seu locorum familia, personæ tam Regulares quàm seculares ejusmodi curam exercentes, subsint immediatè in iis, quæ ad dictam curam, & Sacramentorum administrationem pertinent, jurisdictioni, visitationi, & correctioni Episcopi, in cujus diœcensi sunt sita. Itemque ut Episcopi universi sub obtestatione divini judicii, & interminatione maledictionis æternæ in omnibus Monasteriis sibi subjectis ordinariâ in aliis verò Sedis Apostolicæ authoritate clausuram sanctimonialiũ, ubi violata fuerit, diligenter restitui, & ubi inviolata est conservari maximè procurent; inobedientes, atque contradictores per censuras Ecclesiasticas, aliasque pœnas quacumque appellatione postposita, compescentes.

Concil. Trident. sess. 24. cap. 4. de Reform.

§. 3. Atque ut Regulares in Ecclesiis suorum ordinum prædicare volentes, se coram Episcopis præsentare, & ab eis benedictionem petere teneantur, in Ecclesiis verò, quæ suorum ordinum non sunt, nullo modo prædicare possint sine Episcopi licentia: contradicente autem Episcopo nullibi, etiam in suorum ordinum Ecclesiis prædicare præsumant.

§. 4. Verùm quia experientiâ compertum est, Ecclesiastici regiminis rationes postulare ut decretis ejusmodi aliquid adjungatur matura deliberatione nostra, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, hac generali, ac perpetuò valitura Constitutione decernimus, statuimus, & declaramus, ut deinceps

ceps tam Regulares, quàm Seculares, quomodolibet exempti, sive animarum curam personarum secularium Monasteriis, seu domibus regularibus, aut quibusvis aliis Ecclesiis, vel beneficiis, sive regularibus, sive secularibus incumbentem exerceant; sive aliàs Ecclesiastica Sacramenta, aut unum ex illis ministrent, præviâ Episcopi licentiâ & approbatione; sive quoquo modo in dictæ curæ exercitio, aut in earumdem Sacramentorum, vel alicujus ex illis administratione de facto, absque ulla authoritate se ingerant, in his, quæ ejusmodi curam, seu administrationem concernunt omnimodæ jurisdictioni, visitationi, & correctioni Diœcesani Episcopi, tanquam Sedis Apostolicæ Delegati, plenè in omnibus subjiciantur. Ad hæc tam Regulares, quàm Seculares, hujusmodi nullis privilegiis, aut exemptionibus tueri se possint quominus, si deliquerint circa personas intra septa degentes, aut circa clausuram, vel circa bonorum administrationem Monasteriorum monialium, etiam Regularibus subjectarum, ab Episcopo loci similiter tanquam ad hoc Sedis Apostolicæ Delegato, quoties, & quando opus fuerit, puniri, & corrigi valeant.

§.5. Confessores verò, sive seculares sive regulares quomodocunque exempti, tam ordinarii, quàm extraordinarii, ad Confessiones monialium, etiam Regularibus subjectarum nullatenus audiendas deputari valeant, nisi priùs ab Episcopo Diœcesano idonei judicentur, & approbationem, quæ gratis concedatur, obtineant. Sed & administrantes bona ad eadem Monasteria Sanctimonialium, ut præfertur, etiam Regularibus subjectarum pertinentia, sive Regulares extiterint, sive seculares quomodolibet exempti, Episcopo loci, adhibitis etiam Superioribus Regularibus, singulis annis rationes administrationis, gratis tamen exigendas, reddere teneantur, ad idque juris remediis cogi, & compelli queant. Liceatque Episcopo ex rationabili causa Superiores Regulares admonere, ut ejusmodi Confessores, atque Administratores amoveant: iisque Superioribus id facere detrectantibus, aut negligentibus habeat Episcopus facultatem prædictos Confessores, & Administratores amovendi quoties, & quando opus esse judicaverit. Ac similiter possit Episcopus, unà cum Superioribus Regularibus, quarumcunque Abbatissarum, Priorissarum, Præfectarum, vel Præpositarum eorundem Monasteriorum, quocumque nomine appellentur electionibus per se, vel per alium interesse, ac præsidere, absque ulla tamen ipsorum Monasteriorum impensa.

§.6. Ac demùm habeat Episcopus, tanquam dictæ Sedis Delegatus authoritatem coercendi, ac puniendi quoscumque exemptos, tam Seculares, quàm Regulares, qui in alienis Ecclesiis, aut quæ suorum Ordinum non sunt, absque Episcopi licentia, & in Ecclesiis suis, aut suorum Ordinum, non petita illius benedictione; aut ipso contradicente, prædicare præsumpserint. Ita ut Episcopi in suprascriptis casibus in prænominatas personas in præmissis omnibus, & singulis, aut circa ea quoquo modo delinquentes, quoties, & quando opus fuerit, etiam extra visitationem, per censuras Ecclesiasticas, aliasque pœnas uti ejusdem Sedis Delegati, procedere, omnemque jurisdictionem exercere liberè, & licitè valeant.

§.7. Decernentes sic per quoscumque Judices quavis authoritate fungentes, etiam Sacri Palatii Auditores, necnon Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi & interpretandi facultate, & authoritate, judicari, & definiri debere; Irritum quoque & inane, si secus super his à quoquam quavis authoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

§.8. Non

„ §.8. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis in favorem quarumcunque personarum, atque Ordinum, tam Mendicantium, quàm „ non Mendicantium, Militarium, etiam Sancti Joannis Hierosolymitani, Con- „ gregationum, Societatum, ac cujusvis alterius Instituti, etiam necessariò, & in „ individuo exprimendi, Monasteriorum, Conventuum, Capitulorum, Ecclesi a- „ rum, & aliorum quorumcunque, tam secularium, quàm regularium locorum, „ necnon illorum, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmita- „ te alia roboratis Statutis, vel Consuetudinibus, etiam immemorabilibus; exemp- „ tionibus quoque, indultis, & privilegiis, etiam in corpore Juris clausis, aut ex „ causa, & titulo oneroso, vel in limine fundationis concessi, etiam *Mari Magno*, „ seu Bulla Aurea, aut aliàs nuncupatis, Conservatorum deputationibus, eorumque, „ atque aliis inhibitionibus, quibus Episcopi deferre minime teneantur, & quib us- „ vis aliis sub quibuscunque tenoribus & formis, ac cum quibusvis etiam de- „ rogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, & insolitis clausulis, nec- „ non irritantibus decretis, etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apos- „ tolicæ potestatis plenitudine, aut aliàs quomodolibet, etiam per viam commu- „ nicationis, seu extensionis, concessis, & iteratis vicibus approbatis, & innovatis, „ etiamsi pro i lorum sufficientiderogatione de illis, eorumque totis ten oribus, „ & formis specialis & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clau- „ sulas generales idem importantes mentio, seu quævis alia expressio habenda, „ aut aliqua exquisita forma servanda esset, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad „ verbum, nihil penitus omisso, & formâ in illis traditâ observatâ, inserti forent, „ præsentibus pro expressis habentes, quibus quoad ea, quæ eisdem præse ntibus „ adversantur, illis aliàs in suo robore permansuris, specialiter, & expresè de- „ rogamus, cæterisque contrariis quibuscunque.

„ §.9. Cæterùm quia difficile foret præsentes literas ad singula quæque loca de- „ ferri, ut eæ tamen omnibus innotescant, mandamus illas ad va lvas Lateranensis, „ & principis Apostolorum de Urbe Basilicarum, atque Cance llariæ Apostolicæ, „ & in Acie Campi Floræ publicari, & inibi affigi, & per aliquod temporis spa- „ tium dimitti, eisque detractis earum exempla eo in loco relinqui, &c. Datum „ Romæ apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ 1622. Nonis Fe- „ bruarii, Pontificatus nostri anno 2.

CAPUT XII.

De Translationibus & Renunciationibus Episcoporum.

I. MATRIMONIUM quoddam intervenit inter Episcopum propriamque Ecclesiam: initiatum quidem per electionem, aut præsentationem: ratum per Summi Pontificis confirmationem: consummatum per consecrationem. Idemque connubium quatuor dissolvitur modis, translatione, renunciatione, depositione, & morte.

II. Translationes Episcoporum ex una in alteram Ecclesiam fieri prohibentur Canonibus Apostolorum 15. & 16. & Nicæna Synodo can. 16. & Sardicensi can. 1. & Carthaginensi can. *Non licet*, de consecr. dist. 4. Verumtamen ubi justa causa urget,

get, sed non aliter, permitti potest Episcopi in aliam Ecclesiam translatio, idque solius Papæ, non autem Legati à latere authoritate, c. *Nisi spiritualis*, & cap. *Quod translationem*, de offic. Legat. At verò inferiorum Clericorum translationi sufficit proprii Episcopi authoritas. Simile jus viget circa Coadjutores, quos dare Episcopis solus Papa valet; at verò inferioribus Clericis etiam Episcopus, toto tit. de Cler. ægrot. vel debilit.

III. Renunciatio est propriæ Dignitatis vel Beneficii abdicatio. Et licèt quisque juri suo renunciare possit, l. penult. Cod. de pactis: quia tamen, ut dixi Matrimonium quoddam initur inter Episcopum & propriam Ecclesiam, non potest Episcopus Ecclesiæ suæ renunciare, nisi ob aliquam ex causis sex relatis in cap. *Nisi*, de renunciatione. Sunt autem 1. Conscientia criminis, si tale sit ut post peractam pœnitentiam impediat Officii Episcopalis exercitium. 2. Debilitas corporis similiter impediens, sive ex morbo sit, sive ex ætate decrepita 3. Defectus scientiæ notabilis, nam mediocrem supplere potest (ut dicit d. cap. *Nisi*) perfecta Episcopi charitas. 4. Malitia populi adversùs Episcopum, si spem excludat ut possit Episcopus apud Populum proficere. 5. Grave scandalum futurum inevitabiliter. 6. Irregularitas Episcopi perpetua, ut dementia, epilepsia.

IV. Nulla valet renunciatio, nisi ejus authoritate fiat, ad quem spectat confirmatio. Eodem namque genere unumquodque dissolvitur, quo colligatum fuit, cap. 1. de regul. jur. & l. *Nihil tam naturale*, D. eod. Adeò ut nec Abbates qui Papæ immediatè subsunt, abdicare se possint, nisi de Papæ consensu, cap. ult. de renunciat. Inferiores autem Clerici renunciare possunt in manus Prælati à quo & confirmari potuerunt. Simplex tamen Electus, necdum confirmatus, renunciare juri suo in manibus Electorum potest, ut docet Abbas in cap. *Cùm venissent*, de restitut. in integr.

CAPUT XIII.

De Vicario Episcopi, de Archidiacono, & de Coadjutoribus.

I. EPiscopi suos possunt constituere Vicarios, tum generales, etiam plures, & à se invicem independentes; tum particulares, qui etiam vocantur Vicarii Foranei, jurisdictione fungentes in aliqua Diœcesis parte. Hi omnes Episcoporum vices gerunt in illis rebus quæ ad jurisdictionem, non quæ ad Ordinem spectant, nisi & ipsi quoque Vicarii ordinationem habuerint Episcopalem, atque ad hoc pariter à locorum Episcopis deputentur. Ut enim ait Glossa in cap. *Quantò*, de consuetud. verb. *Reservata*, Episcopi demandare illa suis inferioribus possunt, quæ sunt jurisdictionis, non quæ Ordinis, nisi solis illis qui jam Ordinem habent Episcopalem. Hac ratione cavit Concilium Ancyranum can. 13. ne Chorepiscopi, quos in partem suæ jurisdictionis Episcopus admiserit, audeant cuiquam Sacros Ordines conferre, etiamsi Ordinem suscepissent Episcopalem, nisi ex proprii Episcopi voluntate. Officia Vicarii generalis & Officialis in hoc distinguuntur, quatenus Vicario competit voluntaria jurisdictio, Officiali autẽ contentiosa. Atque ideò non potest Officialis jus dicere extra

G fines

fines Diœcesis, immò ne quidem extra proprium Auditorium, c.1.de constitutionib. in 6. At voluntaria jurisdictio potest ubique terrarum per Vicarium exerceri, ut fit in literis testimonialibus, dispensationibus, & aliis concessionibus gratiosis, absolutionibus, Beneficiorum collationibus, si ad id habet facultatem specialem. Hæc verò communia habent Vicarius & Officialis, 1. quia uterque suam habet ab Episcopo aliòve Superiore potestatem, eoque mortuo, vel excommunicato, vel destituto, horum desinit jurisdictio. 2. Uterque potest censuras infligere: nec ab his appellatur ad Episcopum, cum quo unum habent idemque tribunal, cap.2. de consuetud. & cap. *Romana*, in princ. de appellation. in 6.

II. Porrò Vicarius & Officialis generalis censentur in materia jurisdictionis una eademque cum Episcopo persona, habentque cum eo unum idemque tribunal. Hinc fit, ut ab eorum sententia non appelletur ad Episcopum cujus vicem sustinent, sed ad Metropolitanum, cap.2. de consuet. & cap. *Romana*, in princ. de appellat. in 6. & vice versa, certum est posse in causa appellationis Vicarium Metropolitani cognoscere & judicare de suffraganeorum sententia.

III. Secus dicendum de Archidiaconorum judiciis. Ab istis enim ad Episcopum solet provocari, d. cap. *Romana*, §.2. Similiter de Foraneis Vicariis censendum est; ab istis namque ad Diœcesis Episcopum, aut ejus Vicarium Generalem appellatur. Quia scilicet horum Foraneorum jurisdictio non est ordinaria, qualis est Vicarii, vel Officialis Generalis, sed solùm delegata. Zerola in praxi, part.1. verb. *Vicarius*.

IV. Regulariter non potest Vicarius Generalis conferre Beneficia, nisi hoc ei specialiter ab Episcopo concessum fuerit, cap. final. de offic. Vicar. in 6.

V. Disceptatur, utrùm Vicarius Generalis, cui Episcopus facultatem conferendi Beneficia non indulsit, possit à Patronis præsentatos instituere? Affirmat Cosmas Guimier in gloss. ad Pragmat. Sanct.tit.de collation. §. *Item voluit*, verb. *Vicario*: & Joannes Deselva de Benef.part.3. quæst.14. Doctores ambo Gallicani, & insuper Abbas in cap. *Ex frequentibus*, de institution. Romanus singul.50. aliique. Negat autem Rebuffus lib.1. praxis, tit. *Forma Vicariatus*, num.126. hac fretus ratione, quia institutio ad Patroni nominationem est vera collatio: supponitur verò Vicariū non habere collationis potestatem. Ista Rebuffi ratio in theoria probabilis est; cæterùm in praxi attenditur magis consuetudini, quæ est optima legum interpres, cap. *Cùm dilectus*, de consuet. & l. *Si de interpretatione*, D. de legib. Consuetudinem autem probat Doctorum Pragmaticorum consensus frequentior. Et Guimiero & Deselva pro affirmativa sententia plerique alii subscribunt, Boërius Præses Burdigalensis decis. 30. num. 4. Bellamera decis. 39. §. *Licèt Vicarius* Rota decis.1.§. *Nota quod Vicarius*, tit.de renunciatione, in antiquis: Zerola in praxi, 1.part. verb. *Vicarius*, num. 15. & alii. Qui omnes distinguunt inter collationem liberam, & necessariam: & Vicariis liberam denegant, sed eisdem attribuunt necessariam: & fundantur prætereà super cap. *Ex frequentibus*, de institutionibus, ubi dicitur institutionem Beneficiorum spectare ad Episcopos & eorum Officiales. Sed lubricum est fundamentum, ibi namque Institutionis vocabulum aliam habet notionem ad jura Patronorum non pertinentem. Sed aliud multò solidius fundamentum stabiliri debet in cap 1. de institution in 6. statuente Capitulum Sede vacante non posse quidem intra annum Beneficia conferre, sed tamen posse instituere præsentatos: at eadem, imò validior ratio militat pro Episcopi Vicario.

VI. Vicarius Generalis, cui Episcopus Beneficiorum collationem specialiter

non

non indulsit, non potest Beneficiorum resignationes, neque permutationes recipere. Ejusdem namque potestatis est exuere, cujus est investire: & aliunde permutatio requirit in Beneficiis duplicem collationem. Et Regula in utroque Jure continetur, Unamquamque rem per easdem causas dissolvi, per quas constituta fuit cap. 1. de regul. jur. & l. *Nihil tam naturale*, D. de reg. jur. Ideòque non potest resignationem admittere, qui non potest conferre: Rebuffus in praxi, tit. *Forma Vicariatus*, num. 110. Ancharanus in capite unico, num 2. de rerum permut. in 6. Zerola loco citato, num. 10.

VII. Præterea disceptatur, utrùm si absente & ignorante Episcopo præsentetur ejus Vicario mandatum Apostolicum de providendo, aut si eidem insinuetur juxta Gallicanum usum, nominatio Indultarii, aut Graduati cum exhibitione gradus ad obtinendum Beneficium, possit Vicarius hæc omnia acceptare & conferre; Et posse affirmat præcitatus Cosmas Guimierus in verb *Vicario*, affirmans insuper quod si inscius hujus facti Episcopus hoc idem Beneficium alteri conferat, invalida sit Episcopi collatio, eaque Vicarii prævaleat, quia prima adversatur juri Mandatarii ac Indultarii aut Graduati: & quia cùm istæ collationes liberæ non sint sed necessariæ, ad istas extendi debet Vicarii potestas.

VIII. Item quæritur, an Vicarius generalis cui Episcopus potestatem dedit excipiendi resignationes in causa permutationis Beneficiorum, possit eadem conferre? Docet præfatus Guimierus posse conferre, quia certa præsumptio sit Episcopum conferendo expressè illam potestatem admittendi resignationes in causa permutationis, velle hoc ipso id conferre quod est inseparabile, scilicet collationem compermutandorum Beneficiorum: eodem namque tempore & contextu fieri debent utriusque resignatio, & utriusque collatio. Urget quoque communis illa ratio, quia tunc illa collatio non libera sed necessaria est. Atque istud probabilius esse dico quàm oppositum assertum à Rebuffo lib. 1. praxis, tit. *Forma Vicariatus* num. 105.

IX. Si plures in eadem Diœcesi constituti sint Vicarii generales, sufficere potest si uni eorum præsentetur Mandatum, aut insinuetur Nominatio, neque alter Vicarius interveniat. Cùm enim singulis competat jurisdictio in solidum potest unus sine altero procedere. Et quod paulò suprà dixi de Vicario, cujus valet processus sine Episcopo, multò magis obtinet in Vicario, gerente sine Convicario: ambo quippe seorsim Episcopum repræsentant, à quo suam singuli potestatem acceperunt.

X. Quid si Episcopus & Vicarius, alter altero inscio idem Beneficium diversis contulerint. Tenendum est prævalere Episcopi collationem ob personæ dignitatem, & quia ab ipso dependet Vicarii potestas, cap. *Dudum*, & cap *Si à Sede*, de præbend. in 6 & quia censetur revocata Vicarii potestas quoad illam collationem quemadmodum ille qui mandavit, si per se causam tractet, censetur quoad hoc limitare mandatum, & procuratoris sui potestatem, cap. *Si quem*, de procurat. in 6. Et per cognitionem quam adhibet Legatus, censetur subdelegatum suum revocare, cap. *Intimasti*, de appellation. Verùm si provisus à Vicario missus fuerit in possessionem ante provisum ab Episcopo, præferendus erit provisus à Vicario. Non enim præferendus est ab Episcopo provisus, nisi quando ambæ collationes æquo jure procederent, ut monet Rebuffus loco cit num. 123.

XI. Vicarius ab Episcopo habens conferendi potestatem, potest etiam sicut Episcopus Beneficia conferre, etiam extra fines Diœcesis. Est enim uterque Ordinatius

narius, & collatio Beneficiorum est actus voluntariæ jurisdictionis, quam constat exerceri posse extra territorium, l.2. D. de offic. Proconsulis.

XII. Quæres an possit Vicarius Generalis sine speciali & expressa Episcopi concessione Literas ad Ordines dare Dimissorias? Tenendum est non posse, ut docet Rebuffus loco cit. num 47. & 48. sic enim sancivit cap. *Cùm nullus*, de temp. ordinat. in 6. Limitatur hoc tamen, si contingeret Episcopum in remotis agere, juxta idem cap. in fine, his verbis: *Episcopo autem in remotis agente, ipsius in spiritualibus Vicarius Generalis, vel Sede vacante Capitulum, seu is ad quem tunc temporis administratio spiritualium noscitur pertinere, dare possunt licentiam ordinandi.*

XIII. Quoties Episcopus justè recusari ut suspectus potest, eo ipso suspectus & recusabilis est ejus Generalis Vicarius & Officialis, cap. *Insinuante*, de offic. jud. deleg. Recusato autem Vicario aut Officiali, non recusatur per hoc Episcopus; quia Officiales censentur addictiores Episcopo à quo dependent: sed Episcopus non dependet ab illis in sua dignitate & juribus. Ideóque recusato hujus Officiali aut Vicario, discutienda causa est coram Episcopo, cap. *Si contra unum*, de offic. deleg. in 6. Poteftque Episcopus alteri committere cognitionem & judicium loco suspecti: Abbas in cap. *Super quæstionum*, §. *Quem verò*, de offic. deleg. Felinus ibid. num.15. Zerola in praxi, 1. part. verb. *Vicarius*, in fine. Excommunicato autem Episcopo, Vicarius & Officialis nullam possunt exercere jurisdictionem, quia fons exaruit unde dimanabat omnis eorum jurisdictio, cap. *Romana*, & ibi Glossa in verb. *Ipsi*, de offic. Vicar. in 6. Rebuffus loco cit. num.217. & alii quos citat & sequitur Zerola jam citatus.

XIV. Disceptant Canonistæ, utrùm Episcopus novum Vicarium Generalem Deselva de Beneficiis 2. part. quæst.4. & inde probatur, quia quum quis secundum procuratorem constituit, Jura decernunt eo ipso primum revocari, l. *Si quis*, §.1. D. de procurat. & cap. *Non injustè*, eod. tit. Sed negant Vicarium Generalem revocari. Panormitanus in caput *Volentes*, de offic. Legat. Boërius in decisionibus Burdigalensib. quæst. 347. Rebuffus in d. tit. *Forma Vicariatus*, numero 205. Melchior Pastor de Benef. lib. 1 cap.11. in fine; istaque sententia prævalet. Liquet enim Episcopum posse plures simul Vicarios Generales constituere; & solent plures in eodem officio decerni, ut faciliùs Reipublicæ consuli possit, l. unica, D. de offic. Consulis. Est autem diversa ratio in diversis procuratoribus circa idem negotium constitutis, quia sæpius per concursum sese mutuò impediunt, & quod unus affirmat, alter negat, ut ait cap. penult. §. *Verùm si ambo*, de electìon. in 6. Ideóque ibi Pontifex approbat quidem plures constitui Procuratores in solidum circa negotium canonicæ electionis; non tamen conjunctim, ut simul concurrant: sic enim difficile inter se convenient, & dissentiendo invicem omnia perturbabunt. At verò compertum est plures Vicarios Generales solidam seorsim habere potestatem, nec simul in eodem negotio concurrere sed singulos per præventionem seorsim agere à suo Collega, & Convicario.

XV. Altera disceptatur quæstio, utrùm valida sint acta per Vicarium postquàm ab Episcopo revocata ejus potestas fuit ipso inscio? Distinguunt aliqui cum Guimier: & valere acta negant, si facta sit revocatio ob ipsius crimen; secus verò, esse valida asserunt. Et hanc partem ritè probant per l. *Si fortè*, D. de offic. Prætor. & per celebrem illam l. *Barbarius*, eod. tit. Huic tamen distinctioni refragantur Felinus in cap. *Cæterùm*, num.24. de rescript. & in cap. ult. in fine, de accusat. &

Rebuffus

Rebuffus loc. cit. quibus assentiri in hac re iustius duco, quamdiu enim aliquis, quantumvis perversus, sustinetur in officio, valent ejus acta, ut communiter docent Juris interpretes ad d. l. *Barbarius*.

XVI. Quæstio etiam agitatur, an possit Vicarius sine expresso Episcopi mandato resignationes recipere; Negamus id posse. Ratio est, quia sine speciali mandato non potest Vicarius exercere actus voluntariæ jurisdictionis, ejusmodi autem est resignatio pura & simplex. Id asserit Philipus Probus alter à Guimiero Pragmaticæ Sanctionis Glossator & Scholiastes, ad d. verb. *Vicarius*. Quoniam ea quæ sunt voluntariæ jurisdictionis, necesse est fieri coram proprio Judice, cap. *Per venerabilem*, qui filii sint legit. Qua eadem ratione Exempti non possunt resignare in manus Episcopi, cap. *Cùm venerabilis*, de consuetud. Quia solus Papa est Exemptorum Judex. Revise quæ paulò antè dixi num 6.

XVII. Postquam Episcopus per legitimam authoritatem legitimè declaratus est suspensus, interdictus, aut excommunicatus, cessat statim omnis jurisdictio Vicarii & Officialis, ut antè dictum est, & in Capitulum transfertur eodem modo ac si Sedes vacaret per obitum, donec vel absolvatur Episcopus, vel alius ei detur successor. Prima hujus propositionis pars astruitur cap. 1. de offic. Vicar. in 6. Secund verò pars liquet inde, quia excommunicatio & mors, quod attinet ad actus jurisdictionis, æquiparantur. Atqui mortuo Episcopo succedit Capitulum in jurisdictionem, cap. *Cùm olim*, de majorit. & obed. Itaque si Vicarius, qui olim legitima pollebat conferendi potestate, postmodùm incidente in notoriam excommunicationem Episcopo, conferret aliquod beneficium, illa Vicarii collatio nulla & irrita foret. Et plerumque is qui per se non potest, neque per Vicarium, aut à se substitutum potest. Clement. *Religiosus*, de procurat.

XVIII. Henrici III. Constitutio in Comitiis Blesensibus, artic. 35. prohibet creari Vicarium aut Officialem Generalem qui non sit simul Sacerdos & Graduatus. Concilium autem Tridentinum sess. 24. de reform. cap. 16. requirit, ut sit saltem in Jure Canonico Doctor, aut Licentiatus vel alias quantum fieri potest idoneus. His addunt Edicti Henrici II. & III. ut sit Regnicola.

XIX. Vicarius Generalis primum tenet post Episcopum dignitatis gradum: præcedit Archidiaconum, à cujus etiam judicio provocatio devolvitur ad Vicarium & Officialem, cap. *Romana Ecclesia*, §. *Ab Archidiaconis*, de appellat. in 6. cùm tamen ab his provocetur immediatè ad Metropolitanum. Sed si Vicarius Canonicus sit, non alium sessionis ordinem habebit in Choro & in Capitulo, quàm simplicis Canonici, juxta Rebuffum Navarrum, & alios, quos allegat & sequitur Zerola part 2 verb. *Vicarius*.

XX. Archidiaconus vocatur Oculus Episcopi, ut pro eo inspiciat, & emendet quæ corrigenda sunt, can. *Diaconi*, dist. 39. Hujus officium est Clericorum per omnem Diœcesim moribus, honestati, & decentiæ in habitu & tonsura prospicere, Ecclesias ordinare, & ut reficiantur curare. Huic etiam multis locis incumbit onus Diœcesim visitandi universam, singulis saltem triennis, cap. 1 de offic. Archidiac. Debet quoque Sacrum Officium ordinare, ejusque munia inter Clericos partiri, cap. 2. eodem tit. Non potest tamen animarum curam aliis committere; quod potest Vicarius Generalis, c. *Cùm satis*, eod. tit. Archidiaconus vocatur à sancto Clemente Papa epist. 1. ad Jacobum fratrem Domini, Oculus Episcopi, can. *Diaconus* dist. 91. Et est perpetuus Episcopi Vicarius, omnem habens solicitudinem & curam, tam in Clericis quàm in Ecclesiis, super quibus rediturus est

G 3 rationem

rationem in districto Dei Judicio, cap. *Ad hæc*, de offic. Archidiac. Et quamvis Nicæni I Concilii can 14. Diaconi Presbyteris declarentur inferiores, can. *Pervenit*, dist. 93. & Concilii Laodiceni canon 20 Diaconis prohibeat sedere in præsentia Presbyteri, nisi hoc eis Presbyter ipse jubeat, can. *Non oportet*, dist. 93. de Archidiacono tamen declarat Innocentius Papa III. ipsum non modò habere solicitudinem Parochiarum, easque ordinare, & jurgia singulorum audire, sed etiam Archipresbyteros & Decanos sub sua jurisdictione continere, & quæ sunt in his omnibus corrigenda corrigere, & emendare: itemque Ordinibus Sacris initiandos examinare, & postmodùm illos præsentare Episcopis: præficiendos quoque Beneficiis examinare, & examinatos similiter Episcopo præsentare, d. cap. *Ad hæc* & cap. *Ut nostram*, eod. tit. Licèt autem Concilium Tridentin. sess. 24. cap. 18. de reform. sanciat ut deputentur ab Episcopo tres Examinatores, jus tamen habet Archidiaconus se his adjungendi. Zerola 2. part. verb. *Archidiaconus*. Licèt etiam statuerit Concilium Tridentin. sess. 24. cap. 19. ut mortuo Episcopo eligatur à Capitulo Vicarius Generalis intra dies octo; quia tamen d cap. *Ad hæc*, attribuit Archidiacono, ut sit perpetuus in tota Diœcesi Vicarius Episcopi, eique de jure incumbat tum Ecclesiarum tum Clericorum solicitudo & ministerium; potest Archidiaconus authoritate fungi Generalis Vicarii toto illo octiduo, usque ad novi electionem Vicarii, juxta Zerolam 1. part. verb. *Archidiaconus*, quoniam non est à Jure veteri recedendum, nisi quatenus ei per novum Jus derogatur, & non ulterius, juxta legem *Præcipimus*, C de appellation. Hoc tamen liquet, multis juribus & prærogativis privatos nunc esse Archidiaconos, quæ illis antiquitus competebant, ob contrariam consuetudinem, & ob novi Juris dispositiones oppositas. Sanè nec Jure quidem veteri ullam habebant excommunicandi potestatem, cap. *Archidiaconis*, de offic. Archidiac. neque committendi animarum curam alicui, cap. *Cùm satis*: neque concedendi Litteras ad Ordines dimissorias, cap *Significasti*: neque exercendi ullam in Monasteria jurisdictionem, cap. ult eod. tit.

XXI. Archidiacono, vel alio quovis in Ecclesiastica dignitate constituto in amentiam, vel in morbum, quo fit inhabilis ad munia quæ sibi attinent obeunda incidente, non vacat ejus Dignitas, vel Officium, vel Beneficium, neque illo privandus est: sed ei de Coadjutore providendum, deducta ex redditibus conveniente ad vitam Coadjutoris portione. Navar. consil 1. de Cler. ægrot, Zerola 2 p. verb. *Archidiaconus*, Gomesius tract. de Expectativis num. 60. Covarruvias in cap. *Alma mater*, 1. part. §. 7. num. 4. not. 11. juxta dispositionem cap. *Ex parte*, & cap. ult. de Cleric. ægrot. Et ubi inhabilis ex morbo habituali, vel ex supervenienti corporis defectu, restat tamen compos rationis, potest resignando suam Dignitatem aut Curatum Beneficium, excludere coadjutorem. Enim verò neque vacat Dignitas illa, vel Beneficium, neque coadjutori attribuit successio, nisi per solam Summi Pontificis dispensationem.

XXII. Coadjutor Episcopo providetur non valenti exercere ob senectutem vel ob diutinam ægritudinem, aliamve seu corporis, seu animi impotentiam. His casibus Episcopus invalidus & Capitulum simul coadjutorem à Pontifice postulabunt, præterquam in casu amentiæ, in quo id officium ad solum Capitulum spectabit. Sed si Episcopus mente quidem sanus, sed corpore omninò infirmus, nec potest exercere, nec sibi coadjutorem dari consentit, tunc ne detrimentum patiatur Ecclesia, ad solius Capituli petitionem Papa providebit, aut etiam ad Metropolitani petitionem cap. *Ex parte*, de Cler. ægrot. Coadjutor autem cum jure futuræ

turæ successionis non datur in Galliæ Regno, nisi sit à Rege nominatus, juxta Concordata.

XXIII. Inferioribus quoque Clericis quibus aliqua Cura vel Officium incumbit, de coadjutore providere debet Ordinarius, si suo munere defungi in futurum non possint, cap. *Ex parte*, cap. *De Rectoribus*, & cap. ult. de Cler. ægrot. sed ut dixi, istiusmodi coadjutoribus spes futuræ successionis non potest ab Ordinario indulgeri, nisi à solo Papa, cap. *Nulla*, cap. *Relatum*, & cap. fin. de concess. præbend. Coadjutori demum moderati sumptus & victus ita providendi sunt, ut totum reliquum fructuum Prælato aut Beneficiario invalido remaneant, cap. 1. de Cler. ægrot. & cap. unico in fine, eod. tit. in 6.

CAPUT XIV.

De Literis Dimissoriis, & quarum Literarum valor aut concessionum perpetuus sit, aut ad solam limitetur concedentis vitam.

I. ORDINARI, aut etiam Tonsuram sumere Clericalem nemo potest nisi de manu proprii Episcopi, aut de ejus licentia Literis Dimissoriis expressa. Si secus fiat, Ordinans à Pontificalibus, & collatione Ordinum per annum suspensus erit; Ordinatus verò à susceptorum fine hac venia Ordinum executione ipso facto, quandiu proprio Ordinario videbitur expedire, manet pariter suspensus ex Decreto Concilii Tridentini sess. 14. cap. 2. & sess. 23. cap. 8. de reform. Quisquis igitur sic tonsuratus, vel ordinatus est, non potest ab hac suspensione solvi, nisi ex arbitrio proprii Episcopi. Existimat Rebuffus in praxi, tit. *Formula dimiss. liter.* num. 5. & 11. non sufficere ad hujus suspensionis absolutionem, veniam ac remissionem proprii Episcopi, sed esse præterea necessarium Summi Pontificis rescriptum. Quam opinionem tenet quoque Navarra loquens de irregularitate. Verùm quoad suspensionem Concilium Tridentinum nihil requirit, nisi proprii Episcopi dispensationem: & licèt Sixtus V. in Bulla incipiente, *Sanctum & salutare*, hanc sibi reservaverit absolutionem; revocavit tamen Sixti Bullam istam Clemens VIII. per suam Bullam quæ incipit, *Romanum Pontificem decet*. Quoad verò irregularitatem, quam is qui hanc incurrit suspensionem, potuit contrahere exercendo Ordinem ita susceptum ante obtentam proprii Episcopi veniam, seu absolutionem, distinguendum est: aut enim illa irregularitas est occulta, & tunc potest proprius Episcopus ab ea dispensare ex generali concessione Tridentini Concilii sess. 24. cap. 6. de reform. aut illa irregularitas est notoria, quo casu necessarius est ad Papam recursus. Ita docet Bonacina tract. de suspensionibus in particulari, disp. 3. quæst. 1. puncto 11. num. 28. Istaque est vera, & communiter recepta doctrina. Erit verò occulta illa irregularitas, si contractio, seu incursio præcedentis suspensionis non nisi paucis innotuerit, quamvis illa Ordinis executio publicata fuerit.

II. Quatuor casibus necesse non est ad Ordinationem habere proprii Episcopi Dimisso-

Dimissorias. Primus contingit in Episcopo qui sit suspensus,eo quòd alienum subditum sine Dimissoriis requisitis ordinaverit,cap.*Eos qui*, de tempor. ordin. in 6. Æquum enim est,ut in quo quis deliquit,in eo puniatur. Idemque capitulum jubet , ut ordinandi recurrant ad viciniores Episcopos. Hoc idem extendendum est contra quoscunque Episcopos quacunque censura irretitos.Sed requiritur ut censuræ contractæ ab Episcopo cognitio sit publicè nota vel per evidentiam facti, vel per judicis sententiam. Secundus casus est in eo qui privilegium à Pontifice impetravit,ut possit à quocunque Episcopo ordinari:quo casu licèt non requirantur à proprio Episcopo Dimissoriæ,requiruntur tamen ab eodem Literæ testimoniales de vita & moribus , sub iisdem pœnis,ut constat ex Concilii Trident. sess. 23. de reform.cap.8 in fine. Tertius casus statuitur in concilio Trident.sess.23. cap. 6.de reform. *Episcopus* (inquit) *familiarem suum non subditum ordinare non possit, nisi per triennium secum fuerit commoratus,& Beneficium,quacunque fraude cessante , statim reipsa illi conferat.* Hoc verò sciendum de statim conferendo Beneficio . cùm ideò sit appositum,ne ordinatus ob inopiam cogatur victum suum mendicare , nullius esse obligationis hanc conditionem,si ordinatus sit provisus sufficienti patrimonio vel pensione;sic enim sufficiet Episcopo si familiarem triennalem ordinet ad titulum patrimonii vel pensionis , ut post Flaminium Parisium , Barbosam , Garziam & alios docet Bonacina d.disput.3.q.1.quod.11.n.11. Quartus denique casus occurrit,dum vacat Sedes Episcopalis;potest enim Capitulum,completo primo vacationis anno , subditis diœceseos Literas expedire Dimissorias ad Ordinationes. Quinetiam cùm quis arctatur ad Tonsuram , vel ad Ordines , sive majores , sive minores,occasione Beneficii,sive suscipiendi , sive jam suscepti , Capitulum potest etiam intra primum vacationis annum concedere hac occasione per Vicarium à se electum Litteras Dimissorias. Hæc statuit Concilium Trident. sess.7.cap.10.

II I. Debet primùm à proprio Prælato examinari, ut idoneus approbari is qui Dimissorias petit,antequàm hæ illi concedantur,ut præscribit Concilium Trident. sess.23. cap. 3. de reform , idque ipsum debet Prælatus in suis Literis Dimissoriis exprimere:sua namque interest multùm,utpote de proprio subdito , quem dimittit,coram Deo responsuri.Et ubi quis dimissus est sine sufficienti patrimonio, non tenetur Episcopus ordinator , sed Episcopus dimittens , ipsi de victu sufficienter providere ad totam vitam,cap.*Si Episcopus* . de præbend. in 6. Ipse quoque Ordinator jus habet examinandi dimissum quantumvis de capacitate,& à se facto examine fidem faciat in dimissoriis Ordinarius dimittens. Imò verò etiam alienos & ad se dimissos Clericos ordinaturo prævium & diligens examen injungit Concilium Trident.sess 7.cap. 11.

IV. Si qua pariter videatur concedenda Episcopalis dispensatio , qualis est ab interstitiis, opus est ut in Dimissoriis exprimatur. Quod idem statuendum de dispensatione illegitimè nati ad minores Ordines,aut ad Beneficium simplex.

V. Vicarium generalem non posse Dimissorias ad Ordines Literas dare , nisi hoc specialiter Episcopus ei concesserit,traditum est capite superiori. Capituli autem potestatem circa Dimissorias expendimus isto capite,num.2. ad finem. His adde,Capitulum Sede vacante ad effectum suscipiendi aliquod Beneficium, posse in casibus Episcopalibus dispensare , atque adeò ab irregularitate orta ex defectu natalium illegitimorum. Ita docent Abbas in cap.*Cùm olim* , num. 2. de majorit. & obedient. Navarrus cons.28.& 30.de tempor.ordinat Federicus de Senis cons.3. 4.& 30. Geminianus in cap. *Cum ex eo*, num. 7. de elect. in 6. Piasecius in praxi Episcop.

Episcopi part.1. cap.1.art.2. n.10. Capitulum enim Sede vacante regulariter succedit in jurisdictione ordinaria Episcopi, nisi in solis casibus à Jure expressè prohibitis: ideóque potest similiter in Dimissoriis ab interstitiis dispensare. Bonacina de suspensionib. in particul. disp.3. qu. 1. punct.4.§.2.num.5 Extra præfatos casus si Capitulum concedat Dimissorias, incurret Ecclesiasticum interdictum, ex Concilio Trident. d. sess.7. cap. 10. Aliæ verò singulares personæ attentantes dare Dimissorias in casibus prohibitis, ipso facto ab officio, & Beneficiis per annum efficiuntur suspensæ, ut idem Tridentinum decernit sess.23.cap.10

VI. Superiores Regulares concedunt sibi subjectis Religiosis Dimissorias; habent enim in suis Monasteriis Episcopalem jurisdictionem. Tenentur verò servare formam à Clemente VIII. his verbis præscriptam; *De mandato S. D. N. Clementis Divinâ Providentiâ Papa VIII: tenore præsentium mandatur omnibus & singulis quorumcunque regularium superioribus, ut de cætero observent, & observari faciant ea quæ in decreto Sacræ Congregationi Concilii Tridentini continentur, cujus tenor est talis: Congregatio Concilii Tridentini censuit Superiores Regulares posse suo subdito itidem Regulari qui præditus prædictis qualitatibus requisitis Ordines suscipere voluerit Literas Dimissorias concedere, ad Episcopum tamen Diœcesanum, nempe illius Monasterii in cujus familia ab iis ad quos pertinet, ille Regularis positus fuerit. Et si Diœcesanus absfuerit, vel non sit habiturus Ordinationes, ad quemcumque alium Episcopum, dummodo ab eo Episcopo qui Ordines contulerit examinentur quoad doctrinam, & ipsi Regulares non distulerint de industria concessionem Literarum Dimissoriarum in id tempus quo Episcopus Diœcesanus vel absfuturus, vel nullas esset habiturus Ordinationes, vel Sedes Episcopalis vacaret. Verùm cùm à Superioribus, Diœcesano absente Episcopo, vel Ordinationes non habente, Literæ Dimissoriæ dabuntur, in eis utique causam absentiæ Diœcesani Episcopi, vel Ordinationum ab eo non habendarum exprimendam esse: quod si Regulares ordinandi morentur in Monasterio nullius Diœcesis, hujusmodi concedendas esse Dimissorias ad Episcopum viciniorem: in eoque procedere omnia quæ de Episcopo Diœcesano superiùs præscripta sunt. Quod qui non fecerint, Officii, & Dignitatis, sive Administrationis suæ, & vocis activæ & passivæ privationis, ac alias arbitrio ejusdem Domini nostri Sancti Papæ reservatas pœnas incurrent Datum Romæ, die 15 Martii, anno 1596.* Ista Clementis VIII. Constitutio conformatur antiquo & communi Juri in cap. *Cùm nullus*, §. *Religiosi*, de tempor ordinat. ubi Episcopus Ordinationis Regularium asseritur ille, in cujus Diœcesi situm est Monasterium, in quo versatur ordinandus. Concilium porrò Tridenr. d. sess. 23. cap. 10. Abbates & quoscumque alios Superiores Regularium, quantumvis exemptos, aliis quàm sibi subditis Religiosis Dimissorias concedentes, decernit esse ipso jure suspensos per annum ab Officio & Beneficio.

VII. Quæritur an Literæ Dimissoriæ exspirent per obitum concedentis, aut per ejus ab Officio dimissionem. Negant Doctores communiter desinere. Rebuffus in praxi, tit. *Forma dimissoriarum*, circa finem, postquam anceps animi utramque in partem vacillavit, tandem num.43. concludit non desinere. Consentiunt Ancharanus in cap.1. in fine, ne Sede vacante. Federicus de Senis consil.16 verb. *Capitulum*: Navarra in cap. *Placuit*, num 34 & 16. de pœnit. dist.6. Zerola par t.1. it. Dimissoriæ, num.9. Azorius part.2. lib.3. cap 49. num.5.

VIII. Mors quidem omnia solvit, § *Deinceps*, in Authent. de nuptiis, collat. 4. Et mandatum finitur morte mandantis, l. *Mandatum*, C. mandati. Id tamen non impedit, ne pleræque concessiones valeant eo etiam mortuo qui concessit, donec à

H successore

successore revocentur. Est enim communis paulò antè allegatorum Doctorum sententia, & aliorum, quam etiam firmat passim Ecclesiarum consuetudo circa Dimissorias. Hujus quoque generis sunt, illimitata facultas Confessiones audiendi: item à casibus ac censuris reservatis absolvendi, & à votis dispensandi concessio licentia non residendi propter studium. Missas in ædibus privatis celebrandi, Indulgentiarum concessio, & quæcunque aliæ non restrictæ ad concedentis vitam. Potest tamen successor prædictas & similes gratias revocare, sive per generalem, sive per specialem revocationem: idque docet c. *Si gratiosè*, de rescript. in 6. his verbis *Quia Sedes ipsa non moritur, gratia durabit perpetuò, nisi à successore fuerit revocata*.

IX. Legati quoque Statuta in suo robore perdurant finitâ Legatione. Jurisdictio autem ejus, quem subdelegavit, desinit finitâ Legatione. Sed si jam anteà facta fuerat citatio, durabit etiam finitio Legationis tempore inchoata jurisdictio donec ad definitivam sententiam processum fuerit cap. fin. de offic. Legat.

X. In pœnalibus autem aliter statuendum juxta regulam Juris: *Odia restringi, favores convenit ampliari*. Atque ita censuræ nondum incursæ nullatenus ligare possunt, mortuo, vel ab officio soluto Prælato, qui eas decreverat. At verò si quis durante illius Prælati jurisdictione in censuram ab eo latam incurrisset, nec obtinuisset ejus absolutionem, permanebit alligatus etiam postquàm eju, desierit, sive per obitum, sive per abdicationem jurisdictio. Huic doctrinæ locus est in censuris particularibus, quæ à Prælato tanquam ab homine, seu judice latæ fuerunt Nam censuræ quæ à Prælato tanquam Legislatore generaliter decretæ fuerunt quales continentur in Statutis & communibus Constitutionibus, perpetuam vim habent donec contrario jure, vel desuetudine aboleantur, sicut Leges astringunt populos etiam è vivis exempto Legislatore. Ita docet glossa in cap. A nobis, 1. de sentent. excommunic.

XI. Casuum quoque ab Episcopo facta reservatio inter odiosa censetur: idcò hue reservatio prælati morte, vel amotione ab officio desinit. Si tamen facta fuerit reservatio per Synodalem deliberationem, vim habebit Statuti, nec extinguetur morte, vel amotione Prælati. Zerosa part. 1. tit. *Casus reservati*, num. 4.

CAPUT XV.

De officiis & potestate Legati, & Delegati.

I. LEGATI & Delegati commune hoc habent, ut Superioris, à quo constituti sunt, vicem gerant. At in eo differunt, quod Legatus solus is dicitur qui est à Papa constitutus. Delegati verò apellatio cōmunis est, tum constitutis à papa judicibus, tum etiā iis quos inferiores prælati sui vice subdelegant. præstereà delegati plerūque constituntur ad procedendum in causa aliqua particulari qua in re differunt à Legatis Papæ & à Vicariis generalibus Episcoporum, quibus impertitur generalior jurisdictio.

II. Legatorum Papæ tres distinguit differentias glossa in c. 1. de offic. Legat. in 6. Prima est Legatorum à Latere, quos Papa eligit de suo Senatu. Hi sunt Cardinales missi cum potestate in Provincias, quorum præcipua est dignitas & potestas

ſtas. Alii eliguntur ex inferiori Ordine, ut ſunt Nuncii Apoſtolici in Provincias tranſmiſſi. Alii dicuntur Legati Nati, qui aliqua dignitate inſigniuntur; cui cohæret jus aliquod Apoſtolici Legati, ut dicitur de Cantuarienſi Archiepiſcopo in c.1. de Offic.Legat.& de Archiepiſcopo Eboracenſi, cap. 1. de appellat. Et communiter omnibus Epiſcopis pleraque tribuuntur tanquam Apoſtolicis Delegatis Natis, non verò ex ſpeciali commiſſione.

III. Legatis à Latere multa competit poteſtas ipſo jure, quæ plerumque etiam augetur in eorum Mandato, ſeu Literis Apoſtolicis. In hoc verò conveniunt cum veterum Romanorum Proconſulibus, qui cum pleno imperio ad regendas provincias mittebantur, quòd ſicut olim Proconſules ab egreſſu pomœrii Romanæ urbis uſque ad reditum Faſces, Lictores, Infulas & alia Imperii inſignia retinebant, ex Dione lib.53. & ipſum quoque Imperium, ſed otioſum extra commiſſam ſibi Provinciam, ut docet Cujacius lib.20. Obſervationum, cap. 37. niſi quoad juriſdictionem voluntariam, quam ſolam in itinere exercebant, ex l. 1. 2. & final. D. de offic. Proconſ.& conſtat ex Plinio lib. 7. epiſt. 16. & penult. Sic Legatis à Latere ſimul atque Româ egreſſi ſunt, Cruces, & cætera Apoſtolicæ Dignitatis inſignia præferuntur, nec antequàm redierint ea deponunt; authoritatem quoque habent eò uſque efficacem, ut abſolutiones caſuum & cenſurarum omnium, & alia ad forum conſcientiæ pertinentia in itinere exercere poſſint, cap. *Quod tranſlationem*, & cap. *Excommunicatis*, de offic. Legat.& cap. *Ad eminentiam*, 20. de ſentent. excommun. Idcircò præclarè Clemens Papa IV. Legatos à Latere priſcis Romanorum Proconſulibus æquiparat, cap *Legatos*, eod. tit. in 6. Cùm tamen cæteri Apoſtolici Legati, neque inſignibus utantur: neque quidquam poſſint extra provinciam ſibi commiſſam, d.cap. *Excommunicatis*, hoc tit.& cap. *Mandata*, de præſumptionib.& cap. *Cum dilecti*, 18. de accuſat, & can. 1. diſtinct. 94.

IV. Legatorum à Latere, & Nunciorum Apoſtolicorum, & quorumcunque à Sede Apoſtolica cum juriſdictionis poteſtate miſſorum non durat Legatio ultra tempus illis à mittente præfinitum. Morte tamen ejus Pontificis à quo miſſi ſunt, non expirat: quia non tam ab eo, quàm à Sede Apoſtolica miſſi intelliguntur, cap. 2. de offic.Legat.in 6.& c. *Si gratioſe*, de reſcript.in 6. Sedes enim ipſa non moritur, can. *Liberti*, 12. quæſt.2. Ac ne ipſorum quidem Legatorum mors aut deceſſus ea ſtatuta extinguit, quæ tempore Legationis ſuæ fecerint, c. fin. de offic. Legat.

V. Legati à Latere poſſunt in provincia Legationis ſuæ conferre Beneficia; id verò cæteris Apoſtolicis Legatis non permittitur, cap.1. de offic. Legat. in 6. Eadem ratione poſſunt Legati à Latere, non verò cæteri Apoſtolici Legati, reſignationes admittere, cap. *Deliberatione*, §. *Prohibemus*, de offic. Legat. in 6. Abbas in cap.fin. n. 4. de renunciatio. Ancharanus in cap. *Dilectio*, num.2. de præbend. Joan. Andreas in d.cap. *Deliberatione*, num.1. de offic. Legat. in 6. Rebuffus in praxi, tit. de reſign. condition. num.5. Pariſius lib.7. quæſt.13. num.15.

VI. Hinc excipe collationes, aut reſignationes conditionatas; ad iſtas quippe nec Legati à Latere ullam habent poteſtatem citra ſpeciale Papæ mandatum. Abbas in cap. *Accepimus*, de pactis. Felinus in cap. *Ad audientiam*, de reſcript. Navarra Manualis cap.23. num. 107. verſ. *Ad ſecundum*. Rebuffus tract. de pacif. poſſeſſ. num.198. Boërius tract. de dignit. Legat. quæſt. ult.

VII. Poteſt Legatus à Latere conferre Beneficia juriſpatronatus, non quidem Laici, ſed Eccleſiaſtici, etiam inconſulto Patrono, cap. *Dilectus*, de offic. Legat. & cap. *Cùm dilectus*, de jurepatron.

H 2 VIII. Le

VII. Legati à Latere non possunt transferre Prælatos, cap. 1. de translation. Episcop & cap. *Quod translationem*, de offic. Legat.

IX. Collatio Legati à Latere nulla est, ubi non fit mentio Beneficiorum cæterorum quæ provisus possidet, cap. fin. de offic. Legat. in 6. Clement. unica, de offic. Ordinat. quemadmodum nulla est Papæ collatio sine tali mentione, cap. *Ad aures* & cap. *Cùm adeò*, de rescript. cap. *Non potest*, de præbend. in 6. Non enim major est potestas aut jus delegati quàm delegantis, præsertim cùm talis potestas sit odiosa, ut potè facta in diminutionem potestatis Ordinariorum.

X. Quod verò attinet ad Delegatum, hoc sciendum, Delegatum Principis non agnoscentis sibi Superiorem, ut est Papa, Imperator, Rex posse subdelegare, ut omnes Canonistæ docent juxta cap. fin. de offic. Judic. delegat. adeò ut cæteri cum illo delegati non possint procedere sine ejus Subdelegato, d. cap. fin. Non potest tamen in aliquibus subdelegare casibus. Primò quando sibi delegatum est nudum ministerium, d. cap. fin. §. ultim, ut fit quando aliqua executio sine jurisdictione demandatur à Papa vel Principe. Secundò non potest Delegatus subdelegare quando electa est singularis personæ delegatæ industria, ut quum alicui Papa mandavit fieri inquisitionem, & Ecclesiis de Ministris idoneis provideri, d. cap. fin. §. *Is autem*. Colligitur autem fuisse electam personæ industriam, quando designantur proprio nomine, & non sola Dignitatis vel officii expressione.

XI. Ubi verò commissio, seu delegatio facta fuit dignitati, non expresso proprio nomine, transit delegatio ad successorem ejus, cap. *Quoniam Abbas*, de offic. Jud. deleg.

XII. Morte delegantis an exspiret delegati jurisdictio, necne? Distinguendum est; si enim adveniente delegantis morte res adhuc integra est, fit caduca & irrita delegatio: Sed si jam facta fuerat per delegatum citatio ante delegantis obitum, non exspirabit per ejus mortem delegatio, cap. *Relatum*, & cap. *Gratum*, eod. tit. Guido Papæ quæst. 421. num. 2. aliique communiter.

XIII Sæpè causam committit Sedes Apostolica duobus, vel pluribus Delegatis, cum clausula, ut si ex duobus, vel pluribus aliquis interesse nequiverit, alter, seu reliqui in causa procedant: & isto casu necesse est priùs constare de absoluta Delegati impotentia, aut eundem priùs suam non procedendi voluntatem significasse, quàm liceat reliquis delegatis sine eo procedere, vel exequi alioqui nihil & inaniter agent, c. *Prudentiam*, eod. tit. quod si absolutè, & sine prædicta clausula plures in eadem causa Delegati sint, aut in plures arbitros à Partibus, vel per Judicis decretum compromissum fuerit, nec in compromisso aliud fuerit expressum, morte unius delegatorum, vel arbitrorum exspirat reliquorum potestas. cap. *Uno delegatorum*, eod. tit.

XIV. Delegatus à Papa sententiam suam exequi potest intra annum, eoque elapso non potest, cap. *Quærenti*, eod. tit.

XV. Delegatus à Papa, qui subdelegavit in totum, potest re integra, hoc est si Subdelegatus non processerit sibi causam reassumere, cap. *Quamvis alicui*, de offic. Deleg. in 6. Si Delegatus subdelegavit quoties abesset, vel donec revocaret; & mortuus sit re non integra, potest subdelegatus procedere, ex quo jurisdictione uti cœperit vivente adhuc delegante, & inchoatum processum prosequi. Porrò à subdelegato appellatur etiam post ejus definitivam sententiam ad subdelegantem, si hic sibi aliquid de jurisdictione reservaverat: at si subdelegaverat in totum, jam non ad subdelegantem, sed ad delegantem, id est ad Papam, devolvitur appellatio, cap. *Si delegatus*, eod. tit. in 6. XVI.

XVI. Delegatus debet in citatione designare locum Auditorii sui, & prætereà inserere tenorem rescripti, seu Literarum suæ delegationis; alioqui non tenebitur pars citata comparere. Innocentius & Ostiensis in cap. *Præterea*, de dilationib. Guido Papæ quæst. 445. Zerola 1. p praxis, verb. *Delegatus*, num. 4.

XVII. Multa præcipiuntur, & prohibentur Delegatis sub pœna nullitatis eorum, quæ in contrarium attentaverint, cap. *Statutum*, de rescript. in 6. Et Ordinarius potest providere, si quis à Delegato gravetur contra dispositionem d. cap. *Statutum* ut docent Joannes Andreas & Geminianus in idem caput, & Zerola loco cit. in fin. Ubi notat pariter ex Capella Tolos. quæst. 413. & ex Cino in Auth. *Qua in provincia*, C. ubi de crim. agi oport. posse ab Ordinario loci puniri Delegatum à Papa, si in suo officio delinquat, si nimirum excederet fines mandati, ac procederet in casu non incluso in sua commissione: item si vellet procedere vel exequi non exhibita sua commissione Zerola ibid.

XVIII. Concedit etiam Sedes Apostolica aliquibus Conservatores, ut eos à manifestis injuriis, & violentiis tueantur. Isti verò non possunt subdelegare, aut suas vices committere, nisi hoc eis specialiter per Literas Apostolicas indultum fuerit. Possunt tamen committere ad citandum & intimandum partibus sententias suas. Neque possunt quemquam ultra dietam à fine Diœcesis trahere, nec nisi de manifestis injuriis aut violentiis cognoscere: alioquin non solùm eorum processus irriti erunt, sed etiam ipso facto suspensi erunt per annum ab officio, & per consequens à Beneficio: & Pars quæ hoc procuraverit, incidit in excommunicationem, cap. *Hac constitutione*, eod. tit. in 6.

CAPUT XVI.

De Coadjutoribus Prælatorum.

I. DUPLEX potest esse causa providendi Episcopo Coadjutorem per Supremam Sedem, nimirum incapacitas ad omnia Episcopalia officia (qualis est, exempli gratiâ, incapacitas illa quæ provenit ex furore ac dementia) vel tantummodò incapacitas ad particularia officia, qualis provenit ex decrepita ætate, ex cæcitate, ex paralysi, ex alio incurabili morbo, sine detrimento usus rationis. Porrò Coadjutor qui datur ob incapacitatem tantùm particularem, habet limitatam potestatem ad sola ministeria, quorum Episcopus impos & incapax est, nisi iste velit Coadjutorem delegare ad ea quoque, circa quæ capacitate pollet, prout libuerit, sive in totum, sive in partem. Sed qui constitutus fuit Coadjutor ob universalem Episcopi incapacitatem, plenitudine fruitur potestatis, ita ut si sit consecratus, possit per seipsum omnia Pontificalia exercere, cap. *Is cui*, de elect. in 6. Si verò non sit consecratus, poterit alium Episcopum circa ea quæ sunt muneris Pontificii delegare. Hæc omnia traduntur in can. *Qualiter*, & can. seq. & can. *Nihil*, in fine, & can seq. 7. quæst. 1. item in cap. *De Rectoribus*, & cap. penult. & ult. de Cler. ægrot.

II. Item Episcopo ab hostibus capto providet Papa de Vicario in temporalibus & spiritualibus, quandiu hoc durabit impedimentum, cap. *Si Episcopus*, de suppl. neglig. Prælatorum in 6. & Clement. 1. de foro compet. Quod idem statuen-

dum in cæteris quibuscunque impedimentis, siquando illa cessare contingat. Porrò licèt Vicarius per Episcopum constitutus careat potestate Beneficia conferendi nisi id specialiter ab Episcopo exprimatur; secus tamen judicandum de Vicario, quem Papa propter Episcopi captivitatem constituerit: potest enim durante captivitate conferre præsentatos à Patronis instituere atque illis quos Rex ad Beneficia nominaverit, necnon Universitatum Graduatis, perinde ac si Episcopus adesset, providere. Rebuffus tract. Nominationum, quæst 8. num. 44. & seqq.

III. Quoties etiam Coadjutor assignatus fuerit ob partiale, non verò ob totale Episcopi impedimentum, tunc non ipse, sed Episcopus jure potitur Beneficia conferendi. Sed si datus fuerit ob totale impedimentum, habet Coadjutor Beneficiorum collationem. Oldradus consil. 44. addens posse hoc casu per Coadjutorem committi, & ab eodem Literas sub proprio sigillo expediri. Idemque asserunt Joannes Deselva de Benefic. part. 2. quæst. 4. & Rebuffus loco cit. Licèt enim Coadjutor immobilia non possit alienare, cap. 1. de Cler. ægrot. in 6. & cap. *Is cui*, de electione. in 6. hoc intelligi debet de alienatione libera, non de necessaria, qualis est Beneficiorum. Alioqui enim Ecclesiæ ex diuturna vacatione grave damnum sustinerent.

IV. Porrò Coadjutor Episcopi cum futura successione, non potest ab alio, quàm à Papa provideri. Quin etiam in hoc Regno consensus Regis requiritur, propter jus quod habet nominationis ad Episcopatus Regni.

V. Episcoporum potestatis simul & officii est provisio Coadjutoris Parochorum & Archidiaconorum jurisdictionem habentium, aliorumque Rectorum, quibus cura incumbit animarum, qui sunt à suo ministerio impediti: eóque casu potest Episcopus congruam assignare pensionem ad victum Coadjutoris à se provisi, cap. *De Rectoribus* & cap. fin. de Cler. ægrot. & cap. unico. in fin. eod. tit. in 6. Sed Episcopo similiter impedito non potest ab alio, quàm à Summo Pontifice attribui Coadjutor, ut dictum est, eique similiter attribuenda est pars de proventibus Episcopatus, d. cap. unico. Justum quippe est, ut illi consequantur stipendium, qui pro tempore suum reperiuntur commodare obsequium, can. *Charitatem*, 12. quæst. 2.

CAPUT XVII.

De Vicariis in Gallia foraneis.

I. FRANCIGENÆ tam Laïci quàm Clerici, dum intra Regnum versantur, minimè compelli possunt ad hoc ut extra Regnum litigent: id verò præsertim jus viget in Ecclesiasticis personis; hæ siquidem proprios & determinatos habere Judices intra Regum debent. Et quidem antiquus & celeberrimus Præsul Gallicanus Hildebertus, primùm Cenomanensis Episcopus, deinde Turonensium Archiepiscopus, epist. 82. ad Honorium II. Romanum Pontificem, graviter expostulat quantam morum in Clero depravationem invehat facilior ab Ordinariorum judiciis ad Sedem Apostolicam pro

voc

vocationum admissio, ad quam recurrere solent scandalosi omnes & incorrigibiles Clerici quoties à propriis Ordinariis intra limites officii coërcentur. Ex quo etiam innasci necesse est ipsis Antistitibus pusillanimitaté & metum in perversis Clericis reprimendis & castigandis, à quibus nihil expectant præter odia, detractiones, calumniosas querimonias & pecuniaria dispendia in sui apud Romanam Sedem defensione. Sic enim (ut alia exempla sileam) Apiarius Sacerdos Africanus admodum pervicax & flagitiosus, dum suam excommunicationem ab Urbano Episcopo Siccensi justa ad causa illatam, rescindi è Romano Pontifice, ad quem provocarat, satagi tantopere suis fraudibus & calumniis adversùs Urbanum laudabilem Episcopum, Summum Pontificem concitavit, ut nationali totius Africæ Synodo mandaverit Urbanum ab Episcopatu dimoveri, vel excommunicari; cui tamen perspecta erat virtus Urbani & sanctimonia, sicut & imprudens Apiarii perversitas. Similes etiam querimonias sanctus Bernardus Clarevallensis Abbas passim iterat scribens ad Romanam Curiam & Summos ejus ætatis Pontifices, nullatenus sacræ & universalis potestatis plenitudini obsistens, sed sapienter admonens de abusibus iniquorum appellantium, & indiscreta Curiæ credulitate. Deinde in Pragmatica Sanctione, tit. *De causis*, in princ. tandemque in Concordatis Bononiensibus inter Leonem X. Papam, & Franciscum I. Galliarum Regem initis traditum est, personas Ecclesiasticas Regni à nemine posse extra Regnum in jus vocari.

II. Atque ideò quando interjicitur appellatio à sententia Officialis Gallicani, qui subest extraneo Metropolitæ, si Partes non conveniant de subeundo in partibus Regni Ecclesiastico Judice, à quo lis dirimatur, solent Curiæ Regni intra terminos propri territorii Partes ad alterum Metropolitanum remittere, coram quo experiantur ut litigent. Id factum fuit à Senatu Parisiensi in appellatione mota de sententia Officialis Barrensis Gallicani, qui subest Trevirensi Archiepiscopo Germano. Ita judicatum die 15. Aprilis, anno 1614. ut refert Brodeus ad Lovetum lit. *D*, tit. 49. Qui ambo tradunt ex usu Galliceno creditores Gallicanos nullatenus teneri bona immobilia debitorum sita extra Regni fines discutere. Quinetiam Bonifacius Papa I. susceptis gravium criminum accusationibus à Valentinæ Gallicanæ civitatis Clero & Populo adversùs Maximum ejusdem civitatis Episcopum, scripsit anno 419. ad Galliarum Episcopos, ut Synodum intra Galliam cogerent, in qua de Maximi accusationibus cognoscerent. Hujus epistolæ meminere Anselmus, Burcharbus, Ivo Carnotensis, & Gratianus c. *Decernimus*, 3. q. 9.

III. Ad hæc Senatus Parisiensis tutelam gerens privilegiorum Galliæ, sancivit Martii 9. anno 1619. ne Generales Ordinum Regularium extra Regnum degentes Francigenas Regulares ad se citent, edixitque ab ipsis providendos esse intra Regnum Vicarios qui de causis Monachorum cognoscant & judicent. Brodeus apud Lovetum lit. D, cap. 49.

IV. Et in universum consuetudo invaluit, ut Episcopi extra regnum degentes constituant circa subjectas sibi in Regno sitas Ecclesias Vicarios foraneos regnicolas, ad quos Clerici Regni conveniant, ipsique Laïci & Clerici in cunctis jurisdictionis Ecclesiasticæ causis disceptandis. Id verò observari perspicuum est in locis Venaissino Comitatui convicinis.

V. Quæsitum est, utrum necesse sit ab hisce Vicariis delegatis sumere provisiones beneficiarias, aut ipsis exhibere Signaturas Apostolicasque literas, ab iisdem assumere capacitatis Clericorum examina aliosve processus, & decreta sumendæ possessionis. Verùm has praxes nullatenus agnovimus, saltem ubi Episcopus non

non est in remotis, & facilis ad eum patet accessus. Si tamen ille in his suum recusaret ministerium, tunc jure adiri posset Vicarius foraneus; ad hoc enim constituitur ut vices Episcopi non regnicolæ gerat. Ipsius tamen primarium officium versatur in litibus contentiosis, circa quas necesse est servari leges Regni, & non exterarum ditionum.]

CAPUT XVIII.

De Parochis.

I. SCIENDUM primò, quid sit Parochia. Est nimirum Ecclesia ad quam convenit Populus ad recipienda Sacramenta & audienda Sacra diebus festis (quod intellige ex officio & primitiva institutione: cæteræ namque Ecclesiæ sunt posterioris & subsidiariæ institutionis;) & in qua primitus constitutæ sunt sepulturæ, & obligatio prædicandi verbum Dei, & docendi rudimenta Fidei, Clementina unica de Baptismo & ejus effect. c. *Omnis utriusque sexus*, de pœnit. & remiss. cap. *Capellanus*, de feriis: & cui ex communi jure Decimæ debentur, cap. *Quoniam*, & cap. *Parochianos*, & cap. *Cùm contingat*, de decimis. Consentiunt Doctores, non dici Ecclesiam Parochialem hoc solo, quòd sit in ea fons Baptismalis, sed ad minus tria simul requiri, Fontem Baptismalem, Jura Sepulturæ, & Curam fori Pœnitentialis & Sacramentorum.

II. Jus commune exigit ut unius Parochialis Ecclesiæ unicus sit Parochus titularis, can. *Sicut*, 21. quæst. 2. quia ut ibi dicitur, unius Ecclesiæ debet unicus esse sponsus. Reliqui verò Sacerdotes asciscuntur ut coadjutores. Rebuffus in praxi, tit. de non promot. intra ann. num 69. Zerola 1. part. verb. *Parochus*.

III. Jure pariter communi debet esse Parochus stabilis ad vitam, & non amovibilis aut locatarius, quia Matrimonium spirituale, sicut & carnale, debet esse ad vitam & indissolubile. Quod ergo requiritur in Episcopo ut sit unicus, & non plures, & ad vitam, non verò ad certum tempus; exigitur quoque pari ratione in Parocho, cui sua desponsatur Ecclesia. Ideoque sic statuit canon. *Præcipimus*, 21. quæst. 2. *Præcipimus, ne conductitiis Presbyteris Ecclesiæ committantur, & ut unaquæque Ecclesia cui facultas suppetit, proprium habeat Sacerdotem.* Et cap. *Veniens*, de fil. Presbyt Alexander Papa III. mandat Londonensi Episcopo, ut restituat Sacerdoti Ecclesiam, ad quam illum ordinaverat, & ex qua postmodùm illum expulerat sine ejus culpa, licèt ob quendam defectum non debuisset ab initio illi Ecclesiæ præfici. Et desumptus ex S. Gregorio Pontifice canon. *Satis perversum*, dist. 56. *Satis perversum* (inquit) *& contra Ecclesiasticam probatur esse censuram, ut frustrà pro quorundam voluntatibus quis privetur, quem sua culpa vel facinus ab officii, quo fungitur gradu non dejicit.* Atque ista est mens Concilii Tridentini sess. 21. cap. 6. prohibentis removeri Parochos ob eorum imperitiam, si alioqui honestè vivant; sed jubentis ut eis Coadjutores, & Vicarii deputentur. His suffragatur Gallicana Constitutio Ludovici XIII. anni 1629. art. 12. jubentis ut Parochiarum aliis Ecclesiis unitarum Rectores titulum habeant Vicariatus perpetui. Hoc viguit institutum ab exordiis Ecclesiæ: prohibent enim Canones Apostolorum 16. & 17. & Nicæni Con-

cilii canon 15. & Chalcedonensis canon 6. & Arelatensis I. canon 21. Sacerdotes ab una Ecclesia in aliam commigrare. Eòdem spectant canon. *Non oportet Episcopum* 7. quæst.1.& canon.*Neminem absolutè*,dist.7. ut observavi in nostra Notitia Conciliorum.

IV. Ut animarum curæ præficiantur, quàm maximè fieri potest, idonei Pastores,providit Concilium Tridenr. sess.24.cap. 18.de reform.ut cùm Parochialis Ecclesiæ vacatio contigerit, statim ac Ordinarius notitiam vacationis habuerit,Vicarium seu Oeconomum cum congrua ejus arbitrio fructuum portionis assignatione constituat,qui onera ipsius Ecclesiæ sustineat,donec de Rectore provisum fuerit.Idemque Ordinarius Edictum publicum ad valvas Ecclesiæ Cathedralis ac Parochialis vacantis intra triduum affigat, quo vocentur omnes qui examinari volent,transacto constituto tempore;atque omnes qui ad concursum venerint,præstituto die se sistant coram Ordinario & Examinatoribus in Synodo constitutis, non paucioribus quàm tribus:& qui Examinatorum judicio magis idoneus reperietur, Ecclesiæ vacanti præficiatur. Caveant autem concurrentes, ne quidquam prorsus hujus occasione, sive ante, sive posteà Examinatoribus dent,neque isti accipiant, alioqui simoniæ vitium utrique incurrunt,à quo non absolventur nisi dimissis Beneficiis quæ antè habebant,& fiunt inhabiles ad futura.Ita Concil.loc.cit.§.*Caveant*

V. Ista verò servari debent non tantùm in vacatione per obitum, sed etiam per resignationem. Concilium enim utitur verbo generali *Vacationis*, & urget eadem utrobique ratio salutis animarum. Quæ verò fit resignatio in manibus Ordinarii, non potest esse in favorem certæ personæ. Sed si contingat resignari in manibus Papæ,aut si aliter Papa de certa persona providerit, eo casu cùm esset libertas ad concursum, sufficiet si facto debito examine Clericus ita provisus judicetur idoneus,ut fuisse à Sacra Congregatione Romæ declaratum testificatur Zerola in praxi,1. p.verb.*Parochia*, vers. *Sextum dubium.*

VI. Officium Parochi ad omnia extenditur, quæ animarum sibi subditarum salutem,& Ecclesiæ sibi commissæ ministerium & decorem spectant. Debet itaque singulis saltem diebus Dominicis prædicare ad populum de rebus Fidem,& morum integritatem,& pietatis officia concernentibus. Item pueros & rudiores personas Fidei rudimentis informare. Item Sacramentorum usum,dies Festos,& indicta jejunia exponere. Pauperum etiam,& orphanorum, aliarumque miserabilium personarum curam paternam gerere:Omnibus vitæ, bonorumque operum exemplo prælucere:Vitia publica & privata,præsertim blasphemias,concubinatus, & usuras prudenter corrigere: Festorum quoque violationes inhibere, lites componere, odia conciliare. Eos etiam qui in Paschate non communicant observare,& admonere.Numerum animarum Parochiæ habere descriptum, pro quibus Deo rationem est redditurus.Libros insuper habere, unum quidem Baptismorum cum expressione diei suscepti Baptismi,& parentum, & patrinorum: alterum Confirmatorum:tertium Matrimoniorum: quartum Mortuorum in sua Parochia. Magnam quoque solicitudinem gerat ægrotantium & morti proximorum.Statuta Synodalia & visitationum Decreta diligenter observet.

VII. Potest Parochus secundùm aliquos Authores, extra Diœcesim ubique gentium audire confessionem sui parochiani,eumque absolvere,non habitâ Ordinarii loci approbatione. Sylvester verb. *Confessor* 1. num. 12. Armilla verb. *Confessio*, num.34.Geminianus in cap.2.§. *Statuto*, num. 58. de Constitut. in 6. Ancharanus in cap.*Ea quæ*,num.2. de regul. jur. in 6.aliique communiter.

I VIII. Obla

VIII. Oblationes quæ fiunt in Ecclesia Parochiali acquiruntur Parocho : Sylvester verb. *Decima*, Angelus verb. *Ecclesia*, Abbas in cap. *Nimis*, num. 3. de excess. Prælat. & in cap. *Pastoralis*, num. 2. de his quæ fiunt à Prælat. Edictum Blesense art. 51. & Edictum Melodunense anni 1580. art. 27. oblationum jura omnia Parochis Gallicanis attribuunt. Distinguendum tamen cum Laurentio Bochello in annot. ad Collationes Regiarum Constitutionum, lib. 1. tit. 6. sub finem: Oblationum enim quædam offeruntur super Altari, aut dantur in Offertorio ad Missarum solemnia;& Regni consuetudo has omnes Parocho assignat. Aliæ oblationes parietibus Ecclesiæ appenduntur, aut in capsas, vel in discos extra Missarum solennia immittuntur,& istiusmodi Ecclesiæ reparationi & cultui addici solent, teste ibidem Bochello. His suffragatur Zerola part. 1. verb. *Parochia* : & part. 2. verb. *Oblationes*. Idemque utrobique dicit, oblationes, quæ in aliis Ecclesiis non Parochialibus apponuntur, pertinere ad earum Rectores.

IX. Decimæ ex novalibus nunc primùm debitæ pertinent ad Parochum, ejusque redditibus accrescunt, ut docet Bochellus in Summa Beneficiorum, verb. *Dismes*: cap. 3. refertque pleraque Curiarum Regni judicia hoc jus Parochorum confirmantia,& ita passim servari perspicimus. Dicitur autem Novale in Jure Canonico, ager de novo ad culturam redactus, de quo non extat memoria quod aliquando cultus fuisset, cap. *Quid per novale*, de verb. signif. Si tamen antequam ager coleretur, jam erat decimis obnoxius, tunc nihil Parocho acquiritur præter actionem quæ potest ei competere adversùs Rectorem seu Præbendatum ad augmentum congruæ portionis, si occasione novæ culturæ onera Parochi accrescant, ut ibidem dicit Bochellus. Quinimmò non sola Gallicana consuetudo, sed Jus ipsum commune hoc idem statuit in Novalibus in gratiam Parochorum, cap. *Cùm contingat*, de decimis. Ad hoc enim institutæ sunt decimæ ut sint in stipendium laboris & ministerii Ecclesiastici, dicente Apostolo: *Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si carnalia vestra metamus*: 1. Cor. 9. vers. 11.

X. Notanda est Ludovici XIII. Constitutio anni 1629. art. 12. sic edicens : *Les Cures qui sont à present unies aux Abbayes, Prieurez, Eglises Cathedrales ou Collegiales seront doresnavant tenuës à part en titre de Vicariat perpetuel, sans qu'à l'avenir lesdites Eglises puissent prendre sur icelles Cures autres droits qu'honnoraires, tout le revenu demeurant au Titulaire, si mieux lesdites Eglises & autres Benefices dont dépendent lesdites Cures, n'aiment fournir ausdits Curez la somme de trois cents livres par an.* Hic tria præsertim observa: primùm debere Parochos esse stabiles & confirmatos ad vitam. Prætereà congruam eorum portionem annuatim tribuendam esse librarum trecentarum præter oblationes & casualia stipendia. Denique Ecclesiis quibus unitæ sunt Parochiæ, deberi in Ecclesia Parochiali jura honoraria, quæ Rex idem in tribus consistere posteà declaravit: in primis, ut Ecclesiæ illæ principales, quibus unitæ fuere parochiales Ecclesiæ, habeant nomen Curæ primitivæ: secundò ut habeant jus præsentandi quam libuerit ad illas vacantes Curas : tertiò demùm, ut præfatæ Ecclesiæ possint intra parochialem Ecclesiam Missarum solennia celebrare quatuor præcipuis Festis anni, & die patroni ejusdem Ecclesiæ parochialis. Hæc legitur Constitutio in tomo 3. Actuum Cleri Gallicani.

XI. Cavetur per Concordatum Bononiense inter Leonem papam & Franciscum Regem,& deinde per Edictum Henrici II. mensis Martii anni 1551. ne quis intra urbes,& oppida murata parochus constituatur, nisi in Theologia, vel sacris Canonibus sit Graduatus.

CAPUT

CAPUT XIX.

Ecclesiæ & Clericorum immunitates quædam, & jura recensentur.

I. IMMUNITATUM Ecclesiæ, & Cleri, quædam sunt Divini, quædam humani Juris. Quæ Divini Juris sunt, immutabiles sunt & indispensabiles, neque ullis hominum contrariis usibus, aut præscriptionibus temporum convelli, aut labefactari possunt. Quæ verò sunt humani Juris, aut merè Ecclesiastici, possunt in contrarium longi temporis præscriptione diminui, vel aboleri. Sed quandiu usu vigent, nec prævaluit opposita legitimi temporis consuetudo, nemo potest his privilegiis derogare citra gravem Dei offensam, suæque animæ perniciem. Istud quod dixi, commune est cum omnibus quorumcunque hominum juribus merè civilibus, quorum possessio durat, ut non sine injustitia, & gravi peccato aliquis ea infringat, etiamsi alioqui possint demùm per non usum deperdi. Sed in Ecclesiæ privilegiis, quæ non divinum, sed humanum Jus introduxit, si quis illa nondum longâ temporis præscriptione abolita convellere aut violare intendat, tantò gravius adversùm se judicium Dei provocat, quantò gravior est injustitia, quæ sacrilegio conjuncta est. Ex præmissa distinctione jus elucescit, adeò ut qui de his Ecclesiasticis immunitatibus disceptantes non discernunt quæ sunt Divini, & quæ humani Juris; atque in ipsis juribus humanæ atque mutationi obnoxiæ institutionis non discernunt inter ea quæ adhuc usu vigent, & ea quæ contrariâ consuetudine prorsus antiquata & abolita fuerunt, omnia confundant, & Andabatarum more cæcutientes suos in aëregladios ventilent necesse sit.

II. Porrò extra omnem dubitationis aleam hoc statuendum est, Ecclesiæ potestatem & authoritatem circa illa omnia, quæ ad Dei cultum, Cleri disciplinam, rerum Fidei definitionem, morum ad Evangelii Christi præscripta doctrinam, ad prædicandum verbum Dei missionem, Animarum internam & externam præfecturam, Beneficiorum & Ecclesiastici ministerii provisionem, & Sacramentorum administrationem spectant, oriri penitus à divina institutione; atque in istis habere Ecclesiam immediate à Deo ipso jurisdictionem internam & externam, directivam & coercitivam, utpote necessariam ad sacri regiminis, quod ei Deus contulit, exequutionem. Cui enim data est jurisdictio, illa quoque concessa videntur, sine quibus jurisdictio explicari non potest, l. *Cui jurisdictio*, D. de jurisdict. omn. judic. &c. *Prætereà*, de offic. Jud. deleg. Et utique non potest nisi ad externum, & contradictorium, simulque coercitivum judicium pertinere istud, quod Apostolus Timotheo Episcopo præscribit 1. Timoth. 5. *Accusationem adversus Presbyterum noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus.* Hujus sacræ potestatis originem ad unum Deum referunt Divinæ Scripturæ: Christus enim gregem suum quo Fideles universi, & Ecclesiastici, & cujuscunque status Laici comprehenduntur, cùm omnes se Christi oviculas esse glorientur, pascendum & regen-

dum in spiritualibus Petro tradidit, Joan. 21. *Pasce agnos meos, pasce oves meas.* Ipse verò Petrus hac Supremi Pastoris accepta divinitus potestate, minoribus, sibique subjectis Pastoribus præcipit, 1. Petri 5. *Pascite qui in vobis est gregem Dei.* Et sacri Apostolatus consors Paulus Pastorum Ecclesiæ munus non alio refert, quàm ad Spiritum Sanctum, quem Deum esse constat: sic enim illos admonet Act. 20 *Attendite vobis & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo.* Munus igitur Episcopis injunctum, non ab hominibus, sed à Deo ipso, versatur in eo ut regant Ecclesiam Dei. Munus verò reliquis omnibus sine ulla exceptione Fidelibus, sive publicam, sive privatam personam gerant, demandatum ab ipso Deo, istud est, ut Sacros Pastores venerentur, iisque in spiritualibus subjiciantur & obtemperent: quod idem attingit Apostolus Hebr. 13. *Obedite Præpositis vestris, & subjacete eis; ipsi enim pervigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri.* Hæc sunt indubitata Dei præcepta, & incommutabilia, planéque indispensabilia instituta, quibus nulla possit aut hominum temeritas, aut temporum diuturnitas derogare.

III. Hac fretus fiduciâ Sanctus Gregorius Nazianzenus orat. 17. ad cives timore perculsos, ita Præfectum præsentem alloquitur: *Et tu quoque una es gregis mei ovicula, meæ potestati meoque tribunali ex ipsius Christi mandato subjecta: mea verò judiciaria potestas eo præstantior est illâ, quæ estate quam geris, quo spiritus carni, & cœlum terræ præeminet.*

IV. Præter jura & immunitates Ecclesiæ, quæ sunt divinæ, atque adeò immutabilis institutionis, alia quædam sunt, de quibus disceptatur inter Catholicos ipsos, an sint immediatè à Deo, an verò ab Ecclesiæ Canonibus, aut à Principum sæculi Constitutionibus ab eorum pietate & liberalitate profectis. Hujusmodi censentur immunitates bonorum Ecclesiæ temporalium, necnon Clericorum exemptiones & privilegia in causis eorum merè realibus & temporalibus. Si enim hæc sint divinæ institutionis, nefas erit eadem violari vel imminui: sed si sint à Jure tantùm humano & positivo exorta, poterit saltem diutina consuetudo his derogare, cùm ipsa valeat etiam Generalium Conciliorum Canones Ecclesiasticos, sed non Divinos rescindere. Bonifacius Papa VIII. cap. *Quamquam* de censib. in 6. asserit, *Ecclesiam & Clericos esse unà cum rebus suis Jure Divino à Secularium oneribus & exactionibus exemptos.* Plerique tamen graves Doctores istud negant. Sanctus Ambrosius orat. de tradendis Basilicis, sic ait: *Si tributum petit, tributum non negatur; agri enim Ecclesiæ tributum solvunt.* Valentinianus etiam senior in epist. ad Episcopos Asiæ, apud Theodoretum lib. 4. hist. Eccles. c. 7. dicit, *Pios & Religiosos Episcopos tributa Regibus pendere.* Et Urbanus Papa can. *Tributum*, 23. q. 8 *Tributum*, inquit, *in ore piscis piscante Petro inventum est, quia de exterioribus suis Ecclesia tributum reddit.* Sanctus prætereà Chrysostomus ad locum illum Rom. 13. *Omnis anima Potestatibus sublimioribus subdita sit, ideò enim & tributa præstatis*; scribit obedientiam istam injungi quoque Prædicatoribus Evangelicis, & Prophetis, & Sacerdotibus, & Monachis. Divus etiam Thomas in eundem Pauli locum eadem edocet necnon Innocentius IV. in cap. 2. de majorit. & obed. Joannes Medina tract. de restitution. quæst. 15. Cardinalis etiam Bellarminus tom. 1. de Clericis, lib. 1. cap. 28. & Covarruvias pract. quæst. cap. 31. qui & hoc addit num. 5. sustineri posse Galliarum usum, quo Clerici in causis non quidem personalibus, sed realibus conveniri solent coram sæculari Judice, tametsi in aliis Catholicis Provinciis, atque adeò in Hispania, ubi scribebat, contrarius sit usus.

V. Nihilo

V. Nihilominus edicit lex *Placet*, C.de sacros. Eccles. *Prædia Ecclesiarum libera esse ab omnibus,& sordidis,& extraordinariis præstationibus,solisque subjici oneribus ordinariis.*Hanc subsequuti legem Canones Sacri prohibent etiam sub excommunicationis pœna privatis personis, sub interdicto autem Communitatibus quibuscunque, tributa & onera personis Clericorum aut Ecclesiæ rebus imponi,can. *Benè quidem* dist.96. cap. *Ecclesia*, de constitution. cap. *Adversùs*, de immunit. Eccles. cap. *Noverint*, de sent. excomm. cap. *Quanquam*, de censib. in 6. Legitur in Exodo, terras Sacerdotum Ægypti fuisse liberas & immunes, eamque immunitatem eis fuisse à Patriarcha Joseph conservatam,etiamsi Ægyptiorum superstitiones abhorreret.Si tamen res Clericorum aut Ecclesiæ negotiandi causâ transferantur, subjicientur tributorum oneribus, d. cap. *Quamquam*, Exceptâ verò negotiatione non tenentur Clerici vectigalia pendere de frumento, vino, oleo, cæterisque fructibus ex suarum Præbendarum fundis ac prædiis. Abbas in cap. *Non minùs*, de immunit. Eccles. Baldus in l. *Placet*, C. de sacros. Eccles.

VI. Sanè quocunque titulo fundus aliquis de manu laïca in Ecclesiæ dominium transferatur, per hoc tamen non eximitur à servitutibus & oneribus quibus anteà erat obnoxius. Quælibet enim res ad quemcunque transferatur,semper cum suo transit onere, can. *Si quis laïcus*, 16.quæst.1. cap. *Pastoralis*, de decimis, cap. *Ex literis*,in fin.de pignor. & l. *Alienatio*, D.de contrah. empt. Tum etiam, quia nemo plus juris in alium transferre potest quàm ipse habeat, l. *Nemo plus juris*, D. de regul. jur.

VII. Præterea patrimonium, ad cujus titulum aliquis Sacros Ordines suscepit, non potitur privilegio aut exemptionibus rerum Ecclesiæ: non enim per hoc erigitur in Ecclesiasticum Beneficium, neque amittit pristinam rei merè temporalis conditionem transitque cum reliquis profanis bonis ad hæredes. Præterea si quid ex taliter affecto patrimonio alienatur,non requiruntur conditiones quas jus requirit ad bonorum Ecclesiæ alienationem, quarum defectu irrita fit alienatio. Covarruvias lib.1 variar.resolut. num.4. Præterea Glossa 2.communiter recepta in Clement.1 de in integr. restit. & Speculator tit.de in integr.restitut.§. *Qualiter*, vers. *Sed nunquid*,affirmant restitutionem in integrum competentem Ecclesiis quasi jure minorum, nequaquam attribui Clericis ratione patrimonii, nisi ipsi reipsa sint minores: atque res Clericorum patrimoniales eodem usucapi tempore, quo usucapiuntur res laïcorum.

VIII. Onerum quidem alia realia, alia personalia censentur: & à realibus quidem oneribus Clericos ostendimus exemptos: nec minùs, immò multò magis à personalibus immunes sunt ipso jure, quæ à laïcis imponuntur. Personalia dicuntur onera, quæ animi provisione & corporali labore absolvuntur, ut ait lex ultima §.1. D.de muneribus & honor. Et ne quidem ad ea Clerici tenentur,quæ nullatenus sordida, sed honesta sunt, ut sunt publici Magistratus, secularesAdministrationes, Legationes, curæ, tutelæ, cap. *Generaliter*, 16. quæst.1. nisi fortè sponte recipere Clericus velit legitimam tutelam, can. *Pervenit*, 86. dist. Eximuntur etiam Clerici ab obligatione militiæ quantumvis justæ, in qua etiam incurrerent irregularitatem, si fortè occiderent vel mutilarent,c. *Præsentium* de Cler. percuss. Possunt nihilominus in casu necessitatis obligari ad excubias & murorum custodiam cap. *Pervenit*, de immunit. Eccles.

IX. Neque adigi possunt Clerici ad contribuendum pro murorum publicorum reparatione, aut pro munimine Civitatis, aut Castri: neque cogi possunt ad

recipiendos milites hoſpitio, Innocentius IV. in cap.1.de immunit. Eccleſ. Abbas ibid.num.1. Quin etiam famuli & coloni Clericorum eadem gaudent immunitate intra Clericorum ædes à ſe habitatas, can. *Generaliter*, 16. quæſt.1.

X. Si tamen Clericus, Eccleſia, aut Monaſterium feudum obtinerent à laïco, tenerentur ad onera omnia feudo impoſita, ad ea præſtanda cogi à Domino feudi poſſent, Innocentius in cap.*Verùm*, de foro compet. Adeò ut Papa leges clauſuræ monaſticæ præſcribens cap.1. de ſtat. Regul. in 6. ſtatuat nihilominus, ut Abbatiſſa vel Prioriſſa cujuſvis Monaſterii, ſi ab aliquo Principe, vel Domino temporali requiratur ad præſtandum per ſeipſam, & non per procuratorem homagium, ſeu fidelitatis ſacramentum ratione feudi à Monaſterio poſſeſſi, ipſa de Monaſterio honeſtè comitata egredi poſſit ad præſtandum ſubjectionis & fidelitatis ſacramentum: quo præſtito, debet ſine mora ad Monaſterium reverti.

X I. Jam verò hactenus exploratis Clericorum privilegiis ex Jure communi, progredior ad eadem commemoranda ex Regum Galliæ Conſtitutionibus. Sed in primis eſt præmonendum, ut quis in Gallia Clericus his fruatur privilegiis, non ſatis eſſe ſi Tonſurâ ſit inſignitus, geratque habitum Clericalem, quæ duo ſimul aliis in regionibus Catholicis ſufficiunt? ſed ampliùs requiri in hoc Regno, ut Clericus vel Beneficium Eccleſiaſticum habeat, vel ut ſacro ſit Ordine inſignitus, ſaltem Subdiaconatu, vel ut reipſa alicujus Eccleſiæ miniſterio ſit addictus, aut actu, & citra fraudem ſit præſtimonialis, atque in publico ſtudeat Collegio, vel Communitati Eccleſiaſticæ ſit adſcriptus: id enim multis Edictis ſtatutum fuit Caroli I X. in Edicto Pariſienſi, artic. 21. anno 1563. menſe Januario; & Molinis menſe Februario anni 1566. artic.21. rurſúmque Pariſiis menſe Julio ejuſdem anni, art.8.

X I I. Atque in primis, quoad ipſorum Clericorum perſonales exemptiones, Carolus idem I X. in Comitiis Aurelianenſibus, art.28. & Henricus III. in Comitiis Bleſenſibus, art.57. idemque in Edicto Pariſienſi menſis Julii anni 1576. edixerunt non poſſe Clericum ullum Sacris initiatum addici carceri propter nomina ſeu debita pecuniaria, ne quidem propter jura fiſcalia. Quin etiam addunt, non poſſe capi & oppignerari pro debitis pecuniariis veſtes ipſorum, neque libros, neq; mobilia illa bona, quæ vel Divinis Miniſteriis vel eorundem uſibus domeſticis & neceſſariis ſunt deſtinata. Ab oneribus prætereà perſonalibus, tam privatis, quàm publicis, quæ ab Officialibus ſeu Magiſtratibus laicis imponi ſolent, ut ſunt ſequeſtrationes, tutelæ, curæ, publica officia, & alia id genus, eximuntur in hoc Regno Clerici, non ſolùm ex Jure communi, ut jam vidimus, ſed etiam ex jure & conſuetudine Regni.

X I I I. De ordine autem ſeſſionis, præſeſſio debetur Vicario Generali Epiſcopi ſupra quoſcunque Judices ſubalternos, quoties ſimul juridicè procedunt, ſicut ordinavit Ludovicus X I I I. in ſuo ſacratiore ſedens Conſilio, die Novembris 27. anno 1642. ubi adjudicavit Vicario Generali Remenſi præſidentiam ſupra Juridicum Prætorem ejuſdem Civitatis, quem vocant Locumtenentem Generalem, in Conventibus concernentibus Hoſpitalium adminiſtrationem, aut redditiones rationum piarum cauſarum, & juramenti circa hæc receptionem.

XIV. Pertinet verò ad Jus Divinum prorſus indiſpenſabile Caroli IX. Conſtitutio anni 1571. in Senatu Pariſienſi verificata & recepta die 10. Auguſti anni ejuſdem, ſic jubens art.11. *Non poterunt Ballivi, & Seneſcalli, aliive Judices neque noſtræ Parlamentorũ Curiæ Prælatos & Beneficiorũ collatores compellere ad conferẽda*

aliqua

aliqua Beneficia partibus prætendentibus: sed eas remittent ad alios Superiores prælatos ut super inferioris Prælati recusatione secundùm jura provideant. Hoc idem edixere Henricus III Constitutionum Blesensium art.64. & Ludovicus XIII. Constitutione anni 1619. artic. 12. Cúmque attentasset Rhotomagense Parlamentum diem dicere Sagiensi Episcopo, ut causas allegaret suæ recusationis circa petitam Præbendæ collationem, Rex, in secretiore Consilio hanc assignationem Juri contrariam judicavit, Episcopumque ab ea relevavit: prohibuit etiam Parlamento simile quidquam post hac decernere, salvo tamen jure Partis ad Superiorem Prælatum provocandi. Regium hoc Decretum est anni 1630. die Julii 30. Edicta etiam Regum Franciæ in codice Henriceo, & in Collationibus lib. 1. necnon in Compilatione Constitutionum Regiarum per Guenosium & Theveneum, tit. de Xenodochiis, artic. 9. præsentiam requirunt Episcopi, aut ejus Vicarii, quemadmodum etiam Regii Officialis, & Consulum loci, in ratiociniis pecuniæ per Administratores Xenodochiorum, & Nosocomiorum faciendis: idque edixit Carolus IX. ad Fontem bellaqueum anno 1561. artic. 6.

XV. Causæ Fidei in Gallia perinde ac in reliquis Catholicis regionibus sunt Ecclesiastici fori, & agitandas esse coram Ordinario edixerunt publicis Constitutionibus Franciscus I. Henricus II. & Carolus IX. relatis in Codice Henriceo, & in Collatione Regiarum Constitutionum. Causæ pariter Matrimoniorum, circa eorum validitatem, aut nullitatem, solis attribuuntur Judicibus Ecclesiasticis, juxta Edictum Henrici IV. artic. 12. anni 1606 Judices quoque Ecclesiastici, non solùm de fœdere connubii, sed etiam de sponsalibus, ac promissionibus futuri Matrimonii, ut præambulis ad hoc Sacramentum, cognoscunt & judicant in hoc Regno, ut scribunt gallicani Jurisconsulti Bacquet *des Justices*, *chap.* 21. *nombre* 33. Pastor de jurisdictione Ecclesf. cap. 13. num. 7. proferuntque Senatusconsulta per quæ talium promissionum causæ ad Episcopos remissæ sunt.

XVI. Edicto insuper Francisci I. anni 1539. confirmatur Ecclesiæ gallicanæ jurisdictio circa Divinorum Sacramentorum causas inter quaslibet etiam laicas personas. Eadem quoque ibidem jurisdictio asseritur Ecclesiæ in causis Clericorum personalibus. Laurentius Bochellus in Summa Benefic. verb. *Justitia Ecclesiastica*, in fin. docet duas esse regulas & gallicani Fori axiomata indubitata. In primis, causas tum Decimarum Ecclesiasticarum, tum etiam Matrimoniorum pertinere ad Ecclesiæ Regni Forum. Secundò, causas criminum hæresis & simoniæ etiam contra laicos reos agitandas esse coram Judicibus Ecclesiasticis: additque ita fuisse publicè in Parlamento Parisiensi declaratum præsidente Thuano, postulante Regio Advocato Dumesnil, die 29. Decembris 1561. Decimarum quidem causas attribuit Ecclesiæ Gallicanæ Foro Constitutio Philippi IV. anni 1302. & Faber C. de jurisdict. omn. judic. defin. 49. Apud Annæum Robertum lib. 3. rerum judicat. cap. 5. & lib. 4. cap. 10. referuntur Parisiensia Senatusconsulta, quæ partes litigantes tum circa sponsalia, seu sponsionem futuri matrimonii, tum circa judicium & cognitionem impotentiæ ad contractum matrimonium, remittunt ad Ordinarium: quem tamen excludunt à cognitione, & judicio de damnis, & eo quod interest, utpote spectantibus ad solum laïcum Tribunal, tametsi emergant occasione Matrimoniorum.

XVII. Quod demùm attinet ad realium munerum ac onerum exemptionem, Carolus IX. edixit Parisiis, mense Junio, anno 1568. esse immunes Clericos circa prædia, Et proventus suarum Ecclesiarum, & Præbendarum, ab omnibus præsta-

præstationibus publicis, ac vectigalibus, neque his astringi nisi in suis patrimonialibus bonis. Idemque altero Parisiensi Edicto mensis Novembris anni ejusdem sæculi septuagesimi secundi, & altero insequentis anni mensis Maii, ad Nemus Vincennatum: deinde Henricus III. Avenione, anno septuagesimo quarto, mense Januario, anno 1580. artic. 19 statuunt Clericos in suorum Beneficiorum fructibus, & prædiis liberos esse ab omnibus pecuniariis contributionibus, & à Gubernatorum & militum hospitiis, & ab expensis & sumptibus præsidiorum militarium, munitionum, fortificationum, annonarum militarium, armorum, equorum, itemque ab excubiis & custodiis, etiamsi mandatis Regiis aut inferiorum Potestatum declaretur comprehendi cunctas exemptas & privilegiatas personas. Admonet nihilominus Charondas multis Senatusconsultis constitutum fuisse, non esse Clericos, tam regulares quàm sæculares a custodia portarum & urbium excubiis immunes tempore belli; quia tunc agitur de communi conservatione etiam Ecclesiarum, & Clericorum, & facultatum ac rerum ad eos, eaque pertinentium, urgetque periculum si minuantur excubiæ: præsertim cùm Pontifex ipse declaret, non esse immunes ab excubiis Clericos tempore belli, cap. *Pervenit*, de immunit Eccles. Ita Charondas ad Codicis Henricei lib. 1. tit. 18. art. 4.

XVIII. Henricus III. Blesis, mense Martio, anno supra millesimum quingentesimo septuagesimo septimo, assumi declarat in suam protectionem Regiam omnes & singulos Ecclesiasticos Regni eorumque domos, prædia, opes ab eorum Beneficiis dependentes; seque eos eximere ab omnibus bellicis contributionibus, & militum hospitiis: & Clericis permitti ut apponant in suis ædibus, terris, & villis Insignia Regia ad salvamguardiam. Quam rem Carolus IX. pariter edixerat artic. 15. Constitutionis Parisiis editæ die 16. Aprilis, anno ejus sæculi septuagesimo primo.

XIX. Suam verò beneficentiam latiùs diffudit etiam ad bona Clericorum patrimonialia Ludovicus XIII. qui Turonibus, mense Decembri, anno 1 19. edixit, Clericos, tam sæculares quàm regulares, eximi à cunctis oneribus, præstationibus, & collectis, à quibus Nobiles Regni exempti sunt, atque à francis feudis, novis acquisitionibus donis gratuitis, commodatis à Rege sumendis, aliisque quibuscunque subventionibus Regi præstandis. Item à murorum publicorum reparationibus, fortificationibus, pontium substructionibus, aggerum, itinerum, fontium instauratione vel structura. Itemque ab annonæ militari contributione, à Gubernatorum & militum impensis, victu, hospitio, sive intra Beneficii Ecclesiastici, sive bonorum patrimonialium ad Ecclesiasticas personas pertinentium domos, sive in urbe, sive rure. Eximi pariter à publicorum debitorum solutione à salariis, vectigalibus, à capitationibus, seu assignatis ad singula hominum capita impositionibus, sive per Edicta Regia, sive per Gubernatorum, aut aliorum Officialum Regiorum mandata, sive per Communitates aut municipales Magistratus, etiam in favorem Hospitalium aut subventionum pauperum, nisi fuerint hæc onera ab ipsis Episcopis pietatis causâ liberè indicta. Hæc universa Rex idem altero confirmavit Edicto Compendii, mense Junio, anno ejusdem sæculi vigesimo quarto, quo decernit bona quidem Beneficialia & Ecclesiastica esse absolutè immunia: sed Clericorum patrimonialia bona, seu acquisita esse pariter ab omnibus vectigalibus & communibus præstationibus immunia illis in locis, in quibus vectigalia personalia existunt, nullatenus autem ubi realia sunt, dummodo ubi

ubi onera sunt personalia Clerici ipsi per sordidos actus gradûs sui dignitati non derogent, exercendo mercimonia vel alienorum prædiorum locationes, etiam sub aliorum nomine. Eadem iterantur ejusdem alio Edicto in Villa Sancti Germani ad Nemus, mense Octobri, anno 1626. Eadem pridem edixerant Henricus III. & IV. Eademque innumeris placitis tum Supremi Consilii Regii, tum etiam Subsidiorum Curiæ, quæ in tertio tomo Actuum & Titulorum Gallicani Cleri inserta leguntur, confirmata sunt.

XX. Carolus insuper IX. Edicto Parisiensi, mense Novembri, anno supra millesimum quingentesimo septuagesimosecundo; & Villæ Sancti Germani ad Nemus, mense Februario, anno ejusdem sæculi septuagesimo quarto: & Henricus III. Parisiis, mense Julio, anno sequentis sæculi septimo: Ludovicus quoque XIII. Parisiis, mense Augusto anno 1612. decernunt, cogi non posse Clericos ad exhibendum titulos possessionum aut proventuum Ecclesiasticorum sub ullo prætextu sive francorum feudorum, sive novarum acquisitionum, sive alia quavis de causa; hoc enim in plerisque impossibile esset ob transactorum bellorum clades, præsertim civilium, quæ Religionis prætextus toto Regno excitavit: sed sufficere si constet de possessione; nec probetur injusta vis ac usurpatio; sicut jus Civile & Canonicum constituunt in omni causa possessoria, ut fusiùs suo loco explicabimus.

XXI. Cùm verò triplex sit Ecclesiastica immunitas, scilicet personalis, realis & localis; & de duabus primis satis superque actum sit, hoc sciendum de locali, Jure quidem communi reos criminum & servos metu dominorum ad Ecclesiam confugientes, abstrahi exinde non posse, ut constat ex plerisque Canonibus, can. *Miror*. can. *Reum*, can. *Frater*, can. *Si quis contumax*, can. *Metuentes*, can. *Uxor*, can. *Definivit*, can. *Id constituimus*, 17. qu. 4. Neque dimittebantur confugientes, nisi præstito à persequentibus sacramento de personæ confugientis securitate. Præsertim verò in ipsa Gallia ab ipsis Christianæ Fidei exordiis hoc servatum constat ex Arausicani Concilii I. can. 5. & Aurelianensis I. can. 1. & quarti Aurelianensis can. 21. Gregorius etiam Papa XIV. anno 1591. Constitutionem edidit incipientem, *Cùm aliàs nonnulli*, circa ea quæ spectant ad securitatem reorum criminum ad Ecclesias confugientium: excludit verò ab ista immunitate publicos latrones, & itinerum grassatores, agrorum depopulatores, & eos qui intra ipsam Ecclesiam aut Cœmeterium homicidia vel mutilationes hominum commiserunt, eosque qui proditoriè hominem trucidaverint, quos vocant Assassinos: hæreticos etiam, & Majestatis reos, qui in ipsam Principis personam attentaverint. Reliquis verò reis jubet immunitatem Ecclesiasticam suffragari. Statutum pridem fuerat lege *Præsenti*, & l. *Fideli*, C. de his qui ad Eccles. confug. & cap. *Inter alia*, de immunit. Eccles. cujuscunque criminis reos, exceptis publicis latronibus, & nocturnis agrorum depopulatoribus, non posse de Ecclesia extrahi. Legimus etiam 3. Regum 2. Joab belli ducem, eo quòd Abnerem & Amasam proditoriè intermisisset, occisum jussu Salomonis fuisse intra tabernaculum, juxta Altare in quod confugerat. Verumtamen in Gallia ne hac immunitate & impunitate licentia criminum ingravescat, vix ulla servatur in Ecclesia immunitas reorum confugientium, nisi eorum qui ære alieno gravantur, ut ibi neque capi, neque inde extrahi queant.

XXII. Altera localis Ecclesiarum immunitas excludit ab eis omnes profanos usus, non modò abjectos & sordidos, quales sunt negotiationes, jumentorum aut bajulorum transitus, juxta Domini exemplum ejicientis venditores & emp-

tores columbarum ex porticu Templi,& proclamantis domum Dei esse orationis domum, Matth.21.domum enim Dei decet sanctitudo,Psalm.92.Sed insuper excludit Ecclesiæ immunitas omnem forensem processum, & judiciorum strepitum, etiam à Cœmeteriis,c.1.& cap.*Cum Ecclesia*,de immunit.Eccles.& cap.*Decet*, eod. tit. in 6.Adeò ut quæcunque judiciales sententiæ in Ecclesiis latæ nullæ sint, ac irritæ,d.cap. *Decet*, in fin.

CAPUT XX.

De Regularibus , & Regulari Professione , & quatenus ab ea reclamare liceat.

CHRISTIANA perfectio in charitate perfecta consistit. Status autem religiosus,qui versatur circa consilia,est expeditior ad christianam perfectionem via,quatenus observatio consiliorum evangelicorum removet impedimenta charitatis, efficitque ut charitas perfectiùs exerceatur,ut docet Abbas Moyses apud Cassianum collatione 1 cap. 7. & S. Thomas 2. 2. quæst.1. De hoc ergo ad perfectionem christianam adductivo statu nunc agendum.

II.Per professionem homo fit irrevocabiliter Regularis.Porrò veteri & abolitæ illi consuetudini,quæ homines plerumque invitos Religioni astringebat nulla habitâ cujuscumque ætatis etiam infantilis ratione, abjectâ quoque certi alicujus temporis probatione,sive ex eo quod infantem parentes ejus Monasterio obtulerant,sive quia aliquis lecto per ægritudinem decumbens religioso habitu fuerat à circumstantibus indutus;adeò ut Rex Hispaniæ Vamba multis victoriis de Saracenorum gente reportatis illustris,astrictus ad hoc fuerit, ut regno se abdicaret, & Monasterio se includeret,ex hoc solo, quod gravi ægritudine in amentiam simul & vitæ discrimen adductus,habitu monastico vestitus à quibusdam Episcopis fuerat,citra ullum ipsius consensum, cujus tunc erat incapax; de qua veteri consuetudine,quæ sexcentis ferè annis viguit, copiosiùs tractavi in Notitia Conciliorum,ad Concilium Vormatiense; illi, inquam, antiquatæ consuetudini successit rationabilior disciplina,quæ liberam requirit ad profitendum deliberationem, & capacem deliberandi ætatem.Primùm quidem præfixa fuit ad eam rem eadem ætas,quæ ad validum matrimonium exigitur in masculo annorum quatuordecim,& in fœmina duodecim completorum,ut decernit caput *Significatum*,& c.*Cùm virum* de regular. Sed his demùm succedens Concilium Trident. requirit in utroque sexu& integrum probationis annum,& annos ætatis sexdecim adimpletos, sess. 25. de regular.cap.15.Idemque excommunicationis pœnam infert sive parentibus, sive quibuscunque aliis,qui per vim aut metum quemquam ad religiosum statum adegerint vel etiam ad hoc fuerint cooperati,dicta sess.25.cap 17. & 18. Regium pariter in Comitiis Blesensibus Edictum huic Tridentinæ Sanctioni conformatur & quoad annum probationis,& quoad professionis ætatem,art.28.

III. Prohibet Sanctus Gregorius Papa lib.1. epist.48. ad Antemium, suscipi in quibusdam insulanis, & rigidioris Observantiæ Monasteriis ad religiosam professionem

professionem eos qui decimum octavum annum, qui est perfectæ pubertatis, non attigerint. Idque refertur ut Palea, cap. *Quia autem*, 20. quæst. 2. & repetitur in cap. *Quia in insulis*, de Regular. Proprium sanè Cartusianorum est, ut non liceat apud eos profiteri, nisi ad impleto decimo octavo ætatis anno.

IV. Vota omnia ante professionem emissa commutari propriâ authoritate possunt in vota religiosæ professionis, ut censent communiter Doctores, & apposite ait caput *Scripturæ*, de voto: *Reus fracti voti non habetur qui temporale obsequium in perpetuam Religionis observantiam noscitur commutare.* Unde eo ipso, quod aliquis profitetur, etsi nihil de anteactis votis cogitet, dispensatur sufficienter ab eis, nisi de his ita cogitet, ut explicitè horum obligationem perdurare intendat. Lessius lib. 2. cap. 40. num. 105.

V. Sciendum porrò est sex recenseri defectus, quorum singuli nullam & invalidam reddunt professionem. 1. Legitimi consensus, sive per vim, sive per metum extorti. 2. Anni non expleti ad probationem requisiti, etiamsi ante Tridentinum Concilium professio fieri quidem ante annum completum prohiberetur, sed tamen facta non dirimeretur. 3. Ætatis, si nondum finito decimo sexto ætatis anno emissa fuerit professio. 4. Sexus, si vir inter mulieres, aut mulier inter viros profiteatur. Hermaphroditus verò ad evitanda scandala nullibi profiteri potest. 5. Defectus sui juris, ut est in conjugatis, aut servis; nisi inter conjugatos causa legitima intervenerit perpetui divortii, ut esset adulterium unius partium legitimè probatum, aut nisi alter conjugum se quoque religiosa professione, vel sacris Ordinibus astringat, cap. *Cùm sis præditus*, cap. *Constitutus*, cap. *Mulier*, de conversione conjug. Si fuerit acceptata professio ab eo qui non est legitimus ad hoc Superior, neque à legitimo Superiore delegatus: neque hunc defectum potest reparare succedens à legitimo Superiore facta ratihabitio. Quia ratum quis habere non potest quod suo nomine non est gestum cap. *Ratum*, de regul. jur. in 6. Ideoque necesse est eam professionem renovari ad hoc ut habeatur professus Religiosus. Lessius lib. 2. cap. 41. dub 7. n 61.

VI. Quod attinet ad reclamationem adversùs propriam professionem ex prætensa ejus invaliditate, Concilium Trident. sess. 25. cap. 19. ita providit: *Quicunque regularis prætendat se per vim aut metum ingressum esse Religionem, aut etiam dicat ante legitimam ætatem professum fuisse, aut quid simile, velitque habitum dimittere quacunque ex causa, aut etiam cum habitu discedere sine licentia Superiorum, non audiatur nisi intra quinquennium tantum à die professionis. Et tunc non aliter, nisi causas quas prætendit, deduxerit coram Superiore suo, & Ordinario. Quod si habitum anteà spontè dimiserit, nullatenus ad allegandum quamcunque causam admittatur, sed ad Monasterium redire cogatur. & tanquam apostata puniatur.*

VII. Illud quinquennium definitum ad reclamandum fundatur in præsumptione tacitæ ratificationi Si tamen sciret pro certo is qui sic professus est, eam præsumptionem in seipso falsam esse, eo quòd toto quinquennio causam nullitatis suæ professionis ex juris vel facti ignorantia nescciverit, vel quia continuatio causæ metus aut violentiæ, alterave legitima causa hanc intra quinquennium reclamationem impediverit, in ejusmodi casibus si professus transacto quinquennio reclamet, audiri poterit saltem extraordinario judicio, ut in integrum restituatur, ut docent Navarra comment. 4 de Regularib. num 71. vers. 3. Azorius lib. 2. cap. 4. quæst. ult. Lessius lib. 2. cap. 41. dub. 7 Barbosa in eum Tridentini locum, num. 7. aliique communiter contra Bonacinam tract. de clausur. quæst. 2. p. 10. dub. 4 Tempus quippe

à jure præstitutum non currit adversùs legitimè impedimentum, cap. *Inter quatuor* de Cleris non resid. & cap. *Commissa*, de electìon. in 6. Receptam verò hanc esse praxim docet Barbosa num 9. ... ut qui restitui vult adversùs elapsum quinquennium recurrat ad Papam vel ad Cardinalium Congregationem Concilii Tridentini, vel Regularium. Ubi autem non est elapsum quinquennium, nihil ampliùs efflagitat Tridentinum, quàm ut causa dijudicetur ab Ordinario & Superiore Regulari Usu tamen communi receptum videmus, ut anteà impetretur à Papa vel Legato rescriptum, per quod causæ cognitio committatur Ordinario. Quæres quisnam Ordinarius, & quisnam Regularis Superior sit censendus, coram quibus causa reclamationis hujusmodi disceptanda sit, Sacra Concilii Congregatio die 1. Decembris 1595. declaravit agendum esse coram Superiore Monasterii, in quo professio emissa fuit, & simul coram ejusdem Diœcesis Ordinario, ut refert ad hanc Tridentinam Sanctionem Joannes Gallemartus. Et sanè rationi congruit quia probationes & oppositiones ex eodem loco, inquo professum fuit, faciliùs innotescunt Sed ubi recursus ad eum locum aut vix, aut nullatenus haberi posset attendendus erit locus ultimæ ejus, qui reclamat, residentiæ. Hoc porrò sciendum est, jus quinquennii, etiamsi intra ipsum quinquennium integrum perduraverit causa metus, nullatenus hoc sensu transferri, aut ita prorogari, ut supersit alterum quinquennium; sed ex quo cessavit quinquennium; simulque causa metus si professus intra sequentem annum qui ad crabarionem computandus foret, non reclamaverit, nullatenus deinceps erit audiendus argumento cap. *Ad id*, de sponsalib.

VIII. In eo certè lubens Bonacinæ & Prospero Fagnano consentio, nequaquam licerè illi, qui credat se invalidè professum fuisse, neque ratificasse, quocunque tempore transacto fugam arripere, non deductis coram Superiore regulari causis; quantumlibet contra constitutionem Tridentinam loco citato docere ausint Navarra comment. 4. de Regular. numero penult. Henriquez; Sanchez & alii. Ratio namque boni communis præponderare debet præsumpto alicujus particularis juri, præsertim ubi Lex vel Canon disertè loquitur, ut fit in ista causa. In hoc autem consistit commune bonum, quin inevitabile scandalum emerget, si Religiosus jamdudum professus religiosum habitum, aut Monasterium propria authoritate dimittat, sine ulla causæ coram Superiore redditione præcedenti, qua quodammodo voluntariæ apostasiæ propositum excuset. Deinde tam effrenis licentia aliis plerisque Regularibus viam aperiret, ut hac adducti doctrina, & sociorum exemplo simile quoque attentare præsumerent. Commune verò bonum privatæ utilitati præferendum, & ratio docet, & simul caput *Scias frater*, 7. quæst. 1.

IX. Præter expressam professionem Jus commune alteram professionis religiosæ speciem admittit, quæ tacita dicitur. Hæc tribus modis fieri potest. Primus est, si suscepto Religioni habitu, & transacto probationis tempore, faciat quis opus solis conveniens professis, consentiente Superiore, hoc ipso inducitur tacita professio, quamvis ille juraret se nullatenus intendisse hoc faciendo Religioni se astringere, c. *Vidua* de Regular. Secundus modus accidit, quum quis transacto pariter probationis tempore, sciens, volensque triduo defert habitum professi manifestè à noviciorum habitu distinctum, c. *Ad nostram*, eod. tit. & c. *Constitutionem*, de Regular. in 6. Tertius denique modus est, quum quis habitum professis simul & noviciis communem, aut occulta, non verò manifesta distinctione discretum defert anno integro computato die finitæ probationis, ca. *Ex parte*, de Regular. in 6. & clement *Eos qui*, de Regular.

X. Ceterùm

X. Cæterùm in Regno Galliæ minimè prorsùs admittitur ulla tacita professio Et quando recepta fuisset illa Ludovici XIII. Constitutio, quæ exigit quinque annorum delationem habitus religiosi ad tacitam professionem inducendam, hæc sola valeret in hoc regno tacitæ professionis forma: sed nec ista prorsus admissa fuit, & in universum viget in Gallia propositio, *Per habitum non effici Monachum*, ut cum plerisque aliis, quos allegat, Despeisseus affirmat tom.2 tit.1.sect.1.num.36. adeò ut approbatum fuerit in Parisiensi Senatu testamentum ab eo conditum, qui annos viginti octo habitum religiosum in Monasterio sine expressa professione gestaverat. His favet Molinensis Constitutio artic.55.quæ nullam aliam approbat, admittitque religiosam professionem, nisi eam quæ scriptis consignata est, eo consentiente, de cujus professione agitur. Et verò prætextu tacitæ professionis contra bonam fidem & æquitatem facilè potest aliena calliditas simplicitati & ignorantiæ Novitii illudere, qui hac astutiâ inscius & invitus religiosæ professionis jugum ferre cogatur miserè circumventus. Hanc denuò materiam pertractat idem Despeisseus tom.3.tract. de benef.Eccles. tit.11. sect.5.num.2.

XI. Libertati Monialium prospiciens Concilium Trident. sess.25. c.17. de Regular. statuit ad regularem habitum non licere ullam admittere, neque posteà ad solennem professionem, nisi priùs ejus voluntas authoritate Ordinarii fuerit explorata: ideòque teneri Abbatissam Ordinarium admonere ad minus uno mense ante destinatam professionem, sub pœna suspensionis. Quod idem Jure Gallicano decernitur Comitiorum Blesensium art.28.

CAPUT XXI.

De obedientia primùm generatim, tum in specie de obedientia Regularium.

I. QUANDOQUIDEM obedientia ordinem habet essentialem ad Superioris voluntatem, ubicumque legitimus Superior legitimè vel præcipit, vel prohibet, debet subditus morem gerere, si cùm causa rationabilis non excuset, cap. *Si quando*, de rescript. Summus verò omnium Superior Deus est, cæterique omnes Superiores ita Deo subalternantur & subduntur, ut si contraria divinis jussionibus jubeant, nequaquam eis obtemperandum sit, ut Apostolico effato monemur Act.5.vers.29. *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus.* Cùm verò Deus neque errare, neque ignorare quidquam possit, ejusque sit universale & illimitatum dominium, quidquid præcipiat eos indubitatò adstringit, ad quos suum dirigit præceptum. At verò cùm possint creati Superiores errare aliquando, aut contra officium jubere aut prohibere, sitque certis quibusdam finibus potestas eorum circumscripta, contingere potest ut inferiores possint, aut etiam quandoque teneantur non obedire. Potestati enim inferiori in tantùm aliquis subjici debet, in quantùm ordinem altioris Superioris servat, à quo si exorbitaverit, ei subjici quoad hoc non oportet, ut docet Sanctus Thomas 2.2. quæst. 69. artic. 3. ad 1. Exempli causâ, Regibus debent subditi obedire, nisi quid jubeant contra evidentem Dei voluntatem: & Magistratibus aut Præ-

fectis Urbium vel Provinciarum, prӕterquam in illis quӕ Regis ipsius voluntati noscuntur adversari. Hoc docet Sanctus Augustinus sermone 6. de verbis Domini, & habetur in can. *Qui resistit*, 11 quӕst. 2.

II. Sapienter etiam idem docet Angelicus Doctor, duplicem esse causam cur inferiores Superiori suo parere non teneantur, 2. 2 quӕst. 104. art. 5. in corp. Prima quidem illa est, quam diximus, si altior Superior contraria & opposita his velit. Secunda est, si quis Superior prӕcipiat aliquid inferiori, in quo ei non subjiciatur, & hic excedat limites suӕ potestatis.

III. Hӕc igitur applicando Superioribus Ecclesiasticis, contigit aliquando, & contingere ulteriùs potest ut transiliendo indultӕ sibi à Domino Jesu Christo potestatis fines, aliquid ab eorum aliquo prӕcipiatur divinӕ legi oppositum, aut etiam nullatenus ad salutem animarum spectans, & extra fines potestatis ipsorum, Atque in priore quidem casu necessitas Fidelibus incumberet ejusmodi jussioni refragandi, ne ordinem debitum pervertendo creata & subalterna Potestas Divinӕ atque supremӕ anteponatur. Posteriore autem casu, si esset prorsùs evidens nihil penitùs ad bonum Ecclesiӕ ac salutem animarum conferre, non obligaretur Fidelis ad consentiendum: sed exteriùs catenus maneret obligatus ad abstinendum non modò ab omni contemptu, sed etiam ab omni illa dissensûs significatione, quӕ posset vel turbas, vel scandalum ingenerare. Sapienter itaque rescribit Alexander Papa III. his verbis: *Patienter sustinebimus si non feceris quod prava nobis fuerit insinuatione suggestum*, cap. *Si quando*, de rescript.

IV. His alterum Canonistӕ adjungunt non obediendi casum, Panormitanus in cap. *Si quando*, de rescript. & Angelus verb. *Obedientia*, n. 2. si nimirum ex obedientia mandati Papӕ prӕvideatur scandalum grave sequuturum; tunc enim prӕstaret humiliter apud homines excommunicationem pati, quӕ nulla sit apud Deum quàm sic obedire, ut traditur in cap. *Literas*, §. *Porrò*, de restitut. spoliat. & in c. *Inquisitioni*, de sent. excomm.

V. Prӕtereà quӕri potest, utrùm omnis mortaliter culpabilis inobedientia cum pertinacia conjuncta, contineat in se crimen schismatis? Respondet sanctus Thomas, quem sequuntur communiter Theologi, omne quidem schisma involvere secum inobedientiam; sed non omnem inobedientiam, quantumvis pervicacem & criminosam adversùs Pontificem, vel Ecclesiam, posse dici schisma, vel schismati adjunctam. Ergo sanctus Thomas 2. 2. quӕst. 39. art. 1. distinguit schisma ab inobedientia, quatenus etiamsi inobedientia subtrahat se quodammodò à debita subjectione, illa tamen subtractio est secundùm quid, & per accidens; cùm tamen schisma primariò & per se intendat ejusmodi subtractionem à dependentia Papӕ, id est ut adeò principaliter non obediat, quia non vult illum pro capite agnoscere: eoque sensu definit schismaticos ut sint quicunque subesse renuunt Summo Pontifici, qui membris Ecclesiӕ ei subjectis communicare recusant. Hӕc eadem fusiùs docet Sylvester in Summa, verb. *Schismaticus*: hisque consentiunt cӕteri Theologi & Summistӕ.

VI. Cardinalis Cajetanus in Comment. ad d. art. 1. sancti Thomӕ, prӕclaram adducit distinctionem, quӕ multa potest dubia resolvere. Ejus hic verba subjicio: *Adverte diligẽter, quod recusare prӕceptũ vel judiciũ Papӕ, contingit tripliciter. Primò ex parte rei judicatӕ, sive prӕceptӕ. Secũdo ex parte personӕ judicantis: Tertiò ex parte officii ipsius Judicis. Si quis enim etiã pertinaciter contemnat sententiam Papӕ, quoniã scilicet non vult exequi quӕ mandauit, puta abstinere à tali bello, restituere talẽ*

Statum

Statũ, &c. licèt gravissimè peccet, non tamen ex hoc est schismaticus. Contingit namque sæpe nolle exequi præcepta Superioris, retenta tamen recognitione illius in Superiorem. Si quis verò personam Papæ rationabiliter suspectam habet, & propterea non solùm præsentiã ejus sed etiam immediatum ejus judicium recusat, paratus ad non suspectos judices ab eodem suscipiendos, nec schismatis, nec alterius vitii crimen incurrit. Naturale namque est evitare nociva & cavere à periculis: potestque persona Papæ tyrannice gubernare, & tantò faciliùs quanto potentior est, & neminem in terris timet ultorem. Cùm quis autem Papæ judicium vel præceptum ex parte ejus officii recusat, non recognoscens eum ut Superiorem quamvis hoc credat, tum propriè schismaticus est & juxta hunc sensum intelligenda sunt verba literæ hujus & similium. Inobedientia enim quantumcunque pertinax, non constituit schisma, nisi sit rebellio ad officium Papæ vel Ecclesiæ, ita ut renuat illi subesse, atque illum recognoscere ut Superiorem. Hucusque verba Cajetani.

VII. Post constitutam è Deo Spiritualem in Ecclesia Potestatem, quæ omnium Sanctissima & Augustissima censenda est, & cui potior debetur obedientia, spectari debet Potestates legitimè circa temporalia constitutæ. Harum namque institutionem à Deo esse docent Sacræ Literæ, Roman. 13. *Omnis anima Potestatibus sublimioribus subdita sit, non est enim Potestas nisi à Deo: quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit qui autem resistunt, ipsi sibi donationem acquirunt.* Eadem tamen causæ quæ dispensat ab obedientia Superioribus Ecclæsiasticis dubita, multò magis dispensare possunt ab ea, quæ Principibus & Magistratibus debetur. Summa porrò Principum potestas in condendis Legibus, versatur: circa quarum obligationem operæ pretium est sancti Thomæ ipsa verba hic proponere ex 1. 2. quæst. 96. art. 4. in corp. *Leges* (ait.) *humanitus positæ justæ sunt, vel injustæ: si justæ sunt, habent vim obligandi in foro conscientiæ à Lege æterna, à qua derivantur, juxta illud Proverb. 8 Per me Reges regnant, & Legum Conditores justa decernunt. Injustæ autẽ sunt leges dupliciter, uno modo per contrarietatẽ ad bonum humanum, vel ex fine, sicut cùm aliquis Præsidens leges imponit onerosas subditis, non pertinentes ad utilitatem communem sed magis ad propriam cupiditatem vel gloriam: vel etiam ex authore, sicut cum quis legem fert ultra cõmissam sibi potestatem: vel etiam ex forma, putà cùm inæqualiter onera multitudini dispensantur, etiamsi ordinentur ad bonum commune, Et hujusmodi magis violentiæ sunt quàm leges, quia sicut Augustinus dicit in lib. 1. de libero arbitrio, cap. 5. Lex esse non videtur quæ justa non fuerit. Unde tales leges non obligant in foro conscientiæ, nisi fortè propter vitandum scandalum, vel turbationem, propter quod etiam homo juri suo debet cedere, secundum illud Matth. 5. Qui angariaverit te mille passus, vade eum illo & alia duo & qui abstulerit tibi tunicam da ei & palium, alio modo leges possunt esse injustæ per contrarietatẽm ad bonum divinũ sicut leges tyrannorum inducentes ad idololatriam; vel ad quodcunque aliud, quod sit contra legem divinam & tales leges nullo modo licet observare: quia sicut dicitur act. 4. obedire oportet magis Deo quam hominibus.* Hactenus verba S. Thomæ, quæ breviter & solidè multas elucidant difficultates. Quinetiam ipsæ justæ & rationabiles Leges Civiles & humanæ neminem astringunt, ut superiùs docuimus, nisi ex quo promulgatæ fuerint, & moribus utentium, majoris scilicet partis ejus, in qua quis versatur, Universitatis confirmentur, can, *In istis*, §. *Leges*, dist. 4 Navar. Enchir. capit 23. numero 41.

VIII. Quæ dixi de legibus à Jure naturali, vel ratione alienis, ratio suadet ut locum habeant in sententiis quoque & judiciis. Idcircò S. Gregorius Papa sic ait l. 2, epist. 6. *Sententia contra Leges, Canonesque prolata, licèt non sit appellatione suspensa,*

pensa, non potest tamen subsistere ipso jure. Habetur in cap. 1. de sent. & re jud. Cui confirmatur sub eod. tit. caput. *Inter cæteras*, dicens: *Cùm aliqua causa appellatione remota committitur, & sententia fertur iniqua, eam evacuari oportet, nec ei debet stari, si iniquitatem contineat manifestam.*

IX. Nunc progrediendum ad regularium obedientiam, quâ ex professionis suæ voto tenentur. In primis pleræque eorum regulæ minimè sub mortali culpa inobedientes obligant nisi in duobus casibus, nimirum scandali, & contemptus. Si namque in Monasterio ubi viget observantia, videat aut prævidere debeat religiosus se ex frequenti inobedientiæ suæ exemplo viam aperire novæ relaxationi inde in Monasterio sequuturæ, peccabit mortaliter si absque rationabili causa in hoc persistat inordinationis exemplo. Matth. 18. *Væ homini illi per quem scandalum venit.* Nec est exiguum scandalum, quo benè constitutum Monasterium, hoc est congregatio hominum, qui ex sua professione & instituto tenentur ad perfectionem eniti, cadit in notabilem & communem relaxationem. Est enim Religio, ut docet Sanctus Thomas status perfectionis acquirendæ. Illa autem perfectio debet conformari & dirigi secundùm Regulam, sub qua quis professus fuit. Inobedientia quoque erga regulas cujusque Regularis Ordinis, quæ procedit ex earum contemptu, mortifera est, etiamsi hac occasione alii non depravarentur; quia nihil tam adversatur acquirendæ perfectioni religiosæ, sicut contemptus vel ipsius perfectionis, vel mediorum quibus acquiri possit & debeat. Hæc autem media in Regula cujusque Ordinis propria continentur.

X. Quæstio gravissimi momenti nunc est discutienda, utrùm religiosus sub mortali teneatur Regulam servare, qui professus fuerit in Monasterio in quo ipsa Regula communiter non servatur, neque ullam habuit à Suprema Sede mitigationem vel dispensationem: ut si sit professus in Monasterio Benedictinorum, in quo carnes communiter comeduntur; aut Franciscanorum, in quo pecuniæ recipiuntur, supponendo quod ille professus hanc introductam repererit consuetudinem nec se ulteriùs intenderit obligare? Circa hoc duæ sunt Doctorum sententiæ: prima quidem negat hunc Religiosum à mortali excusari. Sic docet Angelus de Clavasio Religiosus Franciscanus, verb. *Religiosus*, num. 32. Ad hanc verò objectionem, quod nemo ampliùs obligetur, quàm se intenderit obligare: respondet istum, licèt non intenderit explicitè se obligare, intendisse tamen implicitè, quatenus qui se sponte obligat ad principale, quod est esse Religiosum in tali Ordine, obligat se hoc ipso ad accessorium, hoc est ad Regulam talis Ordinis: sicut accideret in eo qui se sacris Ordinibus alligaret, non intendens continentiam, ad quam nihilominus teneretur ipsa vi suscepti à se Ordinis sacri. Idem docet Joan. Major in 4. dist. 38. q. 10. ubi taliter professum dicit ad servandam Regulam obligari in eodem Monasterio, aut si ibi non possit, teneri ad aliud melioris observantiæ Monasterium transire. His consentit Prosper Fagnanus in cap. *Cùm causa*, de elect. num. 33. addens omnes ferè Monachos, apud quos collapsa est Regula, si non sit cum ipsis à Papa, vel à Concilio dispensatum, proficisci in infernum. Hac ratione dispensatum fuit cum Religiosis Franciscanis, exceptis Capucinis & Fratribus de Observantia, ut non astringantur ex parte Regulæ Fratrum Minorum, quæ prohibet Fratribus prædia, seu bona immobilia in commune possidere.

XI. Illa quidem vera est sententia, quæ tamen limitanda videtur eatenus, dummodò relaxatio illo communis non sit recens introducta, sed longi temporis duratione roborata fuerit: aut si recens fuerit, excusandus sit is qui professus fuerit

ex

ex sua bona fide & ignorantia non culpabili, tam Juris, quòd scilicet ignoraverat hanc obligationem, quæ non est Juris naturalis ita primitivi, qui possit ab uno aut altero inculpabiliter ignorari; quàm facti, quòd scilicet nesciverit fuisse actu ipso ante breve tempus introductam in Monasterium relaxationem. Utraque ignorantia facilè excusabilis est in nonnullis adolescentibus idiotis, ac rudibus qui profitentur bona fide, dummodò bona fides professionem præcedat. Hanc exceptionem à peccato excusantem, & à Regulæ simul observatione exactiore, quandiu nova reformatio non supervenerit, admittunt, ut peccati exclusivam Abbas, Sanctus Antoninus, Cardinalis Florentinus, Aufrerius Tolosanus, quos citat & sequitur Navarrus in Manual. cap. 12. num. 50. item Lopez tom. 1. cap. 45. ubi ait, ut quis professus, non astringatur ad Regulas sui Ordinis, quas consuetudo contraria relaxavit non esse necesse eam relaxationem fuisse à tempore cujus initii memoria non extet: Lopez & S. Antoninus hoc idem docent 3. p. tit 16. cap. 1 §. 11. & 13. fuere ambo Religiosi Dominicani. Et verò constat inveteratam humanarum Legum, sive Civilium, sive Ecclesiasticarum, quantumvis initio receptarum desuetudinem vim ac obligationem earundem abolere, c. ult. de consuetud. Hæc de Regulis & Constitutionibus. Quæ enim pertinent ad trium solemnium votorum substantiam, cùm eorum obligatio sit divini juris, non possunt ulla desuetudine etiam immemoriali ullatenus perimi. Regula porrò non est de essentia voti obedientiæ, cùm consistat regularis obedientiæ votum in subjectione Ordinis & Superiorum. Etiamsi verò dici soleat, consuetudinem transgressionis præcepti esse argumentum contemptus, id non est usquequaque verum: potest enim ea consuetudo ex infirmitate animi vel corporis, aut ex defectu fervoris, aut etiam ex alia prava animi dispositione proficisci, citra contemptum qui malitiam habet comitem, ut rectè docet S. Thomas 2. 2. quæst. 186. art. 9. & ibidem Cajetanus, istiusmodi tamen consuetudo frequenter contemptum parit.

XII. Igitur ratione voti obedientiæ tenetur Religiosus nihil agere, vel omittere, sive contra Regulam, sive contra Superioris mandatum per contemptum, alioqui se mortiferi peccati reum constituit. Hoc docet S. Bernardus tract. de præcepto & dispensatione. *Venialis* (inquit) *est culpa inobedientiæ si quidem transgressio non sit ex contemptu*. Et S. Thomas loco cit. quem cæteri omnes sequuntur. Censetur ex contemptu ille transgredi, qui hac mente sive Regulam, sive Superioris jussionem violat, ut præfractè ostendat se ista nihili pendere, quamvis alioqui jussio illa vel Regula non obligassent sub mortali, aut ne quidem etiam sub veniali culpa, ut sunt consultoriæ tantùm, aut exhortatoriæ præceptiones, juxta Navarrum cap. 23. n. 41. Lessium lib. 2. cap. 46. dub. 6. contra Cajetanum in Summula, verb. *Inobedientiam*, & Lopez, & Valentiam, existimantes posse esse venialem inobedientiam formalem, quæ scilicet ex contemptu nascitur, aut materiæ parvitate: cui opinioni parum aut nihil esse fidendum reor. Sanè contemptum minùs deliberatum subitaneum & imperfectum, non esse plusquam venialem, universi eruditi consentiunt. Animi namque subreptio in quacumque materia excusat à mortali culpâ, ut docet S. Thomas 1. 2. quæst. 88. art. 5. & 2. 2. quæst. 33. art. 5. & quæst. 58. art. 3.

XIII. Ubicumque sive Lex, sive Regula, sive Superior præcipiens aliquid non intendit ad mortale peccatum obstringere inferiorem, is qui simpliciter citra grave scandalum vel contemptum transgreditur, non plusquam venialiter delinquit, ut supra ex S. Bernardo, & ex S. Thoma docui. Prælatus autem non censetur cum tanto onere præcipere, nisi suis verbis hanc tam strictam obligationem se inten-

dere manifestet,ut si non obtemperaturo excommunicationem interminetur, aut si in virtute sanctæ obedientiæ jubeat, quæ est communis in Cœnobiis formula, ex se quidem non significans sufficienter hoc tantum onus, cùm possit horum verborum vis exponi quoque pro exhortatione ad opus perfectioris & supererogatoriæ obedientiæ. Sed usus invaluit, ut his verbis intelligatur aliquid mandari sub obligatione mortalis delicti. Lessius lib 2.cap. 41. num. 74.

XIV. Egregiè sanctus Bernardus,quem cæteri omnes in hac re ducem sequuntur,tract. de præcept.& dispensat. sic distinguit Superiorum præcepta, ut sint vel secundùm Regulam,vel contra Regulam,vel supra Regulam, vel infra Regulam. Ita ut in illis quæ sunt secundùm Regulam debeant subditi morem gerere Prælato. Ex adverso in illis quæ sunt contra Regulam, debeant non obedire. At in illis quæ sunt supra vel infra regulam,possint quidem obtemperare etiam cum virtutis & meriti augmento,atque ad majorem perfectionem;ad hoc tamen nulla teneantur obligatione.Cujus hanc rationem ille profert, quia Religiosus quum est obedientiam professus,ad eam solam se astrinxit,quæ cum regulis Ordinis,ad quem ingressus est conformitatem habet.Itaque si Superior in Ordine S. Francisci præcipiat suis,vel alicui de suis perpetuam carnium abstinentiam, quam Regula S. Benedicti injungit,nemo illi tenetur obtemperare,quia id est supra Regulam S.Francisci,quam ipse cum suis professus est. Idemque neminem suorum obligabit ad parendum,si jubeat ut artem citharizandi addiscant, quia istud est infra Regulam. Si verò idem subditis jubeat ut pecunias ad proprium vel Monasterii usum coacervent,omnes tenebuntur hoc respuere,quia est contra Regulam Ordinis Frãciscani. Idemque si quid præcipiat oppositum justis altiorum Superiorum mandatis, putà Summi Pontificis,aut Superioris Generalis,aut Capituli,aut Provincialis,tenebitur subditus obedientiam ei recusare,quia hoc fieret contra debitum obedientiæ ordinem & normam. Sanè potest quivis Regularis Superior sibi subditis quædam ob justas causas imperare,quæ licèt videantur supra Regulam, verè tamen non sunt supra illam quatenus Regula intendit bonum ac regulare Ordinis regimen. Tale verò regimen permittit,atque etiam flagitat aliquando,ut sive ad pœnam delictorum,sive ob publicas necessitates injungantur pro Superiorum prudenti arbitrio vel privatæ, vel communes sive orationes,sive pœnitentiæ,ac austeritates, quamvis has speciatim Regula non injungat Atque in his si modum non excedant, incumbit parendi officium.

XV. Prætereà justa & rationabilis dispensatio non est contra Regulam, quatenus justo regimini Regula ipsa suffragatur. Atqui justum regimen exigit ut Superiores discernant quandonam opus sit dispensare, aut dispensatum declarare aliquem ex subditis; quo casu debet subditus obtemperare. Angelus verb. *Religiosus*,num.29. Navarra cap. 23.n. 39.

XVI. Hoc prætereà sciendum, Regularem qui sancta ductus intentione instaurandæ collapsæ regularis disciplinæ,molitur Ordinis aut Monasterii reformationem,observatis debitis circumstantiis,non teneri ea in re dependere à Superioribus relaxationi addictis,quia eorum in his prohibitio foret contra Regulam, contra quam non est illis obtemperandum. Atque ita se gessit timoratissima virgo S. Theresia quæ de se ipsa scribit vitæ suæ c.13.cùm Superior suus Provincialis recusaret ei licentiam reformandi Monasterium,se tamen à sancto proposito non destitisse:sed interposita sorore sua novam domum ejus nomine coëmisse, inscio Provinciali Prælato,ad novam Reformationis fundationem,quam ille si scivisset, erat impeditur.

XVII. Quæres num teneatur inferior obedire Superiori in dubio. Respondeo cum distinctione. Vel dubitat inferior, utrùm qui præcipit sit verus & legitimus Superior, vel dubitat de materia præcepti, an sit licita aut obligatoria. In primo casu de dubio circa personam præcipientis, vel favet ei communis Regularium opinio, quamvis pauci aliqui dissentiant, credentes non esse legitimum Superiorem; & tunc debet inferior sic dubitans adhærere communi judicio, & ita obtemperare. Communis enim opinio facit jus, l. *Barbarius*, D. de offic. Prætor. Si verò non faveat communis Religiosorum opinio, non tenetur dubitans illi obedire; in dubio etenim melior est conditio suam possidentis libertatem, c. *In dubio*, de regul. jur. in 6. De materia verò præcepti, si inferior dubitat num licita sit, non ei licet in ea re obedire quandiu perdurat dubium: sic enim peccaret dum se peccati periculo exponit. Hoc tamen dubium practicè convenit ei deponere, judicando hoc sibi licere in hac saltem circumstantia rei à superiore sibi injunctæ; seque determinando per illius, cui obtemperare tenetur, judicium & voluntatem. Cùm enim in re dubia homo se frequenter determinet per alterius suasionem & consilium, cui tamen non habet obtemperandi obligationem, multò major ratio est submittendi se in re dubia illius arbitrio, cui debet ex officio subjici: non enim justum est ut ex inferiorum ambiguitatibus dependeat Superiorum jus & authoritas præceptiva, aut prohibitiva. Hæc est doctrina S. Thomæ 1.2. quæst. 96. art. 6. in corp. & ad 2. S. Bonaventuræ in 2. dist. 39. artic. 1. quæst. 3. Angeli verb. *Obedientia*, num. 6. Sylvestri verb. *Obedientia*, num. 2. Lessii lib. 2. cap. 41. num. 76. Adeò ut dubium practicè desinat in præsentibus cicumstantiis, quamvis fieri possit ut speculativè perseveret, hoc est dubitet utrùm extra præsentes circumstantias hoc sibi liceret. Ratio verò practicæ hujus determinationis est ista, quia Superior est in possessione juris imperandi, quo jure non est spoliandus per sibi subditorum dubitationes, quos jam constat in ejus arbitrium abdicasse propriam libertatem. Item Superiores singulari modo à Domino gubernantur in subditorum regimine. Præterea prudentis est in ambiguis Superiorum judicium sequi, quos Deus sui loco posuit, & quos Dei loco subditus agnoscit & colit. Denique exinde quod quis obedire renuat sine evidenti, quam possit allegare, causa, potest nasci in subdito causa sibi imputanda alieni scandali, & pravi exempli. His adde Sacros ipsos Canones nobis illustre documentum præscribere, quomodo nos in ambiguis gerere teneamur, cap. *Inquisitioni*, de sent. excomm. ubi statuitur conjugem qui certò scit impedimentum sui matrimonii, quod tamen probare non potest, teneri suam recusare obedientiam ipsi Ecclesiæ jubenti sub pœna excommunicationis, ut debitum conjugale reddat, quia sic obediendo peccaret mortaliter: sed si credat tale impedimentum ex causa probabili & discreta fundante dubium aut opinionem probabilem, non posse illo casu exigere, sed tamen debere officium conjugale petenti reddere, ne pars altera suo jure fraudetur. sed si hoc dubium vel opinio habeat leve aut temerarium fundamentum, posse ex Pastoris sui consilio non solùm reddere, sed etiam exigere debitum, postquam illi consilio acquiescens suam levem & temerariam credulitatem practicè saltem deposuerit.

XVIII. Demùm adverte, nullum Superiorem, sive regularem, sive secularem, quinimmò nec ipsum quidem Summum Pontificem, posse ad aliquid obligare sub peccato mortali, nisi ex gravi causa & capaci tantæ obligationis, sive per se, siva ratione circumstantiarum, quæ rationabilem sic imperandi causam induxant. Potestas enim Superioribus à Domino collata fuit ad bonum, & non in per-

niciem animarum,& ut ait Paulus 2. Corinth. 13. in ædificationem, & non in destructionem. Unde nec ipsa divina præcepta obligant sub mortali culpa, nisi gravis materia subsit. S. Bernardus tract. de præcepto & dispensat. Sylvester verb. *Religio 6.* quæst. 6. Lessius lib. 2. cap. 41. num. 75. addens hanc esse communem Doctorum sententiam. Obedientia Ecclesiasticæ institutioni rependenda tria personarum genera recitationi Divini Officii, seu Horarum Canonicarum astricta tenet. Primò, Religiosos professos choro deputatos: secundò Clericos sacris initiatos Ordinibus: tertiò Clericos Beneficia possidentes. Non eximuntur ab hoc Officio sacri aut beneficiati Clerici, sive in exilium, sive ad triremes, aut perpetuos carceres compulsi, aut degradati, juxta omnes ferè Doctores: non tamen his licet proferre, *Dominus vobiscum.* Ratio est, quia vinculo alligantur indelebilis characteris. At verò Religiosi nullatenus sacri, ad triremes amandati, aut ex Monasteriis ejecti, ab hoc onere liberantur. Cùm enim in eis istud onus officii ex sola Monasteriorum consuetudine, aut Regulæ Monasticæ præscripto ortum ducat, quoties Religiosi ex Monasteriis & communi Regula ejiciuntur, tametsi votiva castitate adhuc adstringantur, non tamen Regularibus observantiis, quippe qui translati sint ex illo statu & conditione, quæ ipsos Officio Divino tenebat devinctos, & monasticis, à quibus amoti sunt, institutis. Ita Sotus lib. 10. de justit. quæst. 5. art. 3. Bonacina tract. de privata Officii recitat. disput. 1. quæst. 2. punct. 2. num. 3 & 6. quamvis Suarez, aliique non pauci refragentur. Eadem pariter ratione Moniales, quæ dissipatis, sive ob extremam rerum omnium indigentiam, sive ob belli calamitates cœnobiis, privatam ad sortem, & societatis cœnobiticæ expertem redactæ sunt, exsolvuntur ab ista Divini Officii privatim recitandi obligatione, quatenus à statu illo removentur, in quo vigebat illa obligatio. Atque ita decerni, ac definiri vidimus ab Episcopis & Regularium Prælatis, ingruentibus hujuscemodi casibus. Sed si aliò communitas Monialium simul digrediatur, illa in eisdem officii persolvendi obligatio perdurabit, adhuc perseverante regulari inter ipsa societate. Ad hoc argumentum spectat caput. *Ex multa*, §. *Quod autem*, de voto, sanciens uxorem quæ viro suo adhærere tenetur, non tamen hac lege teneri, si vir ad transmarina etiam ex voti necessitate proficiscatur; quia sic mutato pristino statu, pristina quoque desinit, ac dirimitur obligatio.

CAPUT XXII.

De paupertate Regularium.

I. DUPLEX est Regularium paupertas; una quidem generalis ac essentialis, alia particularis & accidentaria. Generalis ea est, quâ omnes & singuli Religiosi, nemine excepto, astringuntur in vim communis voti paupertatis: & dicitur quoque essentialis, quia totum quod habet, ad essentiam pertinet paupertatis; & si quid inde minuas ac demas, hoc ipso deperibit religiosa paupertas. At verò particularis seu accidentaria paupertas adjungit rigorē & observantiam particularem aliquam pro Regularum & Constitutionum diversitate, supra id quod omni religiosæ paupertati essentiale est. Et ita facilè contingit, ut iisdem in circumstantiis aliquis Religiosus strictioris Ordinis,

Ordinis, exempli causâ Capucinus, aut Discalceatus Carmelita, peccet mortaliter contra professam paupertatem; in quibus tamen circumstantiis Religiosus aliquis laxioris aut mitioris Instituti, verbi gratiâ Benedictinus, provisus de Beneficio, vel de Pensione Regulari, nullatenus peccabit. Ista distinctio planè est necessaria ad discernendum quod liceat, vel non liceat huic, vel illi Religioso circa professam à se paupertatem, & quodnam peculium vel iste, vel ille Religiosus licitè, aut illicitè habere possit.

II. Tripliciter potest intelligi de quo tractamus peculium. Primò ut sit in dominio & potestate possessoris: secundò ut versetur in pleno usu vel usufructu, de quo possit quis ad suum libitum disponere, atque independenter ab alio: denique tertiò, ut sit in usu & administratione, quæ ad alterius arbitrium possit revocari. Duæ illæ priores peculii species secum involvunt proprietatem & independentiam, ideoque repugnant Regularium paupertati, c. *Non dicatis*, 12. q. 1. & cap. *Monachi*, de statu Monach. Quinetiam sic decernit caput. *Cùm ad Monasterium*, eod. tit. *Nec æstimet Abbas quod super habenda proprietate possit cum aliquo dispensare, quia abdicatio paupertatis, sicut & custodia castitatis, adeò annexa est Regulæ Monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere.* Hoc intelligendum est stante voto, nec ex rationabili, simulque urgēte causa per dispensationē relaxato. Tertium porrò peculii genus religiosæ paupertati essentiali nō adversatur, dum conceditur usus vel administratio per Superioris sive expressum, sive tacitum consensum; sic tamen ut ejusdem voluntate revocari queat. Tale nāque peculium Religioso conceditur, cap. *Monachi*, §. *Qui verò*, & c. *Cùm ad monasterium*, §. *Tales autem* de stat. Monach.

III. Tacitus Superiorum consensus plerumque colligitur ex usu qui viget in Monasterio, vel in ipso Ordine, in quo peculia illa permittuntur seu tolerantur à Superioribus, aut longo usu robur acceperunt, aut etiam ubi Statuta & Constitutiones editæ sunt circa hujuscemodi. Tunc enim Religiosus his fundatus possidens aut alienans, non possidet vel alienat tanquam dominus aut proprietarius, sed dependenter à Superiorum, aut ipsius Ordinis concessione. Id verò sufficere ad conscientiam tam Religiosi possidentis vel distrahentis, quàm ejus qui ab eo accipit, docent Navarra, Valentia, Molina, Sanchez, Lessius, Azorius, & Bonacina tract. de largition, muner. puncto 6. propos. 2. num. 11.

IV. Norint autem Regulares, nullam esse præscriptionem adversùs ea quæ sunt Religioni essentialia, & cum votorum observatione incompatibilia, qualis est proprietas ac dominium. Rectè verò S. Basilius Constitut. monast. cap. ult. docet omnem ad hoc astringi Monachum, ut à se omnem abdicet privatam possessionem.

V. Clemens Papa VIII. in Bulla 28. incipiente *Religiosè*, prohibet Religiosis quidquam elargiri, nisi accesserit consensus Capituli generalis, solis exceptis levioribus esculentis & poculentis, atque munusculis ad devotionem pertinentibus, necnon pecuniis quæ ad cultum divinum aut in eleemosynas magis necessarias impenduntur. Excipit autem ab hisce prohibitionibus Religiosos Ordinum Militarium, ut Sancti Joannis Baptistæ & similes. Ista tamen Constitutio per contrariam ubique ferè consuetudinem videtur abrogata. Et qui eam commentariis illustrevit Bonacina scribit. Regulares nequaquam illi contravenire, qui magnam etiam pecuniæ summam impendunt de Superiorum Ordinis sui consensu in res divini cultus, aut in pauperum subsidium.

VI. Verùm à prædictis excipiuntur Regulares beneficiarii: si enim Bonacinæ fidem habemus in eodem Commentario, part. 2. n. 2. & Navarræ & aliis ab eodem

dem aductis testibus, beneficia dispositioni Prælatorum aut Conventuum minimè subjiciuntur, ex quo particularibus Religiosis fuere assignata. Additque jus idem extendi ad pensiones attributas aliquibus Religiosis per Prælatos Regularium, aut per Monasteria, ad eorum victum & proprios usus, de quibus etiam nullas reddere solent rationes Prælatis aut Monasteriis: ita ut scribat, de iis quæ victui suo moderato per parcimoniam subtraxerunt, posse istiusmodi Religiosos beneficiarios pro suo libito ad quoslibet non illicitos usus impendere quod idem repetit in tract. de oblig. benef. disp. 4 part. 2. num. 3. ibique disertè asserit, Religiosos beneficia habentes posse ad libitum instar beneficiariorum secularium de illa fructuum parte disponere, quam honestæ suæ sustentationi parciùs vivendo subtraxerint.

VII Verumtamen hæc tam absolutè per Bonacinam & alios quosdam asserta voto solenni paupertatis directè repugnant: cui nihil tam est oppositum ut proprietas vel usus fructus independens, quæ quidem nec in militaribus quidem ordinibus admiserim, magis itaque placet Azorii doctrina recipienda tam in beneficiatis Monachis, quam in Militibus Religiosis. Sic igitur ille tom. 1. lib. 13. cap. 4. q. 9 *Ulterius etiam quæritur, an Religiosi Militares, v.g. Hierosolymitani Equites, redditum ipsis commendatorum fructus sibi acquirant, eosque faciat suos, ac liberè in usus quos voluerint, impendere possint. Quidam existimant esse fructuum dominos, & paupertatem, quâ per votum astringuntur, non repugnare dominio usus fructus, &c. Respondeo paupertatem quam Hierosolymitani Milites & Equites S. Joannis, S. Jacobi, & Calatravæ, & Alcantaræ in Hispania, & alii Commendatarii vovent, non esse aeque arctã ac Monachorum & Mendicantium, hi enim se abdicant dominio & usu rerum, qui in jure non in facto consistit: illi verò Milites dominium quidem & proprietatem dimittunt, sed non jus ad usum. Ordo enim concedit eis ut annuos redditus percipiant ad vitæ tempus ita ut de fructibus possint liberè disponere ut jure sibi debitis quoad usum, eosque locent permutent, vendant, donent vel arbitratu suo absumant, ut ex bonis sui Ordinis & consensu suorum Superiorum jure perceptos. Etsi verò in facto parum quoad hoc à laïcis proprietariis differant; in jure tamen differunt, quia laici percipiunt propria authoritate quasi domini: Milites verò Sacri ut ex alienis bonis scilicet Ordinis, sed sibi commendatis, atque ex Superiorum nutu & voluntate percipiunt.* Hactenus Azorius. Dicendum quamvis habeant liberam fructuum dispositionem, non tamen esse eorum dominos; quia libera illa fructuum dispositio non est tamquam propriorum bonorum, sed tanquam bonorum Ordinis, quorùm dispensationem & administrationem ipse Ordo ipsis indulsit. Atque istud est tertii generis peculium, cujus sunt capaces aliqui quorundam Ordinum Religiosi.

VIII. Sed & hoc insuper tenendum est illam Beneficiariorum Religiosorum dispensationem ac usum circa fructus, minùs liberam esse quàm quæ Militibus Regularibus competit. Cùm enim horum vivendi ratio in externis nihil à ratione differat, quam sequuntur Nobiles opulenti seculares, cum quibus etiam versari Sacri Milites ordinariè solent, eadem uti liberalitate possunt in rebus licitis, quâ solent alii paris conditionis Nobiles opulenti, peræquè ab avaritia & prodigalitate alieni. Ubi tamen Sacri Equites per excessum peccarent, gravius esset horum peccatorum quàm reliquorum Nobilium Secularium: tùm quia rebus sacris, quales sunt Cõmendarum fructus, abuterentur: tum quia pias fundatorum intentiones eluderent; non tamen harum superfluarum & illicitarum expensarum restitutioni obnoxii essent, cum tamen reliqui omnes Regulares beneficiarii, qui Beneficiorum fructus malè

malè consumpsere, teneantur vel pauperibus, vel Ecclesiis restituere. Hæc ferè Azorius loco cit. Hac tamen parte Regulares milites admonitos volo, ut meminerint, & altè animo infigant Apostolica verba: *Nolite conformari huic sæculo.* Et *Totus mundus in maligno positus est.* Et, *Ut non cum hoc mundo damnemur.* Divites sæculares splendidiùs viventes, nec egenis erogantes, eidem cum divite illo, quem Lucas commemorat, epulone damnationi se immergunt. Sed Equitibus Regularibus sic viventibus fortior etiam instat cruciatio ex superaddito votorum solennium arctiori nexu.

IX. Gravis quæstio est, utrùm census vitalitius in favorem Religiosi constitutus, sit licitus, necne? Respondeo cum Lessio lib. 2. de iust. cap. 4. dub. 5. n. 31. & Azorio tom. 1. lib. 12. cap. 9. quæst. 2. licitum esse, modò concurrant simul quatuor conditiones. 1. Ut census assignetur propter alimenta usúsque necessarios, & nullatenus superfluus ipsius Religiosi. 2. Ut administratio pecuniæ censualis non committatur ipsi Religioso sed aliis, putà Officialibus, per quos in usum talis Religiosi pecuniæ expendantur, juxta Decretum Trid. sess. 25. de Regular. cap. 2. 3. Ut Religiosus cujus gratiâ constitutus fuit census, nihil sibi juris in eum vendicare possit. 4. Ut Prælato Regulari liberum sit illum etiam censum in alios usus destinare, dummodò aliunde talis Religiosi necessitatibus certò & securè provideat.

X. Quæritur præterea, utrum Religiosus qui suam proposuit indigentiam circa necessitates suas proprio Superiori, & hic ei injustè denegat, v. g. necessarium morbo medicamen, cibos, vestes, stragula, unde grave patitur, aut proximè imminet incommodum, possit occultè de Monasterio subripere sibi necessaria? Posse affirmat Bonacina tract. de restitut. disp. 2. quæst. 10. punct. 3. post Navarram, Azorium, aliosque, quos ibi citat. Tunc enim Superior iste irrationabiliter invitus, & subditus illi Religiosus habet ab ipsa naturæ lege jus suis necessitatibus succurrendi. Verum tamen Religiosus usurpans sibi necessaria absque Superioris licentia, eoque inconsulto, peccat mortaliter ac dupliciter, tum ratione furti, tum ratione sacrilegii, contra paupertatis votum usurpando sibi proprietatem & dominium. Itaque non potest Regularis quidquam pro suis necessitatibus subripere, nisi priùs urgentem, quàm patitur, necessitatem Superiori exposuerit, illeque providere neglexerit.

CAPUT XXVII.

Quatenus sit licitus ad alteram Religionem transitus.

I. DUABUS primariis regulis tota ista quæstio expeditur. Primùm esse illicitum transitum à strictiore ad laxiorem Religionem. Secundò neque licitum esse digressum ab Ordine Mendicantium ad alium Ordinem non mendicantem, excepto Cartusiensium Ordine, sub pœna excommunicationis Papæ reservatæ, ipso facto incurrendæ tam à transeuntibus quàm à recipientibus Religiosis, juxta Extravag. communem. 1. de Regularibus.

II. Constat ex cap. *Sanè de Canonico*, de Regular. Religiosum professum posse ad strictiorem Religionem transire, dummodò à suo Superiore licentiam petierit, quamvis

quamvis eam ab eo non obtinuerit, nihil obstante suæ Religionis privilegio de non transeundo in alium Ordinem. Docent verò Navarra consil.43.& Sà in exemplaribus emendatis, verbo *Religio*, num. 38. de quolibet Ordine posse quemlibet Regularem ad Cartusiensem Ordinem se transferre, citra ullam Papæ dispensationem: quandoquidem hoc à Jure communi conceditur, d. Extrav. 1. quæ est Martini V. Idemque Navarra de Regularib. comment. 4. num. 3. asserit, si sit probabile dubium, quænam post Cartusienses sit Religio strictior, debere Religiosum qui transite in alium Ordinem prætendit, stare judicio proprii Superioris

III. Etsi verò perfectio unius Religionis præ alia ex fine dijudicanda sit, & ex mediis per quæ tendit ad finem, qui est amor Dei & proximi, præsertim circa procurandam animarum salutem ut docet S. Thomas; attamen in foro Ecclesiastico ubi agitur de transitu in alteram Religionem, attenditur potiùs major vitæ asperitas seu austeritas, præsertim circa silentium & solitudinem. Layman. lib. 4 tract. 4. cap. 6. num. 10. addens majorem austeritatem non esse pensandam dumtaxat ex primitivo Religiosi Ordinis Instituto, sed secundùm præsentem observantiam: atque adeò religiosum, qui strictiorem Regulam professus sit, si jam illa Regula non servatur in Ordine, posse ad laxioris Instituti Religionem transire, in qua primitiva Regula servatur & viget. Layman. loco cit. post Panormitanum ad c. *Licet*, notabili 9. de Regular. qui etiam id probat ex verbis ipsis d. c. *Licet*, &c. *Sanè* de Regular. Sylvestrum verb. *Religio* 4. num. 2. & 6. Prosper etiam Fagnanus id confirmat ad cap. *Non est vobis*, num. 25. eodem tit. Quin etiam ante hos omnes S. Thomas 2.2. quæst. 189. artic. 8. in corp. qui hanc doctrinam confirmat exemplo sancti Joannis Abbatis apud Cassianum collat. 19. cap. 2. 5. & 6.

IV. Nemo Regularis absque Summi Pontificis dispensatione transire potest ad laxiorem Ordinem. Concilium Trident. sess. 25 cap. 19. de Regular. etiamsi (ait Navarra de Regularibus comment. 4. num. 3.) ex infirmitate ac debilitate corporis Regulam suam servare non possit.

V. Disputat prolixè Carolus Fevretus lib. 2. de Abusu, cap. 3. de translatione Monachi ad diversum Monasterium alterius Ordinis; asseritque hanc esse praxim Gallicanam, ut illa nullatenus valeat, nisi ex peculiari Papæ dispensatione. Utcumque res ea i t, ipse viderit: non tamen rectè hoc probat adducens Senatusconsultum Parisiense, quo Abbas Sancti Petri Vivi, eo quòd habitum Benedictinum indulsisset quibusdam Regularibus Franciscanis, compulsus sit eosdem cum Franciscano Habitu repetenti Franciscano Prælato restituere. Id verò Senatusconsultum nihil decernit, nisi communi Juri Canonum conforme, quod in universa viget Ecclesia, juxta Martini Papæ extravag. 1. de Regularibus, quæ sic incipit. *Viam ambitiosæ*, qua prohibetur Mendicantium Ordinum Regularibus ad alium quemcunque Ordinem transitus, excepto Cartusiano, citra licentiam supremæ Sedis. Ea verò constitutio non revocat licentiam generalem Canone indultam pro transitu ad austerioris observationis Ordinem, iis qui in Ordine Mendicantium professionem emiserint. Sic non rarò evenit, ut nonnulli præcipitato judicio ad jus Galliæ speciale trahant Curiarum placita prorsus Juri communi consentanea. Cùm igitur Fevretus nullâ aliâ probatione nitatur, ejus testimonium, si aliud argumentum solidius non occurrat, nihil in hac re convincit de Galliæ consuetudine peculiari.

VI. Eidem tamen Fevreto in eodem capitulo lubens assentio, quæstionem moventi de Abbatis Commendatarii potestate circa subditorum Monachorum translationem

tionem in diversa à se dependentia Monasteria; est enim rationi congrua illius distinctio ista: vel Monachum transfert per dependentis à se monastici Beneficii collationem, & sic legitima est illa translatio; quandoquidem Commendatariis Abbatibus competit libera Beneficiorum collatio, ex qua sequitur improviso jus & obligatio residendi: vel Commendatarius aliâ, quàm collationis viâ illam transferendi potestatem sibi vindicare intendit, verumtamen jus illud non aliter habet, nisi Cardinalis dignitate præfulgeat. Enimverò jus illud soli competit Commendatario Cardinali; necnon Priori Claustrali, qui solus professiones solennes admittere potest, cui spondetur obedientia regularis, inhæret, utpote ad quem spectat interius ac regulare Monasterii regimen. Ibidemque ita judicatum refert à Senatu Divionensi adversùs quemdam Commendatarium, additâ etiam pecuniariâ multâ, Febr. 17. an. 1617.

VII. Commendatarius perpetuus, quamquam à solo Papa provisus hac lege, ut per cessum aut decessum provisi desinat Commenda, tituloque redintegretur, potest nihilominus Commendæ suæ renunciare in favorem apud Papam, vel absolutè ac simpliciter in manus Ordinarii, qui non poterit eandem alteri conferre Commendam, sed solùm in titulum, nisi sit Consistoriale Beneficium, de quo solus Papa disponendi potestatem habet. Etiamsi verò post Commendam Papæ finitam dicant Ultramontani Doctores, non posse ab Ordinario provideri in titulum, eo quòd Beneficium per eam, quæ præcessit, Commendam sit jam Summo Pontifici affectatum: in Regno tamen Franciæ contrarium jus usu indubitato viget, ut possit Ordinarius postquam Commenda Papæ desiit, de titulo providere ad libitum, ut scribunt unanimes Gallicani Jurisconsulti, Rebuffus tract. de pacific. possess. n. 46. & seqq. Guido Papæ quæst. 152. Ruzeus tract. de Commendis, qu. 6. Fevretus lib. 2. cap 6. n. 24. Qui iidem docent prætereà Gallicanam istam praxim fundari in Concordato Bononiensi, quo reservationes sublatæ sunt in Gallia, tit. de reservationibus. Iidem quoque tradunt, in eodem Regno Commendas perpetuas solere permutari cum Beneficiis in titulum collatis, hisque suffragatur Amola in cap. fin. de rerum permut. & Federicus tract. de Beneficiorum permut. quæst. 15. Asseritque Rebuffus in praxi, tit. de Commenda, num. 53. sæpius se vidisse Beneficium commendatum permutari cum alio in titulum, etiam coram Ordinario, tametsi oppositum jus in Ultramontanis partibus vigeat.

VIII. Cùm verò jus & ratio suadeant, solutâ per obitum Commendâ ad vitam concessâ, debere Beneficium in pristinum statum ac titulum resurgere: similiter si Clericus, sive sit Secularis, sive Regularis, à Summo Pontifice perpetuam habens indultam sibi Commendam, resignet dum adhuc in vivis est, hoc ipso illa, utpote dispensatoriè concessa, desinet in titulum, quo potietur is, in quem sive Papa, sive Ordinarius providerit, ut idem tradit Fevretus num. 25.

IX. Quilibet Religiosus de licentia sui Abbatis potest mutari & transferri ad aliud monasterium, quod sub eodem Abbate regitur, eandemque profitetur Religionem. Cùm verò Summo subjiciantur Pontifici Monachi omnes, atque Monasteria per universam Ecclesiam diffusa, si Papa conferret, vel commendaret Religioso Beneficium aliquod in alio Monasterio, illius hoc ipso personam transferret, quia unum horum ex altero consequens est. Quia verò ad notitiam translationis Monachorum multùm eruditionis confert caput. *Cùm singula* §. fin. de Præbend. in 6. adeò huc verbatim transferendũ duxi: *Prohibemus insuper ne Prioratus, vel Ecclesiæ, aut administrationis, seu officia unius Monasterii consueta per ejusdem Monachos*

M *gubernari,*

gubernari, committantur deinceps absque authoritate Apostolicæ Sedis alterius Monasterii Monachis gubernanda, nec hactenus commissa dimittantur eisdem, sed per eos ad quos pertinet, liberè ordinentur; cùm illis non liceat habere locum in diversis Monasteriis, quorum unum ab alio non dependet; nec aliorum Monasteriorum, nisi canonicè transferantur ad ipsa, Prioratus, Ecclesias, administrationes vel officia gubernare. Qui verò contra prohibitionem præsentem prædicta de cætero alienis Monachis commiserint, vel dimiserint jam commissa, ea vice ordinandi de ipsis sint potestate privati, & de eis per Diœcesanos (si exempti non fuerint) alioquin per Sedem Apostolicam ordinetur. Ii autem qui ea suscipere, vel suscepta præsumpserunt detinere, reddantur intelligibiles ipso jure.

CAPUT XXIV.

Utrùm Beneficiarii, aut Episcopi olim Religiosi, aut alii etiam quilibet Regulares testari possint de fructibus à se perceptis.

I. Fas esse Religiosis possidere tertii generis peculium, quoad usumfructum, cum dependentia Ordinis, vel Superiorum, de quo possint aliquatenus inter vivos, ad pias præsertim causas disponere, superiùs docui. Verumtamen testari nec licitè, nec validè possunt, can. *Quia ingredientibus*, 19, quæst. 3. & authent. *Ingressi*, Cod. de Sacros. Eccles. Neque ullatenus dispensari in his potest, nisi subsit gravis & justa causa, nec ab alio nisi à Papa, de iis quorum usum administrationemque habet Religiosus. Censent aliqui dispensationem hac in re nihil esse quàm relaxationem voti paupertatis secundùm aliquam partem. Cæterùm cùm ad jus testandi non requiratur necessariò dominium, sufficiatque consensus & administratio cum dependentia ad hanc rem, sicut & ad Religiosi donationem; ideò meliùs censet Lessius hanc dispensationem non esse contrariam voto paupertatis: atque hac ratione potest Religiosus contra Juris regulam, plus juris in alium transferre, quàm ipse habeat, nimirum dominium & proprietatem quâ ipse caret.

II. Utrùm verò Religiosus factus Episcopus solvatur ipso jure voto paupertatis, ac efficiatur dominus redditūum, possitque condere testamentum, celebris quæstio est. S. Thomas 2. 2. quæst. 18. art. 8. aliique plerique quos citat & sequitur Sanchez in Summa, tom. 2. lib 6. cap. 6. num. 8. negant hæc fieri ab Episcopo Religioso posse citra Papæ rationabilem dispensationem, hoc argumento, quia non laxantur religiosæ professionis vota per sequentem Episcopatū, nisi quatenus muneri Episcopali tanquam majori bono obsistunt. Jus enim naturæ prohibet, ne ea quæ Deo sanctè promissa sunt, sine illa necessitate solvantur. Universaque ipsa Ecclesia, tam Orientalis in Synodo octava œcumenica contra Photium can. 14. quàm Occidentalis in Concilio generali Lateranensi sub Innocentio III. can. 16. Monachos ad Episcopatum promotos obligat ad deferendum regularem habitum: quæ sanctio legitur & in cap. *Clerici officia*, de vita & honest. Cler. Atqui administratio

ſtratio bonorum Eccleſiæ quæ competit Epiſcopo, nihil obſtat paupertati religioſæ ac abdicationi dominii.

III. Ex oppoſito, à votis Religionis immunem fieri Epiſcopum affirmant Dominicus Soto lib.7. de juſt. quæſt.4. artic.2. ad ult. Vaſquez in part.2. quæſt.96. artic.4. diſp.165. cap 8. num.91. in fin. & cap.9. num.104. ubi aſſerit Monachum factum Epiſcopum, dominium verum habere, & vinculo paupertatis ſolvi, atque multò magis à præceptionibus & abſtinentiis in Regula præſcriptis, quæ utique non pertinent ad ipſius Religionis eſſentiam, ad quam tamen pertinet paupertas. Huic ſententiæ favet canon. *Statutum*, 18. quæſt.1. diſertè dicens: *Monachus quem canonica electio à jugo Regulæ monaſticæ profeſſionis abſolvit, & Sacra Ordinatio de Monacho Epiſcopum facit, vult legitimus hæres paternam ſibi hæreditatem poſteà jure vendicandi habeat.* Quoad verò Jus Gallicanum, vetuſtiſſima & generalis in univerſo hoc Regno conſuetudo viget, ut Religioſi facti Epiſcopi nulla in re priſtinæ Religioni aſtringantur, niſi ut colorem Ordinis in habitu ſervent. Sunt quippe ſucceſſionum, aliarumque acquiſitionum capaces, dominia & proprietates ſibi acquirunt, diſponuntque tam inter vivos quàm per ultimas voluntates, pro libito teſtamenta condunt, & ſi inteſtati decedant, ſucceſſores habent non Monaſterium, non Eccleſiam, ſed propinquos.

IV. Prioribus quidem Eccleſiæ ſeculis fas erat Epiſcopis etiam Monachiſmum anteà profeſſis teſtamenta condere. Ex Latinis enim adhuc teſtamenta ſuperſunt Sanctorum Epiſcoporum Cæſarii Arelatenſis, & Remigii Rhemenſis: ex Græcis verò Gregorii Nazianzeni, dum eſſet, ut ibidem commemorat, Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ Epiſcopus. His ſucceſſerunt intermedia ſecula, quibus vetitum fuit Epiſcopis & Clericis teſtari de proventibus Eccleſiæ, etiam ad pias cauſas, cap. *Quia nos*, & cap. *Relatum*, 12. & cap. *Cùm in officiis*, de teſtam. quia in his rebus ſuccedebat illis Eccleſia. De patrimonialibus tamen, aut aliunde quàm ab Eccleſia comparatis facultatibus poterant etiam ab ipſis Eccleſiæ primordiis ad libitum ſuũ diſponere, & inter vivos, & causâ mortis. Sic enim ſtatuitur Apoſtolorum can. 39. & 46. *Ut Epiſcopi* (inquit) *quæ propria ipſorum ſunt, valeant in quoſcumque placuerit hæredes transferre; ut tamen ad alios res Eccleſiæ minimè transferant.* Et Antiochenum Concilium Julio I. Pontifice habitum, ſancit can.24. ut poſſit quidem moriturus Epiſcopus quæ ſui patrimonii ſunt, quibus ipſi libuerit relinquere, ſed ipſæ res quas habebat Eccleſiæ, ſine diminutione ipſi Eccleſiæ ſoli relinquantur. Refertur in can. *Quicumque* 9. q.1. His concinit ac ſuffragatur can.48. Concilii Agathenſis, & Concilium I. Hiſpalenſe, Sanctuſque Gregorius Papa lib. 10. epiſt. 42. ad Deuſdedit Epiſcopum Mediolanenſem, ac Conciliũ generale Lateranenſe ſub Alexandro III. can.15. Sed in his poſtremorum ſæculorũ fæcibus concidit demùm ſacra hæc diſciplina, invaleſcente contraria conſuetudine, ſecundùm quam ſcribit Covarruvias commentar ad tit. de teſtam n.23. quoſlibet Clericos validè teſtari ex uſu communiter recepto de proventibus Eccleſiaſticis, etiam in gratiam cognatorum: ſoloſque Epiſcopos teſtari non poſſe, niſi de ſpeciali Summi Pontificis licentia. Sed & iſtud circa Epiſcopos repagulum tandem divulſum & abruptum fuit; & teſtatur Leſſius multis locis receptũ eſſe, ut de proventibus Eccleſiaſticis indiſcriminatim teſtentur Epiſcopi & alii quilibet Clerici abſque diſpenſatione ulla. Atque hanc in univerſa Gallia vigere cõſuetudinẽ cernimus. Sed nõ obſtat perverſa iſta conſuetudo quominus qui de proventibus Eccleſiaſticis in res profanas diſponunt, ſive inter vivos, ſive per ultimas voluntates, peccent mortaliter & æternæ damnationi ſe obſtringant.

V. In aliis quibusdam locis introductum fuit jus Spolii, quo Episcopis & beneficiatis Clericis interdicitur ultima aliorum bonorum quam patrimonialium dispositio, ut his decedentibus succedat in bona ex Ecclesia acquisita non jam ipsa cui ministraverunt Ecclesia, sed Fiscus Pontificius. De hoc novissimo jure nihil legitur in toto corpore Juris Canonici: sed prima quam comperi ejus mentio habetur apud Guidonem Papæ decis. 110. Verùm non est receptum istud Spolii jus in Gallia, neque in Germania, neque in Belgio, neque in Lusitania. At verò in Regno Castellæ sola Episcoporum, non autem aliorum Beneficiatorum spolia Cameræ Apostolicæ acquiruntur. In Italia verò tam Beneficiatorum inferiorum, quam Episcoporum spolia Fisco cedunt Apostolico, ut testantur Martinus Navarra tract. de spoliis, §. 14. Azorius part. 2. lib. 8. cap. 4.

VI. Validè hoc fieri quidem videmus, ut per ultimam voluntatem Clerici de fructibus acquisitis Beneficiorum liberrimè disponant extra pias causas, atque in his etiam succedant intestatis Clericis sanguine propinquiores. Licite tamen ac citra dispendium salutis æternæ ita disponere de hujusmodi fructibus Clerici non possunt, nisi de solis illis, quos parciùs vivendo sibi asservarunt, cùm potuissent absque peccato propriis usibus statui suo convenientibus eosdem impendere. Distributiones autem cùm persolvantur quasi merces & stipendium quotidianæ operæ ac laboris, cap. *De cætero*, de Cler. non resid. & cap. *Licèt*, de Præbend. nec in fructibus computari debent, nec habent obligationem adnexam, ut ad opera pia prorsus applicentur, non magis quàm bona patrimonialia, aut ex causis profanis quæsita ut communiter tradunt Doctores. Decius consil. 28. col. 1. Ancharanus in Clement. unica, quæst. 5. de concess. præbend. Rota decis. 134. in novis: Rebuffus tract. Nominationum, quæst. 9. num. 59. & seqq. S. Antoninus part. 2. cap. 1. §. fin. Sylvester verb. *Clericus* 4. quæst. 4. Barbatia in cap. ultim. de pecul. Cleric. Bonacina tract. de obligat. Cleric. circa benefic. fructus, puncto 2. numero 18. Tarradus in amplitudine Beneficiaria, disp. 8. quæst. 1. numero 21. 22. 23. 24. & alii.

VII. In hac verò quæstione dissentiunt ab invicem Doctores, utrùm de fructibus qui congruum Beneficiatorum victum excedunt, disponentes sive inter vivos, sive per ultimam voluntatem extra causam pietatis, sive ad luxum sive ad locupletandos cognatos, teneantur restituere pauperibus, sive Ecclesiæ? Quod enim graviter peccent, indubitatum faciunt multæ rationes & Sacri Canones, præsertim Lateranensis sub Alexandro III. Concilii canon. 15. relatus in cap. *Cùm in officiis*, de testament. Diffident etiam Doctores, utrùm illi in quos indebitè Beneficiarii contulere Beneficiorum fructus, aut qui eos hæreditate acceperunt, teneantur se his abdicare, & in pietatis usus transferre; an verò sibi possint retinere? Sed has expediam quæstiones infra lib. 6. ubi de restitutionibus Clericorum disseretur.

CAPUT

LIBER SECUNDUS, QUI EST DE BENEFICIIS Ecclesiasticis.

CAPUT PRIMUM.

Quid sint Beneficia, eorumque variæ divisiones ? & de jure Commendarum.

I. BENEFICIUM, quod etiam Præbenda vocatur, est jus percipiendi fructus ex bonis Ecclesiæ, Clerico concessum ob sacrum & Ecclesiasticum ministerium. Duæ namque res in Beneficio comprehenduntur, scilicet fructus temporales, & Ecclesiasticum ministerium, cujus exercendi causâ fructus assignantur : unde regula, *Beneficium datur propter Officium* cap. ult. de rescript. in 6. In ratione Beneficii duo ista sunt ab invicem inseparabilia, ut docet canon. *Si quis objecerit*, 1. quæst. 3. Sicut igitur à Romanis imperatoribus agrorum portiones sub nomine Beneficiorum militibus attribuebantur, ut hoc quasi vinculo Principis obsequio & Imperii militiæ strictiùs addicerentur, unde & Beneficiarii Milites dicebantur, quorum meminit Lampridius in Alexandro Severo : quemadmodum etiam sub nomine quoque Beneficiorum solebant Domini prædia vassallis seu clientibus in feudum largiri sub hac conditione, ut ad militandum pro ipsis astricti essent, quorum fit mentio lib. 1. feudor. tit. *An mariti succed. uxor. in benef.* 15. & tit. *De benefic. frat. & qualiter frat. in benef. fratr. succed.* 20 & lib. 2. tit. 12. & tit. 24. Ita etiam redditus & emolumenta annua sub nomine Beneficiorum Clericis præstare solet Ecclesia, cum obligatione strictiori militandi Deo, & certæ Ecclesiæ obsequia præstandi. Primis Ecclesiæ sæculis ex Fidelium primitiis & oblationibus Ecclesiæ Ministris pecuniæ collectæ in sportulis distribuebantur ad vic-

 tum,

tum, ut constat ex Cypriani epistola 34. Quæ distributio in Ecclesia Carthaginensi singulis mensibus iterabatur: ideóque ibidem eas vocat mensurnas, id est menstruas divisiones. Sed progressu temporum, postquam diversis prædiis auctæ sunt Ecclesiæ, factum est, ut ministrantibus Clericis prædia passim assignarentur ad vitam ut se fructibus ipsorum sustentarent, manente penes Ecclesiam terrarum inviolabili proprietate. Quæ quidem assignatio nostris beneficiis nomen simul & originem dedit. Hujusmodi Ecclesiasticæ institutionis mentio prima legitur in duabus Symmachi Romani Papæ ad Cæsarium Arelatensem Episcopum epistolis, ut Baronius observat ad annum Christi 502. n. 36. 37. & 38.

II. Ad constituendum Beneficium necesse est ab Episcopo in Titulum erigi: hinc fit ut privatæ Capellæ à privatis etiam in perpetuum dotatæ pro Missarum in eisdem celebratione, quantumvis benedictæ, non censeantur inter Beneficia, sed sub sola remaneant fundatorum & successorum dispositione, inscio etiam Episcopo, qui solus potest eas intitulare ac spiritualizare, ut loquuntur Canonistæ, & eas deinceps ut Beneficia Ecclesiastica conferre, sola Patronis relicta præsentatione. Atque ex tunc, & non antè, subjici incipiunt Papalibus Decimis, & simoniæ beneficialis censuras secum trahunt, atque in Beneficiorum impetrationibus coram Papa vel Legato exprimi debent, permutari cum aliis Beneficiis possunt, & regulis Cancellariæ fiunt obnoxiæ, insuper & fructuum restitutioni, si Divini Officii recitatio fuerit omissa: ad quam restitutionem non tenebatur provisus antequam Episcopus intitulasset, dummodò Missarum obligationi satisfecisset. Hæc verò observanda sunt ad multorum casuum occurrentium elucidationem.

III. Dividuntur primùm Beneficia in Secularia & in Regularia. Ad Secularia non nisi Secularibus Clericis; ad Regularia nonnisi Regularibus patet accessus, cap. *Cum singula*, de præbend. in 6. & Clement. 1. de election. Ea verò tribus discernuntur modis. Primò fundatione, can. *Quæ semel*, 19. q. 3. Secundò conversione ac mutatione status à seculari in regularem, & vice versa à regulari in secularem, cap. *Ad Audientiam*, de Eccles. ædif. Tertiò longa consuetudine ac præscriptione, quatenus per tempus legitimum regularia per Seculares Clericos, aut secularia per Regulares possessa fuerunt, cap *Cùm de beneficio*, de præbend. in 6. Istud verò tenendum, ad hoc ut Beneficium regulare in statum secularem præscribi possit, atque seculare in regulare Beneficium convertatur, annos requiri quadraginta, d. cap. *Cùm de Beneficio*, juncta Glossa in verb. *Legitima*, Despeisseus de Benefic. tit. 3. n. 31. & 37. Rebuffus 1. p. praxis tit. *Quotuplex sit benef.* num. 5.

IV. Item solus Papa providere potest Regularem personam de Ecclesia Seculari, can. *Qui semel*, 19. qu. 3. Cùm tamen quilibet Ordinarius possit in sua Diœcesi conferre Beneficium Regulare Clerico Seculari, can. *Si Episcopus*, 2. q. 2. Qui tamen Clericus sic provisus tenetur statim Habitum Regularem suscipere, & post annum professionem emittere, ex præscripto Concilii Trident. sess. 14. cap. 10. de reform. Hinc tamen excipiuntur Abbatiæ & Prioratus Regulares, de quibus nullo modo possunt Ordinarii providere.

V. Hoc pariter notandum, posse quoque Secularibus Clericis absque obligatione assumendi Monastici instituti conferri Abbatias & Prioratus Claustrales & Canonicatus Regulares in Commendam, sed non in Titulum. Navarrus hæc fusius pertractat in comment 3. de Regular. & Prosper Fagnanus in cap. *Cum in Magistrum* num. 13. & seqq. de election. ubi rectè monet, non esse in Jure novum, ut beneficia certo personarum generi destinata conferantur illis etiam qui tempore provisionis

sionis hujus non sunt de illo genere. Primum exemplum est in Secularibus, qui providentur de portionibus & Beneficiis Monachalibus, aut Canonicatibus Regularibus, uti jam dixi. Secundum est in provisionibus Parochialium Ecclesiarum quæ fieri permittuntur respectu Clericorum necdum Sacerdotum, qui tamen tenentur intra annum ad Sacerdotium promoveri, cap. *Licèt canon*, & cap. *Cùm ex eodem*, de electionibus in 6. & cap. *Si pro Clericis*, cum sua Glossa, de præbend in 6. Tertium exemplum patet in Beneficiis, quibus certa onera sunt annexa, quæ tamen ritè conferuntur Clericis necdum habentibus Ordines requisitos ad ea onera exercenda. Nam Præbendæ Diaconales & Sacerdotales conferri possunt illis qui intra tempus à Jure statutum possunt præfatis Ordinibus initiari. Clement. *Ut ii*, de ætati & qual. quam instaurat ac innovat Concilium Trident. sess. 22. cap. 4. & sess. 24. cap. 12. § *Neminem*. Admonet idem Fagnanus loco cit. num. 28. collationes Ordinariorum in ejusmodi casibus non esse faciendas sub forma conditionata (soli enim Papæ jus conferendi sub conditione competit) sed esse simpliciter & purè faciendas: cum decreto tamen, ut teneantur sive habitum aut professionem sive Ordinem suscipere ex præscripto Canonum.

VI. Veruntamen Ordinarii nullum jus habent circa Beneficia certo alicui Monasterio affectata, ubi in commune vivitur: horum namque provisio pertinet vel ad Prælatum Regularem, vel ad Regulare Capitulum. Antonius Faber in suo Codice, lib. 1. tit. 2. definit. 65. Antonius Despeisses tract. de benefic. tit. 1. num. 3. nisi (ut ibidem aiunt) tempore præscripto non fuisset de tali Beneficio provisum & jus ad Ordinarium devolveretur.

VII. Secundo dividi solent Beneficia in simplicia, quibus non est adnexa administratio, vel Clerus, vel populus: & duplicia, quibus aliquid horum adnexum est.

VIII. Tertio alia Beneficia curata, alia non curata, dicuntur. Curatis inest vel jurisdictio erga Clericos quæ cura spectat ad tribunal exterius: vel jus inest administrandi Sacramenta, quæ cura est interni fori.

IX. Quarto distribuuntur Beneficia in Dignitates, Personatus, & Officia, quæ sic exponit Glossa in cap. 1. de consuetud in 6. ut Dignitati affixa sit Ecclesiastica administratio cum jurisdictione supra Clerum: tales sunt Episcopatus, Abatiæ, Decanatus, præposituræ, Archidiaconatus. Personatui cohæret præeminentia supra Clerum sine jurisdictione, ut in Præcentore, Primicerio, Sacrista primario. Officio demùm inhæret administratio sine ulla jurisdictione & præeminentia: hujuscemodi sunt Canonicatus, Præbenda Theologalis & Præceptoria, Thesaurarii, Custodis, seu Sacristæ inferioris officium, atque Oeconomi.

X. Quinto in manualia, quæ ad collatoris arbitrium revocari possunt, de quibus agit Clement. unica de suppl. negl. Prælat. & non manualia, quæ adimi non possunt, nisi certis de causis à Jure statutis, ut sunt delicta, irregularitates. Negat Rebuffus ulla esse in Gallia benefi ia manualia.

XI. Sextò in electiva, quæ per Clericorum, sive Secularium, sive Regularium suffragia; & in collativa, quæ per absolutum Prælati arbitrium; & mixta, quæ ad Patronorum nominationem, seu præsentationem attribuuntur à Prælato.

XII. Sicut autem paulò ante pleniùs explicavi jura, tum communia, tum distincta inter secularia & regularia beneficia: similis hoc loco instituenda est tractatio, primùm quidem de distinctione beneficiorum inter titularia & commendata: deinde de beneficiis tam actu, quàm habitu curatis. Itaque conferri beneficia

ficia ſoleat in titulum, quando ſcilicet ad vitam, & cum plenitudine juris conferuntur: vel in commendam, ſi ſolius adminiſtrationis, aut cuſtodiæ causâ conferantur. Ulteriùs poſſunt duobus modis Beneficia in commendam conferri, vel namque id fit in utilitatem Eccleſiæ, vel in utilitatem Commendatarii. Si fiat in utilitatem Eccleſiæ, non permittit Jus commendam iſtam ultra ſex menſes prorogari: quin etiam præcipit, ut Commendatarius rationes reddat fructuum commendati ſibi Beneficii, cap. *Nemo*, de electìon. in 6. habetur enim pro ſequeſtro, qui eſt reddendis rationibus obnoxius, cap. fin. de ſequeſtratione.

XIII. Ubi autem Epiſcopus Eccleſiam Parochialem commendat, eo quòd ejus Rector ſit mente captus vel abſens, nullo relicto Vicario vel Coadjutore, poteſt Epiſcopus talis Eccleſiæ Commendam conferre, donec amentia vel abſentia durabit, quamvis ultra ſemeſtre; etiamſi duratura eſſet totâ Rectoris vitâ. Ubi verò commendatum eſt Beneficium ad ſolam Commendatarii utilitatem, poteſt ea commenda eſſe perpetua, id eſt ad omnem ejus vitam. Perpetuo Commendatario omnia ferè jura permittuntur, quæ Titularibus competunt. Poſſunt enim de commendato Beneficio tranſigere, fructus ad plures annos locare, & eoſdem alienare cùm ſint eorum domini. Poſſunt quoque permutare cum Beneficiis alteri in Titulum collatis, ut docet Rebuffus in praxi, tit. de Commendis, num. 53. Poſſunt quoque perpetui Commendatarii à Papa (ad quem duntaxat pertinet perpetuarum Commendarum collatio) proviſi circa Beneficia non Conſiſtorialia, id eſt quæ neque ſunt Epiſcopatus, neque Abbatiæ, de quibus Papa providere ſolet in Conſiſtorio; poſſunt, inquam, coram Ordinariis eadem commendata Beneficia reſignare, ſi ſint eorum collationi ſubdita, modò non reſignent in favorem, aut ſub conditione. Rebuffus d. tit. de commendis, num. 51. Bleinianus lib. 3. tit. 8.

XIV. In Regno quoque Galliæ per Commendatarii perpetui obitum vacat Beneficium, & ita impetratur ac ſi fuiſſet in Titulum, ut locis citatis docent Rebuffus & Bleinianus: etiamſi alibi ex Jure communi, defuncto Commendatario non dicatur vacare per obitum, ut neque depoſito per depoſitionem, aut reſignante eodem per reſignationem; ſed ceſſare Commendam, novamque fieri Beneficii impetrationem, eo ſolo modo vacantis quo vacabat antequam commendaretur, hoc tamen adjuncto, quod vacare in Romana Curia perhibetur, quamvis ante Commendam verè vacaſſet extra Curiam, & apud Ordinarium. Cujus rei rationem allegant Canoniſtæ, quia per eam manus appoſitionem, quæ contigit per commendatum à Papa vel Legato Beneficium, remanſit affectum & reſervatum ipſi Papæ. Sed quia in Gallia reſervationes ad Romanam Curiam ſublatæ ſunt, Ordinarius circa iſtud commendatum Beneficium vacans uti poteſt jure ſuo: Beneficium tamen iſtud ab Ordinario collatum definet à Commenda, priſtinumque titulum reſumet.

XV. Poſſunt ſimiliter perpetui Commendatarii, quemadmodum & titulares, præſentare, eligere, conferre in Beneficiis à commendata ſibi Eccleſia dependentibus.

XVI. Itaque in alterius Beneficii impetratione tenetur perpetuus Commendatarius iſtud commendatum ſibi Beneficium exprimere, perinde ac ſi haberet in titulum: alioqui fiet irrita impetratio. Ruzeus tract. de Commendis, quæſt. 7 Rebuffus loco cit. num. 52.

XVII. In Galliæ Regno, ſumpta poſſeſſione per Commendatarium æquè ac per Titularem, regalia clauditur. Qui plura de Commendis exquiret, conſulat

lat superiùs lib. 1. sub tit. *Quatenus sit licitus ad alteram Religionem transitus*, articulis 5. 6. 7. & 8.

XVIII. Circa divisionem porrò superiùs adductam Beneficiorum curatorum & non curatorum, sciendum est, curata alia esse actu, alia solo habitu. Contingit enim plerumque, ut ob bellum, pestem, aliamve ingruentem calamitatem Ecclesia Parochialis prorsus deserta fiat, Parochianis partim morientibus, partim aliò commigrantibus: & tunc Ecclesia derelicta, dicitur habitu & non actu curata. De hujusmodi habitu solo curatis Beneficiis quæritur utrum legibus omnibus actu curatorum Beneficiorum subjiciantur? Resolvit negativè Rebuffus 2. part. praxis, tit. de non promot. ante ann. num. 34. ubi docet, tales provisos de Ecclesia solo habitu curata non teneri ad Sacerdotium intra annum promoveri, nisi ex quo regressis jure postliminii Parochianis, Ecclesia curam actualem recuperaverit. Addit Bleinianus lib. 3. tit. 2. num. 42. & 43. si post prædictum annum recuperatæ actualis curæ provisus aliud Parochiale Beneficium habeat, non posse citra Papæ dispensationem utrumque retinere.

CAPUT II.

Diversa & necessaria temporum præscripta servanda in re Beneficiaria.

I. IN primis observare tempora convenit electionibus primùm, deinde electionum confirmationibus constituta. Nulla verò canonica actio tanti videtur esse momenti ac electio. Cùm enim Ecclesiæ status, animarumque salus aut exitium ex bonis malisve ministrantium Clericorum qualitatibus dimanet ac diffluat; Ministri autem Ecclesiæ per electionem provideantur, electio fons & principium est omnis ferè boni aut mali advenientis in Ecclesia. Hoc egregiè admonet S. Papa Gregorius Magnus in lib. 1. Regum, ad hæc Samuelis verba, *Quæsivit sibi Dominus virum juxta cor suum, & præcipit ut esset Dux super populum suum*, dum ita scribit: *Quæsisse virum Deus dicitur, ut eligendorum Antistitum forma hominibus præbeatur. Deus enim, cui nihil est absens, nihil latens, non dicitur quæsisse virum ut absentem aut absconditum; sed quæsisse dicitur, ut omnis qui ad Sancta Ecclesiæ culmen eligitur, discutiendus ab hominibus esse doceatur: sed quæri debet secundùm cor Dei, ut videlicet non solùm divinam voluntatem intelligat, sed bonis operibus ostendat.* Hactenus S. Gregorius.

II. Canonica electio nihil juvat, nisi eligentium vota superioris approbatione confirmentur. Debet verò electus, ut rata fiat electio, eidem consensum præbere intra mensem à die notitiæ computandum; & post consensum confirmationem prosequi intra tres menses, ne longior vacatio fiat Ecclesiæ dispendiosa, ut sancit Concilium Lugdunense Generale sub Gregorio Papa X. & allegatur c. *Quàm sit Ecclesiis*, de election. in 6. Non est autem à Prælato electio confirmanda, nisi diligenter discutiatur electi conditio, ut sapienter admonet S. Leo Papa Magnus epist. 85. ad Episcopos Africanos, & citatur cap. *Miramur*, dist. 61. Electio porrò necdum confirmata imperfectum dumtaxat jus electo tribuit ad rem, sed

nullum jus in re nisi post confirmationem. Ideóque vetatur ante confirmationem ministrare; adeò ut si ministret, sive per se, sive per alium, sive in parte, sive in toto, privetur eo ipso per electionem quæsito jure, ut definit præfatum Concilium Lugdunense citatum in cap. *Avaritiæ*, & dict. cap. *Quàm sit Ecclesiis*, de election. in 6. Quod idem antiquiora quidem jura constituerunt, cap. *Qualiter*, cap. *Nosti*, & cap. *Bonæ memoriæ*, de election. in antiquis.

III. Sicut præfinitum electioni & confirmationi tempus, ita & collationi Beneficiorum præfixum quoque tempus internoscendum est, quod est semestre auspicandum à die notitiæ vacationis, juxta caput *Licèt Magister*, de suppl. neglig. Prælat. & cap. *De multa*, de præbend. & cap. *Quia diversitatem*, de concess. præbend. Quo lapso termino secundùm Lateranense sub Innocentio III. Concilium, jus conferendi ad superiorem devolvitur.

IV. Quod dixi de electione & confirmatione, hoc idem ob rationis omnimodam paritatem censendum de eo, cui absenti & nescienti collatum fuit Beneficium, ut scilicet mensem habeat à die notitiæ decurrendum, ad præstandum collationi consensum, tresque insuper menses ad sistendum se Prælato, edendamque Fidei professionem, & ineundam Beneficii possessionem. Collationem namque Beneficii non est necesse fieri Clerico præsenti, sed potest absenti, alio mediante, conferri juxta cap. *Accedens*, de præbend.

V. Provisionem Beneficii sequitur proximè immissio ad provisi Beneficii possessionem. Istud enim solicitè curandum, ut collatio Beneficii præcedat sumptionem possessionis; alioqui namque possessio ista erit mera intrusio, excludetque possidentem ab hujusmodi provisione ex post facto, cap. *Cùm jam dudum*, de præbend. & ibi Panormitanus. Rebuffus in praxi, tit. de missione in possessionem, num. 8. & 9. Et inconcussa est regula 1. Juris in 6. *Beneficium Ecclesiasticum non potest licitè sine institutione canonica obtineri.*

VI. Mandatarius quando duo Beneficia per unius prædecessoris obitum vacant, si mandatum Pontificium clausulam exprimit motus proprii, decem dies habet ad eligendum utrum è duobus velit acceptare, cap. *Si pluribus*, de præbend. in 6 Mandatarium hìc illum intellige, in cujus gratiam Papa mandatum de providendo Beneficio indulsit. Sed in Regno Gallicano mandatarius requirere non potest, ut sibi conferatur ante finitum præsentationis mensem, ut observat Rebuffus in praxi, part. 1. tit. de Devolutionibus, num. 2. & probat hisce Concordati verbis, sub tit. de forma mandati. *Si quod Beneficium post mensem postquam præsentatæ fuerint, extra Romanam Curjam vacare contigerit.*

VII. Canonibus conceditur annus ad Sacerdotii promotionem Clerico proviso de Curato Beneficio, quo elapso non promotus expellendus erat per sententiam à Curato Beneficio, cap. *Cùm in cunctis*, de elect. Sed jus recentius, cap. *Licèt Canon*, eod. tit. in 6. decernit absque sententia vacationem ipso jure. Cæterùm annus non currit adversùs legitimè impeditum. Neque in Gallia prærequisitus ille ad promotionem Sacerdotii annus decurrere incipit, nisi finito pacificæ possessionis anno. Vide hanc materiam uberiùs à me tractandam hujus secundi libri titulo, *Diversi quidam vacationis Beneficiorum modi discutiuntur*, artic. 9. 10. & 11.

VIII. Is qui præbendam optandi jus habet, intra viginti dies optare debet, cap. fin. de consuetud. in 6. Rebuffus in praxi, tit. de Devolutionibus, num. 3.

IX. Patronus laïcus intra menses quatuor præsentare potest; Ecclesiasticus verò patronus intra sex menses, cap. *Eam te*, de jurepatr. & cap. unic. eod. tit. in 6.

X. Majores

X. Majores verò Dignitates, ut Episcopales,& similes, debent intra tres computandos à notitia vacationis menses conferri,c.*Ne pro defectu*,de electiòn. & cap. *Postquam*, distinct. 56 Rebuffus loco citato, num. 4.

XI.Aliæ inferiores dignitates, & quælibet Beneficia concedi regulariter debent intra sex menses, sive per electionem,cap. *Cùm nostris*,cap. *Dilectus*, & cap. *Postulastis*, ubi Panormitanus & alii, de concess. præbend. sive per collationem. cap 2.eod.tit. & tam à primo collatore, quàm ab alio,in quem id jus devolutum fuerit. Rebuffus loco citato,num. 4. & 5.

XII.Ininstitutione verò & confirmatione, quoad confirmantem certum tempus nullum est Canone præstitutum. Glossa & Doctores in cap.*Cùm in cunctis*,§.1. de elect. Idemque in permutatione Beneficiorum, quoad approbationem. Rebuffus ibid. num.6.

XIII Præfigitur quoque semestre ad ineundam possessionem Beneficii in Romana Curia resignati: sed si resignatum sit extra Curiam,ineunda est possessio intra mensem, ut si tempore illo contingat mors resignantis, valeat ipsa resignatio. Cæteroquin enim emenso illo præfixo tempore post resignantis interitum censebitur Beneficium vacans jam non per resignationem, sed per obitum, juxta receptam in Gallia regulam de resignationibus publicandis.Atque utinam adversùs istius regulæ mentem numquam in Galliam invecta consuetudo fuisset Beneficium hac mente in alterius favorem resignandi, ut resignatario liberum sit differre possessionem ad triennium, duobus minùs diebus, ut resignans per omne id tempus integris proventibus perinde potiatur, ac si nunquam resignasset; & tamen sic teneat illa resignatio, ut ab ea is qui resignavit, resilire non possit. Id quidem si ex mutua conventione fiat, nullà obtentâ Romani Pontificis dispensatione, manifestam involvit realem simoniam & confidentiam.Quis enim ignorare possit omnem in hujusmodi privatorum ex propria authoritate pactionibus conditionem, conventionem ac legem,simoniacam esse? cap. *Cùm pridem*, & cap. *Pactiones*, de pactis: cap. *Constitutus*, cap. *Super eo*, & cap. *Præterea*, de transact. Si neges ullum intervenisse pactum reale, sed sola mente hoc intellectum, ut resignatario ex scriptis formis sua tuta,& inconcussa maneret resignatio, qui tamen gratuitâ & liberali voluntate differendo possessionem, fructus Beneficii suo dimitteret benefactori:verumtamen saltem mentali simoniæ, & fiduciariæ conventioni dabitur locus, fraudulentaque interveniet collusio, quæ utrumque reddet Beneficio inhabilem. Resignanti enim nullum superest jus ad Beneficium ejusque stipendia, ex quo ejus est à Superiore admissa resignatio, cap. *Ex transmissa*, cap. *In præsentia*, & cap. *Quidem*, de renunciat. Resignatarius verò Ecclesiæ graviter præjudicat, tamdiu, & mala fide illam legitimo Ministro orbam relinquens: & sic uterque se sacri ministerii inhabilem, & indignum exhibet, in Ecclesiæ detrimentum & scandalum. Ubi hæc abusio invaluit, quam diversis Senatusconsultis, ipsâque Ludovici XIII. dictâ *du Contrerolle*, articulo 17. & 20. Constitutione fulciri volunt Papa lib. 3. tit. 1. num. 6 & 8. Pastor lib. 3. tit. 8. n. 6. Mosnier aux Alliances du Droit François, tit. *Benefice*.num. 89. hoc ipsum tamen observatur, ut si resignans præmoriatur ante initam possessionem, aut si supervivat quidem resignans ultra biennium, sed resignatarius omiserit possessionem saltem biduo ante triennii finem, tam resignans, quàm resignatarius Beneficio prorsus excidant, vacetque istud, sitque impetrabile titulo præsumptæ collusionis, & simoniæ.

XIV Denique in universo Galliæ regno, si quis de duobus incompatibilibus Beneficiis sit provisus, annus illi conceditur ad deliberandum utro ex duobus se abdicet. Jure quidem communi vacabat olim per Constitutionem Lateranensis sub Alexandro III. Concilii posteriùs quæsitum Beneficium, cap. *Quia nonnulli*, de Cler. non resid. Sed posterior Juris communis dispositio satius duxit, ut vacet priùs acquisitum Beneficium, cap. *De multa*, de præbend. Clem. *Si plures*, & Clem. fin. eod. tit. & demùm Concilium Tridentinum sess. 7. cap. 4. de reform. Indulti verò in Gallia, ad alterum quod libuerit dimittendum, anni pacifici assertores sunt Rebuffus tit. *De non promotis intra annum*, num. 45. & 46. & tract. de pacif. possessor. num. 205. Antonius Faber Cod. de sacros. Eccles. definit. 2. Loüetus lit. *G*, num. 5.

XV. Ubi agitur de Beneficio Capitulari, sive Collegiatæ, sive Cathedralis Ecclesiæ, non censetur resignatarius satisfecisse regulæ de publicandis resignationibus, nisi literas provisionis suæ Capitulo exhibuerit tempore in ipsa regula ordinate, argum. cap. *Cùm Ecclesia Vulterana*, de electìon.

* XVI. Quæritur intra quod tempus debeat nominatus vel Graduatus petere Beneficium vacans sibi conferri? Doctores Gallicani semestre assignant, intra quod Ordinarius conferendi potestatem habet, cap. 2. de concess. præbend. & Patronus Ecclesiasticus præsentandi jure potitur, quemadmodum laïcus intra tres menses, cap. unic. de jurepatr. in 6. Hæc docent de Graduatis Joan. de Selva part. 3. q. 64. & Rebuffus tract. de nominat. quæst. 20. In præfatis tamen & aliis juribus tempus non currit adversùs impeditum aut ignorantem rei factum, cap. *Quia diversitatem*, de concess. præbend.

XVII. Quod ex decreto Concilii Lugdunensis sub Gregorio X. refertur in c. *Licèt Canon*, de elect. in 6. vacare Beneficium curatum ipso jure, esseque impetrabile si accidat eum qui illo provisus erat, distulisse post annum suam ad Sacerdotium ordinationem: hac tamen exceptione limitatur, si sic provisus dispensatione fuerit præmunitus (quam idem Concilium declarat posse à proprio Episcopo indulgeri) ad vacandum studiis per certos annos ab eodem Ordinario præfiniendos, dummodo septennium non excedatur, & dummodò intra primum annum Subdiaconi Ordinem suscipiat, ne in fraudem Ecclesiæ, postquam Beneficii fructus perceperit, abscedat à Clero. Dilapso verò sive ad Subdiaconatum, sive ad Sacerdotium præfixo termino, conditione non adimplera, vacabit ipso jure Beneficium. Quandiu verò præfixus terminus in suspenso erit, Prælato incumbet officium providendi probum & idoneum Vicarium, qui ex ejusdem Ecclesiæ proventibus in absentis Titularis vicem administret. Hæc statuuntur omnia cap. *Cùm ex eo*, de elect. in 6.

XVIII. Resignatio Beneficii in vim resignatorii seu procuratorii mandati facta, post emensum anni curriculum exspirat, ut Edicto Codicis Ludovici XIV. cautum est anno 1651. Aprilis 19. cui præluserat Tolosanum Senatusconsultum anni 1644. Quinetiam Romanam Cancellariam consuevisse hujusmodi mandata ut irrita post anni lapsum rejicere, testatur Rebuffus in praxi, tit. *De procuratoris ad resignandum constitutione*, num. 18.

CAPUT

CAPUT III.

Quibusnam competat jus providendorum Beneficiorum?

I. IN Primis Summus Pontifex jus habet duplex circa Beneficiorum Ecclesiasticorum collationem; potest enim jure præventionis qualibet per universam Ecclesiam Beneficia conferre, eoque titulo anticipare quaslibet inferiorum Prælatorum collationes, easque sequutas facere inanes & irritas, cap. *Proposuit*, de concess. præbend. & can. *Cuncta per mundum*, 9. quæst. 3. Secundò idem, & solus potestatem habet Beneficia quæcumque conferendi vacantia in Romana Curia, cap. *Licèt* 2. de præbend. Quorsum verò extendatur in his casibus *Romanæ Curiæ* significatio, docet apertè cap. *Præsenti* 34. eod. tit. in 6. his verbis: *Præsenti declaramus Edicto. Statutum felicis recordationis Clementis Papæ prædecessoris nostri de Beneficiis apud Sedem Apostolicam vacantibus per alium quàm per Romanum Pontificem minimè conferendis, locum habere in Beneficiis quæ Legati, aut Nuncii Sedis ejusdem Apostolicæ, vel quivis alii ad Romanam Curiam venientes, vel etiam recedentes ab ipsa, obtinere noscuntur, si eos in locis vicinis ipsi Curiæ mori contingat, quemadmodum si in loco ubi eadem Curia residet, mortui fuerint. Idem est si aliquis Curialis (etiam Ecclesia Romana vacante) peregrinationis, infirmitatis, aut recreationis, sive alia quavis causa ad locum Curiæ vicinum secedens, in hujusmodi loco vicino decedat: dummodo ibi (etiamsi erat ad ipsam Curiam reversurus) ejus domicilium, seu domus propria non existat. Loca verò vicina intelligantur eidem Curiæ in præmissis, quæ remota ultra duas dietas legales (quas hoc casu sic volumus specialiter computari) à loco ubi moratur ipsa Curia, non existant. Sanè si quis in loco ubi degit Curia, suæ originis domum habens, diem claudat extremum in ea, ipsius Beneficia non aliter sub prædicto includantur Statuto, quàm si Curialis esset antea, & ibidem occasione Curiæ moraretur. Porrò cùm Curiam transferri de loco in locum contingit, si Curiales in itinere (dum Curiam sequuntur eandem) vel in loco unde recedit ipsa Curia, forsitan remanentes infirmi, rebus inibi eximantur humanis, præmissum Statutum (quantumcunque locus ubi decedunt, ab ipsa Curia sit remotus) ad illorum Beneficia se extendit.* Hujusce Constitutionis duo loca, in quibus subesse posset difficultas, rectè exponit Glossa ibid. Primò domum propriam hîc pariter intelligendam esse de domo sibi cum aliis communi; idque probat aliis conformibus ad hanc rem juris locis. Secundò dietam legalem exponit constare viginti milliaribus, juxta legem *Vicena millia*, D. si quis caution.

II. Porrò fiunt Beneficiorum provisiones in Romana Curia per Signaturas, quæ sunt in duplici forma, scilicet in forma Gratiosa, & in forma Commissoria, quæ vulgò dici solet in forma *Dignum*. Is qui provisus est in forma gratiosa, non est obnoxius posteriori examini per proprium Ordinarium faciendo; quia Signaturam formæ gratiosæ jam præcesserat ipsius Ordinarii ad Papam scripta attestatio de supplicantis idoneitate. Ideoque Signatura gratiosa habet clausulam: *Orator testimonio Ordinarii sui de vita, & moribus, ac idoneitate commendatur.* Signatura verò in forma *Dignum*, non confert Beneficium, sed mandat Ordinario ut conferat. Sic autem vocari solet propter clausulam specialem, quam habet his verbis:

N 3. *Dignum*

Dignum arbitramur & congruum. Rursus duplex est Signatura in forma *Dignum*, scilicet novissima, & antiqua. Novissima solùm mandat collationem Beneficii, & examen idoneitatis Oratoris. Sed antiqua mandat pariter Ordinario, ut inquirat, si Orator relatum Apostolicæ Sedi crimen commiserit, propter quod sit Beneficio frustrandus; & ita requirit novam causæ per Ordinarium cognitionem. Denique Edicti Blesensis art. 12. statuitur nullitas provisionis, & locus devoluto aperitur, si Ordinarius suum apponnens (quod dicunt) *Visa*, ad Signaturam in forma *Dignum*, non meminerit à se facti de impetrantis capacitate examinis: & hoc jus servatur inviolabile in causarum beneficiariarum judiciis Gallicanis. Vide Olivam *lib.* 1. *quæstionum, cap* 16.

III. Cardinalibus quoque jus competit amplum conferendi quæcumque Beneficia ab Ecclesiis Titulorum suorum dependentia, & ea pariter quæcumque dependent ab aliis Monasteriis, Abbatiis, Ecclesiis, Dignitatibus etiam Consistorialibus, quæcumque ab ipsis Cardinalibus possideri etiam in Commendam contigerit, sive illa sint regularia, sive secularia Beneficia, sive simplicia, sive curata, per expressum privilegium Bullæ Clementis VII. incipientis *Sanctissimus in Christo Pater.* Istud commune Cardinalibus privilegium usque adeò amplum est, ut excludat præventiones Apostolicas, & Mandata, atque Expectativas, & reservationes quascumque provenientes ab Apostolica Sede. De hoc privilegio Sacri & Apostolici Senatus Procerum nuper scripsit in suo Juris Ecclesiastici Specimine Joannes Doviatus Parisiensis Sacrorum Canonum Regius Professor. Quinetiam hoc privilegium est antiquius, ut ex testimoniis liquet vetustiorum Canonistarum S. Antonini, Abbatis, Felini, Dominici, apud Azorium part. 2. lib. 6. cap. 25. quæst. 25. Insuper caput. *His quæ*, de majorit. & obed. attribuit Cardinalibus supra Clericos Titulorum suorum jurisdictionem Episcopalem. Vide tamen moderationem hujusmodi indultorum in Constitutione 37. Pii V. quæ incipit *Sanctissimus*: & aliam Gregorii XIV. in sua Constitutione 19. quæ imcipit pariter *Sanctissimus*: & aliam Pauli V. quæ similiter incipit *Sanctissimus*.

IV. Episcopis quoque jus est vacantia Beneficia in suis Diœcesibus sita conferendi, cap. *Ex frequentibus*, de institution. Adeò ut Gallicani Authores Corasius in centuriis cap. 65. & Despeisseus de Beneficiis, tit. 1. num. 2. & Rebuffus in praxi, 3. part. tit. de simon. in resignat. à numer. 27. ad numer. 44. asserant Episcopum qui suam resignavit Dignitatem jure adhuc conferendi potiri antequam successor ejus apprehenderit juridicam possessionem Episcopatus resignati, argumento legis *Meminisse*, in princ. D. de offic. Proconſ. ubi statuitur veterem proconsulem validè adhuc administrare post datum sibi successorem, antequam successor advenerit in Provinciam Proconsularem. Neque potest vivente ac superstite Episcopo resignante successor illius nondum apprehensâ possessione beneficia ulla conferre; id enim jus adhuc soli ei competit qui abdicavit Episcopatum. Idemque judicium est de cæteris Prælatis, postquam resignarunt, donec successor in possessionem missus sit. Ac præter jam citatos Corasium, Despeisseum, & Rebuffum illud asseritur ita judicatum in Senatu Parisiensi apud Charondam in suis Pandectis, lib. 1. cap. 12. & in Senatu Tolosano apud Mainardum lib. 8. cap. 5.

V. Si vere jam obierit resignator Prælatus, aut si de Prælatura provisum sit per obitum, aut per delictum præcessoris, poterit is qui ejus loco provisus fuerit, etiam nondum apprehensâ possessione Beneficia conferre; quia nemo præter ipsum hoc potest tamquam Ordinarius, citra devolutionem aut præventionem: non utique

utique mortuus, non etiam præcessor superstes canonicè depositus, utpotè incapax & indignus. Verumtamen si electus Episcopus (idemque judicandum de eo, quem Rex apud Summum Pontificem nominaverit ad Episcopatum) non modò in possessionem missus non fuerit, sed quod prærequiritur, confirmationem aut provisionem à Papa nondum obtinuerit, nullatenus Beneficia conferre potest, cap. *Nosti*, *de elect.*

VI. Episcopus excommunicatus caret jure conferendi, cap. *Postulastis*, de Cler. excom. minist. nec solùm ipse, sed etiam e us Vicarius Generalis, quamvis ab omni censura immunis, ut definit cap. 1. de offic. Vicar. in 6. Qui enim per se non potest, nec per alium potest. Clement. *Religiosus*, de procur. Rebuffus 1. p. praxis, tit. *Requisita ad collat. benef.* num. 1. Despeisseus loco cit. num. 3.

VII. Episcoporum Vicarii Generales ex sua generali commissione non possunt Beneficia conferre, nisi id specialiter Episcopus concesserit eis, ut monet caput ult. de offic. Vicar. in 6. Idque servatur & in Gallia, ut testantur Guido Papæ decis. 374 num. 5. Ranchinus decis. 1. parte, conclus. 494. Antonius Faber in suo Codice, lib. 1. tit. 3. defin. 3. Verùm hoc limitatur, ut etiam sine speciali conferendi facultate possit nihilominus in hoc Regno quilibet Vicarius Generalis instituere præsentatos à Pat onis, eo quòd talis provisio non sit collatio libera, sed necessaria institutio. Atque ita judicatum in Parisiensi Senatu referunt Papon. lib. 2. Placitorum, tit. de provisionibus. 9. art. 6. & Despeisseus loc. cit. num. 26.

VIII. Sciendum pariter de Vicario Generali facultate conferendi præmunito, quod si beneficium contulerit indigno, poterit Episcopus reparare, alteri digno idem Beneficium conferendo intra semestre. Rebuffus in praxi, 1. part. tit. *Forma Vicariatus*, num. 139. & seqq. idque fundat per caput. *Si compromissarius*, de electione in 6. ubi compromissario indignum eligente, redit jus ad compromittentes, ne alterius odio & culpâ prægraventur, nisi ipsi consensissent in personam indignam.

IX. Prælati quoque Regulares, ut Abbates, Priores claustrales, itemque Religiosorum Capitula jus habent Beneficia eorum jurisdictioni ac dispositioni respectivè subjecta conferendi, cap. ult. §. *Præcipimus*, de statu monach. Commendatarii quoque Abbates ac Priores eodem jure gaudent, si eis Commenda fuerit indulta, non solùm ad custodiam & administrationem, sed etiam illimitatè ad ea quæ sunt muneris & officii spiritualis, sive ad tempus, sive ad vitam.

X. Capitulis quoque Beneficiorum quorundam competunt collationes, sive ipsis solis, sive con unctim cum Episcopis vel Abbatibus suis. Sede quidem Episcopali vel Abbatiali v cante, non potest Capitulum Seculare aut Regulare Beneficia conferre solius Episcopi aut Abbatis collationi subjecta, cap. penult. ne Sede vacant. aliq. innov. & cap. 1. de instit. in 6. & cap. unico, ne Sede vac in 6. Sede vacante potest statim Capitulum illa conferre Beneficia, quæ con unctim ad collationem spectabant defuncti Prælati simul & Capituli; huic enim jus defuncti accrescit, d. cap. unico, ne Sede vac. in 6. Chopinus de sacra Politia, lib. 1. tit. 5. num. 9. Charondas lib. 1. Pandectarum, cap. 10.

XI. Instituere quoque potest Capitulum Sede vacante præsentatos à Patronis, cap. 1. de institution. in 9. & alias exercere collationes quæ sunt præsentis necessitatis: atque ita Mandatariis & Graduatis & nominatis conferre, & insinuationes nominum suscipere, juxta usum Galliæ. In his namque Collatores ordinarii non sunt liberi, sicut, nec in Patronorum præsentationibus; sed tenentur nominatos quos Canones non excludunt, admittere. Et cùm insinuationes nominum in hoc Regno

Regno fieri necesse sit tempore Quadragesimæ, si contingeret vacare Sedem tota Quadragesima, frustrarentur Nominati & Graduati toto illo anno. Probus in comment. ad Pragmaticam Sanctionem, tit. de collationib. §. *Item voluit*, verb. *Vicario*, Ranchinus p. 3. conclus. 73. Simili ratione potest pariter Capitulum admittere Sede vacante resignationes. Deselva tract. de Beneficiis, p. 2. quæst. 11. num. 2. Zerola praxis Episc. p. 1. verb. *Capitulum*, quæst. 5.

XII. Quod verò attinet ad collationes liberas, plerique negant licitum esse Capitulo Sede vacante se his ingerere, sed esse reservandas futuro successori. Alii distinguunt, posse quidem conferre curata Beneficia, ne vacent diutiùs in periculum animarum; sed negant posse Capitulum conferre simplicia, in quibus tale periculum non imminet; istaque esse reservanda successori, qui vacantem Sedem Episcopalem replebit. Cæterùm Beneficiorum etiam simplicium vacatio diuturnior non caret periculo; intermittitur enim etiam hac parte Divinum Officium, & ubi annexa est fundatarum Missarum, aliorumve obsequiorum ac ministeriorum fundatio, frustrantur longiore tempore piæ Fundatorum intentiones. Rebuffus in praxi Benef. 1. p. tit. de Devolutionibus, num. 77. & 78. huic damno occurrit asserens his casibus posse per Capitulum provideri per Commendam, sed non in Titulum; idque fieri debere quoties vacat Beneficium curatum, quod magis urget quàm simplex, ob ministerium animabus impendendum: & posse, si post semestre adhuc vacet Beneficium, prorogari ultra semestre illam Commendam authoritate Capituli. Sed quidquid sit de vacantibus simplicibus Beneficiis, saltem quoad curata Beneficia potest Capitulum, dum vacat Episcopalis Sedes, saltem in hoc Franciæ Regno providere Parochiis, conferendo eas in Titulum potiùs quàm in Commendam, ut affirmant Gallicani Doctores in praxi hujus Regni exercitatissimi, Bengeus tit. de modis acquir. benef. §. 16. num 18 19. 20. & 21. & Chenutius in collatione Decretorum, part. 1. cap. 4. qui ambo multa proferunt Gallicana Senatusconsulta, per quæ summoti fuerunt provisi Apostolici à Beneficiis curatis, & confirmata fuerunt jura provisorum per Capitula Sede vacante. Ratio discriminis in hoc versatur, quia cùm animarum curæ sint gravissimi momenti, certum est Capitula ex pluribus Clericis sibi notis posse illos eligere, qui meritis excellant; quod tamen præstare non potest Summus Pontifex, ad quem recurrere solent eidem ignoti Clerici. In simplicibus porrò Beneficiis servare debent Capitula viduatarum Ecclesiarum Cathedralium in hoc Regno Jus commune, cap. *Illa* 2. ne Sede vacante & cap. 1. de Institution. in 6. quibus inhibetur Capitulo vacante Sede conferre Beneficia, quorum provisio ad solum Episcopum pertineret. Sciendum prætereà, posse Capitulum Sede vacante recipere mutuas resignationes seu permutationes Beneficiorum, quia est quid necessarium, sicut institutio præsentatorum. Ita Rebuffus tit. de Devolutionibus num. 95. Zerola p. 2. verb. *Capitulum*. quæst. 7.

XIII. Nunc dispiciendum est intra quod tempus Ecclesiastica Beneficia conferri possint. Generalis & canonica regula est, conferenda esse intra sex menses computandos non à die vacationis eorum, sed à die quo notitiam vacationis eorum Collator habuit, vel habere debuit: ita ut si intra id tempus non providerit, collatio jure devoluti pertineat ad proximum Superiorem, cap. *Licèt Magister*, de supplend. negiig. Prælat. & cap. *De multa*, de præbend. & cap. *Quia diversitatem*, de concess. præbend. Itaque si Capitulum intra id tempus conferre neglexerit, devolvitur hoc jus ad Episcopum cap. *Postulastis*, de concess. præbend. & cap. *A collatione*,

latione, de appellat. etiamsi Episcopus ipse Capitulo interfuisset, non quidem ut Episcopus, sed ut Canonicus, ut ibid. decernitur. Si autem Episcopus neglexit providere, aut quod idem juris habet, providit quidem, sed de incapaci vel indigno, devolvitur judicium & provisio ad Metropolitanum, & ex hoc ad Primatem, & hinc ad Summum Pontificem, cap. ult. de supplend. neglig. Prælat. & cap. *Nulla*, de concess. præbend. Istud caput *Nulla*, ex Concilio Lateranensi sub Alexandro III. desumptum, constituit jus devoluti reciprocum inter Capitulum & Episcopum, altero amborum intra semestre non conferente. At in Regno Galliæ devolvitur quidem jus Capituli ad Episcopum, sed non vicissim ab Episcopo ad Capitulum, sed ad solum Metropolitanum, ut tradunt Rebuffus in prax. p. 1. tit. de Devolutionibus, num. 22. & 23. Brodeus ad Loüetum, lit. *R*, num. 56. Chopinus lib. 1. de sacra Politia, cap. 3. num. 13. Præterea in hoc Regno unicus est Primas Lugdunensis ad quem solum jus conferendi devolvitur à quibusdam Archiepiscopis. Rebuffus d. num. 23. & 24.

XIV. Si Ordinarius Beneficium non vacans falso rumore aut nuncio deceptus contulerit, non ideò excidit jure suo, sed idem poterit conferre beneficium, cùm postea vacabit. Item si absens, cui Ordinarius contulerit, acceptare recuset, poterit idem Ordinarius alteri conferre, cap. *Si electio*, de elect. in 6. & cap. *Si tibi absenti*, de præbend. in 6. Rebuffus d. tit. de Devolut. n. 35. Collator enim non intendit conferre Beneficium, nisi re ipsa vacet; neque conferre nisi acceptaturo.

XV. Similiter Ordinarius si Beneficium patronatum sine Patroni consensu ignoranter contulerit, poterit postmodùm à Patrono præsentatum instituere. Item si Beneficium vacans in mensibus Graduatorum non Graduato contulerit, non prohibebitur idem Beneficium Graduato petenti conferre, tanquam conservator & exequutor privilegii Patronis & Graduatis concessi. Ita Rebuffus tract. Nominationum, quæst. 16. num. 13. & seqq. neque id præstat ullum impedimentum, quod de jure nullum sortitur effectum, cap. *Non præstat*, de regul. jur. in 6. Cùm ergo prima illa collatio nulla sit ipso jure, nihil obstabit secundæ, & juri consentaneæ collationis.

XVI. Quando per inferiorum Collatorum negligentiam jus devolutum fuit ad Papam, nunquam regreditur ad Ordinarios quamvis Papa non contulerit intra sex menses. Rebuffus in praxi, 1. p. tit. de Devolutionib. num. 5. Corasius in centur. cap. 47. Mainardus lib. 8. cap. 6. Aitque Pontifex Symmachus in cap. *Aliorum*, 9. q. 3. *Aliorum hominum causas Deus voluit homines terminare; sed Sedis istius Præsules suo sine quæstione reservavit arbitrio.* Similiter etiam Anterus Papa: *Facta subditorum judicantur à nobis, nostra verò judicat Deus*, can. *Facta*, 9. quæst. 3. Verùm secus accidit in sola collatione Beneficiorum in Romana Curia vacantium; debet enim Papa conferre illa intra mensem datæ sibi notitiæ; quo exacto, si non contulerit, habet Ordinarius, intra cujus Diœcesim situm est Beneficium, potestatem illud conferendi. Id jus viget in Regno Gallicano, testantibus Corasio in centur. cap. 47. Rebuffo comment. ad Concordata, §. 1. verb. *Papa*, versic. *Intra sex menses*. Charonda in Pandectis, lib. 1. cap. 10. Mainardo lib. 8. cap. 6. Quinetiam hoc idem statuit Gregorius Papa X in Concilio Lugdunensi, & refertur in cap. *Statutum*, de præbend. in 6.

XVII. Observandum postremò, non decurrere præfatos sex menses quamdiu perdurat legitimum impedimentum. Antonius Faber in suo Codice, lib 1. tit. 3. defin. 17. neque dum vacat Episcopalis Sedes, cap. penult. ne Sede vacante; his

O enim

enim casibus non incurritur negligentiæ culpa, ob quam locus devolutionibus aperitur; adeò ut Innocentius Papa III. cap. *Quia diversitatem*, de concess. præbend. sanciat semestre nullatenus decurrere tempore suspensionis Collatoris, quamvis ejus culpâ contractæ; quia non potuit ei vitio verti negligentiæ culpa, cùm careret potestate.

CAPUT IV.

De datis à Rege Galliæ Indultis ac Expectativis.

POTITUR Rex Galliæ circa Beneficia jure Indulti, seu Expectativæ gratiæ. Est verò Indultum Regium, rescriptum vel schedula, Gallicè *Brevet*, in favorem quorumdam Officialium. Hi sunt Supremus Regni Cancellarius, Præsides & Consiliarii Parisiensis Parlamenti, quibus mandat Rex in vim Papalis gratiæ, quam Eugenius IV. & Paulus III. Romani Pontifices Regibus Franciæ indulserunt, ut Prælati collatores singuli semel dumtaxat in vita sua, & non ultra, provideant nominato Indultario de proximè vacaturo Beneficio, cujus annui proventus, deductis omnibus expensis & oneribus, pertingant ad taxam constitutam. Ea porrò taxa fuit hactenus ducentarum librarum Parisiensium. Verùm cùm hæc summa pro dignitate personarum tennior censeretur, Clemens Papa IX. eam demùm auxit ad sexcentas annuas libras. Secretarii quoque ejusdem Parlamenti, nec non Magistri libellorum supplicum, etsi nulla horum mentio fiat in rescripto Pauli III. ex usu tamen Franciæ fruuntur eadem gratia Indultorum Regiorum, quasi Supremæ ejusdem Curiæ aggregata membra. Bengeus tit. de canonicis institutionum conditionibus, §. 4. numero 16.

II. Novissimè aucta sunt Indultariorum Regiorum privilegia. Cùm enim Pauli III. Bullâ, quam, in Niceensi Colloquio anni 1538. Franciscus I. impetraverat, excluderentur Parisienses Senatores à quibuscunque Regularibus Beneficiis, nisi Ipsi forent Regulares: & cùm plerumque non aliæ Præbendæ ipsi assignarentur à collatoribus quàm Parochiales tunc temporis vacantes, quas acceptare munia Senatoria vetabant: & demùm cùm nimium exilis & modicus videretur pro personarum dignitate librarum ducentarum redditus, ad Regis Ludovici XIV. rogatum Clemens IX. per Bullam anni 1667. sextodecimo Calendas Aprilis, quam refert integram Joannes Doviatus in suo Juris Ecclesiastici Specimine, indulsit Clericis Senatoribus, ut jure Regiæ nominationis possint in Commendam obtinere Regularia Beneficia anteà commendata: Item ne ipsis Parochialia Beneficia collatores assignent: Postremò ne ulla Beneficia infra sexcentarum librarum proventum annuum acceptare compellantur. Statuit insuper ut Indultarii post sibi collata sub titulo Commendæ Regularia Beneficia per ordinarios Collatores, teneantur intra octo menses novam Commendam à Sede Apostolica impetrare, & jura Cancellariæ Apostolicæ persolvere; alioqui vacabunt ea Beneficia, cessabitque Præcedens ipsorum Commenda ipso jure: his quoque accedet obligatio fructus perceptos restituendi. His adjungit confirmationem ejus quod Paulus III. constituerat,

tuerat, nimirum collatores Cardinales eximi ab illa obligatione Beneficia conferendi Regiis Indultariis. Præterea cùm Senatorum alii Clerici sint, alii laïci, jus conceditur laïcis, quibus Rex Indultum concesserit, ut possint loco sui nominare ad Beneficia pro suo arbitrio Clericum qui sit de Parisiensis Curiæ numero ac gremio, ut conceditur expressè per præfatas Pauli III. & Clementis IX. Litteras.

III. Ubi simul concurrunt cum Indultariis Graduati, aut etiam cum Indultariis Apostolicis Regii Indultarii, servandus est hic ordo. Præferendi sunt Regiis Apostolici Indultarii: sed Regii Graduatos Universitatum quoscunque excludunt, juxta Francisci I. Edictum anni 1541. Utrobique enim æquum est inferiorem dignitatem eminentiori cedere, juxta cap. *Hi qui*, & cap. *Si à Sede*, de præbend. in 6. Et hoc idem declaratur rescripto Pauli III. quoad concursum Apostolicorum aut Regiorum Indultariorum. Id rescriptum refertur integrum à Chopino lib. 1. de sacra Politia, tit. 5. num. 16. & in volumine primo rerum Sacri Cleri Gallicani, tit. de Indultis.

IV. Oblata sibi litigiosa Beneficia possunt recusare tam Indultarii quilibet, quàm Graduati; habentque jus alia non litigiosa requirendi. Chopinus d. tit. 5. num. 20.

V. Indultarii, tam Regii quàm Apostolici, qui utrique dicuntur quoque Mandatarii, ob mandatum de providendo, nullum jus habent ad Beneficia per resignationem aut permutationem vacantia, cap. unico, de rerum permut. in 6. & cap. 2. de renunciat. in 6. & Clement. unica de rerum permutat. Concilium Viennense sub Clemente V. Neque ad ulla Beneficia patronatus laïcalis, can. *Decernimus*, 16. quæst. 7. Concilium Trident. sess. 15. cap. 9. de reform. Quibus juribus neque Papa, nisi ex gravi & urgente causa, neque Rex derogare possunt. Ratio in promptu est de indultis Regiis: cùm enim hæc mandatis Apostolicis succeserint, in quibus cavetur de immunitate jurispatronatus laïci, eodem quoque jure circumscribi debent. Præterea mandatis, ac indultis non sunt obnoxiæ Dignitates electivæ. Clement. 1. de præbend. Rebuffus in praxi, tit. de clausulis mandatorum, num. 33. Idque postremò decernitur Caroli IX. Edicto anni 1569. artic. 2. quo simul eximuntur Præbendæ Theologales, Præceptoriales, atque Pœnitentiariæ à juribus Indultariorum & Graduatorum. De Graduatis tamen contrarius usus invaluit circa Præbendas Theologales.

* VI. Circa Regia Indulta quæritur de Consiliariis Curiæ Parisiensis, qui ex vi Regii Indulti simul quoque provisi sunt de Ecclesiastico Canonicatu. Isti quidem dum serviendo Curiæ ministeriis absunt à Choro, fruuntur quidem Præbendarum suarum proventibus seu fructibus, sed privantur distributionibus Chori, quæ non nisi assistentibus in Choro persolvendæ sunt. Ad hæc confirmanda multa proferuntur Curiæ supremæ Parisiensis judicia, quæ referuntur à Loveto & Brodeo ejus Scholiaste lit. *C*, cap. 24. Quando tamen vacant à Curia si Choro intersint, lucrantur distributiones. Idem juris fuerat olim attributum Regalis Cappellæ Cantoribus per Diplomata Clementis VI. & Pii II. ut fructibus potirentur suarum, in quibus provisi sunt, aliarum Ecclesiarum; sint tamen privati manualibus distributionibus quandiu à Choro absunt aliarum, quibus aggregati sunt, Ecclesiarum, ut inserviant Regiæ Capellæ. Sed cùm per vices inserviant Cappellæ Regiæ, quo tempore desinunt ipsorum ministerii vices, tenentur aliarum Ecclesiarum Choro interesse, alioqui distributionibus frustrantur, nec eas faciunt suas. Idque statuitur Edicto Melodunensi Henrici III. cap. 7. *Cantores*, inquit, *nostra Capella*, *post-*

quam servitii nostri tempus expleverint, teneantur residere, & actu inservire in Beneficiis & Prebendis quarum habent provisionem, sub pœna jacturæ fructuum Prebendarum & Beneficiorum residentiam exigentium.]

V I I. Quilibet in Gallia Beneficiorum collator non potest Regio indulto plusquam semel gravari in vita sua: & postquam semel ex indulto contulerit, jus habet quemvis posteriorem indultarium repellendi. Capitula verò cùm non moriantur, possunt unico, & non ampliùs, indulto gravari ad singulas Regum mutationes, ex Constitutione Henrici I I. anni 1550.

V I I I. Stylus in praxi iste servatur. In Primis fit significatio Regiæ nominationis (quam vocant *Brevet de nomination*) ab indultario seu mandatario, aut (ut vulgò dicunt) Brevetario, vel ab ejus procuratore, Notario præsente cum duobus testibus, qui subscribunt processui verbali, in quo apponitur acceptatio, vel alia quæcumque fuerit responsio Collatoris, cui fuerit significatum. Postmodùm adveniente congruentis Beneficii vacatione, fit peculiaris eidem Collatori sub iisdem formulis altera significatio, cum requisitione vacantis Beneficii: qua requisitione jus acquiritur ad idem quod vacat Beneficium. Debet verò istud indultum postremò insinuari apud Tabularium publicum Ecclesiasticum: quod ita necessarium est, ut per magni Consilii Regii placitum decisum fuerit, hujus insinuationis omissione vitiari totam nominationem, ejusque effectum præpediri. Tarradus disp. 3. q. 10. n. 26 Ex quo facta est secunda ista significatio, non potest Papa deinceps prævenire, cùm jam res integra non sit ob præviam Regiæ manus appositionem. Rebuffus in Concord. rubrica de mandatis Apostolicis, §. *Declarantes*, vers. *Jure præventionis*.

I X. Ubicumque non præcesserit significatio, sive mandati Apostolici, sive indulti Regii, sive nominationis, aut Gradus Universitatis, nullum in rem jus acquiritur, cap. *Tibi qui*, de rescript. in 6. cap. *Si clericus*, de præbend. in 6 Peleus lib. 1. Actuum forensium, art. 6.

X. Mandata Apostolica, & indulta Regia, quamvis fuerint collatori significata, non annullant quidem posteriorem Beneficii vacantis factam alii collationem, hæc enim collatio tenet: sed collator compelletur providere mandatario aut indultario de pensione æqualis redditus cum illo inofficiosè collato Beneficio, donec illi alterum primum vacaturum congruum Beneficium contulerit, c. *Inter cætera*. & cap. *Dilectus*, il 1. & cap. *Dilectus*, il 2. de præbend. Sicque judicatum à Senatu Parisiensi refert Louetus lit. *P*, tit. 6. Haud ita pridem juxta Regiorum Indultorum pro Senatoribus aliisque Officialibus Parisiensibus amnem Ligerim non transiliebant; sed jam totâ Regni ditione diffunduntur.

X I. Alterum recensetur Regiorum Indultorum genus pro felici ad Regnum adventu. Aulicorum ambitio & adulatio jus istud introduxit; cui novæ introductioni Senatus Parisiensis plerumque fortiter intercessit, existimans satis detractum Ecclesiæ fuisse per Regaliam & Indulta in favorem suorum Officialium constituta nec patiens alios concurrentes ac rivales, per quos Beneficia, ad quæ aspirant, sibi detrahi possint; ideóque novum istud Indultariorum genus frequentibus Senatusconsultis submovit ac repulit, ut testatur Brodeus in Louetum lit. *P*, tit. *Præbenda felicis ad Coronam adventus*, Bordenaus lib. de Curiis Ecclesiasticis, cap. 1. num. 28. & 33. Mornacius ad l. 4. §. 4. D. de officio Proconf. allegantes Parisiense Senatusconsultum solemnius in Togis purpureis, Januarii 7. anni 1616. præsidente Verduno, conformiter ad requisitionem Advocati Regii Lebret, contra petitorem Canonicatus Constantiensis: & aliud ejusdem Senatus, Decembris 13. anni 1612.

quo

quo fuit exclusus alter Indultarius fundatus super prima vacatione post exhibitum Regi ab Episcopo sacramentum fidelitatis: contra hunc conclusit Regius Advocatus Servinus, eoque requirente repulsus fuit petitor à Baionensi Canonicatu. Circa duo ista indultorum genera pro felici ad Coronam adventu, & pro præstito per novum Episcopum sacramento fidelitatis, diversa sibique invicem pugnantia prodierunt Senatusconsulta, prout nunc petitorum gratia & favor, nunc ipsa petitionis iniquitas Judices in contrarios sensus impellebant. Ipseque Louetus profert Parisiensia aliquot judicia duorum illorum generum indulta confirmantia. Sanè Aulicorum avaritia & ambitio, nisi reprimantur, Ecclesiam miserrimè dissipabunt, novasque adhuc artes ultra jam commemoratas excogitabunt, pro nuptiis Regiis, pro natalibus Primogeniti Franciæ, aut etiam insequentium liberorum; pro nova victoria, aliaque in infinitum.

XII. Regis indulta, quemadmodum mandata Apostolica expirant, illa Regis, hæc verò Pontificis morte, à quibus fuerat concessa gratia expectativa, cap. *Si super gratia*, de offic. delegat. in 6. cap. *Si cui*, de præbend. in 6.

CAPUT V.

De Regiis ad Prælaturas nominationibus, & aliis juribus Concordati Bononiensis.

I. Convenientibus Bononiæ Leone X. Pontifice, & Francisco Franciæ Rege editum fuit amborum consensu quod vocant Concordatum, per quod abolitis in Regno Franciæ electionibus communibus ad Prælaturas majores, & rejectis Basileensis Concilii Decretis, Pragmaticaque Sanctione, attributum est Regi Galliæ jus nominationis ad vacatura Regni Beneficia Consistorialia, Episcopatus, & Abbatias, de quibus Papa consuevit in Consistorio providere; eoque mediante privilegio Papa vicissim obtinuit à Rege earundem Prælaturarum annatas, quas exsolvi prohibuerant Sinodus Basileensis, & ibi procusa Sanctio Pragmatica, recepta pridem & approbata in eodem Regno per Concilium Nationale Turonense, quæ conformis erat celebri illi & antiquiori alteri Pragmaticæ Sanctioni, quam Sanctissimus Rex Ludovicus IX. ediderat, quâ districtè vetabat pecunias ex suo Regno ad Romanam Curiam transferri.

II Hoc Bononiense Concordatum mox approbavit sub eodem Leone Papa Concilium Lateranense. Itaque non potest Papa de illis Gallici Regni Prælaturis disponere ad libitum, sed solùm in ejus gratiam, quem Rex nominaverit, modò sit idoneus & capax. Secus verò agendo non admittetur collatio. Concord. tit. de Reg. ad Prælatur. nomin. §. 1. Et isti Regiæ nominationi locus est, sive vacet Prælatura per obitum, sive per resignationem, sive per juridicam depositionem. Ne verò diutiùs Prælaturæ vacent, illi quos Rex nominaverit, tenentur obtinere Pontificiam provisionem intra novem menses à notitia habita ipsius nominationis; aut saltem probare tenentur suam ad impetrandas provisionis Bullas diligentiam, alioqui caduca & irrita evadet nominatio, juxta Henrici III. Edictum in Comitiis Blesensibus, art. 5. & aliud Edictum anni 1580. artic. 12.

III. Regi sex conceduntur menses ad nominationem, computandi à die primùm vacantis Ecclesiæ. Sed si nominatus judicetur indignus, ideóque repulsam patiatur à Papa, relinquuntur adhuc Regi tres menses recensendi à die significatæ à Papa repulsæ, intra quos poterit aliam personam magis idoneam nominare. Rebuffus in Concord. d. §. 1. verbo *Provideri.* Id officium si Rex negligat, tum demùm Papa conferet cui libuerit, d. tit. Concord. de Reg. ad Prælat. nomin. §. 1.

IV. Cæterùm si Prælaturæ Gallicanæ vacent per obitum in Curia Romana, tum demùm potest Papa, non expectatâ Regis nominatione, pro suo arbitrio conferre personis, quæ nullatenus sint Regi suspectæ. Concord. d. tit. §. 1. Per vacationem in Curia Romana intelligitur etiam obitus Prælati in vicinia, sive Romanæ urbis, sive alterius loci, in quo existat Romana Curia. Hæc vicinia computatur duarum per circuitum dietarum, juxta cap. *Præsenti*, de præbend. in 6. Dieta verò computatur viginti milliarium, l. *Vicena millia*, D. si quis cautionib. observat Glossa d. cap. *Præsenti.*

V. At ubi vacabunt Prælaturæ Gallicanæ in Romana Curia aliter quàm per obitum, sed per resignationem, alióve modo; non poterit Papa eo casu conferre, quàm per Regiam nominationem. Cùm enim sibi soli reservet Papa in Concordato absolutam facultatem sine Regia nominatione disponendi de Dignitatibus Gallicanis in Romana Curia per obitum vacantibus, in cæteris verò jus Regiæ nominationis salvum fore promittat; hinc sequitur ut si Romæ vacet Beneficium alia ratione quàm per obitum, jus Regiæ nominationis subsistat. Rebuffus in d. §. 1. vers. *Per obitum.* Duarenus lib. 5. de benefic. cap. 12.

VI. Sunt & aliæ pleræque concordati conventiones, quæ in hoc Regno vim habent. In primis omnes antiqui Juris reservationes Beneficiorum ad Romanam Curiam, quæ multiplices in Jure Canonico leguntur; reducendæ sunt in hoc Regno ad solam in Romana Curia vacationem per obitum in Beneficiis Consistorialibus: in minoribus autem Beneficiis, etiam per resignationem, & per depositionem in eadem Romana Curia. Concord. tit. de reservationibus sublatis. In eodem Concordato, tit. de mandatis Apostolicis, prætereà reservatur Papæ una expectativa gratia seu mandatum Apostolicum unum de providendo erga Collatorem in Regno habentem sub collatione sua decem aut plura Beneficia usque ad quinquaginta. Erga verò habentem quinquaginta, vel plures collationes reservat sibi Summus Pontifex duo mandata quoscumque Graduatos excludentia. Sed Concordato posterius Concilium Tridentinum sess. 24. cap. 19 de reform. abolet reprobatque mandata de providendo, gratiasque expectativas & induita. Alterum Concordati jus est, ut causæ omnes Ecclesiasticæ in Regno emergentes, absque citatione ad Romanam Curiam, (exceptis majoribus) terminentur apud ordinarios locorum Judices Tertiò, ut non liceat provocare, nec ad Papam quidem, omisso medio Tribunali Ecclesiastico. Id conformatur Civilibus Legibus edicentibus gradatim appellari l. *Præcipimus*, C. de appellation. & in Authent. de appellation. & intra quod tempus, §. ult. collat. 4. Jus verò Canonicum commune permittit saltum, omissóque medio appellari ad Papam, can. *Si quis*, can. *Omnes*, can. *Ad Romanam*, can. *Ideò*, 2. quæst. 6. Quartò, ut irrita sit appellatio à gravamine in quacumque instantia ante sententiam definitivam, nisi tale sit gravamen, ut in definitiva sententia nequeat reparari. Quintò, ut si à Metropolitano, aut alio Judice Papæ immediatè subdito appelletur ad Supremam Sedem, causa ipsa judicetur in partibus Regni per commissos à Papa Judices usque ad finem litis, id est usque ad tertiam

tertiam conformem sententiam definitivam ; nisi ob causam denegatæ justitiæ,vel ob justum in eo loco metum , quo casu committenda erit causa in partibus convicinis. Sextò , ut Judices à Papa commissi ac delegati causas in partibus terminent intra biennium , sub pœnis excommunicationis & propriorum Beneficiorum privationis ipso facto incurrendis. Sanctæ tamen Romanæ Ecclesiæ Cardinales,& Romanæ Curiæ Officiales actu exercentes , licèt in Galliæ partibus degant , suas poterunt causas agitare in Curia Romana , si judicio conveniantur Rei , & ad ipsam suas , quibus impetuntur , lites evocare. Hæc omnia statuuntur in Concord. tit. *De causis.*

CAPUT VI.

Jura Graduatorum circa vacantia Beneficia Regni.

I. DEUS pro summo beneficio pollicitus olim fuit Ecclesiæ suæ Jerem.3. *Dabo vobis Pastores, ut pascant vos scientiâ & doctrina.* Et sapientissimè loquitur à Deo inspiratus Propheta Malachias cap.2. *Labia Sacerdotis custodient scientiam, & legem de ore ejus requirent, quia Angelus Domini exercituum est.* Quocirca Pragmatica Sanctio in Basileensi Concilio edita , & in Galliæ Regno à Rege Carolo VII. à Clero universo , & à Parisiensi Senatu recepta, providens ut eruditis viris Præbendæ conferrentur , permulta in favorem Graduatorum constituerat , quæ post hujus Sanctionis abrogationem retenta sunt ac instaurata per Concordatum Bononiense , & in Lateranensi Concilio comprobata , sicut hîc subjiciam.

II. Distinguuntur Graduati in simplices & Nominatos. Nominati dicuntur , quos privilegio decoratæ Regni Universitates expresse ad vacatura Beneficia nominaverunt. Isti ergo debent tum has nominationis suæ literas,tum attestationem temporis studiorum suorum, tum etiam Literas Gradus sui Collatoribus exhibere. Graduati verò simplices sunt qui carent Universitatis, in qua studuerunt nominatione , sed proferunt Collatoribus Literas Gradus sui , simulque temporis quo studuerunt attestationem. Et quidem utriusque generis simul comprehensis Graduatis affectatur tertia pars Beneficiorum vacantium,adeò ut non sit liberum Collatoribus ordinariis, aut etiam Patronis Ecclesiasticis alteri cuiquam conferre, vel alterum præsentare instituendum. Secus est de laicis Patronis , quorum libertas manet intacta. Igitur quæcumque Beneficia his quatuor mensibus anni, Januario, Aprili, Julio , & Octobri vacant, solis conferuntur Graduatis , nisi horum aliquos vel Apostolici Mandatarii ; vel Regii indultarii (qui sanè jus habent ut Graduatis præferantur) excludant. Isti porrò quatuor menses ita inter Graduatos distribuuntur , ut Januarius & Julius solis Nominatis affectentur ; Aprilis verò & October solis Graduatis simplicibus. Ita statuit Concordatum tit. de collationib.§. *Præfatique ordinarii.*

III. Ex utroque parente Nobiles Clerici privilegio decorantur, ut sufficiat eis minus studiorum tempus,modò debitis attestationibus hanc probent Nobilitatem. Sufficit enim illis triennio studuisse in ea Jurium Facultate in qua Gradum Baccalaure

laurei sumpserunt : cùm tamen in aliis Juris Civilis, aut Canonici Baccalaureis quinquennium studii exigatur secundùm Ludovici XII. Regis Edicta anni 1498. artic. 5. & anni. 1510. artic. 8. 9. 10. 11. & 12 & Henrici III anni 1585. ipsumque Concordatum tit. de Collation. §. *prætereà*. Ubi etiam assignatur decennium studiorum in Magistris Licentiatis, aut Baccalaureis formatis in Theologiæ Facultate. At verò in Doctoribus ac Licentiatis in Jure Canonico & Civili, aut in Medicina, septennium. In Magistris ac Licentiatis Artium ab ipsa Logica inchoatorum, quiquennium. Excepto autem Jurium præfato Baccalaureatu, in cæteris omnibus Gradibus tam Plebeii quàm Nobiles Clerici pari jure gaudent.

I V. Quin etiam Beneficia curata locorum muratorum, quocumque anni mense vacent, non nisi Graduatis conferri possunt. Concord. tit. de collation. §. *Statuimus quoque quod Parochiales* : & Edictum Henrici III. anni 1585.

V. Inter plures Graduatos simplices jus habent Collatores mensibus ipsis affectatis præferendi cæteris quemcumque libuerit. Sed inter Graduatos nominatos necessitas eis incumbit præferendi eum qui prior fuerit nominatus. Concord. d. tit. de colla . . *tatuimus quoque & ordinamus*. At si uno eodemque anno plures Graduati nominati concurrant, præferendi sunt Doctores Licentiatis, & hi Baccalaureis. n diversis autem Facultatibus Theologi Doctores Jurium Doctoribus, & hi Medicinæ Doctoribus præferendi ; sicut etiam Canonum Doctor Juris Civilis Doctori, utpote dignior, d. §. *Statuimus quoque & ordinamus*. Ubi etiam præferri jubentur Theologiæ Baccalaurei licentiatis in utroque Jure, vel in Medicina; & Baccalaurei in Jure Magistris Artium.

V I. Requiritur quod attinet ad Graduatos nominatos, ut ipsis concessa nominatio fuerit ab Universitate tempore Quadragesimæ: aliis enim anni temporibus factæ nominationes nullius roboris sunt. Quo etiam Quadragesimali tempore necesse est tam simplicibus quàm nominatis Graduatis exhibere quotannis Collatoribus & Patronis Ecclesiasticis copiam Literarum Graduum suorum, & temporis studiorum attestationem, necnon (si occurrat) Nobilitatis, & Literas pariter nominationis, easque insinuare. Quorum si quid neglexerint, jus suum pro anno illo amittunt, & aliis factæ collationes subsistunt. Quinimò si Graduato qui prædicta non exhibuerit, aut non insinuaverit statuto tempore, collatum fuerit Beneficium mensibus Graduatorum vacans, collatio illa rescindetur, juxta prædictas Ludovici XII. & Henici III. Constitutiones, ipsumque Concordatum tit. de collat. §. *Prafatique*: Louetum lit. *G*, cap. 3. Despeisseum de benefic. tit. 3 num. 43. Porrò præfatæ Nobilitatis attestationes efflagitant quatuor testes, qui deposuerint jurati coram Judice ordinario loci nativitatis, eoque absente qui se Nobilem prætendit. Concord. tit. de collation §. *Cùm verò* : & Henricus III. in dicta Constitutione anni 1585.

V II. Graduatis quibuscumque in ipsis etiam Beneficiis quæ Graduatorum mensibus vacant, præferuntur primò Mandatarii Apostolici. Concord. tit. Mandatis Apostolicis, §. *Declarantes* : etiam postquam mandatarius Apostolicus primum vacans Beneficium recusaverit eo quòd incertum ac litigiosum esset ; quod Senatusconsultis Parisiensibus judicatum refert Chopinus lib. 1, de sacra Politia cap. 5. num. 10. Secundò præferuntur quibuscumque Graduatis Indultarii Regii de Senatu Parisiensi assumpti, secundùm Francisci I. Edicta annorum 1541. & 1543. ut tradit Lonetus littera *B*, num. 16.

V III. Cessat quoque Graduatorum privilegium, si Papa rebus integris in Graduatorum mensibus prævenit Collatorem ordinarium, alicui conferendo. Concord.

Concord. tit. de mandat. Apostolicis, §. *Declarantes*. Cessat pariter si Graduatus Beneficium possidet reddens annuos ducentos florenos, Concord. quam summam Lovetus lit. *B*, num. 1. exponit æquivalere ducentis nostri temporis nummis singulis trium librarum. Quam ob causam Graduati tenentur sub pœna nullitatis Beneficia quæ habent, eorumque annuum valorem exprimere, quemadmodum & illi qui a Papa intendunt aliquod Beneficium impetrare. Concord. tit. de collation. §. *Volumus*. Cessat insuper Graduatorum privilegium in Beneficiis per resignationem, aut permutationem vacantibus in mensibus ipsorum, d. §. *Volumus*. Eis enim sola reservantur quæ per obitum vacant Beneficia. Ranchinus Decisionum part. 5. conclus. 411. Despeisseus de Benefic. tit. 3. Denique cessat Graduatorum jus in Dignitatibus Ecclesiarum, tam Collegiatarum, quàm Cathedralium primariis, & in Præbendis Theologalibus, Pœnitentialibus, & Præceptorialibus, quas omnes eximi declarat a juribus Graduatorum & Indultariorum, omniumque gratiarum expectativarum, atque etiam à præventionibus Romanæ Curiæ, Henricus Rex IV. Edicto Maii anni 1596. art. 2. & alio Edicto Decembris anni 1606. art. 1.

IX. Tempus intra quod Graduati, tam simplices quam nominati debent vacans Beneficium petere, sex mensibus terminatur: quibus exactis ab eodem Beneficio excludendi sunt, nisi per eos non steterit, legitimumque obstiterit impedimentum, juxta cap. *Quia diversitatem*, de concess. præbend. Deselva tract. de Benefic p. 3. q. 6. Rebuffus de nominationib. q. 20. n. 1, & 2.

CAPUT VII.

De Jure Patronatus.

I. QUEMADMODUM mandatis Apostolicis, indultis Regiis, Graduatorum privilegiis, sic etiam Patronorum præsentationibus minuitur Collatorum ordinariorum libertas. Vacantem namque Præbendam juripatronatus subditam non potest Ordinarius alii conferre, quàm quem Patronatus ei præsentaverit, modò non sit incapax ratione canonici alicujus impedimenti.

II. Neque etiam potest resignari in favorem, aut simpliciter resignatum Beneficiū jurispatronatus alteri conferri citra Patroni consensum, juxta constantem omnium Doctorum sensum, ut ait Azorius p. 2. lib. 8. c. 8. q. 1. Excepto quod Papa & Legatus derogare possunt juripatronatus Ecclesiastico, sed non Laico, ut infrà declarabimus.

III. Tribus modis juspatronatus acquiritur. Primò fundatione, per contributionem soli seu areæ ad superædificandam Ecclesiam. Secundò ipsa Ecclesiæ ædificatione ac fabricâ. Tertiò dotatione ipsius Ecclesiæ, ut dicit Glossa in can. *Pie mentis*, 16. q. 7. Quamvis enim inconveniens sit tractari à laicis Ecclesiastica negotia, cap. *Quamvis*, de decimis; ipsa tamen vult Ecclesia hanc suis etiam laicis benefactoribus referre gratitudinem, hominumque ad hæc pia officia voluntatem excitare, can. *Decernimus*, 16. quæst. 7.

IV. Dividitur communiter juspatronatus in Ecclesiasticum & Laïcum, inter quæ tres interveniunt differentiæ. Prima in eo est, quia Patronis laicis Jura non amplius concedunt quàm quatuor menses ad præsentandum: at habentibus Ecclesia-

P sticum

sticum Patronatum sex menses indulgentur, cap. unico, de jurepatron. in 6. Secunda differentia est, quia Patronis laicis conceditur variare ac retractare primam suam nominationem ad alterum præsentandum, sive quia Ordinarius primam ejus præsentationem noluerit admittere, cap. *Pastoralis*, de jurepatr. sive quia ipse Patronus sponte retractaverit, antequam prior à se nominatus fuerit institutus ac provisus: enim verò cessat resiliendi facultas post factam à Prælato institutionem, cap. *Quod autem*, eod. tit. & cap. 2. ut lite pend. nihil innov. in 6. Tertium demùm discrimen est, quia potest Papa, ejusque Legatus à latere propriâ authoritate de Beneficio vacante jurispatronatus Ecclesiastici ad suum libitum disponere citra Patroni consensum; cùm tamen hoc minimè possit citra consensum Patroni in Beneficio jurispatronatus laici, cap. *Cùm dilectus*, & ibi Glossa in praxi recepta, de jurepatron. Et absolutè juspatronatus laïcus est id quod fundatur à laïca persona, vel etiam ab Ecclesiastica persona sed de bonis patrimonialibus, & non Ecclesiasticis; quod etiam debet in ipsa fundatione protestari.

V. Provisio Superioris ad Patroni præsentationem non dicitur propriè collatio, sed institutio; quia liberum ei non est de alia persona providere, nisi de præsentata, modò non sit incapax; & debet Prælatus pro suo officio de moribus præsentati prudenter inquirere, ejusque examinare capacitatem. Sed si duo, pluresve Patroni diversas personas nominent, & sint æqualia horum suffragia, liberum est Superiori quem horum maluerit præferre; sed secundùm conscientiam debet præferre digniorem. Joannes Andreas, Panormitanus, Armilla.

VI. Tametsi Jure communi præsentatio quoque ipsa Patroni laici possit validè à Papa præveniri, dummodò per expressam clausulam Papa eidem derogaverit, hoc tamen non recipitur in Regno Franciæ, in quo recipitur & approbatur in ejusmodi casu appellatio tanquam ab abusu. Solaque præventio Patroni Ecclesiastici per Papam admittitur in hoc Regno, non tamen nisi cum clausula expressa hujus derogationis; quæ quidem extra Galliam, & de Jure communi non est necessaria, nisi contra Patronum laïcum. Charondas lib 7. responsorum, cap. 195. Bleinianus. lib. 1. praxis, cap. ult.

VII. Patronus quantumvis Clericus aut Sacerdos ad Beneficia idoneus, non potest seipsum præsentare, cap. *Per nostras*, de jurepatron. Etenim debet esse personalis distinctio inter dantem & accipientem, cap. *Ad nostram*, de institution.

VIII. Regula discernendi juspatronatus Laïcum ab Ecclesiastico hæc est. Si juspatronatus acquisitum fuerit contribuendo bona laica, seu patrimonialia in favorem Ecclesiæ, censebitur laicum, etiamsi contribuens sit Clericus, aut etiam Sacerdos. Erit verò Ecclesiasticum juspatronatus, si de bonis Ecclesiæ quæsitum fuerit, quamvis Patronus sit laicus, ut contingere potest in Ecclesiarum Æditluis seu, Matriculariis, Gallicè *Marguilliers*, aut in Officialibus quibus jus illud ex fundatione quæsitum fuerit; si tamen Rebuffo credendum sit lib. 1. praxi, cap. 14. num. 5. 6. & 7. mihi enim non videtur fundari posse hac in re juspatronatus: Matricularius enim est quidem administrator, sed non dominus rerum Ecclesiæ. At si juspatronatus sit mixtum, partim ex bonis laicis, & partim ex bonis Ecclesiasticis, quia favores sunt ampliandi, præsertim in casibus gratitudinis & remunerationis, favendum est illi parti in quam Jus majora privilegia censuit conferenda, ut liquet in Jurepatronatus Laico comparato cum jurepatronatus Ecclesiastico, minùs quàm Laicum favorabili. Ideóque juspatronatus mixtum iisdem gaudere privilegiis, quibus

bus merè Laicum, affirmant Parisius consil. 35. Rebuffus in praxi, tit. *Tertia pars signaturæ:* Melchior Pastor lib. 1. de Benef. cap. 19. num. 31. Nec refert si quis objectet ma us dignum, qualia sunt bona Ecclesiastica, debere ad se trahere minus dignum, ut sunt bona laica, cap. *Quod in dubiis*, de consecr. Eccles. Hæc enim cessat regula, ubi minùs dignum favorabilius est digniore: ipsaque Glossa in hoc cap. *Quod in dubiis*, verb. *Consecratio*, fundat contrariam propositionem in materia in qua versamur jurispatronatus, quod cùm sit sacrum, trahitur tamen ab ipsis profanis bonis cum quibus conjungitur; atque ita transit cum bonis profanis ad hæredes & successores.

IX. Tempus verò præsentandi in jurepatronatus mixto est sex mensium, sicut in purè Ecclesiastico. Ea est enim mutua privilegiorum communicatio, ut sicut jus Laicum tribuit juri Ecclesiastico patronatûs, ut Papa vel Legatus illi derogare non possit; ita in hac eadem materia jus Ecclesiasticum tribuit juri laico patronatûs semestre ad præsentandum; in quo tamen variare non liceat, ne jus mixtum ma ora sortiatur privilegia quàm jus merè laicum patronatûs. Rochus de Curte tract. de jurepatron. §. *Septimò quæro*: Pastor d. lib. 1. cap. 19. num. 9.

X. Fieri à Patrono præsentatio potest, vel immediatè per se, vel per procuratorem cum speciali mandato. Item per tutorem aut curatorem Patroni. Item per syndicum vel œconomum, si juspatronatus ad Universitatem, vel ad Capitulum pertineat. Prætereà per maritum patronæ uxoris, & per usufructuarium prædii vel hæreditatis, cui juspatronatus annectitur. Similiter & per colonum conductum ad longum tempus, cap. *Ex literis*, de jurepatron. Quinetiam per sequestrum. Deselva part. 2. quæst. 6. Loisellus de officiis lib. 5. cap. 2. Corasius in centur. cap. 48. Mainardus lib. 2. cap. 41. Despeisseus de Beneficiis cap. 3. num. 23. Creditori autem, qui rem sequestrari fecit, præsentare non permittitur, cap. *Cùm Bertoldus*, de re judic. Et si proprietarius præsentaverit præsentatus ab usufructuario venit præferendus. Idemque sentiendum de sequestro & possessore bonæ fidei, quoniam non tam proprietas quàm possessio in præsentatione attendi debet, ex hac ratione, quia fructus sequuntur possessionem magis quàm proprietatem; jus autem præsentandi censetur in fructibus fundationis. Deselva part. 2. quæst. 7.

X I. Forma præsentandi hæc est, ut præsentatus, si fieri potest, exhibeatur Collatori: & si plures præsententur à pluribus Patronis debent omnes exhiberi, ut Collator ex illis eligat quem sibi visum fuerit. Ubi tamen præsentatus non comparuerit, præsentatio à Patrono, ejusve procuratore facta sustinebitur, si præsentatus sit alioqui benè notus, & capax judicatus ab Ordinario. Riccius decis. 156. & 158. Post exhibitionem p æsent tio debet apud Acta Ecclesiastica insinuari.

X I I. Licèt Patronus seipsum præsentare non possit, cap. *Per nostras*, de jurepatron. unus tamen Patronus, si plures sint, potest ab aliis Compatronis validè præsentari, ut docet Glossa in cap. *Consuluit* verb. *Concedant*, de jurepatron. idque probat argumento cap. *Cùm in jure*, de elect. ubi approbatur electio quam plures compromissarii fecerunt in favorem unius de suo numero compromissarii. Panormitanus in d. cap. *Per nostras.* Potest etiam procurator à Patrono indefinitè constitutus ad præsentandum prout ei visum fuerit, ipsum à quo mandatum habet Patronum præsentare. Secus tamen si Patronus ipse seipsum in mandato designaverit præsentandum; tunc enim perinde est, ac si seipsum immediatè præsentaret. Riccius decis. 197. Pastor loco cit. num. 14.

X I I I. Si plures ejusdem Capituli, Universitatis, vel Collegii jus habeant

præsentandi, debent collegialiter die constituta simul omnes convenire, & inter se de præsentando Clerico convenire. Electus à majori parte cæteris est præferendus & instituendus, cap. *Quoniam*, de jurepatron. Si plures præsentent tanquam unum collegium constituentes cum altero vel pluribus Patronis, illi qui præsentant pro collegio, quamvis sint numero plures, unius tantùm vocis suffragio gaudent. Idemque judicium est, si unius ac ejusdem familiæ, habitâ ratione stirpis unius ex qua universi descendunt, præsentent, juxta Clement. *Plures*, de jurepatron. & c. *Scriptum*, de electione.

X I V. Possessio jurispatronatus acquiritur cum titulo colorato, & bona fide possessoris per præscriptionem, quam multæ præsentationes effectum sortitæ roborarunt. Neque verò sufficit una & altera præsentatio, etiam bonâ fide subnixa, quidquid in oppositum scribant Lovetus litera *P*, num. 20. & ex illo Pastor lib. 1. tit. 19. num. 17. si ante legitimam præscriptionem completam constet de vero alterius titulo. Quod enim nostrum est, sine facto nostro ad alium transferri non potest, leg. *Id quod nostrum*, D. de regul. jur. Sic enim inferretur injuria vero Patrono aut absenti, aut proprium jus ignoranti, & deterrerentur homines ab Ecclesiarum fundationibus, si tam facilè Patronorum jura præripi possent. Sed si præsentator jus illud non possidebat, verum per errorem existimabatur Patronus, debet is qui (a) ad ejus præsentationem institutus fuit, Beneficio privari, ut sancitur cap. *Consultationibus*. de jurepatr. & post tres continuatas electiones excluduntur à jure eligendi illi Clerici, qui tempore sufficienti non probant se præscripsisse, cap. *Cum Ecclesia Sutrina*, de causa possess. & propr. Idemque censendum de collationibus Beneficiorum sine præsentatione factis, quæ nullatenus Patronorum juribus officiunt, quando superveniens Patronus jus suum ac titulum exhibet. Atque ita sæpius Aquisextiensis Senatus judicavit. Anno enim 1652. Martii 18. ad petitionem Patronorum nomine Pellencorum Richardus Assius spoliatus fuit Beneficio sibi ab Episcopo Regiensi collato qui bis illud idem aliis non præsentatis contulerat; remotoque Assio suffectus est Longius à Patronis præsentatus. Idemque Senatus anno 1632 Virollium ab Episcopo Cistaricensi provisum depulit Beneficio, instante Marchione Canilliaco Patrono, idque adjudicavit Cassagnio: tametsi hoc ipsum Beneficium diversis vicibus fuisset ab Antistitibus Cistaricensibus collatum, nullo præsentante. Concilium item Tridentinum præclarè statuit sess. 25. de reform. cap. 9. ubi de titulo non liquet, nullum sufficere ad stabilienda jura patronatus temporum decursum, præterquam illius, quod omnem hominum memoriam excedit, & cui præterea suffragentur multæ indubitatæ præsentationes, quæ ab annis saltem quinquaginta fuerint effectum sortitæ. At verò illud forense axioma, *in Beneficiis ultimum statum esse attendendum*, nihil juvat Loveti opinionem juribus allegatis & æquitati planè repugnantem. Ultimus enim ille Beneficiorum attendendus status supponit jus ambiguum, sed nullatenus præjudicat ubicumque titulus evidens ostenditur, ut constat ex cap. *Consultationibus*, de jurepatron. quod utique in causa ista est decisivum.

X V. In Galliæ Regno possunt Hæretici tolerati, non per seipsos, sed per Catholicos procuratores a se constitutos præsentare ad Præbendas, modò Patroni hæretici nullam certam personam præsentandam in mandato nominaverint vel designaverint, ex Regis Ludovici XIV. Edicto Julii 8. anni 1651. Bengeus de Beneficiis, tit. de oneribus Ecclesiarum, §. 6.

X V I. Certi quidam sunt casus, in quibus jus Patroni suspenditur, eique ad tempus

tempus derogatur. Primò si possessor Beneficii patronati sit expellendus ob defectum tituli, incapacitatem, non residentiam, assequutionem alterius Beneficii incompatibilis, delictum, aut aliam justam causam, non est expectandus Patroni etiam laici consensus, & valet derogatio, tametsi juspatronatus ad Regem pertineat. Rebuffus in praxi, 3.p.tit.de signatura, n. 37.

XVII. Secundò si inter colligitantes alter in alterius jus subrogetur in vim regulæ de subrogandis collitigantibus, aut novæ provisionis, vel rescripti *si neutri*, *si nulli*, non desideratur Patroni, sive laici, sive Ecclesiastici consensus. Riccius decis. 150.

XVIII. Tertium casum ponunt Rebuffus & aliquot alii, si videlicet fiat permutatio de Beneficio patronato, inconsulto Patrono, tam Laïco quàm Ecclesiastico, valet, & potest Episcopus hujusmodi permutationes approbare. Rebuffus in praxi, tit. *Tertia pars signaturæ* n. 40. Papo lib. 5. placitorum, tit. 9. n. .

XIX. Quartò si in Regalia vacet in hoc Regno Beneficium, poterit à Rege, vel ab œconomo Regio conferri sine Patroni Ecclesiastici, non tamen Laïci consensu. Ut enim aiunt Pragmatici Gallicani, Rex utitur in Regalia non solùm jure Ordinariorum, sed etiam Papæ. Renatus Chopinus lib. 1. de sacra Politia, cap. 7. num. 1. Brodeus Loueti Scholiastes in lit. *R*, num. 47.

XX. Non debet Ordinarius instituere præsentatum, nisi probè examinatum & exploratum circa doctrinam mores & canonica impedimenta, cap. *Significasti*, de jurepatron. Alioqui damnationem sibi acquirit, & tenetur Ecclesiæ læsæ damnum sarcire, instar Magistratus qui minùs idoneo tutelam pupilli committit, l. 1. C. de Magistrat. conven. Hoc expressè docent à Rebuffo citati Ancharanus & Cardinalis in Clem. de ætat. & qualit. Angelus de Clavasio in verb. *Restitutio*: ipseque Rebuffus in praxi, tit. de præsentat. & institut. n. 10.

XXI. Præter jus præsentandi alia etiam jura Patrono competunt, honor nimirum præsessionis in Ecclesia patronata; & si ad inopiam vergat, modestè subveniendum est ei ab Ecclesia, cap. *Nobis fuit*, de jurepatr. & 16. quæst. 7. can. *Contra*, & seqq. Potest etiam Patronus, si sit Clericus, de bonis Ecclesiæ rationes exigere, non autem si sit laicus, cap. *Cùm & plantare*, §. *in Ecclesiis*, de privileg. & cap. *In Lateranensi*, de præbend. Pastor. lib. 1. de Beneficiis, tit. 19. num. 35. Potest Patronus in Ecclesia apponere sua Insignia, & honestam sibi Sedem figere. Chopinus lib. 1. de sacra Politia, cap. 2. num. 5. Honor verò processionis quem Patronis sacri Canones deferunt, can. *Piæ mentis*, & can. *Frigentius*, 16. quæst. 7. & cap. *Nobis*, de jurepatron. nihil aliud significat, nisi jus nominandi ac præsentandi, ut ex ipsis locis facilè colligitur: & rectè Glossa exponit in d. can. *Piæ mentis*. Fundatoribus Ecclesiarum permittitur pro iis locis curam habere solicitam, can. *Decernimus*, 16. quæst. 7. Nihilque vulgatius aut receptius his versibus apud Canonistas.

Patrono debetur honos, onus, utilitasque:
Præsentet, præsit, defendat, alatur egenus.

XXII. Jure successionis hæreditariæ juspatronatus ad hæredes transmittitur, nullo habito sexuum discrimine. Glossa in Clement. 2. de jurepatronat. Et licèt hæredes succedant ex testamento, vel ab intestato ex æquis vel disparibus portionibus, tamen in jurepatronatus omnes æqualiter succedunt, nec pluris æstimatur suffragium eius qui ex semisse vel ex dodrante, quàm eius qui successit ex quadrante vel uncia. Nam in juribus honorificis omnes æqualiter succedunt, contrarium verius

quamvis portionibus dispares,ut de jure sepulchrorum definitur in l. *Vel quod*, D. de religios.& sumpt.funer.Quando jurispatronatus hæreditarium est (quale esse semper præsumitur ubi nihil de opposito constat) hæredes quidem succedunt in stirpes, Clement.*Plures*, de jurepatr.Si verò juspatronatus probatur gentilitium, succeditur à solis viris in capita, ut docet Sanlegerius tom.1.cap.32. n. 4. & 6. & 28. & seqq. idemque tom.1.cap.107.num.4.& 5 & Franciscus de Roja,Antecessor Andegavensis in prolegom. ad tit.de jurepatron.cap. 19. circa fin.

XXIII Patroni vel præsentant ut singuli, vel ut componentes collegium, seu Capitulum, seu quamlibet universitatem, cui juspatronatus sit adnexum. Si præsentent ut singuli, nihil necesse est ut vocentur simul, etsi plures existant. Sed si componant collegium cui juspatronatus adhæret,necesse est, ut collegii jure simul conveniant; & si contingat unum aliquem ideò abesse, quia ab aliis convenientibus vocatus non sit,reliquorum simul deliberantium præsentatio, & quæ inde sequetur institutio viribus omnibus destituetur. Si tamen res adhuc sit integra, duretque adhuc tempus à Jure præsentationi præfixum, potest adhuc huic defectui succurri, si Patroni collegiati ex condicto post canonicam singulorum citationem loco certo conveniant ad deliberandum ac eligendum; tunc enim si nemo sit, qui non fuisse vocatum conqueri possit, etiamsi non omnes convenerint, his etiam absentibus reliqui collegialiter adunati validè eligent,& præsentabunt, c. quod autem cap. *Cùm autem*,& cap. *Pastoralis*, de jurepatr. Porrò nominatio Patronorum non tribuit nisi jus ad rem,sed nullatenus jus in re,c. *Cùm laici*, de jurepatr. Ideóque non est sumenda Beneficii possessio,nisi post institutionem, seu provisionem, quâ jus in re ipsa quæritur cap. *Cùm laici*, de jurepatr. Rota in antiq. de jurepatr. decis.7.n.2.Abbas in cap. *authoritate*,n. 7.de institutionib. Lambertinus de jurepatr.lib.2.p.3.q.1.art.1. n. 1. Rochus de Curte de jurepatr. in verb. *Honorificum*, quæst.60.n.94. & seqq.

XXIV. Consuetudine quoque præsentandi acquiritur jurispatronatus etiam quoad proprietatem,si accedat consuetudo usque ad longissimi temporis præscriptionem.Ad istam consuetudinem quatuor requiruntur. Primò titulus, saltem coloratus aut præsumptus ex enunciatis in aliis instrumentis,simulque bona fides; hæc enim duo simul efflagitantur,cap.*Si diligenti*, in fine:& cap. ult. de præscription. Secundò saltem duæ vel tres præsentationes, quæ præcesserint, cap. *Cùm Ecclesia*. *Sutrina*. de causa possess.& propr. Tertiò possessio continua,nec interpolata. Quartò legitimi temporis decursus,scilicet quadraginta annorum, cap. *Auditis*, & cap. *De quarta*, de præscript. & Concilium Trident. sess. 25. cap. 9. de reform. Sed si non constet de titulo saltem colorato,requiritur præscriptio temporis memoriam hominum excedentis, quæ hîc & in cæteris casibus instar tituli est, l. *Hoc jure*, §. *Ductus aquæ*, D. de aqua quotid. & æst. Rochus à Curte de jurepatron.sub fin. Concilium Trident.loco cit. Ejusmodi verò possessio probanda est instrumentis tantùm,& non testibus.Riccius decis.124.Pastor lib.1.de Benef. tit. 10. n. 14. Qui idem num. 16.allegat Senatusconsultum Curiæ supremæ Aquisextiensis anni 1637. quo exclusus fuit Clericus liberè ab Ordinario provisus, quamvis probarentur multæ aliæ similes ab Ordinario factæ ejusdem Beneficii collationes intra spatium excedens annos triginta;sed non probabatur quadragenaria præscriptio, ideóque lis adjudicata fuit parti à Patrono præsentatæ. Neque verò quadraginta,vel plures anni sufficiunt ubi extitit mala fides:nam possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit,cap.*Possessor* 2. de regul.jur. in 6.

XXV. Ut

XXV. Ut verò futuris dissidiis providè obvietur, caveant Ordinarii ne ullas admittant præsentationes, nisi constet de jurepatronatus per titulum fundationis aut dotationis, aut per admissas anteriores præsentationes, quæ titulum saltem probabiliorem comprobent. Et si plures existant Patroni, debet Prælatus singulorum præstolari consensum, qui utique non debet eousque prorogari, ut tempus labi periclitetur à Canonibus ad id præstitutum. Sin aliqui moram faciant, debet ad unius præsentationem instituere, neque ulteriùs expectanda erit absentium ratificatio, si convenienti tempore à die notitiæ vacationis siluerunt. Vivianus de jurepatr. & alii. Sed si adeò remotè distent, aut incertis locis, ut inde notitia vix dari, vel haberi possit, potest Ordinarius statim ad præsentis nominationem, si sit nominatus idoneus, providere, ne devolutioni ex mora, longæque vacationi locus aperiatur, aut debitum Ecclesiæ ministerium retardetur.

* XXVI. Agitata sæpenumerò fuit quæstio, utrùm si Patronus ad Beneficium nominaverit Clericum absentem, aut qui in remotis jam è vivis excesserit, aut qui nominatus mox ante institutionem decessit, aut etiam qui vivens noluit sibi tale Beneficium conferri, liberum sit eidem Patrono alterum præsentare? Hoc scilicet argumento, quia cùm semel jure præsentandi functus fuerit, jus istud hac vice exspiraverit, eo quòd Clementina unica de renunciat. affirmet illusionem & variationem maximè in personis Ecclesiasticis evitandas esse. Cæterùm nulla potest hîc objici variatio vel illusio, sed tantùm caducitas ex accidente quod nullatenus potuerat provideri. Itaque jus nominandi, cùm nullum produxerit effectum, revertitur ad Patronum, eique integrum perdurat. Quali etiam jure donatio non acceptata revertitur ad donantis personam, & legatum recusatum hæreditati redintegratur. Et favet apertè cap. *Si tibi absenti*, de præbend. in 6. ubi deciditur, collatorem qui absenti aliquam præbendam contulit, posse alteri eandem conferre, ex quo constiterit, noluisse provisum illam acceptare. Quinetiam in materia ipsa præsentandi, si præsentatio effectum non sit sortita integrum, eidem Patrono remanere jus ad secundam præsentationem Canones apertè definiunt, ut constat ex cap. *In Ecclesia*, il 2. de institut. & cap. *Transmissa*, fin. de jurepatr. & ibi Glossa: non enim, ait, præstat impedimentum quod de jure non sortitur effectum. Perspicuè quoque docent Selva tract. de Benefic. part. 3. q. 47. & Rebuffus tract. de nominat. q. 17. n. 21. & 22. probantque Patronum non excidere jure alterius nominationis, si citra ipsius fraudem prior non successerit. Rebuffus ipse multiplici jurium inductione amplam fidem facit; id quod nulliter factum est, nullatenus esse computandum, sed pro non facto habendum.

XXVII. Notabilis quoque ac memoriæ infigenda est decisio tradita in cap. *Consultationibus*, hoc tit. nimirum illum qui fuit institutus ad præsentationem ejus qui censebatur Patronus non esse à Beneficio removendum, licèt juspatronatus ab alio postmodùm justo legitimoque judicio fuerit evictum. Simile quid statuit cap. *Querelam*, de elect. scilicet electo sufficere ad tenendum beneficium electione adeptum, ut doceat electorem fuisse tunc in quasi possessione eligendi, quamvis ex postfacto elector ille probetur jus eligendi non habuisse, eoque jure privatus sit. Sufficit enim qualiscumque possessio cum bona fide illius qui promotus fuit; unde orta sunt ista Juris axiomata: Legitimè factum non est rescindendum, licèt in eum casum devenerit, à quo non potuit incipere. Et, Legitimè factum cum bona fide provisi prævalet, l. *Barbarius*, D. de offic. Prætor. & utique Barbarius ipse non ignorabat se servum esse fugitivum & capite minutum, quando Præturam capessivit.]

CAPUT

CAPUT VIII.

De præsentatione proprii filii, & de Prioribus seu Rectoribus Patronis.

I. INDUBITATUM quidem est, neminem Patronum posse præsentare seipsum, cap. *Per nostras*, de jurepatron. Exigitur enim personarum distinctio inter dantem & accipientem, cap. *Cùm ad nostram* de institutionib. Sed gravis est disceptatio, utrùm Patronus possit proprium filium ad Beneficium præsentare? Id negare videtur cap. *Consuluit*, de jurepatron. his verbis: *Cùm Sanctuarium Dei jure hæreditario teneri non possit, non debet aliquatenus sustineri, ut Clerici Ecclesias à parentibus suis fundatas propriâ authoritate detineant, aut laici filiis vel aliquibus aliis concedant easdem.* Ipsa tamen in idem cap. Glossa, itemque Panormitanus ibid. & Consil. 2. p. cap. 96. affirmant posse à patre patrono filium præsentari, neque ambos in Jure Canonico censeri unam eandemque personam, licèt secus decernatur in Jure Civili, Instit. de inutilib. stipulat. §. 4. quia in bonis Ecclesiæ non dependet filius à patre, & sunt ea bona quasi peculium castrense, quod patri non acquiritur. Est enim Clericorum sacra militia, can. *Quicumque* 77. dist. & can. *Presbiteros*, 16. quæst. 1. can. *Reprehensibile*, 23. quæst 8. & cap. *Episcopus*, 4. de præbend. Ideòque docet Panormit. in d. cap. *Consuluit*, nihil acquiri patri ex filii proventibus Ecclesiasticis, quamvis adhuc existentis sub patria potestate.

II. Neque obstat dictum cap. *Consuluit*; loquitur namque de intrusione, *quæ fit propria authoritate*: ibidemque negat non solùm propriis filiis, sed & aliis quoque posse hoc modo Ecclesias à Patronis concedi; quod utique non aliter intelligi potest, nisi hîc applicando verba eadem quæ paulò antè præcesserunt, *propria authoritate*: secus verò per præsentationem factam coram Ordinario, & hujus subsequutam institutionem. Non etiam obstat cap. *Quia clerici*, eod. tit. quia disertè loquitur de parentibus qui pretio emunt Ecclesias patronatus, ut eas ad suos liberos transmittant: quæ quidem emptio simoniaca est hujus prohibitionis causa, non autem simplex filii qualitas. Glossam prædictam, & Panormitanum sequuntur Doctores Gallicani, Benedictus in cap. *Raynutius*, verb. *Mortuo itaque*, num. 58. p. 2. his verbis: *Pater & filius reverà sunt duæ personæ: & inde est, quod pater Patronus potest filium, sed non seipsum præsentare, secundùm Glossam in cap. Consuluit, de jurepatr. licèt alibi Juris fictione censeatur eadem persona.* His adstipulatur Bengeus tit. ult. n. 7. 8. & 9.

III. Plerique Rectores tanquam Patroni potiuntur præsentandi jure pro subditis sibi Ecclesiis Vicarios etiam perpetuos ad earum ministerium & curam animarum obeundam, cap. 3. §. *in Ecclesiis*, de privileg. & excess. privil. & cap. 2 de suppleud. neglig Prælat. & cap. *De monachis*, & cap. *In Lateranensi*, de præbend. & cap. 1. eod. tit in 6. & cap. ult. de capel. monach. in 6. Quæ tamen capitula omnia loquuntur de Rectoribus Regularibus habentibus sub se curatas Ecclesias; & non

non de Secularibus Rectoribus. Sed tamen hoc idem juspatronatus pertinet quoque ad Rectores Seculares habentes Dignitatem, Personatum, aut simplex Beneficium, cujus præbenda & fructus fundantur in Ecclesia Parochiali unita simplici illi Beneficio Personatui, vel Dignitati, ut constat ex cap. *Extirpandæ*, §. *Qui verò*, de præbend. quod caput desumptum est ex Concilio generali Lateranensi sub Innocentio III.

IV. Sunt pariter alii primarii Rectores sub se habentes Parochiales Ecclesias & Vicarios, quorum origo fuit ex necessitate auxilii & succursus Ecclesiæ Matricis, multitudini & distantiæ plebis sufficere non valentis; quæ fuit occasio novæ ædificandæ Ecclesiæ, & Vicarii in ea constituendi. Sicque Matricis Ecclesiæ Rector titulo insignitur Primarii, seu Prioris Rectoris, respectu geminarum quibus præest Ecclesiarum, Matricis & Filiæ. Istius generis Rector vocatur in Jure Plebanus. Est enim Plebania Ecclesia Parochialis, ex qua dependent eidem subjectæ Capellæ, ac minores Ecclesiæ, in quibus Vicarii sive ad tempus, sive perpetui constituuntur, cap. 1. ne Cler. vel Monac. in 6. Atque utrique Priorum generi competit ut plurimùm tanquam Patronis honorariis jus præsentandi ad subditarum sibi Ecclesiarum Vicariatus.

V. Tria ergo in Jure legimus Priorum seu Superiorum Rectorum genera, quibus Parochiales Ecclesiæ subjiciuntur. Primum est Regularium, qui curam animarum non per se, sed per Vicarios exercent Seculares. Secundum est habentium Dignitates, aut Præbendas, quibus unitæ sunt Ecclesiæ Parochiales. Tertium est Plebanorum qui Matricibus Ecclesiis præficiuntur. Hi omnes jus habent præcedendi in subditis Ecclesiis Vicarios in eisdem constitutos; non tamen habent jus ministrandi intra illas, hoc enim solis competit Vicariis. His tribus Prioratuum generibus aliquando competit juspatronatus ad subjectos Vicariatus, aliquando minimè. Quibus verò competat vel non competat ut dignosci possit, consulendi sunt fundationum tituli quid innuant, aut quidnam particularis consuetudo ferat.

CAPUT IX.

Conditiones aliquot, ut quis de Beneficio provideatur, requisita discutiuntur.

I. EXCOMMUNICATO quacunque majori excommunicatione neque conferre, neque recipere licet ullum Ecclesiasticum Beneficium: ejusque electio, præsentatio, institutio & collatio prorsus invalida est, cap. *Postulastis*, de Cler. excommunic. Quo etiam capite scienter talis conferens à collatione Beneficiorum suspenditur, ut in eo puniatur in quo peccavit. Suspensi quoque neque eligere possunt, neque eligi, can. *Nos in hominem*, 9. quæst. 1. cap. *Cùm dilectus*, de consuetud. & cap. *Cùm inter R.*, & cap. *Per inquisitionem*, de electione. & cap. *Pastoralis*, §. *Verum*, de appellat. cap. *Cùm bona*, de æ ar. & qualit. ordin. Atque etiam hæc locum habent in excommunicationibus occultis & toleratis. Veruntamen si excommunicatio vel suspensio posterior sit

Q electione

electione, præsentatione, collatione, non inducit Beneficii vacationem, decis. Rotæ 195. in novis. Gomesius tract. Expectativarum, n. 60. Covarruvias in c. *Alma mater*, 1. p. §. 7. n. 4. not. 11. Bonacina de excommunicatione disp. 2. q. 2. punct. 4. n. 9. Idem tradunt Canonistæ, Felinus in c. *Insuetatum*, de simon. Panormitanus in c. *Cùm Clerici*, n. 2. de pactis, Ugolinus de simon. tab. 1. c. 19. & Gallicani Jurisconsulti Gregorius Tolosanus instit. benef. c. 26. n. 2. Papo tom. 1. Notariorum, lib. 2. pag. 90. Pastor lib. 3. benef. tit. 18. n. 17. Bengeus de simon. in Benef. n. 43. Adeò ut c. *Ex literis*, de excef. Prælat. eum qui dum Beneficium possideret homicidii voluntarii factus est reus, simulque irregularis, non judicet esse ipso facto depositum, sed Judicis sententiâ esse deponendum. Singulas censurarum species infrà lib. 4. discutiam.

II. Illegitimè nati Beneficiorum incapaces regulariter existunt; defectus quippe natalium irregularitatem inducit, cap. 1. & cap. ult. de fil. Presbyt. cap. *Cùm in cunctis*, de electión. Concilium Trident. sess. 22. de reform. cap. 20. juxta prohibitionem Deuteron. 23. *Non ingredietur manzer, hoc est de scorto natus, Ecclesiam Domini*. Ab ista irregularitate solus Papa dispensat ad omnes Ordines, & universa Beneficia; sed potest Episcopus dispensare ad primam Tonsuram, & ad minores Ordines, necnon ad Beneficium simplex: nullatenus verò ad sacros Ordines, vel ad curatum Beneficium, cap. 1. de fil. Presbyt. in 6. Dubitat tamen Pastor, an valeat in Francia ista Episcopi dispensatio, lib. 3. de Benefic. tit. 25. num. 6. hac sola ductus ratione, quia Bonifacius VIII. hoc constituit, cujus nomen Francis invisum est & odiosum. Verumtamen istam valere in Francia dispensationem, hujusce Regni Doctores indubitanter affirmant quemadmodum & alias plerasque celebres Bonifacii VIII. Constitutiones. Ita Deselva Regius in Parlamento Parisiensi Advocatus de Beneficiis p. 3. quæst. 16. Rebuffus in praxi, part. 2. tit. de dispensatione circa natalia, num. 8. & seqq. Charondas lib. 10. responsorum, cap. 7. Despeisses tract. de beneficiis, tit. 3. num. 66. aliique Gallicani Jurisconsulti.

III. Sed hoc unum disputant, an ista Episcopalis circa defectum natalium dispensatio locum habeat in Præbendis & Personatibus, non quidem Ecclesiarum Collegiatarum, in quibus supponunt valere, sed Cathedralium. Et in his quoque valere affirmant non modò exteri Doctores Archidiaconus, Oldradus, Jason; sed etiam Gallicanus Joannes Deselva loco citato. Negat autem valere Rebuffus loc. cit. num. 10. & 11. citatque pro sua sententia Decisiones Rotæ, & antiquam Glossam Pragmaticæ Sanctionis.

IV. Neque ipsis quidem legitimis filiis possunt conferri Beneficia immediatè antea ab ipsorum patribus possessa, cap. *Moyses*, & cap. *Apostolica*, 8. quæst. 1. & cap. *Ad exstirpandas*, & cap. *Dilectus*, de fil. Presbyter. ne videantur successivæ, atque ita intra familias hæreditariæ Præbendæ: solusque Papa potest contra jus istud dispensare, cap. *Dilecti*, eod. tit. Jam quæritur de nepotibus, an possint in Beneficium ab avo possessum succedere? Glossa in dicto cap. *Apostolica*, tradit illam de filiis prohibitionem protendi quoque ad nepotes, ne avorum beneficia possideant. Idemque altera docet Glossa in cap. *Ad exstirpandas*, vers. *Filii Presbyterorum*, de fil. Presbyter. His suffragatur lex *Liberorum*, & lex *Juxta*, de verbor. signif. quibus filiorum nomine comprehendi pariter nepotes decernitur. Ideóque Rebuffus in praxi, tract. de dispensat. super defectu natal. num. 25. & 26. excludit absolutè nepotes, sicut & filios ab ejusmodi avorum beneficiis: citatque ad id confirmandum nonnullos Canonistas, atque sententiam rejicit quorumdam nepotes admittentium, dummodò inter avum & nepotem vivat superstes pater: quæ tamen

tamen opinio fulcitur per §. *Sui autem*, Instit. de hæredum qualit. & differ. ubi deciditur nepotes non censeri nomine suorum hæredum respectu avi, quandiu vivit intermedius pater. Quam etiam circa Beneficia avita opinionem tuetur Glossa in canon. 1. dist. 56. & Pastor lib. 3. tit. 26. numero 3. Cæterùm Rebuffus huic oppositum propugnat non modò in praxi, sed etiam in tract. de pacific. possess. numero 177. quo loco multa profert ad hoc firmandum Curiarum Regni Supremarum Judicia.

V. Severior est Juris dispositio contra illegitimos quàm erga legitimos Sacerdotum filios; filiis enim legitimis interdicitur sola immediata in paternum Beneficium successio: at verò illegitimis prohibetur insuper qualecunque tenere Beneficium in eadem Ecclesia, in qua patres ipsorum aliud Beneficium habent. Adeò ut dispensatio generalis illegitimorum circa Beneficia non sufficiat: nisi specialem etiam à Summo Pontifice habeant ad hoc, ut possint tenere Beneficium in eadem Ecclesia, in qua ipsorum patres aliud Beneficium possident. Quæ tamen res permittitur à Jure communi liberis legitimis, cap. *Ad hæc*, de fil. Presbyt. Quin etiam Concilium Trident. sess. 25. cap. 15. de reform. arcet illegitimos non modò ab Ecclesiis in quibus patres eorum sunt de alio quopiam Beneficio provisi, sed etiam in quibus aliquod Beneficium patres habuerint aliquando, quamvis de præsenti nullum in ea habeant: nec illos in eisdem Ecclesiis quoquo modo ministrare permittit, ut paternæ incontinentiæ memoria à locis Deo sacris longissimè arceatur.

VI. Si pater resignet suum Beneficium coram Papa in favorem filii sui legitimi, & hanc reciprocam patris & filii qualitatem in sua supplicatione exprimat, illius resignationis acceptatio habetur pro dispensatione, quia Papa de hoc præmonitus, sciensque nihilominus contulit: quemadmodum in Jure Civili dominus servum instituendo hæredem manumittere creditur, Instit. quibus ex causis manumit. §. 2. Ita judicatum fuit in Magno Regio Consilio in causa Blainorum patris & filii, cui Papa præmonitus de hac respectiva qualitate, ut ex supplicatione scripta constabat, de paterno Beneficio providerat post resignationem in favorem. Pastor lib. 3. tit. 26. num. 1.

VII. Licèt Jus prohibeat filium immediatè in Beneficium paternum succedere, permittit tamen ex adverso, ut filio pater immediatè in idem Beneficium succedat. Rebuffus in praxi, part. 2. tit. dispensat. super defectu natal. num. 29. Farinacius decis. part. 4. cap. 128. Despeisseus d. tit. 3. num. 84. tum quia nullibi hoc à Jure prohibetur; tum quia non præsumitur abusio aut inordinatus affectus, si turbato naturæ ordine pater liberis succedat, cùm sit contra commune parentum votum, l. *Scripto*, §. *Non sic*, D. unde liberi, l. *Nam etsi*, D. de inoffic. testam. l. *Julianus*, §. *Denique*, D. si quis omis. caus. testam.

VIII. Ætatis defectus reddit invalidam Beneficii collationem. In primis quod attinet ad Episcopatum, Synodus Neocæsareensis, can. 11. & Synodus Agathensis allegata in can. *Episcopus*, dist. 77. præterea cap. *In veteri*, & cap. *Cùm in cunctis*, de electione, prohibent ordinari Episcopum ante trigesimum ætatis annum. Quinimmò Justiniani novella 123. cap. 13. & 22. & Authent. *Presbyterum*, C. de Episcop. & Cler. edicit Episcopatum conferri non debere ante trigesimumquintum annum ætatis. Sed in Regno Galliæ sufficit ad Episcopatum inchoatus annus ætatis vigesimus septimus, juxta Concordatum, tit. de Regia ad Prælaturas nominatione, §. *In monasteriis*, & Edictum Blesense Henrici III. art. 2. & ejusdem aliud Edictum mensis Januarii anni 1580. art. 12. Quoad verò Abbates sufficit an-

nus vigesimusquintus, d. cap. *Cùm in cunctis*, de election. Garcia part. 7. cap. 4. num. 41. Quæ omnia de anno inchoato intelligenda sunt. Rebuffus in Concord. loc. cit. §. 1. verb. *Constitutum*. In Dignitatibus, Personatibus, & Parochialibus Beneficiis annus vigesimusquintus inchoatus exigitur, d. cap. *Cùm in cunctis*: idemque statuitur in Prioratibus Claustralibus habentibus curam annexam, Clement. *Ne in agro*, §. ult. de statu monach. Ubi tamen cura per Vicarium exercetur, sufficit ad Prioratum Claustralem annus vigesimus, ex d. Clementina, §. *Cæterum*. Attamen in Regno Galliæ in quibuscumque Prioratibus electivis, etiamsi curam habeant annexam, annus vigesimus-tertius inceptus sufficit, juxta Concord tit. de Regia ad prælaturas nominat. §. *In monasteriis*, Rebuffus ibid. Et in Dignitatibus & personatibus, quibus non incumbit animarum cura, sufficit annus vigesimus-secundus, ex Concilio Tridentino sess. 24. de reform. cap. 12 quod est pariter de anno incepto interpretandum, quamvis dicat Concilium, *Non minores viginti duobus annis*. Est enim receptum axioma in Jure, annum cœptum haberi in honoribus pro completo. Et in Parochialibus Ecclesiis Jus antiquum servatur, hoc est, ut non conferantur ante vigesimumquintum annum inchoatum, nisi per Vicarium cura exerceatur, quo casu annus sufficit decimusquartus.

IX. In Beneficiis simplicibus, ut sunt Capellaniæ, sufficit septennium, non quidem inceptum (ut in magis honorificis Beneficiis paulò antè dictum est,) sed requiritur omninò completum, ut in Cappellaniis, aliisque vulgò dictis, *Ad simplicem Tonsuram*, ut sunt quidam Prioratus ut vocant Rurales, qui nullatenus sonant in nomen Rectoriæ. Deselva 3. part. de benefic. quæst. 5. Rebuffus de pacif. possess. num. 175. Bengeus tit. de divis. benef §. 29. num. 6. & 7. At verò in Beneficiis simplicibus, quæ in nomen Rectoriæ sonant, ætas requiritur annorum quatuordecim completorum: non enim censentur impuberes capaces curæ & obligationis, quæ exercitio talium præbendarum adnectitur, cap. *Indecorum*, de ætat. & qualit. ordin. & cap. *Super inordinata*, de præbend. In Canonicatibus Collegiatarum Ecclesiarum requiritur & sufficit non quidem inchoatum, sed completum decennium. At in Canonicatibus Ecclesiarum Cathedralium & Metropolitanarum, annus est necessarius decimusquartus pariter completus, juxta Regulam Cancellariæ 17. Deselva loco cit. Rebuffus de pacif. possess. num. 178. etiamsi Ecclesia parochialis per Vicarium exerceri solita Canonicatui sit unita. Rebuffus in praxi, part. 2. tit. de dispensat. ratione æt. num. 2. Garcia de benefic. p. 12. cap. 2. numero 24. Et Bengeus loc. cit. §. 26. num. 49. simulque Lovetus litera *E*, cap. 1. multa memorant Gallicana Senatusconsulta, per quæ declaratæ fuere irritæ collationes præbendarum Cathedralium impuberibus factæ. Hinc tamen excipiuntur collationes Regiæ in Regalia Sede Cathedrali vacante factæ in gratiam impuberum ad Canonicatus etiam Cathedralium Ecclesiarum, dummodò septimum ætatis annum compleverint, ut superiùs docui hujusce libri cap. 4. num. 8. At verò extra Galliæ Regnum Jus commune viget, neque attenditur ad ullum acquirendum simplex Beneficium ætas sive septem, sive decem annorum; sed juxta Tridentinum Decretum sess. 23. cap. 6. de reform. nullus ante decimumquartum ætatis annum citra Pontificis dispensationem potest Beneficium obtinere.

X. Ex defectu Graduum quædam occurrunt ad Beneficia incapacitates. Atque in Galliæ Regno prohibetur esse Parochus oppidi murati quisquis vel Graduatus non est, vel Artium Magister, vel saltem qui triennium studii non compleverit, vel Theologiæ, vel Juris Canonici in aliqua Universitate. Concord. tit. de collationibus,

tionibus, §. *Statuimus.* Idemque statuitur circa omnes Cathedralium Ecclesiarum Dignitates, & circa saltem primarias Collegiatarum Dignitates, Edicto Henrici IV. anni 1606. art.31. Ad Præbendam Theologalem, non tamen ad Preceptorialem exigitur Gradus Doctoris in Theologia, ex Edicto Aurelianensi Caroli IX. art. 8. & Blesensi Henrici III. art.33.

XI. Plerasque alias incapacitatum species, sive ob censuras, sive ob irregularitates, & quibus casibus incurrantur, requirito inferiùs lib.4.

XII. Alteram quoque ad Beneficium incapacitatem parit defectus Ordinis requisiti, sive ex præscripto Canonum, sive ex Statuto, sive ex Beneficii particulari fundatione: qua de re vide inferiùs hujusce lib.2. cap.19. quo diversi modi vacationis Beneficiorum discutiuntur, num.8. 9. & 10.

CAPUT X.

De Insinuationibus.

I. RIGET Edicta referre insinuationum omnium ad Beneficia Ecclesiastica quoquo modo pertinentium fieri jubentia, ut scilicet in tabularia Episcopatuum, in quibus illa Beneficia sita sunt, referantur: procurationes nimirum ad resignandum, sive coram Papa, sive apud Ordinarios; præsentationes quoque Patronorum, concordata partium; pensionum sive constitutiones, sive extinctiones, Datarum attestationes, signaturas, examina, professiones fidei, collationes Præbendarum, ac literas beneficiales, acta missionis in possessionem, & quascumque Beneficiarias provisiones. His adde litteras Tonsuræ, singulorumque Ordinum, literasque Vicariatus, vel Officialitatis, præsertim potestatem Beneficiorum collativam. Item fundationes, sive inter vivos, sive per ultimas voluntates, & alia pleraque cum diversis temporum ad singula horum insinuanda præfixorum designationibus, quæ continentur perplexis illis & quæstuariis Edictis ad legendas Clericorum pecunias procusis ab Henrico II. mense Martio 1553. & à Ludovico XIV. anno 1646. artic. 6. Quibus etiam sub nullitatis pœna statuitur, ut procurationes ad resignandum insinuentur antequam ad Papam, ad Legatum, aut Ordinarium referantur.

II. Si verò post mandatum, priusquam admissa fuerit à quocumque Collatore resignatio, ipse resignans revocet, debet hanc revocationem re adhuc integrâ, vel procuratori, vel resignatario, vel collatori significare: alioqui resignatione semel admissâ ob justam revocationis ignorantiam, resignator pristino suo Beneficio excidit, ut statuitur Clement. unica, de renunciationibus.

III. Insinuandum porrò est apud Notarium Regium illius diœcesis in qua situm est Beneficium, ad diligentiam provisi, aut illius procuratoris speciale mandatum habentis, intra tempus illo anni 1553. Edicto præstitutum. Literæ quidem Beneficiales, signaturæ ad Beneficia, vel ad pensiones, quæ in Romana Curia expediuntur, & concordata inter partes conventa, itemque Decreta Apostolica, quibus pensio vel constituitur, vel extinguitur: mandata quoque quæ procuratori fiunt ad resignandum vel ad consentiendum, vel ad insinuandum, intra semestre insinuari oportet cum ipso mandato ad insinuandum facto, juxta ejusdem Edicti articulos 5. 6. & 7. Et hæc quoad Romanam Curiam. Quæ verò

apud Legatum in Regno, vel apud Ordinarium loci gesta sunt, insinuanda sunt intra bimestre, d. art.6. Sed si actuarius, seu notarius in eodem consistat loco, in quo literæ sive Legati, sive Ordinarii sunt concessæ, insinuatio fieri debet intra dies octo simul cum procurationibus, ab ipsa literarum data computandos, d. art.3. Acta verò sumptæ possessionis intra mensem insinuanda sunt à die possessionis sumptæ computandum, art.4. Literæ Vicariatus antequam Vicarius id officium ineat, art.10. Literæ pariter Tonsuræ, Ordinumque requisitorum debent insinuari antequam acceptetur Beneficium, art.19. Theveneus tamen ad Constitutiones Regias, tit.28. testatur Edictum istud justè à bonis & æquis Judicibus despici, nisi urgeat aliqua fraudis, aut falsi suspicio adversùs non insinuantem. Et Pastor ex hujus Edicti art.3. infert concedi facilè in integrum restitutionem elapso tempore insinuationibus hujusmodi præstituto, dummodò jus alteri non sit acquisitum; atque ad hoc obtineri posse Literas Regias in Cancellaria, lib.2. tit.15. art.10. & 11.

IV. Præterea est aliud in hoc Regno insinuationis genus: quo Graduati aspirantes ad Ecclesiastica Regni Beneficia astricti sunt. Qua de re superiùs tractatum est, sub titulo *De juribus Graduatorum*. Itaque fit insinuatio per actuarium, sive Apostolicum, sive Regium, duobus, tribusve accitis testibus, in tabulario ejus Diœcesis, in qua sita sunt ipsa, quæ Graduatus ambit Beneficia.

CAPUT XI.

Beneficiariæ quæstiones circa prælationem inter simul concurrentes: Litigantium subrogationes: Beneficiorum uniones: Unionum præscriptiones: Beneficiorum divisiones: Beneficiorum in alium statum mutationes.

I. SI quando plures de eodem Beneficio provisi fuerint, præferendus is est cujus provisio tempore præcessit, quamvis posteriùs provisus possessionem Beneficii priùs altero adiverit. Id verò multoties judicatum fuit, tum in Regalia, tum in quibuslibet aliis beneficiariis provisionibus, ut attestantur Lebret lib. 1. de supremo Dominio, cap. 16. Loisellus lib. 1. de offic. cap. 2. num.53. & 54. Ferrerius quæst. 112. Brodeus ad Louetum lit. *V*, cap. 2. Atque ita constitutum est cap. *Eum cui* 7. de præbend. in 6. Itaque lex *Quoties*, C. de rei vendicat. quæ præferri jubet eum qui prior possidet, non servatur in hac materià beneficiaria, in qua ut quis alteri præferatur, inspicienda est impetrationis Data, si sit anterior; non præsentatio, seu exhibitio provisionis, aut receptio. Verba Capituli sunt ista: *Eum cui Canonicatus alicujus Ecclesiæ à Sede Apostolica est collatus, licèt nondum sit in ea receptus, decernimus in assequutione Prabendæ juxta suæ provisionis ordinem omnibus præferendum, quibus similis gratia postmodùm in ipsa Ecclesia est concessa; licèt isti primò suas literas præsentaverint, & primò recepti fuerint in eadem.* Ibique Glossa observat, ne quis in verbis cavilletur, collationem & provisionẽ in hoc textu pro una eademque re usurpari, & ita nihil esse inter illa discriminis.

II. Ubi

II. Ubi plures de uno beneficio provisi eodem die fuerint, præferendus est ille, qui hora anteriore provisus est. Sed si expressa sit hora in una, non verò in altera ejusdem diei provisione, præferendus erit is cujus in provisione notata fuit hora. Id multis Gallicanis judiciis confirmat Brodeus in Louetum litera *V*, cap. 2. Sed si nullibi legitur expressio horæ, præferendus ille erit, qui ab eo provisus erit, quem constat esse dignitate superiorem: hoc tamen discrimine ac limitatione, ut si is qui à minoris Dignitatis collatore beneficium accepit, possessionem prior altero inierit, tum demùm præferri alteri debebit, qui vel nullatenus, vel posteriùs sumpserit possessionem, quamvis ab altiori Dignitate provisus fuerit, juxta cap. *Si à sede Apostolica*, præbend. in 6. Rebuffus in praxi, tit. de rescript. ad benef. vacant. num. 30. Papo lib. 2. placitorum, tit. de provision. 9. artic. 9. Despeisseus de benefic. cap. 4. num. 3. Lebret lib. 4. decis. 1.

III. Circa verò litigantium subrogationes require infra libri 4. cap. 9. in quo diffusè hanc materiam pertractabo.

IV. Quantum ad unionem beneficiorum: Si proventus Ecclesiæ vel beneficii minimè sufficiant ad sacrum Ministerium, aut ad victum beneficiati condecentem, provideri solet his defectibus per unionem alterius minoris Ecclesiæ vel beneficii; atque ita congrua Ministris portio assignari, cap. *Exposuisti* 33. de præbend. Quæ potestas non modò Papæ, aut Legato, sed etiam Episcopis competit, cap. *sicut unire*, de excessibus prælat. *Sicut unire* (inquit) *Episcopatus, atque potestati subjicere aliena, ad Summum Pontificem pertinere dignoscitur, ita Episcopi est Ecclesiarum suæ Diœcesis unio, & subjectio earumdem.* Idemque statuit Concilium Viennense Clement. 1. §. *Ad hæc*, de statu monach. Idem rursus statuit Concilium Trident. sess. 21. cap. 5. ut possint Episcopi, sine præjudicio tamen obtinentium, facere uniones perpetuas quarumcunque Ecclesiarum parochialium, & aliorum quorumcunque beneficiorum, sive curatorum, sive non curatorum cum curatis, ob Ecclesiarum paupertatem; aliasve justas causas; licèt dictæ Ecclesiæ, vel beneficia essent generaliter aut specialiter reservata. Hoc ipsum confirmant Gallicanæ Constitutiones Henrici III. in Comitiis Aurelianensibus art. 16. & in Comitiis Blesensibus art. 22. Justæ autem istarum unionum causæ ante omnia probari debent per juridicam inquisitionem, aliæque debent intervenire solennitates, de quibus tractat Rebuffus in praxi, part. 1. tit. de union benef. Hoc idem possunt Episcopi in favorem Cathedralium suarum Ecclesiarum, aut insignium Collegiatarum, quarum fructus sustinendo decenti Canonicorum gradui, aut sacrorum Officiorum cultui impares sunt, ex Concilio Trident. sess. 24. cap. 13. & 15. dum serventur expressæ ibidem conditiones: quod idem ferè astruitur in Comitiis Blesensibus, artic. 23. Quàm ergo fœdâ & Juris communis peræque atque Gallicani ignoratione laborant, qui hujuscemodi uniones ad solam Apostolicam authoritatem existimant pertinere! Certè Collatores omnes Episcopis inferiores ab hac uniendi Ecclesias potestate excluduntur, d. cap. *Sicut unire*, de excess. prælat. Rebuffus tit. de union. benefic. num. 32.

V. Beneficium quod patrono laïco subest, unire alteri nemo potest, nisi de ipsius consensu, ut edicitur in Comitiis Blesensibus art. 23. & antè docuerat Rebuffus d. tit. num. 28.

VI. Denique ab iisdem qui facere possunt, ab iisdem justa ex causa revocari, & dissolvi queunt istiusmodi uniones ut si damnosæ ipsis Ecclesiis comperiantur, aut si paupertas desierit quæ eis causam dedit. Rebuffus tit. de union. revocat.

Nihil

Nihil est intra Christi Ecclesiam optabilius,quàm ut denuò uniantur divisa illa Beneficia , quorum unum annexam habet animarum curam , alterum porrò divisum est , & sejunctum à sacra illa cura , ut constitueretur simplex,iners,ac otiosum Beneficium , reservatâ exiguâ duntaxat portione pro Sacerdote Ecclesiæ ministro , animarumque solicitudini destinato,dum alter ille Prioris titulo insignitus otiositati,quæ omnium vitiorum fons est,ganeæque addictus, majora & opima Ecclesiæ stipendia solis laborantibus debita in luxum, aleam,cupedias profundit,aut avarè recondit ad consanguineos,vel affines locupletandos. Horum pravitas Catholicis simul & hæreticis scandalo est.Domus interim Dei meritis operariis destituitur ob stipendiorum,quæ divino ministerio reservantur,exilitatem. Inertes hi Clerici sunt in Ecclesia quasi in alvearibus fuci,qui nihil operantes apum labores comedunt, & mellificia absumunt.Quàm est hoc ab Ecclesiæ spiritu alienum,secundùm quem ordinat Apostolus Paulus,ut qui non laborat,non manducet ! Quàm denique hoc ipsum Sanctis Canonibus dissentaneum est!quos inter Concilii Agathensis canon 36.sic decernit *Clerici omnes qui Ecclesiæ fideliter diligenterque deserviunt,stipendia sanctis laboribus debita secundum servitii sui meritum,vel ordinationem canonicam à Sacerdotibus consequantur.*Eadem ratione Tridentinum Concilium sess. 25. de reform.c.16.*Statuit sancta Synodus,ut Ecclesiastica secularia,quocumque nomine appellentur,quæ curam animarum ex primæva eorum institutione,aut aliter quomodocumque retinent,illa deinceps in simplex Beneficium,etiam assignata Vicario perpetuo congruâ portione,non convertantur,non obstantibus quibuscumque gratiis , quæ suum plenarium effectum non sunt consequutæ.In iis verò,in quibus contra eorum institutionem,seu fundationem cura animarum in Vicarium perpetuum translata est, etiamsi in hoc statu ab immemorabili tempore reperiantur,si congrua portio fructuum Vicario, quocumque nomine is appelletur,non fuerit assignata,ea quamprimum,& ad minus intra annum à fine hujus Concilii,arbitrio Ordinarii,juxta formam Decreti sub fel.rec.Paulo III.assignetur. Quod si id commodè fieri non possit,aut intra dictum terminum factum non fuerit, cùm primùm per cessum , vel decessum Vicarii seu Rectoris,aut quomodolibet alterum eorum vacaverit,Beneficium curam animarum recipiat,ac Vicariæ nomen cesset, & in antiquum statum restituatur.*Unionum Beneficiorum modum & conditiones fusè prosequitur Carolus Fevretus lib.2.de abusu, cap. 4. Additque majorem impendi favorem unionibus per quas Beneficia contra veterem statum & fundationem divisa,cùm à primordiis unicum dumtaxat fuisset, redintegrantur in unum:profertque n.35.Parisiense Senatusconsultum adversùs appellantem de abusu in oppositionem reunionis duarum Præbendarum Ecclesiæ Sancti Mederici , quæ contra primævam institutionem,cùm unicam constituissent curam,fuerant progressu temporis in duas dissectæ curas,sed authoritate Apostolica in unam rursum coaluerant. Curia verò Parisiensis appellantem submovit,& reintegrationem in unum suo judicio firmavit, Martii 17.anno 1625.Sed multò majori digna favore est unio, ubi ex unico curato Beneficio pars stipendiorum sejuncta fuit ad simplex,otiosum,nulliusque frugis Beneficium constituendum.Utinam Regibus,Episcopis,& iis qui sunt in Ecclesia Proceribus mentem istam Numen inspiret,ut de ipsis prædicetur quod de apibus Virgilius Poëta commemorat: *Ignavum fucos pecus à præsepibus arcent.*

VII. Ad requisitam justæ unionum causæ juridicam inquisitionem necessario exigitur ut vocentur Ecclesiarum Rectores, & Capituli œconomus , & si qui sunt Patroni;& Regius insuper Procurator , ac civitatum Administri , non quidem ut consentiant:solo enim excepto Patrono laico , cujus necessarius est consensus , ut dixi,

dixi, cæteris etiam laicis dissentientibus, dummodò vocatis & auditis, potest ad unionem procedi: nec aliâ ratione vocandi sunt, quàm ut rationes, si quas habent, oppositionum proponant, cap. *Cùm olim*, de arbitris.

VIII. Cúmque faciendæ sint uniones ob commune Ecclesiæ commodum & publicam utilitatem, non debet illis obsistere ulla sive generalis, sive specialis reservatio, excepto laico Patrono. Concilium Trident. sess. 24. de reformat. cap. 15. Nulla itaque habenda hic ratio Graduatorum, aut Indultariorum, aut similium Rebuffus d. tit. de union. benefic. num. 31. ubi postquàm aliquot decisiones Rotæ allegavit editas in gratiam Expectativarum, ut scilicet unio nullatenus præjudicet expectativas gratias habentibus, sed ejus suspendatur executio usque ad obitum ejus qui hoc privilegium impetravit; ipse tamen posteà in oppositum sic ait: *Sed generalis reservatio, vel mandata, seu nominationes non impediunt unionem, per Gloss. in Clement. finali, de rescriptis; quia Beneficium per unionem dicitur suppressum*, & ob id non dicitur ampliùs Beneficium, cap. *Cùm accessissent*, de constitut.

IX. Papa, vel Legatus non possunt in Galliæ Regno per se immediatè de causis unionum inquirere, neque Delegatos de Curia mittere ad hoc munus, sed solùm juxta Bononiensia Concordata committere in ipsis partibus inquisitores, qui ad hoc inquirant & procedant. Horum exempla profert Thuanus lib. 3. histor. Galliæ.

X. Cùm sit præscriptio ad commune bonum instituta, ne lites multiplicentur, rerumque dominia in incerto sint, l. 1. D. de usurpat. & Institut. de usucap. in princ. sitque necesse litibus aliquos præscribere fines, & litigiosorum hominum omnia perturbantium cupiditates coercere, ex occultis & vetustate immutatis pridem rebus: quasi ex abdito & insperato insidiantium, & lucra captantium conatus reprimere, cæterorumque hominum bona fide possidentium quieti consulere; præsertim cùm annorum multorum decursu rerum præteritarum memoria aboleatur, exceptionum ac defensionum adminicula disperdantur, instrumenta conventionum, compositionum, transactionum, & veterum litigiorum processus innumerorum casuum, tum publicorum, tum privatorum & domesticorum concursu dispereant; nihil prætereà facilius sit, quàm falsa instrumenta quasi antiqua & authentica cudere ac supponere; quæ tamen falsitatis coargui vix possint, aut ne vix quidem, ob mortem & partium & testium & scribarum in eis designatorum. Compertum est autem quod illa Justiniani lex *Ut inter*, C. de sacros. Eccles. quæ indistinctè omnem excludebat contra Ecclesias præscriptionem, præterquam illam quæ centum annos excederet, & quam idem posteà Justinianus meliore consilio abrogavit, fuerit à Triboniano edita, & magno pretio vendita œconomo Emissenæ Ecclesiæ, postquam plurimas veterum obligationum tabulas & chirographa per insignem falsarium Priscum Emissenum cudi curaverat in Ecclesiæ commodum iniquissimum, ut tradit Suidas in verbo *Priscus Emissenus*. Abrogatæ autem illi centenariæ præscriptioni substituit in Ecclesiæ favorem quadraginta præscriptionem annorum, authenr. *Quas actiones*, C. de sacros. Eccles. & l. *Sicut in rem*, C. de præsc. 30. vel 40. annorum. Ipsaque Synodus œcumenica octava can. 18. non longiorem attribuit Ecclesiæ quàm triginta annorum præscriptionem; qui Canon insertus legitur in Gratiani Decreto sub falso Gelasii nomine, in can. *Placuit* 16. q. 3. Concilium verò Tridentinum sess. 7. c. . de reform. præfigit unionum Ecclesiarū aut Beneficiorum præscriptioni numerum annorum quadraginta, ultra quem non sit procedendum ad eas dissolvendas ac dirimendas, nisi ob evidentem necessitatem.

XI. Canonica unionum Ecclesiarum ac Beneficiorum causa est vel necessitas,

R vel

vel evidens Ecclesiæ utilitas, cap. *Exposuisti*, de præbend. Atque canon *Etsi Ecclesia*, 1. quæst. 7. *Quis dubitet irritanda, quæ nec Ecclesiastica utilitas, nec ulla extorsit necessitas?* Ejusmodi causas Canones adhibent & approbant in duabus parochialibus Ecclesiis, quarum fructus sustentandis duobus Curionibus minimè sufficere queunt, modò ambæ parum ab invicem distent. Clement. *Ne in agro*, §. *Ad hæc*, de statu monach. Aut quando tam exiguus est parochianorum numerus, ut unus pastor duarum ministerio facilè sufficiat; aut earum una belli calamitate destructa fuit, can. *Postquàm*, 16. quæst. 1. Cúmque soleat unio duabus viis procedere, scilicet in forma solemni, & per juridicam causæ probationem & solemnitates à Jure præscriptas, vel alio modo in forma gratiosa, & motu proprio: sola prior via in Galliæ Regno admittitur; forma verò unionum gratiosa nullatenus recipitur, ut fidem faciunt Rebuffus in praxi, tit. de unionib. Chopinus de sacra Politia, lib. 2. tit. 6. Lucius libro 2. Placitorum, tit. de appellationib. artic. 2. Antonius Faber in Cod. tit. de appellationib. ab abusu, defin. 48. Fevretus lib. 2. de abusu, cap. 4. qui omnes pariter testificantur, præscriptione plusquam centenaria nullatenus apud Curias Regni firmari Ecclesiarum uniones, si vitiosus titulus, quantumvis vetustissimus proferatur. Atque hoc est receptissimum effatum forense, præstare ad unionem effectum, si sola proferatur longi temporis præscriptio, scilicet quadraginta, vel quinquaginta annorum, vel ea cujus initii memoria non extet; quia in præscriptionibus omnia præsumuntur solemniter acta. Sed si constet de titulo vitioso etiam annos centum excedente, discindi quamlibet unionem, quia cessat præsumptionis favor ubi de opposito vitio liquet. Innumera proferuntur ad hoc Senatusconsulta, inter quæ famosum valdè est Divionense, in causa evocata inter Henricum Robertum Sacerdotem, & Annibalem Rascassium Ecclesiæ Metropolitanæ Aquisextiensis Archidiaconum. Iste quidem turbatur Decanatum Draguiniacensis Ecclesiæ fuisse Archidiaconatui Aquisextiensis Ecclesiæ olim ante annos centum unitum, eamque unionem sine interruptione ad se usque continuatam fuisse liquebat. Et id quidem sufficiebat ad excludendum Robertum, qui sibi Decanatum Draguiniacensem vindicabat, quasi contra jus & prohibitionem Concilii Constantiensis in Gallia receptissimi divulsum à propria Ecclesia: ideoque ejus obtenta qualicumque provisione, se in possessionem Decanatus immitti curaverat. At Rascassius, cui tanta sufficiebat præscriptio, quasi obruturus titulorum multitudine, diplomata Summorum Pontificum in forma gratiosa, & solemnitatibus consuetis vacua, jamdudum ante annos centum expedita produxit, per quæ causâ suâ cecidit. Senatus enim Divionensis secundùm Robertum judicavit ab his diplomatibus tanquam abusivis provocaurem, die 11. Aprilis, anno 1641. illaque tunc rescissa unio fuit, atque Actori adjudicatus Decanatus. Præter Summum Pontificem possunt etiam Episcopi Beneficia suæ diœcesis unire: at non horum Vicarii, nisi hoc specialiter ab Episcopo in mandatis habeant, tametsi haberent in mandatis Beneficiorum collationem; sunt quippe res dispares ac disjunctæ, cùm possit quidem Episcopus unire, sed non conferre viventium Beneficia: & decernitur in cap. *Qui ad agendum*, de procurat. in 6. generali mandato non comprehendi ea, in quibus speciale requiritur. Rebuffus in praxi, in forma Vicariatus, num. 102. Fevretus loco cit. num. 19.

XII. Unionibus Beneficiorum succedere par est tractationem de divisionibus eorundem. Divisiones Beneficiorum regulariter prohibitæ sunt, cap. *Majoribus*, cap. *Vacante*, & cap. *Cùm causam*, de præbend. Valetque Generalis Rubrica, *Ut Ecclesia*

Ecclesiastica Beneficia sine diminutione conferantur. Aliquando tamen suadet hanc fieri divisionem necessitas, aut evidens, & justa Ecclesiæ utilitas; in quibus causa illa præcipua habenda est, quum contingit ob Populi frequentiam, aut ob Ecclesiæ distantiam, ut una omnibus Ecclesia non sufficiat ad publicum Dei cultum & Sacramentorum administrationem. Quo casu provisum est tum constitutione Alexandri III. in cap. *Ad audientiam*, de Eccles. ædif. tum Decreto Tridentino sess. 21. cap. 4. de reform. ut possit Episcopus novas instituere Parochias, etiam juxta Tridentinam Sanctionem Rectoribus invitis, illis autem Sacerdotibus qui noviter erectis Ecclesiis erunt præficiendi, competentem assignare portionem ex fructibus ad Ecclesiam Matricem pertinentibus; & ubi necesse fuerit, liceat Episcopo compellere Populum ad subministranda quæ ad victum Sacerdotum præficiendorum spectant.

XIII. Erectione pariter mutatur status Ecclesiarum. Interdum enim simplex Ecclesia mutatur in Curatam, atque in Parochialem erigitur, propter necessitatem aut majorem plebis commoditatem. Quod ut ritè fiat, vocandi sunt quorum interest. Consensus quoque Rectoris desideratur. Si autem gravis urget necessitas, proceditur ad erectionem, vocato quidem, sed invito ac renitente Rectore; compensando damnum quod illi infertur, statutâ annuâ aliquâ pensione. Atque ad ista sufficit Episcopi authoritas, cap. *Ad audientiam*, de Eccles. ædif. & can. *Si Episcopus*, 12. quæst. 2.

XIV. Similiter Ecclesia curata erigitur interdum in Collegiatam, statuto certo Canonicorum numero. Idque potest Episcopi authoritate fieri, cum consensu Rectoris, d. can. *Si Episcopus*, 12. quæst. 2. & cum consensu Patroni. Abbas & Felinus in cap. *suggestum*, de jurepatron.

XV. Erigitur tamen aliquoties Ecclesia Regularis in Secularem, aut Secularis in Regularem, cap. *Inter quatuor*, de reb. Eccles. non alien. In erectione Secularis in Regularem authoritas Episcopi sufficit debitas adhibentis solemnitates, d. can. *Si Episcopus.* Ut verò Regularis in Secularem erigatur, rescriptum efflagitatur Summi Pontificis, can. *Qua semel*, 19. quæst. 3. Et utroque casu Canonicis in Religionem transire nolentibus, vel Regularibus qui militiam cui adscripti fuerant, deserere nolunt, certa pensio annua ad vitam servanda est. Rebuffus in praxi, p. 1. tit. de erect. Eccles. in Cathedr. Secul. vel alium statum, num. 10.

XVI. At verò Collegiatam Ecclesiam erigere in Cathedralem seu Episcopalem nemo potest nisi Papa, cap. 1. ne Sede vacante, cap. *Quod translationem*, juncta Glossa, de offic. legat. quo loco eadem potestas Legato denegatur.

CAPUT XII.

De Beneficiorum renuntiatione, seu resignatione.

I. SCIENDUM ante omnia, factam resignationem per mandatum posse à resignante revocari antequam fuerit à Superiore admissa. Sed si revocatio procuratori aut resignatario non innotuerit, atque ita fuerit resignatio admissa, nihil juvabit revocatio, nisi dolo impeditum fuerit, ne revocatio innotesceret, Clement. unica de renunciat. Hic jam explorandum est, quinam Beneficiarii resignare possint. Atque in primis disceptatur de Beneficiariis criminum reis.

Circa crimina vacationem Beneficii causantia, quædam sunt atrocissima, quæ causant Beneficii vacationem ipso facto, seu statim atque admissa sunt; alia non causant utpote minùs atrocia, nisi post Judicis sententiam: atque in his valet resignatio ante Judicis facta sententiam, in illis verò nullatenus valet resignatio contingens post scelus perpetratum, quamvis necdum deductum ad forum contentiosum, dummodò sive ab initio, sive ex postfacto de scelere certò constet. Hujusmodi sunt crimen læsæ Majestatis in primo (ut aiunt) capite, assassinium, sodomia. Mornacius ad leg.6. D. de his qui not. infam. Bengeus tit. quib. mod. vacent & amit. benef. §. 6. num. 16. 17. 18. 19. Mainardus lib. 1. cap. 61. Senatusconsultum referens quod resignatarium accusati de crimine sodomiæ exclusit. Quia in odium detestabiliorum criminum censetur vacasse Beneficium ab ipso momento quo fuit perpetratum. Ex homicidio citra assassinium non vacat ipso facto Beneficium ante Judicis sententiam, can. *Studeat*, distinct. 50. & cap. *Henricus*, de Cler. pugnant. in duello.

II. In cæteris verò delictis, quamvis capitalibus, potest horum reus validè resignare antequam criminis accusetur. Bengeus loco cit. Charondas lib. 1. Responsorum, cap. 22. multa referens ad id Senatusconsulta. Quin etiam potest idem reus resignare etiam post accusationem & condemnationem: si ipse à condemnatione appellaverit & post appellationem resignet, quemadmodum reo ad mortem damnato, pendente appellatione testamentum condere jura permittunt, *Qui à latronibus*, D. de testam. Charondas lib. 1. Pandect. cap. 20. Mainardus, Mornacius, Bengeus locis citatis, Duarenus de Beneficiis lib. 8. cap. 2. §. 2. Verùm si ante admissam resignationem sententia capitalis intervenerit, quæ non sit appellatione suspensa, tum demùm irrita erit resignatio, ut dixi.

III. At verò si quis devolutarius Beneficium ut vacans per Judicis sententiam impetraverit, & resignatarium prævenerit, ipsa tunc resignatio & jura simul resignatarii & devolutarii erunt in pendenti, adeò ut si sententia depositionis à Judice appellationis confirmetur, præferendus sit devolutarius: si verò sententia reformetur, & reus à pœna depositionis absolvatur, prævalere debeat resignatarii provisio; quemadmodum de testamento, vel donatione à reo criminis facta statuitur in l. *Post contractum*, D. de donation. & l. *Si aliquis*, D. de donation. caus. mort. & d. l. *Qui à latronibus*, D. de testament.

IV. Ille censetur Beneficiarius qui proximum jus acquisivit ad Beneficium vacans, etsi nondum ejus possessionem sit adeptus. Tale verò jus nullatenus habent Indultarii, Graduati, Mandatarii Apostolici, nihil aliud habentes præter spem, ut nec ille qui parvam solummodò Datam impetravit: sed idem postquam Signaturam obtinuerit, etsi neque examen, neque professio fidei subsequuta fuerit, neque possessio apprehensa, potest validè, sive purè & simpliciter, sive in alterius favorem resignare. Gratia enim per solam Signaturam & verborum *fiat* perficitur. Ranchinus part. 4. conclus. 290. Papo lib. 2. placitorum, tit. de resignatione 8. artic. 5. Neque censetur conditionalis & quasi suspensum habens effectum in futurum sed absoluta & de præsenti efficax illa quæ per Signaturam fit Beneficii collatio, quamvis sic provisus necdum valeat concesso Beneficio utifrui, nisi postmodùm dignus fuerit judicatus. Is verò cui nondum est collatum Beneficium, quantumcunque proximè conferendum, ut est ille qui impetraturus est coram Ordinario, etiam post examen & verbalem collatoris approbationem, necdum tamen Literas Beneficii provisorias obtinuit, non potest resignare. Boërius decis. 300.

V. Nunc

V. Nunc videndum quâ formâ fieri debeat resignatio. Ea vel est simplex, vel in favorem, aut aliter conditionata; vel fit ex permutatione, vel non; vel fit mediatè per procuratorem, vel immediatè per ipsum resignantem. Et quidem si fiat per procuratoré, observari debent circumstantiæ omnes præscriptæ in Constitutione Henrici II. anni 1550. art. 3. Primùm enim facienda est procuratio ad resignandum apud Notarium publicum: nec referre docent Scriptores Gallicani, an sit Notarius Ecclesiasticus, an Regius. Secundò debet resignans actui subscribere; & si per infirmitatem non possit, debet Notarius in eodem actu id exprimere. Tertiò duo testes interesse debent, non domestici, non cognati, non affines ipsius resignantis, aut resignatarii. Quartò debet procuratio specialiter fieri ad tale Beneficium, non enim sufficeret generale mandatum. Quintò procurator ita astringitur mandati sui terminis, ut si aliter se gerat, futura sit invalida tota resignatio; nec enim potest validè mandati sui fines excedere, l. *Præterea*, in princ. D. mandati. Si ergo constitutus sit ad resignandum coram Papa aut Legato, invalidè resignabit in manus Ordinarii; & ex adverso. Item si constitutus sit ad resignandum simpliciter, nihil aget si resignet in favorem; & è contra. Rebuffus in praxi, p. 3. tit. de procurat. const. ad resig. n. 21. & tit. de resign. conditionata, in fin. Sed si ipsimet procuratori, qui juxta fines mandati simpliciter resignavit, Prælatus idem ipsum Beneficium contulerit, valebit illa collatio quia procurator intra mandati fines se continuit. Rebuffus d. tit. de resignat. condition. n. 23. & 28. Porrò nihil refert si procurator sit Clericus, an Laicus. Guimier ad Pragm. Sanct. tit. de collationib. §. *Statuit autē*, ver. *Procuratorem*. Rebuffus in d. tit. de procurat. const. ad resig. n. 17. aliique communiter.

VI. Revocato autem mandato non potest procurator ullatenus resignare, modò revocatio non solùm præcesserit, sed etiam significata procuratori fuerit, aut ipsi collatori. Si enim non fuerit sufficienter significata, tenebit posteà admissa resignatio, & inutilis erit revocatio, nisi dolo procuratoris, aut collatoris effectum sit, ut non notificaretur revocatio illa. Clement. unica de renunciat. Rebuffus p. 3. tit. de revocat. procur. Charondas lib. 1. Pandect. c. 10. Quin etiam si Notarius nondum expedivit mandatum in manus procuratoris, sufficere potest notificata revocatio ipsi Notario. Etenim cùm ex memorato Henrici II. Edicto anni 1550. procurator admitti non possit ad resignandū, nisi exhibendo scriptū ipsū manu publica mandatum, necesse ipsi erit recurrere ad Notariū antequam Prælatū conveniat.

VII. Eadem Henrici II. Constitutio invalida & inania declarat omnia ad resignandum mandata, si annum excedant. Quæ ita post annum fieret resignatio in ejus mandati vim, & subsequuta collatio prorsus irritæ forent.

VIII. Ut pleniùs hæc resignationum tractatio elucidetur, dispiciendum nunc est, quinam possint illas admittere. Certum est ab illo admitti debere, cui jus competit Beneficii conferendi, cap. *Admonet*, de renunciat. Si verò sit patronatum Beneficium, debet pariter approbari à Patrono, alioquin erit irrita resignatio & collatio. Duarenus lib. 8. de benefic. cap. 2.

IX. Non potest quisquam in manus inferioris, aut sibi æqualis resignare, sed tantum Superioris. Ideóque facta per Abbatem vel Priorem resignatio in manus Vicarii sui aut Capituli nulla est, cap. ult. de renunciat. sicque judicatum in Magno Regio Consilio referunt Charondas lib. 1. Pandect. cap. 10. Despeisseus de benefic. tit. 11. sect. 2. art. 3. Neque potest Episcopus resignare nisi in manus Papæ, caput. 1. & cap. *Quantò*, de translation. Episc. Rebuffus in praxi, part. 3. tit. *Ratione person. & rei vitiat. resign.* num. 11. Si quis resignet in manus laici, amittit

Beneficium, quod statim vacat, nec resignatarius ullum jus habet, cap. *Quod in dubiis*, de renunciat.

X. Resignatio ex causa permutationis Beneficiorum valet coram Episcopo, sed nullatenus coram inferiore, cap. *Quæsitum*, de rerum permut. Rebuffus d.tit. *Ratione person.* n.10. idemque tit. de permutation.num.10. Charondas lib.1. Pandect. cap. 10. Hoc etiam extendit Bellamera tract. de permutatione, quæst. 3. & Pastor lib.3. de Beneficiis, tit.11. ad Vicarium Episcopi habentem ab ipso speciale mandatum: adeò ut possit Vicarius Generalis in hoc ab Episcopo delegari, ut Beneficiorum resignationes ex causa permutationis admittat. Etenim quæcumque potest in materia jurisdictionis Episcopus, eadem omnia Vicario suo Generali delegare potest, paucis quibusdam exceptis, quæ jus prohibuit delegari. Sic enim Concilium Tridentinum amovit ab Episcopis potestatem delegandi circa concessam ipsis absolutionem ab hæresi.

XI. Beneficia quæ coram Episcopis, aliisve Superioribus compermutantur, nullatenus subjacent mandatis, aut Indultis, seu Expectativis, cap. unico de rer. permut. in 6. neque aliis quàm permutantibus conferri queunt. Clement. unica, eod. tit. Non enim ad permutationem ventum esset, nisi permutantes eam credidissent valituram, cùm liberum cuique esset sua pristina Beneficia retinere. Neque ratio, vel bona fides patitur, ut quis sine sua culpa & contra propriam intentionem sua re spolietur; nam id quod nostrum est, sine facto nostro ad alium transferri non potest, l. *Id quod nostrum*, D. de regul. jur.

XII. Resignationem in favorem jus prohibet, can. *Plerique*, 8. q. 1. Ideóque omnes in favorem factæ resignationes nullius sunt momenti, nisi fuerint admissæ à Papa, cujus potestatis est de communi Jure dispensare. In Gallia tamen multorum seculorum usu & consuetudine præscriptum est, ut tempore Regaliæ fiant Beneficiorum resignationes in alterius certè personæ favorem coram Rege, qui solus ac pleno jure vacantia in Regalia Beneficia confert. Chenutius cent. 1. q. 4. Lovetus litera *R*. cap.47. Secluso Papa & Rege, nullus potest resignationes in favorem admittere, nec ipse Papæ Legatus, nisi hoc specialiter in mandatis habeat. Rebuffus in praxi, part.3. tit. de Resignat. condition. à num. 5. usque ad 11. Charondas lib. 1. Pandect. cap. 10. Alias quoque sub conditione renunciationes, maximè sub onere pensionis, solus Papa purgare & admittere potest, ut infra videbimus.

CAPUT XIII.

De Resignationibus in favorem.

I. RESIGNATIONES in favorem, quia sapiunt quandam velut hæreditariam in Beneficiis successionem, & quia communiter censentur canonicæ simoniæ labe fœdari, adeò in Jure prohibentur, can. *Plerique*, 8. quæst. 1. ut nec ab Apostolico Legato, nisi hoc specialiter habeat in mandatis, admitti possint, sed à solo Supremo Pontifice, qui potest in iis quæ Juris positivi sunt, ex justa causa dispensare, cap. *Significasti*, de election. & cap. *Preposuit*,

Prævenfuit de conceſſ. præbend. Longiſſimâ tamen præſcriptione ſubnixus Galliæ Rex hujuſmodi reſignationes ſolet admittere,& ſecundùm eas conferre ubicumque viget jus Regaliæ, ut ſuperiore capite notavi,n.12.

II. Reſignatio in favorem, & alia quæcumque conditionata coram Papa habet annexam ſibi conditionem *ſine qua non*;adeò ut ſi Papa aliter provideat,ea proviſio futura ſit irrita, maneatque reſignans in priſtina reſignati Beneficii poſſeſſione,quia ſequens proviſio fuit contra mandatum & mentem reſignantis expreſſam. Gloſſ.in cap. *Olim*, in 1.verb.*Traditam*,de reſtitut. ſpoliat. Rebuffus in praxi, tit. de reſignat. condit.num. 3. Clauſula hic apponi ſolita ſic exprimitur: *In favorem N.nec aliter,nec alio modo,nec aliàs* De hoc eſt notabilis textus in cap. *Cùm univerſorum*,de rer.permut. ubi cùm duo præbendati privatâ auctoritate, ac per hoc illicite de mutua præbendarum ſuarum commutatione convenisſent uniſque illorum ſuam alteri Præbendam reſignaſſet, alter verò contra pactam fidem in tertiam perſonam Præbendam ſuam contuliſſet, jubet Papa ut primus ille præbendatus, qui contra jus & propriâ authoritate ſuam Præbendam in favorem ſocii conventionis reſignaverat,non amitteret,ſed recuperaret,eo quòd deceptus fuiſſet, non adimpletâ conditione ſub qua, & non aliter, reſignaverat. Ergo multò magis eadem urget ratio in eo qui non privata authoritate, ſed reverenter conveniens & conſulens Supremam Sedem reſignaverit ſub condtione, quæ tamen non adimpleatur.

III. Si contingat reſignari in favorem coram Legato vel Ordinario, quæcumque collatio ſequuta nulla erit,ſive conferatur nominato, quia excedit Collatoris legitimam poteſtatem;ſive conferatur alteri,quia id fit ſine ulla Beneficii vacatione non enim vacat per reſignationem,cùm deficiat conditio appoſita, ſine qua reſignans nullatenus intendit reſignare. Rebuffus d. tit. de reſign. condit. num. 7. & ſeqq.

IV. Si procurator ad reſignandum coram Ordinario conſtitutus in favorem Titii reſignet purè & liberè,& Ordinarius poſtmodùm ad procuratoris preces conferat Titio,valebit illa proviſio, quia Ordinarius propriam authoritatem non exceſſit dum liberè contulit,& reſignans ſuum obtinuit intentum legitimo & juridico modo,quamvis modum illegitimum elegiſſet: neque cenſendus eſt procurator exceſſiſſe mandati fines, cùm retulerit mandantis intentum. Pariſius conſil. 15. circa num.12. in 4. volum. Rebuffus d. tit. n.23. Sed ſi Ordinarius aut Legatus in ſua libertate relictus contulerit alteri quàm ei qui nominabatur in mandato, ſub illa clauſula *non alii,nec aliter* tunc irrita erit ejus collatio,ut pote facta contra mandati fines,ita ut fruſtrata ſit mandantis intentio, l. *Diligenter*, D. mandat.& d.cap. *Cùm univerſorum*,de rer.permut.

V. Si reſignans cum clauſula,*non aliter,nec aliàs*, *nec alio modo*, retinuerit ſibi penſionem, aut aliquid aliud,& hoc non fuerit proſequutus procurator apud Papam,non valebit reſignatio;neque ſequuta proviſio, per cap.*Cùm dilecta*, de reſcriptis,quia mandati forma ſervata non fuit,etiam ſi reſignans mortuus fuerit:ſed nullâ ratione habitâ novæ proviſionis, ut pote nullius & irritæ, Beneficium non niſi per obitum vacabit, ideóque reſignatarius ipſe,vel quivis alius poterit impetrare ut vacans per obitum & dum vivit ipſe reſignans,vel retinendus eſt in poſſeſſione Beneficii, vel reſtituendus. Sed ſi procurator proſequutus fuerit omnes conditiones in ſuo reſignationis mandato contentas,quas Papa noluerit approbare, non habet reſignans cur de Suprema Sede conqueratur, modò ſuum ſibi maneat

Beneficium

Beneficium: non enim libertas, vel authoritas Papæ quibuscumque privatorum conditionibus adstringi debet, cùm sit legibus etiam Ecclesiasticis solutus, quando justa & urgens dispensandi causa occurrit. Sed si idem resignationem quidem admitteret, conditiones autem rejiceret sub quibus, & non aliter resignatio intenditur, quidquid in contrarium asseverare videatur Rebuffus d. tit. de resignat. condit. num. 24. & seqq. Summus Pontifex injuriam inferret, quia jus gentium, cui proculdubio Papa subjectus est, non permittit quemquam invitum & secundùm juris formas indemnatum propriis bonis exspoliari. Atque id quod nostrum est sine facto nostro ad alium transferri non potest, l. *Id quod nostrum*, D. de regul. jur. Et quando fit unus aliquis actus cum conditionis haud irrationabilis adjectione, non potest pars ejusdem actus recipi, parte aliâ rejectâ, l. *Aurelius*, §. *Idem quæsiit*, & ibi Bartolus, D. de liberat. legat.

VI. Ubi fit resignatio in manus Ordinarii, potest quidem in mandato apponi ut rogetur collator id Beneficium alicui Clerico ibi nominato conferre, & procurator qui istud in se recipit officium, potest preces adhibere. Sed quoniam precibus non oneratur, neque adimitur libertas, l. 3. D. si quis aliquem testari probib. liberum erit Ordinario istam admittenti resignationem de persona nominata, aut de aliqua alia, in quam magis propendeat, providere de Beneficio renunciato.

VII. Non obstat resignatio quominus resignans teneat adhuc resignatum à se Beneficium, donec per ipsius resignatarii immissionem à possessione expellatur. At verò resignatario conceditur ex usu Galliæ triennium, intra quod tenetur Beneficii sibi resignati possessionem adire; alioqui vacabit beneficium, eoque tam resignans quàm resignatarius spoliabitur ob præsumptam amborum confidentiam. Vacabit quoque si resignatarius adeat quidem possessionem nondum finito triennio sed resignans non supervixerit biduo post aditam possessionem, ut docent, & ex frequentibus Senatusconsultis probant Papo libro 3. Placitorum, tit. de publicandis resignat. num. 8. Peleus lib. 1. forensium, cap. 29. Mosnerius tract. *des Alliances du Droit François*, sub voce *Benefice*, num. 29. Pastor lib. 3. de Benef. tit. 8. num. 5. Denique Rex Ludovicus XIV. in Edicto *du Contrerolle*, art. 20. triennium resignatario indulget ad sumendam Beneficii possessionem.

VIII. Hinc tamen excipiuntur concursus Beneficiorum incompatibilium, utrovis modo, sive à resignante, sive à resignatario possessorum; non enim fas est tenere simul incompatibilia Beneficia ultra annum pacificæ possessionis, intra quod tempus tenetur alterum è duobus dimittere, alioque impetrabile erit ab alio. Louetus lit. *B*, num. 3. in Schol. Brodei, Antonius Faber C. de sacrosanct. Eccles. defin. 2. Rebuffus tit. de non promotis intra annum, n. 45. & 46. Itaque resignans debet suum resignatarium negligentem urgere apud Ordinarium, ut possessionem sumere atque ministerium Ecclesiæ obire compellatur, aut de aliquo alio Clerico provideatur. At Jus commune, & extra Galliam praxis exigit, ut statim atque secundi incompatibilis Beneficii adita fuerit possessio, vel steterit per provisi dolum quominus adita fuerit, vacet statim primum Beneficium, c. *De multa* 28. de præbend. & Joannis Extrav. *Execrabilis*, §. *Qui verò deinceps*, de præbend. Fagnanus ind. c. *De multa*, n. 1. & seqq. Garcias de Beneficiis p. 11. c. 5. n. 100. ipsumque Concilium Tridentinu sess. 7. c. 4. Sed Papa quoties alicui Beneficiũ habenti providet de secundo incompatibili Beneficio, dare solet sex menses per hanc clausulam: *Quod orator habita pacifica possessione Beneficii, primũ quod obtinet, intra sex menses dimittere omninò teneatur, alias utrũque vacet Beneficiũ.* Sed provisis ab Ordinario nullũ tẽpus indulgetur

tur post initam possessionem. Massobrius in Praxi habendi concursum, requisit. 1. dub. 2.num.4.& 5.

CAPUT IX.

De Pensionibus super Beneficiis:

I. IN Resignationibus fieri in Romana Curia consuetis plerumque resignantes sibi reservare pensiones solent, quarum dilucidanda jura capite isto intendo. Generalis regula est, ut Ecclesiastica Beneficia sine diminutione conferantur, de qua tamen, modò urgeat rationabilis causa, dispensare potest Suprema Sedes, quæ secundùm potestatis plenitudinem potest de jure supra Jus dispensare, ait Innocentius III. cap. *Proposuit*, de concess. præbend. atque ita providere ut conferatur Beneficium cum diminutione, ex illo pensionem detrahendo.

II. Praxis ordinaria hæc est, ut resignare intendens in alterius favorem, concordatum cum futuro resignatario apud Notarium præsentibus testibus minimè suspectis ineat in scriptis faciendæ hujus in manibus Pontificis resignationis, sub hac lege ut resignatarius, & qui ei in Beneficio succedent, solvant resignanti dum vivet certam annuam pensionem: atque ad purgandam simoniæ suspicionem & labem adjungitur clausula, *sub beneplacito & approbatione Summi Pontificis, & non alias neque aliter*. Simili modo & clausula fieri quæcumque concordata necesse est quoties in resignatione in favorem aliqua conditio alia apponitur, ut solutionis expensarum, regressus juris in idem Beneficium, reparationis Ecclesiæ. Concordatum deinde in Romanam Curiam transmittitur approbandum & exequendum.

III. Tres rationabiles causæ communiter assignantur constituendæ super Beneficio pensionis. Prima, si Beneficium dimittatur ex causa permutationis, retentâ pensione ad compensandum valorem fructuum dimissi Beneficii cum fructibus tenuioribus alterius compermutati, cap. *Ad quæstiones*, de rerum permut. Secunda, si resignans ex Beneficii dimissione patiatur dispendium, ut non supersit ei congrua ad vitam honestè sustentandam portio. Tertia, si in judicio, vel extra de jure litigioso circa Beneficium fuerit transactum, reservata pensione ad bonum pacis ac redimendam vexationem, cap. *De cætero*, de transaction. cap. *Nisi essent* 21. de præbend.

IV. Sapienter admonet Toletus lib.5.instruct.Sacerd. cap. 83. tria requiri ad hoc ut licitè constituatur pensio super Beneficio. Primùm quidem dispensationem Summi Pontificis. Secundò justam causam, sine qua, ut aiunt Toletus loc. cit. Lessius lib.2.de just.cap.34. dub.38. num.204. ex communi Theologorum sententia graviter peccarent & Summus Pontifex, & impetrantes, sicut malè res domini sui dispensans œconomus, & qui pecuniam recipit ab œconomo malè dispensante, præsertim ille qui nullum pro Ecclesiæ ministerio ac obsequio præstiterit officium. Tertiò modum pensionis, ne per eam fructus alioqui proviso debiti exhauriantur, néve ita accumuletur hoc onus, ut congruam excedat Clerici pensionarii sustentationem, aut Beneficiarii diminuatur.

S V. Certis

V. Certis quibusdam casibus permittitur Episcopis Ecclesias quasdam & Beneficia certis pensionibus onerare. Sic enim Concilium Tridentinum Episcopis providè permittit absque ullo ad Apostolicam Sedem recursu, Seminaria instituere ad educationem & instructionem Clericorum, & vocatis quibus opus est, illorum expensis, sustentationi, aliisque oneribus providere, assignando ex Beneficiis ac Ecclesiis suæ Diœcesis certas annuas contributiones & pensiones ad Seminarii subsistentiam. Concilium Trident. sess. 23. de reform. cap. 18.* Istam Concilii Tridentini sanctionem, quâ potestas datur Episcopis ad fundanda Seminaria deducendi ex beneficiis suæ collationis pensiones aliquot, confirmant Regiæ constitutiones comprehensæ in Codice Henriceo sub tit. de Archiepiscopis & Episc. lib. 2. ubi Rex ipse statuit ordinari per beneficiorum aut pensionum attributionem Seminaria, jubetque suis Officialibus & Curiis hæc constituta tueri ac confirmare.] Potest etiam propriâ authoritate Episcopus pensionem de Beneficio quod ab aliquo illiterato, vel etiam valetudine animi aut corporis impedito possidetur, reservare ad providendum victui coadjutoris pro illo exercentis, can. *Quicumque*, 26. q. 5. & can. *Inventum*, 16. quæst. 7. & Clement. *Multorum*, de pœnis. Concilium Trident. sess. 21. cap. 6. & sess. 25. cap. 14. Idemque sancitur in Concordatis Bononiensibus approbatis in ultimo Lateranensi Concilio. Potest etiam Episcopus admittere, propriaque authoritate inter Partes dissidentes ad bonum pacis approbare transactionem, ut altera Partium Beneficio fruatur sub onere solvendi censum, seu pensionem alteri colli tiganti, cap. *De cætero*, de transaction. cap. *Nisi essent*, de præbend.

V I. Certi exploratique juris est, Romanum Pontificem posse super beneficiis pensiones imponere. Jam hîc quæritur, an deductis causis superiore artic. 5. expressis, id pariter potestatis habeant cæteri à Papa Episcopi; Dissentiunt inter se Canonistæ, quibusdam asserentibus, aliis negantibus. Communior resolutio est affirmativa, quam tuentur Gigas de pensionib. quæst. 6. Petrus Ancharanus consil. 279. Ant. Butrius in cap. *Audivimus*, de collus. deteg. Decius consil. 439. Caccialupus de pensionib. quæst. 5. Gambar. de offic. & potest. Legat. lib. 2. num. 77. & seqq. idque probat ex cap. *Nisi*, de præbend. Item Azorius part. 2. lib. 8. cap. 6. idque probat ex cap. *Ad quæstiones*, de rer. permut. ubi in Ecclesiarum permutatione decernit Episcopus, eum qui opulentiorem Ecclesiam nactus est in permutatione, alteri compermutanti certam pensionem exsolvere ad compensationis æqualitatem. Insuper Gloss. in cap. *Audientiam*, verb. *Pensionem*, de collus. deteg. sic ait: Hæc pensio constitui non potest sine authoritate Episcopi, ut vitam ejus qui solvit, non excedat. Et ad hoc allegat textum expressum cap. *De cætero*, de transatione ubi declaratur quod census pro beneficio affectus, vitam ejus qui solvit, non excedat, dummodo ab Episcopo constitutus fuerit. Item cap. *Nisi*, de præbend. statuit censum non ex collusione partium, sed authoritate Episcopi super Ecclesia quadam constitutum ita valere, ut post obitum Rectoris, cui adjudicata fuerat Ecclesia, non debeat continuari in successore illius qui fuerat pensione oneratus. Item cap. *De rectoribus*, de Cleric. ægrotant. sancit posse Episcopum sibi subdito Clerico ægrotanti, vel alioqui impotenti, assignare coadjutorem cum aliqua parte proventus.

V I I. Jam quæritur utrum pensio extinguitur, si contingat ut Clericus pensione oneratus recipiat idem Beneficium, super quo constituta erat pensio? Sciendum verò, aliud esse pensionem extingui, aliud consolidari cum Beneficio: sicut solet ususfructus

ususfructus aliquando, superveniente in usufructuarium proprietate. Quo supposito præclarè respondet Gigas de pensionib. quæst. 49. sic distinguens: Vel enim pensionarius adepto Beneficio ipsum dimittit ex causa necessaria, putà quia aliquis alter prætendens in id Beneficium potius jus, ipsum evincit; tunc enim pensionis jus non extinguitur, sed potest qui erat antea pensione provisus pensionem à novo beneficiario exigere, quemadmodum usufructuarius ab eo qui proprietatem sibi ascivit, potest usumfructum sibi vendicare, l. *Dominus*, D. de usufr. & quemadmodum quis utatur: ubi habetur, si usufructuario proprietas fundi legata fuerit, & demum usufructuarius alio evincente, proprietatem amiserit, adhuc penes ipsum manere pristinum usumfructum. Simile quid edicit lex *Si maritus tuus* C. de inoffic. testam. adjudicans viduæ hæredi institutæ pristina ejus jura postquam hæreditatem amisit per querelam inofficiosi testamenti à filia defuncti intentatam. Ex diverso si Clericus jus habens pensionis ad Beneficium; spontanee Beneficium recuperatum dimittat, jus pensionis pariter amittet; quia in simili casu ususfructus amittitur, abdicata vel alienata sponte proprietate, quæ ipso actu cessat consolidari cum usufructu, l. *Cum filius*, §. *Dominus*, D. de legat. 2. Ratioque paritatis est, quia pensio Beneficiaria de fructibus ipsius Beneficii deducitur. Itaque pensio extinguitur si Beneficium cui consolidata fuit, sponte abdicetur, alioqui autem perdurat.

VIII. Ut verò prosequamur quæstionem, an Episcopis aliis à Papa competat potestas stabiliendi beneficiarias pensiones, cùm paulò antè testimonia & rationes Doctorum id affirmantium produxerim suprà artic. 6. ne quid desit in hujus quæstionis elucidatione, referendi sunt Doctores hanc Episcopis potestatem amoventes. Inter hos spectabilis est Cardinalis Toletus, hæc docens lib. 5. cap. 83. Tres sunt conditiones, quibus omnibus, aut earum una deficiente, non potest aliquis pensionem habere. Prima est dispensatio: hæc autem non pertinet ad ullum Prælatum, nisi ad solum Papam; quamvis hoc ex Jure scripto non constat, sed ex consuedine sola. Idem sentit Cajetanus tom. 1. tract. 17. & 31. quæst. 16. Hæc autem consuetudo inolevit in universo ferè Galliæ Regno, quod scitu operæ pretium est. Appellatur enim ut ab abusu ab omnibus aliunde concessis pensionibus, exceptis illis quas ex necessitate Ordinarii provident coadjutoribus in casu ægrotationis vel impotentiæ Rectoris, ne plebs fidelis fraudetur debitis sibi ministeriis: magnaque nasceretur animarum pernicies, si in oppositum via litibus aperiretur, cap. *Ex parte*, de Cleric. ægrot. Hæc unanimes docent Gallicani Jurisconsulti, Corrasius part. 1. cap. 4. Chopinus lib. 3. de sacra Polit. cap. 32. Lovetus & Brodeus litera *C*, art. 40. Concilium insuper Tridentinum non modò hoc Episcopis jus competere, quacumque appellatione, vel exemptione remota, ut provideant Ecclesiis de coadjutoribus, propter corporis, vel animi impotentiam Rectorum Beneficii, vel etiam quando suspenduntur ab exercitio propter inscitiam, vel ob suas culpas ad aliquod tempus, decernit sess. 21. cap. 6. de reformat. Hæc eadem omnia Prælatis præscribit Rex Carolus IX. in Comitiis Aurelianensibus, cum assignatione convenientis pensionis pro coadjutore.]

XI. Quod attinet ad pensionis modum, taxatur nonnunquam in Romana Curia ad fructuum medietatem, ut constat ex Joannis extravag. *Suscepti*, de election. & ex communi Extrav. unica, ne Sede vacante. Sed in Galliæ Regno quando pensio videtur excessiva, reducitur sæpè ad tertiam fructuum partem, propter istam canonicam rationem: Quando privilegium concessum vergit in damnum, redu-

cendum est ad convenientiorem modum, c. *Suggestum*, de decimis. Rebuffus Praxis 1. p. tit. de reservationib. num. 17. Verùm in causa resignationis non solent pensiones reduci, quia odiosum judicatur si resignatarius qui consentit certam annuatim pensionem exsolvere, & hac lege fruitur resignato sibi Beneficio mox adversùs pactum & approbatam in Romana Curia fidem à se præstitam benefactorem suum eludere, & frustrare promissis non erubescat Brodeus ad Lonetum lit. *P*, cap. 30. Citra verò resignationis ex mutuo concordato causam facilè in Gallia reducuntur pensiones Ecclesiasticæ ad tertiam fructuum.

X. Pensiones Ecclesiasticæ aliquando extinguuntur per solutionem quæ semel fit abundantioris pecuniæ. Cave tamen ne hac in re Toleto consentias dicenti lib. 5. instit. Sacerd. cap. 92. pensiones super Beneficio posse per resignatarium redimi propriâ authoritate absque simoniæ labe, dummodò redimantur solutione facta quinque annatarum ad summum: hoc est si pensio sit (exempli gratiâ) viginti aureorum annuorum non esse redimendam ultra centum aureorum semel factam solutionem; quinquies enim multiplicatus vicenarius numerus pertingit ad centesimum. Sed bonâ pace duorum præstantissimorum & optimè de Ecclesia meritorum Cardinalium Toleti, & quem sequutus est in hoc ducem, Caietani tom. 1. opusc. tract. 31. hoc licitè citra Papæ dispensationem fieri nequit, aut factum teneri, ut meliùs docent Gigas de pensionib. quæst. 45. & 87. Martinus Navarra consil. 59. num. 1 de simonia. Bonacina tract. de simonia, disp. 1. quæst. 4. §. 13, num. 7. Fagnanus in cap. *Ad audientiam* 31. de rescript. * Flaminius de resignationib lib. 6. quæst. 2. num. 128. Rebuffus de pacific. possessor. num. 134. Navarra consil. 52. Forget tract. de pension. num. 30. Blainianus de pensionib beneficiar. n. 16.] & alii communiter.

XI. Extinctio itaque, seu redemptio beneficiariæ pensionis duplicem prærequirit Romana ex Curia sumptam dispensationem, quæ tamen utraque uno tenore potest ab initio impetrari. Prima est ipsa pensionis constitutio: secunda est jus ac potestas ipsius extinguendæ pensionis; quod jus aliquoties conceditur in solutione quinque annatarum, aliquando verò plurium. Sæpe enim Romana Curia assignat sex, septem, & aliquando octo annatas, rariùs novem, & rarissimè decem. Hæc enim fieri taxatio consuevit secundùm præsentem pensionarii, quæ probanda est ætatem; quia quo junior est, eo major decurrendarum annatarum numerus præsumitur, & econtrà minor, quo senior est & provectior pensionarius.

* XII. Quæsitum est, possit ne Legatus à Latere pensiones beneficiarias imponere intra provinciam suæ delegationis? Et posse affirmat Gigas quæst. 6. num. 19. Azorius part. 1. lib. 8. cap. 6. qui scribit solere Papam Legato potestatem facere constituendi pensiones super beneficiis per resignationem dimissis, ea tamen conditione ut tertiam fructuum partem non excedant. Quin etiam refert Bonifacius in Collectione Senatusconsultorum Curiæ Aquensis, judicatum die 19. Octobris anno 1658. in causa Boquii Arelatensis & Croseti. nullum fuisse abusum in constitutione pensionis super beneficio resignato concessæ à Vicelegato Avenionensi; fuisseque appellantem beneficiarium repulsum cum onere expensarum. In Gallia quidem non admittuntur resignationes in favorem in manus Vicelegati, teste Sanlegerio part. 2, cap 3. §. 6. num. 18. Sed validitate nituntur factæ & admissæ coram Vicelegato cum onere pensionis, idque confirmavit Romana Rota decis. Cavallicensi 18. & 109. in novis: ita testatur Sanlegerius ibid. n. 31. Bulla quoque Sixti V. quarto Kalend. Maii 1584. firmat eidem provisiones beneficiorum inæqualium

lium permutatorum cum supplemento pensionis, ibid. num. 29. Potest insuper Vicelegatus derogare juri patronatus Ecclesiastici ac Clericalis: ibid. n. 27. Quod idem docent pariter Gigas, Covarruvias, Rebuffus in Praxi, 3. part. Signaturæ, verb. *Necnon jurispatronatus* cap. *Dilectus*, de offic. Leg. & cap. *Cùm dilectus*, de jurepatr. Sanlegerius loc. cit. num. 27.]

XIII. Dubitatur, utrum successor in Beneficio pensione onerato sit obligatus reliqua pensionum solvere, quæ decurrerunt tempore prædecessoris, qui eas decurrentes solvere non curavit? Obligatum esse successorem scribit Garcias 1. p. cap. 25. & probat ex juris analogia & conformitate, quo novus possessor vectigalia temporis anteacti pendere tenetur, l. *Imperatores*, D. de publicanis. Et quia successor in Beneficio debita prædecessoris præstare tenetur, quæ prædecessor in Ecclesiæ utilitatem contraxit, cap. 1. de solutionib. Attamen prævalet sententia quæ Beneficii successorem anteacti temporis solutione pensionum liberat, dum alius possidebat. Ratio est quia pensionarius non habet jus in Beneficio, sed in solis Beneficii fructibus. Cùm igitur successor neque jus, neque proprietatem, neque usum habuerit fructuum qui suam Beneficii possessionem præcesserunt, nullâ potest obligatione circa istiusmodi fructuum ac pensionum reliqua adstringi, quamvis ex postfacto beneficium possideat. Louetus litera *A*, cap. 15. Faber C. de sacros. Eccles. defin. 86. Neque obsistit dicta lex *Imperatores*, cùm loquatur de realibus oneribus: at hic agitur de personali conjunctim & reali onere, quod utique non aliter personam afficit, nisi quatenus rem possidet. Nec magis obstat dictum cap. 1. quia debitum istud pensionum est tantùm ad utilitatem privatæ personæ, & non Ecclesiæ, ut in d. cap. 1. At utilitas Ecclesiæ majorem quàm privatæ personæ favorem demeretur. Verumtamen oppositæ istæ opiniones ita conciliandæ sunt, ut primò quidem hæres ad præteritas illas pensiones teneatur, nec detur recursus ad Beneficii successorem, nisi postquam discussus hæres evidenter solvendo non est; pensiones enim illæ non sunt pro Ecclesiæ utilitate, sed pro privato unius personæ commodo aut indemnitate. Si verò ageretur de contracta pro Ecclesiæ necessitate vel utilitate à defuncto obligatione, successor Beneficii primariò ad solvendum teneretur, juxta cap. 1. de solution.

* XIV. Jam hic quæritur, an regressus ad beneficium resignanti concedatur, in cujus gratiam Papa concessit pensionem super resignato beneficio, per consuetam in Romana Curia clausulam istam: *Necnon resignatario, necnon ejus successore in solutione dictæ pensionis deficiente, seu illam ad minorem summam reduci petente, liceat eidem pensionario liberum habere regressum ad idem beneficium, ipsius corporalem possessionem propria authoritate per se, vel per alium liberè apprehendere.* Respondendum hujusmodi regressui locum ex propria pensionarii authoritate nullum indulgeri toto Galliæ regno, ut admonent Mandosius in praxi Signaturæ Gratiæ, in verbo *Regressus*, sub finem, Azorius part. 2. lib. 7. cap. 14. quæst. 8. aliique Canonistæ. Etenim in Gallia nemini licitum est se in alicujus rei possessionem propria ingerere authoritate, priusque de pensionis securitate experiundum judicio est, quàm lis de Beneficio intentetur, si fortè pertinax adversùs rem judicatam rebellio, aut adhibita vis pœnam istam regressus mereatur. Sanè postquàm constiterit de resignatarii negligentia vel mala fide in solvenda pensione beneficiaria, ratio justa erit in vim clausulæ hujus Pontificiæ aperiendi regressum, non utique sola conquerentis authoritate, sed vim novi judicii, citatâ parte.]

XV. Nunc dispiciendum quibusnam modis pensiones istæ extinguantur. Primò finiuntur

finiuntur naturali morte pensionarii, quemadmodum & usufructus morte usufructuarii, & cæteræ personales servitutes. Neque unquam in Regno Galliæ transfertur pensio Beneficii in alteram personam, licèt intra alias regiones per dispositionem papæ transferri soleat in aliam quoque personam. Rebuffus 1. part. Praxis, tit. de reservationib. tam general. quam special. num 20. Verumtamen non finitur pensio morte Beneficiarii hac onerati, sed ad ejus transit successores ejus solvendæ obligatio dum vivit pensionarius. Gloss. & Doctores in cap. *Nisi*, de Præbendis.

XVI Secundò perimitur pensio capitis diminutione pensionarii, si degradetur. In quo differt pensio beneficialis à temporali pensione constituta pro alimentis, quæ non deperit per capitis diminutionem, sed relinquitur ipsis deportatis l. *Is quis*, D. de alim. & cib. legat. Quod discrimen inde procedit, quia pensio beneficiaria est jus spirituale & clericale, qualium jurium inducitur in degradatis plena incapacitas. Gigas de pension. c. 13. Navarra consil. 63. de simon. Garcias 1. part. quæst. 5. Quin etiam non restituuntur hæ pensiones, quamvis degradatus, aut capite minutus Clericus fuerit restitutus à Principe, seu rehabilitatus à Papa, uti judicatum in hac Provincia Narbonensi Aquisextiis refert Pastor lib 3. de benef. cap. 12. num. 20. contra Sacerdotem qui post suam in integrum restitutionem, beneficio Regis obtentam ex condemnatione ad triremes, & obtentis etiam à Summo Pontifice Literis rehabilitationis, submotus est ab intentata petitione pensionis sibi olim ante omnem criminis accusationem super Parochiali Beneficio oppidi Gardanæ constitutam. Cujus judicii ratio est, quia restitutio non tollit jus possessori quæsitum per consolidationem aut liberationem, l. *Quod si minor*, §. *Scævola*, D. de minorib. & l. fin. C. de sentent passis.

XVII. Tertiò extinguitur pensio per delictum hæresis, cap. *Ad abolendam*, de hæret. Item læsæ Majestatis, aut Sedis Apostolicæ, cap. *Felicis*, de pœnis in 6. Item si quis percusserit Cardinalem, d. cap. *Felicis*: aut Episcopum in cujus diœcesi pensionem habeat, Clement. 1. de pœnis. Per cætera delicta pensio antè constituta non extinguitur, ne quidem per homicidium, nisi accesserit sententia condemnationis. Riccius in Praxi irregularitatis, decis. 534.

XVIII. Quartò per Matrimonium, aut per professionem Religionis in Ordine Mendicantium Gigas de pension quæst. 54. & 57. Garcias 1. part. cap. 5. Et si verò vacet Beneficium per adeptionem Episcopatus, non tamen pensio, quæ isto casu non venit comprehensa nomine Beneficii.

XIX. Quintò per consolidationem, si pensionarius idem sic oneratum Beneficium adipiscatur. Nam res sua nemini servit, l. *Utifrui*, D. usufructuar. quemad. caveat. & l. *Si tibi fundi*, D. quib. mod. ususfruct. amittitur. Sed si Beneficium evincatur sine pensionarii dolo, pensio de novo exurgit, quæ priore intervallo sopita fuerat, & Pensionario redintegratur. Gigas de pension. quæst. 49. Pastor lib. 3. tit. 12. num. 13. Sicuti actiones activæ restituuntur hæredi, hæreditate evicta, quæ per aditionem confusæ, extinctæque videbantur, l. *Debitor*, D. ad Trebellian.

XX. Sextò pensio definit quum interposita Papæ auctoritate debitor liberatur, sicut fieri paulò antè dixi per annatarum à Papa præscriptarum semel factam solutionem.

XXI. Septimò extinguitur, vel minuitur pensio interitu rei, si jura, aut prædia Ecclesiæ evicta sint, aut incendio, ruinâ, vel inundatione perierint. Sed si postmodùm augeantur Ecclesiæ proventus, pensio quæ vel minuta fuerat, vel prorsus

sus extincta, redintegratur, ut de censu emphyteutico sancitur l. 1 C. de jure emphit. Rebuffus tract. de pacificis possesso ib. num.123.

XXII. Denique fit pensionis remissio iisdem ex causis propter quas facienda est remissio mercedis in locatione, ut si calamitosa tempestas in fructibus acciderit, l. *Licèt*, & l. *Ex conducto*, D. de locat. his enim casibus & locationis merces, & pensionis quantitas minuenda est, c. *Propter sterilitatem*, de locat. & conduct.

XXIII. Quando Beneficii possessor privatur juridicè fructibus Beneficii, tunc ipsa Ecclesia, cui fructus applicantur, pensionis solvendæ onere astringitur, quemadmodum de cæteris fructuum oneribus Leges disponunt, ob rationis paritatem in utrisque, l. *Si ut proponis*, C. de bonis proscript. l. penult C. de senten. pass. & restitut. l. unica, C. pœnis fiscalib. creditor. præf. Nunquam enim præsumendum est, Papam voluisse obligare Beneficii possessorem, ut pensionem de suo solvat, si fructibus Beneficii frustretur. Riccius in praxi, decis. 334. Garcias 1. part. cap.5. num.226.

XXIV. Si Beneficii possessor resignet, transfert pensionis onus ad successorem, quia pensio Beneficiaria non aliter personam astringit, nisi quatenus rem ipsam possidet. Resque obligata, ad quemcumque deveniat, transit cum onere, l. *Si debitor*, C. de distract. pign. l *Alienatio*, D. de contrahend. empt. cap. *Ex literis*, de pignoribus.

XXV. Scire permultùm refert, quâ parte anni solvendæ sint pensiones. Et quidem ubi non fuerit expressum, sive à Partibus in mutua conventione, sive per Superioris decretum, inspicitur generaliter caput anni, l. *Nec semel*, §. 1. D. quando dies legat. ced. Sed quia ut plurimùm constituuntur pensiones in fructibus, eo casu terminus intelligendus est, quo fructus Beneficii recipiuntur, juxta l. *Firmio*, §. *Pater*, D. quando dies legat. ced. Annus autem pensionis incipit ab adepta per resignatarium possessione, vel à die intimationis rescripti, quo pensio constituitur, factæ possessori Beneficii; non verò absolutè à Calendis Januarii, ne pensionarius qui anteà cesserit, frustretur jure suo.

XXVI. Quod si in conventione vel in rescripto pensionis adjecta sit dies, distinguendum sic est. Aut enim dies adjicitur ad præcisam obligationem; & sic mortuo pensionario ante diem, non debetur pensio hæredibus illius, ob defectum conditionis non impletæ, mortuo ante illum diem pensionario: vel dies adjicitur differendæ solutionis causâ, ne possessor Beneficii initio sui ingressus, nondum perceptis fructibus aut exactis redditibus, ad solutionem cogatur; atque isto casu, mortuo ante solutionis terminum pensionario, solvenda est pensio hæredibus ejus pro rata temporis ejusdem quo vixit anni: & integra debetur pensio, si post terminum interierit, ut docet Gigas. At si pensio divisa sit in duas solutiones per semestria, mortuo post primum semestre pensionario, debetur hæredibus ejus integra illius semestris pensio: alterius verò semestris portio debetur hæredibus eisdem pro rata temporis quo pensionarius intra illud posterius semestre vixit; si mense uno, sexta pars; si duobus mensibus, tertia pars; si tribus mensibus, dimidia. At verò si dies non fuerit adjecta, tunc dies cedit initio cujuslibet anni (ut dixi) à die possessionis Beneficii computandi, & pensio integra hæredibus debetur totius anni, tametsi ante finem anni pensionarius excesserit è vita, ut dicitur de annuis legatis in l. *A vobis*, & in l. *In singulos*, & l. *Filia mea*, D. de annuis leg.

XXXVII. Pensiones Beneficiariæ olim quidem habebantur pro re temporali, sed eas in spiritualem statum Pius V. erexit. Nec enim earum voluit esse capaces, nisi

nisi Clericos non excommunicatos, neque irregulares. Et qui non aliunde astringuntur Ecclesiastico Officio, persolvere præcepit singulis diebus parvum B. V. Mariæ Officium. Pii. V. Bullam refert Navarra Manual. cap. 25. num. 122. Cujus omissione pensionarii non faciunt fructus suos, & restituere tenentur quos indebitè perceperint.

XXVIII. Non tenetur pensionarius ad onera procurationum Episcopis pro visitatione debitarum. Gigas de pension. quæst. 38. Sed eodem teste quæst. 28. numero 19. & Fagnano in cap. *Audivimus* 31. de rescript. aliisque communiter, obligatus manet pensionarius ad charitativum subsidium contribuendum pro modo pensionis; itemque annatæ in nova provisione partem, & universim quamcunque collectam ex Beneficiorum fructibus solvendam, ut sunt decimæ, quas Regi vel spontaneè, vel Summi Pontificis jussione Clerus Regni persolvit, aliaque etiam temporalia, quæ pro modo fructuum subsidia contribuuntur ab Ecclesiasticis, juxta Rebuffum tract. de pacif. possess. num. 138. & 139. Paponem lib. 3. tit. 5. Ratio communis est, quia cùm pensio pars sit fructuum beneficialium, subjicitur hoc ipso contributionibus ex fructibus Beneficiorum colligendis. Conciliumque Tridentinum sess. 23. cap. 18. Pensionarios simul cum Beneficiariis obnoxios facit contributionibus ab Episcopo taxandis pro constructione & stabilimento Clericalis Seminarii.

XXIX. Alexander Papa III. cap. *Audivimus*, de collus. deteg. collusionem illam damnat ut flagitiosam, per quam ex mutuo partium consensu movetur lis super Beneficio, hoc fine ut per litis occasionem transactio fiat, per quam una pars pacificè Beneficium possideat, alteri verò pensio ex eodem Beneficio constituatur: jubetque Episcopo ut utramque Partium spoliet Beneficio & pensione.

XXX. Novissimè in Gallia, rogantibus plerisque Præsulibus, Ludovicus XIV. mense Octobri, anno 1670. ad multos resecandos abusus edixit de pensionibus super Præbendis Ecclesiarum Cathedralium, aut etiam Collegiatarum aut Parochialium, seu super Beneficiis Curatis, hæc tria. Primum, ne liceat resignanti ullam sibi reservare pensionem, nisi postquam solidis quindecim annis Beneficio deservierit, aut saltem infirmitate laboret, quamvis breviori tempore deservierit, ob quam nequeat ulteriùs deservire. Secundò, ne pensio ulla tertiam fructuum partem possit excedere. Tertiò, ut deductâ pensione, adhuc supersit proviso solidus trecentarum librarum proventus, non computatis in hoc emolumentis casualibus, & deductis cunctis beneficii oneribus. Nec tantùm providet circa futuras, sed etiam circa jam antè constitutas pensiones, ut ad triplicem hanc Sanctionem reducantur: uno tamen excepto casu, si is qui olim resignaverat, eâ prematur inopiâ, ut ei nec Ecclesiasticæ, nec patrimoniales opes suppetant ad sufficientem victum.

CAPUT XV.

Edictum Regium de Pensionibus beneficiariis.

LUDOVICUS Dei gratiâ Rex Franciæ & Navarræ, præsentes Literas inspecturis Salutem. Fideli relatione accepimus complures Ecclesiasticos satagere sibi provideri de beneficiis curæ animarum annexis animo lucra capessendi inde provenientia, simulque semetipsos oneribus & laboribus eximendi per

per resignationes in favorem,retentis sibi opimis pensionibus,quarum ope deinceps otio indulgeant: unde contingit ut resignatariis onera sustinentibus congrui redditus minimè suppetant;quo contigit ut huic damno tum Episcopi, tum Curiæ Regni nostri, pro locorum & temporum diversitate diversis remediis & judiciis mederi studuerint. Quia tamen Antistites & Consiliarii nostro Regno passi dispersi rogarunt nos, ut uniformi lege per universam nostram Ditionem usque adeò noxios abusus resecaremus;illorum supplicibus monitionibus inclinati,& soliciti providere ut Divinus cultus à sacris Ecclesiarum Ministris convenienti decore, & dignitate celebretur, præsenti Edicto in perpetuum valituro decernimus, neminem præbendis Ecclesiarum Cathedralium, aut Collegiatarum,aut etiam Curis animarum provisum ullatenus posse præbendas aut Curas resignare cum pensionis reservatione, nisi postquam eisdem annos quidecim ad minus deservierint, aut certè in eum infirmitatis gradum corruerint, ut deinceps talibus Curis aut Præbendis ministrare ampliùs nequeant. Quibus etiam casibus resignantes nihil ampliùs sibi titulo pensionis reservare poterunt quàm tertiam fructuum partem: hac etiam adhibita præcautione, ut resignatariis ac titularibus trecentæ annuæ libræ ad minus supersint integræ ad victum, emolumentis casualibus in his minimè comprehensis, deductis etiam quibuscunque oneribus Parocho incumbentibus. Statuimus pariter ut etiam antehac constitutæ Ecclesiasticæ pensiones ad hanc quoque præsentem formam reducantur, hac tamen adhibita exceptione, ut teneant pensionum obligationes quandocumque anteriores resignantes illis deficientibus eò redigerentur, ut eis victus necessariùs non posset suppetere, sive ex aliis Ecclesiæ proventibus sive ex patrimonialibus bonis. Districtè autem præcipimus omnibus quibus, in nostris Ditionibus officium jurisdictionis incumbit, ut præsentis Edicti observationi solicitè invigilent.Datum Sangermani ad Nemus, 4. Octobris die, anno post millesimum sexcentesimo septuagesimo.]

CAPUT XVI.

Prosequutio beneficiariarum Pensionum, in primis secundùm Gallicanas consuetudines, deinde secundùm Jus commune Canonicum.

1. IN primis pensionum Ecclesiasticarum super Beneficiis renunciatis Juxta Gallicana conformantur Ludovici XIV. paulò antè commemoratæ Constitutioni.

2. Secundò Curiæ Regiæ nullam admittunt beneficiariam pensionem,nisi ex Summi Pontificis authoritate dimanarit:easque omnes obliterant & pro simoniacis habent, quas locorum Ordinarii constituunt, solis exceptis quas Episcopi Vicariis a se constitutis assignant; ut vicibus fungantur Præbendatorum aut Curatorum, qui sive ob delictum, sive ob imperitiam, sive ob ingruentem morbum, vel irregularitatem, vel dementiam suspensi sunt ab exercitio Ecclesiastico. Cùm enim hujusmodi casus sint inevitabiles, nec remedium aliundè quam ab ordinariis locorum Prælatis adhiberi possit, absolutæ necessitatis est

T hanc

hanc saltem jurisdictionis partem illis conservari, cap. *De rectoribus*, & cap. *Tua nos*, de Cler. ægrot. & cap. *Quamvis triste*, 7. quæst. 1. At verò cæteras omnes pensiones ab Episcopis constitutas pro irritis & simoniacis habent Curiæ Gallicanæ, ut scribunt Rebuffus in Praxi, part. 1. tit. de reservat. tam generali, quam speciali, num. 28. & 29. Chopin. lib. 3. de Sacra Politia, tit. 2. num. 17. Lovetus & Brodeus litera C, num. 40 aliique Gallicani. Idque contigisse scribit Rebuffus ex ignoratione Juris Canonici.

II. Doctores Gallicani qui ante promulgationem Edicti paulò antè memorati de pensionibus conscripserunt, docuerunt unanimes hunc esse Curiarum Regiarum usum, ut nunquam admittant reductionem earum pensionum, quas se exsoluturos resignatori in sui favorem polliciti sunt resignatarii, quandiu vivet; hæc enim petita reductio judicabatur odiosa, vitioque laborans ingratitudinis & perfidiæ. Solumque admittebant ejus posse postulari reductionem & diminutionem, eo mortuo, adversus illius hæredem vel successorem adusque tertiam redituum partem, ex Jure Gallicano; sic enim non infringi datam fidem, sublato ex vivis resignatore, cui soli de Beneficio erat obstrictus. Hoc docent Lovetus & Brodeus lit. *P*, tit. 30. & Gigas tract. de Pensionib. quæst. 9. Anneus Robertus lib. 1. rer. judicat. cap. 7. Imbertus in Praxi tit. *Pensio*: Chopinus lib. de Sacra Polit. tit. 2. numero 15. & seqq. At verò novum Edictum sancit & jubet ob publicum Ecclesiæ bonum, ut cunctæ etiam quæ præcesserunt de pensionibus beneficiariis conventiones ad tertiam fructuum portionem reducantur, deductis etiam Titularium oneribus & impensis, ut scilicet prævaleat Ecclesiæ sacra & communis disciplina oppositis privatorum noxiisque pactionibus; nisi quis insistat id officium à Legislatore injungi solis Judicibus & publicis Requisitoribus, sed non resignatariis, illo adhuc superstite, cui est obstricta fides.

III. Quandoquidem sola hæc viget in Galliæ Regno consuetudo, ut non alia recipiatur per Episcopum constituta pensio Beneficii Ecclesiastici diminutionem inducens, sola hac excepta, quam exigit necessitas instituendi per Episcopum Vicarii, qui onera suppleat provisi Titularis, qui ob impedimentum canonicum illa exequi prohibeatur: quæstio inter Canonum Professores in cæteris Christianis provinciis ventilari solet, utrum constitutæ ab Episcopis pensiones transeant ad Beneficii successorem, vivente adhuc pensionario; an verò extinguantur morte illius cui primùm imposita fuit solvendæ pensionis obligatio? Et istius quidem morte desinere: possitque solus Papa ejusmodi pensiones decernere, quæ transeant ad Beneficii successorem, nec nisi morte pensionarii extinguantur. Negant istam Episcopis competere potestatem transmittendæ ad Beneficiarium successorem Ecclesiasticæ pensionis Glossa simul & Imola in cap. *Nisi essent*, de præbend. in quo Summus Pontifex approbat quidem factum judicium pacis conciliandæ gratiâ, ut inter duos de uno Prioratu contendentes unus eorum de Prioratu provideatur cum onere solvendæ pensionis quadraginta librarum suo competitori; prohibet tamen illius pensionis onus extendi ultra vitam provisi de Prioratu illo, & Beneficium ipsum afficere, sed tantummodò personam primi Titularis, etiamsi pensionarius supervivat. Idem docent Anan. in cap. *Audivimus*, de collus. deteg. Azorius part. 2. lib. 8. cap. 6. quæst. 1.

IV. Opposita verò sententia suos quoque graves habet Auctores, posse nimirum ab Episcopo constitui pensionem, cujus onus in Beneficii quoque successores derivetur, superstite pensionario. Idque docet Gambarus lib. 6. de offic. & potest. Legati,

Legati, num. 385. & Parisius lib. 1. de resignat. quæst. 8. num. 43. Garcias n. 182. & Bonacina tract. de iis quæ ad Divin. Offic. in Choro publ. recit. pertin. q. 6. punct. 5. num. 15. ubi quoque profert Rotæ Romanæ decisionem 699. num. 1. p. 1. diversor. suumque intentum hac ratione probat: Quia pensiones super Beneficiis, cùm sint onera realia fundata super fructibus & distributionibus, subsistunt quandiu vivit pensionarius, & obligant quoscunque Titulares qui fructus ejusmodi percipiunt. Suadere pariter videtur æquitas, ne Episcopi interventu & suasione is qui suum jus ad beneficium sub onere pensionis resignaverit, decedente mox resignatario videat se simul & Beneficio & pensione excidisse. Disertè statuitur id cap. *Præterea*, de censib. *Præterea illi qui* EPISCOPO IGNORANTE, *authoritate sua pensionem annuam de Ecclesiis quadam illusione solverint, sive receperint, eis defunctis in receptione pensionis non sunt aliquatenus audiendi, si Pontificis, aut alterius qui de jure facere potuerit, authoritatem & assensum super hoc non intervenisse constiterit. Non enim simplices Sacerdotes vel Clerici possunt Ecclesias, quibus præsunt, authoritate sua, præsertim post decessum suum, effi ere censuales.* Unde ritè infert Gambarus: Si igitur consensisset Episcopus, potuerat facere illam Ecclesiam, etiam post suum obitum, censualem. Et canon perspicuè supponit, ideò post obitum illorum qui propriam Ecclesiam servituti census subjecerant, non posse censum impositum continuari, quia nulla intervenerat Episcopi authoritas, vel approbatio. Sanlegerius qui magna laude Avenione tum Jus dicendo, tum de Jure respondendo consenuit, parte 2. Quæstionum Beneficialium, cap. 1. §. 4. num. 7. oppositas Canonistarum sententias simul approbat & conciliat his verbis: *Inter pensionem authoritate Summi Pontificis impositam, & illam quæ authoritate Episcopi nititur, hæc est notabilis differentia, quòd illa quæ fit authoritate Pontificis, etiam successores in Beneficio ligat: quæ autem fit approbatione Episcopi, successores in Beneficio non ligat, neque afficit. Limita, nisi pensio imposita & creata fuisset ab Episcopo pro bono pacis, & ad sedandas lites: quia tunc etiam afficit Beneficii successores, quantumvis solius Episcopi authoritas in illius creatione intervenerit.* Allegatque ad hoc Ebatianum discept. forens. c. 17. n. 16. Quæ sanè Pontificiorum doctrina mihi admodum arridet; hoc enim præstat ut Episcopalis solicitudo utiliter adhibeatur ad sopiendas Clericorum subditorum lites: quæ solicitudo iners & inanis esset, si census conventus esset desiturus proxima resignantis morte. Scitè namque & prudenter alius quidam admonet canon: *Nulla enim ratio hoc verisimile reddit, ut quisquam Beneficium multis fortè expensis & laboribus acquisitum, quo sustentari debet, facilè, sine causa sua magna, sponte resignet*: atque ita illud abdicet in commutationem pensionis, quæ fortassis post paucos dies, unius interitu caduca sibi, & infructuosa sit futura, cap. *Super hoc*, de renunciat.

V. Communes autem qui ab Episcopis, aut ab inferioribus Prælatis census ac pensiones in re beneficiaria constitui permittunt sacri Canones (& si in Gallia non vigeant) ne tamen quidquam Juris communis ignoretur, istos huc selegi.

Can. *Nisi essent*, de præbend. possunt Judices arbitrarii, in quos duo electi compromiserunt, adjudicare uni quidem Prioratum cum onere pensionis annuæ alteri electo persolvendæ: *Sic tamen ut non assignetur census ipsi Prioratui, sed soli personæ Prioris*, quo demùm vità functo, successor ejus nulli præstationi teneatur obnoxius.

Can. *De cætero*, de transact. si pro bono pacis Judex delegatus censum imponat alteri litigantium; Episcopus, sine quo transactum fuerit, poterit transactionem approbare sine se factam: *Sic tamen ut census annuus vitam ejus qui solverit non excedat;*

T 2 Can.

Can. *Ad quæstiones* rer. permut. decernit Episcopum approbantem aliquam commutationem coram se factam, confirmare posse cum hac obligatione, ut ei qui locupletius Beneficium dimittit, persolvatur pecuniæ summa, quæ excessum dimissi opimioris Beneficii compenset.

Can. *Cùm venissent*, de restit. spoliat. de authoritate Eborensis Episcopi Rector cujusdam Ecclesiæ solvebat alteri Ecclesiæ certam pensionem quamdiu viveret: quod factum isto canone approbatur.

Can. *Constitutus*, de religios. domib. Episcopus remittendo jura Episcopalia cuidam Ecclesiæ, potest sibi censum super eadem Ecclesia reservare.

Can. *De Rectoribus*, & cap. *Tua nos*, de Cler. ægrot. & debilit. legitima propriaque authoritate assignat Coadjutori à se constituto propter ægritudinem Clerici non valentis suum exequi ministerium, pensionem super præbenda Clerici invalidi sive corpore, sive mente. Quæ dispositio Episcopalis eousque necessaria & inevitabilis est, ut ea dificiente Divinum ministerium, Sacramentorum collationem, Populi fidelis instructionem, Ecclesiarum cultum deficere necesse sit, ovesque Christi in apertum ruere interitum.

VI. Jam quæritur utrum regressus ad Beneficium resignanti concedatur, in cujus gratiam Papa constituit pensionem super resignato Beneficio per consuetam in Curia Romana clausulam istam: *Necnon resignatario, necnon ejus in eodem Beneficio successore in solutione pensioni deficiente, seu illam ad minorem summam reduci petente liceat eidem pensionario liberum habere regressum ad idem Beneficium, ipsiusque corporalem possessionem propria authoritate, per se vel per alium apprehendere?* Respondendum quidquid in aliis servetur regionibus, illam propria authoritate sumptionem possessionis alienam esse ab usu Gallicano, qui & partium editionem, & in judicio litis contestationem, & Judicis sententiam prærequirit. Servatis autem judiciorum formis locus erit regressus adjudicandi contra contumacem ac perfidum debitorem.

VII. Movetur quæstio, utrùm Legatus possit admittere resignationem Beneficii sub onere pensionis; Id fieri posse negat Rebuffus. Quatenus enim in sua Praxi, tit. de resignatione conditionali, num. 1. & seqq. negat Legato Pontificio hanc potestatem competere admittendi resignationes conditionatas, nisi specialem à Papa obtinuerit potestatem, inde infertur, ex mera & generali Legationis concessione hoc jure uti non posse. Sed omnis amovetur difficultas si Literæ Delegationis specialem illi authoritatem istam indulgeant: istud quippe perspicuè sancitur cap. *Præterea*, de offic. jud. deleg. Atque ita judicavit Suprema Curia Aquensis die Octobris 10. anno 1658. in gratiam Brochii Arelatensis contra Grossetum, qui abusionem prætexebat in admissione renunciationis Beneficii cujusdam sub reservatione pensionis apud Vicelegatum Avenionensem facta: quam tamen Senatus expertem omnis abusionis pronunciavit. Id refert Bonifacius tom. 1. Senatusconsultorum Provincialium, pag. 115. Haud certò scitur, utrum Diploma Pontificiæ tunc Legationis hanc singularem potestatem explicuisset, an verò implicitè dumtaxat. Casus autem dicti capitis *Præterea*, non explicitè quidem, sed implicitè in literis Pontificiis delegatam jurisdictionem mandantibus involvebatur, ut cuivis legenti liquet.

VIII. Canonicæ approbandi beneficiarias pensiones causæ Gallicano usu approbatæ, atque in solis Romanorum Pontificum, non verò in Prælatorum inferiorum provisionibus approbatæ, tres numero recensentur à Rebuffo in Praxi, lib. 1. tit.

tit.de reservationibus,cæterisque passim Gallicanis Jurisconsultis. Prima causa est ob bonum pacis & sedandas lites inter Clericos, cap. *Nisi*, de præbend. Secunda ne resignans nimium sustineat dispendium, cap. *super hoc*, de renunciat. Tertia in permutatione Beneficiorum, quorum redditus sunt inæquales, ut ubertas unius præ alio assignatione pensionis compensetur, cap. *Ad quæstiones*, de rerum permut.

CAPUT XVII.

De Beneficiorum permutatione.

I. BONIFACIUS VIII. cap. unico de rerum permut. in 6. non modò approbat Beneficiorum permutationes fieri coram Episcopis locorum, in quibus sita sunt Beneficia, sed etiam præfert jura sic permutantium omnibus Expectativis aliorum ab Apostolica Sede impetratis. Et Clement. unica eodem tit. irritas facit quascumque Beneficiorum commutatorum collationes in præjudicium compermutantium factas. Possunt itaque Episcopi, eorumque Vicarii, dummodò habeant speciale ab Episcopo Beneficia conferendi mandatum, hasce permutationes admittere, & pro permutantium voluntate eisdem mutuò & respectivè conferre: reliqui autem inferiores Prælati carentes Episcopali authoritate, non possunt in favorem compermutantium conferre. Poterunt nihilominus, si hoc jus præscriptione adepti fuerint. Rebuffus in praxi, p. 3. tit. de permutatione, n. 20. Bellamera tract. de permutatione, cap. *Tertiò quæritur*.

II. Si compermutanda Beneficia in diversis Diœcesibus sita sint, necesse erit intervenire utriusque Episcopi authoritatem: sed ad majus commodum & facilitatem alter eorum poterit vicem suam & potestatem admittendi & conferendi alteri Episcopo committere, ut omnia procedant coram uno eodemque collatore. Gloss. in cap. unico, de rer. permut. in 6.

III. Propriâ authoritate Beneficia permutantes eadem amittunt ipso jure, cap *Cùm olim*, de rer. permut. Itaque tanquam vacantia possunt statim ab aliis impetrari.

IV. Præter Prælati interventum Episcopalem authoritatem habentis, quæ est prima à nobis jam examinata conditio, requiritur secundò illorum notitia ad quos spectat vel electio, vel præsentatio Beneficiorum quæ Permutantur, aliàs enim invalida erit permutatio. Gloss. in d. Clement unic de rer. permut. Qui debitè interpellati si consentire sine justa causa recusant, tunc eis invitis, si permutatio nullo impediatur canonico obstaculo, poterit Collator eam admittere & conferre Abbas in cap. *Nullas*, de jurepatron. Federicus tract. de permut. Benef. quæst. 14. Rebuffus d. tit. de permut. num. 22. asserens hunc esse communem Galliæ usum circa Patronos Ecclesiasticos: sed Laïcorum Patronorum prorsus esse consensum necessarium, alioqui fore irritam permutationem, asserit ibid. num. 31. Quod idem censendum de necessario Regis consensu, si Beneficium Regiæ nominationis permutetur.

V. Tertiò requiritur ut permutatio fiat rerum ejusdem generis, spiritualium

cum spiritualibus, juris in re cum jure in re, & non cum jure ad rem; sic enim mutare non licet mandatum vel nominationem ad Beneficium cum præsenti Beneficio, cap. fin. de rerum permut. Federicus in d. tract. de permut. benef. q. 13. Matthæus de Afflictis decis. Neapol. q. 17. Neque mens hæc Papæ fuit, ut literæ suæ & mandata extendantur ad aliam quàm quæ ibi designatur personam. Neque etiam aliquis decimas vel juspatronatus cum Beneficio validè permutaverit, juxta Doctores ad d. cap. fin. de rer. permut. & Rebuffum loc. cit. num. 24. Plura tamen Beneficia cum uno Beneficio possunt & validè, licitè permutari, argumento legis *Cùm prætor*, D. de judic. sunt enim res ejusdem naturæ, neque Jus ullibi prohibet. Ratio verò æqualitatis, quæ justas reddit permutationes, locum hîc habere potest: plura enim minoris proventus Beneficia æquivalent unico opulentiori. Federicus loc. cit. quæst. 12. Rebuffus d. tit. de permut. n. 40.

VI. Quartò requiritur si fiat permutatio coram Summo Pontifice, ut cætera simul compermutantium Beneficia sigillatim exprimantur, ut à Romana Rota judicatum, & à pluribus Doctoribus traditum refert Rebuffus ibid. num. 34. quamvis Federicus loco cit. quæst. 18. neget id esse necessarium in permutationibus. Saltem tutius est contra litigatores Beneficiorum avidissimos aut cuncta exprimere, aut clausulam referre, ut tacita pro expressis habeantur.

VII. Valida Beneficiorum permutatiò est non modò inter se conformium, sed etiam difformium, exempli causâ Dignitatum cum Personatibus, simplicium cum curatis, Commendatorum ad vitam cum titularibus; quia Commenda perpetua vicem habet Tituli, Panormitanus in cap. *Cùm olim*, de rerum permut. Federicus loco cit. quæst. 6. & seqq. Rebuffus num. 51.

VIII. Admissa resignatione ex causa permutationis, Beneficia non aliis possunt quàm permutantibus conferri, d. cap. unico, de rer. permut. in 6. & Clem. unic. eod. tit. Et si secus fiat, invalidè conferuntur; qui non aliàs aut aliter intendunt permutantes resignare, nisi ad hunc permutationis finem.

IX. Si evinci contingat Beneficium permutatione quæsitum, datur regressus ad alterum dimissum, ratione tacitæ conditionis in illa dimissione inclusæ, si permutatum Beneficium non fuerit evictum: sine qua nemo proprium dimitteret Beneficium. Rota decis. 9. in antiquis. Rebuffus tract. de pacif. possess. num. 145. Papo lib. 2. Placitorum, tit. 7 num 2. Faber Cod de sacros. Eccles. defin. 53. Et apertè favet cap. *Si beneficia* 20. de præbend. in 6. Atque conceditur iste regressus sine nova provisione, & sine nova in possessionem immissione. Requiritur tamen in hoc Regno sententia declaratoria apertionis regressus per Regios Judices, qui sibi possessoria Beneficiorum judicia ita vendicant, ut sine horum cognitione & decreto vacaturum procul dubio sit Beneficium, alienæ impetrationi aditus aperiatur. Papo lib. 2. Placitorum, tit. 7. num. 2. Faber Cod. de sacros. Eccles. defin. 53. Duarenus lib. 8. de Benef. cap. 3. Regressus etiam locum habet mortuo compermutante, adeò ut hujus Beneficium tanquam per obitum vacans non possit impetrari ab alio in præjudicium illius qui jus habet regressus in illud. Rebuffus d. tit. de permutat. n. 13. ubi sæpè ita decisum se vidisse affirmat. Charondas lib. 1. Responsorum, cap. 24. idem lib. 1. Pandect. cap. 10. & 11. Despeisseus tract. de Benef. Eccles. tit. 11. sect. 1. artic. 4. n. 4. quibus etiam locis iidem asserunt, non esse opus ad hunc regressum nova collatione, sed necessariam esse Regii Judicis sententiam in causa possessorii.

X. Ex eo quod admissâ resignatione ex causa permutationis non possint Beneficia aliis

aliis quàm permutantibus conferri, juxta Clement. unicam de permutat. inferunt Rebuffus p.3. praxis, tit. de permutatione, num. 18. Louetus lit. *B*, num. 13. aliique, quod admissâ per Episcopum resignatione in causa permutationis, si uni fuerit collatum Beneficium antequam ejusdem permutantis fuerit admissa resignatio, ejusque vicissim Beneficium alteri compermutanti collatum fuerit, & inter has moras iste compermutans moriatur, jus accrescere superstiti, ut utrumque Beneficium retineat. Non enim priore excidit quod pridem possidebat, quia adhuc illud tenet, cùm non resignaverit: manet itaque in pristina ejus possessione; & aliunde socii compermutantis debetur ei Beneficium, quia non vacat per socii obitum, quandoquidem ante ejus mortem jam fuerat resignatum, & legitimè superstiti socio collatum.

XI. In permutandis Beneficiis aliisque spiritualibus rebus pacta quædam aliquoties apponuntur illicita. Ejusmodi est conventio, ut permutatum Beneficium alicui tertio conferatur non habenti jus in illo, vel etiam ut ei pensio assignetur. Non possunt hæc fieri, neque conveniri coram Ordinario, quia quæcumque in resignatione adhibita conditio censetur simoniaca, saltem Jure Canonico: quod simoniæ genus cùm non vetetur Divino Jure à Summo Pontifice ex potestatis plenitudine purgari potest. Navarra Manual cap.23. n. 107. Lessius lib. 2. de just. cap. 35. dub.14.n.87. Nec legitur in toto jure Papam aut Concilium indulsisse potestatem Ordinariis purgandi conditiones resignationibus appositas, nisi in sola Beneficiorum permutatione. Est verò generalis prohibitio cap. ult. de pactis: *Pactiones* (inquit) *factæ à vobis pro quibusdam spiritualibus obtinendis, cùm in hujusmodi omnis pactio, omnisque conventio debeat omninò cessare, nullius penitus sunt momenti.*

XII. Ista quoque pactio in permutatione pravitate simoniacâ fœdatur, cùm promittitur aut permutatur fundatum Beneficium cum Beneficio fundando; quo enim tempore ita convenitur, unicum existit Beneficium, simulque pecunia, quæ res est merè temporalis & profana, quamvis futuro alicui Beneficio destinetur quod actu non existit. Itaque præter defectum illum generaliter prohibitum pactionis circa spiritualia, cap.ult. de pact. gravior hic defectus intervenit simoniæ à jure Naturali Divinoque, simulque à Concilio generali Chalcedonensi can. 2. prohibitæ, ne pecunia detur, accipiatur aut promittatur pro sacris Ordinationibus, aut pro Ecclesiasticis ministeriis: & habetur in can. *Si quis Episcopus*, 1. q. 1. Expressior etiam est ad hunc casum can. *Ex multis*, 1. q.3. damnans simoniacæ pravitatis eos qui pro Beneficiis acquirendis paciscuntur fundationes Ecclesiarum à se faciendas, aut donaria Ecclesiis aut pauperibus contribuenda. Huc etiam spectat cap. *Tua nos*, de simon. declarans simoniam committi, si quis de bonis suis conferat ad novi Beneficii fundationem, eâ conditione, ut sibi id Beneficium, aut alicui suorum conferatur. Et sic judicavit Aquisextiensis Senatus. Cùm enim Parochus Ecclesiæ Oliolensis in Tolonensi curam suam dimisisset ex causa permutationis pro Capellæ Rectoria, quam resignatarius se spoponderat fundaturum cum jure patronatus, & super ista fundatione impetratum fuisset Apostolici Legati rescriptum, Præbenda illa Parochialis adjudicata fuit devolutario, qui illam ut vacantem per simoniam impetraverat contra resignatarium, & à rescripti executione tanquam ab abusu appellaverat ut refert Pastor. lib.3. de benef. tit. 11. n. 7.

XIII. Pacta quædam recensentur in hisce permutationibus apponi solita, sed non aliter valida, nisi Summi Pontificis dispensatione roborentur, ut si conveniant permutan

permutantes de solvendo alieno ære contracto propter Beneficium compermutatum, alioquin enim successor in Beneficio solvere tenetur nomina seu debita contracta pro Ecclesiæ necessitate ab antecessore suo, cap. 1. de solution. Expensas verò quas præcessor Beneficii, fecit non Ecclesiæ, sed in propriam utilitatem, pacisci à successore prorsus est simoniacum: item de solvendis Bullarum seu expeditionum impensis. Navarra consil. 7. & 14. de simonia.

XIV. Si verò Beneficiorum permutatio fiat in periculo mortis, aut in decrepita senectute; item si fiat cum consanguineo, proximo aut familiari, aut si citra inæqualitatem Beneficiorum reservetur pensio aut si uterque sibi pensionem reservet, aut si conveniatur de pensione in gratiam tertiæ personæ, istis casibus permutatio ac reservatio fieri præsumitur in fraudem, vel animo negotiandi; & talis reprobatur permutatio. Idemque præsumendum & damnandum, si pensio super alio quàm compermutato Beneficio constituantur, & si sit magna beneficiorum sine ulla compensatione inæqualitas, aut si fiat permutatio cum ficto Beneficio, quia propria bona sine aliqua urgente causa disperdere velle nemo præsumitur, l. *Cùm de indebito*, D. de probation. Nullaque ratione verisimile fit, ut quisquam beneficium multis fortè expensis, & laboribus acquisitum, quo sustentandus est, sine aliqua gravi causa sponte resignet, ut dicit cap. *Super hoc*, de renunciatione. Præterea dolus præsumitur, si quis post resignationem in ejusdem à se resignati beneficii possessione perseveret. Hæc docet Rebuffus d. tit. de permutatione, n. 41. & seqq. & in glos. ad Concordata, tit de collationibus, §. *Volumus*, glos. ult.

XV. Denique in casu permutationis Beneficiorum, quemadmodum & in aliis resignationibus servanda regula est de publicandis resignationibus, de qua inferiùs tractabitur hoc ipso lib. 2. cap. 18. Hoc denique tenendum; certissimam esse regulam, si remittatur Beneficium, ad cujus compensationem promittatur titulo permutationis aliud indefinitè Beneficium similis ac paris proventus, id non censeri permutationem, sed nudam & inefficacem pollicitationem, quam nunquam confirmat Papa, neque licet Ordinariis admittere. Unde si alter à quo resignatum ex ea causa fuerit Beneficium, moriatur, vacabit Beneficium per obitum. Ita Mornacius ad l. *Rebus*, C. de rerum permut. Permutationes enim esse debent de certo & determinato beneficio ad aliud peræquè certum & determinatum.

CAPUT XVIII.

De jure Regressus.

GENERALIS regula Canonici Juris hæc est, eum qui semel beneficio suo renunciavit, non posse illud repetere, cap. *Ex transmissa*, cap. *Super hoc*, & cap. *In præsenti*, de renunciat. Ideò revocatio semel admissæ resignationis nulla & irrita est etiamsi successor possessionem abdicati ab alio beneficii nondum sumpserit. Sic judicatum Parisiis refert Charondas lib. 1. Responsorum, cap. 21. Idemque juris est etiam cùm resignatarius reperitur incapax beneficii, ut aliis Supremarum Curiarum judiciis confirmat Brodeus in Louetum lit. *B*, cap. 13. Neque resumi beneficium potest, quamvis

quamvis conditio in renunciatione illius addita fuerit,ut si vivo resignante vacaverit sive per cessum, sive per decessum resignatarii, revertatur Beneficium ad resignantem absque nova provisione. Istiusmodi namque provisiones sub forma regressus obtentas jubet esse irritas Carolus IX. in Aurelianensibus Comitiis,art. 22. Verumtamen si accedat novo ejusdem Beneficii collatio in gratiam resignantis, poterit idem resumere, non ex illa conditione regressus, sed ex vi novæ provisionis, quamvis jurasset se idem Beneficium non repetiturum, ut dicit expressè cap. *Cùm inter*, de renunciat.

II. Regressus porrò ad idem Beneficium conceditur resignanti. In primis in mutua compermutatione, si contingat unum ex compermutatis Beneficiis evinci. Nam is qui istud sic amisit, jus habet resumendi abdicatum à se in causa permutationis Beneficium, ut proximè superiori capite,num.9.dictum est,etiam citra novam provisionem;non tamen in hoc Regno citra Regii Judicis declarationem, cui in his attribuitur judicium possessorium. Rebuffus in Praxi,p.3.tit. de permutation. n. 11. 12. 13. & 16.

III. Regressus pariter admittitur ubicumque aliquis suo pristino renunciavit Beneficio ad novi Beneficii suscipiendam collationem,vel quia ambo simul sunt incompatibilia, vel quia noluit plura simul tenere Beneficia contra Ecclesiasticos Canones,vel quia noluit Collator aliter conferre, nisi prius dimitteretur, aut alia ex causa. Si ergo contingat istud novissimè collatum Beneficium evinci,is qui pristinum Beneficium pro hoc secundo capessendo dimiserat, jus habet regrediendi ad primum Beneficium,quamvis fuerit alteri collatum & possessioni datum,cap.*Si Beneficia* 20. de præbend in 6.

IV. Tertiò etiam conceditur regressus,si contingat unum ex permutatis Beneficiis vel nova pensione onerari, vel etiam veteri pensione,modò id quando permutavit ignoraverit, ut plurimis tum Senatusconsultis, tum Regii Consilii Placitis judicatum refert Papo lib.2.tit.de permutatione Beneficiorum 7. art. 4. & 5. Etiam excludendo possessorem,qui per resignatarii obitum impetraverat, ut solemni omnium Camerarum convocatione in Purpureis Togis decidit Parisiensis Senatus die 7.Decembris anno 1565. teste Charondas lib.1.responsorum, cap. 24. & lib. 1.Pandectarum, cap. 11.

V. Quartò admittitur regressus,si resignatarius conventam & à Papa approbatam pensionem non solvat,modò saltem clausula regressus fuerit apposita in literis Papæ,quibus ista constituta fuit pensio. Gigas de pensionib.quæst.99.n. 18. Azorius p. 2. lib 8.cap.9. quæst.4. In Gallia clausula regressus,licèt non apposita, subintelligitur ad regressum adjudicandum contra resignatarium non solventem pensionem. Brodeus in Louetum lit.*B*,n.13. Bonifacius lib.2. tom. 1. Senatusconsultorum Provinciæ,tit.10. cap. 6.

VI. Quintò in toto Galliæ Regno ei qui in infirmitate gravi constitutus resignaverit,datur regressus post valetudinem recuperatam, aut periculi cessationem, sive purè resignaverit, sive in favorem, sive simpliciter, sive sub pensionis reservatione, sive coram Legato, sive coram Ordinario, ut declaratur Edicto Ludovici XIII. anni 1638.art. 20. nec tantum contra suum resignatarium; sed etiam contra resignatarii successorem, ut declaravit Tolosana Curia in gratiam Ganfardi Præcentoris Ecclesiæ Aquisextiensis, qui metu mortis Præcentoriam cum reservatione pensionis resignaverat in favorem,cujus resignatarius mox se eodem Beneficio abdicaverat in alterius tertii favorem. Pastor lib. 3. tit. 9. num. 2. Quum enim

V aliquis

aliquis non sponte renunciavit, Clemens Papa III. concedit ei regressum ad Beneficium. *Nulla enim ratio* (inquit) *hoc verisimile reddit, ut quisquam Beneficium multis fortè expensis & laboribus quæsitum, quo sustentari debet facilè sine magna causa, sua sponte resignet*: cap. *Super hoc*, de renunciat. Et formido urgentis in ægritudine mortis, si non adimitit, saltem valdè minuit hominis libertatem, & adigit ad ea quæ nunquam alioqui in animum induceret, cap. *Literaturam*, de voto. Præterea cùm omnis qui in ægritudine periculosa renunciat, nequaquam hoc faceret si sciret se ex illa infirmitate convaliturum, omnis quæ tunc fit renunciatio hanc secum tacitam involvit conditionem jure præsumptam, Nisi de hoc morbo convaluero. Præterea rationabilior est causa succurrendi sic resignanti quàm ei qui in simili constitutus infirmitate vovit; hic enim vovens intendit promissum exequi si convalescat: resignans autem non intendit renunciare si convalescat; & nullatenus renunciaret, si se convaliturum sciret. Et tamen d. cap. *Literaturam*, de voto, illam remittit promissionem expressis verbis Deo nuncupatam in illo qui ægritudine decumbens, mortis pavore Religionem vovit, si sospes exurgeret. Multò ergo magis videtur remittenda resignatio quæ nullatenus fieret, si quis mortem se sciret evasurum. Bonifacius tamen d. tom. 1. lib. 2. tit. 10. cap. 2. refert aliquando judicatum, non esse regressui locum, si fuerit resignatum coram Ordinario, sed communis sententia hoc etiam extendit ad Ordinarium; licèt enim liberè conferat, non tamen confert vivente Beneficiario, nisi hic liberè resignet: atque ita manet hîc etiam communis & fundamentalis ratio regressus, quod scilicet non resignasset æger, si se superstitem & convaliturum præscivisset.

VII. Sexta justi regressus causa est criminis capitalis accusatio, cujus incerti successus formidine aliquis proprium Beneficium abdicat, quod repetendi jus habet postquam judicium condemnationis evaserit. Sed ne repetitionibus indulgeam, consulito quæ hac de re accuratè pertractavi hoc ipso lib. 2. cap. 10. num. 1. 2. 3. tam de resignatione quæ fit pendente criminis lite, quàm quæ fit post condemnationis sententiam, sed appellatione suspensam.

VIII. Olim ad regressum novâ ab Ordinario provisione opus erat, sed hodiernâ praxi res ita geritur. Regredi volens in Regno Galliæ Judicem Regium oblato libello convenit, ejusque decreto resignatarium citari curat, infirmitatem præteritam Medicorum attestatione probat, aliamve causam propter quam regressum petit. Demùm auditis partibus, & examinatis probationibus, Judex cui more Gallicano judicium possessorium attributum est, resignatarium possessione per sententiam dejicit, eamque petenti regressum adjudicat. Hic verò Ordinarium adit, à quo admittatur in pristina quibus ante resignationem potitus erat jura ordinis & sessionis & vocis in Capitulo, sine ullo retrocessu aut diminutione fructuum, atque ministerii, perinde ac si nunquam renunciasset; neque tenetur ullum pro novo ingressu vectigal Capitulo exsolvere. Louetus lit. *B*, n. 13. nec ullatenus ullâ provisione aut collatione opus habet. Oliva lib. 1 Placitorum, cap. 19. Despeisseus tract. de Benefic. tit. 11. sect. 2. art. 6. Rebuffus in Praxi, p. 3. tit. *Ratione personæ & rei vitiatur resignatio*, n. 19. Chopinus lib. 1. de sacra Politia, cap. 8. n. 8. aliique communiter. His suffragatur lex *Qui ad tempus*, §. *Restitutus*, D. de decurion. ubi statuitur restitutum Decurionem tenere ordinem, non quasi nunc primùm nanciscatur, sed quem pridem habuit. Neque verò his obstat cap. *Ex transmissa*; de renunciat, dum sic ait: *Illum non tanquam unum de Ecclesia, sed quasi de novo recipiant in socium & fratrem*. Respondetur enim illum de novo mandari recipiendum à Papa, non

non ex jure, sed ex liberali gratia & pura commiseratione; quia diuturno elapso post suam renunciationem tempore eandem confirmaverat, dum ea quæ liberaliter illi Ecclesiæ contulerat, repetere, atque per insignem atque indebitam indulgentiam sibi solo pacis studio relaxata sibi resumere non erubuit, ut ibidem dicitur.

IX. Resignatio vi aut metu extorta nulla est, cap. *Super hoc*, de renunciat. Ideoque datur resignanti regressus in Beneficii dimissi possessionem, cap. *Abbas*, & cap. *Ad aures*, & cap. *Ad audientiam*, de his quæ vi metusve causa fiunt. Si tamen metus causa levis fuerit, nec cadens in virum constantem, resignatio facta stabit, cap. *Cum dilectus*, eod. tit. Et si qui metu adactus fuerit liberè postmodùm consenserit, reconvalescet resignatio Rebuffus tit. de resignat. metu extort. num. 7. 8. 9. & 10.

X. Idem juris est in resignatione, cui fraus aut dolus causam dedit. Ratio est, quia illa resignatio non potest censeri voluntaria. Voluntarium enim, ut ab Aristotele definitur, est quod proficiscitur à principio intrinseco cognoscente singula in quibus est actio. Ea verò cognitio non potest esse in animo cui fraus aliena per mendacium aut fictionem illusit. Rebuffus in Praxi, p. 3. tit. de causis resignat. irritant. à num. 1. ad 12. In his causis opus ei qui resignavit incumbit probandi vim, metum aut dolum, d. cap. *Super hoc*, de renunc. Atque his casibus resignatio adeò nulla censetur ex defectu consensus, ut nec literis opus sit in integrum restitutionis; sed resignans obtinet tamen in judicio possessorio literas Regias, quibus Judici mandatur, ut si probetur vis aut metus, aut dolus qui causam resignationi dederint, nulla ejus resignationis habitâ ratione, confirmet in possessione Beneficii resignantem, aut eumdem in possessionem vindicet, si fuerat spoliatus. Sed literæ istæ non sunt rescissionis, neque hîc agitur rescissorio judicio, sed perinde ac si nulla fuisset resignatio facta, cùm sit ipso jure nulla & inanis. Rebuffus d. tit. de caus. resignat. irritant num. 11. & 12. Despeisseus tit. 11. sect. 2. art. 5. num. 8.

XI. Renunciatio à minore annis vigintiquinque facta, non est quidem hoc ipso invalida, sed cassa fiet per restitutionem in integrum, si velit resignans ab ea resilire. Rebuffus d. tit. *Ratione person. & rei vitiat. resignat.* num. 1. 2. 3. 4. 5. 6. Papo lib. 3. Placitorum, tit. de restitution. major. & min. in re benefic. 11. artic. 1. Charondas lib. 1. Pandect. cap. 10. Louetus cum Brodeo litera *B*, cap. 7. Despeisseus art. 5. num. 10. penes quos hæc adstruuntur quamplurimis Senatusconsultis. Neque his obstat cap. *Si annum*, de judiciis in 6. statuens puberem posse in causis beneficialibus perinde ac si major esset annis vigintiquinque, admitti in judicio. Hoc enim concesso restat adhuc ei restitutionis beneficium, & donec obtinuerit, res per eum actæ valebunt. Si enim per se nullæ ac irritæ forent, superflua esset restitutio; sicut paulò antè monui non opus esse restitutione aut rescissione contra resignationem vi, metu, dolove extortam, quia talis resignatio per se nulla & irrita est. Et hæc quidem de jure communi, sed non de jure Francico, in quo prævalet istud effatum forense, *Nullitas in Gallia locum non habet*, sed quæcumque illa sit, reparanda est per Regias restitutionis Literas.

* XII. In actis Cleri Gallicani, tom. 2. tit. 22. commemoratur Supremæ Parisiensis Curiæ Senatusconsultum, ut sit nota & specimentum juris regressus in Regno Galliæ recepti, tum resumptionis jurium omnium capitularium succedentium post resignationem ejus qui per regressum restituitur; ita ut regrediens præferatur in ordine sessionis & jure optandi, cæterisque privilegiis, prævaleatque cæteris qui post resignationem in idem Collegium recepti fuere. Ipsum verò fa-

ctum est hujusmodi. Franciscus Verjusius Cathedralis Ecclesiæ Matisconensis Canonicus periculosa ægritudine conflictatus, purè & simpliciter Præbendam suam abdicavit in manus Capituli sui, quod jure veteris consuetudinis, & juxta cap. *Cùm Ecclesia Vulterana*, de elect. potitur privilegio Præbendas Canonicas conferendi. Consensu autem communi Capitulum resignatam præbendam contulit resignantis nepoti Philiberto Verjusio. Sed transactis aliquot mensibus, Franciscus ex gravi morbo convalescens abdicatam à se præbendam resumit. Cúmque post ejus in morbo resignationem alii de novo fuissent diversis provisi Canonicatibus antequam Franciscus fuisset ad pristinum Canonicatum regressus, eidem Francisco in causa contradictoria idem Senatus adversus quatuor contendentes Canonicos intermedio tempore admissos, & præsessionem, & vocis prærogativam, & jus optandi, omnemque aliam prærogativam adjudicavit perinde ac si nunquam se Canonicatu demisisset.]

✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤

* CAPUT XIX.

Ad regulam, De infirmis resignantibus.

I. PLERÆQUE sunt circa rem beneficiariam regulæ Cancellariæ. Nos hîc præcipuas exequemur, quæ usu vigent in Galliæ Regno. Sunt verò istæ. 1. De infirmis resignantibus. 2. De triennali possessore. 3. De annali possessore. 4. De publicandis resignationibus. 5. De non tollendo jure alteri quæsito. 6. De verosimili notitia.

II. Regula de infirmis resignantibus his verbis concipitur: *Item voluit, quod si quis in infirmitate constitutus resignaverit aliquod Beneficium, dimiserit, aut illius commenda cesserit, seu ipsius Beneficii unionis dissolutioni consenserit, etiam vigore supplicationis dum esset sanus signata, posteà infra viginti dies à die per ipsum resignantem præstiti consensus computandos de ipsa infirmitate decesserit, ac ipsum Beneficium quavis authoritate conferatur per resignationem sic factam, collatio hujusmodi nulla sit, ipsumque Beneficium nihilominus per mortem censeatur vacare.*

III. Ut autem certa habeatur notitia diei obitus, providit Franciscus I. Edicto anni 1539. artic. 50. & 5 . dum. jubet in Ecclesiarum registro conscribi diem sepulturæ Beneficiarii defuncti, ipsius Parochi manu, aut alterius qui tunc existat illius Ecclesiæ Superior; necnon subscriptio adjungatur publici Notarii ad subscriptionem Parochi vel alterius Superioris. Jubet præterea artic. 54. domesticis Beneficiarii defuncti sub pœna corporali, ut veniant notificatum sincerè dictis Ecclesiis prædicti obitus diem. Ipsis verò corporis defuncti recelatoribus laïcis pœnam mortis indicit, Clericis verò omnimodam exclusionem à Beneficiis defuncti, & præterea graves pecuniarias mulctas Judicis arbitrio infligendas, artic. 55. Quod si ad hunc finem corpus exenteraverint, incurrunt per Extrav. 2. de sepultur. in communib. in locis in quibus hæc extravagans recepta est, excommunicationem Papæ reservatam, nec solùm facientes, sed etiam efficaciter fieri mandantes aut consulentes. In hoc Regno, aliisque pluribus locis ea pœna non est recepta: passim enim & citra scrupulum exenterantur etiam à timoratis personis defunctorum corpora, hoc est viscera eorum eruuntur, ne corpus tam citò fœteat & corrumpatur, possitque

possitque commodiùs aliò transferri. ἔντερα vox Græca nihil aliud significat, quàm viscera & intestina: Græcumque ἐξεντερίζειν nihil est quàm intestina de animali eximere, & metaphoricè medullam de planta eruere. Et ait Raphaël Tobiæ 6. *Exentera*, hoc est, eviscera hunc piscem.

IV. Istam de infirmis resignantibus regulam primus ediderat Innocentius Papa VIII. cum hac clausula, *Resignaverit sive simpliciter, sive ex causa permutationis*. Sed eam Julius III. obliteravit. Nihilominus tradit Rebuffus part. 3. tit. de infirmis resignantib. glos. 4. valere hanc regulam in casibus etiam resignationum, quæ fiunt ad permutanda mutuò Beneficia; sicque judicatum in Curia Parisiensi die Julii 12. anno 1578. refert Leprestre centur. 2. cap 39. Bengeus item tract. de canonicis institutionum conditionibus, §.10 num.9. asserit pariter valere hanc regulam in casu etiam permutationis Beneficiorum. Addit Rebuffus loco cit. eum qui permutavit Beneficium cum ægro qui intra viginti dies excessit, non habere jus pristinum Beneficium suum recuperandi, hac ratione, quia qui cum graviter ægrotante sic permutat, præsumitur fraudem moliri in præjudicium expectantium & Ordinariorum: neque jura intendere quempiam in vitæ confinio de Beneficiis Ecclesiæ tanquam de hæreditaria portione ac successione disponere, can. *Episcopo* 1. & 2. & can. *Plerique*, & can. *Moyses*, 8. q. 1. Præterea huic istâ occasione permutanti imputandum est quod se ultrò huic periculo exposuerit, siquidem cogitare debuit fore, ut hic moreretur quem videbat ægritudine laborare. Itaque cap. 2. in fine, de renunciat. in 6. de renunciantibus ac permutantibus in fraudem his verbis edicit, *Ut & habita prabenda, & ambita simul omninò careant.*

V. Non sunt Doctores unanimes, valeatne regula de infirmis resignantibus, quando in resignatione clausula ista inserta fuit, *vel aliàs quovis modo vacet*? Et remedio hujus clausulæ cessare regulam istam, & resignatario jus acquiri, quamvis intra viginti dies resignans de eadem infirmitate moriatur, docet Gomesius ad regulam de verosimili notitia, num.54. & Pastor lib. 3. de benef. tit. 2. num. 6. dummodò per fraudem non fuerit cadaver occultatum ad antevertendos omnes per obitum impetraturos. Ex adverso nullatenus per illam clausulam impediri hujus regulæ effectum, docet Rebuffus, d. tit. glos. 14. num. 13. & Charondas, qui lib. 1. Pandect. cap. 10. ita fuisse judicatum refert à Senatu Parisiensi: & Mainardus, qui lib. 1. cap. 59. simile profert Senatusconsultum Curiæ Tolosanæ. Hic accedit ratio. Cùm enim tempore resignationis non vacaret beneficium per obitum, præsumi non potest voluisse Papam conferre Beneficium per obitum dum vivit resignans, aut voluisse conferre Beneficium vacaturum, sed tantùm actu & de præsenti vacans per solam resignationem. Aliud quidem juris esset, si post mortem resignantis Papa resignatarium illum de eodem Beneficio provideret tanquam per mortem vacante, dummodò jus alteri non fuerit anteà quæsitum; sic enim fieret ut taliter provisus vero titulo niteretur, & non irritæ & caducæ resignationis.

VI. In Regno Galliæ illi viginti dies non solent computari à die præstiti per resignatorem consensus, ut vult ista regula; sed à die admissæ per Collatorem resignationis. Atque ita sæpiùs in Supremis Regni Curiis judicatum testantur Boërius q. 358. & Rebuffus d. tit. glos. 10. n. 10.

VII. Quid si sanus aliquis resignaverit, & post resignationem in morbum inciderit, cujus vi decesserit intra viginti dies ab ipsa resignatione computatos? Isto casu non est huic locus regulæ expressis verbis dicenti: *Si quis in infirmitate constitutus resignaverit*. Valebit itaque resignatio Rebuffus d. tit. glos. 2. n. 2. & 14.

VIII. Regula ista etsi expressè dicat, *Si beneficium quavis authoritate conferatur per resignationem sic factam*, non admittitur intra Regnum Galliæ in resignationibus quæ fiunt coram Ordinariis, sed ad eas solas restringitur quæ fiunt coram Papa vel Legato. Idque firmatur innumeris Supremarum Galliæ Curiarum judiciis, quibus ab Ordinario in vim resignationis provisus exclusit provisum per obitum qui contigerat intra viginti dies factæ in morbo resignationis. Sic tradunt Gallicani Authores Papo lib. 3. Placitorum, tit. de infirmis resign. 2. art. 2. Imbertus in Enchiridio, verb. *Regula Cancel. de 20. dieb.* Duarenus lib. 8. de Benef. cap. 2. §. 5. Chopinus de sacra Politia, lib. 1. tit. 6. num. 3. Charondas lib. 1. Responsorum, c. 19. & lib. 1 Pandect. cap. 10. Peleus lib. 2. action. forens. cap. 10. Louetus lit. *I*, cap. 5. Ratio differentiæ hac in re inter Papam & Ordinarios hæc est, quia plus est suspicionis fraudis coram Papa in remotis agente, nec locorum Clericos cognoscente, quàm coram Ordinariis exactiorem notitiam habentibus & rerum & Beneficiorum & Clericorum suæ Diœcesis. Quæ eadem causa est, cur non sit necessaria in Ordinarium collationibus expressio cæterorum, quæ provisus possidet, beneficiorum; quæ tamen omissio collationem quæ à Papa fit, invalidaret.

IX. Eadem regula nihil obest resignationibus à Rege Galliæ admissis, quando contulit jura Regaliæ. Charondas lib. 1. Pandect. cap. 1. Louetus lit. *R*, cap. 47.

X. Eidem regulæ non est locus in morte civili, seu capitis diminutione resignantis. Rebuffus ad hanc regul. glos. 11.

XI. Observanda sunt verba Regulæ, *De ipsa infirmitate decesserit*. Si enim in infirmitate resignans novo occurrente casu decesserit, sive gladio, sive veneno, sive laqueo, sive ruina aliqua post paucos dies, ipsa valebit resignatio, quia de ipsa infirmitate non decessit. Itaque duo probanda sunt ad excludendum resignationis effectum: primò defunctum resignasse tempore infirmitatis suæ: secundò de eadem infirmitate interiisse intra vigesimum ab admissa resignatione diem. Rebuffus dict. glos. 11.

XII. Quid verò juris, si resignatum fuerit dum febris intermittebat, ut fit in tertianis & quartanis febribus? Ritè declarat Rebuffus gloss. 2. n. 6. ad hanc regul. hanc procedere regulam, sive febris continua sit, sive intermittens ac interpolata: licèt enim accessus intermiserit, perdurat tamen habitus morbi quamdiu morbificus humor persistit intra corpus. Neque refert si tempore resignationis fuerit levis febricula, quæ non existimabatur periculosa; sufficit enim si secundùm verba regulæ decedat ex ea infirmitate: & plerumque mors sequitur ex infirmitate quæ principio levis, deinde ingravescit. Ibid. num. 5.

XIII. Summus Pontifex potest huic regulæ derogare, idque facere solet ad resignatarii petitionem, ita ut in Galliæ quoque Regno istiusmodi admittatur ob Papæ derogationem resignatio. Rebuffus ibid. glos. 2. à num. 24. ad 27. Charondas lib. 1. Pandect. cap. 12. Etiam in mensibus Graduatorum nominatorum. Rebuffus d. gloss. 2. à num. 27. ad fin. Charondas lib. 1. Respons. cap 20. & lib. 1. Pandect. cap. 12. Papo d. tit. de infirm. resignant. 2. art. 5. Chopinus lib. 1. de sacra Politia, cap. 5. num. 5. Quin etiam valet derogatio ista in præjudicium Indultariorum Curiæ Parisiensis, ut ex multis supremis Judiciis affirmat Bengeus de canonicis institutionum conditionib. §. 10. num. 14. Omnis enim res per quas causas constituitur, per easdem dissolvitur, cap. 1. de regul. jur. Ejusque est dissolvere cujus est & ligare, l. *Si puella*, D. de sponsalib. Et nihil tam naturale, quàm eodem genere quodcumque dissolvere, quo colligatum est, l. *Nihil tam naturale*, D. de regul.

regul.jur. Igitur cùm Papa jus condiderit, potest etiam circa idem jus ex æquitate dispensare.

XIV. Circa hoc tamen sciendum est, non esse locum derogationi aut dispensationi regulæ de viginti diebus in præjudicium ejus Ordinarii qui Cardinalitiâ dignitate præeminet. Docent enim Louetus litera *C*, c. 15 Bengeus de canonicis institutionum conditionibus, §. 10. n. 17. & 15. & tit. de variis mod. acquir. benef. §. 10. n. 24. & 23. initum fuisse inter Paulum Papam IV. & Cardinales, ut in eorum ordinariæ collationis præjudicium neque Papa, neque Legatus dispensare valeant circa regulam istam. Iidemque affirmant indultum istud ac privilegium Cardinalium admissum fuisse & insinuatum in Magno Regio Consilio. Etenim immunitate digni sunt quos lateris Supremi Principis comitatus exornat. l. unica, Cod. de Præpos. labor.

CAPUT XX.

Prosequutio cæterarum Regularum Cancellariæ in Gallia vigentium.

I. VIM habet pariter in Regno regula de publicandis resignationibus; sic statuens: *Item Dominus sic statuit & ordinavit, quod quæcumque Beneficia Ecclesiastica, sive in Romana Curia, sive extra eam resignata (nisi de illis factæ resignationes, si in eadem Curia, intra sex menses à data supplicationis, & non præstiti consensus computandos, si verò extra dictam Curiam factæ sint, intra mensem, ex tunc ubi talia Beneficia consistunt, publicatæ fuerint, vel possessio illorum ab eis quos id continget, petita fuerit) si resignantes ita postmodum in eorundem Beneficiorum resignatorum possessione decesserint, non per resignationem, sed per obitum hujusmodi vacare censeantur. Collationes quoque, & aliæ quævis dispositiones illis tanquam per resignationem vacantibus factæ, & inde sequuta nullius sint roboris, vel momenti.* Observa cum Flaminio lib. 2. de resignationib. quæst. 2. n. 12. & cum Azorio part. 2. lib. 7. cap. 24. quæst 4. verba ista, *A data supplicationis, & non præstiti consensus computandos*, fuisse huic regulæ ex postfacto addi a per authoritatem Pii IV. & Pii V. & Gregorii XIII. Antea enim concertabatur inter Doctores, undenam esset istud semestre inchoandum: de qua re apud Gomesium longissima extat disputatio antequam verba illa essent huic regulæ addita.

II. Ratio regulæ istius est, ut evitetur multiplex collatio, quæ fieri posset ex ignoratione præcedentis, de qua agitur, resignationis & collationis. Præterea ut populo innotescat quis sit ejus Pastor, aut quis Ecclesiæ Minister, ad quem ubi fuerit, recurratur. Est enim utrimque mutuæ cognitionis officium, ut pastor suas oves agnoscat, juxta illud Proverb. 27. *Diligenter agnosce vultum pecoris tui*: & oves pastorem simul agnoscant & sequantur, dicente Domino nostro, Joan 10. *Ego sum pastor bonus, & cognosco oves meas, & cognoscunt me meæ, & sequuntur me.* Alia item regulæ hujus causa est, ut evitentur illæ resignationes, quæ ideò occultè fiebant, ut resignanti facilis esset ad dimissum Beneficium regressus. Huic dispositioni conformantur subsequutæ Constitutiones Pii IV. & Pii V. in Gallia receptæ contra simoniacam confidentiam.

III. In

III. In Gallia tempus sex mensium, aut unius mensis hac regula præstitutum computatur à die admissæ resignationis, & non à die præstiti à resignante consensus. Papo lib. 3. tit. *Ad regul. de publicand. resign.* 1. art. 4. Charondas lib. 1. Pandect. cap. 12. Potest verò id tempus à Papa prorogari ad partis petitionem, etiam in Galliis. Boërius decis. 312. Papo dict. tit. art. 5.

IV. Quia verò dum Rex Franciæ conferet per Regaliam, confert tanquam Ordinarius, provisiones ab eo concessæ publicandæ sunt intra mensem, ut sæpissimè judicatum fuit à Magno Consilio Regio. Charondas lib. 1. Pandect. c. 12. Resignatio quoque à Legato admissa publicanda similiter est intra mensem. Charondas lib. 1. responsorum, cap. 18.

V. Liquet ex illis regulæ verbis, *ubi talia Beneficia consistunt*, fieri debere publicationem in loco Beneficii, sive fiat in ipsa Ecclesia, præsente populo, sive in foro, sive in publico auditorio, ad præsentiam sive Clericorum, sive Magistratuum, sive Æditiorum, quos vulgus Matricularios & *Marguilliers* appellat, sive multorum de plebe: has enim singulas publicandi formas admittit & probat Rebuffus p. 3. tit. *Ad regul. de public. resignat.* glos. 10. Et si sit impedimentum ex peste, bello, aut ex ipsius oppositæ Partis factione, vel ex justo metu, fieri potest publicatio in vicinia, juxta cap. *Quoniam*, & cap. *Quanto*, de præsumption. Rebuffus d. loco, n. 9. Ritus & forma publicationis hæc est communior & certior; si Notarius convenienti & publico in loco, præsertim (si fieri commodè potest) in Ecclesia, spectante & audiente multitudine, voce elata dicat, resignationem talis Beneficii à tali factam fuisse admissam à Papa, vel Legato, vel Ordinario, qui talem de hoc Beneficio providit; idque scripto constare, quod habet ad manum. Deinde publicationis istius actum expedit sua manu & duorum saltem testium subsignatione communitum.

VI. Non est huic regulæ locus si resignatarius suam purgaverit moram, ipsamque resignationem publicaverit etiam post semestre, vivente adhuc tamen resignante. Papo loco cit. art. 6. Charondas lib. 1. responsorum, cap. 21. Bengeus de canonicis institutionum conditionibus, §. 10. num. 13. & 24. Ad hoc verò requiritur ut ista publicatio diem mortis resignantis præcesserit. Licèt enim ante obitum facta fit publicatio moræ purgativa, si tamen eodem die facta sit primùm publicatio, & mox insequuta fuerit mors ipsa resignantis, nihil proderit talis publicatio, & invalida censebitur, juxta Charondam loco cit. & Rebuffum ad tit. de publicand. resignat. gloss. 13. num. 10. & 11. Quod si aliter quàm per resignationem Beneficium vacet, non est necessaria ista publicationis solemnitas, quam jus requirit in solis resignationibus ut necessariam.

VII. Quæritur utrum huic regulæ locus sit, non solùm in simplici resignatione, verùm etiam in Beneficiorum permutatione? Probabilior est apud Doctores Gomesii responsio affirmativa, & apud Doctores Gallicanos receptior: cui evidens ratio suffragatur, quia permutatio nihil est aliud, quàm geminata & reciproca Beneficiorum resignatio. Quod autem in uno præscribitur, idem peræquè in pluribus statuendum, l. *Singularia*, D. si cert. pet. Secundò, quia regulam istam patet ideò esse sancitam, ut occurratur fraudibus, quæ in resignationes clandestinas irrepunt, ne scilicet resignantes post admissam resignationem in Beneficium resignatum se denuò ingerant, & ne faciliùs minimè ad se pertinentis Beneficii munia & fructus sibi vendicent, neve Prælati in dignoscendis subditarum Ecclesiarum Ministris decipiantur ac errent; & ne circumveniantur plebes in recipiendis Sacramentis ac ministeriis

ministeriis Beneficio annexis. Fit etiam fraus habentibus Expectativas, dum expectato in quod jus habent Beneficio frustrantur: quod proprietarii obitu jam vacare potuit, dum intrusus illud occupat. At verò eadem, imò majora emergunt incommoda, utpote duplicata, in permutationibus clandestinis

VIII. Quæritur utrum hæc eadem procedat regula in Beneficiis pariter commendatis? Approbamus Gomesii responsionem quæst.4. distinguentis inter commendas ad tempus certum limitatas, & eas quæ concessæ sunt ad vitam, seu perpetuas. Primæ sunt ad Ecclesiæ utilitatem institutæ: secundæ non ad Ecclesiæ, sed Commendatarii emolumentum. Istæ titulis æquiparantur, & publicandæ sunt; non verò primæ.

IX. Præterea quæritur, an eadem regula vim habeat in Consistorialibus Beneficiis? Placet negativa Gomesii responsio quæst.5. Cùm enim illius generis Beneficia in Consistorio ad præsentiam Principis renuntientur, satis ea ratione publicantur argumento legis *Omnium*, C. de testam. *Omnium*, inquit, *testamentorum solennitatem superare videtur, quod insertum merâ fide precibus, inter tot nobiles probatasque personas, etiam conscientiam Principis tenet.*

X. Quamvis autem regulæ contextus loquatur disjunctivè, *si resignationes publicatæ fuerint, vel possessio ab eis quos id contingit, petita fuerit*; quæ causa est ut Gomesius comment. in hanc regul. affirmet alterum ex his duobus sufficere: Praxis tamen Gallicana hoc exigit, ut utrumque sejunctim fiat, scilicet publicatio resignationis, & sumptio possessionis, ut admonent Rebuffus in suis ad hanc regulam commentariis, & cum eo Bengeus loco citato. Et utique in Regno Galliæ tempus præfixum ad sumendam possessionem non est unius mensis aut semestris, sicut ad publicandam resignationem, sed triennii. Publicatio itaque fit per publicam literarum exhibitionem, atque insinuationem apud acta publica, & petitionem possessionis Beneficii; ut ibidem Rebuffus observat. Sed si ad publicandum aut exhibendum in loco ubi situm est Beneficium, non sit tutus accessus, aut apud Ordinarium, aut si Capitulum nolit admittere, sufficiet eo casu publicatio & protestatio facta apud Notarium cum duobus aut tribus testibus, quæ in tabulas publicas redigatur. Ita statuit Gallicum Edictum de parvis Datis, art.13, juxta Rebuffum ad hanc regul. glos.9. aliosque Gallicanos Jurisconsultos.

XI. Agendum nunc de Regula Cancellariæ de annali possessore, sic statuente: *Item sanctus Dominus noster, ut improbi motus lites exquirentium reprimantur, voluit & ordinavit, quod quicumque Beneficium Ecclesiasticum tunc per annum immediatè præcedentem pacificè possessum, & quod certo modo vacare prætendit, deinceps impetraverit, nomen, gradum & nobilitatem possessoris ejusdem, & quot annis ipse possedit, & specificam & determinatam, ex qua clarè constare possit quod nullum ipsi possessori in dicto Beneficio jus competat, causam in hujusmodi impetratione exprimere, & intra sex menses ipsum possessorem in judicium evocari facere, causamque ex tunc desuper infra annum usque ad sententiam definitivam inclusivè prosequi debeat & teneatur. Alioquin impetratio prædicta, & quæcunque inde sequuta nullius existent firmitatis, & idem impetrans de damnis & interesse possessorem prædictum propterea contingentibus ei satisfacere sit adstrictus.* Regula ista nullum annali possessori jus attribuit, vel titulum, nec eundem à peccato (si quod contraxit) eximit: sed ei tantùm suppeditat exceptionē adversùs actorem, atque repulsam, si quæ hîc mandantur non servaverit. In quo differt à regula de pacifica triennali possessione, quæ novum jus ac titulum impertit, ne quis deinceps litibus divexari possit, cùm annalis possessor

hoc unum habeat, ut non ei lis intentetur, nisi servatis ab actore præfatis conditionibus.

XII. Regula hæc procedi in collationibus à Papa vel à Legato factis, non autem ab Ordinariis, ut docet Gomesius in hanc regulam, quæst. 9. & Azorius p. 2. lib. 7. cap. 34. quæst. 5. Huic quoque regulæ Papa & Legatus derogare possunt per has clausulas: Quod verus vacationis modus pro expresso habeatur: aut, Quod major expressio non obstante dicta regula suppleatur.

XIII. Quod verò eadem Regula statuit, ut intra sex menses possessor in jus vocetur, & ut intra annum lis terminetur usque ad sententiam definitivam, diversa his est Gallica Praxis ex Caroli IX. Edicto Aurelianensi, artic. 4. & Henrici III. Edicto Blesensi, art. 46. itemque Melodunensi, artic. 17. Scilicet ut contra devolutarium lis intentetur intra tres ab adepta possessione menses, electo priùs ab actore domicilio, & data, consignatave pro litis sumptibus satisdatione: atque ut intra Biennium lis instruatur, alioquin repellatur actor. Qui tamen excusabitur si legitimum intervenerit in prosequenda lite impedimentum, aut si reus non petierit satisdari ante litis contestationem. Hæc enim exceptio, sicut reliquæ dilatoriæ aut declinatoriæ, in ipso litis limine apponenda est, l. final. C. de exceptionibus.

XIV. Exploranda nunc est Regula de triennali possessore: *Voluit & ordinavit Dominus noster, ut si quis quæcumque Beneficia Ecclesiastica, qualiacumque sint, absque simoniaco ingressu, ex Apostolica vel Ordinaria collatione per triennium pacificè possederit, si se non intruserit, super hujusmodi Beneficiis molestari nequeat, nec non impetrationes de Beneficiis sic possessis factas irritas & inanes censeri decrevit.*

XV. Hæc ipsa Juris dispositio habetur pariter in Corcordatis initis inter Leonem Papam X. & Franciscum I. Galliæ Regem, tit. de pacificis possessoribus. Cæterùm non juvatur hoc privilegio Regularis Clericus qui seculare Beneficium triennio pacificè possederit, illa namque triennii possessio non potest statum & incompatibilitatem mutare Beneficii, ut multis & solennioribus Senatusconsultis judicatum referunt Montolonus cap. 122. Brodeus ad Louetum lit. *B*, cap. 12. Pastor lib. 3. tit. ult. num. 25. Despeisses tit. 11. sect. 3. n. 6. Idemque statuendum de Seculari, qui triennio regulare Beneficium possederit in titulum, nisi status Beneficii fuerit annorum quadraginta præscriptione mutatus, cap. *Cùm de Beneficio*, de Præbend. in 6.

XVI. Olim jus Regaliæ ab hac Regula liberum erat; reservatio enim vacantis in Regalia Beneficii durabat annos triginta, secundùm Constitutionem Ludovici XII. atque ita docent veteres Franci Jurisconsulti Rebuffus, Papo, & alii. Verùm successit Edictum Henrici IV. anni 1606. quo Regula ista ad Regaliam extenditur, & declaratur provisum quemque post triennii possessionem tutum esse contra Regalistas. Vide Brodeum ad Louetum lit. *V*, n. 2.

XVII. Ad triennium istud pacificæ possessionis non potest conjungi tempus præcessoris cùm tempore successorii; ut si hic biennio possedit, non potest conferre ad suum biennium annum possessionis præcessoris sui; quamvis in possessionibus rerum profanarum conjungi soleant ex juris dispositione tempora duorum successivè possidentium, ad complendam præscriptionem. Ratio hujus differentiæ in promptu est, quia in materia profana possessor jus habet à suo authore, ideóque utitur accessione temporis ejus, l. *Pomponius*, §. *Cùm quid*, D. de acquir. possess. At in Beneficiis possessor jus habet non à præcessore, sed à Collatore; ideoque ambotum tempora jungi non possunt. Ita docent Glossa Pragmaticæ Sanctionis

tit.

tit. de pacif. possess. Gomesius in regulam istam, q. 13. Mainardus lib. 1. cap. 64. Rebuffus tract. de pacif. possess. num. 321.

XVIII. Qui simoniacè Beneficium accepit, non juvatur istâ Regulâ, cùm expressè talem excludat. Imò verò qui per alterius simoniam, quam ignorabat, provisus fuit, statim atque resciverit, tenetur sic acquisito Beneficio se abdicare, can. *Præsentium*, 1. quæst. 5. cap. *Ex insinuatione*, de simon. Attamen Gomesius ad hanc regul. quæst. 12. & Rebuffus tract. de pacif. possess. num. 243. & Riccius decis. 225. affirmant simoniacè provisum sine sua notitia vel culpa gaudere privilegio triennalis possessoris, cùm habeat cum bona fide titulum coloratum. Cæterùm cùm ipsa regula generaliter & indistinctè excludat simoniacum ingressum, crediderim potiùs non posse juvari nisi decenni possessione, secundùm Mainardum lib. 1. c. 58. Charondam in suis observat. ad regul. Cancel. ad verbum *Beneficium*, & lib. 1. responsorum, cap. 44.

XIX. Si quis ob justum impedimentum, cùm vellet, non potuerit istam interrumpere triennalem possessionem, quale est tempus hostilitatis, captivitatis, epidemiæ, diutini morbi; ei tamen subvenitur ut triennalem possessorem possit judicio convenire, dummodo triennio illo vel semel de suo jure & intentione protestatus sit eo modo quo potuit, sive coram ipsa Parte, sive coram Judice loci per Notarium cum duobus testibus: quæ protestatio ipsi Parti intimanda est, nisi publica impediat calamitas; alioqui enim non interrumperetur triennalis præscriptio, cap. *Causam*, de elect. & l. *Cùm quidam*, D. de appellation. His suffragantur Bononiensia Concordata, tit. de pacif. possess.

XX. Si quis à me permutatum Beneficium evincat, potero alterum à me per commutationem abdicatum Beneficium, etiam à triennali pacifico possessore repetere, juxta cap. *Si Beneficia*, 20. de præbend. in 6. Duarenus de Benef. lib. 7. cap. 12.

XXI. Sine titulo saltem colorato præscriptio ista triennalis jus nullum tribuere valet, juxta concordata Bononiensia, tit. de pacif. possess. His consonat cap. 1. de regul. jur. in 6. Beneficium Ecclesiasticum non potest licitè sine canonica institutione obtineri. Possessio itaque illa triennalis non attribuit titulum, sed illum roborat, qui alioquin invalidus esset. Titulus verò coloratus est, qui speciem habet justi & canonici tituli; sed tamen per se inutilis est, & inefficax ad juris attributionem, propter aliquod juris impedimentum. Et sine titulo, vel justo & canonico, vel saltem colorato, triennalis possessor habetur pro intruso. Papo lib. 8. placitorum, tit. 9. Antonius Faber in suo Codice, lib. 1. tit. 2. definit. 5. Ut discernatur titulus coloratus à non colorato, qui sanè ad hujus Regulæ beneficium non pertineret, Gomesius ad hanc regulam, quæst. 27. sapienter asserit, possessionem illam titulo niti colorato, ubicumque defectus non inest in conferente; sed si conferens caret potestate, nullum fore titulum coloratum, sed prorsus irritum ac inanem, ut si conferens sit laïcus, aut si sit Episcopus alienus, tunc ab illo provisus censebitur intrusus, neque poterit istius Regulæ præsidio juvari. Idem docet Rebuffus tract. de pacif. possess. num. 45. * In summa Rebuffus tract. de pacif. possessor. num. 206. & seqq. docet, spurium, laïcum, fœminam, digamum, conjugio alligatum, hæreticum, corpore vitiatum, Clericum sæcularem regulari, aut regularem sæculari Beneficio provisum, homicidam, excommunicatum, aliosque irregulares non posse juvari regulis sive annalis, sive triennalis possessionis pacificæ. Non enim jura Ecclesiastica illos intendunt favoribus prosequi,

& à gravioribus irregularitatibus eximere, quas eadem jura iis qui graviorum delictorum rei sunt inflixere. Hæc eadem docet pariter Azorius part. 2. lib. 7. cap. 35. Et prorsus indignum ac perniciosum esset, si Prælati cum gravissimo Ecclesiarum scandalo tolerare cogerentur quoscumque procaces, irregulares, scandalosos & incorrigibiles, in ipsis etiam sacratioribus Sanctæ Ecclesiæ ministeriis.]

XXII. Alia receptissima, utpote manifestam referens æquitatem & justitiam, Regula Cancellariæ est de non tollendo jure alteri quæsito: quâ sancitur, ut si Papa aliquam Præbendam à se alicui adhuc viventi collatam alteri de novo conferat, nec ille cui priori contulit, fuerit juridicè depositus, secunda ista collatio prorsus irrita sit. Et confirmatur juri communi, quo rescriptum secundum ab aliquo in uno eodemque negotio obtentum in præjudicium antecedentis rescripti ab altero obtenti, invalidum sit, & præsumatur indubitanter subreptitium, cap. *Cæterum*, de rescript. cap. *Cùm olim*, de sent. & re judic.

XXIII. His subjungimus in Gallia quoque receptam Cancellariæ Regulam de verosimili notitia, quæ collationem vacantis per obitum Beneficii reddit invalidam, si inter obitum & collationem non interfuerit sufficiens intervallum ad habendam obitus notitiam, eamque collatori notificandam. Et procedit hæc Regula in quibuscumque collationibus, tum Apostolicis, tum Ordinariorum. Deselva 3. part. quæst. 46 Renatus Chopinus libro de sacra Politia, cap. 3. num. 16. & Philippus Decius consil. 398. Alioqui nulla est collatio: & valet Regula ista non solùm in vacatione per obitum, sed etiam in vacatione per sententiam depositionis aut privationis: à qua sententia, quemadmodum & à momento obitus, decurrere incipit tempus verosimilis notitiæ, habita ratione locorum distantiæ.

XXIV. Ne fraus ulla huic Regulæ fiat, cautum fuit Edicto Francisci I. anno 1539. ut in Ecclesiæ tabulario conscribatur dies sepulturæ defuncti Beneficiarii, cui subscribat Parochus, aliusve Superior Ecclesiæ, necnon Publicus Notarius art. 50. & 51. Jubet insuper art. 54. domesticis defuncti Beneficiarii sub pœna corpori infligenda, ut Ecclesiæ sincerè significent diem ac horam obitus. Ac ipsis corporis recelatoribus laïcis pœnam mortis indicit. Clericos autem cadaveris recelatores, aut recelationis cooperatores & conscios excludit penitus à quibuscumque defuncti Beneficiis, mandatque Judicibus ut mulctas pecuniarias eisdem infligant, artic. 55.

CAPUT XXI.

De jure Præventionis: de partibus Supplicationis beneficialis, & de Signaturis.

I. POTESTATE gaudet Summus Pontifex in collatione Beneficiorum Ecclesiasticorum quoslibet Ordinarios præveniendi; adeò ut si ambiguum sit quænam fuerit prior provisio, an Papæ, an Ordinarii circa idem pluribus collatum Beneficium, præferendus quidem ille sit qui prior inivit possessionem. Sed si hoc quoque ipsum sit ambiguum, aut si neuter possessionem adivit, præferendus ille sit, qui à Majori hoc est Apostolica Sede provisionem habuit, c. Si

Si à Sede Apostolica, de præbend. in 6. Jus istud omne aboleverat Concilium Basileense, & in eo procusa Sanctio Pragmatica, tit. de collation. §. *Item circa*, eo quòd omnia referret ad electionem, & non ad unius arbitrium. Sed per Concordatum jus istud præventionis revixit, tit. de Mandatis apostolicis, §. *Declarantes*.

II. Hoc idem jus Ordinarios præveniendi competit pariter Legatis Apostolicis in provinciis sibi commissis, d. cap. *Si à Sede Apostolica*. Sed non extenditur ad Nuntios Apostolicos, nisi mittantur cum potestate Legatorum à latere. Glos. in d. cap. *Si à Sede Apostolica*.

III. Cessat præventio si coram Ordinario res inchoata sit, quamvis nondum integra; ut si coram eo Beneficium resignatum sit, needum collatum; aut si ab eo collatum sit Beneficium vacans, sed is cui collatum est, sive per absentiam, sive alia ex causa, nondum acceptaverit, cap. *Si tibi absenti*, de præbend. in 6. Debet verò intra tempus ab Ordinario præfixum acceptare, sed non ultra semestre, alioqui jus devolvitur ad Superiorem. Et si ab Ordinario intra sex menses collatum fuerit incapaci Beneficium, vel contra formas juris, non recurritur ad Papam, neque ad Legatum, jure præventionis, sed ad proximum Superiorem jure devoluto.

IV. Patronus Laïcus intra tempus præsentandi præveniri non potest, sed potest à Papa præveniri Ecclesiasticus Patronus cum derogatione pro illa vice. Tempus præfixum Patrono Laïco ad præsentandum est quadrimestre, Ecclesiastico autem semestre, cap. unico de jurepatron. in 6. Sed si Patronus intra debitum tempus Ordinario præsentaverit, non admittitur ulla præventio, quamvis sit juspatronatus Ecclesiasticum, cui potest Papa vel Legatus derogare. Summa ratio est, quia præventio non procedit quando jam res fuit inchoata, quamvis nondum integra, seu ad perfectum adducta. Louetus lit. *P*, *num* 15.

V. Graduati etiam postquam insinuaverint, nondum tamen Beneficium vacans petierint ac requisierint, possunt à Papa præveniri. Rebuffus in Concordatum, tit. de Mandatis Apostolicis, §. *Statuimus*, Brodeus ad Lovetum lit. *P*, num. 43. Sed postquam Graduatus requisiverit coram Ordinario, nullus est præventioni locus, ut sanxit Ludovicus XII. Edicto anni 1498. attic. 14. Quia scilicet res alibi jam inchoata fuit. Requisitio porrò fieri debet à Graduato intra semestre, quo elapso non ampliùs audietur. Rebuffus tract. Nominationum, quæst. 17. num. 3.

VI. Indultarii eodem jure potiuntur quo Graduati; à summo enim Pontifice præveniri possunt etiam post insinuationem indulti sui, sed nullatenus postquam Beneficium vacans requisierint. Debet verò Indultarius Beneficium vacans requirere intra mensem à die notitiæ vacationis, ut præventionem excludat. Clement. unica, de concess. præbend. quo loco Gloss. in verb. *Intra mensem*, dicit terminum mensis invaluisse de stylo, & more Curiæ. Papo lib. 2. placitorum, tit. 6. Conceditur tamen semestre ad conferendum.

VII. Ordinarii collatores, si Cardinalitia dignitate præfulgeant, non possunt à Papa vel Legato præveniri, juxta Indultum eis privilegium à Paulo IV. quod fuit in Magno Regio Concilio Lutetiæ publicatum & receptum, ut scribit Lovetus lit. *C*, num. 15. Chopinus de sacra Politia, lib. 2. cap. 6. num. 1. Hujus Indulti verba latè se extendunt. *Non possunt*, inquit, *Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales præveniri in Beneficiis ad collationem eorum conjunctim vel divisim, nominationem, electionem, præsentationem, institutionem, & aliam quancunque dispositionem pertinentibus.* Ex his itaque infertur, quod à præventione servatur juspatronatus etiam

Ecclesiasticum, ubicumque Cardinalis potest instituere. Item quod Capitulis & Monasteriis quibuscumque servatur immune à præventione jus eligendi & conferendi, quoties idem cum eis conjunctim jus competit Cardinali. Atque in his magis dignum trahit ad se minùs dignum, suoque roborat & exornat privilegio, cap. *Quod in dubiis*, de consecr. Eccles. & l. *Quæ religiosis*, D. de rei vindicat. & l. *Quæritur*, D. de stat. hom.* Istud verò Eminentissimorum Cardinalium privilegium, ut in collatione Beneficiorum præveniri non possint, hoc ipso quo hæc scribo anno 1684. judicio Amplissimi Regii Consilii confirmatum fuit, vacante per Curionis obitum Pelissana Parochia. Abbas Montis Majoris ad eam Ecclesiam tanquam Patronus primùm nominavit Moriesum Sacerdotem, deinde Jacobum Michaëlem. Moriesus nominationis suæ schedulam Vicelegato Avenionensi obtulit, Michaël verò Aquisextiensi Archiepiscopo Hieronymo Grimaldo Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali, qui ipsum conjunctim cum Metropolitano instituit.; Moriesus autem à Vicelegato Literas retulit collationis ejusdem Parochiæ. Inde inter ambos lite mota coram Supremo Regis Consilio, adjudicata est Michaëli Parochia Pelissana, Moriesus autem in omnes expensas damnatus die 25. Septembris, anno 1684. hac addita ratione, quia intra sex annos vacans Beneficium, adversùs indultum Cardinalibus privilegium præveniri non potest, etiam coram Papa, sive Cardinalis solus conferat, sive cum Capitulo conjunctim; minùs enim dignum à digniore secum conjuncto trahitur & levatur.)

VIII. Non admittitur præventio tam Papæ quàm inferiorum collatorum, ubi statuto, consuetudine, vel privilegio jus conferendi divisum est inter Episcopum, vel Abbatem & Capitulum, vel inter Papam & Episcopum aut Abbatem; & alternatim, aut per turnum, ut dicunt, seu per vices fit collatio, ut est usus in Britannia Armorica provincia Gallicana, ubi Papa collatione Beneficiorum potitur solus, quæ mensibus octo vacare contingit; Ordinarii verò conferunt reliquis quatuor anni ejusdem mensibus, ut ait Chopinus lib. 1. de sacra Politia, tit. 7. n. 21. Similes quædam mensium anni partitiones circa collationes Beneficiorum aliis quibusdam in locis vigent inter Papam & Ordinarios, ita ut sese invicem prævenire non possint. Gonzalez ad regul. de alternativa, glos. 10. n. 30. Mohedanus decis. 72. de Præbendis.

* IX. Plerumque fit, ut Clericus dum extrema conflictatur ægritudine successorem sibi quærat, beneficium in illius favorem resignando apud Papam vel Legatum, & deinde moriatur nec dum expletis viginti à renunciatione diebus: interim verò provideat Ordinarius de eodem Beneficio per obitum; sed non multò post perlatis à suprema Sede provisionibus in favorem resignatarii, cum dipensatione à regula viginti dierum, nascatur litigium inter resignatarium & provisum per obitum, utri ex duobus sit Beneficium adjudicandum? Joannes quidem Papo lib. 2. Placitorum, tit. 8. art. 15. Pastor lib. 2. tit. 17. num. 4. Rebuffus in Praxi Benefic. ad regul. de infirm. resignant. gloss. 14. num. 6. & 7. idemque tract. de pacific. possessor. n. 391. unanimes adstruunt præferendum esse resignatarium à Papa, Legatove provisum, ob superioris Sedis prærogativam, conformiter ad cap. *Si à Sede*, de præbend. in 6. His adstipulantur pleraque Senatusconsulta; Rebuffus enim profert in tract. de pacific. possessor. Parisiense anni 1542. in vigilia Sancti Matthæi Apostoli, quamvis in illa causa provisum per obitum ab Episcopo constaret eam retulisse provisionem horâ sextâ matutinâ, eodemque die (sed nihil de hora constaret) resignatarius fuisset à Summo Pontifice promotus. Papo quoque tribus aliis

aliis nititur Senatusconsultis, uno Tolosanæ Curiæ, duobusque aliis Curiæ Burdigalensis, uno quidem Maii 23. anno 1514. altero Februarii 1. anno 1532. Sanè ubicumque certò non constat admissam esse à Summo Pontifice resignationem mortuo resignante, jura præsumunt fuisse ab eodem admissam, illo adhuc vivente.

X. Cæterùm ubi liquidò constaret de opposito, nulla esset habenda ratio Pontificiæ provisionis, quantumvis in ejus Literis apposita foret clausula, *Vel alter quocumque modo vacet Beneficium*; sed prævaleret provisio per obitum ab Ordinario facta, ut rectè docet Rebuffus in Praxi loco cit. num. 13. hac ratione, quia tempore resignationis Beneficium non vacabat per obitum: ergo non videtur, neque præsumitur, Papam per obitum contulisse, qui nondum contigerat; aut intendisse Beneficium conferre vacaturum, sed tantummodò vacans, juxta cap. 1. de concess. præbend. quo viventis Beneficium conferri prohibetur: totaque illius clausulæ vis ad eum dumtaxat extenderetur effectum, quo prætenderetur incapacitas ad id Beneficium in persona resignantis ob contractam excommunicationem, irregularitatem, aliudve impedimentum.

XI. Sive jure præfato præventionis, sive jure devoluti, sive ex necessitate dispensandi recurratur ad Papam aut Legatum in causis beneficiariis, contexenda primùm est in scriptis supplicatio, in qua desideratur Collatoris aut dispensatoris signatura. Primùm quidem in supplicatione fit rei, de qua Collator certificandus est, narratio; proponitur deinde supplicis desiderium, & subjiciuntur demùm clausulæ ad effectum gratiæ quæ postulatur necessariæ. Collatori ante omnia notificatur supplicis persona nomine proprio & cognomine, loco originis, diœcesisque, & Clericaturæ ac Ordinum, si quos habet, designata. Hoc tamen ultimum de Ordinibus non est semper necessarium, ut neque Nobilitatis, aut Gradus Doctoratus, alteriusve licentiæ expressio, nisi fortè petitum Beneficium hujusmodi qualitates requirat.

XII. Hoc tamen in genere præmonendum duco, quod error nominis, aut falsa demonstratio, quæ contingere facilè in supplicationibus possunt, non officiunt, modò satis de re, vel persona constet, cap. *Significante*, de rescript. & l. *Falsa demonstratio*, D. de condition. & demonstr. l. *Patronus*, §. 2. D. de legat. 3. & l. *In venditionibus*, D. de contrahend. empt.

XIII. Si petitur rescriptum in forma gratiosa, non verò in forma pauperum, debent necessariò in supplicatione sigillatim exprimi cætera Beneficia, quibus supplicans est provisus; dignitasque, & valor eorum, quantulacumque sint, cap. *Ad aures* de rescript. cap. *Si motu proprio*, de præbend. in 6. Glossa Pragmaticæ Sanctionis, tit. de collation. §. *Item quod universitas*, Rebuffus in Praxi, tit. *Forma novæ provisionis*, Louetus lit. *B*, num. 3. sive orator de Beneficiis illis provisus sit in titulum, sive in perpetuam commendam; non est enim necesse exprimere commendam ad tempus, cap. *Postulasti*, de rescript. Insuper necesse est ut exprimat orator Beneficia sibi collata, quorum provisionem nondum acceptavit, nisi eum probabilis ignorantia facti excuset. Debet pariter Beneficia quibus spoliatus fuit, exprimere, si spes ei affulget postliminii; sed non ea, quibus per Judicis sententiam depositus fuit, si sententiæ acquieverit. Felinus in cap. *In nostra*, de rescript. alioqui subsequens collatio impugnari poterit ut obreptitia.

XIV. Præstimonia verò, si qua habet, non tenetur exprimere, neque pensiones Ecclesiasticas quas habet etiam ad vitam; hæc enim propriâ Beneficiorum appellatione minimè comprehenduntur. Rebuffus tract. de pacif. possess. num. 133. Nec etiam tenetur exprimere Nominationes, Expectativas, aut Indulta, per quæ

jus

jus habet ad Beneficium acquirendum: Hæc enim non attribuunt jus in re, sed solum ad rem neque Beneficii appellatione censentur. Neque obstat, quod istorum expressione potest fieri dificilior Collator ad annuendum? non enim omnia quis tenetur exprimere quæ remoram aliquam possent ingerere, sed sola illa quorum reticentia invehit juris impedimentum.

XV. Sed si rescriptum, vel signatura petitur in forma pauperum, debent non solùm exprimi sigillatim quæcumque aliquis habet Beneficia, sicut requiritur in forma gratiosa communi, sed præterea quæcumque pensiones, præstimonia, Beneficia manualia, hoc est, quæ ad nutum Superioris adimit, & in alios transferri possunt: itemque Indulta, Nominationes, præsentationes ad futura Beneficia. Præterea ipsum oratoris patrimonium exprimi necesse est; alioquin erit obreptitium rescriptum, ut pote contra formam privilegii & collatoris intentionem obtentum, cap. *In nostra*, & cap. *Postulasti*, de rescript.

XVI. Multis tamen casibus etiam in gratiosa concessione non exigitur Beneficiorum expressio, aut certè omissa suppletur. Primò si collatio fiat à Papa motu proprio, ac sine prævia supplicatione, cap. *Si Motu* 23. de præbend. in 6. & Clement. *Si Romanus*, eod. tit. Quæ enim Papa per se ac motu proprio largitur, arguunt ejus propensum & benevolum animum dispensandi super formis Juris, & ut concessum sponte à se Beneficium sit permansurum, cap. *Decet*, de regul. jur. in 6. Verumtamen si per concessionem factam motu proprio Papæ concurrant duo simul incompatibilia Beneficia, non censebitur voluisse in isto canonico impedimento dispensare. Neque etiam quando provisus est inhabilis, dispensari præsumitur ab inhabilitate per istiusmodi proprium motum. Ancharanus consil. 137. Decius in cap. *Ad aures*, de rescript. Rota decis. 112. in novis.

XVII. Secundò in collationibus Ordinariorum Prælatorum Papâ & Legato infer iotum non exigitur aliorum Beneficiorum expressio. Clement. unica, de offic. jud. ordin. Quia præsumunt Jura de Ordinariis, quod Clericos sibi subditos, & sibi subjectarum Ecclesiarum statum accuratè cognoscant. Id verò non præsumitur de Papa vel Legato, ob ipsorum districtûs amplitudinem.

XVIII. Tertiò si collatio fiat à Rege jure Regaliæ, non desideratur aliorum Beneficiorum expressio. Rex enim his regulis non adstringitur. Joan. Galli quæst. 170.

XIX. Quartò si Beneficium petatur ex causa permutationis, reticentia cæterorum Beneficiorum nihil nocet impetranti. Joan. Galli ibid. Quia cùm præcedenti Beneficio se abdicet, non augetur numerosiore quàm anteà Beneficio apud Papam. Tutiùs tamen sibi consulet, si cætera recenseat Beneficia, ad præcavendum etiam cavillationes & injusta litigia.

XX. Si clausula opponatur in Signatura, quod obstantia oratori habeantur pro expressis, poterit omissio ista suppleri in Bullis, modò jus non sit alteri quæsitum. Et ista clausula de stylo Curiæ in Sigaturis apponi solet.

XXI. Sextò justa & probabilis ignorantia facti impetrantem excusat, ut si Beneficium tacuerit quod nondum acceptaverat, & sibi collatum ignorabat. Id exprimit cap. *Gratia*, de rescript. in 6. Juris autem ignorantia, & procuratoris culpa minimè excusant. Gloss. in cap. *Si motu proprio*, de præbend. in 6.

XXII. Septimò Beneficium alteri Beneficio unitum, ut est Præbenda Canonicatui unita. Expresso enim principali veniunt accessoria. Rota decis. 319. in antiquis. Rebuffus in Concord. tit. de collationib. §. 1. Deselva part. 3. quæst. 17.

XXIII. In

XXIII. In supplicatione debent explicari qualitates vacantis quod petitur Beneficii locus, diœcesis, titulus, redditus annui, si Beneficium sit curatum, aut non, si Dignitas, si Personatus, sit Ecclesiæ Cathedralis, cap. *Ad aures*, de rescript. cap. *Quamvis*, de præbend. in 6. Erronea tamen annui valoris expressio nihil nocet, & juxta stylum Curiæ sufficit expressio communis valoris. Idque præsertim obtinet in Gallia, ubi Regula de exprimendo valore creditur introducta ad taxandas annatas, quæ non recipiuntur in Galliæ Regno, nisi quoad sola Beneficia Consistorialia. Si dixerit orator esse Beneficium curatum, quod tamen est simplex, non obstabit hic error; quia Papa illud faciliùs contulisset ut simplex, cùm contulerit ut curatum. Rota decis. 563. in antiquis.

XXIV. Quando Beneficium est jurispatronatus, id exprimi in supplicatione necesse est, sive sit jurispatronatus Ecclesiastici ac Clericalis, sive Laïcalis. Ratioque est, quia juri laïcali Papa non derogat, can. *Decernimus*. 16. quæst. 7. Juri verò Clericali non præsumitur velle derogare, nisi hoc fuerit in supplicatione expressum & postulatum, cap. *Dilectus*, de offic. Legat.

XXV. Mentio quoque facienda est obstantis consuetudinis, Statuti. Indulti, & si Beneficium sit electivum aut reservatum, sive generali, sive particulari reservatione. Rota decis. 257. in antiquis. Alioqui enim Papa non censetur his voluisse derogare, cap. *Cùm in illis*, de præbend. & cap. *Cùm in aliquibus*, de rescript. in 6. Item si Beneficium pertineat ad familiarem Papæ vel Cardinalis, id necesse est exprimi, quia Cardinalibus indultum est ut de Beneficiis familiarium suorum provideant. At Papa non censetur velle derogare reservationibus, indultis, aliisve privilegiis, nisi fuerit expressum.

XXVI. Si Beneficium datum sit in commendam, facienda est oratori qui petit de eo provideri, Commendæ mentio, sive illa sit ad tempus, sive ad vitam. Alioqui non censetur Collator velle commendam revocare, & Commendatario præjudicare. Deselva part. 3. quæst. 11. num. 14.

XXVII. Si petitum Beneficium sit regulare, & supplicator sit Secularis; aut ex adverso, si Regularis petat Beneficium seculare, hoc discrimen est necessariò in supplicatione exprimendum. Cùm enim hæc ambo Canonibus prohibeantur, nunquam censebitur Collator his voluisse derogare, nisi contrarium per disertam horum impedimentorum expressionem comprobetur. Idemque statuendum, si Regularis regulare quidem Beneficium, sed diversi à suo Ordinis ac instituti, sibi postulet conferri, cap. *Cùm de beneficio* 5. & cap. *Cùm singula* 32. §. *Prohibemus*, de præbend. in 6. Non enim confundenda sunt diversorum Ordinum aut Monasteriorum jura, & singuli Monachi suis Monasteriis sunt adscripti.

XXVIII. Ordinarii provident Ecclesiis nullâ supplicatione porrectâ. Papæ verò, vel Legato necesse est fieri in scriptis supplicationem. Ordinarii item provident expeditione Literarum, in quibus præmisso proprio nomine & dignitate, salutant nominatim Clericum provisum cum suis qualitatibus designatum, ejus bonos mores & habilitatem commendant, quibus meritis adducti Beneficium seu Ecclesiam expressione tituli & loci & modi quo vacat, designatam prænominato conferunt cum suis omnibus juribus & pertinentiis. Quapropter omnibus & singulis personis Ecclesiasticis, nec non publicis Notariis & Tabellionibus mandant ut præfatum provisum accessu ad eandem Ecclesiam inducant in Beneficii possessionem, amoto quolibet injusto detentore. Denique clauduntur Literæ clausulâ istâ: *In quorum omnium & singularum fidem præsentes literas collationis & provisionis fieri, &*

Y per-

per Secretarium nostrum infrascriptum subscribi & publicari fecimus ac mandavimus, nostrique sigilli magni jussimus appensione muniri. Datum Aquisextiis, die 6. Martii, anno 1650. præsentibus testibus Joanne Lutro Presbytero, & Petro Rutino mercatore, vocatis testibus ad præmissa. Ludovicus Bretellus Archiepiscopus Aquensis. De mandato Illustrissimi Domini Archiepiscopi Jacobus Faber Secretarius.

XXIX. At verò apud Papam vel Legatum circa Gallicana beneficia jus solâ Signaturâ quæritur, quæ ad supplicationem apponitur, & scribitur in papyro sine ullius sigilli appositione. Cæteris verò in locis servanda est Cancellariæ regula 28. declarans Signaturam sine bulla nullam facere fidem. Ipsa verò bulla scribitur in membrana, & sigillo munitur. Sed in Gallia non recurritur ad bullas post obtentam Signaturam, quæ sufficit apud nos ad beneficii possessionem impetrandam, & sic evitantur magni sumptus. Verumtamen ad Consistorialia Galliæ beneficia bullæ necessariæ sunt.

XXX. Ad evitandam falsitatem vel fraudem novissimè constitutum fuit Edicto Ludovici XIV. mensis Aprilis anni 1667. ut nulla fides habeatur Signaturis, bullis, aliisve Romanæ Curiæ expeditionibus, nisi verificatæ sint duorum Nummulariorum, sive Expeditionariorum certificatione ad ipsum originale scripta, tit. 15. art. 8. ejusdem Edicti.

XXXI. In Gallicano foro istud usu receptum est, ut si Datarius latitet, aut librum Datarum exhibere recuset, neque velit parvam datam postulanti concedere, ipsa ejus evasio & negatio pro Data sumatur, modò de recusatione illius constet per assertionem sive Apostolici sive Regii Notarii, duobus testibus roboratam. Pastor libro 2. de Benefic. tit. 1. num. 5.

XXXII. Jus verò illud per Datam quæsitum conditioni subjacet: Si impetrans intra præfinitum tempus oblatâ supplicatione, signaturam Collatoris, & gratiam obtineat; cujus conditionis defectu fit caducum. Id tempus olim mense finiebatur apud Legatum, & quatuor mensibus apud Sanctissimum. Sed hodie in Gallia non nisi bimestri definit apud Legatum, & Semestri apud Papam, juxta Regis Henrici II. Constitutionem, quâ tempus insinuationis Literarum Beneficialium eodem spatio circumscribitur. Rebuffus lib. 1. Praxis, tit. de parva data, num. 3.

XXXIII. Insuper caduca fit Data morte impetrantis, aut capitis diminutione, quæ est juridica infamia, aut superveniente excommunicatione. Data quippe ipsa nihil attribuit juris in re, sed tantùm ad rem, quemadmodum simplex electio, aut Patroni præsentatio. Idcircò ante signaturam obtentam impetrator Datæ nihil prorsus agit cedendo, aut in alterius gratiam renuntiando. At verò morte Papæ aut Legati, Datæ ab his concessæ non fiunt caducæ, quia Dignitas numquam deperit, cap. *Quoniam*, de offic. judic. deleg. & l. *Quod Principi*, D. de legat. 3. Sed solent literæ à successore expediri, commemoratione facta Datæ anterioris, à qua tempore retroacto vires sumunt: quemadmodum Papa aut Legato mortuo post Signaturam concessam, literæ solent à successore expediri juxta tenorem Signaturæ, in forma, *Rationi congruit.*

CAP. XXII.

CAPUT XXII.

Recensentur ea quæ post provisionem Beneficii facienda sunt.

I. POST habitam de Beneficio provisionem debet curare provisus, sive à Papa vel Legato, sive ab Ordinario, ut hæc provisio inseratur in Acta publica apud Tabularia illa, quæ Gallicè vocantur *Greffes des insinuations*, stabilita ab Episcopis intra suas Diœceses, juxta Edictum Henrici II. anni 1553. art. 1. Et si quando iisdem provisionibus duo pluráve diversis in Diœcesibus sita Beneficia collata fuerint, fieri debet insinuatio, Gallicè *l'Enregistrement*, in tabulariis totidem diœcesum, quot fuere collata dissita hujusmodi Beneficia, ut ibid. edicitur, art. 2. Hæc verò insinuatio, provisio fuerit expedita in Romana Curia, facienda est intra sex menses à die provisionum computandos; d. art. 2. Sed si facta sit provisio per Legatum, vel Ordinarium, debet insinuari intra duos menses, art. 4. ejusdem Edicti. Sed si provisum fuerit de Beneficio in ipso loco ubi constitutum est illud insinuationum Tabularium, necesse est fieri hanc insinuationem intra dies octo ab ipsius provisionis data, d. art. 4. Thevenens scribens in hoc Henrici II. Edictum sapienter admonet, non ideò vacare Beneficium, si intra præscriptos illos temporum terminos omissa fuerit insinuatio, sed facilè istam purgari moram depromendo ex Cancellaria Regias restitutionis Literas adversùs temporum lapsum.

II. Secundo loco curandum est, ut publicetur resignatio facta in Curia Romana intra sex menses, facta verò extra Curiam Romanam intra unum mensem à die resignationis admissæ, secundùm Galliæ Praxim, quamvis alibi, juxta quod exprimitur in Regula de publicandis resignationibus, computandum sit utrumque, & mensis, & semestris tempus à die, seu à Data ipsius supplicationis, ut suprà monui, cap. 20. num. 3. Si verò extra Curiam Romanam facta sit resignatio, computandum est spatium unius mensis, quemadmodum & in collationibus quæ à Rege fiunt per resignationem tempore Regaliæ, aut quocumque tempore quoad illa beneficia quæ Rex pleno jure confert. At verò si aliter quàm per resignationem Beneficium vacet, sive per mortem, sive propter delictum, sive per defectum promotionis ad Ordinem requisitum sive alio quovis diverso à resignatione modo, nullus erit huic publicationi locus.

III. Tertiò is qui provisionem beneficii impetravit, tenetur antequam possessionem adeat, se proprio Prælato præsentare, ut est Episcopus, aut hoc absente Vicarius Generalis, ad subeundum examen, & obtinendum quod vocant *Visa*, vel Annexam. Testatur Oliva lib. 1. placitorum, cap. 16. & ex eo Despeisseus, fuisse declaratam irritam beneficii provisionem in eo, qui hac neglecta obligatione possessionem beneficii adiverat. Ibidem Oliva scribit, & post eum Despeisseus judicio supremi Tolosani Senatus fuisse decretum eum, quem alibi [illegible] visum, putà in Romana Curia, noluit Ordinarius suus admittere ad examen, aut concedere *Visa*, posse recurrere ad quemvis Episcopum, ad evitandas graviores impensas, neque adstringi ad

Y 2 recurrendum

recurrendum ad Superiorem, putà Metropolitanum aut Primatem. Verumtamen foret hæc licentia pessimi exempli, omnemque hierarchicum ordinem susdeque everteret. Quis enim talem contulit potestatem alieno Episcopo erga Clericum sibi non subditum? Quidquid verò fit de illo unico Tolosano Senatusconsulto, nullatenus illud trahi debet ad jura & consuetudinem, sive Regni, sive Tolosani districtus; neque fas est Catholico & sapienti viro tantam perversionem approbare, aut in exemplum proponere. Idque perinde esset ac si actor, cui suus immediatus Judex superiori tribunali subalternus non satisfaceret, cùm ex Juris ordine posset ad Tolosanum Senatum appellare, prætexeret longiores moras & impensas, eoque prætextu attentaret provocare ad alterum sibi commodiorem Judicem subalternum qui neque in ipsum actorem, neque in Judicem, de quo conqueritur actor, ulla polleret jurisdictione. Adeò necesse est, ut cum magna discussione & maturitate, præsertim verò in Ecclesiasticis causis judicia procedant. Porrò examinis ad provisionem Beneficiorum tanta est necessitas, ut Edictum Molinense Caroli IX. anni 1566. jubeat articulo 5. ipsos quoque Graduatos ab Universitatibus nominatos, in quibus illi Gradus susceperunt, examinari ab Ordinariis antequam de beneficiis provideantur. Ista processus pars dicitur *Visa*, quia ex officio testatur Prælatus visum à se atque examinatum Beneficii impetratorem aut petitorem. Et si contingat istum à Prælato rejici ut incapacem, nec iste velit huic repulsæ acquiescere, debet provisus a Papa vel Legato, aut etiam is qui petit à suo Ordinario de aliquo Beneficio provideri, actum repulsæ ab eodem petere, ut sibi per appellationem provideatur. Debetque Ordinarius petitum actum concedere, causasque suæ repulsæ allegare speciatim, ut Superior ad quem provocatur, causas repulsæ agnoscat, & his discussis de appellatione pronunciet. Id sancitur Edicto Blesensi ab Henrico III. artic. 13 Sed quum Ordinarius proprio motu aliquem promovet ad beneficium, non opus est examine, neque id fert consuetudo; non enim nisi benè notos & probatos eligit ad regimina Ecclesiarum, ut non sit opus eos de novo discutere.

IV. Quartò edenda est à proviso professio fidei in manus Ordinarii, quæ postmodùm in actis publicis insinuetur. Et si agatur de Dignitate, Personatu, Officio, vel Præbenda Ecclesiæ Cathedralis vel Collegiatæ, iteranda erit similis professio fidei coram Capitulo. Hæc præcipit Concilium Trident. sess. 24. cap. 12. de reform. & memorata Constitutio Blesensis art. 10. Facienda verò est ista fidei professio à præsente ante aditam possessionem, ab absente autem duobus saltem mensibus post sumptam possessionem.

V. Quintò provisus debet solemniter in possessionem mitti, alioqui nulla erit & irrita provisio, juxta Edictum Henrici II. anni 1550. art. 13. Quicumque vi Regiæ Nominationis obtinuere provisionem in Romana Curia, non possunt in possessionem mitti Beneficiorum istiusmodi Consistorialium in vim Bullæ Pontificiæ, sed necesse habent præterea obtinere Literas magni Sigilli Regii, mandantes Judici Regio loci, aut cui alii ibi designato, ut provisum in possessionem inducat. Qua ex causa vulgò dicitur in Gallia. Plumbum nihil valere sine cera. Hæc verò commissio non antè decernitur, quàm ex quo Regio Consilio constiterit, Bullam provisionis nihil oppositum continere Regis intentioni aut Ecclesiæ Gallicanæ privilegiis. Hæc verò solemnis aditio possessionis necessaria est, quamvis Prælatus provisum investierit per traditionem pilei aut pennæ: quod genus investituræ est quidem initium possessionis, quæ postmodò publicè compleri debet. Rebuffus

buffus in Praxi, p. 1. tit. de collationibus, n. 10. & 11. & tit. de mission. in possess. num. 6.

VI. Missio in possessionem fieri debet per Clericum ejusdem Diœcesis, adjuncto Notario cum duobus tribusve testibus, qui fidem scripto faciant, juxta Henrici IV. constitutionem. Eaque fit per ingressum in Ecclesiam, sumptionem aquæ benedictæ, osculum ad Altare majus, contactum Missalis, sessionem in stallo, solo, sonitum campanæ, quamvis aliquæ ex his solemnitatibus sufficere queant, nec omnes simul requirantur. Ubi verò non conceditur ingressus Ecclesiæ, sufficit contactus seræ vel forium. Rebuffus in Praxi, tit. de mission. in possess. passim. Quod verò attinet ad Beneficia quæ ad Capitula vel Collegia nullatenus pertinent, publicari solet possessio ad Missam Parochialem, vel etiam in foro, in platea publica, in causarum publico auditorio, quorum unum sufficit præsente Clerico Diœcesis, qui in possessionem immittat cum Notario & testibus, adhibitâ scripturâ debitè subscriptâ. Acta porrò possessionis sunt insinuanda ac referenda in Archivum Ecclesiasticum, juxta memoratum Henrici II. Edictum anni 1550. art. 6. 13. & 14

VII. Cùm verò aditio possessionis non sit actus personalis, indifferens est ut fiat aut per provisum, aut per procuratorem. Rebuffus d. tit. de mission. in possess. n. 44. Atque absenti conferri possessio Beneficii vel Ecclesiæ potest, cap. *Accedens*, de præbend. Quin etiam jure civili acquiri possessio per alterum potest, non modò absenti, verùm etiam ignoranti, l. 1. C. de acquir. vel retin. possess.

VIII. Si obtenta provisio vitietur aliquo defectu, ob quem reddi posset inutilis, impetrandum tunc est à Papa rescriptum *Perinde valere*, quo provisio invalescit perinde ac si non intervenisset ille defectus. Ejus enim rescripti vis retrotrahitur etiam ad gesta præcedentia, eisque valorem conciliat. Rebuffus in Praxi, p. 2. tit. de rescripto Etiam, & Perinde valere, num. 2. & 3. Hoc tamen rescriptum non aliis, quàm iis quos expressit, defectibus medetur. Itaque rescriptum ab eo obtentum qui minor est, & illegitimè natus, si solùm exprimit natalium defectum, non verò minorem ætatem ejus qui prosequitur curatum Beneficium, nequaquam reparabit defectum minoritatis. Rebuffus d. tit. num. 38. & 39. Et si occurrant alii defectus, ut cæcitas, dementia, nequaquam hoc rescripto resarcientur, ibid. num. 14.

IX. Si plures de eodem Beneficio provisi fuerint, & lis inter eos agitetur, impetrari possunt Literæ subrogationis, ut alter in alterius locum & jura subrogetur per cessum aut decessum utriuslibet horum, ex Cancellariæ regul. 27. ad succidendas lites excogitata, quæ ab exurgentibus novis adversariis possent in infinitum crescere & propagari. Hac Regula reservatur Beneficium colligitanti conditionaliter, si petat subrogari intra mensem numerandum à die mortis, si Beneficium vacat per obitum, si verò vacat per cessum, à die præstiti consensus. Quo fit ut si aliquis tertius intra id tempus provisus fuerit de eodem Beneficio per cessum vel decessum possessoris, vel institutus fuerit ad patroni præsentationem, atque intra idem tempus colligitans petierit subrogari, hujus subrogatione provisio tertii irrita fiat ipso jure; adeò ut neque possit convalescere morte, vel cessione, vel depositione subrogati. Quia obstat regula ista, *Quod ab initio non valet, tractu temporis non convalescit.* Gomesius ad Regul. de subrog. collitigant. quæst. 10. & 13. Collitigantium subrogatio non ab alio fieri potest quàm à Papa vel à Legato, à quibus tam in signatura, quàm in rescriptis clausula subrogationis inseritur. Huic Regulæ 27. Cancellariæ suffragatur cap. 1. & cap. 2. ut lite pend. nihil innov. in 6.

X. Hæc Regula sic intelligenda est, teste Rebuffo in Praxi, p. 2. glos. 3. in regul. de subrogand. collitig. quod si collitigans intra mensem à die quo alter collitigans cessit vel decessit, petierit in jura cedentis, vel defuncti subrogari, sit omnibus aliis præferendus, tametsi alii impetrantes fuerint in Data priores. Idemque tit. de subrogationib. n. 13. docet consuetudinem receptam hanc esse, ut Regula ista prodesse indifferenter valeat tam actori, quàm reo seu defensori: quamvis cap. 2. ut lite pendente in 6. prohibeat ne in jus petitoris aliquis subrogetur, sed tantùm defensoris.

XI. Et licèt vindiciæ, seu possessio beneficii fuisset defuncto adjudicata, tamen saltem in Gallia possessio illa non continuatur ad subrogatum, juxta legem *Cùm hæredes*, D. de acquir. possess. quæ luculenter dicit jura omnia defuncti ad hæredem transire, sed non possessionem, quia hæc simul cum defuncto interit; & sic opus esse ut hæres adeat de novo possessionem hæreditatis. Rebuffus d. tit. de subrog. collitigant, num. 27. Qui idem num. 28. testatur hanc esse in Gallia praxim, ut post subrogationem rescripto Summi Pontificis obtentam intra mensem, impetrentur quoque intra annum literæ Regiæ ad ineundam possessionem jure subrogationis: hac ratione, quia Rex & Regii Judices cognoscunt in Gallia de omni possessorio & quia aliunde Interdicta possessoria anno terminantur ac perimuntur, l. 1. in princ. D. uti possidetis: & l. *In honorariis*, D. de obligat. & action. Et si quis per Literas Regias non petierit & prosequutus fuerit intra annum hanc in beneficio subrogationem & possessionem, nullâ poterit restitutione adversùs hunc anni lapsum juvari, ut multis Gallicanis Senatusconsultis probat Papo lib. 8. placitorum, tit. 7. §. 3. 4. & 5. Hinc annus decurrere incipit à die notitiæ provisionis; sed si non probetur anterior notitia, computabitur saltem à die initæ possessionis, ibid. §. 5.

XII. Quando duo provisi sunt de eodem beneficio, potest alter horum novam provisionem impetrare in clausula & forma ista: *Si alteri jus non sit quæsitum*. Nihil enim impedit plures titulos accumulare, ut unus alteri suppleat. Atque in hac forma necesse est ab oratore in supplicatione exprimi litigantium nomina, statum & qualitatem beneficii, statum quoque ipsius causæ, cum vacationis modo. Felinus in cap. *Nostra* verb. *Titulus*, de rescript.

XIII. Sed si inter duos, pluresve collitigantes novus adversarius exurgat, poterit etiam admitti sub clausula ista: *Si neutri*, vel *Si nulli jus sit quæsitum*. Adeò ut his causâ cadentibus. Tertius iste subrogetur; sed si quid juris habent. Tertius iste submoveatur. Non enim rescriptis suis intendit Papa quæsito alterius juri præjudicare; cap. *Quamvis*, de rescript. in 6.

CAPUT

CAPUT XXIII.

Diversi quidam vacationis Beneficiorum modi discutiuntur.

I. EXPENDIMUS hujus libri capite 8. spectabiliora Beneficii acquirendi impedimenta: isto nunc capite tractationem suscipimus præcipuarum causarum quæ vacationem Beneficiorum inducunt, quarum una est subsequens matrimonium. Ex quo enim provisus de Beneficio matrimonium contraxit, vacat Beneficium ipso jure & facto, cap. 1. & cap. *Diversis*,& cap. *Cùm decorem*,de Cler.conjug. Nec obstat quod isti Canones dicunt, Clericos qui uxores duxerunt, esse compellendos ad Beneficia dimittenda; id enim de dimittenda possessione dicitur,non de dimittendo Beneficio jam per matrimonium contractum dimisso.

II. Ut huic vacandi modo locus sit,debet esse matrimonium per verba de præsenti contractum,quod Ratum vocant; non enim sufficiunt sponsalia de futuro: Canones enim loquuntur de uxoribus ductis,& matrimoniis contractis. Nec requiritur ut nuptiæ fuerint consummatæ, cùm id Canones minimè requirant. Ranchinus decisionum p. 5. conclus.96. & 463. Rebuffus in praxi,p.1.tit. *Requis. ad collat. ben.* n.55.& p.3.tit. *Regula de public.resignat.* glos. 18.n. 45.

III. Vacant præterea ipso jure beneficia ejus, qui in Episcopum electus & confirmatus,& in possessionem missus,tandemque consecratus est, aut saltem tempus exegit,quod Jus ad consecrationem requirit,cap. *Cùm in cunctis*.7.§. *Cùm verò*, de electione. Tempus autem illud ad consecrationem Episcopi requisitum est trium mensium,can. *Quoniam* dist. 100. Concilium Trident. sess. 23. cap. 2. Hæc autem vacatio de quibuscumque Beneficiis intelligitur,Dignitatibus,Personatibus,Officiis, Beneficiis curatis,simplicibus,in Titulum,in Commendam. Quin etiam hoc jus ad pensiones extendunt Garcias p.11.cap.6. & Gigas de pensionib. quæst. 56. Sed hoc minùs probabile est: pensiones enim non comprehenduntur nomine Beneficiorum, de quibus solis loquitur dictum cap. *Cùm in cunctis*. Potest autem Papa cum novo Episcopo dispensare super ista præcedentium Beneficiorum vacatione. Gloss. in can. *Si quis*. verb. *Translatus*,21. q. 2.

IV. Vacant præterea ipso jure Beneficia ejus, qui per solemnia Religionis vota professionem legitimam emittit, nimirum liberè,& legitima ætate,& post annum probationis,& coram legitimo Superiore, cap. *Beneficium*, de Regularib. in 6. Non enim licitum est cuiquam duplici fungi militia, & duobus cingulis ac stipendiis mereri, l. *His quidem*, C. qui milit. non poss. lib. 12. Nec sufficit ad Beneficiorum vacationem sumptio & gestatio religiosi habitus citra veram professionem.Quin etiam in Gallia non sufficit tacita professio, sed requiritur expressa, & in scripturam ab ipso profitente subscriptam redacta.Cùm enim Constitutio Molinensis sub Carolo IX. art. 55. nullam admittat religiosam professionem etiam testibus & plurium annorum habitus gestatione probatam,nisi de eadem per scripturam à profitente subsignatam constet, monachus in Regno Franciæ professus non

non excidit juribus pristinis quoad forum externum circa possessa beneficia & successiones, nisi scripto ejus professio completa fuerit. Brodeus in Lovetum lit. *B*, cap. 12. Despeisseus tract. de Benefic. tit. 11. sect. 5. num. 2.

V. Quæritur si professus Regularis ad sæculum redeat, an possit dimissa Beneficia recuperare; Distinguendum hìc est; si enim post legitimam & validam professionem, etiamsi postea cum eo Papa dispensaverit, etiam ob causam legitimam, qualis est notabilis infirmitas, exeat licitè de monasterio, non potest nihilominus antea liberè dimissa Beneficia recuperare: quin etiam inhabilis manet ad quævis sæcularia Beneficia aut pensiones super illis obtinendas, nisi ad hæc etiam fuerit expressè per Papam rehabilitatus. Rebuffus tit. de dispensatione cum Regularib. Existit enim verè Religiosus, & ita incapax est Beneficii secularis, imò & regularis alterius Ordinis quàm ubi professus fuit, cap. *Cùm singula*, §. *Prohibemus*, de præbend. in 6. Atque hoc statuendum ad primum distinctionis membrum.

VI. Si verò redeat professus ad seculum ob nullitatem seu invaliditatem suæ professionis juridicè probatam & declaratam, eo casu si alia non obstent impedimenta, capax est suscipiendi Beneficia & pensiones, potestque bona temporalia & pristina Beneficia, pensiones, aliaque spiritualia jura quæ per invalidam professionem abdicasse visus fuerat, resumere, saltem obtentis in integrum restitutionis Literis. Sanè obstare huic potest exceptio pacificæ triennalis possessionis; talis enim possessor juvatur titulo, neque potest ipsi vis, aut intrusio, aut simonia objectari, quibus solis frustrari potest triennii pacifici privilegium. Sed si non intercessit triennium, haud dubiè invalidè professo competit jus regressus ad pristinum Beneficium; nullitatem enim professionis comitatur nullitas renunciationis Beneficiorum, pensionum, & bonorum temporalium; cùm omnis hæc abdicatio fundetur in sola professione, quæ prorsus irrita & nulla fuit; sublatâ enim causâ tollitur effectus, & subverso fundamento corruit omne superstructum. Confirmatur etiam hæc decisio his Concilii Tridentini verbis sess. 25. de Regular. cap. 16. *Nulla renunciatio effectum intelligatur sortiri, nisi sequutâ professione.* Igitur cùm nulla fuerit renunciationem consequuta professio, nullam habet vim præcedens renunciatio. Prætereà in collationibus factis ex causa vacationis Beneficiorum ob religiosam professionem, ista juris conditio necessariò involvitur, si sit valida professio. Huc etiam spectant juris dispositiones & rationes quæ habentur D. de condictione causa data & causa non sequuta, & D. de condictione sine causa, & l. ultima. C. de revocand. donation.

VII. Hoc tamen constanter tenendum, quod si quis invalidè professus redeat in Clerum secularem, & inopiâ laboret, poterit Ordinarius detrahere de fructibus Beneficii pristini, unde per exceptionem triennii pacifici repellitur, moderatam pensionem ad ipsius sustentationem. Pastor lib. 3. tit. 17. num. 6. ad fin.

VIII. Vacat pariter Beneficium Sacerdotio annexum, si provisus ad Sacerdotium integro anno non curaverit promoveri, cap. *Cùm in cunctis*, §. *Inferiora*, de electión. & cap. 1. de ætat. & qual. & ord. præficiend. & cap. *Ei qui*, de prabend. in 6. & Clement. *Ut ii*, de ætat. & qual præfic. & Concilium Tridentin. sess. 22. cap. 4. & sess. 24. de reform. cap. 12. §. *Neminem*. His conforme est Edictum Henrici IV. anni 1606. mensis Decembris, art. 1. Itaque electus aut provisus de Beneficio curato, non est necesse ut jam sit actu Presbyter, sed ut possit esse Presbyter intra ipsum annum. Idem juris est circa beneficia quævis Diaconatum, aut Subdiaconatum requirentia. Tridentinum sic statuit in d. §. Neminem. *Neminem etiam*

ad

ad dignitatem, Canonicatum aut portionem recipiant. Collatores, nisi qui aut eo Ordine sacro sit initiatus, quem illa Dignitas, aut Præbenda, aut portio requirit; aut in tali ætate sit, ut intra tempus à jure & ab hac Sacra Synodo statutum initiari valeat. Quibus ex verbis perspicuè infertur, posse aliquem inchoato ætatis anno vigesimoquarto provideri de Beneficio curato, cùm ex Tridentino Concilio duo ista consitent, & anno inchoato vigesimoquinto posse aliquem ordinari Sacerdotio, & insuper tale illi Beneficium conferri qui possit intra eundem annum Sacerdos fieri: & ex consequenti conferri posse tale beneficium illi qui jam annum ætatis vigesimum quartum incœpit. Enimverò sess. 24. cap. 12. §. *Nemo*, sic decernunt Tridentini Patres: *Nemo ad Dignitates quascunque, quibus animarum cura subest, promoveatur, nisi qui saltem vigesimumquartum ætatis annum attigerit.*

IX. Vel igitur Beneficio annexi sunt Ordines simpliciter & absolutè, & tunc satis est ut qui providetur in ea sit ætate, ut ad requisitum ordinem promoveri intra annum possit: aut certè Ordines sunt Præbendis annexi, ut conferri Præbendæ non aliis possint, nisi illis qui jam actu eosdem Ordines susceperint, sive jure id exigente, sive speciali statuto, sive consuetudine, sive fundatione; & isto casu talis conferri Præbenda non potest, nisi illi qui jam actu requisitum Ordinem susceperit, Prosper Fagnanus in cap. 1. de ætat. & qual. & ord. num. 32. refert sacram Congregationem Concilium judicasse & declarasse, si ex fundatione Capellaniæ cautum sit ut Rector, seu Capellanus per se Missas celebret, id non obstare quominus conferri simplici Clerico possit, modò in ea sit ætate ut intra annum fieri Sacerdos possit; sed tamen hoc impedire ne conferri Clerico quatuordecim annorum possit; quæ ætas requiritur à Tridentino Concilio ad minora Beneficia simplicia: adjungo, neque in Gallia Clerico septenni, qui minorum simpliciorum Beneficiorum & Capellaniarum in hoc Regno capax est, dummodò provideatur ut servitium & onus per virum debito Ordine initiatum exerceatur; quatenus qui per alium facit, per seipsum facere videtur, ex regul. juris in d. c. *Qui facit.*

X. Veruntamen in Gallia annus iste promotionis ad Ordinem non incipit dinumerari nisi post annum pacificæ possessionis, adeò ut post sumptam Beneficii collati possessionem duo anni excurrant. Sic enim Edictis Blesensibus artic. 9. sancivit Henricus III. de Abbatiis & de Conventualibus Prioratibus, ut his provisi se ad Sacerdotium promoveri faciant intra annum. Et mox subjungit: *Et ubi illi post biennium non fuerint Sacerdotio initiati, eo ipso vacabunt, & ab aliis impetrari ejusmodi beneficia poterunt: illi verò tenebuntur fructus omnes perceptos restituere ad pias causas applicandos.* Confirmatur quoque Henrici IV. Edicto anni 1606. artic. 1. in fine, his verbis: *Ut habentes Dignitates in Ecclesiis Cathedralibus teneantur sub pœna amissionis earum promoveri ad Sacerdotium intra annum à die pacificæ possessionis inchoandum.* præterea Clement. *Ut ii qui*, de ætat. & qual. & ordin. præfic. prærequirit expressis verbis ante annum promotionis ad Ordinum pacificam possessionem. Idque æquitati consentaneum est, ne si contingat Beneficium evinci, is qui possederat, adstrictus hac occasione Ordini sacro cogatur inops, cum status Ecclesiastici dedecore, famelicus, lacerus & mendicans vitam degere; quod evitandum esse docet can. *Diaconi*, dist. 93. Itaque in Galliæ Regno primus annus possessionis Beneficii non connumeratur cum anno ad Ordinis sacri promotionem requisito, eoque duorum annorum spatio decurso vacat confestim Beneficium ejus, qui requisitum Ordinem sumere neglexit. Ita docent ex juribus citatis, & ex quamplurimis Gallicanis Senatusconsultis Rebuffus tit. de non promotis intra annum, num. 44

& 45. Papo lib. 3. Placitorum, tit. 15. Bochellus in praxi benef. verf. *An de promotion.* Pastor lib. 3. tit. 16. num. 3. Despeisseus tract. de benef. tit. 9. sect. 8. num. 6. Hinc sequitur, Curatum needum Sacerdotem posse ad finem anni sibi ad sumendum Sacerdotium indulti suam illam Curatam Ecclesiam cum alio Beneficio permutare, ut docet ibid. Rebuffus num. 37. & 38. quia scilicet habet plenum jus etiam nunc in Beneficio, donec integer annus exspiraverit. Idem docet Bengeus tit. quibus mod. vacent vel amittantur benef §. 3. n. 31. & 32. In omnibus enim temporalibus actionibus, nisi novissimus totus dies impleatur, jus integrum perdurat, nec finitur obligatio, l. *In omnibus* 1. D. de action. & obligat.

XI. Excusat tamen ab hac ad Ordinem Sacrum intra annum promotione legitima impossibilitas, ut adversa valetudo, pestis, bellum, captivitas: item dispensatio, quæ potest etiam ex rationabili causa concedi non modò à Papa, sed etiam ab Ordinario. Vide ad hæc d. art. 9. Edicti Blesensis. Hæc eadem tradit Rebuffus p. 2. praxis, tit. de dispensation. de non promovendo, num. 1. & 2. & Despeisseus d. tit. 9. sect. 8. num. 10. Quin etiam disertè cap. *Licèt canon*, §. *Super residentia*, de elect. in 6. istam in hac ipsa materia specifica dispensandi potestatem Episcopis attribuit, simulque providè admonet, debere ab eisdem provideri de Vicario, qui hoc temporis intervallo assignatâ sibi de proventibus Beneficii congruente portione, Curæ ministerium exequatur.

XII. Alius vacationis Beneficiorum modus est incompatibilitas cum altero Beneficio. Quisquis igitur de Beneficio provisus novum postea Beneficium acquirit cum priori incompatibile, alterum horum amittat necesse est. Primitus quidem statuerat Lateranense sub Alexandro III. Concilium, ut taliter provisus amitteret posteriùs acquisitum Beneficium, cap. *Quia nonnulli*, de Cler. non resid. Sed posterior juris dispositio, quæ nunc viget, satius duxit ut privetur priùs acquisito Beneficio, cap. *De multa*, de præbend. Clement. *Si plures*, & Clement. fin. eod. tit. & demùm Concilium Trident. sess. 7. cap. 4. de reform. Potest ipso jure Episcopus prius illud, utpote ipso jure vacans, alteri conferre, d. cap *De multa*, & caput *Licèt Episcopus*, de præbend. in 6. Ab ista tamen Beneficii vacatione Papa dispensare potest, d. cap. *De multa*, de præbend. Rebuffus in praxi, part. 2. tit. de dispensat. ad plura benef. à num. 26. usque ad num. 35. quo loco docet, posse quoque Episcopum ex rationabili causa dispensare ad plura simplicia Beneficia, sed non ad curata. Invalida porrò est Papæ dispensatio, cujus impetrator omiserit vel unum tenue Beneficium exprimere quod possidet, cap. *Non potest*, in princ. de præbend. in 6. Verumtamen electus in Episcopum, etsi adeptus fuerit novi Episcopatus possessionem, non tamen statim excidit antè habitis Beneficiis etiam incompatibilibus cum Episcopatu, nisi post consecrationem, cap. *Cùm in cunctis*, §. *Cùm verò*, de election. In aliis verò Dignitatibus aut Beneficiis fit jactura ex incompatibilitate secundùm jus commune statim ab indepta corporali possessione; secundùm autem Galliæ praxim, finito pacificæ possessionis anno, neque opus est ut Collator ad conferendum Beneficium ex incompatibilitate vacans requirat, vel citet ejus possessorem; sic enim docent Joan. Andr. in cap. *De multa*, de præbend. numero 10. & Prosper Fagnanus ibid. num. 16. probantque ex hisce Canonis verbis, *Liberè conferat*, idest sine ulla admonitione. Quod idem servari potest in omnibus aliis quoque casibus, ubicumque beneficium quodvis ipso jure vacat, teste Innocentio in d. c. *De multa*, num. 3. & Fagnano ibid. n. 16. Si quæras utrum Regula de triennali possessore faveat huic incompatibilia possidenti; Nego cum

cum Fagnano ibid. num.48. & seqq. eo quòd scienter promotus ad incompatibilia habeatur pro intruso, quem verba Regulæ excludunt à Beneficii triennalis possessione, atque ita refert judicatum à Sacra Congregatione Concilii, & approbatum à Papa hoc judicium die 28. Januarii anno 1587. Quoad porrò alteram Regulam de annali possessore, docet ibid. Fagnanus hac juvari possessorem incompatibilium. Ratio est, quia Regula ista nihil intendit, quàm exclusionem novi impetrantis negligentis adimplere, quæ Regula eidem facienda præscribit: neque tamen jus ullum præbet illegitimæ possessioni; quâ sumptâ, statim locum esse vacationi incompatibilium docet Gloss. in d. cap. *De multa*, quæ voces, *post receptionem alterius*, exponit corporalem possessionem. Quin etiam hoc idem disertè sancitur cap. *Licèt Episcopus*, de præbend in 6. & consentit Fagnanus in d. cap. *De multa*, num.9.

XIII. Beneficia incompatibilia sunt duæ Dignitates, duo Personatus, duo Officia quæ residentiam requirunt, duo etiam Curata Beneficia, duo conformia intra eandem Ecclesiam Beneficia, ut duo Canonicatus; item duæ Vicariæ perpetuæ, regulare quoque Beneficium cum altero seculari. Potest tamen unus & idem simul esse Canonicus & Curatus in eadem Ecclesia. Ista omnia fusè tractat & probat Rebuffus p. 2. tit. de dispensation. ration. ætat. in verb. *Incompatibilia*. Usus denique generalis obtinuit, ut duæ sub eodem tecto, seu Ecclesia teneri possint Capellaniæ simul.

XIV. Ab hisce imcompatibilitatibus excipiuntur Beneficia unita, cap. *Dudum*, de election. cap. *Eam te*, de æt. & qual. & ord. præfic. Excipiuntur pariter commendata Beneficia ad tempus, scilicet sex mensium. Istudque genus Commendæ potest Episcopus conferre ex justa causa, ut est necessitas aut evidens utilitas. cap. *Nemo deinceps*, de election. in 6 Rebuffus p.1. praxis, tit. de commend. n.29. 30. & 31. Commendam verò perpetuam, seu ad vitam solus conferre summus Pontifex potest. Et in universum Commendatum Beneficium, sive ad semestre, sive ad omnem vitam, non est incompatibile cum alio quovis in titulum collato Beneficio, can. *Qui plures*, 21. quæst.1.

XV. De pluribus Beneficiis simplicibus Doctores in cap. *Extirpandæ*, §. *Qui verò*, de præbend. communiter affirmant simul teneri posse per Episcopi dispensationem; quamvis nullam prorsus requiri ob contrariam ubique usitatam consuetudinem, tradat Rebuffus part.2. tit. de dispensat. ad plur. benef. num.29.

XVI. Observandum est, etiamsi possessione Beneficiorum incompatibilium vacet primum ipso jure, non tamen prohiberi his provisum resignare alterum horum, dummodo jus non fuerit alieni tertio quæsitum. Nam si ex illa secundùm jura vacatione Papa vel Ordinarius alteri de primùm adepto Beneficio providisset, jam non relinqueretur resignationi locus. Aliud verò est vacare Beneficium jure ipso duntaxat, & aliud vacare idem ipso facto. Ubi enim vacat solo jure, potest adhuc Beneficii possessor ipsi renunciare, sive simpliciter, sive in favorem, re adhuc integra, si alius nemo impetraverit. Et hac ratione potest unum resignare, qui plura possidet incompatibilia; potestque similiter resignare re adhuc integra is qui ad Ordines requisitos non est toto anno promotus. Et Episcopus pariter resignare potest beneficia ante Episcopatum adepta. Ubi verò Beneficium vacat ipso facto, non relinquitur novæ renunciationi locus. Vacat verò ipso facto Beneficium per cessum aut decessum, per matrimonium, per religiosam professionem. His enim casibus involvitur vel expressa, vel tacita renunciatio juris & possessionis præhabiti Beneficii

XVII. Plura de incompatibilibus Beneficiis, & quandonam unius accessu alterum vacet, sive ex jure communi, sive ex jure Gallicano, require superiùs in hujusce libri titulo *De resignationibus in favorem*, art. 8. ad finem.

XVIII. Vacationem quoque Beneficii nonnunquam inducunt censuræ, aliæque pœnæ Ecclesiasticæ, necnon permulti canonici defectus. Sed de his inferiùs peculiari libro differetur.

XIX. Quando quis sive per resignationem, sive jure devoluto Beneficium impetrare cupit, consultissimum est ut clausulam ad titulum quem proponit, super raddat istam: *Sive quocunque alio modo Beneficium vacet.* Fortassis enim alius petitor consurget, qui propter alium quemcunque defectum, aut incapacitatem possidentis, sibi Beneficium hoc idem deposcat, contendatque, neque potuisse ab illo possideri, neque ab eodem in alterum transmitti; cùm nemo plus juris in alium transferre possit, quàm ipse habet, cap. *Nemo potest*, de reg. jur. in 6. & l. *Nemo plus juris*, D. eod. ut si erat illegitimè natus, aut aliter irregularis, vel excommunicatus, nec dispensatus quando Beneficium adivit. Nihil autem inhibet ad pleniorem securitatem jura plura accumulare: & quando plures eandem in rem concurrere possunt actiones, una alteram non excludit, & una deficiente, altera jus quæsitum roborat, §. ult. Instit. si quadrup. pauper. fec. dicat. & l. penult. D. de oblig. & actionib. & cap. *Nullus pluribus*, de regul. jur. in 6.

* CAPUT XXIV.

De Electione, simulque de Capituli jure & potestate.

I. CAPITULORUM jura singularia neque prosequi velim, neque si vellem possim, cùm sæpenumero contrariis statutis & oppositis consuetudinibus regantur. Sed ea sola attingere mens est, quæ sunt communis juris. Electio facienda est omnibus vocatis & præsentibus, qui possunt commodè interesse. Et si unus, aut alter jus habens suffragii vocatus non sit, ad ejus prosequutionem irrita fiet electio etiam confirmata. Sed eadem valida erit, si non vocatus eidem studio pacis acquieverit, cap. *Quod sicut* 28. de election. Hic ergo casus excipitur ab illa regula juris, *Quod ab initio non valet, tractu temporis non convalescit*, leg. *Quod initio*, D. de regul. jur. Et, *Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit*: cap. *Non firmatur*, eod. tit. in 6. Cessat hîc etiam alia regula; *Ratum quis habere non potest, quod suo nomine non est gestum*, cap. *Ratum*, eod. in 6. Similiter in Jure Civili testamentum patris alioqui irritum & inofficiosum valet, si filius præteritus non conqueratur, l. *Filio præterito*, D. de injust. rupto vel irrito testam.

II. Absens legitimè impeditus ne possit Capitulo interesse, procuratorem constituere potest de corpore ipsius Capituli in negotio electionis, cap. *Quia propter*, §. *Illud autem*, de election. & cap. *Cupientes*, §. *Insuper*, & §. *Electos*, eod. tit. in 6. & cap. *Si quis justo impedimento*, eod. in 6. Valetque hîc illa juris regula: *Potest quis per alium, quod potest facere per seipsum*, cap. *Potest quis*, de reg. jur. in 6.

Quamvis

Quamvis fuerit olim Galliæ consuetudo, ut absentes vocandi essent ad Capitulum de toto Regno, ut testatur cap. *In Genesi*, de election. Illa tamen consuetudo prorsus antiquata est, nec ullibi servatur, adeò ut non vocentur nisi soli qui sunt in civitate vel oppido, in quo Capitulum convocatur: & si secus agendum esset, excideret sæpe Capitulum juribus suis, & per ejus moram aperiretur locus aut præventioni Papæ vel Legati aut devolutioni ad Superiorem, maximè cùm in electione Vicarii Generalis Sede vacante Capitulum non habeat plusquam octo dies, ut infrà docebimus, n. 18.

III. In Capitulis sive Cathedralibus, sive Collegialibus, sive Regularibus virorum nemo vocem ac suffragium habere potest, qui non sit Subdiaconus, ut statuit Concilium Viennense in Clement. *Ut ii qui in divinis*, de ætat. & qual. & ord. & Concilium Trident. sess. 22. cap. 4. de reform.

IV. Triplicem canonicæ electionis formam proponit caput *Quia propter*, de elect. desumptum ex Concilio Generali Lateranensi sub Innocentio III. scilicet per Scrutinium, ut præsentibus omnibus qui debent, & volunt, & possunt commodè interesse, assumantur tres de collegio fide digni qui secretè & sigillatim vota cunctorum diligenter exquirant, & in scriptis redacta mox publicent in communi, ut is collatione habitâ eligatur, in quem omnes, aut major & sanior pars Capituli consenserit: vel per Compromissum, quo potestas eligendi aliquibus viris idoneis committitur, qui vice omnium provideant & eligant: vel per inspirationem, quum sine fraude & vitio omnes communi sensu conveniunt in unam personam, & sic eam eligunt.

V. Cæterùm prædictam scrutinii formam quia non satis secreta erat, Concilium Tridentinum abrogavit sess. 25. de Regul. cap 6. sanciens *fieri deinceps per vota secreta, ita ut singulorum eligentium nomina nunquam publicentur*. Vetat præterea voces & suffragia absentium suppleri. Et addit: *Si verò contra hujus decreti constitutionem aliquis electus fuerit, electio irrita sit.*

VI. Circa electionem Abbatissarum idem Tridentinum sess. 25. cap. 7. sic providet: *Abbatissa, & Priorissa, & quocumque nomine præfecta vel præposita appelletur, eligatur non minor annis quadraginta, & quæ octo annis post expressam professionem laudabiliter vixerit. Quod si his qualitatibus non reperiatur in eodem monasterio, ex alio ejusdem Ordinis eligi possit. Si hoc etiam incommodum Superiori, qui electioni præest, videatur, ex iis quæ in eodem monasterio annum trigesimum excesserint, & quinque saltem annis post professionem rectè vixerint, Episcopo vel alio Superiore consentiente eligatur. Duobus verò monasterii nulla præficiatur.* Et paulò post: *Is verò qui electioni præest Episcopus, sive alius Superior, claustra monasterii non ingrediatur, sed ante cancellorum fenestellam vota singularum audiat vel excipiat. In reliquis serventur singulorum Ordinum vel Monasteriorum constitutiones.*

VII. Ex his liquet, Concilium in hoc maximè intendere, ut electiones liberæ omninò sint & secretæ quoad eligentium personas ac nomina, & ut si secus fiat, pro nullis habeantur. Et Suarez tom. 4. de religione, lib. 2. cap. 5. n. 12. refert & sequitur declarationes Congregationis Cardinalium, necnon decisiones Romanæ Rotæ, quibus statuitur nullam fore electionem, si vel unius vocalium nomen etiam fortuitò innotuerit. Paria scribit etiam Barbosa ad citata paulò ante Tridentini loca.

VIII. Suffragiorum libertati suffragatur Concilium Lugdunense, cui præsed Gregorius X. & refertur in cap. *Ubi periculum*, §. *Cæterùm*, de elect. in 6. *Qui*

arbitrium (inquit) *vel inordinatus captivat affectus , vel ad certum aliquem obligationis cujusque necessitas adigit, cessat electio, dum libertas adimitur eligendi.* Et districtè prohibetur illis qui electionibus præsunt , ne libertatem eligentium restringant ad unum de duobus vel tribus , quos proposuerint , eligendum , cap. *Cùm terra* , de election. Quo loco Panormitanus ait consuetudinem illam nullâ temporum præscriptione valere posse , quâ Capitulum eligat aliquem ad alterius nutum , nec sit in plena libertate electorum electio ipsa ; nam libertas est de electionis essentia. Sylvester hoc idem astruit verb. *Electio* 1. num.26. Rodericus in quæstionibus regularibus , art.10. allegat Pii V. Bullam anni 1571. quæ constituit , ut si Commissarius , aliusve qui præest electioni , convictus fuerit quocumque modo impedivisse libertatem eligentium, removeatur ab officio. Idemque Rodericus artic.11. scribit se vidisse tres electiones annullatas , eo quòd ii qui illis præsederant , eas restrinxissent ad tres , aut quatuor personas eligendas.

IX. Et certè cùm Sacri Canones electionem irritam & nullam declarent , in qua vel unus vocalium neglectus fuerit appellari , cap. *Quod sicut* , de elect. quantò major erit invaliditatis causa , si plures habentes jus passivæ vocis simul excludantur , ut duo tresve duntaxat ad idem jus admittantur passivi suffragii , & omnium simul vocalium jus & libertas activi suffragii adimatur quoad reliquorum omnium electionem , ut restringatur ad duos , vel tres tantummodò eligendos ? Navarra etiam lib.1. consil. c.5. & Manual. c.22. n.51. docet ex metu reverentiali erga personam quæ polleat authoritate supra vocales , non minùs irritam fieri electionem , quàm matrimonium ex solo reverentiali metu contractum. Constitutiones Ordinis Prædicatorum dist.2. cap.2. §.4. prohibent in electionibus proponi à Superioribus certas personas eligendas , & jubent acceptari indifferenter aliarum personarum electiones, si sint idoneæ & suffragii passivi capaces. Rodericus verò Ordinis Franciscanorum loco cit. refert istam sui Ordinis Constitutionem, quod nulla electio possit coarctari ; & si fuerit ad certum eligendorum numerum coarctata, sit irrita & nulla , nisi fortè ceciderit electio in aliam non propositam personam.

X. Quod attinet ad electionem per compromissum , tenentur compromittentes electum à compromissario acceptare , si sit idoneus , c. *Causam* , de election. in quo agitur de quadam electione quam Moniales in Episcopum compromiserant.

XI. Procuratores , quales sunt deputati singulorum Conventuum ad Capitulum , sive Generale , sive Provinciale , quantumvis habeant generale mandatum , non possunt compromittere , neque transigere sine speciali mandato , cap. *Per tuas literas* , & ibi Glossa , de arbitris : l. *Mandato* , D. de procurat. l. *Transactionis*, C. de transact. Rebuffus in Concordata , ad fin. tit. de electionis derogatione , refert quadragintaseptem casus , ad quos non potest generale mandatum extendi , atque in his refert compromissum & transactionem. Additque generaliter in omni occursu difficili & gravis momenti requiri in procuratore speciale mandatum , idque multis testimoniis confirmat.

XII. In omni electione quæ fit per compromissum , duo hæc necessariò requiruntur. Primò necesse est omnes & singulos vocales consentire ad compromissum , nemine excepto , alioqui nihil agitur, cap. *Quia propter* , §. *Vel saltem* , & ibi Glossa vers. *Vice omnium* , de election. Rodericus in quæstionibus de Regularib. q.54. artic 12. asserit omnes Doctores in hac re consentire. Secundò post factam & publicatam ex compromisso electionem interponendum est aliquod tempus ad explorandum num electæ à compromissariis personæ sint idoneæ. Non enim compromittentes

promittentes tenentur electos à compromissariis acceptare,nisi sub hac conditione, c. *Causam qua*, de election. cap. *Cùm dilectus*, eod. cap. *Cùm olim*, de arb tris, & cap. *Si compromissarius*, §. *Si verò*, de elect. in 6. habentque compromittentes idem jus quod habet Superior antequam admittat & confirmet præsentatam sibi ab inferioribus electionem, cap. *Postquam*, de elect.

XIII. Is qui non est professus, non potest eligi in Abbatem, cap. *Cùm in magistrum*, & cap. *Cùm causam*, & cap. *Cùm ad nostram*, de elect. Miserum enim est, eum fieri magistrum qui formam discipuli non assumpsit, can. *Miseram*, 61. dist. & d. cap. *Cùm in magistrum.*

XIV. Observandum, ubi jus requirit majorem & saniorem Capituli seu eligentium partem, ut in d. cap. *Quia propter*, partem minùs sanam non aliter intelligendam esse, nisi si eligat, vel statuat contra Sacrorum Canonum præscripta. Exempli causâ, si major Capituli pars sit interdicta vel suspensa, aut si major Capituli pars consentiat in electionem personæ secundùm jura incapacis & inhabilis; tunc enim jus eligendi ad minorem partem, quæ sanior est, devolvitur, cap. *Gratum*, de postulat. Prælat. Hæc est doctrina Glossæ in cap. *Ea noscitur*, vers. *Majori & saniori*, de his quæ fiunt à Prælat. sine cons. Capit. Præclaréque dicit cap. *Indemnitati*, §. *Ut autem*, de elect. in 6. in electione non zeli ad zelum, neque meriti ad meritum, sed numeri ad numerum faciendam esse collationem. Et utique si aliter res esset, injiceretur inter vocales pomum discordiæ amaricantis zeli, mutuarum accusationum & contumeliarum, & implacabilis odii fomenta, si merita vel demerita essent exploranda, & invicem comparanda vocalium

XV. Invalida prorsus est rei Ecclesiæ alienatio per Episcopum facta sine Capituli consensu, cap.1. de his quæ fiunt à Prælat. sine cons. Capituli. Neque debet Episcopus negotia Ecclesiæ tractare, statuere, immutare, corrigere sine consilio Capituli, cap. *Novit*, & cap. *Quantò*, eod. tit. Ibique ait Panormitanus, Capitulum esse hoc idem respectu Episcopi, quod Cardinales Ecclesiæ Romanæ respectu Papæ, ut sic Canonici sint Senatus Assessores, & Consiliarii ipsius Episcopi. Addit ibidem, Episcopum non posse inconsulto Capitulo nova statuta condere. Similiter Abbates & Abbatissæ nihil possunt de monasterii temporalibus alienare sine Capituli proprii consensu, cap.2. eod. tit. In alienatione quoque rerum Ecclesiæ quilibet de Capitulo jus habet contradicendi cæteris omnibus vocalibus,& alienationem solus impedire, aut factam revocare potest, cap. *Si quis*, de reb. Eccl. non alien. Atque hîc valet juris regula: *In re communi potior est conditio prohibentis*, cap. *In re communi*, de regul. jur. in 6.

XVI. Istud hîc in primis sciendum, valdè differre consilium à consensu. Multa enim potest Episcopus sine consensu Capituli, quæ tamen non possit irrequisito Capituli consilio. Et Capitulum habet plerumque jus consultivæ vocis, & non decisivæ: plerumque etiam habet jus simul consultivæ & decisivæ vocis cum Episcopo. Quando igitur jura præscribunt Episcopo ut agat cum consensu Capituli, non potest Episcopus à Capitulo dissentire, ut diximus in alienatione rerum Ecclesiæ, quam facere non potest Episcopus, nisi cum Capituli consensu. Ubi verò jus exigit Capituli consilium ab Episcopo exquiri, ut in cap. *Novit*, & cap. *Quantò*, de his quæ fiunt à Prælat. sufficit si Episcopus Capitulo proponat, ejusque consilium exquirat, quod tamen sequi minimè tenetur. Ad hæc textus est expressus in cap. *Cùm olim*, de arbitris: & Gloss. in cap. *Si pro te*, verb. *Assensus*, de rescript. in 6. & in c. unico, §. *Cùm verò*, in verb. *Assensum*, ne Sede vacante.

XVII. Si

XVII. Si collatio ad Episcopum & Capitulum conjunctim pertinet, cùm primùm vacabit Sedes Episcopalis, jus Episcopi Capitulo accrescet, non verò si collatio pertineat ad Episcopum cum consilio Capituli: quo casu vacante Sede non poterit Capitulum conferre. Rebuffus in praxi, tit. devolut. num. 4. Zerola praxis Episcopalis part. 1. verb. *Capitulum*, quæst. 5. Idque ipsum clarè decidit cap. unic. ne Sede vacant. in 6. quo pariter statuitur, si consuetudine, aut particulari statuto Capitulum conferre debeat cum consilio Episcopi, & contingat Episcopum mori, aut impediri per ejus in remotis partibus absentiam, aut etiam esse suspensum, istis casibus totum conferendi jus accrescat Capitulo.

XVIII. Sede vacante Capitulum intra dies octo debet de Vicario Generali, & de Officiali viduatæ Ecclesiæ de novo providere, aut priùs existentem, cujus jurisdictio simul cum Episcopo interiit, confirmare de novo. Si istud officium à Capitulo negligitur, transacto octiduo jus hoc ad Metropolitanum devolvitur. At si vidua ita sit Ecclesia Metropolitana aut exempta, tunc antiquior Episcopus ex suffraganeis in Metropolitana, & propinquior Episcopus in exempta Ecclesia de Vicario & Officiali debet providere. Concilium Trident. sess. 24. de reform. cap. 16.

XIX. Electio ejus qui assumendus est ad Præbendam Theologalem, & similiter ejus qui providendus est ad Præbendam Præceptorialem, pertinet ad Episcopum, adhibito tamen Capituli consilio, ut statuit Concilium Trident. quoad utramque Præbendam sess. 5. de reform. cap. 1. §. *Ecclesiæ verò*, ubi per hæc verba, *Ab Episcopo cum consilio Capituli eligendum*, dilucidiùs explicat id quod statuerat pridem Concilium Lateranense in c. *Quia nonnulli*, de Magistris, hisce verbis: *A Prælato cum Capitulo, seu majori & saniori parte Capituli eligendus.* De istis quoque constituendis Præbendis sancivere Gallicana Edicta Comitiorum Aurelianensium art. 8. sub Carolo IX. & Blesensium sub Henrico III. art. 33. & 34. statuentia debere Theologum ab Episcopo, vel à Capitulo provideri. Id verò quoad Capitulum necesse est intelligi de electione, quandoquidem jure communi, & seclusis particularibus statutis, vel usibus, Capitula vivente præsertim Episcopo jus non habent Beneficia conferendi, cap. *Illa*, ne Sede vacant. cap 1. de institutionibus in 6. Quia verò dicente Apostolo, *Omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ Jesu Christi*, abusus passim in hoc Regno invaluit, ut his provisi Præbendis eas vel cum aliis commutent, vel cum onere pensionum resignent in eorum favorem, qui munia docendi & prædicandi vel nunquam, vel rarissimè persolvent: Meminerint quicunque sic agunt, aut agentibus favent & opitulantur, quale judicium apud Christum Ecclesiæ sponsum & animarum tremendo sanguine redemptarum zelatorem his immineat, qui sanctissimas œcumenicorum Conciliorum provisiones circa Cleri & Christianæ plebis per divini verbi prædicationem & sacrarum literarum expositionem eludunt & abolent, solo retento Theologalis Canonici nomine & stipendiis, sine spirituali usu aut fructu.

XX. Quod verò attinet ad Pœnitentiarium Ecclesiæ, ejus electio & institutio à solo dependet Episcopo, nec ullus Capituli consensus requiritur, ut censuit sacra Cardinalium Congregatio declaratione 479. quam refert & sequitur Zerola in praxi Episc. p. 1. verb. *Pœnitentiarius*, q. 3.

XXI. Sunt aliqui in Cathedralibus Ecclesiis Beneficiarii, quos Gregorius IX. cap. *Cùm ad hoc*, de Cler. non resident. vocat Assisios, & à Canonicis distinguit. Ibi verò Glossa dicit Assisios esse quosdam Beneficiarios non Canonicos, sed tamen adstrictos Ecclesiæ quotidiano ministerio: non tamen vocantur ad deliberatio-

nes

nes Capituli. Hi prætereà vocantur Mansionarii. Porrò genus hoc Beneficiariorum eligi solet à solo Capitulo, & si interveniat ibi Episcopus, nil amplius habet quàm unius vocalis seu Canonici suffragium. De his providè statuit Synodus Provincialis Aquensis anno habita 1585. tit. de beneficiatis, seu mansionariis. *Beneficiaturæ seu Mansionariæ prædictæ, tam Ecclesiarum Cathedralium quàm Collegiatarum dictæ Provinciæ, antiquioribus, & in caremoniis & musica peritioribus Clericis Ecclesiæ & Capitulo inservientibus, adinstar Metropolitanæ Ecclesiæ tantum conferantur.* Et quamvis sit ita provisum antiquissimis singularum Ecclesiarum statutis perpetua consuetudine firmatis, & speciatim Ecclesiæ Metropolitanæ Aquisextiensis, etiam roboratis per Bullas Martini V. & Leonis X. Pontificum, & per dipoloma Regis Francisci I. mensis Novembris anni 1533. contigit tamen aliquando, ut aliqui Mansionarii affectu adducti carnis & sanguinis, suas Mansionarias in favorem coram Papa vel Legato resignare voluerint. Attamen injustæ istæ prætensiones protinus repressæ sunt Supremarum Curiarum judiciis, scilicet Senatus Provinciæ die Martii 18. an. 1552. item ultima die Junii an. 1632. prætereà Maii 21. an. 1535. insuper mense Junio ann. 1646. Cûmque cavillandi & tergiversandi studio contra postremum istud Senatusconsultum sumptis literis in forma civilis libelli, ut vocant, *par lettres de Requeste civile*, reclamassent, fuissetque causa ista commissa Sanctiori Regis Consilio, subsequutum est supremum post Partium contestationem Judicium, quo declaratum & sancitum est, ejusmodi Beneficia dependere omninò ab electione Capituli, neque ullum in his locum esse præventionibus. Præterea decisum, non solùm astringi Mansionarios Divinis in choro Officiis, sed etiam quibusvis aliis intra Ecclesiam præstari solitis ministeriis & musicis cantibus. Simulque repulsi sunt à petito stipendiorum annuorum solitorum augmento.

XXII. Jure communi quando Beneficii collatio spectat ad Episcopum & ejus Capitulum, sive conjunctim, sive divisim, altero horum negligente quod sui officii est, devolvitur collatio ad alterum, scilicet à Capitulo ad Episcopum, & ab hoc ad Capitulum, cap. 2. de concess. præbend. & cap. unico, ne Sede vacant. in 6. Jus verò conferendi semper devolvitur elapso semestri, sive quia nullatus provisum fuit, sive quia provisum de incapaci, d. 2. cap. In Gallia tamen nulla admittitur devolutio ab Episcopo ad Capitulum, sed solùm, à Capitulo ad Episcopum, ab Episcopo verò ad Metropolitanum solum., ut monet Rebuffus in praxi, p. 2. tit de devolutionib. n. 22. & 23.

XXIII. Sede vacante Capitulum Episcopo succedit, non in Ordine, sed in jurisdictione, exceptis tamen quibusdam à Jure reservatis, qualis est Beneficiorum collatio, & literarum dimissoriarum expeditio.

XXIV. Antiquitus Sede vacante poterat absolutè Capitulum literas ad Ordines dimissorias concedere, cap. *Cùm nullus*, §. *Episcopo*, de tempor. ordinat. in 6. Sed aliter providet Concilium Tridem. sess. 7. cap. 10. de ref. nimirum ut anno à vacatione Sedis numerando non liceat Capitulo Dimissorias cuiquam concedere, nisi hoc solo casu, cùm quis Beneficii Ecclesiastici, sive recepti, sive jam recipiendi occasione arctatur ad Ordinem aliquem recipiendum. Elapso autem vacationis anno, & necdum repleta Sede, potest deinceps Capitulum ejusmodi licentias & dimissorias literas concedere indifferenter.

XXV. Sedes vacat donec novus Episcopus adeptus fuerit possessionem, ut post Ostiensem, Felinum & Pisanum tradit Rebuffus in praxi, 1. p. tit. de devolutionibus, n. 72.

XXVI. Insuper Sede vacante non potest Capitulum Beneficia conferre, nec usquam invenitur cautum in Jure, quod Capitulum Sede vacante fungatur vice Episcopi in collationibus Præbendarum, ut loquitur & decidit cap. *Illa*, ne Sede vacante, etiamsi essent de genere Beneficiorum, quorum collatio spectat ad solum Episcopum cum consilio & assensu Capituli, cap. *Uno*, §. *Cùm verò*, ne Sed. vac. in 6. Rebuffus loco citato, num. 71. Hinc excipiuntur institutiones præsentatorum à Patronis, cap. 1. de institution. & collationes Beneficiorum quæ conjunctim ad collationem pertinebant Episcopi & Capituli; tunc enim per Sedis vacationem jus Capitulo accrescit. Multò magis retinet Capitulum jus conferendi Beneficia, quod ei soli competebat vivente Episcopo. Potest etiam vacante Sede conferre Beneficia quæ sunt præsentis necessitatis, atque ita Mandatariis & Graduatis conferre, & nominum insinuationes, quæ per quadragesimales dies fiunt, suscipere. Quod jus collationis etiam curatarum Ecclesiarum vacante Sede Capitulis asserunt in hoc Regno Chenutius & Bengeus ex multis quæ proferunt Senatusconsultis, ut pleniùs retuli hujus lib. 2. cap. 2. num. 10. & 11.

XXVII. Comperti juris est, ubi collatio simul spectaret ad Episcopum & Capitulum, posse à Capitulo conferri, si contigerit obiisse, aut depositum vel excommunicatum fuisse Episcopum, sive debuisset Episcopus interesse ut Prælatus, sive ut Canonicus in Capitulo, cap. unico, ne Sede vac. in 6. Rebuffus d. tit. de devolution. num. 74. Zerola part. 1. verb. *Capitulum*, quæst. 5. Conferre quoque potest Capitulum vacante Sede, si collatio spectet ad Capitulum cum consensu Episcopi, d. cap. unico, in fine, ne Sed. vacant. in 6. Præterea Capitulum, dum vacat Sedes, potest Beneficia conferre quæ ad Episcopum devolverentur propter culpam aut negligentiam inferioris Collatoris. Zerola ibid. Ratio est, quia Jus non permittit devolvi jus collationis, nisi ad proximum & immediatum Superiorem, qualis non est isto casu Metropolitanus. Id ergo competit Capitulo immediatè. Insuper multùm interest Ecclesiæ, ne diu Beneficia vacent, ut contingeret si esset expectandus futurus in Episcopatu successor, cap. unico, in fin. ne Sed. vacant. in 6.

XXVIII. Pari ratione appellationes, de quibus Episcopus jure ordinario cognosceret, devolvuntur Sede vacante ad Capitulum, atque ita ab ipsis Episcoporum suffraganeorum judiciis provocatur ad Capitulum Metropolitanæ Ecclesiæ viduatæ. Cujus summa & genaralis ratio est, quia Capitulum vacante Sede Episcopo succedit in his quæ sunt jurisdictionis, solis exceptis casibus expresso jure prohibitis. Federicus consil. 30 Panormitanus in c. *Cùm olim*, de majorit. & obed. Panvinus tract. de Capituli potest. Sed. vac. part. 1. quæst. 1. Rebuffus in praxi, part. 1. tit. de devolution. num. 58. & Joannes Andreas in d. cap *Cùm olim*, testatur hunc esse communem Doctorum sensum.

XXIX. Sede vacante Capitulum confirmat, vel infirmat electiones, sicut posset Episcopus, d. cap. *Cùm olim*, de majorit. & obed.

XXX. Similiter potest Capitulum Sede vacante præsentatos à Patronis Clericos admittere & instituere, sicut posset per se Episcopus, ac sine Capituli consilio, cap. 1. de institution. in 6. Si quæras discriminis causam, cur possit Capitulum instituere præsentatos, & confirmare electos ad Beneficia, cùm tamen non possit idem Beneficia conferre? Respondet Gloss. & Panormitanus in d. cap. *Cùm olim*, causam hanc esse, quia conferre est liberæ voluntatis, sed instituere præsentatum, aut confirmare electum, est necessitatis; non enim

potest

potest Episcopus rejicere præsentatos aut electos, modò non sint incapaces.

XXXI. Etsi non succedat Capitulum Episcopo in iis quæ sunt Ordinis, sed in sola jurisdictione, potest tamen Episcopo committere intra viduatam diœcesim ea quæ sunt Ordinis: nam committere alteri est solius jurisdictionis, non Ordinis actus. Panvinus 1. part. quæst. 3. Azorius tom. 2. lib. 3 cap. 37. quæst. 8.

XXXII. Potest item Capitulum Sede vacante admittere mutuas Beneficiorum permutationes & resignationes. Rebuffus d. tit. de devolution. num. 95. Zerola part. 2. verb. *Capitulum*, quæst. 7. Ratio est, quia quamvis non possit Capitulum resignationes liberè recipere & conferre, cap. unico, §. *Cùm verò*, ne Sede vac. in 6. potest tamen recipere & conferre in iis, quæ sunt necessitatis, ut est Beneficiorum permutatio, ad quam admittendam ipse astringeretur Episcopus, nec posset alteri conferre: sicut paulò antè dixi de instituendis præsentatis, ob eandem necessitatis rationem, & de confirmandis electis.

XXXIII. Spectat etiam ad Capitulum dum vacat Sedes, dare Ecclesiam seu Beneficium in Commendam temporalem ad sex menses, quos etiam poterit ex justa causa prorogare, donec provisus fuerit, & in possessionem missus Episcopus. Ita Panormit. in d. cap. *Cùm olim*, de majorit. Innocentius in cap. *Illa*, ne Sede vacant. Ancharanus & Joan. Andreas in cap. 1. eod. tit. in 6. Rebuffus tit. de devolution. num. 77. & 78.

XXXIV. Pertinet quoque ad Capitulum Beneficiariorum depositio, seu privatio à Beneficiis. Panvinus d. tract. de Capit. potest. Sed. vac. part. 2. quæst. 6 numero 1. & 2. Testatur affirmativam sententiam esse communem Azorius 2. part. lib. 3. cap. 38. quæst. 11. quia jurisdictionem habet Episcopalem ad puniendum facinorosos Clericos, & inquirendum.

XXXV. Potestate etiam potitur Capitulum vacante Sede dispensandi cum illegitimis ad minores Ordines, & ad Beneficium simplex habendum Navarra consil. 7. de fil. presbyt. Zerola part. 2. verb. *Capitulum*, quæst. 3. Ratioque est, quia Capitulum Episcopo succedit in iis quæ spectant ad jurisdictionem ordinariam & voluntariam, nisi Canone quid excipiatur: at exceptio talis in Jure non legitur.

XXXVI. Capitulum Sede vacante supplet Episcopi vices in his quæ sunt necessitatis; ideoque insinuationes nominum Graduatorum Clericorum recipit, & Graduatis & Mandatariis affectata ipsis Beneficia confert. Probus in pragmat. Sanction. tit. de collationib. §. *Item voluit*, in verb. *Vicario*: Ranchinus 3. part. conclus. 73.

XXXVII. Dum vacat Sedes, potest Capitulum eosdem omnes à casibus & censuris reservatis, sive ab homine, sive à jure solvere, quos posset vivens Episcopus absolvere, cap. unico, de major. & obed. in 6. Potest similiter excommunicare, suspendere & interdicere, quos posset Episcopus, cujus vicem gerit in rebus jurisdictionis. Panvinus loco cit. aliique communiter.

XXXVIII. Sede vacante potest & debet Capitulum intra dies octo Vicarium Generalem creare, qui in Theologia vel in Jure Canonico Doctor sit, vel saltem Licentiatus. Concilium Trident. sess. 24. cap. 16. de reform. Eadem præscribuntur Edicto Blesensium sub Henrico III. Comitiorum, quæ hoc adjungunt, Generalem Vicarium opportere esse Sacerdotem. Transactis diebus octo devolvitur hæc potestas & officium ad Metropolitanum.

XXXIX. Licèt Capitulum Sede vacante potestate polleat circa canonicas pœnas per universam Diœcesim, nihil tamen habet hujusmodi potestatis Episcopo

 superstite,

superstite, ne in ipsos quidem qui de suo corpore sunt, Canonicos, neque in inferiores ejusdem Ecclesiæ Beneficiarios, aut deservientes. Verumtamen jus habet prædictorum excessus corrigendi, dum id fiat sine strepitu, vel forma judicii. Atque ita potest administros contumaces expellere: quinimò de suo corpore Canonicos, aliosve suæ Ecclesiæ Beneficiarios ex justa causâ ad certum & definitum tempus distributionibus privare, & ab officio Ecclesiæ citra judiciarias censurarum formas, & citra effectum irregularitatum, quæ contumaces censurâ notatos afficiunt, suspendere, cap. *Irrefragabili*, de offic. Ordinarii, maximè ubi sic dicit: *Excessus Canonicorum Cathedralis Ecclesiæ, qui consueverunt corrigi per Capitulum.* Hoc etiam addens: *Executionem ipsorum nulla consuetudo, vel appellatio valeat impedire, nisi formam in talibus excesserint observandam.* Conformatur cap. *Ad nostram*, de appellation. Censuras verò cuiquam infligere dum vivit Episcopus, Capitulum non potest, nisi ubi Capitulum consuetudine jam præscripta, vel aliquâ indulgentiâ aut concessione acquisierit in personas deservientes jurisdictionem, aut potestatem censurarum Ecclesiasticarum, ut statuitur cap. *Cùm contingat*, de foro compet. In quod caput scribens Panormitanus astruit in Capitulis generatim prædictum jus moderatæ citra jurisdictionem correctionis, quale habent parentes, tutores, magistri, qui tamen jurisdictione carent. Hac ratione apud Paponem lib. 1. placitorum, tit. 3. sect. 5. Parisiensi Senatusconsulto Decanus ipse Carnotensis Ecclesiæ, qui ob contumeliam uni de Canonicis intra Capitulum illatam, fuerat ab eodem Capitulo distributionibus per dies octo privatus, & appellaverat quasi ab abusu, remissus fuit, ejusque submota, rejectaque appellatio. Non potest tamen Capitulum procedere ad incarcerationem, sed solus Ordinarius: docetque ibidem Papo sect. 5. Clericum qui ab incarceratione per Capitulum decreta appellaverat, fuisse Senatusconsulto remissum ad carceres Episcopales & Episcopi judicium.

XL. Hoc denique tenendum circa res Capituli, majorem Capituli partem, quæ in omnibus deliberationibus prævalere debet, sumendam esse (nisi contraria invaluerit alicubi consuetudo) non per comparationem ad minores partes, sed ad totum ipsum, juxta Panormitanum in cap. *Quia propter*, de electiòn. & in cap. 1. de his quæ fiunt à majori part. Capitul. & Bellameram decis. 275. & Zerolam part. 1. verb. *Capitulum*, quæst. 13. & Boërium decis. 3. Exempli gratiâ Capitulum constat ex duodecim Canonicis suffragii jus habentibus, horum tres eligunt Caium, aliis tres Titium, reliqui sex Sempronium: nulla ex his tribus censeri potest major pars, sed ut talis sit, necesse est in unam partem consentire septem vocales. Idque ritè colligitur ex cap. *Cùm in Genesi* & cap. *Ecclesia*, de elect. Id verò locum non habet in pluribus Patronis, sive Clericis, sive laicis præsentantibus, in quibus pars major spectari debet non per comparationem ad totum, sed ad singulas partes, ut ait ibid. Zerola cum multis Authoribus, quos allegat & sequitur.

CAP. XXV.

CAPUT XXV.

De Capitulari Beneficiorum provisione, Sede non vacante: & de simultanea Episcopi cum Capitulo provisione.

I. JURE ordinario, neque contraria consuetudine loci, vel statutis specialibus, aut concordatis, aut particularibus fundationibus abrogato, Capitula non modò Cathedralia, sed etiam Collegiata providere solent de præbendis quæ sunt de ipsorum gremio, aliquando conjunctim cum Episcopo, & aliquando divisim ab illo. Secundùm has diversitates diversos quoque Canones legimus in corpore Juris. Innocentius Papa III. in cap. *Cùm Ecclesia Vulterana*, de election. refert in Tuscia generalem vigere consuetudinem, ut in Cathedralibus Ecclesiis solum Capitulum, irrequisito Episcopo, Canonicos eligendi potestatem habeat. Præpterea cap. *In cunctis*, §. *Clerici*, eod. tit. loquitur de solo Capitulo eligente. Insuper Celestinus Papa III. cap. *Proposuit*. de concess. præbend. mandatum de providenda Præbenda direxit ad solum Præpositum & Capitulum Cameracense. Quandoque jus devolvitur à Capitulo negligente ad Episcopum ut provideat; & ex opposito, ab Episcopo negligente providere, ad Capitulum, c. *Nullà*, de conces. præbend. Aliquando alternatim; seu (ut aiunt) per turnum, provisio spectat nunc ad Episcopum, nunc ad Capitulum, cap. *Cùm in illis*, de præbend. in 6. Aliàs etiam jus istud soli reservatur Episcopo, cap. *Omnes Basilicæ*, & cap. *Nullus omninò*, 16. quest. 7.

II. Ad quemcunque, sive ad Episcopum, sive ad Capitulum pertineat jus istud providendi, exercetur generaliter circa Canonicatus, d. cap. *Cùm Ecclesia Vulterana*, de election. quinimò circa Dignitates Capituli quæ vacant, qualis est Præpositura, cap. *Dudum ad audientiam*, de election. Et utique communi nomine Præbendæ involvi Dignitates, Personatus & Canonicatus, docent Cujacius super rubrica de præbend. Lotterius lib. 2. de re benefic. quæst. 21. ubi & alios plerosque Doctores profert: item Pastor lib. 1. de benefic. tit. 9. num. 2.

III. Si quæris de Capitulorum Præbendis, ad quem jure communi pertineat earum vacantium provisio, præcisis & seclusis particularibus, sive consuetudinibus, sive fundationibus, sive statutis? Respondemus juris communis dispositionem hanc esse, ut hæc potestas ad Episcopum simul & Capitulum Cathedrale, cujus Præbenda vacat, pertineat, juxta c. finale, de supplend. neglig. Prælat & c. *Postulastis*, & c. *Nulla*, de concess. præbend. & c. *A collatione*, de appellation. in 6. Atque hoc expressè tenet Glossa in d. c. *Cùm Ecclesia Vulterana*, de elect. & Glossa in d. c. fin. de supplend. neglig. Prælat. item Rebuffus consil. 70. & Garcias de Beneficiis p. 5. c. 4. n. 42. Lotterius loco cit. aliique. Summa horum ratio est, quia Præbendæ præsumuntur ex communibus Ecclesiæ bonis institutæ. At nomine Ecclesiæ comprehenduntur simul Episcopus, qui capitis; & Capitulum, quod corporis vice fungitur, ut ait præclarè c. *Novit*, de his quæ fiunt à Prælat. sine consens. Cap.

IV. Hinc deducitur hæc resolutio, ut si Episcopus & Capitulum ita dissideant, ut eandem Præbendam diversis Clericis conferant, neutri ex illis jus quæratur, & gesta utrimque corruant. Ita Federicus consil. 231. & Joan Andreas in cap. *A collatione*, de appellat in 6. Adeo ut si interim Papa, vel Legatus jure concursus provideat, teneat ista provisio, ut latè disputat & decidit Probus,& qui eum sequitur Lotterius d. lib. 2. q. 21. n. 41.

V. Docet præterea Garcias loco cit. ubi collatio Præbendarum communis est inter Episcopum & Capitulum, valere factam seorsim ab uno ex duobus, altero horum per sex menses non contradicente: pluresque ad hoc Doctores proferr. Est enim semestre terminus devolutionis ab uno ad alterum Collatorem, cap. *Nulla*, & cap. *Postulastis*, de concess. præbend.

VI. In Collegiatis verò Ecclesiis inferioribus à Cathedrali, quia in his non est tanta communio, ut constituant eum Episcopo unum corpus unumque Senatum, collatio illa simultanea prætendi non potest. Proinde soli competit Capitulo collegiato jus præsentandi, seu eligendi ad Præbendas, quæ de suo gremio sunt. Ad Episcopum verò pertinet jus instituendi, seu confirmandi. Ita docent Joan. de Lignario, & Abbas in cap. *Cum Ecclesia Vulterana*, n. 8. de election.& Rota Romana sic decidit apud Cassadorum decis. 22. n. 2.& 3. de præbend. & Lotterius d. q. 21. n. 135. Sanè si tale Capitulum eligere intra semestre neglexerit, aut si incapacem elegerit, Episcopus tum demùm jure devoluti, prout sibi visum fuerit, providebit.

VII. A Capitulo cui interfuit Episcopus tanquam unus ex Canonicis, appellari potest ad ipsum Episcopum, sed non si interfuit ut Episcopus, cap. *Postulastis*, de concess. præb. & cap. *A collatione*, de appellation. in 6 ubi Glossa sapienter admonet interesse tanquam Canonicum, si statutum id præscribat, quamvis honoratiore loco sedeat: hoc enim defertur ejus dignitati. Sed ubi statutum nihil decernit, censebitur interfuisse ut Episcopus, ex honoratiore sessionis loco. * Sed si Episcopus sedeat, vel subscribat sub Archidiacono aut alio Capituli Præside, Glossa ibidem asserit Episcopum interesse tanquam unum ex Canonicis

VIII. Duos eventus hîc adnoto, quibus Capitulum jus suum non amisit, à quo tamen excidisse videbatur. Primus est in cap. *Ecclesia*, de institutionib. ubi Capitulum Canonicorum aliquod vacans Beneficium, in quod ei competebat jus vel patronatûs, vel collationis, personæ laicæ contulit. Super quo admonuit Papa, ut dejecto cui contulerant laïco, provideant de Clerico. Alter eventus est in cap. *Transmissæ*, de jurepatr. Ibi patronus laïcus, aut etiam Capitulum contulerat Beneficium cujus habebat patronatum alicui Clerico: sed postmodùm meliore judicio (quatenus advertit se conferendi potestate carere) Clericum alterum Episcopo præsentavit. Quamvis Clericus ille, cui præter jus contulerat, à posteriore Capituli deliberatione appellasset, prævaluit tamen posterior Capituli deliberatio, quam Summus Pontifex suo rescripto roboravit. Unde collige, Capitulum per utramque indebitam deliberationem jus suum non amisisse, eo quòd quamprimùm agnitum errorem sponte ac ultrò purgaverit, & correxerit. [Non enim præstat impedimentum (ut ibid. dicit Glossa) quod de jure non sortitur effectum.]

CAP. XXVI.

CAPUT XXVI.

Beneficiariorum hæredes aut successores ad quid teneantur?

I. EXAMINANDÆ primùm hîc sunt obligationes ejus qui in beneficium successit, deinde hæredum Beneficiarii. Sciendum in primis, successorem qui super suo Beneficio inquietatur propter defectum vel incapacitatem ejus cui successit, non teneri sui prædecessoris jus tueri, ejusve titulum exhibere, nisi dolus & collusio inter utrumque probaretur, aut de jure præsumeretur, qualis præsumitur si post litem contestatam præcessor resignaverit. Sed citra fraudem non tenetur succedens Beneficiarius de præcessoris defectu, licèt talis fuisset, ut potuisset ejus Beneficium canonicè impetrari dum possidebat. Felinus in cap. *Venerabilem*, de exception. Laurentius Bouchellus in praxi benef. verb. *Permutatio.* Ratio fundamentalis est, quia non per resignationem, sed per collationem jus in Beneficio attribuitur, cap. *Si tibi absenti*, de præbend. in 6. & Clement. unica, §. *Porrò*, de præbend. Itaque provisus non habet jus suum à resignante cui succedit, sed ab ipso collatore.

II. Verumtamen successor in Beneficio tenetur illa prædecessoris sui debita solvere, quæ pro Ecclesiæ necessitate contraxit, ut decernit cap. *Ad hoc*, de solution. Sicut enim hæres succedit in universum jus defuncti, l. *Hæreditas*, D. de regul. jur. ita successor prædecessori succedit in universum Ecclesiæ seu Beneficii jus, cap. *Relatum*, il 2. §. *Nomine*, de testam. & similiter æquiparantur quoad solvenda debita (sicut hæres & defunctus) à prædecessore contracta, ut ibid. dicitur. In his tamen notanda hæc differentia, quia hæres tenetur defuncti debita exsolvere qualitercunque contracta: sed succedens in Beneficium non ad alia tenetur, quàm quæ contraxit præcessor pro Ecclesiæ necessitate, aut utilitate. Licèt autem Innocentius in d. cap. *Ad hoc*, requirat prætereà ut probetur versum esse in Ecclesiæ utilitatem, textus tamen id unum requirit, ut contractum fuerit debitum in Ecclesiæ necessitatem. Et Ostiensis in tit. de solution. n. 3. & Prosper Fagnanus in d. cap. *Ad hoc*, meliùs dicunt, non requiri ut reipsa versum sit in utilitatem Ecclesiæ: atque à paritate rationis probari potest per legem *Lucius*, D. de exercitor. act. Allegatque Fagnanus complures hujus sententiæ Doctores, additque hanc oppositam Innocentio sententiam esse inter Canonistas communem.

III. His adjunge, quod si Prælatus debita quædam pro sui sustentatione contraxit, tenetur successor illa persolvere, cùm teneatur Ecclesia Prælato suo alimenta suppeditare, cap. *Cum secundum Apostolum*, de præbend. Ita post Panormitanum, aliosque permultos docet Fagnanus, addens hoc ita judicatum in Romana Rota fuisse in causa Cauriensis Episcopi, quem damnavit ad similem solutionem pro prædecessore Episcopo.

IV. Successor itidem in Beneficio solvere tenetur pensiones tempore prædecessoris decursas, nec tamen solutas, d. cap *Ad hoc*, & ibi Fagnanus num. 12. & seqq. modò pensionarius probet diligentias à se contra prædecessorem factas, ejusque

quæ hæredes ; & modò remaneat successori congrua portio , quæ in primis & ante omnia deduci debet. Eadem docet Pastor lib. 3. tit. 12. & Garcias 1. cap. 25. Sic enim novus possessor vectigalia quoque temporis anteacti præstare compellitur, l. *Imperatores*, D. de publicanis , & cap. 1. de solution. Sed si hæredes solvendo sint, hi primariò tenentur , ut superiùs jam notavi.

V. Quod verò attinet ad Beneficiarii hæredes , receptum jus est , ut fructus Beneficii , sive jam percepti , sive percipiendi , dividantur inter hæredes simul & successores in Beneficio , eadem ratione quâ Jus Civile constituit dividi fructus dotales inter maritem & uxorem, soluto matrimonio , eorumque amborum hæredes. Ut nimirum fructus ultimi anni ea sola parte marito adjudicentur ejusque hæredi , quæ parti anni æquiparatur quâ ipse sustinuit onera matrimonii ; reliquum autem uxori , l. *Fructus* , D. solut. matrim. quemad. dos pet. Est quippe insignis convenientia inter conjugium corporale & spirituale , & inter amborum onera , cap. 2. de translat. Episc. Sic igitur fructus ultimi anni possessi Beneficii competunt inter successorem Beneficii , & hæredem defuncti , pro rata temporis intra eumdem annum computati , quo defunctus onera sustinuit Beneficii. Reliquum verò , etiamsi jam ab hærede perceptum esset , restituendum est successori Beneficii. Itaque si defunctus possedit Beneficium ejusque onera sustinuit quarta parte postremi anni , hæres ejus reportabit quartam fructuum ejusdem anni partem , reliquum verò fructuum successor in Beneficio sibi vindicabit. Alioqui enim hoc iniquum sequeretur, ut qui de Beneficio fuisset provisus , & in possessionem immissus mense Junio , & sequentibus mensibus omnes ejusdem anni proventus & decimas percepisset, eisque perceptis , si mense Octobri decederet , cogeretur ejus successor eodem Octobris mense per obitum, aliterve provisus toto anni residuo deservire sine ullis fructibus, cùm ejus præcessor , qui ne anni quidem medietate deservisset, totius anni fructibus potitus esset , quibus ejus etiam hæredes indebitè potirentur. Bleinianus in praxi benef. tit. de patrimon. Eccl. permultas ad hoc firmandum authoritates , & Tribunalium decisiones allegat. Idemque docent Covarruvias lib. 1. var. resolut. cap. 15. num. 12. Chopinus lib. 3. de sacra politia, cap. 1. num. 33. Louetus. lit. *F*, n. 12. Joan. Baquet tract. de just. & jure , cap. 25. n. 60.

VI. Rursus quæritur in dividendis illis pro rata temporis fructibus, à quo tempore annus sit inchoandus ? Respondeo à mense Januario , ut ex multis Senatusconsultis docent & probant Chopinus , Louetus , & Baquet locis citatis, & Bengeus tit. de peculio Clericorum, §. 19. num. 9. 10. 11. Annæus Robertus lib. 3 . rerum judicatarum , cap. 4. Papo lib. 18. placitorum , tit. 4. art. 11. At verò jus commune statuit ut œconomus constituatur , qui vacantis Ecclesiæ fructus percipiat , eosque futuro successori reservet , cap. *Cùm vos* , de offic. jud. ordin.

VII. Opponet aliquis , Beneficiarium quæ de fructibus supersunt teneri non modò ex charitatis officio , sed etiam ex lege justitiæ ad pias causas erogare. Unde sequitur omnes fructus qui post ejus obitum supersunt , non posse ad hæredes transmitti , sed ad Ecclesiam vel pauperes dumtaxat , & oppositam consuetudinem meram esse corruptelam : quod etiam constanter affirmat Navarra in suo libello de redditibus Eccles. tota quæst. 3. His respondendum cum Azorio p. 2. lib. 7. cap. 9. hanc legem non esse Divino aut Naturali Jure introductam , sed Ecclesiastico, ac proinde posse ac potuisse contraria consuetudine aut Ecclesiæ dispensatione solvi ac remitti : Neque verum esse quod scribit Navarra , oriri hanc obligationem ex pacto vel obligatione cum fundatoribus inita , ut subductis ad Clerici modestum victum

victum necessariis, reliquum omne in Ecclesiam vel egenos impenderetur. Non enim convinci potest aliquid tale à fundatoribus fuisse vel cogitatum, nedum in pactionem adductum. Præsumendum quidem est, noluisse illos, ut fundationum redditus luxui Clericorum inservirent; non tamen voluisse adstringere ad hoc officium ulla obligatione nova, vel conventione supra Dei legem communem: quemadmodum testator nequaquam intendit ab hærede suo dissipari opes hæreditatis; si tamen contingat eas ab hærede per luxum dissipari, non ideò peccat hæres contra justitiam, nec restituere dissipata tenetur; quia scilicet illa testatoris præsumpta intentio non fuit in pactum aut conditionem deducta. Minimè tamen excusandi sunt Beneficiarii sic abutentes à mortali delicto, & damnationis apud Deum reatu. Esto enim sint redditum Ecclesiasticorum domini, attamen hujus dominii usus debet ex pietatis & charitatis obligatione regulari, tametsi non lege (ut objiciebatur) justitiæ, aut mutuæ conventionis cum fundatoribus initæ: & qui in superflua impendit, indubiè violat Dei intentionem, quatenus à nobis officia charitatis exigit; quemadmodum in Divite epulone observat Chrysostomus, eum fuisse damnatum, non quia aliena usurpaverit contra justitiam, sed quia suas opes malè impendit, nec pauperibus opem tulit, contra charitatem. Et insuper peccat talis Beneficiarius contra intentionem præsumptam fundatorum, & contra Ecclesiæ sacros Canones; & tantò graviùs peccat quam Dives epulo, quia iste profanas opes, Beneficiarius autem dissolutus aut avarus sacras opes malè expendit, aut malè retinet, & adeptis sibi per Ecclesiæ beneficium bonis, contra ipsius Ecclesiæ intentionem abutitur. Sic verò abutentis valida quidem est secundùm justitiam dispositio, propter dominium; sed tamen illicita & damnabilis sic abutenti: sicut laicus in luxum opes suas prodigens validè alienat, nec tamen immunis est à peccato & damnatione.

VIII. An igitur peccent hæredes dum oblatos sibi, sive jure consuetudinis ab intestato, sive ex Beneficiarii testamento fructus istiusmodi recipiunt? Respondeo, si ipsi testatorem ad hoc induxerint, non est dubium peccasse, dum rem suaserunt illicitam, quam ille testator sine mortali culpa exequi non potuit. Sed si iidem spontè oblata recipiunt, ante trecentos & amplius annos consuetudine constanti observabantur Canones, qui vetant Clericis de bonis ex Beneficiis acquisitis, sive inter vivos, sive per ultimas voluntates aliter quàm ad pias causas disponere. At subsequutâ disciplinæ sacræ relaxatione factum est, ut promiscuè Clerici de his sive inter vivos, sive testamento disponant ad libitum, perinde ac de patrimonialibus: quinimò ut si intestati decedant, vocentur proximi agnati ad hujusmodi bonorum successionem. Cui praxi sese accommodantes Summistæ, fatentur quidem Clericum sic disponentem peccare mortaliter, nec licitum esse agnatis eosdem ad sic disponendum solicitare, quia hoc agentes suadent Clericis ut mortaliter peccent, quod æterna & indispensabili lege vetitum est. Hæc docent Covarruvias de testamentis in cap. *Cum in officiis*, num. 9. Lessius lib. 2. de justitia, cap. 19. dub. 4. num. 44. & seqq. Bonacina de contractib. disp. 3. quæst. 17. punct. 2. num. 4. aliique communiter. His tamen adversantur Sacri Canones, qui opes & proventus Ecclesiasticos non aliis quàm pietati, sive ad Dei cultum, sive ad inopum sustentationem, deductis Clericorum victui necessariis, impendi licere asseverant. Vide in Decreto causam 12. per totam. Et sapienter dicit S. Augustinus epist. 50. ad Bonifacium Comitem: *Si privatim quæ nobis sufficiant possidemus, non illa nostra sunt, sed pauperum, quorum procurationem quodammodo gerimus, non pro-*

 prietatem

prietatem nobis damnabili usurpatione vendicamus. Atque in Decretalibus vide cap. 1. cap. *Filius*, cap. *Cùm in officiis*, cap. *Quia nos* de testamentis. Secundò quia quæ fuerunt onera & obligationes defuncti, transeunt ad hæredes, & in ejusmodi una & eadem persona censentur defunctus & hæres, idemque jus subire compelluntur; & is qui in jus succedit alterius, eodem quoque jure uti debet, cap. *Is qui*, de reg. jur. in 6. & l. *Qui in jus*, D. eod. Igitur quæ obligatio adstringit Clericum Ecclesiasticos fructus impendere ad officia pietatis, eadem adstringit ejus hæredem. Tertiò quia res quælibet ad quamcunque personam transeant, simul cum suo onere transeunt, cap. *Ex literis*, de pignorib. & l. *Si debitor*, C. de distract. pign. & l. *Alienatio*, D. de contrah. empt. At fructibus Ecclesiæ cohæret destinatio ad pietatis opera: igitur eadem transmittitur destinatio & onus ad hæredes, quemadmodum obligatio restituendi, quæ usurario inhærebat, transit ad ejus hæredem, in quantum ad ipsum de bonis defuncti pervenerit, cap. *Tua nos*, de usur. Concludendum itaque, posse quidem hæredes ad quos fructus Beneficii pervenerint, illa retinere, quæ defunctus Clericus poterat ex Canonum permissu ad suos hæredes transmittere, sive ex titulo retenta rationabilis compensationis sibi Clerico debitæ, aut officiosæ mercedis intuitu, aut etiam titulo pietatis & eleemosynæ, si hæredes eorumque familia egestate premantur. Potest insuper, quamvis commodus & dives hæres, sibi illa retinere, quæ defunctus parciori victu, cùm licuisset plura inculpatè expendere, sibi coacervaverat, aut quæ intuitu laboris proprii suo dominio, suæque liberæ dispositioni comparaverat, ut sunt emolumenta distributionum: Anniversariorum, Missarum, administrationis Sacramentorum, aut verbi Dei. At reliquos extantes fructus Ecclesiasticos tenetur hæres lege conscientiæ ad pietatis opera providè distribuere, obligatione si non justitiæ, certè charitatis. Nec tamen dixerim hæredem statim debere exequi istas omnes ad pietatis opera distributiones, alioqui enim sese gravi rerum propriarum damno exponeret, quando ex postfacto repeterentur ab eo diversa defuncti debita quæ ignorabat, & sic post effusas in Ecclesiam & pauperes facultates hæreditatis, novas expensas de propriis bonis sustinere cogeretur circa postmodùm emergentes hæreditatis lites & impensas litium. Igitur hac in re neque sibi adblandiendo, neque etiam sibi damna indebita arcessendo, quod sanè iniquius esset, potest hæres sibi cavere judicio probi & prudentis consiliarii, atque aliquas cæteroqui debitas ad pia opera distributiones in tempus futurum differre.

IX. Quænam verò sit Angelici Doctoris sententia, perspicuum est 2. 2. q. 185. artic. 7. ubi duplicem adducit bonorum, quæ Episcopus habere potest, distinctionem, scilicet bonorum propriorum, & bonorum Ecclesiasticorum: de propriis seu patrimonialibus dicit posse Episcopum illa sibi retinere, vel aliis pro libito elargiri. De bonis autem Ecclesiasticis sic distinguit, facta divisione quatuor partium reddituum Ecclesiasticorum, qui juxta can. *De redditibus Ecclesiæ*, 12. quæst. 2. debent unà cum oblationibus Fidelium distribui in quatuor, scilicet in partem Episcopi, in alimoniam ministrorum Ecclesiæ, in fabricam & cultum Ecclesiæ, & in alimoniam pauperum: & eo casu si Episcopus retineat sibi aliquid de iis quæ destinata erant ad tres reliquas partes, concludit S. Thomas, Episcopum & peccare mortaliter, & teneri ad restitutionem: vel tres aliæ partes legitimè, & sine fraude fuerunt iis quibus debebantur attributæ, ita ut Episcopo nihil amplius supersit ultra debitam sibi Ecclesiasticam portionem; & huic membro distinctionis S. Thomas immediatè subjungit hæc verba: *De his autem quæ sunt specialiter suo usui deputata,*

tata, videtur esse eadem ratio quæ est de propriis bonis, ut scilicet propter immoderatum affectum & usum peccet quidem si immoderata sibi retineat, & aliis non subveniat, sicut requirit debitum charitatis. Cùm verò omnis distinctio fieri debeat per oppositas differentias, non alia hîc intelligi potest differentia quàm oppositum membri contradistincti, in quo Episcopus sibi contra justitiam usurpat de portionibus quæ aliis Clericis sibi inferioribus ac subditis, & fabricæ atque coltui Ecclesiæ, & pauperum subventioni destinatæ erant: ad quod membrum dixit S. Thomas, Episcopum peccare contra bonam fidem, quod idem est ac contra justitiam: in hoc autem altero membro ait S. Thomas, peccare contra charitatem. Item in illo deteriore & opposito bonæ fidei membro dicit, Episcopum ad restitutionem teneri. Ergo in hoc altero minùs culpabili membro in quo dixit Episcopum peccare contra debitum charitatis, inferendum necessariò est istud oppositum, quod eo casu Episcopus non teneatur obligatione restituendi; quod etiam satis significatur his ejus verbis: *Sicut requirit debitum charitatis.* Certum enim est, obligationem restituendi non sequi debitum charitatis, sed tantùm debitum justitiæ. Ejusdem Doctoris Angelici mens non minùs limpidè effulget ibid. in resp. ad 2. his verbis: *Et ideò si eo quod usui Episcopi, vel alicujus Clerici est deputatum, velit aliquis sibi subtrahere, & consanguineis vel aliis dare, non peccat, dummodo illud fiat moderatè.* Illa verò sibi facta subtractio, de qua loquitur, non est intelligenda de superfluis redditruum Ecclesiasticorum; constanter enim tenendum ex ipsius Ecclesiæ mente & communi omnium Orthodoxorum Doctorum sensu, peccare damnabiliter Clericum, qui de ejusmodi superfluis aliter quàm ad pias causas disponit, quamvis restituere non teneatur. Sed iste Sancti Thomæ locus intelligendus est de eo quod Clericus suo congruo & decenti victui subtraxit parciùs vivendo, cùm liceret ei sine labe saltem mortalis culpæ circa se impendere.

X. Hæredes tenentur primariò pensiones Ecclesiasticas exsolvere, quas debuit, & non solvit defunctus Beneficiarius, ut tradunt Louetus lit. *A*, num. 15. Faber Cod. de Sacrosf. Eccles. definit. 86. aliique communiter contra Garciam 1. part. cap. 25. Prima ratio est, quia pensionarius non habet jus ullum in Beneficio, sed in solis fructibus Beneficii. At verò successor in Beneficio nullam contraxit obligationem circa pensiones quæ suam provisionem antecesserunt, neque (ut alibi probavimus) suum mutuatur jus ad Beneficium à suo prædecessore, qui tantummodò potuit se abdicare Beneficio, sed nullatenus in alterum transferre, sicut potuit suam transferre hæreditatem. Itaque successor non aliunde jus in Beneficio habet quàm à Collatore, neque tenetur ad præcedentia sui præcessoris debita, quæ non fuere ad Ecclesiæ utilitatem contracta, cap. 1. de solution. Secunda ratio est, quia quælibet actio an hæredem & adversùs hæredem transmittitur, l. *Veteris*, & l. ult. Cod. de contrahend. & commit. stipulat. & l. unica, Cod. ut actiones ab hæred. & contra hæred. incipiant. Præterea ex defuncti contractu vel quasi contractu hæres in distinctè tenetur, l. *Ex deposito*, Cod. de action. & obligat. & l. *Ad ea*, §. *In Contractibus*, D. de re judic. Frustra verò Garcias adducit legem *Imp*[illegible], D. de publicanis, in qua novus possessor solvere cogitur vectigalia [illegible]ntracti. Sed ea lex loquitur de meris realibus oneribus; hîc autem qua[illegible]itur de onere personali conjunctim & reali, quod non aliter personam afficit, nisi quatenus rem possidet. Præterea jura Fisci certis quibusdam privilegiis & severitatibus fulciuntur, quæ non sunt in consequentiam trahenda rerum privatarum. Nec minùs frustranea objectio erit cap. 1. de solution. quo damnatur successor in Beneficio

Bb 2

neficio persolvere debita prædecessoris pro Ecclesiæ necessitate contracta. Ad hoc enim est duplex responsio: & prima est, quia pensio privata nullatenus dici potest contracta pro necessitatibus, sed potiùs in detrimentum Ecclesiæ, quæ sic oneratur. Secundò, quia tempore illius Canonis nulli poterant esse defuncti Beneficiarii hæredes circa bona de Ecclesia percepta, nisi ipsamet Ecclesia, ut paulò ante ostensum est: nunc verò succedunt ubique hæredes cognati, tam ab intestato, quàm ex testamento, in ipsas etiam facultates ac opes, quas Beneficiarius ex propriis Beneficiis consequutus fuit; & in hoc ipso tota fundatur præsens quæstio, an hæredes teneantur, an successor in Beneficio? Hæredum tamen defectu poterit intentari adversùs successorem Beneficiarium subsidiaria actio.

XI. Ob eandem pariter rationem tenentur hæredes reparationibus & ornamentis Ecclesiæ, quæ contribuere debuit, & neglexit defunctus Beneficiarius; ad hæc enim hypothecæ subjiciuntur bona defuncti ad suos translata hæredes. Quod jus firmatum fuit Senatusconsultis à Loueto & Scholiaste Brodeo relatis lit. *R*, num. 5.

XII. Quamvis Glossa in cap. fin. ne Prælati vices suas, scribat successorem in Beneficio non teneri stare locationi prædecessoris sui, æquius tamen esse docet Renatus Chopinus lib. 3. de sacra Politia, cap. 7. num. 6. ut teneatur stare, modò exinde nihil damni sustineat. Idque confirmat placito Curiæ Parisiensis die 14. Augusti 1574. itemque authoritate Baldi in l. *Jubemus*, Cod. de sacrosanct. Eccles. Et verò qui in alterius locum succedit, eodem jure, quo ille, uti debet, cap. *Is qui in jus*, de regul. jur. in 6. & l. *Qui in jus*, D. eod. tit. Idemque Chopinus num. 7. contra Ruzeum opinantem in lib. Privilegiorum Regaliæ, priv. l. 30. Ecclesiasticas locationes à defuncto Episcopo contractas rescindi posse ab Oeconomo Regaliæ, propugnat in oppositum, non posse rescindi. Oeconomus enim constante Regaliâ debet custodire, sed non immutare sacræ œconomiæ statum, cùm sit instar curatoris boni dati, cui pactitiam fundi conductionem non licet convellere, nisi fraudulenter contractam esse appareat: proptereaque Parisiense Senatusconsultum mensis Augusti anni 1568. secundùm conductorem Episcopalem molendini Divi Clodoaldi. Aliàs enim deciperentur conductores authoritate Juris: quod fieri iniquum est, l. 1. Cod. de his qui veniam ætatis impetr. Traditque Rebuffus de alienatione rerum Ecclesiæ, n. 62. veteres colonos ubi Ecclesia nihil damni sustinet, novis esse præferendos: idque firmat Senatusconsulto Parisiensi an. 1528. die 26. Martii.

CAPUT XXVII.

De Ecclesiarum structuris & reparationibus: & de Æditius sive Matriculariis

I. PRIMIS Ecclesiæ seculis ea viguit consuetudo, ut ex illius redditibus quarta pars Episcopo cederet, ipsius personæ & familiæ, atque hospitalitatis officiis impendenda: altera pars inter Clericos ad victum distribueretur: pars alia in pauperes & viduas erogaretur: altera demùm postremò fabricis & decori Ecclesiarum destinaretur, can. *Concesso*, can. *Quatuor*, can. *De reditibus*, can. *Cognovimus*, & can. *Mos est*, 12. quæst. 2. Nunc verò pro locorum

locorum diversitate variæ consuetudines circa obligationes contribuendi ad fabricam Ecclesiæ invaluerunt.

II. Laurentius Bochellus Scholiastes magnæ Collationis Constitutionum Regum Franciæ, ad lib. 1. Collationis, tit. 5. §. 24. scribit usu esse receptum in Gallia, ut non solùm Episcopi & Abbates propriis Ecclesiis, sed ipsi etiam Parochi & Rectores teneantur singuli contribuere ad propriarum Ecclesiarum fabricam & reparationem, si modò ipsi quoque redditus copiosos percipiant: & ad hoc multa profert Curiarum Regni Judicata. Id confirmant prisca Constitutione Caroli Magni, inserta in dicto lib. 1. Collationum, tit. 5. § 9. desumpta ex ejusdem Capitularii libro 5. cap. 146. ubi statuitur, debere Beneficiarios qui decimas de frugibus aut animalibus percipiunt, aut qui censibus Ecclesiæ perfruuntur, contribuere suarum Ecclesiarum operi & instaurationi. His conforme est Jus Commune in cap. 1. de Eccles. ædificand. *Quicumque Ecclesiasticum Beneficium habent, omninò adjuvent ad tecta Ecclesiæ restauranda, vel ipsas Ecclesias emendandas.* Item cap. *De his*, eod. tit. *De his qui Parochiales Ecclesias habent, duximus respondendum, quod ad reparationem & institutionem Ecclesiarum cogi debent quum opus fuerit, de bonis quæ sunt ipsius Ecclesiæ, si eis super sint, conferre, ut eorum exemplo cæteri invitentur.* Hic observa verba ista, *Si eis supersint*; quia si Parochi solum habeant congruam portionem, aut parum quid ultra eam, nullatenus tenentur. Denique in Concilio Arelatensi sub Leone Papa III. regnante Carolo Magno, statuitur can. 25. ut Beneficium Ecclesiasticum habens, ad tecta ipsius Ecclesiæ restauranda, vel ad ipsas Ecclesias ædificandas omninò adjuvet. Denique hoc idem sancivit Henricus III. Edicto anno 1586.

III. Nec verò soli Beneficiarii, sed etiam ipsi Parochiani quorum utilitati consulitur, in partem horum contribuere tenentur, ut decernit Concilium Trident. sess. 21. de reformat. cap. 7. Idque innumeris judicatum est Galliæ Senatusconsultis, quæ referunt Charondas, Mornacius, Expillius & Despeisseus de Benef. Eccles. tit. 9. sect. 12. Quin etiam præfatum Henrici III. Edictum eximit Beneficiarios à majoribus Ecclesiarum reparationibus & structuris, nisi ipsorum culpà & notabili negligentiâ ruinæ contigissent.

IV. Communior Gallicani Regni usus multis Judiciis confirmatus, quæ referunt Charondas lib. 1. Responsorum, cap. 57. Antonius Bleinianus lib. 1. Prax. Benef. tit. 1. ad fin. hic est, ut Ecclesiæ chorus, ubi sunt Clericorum sedilia, ab ipsis Clericis; navis autem à laïcis debeat instaurari, nisi fortè alicubi diversa vigeat consuetudo vel statutum. Et quia plures esse possunt, quorum interfit Ecclesiam vel ejus chorum reparari, docet ibi Bleinianus incipiendum esse à Curatis seu Rectoribus percipientibus fructus decimarum, ut pro rata redditutum contribuant, nisi sint Curati, aut Vicarii amovibiles, aut tenues eorum redditus congruam sustentationem non excedant: his discussis, Prælatos quibus illæ subjiciuntur Ecclesiæ, esse secundo loco compellendos: qui enim sentiunt emolumentum, onus pariter sentire debent. Denique tertio loco Parochianos, aut oppidi communitatem, quoties largæ requiruntur expensæ, sive ad ædificandam, sive ad reparandam Ecclesiæ structuram: ad minores autem impensas laïci non sunt adigendi. Multis locis, atque adeò in hac Narbonensi Provincia consuetudo habetur, ut Ecclesiæ ædificandæ & instaurandæ tertiam partem contribuant Ecclesiastici, reliquas duas Populus. Hic usus aliquatenus accommodatur usui, quò structura vel reparatio chori spectat ad Clerum; navis autem, quæ ut plurimùm duplo chorum excedit, ad Populum.

V. Structura quoque & instauratio domus habitationis Parochi ad populum spectat, cujus interest, quique participat Sacramentis, ut plerisque statutum fuit Senatusconsultis apud Expillium, Chenutium & Despeisseum dicta sect. 12.

VI. Ad Ecclesiarum fabricam & cultum pertinent Æditui, quos vulgus Matricularios vocat, quorum confraternitates & sodalitia potestati ac directioni Ordinariorum subjiciuntur. Pecunia quippe quam Fideles pro Ecclesia contribuunt, sacra est, & à profanis impensis aliena. De hac mentio fit lib. 4. Regum, cap. 12. & 22. & lib. 2. Machabæorum, cap. 3. & apud Sozomenum lib. 8. Eccles. Histor. cap. 12. Concilium Tridentinum sess. 22. de reformat. cap. 9. statuit hujus pecuniæ rationes coram Ordinario aut eo quem Ordinarius commiserit, esse reddendas. Idemque sancitum Francicis Edictis Caroli IX. Blesis 3. Octobris anno 1571. & Henrici IV. 16. Martii anno 1609. & Ludovici XIII. Turonibus 4. Septembris anno 1619. quo etiam Edicto districtè vetatur Judicibus Regiis, ne se his rationibus immisceant. Tria Regia hæc Edicta inserta sunt integra ad finem Codicis Henricei.

CAPUT XXVIII.

Beneficiaria aliquot quæstiones elucidantur.

I. IN primis quæritur, quibus in impetrationibus necesse sit mentionem facere omnium Beneficiorum, quæ quis possidet? Respondeo faciendam esse coram Papa aut Legato, quoties aliquis intendit obtinere rescriptum ad aliquod Beneficium: alioquin rescripta, utpote obreptitia, erunt invalida, cap. *Si proponente*, de rescript. in 6. Quin etiam ab ipsis in Curia Romana permutantibus Beneficia mentio fieri debet aliorum omnium Beneficiorum quæ permutantes possident, juxta Rotæ decis. 15. de rescriptis, aliàs 622. in antiquis. Atque ita in Galliis pluries judicatum referunt Joannes Galli, Louetus & Bleinianus lib. 3. prax. benef. cap. 1. num. 32. Hujusmodi porrò Beneficiorum expressiones non exiguntur apud Ordinarios, Clement. 2. de Offic. Ordinar. Ratio est quia Ordinarius ex officio scire debet Diœcesis suæ Beneficia, & à quibus possideantur. Idem censendum de Patrono. Atque in universum in aliis quibuscumque, excepto Papâ & Legato, non est necesse reliquorum Beneficiorum in impetrationibus meminisse. Quinimò neque apud Papam & Legatum, quoties ipsi non ex præcedenti supplicatione, sed motu proprio conferunt, cap. *Si motu*, de præbend. in 6. Hunc tamen expressionis debitæ defectum reparare potest apposita in rescripto clausula: *Alia quæcumque Beneficia pro expressis habentes.*

II. Quæritur præterea, utrum pensiones Ecclesiasticæ Beneficiis impositæ pro Beneficiis habeantur, ita ut harum quoque necessaria sit expressio; Respondeo, si pensio sit perpetua, id est ad vitam pensionarii, diversimodè sentiunt Doctores. Rebuffus sibi ipsi oppositus tract. de pacif. possess. num. 133. hanc ponit conclusionem: De pensione quæ finitur cum persona, non est ponenda mentio in Beneficii impetratione; secus si pensio transferatur de persona in personam, hoc est, si à Papa sic decernente (qui est in Romana Curia usus non infrequens) mortuo pensionario transferatur ea pensio in alium superstitem Clericum; quia eo casu pen-

sio

sio videtur induere beneficii. Et tamen ibid. addit, quamlibet pensionem, quæ est ad vitam suscipientis, vicem tenere Beneficii, ideoque faciendam esse illius mentionem in impetratione Beneficii, nisi in hic defectus suppleatur in literis per clausulam istam, *pro expressis habentes*. Plerique Doctores tradunt pensionem non modò non esse nomine Beneficii comprehendendam, sed esse jus temporale & profanum: quam opinionem esse omnibus Juris Canonici Interpretibus communem, asserit Azorius part. 2. lib. 8. cap. 5. quæst. 4. & 6. & Gambarus lib. 6. de officio & potest. Legati, num. 633. qui & testatur sæpiùs in Rota judicatum fuisse, pensionem rem esse profanam. Idque constat ex Rotæ decis. 425. in novis, part. 1. Item Ancharanus, Cardinalis Imola in Clem. 1. de supplend. neglig. Prælat. Gigas quoque de pensionibus, quæst. 7. num. 2. & quæst. 16. num. 1. & quæst. 99. num. 7. pro quo allegat Baldum, Felinum, & alios. Item Aufrerius in decisionibus Capellæ Tolosanæ, quæst. 472. Cæterùm Azorius loco cit. censet in fine, verum esse, quod pensio sit jus rei spirituali annexum: tum quia ex Beneficii fructibus deducitur: tum quia solis Clericis indulgetur: tum quia ad eam requiritur Papæ approbatio, sive ut constituatur, sive ut redimatur ac extinguatur, sive ut transferatur in alium: tum quia per subsequens matrimonium extinguitur: tum quia de pensione quoque solvitur annata: tum quia ubicumque recepta est Bulla Pii V. pensionarius, si aliunde non est adstrictus magno Breviarii officio, tenetur recitare quotidie parvum Beatissimæ Virginis Officium, cujus omissione non facit fructus suos. Quid juris olim de pensionibus fuerit, nihil moror. Sed post Pii V. Bullam editam anno 1571. quæ incipit *Ex proximo*, quæ in Galliæ regno usu viget, censeo pensiones clericales, tametsi propriè Beneficia non sint, esse tamen sacras ac spirituales, & sufficientem simoniæ materiam ob supradictis rationes. Ita Suarez tom. 1. de religion. lib. 4. cap. 26. num. 9. Valentia tom. 3. disp. 6. quæst. 16. punct. 3. Bonacina de simon. disp. 1. quæst. 4. §. 13. num. 4. Jacobus Graffius tom. 1. lib. 2. cap. 50. num. 12. hoc addens, simoniam in pensione clericali non induere excommunicationem, quia pensio non est beneficium.

III. Etsi autem pensio per multa illa, quæ dixi, communia habeat cum Beneficio, non tamen appellatione Beneficii continetur: quam sententiam amplectitur Azorius loc. cit. quæst. 4. ait que omnibus communem esse Doctoribus, quoniam sicut ususfructus est quoddam jus à proprietate distinctum, sic & pensio à Beneficio: & sicut ususfructus morte usufructuarii finitur, §. *Finitur*, Instiut. de usufruct. sic & pensio morte pensionarii. Item quia Beneficium datur primariò & per se propter Divinum Officium & Sacrum Ministerium; pensio verò in vitæ subsidium & commodum temporale, quod est quid profanum. Veruntamen ad cautiùs agendum, & ad evitandos omnes litium anfractus & prætextus tergiversationum, consultius erit ad impetrationem Apostolici pro Beneficio rescripti, non solùm Beneficia quæ quis possidet, sed etiam pensiones super Beneficiis recensere; quamvis id secundùm Jus exactius non sit necessarium, nisi ad obtinendum rescriptum in forma pauperum; quia tunc agitur de informatione circa vitæ subsidia. Disertè ait caput. *Quamvis plenissima*. 4. de præbend. in 6. pensionem non comprehendi sub nomine Beneficii. Nec obstat caput *ad audientiam*, il 2. de rescript. ubi is qui literas Papæ impetraverat ad aliquod Beneficium, huic renunciavit acceptâ pro Beneficio pensione: deinde alterum obtinuit rescriptum pro alio obtinendo Beneficio, à quo tamen ideò excluditur, quia in hoc secundo non fecit mentionem priorem literarum. Nec etiam obstat Glossa in cap. 1. de rescript. verb. *Mandatum*,

Mandatum, sub finem. Nam dictum caput, & dicta Glossa invalidum dicunt secundum rescriptum, non ob reticentiam pensionis, sed ob reticentiam praecedentium literarum de conferendo Beneficio. Praetereà illa obtenta pensio erat fraudulenta, & jure prohibita, & praeter intentionem ipsius Papae, ut expressè ait Glossa in d. cap. *Ad audientiam*, verb. *Pensiones*. Atque ita justa causa erat privandi pensionarium jure secundi rescripti, eo quòd abusus fuisset priore, quod tacuerat, rescripto. Quia privilegium meretur amittere is qui concessa sibi abutitur potestate, cap. *Tuarum*, de Privilegiis.

IV. Itaque ubi agitur de obtinendo Beneficio per rescriptum in forma pauperum, hoc est ut impetretur à sede Apostolica mandatum provisionis de Beneficio, fundatum super supplicantis paupertate, necesse prorsus est & pensiones, & omne quod quis habet patrimonium exprimere, ut consentiunt omnes Doctores post Panormitanum in cap. *Postulasti*, de rescript. num. 3. Praetereà eadem incumbit necessitas pensionum, quas quis habet, exprimendarum volenti novae pensionis gratiam impetrare. Boërius in decision. Burdegal. quaest. 162. Rebuffus tract. de pacific. possess. num. 142. quia non facilè praesumitur Romanus Pontifex velle novo oneri Ecclesiam subjicere jam oneratam argumen. cap. *Mandatum*, de rescript. & sic decisum in Rota refert post Cassadorum Rebuffus. His favet lex *Navis*, §. *Cùm autem*, D. ad leg. Rhod. de jactu, in his verbis: *Quia non debet duplici onere onerari*. Et lex *Titia*, 34. §. *Qui invita* 5. D. de legat. 2.

V. Tertiò quaeritur, liceátne plura tenere Beneficia? Respondeo cum S. Thoma quodlibeto 9. art. 15. quem communiter caeteri sequuntur, Navarra Enchir. cap. 25. num. 128. Lessio lib. 2. cap. 34. dub. 27. plura quidem simul tenere Beneficia non esse intrinsecè malum, nec tamen prorsus indifferens, sed speciem quandam mali prae se ferre; quae tamen mali species desinat ubi adhibentur debitae circunstantiae, aut rationabilis dispensatio, aut sine dispensatione consuetudo recepta. Nam ut ait Sancte Thomas, & post eum Navarra loco cit. consuetudo perinde ac dispensatio potest humano juri derogare, sed non naturali & divino. Non hîc sermo est de Beneficiis incompatibilitatem habentibus primi generis, ut sunt duo Episcopatus, duae Ecclesiae Parochiales, duae Dignitates, duo Personatus, aut etiam duo simplicia ejusdem generis sub eodem tecto Beneficia, ut duo Canonicatus. De hujusmodi statuitur, quod acceptâ pacificâ posterioris possessione, primum ipso jure vacet, cap. *De multa*, de praebend. & extravag. *Execrabilis*, eod. tit. Quin etiam non hîc loquor de Beneficiis incompatibilitatem secundi generis habentibus, quamvis in istis non vacet primum per pacificam secundi Beneficii possessionem adeptam, qualia sunt duo Beneficia simplicia, quorum singula residentiam requirunt, ut sunt Dignitas in una Ecclesia, & Canonicatus in alia Ecclesia; quae tamen in una eademque Ecclesia non haberent primi generis incompatibilitatem, quatenus sunt difformia, & non conformia, seu ejusdem generis Beneficia: neque etiam incompatibilitatem secundi generis, quia non sunt diversarum residentiarum, ut docent Navarra lib. 3. consil. 29. de praebend. & Lessius dub. 27. n. 144.

VI. De caeteris verò Beneficiis utraque incompatibilitate carentibus, si neutrum separatim sufficiat ad decentem victum, non est dubium quin utraque simul teneri possint, juxta Concilium Trident. sess. 24. cap. 17. Ubi verò singula seorsim sufficiunt ad decentem victum, ibi spectantur diversae species mali. 1. Quia minuitur Dei cultus; Clericus enim tribus provisus Beneficiis, non nisi unum quotidianum persolvit officium, quod à tribus provisis seorsim persolvendum esset. 2. Minuuntur.

Minuuntur Ecclesiastici Operarii. 3. Fundatores sua frustrantur intentione. 4. Frustrantur subsidio alii pauperes Clerici, & forsan magis idonei ac Ecclesiæ utiliores futuri. 5. Suppeditatur materia avaritiæ, & scandalorum occasiones. Hæc aliaque damna commemorat dicta Extravag. *Execrabilis*, de præbend. Quæ tamen species mali possunt compensari & cohonestari quandoque per Ecclesiæ utilitatem spectabilem, ut contingit in summis Dignitaribus & personis illustribus, quarum conditio aliquem efflagitat splendorem. Item in quibusdam viris scientiarum & virtutum dote præcellentibus, & in illis præsertim qui sanctissimè reddittus Ecclesiasticos dispensant, quorum rarus est hoc infelicissimo tempore numerus præ illis qui sacris redditibus nequiter abutuntur. Ubi causæ istæ non existunt, ne justa quidem, sed abusiva est dispensatio. Verùm ubi prorsus justa causa existit, atque ipsi Ecclesiæ conducibilis, sufficit (ut loco citato docet S. Thomas & alii communiter) ipsamet consuetudo; quæ tamen nullatenus sufficeret ubi Ecclesia grave pateretur detrimentum vel scandalum, ne quidem adhibita dispensatione, quia tunc læderetur Jus Divinum, contra quod prævalere non potest consuetudo vel dispensatio Ecclesiastica. Porrò interdicta plurium Beneficiorum possessio comprehendit etiam Beneficia in Commendam concessa, ut disertis verbis exprimit Concilium Trident. d. sess. 24. cap. 17. his verbis: *Beneficia tam secularia quam regularia quæcumque, etiam commendata.* Hoc tamen non derogat dispositioni priscorum Canonum permittentium duo simul possidere Beneficia, quorum unum sit in Titulum, & alterum in Commendam, non perpetuam, sed temporalem ad sex menses, cap. *Nemo*, de elect. in 6. can. *Qui plures*, 21. quæst. 1.

* VII. Cæterùm quantumcumque consuetudo plura beneficia tenendi non incompatibilia inoleverit, certum est huic licentiæ repugnare spiritum Ecclesiæ, qui non alius est à spiritu Sponsi ejus JESU-CHRISTI, ut constat ex innumeris Ecclesiæ Canonibus, & gravibus damnis paulò antè commemoratis. Et videmus eos qui plures habent præbendas, non ideò liberaliùs in eleemosynas & opera pietatis expendere, sed luxum & familiares expensas adaugere, sibique damnationem asciscere, quantumvis comminetur Christus, Luc 12. vers. 21. *Sic erit omnis qui sibi thesaurizat, & non est in Deum dives.* Et quidem tremenda eorum qui plures præbendas possederunt, exempla legimus apud Dionysium Cartusianum, ut mirum sit graves & insignes Doctores adeò negligenter in hac parte suæ æternitati providisse. Et quidem peccare etiam mortaliter eos qui plura vel possident sine rationabili causa Beneficia, vel aliis procurant, vel conferunt, eximii Doctores asserunt, Navarrus in miscellaneo 60. Gabriel Biel in 4. dist. 15. q. 8. Joan Major dist. 24. quæst. 12. Azorius part. 2. lib. 6. cap. 11. Toletus lib. 5. cap. 81. Binsfeldius part. 4. cap. 3. Lopez part. 2. cap. 101. & 102. Sylvius in 2. 2. quæst. 63. artic. 2. conclus. 9. Quia digni sunt morte non solùm qui prohibita faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. Roman. 1. Ait verò Concil. Tridenr. sess. 7. cap. 2. *Qui plures Ecclesias, sive in titulum, sive in commendam, contra præsentis decreti tenorem nunc possident, unâ quam maluerint retentâ, reliquas infra sex menses, si ad liberam Sedis Apostolicæ dispositionem pertineant, alias infra annum dimittere teneantur: alioqui Ecclesiæ ipsæ, ultimò obtentâ duntaxat exceptâ, eo ipso vacare censeantur.* Idemque Concilium sess. 24. c. 17. de reformat. hoc ipsum decretum ad S. R. E. Cardinales extendit.

VIII. Quartò quæritur, ubi constaret de certo quodam fundatarum Missarum numero, sed non de Fundatoris intentione circa Missarum applicationem, utrum libera sit Rectori seu Capellano harum Missarum applicatio, atque ita possit pro nis

his applicandis stipendia recipere? Respondeo, non licere illi stipendia alia recipere, sed astringi ad applicandum pro anima Fundatoris. Etenim in obscuris inspici solet quod verisimilius est; aut quod plerunque fieri solet, l. *In obscuris*, D. de regul. jur. Atqui verosimilius est hanc fuisse Fundatoris mentem, ut Missæ sibi applicarentur, & frequentissima talium Fundatorum intentio, ut Missæ pro seipsis celebrentur. Ergo hoc idem de proposito Fundatore, ubi nihil aliud liquet, præsumi debet, ut voluerit sibi omni meliori modo providere. Bonacina de Sacram. Euchar. disp. 4. quæst. ult. punct. 7. §. 2. Ulteriùs hoc confirmatur per legem *Cum res legata*, D. de legat. 1. ubi dicitur, ibi præstandam rem esse ubi testator voluerit, vel ubi verisimilius est eum voluisse. Quibus etiam ex verbis infertur, eadem ratione Capellanum teneri celebrare præ. i. è in Ecclesia vel Altari quod Fundator expressè designaverit, si non excuset necessitas, vel justa admodum causa: neque sufficere Patronorum vel hæredum consensum; his enim non licet intentionem Fundatoris intervertere. Qua in re si sæpius se dispenset absque causa Capellanus, peccat mortaliter, & secundùm Graffium, Azorium, aliosque tenetur aliquam redditúum partem restituere. Alii quidam, ut Possevinus & Bonacina, probabile judicant, non teneri restituere, si alibi Missas quas debebat, celebraverit.

IX. Quæritur quintò, utrum in casibus fundationis perpetuæ & quotidianæ Missæ sit astrictus Capellanus ad quotidie celebrandum, sive per se, sive per alium? Pro responsione approbo communem hanc Doctorum distinctionem. Vel Fundator velle se declaravit, ut provisus de Cappellania sit actu Sacerdos & per se quotidie celebret; atque in hac parte consentio communi Doctorum suffragio, hunc dispensari ab isto quotidiano onere, duobus advenientibus casibus, scilicet corporis infirmitate, & speciali aliqua causa honestatis & devotionis debitæ, in utroque enim casu disertè declarat caput *Significatum*, de præbend. quotidianarum Missarum onus licitè intermitti posse. Cùm verò intermissio illa debeat certis limitibus circumscribi, qui tamen non determinantur in ipso Jure, duplex adhuc restat discutienda quæstio, scilicet quot diebus liceat intermittere quotidianum illud onus propter ægritudinem corporis; & quot etiam diebus propter honestatem & debitam devotionem? Et quidem quod spectat ad causam honestatis & devotionis, opinio multorum est, ut possit ex causa Capellanus Missam intermittere fundationis uno die per singulas hebdomadas. Panormitanus in d. cap. *Significatum*, Imola ibid. Sylvester verb. *Missa* 1. quæst. 7. versic. *Quintum*, Angelus verb. *Missa*, quæst. 43. Navarra consil. 7. de præbend. Zerola part. 1. verb. *Missa*, ad 9. idemque part. 2 verb. *Missa*, §. 9. Suarez in part. 3. tom. 3. disput. 86. sect. 1. col. 3. versic. *De beneficiis*, Barbosa de officio & potest. Episc. part. 2. alleg. 24. num. 31. Horum etiam aliqui, ut Navarra & Zerola adjungunt posse ad singularum hebdomadarum diem unum interdum diem alterum superaddi. Ego tamen ut lubens quod canone illo, *Significatum*, permittitur, dies aliquos propter intermissionis Missarum concesserim, nequaquam tamen ita frequentes, ut unus & alter dies de singulis hebdomadis eximatur: unum tamen de singulis mensibus diem demi posse, aut duodecim ex toto anno, indubitanter concesserim. Glossa quidem in d. c. *Significatum* exponit causam *devotionis debitæ*, contingens Sacerdoti peccatum mortale, ratione cujus debeat à Sacrificio abstinere. Ego verò latiùs istam devotionis causam exponendam duco, ut interdum etiam sacrificet ob aliam quàm fundationis causam, etsi rarissimè id ei liceat. Durissimum enim & indecorum, & debitæ devotioni oppositum nimis est, si Sacerdos tam iniquo vinculo astringatur, ut totius vitæ tempore non

non possit nisi pro uno aliquo defuncto, nunquam verò pro seipso, nunquam pro sancta Ecclesia, nunquam pro urgentibus populi calamitatibus, nunquam pro parentibus aut fratribus defunctis sacrum celebrare. Quum verò allegatur honestatis aut debitæ devotionis causa illa Canone præfato approbata, procul excluditur causa avaritiæ; nec enim tali Capellano licebit vel unam diem de toto anno demere ad celebrandum stipendii causâ pro alia quacumque intentione.

X. Nunc est discutienda altera, nimirum corporeæ ægritudinis causa, quæ juxta dictum caput *Significatum*, de præbend. dispensat à quotidianæ Missarum celebrationis obligatione, adeo ut opus non sit alterius Sacerdotis substitutione. Istas Missarum inducias Summistæ & Canonistæ diversimodè assignant. Qui eas strictiùs restringunt, limitant ad decem dies, quibus exactis, si infirmitas duret, volunt alterum subrogari Sacerdotem ad Missarum onus. Ita sentit Barbosa loco cit. Quod enim datum ob causam fuit, repetitur si ex recipientis infirmitate non potest causa adimpleri, l. *Si pecuniam*, princ. D. de condict. caus. dat. caus. non sequut. Qui verò latiùs has extendunt inducias, mensem ægritudinis assignant, Hurtadus de Sacramentis disput. 4. Layman, & Bonacina, qui ipse Mediolanensis civis Concilium provinciale septimum Mediolanense, tit. de Missis, in testimonium adducit, posse integrum stipendium à Sacerdote recipi, qui ex vera infirmitate uno mense non celebraverit. Media denique, meoque judicio justior & æquior sententia, quam tuentur Petrus Navarra lib. 2. de restitut. cap. 2. num. 211. & Bonacina de Sacram. Euchar. disp. 4. quæst. ult. punct. 8. num. 17. aliique Doctores, concedit ex morbo dierum quindecim inducias. Improbabilis est autem opinio Sylvestri verb. *Missa* 1. quæst. 7. num. 7. ad fin. & Azorii part. 1. lib. 10. cap. 24. quæst. 7. teneri detentum paucorum dierum valetudine Sacerdotem supplere per alium, aut pro rata de stipendio restituere. His enim apertè refragatur dictum caput *Significatum*, de præbend. & naturalis æquitas reclamat, secundùm quam dicit Glossa in l. *Arboribus*, §. *De illa*, D. de usufr. non esse denegandum salarium famulo, qui exiguo tempore ægrotavit.

XI. Prædictis quidem Missarum induciis absque stipendii diminutione locus est, quando voluit Fundator celebrari Missas ab ipso eodem qui de Cappellania provisus fuit, atque ita qui sit actu Sacerdos. Sed ut resumamus alternum primævæ distinctionis membrum, si Fundator non providerit ut teneatur Cappellania ab eo solùm qui sit actu Sacerdos, poterit Clericus annorum quatuordecim, aut etiam secundùm Galliæ usum annorum septem completorum provideri, qui teneatur per alium Missas persolvere; eoque casu non licebit ullo die Missis intermittere, neque valebunt ad ullas inducias prædictæ sive corporis infirmitatis, sive honestatis, aut debitæ devotionis causæ. Ubi enim libertas relinquitur alium subrogandi per eum, qui non Sacerdos fundatione provisus fuerit, jam non admittitur excusatio, quia uno impedito, nunquam deerit Sacerdos substituendus. Hac in re unanimes sunt præallegati Doctores, Abbas, Imola, Sylvester, Angelus, Navarra, Zerola, Suarez, Barbosa.

XII. Quæritur denique, quænam requiratur expressio ad hoc ut Capellania aliqua censeri debeat Sacerdotalis, hoc est, ut non possit nisi Sacerdoti, aut saltem juxta supradicta, ei qui possit intra annum fieri Sacerdos, conferri. Idem quoque quæri potest de aliis Beneficiis cæteroqui simplicibus, si de intentione Fundatoris disceptetur. Respondeo, si statutum aut fundatio jubeat provideri de Capellano qui teneatur Missas celebrare, aut ut Cappellanus ad tale Beneficium promotus

toties sacrificet, nec addat ut teneatur per seipsum sacrificare, aut aliquid evidenter æquipollens, censeri debere Capellaniam non esse Sacerdotalem actu, qualis esset, si juberetur eum qui promovebitur, esse actu Sacerdotem, & per seipsum statim celebrare: neque etiam aptitudine, qualis esset si juberetur provideri de Capellano qui teneatur per seipsum celebrare: quo casu, ut paulò superiùs dixi, sufficeret provideri de Clerico, non actu Sacerdote, sed qui talis esset, ut intra annum fieri Sacerdos possit, quo intervallo teneatur Missas per alium supplere. Ubi verò fundatio disertè non exprimit ut provideatur de Capellano qui teneatur Missas præscriptas per seipsum celebrare, tunc illa Capella erit simpliciter Clericalis, & ad eam promovere licebit Clericum sufficientem & idoneum, hoc est nullo præpeditum canonico impedimento, quamvis in hoc Regno septem dumtaxat ætatis annos impleverit, aut alibi quatuordecim. Hoc verò discrimen, quo dignosci possit ex verbis fundationis, quænam censenda sit Capellania Sacerdotalis, & quænam simpliciter Clericalis, tradunt unanimes Doctores, Garcias de Beneficiis p. 7. cap. 1. num. 87. & seq. Augustinus Barbosa in remissionib. ad Concil. sess. 24. c. 12. num 62. Emmanuel Sà verb. *Beneficium.*, num. 28. Bonacina de Sacram. Euchar. disput. 4. quæst. ult. punct. 7. §. 1. num. 1. Layman lib 4. tract. 2. cap. 14. num. 2. Hi tres ultimi allegant responsiones Congregationis Cardinalium, quibus etiam Bonacina expressas Rotæ decisiones adjungit. Porrò Sacerdotalis Capellania provisum adstringit ad residentiam, quandiu Missarum onus certo loco persolvendum est; non verò simplex, seu Clericalis, nisi substitutum Sacerdotem. Obligatio tamen residendi ad Capellaniam Sacerdotalem non est strictior quàm Parochi, cui licitum est brevi tempore abesse, relicto substituto; aut etiam longiore, ubi necessitas, vel justa causa adigit.

CAPUT XXIX.

De Decimis, & Oblationibus.

I. DECIMÆ, & Oblationes ad bona & jura Ecclesiæ pertinent. Decimarum triplex genus censetur: prædialium, quæ ex prædiis, locatione agrorum vel domorum, piscinis, lacubus, molendinis, &c. personalium, quæ ex personarum negotiatione, famulatu, artificio, &c. mixtarum, quæ ex animalium fœtu, lana, lacte, &c. educuntur; harum enim rerum fructus partim ex prædiis, partim ex hominum industria prodeunt. In his omnibus, tum quoad res ipsas, tum quoad taxationem spectanda est locorum consuetudo, quâ etiam pluribus in locis, præsertim in Gallia, cessarunt decimæ personales.

II. Fraudantur decimæ, si quis ad ipsas apponat fructus deteriores, quo casu mortaliter peccatur cum obligatione restituendi, quemadmodum etiam quando infra receptam taxationem præstantur. Non tamen tenetur quisque optima pro decimis seligere, sed mediocria ex bona fide, prout occurrunt. Joan. Major. in 3. Sentent. dist. 37. quæst. 36. col. 2. Navarra Manual. cap. 21. num. 31. Similiter statuit lex *Legato generaliter* 37. D. de legat. 1. legato generaliter relicto, veluti servi unius, neque optimum, neque pessimum esse accipiendum.

III. Dedu-

III. Deducendæ sunt decimæ ex integris fructibus ante omnem expensarum, censuum, tributorum & aliorum quorumcunque operum deductionem: tum quia decimarum jura sunt antiquiora: tum etiam, quia jura Dei & Ecclesiæ humanis juribus anteferri debent, cap. *Cùm non sit*, & cap. *Tua nobis*, de decimis.

IV. Quæritur de jure decimarum, an possit Laïcis competere? Non pôtest Laïcis primariò competere, cùm sit jus spirituale, contractum ob Ecclesiasticum ministerium; ideóque neque possideri, neque præscribi à Laïcis possunt, cap. *Ad hæc*, de decim. & cap. *Causam*, de præscription. Potest verò Laïcis competere jus decimarum ab illo primario exortum, quatenus potest Ecclesia jus Laïcis ad fructus, prout temporales sunt, concedere, puta donatione, locatione, venditione. Hoc enim jus secundarium cùm proficiscatur ex humano contractu, temporale est. Lessius lib. 2. de just. cap. 32. dub. 4. num. 19.

V. Galliæ usus est, ut à Laïcis sine justo & probato titulo decimæ præscribi non possint, ne quidem possessione, cujus initii memoria non extet, ut docet Laurentius Bochellus in Summa Beneficiaria, veb. *Decima*, cap. 3. num. 3. fuisse sæpissimè in Supremis Curiis judicatum conformiter ad Clotarii Regis Constitutionem in legibus Alemanorum, cujus verba sunt: *Res Ecclesiæ de Laïcis absque charta nullus præsumat possidere. Et si chartam non ostenderit, quod comparasset à Pastore Ecclesiæ, possessio semper ad Ecclesiam pertineat.* Alter Galliæ usus est, ut ibidem tradit Bochellus num. 4. Charondas ad Codicem Henrici lib. 1. tit. de decimis 14. art. 1. Chenutius centuria 2. quæst. 6. Despeisseus de Benef. Eccles. tit. 9. sect. 1. num. 6. multa proferentes Judicata; quod decimæ à laïcis infeudatæ ante Lateranense sub Alexandro Papa III. Concilium debentur laïcis. Concilium istud anno 1180. conclusum & publicatum fuit. At verò quinque ferè ante Id tempus seculis Martellus, urgente periculosissimo Saracenorum bello, qui magnam Galliarum partem invaserant, multarum Ecclesiarum decimas Ducibus exercitus sui attribuerat, ut eos in tanto Christianorum discrimine fidos & strenuos haberet hoc novo auctoramento. Atque hæ dicuntur decimæ feudales, seu infeudatæ, utpote à Principe in feudum conversæ. Præfatum Concilium decernit laïcos decimas detinentes, non posse illas in alios transferre laïcos, sed debere Ecclesiæ restituere, cap. *Prohibemus*, de decim. Idque servatur quidem in Gallia circa decimas post id Concilium infeudatas, aut quovis modo à laïcis acquisitas; sed non circa decimas ante id Concilium infeudatas, quæ solent ad hæredes aliosve laïcos transferri, sive voluntariâ, sive coactâ alienatione. Louetus lit. *D*, cap. 9.

VI. Decimæ ex novalibus procedentes pertinent ad Parochum, ejusque redditibus accedunt, cap. *Commissum* 4. cap. *Quoniam* 13. cap. *Ex parte* 27. cap. *Cùm contingat* 29. de decim. Idque servatur in Gallia multis firmatum Senatusconsultis; quæ refert Charondas lib. 1. responsorum, cap. 18. Leprestre centur. 1. cap. 15. Bochellus Sum. Benef. verb. *Decima*, cap. 3. Novale hoc loco intelligimus terram nunc primùm ad fructificandum proscissam, cap. 1. §. *Novale*, & cap. *Quid per novale*, de veb. signif. quamvis alibi quoque significet terram coli solitam, sed quæ uno vel altero anno interquiescere sinitur, l. *Sylva*, §. *Novalis*, D. de verb. signif. Sed si antequam novale excoleretur jam erat decimis obnoxium erga Rectorem vel Prælatum, nihil novi Parocho acquiritur. Huic tamen competet actio adversùs Rectorem vel Præbendatum ad congruæ suæ portionis augmentum, si occasione novæ culturæ curialia ei onera succrescant, ut tradit Bochellus loc. cit. & si lis in longum protelanda videatur, potest initio petere ut per provisionem tale

sibi

sibi intereà supplementum decernatur. Congrua enim portio cedit in alimenta & victum Parochi, quæ dilationem in jure non patiuntur, l. 1. C. de aliment. pupil. præstand. atque initio litis, & extra communem Juris ordinem petuntur & providentur, l. *Cum unus*, §. fin. D. de aliment. & cibar. legat. & l. penult. D. de his qui sunt sui vel alieni jur. Eoque jure utendum circa congruam Parochi portionem, docet quoque Rebuffus tract. de congrua portion. n. *61*. Sed si Parochis suppetit ex Beneficii fructibus sufficiens victus, non eis competit jus supplementi, ac repelluntur à petitione congruæ portionis, cùm jam illam habeant. Louetus lit. *D*, c. 8.

VII. Jure communi, quod in Gallia quoque receptum est, immunes sunt à solutione decimarum, tum Religiosi Hospitalarii ac Militares Sancti Joannis, tum Cistercienses, tum Cœlestini, cap. *Ex parte*, cap. *Licet*, cap. *Ad audientiam*, de decim. & privilegium istud Cœlestinis indulserunt Bullæ Cœlestini V. & Gregorii XI. quas roborarunt in Gallia pleraque Senatusconsulta apud Despeisseum tract. de benefic. tit. 10. sect. 3. Sed exemptiones istæ non extenduntur ad terras quas præfatæ Religiones tradunt aliis excolendas in emphyteusim, Gallicè *Bail à ferme*, vel in censum, ut tradit dictum cap. *Licet*, de decim. Verumtamen ne horum privilegiorum occasione Ecclesiæ graventur, Innoc. III. in Concilio generali providè decrevit circa Cistercienses, Templarios & Hospitalarios (nondum enim erat institutus Cœlestinorum Ordo, qui posteriùs emersit) si quod prædium acquirant post idem ipsum generale Concilium, ut non hac à decimis exemptione fruatur quamvis ab ipsis Religiosis possideatur, & excolatur; sed privilegium solis inhæreat prædiis anteà quæsitis, cap. penult. de decim. Et generaliter omnes Religiosi de novalibus suis, quæ propriis manibus vel sumptibus excolunt, & de nutrimentis animalium suorum, & de hortis suis decimas solvere non tenentur, cap. *Ex parte*, eod.

VIII. Quamvis nomine Oblationum generaliter comprehendi possint quæcunque liberè, sive per dispositionem inter vivos, sive mortis causâ offeruntur Ecclesiæ; communior tamen hujus vocis ac propria usurpatio duorum comprehendit, quorum alia vel imaginibus, vel Altaribus, vel parietibus Templi appenduntur, vel in capsas & arcas Ecclesiæ projiciuntur: alia verò vel in celebratione Missarum, vel in Sacramentorum ministerio, vel ad manus Sacerdotis, vel in pelvim coram ipso contribuuntur. Consuetudo frequentior, & passim usitatior, testante Bochello ad Collat. Regiarum Constitut. lib. 1. tit. 6. sub fin. hæc est, ut istæ secundi generis oblationes Parochi lucro cedant: ea verò quæ appenduntur, ut dictum est, vel in capsas immittuntur, fabricæ, & reparationi, & ornatui Ecclesiæ destinentur; neque serventur nisi paucis in locis Edicta Henrici III. duo, scilicet Blesense artic. 51. & Melodunense anni 1580. artic. 21. quibus oblationum integra jura Parochis attribuuntur, cum derogatione Aurelianensis Edicti Caroli IX. quo pars aliqua Parochorum lucris subtrahebatur. Hæc Bochellus tradit, quamvis illo anterior Rebuffus tract. de decimis, quæst. 1. num. 29. & 30. scribat oblationes etiam ipsas quæ imaginibus aut parietibus appenduntur, deberi Ecclesiæ illius Parocho; sed si Ecclesia indigeat, esse oblationes istas judicio Episcopi impendendas ad reparationem. Zerola denique in praxi, p. 2. verb. *Oblationes*, testatur oblationes quæ in Parochiali Ecclesia fiunt, pertinere ad Parochum: eas verò quæ in alia fiunt Ecclesia, pertinere ad ejus Ecclesiæ Rectorem, seu Præpositum; sed eas quæ in parietibus affiguntur aut suspenduntur, esse ipsius Ecclesiæ.

CAP. XXX.

CAPUT XXX.

De rerum Ecclesiæ alienationibus.

I. NEQUE ullus Episcopus, neque Abbas, ac ne ipse quidem Summus Pontifex rerum Ecclesiæ alienandarum potestatem habet, ut disertè dicunt can. *Monemus*, can. *Quisquis Episcopus*, can. *Non licet Papæ*, 12. quæst. 2. neque possunt Presbyteri alienare inconsulto Episcopo, neque Episcopus inconsulta Synodo vel Capitulo prædium Ecclesiæ vendere, aut aliter alienare, can. *Placuit*, 12. quæst. 2. & cap. 1. de his quæ fiunt à Prælat. sin. cons. Capit. Neque tantùm Capituli simul & Episcopi consensus, sed eorum quoque requiritur subscriptio, can. *Sine exceptione*, 12. quæst. 2. Decernit tamen can. *Terrulas*, 12. quæst. 2. terrulas aut vineolas exiguas, & Ecclesiæ minùs utiles, aut longè positas posse Episcopum, si necessitas fuerit, sine consensu Capituli distrahere. Alienationis prohibitæ nomine comprehenditur donatio, venditio, permutatio, perpetua emphyteusis, cap. *Nulli liceat*, de reb. Eccles. non alien.

II. Clericus alienans rem Ecclesiæ, quisquis eam recipit, excommunicatus est ipso facto: prætereà Clericus remanet ipso facto privatus Beneficio & Ecclesiâ, cujus rem alienavit, cap. *Ambitiosæ*, in extrav. commun de reb. Eccl. non alien. Talesque alienationes prorsus irritæ sunt, ibid. & cap. *Si quis*, eod. tit. & Concilium Tridentinum sess. 25. de reform. cap. 11. Adeo ut res alienatæ unà cum fructibus restitui debeant, d. cap. *Si quis*. Ratio est, quia præbendatus non est proprietarius, sed usufructuarius rerum Ecclesiæ. Ergo non potest nisi fructus solos alienare. Secundò, quia talis licentia res Ecclesiæ dissiparet, ipsaque Ecclesia spoliaretur suis. Tertiò, quia Deo semel dicatum non est ad humanos usus transferendum, cap. *Semel Deo*, de regul. jur. in 6.

III. Proceræ nemorum arbores ad Ecclesiam pertinentes, dejici prohibentur Edicto Henrici II. anni 1558. & Edicto Aurelianensi Caroli IX. art. 29.

IV. Tres justæ alienandi causæ recensentur per Glossam in prooemio Causæ 12. quæst. 2. Ecclesiæ utilitas vel necessitas evidens, ut si fructus non sufficiant impensis Ecclesiæ, aut Clericorum sustentationi, aut debitorum solutioni, pretium verò alienationis hunc defectum compenset, can. *Hoc jus porrectum*, 10. quæst. 2. Secundò ad subsidium pauperum in gravi necessitate, aut ad redemptionem captivorum, vel ad sepulturam Fidelium, ex S. Gregorio Magno lib. 5. epist. 17. & lib. 7. epist. 4. quibus ex causis sacra Vasa frangi & distrahi approbat: aurum enim habet Ecclesia, non ut servet, sed eroget, & subveniat in necessitatibus, can. *Aurum*, 12, quæst. 2. Tertia causa est evitandi damni, quando Ecclesiæ prædia sterilia & inculta manerent ratione gravium pro iis reparandis impensarum, & longæ distantiæ, can. *Sine exceptione*, can. *Terrulas*, 12. quæst. 2. & cap. *Ad aures*, de reb. Eccl. non alien.

V. Solennitates omnes in Gallia necessarias ad validam rerum Ecclesiæ alienationem recenset Ghenutius tract. de alien. rerum Eccles. Prima est, ut interveniat Cleri seu Capituli consensus in scripturam redactus, cui singuli subscribant, d.

can.

can. *Sine exceptione*, 12. quæst. 2. Secunda solennitas est, ut ex deputatione per Capitulum certæ personæ committantur ad inquirendum de necessitate aut utilitate hujus alienationis. Eaque inquisitio deinde referri ad Capitulum debet sub forma scripta & juridica, ut de illa constet sine fraudis suspicione. Tertia, ut publicè, per Parochos, tum illius, tum vicinorum locorum, & per affixas locis publicis schedulas denuntietur futura alienatio per licitationem ac subhastationem, ut qui ampliùs licitaverit & satisdederit, rem habeat. Quarta, ut accedat Episcopi aut Vicarii Generalis consensus: aut si de re agitur Monasterii vel Ecclesiæ Regularis, consentiat Abbas ac Prælatus Regularis; imò & licentia Summi Pontificis, adeo ut nec ipsa Superioris Generalis aut Provincialis authoritas sufficiat. Ubi verò agitur de bonis Secularis Ecclesiæ, non sunt receptæ in Gallia recentiorum Pontificum Sanctiones, quæ hujusmodi requirunt Supremæ Sedis dispensationem. Prædictæ verò adhiberi debent solennitates, licèt non foret alienatio perpetua, dummodò procedat ultra novennium prædii Ecclesiastici emphyteusis, ut admonet Chenutius, addens ex defectu unius harum conditionum Senatusconsultis Gallicanis, multas rescissas fuisse alienationes rerum Ecclesiæ factas ab annis ampliùs centũ.

VI. Observa duplicem competere actionem Ecclesiæ ad hanc rescissionem & recuperationem, scilicet actionem personalem adversùs alienatorem, si est solvendo; & actionem realem adversùs possessorem rei, argumento legis 3. & ult. C. si tutor vel curat. & can. *Apostolicos*, 12. quæst. 2. Sed si obtineret contra unum istorum, cessaret actio Ecclesiæ, l. 1. §. *Si plures*, D. de eo per quem fact. erit. Et si unum conveniat, non fit Ecclesiæ præjudicium quoad alterum; sola enim solutio imponit ei silentium, l. 1. §. *Si apud*, D. depositi: & l. ult. C. Si tutor vel curat. ut docet Glossa in cap. *Si quis*, verb. *Alienata*, de reb. Eccles. alien.

VII. Denique sciendum, contra rei Ecclesiæ alienationem sufficere ut impediatur, vel ut facta revocetur, oppositionem etiam unius solius de Capitulo, contra communem reliquorum consensum, d. cap. *Si quis*, de reb. Eccles. alien. Etenim in re communi potior est conditio prohibentis, c. *In re communi*, de reg. jur. in 6.

CAPUT XXXI.

De celebratione Festorum.

I. ADDISCIMUS ex capite 1. & cap. *Conquestus*, de feriis, opera Dominicis, festisque diebus prohibita, duplicis esse generis, scilicet servilia & mechanica, ad quæ nulla competit necessitas, vel quæ rationabili dispensatione non justificantur. Ex illis etiam quæ neque servilia, neque mechanica sunt prohibentur juramenta publica, acta pariter Notariorum publica (exceptis tamen conventionum connubialium actis, & ultimarum voluntatum.) Vetantur insuper omnes judiciarii processus & strepitus forenses. Verumtamen privata studia & privatæ scripturæ, quamvis dirigantur ut præparatoriæ ad causas forenses, nullatenus diebus sacris prohibentur. Hæc enim neque servilia opera sunt, neque acta publica, neque strepitum judicialem præ se ferunt ullum. Merces verò quæ pro ejusmodi scriptionibus exsolvitur,

vitur, cùm fit operi debita nullatenus servili, non potest esse vilis, sed potiùs honoraria.

II. Artificum delineationes in charta, quales sunt architectorum, pictorum, sculptorum, acupictorum, fabrorum lignariorum, nullatenus serviles censeri debent, quia sunt magis ingenii quàm corporis operationes: ideoque studii loco censentur, modò in charta sola exarcitur; ideoque sacris diebus fieri non vetantur. Soto lib. 2. de justitia, quæst. 4. art. 4. Navarra cap. 13, num. 12. Toletus lib. 4. cap. 24. num. 7.

III. Necessitas quoque, sive publica, sive privata, remoto quoad fieri potest scandalo, facit licita diebus festis opera servilia, cap. *Licet*, cap. *Conquestus*, in fine, de feriis.

IV. Concilium Aurelianense tertium nationale viginti & sex Episcoporum, habitum sub Vigilio Papa, regnante Childeberto, anno Domini 540. recenset quatuor species operum etiam servilium, quæ diebus etiam Dominicis licita declarat. 1. Aurigarum. 2. Coquorum & Pistorum. 3. Famulorum domum adornantium. 4. Eorum qui corpora hominum adornant. Ejus verba hæc sunt can. 2. *Quia persuasum est populo, die Dominico agi cum caballis, aut bobus, aut vehiculis itinera non debere, neque nullam rem ad victum preparare, vel ad nitorem domus, vel hominis pertinentem ullatenus exercere, quæ res ad Judaïcam magis quàm ad Christianam observantiam pertinere probatur: Statuimus ut die Dominico quod antè fieri licuit liceat. De opere autem rurali censuimus admittendum.* Adeò periculosum judicabant Sancti Antistites hominum conscientias peccatis implicare per duriores & rigidiores præceptiones, atque doctrinas, quibus rudis populus per alienas persuasiones fuerat imbutus.

V. Observa post Sanctum Antoninum 2. p. tit. 9. cap. 7. §. 5. vers. *Item viatores*, & Suarez de Religione lib. 2. cap. 27. itinerationem, sive pedibus, sive jumento, sive vehiculo, sive remigio fiat, non esse absolutè diebus Dominicis aut festis prohibitam, sed solùm ratione accidentium, aut circumstantiarum quarumdam, ut si absque necessitate auditio Missæ omitteretur, aut bestiæ onustæ, vel currus onerati agerentur, ac servilia munia in onerando & exonerando impenderentur. Sed licere festis diebus itinerari, bestias onere solutas, vel currus vacuos agere, equites, aut curru vectos comitari, eosque qui lecticâ, aut vehiculo, aut navigio deferuntur, juvare; lecticam mulis, & vehicula navigiis superimponere ad trajiciendum amnem aut mare, onera ad itineris usum necessaria bestiarum dorso imponere, atque levare. Addit his Suarez lectum Domini alicujus transmigrantis, si itinerando in hospitiis commodum non esset reperturus. Muliones quoque, & quoscumque currus oneratos agentes, dummmodò primò profectionis die non festo iter ingressi fuerint, si postquam itinere provecti sunt, dies Dominicus, aut festus occurrat, non teneri subsistere, quòd eis magno damno & jacturæ foret; sed iter antea cœptum cum mulis & curribus onustis prosequi, modò Sacrum audire curent diligenter; adeo ut postquam prima discessio licita fuit ob diem non festum, sit quoque itineris prosequutio in hujusmodi licita, occurrente Festo: tum ob publicam necessitatem, quia interest Reipublicæ ne frugum, piscium atque mercium comportatio retardetur: tum etiam ad grave incommodum mulionum & aurigarum evitandum, qui ob quietis impensas jacturam incurrerent, ut non valentes arte, laboreque suo victitare, præsertim si plura Festa, Dominicæque dies sequerentur, necesse esset cum publico, privatorumque gravi damno prorsus ad hujusmod

Dd comport-

comportationibus desistere. Hæc Suarez authoritatibus confirmat sapientissimorum Casuistarum, Cajetani, Angeli, Rosellæ, Navarri, quibus adde Sanctum Antoninum loco suprà laudato, cujus hæc sunt verba: *Item vectores, tum alimentorum, tum personarum ad loca remota, cùm aliàs non possent sine gravi incommodo vitam transigere, creduntur exempti die Festo.*

*CAPUT XXXII.

Nonnulla de Divinis Officiis recitandis, & audienda Missa.

I. DEUM nobis exemplar esse vitæ activæ sex hebdomadæ diebus, quibus mundum fabricavit; septimo autem quo ab opere creationis requievit, formam nobis & exemplum contemplativæ perhibuisse, docet Philo Judæus in suo de Decalogo tractatu, ut sive laborantes, sive quiescentes Deum imitari studeamus, diemque septimum, quem Mundi Opifex cultui suo consecravit, religiosè sacris precibus & meditationibus sanctis impendamus. Transacta verò veteris Legis nocte, atque illucescente novæ per Christum gratiæ luce, successit in locum Sabbathi subsequens feria, quæ in Evangelio nominatur prima Sabbathi, & in Apocalypsi dies Dominica, quâ Christianis ab omni opere servili feriandum est, & sacris orationibus incumbendum, præsertim autem sacrosancto Sacrificio attendendum.

II. Obligatio de audienda devotè Missa diebus Dominicis, aliisque occurrentibus per annum festis, habetur de consecrat. dist. 1. cap. *Missas*, quæ duplex ab omnibus Christianis exigit officium, ut scilicet nisi ægritudine, aliove necessario impedimento distineantur, corpore intersint, & animo intenti sint, id est ne homo aliò divagetur voluntaria mentis distractione.

III. Quæritur utrum Missæ auditioni satisfaciat, qui simul obligationi satisfacit Divini Officii recitandi, vel injunctæ à Confessario pœnitentiæ precibus? Et quamvis negativam tueantur Sylvester & Angelus, longè tamen probabiliùs affirmant Toletus lib. 6. cap. 6. & quos allegat Authores, Adrianus, Medina, Cajetanus, Navarra, Sotus, Rosella, Armilla: item Suarez, Azorius, Lopez, Bonacina de Sacram. Euchar. disp. 4. quæst. ult. num. 25. Graffius, Henriquez, Filliucius. Ratioque in promptu est, quia hic reperitur & corporis & animi præsentia, quæ ad Missam exigitur, quoties per devotas preces mens ad Deum erigitur, ut fit in recitatione satisfactoriæ pœnitentiæ vel Divini Officii, cùm ad utramque obligationem una eademque attentio possit sufficere. Hoc idem pariter docent Adrianus tract. de satisfactione, quæst. 7. Medina tract. 2. de pœnit. injuncta, & Toletus lib. 6. cap. 6. num. 4.

IV. Quæritur etiam, utrum Missæ audiendæ præcepto satisfaciat qui tempore celebrationis Missæ peccata sua confitetur sacramentaliter? Negativa pars mihi omninò placet cum Suarez & Azorio, quos sequitur Bonacina retractans suam pristinam opinionem affirmativam tract. de Sacram. Euchar. disput. 4. quæst. ult. puncto 11. num. 26. Ratio est, quia quamvis Confessio sacramentalis sit actus religiosus, tamen talis actus cum colloquiis quæ fiunt inter Sacerdotem & pœnitentem ad explorandas peccatorum circumstantias, aliam exigit attentionem quàm quæ in Missa requiritur;

ritur; attentio enim quam Missa requirit, debet esse per modum orationis, qualis non adest in perscrutandis culparum momentis & circumstantiis, & in dialogismis intervenientibus inter pœnitentem & Confessarium, & in prolixis narrationibus jurgiorum.

V. Quæritur tandem an satisfaciat qui duas Missæ medietates à duobus Sacerdotibus audiit, ut si Ecclesiam ingressus inchoatâ jam Missâ, consecrationi, & iis quæ subsequuntur interfuit, deinde sequentem Missam usque ad consecrationem audit & discedit? Satisfacere affirmant Major, Navarra, Soto: hæret Toletus super non servato partium Missæ ordine,& super diversitate Sacerdotum,non quidem secundùm speciem,sed secundùm individuum: quæ diversitas cùm sit merè accidentaria,non videtur impedire adimpletionem præcepti, ut contingere etiam posset in Missa inchoata ab uno Sacerdote,qui provectus usque ad Canonem incidit in deliquium, aut moritur, quæ unum & idem sacrificium constituit cum prosequutione quæ per succedentem alterum Sacerdotem fit, à quo Sacrum inchoatum perficitur. Nec dubium est quin is qui utrique parti sub duobus Sacerdotibus interfuit, audiendæ Missæ præcepto satisfaciat. Quapropter ipse Toletus opinionem illam Majoris, Navarræ & Soti,quos allegavit, judicat esse probabilem. Bonacina verò n.13. cum aliis quos ibi citat Authoribus hunc scrupulum aufert.

VI. Satisfaciunt pariter qui Sacro inservientes discedunt ut deferant thus, vinum, aquam, hostiam, candelas, vel quid simile. Toletus loco cit. & alii.

VII. Disceptatur inter Summistas, quænam pars Missæ omissa pertingat usque ad mortale peccatum? Et quanquam diversi diversa sentiant, communior tamen & probabilior sententia est docentium, omissionem auditionis à principio usque ad Epistolam exclusivè, non esse partem notabilem; sed si ipsa quoque omittatur Epistola, neque ulla excuset necessitas, materiam esse mortalis delicti. Ita censent Tabiena, Navarrus,Suarez, Graffius,Henriquez, aliique quos citant & sequuntur Toletus. lib.6.cap.7.num.4.& Bonacina dicta disput.4. quæst. ult. puncto 11. num.16. Nonnulli tamen cum Sà & Bartholomeo ab Angelo, materiam notabilem non ponunt nisi ab Initio Evangelii.

VIII. De privata Missæ celebratione temporibus Officiorum Chori, Panormitanus in cap. *Cùm olim* de sent.& re judic.num.6.Azorius part.2.lib.3.cap.11.q.19. Augustinus Barbosa ad Concil. Trid. sess. 24. cap.12.num.57.Bonacina tract. de his quæ ad Divini Officii recitat.pertin.disp.2.q.5.punct.3 §.4. n.1.Riccius in Prax. distrib.decis.492.n.2. ubi etiam allegat decretum Sacræ Congreg. Cardinalium, aliique Canonum periti docent unanimes,Canonicum celebrando Missam in Ecclesia propria lucrari non posse distributiones ejus Officii quod tunc in Choro canitur, nisi hoc fiat ex rationabili causa approbata à Præfecto, putà ob supervenientem advenarum Processionem, aut sublimis dignitatis personam. Et perniciosi quidem exempli foret, si laborantibus in Choro destinata stipendia, prætextû Missæ quæ in aliam horam remitti posset, aliò transferre fas esset, cum publici cantus diminutione, propter quem distributiones diariæ sunt institutæ.

IX. Præcipit verò Clericis Officio Divino astrictis Concilium IV. Lateranense Generale,sub obligatione sanctæ obedientiæ, *ut Divinum Officium nocturnum pariter & diurnum quantum eis Deus dederit, studiosè celebrent pariter & devotè.* Ita cap. *Dolentes,* de celebr. Miss. Devotio porrò nulla est sine animi attentione: frustra verò quis opposuerit Ecclesiam nihil percipere de internis; quandocumque enim exterior præcipitur actus secum involvens actum aut dispositionem interiorem, illa interior actio

eodem præcepto continetur. Atque ita dum mandatur recitatio Divini Officii, non aliter mandatur quàm ut actus religiosus, seu oratio in Deum directa. Similiter lex annuæ confessionis obligationem complectitur actuum internorum pœnitentiæ, sine quibus sacrilega esset ejusmodi apud Sacerdotem confessio. Præterea dum jubet conferri aliquod Sacramentum, intendit ut minister necessariam adhibeat animi intentionem, exeratque actum humanum ac liberum, non autem elusorium aut belluinum, qualis esse posset hominis ebrii, aut amentis vel impii, prorsusque ab Ecclesiæ intentione alieni.

X. Triplex distingui solet intentio, scilicet actualis, quâ reipsa mens cogitat eodem momento quo actus producitur externus: virtualis, quâ homo liberè actum exerit exteriorem in virtute deliberationis quæ præcessit, ut cùm quis ex vi præcedentis decreti proficiscendi Massiliam itineri se accinxit, etsi proficiscendo in alias res distrahatur, neque de Massilia cogitet: & habitualis, quâ homo ex habitu repetitis actibus aut aliter acquisito aliquid agit. Habitualis attentio neque humana verè est, neque rationem sequitur, neque sufficit ad ullum Officium: ut si quis ex habitu pridem acquisito ebrius aut mente captus baptizaret, aut si noctambulus dormiens aliquid de Canonicis Horis recitaret. Actualis autem aut virtualis, sive attentio, sive intentio, sufficere seorsim, ac singulæ possunt sive ad Sacramentorum, sive ad Officiorum & Orationum Divinarum ministerium. Actualis attentio habetur si quis actu exercito advertat ad verba ipsa, vel sensum & intelligentiam verborum, vel ad Deum ipsum aut ad Divina Mysteria. Virtualis attentio ea est, quæ ex ea, quæ paulò antè præcessit, deliberatione actuali movetur, tametsi cogitatio illa actualis interrupta mox fuerit superveniente indeliberata distractione animi ac divagatione mentis. Hoc enim commune habent agentia naturalia cum moralibus causis, ut operentur non solùm immediatione, ut vocant, suppositi; ut quum ignis agit in lignum sibi conjunctum mutuo contactu: sed etiam immediatione virtutis, ut si quis lignum haud procul distans calefaciat, aut si stupas consumat modico intervallo distantes. Ita etiam causæ morales suam promovent virtutem ad aliquos distantes effectus; sed tamen limitatam habent suæ activitatis circumferentiam, ut neque ignis in remotiora subjecta quidquam possit operari, neque expressa intentio animi pertingere queat multiplices, aut nimium diuturnas remotasque interruptiones & intercapadines: quas animadvertens quisquis Orationi vacare studet pristinam debet intentionem revocare, ne hac indignantis Dei voce notetur: ***Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.***

XI. Istud quoque tenendum, eos qui sunt simul Canonici & Consiliarii Curiæ Parlamenti, dum Curiæ intersunt jurisdictione fungentes, potiri quidem suarum fructibus Præbendarum, sed privari distributionibus quæ solis reservantur Clericis qui Divinis intersunt Officiis. Verumtamen temporibus quibus vacat Curia, possunt Regii Consiliarii canendo in Choro distributiones lucrari. Ad hæc confirmanda jura multa congerunt Supremæ Parisiensis Curiæ judicia Louetus ejusque Scholiastes Brodeus lit. *C*, n. 24. Simile quid observatur circa Regiæ Capellæ Cantores, qui postquam servitii sui vices compleverint, ejusque scriptam attestationem retulerint, nisi quamprimùm ad Ecclesiarum residentiam, quarum Præbendas possident revertantur, amittunt illarum fructus, quibus tamen potiebantur quandiu præfixis sibi vicibus Regiæ Capellæ inservierunt, juxta Edictum Melodunense anni 1580. Regia Capella Regem quocumque ierit sequitur. Sancta verò Capella Parisiis affixa est.]

LIBER

LIBER TERTIUS,

In quo agitur de Sacramentis.

CAPUT PRIMUM.

De Sacramentis generatim.

Quod sapientissimè docet S. Dionysius lib. de Divinis Nominibus, cap. 4. Dei bonitatem atque in res à se creatas dilectionem circulum efficere admirabilem, dum extra se suam in nos effundit beneficentiam, nosque mirificæ bonitatis suavibus illecebris, quasi hamo illaqueatos trahit ad se in funiculis Adam, in vinculis charitatis, ut loquitur Propheta, pellicit ad se ipsum, qui est rerum omnium principium & finis, ut ab ipso profecti per creationem, ad ipsum regrediamur per amorem & gratiam, atque in ipso æternum conquiescamus, qui finis noster est, summumque bonum & felicitas consummata: id experimento in Divinis comprobatur Sacramentis, quorum Deus author est & institutor; per hæc enim ut sanctitatis instrumenta Deus omnipotens suum in nos Spiritum effundit, quo veluti nexu nos ad se pellicit, sibique tam feliciter copulat, ut cum eo (juxta Apostolicum testimonium) unus idemque spiritus efficiamur. *Qui enim adhæret Deo, unus spiritus est.* Idemque Apostolus alio loco dicit: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.* Itaque non modò per aliquam virtutem aut habitum creatum Deo conjungimur, sed insuper eodem ipso Spiritu Sancto, quo Divinæ inter se Personæ ab æterno copulantur. Sicque impletur in nobis illa Christi pro nobis ad Patrem deprecatio: *Ut sicut tu Pater in me, & ego in te; ita & ipsi in nobis unum sint*, Joan. 17. Ibidemque: *Ego charitatem quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut & nos unum sumus: ego in eis & tu in me, ut sint consummati in unum.* Omnia ista felicissimè complentur in nobis, ut admonet S. Augustinus tract. 111. in Joan. in fine, quatenus membra Christi efficimur, unumque cum ipso corpus constituimur: sic enim Sancto Christi Spiritu quasi membra Christi

vegetamur ac vivimus, ut nos edocet Apostolus Gal. 4. *Quoniam autem estis filii, misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra, clamantem Abba Pater.* Hoc tamen subest discrimen, quia Christus Jesus verè Filius Dei est naturalis in sua etiam humanitate, quatenus in solo Verbo subsistit, ut adversùs Elipandi Urgelitani errorem definivit Ecclesia: Nos verò per Spiritus Sancti gratiam, atque ipsummet in nobis inhabitantem Spiritum Christi, promovemur in filiorum Dei adoptivorum dignitatem & conditionem.

II. Hoc enim omnibus novæ Legis Sacramentis commune est, ut vel suscipientes justificent, quod proprium existit Sacramentorum Baptismi & Pœnitentiæ, vel jam præexistentem gratiam novo adaugeant incremento, quod ad cætera pertinent Sacramenta. Istam inconcussam veritatem Sacræ nos Literæ docent. De Baptismo enim legimus Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.* Et Ephesior. 5. *Emundans eam* (Ecclesiam) *lavacro aquæ in verbo vitæ.* de Confirmatione verò, Act. 8. *Cum vidisset autem Simon, quod per impositionem manus daretur Spiritus Sanctus.* De Eucharistia, Joan. 6. *Qui manducat me vivet propter me.* De Pœnitentia, Joan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* De Extrema-Unctione, Jacobi 5. *Et si in peccatis fuerit, remittentur ei.* De Ordine, 1. Thimoth. 4. *Ut resuscites gratiam quæ data est tibi cum impositione manuum Presbyterii.* De Matrimonio denique. Ephes. 5. *Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo & in Ecclesia.*

III. Eadem nobis prisci Ecclesiæ Doctores tradidere. In primis Tertullianus lib. de resurr. carnis: *Caro abluitur, ut anima emaculetur. Caro ungitur, ut anima consecretur. Caro signatur, ut anima muniatur. Caro manûs impositione adumbratur, ut anima Spiritu illuminetur. Caro corpore Christi & sanguine vescitur, ut anima de Deo saginetur.* S. Ambrosius lib. 1. de Sacram. cap. 5. exponit ablutionem Naaman in Jordane, per quam à lepra mundatus est, præfigurasse animarum à peccatis emundationem, quam efficiunt Ecclesiæ Sacramenta. Idemque significatum ait per Spiritus Sancti descensum in specie columbæ, quando Jesus in Jordanem descendit baptizandus. Idem lib. 2. de Sacram. cap. 2. confert cum gratia Sacramentorum sanationem unius hominis infirmi, qui prior descendebat in piscinam; & subjungit: *Quantò major est gratia Ecclesiæ, in qua omnes salvantur quicumque descendunt.* S. Augustinus tract. 80. in Joan. in illa Christi verba, *Jam vos mundi estis propter verbum quod locutus sum vobis*, hæc tradit: *Quare non ait, Mundi estis propter Baptismum, quo loti estis; sed ait, Propter verbum, quod loquutus sum vobis? Nisi quia & in aqua verbum mundat: Detrahe verbum, & quid est aqua, nisi aqua? Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum. Unde ista tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo? non quia dicitur, sed quia creditur; nam & in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens.*

IV. Neque verò requirit eo loco Augustinus, ut necessariò adhibeatur à Sacramenti ministro aliqua elementaris substantia, cui verba Sacramentum consummantia applicentur. Etsi enim hoc ipsum in aliquibus, ut in Baptismo, requiratur, non tamen in omnibus Sacramentis. Sed omnia & singula Sacramenta id requirunt, ut constituatur in eis pro materia aliquid sensibile, cujus significatio sacramentalis determinetur, sive quibusdam verbis, sive alia quapiam re sensibili, quæ verborum loco sit, & formæ vicem teneat, cujusmodi sunt in Pœnitentiæ Sacramento pœnitentis actus, qui locum tenent materiæ: & in Matrimonio signa consensus, quæ sunt loco formæ. Ita exponit hanc Augustini sententiam, S. Thomas 3. p. quæst. 84. art. 1.

V. Sacra-

V. Sacramenta omnia consistunt in communi genere signi. Signum definit S. Augustinus lib. 2. de doctr. Christ. cap. 2. rem quæ præter speciem quam ingerit sensibus, aliquid aliud facit in cognitionem venire. Sic fumus dum se oculis prodit, deducit animum in latentis ignis cognitionem. Cùm verò Sacramenta non sint naturalia signa, qualis est fumus respectu ignis, sed ex instituto Christi, propterea exigunt aliquam similitudinem externi signi cum operatione interna, quam significant. Qua ex causa idem Augustinus epist. 23. ad Bonifacium, ait: *Si Sacramenta quandam similitudinem earum rerum, quarum Sacramenta sunt, non haberent, omninò Sacramenta non essent.* Sic per aquam ablutio similitudinem refert ablutionis peccatorum, quam Baptismus operatur. Ideóque à Patribus Græcis Sacramenta vocari solent ἀντίτυπα, eo quòd similis sint speciei ac formæ cum re quam significant.

VI. neque solùm gratiam interiùs productam significant, sed eandem ipsam producunt Sacramenta novæ Legis Gratiæ: quippe quæ id habent, ut sint gratiæ practica, ejusque sub genere instrumenti operativa. Quod sanè non semper verificatur secundùm actum, sed secundùm aptitudinem; ut si quis Baptismum suscipiat cum affectu, aut intentione peccati mortalis, id Sacramentum non producit pro eo tempore gratiam, ob suscipientis incapacitatem, & pravæ voluntatis obicem; sed satis est ad Sacramenti rationem, quod ex se habeat aptitudinem gratiæ productivam, quam si non producat, id contingit per accidens ex opposito obice. Ex hactenus disputatis colligitur ista Sacramenti definitio, ut sit Signum gratiæ sensibile ad nostram sanctificationem divinitus institutum.

VII. Hoc denique memoriâ tenendum est, ad cujuslibet essentiam Sacramenti tria exigi, materiam, & formam, & ministri operationem hoc facere intendentis, quod in simili facere consuevit Ecclesia: quorum trium si vel unum desit, nequaquam erit Sacramentum. Hæc docet ac definit Florentina Synodus in Decreto Unionis.

CAPUT II.

De Baptismo.

I. TRIA Sacramenta characterem indelebilem in anima imprimunt, ideóque nunquam iterari possunt, scilicet Baptismus, Confirmatio & Ordo. Sic enim sanxit Concilium Trident. sess. 7. de Sacramentis in genere, can. 9. *Si quis dixerit in tribus Sacramentis, Baptismo, Confirmatione & Ordine, non imprimi characterem in anima, hoc est signum quoddam spirituale & indelebile, unde ea iterari non possunt, anathema sit.*

II. Triplex recensetur Baptismi genus. Primum aquæ, qui solus ad Sacramentum pertinet. Secundum flaminis ac spiritus, qui est perfectus à Deo ipso infusus amor Dei, aut perfecta, & à Spiritu Sancto excitata contritio cordis. Tertium est sanguinis ac martyrii, qualis fuit sanctæ Emerentianæ, sancti Genesii & aliorum Martyrum, quos aquæ Baptismus non abluerat. Horum enim singula Baptismata possunt

possunt ad salutem æternam sufficere, can. *Baptismi vicem*, de consecrat. dist. 4. modò contineant Baptismi Sacramentum in voto.

III. Quando probabiliter dubitatur, an fuerit aliquis baptizatus, hic erit sub ista conditione baptizandus: *Si baptizatus es, ego non te baptizo; si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris, &c.* cap. 2. de Baptismo.

IV. Quamvis forma Baptismi, aut aliorum Sacramentorum non ad Grammatices amussim ex balbutie aut imperitia linguæ, alióve ex casu pronunciaretur, si tamen servetur juxta communem intelligentiam verborum sensus & significatio, non ideo minùs erit validum Sacramentum, neque quidquam debet iterari. Idcircò in can. *Retulerunt*, de consecrat. dist. 4. declaratur validus Baptismus, in quo fuerat ita pronunciatum: *Ego te baptizo in nomine Patrias, & Filias, & Spirituas sanctas.* Proclivius tamen est ut irrita sit forma Sacramenti, si verborum immutatio contingat in ipso initio vel medio, quàm in fine dictionis, ut si diceretur, *In nomine Matris & Milii, & Miritus Mancti*; quia in fine non immutatur verbi substantia, sed casus; atque ita immutatio ista solùm est accidentaria, nec substantialis, juxta S. Thomam 3. p. q. 60. art. 7. ad 3.

V. Effectus Baptismi quinque recensentur: 1. Gratia sanctificans cum donis Spiritus Sancti, & virtutibus infusis ac supernaturalibus. 2. Remissio omnis culpæ, & originalis, & actualis quoad adultos suscipientes. 3. Remissio totius pœnæ quoad futuram vitam, & temporalis quæ luenda esset in purgatorio, & æternæ quæ in inferno. 4. Caracteris in anima impressio. 5. Subjectio sub Ecclesiæ potestate, ad quam Baptismus quasi janua introducit.

VI. In adultis Baptizandis prærequiritur fides ad hujus Sacramenti gratiam suscipiendam, necnon voluntas Baptismi suscipiendi: item dolor de peccatis cum proposito futuræ emendationis, juxta illud Act. 2. vers. 38. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrùm.* Aitque Augustinus lib. de vera & falsa pœnit. cap. 18. *Baptismus sine pœnitentia nunquam profuit ei qui spontaneè peccavit.*

VII. Dispositioni ad Baptismum necessariæ opponitur fictio, ut idem docet Augustinus. Sicut autem dispositionum ad Baptismum quædam necessariæ sunt ad valorem Sacramenti, ut est in adultis voluntas suscipiendi Baptismum; aliæ ad effectum dumtaxat & gratiam Sacramenti, ut fides, & pœnitentia: similiter fictionum aliquæ impediunt ipsam Baptismi substantiam, aliorumque Sacramentorum, ut quum aliquis ex sola dissimulatione & sine intentione interna abluitur; aliæ validitati Sacramenti minimè obsistunt, sed quibusdam ejus effectibus, ut gratiæ, remissioni peccatorum, debitæque eis pœnæ; sed non caracteri, aut sub Ecclesia subjectioni. Attamen cum primùm fictio ista desinet persequentem veramque pœnitentiam, tum demùm, ut docet S. Augustinus lib. 1. de Baptismo, cap. 12. effectus omnes Sacramenti qui fuerant in suspenso, resultabunt & de novo producentur. Hoc fictionis genus consistit in defectu pœnitentiæ, aut in affectu ad aliquod lethale peccatum.

VIII. Disputat idem Sanctus Doctor de fictione, lib. 1. de Baptismo contra Donatistas, cap. 11. 12. & 13. occasione objectionis Donatistarum quærentium, an per Baptismum ab ipsis Donatistis collatum remitterentur peccata: & Spiritus Sanctus daretur, an non? Si enim remittantur peccata: ergo in schismate Donatistarum fit peccatorum remissio, & confertur Spiritus Sanctus; quæ res arguit veram

veram esse penes Donatistas fidem & Christi Ecclesiam. At si non remittuntur peccata per Donatistarum Baptismum: ergo denuò baptizandi sunt à Catholicis quotquot à Donatistis baptizati ad unitatem redeunt Catholicæ Ecclesiæ. Hoc argumentum dissolvit Augustinus cap. 12. hac responsione: Valere quidem in Donatistarum schismate collatum Baptismum, non tamen salutem operari quo tempore confertur, sed tunc primùm duntaxat, quando sic baptizatus ad pœnitentiam & unionem Ecclesiæ Catholicæ convertetur.

IX. Utrum verò aliorum à Baptismo Sacramentorum, absque debita dispositione, atque indignè susceptorum gratia reviviscat, disputant Scholastici Theologi, atque in varias discinduntur opiniones, aliis hoc soli Baptismo proprium asserentibus ob summam ejus necessitatem, quæ aliunde reparari non possit; alii hoc extendunt ad alia duo Sacramenta quæ characterem insignunt, neque possunt iterari; alii denique id omnibus Sacramentis astruunt esse commune: ipseque S. Thomas diversis locis diversa & opposita docet; quæ causa est ut in quæstione ista discipuli ejus inter sese dissentiant. Hoc unum à cunctis citra exceptionem Catholicis asseritur, indignè suscepti Baptismi gratiam reviviscere per subsequentem pœnitentiam: in cæteris verò Sacramentis nihil de hac re indubitatum referri, sed omnia niti conjecturis & rationibus ambiguis.

X. Non modò collatus ab hæretico Baptismus valet, neque permittitur iterari, juxta editam à Sancto Stephano Pontifice & Martyre definitionem adversùm aliquot Africana Concilia, ipsosque sanctos Episcopos Cyprianum Carthaginensem, Dionysium Alexandrinum, & Firmilianum Cæsareensem ex Cappadocia, qui oppositum dogma tuebantur: sed valet etiam Baptismus à non baptizato quovis homine, etiam Judæo vel Pagano collatus, dum habuerit intentionem id faciendi quod facit Ecclesia. Sanè quæstionem istam de ministro Baptismi non baptizato ac infideli seriùs dijudicavit Ecclesia, neque hac de re quidquam asserere ausus fuit Sanctus Augustinus, sic dicens lib. 2. contra epist. Parmeniani, cap. 13. *Et hæc quidem alia quæstio est, utrum & ab his, qui nunquam fuerunt Christiani, possit Baptismus dari: nec aliquid temerè inde affirmandum est sine authoritate tanti Concilii, quantum tanta rei sufficit. De iis verò qui ab Ecclesiæ unitate separati sunt, nulla jam quæstio est, quin & habeant, & dare possint.* Hactenus Sanctus Doctor. Cæterùm quæstio hæc ipsa postmodùm soluta fuit à Nicolao I. Pontifice, cap. 204. responsionis ad consulta Bulgarorum; valere scilicet Baptismum ab infideli non baptizato datum, qui cætera adhibuerit quæ sunt necessaria, ut refertur de consecrat. dist. 4. can. *A quodam Judæo.* Quod idem ante Nicolaum definiverat Concilium Compendiense Articulo 9. anno Christi 757.

XI. Id quod superiore Art. 3. dixit de dubio facti, an aliquis fuerit baptizatus, extendi potest ad reliqua Sacramenta, & ad Ecclesiarum consecrationes, de quibus ambigitur. Sic enim decernit Concilium Carthaginense V. can. 6. itemque Africanum generale: *Si de facto Baptismi, Confirmationis, Consecrationis dubitetur, nec possit ulla probatio inquisitione facta succurrere, perinde agendum est ac si nihil horum factum fuisset.* Citatur à Gratiano in can. *Placuit, de infantibus*, dist. 1. de consecr. Concilium pariter Quinisextum in can. 88. necnon Meldense can. 8. ut habetur can. *Ecclesiæ*, de consecrat. dist. 4. eadem tradunt: Sanctus item Leo Magnus epist. 35. ad Leonem Ravennatem, cap. 1. eadem sancit, & allegatur can. *Cum itaque*, de consecrat. dist. 4. Sanctus Gregorius lib. 12. epist. 31. ad Felicem Episcopum Siciliæ, circa med. ita scribit: *De dedicationum verò Ecclesiarum dubitatione,*

 super

super qua inter catera nos consuluistis, hoc vos ritè tenere debetis, quod nos ab Antecessoribus nostris traditum accepimus, id est quoties tam de Baptismo aliquorum, vel de Confirmatione, quàm de Ecclesiarum consecratione dubitatio habetur, & nec scriptis, nec testibus certa ratio habetur, utrum baptizati, vel confirmati, sive Ecclesia consecrata sint, ut baptizentur tales, vel confirmentur, atque Ecclesia canonicè dedicentur, ne talis dubitatio Fidelibus ruina fiat: quoniam non monstratur iteratum, quod certis indiciis non ostenditur ritè peractum. Eòdem spectant can. *Solennitates*, de consecr. dist. 1. & can. *Presbyteri*, dist. 68.

CAPUT III.

De Confirmationis Sacramento.

I. Quid conferat Confirmationis Sacramentum, tradit Pontifex Melchiades can. *Spiritus Sanctus*, de consecr. dist 5. *Spiritus Sanctus, qui super aquas Baptismi salutifero descendit illapsu, in Fonte plenitudinem tradit ad innocentiam, in Confirmatione augmentum præstat ad gratiam. Et quia in hoc mundo tota atate victuris, inter invisibiles hostes & pericula gradiendum est, in Baptismo regeneramur ad vitam, post Baptismum confirmamur ad pugnam: in Baptismo abluimur, post Baptismum roboramur.* Id commune inter se habent Ecclesiæ Sacramenta, ut dignè suscipientibus gratiam conferant habitualem, & prætereà convenientibus occasionibus & temporibus gratias quasdam actuales, sive specialia quædam auxilia ad peculiares singulorum Sacramentorum fines pertinentia, quæ dici solent gratiæ Sacramentales, cujusmodi sunt in Confirmatione prævenientia quædam, & concomitantia auxilia ad Christi fidem constanter profitendam; idque significatur per sacri unctionem Chrismatis ex oleo balsamoque compositi, quasi quæ luctatores corroboret, & cor hominis ad pugnam animet atque confortet.

II. In canone *Ut jejuni*, de consecr. dist. 5. præscribitur, ut jejuni accedant qui sunt confirmandi, & admoneantur ut priùs confiteantur delicta. Neutrum tamen est absolutè necessarium; consuetudo enim passim invaluit ut differatur hoc Sacramentum post horas pomeridianas, atque etiam post vespertinam horam. Et prætereà ille sufficienter est dispositus, qui nullius est sibi conscius mortalis culpæ; atque ubi conscius esset mortalis culpæ, sufficere potest si conteratur, quia de sola perceptione venerabilis Eucharistiæ præcipitur confessionem præmitti. Concil. Trident. sess. 13. cap. 7. Ideoque d. can. *Ut jejuni*, non præcipit confessionem confirmandis, sed solùm ait esse monendos ad confessionem.

III. Jubet can. *Non plures*, 101. de consecr. dist. 4. ut unicus sit susceptor confirmati, seu vir, seu mulier. Et can. *In baptismate* 102. ibid. statuit, ut nemo suscipiat confirmandum, nisi sit ipse confirmatus. Et contrahitur à suscipiente in Confirmatione spiritualis cognatio, quæ potest esse matrimonii contrahendi impedimentum dirimens.

IV. Ordinarius Confirmationis minister est solus Episcopus, can. *De his verò*, & can. *Manus quoque*, de consecr. dist. 5. Sic definit Concilium Trident. sess. 7. de Confirm.

Confirm. can 3. Probatur Act. 8. ubi ad Samaritanos dudum baptizatos mitti quosdam de Apostolis oportuit, qui baptizatis per manuum impositionem Spiritum Sanctum conferrent. Attamen simplex Sacerdos ex magna & urgente causa cum Summi Pontificis immediata delegatione conjuncta potest fieri Confirmationis minister extraordinarius: Sanctusque Pontifex Gregorius Magnus lib. 3. epist. 26. hanc permisit potestatem Presbyteris Sardiniæ: & habetur in can. *Pervenit*, dist. 95. In Decreto quoque Eugenii IV. quod est ad finem Concilii Florentini, habetur posse aliquando per Summi Pontificis dispensationem, cum rationabili & urgente causa, simplicem Sacerdotem chrismate ab Episcopo consecrato administrare hoc Sacramentum. Idem docet S. Thomas. Allegantur ad hoc ipsum antiqui Commentatoris, sub nomine Sancti Ambrosii, verba ista in cap. 4. ad Ephes. *Apud Ægyptios consirmant Presbyteri, si non sit Episcopus.* Quidam tamen explicant hunc locum de ceremoniali Chrismatione quæ Baptismo solet adhiberi.

V. Sciendum est enim, non licuisse olim simplici Sacerdoti quemquam linire chrismate, imò neque baptizare, nisi jubente, aut procul absente Episcopo, & aliqua urgente necessitate: apertéque ait can. *Omni tempore* 24. de consecrat. dist. 4. *Presbyter verò præsente Episcopo non signet infantes, nisi ei fuerit ab Episcopo præceptum: nec liceat Presbytero prius Episcopo intrare in Baptisterium.* Et Concilium Toletanum primum can. 20. itemque Arausicanum cap. 2. & Innocentius I. epist. 1. § 6. decernunt Presbyteros ex venia Episcopi, aut ex necessitate premente, dum Episcopus abest, posse alios chrismate inungere. Sanctus quoque Leo Papa epist. 88. sub fin. ita dicit: *Sed neque coram Episcopo licet Presbyteris in Baptisterium introire, nec præsente Antistite infantem tingere, aut signare.* Quæ loca omnia intelligenda sunt non de Confirmationis unctione, sed de unctione baptizatorum, qui consignandi erant adhibitâ chrismatis unctione in vertice. Istam enim confirmandi potestatem solus Papa concedere Sacerdoti potest, neque ullatenus potest hoc jus alteri, qui non sit Episcopus, delegare nisi (ut decernit Eugenius Papa IV. in Decreto Unionis) ex rationabili & urgente admodum causa.

VI. Quin etiam ne ipse quidem Papa potestatem habet committendi simplici Sacerdoti Chrismatis sacri confectionem seu consecrationem, sed necessarium est fuisse ab Episcopo confectum Chrisma, quo usurus est Sacerdos ab ipso Papa delegatus ad Confirmationis Sacramentum. Si secus fiat nullum erit Sacramentum. Sanctus enim Papa & Martyr Fabianus tradit, Jesum Christum in ultima cœna docuisse Apostolos ritum Chrismatis conficiendi, eodemque Christi Domini instituto conficiendum ab Episcopis Chrisma esse feriâ quintâ majoris Hebdomadæ. Sanctus prætereà Dionysius in sua Ecclesiastica Hierarchia ritum & confectionem exponens sacri Chrismatis, apertè tradit, esse ab Episcopo consecrandum. Concilium Toletanum I. cap. 20. statuit à solis Episcopis esse Chrisma conficiendum. Prællegatum Eugenii IV. Decretum ea quæ sunt de singulorum Sacramentorum essentia pertractans, ait Confirmationis materiam esse Chrisma ex oleo & balsamo ab Episcopo benedictum. Et subinde monens, fuisse nonnunquam ab Apostolica Sede urgente ex causa dispensatum, ut posset Sacerdos confirmare, eo tamen ipso casu exigit ut adhibeatur Chrisma ab Episcopo Benedictum. Quam Episcopalem Chrismatis consecrationem esse de Confirmationis essentia, asserit S. Thomas 3. p. quæst. 72. art. 3. & cum eo communis Doctorum consensus. Existimant tamen nonnulli, balsami admixtionem non requiri ad hujus Sacramenti essentiam, sed esse tantùm de præcepto, adducti præcipuè authoritate cap. 1. de sacra unct. ubi interrogatus

terrogatus Innocentius Papa III. de illo qui fuerat in Confirmatione non Chrismate, sed oleo solo delibutus, respondet nihil ibi iterandum esse, sed cautè supplendum id quod fuerat incautè prætermissum. Ita censent Cajetanus in d.q.72. Sancti Thomæ, & Navarra Manual. cap.22. num.8.

VII. Formam Confirmationis istam tradit præallegatum Eugenii ad Armenos Decretum: *Signo te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Multorum persuasio est, Apostolum vel ad formam, vel ad effectum Sacramenti hujus allu lere 2. Cor.1. ubi dicit: *Qui autem confirmat nos in Christo vobiscum, & qui unxit nos Deus, & qui signavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.*

VIII. Quæstionem movet S. Thomas d.quæst.72. art 8. utrum debeat hoc Sacramentum omnibus fidelibus conferri? Et affirmativè respondet. 1. Quia Actuum 2. omnes qui erant in eadem cum Apostolis domo accepere Spiritum Sanctum: per eam verò domum Ecclesia significabatur. 2. Quia sicut natura quos generat intendit ad perfectum statum deducere, ita Deus & Ecclesia quos genuerunt per Baptismum, intendunt per Confirmationem ad statum perfectum adducere: quod fit per Confirmationem, attestante Urbano Papa I. can. 1. de consecrat. dist. 5. his verbis: *Omnes fideles per manus impositionem Episcoporum Spiritum sanctum post Baptismũ accipere debent, ut plenè Christiani inveniantur.* Ex multis sanè veterum testimoniis compertum habemus, quoties citra urgentem necessitatem solenniter baptizabantur catechumeni, morem fuisse, ut statim à Baptismo confirmarentur per impositionem manus ab Episcopo; & subinde Sacramento Eucharistiæ communicarent, etiam infantes ipsi recens baptizati, ut ex S. Cypriano liquet in libro de lapsis.

IX. Quâ verò ætate conveniens sit baptizatos confirmari, præstat audire, & sequi monitum Catechismi Romani sic docentis: *Illud etiam observandum est, omnibus quidem post Baptismum Confirmationis Sacramentum posse administrari; sed minus tamen expedire hoc fieri antequam pueri rationis usum habuerint. Quare si duodecimus annus expectandus non videatur, usque ad septimum differre hoc Sacramentum maximè convenit.* Catechismo astipulatur ratio, quia facilè contingit ut plerumque infantes, quin etiam ipsi eorum parentes suscepti hujus Sacramenti recordationem nullam habeant post aliquot annorum decursum, nutentque inter duo pericula, vel non providendi de hoc suscipiendo Sacramento, vel illud per oblivionem iterandi, quod nullatenus fas est iterare. Non enim solent Confirmationes in acta referri, ut solent Baptismi & Matrimonia quia major obstat difficultas in promiscuo multorum confirmandorum concursu.

X. Cùm dicat Concilium Tridentinum sess.23. cap.4. de reform. *Primâ Tonsurâ non initientur qui Confirmationem non susceperint;* quærunt Doctores, an si secus fiat, incurratur mortalis culpa? Et quidem communiter negant de mortali, & concedunt de veniali, quia nullum hîc verbum exprimitur, quo strictum præceptum imponatur. Ita quoque ulteriùs sentiunt, etiam ulteriùs progrediendo ad Ordinum collationes, modò contemptus absit, Navarra cap.22. num.9. Candelabrum Aureum de Confirmatione num 41. Victoria de Sacramento Ordinis num.232. Suarez in 3.p. quæst.72. art.8. disp.38. sect.1. Coninch. de Confirmatione art.8. num.90. & 91.

CAPUT

CAPUT IV.

De venerabili Eucharistiæ Sacramento.

I. EUCHARISTIA duplicem habet rationem, & Sacramenti, & Sacrificii; sed non constituitur sub ratione Sacramenti nisi per Sacrificium: ut enim existat hoc Sacramentum, prærequiritur consecratio ipsa verò consecratio est ipsummet Sacrificium, quo Christus immolatur, ut docet S. Thomas q.83. art.1. Sciendum porrò utrumque, & Sacramentum, & Sacrificium censeri nomine signi externi & sensibilis, diverso tamen respectu: Sacramentum enim est signum gratiæ quam Deus conferr recipienti; Sacrificium verò est signum exterius ejus cultus interioris, quem Deo deferimus spectato tanquam rerum omnium supremo Domino. Quâ ratione sapienter dicit S. Augustinus lib.10. de civit. Dei, cap 4. *Multa denique de cultu divino usurpata sunt, quæ honoribus deferuntur humanis, sive humilitate nimia, sive adulatione pestifera. ita tamen ut quibus ea deferuntur, homines habeantur, qui dicuntur colendi & venerandi; si autem iis multum additur, & adorandi. Quis verò sacrificandum censuit, nisi ei, quem Deum aut scivit, aut putavit, aut finxit?* Nec verò stat tota Sacrificii ratio in illa supremi dominii recognitione, cùm possit illa recognitio dominii supremi fieri à nobis per simplices protestationes, orationes, aliosque diversos à Sacrificio actus. Aliquid aliud igitur requirit Sacrificii ratio, ejus specificæ differentiæ constitutivum. Istud porrò alicujus creaturæ religiosa destructio facta in signum & protestationem supremi dominii & excellentiæ Dei valentis destruere quæcunque creavit, & pro cujus gloria nulla creatura est quæ destrui non debeat, si sit opus, aut si Deus ita velit; sive sit illa destructio realis & physica, qualis contigit humanitatis Christi in crucis Sacrificio cruento; sive sit destructio ac immolatio mystica, qualis evenit in Sacrificio Eucharistiæ incruento, mortis Christi cruentæ commemorativo.

II. Antiqui Ecclesiæ Sanctæ Patres istud mysterium simpliciùs speculantes, non aliam in Sacrificio Eucharistiæ sacratissimæ prædicant immolationem Christi, quam illam quæ facta fuit in cruce, cujus exhibet commemorationem sacra Eucharistia. Horum menti adhæret S. Thomas 3. p. quæst. 83. art.1. cujus hæc est inscriptio, *Utrum in hoc Sacramanto Christus immoletur?* Cui affirmativè respondet, duasque profert responsionis suæ rationes. Primam quidem, quia hujus celebratio Sacramenti, imago quædam est passionis Christi: solent verò imagines earum rerum nominibus appellari, quas repræsentant. Secundam verò rationem subjungit, quia per istud Sacramentum participamus fructibus passionis Christi. Authoritateque subnititur Sanctorum Augustini & Ambrosii. Ait enim S. Augustinus apud Prosperum in libro Sentent. *Semel immolatus est Christus in semetipso, & tamen quotidie immolatur in Sacramento.* Qui locus desumptus est ex Augustini epist. ad Bonifacium, & habetur in can. *Semel immolatus*, de consecrat. dist.2. Ambrosius verò, seu potiùs Commentator epistolarum Pauli, qui nomine Ambrosii circumfertur, sic ait in cap.10. ad Hebr. *In Christo semel oblato est hostia ad salutem sempiternam potens: quid ergo nos? Nonne per singulos dies offerimus? Sed ad recordationem mortis ejus.* Denique allegat S. Thomas Ecclesiæ Collectam Dominicalem dicentem:

Quoties hujus hostiæ commemoratio celebratur, opus nostræ redemptionis exercetur. Et quia instare quis posset, Sacramenti immolationem quam memorat, esse tantùm secundùm imaginem, & non secundùm rem, rectè ibid. respondet, hostiam Sacramenti esse realiter & in individuo eandem ipsam hostiam, quæ immolata fuit in Cruce: & sic quod ubique immolatur in Ecclesia, esse idem corpus cum immolato & oblato in Cruce, & non diversa corpora; atque ita esse unam eandemque victimam & sacrificium in Altaribus, commemorativum Sacrificii Crucis, eadem præsente victima.

III. Placet admodum Gabriel Vasquez disput. 222. cap.7. 8. & 9. iisdem cum veteribus Sanctis Patribus & Angelico Doctore vestigiis insistens. Nam cap.8. in princ. duplex distinguit sacrificium: unum quidem absolutum, aliud commemorativum. Porrò absolutum, quale fuit in Cruce, requirere ait realem hostiæ immutationem, seu destructionem; non verò commemorativum, quale est Eucharisticum, quod Christus de se obtulit in ultima cœna in memoriam instantis passionis suæ, & quod offert quotidie Ecclesia in memoriam ejusdem præteritæ passionis. Addit subinde Vasquez, non satis esse ad rationem sacrificii, quod fiat commemoratio mortis, sed insuper necesse esse, ut interveniat eadem numero victima; alioqui enim non fore sacrificium, sed tantùm signum & quasi larvam sacrificii: sic enim non offerretur Deo res eadem, cujus mors repræsentaretur. Itaque si vera esset hæreticorum opinio, quod Christi corpus non contineatur sub speciebus, posset quidem fieri commemoratio mortis Christi in tali Sacramento, ut ipsi fatentur; sed nullatenus sacrificium verum. Itaque sacrificia veteris Legis, per quæ etiam fiebat aliqua sacrificii Christi futuri commemoratio, non ideo erant vera sacrificia per illam commemorationem, eo quod aliam haberent hostiam quàm Christi corpus: sicque illa mystica commemoratio, seu repræsentatio non erat nisi accidentaria Legis veteris sacrificiis, quæ in hac sola re veri sacrificii rationem ac essentiam habebant, quia realiter immutabatur ac destruebatur res oblata, sive per mactationem & occisionem, ut in pecudibus; sive per cremationem, ut in panibus; sive per effusionem, ut in liquoribus. Idemque Vasquez cap.7. veterum Patrum pleraque profert testimonia, non aliam veri in Eucharistica oblatione sacrificii rationem agnoscentium, quàm quatenus idem in Ecclesia offertur Christi corpus, quod repræsentat factam sui in Cruce immolationem, cujus est memoriale sacrificium Eucharistia.

IV. Recentiores Scholastici conantes argutiùs Sanctis Patribus & Thomâ hanc indagare quæstionem, diversis inter se sententiis diffident. Quidam, ut Suarez, absolutè negant esse de ratione sacrificii, ut res oblata realiter immutetur. Alii collocant immutationem in verbis consecrationis, quatenus Corpus & Sanguis seorsim ponuntur, quatenus mysticè fieri potest ex verbis consecrationis, quæ solius corporis meminerunt super hostia, & solius sanguinis super calice; adeo ut nisi obsisteret necessaria concomitantia, reipsa corpus & sanguis separarentur sicuti in cruce. Hos verò refellens Bellarminus instat, concomitantiam dum impedit illam separationem, impedire hoc ipso immolationem. Quemadmodum nullum fuisset sacrificium si Sacerdos Aaronicus, dum intentabat ictum, qui tauro mactendo sufficiebat, fuisset superveniente casu ictus aversus, ita ut eum taurus non excepisset; illa utique ictus destinatio non suffecisset ad sacrificium aut mactationem.

V. Ipse verò Bellarminus lib.1. de Sacrificio Missæ, cap.ult. circa fin. assignans in

in ipso consecrandi actu Eucharisticum Sacrificium, fundat immutationem quæ est Sacrificio essentialis, in horum trium concursu. Primùm quatenus res profanæ panis & vinum mutantur in res sacras carnem & sanguinem Christi. Secundò quia per eandem consecrationem res istæ Deo offeruntur. Tertiò quia per hanc ipsam consecrationem res oblatæ ad veram, & externam destructionem ordinantur, quatenus accipiendo formam cibi & potus destinantur ab manducationem & potionem. Quamvis enim Christus per hanc manducationem non amittat suum esse naturale, amittit tamen suum esse sacramentale, desinitque esse cibus sensibilis. Alii Doctores collocant Christi Eucharisticam destinctionem in eo, quod etsi vitam non amittat, amittit tamen vitæ usum dum alligatur Sacramento: non enim potest in illo statu seipsum movere, neque videre, neque audire, neque tangere, neque alias exercere operationes, ad quas eliciendas necessariæ sunt species sensibiles, quæ divisibile spatium efflagitant; cùm tamen Christus in Sacramento contineatur modo prorsus indivisibili. Alii recurrunt ad Eucharisticam manducationem, neque admittunt rationem sacrificii in consecratione, nisi inchoativè & imperfectè. Alii recurrunt ad verba oblationis, quæ post consecrationem proferuntur in Missa. Nec desunt qui pro ipsa immolatione assignant specierum hostiæ fractionem, quæ fit ante consumptionem. Alii, his explosis, alias comminiscuntur immutationum in Eucharistia formas. Nobis sufficiat immutatio quam solam agnovere prisci Ecclesiæ Patres & Sancti Doctores, quibus suffragatur S. Thomas, scilicet facta olim in Cruce immolatio, quam in Altari commemoramus per oblationem ejusdem numero victimæ, quæ litata est pro nobis in Cruce.

CAPUT V.

Quænam requiratur præparatio ad Sacræ Eucharistiæ communionem.

ALIA requiritur circa Eucharistiæ perceptionem quoad animam, alia præparatio quoad corpus. Quoad animam præcipitur ut communicaturi sibi conscii, vel ambigui admissi alicujus mortiferi peccati, non antè ad Communionem accedant, quàm peccata expiaverint per Sacramentalem Confessionem, ut sancit Concilium Tridentinum sess. 13. cap. 7. declarans sic esse intelligenda Apostoli monita 1. Cor. 11. *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini.* Circa ipsius dispositionem animæ ad hoc requisitam, ne quis indignè communicat, tres sequentes regulæ servandæ sunt. Prima, ut quis habeat moralem quasi certitudinem se in statu gratiæ esse, qualem habere censetur qui post diligens examen nullum advertit mortale peccatum à se commissum, quod non confessione expiaverit. Huic regulæ non obstat scrupulorum anxietas, quando mens judicat vel proprio lumine, vel ex alterius sapienti directione, nequaquam esse his scrupulis attendendum. Secunda regula, ut qui advertit aliquam in se mortalem culpam, non accedat ad Communionem, quantumvis contritus

tritus sibi videatur, nisi præmissa Confessione sacramentali. Tertia, ut qui officio celebrandi urgetur, nec tamen Confessarii copiam habet, præmittat contritionem, & post celebrationem quamprimùm poterit confiteatur. Hæc præcipit d. cap. 7. Tridentinæ sess. 13. Loquitur verò speciatim de celebrantibus ex officio, ubi non est Confessarii copia, quia rarò evenire potest in simpliciter communicantibus, cùm facilè possint & debeant à Communione abstinere, si Confessarii copia desit.

II. Itaque necessitas communicandi sine confessione potest occurrere quando Sacerdos tenetur ex officio celebrare. Præterea quando Sacerdos non potest citra scandalum vel infamiam omittere Sacrum, etiamsi ad hoc non teneatur ex officio, ut si Sacerdos pluribus notificasset mox à se Missam celebrandam; præsertim verò ubi huic rationi altera accederet ex circumstantia diei festi, vel Dominicæ, & circumstantia loci, in quo non superfit alia Missa. Item si Sacerdos in publico inchoasset Sacerdotalibus vestibus se induere, ibique veniret ei in mentem recordatio peccati mortalis, nec habens Confessarii copiam, grave murmur excitaret, criminisque suspicionem pareret exuendo se & abscedendo. Insuper si sacris operans, factaque consecratione recordetur criminis à se admissi, quamvis copiam habere possit Confessarii, non tenetur accersere: quia indecens est tunc interrumpi Sacrificium, tametsi nulla sequeretur Sacerdotis accersentis nota. Ita Sylvester verb. *Eucharistia* 2. num. 9. Soto in 4. dist. 12. art. 9. Navarra Manual. cap. 21. num. 4. Suarez ad 3. p. quæst. 80. disp. 66. sect. 4. & alii communiter. Sed si ante consecrationem Sacerdos recordetur ad Altare peccati mortalis, tenetur confiteri, si fieri sine nota possit, ut quando privatim celebrat. Alioqui sufficiet si conteratur, ad notam vel infamiam declinandam. Si quæras, utrum teneatur ante consecrationem discedere, dum fieri potest absque nota, nec præsto est Confessarius? Respondet S. Bonaventura in 4. dist. 13. Soto ibid. quæst. 2. art. 6. Victoria de Eucharistia n. 79. Navarra cap. 25. num. 76. non teneri post inceptam Missam discedere. S. verò Thomas p. 3. q. 83. art. 6. ad 2. dicit esse tutius eo casu Missam cœptam deserere, non tamen esse necessarium.

III. Porrò non est assentiendum Cajetano in 3. p. quæst. 80. art. 4. dicenti cum quibusdam aliis, nullum ad suam usque ætatem extitisse præceptum iis qui sibi conscii sunt culpæ mortalis, confessionem præmittendi ante sacram Communionem, dummodo aliunde contriti sint; atque præmissionem confessionis non esse in hoc casu de præcepto, sed de consilio. Etiamsi enim nullum scriptum præceptum hac de re superesset, tamen constans & universalis Fidelium consuetudo hæc fuit, ut non nisi confessi auderent ad sacram accedere Communionem, quoties lethalis noxæ sibi conscii erant. Et apertè declarat Concilium Trident. hunc esse sensum præcepti divini apud Apostolum, *Probet autem seipsum homo.* Et, *Qui manducat & bibit indigne.*

IV. Quæritur de pollutionibus nocturnis, an impediant sacram Communionem? S. Thomas quæst. 80. art. 7. sic distinguendo resolvit. Vel illa pollutio quæ per somnium accidit, procedit à causa mortali, vel non: si à causa mortali, ut sunt antecedentes cogitationes turpes, quibus se vigilans oblectavit, consequens nocturna impuritas impedit à Communione ex necessitate, quamvis interveniat pœnitentia subsequens pollutionem, & præcedens Communionem: sed si culpa nulla fuerit causa ejus pollutionis, aut etiamsi fuerit quidem, sed venialis, non impedit Communionem ex necessitate, sed ex decentia. Quæ decentia abstinendi fundatur tum in fœditate corporis, tum in evagatione animi, quæ pollutionem sequi solet.

Hæc

Hæc tamen decentia postponenda est necessitati communicandi, aut Sacrum celebrandi, ut in die festo, ubi alius deest Sacerdos qui celebret.

V. Sed si comperiatur causari pollutiones ex malitia diaboli, ut per hoc arceat aliquem à Communione, non est deserenda Communio propter talem infestationem, modò quis se à peccato custodiat, ut ex collationibus Patrum adducto exemplo probat ibidem S. Thomas.

VI. Idemque ad secundum argumentum de congressu conjugum ait juxta S. Gregorii responsionem ad Augustinum, quæ habetur in can. *Vir cum propria*, 33. quæst.4. si non voluptatis causâ, sed prolis generandæ, vel debitum reddendi conjugale petenti id factum sit, non alia ratione Communionem impediri, quàm sicut dictum est de pollutione quæ contigit alicui sine peccato: hoc est, non ex necessitate, sed ex decentia, propter corporis immunditiam & animi distractionem rectè aliquem à Communione abstinere, dicente S. Hieronymo: *Si panes Propositionis ab his qui uxores tetigerant, comedi non poterant, quantò magis ille panis qui de cœlo descendit, non potest ab illis qui conjugalibus paulò antè hæsere complexibus, violari atq; contingi? & vult Apostolus* (1.Cor.7.) *conjugatos abstinere à complexu ad tempus, ut vacent orationi, quantò magis ut comedant carnes Agni immaculati, debent à carnalibus operibus abstinere?* Sed quia hoc secundùm congruitatem (ait S.Thom.) & non secundùm necessitatem; ex consilio, & non ex præcepto est intelligendum, S. Gregorius dicit quod talis suo judicio est relinquendus. Si verò non amor procreandæ sobolis, sed voluptas dominatur in opere (ut ibidem Gregorius subjungit) tunc prohiberi debet ne accedat ad hoc Sacramentum. Hæc S. Thomas.

VII. Altera requiritur in communicaturo dispositio, ut sit perfectè jejunus, hoc est, nihil cibi aut potus à media nocte in stomachum trajecerit. Sic enim decernunt Concilii Carthaginensis quinti canon. 29. & Africani canon 9. *Ut Sacramenta Altaris nonnisi à jejunis hominibus celebrentur.* Habetur in can. *Sacramenta Altaris*, de consecrat. dist.1. Cui suffragatur S. Augustinus epist.118. ad Januarium: *Placuit Spiritui Sancto, ut in honorem tanti Sacramenti priùs in os Christiani corpus Dominicum intraret, quàm cæteri cibi.* Ibidemque dicit: *Per universum orbem mos iste servatur, ut corpus Christi à jejunis sumatur.* Idque statutum ab Ecclesia est, tum in Eucharistiæ sacratissimæ venerationem, tum etiam ad eliminandas omnes occasiones vomitus aut intemperantiæ. Reliquiæ tamen cibi hesterni in ore remanentes, si casu post mediam noctem deglutiantur, non impediunt hanc Communionem, quia non per modum cibi, sed salivæ trajiciuntur in stomachum. Eademque ratio est, si dum os aquâ aliòve liquore abluitur, aliquæ guttæ deglutiantur, dum sit parva earum quantitas, ut ait S. Thom. ad 4. argum. Eadem ratio est de sanguine qui ex cerebro vel ex gingivis salivæ permixtus in stomachum defluit, neque consultò deglutitur.

VIII. Secus existimandum de iis qui ut faucium raucedinem, aut pectoris tussim, aut defluentium ex cerebro humorum acrimoniam leniant, antequam somnum capessant, ori imponunt saccatum aliamve materiam, quam paulatim liquefactam deglutiunt: his enim non licet postridie communicare, nisi certum habeant, omnem illam electuarii substantiam fuisse in stomachum trajectam ante mediam noctem. Nec refert si objicias, deglutitas post mediam noctem cibi reliquias, quæ dentibus hæserant vel gingivis, non impedire sacram hanc Communionem: In hoc enim differunt, quia illæ reliquiæ cibi non intenduntur tanquam nova refectio, sed fortuitò hæserunt, & post completam, quæ præcessit, refectionem trajectæ sunt:

At verò electuarium sponte sumitur tanquam refectio, vel tanquam medicina, cujus in stomachum trajectio ex intentione sumentis vel perduravit, vel perdurasse dubitatur ultra mediam noctem. Atque hic est generalis Summistarum consensus.

IX Non jejunus potest communicare, si urgeat periculum mortis. Tenetur namque in extremis communicare ex divino præcepto, quod est gravioris momenti quàm Ecclesiæ lex, ne communicet aliquis non jejunus. Patet verò ex Ecclesiæ usu, eam non intendere ut abstineat à Viatico qui non est jejunus, ubi periculum est decedendi sine Viatico, & frustrandi tanto præsidio Fidelem in extremo certamine. Sanè æger dum commodè potest, debet curare ut jejunus communicet; non debet tamen propterea suas vires in discrimen adducere, neque in posterum diem eâ de causâ Communionem differre, si sit rationabilis metus ne præmoriatur, aut accedente nova seu animi, seu corporis infirmitate exequi non possit quod distulerat: quæ sanè res majoris sunt momenti quàm circumstantia illa jejunii. Pia enim Mater Ecclesia cupit liberis suis in discrimine mortis constitutis quacunque ratione opem ferre, & oppositas difficultates amovere.

X. Quæres, utrum in eadem ægritudine liceat sæpiùs non jejuno communicare? In primis certum est, non licere, absolutè loquendo: sed tamen licere duobus his casibus. Primò, quum sæpiùs occurrit ægrum constitui in mortis discrimine præsenti, si nempe nunc remittat, & nunc ad extremum periculum ingruat vis ægritudinis. Secundò, quando quis eundem aut diversum in morbum successivè incidit, cùm ferè convaluisset. Attamen necesse est intervallum plurium dierum intercedere, ut quis pluries eodem lecto detentus communicet non jejunus, quales assignant communiter Summistæ trium hebdomadarum, aut unius mensis intervallum.

XI. Celebrare non jejunum ut infirmus communicetur, non est licitum, essetque sæpe occasio gravis irreverentiæ. Et in hoc omnes ferè conveniunt Doctores. Neque obstat divinum de communicando præceptum in vitæ discrimine. Deum enim respondemus pleraque præcepisse non ita absolutè, quin reliquerit præceptorum suorum modificationem in iis quæ sunt positivi juris prudentiæ Ecclesiæ, in casibus aut periculis vel circumstantiis gravium incommodorum, quæ ex rigidiore præcepti observatione nascerentur, præsertim si talium incommodorum evitatio spectet quoque ad Jus Divinum in materia diversa. Exemplo sit illa Dei prohibitio, ne quis nisi sit Sacerdos, panes Propositionis comedere ausit. Levit. 24. vers. 8. & tamen Matth. 12. Christus Dominus modificationem hujus divinæ prohibitionis, admissam à summo Sacerdote Achimelech, approbat, quando deficientibus laïcis panibus, Davidem ejusque comites, quos premebat fames, sacris illis panibus vesci indulsit. Et in lege Gratiæ postquam ex divino instituto fuerant abolitæ veteris legis ceremoniæ, reliquit tamen Deus Apostolorum providentiæ earum usum vel permittere, vel damnare; adeo ut licuerit Paulo Apostolo, Act. 16. Timotheum cum rationabili causa circumcidere; qui tamen alibi justè Petrum Antiochiæ reprehendit ritus Mosaïcos observantem, neque ullatenus permittere voluit Titum circumcidi, Gal. 2. Una enim eademque discretionis lex dictabat esse uno eodemque tempore ritus legales Jerosolymis, ubi stabat Judaïcum Templum, Summumque Sacerdotium Legale, & summum Legis Concilium; non verò Antiochiæ extra Judæam sitæ, in qua urbe pauci Judæi, & innumerabiles

rabiles Gentiles habitabant. Item censendum de obligatione communicandi instante mortis periculo, quam Christus Ecclesiæ directioni commisit quoad executionis circumstantias, præsertim eas quarum neglectus gravem plerumque contemptum & scandalum pareret, quod utique aliunde violaret primarium ac præcipuum Divini Juris mandatum. Circumstantiæ namque Divinæ Eucharistiæ celebrandæ omnes ferè sunt Ecclesiasticæ præceptionis ac institutionis, fundamentum habentes venerationis tantis debitæ mysteriis secundùm Jus Divinum. Esto enim nulla adhibeatur circumstantiarum Ecclesiasticarum remora, ubi urget fidelis jam moribundi communicatio, facilè continget ut Sacerdos semiebrius, post opiparam cœnam de periculo admonitus, sine animi præparatione, sine sacris vestibus, sine precibus, panem vulgarem præcipitanter consecret in eadem profana mensa, & post ciborum & verborum dissolutionem, post haustam vini aut cervisiæ immodicam copiam tremendum Sacrificium semiebrius conficiat, & præcipitanter deferat ad ægrotum cum morte luctantem.

XII. Aliis pluribus casibus potest non jejunus hoc sumere Sacramentum, ut si contingat loco vini fuisse fusam in Calicem meram aquam, & post hostiæ communionem de calice haustam, quod facilè potest ex inadvertentia evenire. Tunc enim debet Sacerdos vinum in calicem infundere & consecrare incipiendo à verbis, *Simili modo*; deinde illud bibere postquam dixerit, *Sanguis Domini nostri Jesu Christi, &c.* Prætereà si post consecrationem recordetur Sacerdos se non esse jejunum, debet nihilo secius perficere sacrificium & communicare. Est enim procul dubio strictior obligatio perficiendi cœptum Sacrificium & communicandi, quàm jejunum sumendi hoc Sacramentum. Sed si ante consecrationem Sacerdos meminerit se ad Altare accessisse non jejunum, docet S. Thomas 3. part. quæst. 83. artic. 6. ad 2. tutius esse ut desistat à Sacrificio, si fieri citra scandalum possit; non tamen affirmat ad hoc teneri. Unde colligo Sacerdotem clam & semotis arbitris celebrantem posse ab Altari discedere ante consecrationem, sed non convenire ut discedat, si publicè & coram pluribus celebret: sic enim scandalo erit, & infamiam sibi accerset.

XIII. Si celebrans post consecrationem, sive unius speciei, sive duarum, cordis deliquium pateretur, ut prosequi non posset, si nullus præsto sit Sacerdos jejunus, debet non jejunus Sacerdos perficere Sacrum & communicare, propter majorem & antiquiorem divini præcepti obligationem perficiendi Sacrificium, præ Ecclesiastica prohibitione non communicandi, si quis non est jejunus, can. *Nihil*, 7. quæst. 1.

XIV. Si Sacerdos ante communionem offendat in Altari particulam aliquam consecratam, aut de qua dubitet an sit talis, debet illam sumere statim atque Sanguinem sumpserit, ne se exponat periculo communicandi non jejunum, si particulam sumat ante Calicem, aut post ablutionem. Sed si particulam post ablutionem advertat, debet eam etiam post ablutionem sumere, eique nonnisi post Calicis sumptionem advertenti indulgetur ad particulæ sumptionem totum tempus quo stat ad Altare. Sic enim censetur unum totum, unaque Communio quidquid diversis vicibus subit dum stat ad sacrum Altare, ut ait Cajetanus tom. 2. opuscul. tract. 3. quæst. 1.

XV. Sacerdos qui inter celebrandum debet purgare Ciborium, in quo multæ supersunt exiguæ particulæ, debet primùm eas in Calicem in quo sacratissimus Sanguis continetur, infundere post sumptionem sacratissimæ Hostiæ, ut particu-

Ff 2 las

las simul cum sanguine sumat. Et quia non possunt aliquando omnes simul cum sanguine hauriri, debet vini novam ablutionem toties infundere in Calicem, sacris etiam digitis particulas dispersas in unum Calicis locum colligentibus, donec omnes illas reliquias ipse Sacerdos hauserit. Eaque est generalis Ecclesiæ praxis & præceptio.

XVI. Si quando hostia consecrata palato communicantis adhæserit, nec possit per linguam separari, toties multiplicandæ sunt intra palatum ablutiones donec hostia sejungatur, & cum ablutionibus integrè deglutiatur.

XVII. Denique si periculum impendet ne Sacramentum irruptione sacrilegorum in eorum incidat manus, debet etiam à non jejunis reverenter sumi, si jejuni præsentes, non occurrant: aliter enim se gerens non averteret ac impediret, prout jure naturæ tenetur, injuriam Divinissimi Sacramenti. Non enim exponendum est Sanctum canibus, nec margaritæ projiciendæ ante porcos.

CAPUT VI.

Utrum carentes rationis usu capaces sint istius Sacramenti?

I. HANC tractat disputationem S. Thomas art. 9. & optimè concludit cum distinctione. Aliqui dicuntur non habere rationis usum dupliciter: uno modo, quia debilem habent rationis usum; & quia tales possunt aliquam hujus Sacramenti devotionem concipere, non est eis denegandum hoc Sacramentum. Alii verò nullum prorsus habent rationis usum; & hi quidem aut nullum rationis usum habuerunt, sed sic à nativitate permanserunt: & istiusmodi hominibus non est hoc Sacramentum exhibendum, quia in his nulla præcessit Sacramenti devotio. Aut verò aliquando rationis compotes fuerunt, & tunc si quando erant rationis compotes, apparuerit in eis hujus Sacramenti devotio, debet eis in articulo mortis hoc Sacramentum exhiberi, nisi fortè timeatur periculum vomitus vel exspuitionis; hoc enim conformatur canoni 76. Concilii Carthaginensis IV. quo decernitur, ut is qui pœnitentiam in infirmitate petiit, & mox infirmitate oppressus obmutuit, vel in phrenesim incidit, accipiat à Sacerdote pœnitentiam, & si continuò creditur moriturus, reconcilietur per manûs impositionem, & infundatur ori ejus Eucharistia. Habetur iste canon. 26. quæst. 6. can. *Is qui pœnitentiam.* His adde caput *Majores*, §. ult. de Baptismo, quo statuitur, dormientes & amentes valide baptizari, dummodò antea Baptismi suscipiendi propositum habuerint, & non aliter.

II. Infantibus olim tribuebat Ecclesia Euchatisticam Communionem. Id compertum ex Sancti Cypriani tractatu de lapsis, in quo miraculum refert circa puellulam, cui post sumpta idolothyta, quæ nutrix Gentilis ei procuraverat, data fuit in Ecclesia de sacro Calice communio. Itemque ex S. Dionysio Eccles. Hierarch. cap. 3. dicente; *Illud verò quod pueri quoque, qui non possunt intelligere divina, sacri Baptismatis, altissimorumque Communionis sacrosanctæ signorum participes fiant, &c.* Concilium pariter Trident. sess. 21. cap. 4. expressè docet, antiquis sæculis

culis in more positum fuisse, ut quibusdam locis parvulis rationis usu carentibus sacramentalis Communio daretur, & sanctissimos illorum temporum Patres rationabilem facti sui causam habuisse, quamvis nullâ salutis necessitate id fecerint, quoniam parvuli per lavacrum Baptismi regenerati, adeptam in ea regeneratione gratiam amittere in illa ætate non possunt. Prodesse quidem eis posset Eucharistia ad gratiæ augmentum, sed etiam illis subtrahere satius esse duxit præsentium temporum Ecclesia, magis prospiciens tanti Sacramenti venerationi. Quod verò Christus protestatur Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis*, &c. imponit quidem adultis necessitatem præcepti, nemini verò necessitatem medii, qualis est Baptismi, sine quo ne infantes quidem salvantur.

III. Ecclesia illis qui prorsus amentes sunt, non solet sacram largiri Communionem, nisi in articulo mortis, & hoc rarissimè, ob necessarias præcautiones, ne sit exspuitionis aut vomitus periculum, alteriusve gravis irreverentiæ & contemptus; sitque admodum probabile, hominem non esse in mortali culpa, commissa dum olim esset compos mentis, ut post S. Thomam admonet Coninch in d. art. 9. Cæterùm Ecclesiæ receptior consuetudo est, ut amentibus sacrum Viaticum denegetur, si nulla in eis supersit rationis scintillula, nec ullus saltem exiguus pietatis sensus. Sed si tantisper aliqua advertitur erga Sacramentum devotio, quantumvis rationis usus sit imminutus, si non est justus metus præcedentis mortalis culpæ, cujus eum non pœnituerit, minimè privandus est æger salutifero Viatico.

IV. Utrum arreptitii, seu energumeni Communione sint privandi, ambigi potest. Diversa fuit olim variis locis & temporibus observatio in Ecclesiis. S. Dionysius Eccles. Hier. cap. 3. apertè docet tum catechumenos, tum energumenos, tum publicè pœnitentes à sacris Mysteriis fuisse exclusos. Itaque videtur improbabilis responsio ista S. Thomæ, sermonem ibi esse de solis energumenis non baptizatis. In oppositum autem decernit Concilium Arausicanum I. cap. 14. admittendos esse ad Eucharistiæ communionem energumenos, si se Clericorum solicitudini tradant, & obtemperent muniendi virtute Sacramenti adversùs dæmonum insultus. Hoc idem censuerunt olim sancti veteres per Ægyptum aliasque regiones dispersi Abbates apud Cassianum, quem refert & sequitur S. Thomas d. art. 9. ad 2. *Eis qui ab immundis vexantur spiritibus, Communionem sacrosanctam à senioribus nostris nunquam meminimus interdictam.* Et utique non sunt hoc tanto præsidio privandi energumeni, si agnoscantur ad hoc suscipiendum dispositi. Ubi namque majus periculum intenditur, ibi pleniùs est consulendum, cap. *Ubi periculum*, de electione in 6.

CAPUT VII.

Utrum Sacerdos debeat denegare Corpus Christi peccatori petenti?

I. HANC movet quæstionem S. Thomas quæst. 80. artic. 6. Tota hæc difficultas tribus regulis dijudicanda est. Harum prima sit: Publico peccatori, sive publicè, sive privatim hoc Sacramentum petenti prorsus denegandum est. Ratio est, quia Sacerdotes (ut dicit Apostolus) sunt dispensa-

tores mysteriorum Dei: debet autem esse fidelis dispensator, eodem subjungente: *Hic jam quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur*, 1. Cor. 4. Atque ita cavere tenetur, ne bona quæ dispensanda recepit, dissipet in immeritos & indignos. Vetatur enim Matth. 7. *Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas ante porcos.* Notatu dignus in primis est locus S. Cypriani epist. 10 *Pro dilectione tua consulendum me existimasti, quid mihi videatur de histrionibus & mago illo, qui apud vos constitutus adhuc in artis suæ dedecore perseverat, an talibus sacra Communio cum cæteris Christianis dari debeat? Puto nec Majestati Divinæ, nec Evangelicæ disciplinæ congruere, ut pudor & honor Ecclesiæ tam turpi & infami contagione fœdetur.* Refertur in can. *Pro dilectione*, de consecr. distinct. 2.

II. Secunda regula hæc est: Peccatori occulto non est deneganda Communio coram illis, quibus ignotum est ejus peccatum. Ita post S. Thomam communiter Doctores sentiunt. Rationem tradit S. Thomas, quia quilibet Christianus ex hoc ipso quod est baptizatus, admissus fuit ad Dominicam Cœnam, ita ut jus suum illi adimi non possit, nisi ex aliqua manifesta causa. Alii verò has rationes adjungunt, quia non est diffamandus peccator occultus; & quia secus agendo gravia nascerentur scandala. Alii quidam totam rationem ad Christi voluntatem referunt ab Apostolis ad nos usque traditione transmissam, ipso etiam Christi facto roboratam, qui Judæ tunc occulto peccatori suum dedit in ultima cœna corpus, & sanguinem. Ait denique S. Augustinus: *Non prohibeat dispensator pingues terræ, id est peccatores, in mensa Domini manducare, sed exactorem moneat timere.* Id habetur de consecrat. dist. 2. can. *Non prohibeat*, quo loco Glossa adjungit, *Si occulti sint.*

III. Ut autem sciatur, quinam publici, & quinam occulti peccatores habendi sint, dicit D. Thomas loc. cit. eos esse manifestos peccatores, quorum peccata innotuerunt per evidentiam facti, quales sunt publici usurarii, publici concubinarii, publici raptores: vel quorum innotuerunt peccata per publicum sive Ecclesiasticum, sive seculare judicium. His adjungitur tertium notorietatis genus, quando ipse peccator de suo se crimine jactat, & passim ac manifestè illud confitetur. Si ergo unâ aliquâ de tribus notorietatibus peccator factus fuerit manifestus ac diffamatus apud majorem civitatis partem, neganda est ei Communio, etiam coram illis qui ejus crimen ignorant. Cùm enim famam eo loco amiserit, non habet jus ullum ampliùs ut suum delictum ibi celetur: & exigui momenti est si unus aut alter id ignoret, qui ex aliorum relatione facilè cogniturus erat. Quin etiam Suarez disp. 67. sect. 5. conclus. 3. quem sequitur Coninch quæst. 80. art. 16. num. 28. asserit ei qui alicubi per judicis sententiam declaratus est criminis reus, denegandam esse Communionem, etiam in alio dissito loco, in quo id penitus ignoretur. Sed hanc sententiam sequi valdè inconveniens & periculosum foret, etiam supposita illa communiori opinione, quam tradunt & probant Cajetanus opusc. 31. resp. 9. Navarra Manual. cap. 18. num. 26. Lessius lib. 2. cap. 10. dub. 13. num. 75. quod liceat in alio loco, in quo ignoratur delictum, revelare hoc idem quod in aliqua alia civitate publicè innotuerit per unam aliquam ex tribus notorietatibus prædictis: supposita enim hujus opinionis veritate, potest nihilominus homo ex eo tempore quo infamiam alibi incurrit, suam emendasse vitam, & vetus peccatum per veram pœnitentiam diluisse, præsertim cùm transmigratio loci conversionem pristinæ vitæ valde facilitet, pristinasque malæ consuetudinis occasiones rescindat. Præterea ex tali repulsa (cujus causa in eo loco prorsus ignoratur)

noratur) eadem omnia detrimenta & scandala nascentur, quorum evitandorum causâ illicitum est Sacerdori occultum peccatorem à sacra Communione repellere : & præter turbas & scandala inde nascentia, Sacerdos ipse plus sibi vituperii & odii apud Christianum populum, quàm infamiæ peccatori repulso, qui probus existimabatur, accerseret.

IV. Difficilior quæstio ventilatur, an sit deneganda Communio peccatori occulto illam occultè postulanti ? Sanctus quidem Thomas in Summa suam hac de re mentem non aperit, quamvis evidens occasio se in hoc artic.6. offerret, ex quo convinci potest, non existimasse sibi persistendum esse in opinione quam tradiderat in 4. dist 9. art.5. ad 1. ubi absolutè concludit esse occulto peccatori occultè petenti recusandam communionem, quamvis Sacerdos id occultum crimen non sciat aliter, quàm per ejusdem sacramentalem Confessionem. Sotus tamen oppositam tuetur opinionem, quando non alia habetur notitia, quàm ex sacramentali Confessione, in 4. dist.12. quæst.1. artic.6. existimans & scribens S. Thomam ab illa sua pristina sententia descivisse, dum Summam Theologicam conscriberet. At cæteri Thomistæ communiter tuentur illam, quam tradit S. Thomas in librum 4. Sent. & eo quòd nihil directè contrarium scripsisse appareat. Cæterùm communis est, eaque justa & vera Summistarum consensio, tam esse strictum sigilli Confessionis obligationem, ut nulla ex causa liceat Confessario peccatum sibi confessum aperire pœnitenti extra confessionem, sine expressa pœnitentis licentia, nisi quantum aliunde extra confessionem potuerit ejus habere notitiam, ne confessio reddatur odiosa, si vel ipsi pœnitenti extra confessionem improperetur eo invito. Igitur in hac quæstione ita distiguendum cum communi. Vel Sacerdos occultum peccatum Communionem occultè petentis cognoscit per ipsius solam Confessionem, eoque casu non debet ei denegare, propter sigilli religionem : Vel aliunde notitiam ejus habet : quo casu, si ea notitia certa ac indubita sit, debet ei occultè petenti denegare, eidemque causam notitiæ suæ sine cujusquam, à quo acceperit, designatione significare ; modò audienti constet eam quam significat notitiam, habitam extra sacramentalem Confessionem fuisse.

V. Tertia demùm statuatur regula : Sacerdos, sive Pastoris fungatur officio, sive non, qui scit extra Confessionem occultum petentis Communionem delictum, tenetur eidem petenti abnegare ; si verò sciat per solam petentis Confessionem sacramentalem, tenetur ei petenti concedere, quantumvis occultissimè petat. Ita Gabriel Biel in 4. dist.9. quæst.2. artic.3. dub.1. Paludanus ibid. quæst.2. conclus.3. Navarra cap.21. num.55. Primæ partis hujus conclusionis ratio est, quia ille postulans nullum habet jus Communionem petendi, cessantque hîc omnia incommoda, quorum evitandorum causâ admitteretur accedens publicè ad Communionem : Ideoque ligat Sacerdotem illa prohibitio Christi in isto petitionis occultæ casu, *Nolite Sanctum dare canibus.* Ratio porrò secundæ partis est illud inviolabile & indispensabile secretum Confessionis, de quo loquitur can. *Sacerdos*, de pœnit. dist.6. & canon *Omnis utriusque*, in fin. de Pœnit. & remission. Sacerdos enim negando Communionem, Indirectè commemoraret atque exprobraret auditum in confessione illius peccatum, quod est penitus Divino Jure, eoque duplici, nimirum naturali & positivo illicitum. Et quamvis alias fortasse causas Sacerdos prætexeret, ille tamen qui petit, facilè adverteret repulsæ causam esse peccatum in confessione expositum.

VI. Deinde observandum ex S. Thoma in corp. art.6. posse Sacerdotem haben-

tem

tem criminis aliunde quam ex Confessione sacramentali notitiam; occultè admonere peccatorem occultum, vel etiam universos generaliter ad Communionem accedentes, ne ad mensam Domini accedant antequam peccata per veram pœnitentiam expiaverint, & Ecclesiæ, si sint excommunicati, reconciliati fuerint. Hac enim ex causa olim à Diacono inter sacratissima Mysteria proclamabatur, *Sancta sanctis*, ut refert in catechesibus mystagogicis S. Cyrillus Hierosolymitanus.

VII. Sapienter admonet Ægidius Coninch. ad artic.6. num.27. ut publico peccatori Communio publicè dari possit, necesse quidem esse, ut publicè constet ipsum emendatum esse: ut autem privatim dari possit, sufficere si Sacerdoti constet, quod privatam egerit pœnitentiam. Verumtamen hoc solicitè cavendum, ne illa privata Communio deveniat in aliorum notitiam; perinde enim esset ac si ad publicam fuisset admissus. Accidit enim aliquando, ut qui post privatam pœnitentiam de publico delicto fuerat ad secretam Communionem admissus, post præstitam ab ipso secreti promissionem solicitior propriæ apud plebem existimationis quàm promissæ fidei, eodem ipso sumptæ Communionis die tem ipsam tota urbe divulgaverit. Itaque prudentius & religiosius dixerim, si is qui à publica Communione repellendus est, arceatur pariter, nullâ habitâ ratione privatæ pœnitentiæ, ab occulta communione. Sic enim præfatum sequentis manifestationis incommodum devitabitur, & is qui publici scandali author fuit, in humilitate & displicentia peccati continebitur, disciplinaque Ecclesiastica servabitur illibata.

CAPUT VIII.

De Ministro Sacramenti Pœnitentiæ.

I. POENITENTIÆ Sacramentum per modum judicii administratur. Itaque requirit causæ cognitionem, & jurisdictionem completam. Incompleta quidem jurisdictio immediatè à Christo Sacerdotibus in ipsorum ordinatione confertur, quibus ab Ordinante dicitur: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis, quorum retinueritis retenta sunt.* Completam verò jurisdictionem tribuunt Ecclesiæ Prælati, quando ipsis visum fuerit. In Ordinatione Sacerdotali jurisdictio datur secundùm habitum dumtaxat; Ordinatio enim non attribuit subditos erga quos possit collata ibi jurisdictio exerceri. Sed Ecclesia postmodùm per suos Prælatos attribuit Sacerdoti subditos in quos ille judiciariam exerceat potestatem, sive pleniorem, sive restrictiorem, prout Prælatis visum fuerit; possunt enim certos casus & certas personas reservare. Hoc docet Concilium Tridentinum sess.23.cap.15. *Quamvis Presbyteri in sua ordinatione à peccatis absolvendi potestatem accipiant, decernit tamen Sancta Synodus nullum, etiam Regularem, posse Confessiones secularium etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut Parochiale Beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut alias idoneus judicetur, & approbationem quæ gratis detur, obtineat, privilegiis & consuetudine quacumque, etiam immemorabili, non obstantibus.*

II. Istud unum Concilii caput multa decreta comprehendit. In primis, neminem

nem posse ex sola vi Sacerdotii sui Sacramentum Pœnitentiæ ministrare circa mortalia peccata, sed requiri præterea Prælati approbationem & concessionem, nimirum Episcopi, aut ejus Vicarii quoad diœcesanorum subditorum Confessiones, aut Superioris Regularis quoad Confessiones dumtaxat subditorum Regularium. Secundò, Parochos actu Sacerdotes, hoc solo quod eis confertur Parochialis Ecclesia, citra aliam concessionem posse suos Parochianos confitentes absolvere. Tertiò, non licere Episcopis aliisve Ordinariis cuiquam permittere aut delegare confessionum jurisdictionem, nisi ei quem idoneum ad id munus judicaverint. Neque Concilium hac in re jus ullum novum constituit, sed Episcopos Juris Divini commonet, prohibentis quemquam ad sacra ministeria, & præsertim ad istud quod periculosissimum est, admittere, nisi quem ipsi ministrum idoneum agnoverint. Quartò non sufficere Episcopi tale de Presbyteri capacitate judicium, sive interiùs formatum, sive exteriùs significatum; neque enim hoc ipso quod Prælatus aliquem dignum judicat, confert ei ministerii potestatem: sed necessariam præterea esse approbationem, quæ nihil aliud hîc est quàm admissio seu significatio consensus sui, ut Presbyter possit absolvere in foro pœnitentiali. Hanc verò consuetudinem per omnes Ecclesias receptam cernimus, ut hoc ipso quod Ordinarii delegant confessionum audiendarum potestatem, censeantur hoc ipso citra ullam aliam expressionem, aut examinis formam judicium ferre de Sacerdotis capacitate. Et si tali non præmisso judicio delegant, mortaliter peccant Prælati, nisi aliqua eos subreptio excuset: subsistit tamen, viresque habet talis delegatio, neque intendit Concilium laqueis animas pœnitentium implicare, eosque expetita absolutione & Sacramenti gratiâ frustrari. Et perperam aliqui Authores novum aliquod jus comminiscuntur à Concilio fuisse introductum, quod pœnitentium & Confessariorum delegatorum bonam fidem eludat, & irritas faciat pœnitentium confessiones & absolutiones.

III. Perperam alii quidam, ut Coninch. de pœnit. disput. 8. dub. 7. num. 50. negant posse ab Episcopo in Confessarium approbari eum quem subditum non habet, sed necesse esse ut conferendo ei Beneficium, aut alia ratione faciat eum sibi subditum antequam deleget. Gratiosæ concessiones non prærequirunt jurisdictionem stricti juris, sed possunt liberè illis concedi qui sub aliena jurisdictione sunt. Falsò itaque nititur fundamento illa Ægidii Coninch. propositio, totaque universæ Ecclesiæ praxis est in oppositum. Atque ubique videmus advenas Sacerdotes, quos virtus & scientia commendant, aut etiam ex alienis Diœcesibus ad Ecclesiæ obeunda ministeria, ad confitendum prædicandum, docendum acciros, sine ullius Beneficii præcedente collatione validè applicari Concionibus, Missionibus, Confessionibus Monialium aut populi, subministrationibus Ecclesiarum, sive ruralium, sive urbanarum. Istæ namque ad ejusmodi munia applicationes plenè liberæ sunt & gratiosæ, nec præcedentem exigunt in personam jurisdictionem: sufficit enim quod aliunde adveniens Clericus sit ejusmodi munia seu ministeria per delegationem obiturus intra territorium, ad quod ipse delegans habet plenam jurisdictionem. Et si secus res esset, illud expediens quod proponitur, priùs novum intra diœcesim Beneficium conferendi, eadem involveretur difficultate: cùm enim collatio ipsa Beneficii sit extra omnem controversiam actus veræ ac propriè dictæ jurisdictionis, eodem Coninchii argumento asseverandum quoque esset, non posse Episcopum conferre alterius diœcesis Sacerdoti Beneficium suæ propriæ diœcesis; eo quòd collatio Beneficii, cùm sit actus jurisdictionis, non possit exerceri ab Episcopo

erga Clericum, quem nondum habet jurisdictioni suæ subjectum. Nullatenus demum præjudicatur alteri Episcopo, cui jampridem Clericus ille subditus fuit: cùm totum istud jus de novo collatum coarctetur intra fines, ac territorium Ordinarii concedentis.

IV. Viguit aliquandiu obligatio confitendi soli proprio Sacerdoti, aut alteri cuidam, sed ex proprii tamen Sacerdotis licentia, & non aliter, juxta cap. *Omnis utriusque sexus*, de pœnit. & remis. procusum in Concilio generali Lateranensi sub Innocentio Papa III. Is autem proprius Sacerdos multò strictiùs quàm nunc temporis intelligebatur. Omnium enim intra fines Parochiæ, sive Sacerdotum, sive inferiorum Clericorum, sive laïcorum proprius Sacerdos, cui confiteri tenebantur, non alius erat quàm Parochus, qui vel per se confessiones audiebat, aut quem sibi libitum erat Sacerdotem deputabat. Parochorum autem proprius Sacerdos erat solus Episcopus: ipsis etiam Episcopis confiteri volentibus necesse erat recurrere ad Metropolitanum, donec Gregorius IX cap fin. de pœnit. indulsit eis, ut non requisitâ proprii Superioris licentiâ eligere sibi possent discretum aliquem Confessarium; cæteroqui enim id fieri non poterat, nisi cum speciali proprii Sacerdotis seu Superioris proprii licentia, d. cap. *Omnis*, & d. cap. finali. Cardinales etiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ non alii confiteri poterant, nisi Papæ soli, ejusve majori Pœnitentiario, aut ei quem isti ad hoc delegassent, ut notat Fagnanus in cap. *Ne pro dilatione*, de pœnit. & remis. Sed post dicti cap. constitutionem possunt ex privilegio sibi eligere alium Confessarium, modò sit approbatus: comprehenduntur enim Cardinales sub his verbis, *Aliis Superioribus, necnon minoribus Prælatis exemptis*. Tres enim illæ qualitates Cardinalibus simul aptantur. Sunt enim Superiores, & Prælati, & Exempti. Nam ut Prælati jurisdictionem habent Episcopalem in Titulorum propriorum Ecclesiis: & ut Exempti Cardinales solius Papæ jurisdictioni subjiciuntur, cap. unico, de schismaticis in 6. Addit Fagnanus Presbyteros in una diœcesi approbatos, non posse absolvere ad se accedentes ex aliis diœcesibus pœnitentes, eo quòd eorum jurisdictio ab Episcopis propriis delegata nequeat extendi ad illos qui subsunt alterius Episcopi jurisdictioni. Idemque refert respectivè de Parocho circa alienos Parochianos, nisi per specialem delegationem fuerit ampliata illius potestas. Ibidemque addit, Episcopum non obstante privilegio eligendi sibi Confessarium, dummodo iste sit à suo Ordinario approbatus, si ex aliena diœcesi sumptus sit, non modò posse illi in sua Diœcesi confiteri, cùm ibi jus habeat, utpote intra proprium territorium, confitendi potestatem delegare. Sed etiam posse in aliena diœcesi confiteri eidem Sacerdoti, qui antequam à se eligeretur, jam erat ibi ab Episcopo loci ad Confessiones approbatus: sed si Episcopus qui sibi Confessarium illum elegit, velit ulteriùs ad alias diœceses, intra quas electus ille nullam habuit approbationem, proficisci, non licere ulteriùs Episcopo peregrè eunti confiteri eidem electo à se Sacerdoti, quamvis eum secum circumducat: cum supponatur illum Sacerdotem non esse approbatum ab Ordinariis in quorum territoriis ipse Sacerdos, & qui eum circumducit Episcopus peregrè vadunt. Si verò Episcopus suæ Diœcesis Sacerdotem approbaverit, & Confessarium eundem sibi elegerit, posse ubique locorum, & in omnibus Diœcesibus eidem confiteri, nullatenus petita Ordinariorum apud quos transit, approbatione. Idem tradit Fagnanus de Cardinali non Episcopo, qui si Romanæ Diœcesis Sacerdotem ibi approbatum eligat, potest ubique locorum confiteri, quia hic Sacerdos approbationem à Papa habet, cujus protenditur jurisdictio toto terrarum orbe. Sed si Sacerdotem

dotem alterius Diœcesis à suo Episcopo approbatum, sive Episcopus, sive Cardinalis sibi elegerit, non posse ullatenus eo uti in diœcesibus in quibus nullam specialem approbationem Sacerdos habet, nisi accedente Ordinariorum singulorum, per quorum Diœceses proficiscuntur, licentiâ: sed tamen juxta eundem Fagnanum poterunt sine alio recursu confiteri Sacerdotibus locorum ibi approbatis. Quod tamen non possent, eodem teste Fagnano, cæteri omnes non habentes privilegium eligendi sibi Confessarium, quantumvis ibi ab Ordinario approbatum.

V. Cæterùm ut jura quæ nunc temporis vigent, ab iis quæ jam inde à longo temporis tractu abolita & antiquata sunt, discernamus, ex his quæ hactenus ex diversis Canonibus & Doctoribus congessi, aliqua pristinum adhuc servant vigorem, alia prorsus abolevit contraria consuetudo, quæ ubique ferè recepta vim juris jam inde ab aliquot anteactis seculis obtinuit. Quotus enim quisque est sive pœnitens, quantumvis scrupulosus, sive Sacerdos, qui vel alienæ diœcesis homines ad se confessionis causâ accedentes hoc solo repellat, quòd sint alienigeræ, dummodo linguam ipsorum sufficienter intelligat? Quem nunc reperias eruditum & sapientem Confessarium, qui hoc fine devitandi nullitatem Sacramenti discernere satagat ab indigenis alienigenas, dummodo eo loco in quo à pœnitente extraneo compellatur, sciat se esse approbatum, nec se à pœnitente fraudulenter hoc animo conveniri, ut declinet proprii Episcopi aut Parochi jurisdictionem? Quisnam pœnitens eruditus, sive Clericus sit, sive laïcus, in eo loco ubi plures ab Ordinario delegati sunt Sacerdotes Confessarii, credat se adstrictum confiteri Parocho, nec posse alium convenire nisi de Parochi licentia? Et nonne res plena periculi foret, si peregrè euntes, qui innumeris discriminibus obnoxii sunt, latronum, fluminum, torrentium, tempestatum, præcipitiorum, aberrationis itinerum, consulentes animæ suæ & studiosi gratiæ per confessionem reparandæ, antequam incidant in tot pericula occurrentia, nemini toto peregrinationis etiam longissimæ tempore confiteri possent, eo quòd à proprio Parocho longè dissiti nullum reperire possint Sacerdotem, quantumvis à locorum Ordinariis approbatum, à quo validè absolvi possint? Hæc summa & palmaris ratio est salus animarum, quam profert cap. fin. de pœnit. & remis. ad indulgendum Prælatis jus sibi Confessarium eligendi, quæ peræquè valet in singulis Fidelibus, sic dicens: *Ne pro dilatione pœnitentiæ periculum immineat animarum.* Imò verò Prælati multò rariùs, privatæ verò personæ multò frequentiùs illis præfatis periculis opprimuntur, quia Prælati & concomitantium obsequiis, & propriâ quâ præcellunt aliis prudentiâ, & majori vitæ ac salutis insitâ, quam habent, solicitudine, & aliis vitæ humanæ subsidiis magis præmuniti peregrè proficisci solent quàm vulgares homines, quorum tamen æterna salus peræquè pretiosa est coram Deo. Etsi autem dictum cap. fin. solorum meminerit Prælatorum, tamen non modò paritas rationis in re tanti momenti & discriminis, sed etiam juris paritas, scripti quidem in Prælatis, longè verò & universalis consuetudinis in privatis cæterorum Fidelium personis hanc rem adeò necessariam & salutiferam obtinuit, ut sepositâ omni fraude possit quivis Christianus per Christianorum loca incedens animæ suæ saluti æternæ consulere, & adversùs tot occurrentia vitæ pericula se præmunire per salutiferum & maximè necessarium pœnitentiæ Sacramentum.

VI. Et verò vetustioribus Ecclesiæ seculis illæ personarum distinctiones quæ remotam animarum præsertim plebeiarum saluti perniciosissimam objiciunt, pe-

nitus erant ignotæ, quando pluribus passim existentibus Presbyteris, quos adire pro Sacramento Pœnitentiæ liberum erat, Sancti Patres hortabantur Fideles, ut inter multos quærerent, atque ex pluribus eligerent Sacerdotem scientem ligare & solvere, ut habetur in can. *Quem pœnitet*, de pœnit. dist.1. & can.1. dist.6. qui Canon erutus est ex lib.2. de vera & falsa pœnitentia. Simile quoque monitum legimus in tract. de visitatione infirmorum, qui ambo tractatus censentur inter opera Sancti Augustini. Certum verò est, non esse locum electioni, ubi aliquis est uni ex necessitate astrictus; neque posse quemquam eligere nisi inter plura eligibilia constitutum. Deterrimum verò est non modò non posse ex pluribus eligere, sed ne unum quidem posse occurrere, ad quem recurri, nisi quis actu constitutus sit in extremo discrimine, ullatenus possit; quod occurreret inter peregrinandum.

VII. Objiciet forsan aliquis, posse à peregrinantibus adiri Religiosos, quibus concessere Summi Pontifices potestatem absolvendi quoscumque, & undecunque advenientes pœnitentes. Huic argumento facilis est responsio. Primò enim in quibusque etiam minimis oppidulis obvii sunt Sacerdotes Parochiales, non autem Religiosi. Secundò, plures Religiosi ab audiendis Confessionibus ultrò se abstinent, præsertim verò respectu ignotorum & exterorum hominum. Tertiò, multis Religiosis etiam ex Ordinis instituto non permittitur aliorum quàm proprii Ordinis audire Confessiones, quales sunt Capucini, quorum Conventus sunt magis obvii proficiscentibus, utpote numerosiores. Quartò, neque verum est Regulares habere à Summo Pontifice immediatè istiusmodi absolvendi potestatem. Satis enim superque multorum Summorum Pontificum multiplicia protuli integris libri nostri primi capitulis Decreta, quibus disertissimè constituitur, nullibi posse à Regularibus absolvi seculares, nisi concessione Ordinariorum, quam isti possint prout eis visum fuerit limitare: Et præterea Religiosos, quos in una Diœcesi Ordinarius approbaverit, si se in aliam Diœcesim transferant, omni absolvendi potestate ibi carere, nisi hujus alterius Diœcesis Ordinarius hanc illis indulserit potestatem.

VIII. Objicies rursus hæc verba cap. *Si Episcopus*, de pœnit. & remiss. in 6. *Nulla quoque potest consuetudine introduci, quod aliquis præter sui Superioris licentiam Confessorem sibi eligere valeat, qui eum possit absolvere, vel ligare*. Ergo introducta præfata consuetudo nullam habere potest juris firmitatem. Respondetur jura ista, de quibus loquitur dictum cap. *Si Episcopus*, negari non posse quin sint humana & Ecclesiastica: unde sequitur, & liquidò constat, posse contrario jure & præscriptâ consuetudine revocari, sive in toto, sive in parte. Sensus autem dicti cap. *Si Episcopus*, talis est, quamdiu permanet jus illud universale, quod tunc vigebat, non posse per alicujus particularis hominis aut loci consuetudinem aut introductionem illi communi & universali juri derogari. Secus verò si introducatur universalis & diuturna in oppositum consuetudo, quæ priorem abroget. Et aliunde constat ex cap. *Dilecti*, de arbitris, posse acquiri ex consuetudine novam jurisdictionem.

IX. Igitur quamvis tempore quoque isto subsistat obligatio & necessitas confitendi proprio Sacerdoti, tamen proprii Sacerdotis notio & signatum latiùs multò quàm olim extenditur. Quidquid enim Conincb. & Fagnanus in oppositum opinati fuerint, constantissima praxis est ubique recepta, atque in eam omnes propemodùm Doctores qui post ejus introductionem floruerunt, conveniunt posse quoscumque aliarum diœcesum subditos, si se aliò transferant, confiteri apud quoscumque

cumque Sacerdotes ab Ordinariis locorum approbatos. Bonacina de pœnit. disp.5. quæst.7. punct.2. num.1. 4. & 5. Et multò potiori ratione possunt ipsimet diœcesani quem libuerit approbatum in eadem diœcesi Sacerdotem, cui confiteantur, eligere. Nam Episcopus non minùs est proprius per totam Diœcesim Sacerdos quàm Parochus loci. Ergo quos Episcopus delegaverit, eandem perinde quoad hoc Sacramentum potestatem habent. Indubitata quoque viget praxis ubique locorum, ut Ordinarii quilibet circa Confessionum in suis Diœcesibus auditionem approbent aliarum Diœcesum Presbyteros. Et nihil absistit quominus idem Episcopus, qui alterius Diœcesis Sacerdotem approbat ad suorum subditorum Confessiones excipiendas, valeat seipsum eisdem Sacerdotibus subjicere, & ex eis aliquem sibi eligere Confessarium, sicut potest pro suo libito sibi Sacerdotem Diœcesis suæ indigenam eligere. Et sanè Joannes Papa XXII. inter devios à sacra doctrina errores, quos Joannes de Poliaco Universitatis Parisiensis Theologus asserebat, hanc ejus notat, & damnat propositionem: Quod confessi Sacerdotibus habentibus facultatem generalem audiendi confessiones, teneantur eadem quæ confessi fuerint peccata iterum confiteri proprio Sacerdoti, quem dicebat esse Curatum propriæ Parochiæ. Cujus erroris damnatio habetur in cap. *Vas electionis*, in Extravag. commun. de hæreticis. Ipseque Joannes de Poliaco veræ doctrinæ acquiescens suos revocavit errores. Indubitatum quoque nunc est, posse Cardinales, aliosque quoscumque Prælatos sine ulla speciali dispensatione aut licentia confiteri apud quoscumque approbatos Confessarios, sive Sæculares, sive Regulares, in locis in quibus sunt approbati, sive præfati Cardinales ac Prælati in suis versentur ædibus, sive peregrinentur. Quod idem de Parochis censendum est, etiamsi olim proprius eorum Sacerdos fuerit Episcopus, nec potuissent alteri nisi de Episcopi licentia confiteri. Ex quibus consequens est, multò minùs requiri quàm antiquitus illud privilegium eligendi sibi confessarium aliquem, modò sit in eo loco approbatus.

X. Non tamen ex hactenus dictis aliquis jure possit affirmare, hujus antiqui privilegii concessionem esse penitus abolitam; quippe quæ transiverit in jus commune. Id quidem potest de Secularibus affirmari, sed non de Regularibus, quos etiam nunc videmus pristina illa districtione ligati, ut non aliis quàm Superioribus, aut iis quos Superiores ad hoc designaverint ac permiserint, confiteri possint. Ideòque plurimùm juvantur utriusque sexus Regulares clausulis Jubilæorum, quibus ex antiqui styli forma Summus Pontifex indulget omnibus Fidelibus, ut citra aliam licentiam, atque insciis Superioribus possint sibi Confessarios, tam Sæculares, quàm Regulares eligere pro tempore, modò sint in ipsis locis approbati ad confessiones.

XI. Potest sibi Confessarium eligere quisquis habet sola venialia peccata quæ confiteatur, aut etiam mortalia, sed jam antea bona fide confessa. Ad hæc enim Ecclesia generalem quibuscumque Confessariis, & Sæcularibus & Regularibus auctoritatem confert erga quoscumque pœnitentes indiscriminatim sæculares & regulares. Et hæc est ubique recepta & approbata consuetudo. Cajetanus in Summa, verb. *Absolutio à peccatis*. 2. Suarez de pœnit. disput.21. sect.2. ad fin. & disput.27. sect.2. & 3. Bonacina de pœnit. disp.5. quæst.7. punct.3. num.1.

XII. Privilegium istud eligendi Confessarii, concedendum quoque illis est etiam Regularibus, qui in eo statu existunt, ut spes vel nulla, vel exigua sit nanciscendi

Gg 3 Confessa

Confessarium ibi habentem, sive ordinariam, sive delegatam excipiendi confessiones potestatem, ut in illis occurrit qui privatâ & rigidâ custodiâ ab infenso aut infideli inimico occultè detinentur, aut in ergastulis apud infideles vel hæreticos, in iis locis, in quibus non est Confessarii approbati copia: nec dubitare licet hanc esse in tanta calamitate piæ Matris Ecclesiæ mentem. Ibi namque multò fortior urget ratio, quàm in supradictis solatum culparum venialium reis; & par occurrit necessitas eum illis quos mortis periculum premit.

XIII. Hæc ubique, nulloque contradicente consuetudo invaluit, approbantibus communiter ab annis ducentis Doctoribus, Cajetano in Sum. verb. *Absolutio à peccatis ex parte absolventis*, §. *Licentia*, ubi ait Paschalem Confessionem fieri posse à quocumque apud quemcunque Sacerdotem ab Ordinario approbatum: & addit quod ex Extravaganti Eugenii IV. potest extendi ad alias per diversas anni partes Confessiones, eoque magis cùm sint liberiores, nec præcepto adstrictæ. Francisco Victoria in Summa Sacram. quæst. 54. Flor. Theol. in 4. Sent. tract. de confess. fol. 245. S. Antonino in Sum. 3. p. tit. 17. cap. 1. Angelo verb. *Confessio* 3. num. 3. Soto in 4. Sent. dist. 18. quæst. 4. art. 2. Bonacina de pœnit. disput. 5. quæst. 7. punct. 2. num. 1. 4. & 5. Zerola in praxi, 1. p. verb. *Confessio*, quæst. 2. ubi tamen hoc addit optandum esse, ut qui tempore Paschali confessi sunt apud alium à Parocho Sacerdotem, aut etiam citra abusum in alia Diœcesi, referrent schedulam ab eo cui confessi fuerunt Sacerdote, ut sciatur quis fuerit confessus, vel non confessus, tempore saltem Paschali. Idemque quæst. 3. post Caietan. & Flor. Theol. locis citatis asserit vagabundos posse confiteri cuicumque Sacerdoti approbato ab Ordinario illius Diœcesis in qua contingit eos versari.

XIV. Facultatem eligendi Confessarium Papa indulget aliquando pro una tantùm vice, sive publicâ, ut in Jubilæis, sive privatâ confessione. In quo quidem concessionis modo desinit facultas statim à prima electione, & data absolutione: idque habet locum in Religiosis qui ferè soli proprio Confessario secundùm rigidiorem intelligendi modum adstricti nunc videntur. Verumtamen si pœnitens oblitus sit alicujus peccati, vel circumstantiæ in sua illa privilegiata confessione, poterit eidem denuò confiteri; non enim desinit concessum privilegium, nisi ex quo actus privilegiatus fuerit perfectè completus. Ubi autem facultas fuerit indefinitè, & sine restrictione concessa alicui personæ, nullatenus desinit per primam aut ulteriorem confessionem, sed perpetuò durat etiam post concedentis mortem, nisi interveniat revocatio; quemadmodum & aliæ quævis gratiosæ concessiones, ut dispensationum, literarum ad Ordines dimissoriarum, approbationum illimitatarum ad Confessiones audiendas, aliæque consimiles, nisi ex postfacto ab eodem Prælato vel ejus successore revocentur. Ita Sotus in 4. dist. 18. quæst. 4. art. 3. Suarez de pœnit. disput. 26. sect. 3. num. 7. Bonacina de pœnit. disput. 5. quæst. 7. punct. 3. & plerique alii contra Sylvestrum verb. *Confessor* 1. quæst. 7. qui videtur limitare ad concedentis vitam.

CAPUT

CAPUT IX.

De Contritione.

I. POENITENTIA est genus, cujus species sunt Sacramentum Pœnitentiæ, & virtus pœnitentiæ, quæ consistit in contritione peccatorum citra realem apud approbatum Sacerdotem confessionem. Cùm verò ad Sacramenti essentiam juxta Eugenii IV. Decretum Concilio Florentino adnexum, tria necessariò requirantur, materia scilicet, forma, & Minister intendens facere ac ministrare Sacramentum; Pœnitentia quatenus spectatur ut Sacramentum, tribus his constare debet, materia, & forma, & Ministri intentione. Materia alia remotior est, quæ sunt actualia pœnitentis peccata, ad differentiam originalis culpæ, quæ Baptismo diluitur: alia est materia proximior, quam docet Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 3. consistere in his tribus pœnitentis actibus, contritione, confessione, & satisfactione: qui actus prout requiruntur in pœnitente ad integritatem Sacramenti, dicuntur partes Pœnitentiæ. Ex his contritio & confessio sunt partes essentiales, sine quibus simul junctis nullum existit Pœnitentiæ Sacramentum. At satisfactio pars est, non quidem essentialis, sed integrans: sicut digitus, vel auris non est pars essentialis nostri corporis, quod potest esse cum horum privatione, sed est pars integrans simul & substantialis, cùm sit de substantia corporis humani, pertineatque ad ejus integritatem. Ita Sacramentum Pœnitentiæ in sua constituitur essentia, quam complet absolutionis forma, tametsi nondum sit peracta satisfactio, aut etiam ex culpa, vel inadvertentia Confessarii nulla fuerit injuncta. Forma denique hujus Sacramenti, eique planè essentialis, est ipsa absolutio per approbatum Sacerdotem collata.

II. Contritio, ut definiunt Tridentini Patres d. sess. 14. cap. 4. est animi dolor ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero. Iidemque duplicem distinguunt contritionem, quæ in utravis sui specie sufficiat ad validitatem Sacramenti hujus. Est igitur alia perfecta, alia imperfecta contritio. Contritio perfecta ex divino amore nascitur, & charitate perficitur, hominemque Deo reconciliat priusquam hoc Sacramentum actu suscipiatur: sed ista perfectior contritionis species includit votum Sacramenti suscipiendi, si non actuale, saltem virtuale. Contritio imperfecta nuncupari solet attritio, quæ (ut aiunt Tridentini Patres) communiter concipitur vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ ac pœnarum ex parte Dei metu. Iidemque hanc ad Sacramenti hujus gratiam percipiendam sufficere declarant, si voluntatem peccandi excludat, & veniæ spem habeat: esse quippe donum Dei & impulsum Spiritus Sancti, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantùm moventis, quo pœnitens adjutus viam sibi ad justitiam parat. Et quamvis sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere nequeat, tamen ad Dei gratiam in Sacramento subsequente Pœnitentiæ impetrandam disponit peccatorem. Hæc Trident.

III. Quia tamen præfata illa attritio imperfecta procedit ex timore Dei, non quidem filiali, qui magis pertinet ad perfectam contritionem, sed ex servili; sciendum est timorem servilem eum esse, quo peccator ita pœnam imminentem formidat,

dat, ut ejus vitandæ causâ detestetur peccatum. Oritur iste timor ex proprio nostri amore, quemadmodum & mercedis desiderium. Idem namque principium, quo impellitur homo ad prosequutionem proprii commodi, inclinat pariter ad fugam proprii incommodi, sive id principium impellens excitetur à gratia, ut in Sacramento requiritur, sive à sola naturа. Sicut enim, ut docet S. Augustinus lib. 14. de civit. Dei, cap. 7. & 9. omnes affectus & passiones animarum ab amore prodeunt, & amor Dei efficit prosequutionem boni Deo grati, simulque aversionem & fugam mali Deo displicentis: amor similiter nostri spem inducit & appetitionem nostri commodi, necnon timorem & fugam ejus quod nobis noxium & incommodum est.

IV. Cúmque Sanctus Dei Spiritus summum jus habeat & potestatem in omnes hominis potentias & facultates, potest per suam prævenientem ac præparantem gratiam pro suo libito movere ac impellere nunc istam, nunc illam facultatem ad finem supernaturalem, adeo ut harum facultatum operationes, quæ secundùm se merè naturales essent, fiant ex ipsius Dei motione & fine supernaturali à movente Spiritu Sancto intento supernaturales, atque ita eleventur ad ordinem divinæ gratiæ. Ita fit ut servilis timor, aut mercenarius amor, qui secundùm se non possent ad justificationem disponere, prout ejusmodi timor, vel amor in solius naturæ viribus spectantur; ad illam tamen justificationem accedente Sacramento disponant, quatenus fuit ille timor proprii incommodi, aut amor proprii commodi per Spiritum Dei excitatus, propositis animo pœnis quas Deus peccatoribus infligit, aut bonis quibus idem justè & piè viventes remuneratur. Iste porò timor quatenus à peccato deterret, semper bonus & salutaris est: ad eum quippe nos adhortatur Dominus Luc. 12. *Timete eum qui potest corpus & animam mittere in gehennam: ita dico vobis, hunc timete.* Prout verò timor iste impulsu Divini Spiritus excitatur, est ejus supernaturale donum, & justificationis principium, excludens omnem peccandi voluntatem. Quæ sanè conditiones illi timori convenire nequeunt, quo homo ex formidine æterni supplicii ita declinat à malo, ut tamen malum lubens exequi vellet, nisi metus ille obstaret; restat enim in ejus voluntate perversus affectus, quo separatur à Deo.

V. Obsistet aliquis: Quicumque peccatum hoc fine devitat, ut pœnam æternam effugiat, aversatur magis æternam pœnam quàm peccatum ipsum; etenim ordinat majus bonum, quod est fuga peccati, ad minus bonum, quod est evasio supplicii. Hoc verò ulteriùs probatur, quia finis plus amatur quàm media ad finem; nam media ideò eliguntur propter finem consequendum. Ergo illa servili metu causata peccati fuga est mala, quia inordinata, magisque amans evasionem pœnæ quàm peccati fugam. Respondetur minus quidem ibi existere bonum, nihil tamen mali, dum hæc duo absint, ne scilicet ad fugiendum malum pœnæ consentiatur in malum culpæ, & ne quis ita pravè afficiatur, ut peccare velit, nisi pœna immineret. Quod verò quis præcisiùs moveatur in fugam pœnæ, quàm in fugam peccati, actus iste nihil habet inordinatum, quamvis sit minùs ordinatus quàm si meliore motivo excitaretur, qualis est amor Dei, aut filialis timor. Cùm enim possint plura esse ad eundem finem motiva, nemo tenetur præstantius semper eligere, dummodo præstantius motivum non excludat actu aliquo positivo: sed licitum est vel minimum motivum quod primùm animo occurrit apprehendere, ut se aliquis à peccato & tentationibus quibus impugnatur, expediat. Et facilè contingere potest homini sanctissimo, ut urgentem tentationem recordatione gehennæ elidat, ne de

de seipsis testantur Sancti Gregorius Nazianzenus, Hieronymus, & alii, qui tamen de aliis perfectioribus motivis nihil actu cogitantes, si nul temporis sic erant habitualiter ita dispositi, ut optione propositâ gehennam ignis æterni mortali culpæ prætulissent.

VI. Celebris inter Theologos quæstio agitatur, utrum ad justificationem in Sacramento consequendam sufficiat supernaturalis attritio, quam metus excitat pœnarum à justitia Dei infligendarum; aut alicujus turpitudinis consideratio, diversæ ab illa quæ spectatur in peccato quatenus est offensa Dei; an verò præterea requiratur necessariò, non quidem perfecta contritio, quam Dei amor excitat (ut aliqui imperitè præsupponunt, ex quorum errore sequeretur pœnitentiam non esse Sacramentum mortuorum, nec unquam producere justificationem, sed eam priùs acquisitam præsupponere;) sed hoc disputatur, an requiratur saltem aliquis initialis ac imperfectus Dei amor, aut dolor saltem imperfectus, ex oppositione nascens ipsius peccati adversùs Deum, quæ est præcipua peccati turpitudo. Qui hanc tradunt opinionem illam sic tuentur.

VII. Primò, quia reliqua omnia motiva, cum versentur omninò circa proprium sui ipsius amorem, nec ullum actualem ad Deum respectum habeant, nullam videntur habere proportionem seu habitudinem ad veniam ab ipso Deo impetrandam. Esto enim cogitetur Deus tanquam castigator, Deus tamen non attenditur ut finis, ob quem aliquis peccatum aversatur; sed ipsa, quam Deus infligit, pœna attenditur ut motivum ac finis peccatum fugiendi: ipsique damnati simul & pœnam quam sentiunt, & causam efficientem ejus quod patiuntur supplicii, Deum attendunt; nec tamen Deum ibi attendentes ullum dici possunt elicere religionis actum, hoc ipso quia Deum non amant.

VIII. Secundò producunt S. Augustini testimonia dicentis serm. 7. de temp. *Pœnitentiam certam non facit nisi odium peccati, & amor Dei.* Idemque lib. de pœnitent. cap. 17. *Oportet ut pœnitentia ad hoc fructificet, ut mortuo vitam impetret. Scriptum est enim, sine charitate neminem salvum esse. Non itaque in solo timore vivit homo. Quem verò serio pœnitet, oportet non solum timere Deum judicem, sed & justum diligere: non timeatur pro pœna, sed ametur pro gloria. Debet enim dolere de crimine & de omni ejus prædicta varietate. Credo quidem illi qui dixit; Quacunque hora peccator ingemuerit, & conversus fuerit, vitâ vivet. Dixit conversum, non tantum versum vitâ vivere. Versum quidem puto qui dolet de crimine, conversum qui dolet de omni ejus, quam exposuimus, varietate. Vertitur à peccato qui jam vult dimittere peccatum; convertitur qui jam totus & omninò vertitur: qui jam non tantum pœnas timet, sed ad bonum Domini contendere festinat. Quæ conversio si contigerit alicui etiam in fine, desperandum non est de ejus remissione.* Hæc Augustinus relatus quoque in can. *Nullus expectet*, de pœnitent. dist. 7.

IX. Tertiò proferunt ipsam Concilii Tridentini authoritatem: cùm enim compertum sit, non minorem requiri animi pœnitentiam ad gratiam Pœnitentiæ Sacramenti, quàm ad gratiam Baptismi in ætate adulta suscipiendam; si ad istam prærequiritur aliquis Dei amor in adulto baptizando, non minùs prærequiri debet in pœnitente absolvendo. Prærequiri porrò ad Baptismum, declarare videtur Concilium sess. 6. cap. 6. ita dicens: *Disponuntur ad ipsam justitiam, dum peccatores se esse intelligentes, à divina justitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum, propitium fore, illumque tanquam omnis justitiæ fontem* DILIGERE INCIPIUNT,

AC PROPTEREA *moventur adversus peccata per odium aliquod & detestationem, hoc est per eam pœnitentiam,* QUAM ANTE BAPTISMUM AGI OPORTET. *Denique dum proponunt suscipere Baptismum, inchoare novam vitam, & servare divina mandata.*

X. Hac etiam ratione probant illius sententiæ assertores: quia sicut per mortalem culpam peccator indebitè avertitur à Creatore, & ejus sancto amore propter inordinatum creaturæ amorem, oportet similiter ut idem homo per ordinatum Creatoris amorem, saltem initiativè & incompletè revocetur à suo peccato.

XI. Nec ideo minùs censebuntur, tam Baptismus quàm Pœnitentia in numero Sacramentorum pro mortuis animabus præcipuè institutorum. Non enim hîc necessariam ducunt contritionem illam perfectam, quam excitat ille super omnia perfectus amor Dei, cujus ea sit efficacia, ut hominem Deo ante Sacramentum reconciliet, constituatque in vitæ supernaturalis statu, ut docet Concilium sess. 14. cap 4. Sed eam dicunt attritionem, quæ ut aiunt ibidem Tridentini Patres, ex turpitudinis peccati consideratione concipitur. Maxima namque peccati turpitudo inde dimanat, quod sit offensa Dei. Illa porrò Dei dilectio, quæ attritionis metas non transilit, non est talis ut actu perfecto diligatur Deus super omnia, sed in remissiore gradu consistit, sine tamen ulla actuali alicujus creaturæ prælatione supra Deum, quæ quidem esset criminosa. Istam attritionis speciem hisce verbis exponit Valentia tom. 4. dispur. 7. quæst. 8. punct. 2. ubi disputat contra Sotum. *Quod contritio* (inquit) *versetur circa peccatum ut est offensa Dei, id non ita proprium est contritioni, quin conveniat etiam alicui attritioni, nempe illi quæ oritur ex dilectione Dei, tametsi non super omnia.* Idemque paulò post: *Si igitur ex parte objecti, & ex parte causæ volumus discrimen inter contritionem & attritionem assignare, rectiùs dicemus ex parte quidem objecti ea re differre, quòd contritio est semper de peccato ut est summè malum, atque adeò super omnia detestabile, quatenus videlicet est offensa Dei qui super omnia diligitur: Attritio non item, etiamsi non tantùm virtualiter, sed etiam actu esset de peccato, ut est offensa Dei utcumque dilecti.* Præterea Viguerius de Sacram. Pœnit. versu 10. inter species diversas attritionis recenset eam, quæ causatur non ex metu pœnæ, sed propter Deum non summè dilectum. Toletus quoque lib. 3. cap. 4. duas agnoscit species attritionis: unam ex parte causæ, quam dicit esse dolorem aliunde procedentem quàm ex motivo offensæ Dei: secundam ex parte modi, qua detestatur peccatum ut est offensa Dei, sed non illud detestatur supra omne detestabile. Insuper Navarra cap. 1. num. 36. admittit, valere ad Sacramenti gratiam consequendam, illam pœnitentis attritionem, quam movet amor Dei, non tamen tanquam supra omnia amabilis, neque peccatum detestans ut supra universa mala detestabile: additque ad pœnitentiæ Sacramentum requiri amorem Dei, qui dolorem excitet de peccatis. Suarez quidem hanc affirmativam opinionem non modò probabilem & ad majorem perfectionem inducere dicit: sed esse tutiorem & omninò consulendam monet, quamvis ipse negativam dicat probabiliorem, eamque propugnet, cùm tamen neget esse certam, & fieri posse ut apud Deum vera non sit, qui Sacramentorum virtutem determinavit ab humanis opinionibus independentem. Quocirca admonet, non esse huic negativæ confidendum, ne periculo exponatur animæ salus, præsertim cùm quis versatur in vitæ discrimine. Eadem quoque admonet Gamachæus tract. de Pœnitentia. Ego verò adductus rationibus superiùs recensitis, & authoritate decreti Tridentini circa initium divinæ dilectionis, quod expressis verbis supponit in eo qui Baptismi gratiam suscepturus est, & perspicuis etiam

etiam testimoniis Divi Augustini, hanc in sententiam propensiùs feror, quæ ad attritionem Sacramento Pœnitentiæ prævíam judicat necessarium non quidem perfectum amorem Dei, qui possit extra Sacramentum justificare, sed ... tamen divini amoris imperfectum, qui cùm per se non possit peccatorem Deo reconciliare, elevetur tamen accedente Sacramento ad habitum sanctificantis charitatis. Quinetiam adversantem opinionem oppugnat ipsius quod prætenditur munimen, ex Tridentinæ sessionis 14. cap. 4. quo decernitur necessaria voluntas non peccandi de cætero. Enim verò attritio peccandi voluntatem excludens includit necessariò pium aliquem erga Deum affectum, quatenus peccatum nihil est aliud quàm injuria in Deum facta. At verò istiusmodi attritio ex sola pœnæ formidine concepta non detestatur factam in Deum injuriam, sed solam pœnam quæ à vindice Deo proficiscitur: atque ita non excludit peccatum secundùm propriam & formalem ejusdem contra Deum malitiam, sine qua utique non subsistit, sed in qua consistit formaliter peccatum, cùm istud solummodò exhorreat propter pœnam & vindictam quam solo proprii amoris motivo expavescit. Quæ quidem pœna bona & justa est, atque peccato prorsus extrinseca; peccatum verò ex adverso totum malum & injustum est. Ista ergo attritio non excludit peccati voluntatem prout peccatum est, sed solùm refugit commeritum justumque supplicium. Nihil tamen repugnat hanc quoque excitari à Spiritu sancto, qui nostram etiam philautiam ad meliorem finem dirigit.

XII. Ipsa verò contritio est dolor de peccato super omnia cætera mala propter Deum summè dilectum, cum proposito non peccandi de cætero. Quemadmodum enim Deus est summum bonum, increatum, infinitum & perfectissimum, creatis quibuscumque bonis longè præferendum; ita peccatum, quoniam est offensa Dei, summum existit malum, cæteris quibuscumque malis longè detestabilius. Hæc contritio describitur Deuter. 4. vers. 29. *Cùm quæsieris Dominum Deum tuum, invenies eum: si tamen toto corde quæsieris, & tota contritione animæ tuæ.* Et Joël. 2. vers. 12. *Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio & fletu & planctu, & scindite corda vestra.* Et Luc. 10. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis.* Quibus Divinis Oraculis addiscimus Deum ex toto corde & super omnia diligendum; peccatum verò ex toto corde & super omnia fugiendum & abhorrendum, utpote Deo oppositum & injuriosum.

XIII. Non tamen necesse est, qui nimò impossibile est, amorem Dei aut peccati odium pertingere ad summum gradum intensivè ac physicè, sed tantùm ... raliter atque appretiativè, hoc est, ut præeligat homo Deo obtemperare, quàm cæteris quibuscumque bonis perfrui; & alia potiùs quæcumque mala subire, quàm in peccatum consentire. Itaque facilè contingit, ut homo citra ullam Dei offensam ferventiùs & intensiùs diligat proprios liberos aut conjugem, quàm Deum ipsum; & tamen legi satisfaciat divini supra omnia amoris, Deum appretiativè, seu æstimativè plusquam liberos aut conjugem diligendo, ut si detur optio, orbari malit propriis liberis & conjuge, quàm Dei dilectione & gratiâ. Sapienter tamen admonent Theologi, particulares hujusmodi comparationes non esse omnibus promiscuè proponendas vel consulendas, cùm possint esse multis occasio tentationis & scandali; sed solùm in genere. Distinctionem istam amoris Dei ferventioris ac sensibilioris, ad quem non obligamur; & amoris præ reliquis omnibus secundùm æstimationem seu appretiationem, atque in eligendo præferentiam, ad quam omnes

Hh 2 obligamur;

obligamur; & respectivè majoris odii, sive intensioris ac sensibilioris, sive secundùm præferentiam æstimativam, tradit S. Thomas in 4. Sent. dist 15. quæst. 2. art. 3. quæstiuncula 3. itemque quodlibeto 1. quæst. 5. art. 9. item 1. 2. quæst. 109. art. 3. quam distinctionem Theologi omnes complectuntur.

XIV. Quamvis perfecta contritio, valens statim sine Sacramenti susceptione justificare, detestetur peccatum propter Deum super omnia dilectum, non tamen semper nascitur ex charitate. Non enim possibile est causam ex suo effectu nasci; & illud quod prius est, proficisci non potest ex eo quod est posterius. Perspicuum enim est, contritionem à peccatore elicitam producere in ejus anima charitatem, quâ priùs carebat. Statuendum est igitur, contritionem quidem ab homine justo elicitam nasci ex præcedente charitate, accedentibus novis actualis gratiæ auxiliis: at verò elicitam à peccatore contritionem nasci ex motione Spiritus Sancti per gratiam ejus prævenientem, quæ vicem supplet charitatis, & est secundùm naturæ ordinem anterior charitate quam producit: sunt tamen, ac fiunt ista simul eodem instanti temporis. Sanctus quidem Thomas 1. 2. quæst. 113. ad 1. requirit charitatem ad justificationem peccatoris, juxta illud Luc. 7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm*: & quia non oritur dolor nisi ex aliquo amore; nec potest displicere malum, nisi placeat oppositum bonum, Sed ibi S. Thomas intelligi ac exponi debet de charitate actuali, non de habituali præcedente.

CAPUT X.

De Confessione.

I. PECCATORUM Confessio Sacramentalis instituta Divino Jure fuit in statu novi Testamenti, & necessaria est necessitate præcepti ad impetrandam peccatorum post Baptismum commissorum remissionem, secundùm id quod ait Apostolis Dominus Joan. 20. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt.* Omne autem prudens & justum judicium efflagitat plenam causæ cognitionem. Ut igitur rectum judicium circa peccata vel remittenda, vel retinenda fieri queat, necesse est ea per confessionem ejus qui absolvi cupit, manifestari. Eòdem spectat 1. epist. Joan. 1. *Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & justus Deus, ut remittat nobis peccata nostra.* Et Jacobi. 5. *Confitemini ergo alterutrum peccata vestra* Istamque viguisse praxim nascente Ecclesia, testatur Actuum cap. 19. *Multique credentium veniebant confitentes, & annuntiantes actus suos.* Hujus Sacramenti figura præcessit in veteri Lege jubente ut leprosi se ostenderent Sacerdoti, ad quem pertineret judicium de lepra, vel exorta, vel sanata. Levit. 13. Matth. 8. Luc. 7. Cum hac tamen insigni inter Legales & novi Testamenti Sacerdotes differentia, quam observat S. Chrysostomus lib. 3. de Sacerdotio, cap. 6. quia corporis lepram non sanabant, sed utrum sanata esset judicabant Judaïci Sacerdores: At verò, inquit, lepram animæ non sanatam judicant, vel explorant, sed prorsus sanant & emundant novæ legis Sacerdotes. Tertullianus antiquorum temporum Scriptor, & testis omni exceptione major, lib, de pœnitentia, necessitatem Confessionis his verbis astruit;

astruit: *Plerosque tamen hoc opus ut publicationem sui, aut suffugere, aut de die in diem differre præsumo, pudoris magis memores quam salutis velut illi qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione, conscientiam medentium vitant, & ita cum erubescentia pereunt.* Et inferiùs. *Grande planè emolumentum verecundia occultatio delicti pollicetur, videlicet si quid humanæ notitiæ subtraxerimus, proinde & Deum celabimus? Adeòne existimatio hominum, & Dei conscientia comparantur? An melius est damnatum latere, quam palam absolvi.* His verbis prodit Tertullianus, confessionem istam esse ad salutem animæ necessariam, atque in ea nullum, quantumvis occultum delictum licere humanæ notitiæ subtrahere.

II. Conditiones confessionis sexdecim communiter recensentur, quarum tres tantummodò sunt necessitatis, ad easque cæteræ ferè reducuntur. 1. Ut sit pura, i. est vera. 2. Ut sit lacrymabilis, id est adjunctam habeat contritionem, seu attritionem. 3. Ut sit integra, id est ne consultò sileatur aliquid mortalem culpam faciens circa species, numerum & mortiferas circumstantias. Ultima ista conditio præexigit examen propriæ conscientiæ, cujus neglectu certum sit fore, ut peccata mortalia memoriæ non occurrant, atque ita confessioni desit integritas. Idcircò Tridentinum sess. 14. cap. 5. prærequirit examen, dicens oportere à pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in confessione recenseri, etiamsi occultissima illa sint. Ratio patet; quo enim jure aliquis ad aliquod opus obligatur, eodem pariter obligatur ad media tali operi necessaria. Ex quo sequitur, obligatum ad mortalia confitenda, esse simul obligatum ad illorum examen & discussionem.

III. Patet ex supradictis, tantam esse debere examinis diligentiam, quantùm judicio probi & prudentis viri convenit, habitâ ratione tum temporis ab ultima, quæ valida fuerit, confessione transacti; tum multitudinis culparum confitendarum, tum negotiorum gestorum, in quibus peccare quis potuerit; tum etiam occasionum plus minusve frequentium, quæ potuerint ad varia peccata impellere pœnitentem. Quo fit ut quibusdam breve possit examen sufficere, in aliis verò prolixius requiratur. Potest tamen mediocris ad supradictorum proportionem adhibita diligentia sufficere, etiamsi (inquit Bonacina disput. 5 quæst. 5. sect. 2. punct. 2. §. 1. num. 3.) probabiliter conjiciat pœnitens, fore ut post prolixissimam perquisitionem occurrerent animo alia aliqua peccata. Quod dico ad præcautionem scrupulosorum, quibus nunquam satisfactum est, & qui animi & corporis vires exhauriunt ad superfluas disquisitiones: quibus convenit illud Proverb. 30. *Qui vehementer emungit, sanguinem elicit.* Ex opposito qui debitum & discretum suæ conscientiæ neglexit examen, si eum rusticitas & animi stupiditas non excuset (quæ sanè potest quosdam valdè simplices & per se incapaces excusare) indignè ad Sacramentum accedit, neque validè absolvi potest, nisi hunc defectum, simulque contritionis, prudens & solers Confessarius interrogando, & admonendo suppleat in charitate Dei (ut cum Apostolo loquar) & patientia Christi. Caveatque Sacerdos ne pœnitentem, sive ob ejus stupiditatem aut imperitiam, sive ob ejus etiam indiscretionem aut malam indolem, sive ob peccatorum ejus gravitatem durius excipiat; sed charitate & patientiâ, quasi obstetricante manu (ut verbis utar patientissimi Job) educat colubrum tortuosum, hoc est in nostro proposito, peccatorum sinceram confessionem, & pœnitentis emendationem.

IV. Integritas confessionis in tribus consistit. in declaratione omnium peccatorum mortalium, quorum memoria occurrit pœnitenti, secundùm species, nu-

rerumque, & debitas circumstantias. Hæc enim triplex accusatio adeò necessaria est, ut horum aliqua voluntaria & culpabilis omissio non modò informem reddat confessionem, id est gratiæ effectu carentem, sed etiam nullam & Sacramenti expertem; quia pœnitens, cùm in ipsa confessione mortaliter peccet, non potest simul habere necessariam contritionem, quæ est pars essentialis, sine qua nullatenus existere potest Pœnitentiæ Sacramentum: nullaque res subsistit sine suis essentialibus. Quæ ratio cùm deficiat in illo qui habet justam alicujus peccati reticendi causam, & in quo ex consequenti illa reticentia non impedit veram attritionem, perfectè distinguit casus in quibus voluntaria peccati mortalis reticentia obsistat, vel non obsistat Sacramento pœnitentiæ, etiam quoad valorem, nedum quoad effectum, seu gratiam. Sufficere enim potest confessionis integritas formalis, ubi ex justa causa omittitur integritas materialis, de quibus tractabit proximè sequens caput.

V. In primis explicanda sunt peccata secundùm species suas, non physicas, sed morales, quibus constituuntur sub ratione transgressionis talis aut talis legis ac mandati, & oppositionis ad talem, vel talem virtutis speciem. Exempli gratiâ intendens aliquis hominem occidere, parat gladium, eo se accingit, proficiscitur ad destinatum occisioni locum, adversarium præstolatur, adoritur, gladio transfodit. Hic multi interveniunt physicè distincti actus, & tamen si non intercesserit inter eos notabilis intermissio, iuest una tantùm moralis species confitenda. scilicet homicidium. Et quemadmodum in hoc exemplo sunt multi actus physicâ specie distincti, & unica tamen species moralis; ex adverso is qui furatur rem sacram, elicit unicum actum secundùm speciem physicam, qui tamen duas habet morales species, furti simul & sacrilegii. Stuprum quoque virginis Deo consecratæ, cùm sit unicus physicus actus, duplicem tamen specie distinctam involvit malitiam, unam quidem oppositam castitati, alteram religioni.

VI. Plerumque fit ut occurrant multi actus, quorum singuli seorsim spectati constituerent totidem numero peccata mortalia; sed quia serie quadam & morali quasi continuatione conjunguntur & referuntur ad unam peccati speciem, ideò non sunt sigillatim exprimendi: & ita is qui patravit homicidium, non tenetur omnes actus ad homicidii hujus finem destinatos exprimere, nisi eos in quibus inest distincta malitiæ species, qualis est, verbi gratiâ, si alterum ad ejusdem sceleris societatem asciverit: sunt enim specie morali distinctæ res occisio animæ complicis, & occisio corporis inimici. Idem esto judicium de pluribus turpibus actibus, qui proximè præcedunt, vel comitantur completam fornicationem; non enim sunt exprimendi in accusatione consummatæ fornicationis, nisi involvant, ut dixi, alterius malitiæ speciem.

VII. Concilium Trident. *sess.* 14. *cap.* 5. definit omnia peccata mortalia in specie & sigillatim esse declaranda: & ibid. can. 7. omnia & singula esse confitenda. Quæ voces *sigillatim*, & *singula*, docent esse peccatorum mortalium numerum exprimendum. Ratioque est, quia alioquin Sacerdos non posset sufficienter statum pœnitentis agnoscere ad justum ferendum judicium: quantum enim discrimen est ejus qui semel, & ejus qui centies ejusdem speciei mortalem culpam commisit; Nam singulæ iterationes sunt per se ac seorsim materia hujusce Sacramenti necessaria, cùm in singulis toties de novo mortaliter Deus offendatur, novaque damnationis causa congeratur.

VIII. Itaque is qui sæpius actus odii erga proximum repetiit cum morali interruptione,

terruptione, tenetur numerum istorum actuum exponere; vel certum, si potest; vel verisimilem. Item is qui numerum certum exposuit, & postea recordatur alicujus actus supra numerum quem expressit, debet hunc, vel hos actus qui numerum illum excedunt, accusare in alia confessione, nisi in priore confessione numerum expresserit addendo vocem *circiter*, aut *plusminus*; hac enim vocis adjectione fit ut actus qui postea in recordationem venit, comprehendatur: sed si sint multi actus quorum fuerat oblivio, non poterit eorum numerus per vocem *plusminus*, verificari, ideoque separatim confitendi erunt. Sic qui dixit decies plusminus, & deinde recordatur fuisse duodecies, non tenetur separatim duos actus illos confiteri; sed si recordetur quinque actuum, tenebitur confiteri. Sed si majorem numerum expresserat, verbi gratiâ triginta plusminus, poterunt ibi sufficienter includi tres aut quatuor actus, quorum postea recordatus fuerit. Crescente namque numero expresso, augetur eadem proportione numerus inclusus & significatus his vocibus *circiter*, aut *plusminus* ut fert communis hominum usus ac notio. Porrò ad ineundam rationem numeri alicujus peccati sæpiùs ex mala consuetudine aut perniciosæ occasionis præsentia commissi, via expeditior est explorare quoties in die vel hebdomada fuerit peccatum iteratum, & quanto tempore perversa illa peccati consuetudo duraverit.

IX. Meretrix expressioni numeri satisfacit, si dicat se tanto tempore fuisse prostitutam. Sed aliquas graviores impudicitiæ species tenetur cum earum numero quoad fieri potest exprimere, nimirum sacrilegia cum adstrictis voto continentiæ, & incestus admittendo patres & filios, aut plures fratres, & coitus quos habuit contra naturam.

X. Concubinarius pariter satisfacit dicendo se tanto tempore usum fuisse concubina, nec tenetur numerum illicitarum cum illa conjunctionum explorare. Bonacina disput.5. de pœnit. quæst.5. sect.2. puncto 2. §.3. difficult.2. num. 19.& docet Suarez de pœnit.disput.22 sect.5. num.37. ei qui commisit multa unius speciei peccata, nullo modo expedire ea sigillatim singula enarrare: tum quia hoc longissimi negotii est, nec ullo modo necessarium: tum quia inde seges ampla nascitur scrupulorum, quia postea semper occurrunt aliqua peccata, de quibus meritò dubitat, an sit confessus. Consentit Navar. Enchir. cap.6. num.15. expenditque Sancti Augustini verba hæc: *Quantum perseveravit consideret, & defleat quod perseveranter peccaverit*. Et habentur in cap. *Consideret*, de pœnitent. distinct.5.

XI. Denique summa ratio ac regula numerum peccatorum discernendi & confitendi, meo quidem judicio hæc est, numerum esse computandum ex multitudine actuum interruptorum, non autem actuum continuatorum, sive continuitas sit formalis, sive virtualis. Continuitas formalis censetur quadiu peccator reipsa intendit interiùs, vel aliquid agit exteriùs, quod tendit ad actum malum. Sic ille qui, ut diximus, gladium parat ad occidendum inimicum, equum conscendit, viam capessit, stat in insidiis, & tandem occidit, unicum peccatum committere censetur, quia ab initio intendit homicidium, & illos omnes actus ad id unum dirigit, & ita formaliter hi actus conjunguntur cum homicidio, ut non sit opus illos confiteri. Sed si illi præambuli ac præcedentes actus aliis ad eorum finem minimè spectantibus actibus interrumpantur, somno, confabulationibus, aliorum negotiorum gestione, tunc non formaliter continuari censentur cum homicidio intento, sed solùm virtualiter. Simili ratione is qui suis in ædibus concubinam tenet, hoc

hoc ipso habet intentionem continuandi in malo proposito cum eadem ; & per illam quæ fit ad hunc finem cohabitationem , omnes actus luxuriosi , quos cum ea habet , continuantur saltem virtualiter in continuatione illius ad hunc malum finem convictûs , adeò ut non teneatur numerum illorum actuum exprimere , si tempus expresserit quo id malum perduravit , nisi ut superiùs dixi de meretrice , alios actus specie à fornicatione distinctos commiserit ; hi namque sigillatim cum suoqnique numero exprimendi erunt , quales sunt actus luxuriæ contra naturam.

XII. Jam hîc agendum de peccatorum circumstantiis exprimendis à pœnitente. Circumstantiarum quadruplex est differentia ; vel enim sunt augentes seu aggravantes peccatum , ut est actus odii deliberatus unus & individuus , si duraverit per sesquihoram aut duabus continuis horis , si una eademque illicita copula brevior fuerit aut longior , si ad eam oscula quoque adhibita fuerint , necne : vel sunt circumstantiæ minuentes peccatum , ut si mulier consensit in stuprum semel requisita , aut post multas & importunas preces : vel sunt impertinentes , ut si quis longo aut brevi gladio alterum occidit , dextra manu , an sinistra , & istas nemo diffitetur esse silendas ut inutiles & superfluas : vel sunt speciem peccati mutantes , & istas affirmant omnes esse necessariò confitendas juxta præscriptum Tridentinæ Synodi sess. 14. cap. 5. his verbis : *Colligitur præterea etiam eas circumstantias in confessione explicandas esse , quæ speciem peccati mutant, quòd sine ipsis peccata ipsa neque à pœnitentibus integrè exponantur , nec judicibus innotescant.* Hujusmodi verò sunt quæ peccatum mortale constituunt , quod alioqui veniale , aut etiam nullum esset : ut si quis levem & venialem culpam alterius retulit , hac tamen mente , ut infensissimum illi concitaret inimicum ; ibi enim venialis alioqui detractio redditur mortalis : aut si quis laïcus manu tangat mappam Altaris , dum credit per erroneam conscientiam se hoc faciendo peccare mortaliter ; sic enim actio indifferens , & ne quidem venialiter culpabilis , degenerat in mortalem culpam. Sciendum namque , ex conscientia erronea nasci peccatum in actibus etiam per se licitis , hac ratione , quia quisquis hoc agit quod judicat illicitum , determinat se , & consentit in malum , & proinde peccat. Idque confirmatur Rom. 14. his verbis : *Scio, & confido, in Domino Jesu , quia nihil commune per ipsum , nisi ei qui existimat quid commune esse , illi commune est.* Et subinde : *Qui autem discernit , si manducaverit, damnatus est, quia non ex fide : omne autem quod non est ex fide , peccatum est.* Fidem hoc loco interpretantur S. Chrysostomus , S. Thomas , aliique communiter , persuasionem & dictamen conscientiæ. Speciem etiam peccati mutant circumstantiæ illæ quæ ita peccato de se mortali conjunguntur , ut per eas accedat actui alia quoque peccati mortalis species. Sic circumstantia Clerici percussi facit ut ea percussio , quæ esset mortalis in persona laïci , induat quoque sacrilegii crimen : & stuprum cum consanguinea augetur crimine incestus. Cùm verò nihil dubii sit circa circumstantias impertinentes , & circa eas quæ peccati speciem mutant in materia mortali , tota superest difficultas circa circumstantias intra unam eandemque speciem tantùm aggravantes , & circa circumstantias peccatum diminuentes.

XIII. Circumstantiæ minuentes non sunt necessariò exprimendæ in confessione , qualis est in eo qui metu morbi pollutionem procuravit , aut in eo qui injuriâ provocatus odium proximi concepit , aut qui consensit in crimen longa & urgente alterius persuasione & minis adactus. Sed tamen si minuens circumstantia pec-

cati

cati speciem immutet, faciendo veniale quod alioqui esset mortale, à pœnitente exprimenda necessariò est, ut si cui grave damnum illatum fuerit per subreptionem & imperfectam inadvertentiam; ut si quis per ludum venialiter culpabilem hominem terræ allisit, eoque casu incautè caput ei effregit; aut si quis venator telum in hominem vibravit & occidit, credens esse feram. Quæ hactenus de circumstantiis minuentibus dixi, communi Doctorum consensu firmantur, etiam illorum qui secus judicant de aggravantibus circumstantiis, quamvis eadem utrobique videatur esse ratio non confitendi utrasque. Sanè simplicitas pœnitentis, ejusque bona fides facilè illum excusat à peccato, si has minuentes circumstantias, & speciem peccati mutantes subticuerit ignorans, & credens id sibi esse per humilitatem convenientius in statu pœnitentis constituto excusationes peccati subticere.

XIV. Circumstantias, quamvis notabiliter aggravantes, si per eas species peccatorum non mutentur, minimè necesse est confiteri, ut docet gravior & communior Doctorum pars. Sanctus Thomas in 4. distinct. 16. q. 3. art. 2. q. 5. Sanctus Bonaventura ibid. dist. 17. quæst. ult. Paludanus in 4. dist. 16. q. 3. Durandus quæst. 4. Medina de pœnit. tract. 2. quæst. 7. Vasquez quæst. 91. artic. 1. dub. 2. n. 6. Valentia tom. 4. disput. 7. quæst. 11. puncto 1. assertione 5. Navarra Enchir. cap. 6. num. 6. Toletus lib. 3. cap. 7. num. 7. Reginaldus lib. 9. num. 135. Bonacina de pœnit. disp. 5. quæst. 5, sect. 2. puncto 2. §. 3. difficult. 3. num. 5. contra Sotum in 4. dist. 18. quæst. 2. artic. 4. conclus. 7. Suarez disp. 22. sect. 3. n. 5. Coninch dispur. 7. dub. 3. n. 13. & alios. Ratio hujus conclusionis est primùm, quia Tridentinum loco cit. tradens accuratè illa quæ necessaria sunt ad Pœnitentiæ Sacramentum, non alias exigit confitendas peccatorum species, quàm quæ peccati speciem immutant. Secundò, quia consentiunt etiam adversantis sententiæ Authores, non esse necesse, ut circumstantiæ peccatum minuentes exprimantur, nisi quando speciem mutant peccati; sed non minùs influunt ad notitiam status pœnitentis, & rectum judicium Ministri, expressiones quibus peccatum notabiliter minuitur, quàm quibus notabiliter aggravetur. Tertiò, quia omnes ferè confessiones de validitate nutarent, & pœnitentes etiam peritiores & prudentiores inter innumeros scrupulos anxii fluctuarent, cùm nesciatur quis sit ponendus limes inter illiusmodi circumstantiarum differentias notabiliter, & non notabiliter aggravantium, neque possint certæ tales regulæ assignari, ubi nulla est specifica differentia: & si quis proprio ingenio proprios sibi limites præfigat, alius aut restrictiores, aut remotiores sibi præscribet, & à pœnitentibus exiget. Cùmque nullâ certâ nitatur regulâ, cras terminos pro humani ingenii inconstantia aliò transferet, quos heri alio loco posuerat, nihilque incertius aut vacillantius erit quàm ipsæ necessariæ, & ad Sacramenti validitatem & effectum requisitæ conditiones. Quartò denique frustra & indebitè requiruntur ad hoc Sacramentum ut necessariæ conditiones, de quibus nullum extat, aut usquam extitit, sive Christi, sive Ecclesiæ præceptum; atque ita injustè adstringitur pœnitentium libertas. Objiciunt adversarii Concilium ipsum Tridentinum d. sess. 14. cap. 5. dicere, eam peccatorum confessionem esse necessariam, quæ sufficiat ut Sacerdos de eorum gravitate rectè judicare possit. At idem locus pariter convinceret ad obligationem exprimendi quoque circumstantias notabiliter minuentes, cùm æqualiter influere possint ad ejusmodi notitiam & rectum de peccatis judicium: contrariorum enim eadem est disciplina. Sed Patrum Tridentinorum longè alia mens est, hoc enim dumtaxat intendunt, ut discernatur singulo-

rum peccatorum gravitas ex regulis quas solas disertè ibi proponunt, nimirum quatenus cognosci potest ex confessione peccatorum secundùm illorum species, numerum & cicumstantias illas, quibus eorum species immutatur. Dices inde sequi, quod sufficiat ei qui mille aureos subripuit, si solùm confiteatur se aliquid furatum in notabili quantitate, quæ tamen quantitas potest sufficere in furto unius aurei. Respondendum & hanc potuisse accusationom sufficere, nisi officium esset Sacerdotis providere restitutioni faciendæ; quam ad rem opus est ut sciatur exactiùs quantum fuerit furto ablatum, & intra quod tempus, & quibus modis exigenda sit illa restitutionis exequutio. Quin etiam ipsi adversantes nobiscum sentiunt, unicam unius fornicationis confessionem sufficere, vel homicidii, etiamsi multi actus præcesserint, qui singuli seorsim spectati sint totidem peccata mortalia, & advenire possunt sine completa fornicatione vel homicidio; & hæc vicissim sæpe adveniunt sine illis actibus præambulis: & illi quidem actus præcedentes & concomitantes fornicationem vel homicidium, magis procul dubio & à seipsis invicem, & à duobus illis consummatis multò plus differunt, quàm nummus aureus ab alio aureo, qui simul uno furto ablati supponuntur; & tamen illorum diversorum actuum inordinatorum expressionem non esse in Sacramento necessariam, omnes admittunt.

XV. Quæritur utrum confessio dubiorum peccatorum requiratur ad integritatem necessariam? Concludendum est absolutè, eum qui dubitat se peccatum aliquod commisisse, aut qui sciens quidem se commisisse, dubitat an sit mortale necne, aut eum qui ambigit utrum illud aliàs confessus fuerit, teneri illud confiteri. Stat enim in casu dubitationis possessio certa pro lege confessionis, ut omnes consentiunt, & Concilium Tridentinum dum sess. 14. cap. 5. & can. 7. excipit ab obligatione confitendi sola peccata venialia, & subdit huic obligationi peccata, de quibus an sint mortalia, dubitatur. Nec obstat illud, quod is qui dubitat se vovisse, non astringitur ad ejus impletionem; & similiter is qui anceps animi est, utrum damnum intulerit, non tenetur damnum resarcire. Id quidem verum est, quia in illis stat possessio pro libertate dubitantis, at in confessione dubiorum stat possessio pro lege confessionis. Si dicas, in dubiis meliorem esse conditionem possidentis, cap. *Ex literis*, de probationib. concedo id quidem; sed nego hunc pœnitentem possidere hanc libertatem. Ubi enim constat de præcepti obligatione, & dubitatur de exemptione seu excusatione à præcepto, subsistit possessio pro lege aut præcepto.

XVI. Cæterùm aliud censendum de eo qui probabili ratione ductus opinatur, quantumvis cum aliqua in oppositum formidine, se id peccatum non commisisse, aut à se commissum confessum fuisse, qui non astringitur ad ejus confessionem; favet enim ei sua, quam probabilem rectè judicat, opinio. Et sanè quis tam felicis memoriæ est, ut certissimè recordari possit particularis à se factæ confessionis singulorum peccatorum veterum, quæ post multos annos in mentem ejus redeunt? Hac sanè ratione via latissime aperiretur innumeris scrupulis & repetitionibus anxiis pristinarum accusationum. Is verò qui solitus fuit accuratum examen suis confessionibus anteactis præmittere, eoque magis si generales confessiones quam exactissimè ediderit, causam habet admodum probabilem animo quiescendi & credendi se talem accusationem non omisisse; aut si fortè in individuo omiserit, persuadendi sibi quod eam sub specifica saltem expressione comprehenderit. Exempli causâ, si fuerit aliqua famæ alienæ detractio, quod eam saltem comprehen-

derit

derit quando non tantùm includere intendens quindecim particulares detractiones, quarum sigillatim recordabatur, intendens tamen cæteras comprehendere detractiones, quarum in individuo non recordabatur, ex judicio probabili, ut fieri, à cautioribus solet, numerum præfatum auxit, seque triginta detractionum accusavit: & ita de cæteris accusationibus tam numerum actualis recordationis, quàm oblitorum aliorum probabilum exprimentibus. Id enim sufficit ad oblitorum expressionem, quandoquidem talis expressio id habet omne quod à Concilio requiritur, speciem scilicet, & quoad accuratè fieri potuit, numerum peccatorum. Hanc doctrinam circa dubia & probabilia tradunt Suarez de pœnitentia, disp. 22. sect. 9. num. 6. Sanchez in Summa, lib. 1. cap. 10. num. 66. Bonacina dip. 5. quæst. 5. sect. 2. punct. 2. §. 3. diffic. 4. num. 4. & alii.

XVII. Ex parte defectuum ipsius pœnitentis requiritur iteratio confessionum, in quibus iste scienter, & citra justam causam omisit accusationem peccati alicujus, vel cogniti, vel ab eo dubitati mortalis, aut circumstantiam necessariò confitendam. Ratio est, quia ibi deficit integritas confessionis, atque bona fides pœnitentis. Item si defectus debiti examinis factum sit, ut peccata mortalia non occurrerint in mentem, quæ alioqui occurrissent, si congrua perquisitio præcessisset, saltem mediocris pro ratione temporis ab ultima confessione decursi, & multitudinis ac gravitatis culparum confitendarum. Item si nullus extiterit de peccatis dolor aut propositum emendationis. In his quippe defectibus violatur id quod essentiale est huic Sacramento; bonaque fides, ipsaque confessio, & perperam acceptæ absolutionis forma vertuntur in sacrilegium. His & adjunge, si pœnitens noluit solitam ac proximam mortaliter peccandi occasionem deserere. In his confessio, utpote invalida, repetenda est.

XVIII. De omissione autem peccatorum quæ pœnitens neque credebat, neque dubitabat esse mortalia, communiter Doctores sentiunt, non involvere confessionis invaliditatem, aut eam iterandi obligationem; sed sufficere si pœnitens post discussam, quæ præcesserat, ignorantiam non affectatam exprimat illud in altera confessione cum debitis cicumstantiis, simulque peccata reliqua post confessionem ultimam commissa, absque præcedentium confessionum interatione, in quibus & bona fides, & reliqua ad hoc Sacramentum necessaria concurrerunt. Ita Sylvester verb. *Confessio* 1. quæst. 3. Navarra cap. 9. num. 15. Toletus lib. 3 cap. 10. num. 7. Vasquez quæst. 92. art. 3. dub. 1. num. 7. Reginaldus lib. 9. num. 153. Bonacina de Pœnitentia quæst. 5. sect. 2. puncto. 3. num. 6. Sic excusantur à confessionum reiteratione pueri & puellæ, qui quæve accedente meliori instructione agnoscunt pro mortalibus actus quosdam, in quibus nihil tale suspicabantur. Quod etiam usuvenit plerumque in adultis & provectioribus post discussam pristinam, quâ tenebantur, ignorantiam. Suprà citati Authores, aliique hoc præterea docent, quoties repetendæ sunt necessariò præcedentes confessiones apud alium Confessarium, si tamen fiat confessio secunda penes illum qui præcedentem audierat ab eodem pœnitente, nullatenus esse necessariam repetitionem, si modò recordetur gravium aliquot peccatorum in ea confessione quæ præcessit auditorum, statusque ipsius pœnitentis, saltem in confuso; & sufficere eadem simul peccata in genere, non verò sigillatim confiteri, cum expressione tamen secundùm singulas species peccatorum non antè confessorum, & numeri eorum, etiamsi Confessarius ille aliquorum mortalium anteà sibi confessorum recordationem amiserit.

Ii 2 XIX. Proba

XIX. Probabilissima est Doctorum sententia, qui graves omnes ac mortaliter culpabiles contumelias tradunt ejusdem esse speciei, ac proinde sufficere accusationem gravium contumeliarum, numerique expressionem generalem, non trahendo moram quoties hanc numero contumeliam, & quoties hanc aliam in individuo protulerit; quæ res innumeros pareret scrupulos & ad tribunal Confessarii frequentes reversiones, præsertim rixosarum fœminarum, quæ solent ad iracundiam frequenter prosilire, & quidquid in buccam venerit exprobrare. Hoc docent Cajetanus in S. Thomæ 2.2. quæst.71. artic.1. Sanchez in Selectis, disput.6. num.2. Sotus de Justit. lib.3. quæst.9. artic.1. Molina tom.5. tract.4. disput.19. num.3. seu disput. 21. num.6. Bassæus verb. *Contumelia*. num.4. & verb. *Peccatum* 4. num.8. Reginaldus lib.24. cap.5. num. 102. nisi in aliquibus occurrat circumstantia vel personæ, vel causæ moventis, vel eventus inde consequuti aut consequuturi, aliave similis, quæ speciem immutet; ea namque necessariò erit exprimenda.

XX. Eademque ratio contumeliarum quæ proficiscuntur ab irascibili appetitu, multò fortiùs prævalet in obscœnis verbis, quæ impulsu appetitus concupiscibilis proferuntur. Et sufficit accusatio in genere verborum turpium mortaliter culpabilium, sine illorum individua expressione; hoc enim propudiosum nimis foret, adeò ut quo turpiora essent verba, eo strictior incumberet obligatio eadem, utpote gravitatem culpæ augentia, iterum ad aures Confessariorum importunè repetendi: atque ita propudiosum, impudens, & periculis innumeris obnoxium redderetur Confessionis Sacramentum, essetque sacrum Tribunal odiosum, & Prætextatorum, Fescenninorumque verborum fœdissima colluvies. Omnia itaque mortalia turpiloquia, pariterque mortifera convicia in eadem singula specie conveniunt, & omissis individuis expressionibus, sufficit horum gravium speciem cum mutantibus speciem conditionibus confiteri cum necessariis tantummodò circumstantiis, quæ ex singularitate personæ, vel ex perversitate intentionis, vel ex scandalo, aut aliunde ducuntur.

XXI. Idem similiter asserendum de plerisque fœdis & libidinosis cogitationibus; sufficit enim earumdem generalis ac specifica accusatio, cum numero & circumstantiis speciem mutantibus: an scilicet intervenerit consensus ad actum exteriorem, an verò sola morosa delectatio absque proposito exequutionis. Item exprimendum, si sit orta pollutio ex præcedentibus, si motiones carnis ex causa voluntaria. Designandæ quoque sunt personarum qualitates istæ, si solutæ, si ligatæ matrimonio aut voto continentiæ, si spiritualiter aut carnaliter affines, si consanguineæ, quóve in gradu. Cæteræ autem multiplices ac individuantes circumstantiæ sufficiunt sub generali expressione turpium cogitationum, desideriorum, actuũ, propter Sacramenti hujus honestatem; neque plura exprimi necesse est ultra species aspectus libidinosi, tactus, osculi, coïtus. Turpia verò, quæ coïtum immediatè præcessere, consentiunt unanimes Doctores, non esse necesse confiteri, cùm sint cohærentes ad actum illum ultimum dispositiones: sicut neque qui hominem occidit, tenetur proximos ad id homicidium apparatus exprimere, quamvis seorsim spectati sint peccata mortalia, ut armorum ad id præparatio, aliique similes actus anteriores proximè ad patratum homicidium relativi. Attamen peccata contra naturam, qualis est pollutio, cùm speciem distinctam, & majorem in seipsis nequitiam præ aliis libidinibus comprehendant, si contigerint ante coïtum confessione sunt exprimenda.

CAP. XI.

CAPUT XI.

De causis ab integritate confessionis excusantibus.

I. CONFESSIONIS integritatem distinguunt communiter Doctores in materialem & formalem. Materialem dicunt quâ ita omnia peccata exprimuntur, quorum reus est pœnitens, ut nullum prætermittatur; formalem verò, quâ omnia peccata sua pœnitens exprimit quæ tenetur exprimere, quamvis aliqua taceat quæ hîc & nunc non tenetur exprimere. Materialem porrò non esse præceptam ad hoc Sacramentum, sed formalem duntaxat integritatem. Cùmque verissima sit doctrina ista, restat nunc investigandum, quibus casibus sufficiat formalis integritas.

II. Primus casus contingit in oblivione peccati mortalis, aut in ejus inadvertentia vel ignorantia, vel inculpabili prorsus, vel saltem non mortaliter culpabili, qualis non esset in eo qui suæ conscientiæ examen neglexisset ante confessionem; sic enim esset ista omissionis culpa mortalis: sed si tantùm venialis negligentia intervenerit, non frustrabitur pœnitens fructu hujus Sacramenti.

III. Secundus casus est in Sacerdote, qui non potest aliquod suum peccatum confiteri nisi manifestando peccatum & peccati authorem, cujus ipse confessionem audivit: absolutè enim tenetur illud reticere, si necessitate urgetur confessionis, nec habeat Confessarii copiam cui sit pœnitens ignotus: sed si non urgetur præsenti necessitate confitendi, tenetur differre, atque etiam aliò proficisci ad integrè confitendum. Tertius casus est in muto nutibus confitente Sacerdoti nutus ejus non intelligenti; nam impotentia loquendi excusat ab integritate materiali. Quartus est in extraneo, cujus idioma non satis intelligitur, modò non sit copia alterius Confessarii, qui ejus linguam benè intelligat. Quintus casus est quum pœnitens ex justa ratione conjectatur vel proprium, vel Confessarii detrimentum, si deficiente alterius Confessarii commoditate, & urgente animæ propriæ salute confiteatur reticendo aliquod mortale peccatum, ne id inde sequatur detrimentum: ut si justa sit metuendi causa ne Confessarius ipse ex insita malitia aut innata levitate, linguæque incontinentia notificet id peccatum, aut odium adversùs pœnitentem, vel vindictam concipiat, aut etiam ad turpia solicitet. His enim prævisis tenetur ipse pœnitens reticere, ne propriam, aut Confessarii salutem prodat. Sed ubi ratione sufficienti non nititur, illud judicium aut suspicio, non potest pœnitens silere aliquod mortale peccatum.

IV. Sextus casus est quum infirmus morbo laborat contagioso, nec potest à longè confessio ejus audiri; tunc enim auditis uno aut alio peccato, si sit grave ex diuturniori assistentia periculum, potest à Sacerdote statim absolvi, ut docent Vasquez, Coninch, Bonacina. Septimus casus obtingit quando infirmus nimis fatigatur, adeò ut ejus vires periclitentur in exactiori peccatorum explicatione, sive ipse per se admoneat, sive id prudens Confessarius advertat. Henriquez. Bonacina. Octavus casus est in mortis imminente periculo, ut incendio, naufragio, ruina: potest enim Sacerdos audito à singulis uno peccato omnibus simul

unam absolutionem impendere dicendo : *Ego vos absolvo.* Eadem ratio est in repentina hostium irruptione. Ubi verò instat periculosus cum hoste conflictus, possunt omnes simul ostendere signa doloris de peccatis, simulque omnes aliqua peccata confiteri, & sic simul absolvi, saltem sub conditione ; si talis confessio valeat ad Sacramentum. Sylvester in verb.*Confessio* 1. n. 23. Angelus ibid. n. 29. Reginaldus in praxi, lib. 8. n. 23. Coninch.disp.7.dub.9.num. 74. Item quando periculum est ne confitens subitò moriatur antequam detur absolutio.

V. Utrum verò licitum sit peccatum reticere quod exprimi aliter non possit nisi manifestando peccatum complicis, ubi non adest alius Confessarius cui complex ipse sit ignotus ; duæ sunt oppositæ sententiæ, quarum Authores utrimque damnant peccati mortalis secus facientes quàm ipsi opinantur. Obligant enim isto casu ad particularis istius peccati silentium eum qui confitetur, Marsilius in 4.dist. 16.quæst.12.art.4.ad 7.Armilla verb.*Circumstantia*, num. 11. Navarrus cap.7.n.3. Viguerius Institut. Theolog. cap. 16. §.4. vers. 17. Ex adverso teneri pœnitentem isto casu ad integritatem materialem, docent S. Thomas opusc.12 quæ.6. & in 4. dist. 16.quæst.3.art.2. ad 4.Durandus ibid.quæst.4.lit. *V*,item S.Antoninus, Adrianus, Suarez, Coninch. Ratio primæ sententiæ est, quia ubi concurrunt opposita præcepta, quorum unum est juris naturalis, quale est de conservanda proximi fama; alterum juris positivi, ut est materialis integritas confessionis, oportet ut naturale præceptum prævaleat positivo. Ratio autem secundæ sententiæ est, quia nullus casus occurrit obligans reum ad fatendum proprium delictum alicui judici, qui non eundem pariter obliget ad prodendum complicem, si nequeat aliter proprium delictum manifestare sufficienter, aut si de illo juridicè interrogetur. At Confessarius est judex; & circumstantia complicis est quandoque prorsus necessaria ad competentem in interiore tribunali causæ cognitionem. Socius verò delicti se huic legi per suum crimen subjecit. Cùm itaque hac in causa jus amittat ad propriam famam, sequitur per ejus manifestationem non violari jus naturale, atque ita corruit contrariæ partis argumentum. Consentiunt tamen in hoc uno oppositi Doctores ubi est alterius Confessarii copia, qui complicem non cognoscat, astringi pœnitentem obligatione recurrendi ad illum, atque ita consulendi æstimationi complicis, simulque confessionis integritati materiali.

VI. Communis olim opinio fuit, pœnitentem reservatorum casuum reum absolvi posse ab inferiore Sacerdote, & deinde remitti ad superiorem pro reservatorum absolutione directa, cùm jam esset ab inferiore ab iisdem absolutus indirectè. Sed si primùm recurrerit ad superiorem, posse ab eo ejus audiri confessionem circa sola reservata peccata, & ab hoc absolvi, & postea ad Sacerdotem inferiorem remitti pro confessione & absolutione non reservatorum. Ita censuerunt Dominicus Soto, Caietanus, Paludanus, Joannes Major, S. Antoninus, Gabriel Biel, Durandus, Angelus, Navarrus, Graffius, Emanuel Sa verb. *Absolutio*, Toletus lib. 3. cap. 8. Sed his opponuntur communiter recentiores, qui illud primum de inferiori Sacerdote jure merito negant, eo quòd careat jurisdictione circa reservata. Secundum etiam de Superiori, quia integritas confessionis citra casum necessitatis est divini ac indispensabilis juris. Ita Suarez, Vasquez, Becanus, Coninch, Laiman, Bonacina, Filliucius, aliique. Id luculenter probant verba ista Concilii Trident. sess.14. c.7. *Extra articulum mortis Sacerdotes, cùm nihil possint in casibus reservatis, id unus pœnitentibus persuadere nitantur, ut ad superiores & legitimos judices pro beneficio absolutionis accedant.* Veruntamen in casibus necessitatis, in quibus valeret etiam dimidiata cofessio,

confessio,posset Sacerdos carens potestate circa reservatos casus absolvere hos quidem casus indirectè, cætera autem non reservata peccata directè. Suarez disp. 31. sect. 3. num. 2. Henriquez lib. 6. cap. 15. num. 1. Coninch. disp. 8. dub. 13. num 101. & 103. id etiam iidem extendunt extra casum necessitatis, quando pœnitens bona fide confitetur, etiamsi Confessarius peccaret per ignorantiam aut malam fidem.

VII. Celebris agitatur inter Doctores quæstio, utrum ille possit absolvi qui Confessorem accersiri mandavit urgente mortis periculo, & antequam Sacerdos advenerit loquelam amisit, aut mente vel sensibus destitutus repentè fuerit. Negant posse eo casu absolvi Sotus in 4. dist. 18. quæst. 2. art. 5. Lopez 1. part. cap. 18. & nonnulli alii. Sed ex adverso absolvi posse affirmant S. Antoninus 3. part. tit. 10. cap. 2. circa med. Sylvester verb. *Confessio* 3. quæst. 3. Navarra cap. 26. num. 27. Bellarminus lib. 2 de pœnitentia, cap. 7. ad finem, Suarez, de pœnit. disput. 23. sect. 1. num. 5. Bonacina de pœnit. disp. 5. quæst. 5. sect. 2. punct. 2. n 7. Coninch de pœnit. disput. 7. dub. 10. num. 97. Toletus lib. 3. cap. 8. & pleriqne cæteri, quibus suffragamur. Ratio est, quia impotentia dispensat ab integritate materiali confessionis; hic autem æger confessus est ut potuit in genere, se habere peccata, deque eis dolere dum petiit Confessorem, aut signa exhibuit doloris. Adest igitur qualis exhiberi potuit materia, atque ut suppono, intentio ministri & forma. Est igitur validum Sacramentum. Præterea accusatio unius peccati in genere, cujus speciei nullatenus pœnitens recordatur, & dubitat fueritne mortale, an veniale, est materia necessaria & pœnitentem obligans ad ejus in genere confessionem, ut cum Navarra cap. 10. num. 5. tenent communiter Doctores. Ergo & ista generica accusatio per signa præcedentia ægroti, qui mox loquelam aut sensum amisit, potest esse sufficiens materia ad absolutionem. Et sicut valet confessio per interpretem, ita & ista antè exhibita pœnitentiæ signa valent ad Sacramentum, si qui tunc præsentes erant, affirment & attestentur.

VIII. His adducti rationibus prællegati Doctores, Suarez aliique sapienter affirmant, Confessorem in conscientia obligari in tanto ægroti de salute æterna periculo absolutionem ei sub conditione impendere. Urgent etiam veterum Conciliorum decreta. Nam Carthaginense quartum, cui Sanctus interfuit Augustinus, sic statuit can. 7. *Is qui pœnitentiam in infirmitate petit, si casu dum ad eum Sacerdos invitatus venit oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesin versus fuerit, dent testimonium qui audierint, & accipiat pœnitentiam. Et si continuò moriturus creditur, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori ejus Eucharistia. Si supervixerit, admoneatur à prædictis testibus petitioni suæ satisfactum, & subdatur statutis pœnitentiæ legibus quamdiu Sacerdos qui pœnitentiam dederit, probaverit.* Hoc idem ferè sancivit Concilium Arausicanum primum can. 12. dicens: *Subitò obmutescens, prout statutum est, baptizari aut pœnitentiam accipere potest, si voluntatis præteritæ testimonium aliorum verbis habet, aut præsentis in suo nutu.*

IX. Argumentum adversantium hoc est: Non debet quis sacramentaliter absolvi, nisi accedat peccatorum confessio, quæ nulla hîc inest, cùm peccata non magis cognoscantur quàm antè illa edita signa; scitur enim in genere quemlibet hominem esse peccatorem. Sed facilis est responsio; adest enim confessio qualis adesse in illo eventu potest: & quamvis anteà hic æger agnoscebatur ut peccator, jam agnoscitur ut peccator se accusans per petitionem confessionis, aut per signa contritionis, vel præsentia, vel à circumstantibus attestata. Et aliunde ex illo qui tenetur se accusare peccati in genere, cujus speciem oblitus est, liquet genericam confessionem

confessionem esse aliquo casu sufficientem & necessariam materiam sacramentalis absolutionis. Signa quæ Sacerdos potest ab ægroto expetere loqui non valente, sunt stringere expetentis Sacerdotis manum, aut oculos vel manus sursum elevare, aut pectoris percussio, aut oblatæ crucis exosculatio. Et quamvis sufficere aliquando possit præsentium hominum attestatio, conari tamen debet Sacerdos exprimere ob ægroto signa præsentia, ut communes hujus Sacramenti leges, quoad fieri potest, observentur.

X. Sed ubi nulla moraliter proxima signa præcesserunt petitæ confessionis aut contritionis, neque à Sacerdote perspecta, neque à circumstantibus attestata, nullatenus debet impendi absolutio ubi nulla prorsus exhibetur materia Sacramenti; ideoque contraria opinio nihil habet probabilitatis, sed est planè improbabilis. Coninch disp.7. num.6. Navarra in Manuali, cap.26. num.27. Bonacina disp.5. quæst. 5. sect.2. puncto 2. num. 10. Vasquez quæst. 91. art.2. dub.1. n. 36. Henriquez lib.6. cap.10. num.9.

CAPUT XII.

De illorum Confessione qui venerunt ex alia diœcesi: & de Casuum reservatione.

I. SUPPONITUR in primis quod superiùs dixi, posse quem absolvi in aliena diœcesi à Sacerdote in hac diœcesi approbato. Nunc quæstio est circa reservatos in una diœcesi casus, & non in alia: ut si Titius Massiliensis commiserit peccatum ab Episcopo Massiliensi reservatum, & profectus Aquas-Sextias ad litigandum coram supremo Senatu Provinciæ ibi residente, confiteatur apud Sacerdotem diœcesis Aquis-Sextiensis, in qua ille casus non est reservatus, an possit per eundem ab illo casu absolvi? Negant posse absolvi Sotus in 4. Sentent. dist. 18. quæst.2. art. 4. Medina lib. 1. cap.10. Grassius lib.4. decis. cap.18. num.56. Sed meliùs affirmant posse absolvi Caietanus verb. *Absolutio*, Henriquez lib.6. cap. 14. num.9. Suarez disp. 20. sect. 1. num.4. Vasquez quæst. 93. art.1. dub.4. ad fin. Bonacina disp.5. quæst.7. punct.5. §. 1. num.9. Quæ affirmatio duplici ratione fundatur. Primò, quia justa causæ cognitio non est adstringenda sub conditionibus impossibilibus, sic enim judicia tollerentur: sed esset conditio impossibilis, & proinde iniqua, si Confessarius quilibet astringeretur ad sciendum omnes & singulos casus reservatos in diœcesibus eorum qui ad se confessionis causâ confluunt, cùm teneatur Confessarius scire in quibus possit, vel non possit absolvere. Secundò, quia constans usus ac regula receptissima est, in omni causa delicti judicandum esse reum secundùm jura ipsius loci in quo idem judicatur reus. Authent. *Qua in provincia*, C. ubi de crimine agi oport. & cap. *Placuit*, 6. quæst.3.

II. Hoc tamen limitatur in excommunicationibus reservatis, sive sint à jure, sive ab homine. In his enim pœnitens indiscriminatim remittendus est ad Superiorem proprium, ut ab eo legem accipiat & absolvatur, ita ut ad ipsius arbitrium proprium

prium satisfaciat. Et quia cùm ex Nicæni Concilii can. 5. excommunicatio per proprium Episcopum inflicta, reum alliget in quamcunque se parœciam aut diœcesim transferat, quod etiam renovatur in cap. *Cura sit*, 11. quæst. 3. si illa sit excommunicatio ab homine seu judice, nullus alius Episcopus poterit ab ea solvere, nisi ejus judicis, à quo lata est, Superior, ut est respectu Suffraganeorum Metropolitanus, sed in solo appellationis casu; citra verò appellationem Papa, vel Legatus. Sed si censura reservata, quam pœnitens incurrit, lata sit à jure, distinctione opus est: vel enim Sacerdos judicaturus hunc alienæ diœcesis pœnitentem, habet ab Episcopo proprio, vel à Papa potestatem absolvendi à censuris, sive in ipsa diœcesi, sive generaliter ac sine præfixione reservatis; & his casibus poterit absolvere his irretitum diœcesanum alienum sibi confitentem, modò parti læsæ aut Ecclesiæ pro delicti qualitate satisfaciat; quemadmodum posset legitimè proprium condiœcesanum in pari causa solvere à censura.

III. Circa reservata hoc pariter observandum: Si contingat ut quis oblitus alicujus peccati sui reservati, absolutus in confessione ab eo fuerit qui facultatem obtinuerat absolvendi à reservatis, idem pœnitens in alia confessione poterit absolvi ab iisdem casibus reservatis per alium Sacerdotem approbatum, etiamsi facultate careat absolvendi à reservatis. Nam absolutio collata antè à Confessario facultate circa reservata munito abstulit reservationem, quatenus idem absolverat quidem directè à confessis non reservatis; sed (cùm gratia Sacramenti dimidiari non possit, simulque omnia mortalia peccata deleat) idem absolverat indirectè à non confessis, in quibus erant casus reservati. Ita docent Sanctus Antoninus, Caietanus, Sylvester, Navarra, Suarez. Idemque communiter Doctores affirmant de illo qui reservata quidem confessus est, & cui absolutionem pronunciavit Confessarius habens circa reservatos casus facultatem; sed ipse pœnitens sine mala sua fide erat animo incapax ad gratiam & absolutionem Sacramenti. Hic enim confitens postmodùm alteri carenti facultate circa reservata, poterit per eum validè absolvi, juxta S. Antoninum 3. part. tit. 14. cap. 19. Caietanum verb. *Casus*, Angelum, Armillam eod. num. 4. Sylvestrum verb. *Confessio* 1. num. 21. Suarez disp. 31. sect. 4. num. 9. Coninch. disp. 8. dub. 12. num. 91. 92. 93. qui hoc affirmant non solùm in confessione facta ordinario Superiori, sed etiam Sacerdoti habenti hanc potestatem delegatam. Et his innituntur rationibus: Tum quia talis pœnitens satisfacit reservationis fini, qui alius non est quam ut Superiori se præsentem sistat, à quo possit meliùs dirigi & monita salutaria cum pœnitentiali satisfactione suscipere: at verò pœnitens iste hæc præstitit, atque ita ablatâ causâ reservationis tollitur effectus, hoc est ipsa reservatio. Præterea sic absolvens intendit absolvere quantum fieri potest secundùm præsentem confitentis dispositionem, quæ quidem est incapax absolutionis à peccato, sed est capax absolutionis à reservatione. Tertiò, quia cùm tam multi atque adeo graves Authores hoc asserant, nec Superiores ac Prælati Ecclesiæ ullatenus contradixerint, censentur consentire.

IV. Licèt autem prædicti Authores absolutè loquantur, his tamen adjungendum censui, necesse esse ut pœnitens, quantumvis aliunde indispositus, accedat cum bona fide, hoc est sciens & volens non abutatur confessione. Nullatenus enim præsumi debet, Superiores velle favoribus prosequi eos qui animo sacrilego & cum aperta malignitate Sacramentis abutuntur: ut enim sancitur in l. 177. D. de regul. jur. nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest. Atque cap. *Si vir*, de cognat. spirit. Nemini sua fraus patrocinari debet, vel dolus.

CAPUT XIII.

De Opinione probabili.

I. PRÆSUPPONENDUM est, variè quidem accipi nomen Conscientiæ; sed quod ad præsentem disquisitionem attinet, conscientiam esse judicium, quo aliquid bonum aut malum esse judicamus. Etsi enim lex, sive naturalis, sive positiva, sive divina, sive humana, sit prima sive bonitatis, sive malitiæ operarionum nostrarum regula; at proxima regula est ipsum conscientiæ judicium, seu rationis dictamen proponens voluntati objectum tanquam honestum vel turpe. Porrò conscientia ista, seu rationis judicium variè distinguitur: vel enim rectè judicat, & dicitur Conscientia recta: vel errat, & dicitur Conscientia erronea: vel neque assentit, neque dissentit, & dicitur dubia Conscientia: vel assentit quidem uni parti, sed cum formidine circa partem oppositam, & dicitur Conscientia opinans: vel nullum præbet assensum, sed tamen magis in unam partem inclinat quàm in alteram, & dicitur suspiciosa: vel ducitur in formidinem ac vehementem apprehensionem peccati, sed tamen ex levibus fundamentis, quæ vir prudens spernenda esse judicet; & dicitur Conscientia scrupulosa, quæ quidem ut rectificetur, quantumcunque formidet, aut violenter aliquid apprehendat, debet firmum judicium cohibere, & sibi tanquam incapaci recti judicii diffidendo, aliorum prudentiorum doctrinæ ac judicio se committere & obtemperare, ut omnes Theologi Scriptores conveniunt. Itaque scientia aut fides habet firmum assensum; opinio habet assensum non planè certum ac firmum, sed cum formidine oppositi: suspicio nullum præbet assensum, sed magis in unam quàm in alteram partem propendet. Dubium quoque expers ita est omnis assensus, ut sit in æquilibrio, nullamque in partem magis aut minùs inclinet. Fides igitur, scientia & opinio assensum habent; suspicio autem dubium assensu vacant. Atque suprà memoratæ distinctiones istæ ab omnibus admittuntur.

II. Scientia, opinio & dubium distingui solent in speculativa & practica. Speculativa dicuntur quando intellectus in communi dictat ut certum, vel opinatur, vel dubitat aut suspicatur aliquid esse licitum aut illicitum. Practica quando in singulari, seu hic & nunc, seu perpensis particularibus circumstantiis intellectus judicat aliquid ut certum, vel opinabile, vel dubium. Ex scientia, vel dubio, vel opinione, vel suspicione speculativis oriuntur scientia, vel dubium, vel opinio, vel suspicio practica; valet enim ductum argumentum ab universalibus ad singularia sub illis comprehensa, nisi aliqua ratio specialis aut particularis conditio judicium practicum à speculativo faciat differre, judicando propterea hic & nunc licitum quod in communi judicatur illicitum, aut de eo dubitatur. Itaque quando adest scientia, opinio seu dubitatio speculativa, licitum est quandoque contrarium operari, eo quòd adsit cognitio practica suadens oppositum hic & nunc ex speciali circumstantia. Hoc modo sciens speculativè non licere in festis servilia exercere, potest practicè formare conscientiam, sibi hoc licere, quia egestate premitur. Similiter dubitans speculativè, an hæc res sit sua, potest practice non dubitare,

tare, licere sibi eam retinere, eo quòd possideat, & in dubiis melior sit possidentis conditio. Unde constat id quod in communi est illicitum, aliquoties in particulari esse licitum ratione specialis circumstantiæ. Sic docent Caietanus opusc. 17. respons. 13. dub. 7. Medina de restitut. quæst. 17. §. *Aliter tamen*, Soto in 4. dist. 27. quæst. 1. art. 3. §. *Imò verò*: Sanchez lib. 2. de matrim. disput. 41. num. 8. idem in Decalog. lib. 1. cap. 9. Suarez tom. 5. in 3. p. disput. 40. sect. 5. num. 14. Vasquez in 1. 2. quæst. 19. art. 6. disput. 65. cap. 1. num. 2. * Sylvius in 1. 2. quæst. 19. art. 8. conclus. 3. quo loco negat in dubiis eligendam esse tutiorem partem, dum tuta & probabilior apparens eligatur, addens prævalere debere hasce juris regulas: *In pari causa potior est conditio possidentis*: &, *Cum partium jura sunt obscura, reo potiùs favendum est quàm actori.* Aut si partem unam esse consectandam suadeat vitatio gravis damni in oppositum sequuturi, &c. Hæ namque rationes pondus augent; multasque & graves adducit Doctorum authoritates ad hoc ut sufficiat possidenti discutere, num ad oppositam partem aliqua illucescat certitudo, quâ non apparente, securè in pristina possessione persister. Addit tamen contra Covarruviam, quod infans repertus expositus non potest licitè ordinari, nisi accedat debita dispensatio, quia rarissimè exponuntur legitimè nati, spurii autem frequenter.]

III. Res ita diversæ sunt; opinionem esse probabiliorem, aut esse tutiorem, ut opinio probabilior possit esse minùs tuta, & opinio tutior possit esse minùs probabilis. Tutior enim ea dicitur quæ à periculo peccati remotior est; probabilior autem quæ fortioribus innititur fundamentis. Ut si controversia sit, an aliquid liceat, vel an ad aliquid obligemur, opinio negans licere, & dicens nos obligari, est tutior, etsi minùs probabilis, si debiliori fundamento innitatur.

IV. Quando post adhibitam diligentem inquisitionem, quam ego post sapientiores & graviores Doctores contra quosdam neotericos prærequirendam & necessariam ad hoc existimo, ut quis prudenter & tutâ conscientiâ possit judicare & agere, si nihil certi & planè perspecti (quod frequenter in rebus humanis occurrit) compareat, tunc, & non aliàs potest quis agere ex opinione probabili. Conclusio ista est contra Fagnanum in cap. *Ne innitaris*, de constitut. num. 59. qui in morali quacunque materia negat licitum esse opinari, eo quòd opinio (sic enim argumentatur) versetur circa rem incertam, & ei conjuncta sit formido oppositi; ipse verò constanter affirmet necessariam esse in omni actione morali certitudinem, sine qua nemò potest agere nisi cum peccato, ob periculum cui se exponit, quemadmodum & omnis agens cum conscientia dubia. Verùm superiùs ostendi latum discrimen quod intercedit inter conscientiam probabilem atque opinativam, & inter dubiam: & ita subvertitur ejus fundamentum. Quin etiam illa moralis certitudo, quam ipse circa incertam materiam minùs cautè exigit, reipsa nihil differt nisi verbis ab ipsa, quam amoliri nititur, probabili opinione; cùm post illam omnem quam exigit cautionem in illa quam supponit certitudine morali, adhuc permaneat illa ipsa, quam tantoperè aversatur, formido circa oppositum.

V. Ille utique Doctor plus exigit in actibus humanis quamplurimis quàm permittit humana & inculpabilis ignoratio circa res, quarum certam notitiam Deus conferre homini noluit. Illa verò quam effingit moralis certitudo nulla est. Etenim ut quis rem aliquam ita se habere certò & citra omnem in oppositum suspicionem sibi certò persuadeat, debet niti certo fundamento, certaque ac infallibili ratione, non quidem mathematicâ, quæ omninò aliter nunquam se habere queat, sed morali tamen quæ sit prudentiæ conformis, ita ut animus rationabiliter circum-

ſpectus & prudens judicet rem juxta communes & frequentiſſimas occurrentias aliter eſſe non poſſe, neque prudenter pertimeſcendum in re præſenti oppoſitum. At verò in illa quam dicit Fagnanus morali certitudine, imprudenter judicaret qui omnem contrarii metum aut ſuſpicionem dimovendam judicaret. Aſſumere enim rem de ſe incertam, ſibique velle perſuadere quod certa ſit; & ſuper falſa iſta perſuaſione velle fundare moralem aliquam actionem, eſt propriè aſſumere pro fundamento circa moralia errorem & falſitatem: quod ſanè eſt omni rationi & rectitudini, ac ipſi bonæ fidei legique æternæ ex diametro oppoſitum. Illa namque fictio intellectus ſeipſum fallere conantis, ſibique perſuadere quod res aliqua certa ſit, quam tamen non poteſt ſecundùm rationem aliter quàm probabilem judicare, non excludit formidinem de oppoſito, quandoquidem ipſa poteſt aliter ſe habere, ut omni rectè judicanti compertum eſt, ipſeque Fagnanus cogitur fateri. Ergo illud quod hîc aſtruit de morali certitudine judicium, eſt neceſſariò irrationabile, imprudens, & à rectitudine devians.

VI. Id quod eſt ſolummodò probabile, non poteſt rectè judicari certum, ſed probabile, idemque opinabile, juxta receptam ab univerſis Theologis Ariſtotelis doctrinam, qui paſſim probabile judicium vocat opinionem, atque adeò cap. 1. lib. 1. Topicorum, quinquies uſurpat opinabile pro eo quod eſt probabile, vocans probabile ἔνδοξον, id eſt opinabile, deducto nomine à radice δόξα, quod opinionem ſignificat. Quinetiam prudentiæ virtus, circa quam maxime verſatur morum diſciplina, pro ſuo reſpicit objecto res ipſas opinabiles, quæ aliter ſe habere poſſunt, eodem Ariſtotele teſte lib. 6. Ethic. ad Nicomach. cap. 5. his verbis: *Omnino prudens eſt qui ad conſultandum eſt aptus; conſultat autem de iis nemo, quæ aliter ſe habere non poſſunt: & de iis quæ ſunt neceſſario, conſultatio fieri non poteſt.* Deinde ſic proſequitur: *Cùm autem duæ ſint animæ partes rationem habentes, alterius erit ipſa prudentia virtus: ipſius, inquam, opinativæ partis; nam opinio circa id verſatur quod aliter ſe habere poteſt, & ipſa prudentia.* Hæc Ariſtoteles, qui diſtinxerat paulò antè prudentiam à ſcientia. *Quia* (inquit) *ſcientia quidem eſt cum demonſtratione; quorum autem principia ſe aliter habere poſſunt, eorum non eſt demonſtratio.* Ita Philoſophus.

VII. Nullatenus licet ex duabus opinionibus oppoſitis, quarum ſingulæ ſint probabiles, illam præferre quæ ipſi eligenti minùs probabilis exiſtimetur, probabiliore relictâ. Hoc docent S. Antoninus 1. parte, tit. 3. cap. 10. §. 10. regul. 4. Gabriel in 4. diſtinct. 15. quæſt. 8. art. 3. dub. 2. in 3. probatione 1. concluſionis. Sylveſter verb. *Dubium*, quæſt. 2. Conradus de contractibus, tract. 7. quæſt. 110. concluſ. 1. Corduba in ſuo Quæſtionario, lib. 2. quæſt. 5. Martinus Navarra in Summa Hiſpanica, cap. 28. addit. ad num. 183. capitis 27. ut citat contrariæ opinionis aſſertor Sanchez in Decalog. lib 1. cap. 9. numer. 13. illam enim Summam Hiſpanicam nunquam in manu habui. Hæc doctrina eſt contra Sanchez loco cit. & Bonacinam de legib. & peccatis diſput. 2. quæſt. 4. puncto 9. n. 4. Medinam in 1. 2. quæſt. 19. art. 6. Suarez 5. tomo in 3. part. diſp. 40. ſect. 5. num. 6. Vaſquez in 1. 2. quæſt. 19. diſp. 62. cap. 4. Petrum Navarram lib. 3. de Inſtitution. cap. 1. dub. 13. num. 237. Noſtræ hujus concluſionis ratio eſt, quia omnem rectam & honeſtam operationem neceſſe eſt conſequi ex recto & juſto, quod præceſſerit, judicio. Intellectus enim cujus objectum eſt veritas, prælucet voluntati ad omnem moralem actionem, ut paſſim docent Ariſtoteles & D. Thomas. Eſt ergo veritas in primis inveſtiganda antequam voluntas ſeſe moveat ad agendum, ut præcipitur Eccle-

ſiaſtici

fiastici 32. *Ante omnia opera verbum verax præcedat te; & ante omnem actum consilium stabile.* At verò quisquis ab ea, quam probabiliorem judicat, recedit opinione, ut minùs probabilem sectetur, sponte ac propria electione recedit ab eo quod judicat propiùs ad veritatem accedere, hoc fine & intentione, ut oppositæ parti adhæreat quam judicat à vero remotiorem, atque perversa intentione agit, & sciens ac volens se in majus erroris periculum agit præcipitem, & adversùs propriam conscientiam rebellat, quod sine peccato fieri nequit. Eadem ratione Judex suo prævaricatur officio, si sponte causam adjudicet Parti cujus videt jus esse minùs probabile: & Medicus, si cæteris paribus circumstantiis recuset remedium efficacius, quod habet ad manum, ut aliud ægroto adhibeat, quod minùs probabiliter proderit: item is à quo petitur consilium, si supprimens probabiliorem quam ipse judicat opinionem, pro ea parte consulat quæ sibi minùs videtur probabilis; in his quippe omnibus insincerè & contra bonam fidem proceditur, atque à recto scopo voluntariè aberratur, majusque periculum præ minori eligitur.

VIII. Ubi verò æqualis ex utraque parte probabilitas apparet, adhibenda est diligentior discussio, adhibendæ quoque devotæ ad Deum preces, qui est Pater luminum, à quo descendit omne datum optimum, & omne donum perfectum. Jacobi 1. A quo si nulla illustratio, aut specialis inspiratio obtineatur, tum demùm pars eligenda est quæ tutior videtur, aut quæ graviores habet Authores ac assertores. Huc omnes unà conspirant graves Authores præter Fagnanum, qui omnem ubique aversatur opinionem, ut suam ubique astruat, quam vocat moralem certitudinem, ad d. cap. *Ne innitaris*, num. 123. de constitut. Ad ejus autem argumentum, quod judicare de probabilitate non sit idem ac judicare de veritate, quoniam sæpe contingit ut quod reipsa falsum est, sit tamen secundùm hominis judicium probabile, unde facilè nascitur error circa veritatem, stante judicio probabilitatis ac verisimilitudinis; & quod æqualiter ex utraque parte dici probabile potest, non possit esse ex utraque verum, quandoquidem impossibile est ut contradictoriæ propositiones sint ex utraque parte veræ, quamvis nobis ambæ videantur etiam æqualiter probabiles: quo fit ut post judicium probabilitatis supersit dubium de veritate, quæ quidem, ut vidimus, est quid distinctum ab ipsa probabilitate; quisquis autem in dubio veritatis se determinat ad aliquid, esto habeat certum judicium de probabilitate, non tamen per hoc habet certum judicium de rei veritate, sed dubius & anceps fluctuat de veritate: quinimò si velit de rei veritate ex ea, quæ sibi videtur, probabilitate judicare, & tamen parem utrobique inesse probabilitatem judicet, multò minùs habebit unde seipsum in alteram partium determinet, sive quoad ipsam probabilitatem, sive quoad intrinsecam rei veritatem; quia cùm æqualiter utramque in partem propendeat, necesse est eum æqualiter dubitare, nec potest se etiam ad opinandum, & multò minùs ad certum judicium ferendum determinare: & si velit in alterutram partium, quas æqualiter videt esse probabiles, determinare seipsum, adversabitur proprio judicio, seque temerè effundet in alteram partium, dum conscientiam habet æqualiter dubiam; & consequenter se peccato temerè implicabit, quod inseparabiliter dubiam conscientiam operantem comitatur. Respondemus ad hæc, aliud juris esse quando nulla est necessitas se ad alterutrùm determinandi; aliud autem quando occurrit ratio & via se expediendi aliunde. Quemadmodum enim imprudenter agit peregrinus in bivio positus & æqualiter dubitans utra pars bivii eò ducat quò pervenire intendit, si temerè statim se uni viarum committat, quando pau-

lisper differendo spes est occursus alicujus hominis à quo edoceatur; sed idem imprudentiùs aget si nulla talis spes affulgeat, neque valens retrocedere, sive ob itineris longinquitatem, sive ob occurrentia retrò præcipitia aut periculosa torrentium aut fluminum vada nocte trajicienda retrocedenti, atque in hac ambiguitate positus præeligat ibi in bivio consistere, noctemque hibernam, hoc est longissimam & frigidissimam, impastus sub dio transigere, quàm se incertæ, & tamen probabili viæ cum dubio committere. Itaque in ambiguis & æqualiter incertis nemo se prudenter determinabit ad alterutrum, si id evitari possit; sed si prorsus necessarium ac inevitabile sit ut se determinet, suadet Christiana prudentia ut id eligatur, vel quod est probabilius, vel quod est æquè probabile, cùm nihil aliud possibile occurrat; non tamen ut eligatur illud quod est minùs probabile. Si verò insistas, existere peccatum ubi quis animo dubius alterutrum eligit: id ita esse nego in casibus inevitabilis necessitatis; huc enim peccatum nullatenus pertingit, modò adsit bona hominis intentio: neque causam habet sive credendi, sive dubitandi quod peccet, sed potiùs certitudinem quod in his rerum circumstantiis nullatenus peccet. Deus enim impossibilia non jubet, neque ullam inducit peccandi necessitatem. Sic quippe decernit Concilium Trident. sess. 6. de justificatione, can. 18. *Si quis dixerit, Dei præcepta homini etiam justificato, & sub gratia constituto esse ad observandum impossibilia, anathema sit.* His concordat utraque Jurisprudentia, Impossibilium obligatio nulla est, l. *Impossibilium*, D. de regul. jur. cap. *Erit autem lex*, dist. 4. l. *Titius*, §. fin. D. de excusat. tutor. l. *Quæ sub conditione*, §. *quoties*, D. de condit. instit.

IX. Præterea jura ipsa in rebus lege non definitis permulta relinquunt Judicis arbitrio, ut suam, dum sit probabilis, sequatur opinionem, cap. *De causis*, §. *Illis etiam*, de offic. delegat. & l. 1. §. 1. de jure deliber. cum multis similibus. Sed maximè urget cap. *Inquisitioni*, de sent. excommunic. ubi Papa tria decernit. Primò, si uxor certò sciat impedimentum proprii matrimonii, quod tamen ipsa nullâ ratione possit probare, ipsam teneri abstinere ab omni carnali commercio, & potiùs humiliter excommunicationis sententiam sustinere, quam ipsi non obedienti infligit Ecclesia, apud quam non potest illud impedimentum probare, quàm peccare mortaliter per consensum ad conjugale commercium. Secundò, si uxor ex levi credulitate existimet inesse impedimentum, debere ex sui Pastoris consilio illam levem ac temerariam credulitatem abdicare, & posse non solùm reddere, sed etiam petere debitum conjugale. Tertiò, si probabilis & discreta sit illa uxoris credulitas, eo casu posse ab ea reddi debitum, non tamen exigi, ne peccet contra propriæ conscientiæ judicium. Prima harum definitionum docet, non licere aliquid agere contra propriæ conscientiæ certum judicium. Secunda, non esse habendam scrupulosæ conscientiæ rationem. Tertia, non esse procedendum adversùs opinionem probabilem, quam vocat ibi Papa credulitatem probabilem & discretam, cum hac tamen moderatione, ne alterius jus offendatur. Ergo ubi nihil suppetit certi, necesse est adhærere probabili opinioni. Atque ita docent S. Antoninus 1. part. tit. 3. cap. 10. reg. 4. & Angelus & Sylvester in verb. *Opinio*, Martinus Navarra in Manuali, cap. 27. num. 281. 282. & seq. aliique graves Scriptores. Et S. Thomas 1. 2. quæst. 57. artic. 4. ad 2. sic dicit: *Prudentia magis convenit cum arte quàm habitus speculativi, quantum ad subjectum & materiam: utrumque enim est in opinativa parte animæ, & circa contingens aliter se habere.*

X. His ita suppositis & probatis, Confessarius jure merito potest absolutionem recusare

recusare pœnitenti sic affecto, ut sciens alteram opinionem esse probabiliorem, & tutiorem, eligat tamen agere secundùm eam, quam ipse pœnitens existimat minùs probabilem, & minùs tutam: quandoquidem, ut superiùs dixi, agit contra propriam conscientiam, seque lubens exponit peccati periculo, imò peccat contra rectam judicii regulam. Sed si pœnitenti persuasum non sit esse majorem in opposita opinione probabilitatem, & securitatem, non debet Confessarius illum ad oppositam, quam tenet, opinionem adigere, nisi Confessario compertum sit, illam pœnitentis opinionem esse improbabilem; quo casu indebitè ageret Confessarius illum absolvens, quem videt aut judicat esse incapacem. Sed si in materia non omninò certa agnoscit Confessarius opinionem illam, præ qua pœnitens non agnoscit probabiliorem, esse verè probabilem, non debet illum dimittere non absolutum. Ratio est, quia in pari causa Confessarius alterum condemnaret, simulque sibi blandiretur ac indulgeret; cùm propria opinio, quam vult esse probabiliorem, possit alteri perito & probo judicari minùs probabilis, & opposita probabilior. Si itaque judicat Confessarius oppositam pœnitentis opinionem esse probabilem, videtque eundem nullam agnoscere probabiliorem ac tutiorem, incurret Confessarius in illam Scribarum & Pharisæorum condemnationem: *Alligant onera gravia & importabilia, & imponunt in humeros hominum; digito autem suo nolunt ea movere.* Matth. 23. Et si Confessario isti istud jus competeret erga suum pœnitentem, idem Confessarius dum vicissim confitetur, & pœnitentis vicem agit, posset ab alio, cui confitetur, Sacerdote oppositam opinionem sequente adigi ad abjurandam propriam illam opinionem, etsi hactenus illam existimaverit esse probabiliorem. Huc pertinet laudatissimus ille canon *Alligant*, 26. quæst. 7. Non tamen omnem Sacerdotem in prædicto casu recusantem absolvere, protinus insimulandum duxerim mortalis culpæ; nam bona fides, pia intentio, præoccupatio opinionis quæ multùm invaluit, inadvertentia quoque & ignoratio venialis possunt à mortali excusare Sacerdotem. Sed ejusdem pervicacia esset mortaliter criminosa, si per eam periclitaretur salus æterna pœnitentis, & locus daretur Apostolicæ querimoniæ 1. Cor. 8. *Et peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est? Sic autem peccantes in fratres & percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis.*

XI. Quando tamen ex oppositis opinionibus una quidem tutior est, sed altera probabilior, licitum est sequi probabiliorem, quæ hoc ipso tuta est & secura. Cùm enim ad rectè agendum requiratur præcipuè veritas atque erroris fuga, inde fit ut major probabilitas in re ambigua sit præferenda, quia magis accedit ad scopum veritatis. Hoc docent Sylvester in verb. *Opinio*, num. 1. & clariùs in verb. *Dubium*, quæst. 2. num. 2. verbis istis quæ nostris conclusionibus conformantur: *Si detur casus, quod opinio securior sit minùs probabilis notabiliter, non est eligenda necessariò, quia cessat ratio dubii. Si autem probabilitas hinc inde esset æqualis, tutior eligenda est necessariò, quando ex electione alterius imminet periculum peccati mortalis.* Hæc Sylvester. Navarra quoque illud juris axioma, *Tutior pars in dubio est eligenda*, judicat valere quidem in eo quod est propriè dubium; sed prævalere in opinando & agendo probabilitatem, sive à ratione, sive à sufficienti authoritate ductam. Navar. cap. 27. num. 283. & S. Antoninus 1. part. tit. 3. cap. 10. §. 10. de Conscientia, regul. 4. negant esse semper imperandam tutiorem viam. Quin etiam Fagnanus ipse (quod mirum sit) tam infensus probabilium opinionum hostis ultrò tandem fatetur in cap. *Ne innitaris*, de constitut. num. 225. licere sequi etiam opinionem

nem probabiliorem, quando contraria est tutior, eo quòd vehemens ex tali probabilitate opinio pro certitudine habeatur: sicque ibidem adjungit, eum qui existimat probabiliorem esse opinionem, quam docent Sanctus Thomas, S. Bonaventura, Scotus, Durandus, Paludanus, Gabriel, Adrianus, Turrecremata, S. Antoninus, Sylvester, Covarruvias, Navarra, aliique, non esse necessariò exprimendas circumstantias notabiliter aggravantes in confessione, posse contrariam (quamvis sit tutior) opinionem neglectui habere, quamvis eam propugnent Antissiodorensis, Alensis, Marsilius, Cajetanus, Victoria, Sotus, Suarez, Coninch, & plerique alii. Addit Fagnanus sententiam Divi Thomæ hanc esse, non teneri eum qui mortaliter peccavit, confiteri statim habitâ Confessoris copiâ, nisi in quibusdam casibus ubi subest grave & urgens periculum. At Hugo à S.Victore, & Sanctus Bonaventura contrarium docent. Opinio S. Thomæ videtur probabilior simul & communior; opposita verò tutior est. Is ergo qui magis probat opinionem priorem, potest eam sequi, rejectâ tutiore, sed minùs probabili oppositâ sancti Bonaventuræ sententiâ. Hoc exemplum profert S. Antoninus loco cit. & approbat cum eo Prosper Fagnanus num. 227. Quin etiam Concilium Triburiense can. 48. qui citatur in Decreto, can. fin. 30. quæst. 3. nihil ausus generatim definire, eo quòd multi contrariam sequerentur opinionem, ut ipsum testatur Concilium; providet nihilominus ut conjuges de quibus incertum erat an validè contraxissent, contracto antea matrimonio liberè utantur. Contraria quidem de nullitate opinio tunc temporis erat tutior, sed istam de validitate Patres Synodi existimarunt probabiliorem.

* XII. His subjiciendum duxi locum Francisci Sylvii eruditissimi Commentatoris Summæ Theologicæ D. Thomæ, in 1. 2. quæst. 19. artic. 5. concl. 3. tum ob authoritatis ejusdem additamentum, tum quia alias obiter resolvit difficultates in praxi occurrentes. Hæc ejus verba sunt: Petes utrum hæc regula Juris, *In dubiis eligendam esse tutiorem partem*, vera sit absque exceptione? Respondeo: Negativa verisimilior est, quando enim contingit utramque dubii partem esse tutam, non videtur esse necessarium quod eligatur ea quæ est tutior. Ac rursum quando ad sequendam partem minùs tutam invitat aut hæc regula Juris, *In pari causa potior est conditio possidentis*: aut ista, *Cùm partium jura sunt obscura, reo favendum est potius quàm actori*; aut idem suadet evitatio gravis damni, quod incurreret vel inferret is qui partem tutiorem sequeretur, non est necesse illam sequi, uti neque si pars illa, quæ judicatur tuta, sit probabilior tutiore alterâ, quemadmodum colligi potest ex Sylvestro verbo *Dubium*, quæst. 2. Medina hujus quæstionis artic.6.dubitat. 4. concl. 3. Sayro lib.1. Thesauri, cap. 13. Hallo lib. 2. cap. 3. Pesantio hujus quæst. artic. 6. dub. 4. & 5. Suar. tom. 5. in 3. part. disp. 40. sect.5. & 6. Unde si quis agrum possideat, qui ab alio revocetur in dubium, debet quidem possessor diligenter examinare, sitne ager iste suus an alterius? Manente tamen dubio non tenetur agrum alteri abdicare, quamvis hoc tutius foret; sed eum retinere, ac illo uti potest. Et similiter quando dubitatur de aliquo, sitne legitimus, an spurius? neque potest certò cognosci quod sit spurius, sed remanet dubium etiam post adhibitam diligentiam, ipse potest se habere pro legitimo, & hæreditatem adire tanquam legitimus, quemadmodum ostendit Sayrus d. c.13. imò & Ordines suscipere; quanquam consultius foret dispensationem petere, quam in tali casu posse Episcopum concedere tradit Covarruvias ad Clement. *Si furiosus*, p.1.n.9.& Suarez disp.5.sect.4. in 3. p. tom. 5. Et ex his quidam inferunt, expositum de cujus parentibus dubium est,

est, habendum esse pro legitimo, etiam ad Ordines suscipiendos: quod quidem si constiterit, natum esse in matrimonio legitimo, solùm autem dubitetur, an de illo natus sit, facilè admittimus: si autem non sciatur, utrum in matrimonio natus sit, Covarruviæ dicto num. 9. Alfonsi Vivaldi tit. de illegitimitate, & aliorum sententiæ accedimus, existimantium quod non possit ordinari absque dispensatione saltem Episcopi. Cùm enim frequentius sit quod illegitimè nati exponantur quàm legitimi, major præsumptio est quod qui fuit ita expositus ut ignoretur quomodo sit natus, utrum in matrimonio, an extra; utrum ex conjugatis, an ex solutis, sit natus illegitimè, quàm quod legitimè. Hæc Sylvius.

XIII. Quivis Confessarius absolvere debet eum pœnitentem, qui non vult ab opere abstinere, quod secundùm probabilem piorum & doctorum aliquot hominum non reprobatam in Ecclesia authoritatem est licitum, quamvis juxta probabilem pariter aliorum authoritatem, quam ipsemet sequitur Confessarius, habeatur minùs probabilis, ut ostendunt graves Theologi & Canonistæ. Medina in 1. 2. quæst. 19. art. 6. Soto in 4. dist. 18. quæst. 2. art. 5. Navarr. cap. 26. num. 4. Sylvius suprà citatus, aliique insignes. Neque verò inde sequitur, posse quemquam operari contra suam conscientiam, quia hæc non sunt eadem, aliquem agere erga alterum bona fide & probabili opinione nixum, atque ita qui hac in re nullum ponit obicem Sacramentali absolutioni; & agere sponte sua, absque ulla ad alium secus liciteque opinantem relatione. Esto aget Confessarius erga alterum non secundùm propriam opinionem, non tamen contra propriam conscientiam, quia judicare debet esse illum hîc & nunc & practicè capacem absolutionis, & cùm nullum absolutioni ponat obicem, injustum esse si velit illum benè in suo sensu morali fundatum ad suam, idest confessarii adigere opinionem. Est verò D. Thomæ, aliorumque Theologorum communis & approbatissima sententia, illicitum esse agere contra dubium speculativum in communi, sed plerumque occurrere obligationem consentiendi in oppositum, ob certas occurrentes circumstantias, quæ actum reddunt rationi consentaneum. Præscribat sibi quisque quascunque libuerit austeræ vitæ leges: caveant tamen tetrici isti censores aliorum apud Deum licitam libertatem tyrannicè opprimere, considerentque, cùm ipsis sibi opus sit pœnitentium vices subire, aliisque Sacerdotibus interdum se absolvendos subjicere, molestè laturos si pari jure & potestate compellerentur propriam illam abrogare opinionem, quam aliis ingerere volebant, si Sacerdos cui se subjiciunt, cogere illos attentaret ad suscipiendam contrariam probabilitatem, cui renunciare suos ipsi pœnitentes indebitè compulerant. Huc pertinet lex illa Evangelica Luc. 6. *Eadem mensura, quâ mensi fueritis, remetietur vobis.* In universum porrò admonemur sacris Canonibus, cap. *Per tuas*, il 2. de simonia, & cap. *Inquisitioni*, de sent. excom. nullatenus fas esse contra conscientiæ dictamen agere, nisi post sincerè depositum dubium vel contemptum, tametsi non discussum scrupulum.]

XIV. Hoc tamen constanter observandum, quod ubi Sacramenti alicujus conficiendi valor periclitatetur, aut alicujus animæ salus, tutior pars semper est eligenda. Ideoque in cap. *Veniens*, de Presbytero non baptizato minist. cùm quis omnibus Ordinibus, ipsoque Sacerdotio initiatus competiisset se non fuisse baptizatum, ideoque Baptismum post Sacerdotium suscepisset, gravisque ideo esset disputatio utrimque rationibus multis agitata, utrum ille Ordines validè suscepisset ante Baptismum, protestatur Papa hunc esse dubitabilem casum, sed id tamen agendum

quod tutius est; ideoque mandat ut per singulos Ordines usque ad Sacerdotium vir ille promoveatur. Aitque cap. *Ecclesia*, de consecrat. dist. 1. *Ecclesia, vel Altaria, quæ ambigua sunt de consecratione, consecrentur.* Et Synodi Quinisextæ canon 8. *Quoties* (ait) *non inveniuntur testes firmi, qui citra omnem dubitationem affirment infantem esse baptizatum, debet secundùm veterem & canonicum usum citra omnem hæsitationem baptizari.* Sanctus quoque Gregorius Magnus lib. 12. epist. 37. ita scribit: *Hoc ritè tenere debetis, quod & nos ab antecessoribus nostris traditum accepimus, ut quoties tam de Baptismo aliquorum, quàm de Confirmatione, quàm de Ecclesiarum consecratione dubitatio habetur, & nec scriptis, nec testibus certa ratio habetur, ut baptizentur tales, vel confirmentur, atque Ecclesia canonicè consecrentur, ne talis dubitatio fidelibus ruina fiat: quoniam non monstratur iteratum, quod certis indiciis non ostenditur ritè peractum. Hæc nos vobis tenere, & mandare docemus.* Quæ de Baptismi, Confirmationis & Ecclesiarum consecrationis incertitudine providit Sanctus Gregorius Papa, hoc idem docet de collatione Ordinum dubia & incerta Sanctus Raymundus lib. 3. Summæ, tit. de ætat. ordinand. §. 1. Item si Sacerdos in dubia & incerta materia, putà in pane hordeaceo consecraverit, aut si quis in aqua distillata (quæ dubia quoque materia est) baptizaverit; docent unanimes Doctores universi, baptizandum esse denuò, vel consecrandum.

XV. Probabilitatum fontes geminos communiter indicant Doctores, vel enim ex ratione dimanant, eaque probabilitas dicitur interna; vel ex asserentium numero & authoritate, quam vocant externam probabilitatem. Probabilitas ista quæ ab authoritate sumitur, debet proficisci à viris pietate, eruditione & prudentià eximiis, quales difficilè reperias in illa Scriptorum caterva, quæ ante annos circiter triginta ut densissima nubes locustarum sese quaquaversum effudit, criminosarumque opinionum portenta disseminavit, quibus eorum Authorum quilibet magnam & in tuto positam probabilitatem vel suo unius suffragio, authoritateque se conciliare præsumebat: imò jactabat sibi genus humanum vinculo amplissimæ beneficentiæ astrictum ob sublata peccata mundi; quia quæ olim habebantur pro criminibus, suæ authoritatis pondere reddidisset licita & honesta; viamque illam arctam & arduam quæ ducit in cœlum, in amplissimam aream & planitatem convertisset, quà tutò & indiscriminatim universi absque ulla difficultate in cœlum devenirent, solis exceptis qui tantum beneficium non agnoscerent, divinasque istas probabilitates non exosculerentur, quorum dumtaxat est desperata salus, & certissima damnatio. Istis cæcis ducibus, eorumque sectariis ad amussim quadrant Isaiæ istæ querimoniæ cap. 30. *Populus ad iracundiam provocans est, filii mendaces nolentes audire legem Dei: qui dicunt videntibus, Nolite videre; & aspicientibus, Nolite aspicere nobis ea quæ recta sunt: loquimini nobis placentia, videte nobis errores.* Et his conveniunt quæ Christus enunciat Matt. 15. *Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum.* Cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt. Quamplurimis libris & saluberrimis decretis huic pesti sese effundenti primi obstiterunt eruditissimi Doctores & Parochi Gallicani, quorum classico exciti plerique Regni Præsules laudatissimam operam adversus hanc perniciem contulerunt. Eadem lues per Italiam aliquandiu serpsit ut cancer. Sed tandem surrexere viri pii & eruditi, qui intrepidè Novatores istos adorti sunt. Et postremò Alexander Papa VII. illos suis obtrivit fulminibus hac subjectâ Bulla, ex qua perspectum fiet, quàm immania, atque ipsis Scythis, nedum Christianis detestanda invexerint circa morum disciplinam dogmata, quanquam pauca dumtaxat attigerit, aliaque quamplurima æquè,

æquè, aut magis horrenda, quæ horum libris continentur & asseruntur, prætermiserit. Non enim unus Hercules suffecerit ad istas stabulorum Augiæ sordes evacuandas.

Feria V. die 24. Septembris 1665.

In Congregatione generali Sanctæ Romanæ & Universalis Inquisitionis, habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis; coram Sanctissimo D. N. D. Alexandro Divinâ Providentiâ Papa VII. ac Eminentissimis, & Reverendissimis DD. Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus in tota Republica Christiana adversùs hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

Sanctissimus D. N. audivit non sine magno animi sui mœrore, complures opiniones Christianæ Disciplinæ relaxativas, & animarum perniciem inferentes, partim antiquatas iterum suscitari, partim noviter prodire, & summam illam luxuriantium ingeniorum licentiam in dies magis excrescere, per quam in rebus ad conscientiam pertinentibus modus opinandi irrepsit alienus omninò ab Evangelica simplicitate, Sanctorumque Patrum doctrina; & quem si pro recta regula Fideles in praxi sequerentur, ingens eruptura esset Christianæ vitæ corruptela. Quare ne ullo unquam tempore viam salutis, quam suprema Veritas Deus, cujus verba in æternum permanent, arctam esse definivit, in animarum perniciem dilatari, seu veriùs perverti contingeret, idem Sanctissimus D.N. ut oves sibi creditas ab ejusmodi spatiosa, lataque, per quam itur ad perditionem, via pro pastorali solicitudine in rectam semitam evocaret, earumdem opinionum examen pluribus in Sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentissimis, & Reverendissimis DD. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus seriò commisit. Qui tantum negotium strenuè aggressi, eique sedulò incumbentes, & maturè discussis usque ad hanc diem infrascriptis propositionibus, super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati suæ sigillatim exposuerunt.

PROPOSITIO I. Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei & Charitatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.

2. Vir Equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

3. Sententia asserens, Bullam Cœnæ solùm prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629. 18. Julii in Consistorio Sacræ Congregationis Eminentissimorum Cardinalium visa & tolerata est.

4. Prælati Regulares possunt in foro conscientiæ absolvere quoscunque seculares ab hæresi occulta, & ab excommunicatione propter eam incursa.

5. Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris denunciare, si probare non possis.

Ll 2 6. Confessa

6. Confessarius qui in Sacramentali Confessione tribuit Pœnitenti chartam posteà legendam, in qua ad venerem incitat, non censetur sollicitasse in confessione, ac proinde non est denunciandus.

7. Modus evadendi obligationem denunciandæ sollicitationis est, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante; hic potest ipsum absolvere absque onere denunciandi.

8. Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licitè accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet celebranti correspondentem; idque post Decretum Urbani VIII.

9. Post Decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, aliâ parte stipendii sibi retentâ.

10. Non est contra justitiam pro pluribus sacrificiis stipendium accipere, & sacrificium unum offerre: neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi promittam promissione etiam juramento firmatâ, danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.

11. Peccata in confessione omissa, seu oblita ob instans periculum vitæ, aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti confessione exprimere.

12. Mendicantes possunt absolvere à casibus Episcopis reservatis, non obtentâ ad id Episcoporum facultate.

13. Satisfacit præcepto annuæ confessionis, qui confitetur Regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injustè reprobato.

14. Qui facit confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.

15. Pœnitens propriâ authoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius pœnitentiam adimpleat.

16. Qui Beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in Confessarium simplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario.

17. Est licitum Religioso, vel Clerico calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non suppetit, uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus vel ipsi Religioso, vel ejus Religioni publicè, & coram gravissimis Viris prædicta impingere, nisi occidatur.

18. Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, & etiam Judicem à quo iniqua certò imminet sententia, si aliâ viâ non potest innocens damnum evitare.

19. Non peccat maritus occidens propriâ authoritate uxorem in adulterio deprehensam.

20. Restitutio à Pio V. imposita Beneficiatis non recitantibus, non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam Judicis, eo quòd sit pœna.

21. Is habens Capellaniam collativam, aut quodvis aliud Beneficium Ecclesiasticum, si studio literarum vacet, satisfacit suæ obligationi, si Officium per alium recitet.

22. Non est contra justitiam Beneficia Ecclesiastica non conferre gratis, quia Collator conferens illa Beneficia Ecclesiastica pecuniâ interveniente, non exigit illam pro collatione Beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

23. Frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi

ex

ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat, putà quia non vult se subjicere præcepto.

24. Mollities, sodomia, & bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimæ, ideoque sufficit dicere in confessione, se procurasse pollutionem.

25. Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit confessionis præcepto, dicens: Commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam.

26. Quando litigantes habent pro se opiniones æquè probabiles, potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio.

27. Si liber sit alicujus junioris, & moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet rejectam esse à Sede Apostolica tanquam improbabilem.

28. Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem à Principe promulgatam.

Quibus peractis, dum similium propositionum examini cura & studium impenditur, interea idem Sanctissimus re maturè considerata statuit, & decrevit prædictas propositiones, & unamquamque ipsarum, ut minimùm tanquam scandalosas esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, ac prohibet: ita ut quicumque illas aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputativè publicè, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacunque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione divini judicii prohibet omnibus Christi Fidelibus cujuscumque conditionis, dignitatis, ac status, etiam speciali, & specialissimâ notâ dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Joannes Lupus Sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis Not. &c.

Feria V. die 18. *Martii* 1666.

In Congregatione generali Sanctæ Romanæ & Universalis Inquisitionis, habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram Sanctissimo D. N. D. Alexandro Divinâ Providentiâ Papa VII. ac Eminentissimis & Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Christiana adversùs hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

Sanctissimus D. N. post latum Decretum die 24. Septembris proximè elapsi, quo viginti-octo propositiones damnatæ fuerunt, examinatis sedulò & accuratè usque ad hanc diem infrascriptis aliis quadragesimumquintum numerum implentibus per plures in Sacra Theologia Magistros, ac per Eminentissimos & Reverendissimos DD. Cardinales adversùs hæreticam pravitatem Generales Inquisitores, eorum suffragia singillatim super unaquaque ipsarum audivit.

PROPOSITIO 29. In die jejunii, qui sæpiùs modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.

30. Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.

31. Excusantur absolutè à præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, & etiamsi iter unius diei conficiant.

32. Non est evidens, quod consuetudo non comedendi ova, & lacticinia in Quadragesima obliget.

33. Restitutio fructuum ob omissionem Horarum suppleri potest per quascunque eleemosynas, quas anteà Beneficiatus de fructibus sui Beneficii fecerit.

34. In die Palmarum recitans Officium Paschale satisfacit præcepto.

35. Unico Officio potest quis satisfacere duplici præcepto, pro die præsenti & crastino.

36. Regulares possunt in foro conscientiæ uti privilegiis suis, quæ sunt exprefsè revocata per Concilium Tridentinum.

37. Indulgentiæ concessæ Regularibus, & revocatæ à Paulo V. hodie sunt revalidatæ.

38. Mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi quamprimùm, est consilium, non præceptum.

39. Illa particula, *quamprimùm*, intelligitur cùm Sacerdos suo tempore confitebitur.

40. Est probabilis opinio, quæ dicit, esse tantùm veniale osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris, & pollutionis.

41. Non est obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarii, vulgò *regalo*, dum deficiente illa nimis ægrè ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficilè inveniretur.

42. Licitum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.

43. Annuum legatum pro anima relictum non durat plus quàm per decem annos.

44. Quoad forum conscientiæ, reo correcto, ejusque contumaciâ cessante, cessant censuræ.

45. Libri prohibiti donec expurgentur, possunt retineri usquedum adhibitâ diligentiâ corrigantur.

Quibus maturè pensatis, idem Sanctissimus statuit, ac decrevit, prædictas propositiones, & unamquamque ipsarum, utminimùm tanquam scandalosas esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, ac prohibet; ita ut quicumque illas aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputativè, publicè, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquàm in articulo mortis) ab alio, quacunque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione divini judicii

dicii prohibet omnibus Christi Fidelibus cujuscunque conditionis, dignitatis ac status, etiam speciali & specialissima notâ dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

JOANNES LUPUS Sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis Not.

* XVI. Tertium ab Alexandro VII. (mediantibus Clemente IX. & X.) Pontificatum iniit Innocentius XI. qui studio ductus componendæ pacis inter Doctores Catholicos acriter nimis dissentientes, censurâ perstrinxit laxas quæ superant opiniones, intactas in Alexandri Bulla; novamque procudit Bullam die 2. Martii anni 1679. in cujus fine prohibuit in virtute sanctæ obedientiæ privatis quibuscumque nova excitare dissidia & censuras aliarum propositionum, quas Suprema Sedes non proscripserit. Tenor autem Bullæ Innocentianæ is est ut sequitur.

Feria V. die 2. Martii 1679.

In generali Congregatione Sanctæ Romanæ & Universalis Inquisitionis, habita in Palatio Apostolico Vaticano coram Sanctissimo D. N. D. Innocentio Divinâ Providentiâ Papa XI. ac Eminentissimis, & Reverendissimis Dominis S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Christiana contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

Sanctissimus D. N. Innocentius Papa XI. prædictus ovium sibi à Deo creditarum saluti sedulò incumbens, & salubre opus in segregandis noxiis doctrinarum pascuis ab innoxiis, à fel. record. Alexandro VII. prædecessore suo inchoatum prosequi volens, plurimas propositiones partim ex diversis vel libris vel thesibus seu scriptis excerptas, & partim noviter adinventas, Theologorum plurium examini, & deinde Eminentissimis & Reverendissimis Dominis Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus subjecit. Quibus propositionibus sedulò & accuratè sæpiùs discussis, eorumdem Eminentissimorum Cardinalium & Theologorum votis per Sanctitatem suam auditis, idem Sanctissimus D.N. re posteà maturè considerata, statuit & decrevit pro nunc sequentes propositiones & unamquamque ipsarum sicut jacent, utminimùm tanquam scandalosas & in praxi perniciosas esse damnandas & prohibendas, sicuti eas damnat & prohibet: non intendens tamen Sanctitas sua per hoc decretum alias propositiones in ipso non expressas, & Sanctitati suæ quomodolibet, & ex quacumque parte exhibitas, vel exhibendas ullatenus approbare.

1. PROPOSITIO. Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantùm utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.

2. Probabiliter

2. Probabiliter existimo Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minùs probabilem.
3. Generatim dum probabilitate sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenui, modò probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid facimus, semper prudenter agimus.
4. Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens ductus opinione minùs probabili.
5. An peccet mortaliter qui actum dilectionis Dei semel tantùm in vita eliceret, condemnare non audemus.
6. Probabile est, ne singulis quidem rigorosè quinquenniis per se obligare præceptum charitatis erga Deum.
7. Tunc solùm obligat quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam quâ justificari possimus.
8. Comedere & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem, non est peccatum, modò non obsit valetudini, quia licitè potest appetitus naturalis suis actibus frui.
9. Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpâ ac defectu veniali.
10. Non tenemur proximum diligere actu interno & formali.
11. Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.
12. Vix in Sæcularibus invenies, etiam in Regibus superfluum statui: & ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantùm ex superfluo statui.
13. Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere & desiderare, non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.
14. Licitum est absoluto desiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas.
15. Licitum est filio gaudere de parricidio parentis à se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate consequutas.
16. Fides non censetur cadere sub præceptum speciale & secundùm se.
17. Satis est actum Fidei semel in vita elicere.
18. Si à Potestate publica quis interrogetur, Fidem ingenuè confiteri, ut Deo & Fidei gloriosum consulo: tacere, ut peccaminosum per se non damno.
19. Voluntas non potest efficere ut assensus Fidei in seipso sit magis firmus, quàm mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.
20. Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habebat supernaturalem.
21. Assensus fidei supernaturalis & utilis ad salutem stat cum notitia solùm probabili revelationis, immò cum formidine quâ quis formidet ne non sit loquutus Deus.
22. Non nisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita Remuneratoris.
23. Fides latè dicta ex testimonio creaturarum, similive motivo, ad justificationem sufficit.

24. Vocare

24. Vocare Deum in testem mendacii levis non est tanta irreverentia, propter quam velit aut possit damnare hominem.

25. Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis.

26. Si quis vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causâ, sive quocumque alio fine juret se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, reverà non mentitur, nec est perjurus.

27. Causa justa utendi his amphibologiis est quoties id necessarium aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens & studiosa.

28. Qui mediante commendatione vel munere ad Magistratum vel Officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato Regis à similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

29. Urgens metus gravis est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi.

30. Fas est viro honorato occidere invasorem qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit: idem quoque dicendum si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat.

31. Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei.

32. Non solùm licitum est defendere defensione occisiva quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus.

33. Licitum est tam hæredi quàm legatario contra injustè impedientem ne vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere, sicut & jus habenti in Cathedram vel Præbendam, contra eorum possessionem injustè impedientem.

34. Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.

35. Videtur probabile omnem fœtum, quandiu in utero est carere anima rationali, & tunc primùm incipere eandem habere cùm paritur, ac consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi.

36. Permissum est furari, non solùm in extrema necessitate, sed etiam in gravi.

37. Famuli & famulæ domesticæ possunt occultè heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario quod recipiunt.

38. Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere quod oblatum est per pauca furta, quantumcunque sit magna summa totalis.

39. Qui alium movet aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.

40. Contractus *Mohatra* licitus est, etiam respectu ejusdem personæ, & cum contractu retrovenditionis præviè inito cum intentione lucri.

41. Cùm numerata pecunia pretiosior sit numerandâ, & nullus sit qui non majoris faciat pecuniam præsentem quàm futuram, potest creditor aliquid ultra sortem à mutuatario exigere, & eo titulo ab usura excusari.

42. Usura non est dum ultra sortem aliquid exigitur, tanquam ex benevolentia & gratitudine debitum; sed solùm si exigatur tanquam ex justitia debitum.

43. Quidni non nisi veniale sit detrahentis authoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere?

44. Probabile est non peccare mortaliter eum qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam, & honorem defendat: & si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.

45. Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, sed dumtaxar tanquam motivum conferendi vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solùm gratuita compensatio pro spirituali, aut è contra.

46. Et id quoque locum habet etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale; immò etiamsi sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris æstimetur quàm res spiritualis.

47. Cùm dixit Concilium Tridentinum, eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisi quos digniores & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint ad Ecclesias promovent, Concilium vel primò videtur per hoc *digniores*, non aliud significare velle nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo; vel secundò loquutione minùs propria ponit digniores, ut excludat indignos, non verò dignos; vel tandem loquitur tertiò quando fit concursus.

48. Tam clarum videtur fornicationem secundùm se nullam involvere malitiam, & solùm esse malam quia interdicta est, ut contrarium omninò rationi dissonum videatur.

49. Mollities jure naturæ prohibita non est: unde si Deus eam non interdixisset, sæpe esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali.

50. Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium, adeoque sufficit in confessione dicere se esse fornicatum.

51. Famulus qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestram ad stuprandam virginem, & multoties eidem subservit deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, putà ne a domino male tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.

52. Præceptum servandi festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus.

53. Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, immò quatuor simul à diversis celebrantibus audit.

54. Qui non potest recitare Matutinum & Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.

55. Præcepto Communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem.

56. Frequens Confessio & Communio, etiam in his qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.

57. Probabile est sufficere attritionem naturalem, modò honestam.

58. Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.

59. Licet sacramentaliter absolvere dimidiatè tantùm confessos, ratione magni concursus

concursus pœnitentium, qualis v.g. potest contingere in die magnæ alicujus Festivitatis aut Indulgentiæ.

60. Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, Naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio, dummodo ore proferat se dolere & proponere emendationem.

61. Potest aliquando absolvi qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere; quinimò directè & ex proposito quærit, aut ei se ingerit.

62. Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit.

63. Licitum est quærere directè occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi.

64. Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantiâ Mysteriorum Fidei, & etiam per negligentiam etiam culpabilem nesciat Mysterium Sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini nostri Jesu Christi.

65. Sufficit illa Mysteria semel credidisse.

Quicumque autem cujusvis conditionis, status & dignitatis illas, vel illarum aliquam conjunctim vel divisim defenderit, vel ediderit, vel de eis disputativè publicè aut privatim tractaverit vel prædicaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem latæ sententiæ, à qua non possit, præterquam in articulo mortis, ab alio quocumque, etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi Fidelibus, cujuscumque conditionis, dignitatis & status, etiam speciali & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Tandem ut ab incuriosis contentionibus Doctores, seu Scholastici, aut alii quicumque in posterum se abstineant, & ut paci & charitati consulatur, idem Sanctissimus in virtute sanctæ obedientiæ eis præcipit, ut tam in libris imprimendis ac manuscriptis, quàm in Thesibus, Disputationibus ac Prædicationibus caveant ab omni censura & nota, & necnon à quibuscumque conviciis contra eas propositiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec à Sancta Sede recognitæ, super iisdem propositionibus judicium proferatur.

Franciscus Riccardus Sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis Notarius.

XVII. Advertant hanc prohibitionem, suarumque animarum saluti consulant ardentes illi spiritus, à quibus certò scimus interpellatum fuisse Innocentium quo tempore hanc procudebat Constitutionem, ut ipsis invisas propositiones censurâ perstringeret; quas tamen permulti eruditissimi ac sapientissimi Ecclesiæ Doctores accuratè examinatas suis libris approbarunt, quasque isti Novatores ultra modum privatis suis affectibus & opinionibus indulgentes, apertè publiceque damnare audent tanquam sceleratas, & quantas possunt colligationes & factiones per Diœceses excitant, ut simplices & timoratas conscientias suis erroribus involvant, Ecclesiam dilacerent, multosque ex erronea & falsa conscientia in tartarum detru-

dant, alioqui salvandos. Desinant illi ab exitiali pertinacia, eosque damnare, quos neque Christus, neque Ecclesia damnat, nisi ipsimet falsis delusi persuasionibus damnationem sibi acquirant: sciantque sanctissimum illibatæque vitæ Pontificem, cujus admirantur virtutes ipsi Christi, Ecclesiæque hostes, dum quid juber, aut prohibet quidquam in virtute sanctæ obedientiæ, non minùs obligare Christianos quoslibet sub pœna sempiternæ damnationis, quàm subditas ligent personas Prælati Regulares, ipsæque Monialium Priorissæ, dum hac eadem formula jubent aliquid, vel prohibent sibi subditis.]

CAPUT XIV.

De Satisfactione.

I. Pœnitenti post confessionem incumbit onus satisfaciendi, Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 8. & 9. definit Satisfactionem Sacramenti Pœnitentiæ partem esse, non quidem essentialem, sed integrantem; ideoque Confessarium obligat ad illam juxta peccatorum numerum & gravitatem pœnitentibus injungendam. Tenetur enim ut minister Ecclesiæ ad Sacramenti servandam integritatem: eoque magis quàm minister Baptismi Sacerdos ad præscriptas in Baptismo ceremonias, quatenus cùm hæ sint merè accidentariæ, neque partem Baptismi constituant, ipsa tamen satisfactio pars est integrans & substantialis Sacramenti Pœnitentiæ: quemadmodum manus pars est integrans hominis, tametsi non essentialis, cùm qui manum amisit non desinat esse homo, sed partem tamen propriæ substantiæ amisit. Nec solùm ut Minister, sed præterea ut Medicus debet Sacerdos satisfactionem injungere pro pœnitentis salute; & insuper ut Judex pro justitiæ spiritualis officio, quo fungitur. Ipse verò pœnitens rationabiliter injunctam pœnitentiam subire tenetur. Reducitur satisfactio ad unum aliquod ex his tribus, jejunium, orationem, & eleemosynam, ut advertit S. Thomas. Ad jejunium autem reducuntur pœnales quæque satisfactiones juxta prudens Sacerdotis arbitrium. At verò satisfactio, seu restitutio rerum injustè ablatarum aut detentarum, non est arbitraria, sed stricti juris, quam Sacerdos pœnitenti tenetur ex officio injungere.

II. Usus & praxis communis Ecclesiæ Confessariis potestatem impertit, justâ interveniente causâ, satisfactionem à se, vel ab alio impositam diminuendi, vel commutandi; quia plerumque id expedit animarum saluti, pro quibus hoc Sacramentum fuit institutum. Non tamen id fieri potest extra Sacramentum, cujus est pars debita, utpote jurisdictionis Clavium, quæ non nisi in Sacramento exercetur. Hæc docet S. Raimundus lib. 1. tit. de pœnitentiis & remissionibus, §. 66. cujus hæc sunt verba: *Item ad id quod quartò quærebatur, utrum Sacerdotes possint facere commutationes jejuniorum, vel alterius satisfactionis, ad petitiones ipsorum pœnitentium? Credo breviter quod sic, dum tamen discretè, & propter causam, & circa subditos suos, aliàs non dist. 81. cap. Presbyteros. Non tamen hoc extendo ad vota, in quibus strictiùs proceditur.* Quo loco Petrus de Friburgo vetus Summæ Raimundinæ Scholiastes,

listes, sic scribit : *Si pœnitentia injuncta fuerit occultè, poterit secundus Confessor relaxare, vel commutare.* Eadem tradunt Navarra cap. 26. num. 22. Suarez de pœnit. disput. 38. sect. 10. Reginaldus lib. 7. num. 2. & 93. aliique communiter.

III. Cùm sint justorum hominum bona opera tribus donata prærogativis, sunt enim meritoria, impetratoria & satisfactoria : meritum quidem ita personale est, ut non alii quàm operanti applicetur, solis exceptis Christi meritis, quæ cunctis applicari voluit. At verò quotumlibet Justorum opera cæteris ad impetrationem, & satisfactionem prodesse possunt, ratione ejus, quam in Symbolo profitemur, Sanctorum Communionis, dicente quoque Regio Psalte, *Particeps ego sum omnium timentium te* : & Scribente Apostolo Coloss. 1. *Adimpleo ea quæ desunt passionum Christi, in carne mea, pro corpore ejus, quod est Ecclesia.* Cæterùm illa unius pro altero satisfactio non est sacramentalis, cùm non alius quàm pœnitens Sacramentum istud suscipiat : & siquando ex justa causa permittat Confessarius, ut injuncta satisfactio possit ab alio præstari, aliquam tamen partem, quæ possit à pœnitente præstari, debet eidem in propria implendam persona præscribere, ne sit mutilum aliqua sui parte Sacramentum. Sapienter enim definit Concilium Tridentinum sess. 14. can. 3. materiam Sacramenti Pœnitentiæ esse ipsos pœnitentis actus, qui virtute Clavium elevantur ad ipsum esse Sacramenti, contritionem, confessionem, & satisfactionem.

IV. Est verò quoddam satisfactionis genus, & stricta justitiæ obligatione pœnitentem simul & Confessarium arctiùs adstringens : circa quod providè admonet Concilium Mediolanense primum sub S. Carolo Borromeo Archiepiscopo, anni 1565. part. 2. cap. 6. cujus verba ad Confessariorum majorem cautionem hîc visum est adjungere. *Caveant Confessores, ne ante debitam satisfactionem illos absolvant, qui cùm facultas adsit aliena restituendi, vel legata quæ ad pias causas facta sunt, persolvendi, illisque ut id facerent, superiori confessione præceptum sit, præstare neglexerint : exceptis iis qui periculosè ægrotant, quos tamen moneant, ut quod debent, quamprimùm persolvant. Et qui interdum in falsi testis manu est, ut non solùm facultatibus homines ; sed etiam existimatione ac vita spolientur ; idcircò neminem absolvant, qui falsum testimonium in judicio cum alterius detrimento dixerit, nisi priùs dato damno, quatenus id sarciri poterit, & violatæ illius existimationi satisfecerit. Nec illum quidem absolvant, qui post publicum Episcopi monitum de indicandis rebus amissis, quid de iis sciat indicaverit, nisi hoc officium antè persolverit. Iidem omni adhibitâ diligentiâ conscientiam examinent singulorum qui fœnerantur, & iniquos contractus exercent : neque quemquam in his casibus absolvant, nisi debita restitutio, aut satisfactio ex Canonum præscripto priùs intercedat.*

V. Supradictis adjungendum, similem à Confessoribus adhibendam esse cautionem, & suspendendam absolutionem pœnitentibus, qui cum commodè injunctas in præcedenti confessione satisfactiones adimplere potuissent, per socordiam neglexerunt. Remittendi enim sunt, ut quamprimùm satisfaciant, saltem ex notabili parte, priusquam nova eorum confessio excipiatur, aut absolutio indulgeatur. Idcircò sciendum est ab initio confessionis, utrum pœnitens præscriptæ satisfactioni ab ultima confessione paruerit, ne tempus in audienda confessione inutili teratur, & ut pœnitentis querela præveniatur, si post editam à se confessionem inabsolutus remittatur. Denique observatu dignissimus est circa falsas pœnitentias, quibus nulla impertienda est absolutio, canon 22. Concilii Generalis Late-

ranensis sub Innocentio II. Pontifice, qui etiam attexitur in Decreto Gratiani de Pœnit. dist. 5. cap. *Falsas pœnitentias*. Sed hunc Lateranensem Canonem fusiùs quàm Gratianus proferam. Falsas declarat pœnitentias, primùm quidem si quem pœniteat cæterorum peccatorum, uno tamen aliquo mortali excepto. Secundò, si quis non proponat firmiter unius peccati mortalis emendationem, etsi de aliis polliceatur: quo in numero censendi sunt quicumque proximam peccati alicujus occasionem non abdicant, aut qui officium, vel negotium, quod sine gravi peccato gerere non valent minimè delinquunt. Tertiò quicumque odium aut vindictam proximi in corde retinent. Quartò qui offensam alteri à se illatam reparare, aut pro ea satisfacere renuunt. Quintò qui arma scienter contra justitiam sumpta deponere nolunt, aut alioqui causæ injustæ scienter patrocinantur. Has singulas causas canon Lateranensis exprimit, quarum aliquas Gratianus improvidè suppressit, & olim expresserat Melfitanum Concilium anni 1089. can. 16. Et sapienter S. Augustinus dicit epist. 54. ad Macedonium: *Si res aliena propter quam peccatum est, cùm reddi possit, non redditur, non agitur pœnitentia, sed fingitur. Si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum nisi restituatur ablatum.* Et post pauca interjecta prosequitur: *Si justitia sinceriùs consulatur, justius dicitur Advocato, Redde quod accepisti quando contra veritatem stetisti, iniquitati adfuisti, judicemque fefellisti, justam causam oppressisti, de falso vicisti.*

CAPUT XV.

De Extremæ-Unctionis Sacramento.

I. ISTIUS Sacramenti doctrinam breviter tradit Sanctus Jacobus Apostolus his verbis: *Infirmatur quis in vobis? Inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus; & si in peccatis sit, remittentur ei.* Hic exprimitur Sacramenti hujus subjectum, ille scilicet qui infirmatur: Et materia in olei unctione: Et forma in oratione fidei super infirmum: Et minister in Presbytero Ecclesiæ: Et gratia in peccatorum remissione, aliique effectus particulares in salvatione, & in alleviatione infirmi. Hujus unctionis cum nomine Sacramenti meminit Innocentius Papa I. in epist. 1. ad Decentium, cap. 8. & habetur in cap. *Illud superfluum*, dist. 95.

II. Literæ Eugenii Papæ IV. Concilio Florentino adnexæ, & pariter Concilium Tridentinum sess. 14. declarant hujus materiam Sacramenti esse oleum ab Episcopo benedictum. Omnes verò Catholici Doctores, qui Concilium istud vel præcesserunt, vel subsequuti sunt, conveniunt esse de essentia Sacramenti, ut illud oleum fuerit ab Episcopo benedictum, excepto Caietano, qui in 3. p. quæst. 72. art. 3. hac de re subdubitat. Sed cùm strictè & dogmaticè Eugenius Pontifex & Concilium Tridentinum loquantur, & oleum exprimant ab Episcopo benedictum, nihil planè requirunt ad materiam, quod non pertineat ad Sacramenti essentiam. Etenim cùm aqua Baptismi Ecclesiæ præscripto debeat esse solenniter

solenniter benedicta, quia tamen benedictio ista non spectat ad Baptismi essentiam, nusquam Concilia affirmant debere in Baptismo adhiberi aquam benedictam, sed solùm aquam naturalem. Si tamen sit metuendi causa, ne oleum benedictum aliquando deficiat, concedunt ipsa Ritualia Summorum Pontificum jussu edita, & communiter Doctores, posse cum oleo benedicto aliud simplex oleum à Sacerdote commisceri.

III. Unctiones hujus Sacramenti septem recensentur ab Eugenio Pontifice in instructione Armenorum, scilicet oculorum, aurium, narium, oris, manuum, propter quinque sensus; deinde sextò pedum, propter gressus; septimò renum, propter carnis delectationem. Sed solæ quinque sensuum unctiones exiguntur de necessitate, si non Sacramenti, ad minùs præcepti, ex omnium Fidelium consensu & praxi; adeò ut si ex his quinque una aliqua unctio omittatur, reddatur dubius & incertus valor Sacramenti: plerique namque asseverant, pertinere omnes quinque ad hujus Sacramenti essentiam. Sexta verò in pedibus alicubi est de præcepti obligatione, & alicubi non est, quatenus in multis Ecclesiis omitti solet, ut notat Suarez in 3. p. disput. 40. sect. 2. num. 6. Nescio tamen, an sit aliquis in hoc Regno locus, in quo soleat pedum unctio omitti. Septima verò, quæ est renum unctio, in omnibus ferè Ecclesiis solet omitti, nec est de obligatione præcepti. Unctiones porrò quinque sensuum ubique ex præcepti necessitate debent adhiberi. Cujus præcepti ratio est, quia cùm nihil sit in intellectu quod non præcesserit in sensu, inde fit ut omnia peccata ex sensibus corporis originem ducant: atque ita per curationem & corroborationem omnium sensuum sanatur à peccato, & corroboratur integer homo.

IV. Porrò aliorum disputationi relinquo, utrum essentia istius Sacramenti perficiatur in quavis unctione, quæ prima de quinque supradictis adhibetur, ita ut reliquæ sint solummodò partes integrales Sacramenti, quemadmodum septem Ordines complent unum Ordinis Sacramentum, tametsi seorsim singuli Ordines ex multorum sententia rationem ac essentiam in se contineant Sacramenti Ordinis; & quemadmodum singulæ partes specierum Sacræ Eucharistiæ seorsim continent totam Eucharistiæ essentiam: an verò quinque unctiones sint collectivè, seu conjunctim de Sacramenti essentia. Secundùm priorem sententiam sufficere posset una unctio ad Sacramenti essentiam, quamvis non sufficeret ad præcepti obligationem. Altera verò sententia opposita communior est: nihil tamen certi in utramvis partem asseri potest.

V. Etiamsi plures sint Extremæ-Unctionis effectus ultra peccatorum remissionem, hæc tamen sola tanti momenti est, ut ille etiam inungendus sit, qui cæterorum effectuum sit incapax. Nam is qui usu rationis prorsus excidit, non opus habet ut adversùs tentationes adversarias roboretur, neque ut ejus animus sive torpore, sive terrore depressus erigatur; & nihilominus inungi debet ut peccatorum præcedentium, sive mortalium, sive venialium reliquiæ in eo aboleantur. Potest namque Sacramentum istud primam etiam ac justificantem gratiam conferre illi qui vel ex oblivione, vel ex impotentia loquendi, vel ex superveniente dementia nequit confiteri, dummodò post ultimum mortale peccatum fuerit sufficienter attritus. Adeoque fieri potest juxta Navarrum cap. 22. num. 13. ut quis moriens inunctus damnetur, qui unctus salutem æternam fuisset consequutus. Quod idem docent Suarez disput. 42. sect. 1. num. 10. Coninch. disput. 19. dub. 5. num. 19. & alii.

VI. Plures

VI. Plures exiguntur conditiones, ut possit aliquis Extrema Unctione liniri. 1. Ut sit baptizatus; est enim Baptismus aditus Ecclesiæ, & janua Sacramentorum. 2. Ut aliquando fuerit rationis compos, & peccaverit, alioqui enim incapax erit eorum effectuum, quorum causâ fuit hoc Sacramentum institutum. 3. Ut inungendus ita ægrotet, ut de morte imminente periclitetur, idque insinuat S. Jacobus per vocem κάμνοντα, quæ ferè oppressum morbo ac deficientem significat. Ideoque non est ministrandum hoc Sacramentum damnatis ad mortem adhuc corpore sanis, neque in periculo naufragii constitutis; de solis enim infirmis loquitur Apostolus: sed potest ministrari illis quos extremæ senectutis languor in periculum imminentis interitus adduxit, quamvis alius in eis morbus non deprehendatur, ut communiter asserunt Doctores.

VII. Minimè debet hoc Sacramentum iterari, dum idem perdurat mortis periculum & morbi status. Potest verò iterum ministrari, si morbi status immutetur, ita ut licèt morbus non abscesserit, cessaverit tamen aliquo temporis intervallo periculum mortis, quod tamen postea ingravescente vi morbi redierit. Debetque illud intervallum esse notabile, atque ejus interruptionis, ut duo illa intermissa pericula verè ac certò disjuncta dici possint. Atque hæc est unanimis Doctorum sententia, & constans Ecclesiæ praxis.

VIII. Respectu infirmi nullum ei præceptum imponitur petendi hoc Sacramentum, quamvis peccare per venialem negligentiam possit, non tamen mortaliter, nisi per contemptum. Deus enim & Ecclesia non judicaverunt propter alias quidem rationes, sed maximè propter conflictus quos excitat una ex parte insuperabilis aliquibus etiam bonis & piis imminentis mortis cogitatio, aliaque ex parte conscientiæ timoratæ formidines, ne quod in ultimum subsidium divina charitas introduxit animarum, vertatur illis in laqueum & salutis æternæ obstaculum. Verumtamen is Sacerdos cui incumbit animarum cura & Sacramentorum administratio, ligatur præcepto, & rogatus tenetur utroque titulo, justitiæ & charitatis, vel per se, vel per alium Sacerdotem administrare hoc Sacramentum. Imò verò etiam non rogatus, si advertit ægrum in eo statu esse, ut hoc indigeat Sacramento: maximè verò si aliàs sine ullo omninò Sacramento sit ex hac vita discessurus, dubitandum non est, Parochum hæc advertentem & negligentem peccare mortaliter. Peccat denique mortaliter quisquis sibi mortalis peccati conscius suscipit istud Sacramentum, nullâ præmissâ vel confessione, vel dolore peccati. Est enim gravis injuria & merum sacrilegium erga Sacramentum, & damnabilis incuria salutis æternæ.

IX. Nemini Sacerdoti licet præter Parochum, aut de Parochi licentia, Sacramentum Extremæ-Unctionis ministrare, etiam prætextu extremæ necessitatis: & Religiosus incurrit ipso facto excommunicationem Papæ reservatam, qui id facere præsumpserit. Clement. 1. de privileg.

CAPUT

CAPUT XVI.

De Ordinis Sacramento.

I. SACRAMENTUM Ordinis ita definitur à Magistro Sententiarum in 4. dist. 24. lit. K. Signaculum quoddam sacrum, quo spiritualis potestas traditur ordinato ad officium. Septem Ordinum species numerantur: Sacerdotum, Diaconorum, subdiaconorum, Acolythorum, Exorcistarum, Lectorum, Ostiariorum. Hos enim singillatim recenset Clemens Pontifex epist. 2. ad Jacobum fratrem Domini, & Cornelius Papa epist. 2. ad Fabianum Antiochenum, apud Eusebium lib. 6. histor. Eccles. cap. 42. & Cajus Pontifex epist. ad Felicem, Concilium Romanum sub Sylvestro, can. 3. & Carthaginense IV. can 3. 4. 5. 6. 7. 8. & 9. cui subscripsit S. Augustinus; & novissimè Concilium Tridentinum sess. 23. cap. 2. Tres horum priores, Sacerdotium, Diaconatus, Subdiaconatus, per antonomasiam vocantur Sacri, quia cæteris quatuor in sacro Altaris ministerio & prærogativa assistentiæ & officii circa Divinum Sacrificium antecellunt, & simul Clericos à quibus suscepti sunt, perpetuæ continentiæ lege astringunt, ut non modò impediant in eis futurum matrimonium, sed etiam dirimant suscepto jam Ordine contractum, ex Apostolicis traditionibus & Ecclesiasticis institutionibus, quanquam Subdiaconatus non fuerit olim sacris Ordinibus accensitus, ut perspicuum est ex cap. *Nullus in Episcopum*, dist. 60. & apertè docet Innocentius III. cap. *A multis*, de ætat. & qualit. & ordin.

II. Non opus est ut hîc recenseam cæterorum Ordinum officia vulgo notissima, sed solius Diaconatus, in quo gravior est difficultas. Huic Ordini adnexum officium sic exprimitur in Pontificali: *Diaconum enim oportet ministrare ad Altare, baptizare, & prædicare*. Baptismi & prædicationis Diaconorum exempla proferunt Acta Apostolorum in Stephano & Philippo primis Ecclesiæ Diaconis. Verumtamen nunc temporis officium baptizandi non competit Diaconis, nisi ex commissione Sacerdotis, aut ex necessitatis causa. Sic enim decernit Papa Gelasius in cap. *Diaconos*, dist. 93. *Absque Episcopo vel Presbytero Diaconi baptizare non audeant, nisi prædictis Ordinibus fortasse longius constitutis, necessitas extrema compellat*. Præterea cap. *Constat*, de consecrat. dist. 4. *Constat* (inquit) *Baptisma solis Sacerdotibus esse tractandum, ejusque ministerium nec ipsis Diaconis explere licitum*. Itaque Baptismi administratio non pertinet de jure ordinario ad Diaconum, sed vel titulo commissionis, vel jure necessitatis. Præsens Ecclesiæ praxis, & jam inde à multis seculis inveterata consuetudo præcipuum ac ordinarium Diaconi officium in eo constituit, ut Evangelium in Missa solenniter decantet, Sacerdotique sacrum facienti proximè assistat. Sub primitiva tamen Ecclesia præcipuum & ordinarium Diaconi ministerium in hoc versabatur, ut communicantibus ad sacram mensam Fidelibus sacrum Calicem porrigeret, ex quo Christi sanguinem biberent, quemadmodum Sanctus Ambrosius illustrem Diaconum & Martyrem Laurentium introducit lib. 1. Officiorum, cap. 41. sic compellantem Sixtum Pontificem ad martyrium properantem: *Experire utrum ministrum idoneum elegeris, cui commisisti Dominici Sanguinis*

dispensationem. Sanctus quoque · yprianus tract. de lapsis, loquens de puellula infante, cui juxta primitivæ consuetudinem Ecclesiæ tradebatur mystica Communio, sic ait: *Solennibus adimpletis, calicem Diaconus offerre præsentibus cœpit.* Et post pauca *Perstitit tamen Diaconus, & reluctanti licèt de Sacramento calicis infudit.* Quin etiam aliis quàm Sacerdotibus poterant olim Diaconi ipsum Sacramentum sub specie panis ministrare, ut docet Nicænæ Synodi canon 14. Et S. Justinus Martyr in extrema apologia secunda testatur moris fuisse, ut Diaconus sacram Eucharistiam ad Fideles absentes deferret.

III. Omninò indubitatum est apud cunctos Fideles, Sacerdotalem ordinationem, ad quam reducitur quoque Episcopalis, esse verum & perfectum Sacramentum. De Diaconatu porrò pauci negant, Durandus in 4. dist. 24. q. 2 art. 1. Cajetanus tom. 1. opusc. tract. 11. At reliqui communiter asseverunt esse Sacramentum: quæ utique assertio tenenda est. Constat enim ex Act. Apost. c. 6. & ex Concilio Carthaginensi. IV. can. 4. & ex Pontificali Romano, & ex Græcorum Euchologio, conferri Diaconatum per manuum Episcopi impositionem, dicentis: *Accipe Spiritum Sanctum.* At hujusmodi manuum impositiones in ordinatione, præsertim verò si accedat expressio collationis Spiritus sancti, gratiam conferunt certam & indubitatam, ut patet ex 1. Timoth. 4. & 2. Timoth. 1. & Actuum 8. vers. 17. 18. & Joan. 20. vers. 22. 23. Insuper Anastasius Papa II. in epist. ad Anastasium Imperatorem, cap. 7. expressis verbis Sacramenti gratiam attribuit Sacerdotum & Levitarum ordinationi. Denique ista Diaconorum ordinatio destinatur ad sancta & sublimia officia, qualia paulò ante commemoravi, tam secundùm primitivæ, quàm hodiernæ Ecclesiæ consuetudinem. De Subdiaconatu autem probabiliùs ambigi posset, an sit Sacramentum: perspicuum est enim, non fuisse olim ab Ecclesia inter sacros Ordines reputatum. Enim verò dictum Carthaginense Concilium IV. apertè declarat, neque Subdiaconatum, neque inferiores Ordines conferri per manuum impositionem, eo quòd neque de majoribus sint, neque de sacris Ordinibus. Et can. *Nullus in Episcopum*, dist. 60. Subdiaconatus nominatim excluditur ab Ordinibus sacris. Synodus quoque Ancyrana, can. 13. decernit, non licere Chorepiscopis ordinare Presbyteros & Diaconos: nihil verò prohibet de Subdiaconis. Ipsaque Synodus Antiochena can. 10. disertè asserit, ordinari à Chorepiscopis posse Lectores, Exorcistas & Subdiaconos; at nullatenus Diaconos vel Presbyteros. Denique Innocentius Papa III. cap. *A multis*, de ætate & qual. & ord. præficnegat Subdiaconatum esse sacrum ex divina, sed ex Ecclesiastica dumtaxat institutione. Communior tamen Doctorum consensus judicat, non modò Subdiaconatum, sed etiam singulos quosque minores Ordines vera esse, ac propria Sacramenta. Cœlibatûs verò obligatio Subdiaconatui annexa, non est novæ, sed antiquissimæ institutionis. Etenim antiquissimum omnium quæ supersunt Occidentis Conciliorum, scilicet Eliberinum can. 33. deinde Agathense can. 28. & Turonense secundum can. 20. Sanctusque Epiphanius in hæresi Catharorum, quæ est 59. idemque in fine Operis adversùs hæreses, disertè negant licitum esse Subdiaconis uxorem habere vel ducere.

IV. Ordinarium Ministrum Ordinis Episcopum esse, in confesso est apud omnes, eaque fuit constans Ecclesiæ ab initio praxis, & definierunt antiqui Canones, deinde Florentini, ac novissimè Tridentini Concilii sess. 23. can. 7. Attamen eâdem sess. 23. cap. 10. de reform permittitur quibusdam Abbatibus, ut subditis sibi Religiosis conferant Tonsuram & minores Ordines; idemque permiserant anteriores

eriores Canones Abbatibus Sacerdotibus & ab Episcopo benedictis, c. *Quoniam videmus*. dist. 69. & cap. *Cùm contingat*, de ætat. & qual. & ord. præfic.

V. Ordinari nemo debet nisi per proprium Episcopum, aut cum ejus licentia, de qua constet per Literas dimissorias ab eo concessas. Proprius Episcopus constituitur triplici ratione, vel originis, vel domicilii, vel Beneficii quod Clericus possidet intra ejus diœcesis fines: sic enim decernitur cap. *Cùm nullus*, de tempor. ordin. in 6. *Cùm nullus Clericum Parochiæ alienæ præter Superioris ipsius licentiam debeat ordinare, Superior intelligitur in hoc casu Episcopus, de cujus Diœcesi is qui ad Ordines promoveri desiderat, oriundus; seu in cujus Diœcesi Beneficium obtinet Ecclesiasticum; seu habet (alibi natus fuerit) domicilium in eadem.* Porrò illud censeri debet domicilium, in quo quis inhabitat saltem majore anni parte, in quo habet majorem rerum suarum partem, ut ibi docet Glossa verb. *Domicilium.* Idque liquidò statuitur l. 1 & Auth. *Qua in provincia*, C. ubi de crim. agi oport. & l. *Senatores*, C. ubi Senatores & clariss. conven.

VI. Quod attinet ad Episcopum originis, duplex censeri potest origo ex jure communi, quod nunc etiam viget in Italia: nam alia est origo respectu loci in quo aliquis natus est, & alia respectu loci in quo pater ejus natus est. Sic is qui natus est Mediolani à patre qui natus fuerat Genuæ, duplicem habet originis Episcopum, potestque horum alterum pro libito ad Ordines suscipiendos, eligere, vel Mediolanensem, vel Genuensem Antistitem. Ita docent Zerola prax. Episc. p. 2. verb. *Dimissoria*, Bonacina de Sacrament. disp. 8. quæst. unica, punct. 4. num. 13. Barbosa de officio & pot. Episc. part. 2. alleg. 4. n. 4. & seqq. Idque fundatur in l. *Assumptio*, §. 1. D. ad municip. & l. *Filios*, C. de municip. lib. 10. In Galliæ tamen Regno non alius agnosci solet originis Episcopus, quàm is in cujus diœcesi quis natus sit.

VII. Alio præterea titulo potest aliquis proprium nancisci Episcopum à quo possit ordinari, scilicet continuato, nec interpolato triennio familiaritatis, hoc est commorationis cum Episcopo, tanquam unus de ejus familia, dummodo statim reipsa Episcopus ei Beneficium Ecclesiasticum conferat, ut statuit Concilium Tridentinum sess. 23. cap. 9. de reform.

VIII. Is qui à Sede Apostolica privilegium obtinuit ad suscipiendos Ordines à quocunque Episcopo communionem habente Sedis Apostolicæ, non indiget Dimissoriis, sed tamen ad suscipiendos Ordines debet esse præmunitus literis testimonialibus proprii Ordinarii de vita & moribus, & quod non sit aliquo impedimento aut irregularitate, de qua constet, præpeditus. Bonacina de Sacramentis disp. 8. quæst. unica, punct. 4. num. 27. Joan. Bapt. Ciarlinius controv. forens. lib. 1. cap. 46. num. 25. Barbosa de offic. & pot. Episc. part. 2. alleg. 7. num. 15. Si secus, & sine testimonialibus ordinetur, remanet suspensus ab exercitio Ordinis taliter suscepti: & qui eum ordinavit Episcopus, suspensionem incurrit per integrum annum à collatione Ordinum, juxta Concilium Trident. sess. 23. c. 8. ad fin. de reform.

IX. Episcopus qui alterius Episcopi subditum laicum clericali Tonsurâ, citra ejus licentiam initiavit, æquè suspensus est ac si alienum Clericum sine Dimissoriis ordinasset, ut declaravit Urbanus Papa VIII. in sua Constitutione quæ incipit *Secretis*, 11. Decembris 1624. & refertur ad longum à Barbosa loc. cit. alleg. 8.

X. Eadem Urbani Constitutio pœnam suspensionis illis infligit, qui scienter se fecerint ordinari cum falsis, aut fictis, fiduciariis titulis. Quod idem fuerat anteà decretum per cap. *Neminem*, & cap. *Sanctorum*, dist. 70 statuentia talem ordinationem esse vacuam & irritam: ubi Glossa id exponit secundùm Ordinis exequu-

tionem. His simile decernitur à Concilio Trident. sess. 11. cap. 2. de reform. Cæterum duplex opinio agitatur circa istud Tridentinum Decretum. Prima asserit hic innovari pœnas per d. cap *Neminem*, & cap. *Sanctorum* constitutas, eo quod Concilium ibi dicat pluraliter, *pœnas innovando*: quod non potest in unica pœna verificari; & ideo fatendum esse, quod ille ex Decreto Concilii suspensus sit, qui sine vero titulo fuerit ordinatus. Alii verò asseverant, fuisse à Concilio solàm illam renovatam pœnam, quam exprimit cap *Cùm secundum*, de præbend. in quo Innocentius III. abrogat illam suspensionis pœnam decretam in d. cap. *Neminem*, & cap. *Sanctorum*; idque solum statuit, ut teneatur Episcopus ordinator, ejusque successores providere de alimoniis à se sine titulo ordinatum, donec ei congruum Beneficium contulerit. Hanc tuetur sententiam Barbosa d. par. 2. alleg. 20. num. 27. quam dicit à Doctoribus magis receptam; & allegat ita fuisse judicatum à Sacra Cardinalium Congregatione. Dicta verò Urbani constitutio suspensione afficiens ordinatum, non extendenda ultra falsos, fictos & fiduciarios titulos, de quibus loquitur; quia in eis plùs est malæ fidei, & gravius peccatur ob mendacium & deceptionem, quâ Episcopo illuditur.

X I. Pii I I. Bulla incipiens, *Cùm ex sacrorum*, suspendit in perpetuum Clericos qui se ordinari faciunt in aliquo sacro Ordine, vel extra tempora à jure statuta, vel ante legitimam ætatem, vel sine licentia aut Dimissoriis proprii Ordinarii. Idque confirmant insequentium Pontificum Bullæ, Julii III. Clementis VIII. & Pauli V. ut sileam veterum Conciliorum, & novissimi Tridentini sanctiones. Quæ suspensiones perpetuæ solâ tolluntur Papæ dispensatione. Barbosa d. p. 2. alleg. 18. num. 14.

X II. Circa violata interstitia nullam censuram in jure decerni contra ordinatum & ordinantem, docent Navarra, Henriquez, Suarez, Sayrus, Barbosa, & alii. Permittit vero Concilium Tridentinum sess. 23. cap. 11. 12. 13 & 14. ut Ordinarius ac proprius Episcopus, ubi subest necessitas, aut Ecclesiæ utilitas, possit circa Ordinum interstitia dispensare. Idemque interstitia unius anni assignat à minoribus Ordinibus ad Subdiaconatum, alteriusque anni à Subdiaconatu ad Diaconatum, & ab hoc ad Presbyteratum alterius pariter anni.

X I I I. Ad primam Tonsuram prærequirit Tridentinæ sess. 23. cap. 4. ut eâ initiandus Confirmationis Sacramentum susceperit, Fidei rudimenta sciat, itemque legere & scribere. Ad minores autem Ordines, ut his iniciandi linguam Latinam intelligant; cap. 11. Ad Subdiaconatum præter alias laudabiles qualitates, ut annum vigesimum secundum ordinandus attigerit, cap. 12. Ad Diaconatum, ut vigesimum tertium: & ad Presbyteratum, ut vigesimumquintum ætatis annum attigerit, cap. 12.

X IV. Quod attinet ad tempora ordinationum à Jure Canonico præscripta, fas est Episcopo diebus festis & Dominicis unum duosve duntaxat minoribus Ordinibus initiare. Ad Subdiaconatum porrò, aliosve majores Ordines neminem licet promoveri, nisi Sabbatis quatuor Temporum, vel Sabbato sancto, vel etiam Sabbato ante Dominicam Passionis, nisi ex Papæ dispensatione ac rescripto, quod vocant *Extra tempora*, cap. de eo autem, ordinat. Prima verò Tonsura potest conferri ab Episcopo quovis die, juxta Ostiensem, Graffium, Bonacinam, & constat ex ipsius Ecclesiæ consuetudine.

X V. Si ante Ordinum collationem palàm protestetur Episcopus, se non intendere ordinare illos qui talem, aut talem habent contra Canones defectum, ut tituli,

tituli, ætatis, falsarum Dimissoriarum, is qui sibi conscius ejusdem defectus promiscuè, nec sine peccato mortali se sistit ordinandum, & ordinatur, censendus est verè & validè ordinatus, ut docet Ludovicus Bail Parisiensis Theologus & Parisiensis Ecclesiæ Propoenitentiarius in suo Examine ordinandorum. Ratio est, quia Episcopus ille per proprium sequentis ordinationis actum suam illam intentionem revocavit. Non enim censeri potest voluisse sacrilegium committere, & materiam simul applicando cum forma Sacramenti hoc intendere, ut nullum fiat Sacramentum. Et Jus declarat irritam esse protestationem illius qui ex post facto eidem proprio actu contravenit, cap. *Solicitudinem*, de appellat. & cap. *Olim causam*, juncta Glossa, de censib. Similem casum ponit Glossa in cap. *Tua nos*, versic. *Mulierem*, de sponsalibus. Si aliquis (inquit) protestetur coram pluribus, quod omnia quæ dicet vel faciet animo contrahendi matrimonii, & postea publicè dicat, *Consentio in te*; in isto casu dico, quod Ecclesia judicare debet pro matrimonio, quia recurrendum est ad communem verborum intelligentiam, & potuit recedere à prima voluntate. Hoc idem docet ibidem Joannes Andreas. His adde præter memoratum sacrilegium, quod nemo intendere præsumitur, horrenda etiam insequutura damna. Ex quo enim Episcopus Clericum in Sacerdotem non habens intentionem consecraverit invalidè, omnes ejus insequentes Missæ erunt idololatriæ, omnes particulæ quas consecrare ad populi Communionem, aut etiam ad morientium Viaticum voluerit: non erunt Sacramenta, nullamque participantibus causabunt gratiam: Extremæ-Unctiones quas conferet, irritæ prorsus erunt, omnes absolutiones pœnitentium inanes & invalidæ, & si eundem contingat fieri Episcopum, ejus ordinationes omnes & consecrationes nullius erunt momenti: quanta inde sequeretur animarum strages & perditio! Non enim potest Ecclesia sacram potestatem, & internam jurisdictionem supplere; ne quidem in mortis articulo, in eo qui non est Presbyter. Itaque hoc sentiendum in proposito casu, Ordinatorem qui sic protestatus fuerat, quamvis nihil posteà cogitaverit in oppositum præfatæ protestationis, hoc ipso solo suam illam protestationem revocare, quatenus ipsa materiam & formam Ordinis applicat, nisi per summum scelus, dum materiam & formam Ordinis applicat, simul intentionis actum produceret de ordinatione in individuo nullitare.

XVI. Suscipiens duos simul Ordines sacros incurrit suspensionem ab Ordine posteriori cap. *Literas*, de temp. ordinat. Suscipiens quatuor simul Minores cum Subdiaconatu, suspensus est à Subdiaconatu, cap. . de eo qui furt. ord. susc. Suscipiens Ordines minores ante legitimam ætatem, nullam censuram incurrit, ut neque is qui interstitia non servat, quamvis indubie peccet.

XVII. Ordines sacri, ipsumque Sacerdotium validè, sed non licitè conferri possunt infantibus baptizatis, ipsisque adultis qui nec habeant, nec unquam habuerint rationis usum. Decernit quippe cap. 2. de ætat. & qual. & ordin. validè fuisse ordinatum Subdiaconum eum qui necdum attigerat discretionis annos. Et Theologi simul cum Canonistis consentiunt valere Sacerdotium infanti baptizato collatum, Magister sententiarum lib. 4. dist. 25. &. ibidem S. Thomas, S. Bonaventura, Scotus, Paludanus, Dominicus Soto & alii communiter. Idem asserendum de Confirmatione & Sacra Eucharistia; nam liquet sub Ecclesia primitiva ipsis etiam infātibus Baptismum & Confirmationem & Eucharistiam simul ministrari solita fuisse; & infantibus olim baptizatis porrigebatur bibendus de calice Christi sanguis, teste Cypriano de lapsis. Infantibus tamen non potest conferri Sacra-

mentum Pœnitentiæ, neque Extremæ Unctionis, neque Matrimonii. Ratio est, quia Pœnitentia consistit in actionibus liberis contritionis, confessionis, satisfactionis: Matrimonium in libero consensu. Extrema verò Unctio præsupponit peccata quorum reliquias deleat. Ideò adulti quoque qui numquam rationis usum habere, sunt trium horum Sacramentorum incapaces. Sed potest inungi insanus, qui fuerit aliquando rationis compos, atque ita peccasse potuit. Invalidè autem baptizaretur aut ordinaretur insanus qui fuisset aliquando rationis compos, nec unquam Sacramentum expetivisset, censetur enim habitualiter dissentire. Qui verò nunquam ratione usus fuit, baptizari quidem & validè & licitè potest; ordinari autem validè quidem potest, sed nullatenus licitè.

XVIII. De coactione porrò circa ordinatum distingui debet duplex coactio: una absoluta, factaque per vim cui resisti non potest; itaque coactio reddit nullam & irritam ordinationem: altera coactio dicitur conditionata, & libertatem quidem restringit, sed non perimit; ut si quis ad evadendam sibi comminatam præsentaneam mortem consensit se ordinari, qui aliter non consensisset, talis ordinatio valet, ut docet Gloss. in Clem. *Plerisque*, vers. *Vel aliquod*, de electione, & Barbosa de offic. & potest. Episc. part. 2. alleg. 2. num. 6. Libertas enim auferri potest quoad actus externos ac imperatos, non tamen quoad internos ac elicitos. Nam & in illis quos tyranni excruciabant usque ad mortem, supererat libertas ad gloriam vel ad damnationem commerendam sufficiens. Iste tamen extortus per metum consensus qui sufficit ad ordinationis validitatem, non sufficit ad validum matrimonium, ut pleniùs in causis matrimonium dirimentibus explicabimus; neque etiam sufficit ad validam professionem Religionis, in quibus duobus Ecclesia exigit absolutam libertatem, & probato istiusmodi metu vel coactione, actus illos declarat irritos.

CAPUT XVII.

De Sacramento Matrimonii, & de Sponsalibus.

I. MATRIMONIUM est viri & mulieris conjunctio individuam vitæ consuetudinem continens. Instit. de patria potest. in princ. Initiatur per sponsalia de futuro, ratificatur per consensum de præsenti, perficitur per consummationem seu copulam corporum. Propriè tamen loquendo magis consistit matrimonium in animorum quàm in corporum conjunctione, cap. *Matrimonium*, & cap. *Cùm initiatur*, 27. quæst. 7. & l. *Nuptias*, D. de regul. jur.

II. Sponsalia sunt futuri matrimonii mutua promissio. Ea contrahuntur vel re, ut per subarrationem, vel annuli traditionem ad hunc finem; vel verbis, vel nutu, vel scripto, etiam inter absentes; vel per internuntium aut procuratorem, vel etiam consensu de præsenti, quum scilicet pubes simul & impubes, vel duo impuberes, in quibus malitia, id est congrediendi potentia non supplet ætatem, nuptias contrahunt per verba de præsenti, non ineunt quidem matrimonium ratum, sed eorum conventio transit & resolvitur in sponsalia de futuro, cap. *Tua nobis*, de

de sponſ. impub. atque ideò quamvis postea in annos pubertatis provecti à matrimonio ex mutuo consensu resilirent, remaneret tamen sicut in omnibus legitimis sponsalibus impedimentum publicæ honestatis; cùm tamen non sit huic impedimento locus quando irrita sunt ipso jure sponsalia putà contracta infra septennium, aut citra sufficientem consensum; alióve interveniente impedimento, cap. *Accessit*, cod. Nequeunt autem impuberes ab initis inter se sponsalibus recedere donec annos pubertatis attigerint, qui incipiunt in pueris desinente anno decimo quarto, in fœminis autem anno exacto duodecimo. Quin etiam si horum alter annos attigerit puberratis, ei tamen nondum resilire permittitur donec pars altera ad pubertatem pariter devenerit; tunc enim ambobus liberum erit contracta sponsalia revocare, alterâ etiam parte invitâ, cap. *De illis*, eod. tit.

III. Sponsalia de futuro etiam juramento firmata multis dissolvuntur modis, 1. Ex mutuo consensu, cap. *Præterea* 2. de sponsal. 2. Per longam unius absentiam potest pars altera novas inire nuptias, cap. *De illis*, eod ubi Glossa requirit triennium absentiæ. 3. Per ingressum Religionis, cap. *Commissum*, eod. 4. Per secunda sponsalia de præsenti cum alio illicitè quidem, sed tamen validè contracta. Verùm si secunda cum alio sponsalia sint pariter de futuro, hæc non valent, perduratque priorum obligatio, cap. *Sicut* 22. eod. 5 Per Ordinis sacri susceptionem, cap. unico, de voto in 6. Præterea 6. per subsequentem fornicationem, idque in favorem solius innocentis partis, cap. *Quemadmodum*, de jurejur. 7. Per superveniens impedimentum, exempli gratiâ novæ affinitatis inter sponsos ex fornicatione cum consanguineo unius ex partibus in primo, vel secundo gradu. 8. Per supervenientem notabilem infirmitarem, aut deformitatem quæ sit durabilis, ut sunt lepra, paralysis, amissio oculi vel nasi. d. cap. *Quemadmodum*, 9. Ex subortu capitalium inimicitiarum inter sponsos, quia coactiones frequenter sinistros exitus pariunt, cap. *Requisivit*, de sponsal.

IV. Jure veteri sponsalia de futuro duobus modis transibant in matrimonium de præsenti. 1. Per copulam inter sponsos animo maritali habitam, cap. *Is qui fidem*, de sponsal. 2. Per mutuum consensum de præsenti, etiam clandestinum, cap. 1. de clandest. desponſ. Sed per Concilium Tridentinum sess. 24. cap 1. de matrim. istud revocatum fuit. Unicus ergo superest modus, scilicet consensus verbis de præsenti expressus coram Parocho & testibus duobus.

V. Ex præscripto Concilii Lateranensis cap. ult. de clandestin. desponſ. & Tridentini sess. 24. cap. 1. de reform. matrim. præmittendæ sunt ante nuptias denunciationes in Ecclesia; atque ad unius honesti viri assertionem, affirmantis certum dirimens impedimentum, inhibendæ sunt nuptiæ contrahendæ, cap. *Præterea*, & cap *Cùm in tua Diœcesi*, de sponsal.

VI. Si quis verbis usus est ambiguis quasi fœminam desponsaret, & ita deceptam carnaliter cognovit sine animo desponsandi, ille non judicabitur (saltem in foro conscientiæ, in quo tamen deceptam fœminam aliâ saltem ratione indemnem præstare tenebitur) matrimonium aut sponsalia contraxisse ob defectum consensus, cap. *Tua nos duxit*, 26. eod. tit. Sed si nulla superest alia indemnitatis ratio in eo qui fœminam malitiosè decepit, nec sit notabilis admodum inæqualitas conditionum, ducere illam in foro conscientiæ tenebitur.

VII. Sponsalia clandestina sine præsentia Parochi & testium contrahi possunt non solùm validè, ut omnes concedunt, sed etiam licitè. Frustra autem objicitur à quibusdam, quod quibus absolutæ nuptiæ prohibentur, his etiam prohibentur

tur sponsalia, ut dicit lex *Oratio*, D. de sponsalibus, & lex. *Si quis tutor* 60. §. *Quamvis*, D. de ritu nupt, Legum enim illarum intentio huc collimat, ut nefas sit sponsalia inire iisdem personis quibus non licet nuptias contrahere; sic enim promittitur adimpletio rei omninò prohibitæ: at hic per sponsalia clandestina promittitur adimpletio rei licitæ; supponimus enim ambas partes posse matrimonio legitimè conjungi. Nec sequitur quod illa clandestina desponsatione promittatur matrimonium clandestinum; mens namque desponsantium, & juris præsumptio est, ut promittant futurum matrimonii contractum ex formâ & modo quem Jura præscribunt, ut sit verum & validum.

VIII. Si parentes pro filiis, sive puberibus, sive impuberibus sponsalia contrahunt præsentibus & scientibus ipsis filiis, sed tamen tacentibus, horum taciturnitas pro consensu habetur. Idemque jus est si sponsalia illa à parentibus conventa fuerint, filiis absentibus & ignorantibus, sed re ipsis postmodùm significata filiis, si hi tacuerint, neque verbis ullis aut signis abnuerint, censentur filii tacitè factum parentum ratificasse. Utraque decisio habetur perspicuè in cap. unico, §. ultimo, de despons. impub. in 6. Hanc juris decisionem nonnulli extendunt quoque ad tutorem. Sanè lex *Si puella*, D. de sponsalibus, hoc unum edicit, non posse tutorem sponsalia vel constituere, vel dissolvere, nisi id fiat ex impuberis puellæ voluntate. Quamvis autem tutoris potestas detur in personam, sanctius tamen & naturalius simul & antiquius jus est patriæ potestatis. Et præterea præsumitur pater ob naturalem affectum semper consulere propriis liberis; cùm ex adverso facilè contingere possit, ut tutor sua abutatur in personam pupilli potestate ad proprium vel suorum commodum. Multò verò minùs attribuenda videtur in re matrimoniali authoritas curatoribus, cùm eis non sit concessa in personas minorum, sed solùm in eorum opes & rem familiarem authoritas & ministerium, ut præclarè dicit lex. *In copulandis*, C. de nuptiis: quæ eadem negat eandem potestatem cognatis & affinibus circa matrimonia. Itaque placet magis opinio Innocentii Papæ & Bernardi, qui prædictum jus restringunt & limitant in solo patre, ut filius tacens consentire judicetur; quàm opinio Ostiensis & Glossæ ad d. cap. unicum, §. *Porrò*, verb. *Sponsalia*, hanc juris dispositionem extendentium ab ipso patre ad quemvis alium, etiam non tutorem, neque cognatum.

IX. Ex matrimoniis clandestinis nulla nascitur obligatio sponsalium; cùm enim hæc matrimonia sint decreto Concilii Tridentini simul nulla & illicita, perinde est ac si contracta non fuissent, atque ita nullam pariunt canonicam obligationem. Idem statuendum de matrimonio ficto & simulato; cùm enim ibi desit consensus, non potest rationem habere sponsalium, quippe quæ sine consensu non subsistunt. Restat ergo ut sola impuberum matrimonialis per verba de præsenti conventio rationem induat sponsalium, & ita pariat publicæ honestatis impedimentum, per d. cap. *Tua nobis* de despons. impub.

X. Si anteacto tempore aliquis voverat castitatem aut Religionem, non dubium quin subsequuta sponsalia sint irrita. Quod enim Deo semel consecratum est, non potest sine sacrilegio alteri promitti aut donari. Sed si post contracta sponsalia velit Religionem ingredi, potest ea de causa conventionem sponsalium retractare eo magis, quia Jus permittit post ratum etiam, nec consummatum matrimonium ingredi Religionem invitâ alterâ Parte, cap. 2. de conversf. conjug. Sed si post inita sponsalia sine proposito ingressus in Religionem una Partium voveat simpliciter castitatem, aut sacros Ordines suscipere intendat, gravis est difficultas inter Doctores,

Doctores, an jus habeat alterâ invitâ Parte sponsalia retractandi. Quidam enim affirmant, in quibus sunt S.Thomas in 4.dist.38. quæst.1. art.3. quæstiunc.2.ad 1. Richardus dist.27. art.3. quæst.1. Cajetanus verb. *Perjurium*, cap.2 Sotus in 4. dist.6. quæst.2. art.5.§. *Verùm*: Paludanus dist.38. quæst.3. art.3. Major. dist.27. quæst 5. Volunt enim excipi à futuri matrimonii promissione statum perfectiorem, qualis est cœlibatus ac perfecta continentia, etiamsi sponsalia fuerint juramento firmata; id enim juramentum comprehendi sub eadem exceptione. Hanc sanè opinionem tam multi graves assertores reddunt probabilem: Nihilominus negans opinio videtur Juri & rationi magis esse consentanea; illa enim supposita exceptio, neque significata, neque in mente spondentium formata fuit, neque usquam in Jure legitur introducta; ideóque illius prætextu non videtur derogandum alterius acquisito juri, nec licitum est in præjudicium alieni juris ad altiora aspirare; hoc enim prætextu etiam liceret alteri conjugum altero invito continentiam profiteri post matrimonium consummatum. Casus verò profitendæ Religionis ante consummationem est in Jure singularis, nec debet ultra limites expressos extendi, aut protrahi ad quævis continentiæ vota; non enim major ratio hìc est admittendi tacitam exceptionem ex prætextu majoris perfectionis, quàm in eo qui absolutè daret centum nummos alicui, subintelligendo hoc majus bonum, de quo donans ipse nihil cogitasset, nisi placuerit aliquando eosdem nummos repetere ad eleemosynas pauperum. Quinimò contrarium in Jure deciditur; nam in cap.*Veniens*, qui clerici vel voventes matrim. contrah. poss. reprobatur votum continentiæ à muliere emissum post sponsalia, inconsulto sponso, ei permittitur matrimonium. Citatur etiam à nonnullis cap. *Ex litteris* 10. de sponsalib. quo prohibetur sponso migrare ad alia vota: sed perperam; ibi namque per alia vota nihil intelligi debet nisi aliud matrimonium. Alius est formalis textus in extrav. Joannis XXII. cap. unico de voto, ubi decernitur, eum qui nondum consummato, quod contraxerat, matrimonio, suscepit Ordinem sacrum, in quo votum solenne emisit continentiæ, cogendum esse sub excommunicationis pœna ad petitionem uxoris matrimonium consummare, nisi malit Religionem ingredi. Denique hanc negativam de voto continentiæ contracta sponsalia præcedentia non dirimente, sententiam docent & asserunt Ostiensis, Innocentius, Joannes Andreas, Panormitanus, Archidiaconus in cap.*Rursus*, qui clerici vel voventes, & S. Antonius 3. p.tit.1. cap.18.§.2. Fumeus verb. *Matrimonium*, num.3. Navarrus cap.22.num.27. Lessius lib.2.cap.41. num.54. Coninch. dist.ut 23. dub.3. num.25.

XI. Eum qui post contracta sponsalia vovit castitatem, si huic voto nolit sponsa acquiescere, scribit Sylvester verb. *Sponsalia*, quæst.7 citans Paludanum, teneri ingredi Religionem, eo quòd votum suum aliter servare non possit. Sed verius est, hunc non onerari graviore debito quod nullatenus vovit: sed si Pars nolit obligationem sponsalium remittere, obligatione astringi contrahendi & consummandi matrimonii. Id perspicuum est ex prædicta extrav. unica de voto, quæ loquens de ingressu in Religionem, sic dicit de eo qui post contractas, necdum verò consummatas nuptias, castitatem solenniter vovit in Ordinis sacri susceptione. *Quod si forsan renuerit adimplere* Ad quæ verba Glossa ita infert: *Supponit expressè quod possit renuere, ut in servo dicitur, qui licèt jussus per dominum potest nolle hereditatem adire, l. Cùm proponas, C. de hered. inst.* Hoc igitur casu, qui se continentiæ voto post sponsalia nuncupavit post duos menses à Jure concessos, nec potest à desponsata obtinere

ut sibi promissio illa remittatur, potest, imò debet nuptias consummare, & omninò debitum petenti reddere; sed ipsi vicissim petere non licet, ut continentiam servet quantùm potest. Deinde si consors prædecedat, non potest superstes continentiæ voto astrictus ad secundas nuptias convolare, juxta cap. *Placet*, de convers. conjug. Sed si dum vivit uxor, periculum gravissimum urgeat incontinentiæ, expediet omninò id votum authoritate Superioris relaxare: quale exemplum habetur in cap. *Veniens*, qui clerici vel vovFentes.

CAPUT XVIII.

De materia, forma, & Ministro Sacramenti Matrimonii.

1 PAUCI quidam neoterici, Melchior Canus lib. 8. de locis Theologic. cap. 5. Estius in 4. dist. 26. §. 10. & 11. scripsere hujus Sacramenti Ministrum esse Sacerdotem, ejusque verba esse formam: contrahentium autem verba aliáve signa consensus esse materiam; & quando deest Sacerdos, nihil geri inter ambas Partes præter civilem contractum. Contraria opinio est omnium aliorum Theologorum & Canonistarum communis, ipsos contrahentes esse ministros, Sacerdotem autem post Concilii Tridentini decretum non assistere ut Sacramenti hujus ministrum essentialem, sed ut testem ad hoc necessarium, ut conventio Partium habeatur pro legitimo contractu & sufficiente ad rationem Sacramenti. Sed ante Tridentinum Decretum non fuisse necessariam Parochi præsentiam ad rationem Sacramenti, quod in solo Partium baptizatarum consensu de præsenti mutuò signis sufficientibus de mutua corporum traditione expresso subsistebat: Sacerdotem verò non interfuisse nisi tanquam ministrum accidentarium & ceremonialem, & hujus Sacramenti testem. Idque est quod verbis Tertulliani significatur dicentis lib. 2. ad uxorem, in fine matrimonia Fidelium conciliari ab Ecclesia. Ambrosius quoque epist. 70. meminit Fidelium matrimoniorum per Sacerdotem benedictionis, & per eundem in Ecclesia impositionis velaminis super Sponsum & Sponsam. Concilium Carthaginense IV. can. 13. præcipit conjugatos benedici à Sacerdote, eisque propter hujus benedictionis venerationem præcipit insequentis noctis continentiam. Quod autem Evaristus Papa, 30. quæst. 5. can. *Aliter*, vult censeri pro stupris matrimonia in quibus neque dos, neque cognati, neque Sacerdotis benedictio intervenerit, hoc unum intendit, clandestina matrimonia, si nullâ probatione eorum veritas declaretur, ita esse suspecta, ut eorum nullitas præsumenda sit, donec nuptialis utrimque consensus probationibus omni exceptione majoribus elucescat.

II. Apertè verò fallitur Bannes, qui 1. p. quæst. 1. art. 8. dub. ult. in respons. ad 3. affirmat Magistrum, & D. Thomam, & Scotum dubitasse de hac quæstione; ipsi enim apertè suam explicant sententiam. Magister quidem in 4. dist. 28. §. *Præmissa autem*, sic ait; *In hujus autem Sacramenti celebratione, sicut in aliis, quædam sunt pertinentia ad substantiam Sacramenti, ut consensus de præsenti, qui solus sufficiat ad contrahendum*

*trahendum matrimonium:quædã verò pertinent ad decorem & solemnitatem Sacramenti,ut parentum traditio,Sacerdotis benedictio.*D. Thomas mentem quoque suam clarissimè profert in 4. dist. 26. art. 1. ad 1. his verbis: *Ad primum dicendum, quod verba quibus consensus matrimonii exprimitur, sunt forma hujus Sacramenti;non autem benedictio Sacerdotis, quæ est quoddam sacramentale.* Atque hoc idem repetit dist. 28. art. 3. in corpore: atque inde concludit, matrimonium clandestinum esse verum Sacramentum Similiter Scotus in 4. dist. 26. quæst. unica, *Sed hic est dubium*, perspicuè ait hujus formam Sacramenti esse verba quibus contrahentes consensum suum exprimunt, eosdemque sic exprimentes esse ministros Sacramenti.

III. Matrimonium habet quidem pro materia remota, seu circa quam versatur,contrahentium corpora,sicut Pœnitentia pro sua remota materia habet peccata pœnitentis.At verò Matrimonii materia proxima & intrinseca est ipse mutuus consensus signis externis expressus,quatenus habet rationem acceptationis,est ejusdem Sacramenti forma.Omnis etenim promissio & traditio donec acceptetur ex se inefficax & indeterminata, ut rata sit vel irrita, per acceptationem autem determinatur ad esse ratum, & efficaciam sortitur ad inducendam obligationem;formæ autem proprium est determinare materiam, eique vim agendi impertiri.Illa igitur traditio est proxima istius Sacramenti materia, acceptatio verò formæ rationem sortitur.

IV. Magna quæstio est, utrum ad validitatem matrimonii requiratur mutuus consensus ad copulam, utrimque enim gravia urgent argumenta. Nam pro affirmativa favere ejus assertoribus videtur, quod ad valorem matrimonii necessariò requiritur consensus in id quod est de matrimonii essentia, cùm omninò consistat matrimonium in consensu Partium. Ex quo etiam sequitur, requiri pariter consensum circa ea quæ matrimonii essentiam necessariò consequuntur. Quisquis enim rem aliquam absolutè vult,idem quoque saltem virtualiter ac implicitè vult ea omnia quæ ejus rei essentiam necessario consectantur.Atqui matrimonio essentialis est,ut supra vidimus,corporum mutua traditio & acceptatio, quo fit ut neuter seorsim sui corporis potestatem habeat,teste ipso Apostolo 1. Corinth. 7. *Mulier,inquit,sui corporis potestatem non habet;sed vir,Similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet,sed mulier.*Sed illa utrimque translatio potestatis ac dominii in proprium corpus refertur essentialiter ad copulam: Ergo non potest subsistere matrimonium sine intentione ad copulam, & obligationis susceptione ad illam, quoties pars altera debitè requiret. Prætereà sacri Canones definiunt, non pertinere ad conjugium eos easve inter quos non intervenit sexuum commistio, can. *Non dubium*, can. *Cùm Societas*, 27.quæst.2.Et ibid. can. *Sic quippè*,can. ex D.Gregorio Papa desumptus est,disertè negat B. Joseph propter sexuum continentiam ad nuptias B. Virginis pervenisse,sed solùm ad sponsalia ejusdem.

V. Ex parte autem negativa maximè atque invictè urget verum quod intercessit inter beatissimam Virginem, & Sanctum Joseph connubium; cum tamen sacratissima Virgo nunquam de proposito remiserit servandę virginatis. Qua de re sapienter Augustinus lib.4. de nuptiis & concup. cap. 11. sic attestatur: *Conjux vocatus ex prima fide desponsationis,quam concubitu non cognoverat Joseph,nec fuera cogniturus, nec petierat: nec mendax manserat conjugis appellatio,ubi nec fuerat,nec futura erat ulla carnis commistio.Propterquod fidele conjugium parentes Christi vocari*

Oo 2 *ambo*

ambo meruerunt, non solùm illa mater, verùm etiam ille pater ejus, sicut conjunx matris ejus; utrumque mente, non carne. Idque habetur 25. quæst. 2. can. *Conjunx vocatur.* Idem sanctus Augustinus iteratò hoc docet lib. de consensu Evangel cap. 1. ubi observant quod Evangelista dicat Joseph virum Mariæ, sic scribit: *Neque enim fas erat ut ob hoc eum à conjugio Mariæ separandum putaret, quòd Virgo peperit Christum. Hoc enim exemplo magnificè insinuatur fidelibus conjugatis, etiam servatâ pari consensu continentiâ, posse permanere vocarique conjugium, non permixto corporis sexu, sed custodito mentis affectu: præsertim quia potuit eis nasci filius sine ullo complexu carnali, qui propter solos filios gignendos adhibendus est.*

VI. Eadem pars negativa probatur, quia si talis conditio seu obligatio invicem continendi esset contra matrimonii substantiam, nullum & irritum esset matrimonium quod contrahitur per unam Partium, cum hac intentione & obligatione nunquam matrimonium consummandi. Et tamen oppositum sancitur in c. *Commissum*, de sponsalib. Cùm enim aliquis sponsalia de futuro firmata juramento contraxisset, deinde votum emisisset Religionem ingrediendi, mandat Pontifex ut ille promissum matrimonium contrahat, nec tamen consummet, sed mox Religionem ingrediatur. Prætereà cap. *Verùm*, de convers. conjug. definit posse conjugatum per verba de præsenti Religionem alterâ invitâ Parte ingredi, dummodò matrimonium non sit consummatum; & alteri Parti licere ad aliud matrimonium transire, quia prius matrimonium per religiosam consortis professionem quasi per mortem solutum sit. Atque ut non pauca sileam sanctorum conjugum exempla, qui virginitatem in matrimonio illibatam servaverunt, Elzearii & Delphinæ, Eduardi Anglorum Regis & Edithæ, Henrici Imperatoris & Cunegundis, celebratur Græcorum historiis conjugium Marciani Imperatoris & Pulcheriæ initum post datam utrimque fidem mutuæ continentiæ.

VII. Ad superius argumentum de mutua corporum traditione, quæ est de matrimonii essentia, ab eoque inseparabilis: respondendum, dominium illud mutuum quod alter in alterum nanciscitur per corporum traditionem, perdurare ad vitam utriusque conjugis, subsistente nihilominus obligatione ad promissam continentiam servandam. Est enim axioma Juris Canonici, posse usum ab ipso dominio separari, cap. *Exiit qui seminat*, §. *Nec quidquam*, vers. *Nec per hoc*, de verbor. signific. in 6. & extravag. *Ad Conditorem*, in princip. eodem tit. Quin etiam in Jure Civili plerumque contingit ut dominus ac proprietarius rei careat ejusdem usu, ad quem solum jus habet usuarius aut usufructuarius. Tales ergo conjugati retinent dominium in mutua corpora, sed tamen ligatum & impeditum quoad usum, quo fit ut habita inter eos copula sacrilegii crimine macularetur ob voti transgressionem; non tamen crimine stupri aut fornicationis, quia non esset accessus ad non suam. Ad Canones paulò antè in oppositum citatos facilis est responsio, Authores scilicet horum Canonum ut distinguant intemeratum Virginis Mariæ conjugium ab aliis communibus matrimoniis ad sexuum commistionem destinatis, strictiùs ibi usurpant nomen matrimonii aut nuptiarum, & latiùs extendunt sponsaliorum notionem ac significatum; cùm tamen sponsalia propriè sumpta sint promissio de futuris nuptiis, & conventio sanctæ Mariæ cum sancto Joseph fuerit de præsenti, & non de futuro. Opposita verò aliorum Canonum & Patrum testimonia, quibus affirmant verum fuisse inter ambos matrimonium, loquuntur juxta propriam ejus vocis significationem.

CAPUT.

CAPUT XVI.

De Matrimonio per procuratores contracto.

I. MINIME dubitatur valuisse matrimonium per procuratorem contractum ante Tridentinum Decretum sess.24.c. 1.de reform. matrim. quo hæc requiritur conditio tanquam essentialis, ut contrahentes suum consensum coram Parocho & testibus exprimant. In veteri Testamento matrimonium Isaaci cum Rebecca contractum fuit per Eliezer internunium, cap. *Honorantur*, 32. quæst. 2.& cap. *Ex parte* 14.de con. verf.conjug.& c. *Veniens*, qui cler.vel vovent.& cap.ultimo de procur. in 6.& l. *Sufficit*,& l.ult.D.de sponsal.& l. *Mulierem*, D. de ritu nupt. omnes enim contractus qui consensu perficiuntur, possunt inter absentes ac per procuratores contrahi, l. 1.§. *Est autem*, D de contrah. emption. Sed hoc jus nullatenus abrogatum est per Tridentinum Decretum, ut communiter sentiunt Doctores,& præsens quoque Ecclesiæ praxis docet; neque Tridentinum exigit ut contrahentes per seipsos suum consensum coram Parocho exprimant, sed simpliciter ac generatim, ut exprimant coram Parocho & testibus; id verò præstant absentes, qui per constitutos à se procuratores exprimunt: & qui per alium facit, per se facere videtur. Et potest quis per alium quod potest facere per seipsum, cap. *Potest quis*, de reg. jur.in 6.& qui facit per aliũ perinde est ac si faciat per seipsũ, cap. *Qui facit*, eod.

II. Præfatum illud cap.ultimum de procur. in 6. tria decernit notatu dignissima circa procuratorem ad nuptias constitutum. Primò esse necessarium ut procurator habeat mandatum circa hoc speciale; non enim sufficeret generale; nemo enim censetur in re tanti momenti, à quo status totius vitæ futuræ dependeat, velle cum aliqua contrahere, nisi priùs illam noverit & in eam consentiat, l. *Generali*, D. de ritu nupt. Secundò exigit ut procurator per se rem gerat, nec possit alium sibi subrogare, nisi hoc quoque specialiter habeat in mandato. Tertiò requirit ut constituens mandatum suum non revocaverit antequam res mandata geratur, alioqui nullum erit illud à procuratore actum matrimonium, tametsi tam ipse quàm ea cum qua contraxit, revocationem hujusmodi penitus ignoraverit, cùm ibi deficiat alterius Partis consensus, sine quo nuptiæ conciliari nullo modo possunt. Id verò speciale est in matrimonio; cæteri enim contractus per constitutum procuratorem validè fiunt, & obligationem inducunt, si revocatio mandati non antè innotuerit procuratori & Parti, l. *Si mandassem*, D. mandati: & l.1.§. 2.D. quod jussu: & cap. *Ex parte* 12.de rescrip.& adhuc clariùs in Clement. unica de renunciatione.

III. Tribus istis conditionibus quarta demùm adjungenda est, ne constitutus ad matrimonium procurator mandati fines excedat sui: si enim excesserit; irritum est quod agit; non enim censetur mandans consentire, nisi servetur præscripta ab eodem conditio, l. *Diligenter*, D. mandati. Ut si mandatum fuerit de contrahendo cum Cecilia matrimonio certa dote constitutâ invalidè contrahet mandatarius si nulla, vel minor dos constituatur. Quod idem censendum de cæteris conditionibus appositis. Coninch, disput. 24. dub. 9. num. 69.

IV. Quæritur an valeat initum per procuratorem matrimonium, si post mandatum ipse mandans inciderit in amentiam, quæ perduret quo tempore procurator contrahit; Respondendum est, valere; non enim requiritur ut qui mandavit ratione utatur, dum procuratur mandatum exequitur; nam alioqui si tunc temporis dormiret, aut ebrius esset, dicendum quoque esset irritum esse id omne quod à procuratore geritur, quatenus qui mandaverat jam usu rationis caret: sufficit enim quod rationis compos mandaverit, & procurator ipse dum exequitur, ratione utatur. Si instes, quod is tamen qui per se immediatè contrahit tempore ebrietatis suæ vel amentiæ, nihil validum efficiat, etiamsi anteà rationis compos hunc actum intendisset; id quidem verum est, magna tamen in utroque casu intervenit differentia, quia procurator validè agit, quia ratione utitur ad consensum & contractum indispensabiliter & ipso facto necessariâ. At verò dum quis ebrius vel amens est, incapax est & contractus & consensus omnis per seipsum. Ita Henriquez lib. 11. de matrim. cap 4. num. 4. Sanchez lib. 2. disput. 11. num. 12. Nullatenus verò est admittendus procurator, nisi mandatum exhibeat. Nullatenus quoque fides mandati adhibenda est in externo foro, si mandati sui anteriorem contractui revocationem prætexat, nisi juridicè & sufficienter probet se revocasse.

CAPUT XX.

De proclamationibus Matrimonio præmittendis.

I. STATUTUM est in primis ab Universali Concilio Lateranensi sub Innocentio III. can. 51. qui citatur in cap. *Cùm inhibitio*, de clandest. desponsat. & deinde à Tridentino sess. 24. de reformat. matrim. cap. 1. ut antequam matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus festivis in Ecclesia inter Missarum solennia publicè denuncietur inter quos matrimonium sit contrahendum; quibus denunciationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonii procedi possit. Sed si probabilis apparuerit conjectura impedimenti, contractus interdicatur expressè donec quid fieri debeat super eo manifestis constiterit documentis, d. cap. *Cùm inhibitio*.

II. Si contrahentes sint diversarum Parochiarum, faciendæ sunt denuntiationes in utriusque Parochia, non enim sufficienter alioqui possent impedimenta dignosci. Idemque sentiendum de diversis Diœcesibus. Alteruter enim contrahentium sive Parochus, sive Episcopus, potest eos matrimonio jungere, & uterque Episcopus potest intra fines Diœcesis suæ circa has proclamationes dispensare. Bonacina de matrim. quæst. 2. punct. 6. num. 7. Barbosa de potest. Episc. part. 2. alleg. 32. num. 10. & 35. Quod verò dicit Tridentinum de tribus continuis diebus festis, non est aliter intelligendum, nisi de festis non longo intervallo distantibus, non verò de festis sibi immediatè succedentibus. Suadet enim id ratio dignoscendi si qua sint impedimenta; ad quem finem conducit ut tempus populo concedatur, in mentem si quæ sunt obstacula revocandi, & ea Parocho denunciandi. Quocirca

circa haud ita festinanter urgenda res est, nisi gravis succurrat causa; sed interponendi sunt certi dies ab una ad alteram proclamationem: eaque est recepta ubique ferè praxis interstitii ab uno ad aliud festum unius saltem aut duorum dierum. Sanchez de matrim. lib. 3. disput. 6. num. 8. Coninch. disput. 27. dub. 5. num. 47.

III. Ad Episcopum ejusque Vicarium spectat dispensatio harum proclamationum, hoc enim Ordinarii prudentiæ committit Concilium Tridentinum d. sess. 24. cap. 1. ut vel una tantùm denunciatio fiat ante contractum coram Parocho ineundum, vel etiam post contractum coram Parocho initum interdicatur consummatio, & provideatur ne simul cohabitent Partes donec factis denunciationibus in Ecclesia nihil impedimenti cognoscatur. Cùm autem requirat Concilium, ut Ordinarius judicet dispensationem expedire, satis declarat non nisi ex justa causa licitum esse in hac re dispensare.

IV. Justas in hac re dispensandi causas colligunt Summistæ: Atque hæ ferè sunt quæ sequuntur, quasque referunt S. Antoninus 3. p. tit. 1. cap 16. Sylvester verb. *Matrimonium*. 6. quæst. 7. Sanchez lib. 3. disput. 9. Coninch. disput. 27. dub. 6. Barbosa de potest. Episc. p 2. alleg. 32. num. 35. & seqq. Prima causa dispensandi est est quoties aliàs creditur impediendum matrimonium, sive per sortilegium, sive per injustam cognatorum, aliorumve factionem. Secunda causa est quando non nisi cum contrahentium infamia fieri proclamationes possent, ut si qui vixerunt in concubinatu, habiti sint veri conjuges. Tertia quando sine gravi animæ, aut etiam rerum temporalium discrimine non possunt nuptiæ ulterius differri, ut si vir sit in periculo mortis, aut debeat extemplò longiùs proficisci, & necesse sit contrahere connubium, ut proles jam nata, vel concepta legitimetur; aut si verisimiliter non sit depositurus affectum erga concubinam, & sic perseveraturus in statu peccati. Quarta cùm duobus, ad vitandum peccatum, vel scandalum, vel infamiam, vel odia & periculosas lites & querelas ex parte parentum, expedit quamprimùm nuptias inire, & periculum est si tantisper differatur, ne alterius animus ex levitate, infidelelitate aut aliorum suasionibus immutetur. Casus iste tum alibi, tum ibi maximè occurrit, quum ambæ simul partes in flagranti stupro deprehensæ consentiunt in matrimonium. Sanchez lib. 3. disput. 9. num. 15. Quinta causa, quando tempus instat quo nuptiæ celebrari prohibentur, nec tamen differri possunt citra grave incommodum, aut animæ periculum ex incontinentia. Sexta quando altera Partium est sub potestate tutoris, curatoris, vitrici, novercæ, aliorumve cognatorum aut affinium, qui ejus nuptias intendunt impedire, ut ipsi in ejus bona succedant, aut eam in Monasterium detrudant, vel imparibus & indignis conjungant. Barbosa d. p. 2. allegat. 32. num. 43. & 44. Coninch. disput. 27. dub. 5. num. 52. & alii communiter. Septima quando summi Principes; tum quia his aliquæ prærogativæ concedendæ sunt; tum quia cessat periculum occultum impedimenti, cùm eorum genus & facta cunctis comperta sint. Octava si inter volentes nuptias contrahere sit magna disparitas, propter quam gravia instabunt obstacula ex parte æmulorum aut consanguineorum. In his, aut saltem quibusdam prædictorum casuum, affirmant Sanchez, Barbosa, Coninch, aliique, teneri etiam Ordinarium dispensare à denunciationibus ad Partium petitionem, si non aliqua suspicio, aliave rationabilis causa dissuadeat à dispensatione. Ratioque est, quia Prælatus ex officio tenetur, quoad fieri commodè potest, ovium suarum periculis occurrere, si gravia & urgentia sunt.

V. Quin etiam ubi urgeret gravis & aperta necessitas sine proclamationibus contrahendi

contrahendi, nec posset pro temporis angustia Episcopus adiri, quia citò dilaberetur occasio; aut etiam si rogatus Prælatus præ sua malitia aut manifesta & iniqua pertinacia dispensare recusaret, posset sine proclamationibus contrahi matrimonium, ut si aliqui vixerint in concubinatu, qui putabantur conjuges: vel si vir existat in vitæ periculo præsenti, seu mortis articulo, & vult ducere concubinam ad ejus abolendam infamiam, aut ad prolem legitimandam; vel quia id utriusque saluti expedit. Item quando cognati, affines, tutores aut potentes personæ nuptias impedire moliuntur eorum quorum bonis inhiant, aut quos inæqualibus conjungere intendunt, ut non possint aliis palam nubere. His casibus aliisve, si qui similes existunt, posse absque proclamationibus, aut circa eas dispensatione procedi ad matrimonium, docent Sotus in 4. dist. 28. quæst. 1. art 2. conclus. 3. §. *Ex his primùm intelligitur*. Lopez 1. p. Instructorii de matrim. cap. 39. §. *Ex prædictis*: Sanchez lib. 3. disput. 10. num. 27. Coninch. disput. 27. dub. 5. num. 52. & communiter cæteri.

VI. Portò assertione unius fide digni, & non suspecti circa matrimonii impedimentum impeditur matrimonium contrahendum, donec oppositum probetur. Idemque statuendum de fama communi circa impedimentum, cap. *Præterea*, & cap. *Cùm in tua*, de sponsal. & cap. *Super eo*, de consang. & affinit. His additur in d. cap. *Cùm in tua*, non admitti oblatum à parentibus juramentum contra unius gravis & non suspectæ personæ denunciationem, aut contra communem famam, quia ipsimet suspecti sunt, utpote parentes, nisi probationem in oppositum proferant.

VII. Eos qui intra quatuor menses post peractas denunciationes matrimonium non contraxerunt, non posse postmodò contrahere, nisi novæ fiant arbitrio Episcopi proclamationes, affirmant Rebellus, Possevinus, Bonacina, & Barbosa de potest. Episc. part. 2. alleg. 32. num. 55. Qui ibidem scribit, si non præmittantur denunciationes, saltem esse supplendas adhibitâ unâ vel alterâ post ratum matrimonium antequam consummetur, donec elapsi fuerint dies octo post ultimam proclamationem. Atque ita judicatum refert Barbosa à Cardinalium Congregatione.

CAPUT XXI.

De Matrimoniorum impedimentis: ac primùm de non dirimentibus.

I. MATRIMONIORUM impedimenta sunt duplicis generis, quædam enim nuptias dirimunt, hoc est invalidas reddunt; quædam autem contractas nuptias non dirimũt, sed eas contrahi prohibent. Prima sũt simul impedientia & dirimentia: secunda verò impediunt contrahendum matrimonium, faciuntque illicitum, quamvis valeat contractum. Atque istius secundi generis quinque sunt impedimenta. Primum est votum simplex, sive castitatis, sive Religionis suscipiendæ. Secundum est Catechismus Tertium sponsalia cum alio adhuc vivente conventa. Quartum est Prælati, seu Judicis interdictum contrahendi, donec plenior de impedimentis notitia accesserit. quintum est tempus

tempus intra quod prohibet Ecclesia matrimoniorum solemnia. Reliqua verò quæ nonnulli censent impedimenta, vel nulla sunt, vel à Concilio Tridentino abolita vel à consuetudine

II. Qui vovère simpliciter aut castitatem aut Religionem, illicitè contrahunt, nisi ex justa causa cum eis fuerit dispensatum; cùm enim promissionis fides hominibus servanda sit, multò magis Deo. Hoc tamen intercedit discrimen inter hæc duo vota, quoniam qui castitatem ante matrimonium voverat, potest petenti debitum reddere conjugale, ne alia pars innocens suo jure fraudetur; sed non potest debitum exigere. At is qui voverat Religionem, utrumque licitè potest scilicet reddere & exigere. Navarr. Manualis cap.12. num.80. §. *Cui consequens.* Soto, Toletus, Coninch. locis mox citandis. Licèt enim iste quoque castitatem implicitè voverit, quæ virtualiter in voto Religionis includitur; attamen eam non vovit nisi in solo Religionis statu servandam. Sed uterque tamē pristini, sive castitatis, sive Religionis voti plenæ observationi reddetur adstrictus soluto per mortē alterius matrimonio, aut etiā viventis alterius Partis consensu, vel fornicatione superveniente, propter quam reddatur immunis etiam à debito nuptiali solvendo. Soto lib.8. de just. & jur. quæst.2. art.1. Coninch. disp.30. dub.3. n.33. Toletus lib.7 cap.14.

III. Circa simplex continentiæ, vel Religionis votum multa suppeditat documenta D. Augustinus in epist.70. ad Bonifacium Comitem, qui simplex votum perpetuæ cōtinentiæ & monasticæ professionis nuncupaverat. Sed quia Bonifacio Præfectura Africæ incumbebat, quæ tunc & Barbarorum, præsertim Vandalorum armis, & hæreticorum factionibus infestabatur, eundem à monachismi, quem voverat, proposito dissuasit Augustinus. Deinde Bonifacius pristinum remittens pietatis ardorem duxit uxorem. Quare ipsum suis literis coarguit Augustinus infracti voti, quo tamē dicit eum jam non astringi dum stat matrimonium, nisi uxor quam voti hujus inscium duxerat, consentire velit in mutuam continentiam. Ex his colligitur primò justam esse & licitam suasionem, ut quis ab ineundæ religiosæ vitæ voto emisso abducatur & dispensetur, si manifestè majus bonum excludat, ut suasit Augustinus. Secundò, eum qui simplici voto continentiæ se obstrinxit, si matrimonii jugum suscipiat, graviter peccare: quod idem testatur Apostolus de viduis nubere volentibus & idcirco habentibus damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. 1. Timoth. 5. non tamen peccare si conjugi innocenti ac petenti debitum reddat. Nihil tamen distinguit Augustinus ibidem, an voti continentiæ reus possit idem debitum petere; sive quia satius duxit nihil insinuare hac in parte, virumque in sua bona fide relinquere, ubi grave periculum & occasio inevitabilis urgebat; sive quia ipse existimabat multùm de jure innocentis uxoris diminui, si nullum habere possit matrimonii usum, nisi cum damno pudoris & verecundiæ, quæ decet sanctè educatas & pudicas fœminas. Tertiò, si alter conjugum qui non est voto astrictus, consentiat in mutuam continentiam, aut si ejus morte dirimatur conjugium, teneri alterum qui voverat, conjugem pristino continentiæ voto, nec posse secundis nuptiis alligari.

IV. Gravis quæstio est, utrum qui post votum simplex castitatis aut Religionis contraxit per verba de præsenti matrimonium, teneatur ante consummationem ingredi monasterium? Affirmativè quidem respondendum est de illo qui voverat Religionem; ab hoc enim voto non est solutus, neque suspensus per illud matrimonium, cùm constet, eum etiam qui nullo modo novit, posse ante consummationem à matrimonio resilire hoc fine Religionem ingrediendi. Sed major est difficultas in eo qui non Religionem, sed continentiam vovit ante matrimo-

nium. Videtur enim, si nondum consummaverit contractum matrimonium, obligari ad Religionis ingressum, cùm hoc unico modo possit adhuc suum continentiæ votum adimplere. & quia omne votum oblatâ opportunitate persolvendum est; hîc autem unica superest illa opportunitas, quâ neglectâ, non erit ampliùs locus voti obligationi persolvendæ: ideoque teneri ad ingressum monasterii docent Sylvester verb. *Matrimonium*. 7. quæst. 5. & Navarra cap. 12. num. 80. Sed verisimilior est sententia Dominici Soto in 4. Sent. dist. 38. quæst. 2. artic. 1. quem sequitur communior Doctorum consensus non teneri Religionis subeundæ obligatione, quam nullatenus vovit; nec ad servandam castitatem obligari ad eligendum medium tam durum & extraordinarium. Id confirmatur per extrav. *Antiqua*, Joan. XXII. de voto, ubi uxoratum ante matrimonii consummationem sine consensu uxoris suscipientem sacros Ordines, dicit esse inducendum ut Religionem ingrediatur, quod si nolit, cogendum esse matrimonium consummare petente uxore. Atqui hæc ipsa coactio ad consummandum esset prorsus illicita, si uxoratus ille qui in sacri Ordinis susceptione castitatem solenniter vovit, non posset licitè consummare. Potest verò licitè matrimonio astrictus, quia uxor saltem implicitè petit matrimonii consummationem primâ concubitus nocte, quatenus id exposcit, & ad id refertur contractus matrimonii inter ipsam & virum initus. Mortuâ autem, vel fornicante uxore, tenebitur absolutè, ut dictum est, servare castitatem.

V. Secundum quod est Catechismi impedimentum, ordinariè contingit esse conjunctum cum alio impedimento quod est dirimens, nimirum spiritualis affinitatis; quia ordinariè iidem patrini aut matrinæ qui suscipiunt baptizatum vel confirmatum, suscipiunt quoque in Baptismo. Sæpe tamen fit ut infans sine solennitate quidem, sed validè baptizatus ratione urgentis vitæ periculi, postmodùm ad Ecclesiam deferatur, ut in eo ceremoniæ omissæ suppleantur, quarum una dicitur Catechismus, scilicet instructio ac professio fidei, quæ solenniter fit præ foribus Ecclesiæ, ex qua sequitur cognatio spiritualis, quam cum baptizato contrahit is qui puerum in eo Catechismo tenuit. Censent tamen aliqui, ut Sanchez & Diana, hanc cessasse cognationem & impedimentum, quia Concilium Tridentinum dicit sess. 24. in decreto de reform. matrim. *Omnibus inter alias personas hujus cognationis spiritualis sublatis omninò impedimentis*. Quæ tamen verba alii plerique restringunt ad solam cognationem quæ ex ipsis Sacramentis, de quibus ibi loquitur, non verò ex solis ceremoniis contrahitur. Sacræ tamen Cardinalium Congregationis decretum refert Antonius Diana part. 3. tract. de Sacramentis, resol. 6. quo declaratum fuit istam quoque ex Catechismo cognationem cessasse per Tridentinum illud decretum, quæ antea vigebat per cap. *Contracto*, de cognat. spirit. & per cap. *Per catechismum*, eod. in 6.

VI. Tertium impedimentum ex sponsalibus nascitur alia persona conventis; idque fundatum in ipso naturali jure prohibente fidem alicui datum infringi. Sed is cui data fides est, potest suo consensu hanc obligationem relaxare; nihil enim tam naturale est quàm eo genere quidque dissolvi quo colligatum est, ideo verborum obligatio verbis tollitur; nudi consensus obligatio contrario consensu dissolvitur, l. *Nihil tam naturale*, D. de regul. jur. & cap. 1. eodem tit.

VII. Quartum impedimentum est interdicti per judicis sententiam aut decretum, ne nuptiæ contrahantur donec aliqua superveniens difficultas fuerit pleniùs dilucidata, cap 1. 2. & 3. de matrim. contract. contr. interd. Imperitè aliqui crediderunt, tempore pœnalis interdicti illicita esse matrimonia; sed licita esse communis

munis est Doctorum sententia, quatenus matrimonium ex sua primæva conditione est merus & civilis contractus, nec habet Sacramenti rationem nisi per accidens & accessoriè, ideóque non censetur in numero Sacramentorum illorum, quæ caput *Si sententia* 16. de sent. excomm. in 6. prohibet interdicti tempore ministrari; cujus etiam ministri non sunt Sacerdotes, sed ipsimet contrahentes ac laici. Posse itaque tempore interdicti pœnalis fieri matrimonia, dummodo non eis benedicatur per Ecclesiam, docet Glossa recepta in cap. fin. de sent excom. verb. *Sacramentis*. Navarr. cap. 27. num. 179. Ostiensis in cap. non est, de sponsalib. Panormitanus ibid. Sylvester verb. *Interdictum* 5. num. 9. Coninch disp. 17. num. 48.

VIII. Quintum impedimentum est tempus intercurrens à prima die adventus usque ad diem Epiphaniæ; & à die Cinerum usque ad Octavam Paschatis inclusivè. Nam ob temporum istorum venerationem Ecclesia prohibet solennitatem nuptiarum. Concilium Trident. sess. 24. de reform. matrim cap. 10. Plerique Doctores censent, non prorsus vetari pro illis temporibus nuptias, sed tantùm ista duo benedictionem nuptiarum, & solennem sponsæ ad ædes sponsi traductionem cum pompa, magno comitatu, vel choreis & canticis, eo quòd Tridentinum caput 10. non simpliciter nuptias celebrari prohibeat, sed enunciet nuptias solennes, & solenniter celebrari prohibeat: & quia Glossa in cap. *Capellanus*: de feriis, dicit quocunque tempore anni, ipsisque feriis quibus nuptiæ fieri prohibentur, posse contrahi sponsalia & matrimonium quoque de præsenti, dummodo à solennitatibus abstineatur. Ita Navarra cap. 22. num. 77. ubi citat Paludanum, Caietanum, & Sylvestrum: item Sanchez de matrimonio lib. 7 disp. 8. Coninch. disp. 30. num 36. Filliucius tract. 10. p. 2. cap. 9. quæst. 5. His accedit Bonacina de matrimon. quæst. 5 puncto 14. num. 4. §. *Ex dictis*, & §. *Secundo sequitur*: admonens tamen sequendam hac in re esse locorum consuetudinem.

IX. Recensentur, præterea impedimenta ex delicto non dirimentia. 1. Incestus cum consanguinea conjugis in primo & secundo gradu: aut fornicatio habita cum matre & filia, ut nequidem mortuo conjuge liceat ei alterum inire matrimonium. 2. Raptus alienæ sponsæ. 3. Uxoricidium. 4. Susceptio propriæ prolis ad Baptismum aut Confirmationem hoc malo fine ponendi impedimentum ad reddendum debitum conjugale. 5. Occisio Presbyteri. 6. Publica pœnitentia, quandiu durat: sed hæc nec est delictum, nec in usu. 7. Conjugium cum Moniali. Sed ut ait Coninch, non est opus his septem immorari, quia jam omninò sublata sunt. Nam his irretiti sine ulla dispensatione videntibus Prælatis contrahunt. Ita Navarra c. 22 num. 75 & cum aliis Sanchez lib. 7. disp. 17. num. 8. Coninch. disp. 30. num. 26. Sanè in Gallia ista criminis impedimenta non dirimentia nullatenus recepta esse videmus, sed ea sola quæ matrimonium dirimunt.

CAPUT XXII.

Impedimenta Matrimonium dirimentia.

I. EA quæ matrimonium etiam contractum dirimunt impedimenta recensentur quatuordecim, his versibus comprehensa.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,

Cultûs disparitas, vis, Ordo, ligamen, honestas,
Affinis, raptor, si clandestinus, & impos.
Hæc facienda vetant connubia, facta retractant.

II. Error triplex distinguendus est, scilicet personæ, qualitatis, conditionis. Error personæ dicitur quando contrahens putat aliam esse personam cum qua contrahit, quàm reverà sit. Error circa personam ipso naturæ jure irritum facit matrimonium, causa 29. quæst. 1. per totam. Quia personæ contrahentium nuptias sunt ipsum primarium & essentiale objectum matrimonii, nisi ipse errans intendat ipso actu contrahere cum proposita persona, qualiscumque illa sit. Error qualitatis non facit conjugium irritum, ut si credens quis ducere divitem, nobilem, formosam, virginem, ducat reverà inopem, ignobilem, deformem, corruptam. Quia contractus matrimonii versatur circa personas, non circa qualitates; & qualitas habet se tantùm per modum rationis motivæ aut causæ finalis, & consequenter ejus error facit dumtaxat voluntarium secundùm quid, neque impedit essentialem consensum. Hinc excipe casum quo quis expresse intenderet non contrahere si talis qualitas personæ insit, vel non insit. Tunc enim cessante conditione, cui innititur consensus, certum est consensum omninò deficere. Excipe secundò casus in quibus error qualitatis transit in errorem ipsius personæ: quod fit quoties qualitas in qua erratur, determinat certam aliquam personam distinctam ab ea quæ præsens est, ut si Titius contraxit cum filia Joannis, quæ se falsò dicebat filiam Petri qui est Præses provinciæ; Titius verò intendit contrahere cum filia Præsidiis provinciæ, suumque consensum ad eam determinat: eo casu cùm error qualitatis determinet Titium ad aliam personam ab ea diversam quæ præsens est, invalidum est illud cum filia Joannis matrimonium. Sanchez lib. 7. dis. 18. n. 25. Navarra cap. 22. num. 32. Bonacina de matrim. quæst. 3. puncto. 2. num. 7.

III. Error conditionis format secundum irritans impedimentum, & intelligitur de conditione servili. Circa hunc stat receptissima conclusio Matrimonium contractum cum errore conditionis validum est, si persona cum qua contrahitur est æqualis, aut melioris conditionis. Servus ergo contrahens cum serva, quam tamen credit esse liberam; aut contrahens cum libera, quam credebat esse servam, validè contrahit, cap. *Siquis*, & cap. *Ad nostram*, de conjugio servorum.

IV. Votum solenne quod emittitur in susceptione sacrorum Ordinum, vel in professione Religionis, constituit tertium dirimens impedimentum, Clement. unica de consang. quæ pœnam quoque excommunicationis latæ sententiæ adjungit: Idem can. *presbiteris*: dist. 27. & extra qui clerici. vel vovent. per totum: & Concilium Cartaginense IV. can. 104 & Matisconense can. 4. & Tridentinum sess. 24. de Sacram. Matrim. can. 9. Quod idem jus Gregorius XIII. extendit ad vota simplicia, quæ post biennium probationis emittere solent novitii Societatis JESU, eosque declarat esse deinceps verè Religiosos.

V. Quinimò votum solenne Religionis tanto privilegio munitur, ut antecedens matrimonium ratum, seu per verba de præsenti contractum, dummodo non fuerit consummatum, dissolvat, ita ut conjunx in sæculo superstes possit ex tunc aliud contrahere matrimonium, priore conjuge adhuc in monasterio vivente. Item favore Religionis conceduntur duo menses post contractum de præsenti matrimonium ad deliberandum de ingressu Religionis, intra quos is qui deliberat, non tenetur consummare, quantumvis altera parte petente; eaque invita licitum ei est ingredi monasterium, juxta Constitutionem Alexandri III. in cap. *Verùm*.

Ex.

& cap. *Ex publico*, de converf. conjug. & Innocentii III. in cap. *Ex parte*, eod. quia non fuerunt una caro fimul effecti, d cap. *Verùm*. Non poteft tamen in fæculo fuperftes alias inire nuptias, nifi poft alterius profeffionem. Id verò privilegium non competit fufceptioni Ordinis facri, ut conftat ex Joan. XXII. extrav. unica de voto.

VI. Quartum impedimentum ex cognatione nafcitur. Ea triplex, eft, naturalis, fpiritualis, & legalis. Cognatio naturalis dicitur Confanguinitas, & definitur: Vinculum perfonarum ab eodem ftipite proximo defcendentium, carnali propagatione contractum.

VII. Ut computentur confanguinitatis gradus tres obfervandæ funt regulæ. Prima eft: In linea recta afcendentium & defcendentium tot funt gradus quot perfonæ ex uno ftipite defcendentes, excepto ipfo ftipite; v. g. pater & filius funt quidem duæ perfonæ, fed deducto patre fubfiftit filius in primo gradu; & ita non folùm pater & filius, fed etiam frater & foror fibi invicem funt confanguinei in primo gradu, ficut avus, & ex filio nepos in fecundo. Secunda regula hæc eft: In linea æquali collateralium eodem gradu à fe mutuò perfonæ diftant, quo gradu eædem diftant à communi ftipite. Sic ergo fratrum filii in fecundo gradu funt inter fe, quia duobus gradibus ab avo diftant, qui eft communis ipforum ftipes. Tertia regula in linea quoque tranfverfa, feu collateralium, fed inæquali: Ego diftant inter fe collaterales gradu, quoto diftat gradu remotior à communi ftipite: v. g. Noë genuit Sem & Cham; Sem genuit Arphaxad; Arphaxad autem genuit Sale. Ex alio verò latere, Cham genuit Chus, Genefis 10. Hic quæritur quot gradibus inter fe diftent Sale & Chus; diftant tribus gradibus, quia Sale collateralis remotior diftat tribus gradibus à communi amborum ftipite, qui eft Noë, ex quo tres iftæ propagantur perfonæ, Sem, Arphaxad, Sale. Porrò in linea collateralium Jus Canonicum difcrepat à computatione Juris Civilis: Jus namque Civile totidem computat gradus, quot funt ex utroque latere perfonæ; & ideò fratres & forores, cùm duæ fint perfonæ, collocat in fecundo gradu: deinde patrueles in quarto, quia patrueles, eorumque parentes ab uno ftipite prodeuntes conftituunt quatuor fimul perfonas. Deinde in linea inæquali tranfverfa nepotem & pronepotem conftituit in quinto gradu, ob parem utrimque perfonarum feu generationum numerum. Cùm tamen Jus Canonicum tantùm connumeret unius lateris generationes à communi ftipite deductas; ideoque fratres & forores in primo gradu, patrueles in fecundo collocat. Atque inter omnes Fideles Canonica computatio prævalet fecundùm ufum.

VIII. Jure Canonico invalidum eft matrimonium inter perfonas confanguineas ufque ad quartum gradum inclufivè, cap. *Non debet*, de confang. & affinit. & Concilium Trident. feff. 24. de Sacram. Matrim. cap. 5. Olim verò prohibebantur in Latina Ecclefia nuptiæ ad feptimum ufque cognationis collateralium gradum, ut conftat ex Sancti Gregorii Magni epiftola ad Felicem Meffanæ Epifcopum, & ex Sancti Ifidori teftimonio, & ex refcripto Alexandri II. Papæ. Quæ omnia inferuntur in Decreto, caufa 35. q 5. Quos gradus poftmodùm reduxit Concilium Lateranenfe fub Innocentio III. ad quatuor gradus, d. cap. *Non debet*. Jure autem Romanorum Civili etiam fratrum & fororum filii matrimonio jungebantur, Inftit. de nuptiis, §. *Duorum*, l. *Celebrandis*, C. de nuptiis. l. 3. D. de ritu nupt. Idemque Jus etiam apud Chriftianos locum habuit. Filiæ namque Conftantini Magni, Conftantina & Helena nuptui datæ funt, Conftantina quidem Annibaliano primùm

filio Dalmatii fratris Constantini, deinde Gallo filio Constantii fratris alterius ejusdem Constantini: Helena verò nupsit Juliano altero filio memorati Constantii; atque ita hæc tria matrimonia celebrata sunt inter patrueles in secundo gradu.

IX. Dispensari tamen potest modò interveniat rationabilis & gravis causa in ipso secundo lineæ collateralium gradu inter fratrum aut sororum liberos, qui patrueles ac consobrini dicuntur: & similiter inter patruum seu avunculum, & ex fratre seu sorore nepotem ac neptem. Etsi enim Levit. 18. tales nuptiæ vetentur, id non est juris naturalis, sed positivi, seu legalis ac cæremonialis tantùm.

X. Spiritualis cognatio intercedit primò inter patrinum ac matrinam cum baptizato, simulque cum baptizati patre & matre. Secundò inter baptizantem & baptizatum: & inter personam baptizantem cum patre aut matre baptizati. Ex Confirmatione verò inter patrinum aut matrinam cum confirmato, & cum patre & matre confirmati. Cæteras verò antiqui Juris multiplices cognationes abolet Concilium Tridentinum sess. 24. cap. 2. Nullaque contrahitur spiritualis cognatio inter patrinum & matrinam, seu susceptores.

XI. Quæritur utrum qui mittit procuratorem ad suscipiendum infantem de sacro Fonte, contrahat cognationem istam, an verò ipse procurator? Respondent Sanchez, Reginaldus, Filliucius, non contrahi à mittente, sed à procuratore. Sed verius est contrahi à mittente, non à procuratore. Ita docent Navarra lib. 5. Consiliorum, in fine, qui testatur ita declarasse. Cardinalium Congregationem; Ledesma quæst. 56. Coninch. disp. 32. dub. 2. num. 40. Bonacina quæst. 3. §. 2. num. 34. Ratio est, quia ad hoc ut susceptor contrahat istam cognationem, requirit Concilium Tridentinum ut à parentibus baptizandi assumatur, aut à Parocho, si parentes non providerint, sess. 24. c. 2. de reform. Atqui procurator non assumitur vel eligitur à parentibus; sed solus ille qui procuratorem constituit, ut videmus fieri inter Magnates ac Principes. Item qui procuratorem constituit, agit ut causa principalis; procurator verò ut causa dependens & instrumentalis. Item procurator nihil agit proprio, sed solius mandantis nomine. Quocirca sapienter judicavit Sacra Congregatio Cardinalium hanc cognationem non à procuratore, sed à solo mandante contrahi.

XII. Si opponas, ad contrahendam cognationem requiri contactum baptizati, qualem non potest absens exhibere. Respondendum est, requiri sive proprium, sive alienum contactum, dum fiat mandato & nomine absentis. Si instes, eum qui pro se alterum constituit ad baptizandum, nullam contrahere cognationem, sed eum solum qui constitutus est, suaque manu baptizavit. Respondebitur longè magnum esse discrimen, quia qui baptizat, non baptizat alterius cujusquam nomine, alterius sustinet personam, nisi Christi Domini, cujus est minister immediatus; ideoque illi adhæret ista cognatio. Secus est de procuratore.

XIII. Matrimonium quoque dirimit cognatio legalis, quæ est propinquitas personarum ex adoptione consurgens, can. *Per adoptionem*, 30. quæst. 3. & cap. unico, de cognat. legali. Itaque invalidum est matrimonium primò inter adoptantem & adoptatum & posteros adoptati usque ad quartum gradum. Durat hoc impedimentum etiam soluta adoptione, cap. *Diligere*, 30. quæst. 3. Secundò inter uxorem adoptantis & adoptatum, & inter uxorem adoptati & adoptantem. Hæc quoque durat post sublatam adoptionem, l. *Adoptivus*, D. de ritu nupt. Tertiò inter filios aut filias adoptantis & adoptatum sive adoptatam. Hoc impedimentum definit

finit cessante adoptione, id est ex quo filii aut filiæ adoptantis exierint ab ejus potestate per hujus mortem, vel per emancipationem, cap. 1. de cognat. legal. & l. finali, D. de adoption. Filius porrò adoptantis potest etiam durante adoptione contrahere cum filia adoptati, nec non filia adoptantis cum filio adoptati; id enim nullo jure prohibetur. Quâ etiam ratione plures ab uno eodemque adoptati possunt inter se matrimonio jungi. Bonacina quæst. 3. puncto 5. §. 3. prop. 3.

XIV. Conditiones à Jure requisitæ ut quis possit adoptare, sunt istæ: Primò, ut adoptans sui juris sit. Secundò, ut sit major viginti quinque annis. Tertiò, ut sit masculini sexus; fœminæ namque adoptari quidem possunt, sed non adoptare, nisi ex privilegio. Quartò, ut adoptans habeat naturalem generandi potentiam, non tamen excluduntur ii, qui cùm à nativitate habuissent, illam ex accidenti amiserunt, ut secti gladio, aut facti ex morbo eunuchi; sed excluduntur frigidi ex natura, l. 2. D. de adopt. Quintò, ut adoptans sit ejus ætatis quæ adoptati ætatem excedat annis decem & octo. His positis conditionibus quæ exprimuntur Instit. tit. de adoption. & alibi in Iure, potest quilibet adoptare, quamvis sit Sacerdos, & modò adoptatus sit præsens; non enim fieri potest per litteras aut per procuratorem adoptio, l. *Neque*, & l. *Post mortem*, §. fin. D. de adopt.

CAPUT XXIII.

Prosequutio impedimentorum dirimentium.

I. QUINTUM dirimens impedimentum est crimen, quod est genere duplex scilicet homicidium & adulterium, adjunctis quibusdam conditionibus & circunstantiis, specie autem quadruplex. Non est hoc impedimentum naturali jure introductum, sed Iure ecclesiastico, can. *Si quis vivente*, 31 quæst. 1. cap. 1. de convers. infidel. cap. 1. 2. 3. 4. 5 6. de eo qui dux. in matr. quam pol. per adult.

II. Primum ergo crimen dirimens est occisio unius conjugum facta hoc fine matrimonii contrahendi cum superstite conjuge, si ante occisionem aut mortem occisi intervenit adulterium: idque locum habet sive conjunx consortem sui tori occiderit per se, vel per alium: sive alia persona etiam soluta occiderit hoc eodem fine contrahendi cum supervivente conjuge, & ante mortem occisi commiserit adulterium cum altero conjuge, cujus ambiebat seu expetebat matrimonium. Sufficit autem ad hoc impedimentum occisionis cum adulterio, si una Pars alterâ etiam non consentiente, aut etiam ignorante occiderit ad hunc mutui matrimonii finem: sed non sufficit si occisio facta fuerit, sed non ad hunc finem; ut si facta sit in odium aut vindictam duræ tractationis, quantumvis huic duræ tractationi causam dedisset crimen adulterii, nullum erit impedimentum, quia Jus hoc non exprimit. Non enim sunt inducenda impedimenta, utpote odiosa, ultra verba Canonum. Similiter neque sufficeret ratihabitio occisionis ab altero aliquo factæ sine consilio aut jussione: tum quia ratihabitio cùm sit occisione posterior, non potest in eam influxisse: tum quia ratum quis habere non potest quod suo nomine non est gestum, cap. *Ratum*, de reg. jur. in 6. Prætera non oritur impedimentum dirimens,

si quis conjugum vel suam, vel alterius occidit, ut possit contrahere matrimonium cum alia quæ non fuit particeps homicidii vel adulterii: Jus enim disertè requirit ad impedimentum dirimen, ut altera quoque Pars fuerit delicti particeps.

III. Secundum crimens dirimens est occisio unius conjugis ex mutua duorum conspiratione ad hunc finem contrahendi matrimonii. Istud secundum crimen differt à primo; quia in primo concurrit adulterium; non autem id necesse est in isto ad formandum impedimentum, quoniam sola amborum conspiratio ad homicidium postea perpetratum est crimen sufficiens ad dirimendum. Præterea in primo non intervenit amborum conspiratio ad occidendum; quæ tamen requiritur ad formandum secundum impedimentum.

IV. Tertium crimen dirimens est adulterium, ad quod præterea accedit matrimonium, vivente adhuc alterius conjuge. Exemplum sit: Titius uxore sua vivente adulteratus est cum Bertha, cum ea matrimonium contraxit, quod utique non potest esse nisi invalidum. Contingit deinde legitimam Titii uxorem mori; quæritur an eâ defunctâ possit Titius inire nuptias legitimas & validas cum Bertha? Negatur posse, quia sic statuitur in cap. *Cùm haberet*, & cap. fin de eo qui duxit in matrim. Sanè ad hoc impedimentum requiritur ut uterque sciat se committere adulterium; si enim in casu proposito Bertha ignorabat Titium esse uxoratum, poterit mortuâ ejus uxore ipsum compellere ad contrahendum secum validum matrimonium, cap. 1. de eo qui duxit in matrimon.

V. Quartum crimen dirimens est adulterium, accedente promissione futuri matrimonii post obitum conjugis adhuc viventis. Illa tamen promissio ut sit impediens, debet esse acceptata; nulla enim in Jure habetur ratio promissionis non acceptatæ: qua in re Doctores unanimes conveniunt. Neque sufficienter acceptatur per silentium, sed acceptationem necesse est significari verbis aut externo signo, ut docet post Sanchez, Filliucium & alios Bonacina quæst. 3. punct. 6. num. 9.

VI. Denique ut habeant locum superiora criminum impedimenta, necesse est ut promissio & adulterium præcesserint mortem conjugis, nec sufficit si præcesserit quidem promissio, & adulterium non nisi post mortem accesserit; aut si vice versa præcesserit quidem adulterium, sed promissio nulla nisi post mortem facta sit. Præterea nomine adulterii non est hic intelligendum aliud nisi completa illa copula quæ prorsus ad generationem requiritur. Sanchez lib. 7. disp. 79. num. 2. Coninch. disput. 41. num. 62. Bonocina quæst. 3. punct. 6. num. 8. aliique communiter.

VII. Sextum ponitur impedimentum cultus disparitas. Istud impedimentum neque jure naturali, neque jure Divino positivo introductum est, sed jure Ecclesiastico. Prohibuit quidem Deus Israëlitis inire matrimonia cum infidelibus, propter periculum perversionis: *Neque sociabis* (inquit) *cum eis conjugia. Filiam tuam non dabis filio ejus, nec filiam illius accipies filio tuo: quia seducet filium tuum ne sequatur me, & ut magis serviat Diis alienis* Deut. 7. vers. 3. & 4. Eamque ob causam Esdras reversum de captivitate populum compulit ad repudia uxorum alienigenarum, 1. Esdræ 10. & Esdræ 2. cap. ult. Sed in quibusdam principibus personis, in quibus nec periculum erat perversionis, neque promiscuæ aliorum de plebe imitationis, id permissum fuit, ut patet in Salomone qui filiam duxit Pharaonis, & in sancta fœmina Esther quæ Assuero nupsit. In Ecclesiæ primordiis admonet Apostolus ne conjunx fidelis discedat ab infideli nisi hic prior velit discedere, 1. Cor 7. Eadem est mens Augustini variis in locis à Gratiano relatis causa 28. quæst. 1. ipsiusque Augustini mater S. Monica nupserat patricio Gentili, ipso Augustino utriusque

utriusque filio teste lib. 9.confess. cap.9. Sancta etiam Clotildis Christiana cùm esset, nuptiis juncta est Clodoveo Francorum Regi tunc idololatræ : & Sancta Anastasia Publio idolorum cultori, & Sancta Cæcilia Valeriano nondum Christiano.

VIII. Jure Ecclesiastico irritum est matrimonium baptizatæ personæ cum non baptizata. Jus quidem certum afferri non potest, sed ita fert Ecclesiæ totius praxis communi Doctorum consensu testata : nec potest inter ejusmodi consistere Sacramentum. Sed matrimonium Catholicæ cum hæretica persona, aut schismatica, aut excommunicata, quantumvis illicitum & prohibitum, est tamen validum, verumque Sacramentum, cujus janua est Baptismus, quem habent hæretici, & quo carent infideles, & ideo reliquorum Sacramentorum incapaces sunt.

IX. Verùm ex justa causa dispensare potest Papa, ut quis licitè contrahat matrimonium cum hæretica. Quin etiam in locis in quibus hæretici constituunt populi partem notabilem, secluso scandalo & periculo perversionis, possunt contrahi licitè talia matrimonia sine speciali dispensatione, si gravis urgeat causa sive privata, sive publica, qualis est conservatio publicæ pacis quæ periclitetur ob bellum intestinum excitandum inter hæreticos & Catholicos, si isti illorum fœdera aversentur. Chalcedonensis canon 14 nuptias inhibet cum persona infideli au hæretica, nisi conversionem promittat ad Catholicam Fidem. Et canon Agathensis 67. insertus in Decreto, cap *Non oportet cum omnibus*, cap. *Cave*, 28. quæst. 1. hoc idem prohibet quod Chalcedonensis. At verò canon Laodicenus 10. & 31. dicens non oportere indifferenter tales inire cum hæreticis nuptias, videtur hac voce *(indifferenter)* admitteret ales nuptias ubi justa & gravis causa patrocinatur. In nostra quidem Gallia id potuit aliàs licuisse : jam verò cùm sit admodum imminutus hæreticorum numerus, non sunt ejusmodi matrimonia permittenda, nec fieri posse videntur deinceps sine lethali culpa in hoc Regno.

X. Grandis quæstio est, utrum post contractum ab infidelibus matrimonium, si unus eorum convertatur ad Fidem dissolvere possit hoc matrimonium nolente altero ad Fidem converti ; Absolutè ac sine exceptione id posse, imò & debere, statuit Concilium Toletanum quartum can.6. qui etiam habetur apud Gratianum cap. *Judæi qui Christianas*, 28. quæst. 1. Sed hujus rigorem Juris postmodùm Innocentius III. ad duos casus restrinxit. Primò si velit conjunx infidelis à converso ad Fidem conjuge discedere. Secundò si velit quidem cohabitare, sed cum injuria & offensa Creatoris, cap. *Quanto*, & cap. *Gaudemus*, de divort juxta dictum Apostoli 1. Cor. 7. *Si quis frater habet uxorem infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Quod si infidelis discedit, discedat: non enim servituti subjectus est frater, aut soror in hujusmodi.* Ubi satis explicat, posse fidelem isto casu ad alias progredi nuptias.

XI. Verùm in aliquibus locis non permittitur post conjugis conversionem ista cum altero infideli conjuge cohabitatio, & servatur prædicti canonis Toletani severitas : maximè verò in locis Pontificiæ ditionis, in quibus non permittitur Christianis habitatio in contuberniis Judæorum, neque Judæis habitare permittitur inter Christianos : & suscepti ex matrimonio infantes educantur inter christianos, quia sequuntur, ut sancit ille Toletanus canon, conditionem parentis conversi, sive sit vir, sive mulier. Libertas verò conceditur tam converso conjugi, quàm pertinaci aliis se nuptiis alligandi : sed pertinaci tamen non antè, nisi postquam conversus aliud conjugium contraxerit. itaque Ledesma quæst 59. art. 4. ad fin. Sanchez lib 2

 disput 72

diſput.72. & 73. cum aliis contra Valentiam tom.4. diſput.10. quæſt.1. punct.3. Navarram cap.22.num.49.Toletum & alios obnoxie contendunt, non poſſe converſum ex Paganiſmo aut Judaiſmo cohabitare deinceps cum priore conjuge,niſi convertatur, quamvis ſpondeat nullatenus obſiſtere religioni conjugis ad Fidem converſi. Cæterùm illa doctrina non ita univerſaliter eſt intelligenda, ſi loquamur de terris Infidelium; ibi enim licitum eſt converſæ ad Fidem Parti cum conjuge non converſo cohabitare ſine Dei offenſa.

CAPUT XXIV.

De impedimento vis ac metus; ac generatim quanam conſenſus libertas requiratur ad matrimonium, ad ſponſalia, & ad vota. Item de impedimentis Ordinis, ligaminis, publicæ honeſtatis,& affinitatis.

I. VIs ac metus illatus duplex diſtinguitur: unus quidem auferens omninò voluntarium,ſeu conſenſum,dum ſe aliquis exteriùs conſentire fingit, ſed interiùs diſſentit. Hic metus facit ex ipſo naturæ jure irritum matrimonium.Alius eſt metus qui non aufert ſimpliciter voluntarium, ſed ſecundùm quid, dum quis ſimpliciter & abſolutè nollet, ſed poſitâ aliquâ contra ipſius voluntatem circumſtantiâ, ad evitandum aliud, quod inde pertimeſcit incommodum, conſentit. Et de iſto ſtatuendum eſt, quod ſi talis ſit incuſſus metus, ut in animum conſtantem cadere poſſit, inde ſequutum matrimonium ſit irritum ac invalidum Jure Eccleſiaſtico: ſi verò levis ſit cauſa metus,validum erit matrimonium, niſi exortus ex ea levi cauſa metus talis fuerit, ut omnem abſtulerit conſenſum, ſolamque induxerit diſſimulationem externam. Ubi enim nullus eſt conſenſus, nullum poteſt eſſe matrimonium. Sciendum tamen, minorem ſufficere in fœmina metus cauſam, quàm in viro, propter ſexus fragilitatem, & neceſſariam ſubjectionem ſub alieno arbitrio, à quo liberiùs, multóque faciliùs viri ſe ſubducere, alióque abſque periculo & vituperio commigrare,fortunamque liberè experiri citra infamiam & periculum valent, ut admonet Gloſſa in cap. *Cùm locum*, de ſponſalibus: Barboſa ad dictum locum,Sanchez de Matrimonio lib.4. diſput.15.

II. Neceſſe quoque eſt, ut ipſe quoque gravis metus proficiſcatur ex cauſa libera ſimul & extrinſeca, ut invalidare matrimonium poſſit: non verò ab extrinſeca & naturali cauſa, qualis eſſet ſi medicus comminaretur interitum ex ſuperabundantia humorum ei qui non iniret matrimonium; hic enim metus non irritaret ſequutum inde connubium.Idem dicendum de metu extorto ex juſta & legitima cauſa, quantumvis caderet in virum conſtantem, ut ſi raptor metu capitalis pœnæ conſentiat nuptiis cum muliere à ſe rapta celebrandis,juxta l.*Continet*,§.*Sed vim*, D.quod metus cauſâ.*Sed vim* (inquit) *accipimus atrocem*)id eſt cadentem in conſtantem animum)*& eam quæ adversùs bonos mores ſit.* Hoc tamen ſcire ad praxim operæpretium eſt, quod ſi mulier nupta, poſtquam inito conjugio ceſſavit

cauſa

causa metus (verbi gratiâ si pater ejus objerit, cujus metu se ad nuptias adactam fuisse causatur) non reclamaverit, sed cum viro postmodùm sponte cohabitaverit, non erit audienda, si posthac reclamare velit, cap. *Ad id*, de sponsal. ubi mulier excluditur quæ invita ex metu nupserat, sed postea per annum cum dimidio cohabitaverat cum marito. Ex tanto enim ac diuturno silentio præsumptio nascitur accessisse tandem ejus consensum.

III. Quia verò circa vim aut metum irritantem tum matrimonia, tum vota, maximè verò religiosæ professionis, frequentes nascuntur in praxi difficultates, ideo materia ista fusiùs est explicanda. Hoc tamen ad cautionem præmoneo de temporalibus Dominis & de Magistratibus qui per vim aut minas, subditas sibi personas adegerint ad contrahenda vel disponenda matrimonia cum illis personis quas præscripserint, quales sunt ipsorum familiares, clientes, amici, cognati, esse ipso facto excommunicatos per Concilium Tridentinum sess. 24. de reform. matrim. cap. 9. & in Gallia per Edictum Blesense art. 281. excidere gradu Nobilitatis, & fieri reos criminis raptus.

IV. Sciendum in primis, voluntatis actus vel esse elicitos, hoc est qui in ipsa voluntate, non verò extra ipsam producuntur: alios esse imperatos, qui scilicet in aliqua alia potentia naturali voluntatis imperio subjecta recipiuntur. Voluntas in suis actibus elicitis cogi non potest ex innata sibi libertate, ut docent Aristoteles lib. 3. Ethic. cap. 1. S. Gregorius Nyssenus lib. 5. Philosophiæ, cap. 1. S. Thomas 1. 2. quæst. 6. art. 4. Sed in suis actibus imperatis per alias facultates exercendis potest voluntas ipsa vim & coactionem pati ab extrinseco. Violentum porrò, ut definit Aristoteles lib. 3. Ethic. cap. 2. est quod fit ab extrinseco, passo non conferente vim, id est sponte non cooperante: ut si quis fidelem renitentem & invitum apprehensâ illius manu cogeret thus coram idolo incendere.

V. Porrò ad matrimonii vinculum, necnon ad voti obligationem non semper sufficit consensus utcunque liber, qualis est mercatoris in media tempestate verè quidem consentientis mercium suarum projectioni ad vitandum ex naufragio interitum; qui tamen citra illud mortis imminentis periculum vellet proculdubio merces sibi salvas servari. Cæterùm ut innotescat qualis metus sufficiat ad invalidandum sive matrimonium, sive votum, distinguendus est duplex metus: unus quidem qui est ex causa naturali, qualis esset metus gravis infirmitatis, aut mortis, imminentis naufragii, aut ferorum animalium. Atque ita species metus, modò adsit sufficiens consensus ac deliberatus, neque emissum votum irritum facit, neque matrimonium, ut constat in exemplis superiùs adductis.

VI. Alius metus est ex causa libera, scilicet homine metum incutiente. In hoc extrinsecè per hominem incusso metu adhuc distinguendum est: aut enim est metus in virum constantem cadens, aut non est: si sit talis ut cadat in virum constantem, iterum opus est distinctione; vel enim metus ille licitè infertur, aut illicitè: si licitè, validum est, sive votum, sive matrimonium, ut si raptor metu pœnæ capitalis compellatur eam ducere uxorem quam rapuit; aut si meretrix legitimæ pœnæ vitandæ causâ consentiat in religiosam Pœnitentium Monialium professionem: his enim & similibus casibus, & matrimonium, & professionis vota subsisterent, quatenus qui se his astrinxit, causam justam ejusmodi sibi incutiendi metus ex sua culpa dedit. At si talis metus sit injustè incussus, simulque talis sit ut cadere in virum constantem possit, alterâ opus est distinctione, quæ est apud Navarram cap. 12. num. 52. vel enim intentio vim ac metum inferentis eò dirigitur,

ut votum, seu promissionem matrimonii extorqueat, vel diversum prorsus habet finem. Si diversum prorsus intendit finem, is qui vovet, aut contrahit, voto suo vel contractu ligatur; sic enim sunt obligatoria captivorum Christianorum vota, si ab injusta sub Mahumetanis captivitate liberari contingat: itemque ligat fides matrimonii data illi à quo sperat quis educi ex aliquo malo per malevolum quempiam sibi illato. Sed si vis ac metus hac intentione illicitè infertur, ut votum, aut conventio nuptialis ab eo qui patitur extorqueatur, neque valida erit inde sequuta professio religiosa, neque matrimonium, etiamsi qui sic vovit, aut nuptias inivit, verè ac sine fictione in Religionem aut Matrimonium consenserit. Ita unanimes docent Theologi omnes in 4. Sent. dist. 29. Sanctus Thomas in Summa, 3. p. quæst. 47. art. 3. & 4. & universi Summistæ. Sed in hoc uno dissident, quod aliqui, ut Sotus, hanc invaliditatem ex tali consensu per metum extorto ascribunt juri naturæ; alii verò probabiliùs, ut Suarez, Sanchez, Bonacina de matrim. quæst 3. punct. 8. solo jure Ecclesiastico docent hanc fuisse professionis religiosæ aut matrimonii nullitatem introductam; quandoquidem hæc ratio nullitatis locum non habet in plerisque aliis, neque impedit susceptionis sacrorum Ordinum validitatem, ut superiùs probavimus in fine capitis de Ordinis Sacramento. Sanè ubi nullus extitisset interior consensus, sed tantùm ejus per externa verba simulatio, conveniunt omnes, nullam inde oriri obligationem, quamvis huic simulationi levissimus metus causam præbuisset. Vide pariter Bonacinam circa vota ad 2. Decalogi præceptum, disput. 4. quæst. 2. punct. 3. § 1.

VII. Præterea ad rectum ferendum de promissionis obligatione judicium, non sufficit rationem habere causæ ob quam facta promissio fuit; sed perspiciendum est pariter, an fuerit sufficiens in promittente deliberatio ac judicium: etenim repentinum & improvisum Religionis capessendæ votum ex metu præsentis & periculosi morbi, alteriusve urgentis damni nullatenus obligat, ut statuitur in cap. *Literaturam*, de voto.

VIII. At verò ubi intervenit liber omninò consensus ad matrimonium, vel ad sponsalia, tametsi inter dispares nobilitate vel opibus personas inducitur obligatio. Et ubi sola fuerint sponsalia, disparitas illa personarum nihil de obligatione diminuit, modò fuerit sincera promittendi voluntas. Sed ubi ficta & simulatoria promissio intercessit, quamvis ille qui sic promisit, non teneatur præcisè titulo sponsalium, quæ utique sine consensu nulla sunt, cap. *Tua nos duxit* 26. de sponsal. attamen tenebitur ducere, tum ratione scandali sequuturi, tum ratione damni injustè per hujusmodi deceptionem illati, si per hanc promissionem extorsit copulam à muliere quæ inde contrahit pudoris damnum ac infamiam. At si fœmina ipsa laborabat impudicitiæ infamiâ, aut si copula sic occulta fuit, ut nihil inde famæ detrahatur, is qui sic promisit per fictionem ad nihil tenebitur, nisi ad compensandam prudentis viri arbitrio illatam fœminæ injuriam. Loquitur hic secundùm conscientiæ forum; nam in externo foro, si constet de promissione, in hujus favorem judicabitur, & meritò: non enim aliter ibi judicatur de internis, nisi quantùm colligitur ex verbis aut actibus externis: neque creditur asseverationi Patris, utpote suspectæ, sine probationibus.

IX. Si vir admodum notabili distantiâ superet nobilitate, vel gradu, vel opibus fœminam illam, de qua per fictam promissionem obtinuit copulam, conveniunt communiter hac in re Summistæ, non teneri eam ducere, etiam titulo deceptionis, si fœmina sciebat magnam illam imparitatem; sic enim ipsa potiùs decipi

decipi elegit, quàm fuerit dolo circumventa. In hoc tamen uno inter se dissentiunt, quia quidam virum obligant ad dotandam fœminam, vel aliquid ei restituendum, unde æquè commodè alteri suæ sortis nubere queat. Ita Navarra cap. 12. n.76 Henriquez lib. 11. cap. 11. n. 2. Azorius 3. p. lib. 5. cap. 5. quæst. 3. diff. 3. aliique, quorum videtur mihi æquior sententia. At verò Sylvester verb. *Matrimonium* 4. q. 8. Sanchez lib. 1. de matrim. disp. 10. n. 9. Molina tom. 4. disp. 106. conclus. 1. Lessius lib. 2. cap. 10. dub. 3. n. 24. Bonacina de sponsalib. quæst. 1. punct. 2. num. 7. aliique ad nihil prorsus teneri affirmant. Eadem quoque locum habent ubi ambo sunt notabiliter divitiis impares, quamvis nobilitate pares, juxta Navarrum cap. 16. num. 18. Sanchez loco cit. num 6.

X. Itaque ut rem totam summatim concludam, duplex tenenda est propositio. Prima est: Promissio matrimonii ut obliget, debet fieri cum voluntate se obligandi, quia aliàs non est promissio; hæc enim essentialiter requirit intentionem se obligandi, ut docent Lessius de justiti lib. 2. cap. 40. dub. 1. n. 6. & Coninch. disput. 21. n. 7 & ante hos S. Thomas 2. 2. q. 110. art. 3. ad 5. Navarra cap. 18. n. 6. & 7. & confirmatur per can. *Humanæ aures*, 22. q. 5. & l. *Obligationum* 1. D. de action. Actus enim liberè agentium non operantur ultra ipsorum intentionem, à qua vim omnem suam sortiuntur. Per accidens tamen ratione damni insequentis aut scandali, fictè promittens matrimonium potest obligari ad ipsum contrahendum; ut si ea fictione obtinuerit copulam, aut eam cum honesta fœmina familiaritatem, ex qua gravis est nascitura infamia, nisi eam ducat. Excipiendus hinc est casus, quo mulier facilè poterat deprehendere viri fictam promissionem ob magnam conditionis disparitatem; vel si ipsa pro virgine se gerens deprehendatur ab alio corrupta. Lessius lib. 2. cap. 10. dub. 3. Coninch. disput. 22 num. 57.

XI. Secunda propositio est: Is qui fictè promisit, adhibito tamen juramento emisso cum animo seu intentione jurandi, quamvis careat intentione promissi fictè matrimonii contrahendi, tenetur nihilominus matrimonium istud contrahere, non quidem ex promissione quam paulò antè commonstravi esse nullam & invalidam, sed ex vi juramenti, ex quo duplex consurgit peccatum, quatenus jurando non habuit animum implendi quod jurabat, & quatenus ex postfacto non implet obligationem ~~ex juramento~~ contractam. Et enim non obligetur ex promissione ficta, obligatur tamen ex religione, ratione juramenti & debitæ divino Numini reverentiæ. Sanchez lib. 1. de matrim. disp. 9. n. 9. Coninch. disp. 22 n. 51. Bonacina de sponsal. q. 1. punct. 2. n. 4. Sotus lib. 8. de justitia, q. 1. art. 7. post medium, Cajetanus 2. 2. q. 89. art. 7. & alii cõtra Sylvestrum verb. *Juramentum* 4. q. 7. Angelum verb. *Juramentum* 5. n. 32. Sotum in q. 3. q. unica, art. 3. D. Bonaventuram dist. 39. art. 3. q. 1. Gabrielem dist. 39. q. 1. art. 2. conclus. 5. quorum ratio in re tanti secundùm conscientiam momenti parum videtur solida; quia, inquiunt, juramentum fundatur in promissione, quæ non obligat: ergo neque ipsum. Quæ consequentia falsa est, quoniam juramentum est diversum ab illa promissione vinculum, & sic novam infert obligationẽ, scilicet religionis, qualem nec habet et ipsa valida promissio, sed civilem. Et certè si is qui metu injusto compulsus jurat alteri se quod injustè exigitur facturũ verbi gratiâ daturũ se triginta nummos alioqui indebitos, tenetur tamen ex vi juramenti promissũ implere; multò magis ille vinculo religionis adstringetur qui inique & sponte decepit, jurans adimplere quod mala fide & per dolum fictè pollicitus est. Quod autẽ is qui gravi & injusto metu, aut vi coactus promisit aliquid cũ juramẽto, teneatur ratione juramenti promissionẽ adimplere, docet S. Thomas 2. 2. q. 89. art. 7. & est communis

Theologorum sententia, ut testatur Lessius, quamdiu promissor non fuerit à suo juramento dispensatus. idemque clarè deciditur in cap. *Si verò*, de jurejurando.

XII Secus tamen esset si fuisset quoque fictum juramentum, id est si quis simulasset se jurare, nullam habens jurandi intentionem; illud enim apparens ac fictum jusjurandum nullum & invalidum esset, nec ullam induceret obligationem, nisi fortè ratione scandali, etiamsi sic jurando aliquis mortaliter peccasset ex irreverentia & abusu divini nominis, can. *Humanæ aures*, 22.q.5. Lessius lib.2.c.42.n.4.

XIII. Octavum dirimens impedimentum est sacer Ordo, qualis est Subdiaconatus, cap. unico de voto in 6. Concilium Trident. sess.24. cap.9.

XIV. Nonum dicitur ligamen, id est matrimonium verbis de præsenti contractum, etsi non consummatum, non adhuc superstite conjuge. Itaque requiritur certitudo moralis de morte conjugis, ut superstes possit alterum inire conjugium: moralis autem certitudo judicio prudentis viri relinquitur. Talis autem non est habenda ex absentia multorum annorum, etiam ultra septennium aut decennium; neque ex sola fama, hæc enim non inducunt certitudinem apud prudentes viros: sed si vir ingressus prælium post longam expectationem nullatenus comparet, simulque fama refert eum periisse; aut si per literas eorum qui prælio interfuere, acceptum sit, ipsum interiisse. Navarra cap.22.n.54. Bonacina quæst.3.u.12.13.& 14.

XV. Circa hanc materiam pro regula erit quod subjungimus cap. *In præsentia*, de sponsal. *In præsentia nostra quæsivisti, quid agendum sit de mulieribus quæ viros suos causâ captivitatis vel peregrinationis absentes ultra septennium præstolatæ fuerint, nec certificari possunt de vita aut morte ipsorum, licèt super hoc solicitudinem adhibuerint diligentem: & pro juvenili ætate seu fragilitate carnis nequeant continere, petentes aliis matrimonio copulari. Consultationi igitur tuæ taliter respondemus, quod quantocumque annorum numero ita remaneant, viventibus viris suis non possunt ad aliorum consortium canonicè convolare: nec authoritate Ecclesiæ permittas contrahere donec certum nuncium recipiant de morte virorum.* Hoc idem statuit cap. *Dominus*, de secund. nupt. addens præterea, quod si dubitans de morte conjugis alterum nihilominus contraxerit matrimonium, tenetur quidem petenti novo conjugi reddere debitum, sed non potest exigere. Et si de prioris conjugis vita postea constiterit, teneatur relictis adulterinis amplexibus ad priorem conjugem reverti.

XVI. Sequitur decimum dirimens impedimentum publicæ honestatis, exurgens ex validis & certis sponsalibus; dirimitque matrimonium cum consanguineis sponsi aut sponsæ in primo gradu, juxta Concilium Tridentinum sess. 24 cap.3. cùm olim extenderetur hoc impedimentum ad quartum gradum, cap. *Ad audientiam*, de sponsalib. Istud honestatis impedimentum non finitur morte, adeò ut frater non possit à fratre suo, qui postea mortuus est, desponsatam accipere uxorem, cap. *Si quis desponsaverit*, 27. quæst.2.

XVII. Quæritur, an sicut hoc impedimentum non aufertur per mortem, ita neque per sponsalium liberam ex mutuo consensu dissolutionem? Tenendum est, non cessare, quia impedimenta semel contracta non dependent à contrahentium voluntate, sed ab Ecclesiæ, quæ illa constituit, instituto, & quæ voluit esse perpetuum istud impedimentum, ita ut nec ipsa morte, quâ dissolvuntur sponsalia, voluerit solvi hoc impedimentum ex iisdem sponsalibus natum, d. cap. *Si quis desponsaverit*, 27. quæst.2. Ita Sanchez lib.7. disput.68. num.21. Bonacina quæst.3. puncto 11. num.7. Fagnanus in cap. *Ad audientiam*, de sponsalib. ubi refert ita Romæ judicatum à Sacra Cardinalium Congregatione, die Julii 6. anno 1658. quod judicium approbavit

approbavit Alexander Papa VII. qui hanc accuratè examinari quæstionem jusserat,mandavitque ut ita deinceps servaretur. Bonacina quoque meminit alterius similis judicii anterioris per eandem Sacrā Congregationem. Itaque opposita opinio Barbosæ de potest.part.3.alleg.52.n.188.& aliorū quorumdam non est admittenda.

XVIII. Istiusmodi dirimens impedimentum multò magis oritur ex matrimonio rato,sed non consummato: sed eo casu extenditur ad quartum gradum ex Decreto Pii V. quod incipit, *Ad Romanum*, anni 1568. Coninch. disput.32.num.70. Bonacina d.quæst.3. puncto 11.num.10. contra Toletum & Lopez,qui etiam hoc impedimentum sistere scripserunt in primo gradu.

XIX. Quin etiam nascitur impedimentum istud ex matrimonio invalido, dum in illud matrimonium intervenerit utriusque Partis perfectus consensus: sed istud honestatis impedimentū ex invalido matrimonio emergens non transgreditur primum gradum, cùm tamen olim pertingeret ad quartum gradum, cap.*Sponsam*, de sponsalib.& cap. *Accessit*,de desponsat. impub. Ita Bonacina loco cit.n.11. allegans ita judicasse Cardinalium Congregationē cū plerisque ab eo citatis,contra Navarram c.22.n.58.aliosque negantes hoc impedimentum vigere in invalido conjugio.

XX. Quamvis autem Sanchez lib.7.disput.70.n.13.neget huic esse impedimento locum in matrimoniis clandestinis sine præsentia Parochi & testium initis, qui tamen reliqua approbat ex nullis & invalidis nuptiis impedimenta; prævalet tamen opinio opposita,quam propugnant Coninch.disput.21.n.47.& disput.23.n.70. Filliucius tract.10.part.2.cap.6.quæst.6.n.224. Bonacina quæst.3.punct.11.num.18. Henriquez lib.11.cap.5.n.4.addens Congregationem Cardinalium declarasse,clandestinè contractum matrimonium vim habere sponsalium.

XXI. Matrimonia tamen quæcumque ex defectu consensus invalida sunt,nullum prorsus pariunt honestatis impedimentum, ut sunt per vim, aut metum, aut fictionem,aut ab amente vel ebrio,vel ex errore personæ contracta. Qua in re omnes conveniunt Doctores; nihil enim tam essentiale matrimoniis est ac consensus; reliqui verò irritantes defectus sunt ex accidentibus & circumstantiis, solusque consensûs defectus afficit ipsam essentiam matrimonii constitutivam.

XXII. Iam progrediendum ad affinitatis impedimentum. Est autem affinitas vinculum,seu propinquitas ex carnali copula procedens, sive licita fuerit,sive illicita. Itaque quum duo carnaliter copulantur,fiunt affines cum consanguineis alter alterius in eodem gradu in quo alter est consanguineus cum iisdem: exempli gratiâ,si Sempronius copuletur cum Camilla, idem fiet affinis cum consanguineis Camillæ in pari gradu quo illi sunt consanguinei Camillæ, & hæc vicissim cum consanguineis Sempronii, adeò ut Camilla per eam copulam fiat affinis in quarto gradu cum eis qui in quarto similiter gradu sunt Sempronio consanguinei.

XXIII. Verumtamen per hanc copulam non efficitur ut consanguinei Sempronii sint affines consanguineis Camillæ, vel ut isti fiant affines consanguineis Sempronii: quod adeò verum est,ut duo fratres possint ducere duas sorores & filius illam ducere,cujus matrem pater ejus duxit, cap. *Quod super his*, de consang. & affi. Eademque ratione potest Sempronius mortuâ uxore Camillâ ducere viduam fratris Camillæ. Quia Sempronius per sui cum Camilla copulam factus est quidem affinis cum fratre Camillæ, aliisque ejus consanguineis,non verò cum affinibus Camillæ: uxor autem fratris Camillæ non est consanguinea, sed solùm affinis Camillæ.

XXIV. Arbor affinitatis ita constituenda est, ut duæ personæ quæ copulam habuerunt,

habuerunt, sint communis stipes ac principium affinitatis : unde duplex consurgit affinitas, lineæ rectæ, & lineæ transversalis. Lineâ rectâ locantur ascendentes & descendentes ejus personæ cum qua fuit habita copula. Ascendentes sunt socer & socrus, vitricus & noverca. Descendentes sunt gener & nurus, privignus & privigna. In linea transversa sunt frater & soror : item patrui, amitæ, patrueles, aliique ulteriorum graduum consanguinei, tam paterni quàm materni usque ad quartum inclusivè gradum. Nam in affinitate eodem modo recensendi sunt gradus, quo in consanguinitate.

XXV. Affinitas orta ex copula licita, scilicet per matrimonium legitimum dirimit quodlibet aliud matrimonium usque ad quartum inclusivè gradum. Orta verò ex illicita copula dirimit ad secundum inclusivè gradum. Concilium Tridentinum sess. 24. cap. 4. Necesse autem est ad inducendam affinitatem, ut fuerit completa copula cum seminis virilis effusione intra vas debitum. itaque non consurgit ex præpostero & sodomitico congressu, neque ex matrimonio rato & non consummato ; sed tantùm publicæ honestatis impedimentum.

XXVI. Quando matrimonio contracto supervenit affinitas, ut si quis congrediatur cum sorore propriæ uxoris, conjunx incesti hujus reus privatur jure potendi debitum ; tenetur tamen conjugi innocenti illud petenti reddere, cap. 1. & cap. *Transmissæ*, de eo qui cognov. consang. uxoris suæ

XXVII. Multi Canones impedimentum criminis constituunt ex incestu cum affini, interdicentes hujus incestus reis omne prorsus matrimonium ; quamvis si contrahant, velint iidem Canones matrimonium esse quidem validum, sed tamen illicitè contractum, cap. *Quadam*, & can. *Si quis viduam*, 32. quæst. 7. & cap. 1. & cap. *Transmissæ*, de eo qui cognov. consang. uxor. suæ. Verumtamen Navarra cap 22. num. 75. Sanchez lib. 7. disput. 17. num 8. Coninch. disput. 30. num. 26. aliique apud Sanchez affirmant illa quæ circumferuntur ex septem delictis impedimenta non dirimentia, esse pridem abolita. Sanè videmus in tota Gallia his criminibus implicatos, consentientibus Prælatis, sine ulla dispensatione inire matrimonia.

XXVIII. Affinitatis impedimentum in recta linea est ab ipso naturæ jure, omnesque gentes benè institutæ istas in linea recta conjunctiones ut scelera execratæ sunt. Constat ex l. *Liberi*, C. de nupt. & exprobrat Apostolus 1. Cor. 5. *Auditur inter vos fornicaticatio, & talis fornicatio, qualis nec in ter Gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat.* Et Amos 2 sic expostulat Deus: *Filius ac pater ejus iverunt ad puellam ut violarent nomen sanctum meum.* Et Levit. 20. ista conjunctio connumeratur cum sodomia & bestialitate, atque asperrimo omnium supplicio coërcetur: *Qui supra uxorem filiam duxerit matrem ejus, scelus operatus est : vivus ardebit cum eis, nec permanebit tantum nefas in medio vestri.* Oppositum autem exemplum Seleuci Regis Syriæ, qui cùm novisset filium suum Antiochum periculosè ægrotare ex languore amoris, quo Stratonicem novercam deperibat, hanc ei nuptui dedit, ut referunt Plutarchus in vita Demetrii, & Valerius Maximus lib. 5. cap. 7. connumerandum est inter infamia dedecora, quemadmodum & Persarum fœda licentia, qui liberorum cum propriis parentibus nuptias approbabant, refragentibus Herodoro & Quinto Curtio. Quod verò Adonias affectavit nuptias cum Abisag uxore patris sui Davidis defuncti, 3. Reg. 2. nulla ibi erat affinitas, cùm Scriptura testificetur nunquam fuisse à Davide cognitam Abisag : & præterea temeraria fuit illa Adoniæ cupiditas, publicæque repugnans honestati.

CAPUT

CAPUT XXV.

De impedimento Impotentiæ.

I. IMPOTENTIA dirimens, illa hìc intelligenda est, quæ sexuum copulam impedit, per quam duæ personæ fiant una caro. Non fiunt autem una caro nisi quum vir intra vas mulieris semen immittit. Alioqui enim non consummatur matrimonium, neque inducitur ulla sive ex delicto, sive sine delicto affinitas, etiamsi fuerit viri pars genitalis intra vas fœminæ. Quamobrem eunuchi, quamvis aliqui eorum possint vas fœminæ ingredi, nullatenus sunt matrimonii capaces ob defectum seminis prolifici, ut declaravit scripto Motu proprio Sixtus V. anno 1587. Idemque sentiendum de illis quibus attritus est uterque testiculus: sed illi quibus unus superest illæsus, matrimonium inire possunt, quia sunt adhuc seminandi capaces. Illi pariter qui quamvis integris partibus semen prolificum emittere nequeunt ex frigiditate, vel ex perpetua complexionis debilitate, excluduntur à nuptiis contrahendis. Arcentur quoque à conjugio qui similem impotentiam non ex natura, sed ex maleficio contraxerunt, postquam judicata perpetua fuerit vis maleficii, toto tit. de frig. & malefic. Fœmina autem nulla habet dirimentem impotentiam, nisi quatenus est arcta, non valens intra se recipere viri semen: solaque fœminæ ad seminandum impotentia non inducit impedimentum, quia semen fœmineum non censetur ad generationem necessarium, Henriquez, Sanchez, Guttierrez, Filliucius, quos citat & sequitur Bonacina quæst.3. punct.13. num.14. addens non impediri matrimonium, quamvis fœmina non possit susceptum viri semen retinere: sufficit enim ad validitatem, quod conjuges per seminationem viri intra vas fœmineum fiant una caro: illa verò deperditio ex parte fœminæ posterior est illo necessario & constitutivo ad validitatem effectu, quamvis impediat generationem, quæ non est prorsus necessaria ad essentiam matrimonii, cùm possit fieri & subsistere inter conjuges steriles, sed non impotentes.

II. His aliqui adjungunt aliud impotentiæ genus ex nimio viri calore, quo fit ut effundatur semen antequam perfecta fuerit copula. Et quidem si nulla spes esset, fore aliquando ut in aliquo deinceps congressu semen intromitteretur, recenseri posset hic nimius ardor inter impedimenta quæ dirimunt, hac ipsa ratione, quia per hunc defectum impediuntur conjuges ne sint duo in carne una. Sed rarò usuvenit ut hinc oriatur perpetuum impedimentum: quamvis enim sæpius contingeret ut multi congressus aut conatus conjugum sine debita seminatione fierent, continget tamen aliquando, ut aliquis ex multis conatibus non frustretur hoc effectu; atque ita ille naturalis ardor non erit loco perpetui impedimenti. Præthereà futurum quandoque est, ut nimius ardor longiore consuetudine & temporum progressu defervescat. Denique sufficere potest ad consummatam copulam, si pars aliqua seminis intromittatur.

III. Duplex est impotentia distinguenda. Una quidem perpetua, quæ nimirum tolli non potest citra miraculum, aut citra peccatum, aut citra periculum mortis: Altera verò temporalis, quæ arte humanâ aut remediis Ecclesiæ auferri potest, ut

Rr docet

docet cap. *Fraternitatis*, de frig. & malef. *Nos tamen* (inquit) *perspicaciter attendentes quod impedimentum illud non erat perpetuum, quod præter divinum miraculum, per opus humanum absque corporali periculo potuit removeri*. Præterea alia est impotentia absoluta, idest respectu omnium; alia respectiva, per quam aliquis est impotens habito respectu ad certas quasdam personas, sed potens respectu aliarum. Sic enim potest aliquis esse maleficiatus respectu unius duntaxat fœminæ; & fœmina potest esse naturaliter arcta respectu quorundam, sed non omnium virorum. Quin etiam potest aliquis esse impotens respectu virginum, non verò respectu viduarum.

IV. Impotentia perpetua & absoluta matrimonium dirimit jure naturæ. Consistit enim essentialiter matrimonium in mutua corporum traditione ad matrimonii usum, sive quatenus ad eum usum potentiam habent. Quæ constans doctrina peræquè valet, sive illa impotentia alteri Partium innotescat, sive non. Illa namque sive notitia, sive ignoratio nihil refert ad validitatem connubii. Idque perspicuè decernit cap. *Consultationi*, de frigid. & malef. Ibi enim sermo est de viro qui scienter cum arcta contraxerat, simulque negat posse illam habere uxorem. Si autem sit respectiva impotentia, dirimitur matrimonium cum persona circa quam fundatur impotentia, sed non cum aliis, in quibus nulla est impotentiæ causa.

V. Illa verò impotentia quæ non est perpetua, sed solùm ad tempus, matrimonium non dirimit, cap. *Fraternitatis*, de frigid. Si postquam contractum est matrimonium, dubitetur an sit perpetua, an temporalis impotentia, concordant Jus Romanorum Civile & Jus Canonicum, ut concedatur conjugibus trienniumco habitationis & experientiæ, intra quod tempus operam dare debent consummationi matrimonii, adhibitis etiam medicinæ remediis quoad fieri citra grave periculum poterit vitæ aut valetudinis. Justinianus quidem l. *In causis*, C. de repud. determinaverat biennium experiundæ viri potentiæ; sed ratus deinde prorogandum esse hoc tempus, extendit ad triennium in Authent. *De nuptiis*, §. *Per occasionem*, collat. 4. Cui conformatur Constitutio Cœlestini Papæ III. cap. *Laudabilem*, de frigid. & malef. & absoluto triennio si consummari matrimonium non potuerit, indicit separationem.

VI. In quibusdam Galliæ provinciis consuetudo inolevit, ut non expectetur ad experientiam triennium, sed statuatur ut fiat conjugum congressus in alienis ædibus, de quibus conjuges ipsi convenerint, aut quas Judex ex officio assignaverit certo die, in lecto cortinis circumvallato, præsentibus in eodem conclavi matronis & obstetricibus ab ipso Judice deputatis; in alio autem contiguo conclavi assistentibus pariter Medicis & Chirurgis deputatis, per spatium trium quatuorve horarum, quibus elapsis, aut si per illud intervallum conjuges, aut horum alter assistentes vocaverint, inspiciant assistentes personæ deputatæ, si quæ sint congressus signa, & ad corporis fœminei inspectionem solæ admittantur fœminæ, ad virilis autem soli viri, qui quæve seorsim ea quæ sibi comperta fuerint, in scripta referent Judicibus legenda & examinanda. Pleniùs hac de re tractat Annæus Robertus lib. 4. rerum judicatarum, artic. 8. 9. & 10. aliique complures Gallicani Causidici. Et quod mirum videri possit, stylo Episcopatus Parisiensis decernitur hujusmodi congressus, ut habetur in tomo 3. Actuum & Constitutionum Cleri Gallicani. Cæterùm quid certum, aut etiam verisimile conjici potest ex tam lubrico & brevi, & tam pudibundis conditionibus sociato experimento? Nam etiam vir aliunde salacissimus partim pudore, partim formidine

midine successus unde tanti momenti judicium pendet, in ea temporis brevitate & circumstantiarum molestiis vix potest esse sui compos. Conveniunt in biennium bejum omninò triennium Jus Civile Romanorum cum Jure Canonico. Ipseque Justinianus ratus non satis esse ad justum judicium biennii cohabitationem inter conjuges, extendendum judicavit hoc tempus ad triennium, suppressa biennii lege:& nunc penes nos res tanta momento tam multis perturbationibus & anxietatibus obnoxio committetur dijudicanda? Præterea cùm sit indubitatum, dirimi matrimonia non per impotentiam temporalem, sed perpetuam impotentiam, cap. *Fraternitatis*, de frigid. & malefic. nemo sanæ mentis audebit affirmare, ex uno & altero concubitu probari perpetuam viri impotentiam posse.

VII. Notatu dignum est supremæ Aquisextiensis Curiæ Senatusconsultum diei Februarii 16. anni 1640. quo recens nupta Buravalla post intentatam coram Officiali Diœcesis Arelatensis de viri sui impotentia querelam, cum non posset probare illam esse perpetuam impotentiam, sequutâ Officialis sententiâ cohabitationem triennem decernente, cùm mulier ad Senatum tanquam ab abusu ob denegatum sibi præfatum congressum appellasset, declaravit Senatus nullum fuisse abusum,& remissa fuit mulier ad Officialem, ut refert in sua compilatione Bonifacius tom. 1 lib. 5. tit 6. cap. 1.

* VIII. Renatus Cordoanus Marthio Langei, desponsatâ sibi puellâ dictâ à Sancto Simone de Cortemar, annorum circiter quatuordecim, post triennium postulatus est frigiditatis & impotentiæ, quam ut refelleret poposcit ille congressus experimentum, quod tamen infaustè ipsi successit. Itaque Curia Parlamenti Parisiensis mense Februarii, anno 1659. nullum irritumque connubium declaravit, eidemque Renato vetuit nullum deinceps inire conjugium, permisit puellæ conquerènti alii nubere. Renatus adversùs Senatusconsultum clam apud Notarios duos est protestatus. Puella interim nubit Petro Caumontio Marchioni Boessæ; deinde moritur anno 1670. Renatus Cordoanus post præfatam protestationem matrimonium contrahit cum Diana Montaltia Navallia, ex qua septem liberos suscepit. Idemque anno 1675. Literas ex supplici libello impetrat contra Senatusconsultum impotentiæ declarativum. Lis ergo resumitur apud eandem Curiam: cujus novo judicio, postquam consideratum fuit, congressus probationem esse admodum incertam, eo quòd hujusmodi actus non dependeat à libertate nec nisi rarò succedat cum inimica parte, ingrata & odiosa, neque in ullo sive Canonico, sive Civili Jure approbetur, sitque novum inventum in sola Gallia receptum, Senatus Parisiensis die Februarii. 18. anno 1677. requirente Fiscali Advocato, novo judicio prohibuit cunctis Judicibus, tam Civilibus quàm Officialitatum decernere ejusmodi congressus.

IX. Intermediam inter diei unius aut alterius congressum, & triennii cohabitationem viam instituit Senatus Gratianopolitanus in causa Susannæ Augueriæ circa viri sui, quam prætendebat impotentiam; suo namque Senatusconsulto judicavit tribus mensibus sequestrari Susannam in domo conjugibus amicæ, nec suspectæ personæ, ad quam viro liber foret accessus omni hora diei noctisque, cum plena congressus quandocumque ei collibitum fuerit libertate: exacto deinde trimestri Partem utramque comparituram apud Commissarium, & juramento addicto responsuram; num fuerit congressus consummatus: si in eo facto discordent, tum demùm procedendum per visitationem Medicorum & Chirurgorum, de quibus

Partes convenerint, aut iis non convenientibus, quos Commissarius designaverit. Exitus verò totius causæ fuit declaratio nullitatis matrimonii ob perpetuam quæ judicata fuit, impotentiam viri, & transitus Susannæ ad novum connubium, ut idem refert Bonifacius tom. 1. lib. 5. tit. 6. cap. 2. ibique complurium Juris Authorum testimoniis probat desuevisse totâ Galliâ triennii experientiam. Istam porrò intermediam viam, quam Gratianopolitanus Senatus inverat, vidi à quibusdam Officialibus observatam & affectatam. Sanè multò æquior est quàm unius diei congressus, qui si habet irritum effectum, non sufficit ad judicium impotentiæ perpetuæ. Influere tamen ad hoc judicium potest titulo conjecturæ, dummodo aliis probationibus suffulciatur, aut urgentibus aliunde conjecturis. Certitudinem verò prorsus indubitatam impotentiæ perpetuæ nec ipsa triennalis experientia potest stabilire, licèt sufficiat ad morale & practicum separationis judicium.

X. Postquam vir & mulier ex impotentiæ causa separati fuerint, Pars non impotens jus habet novum matrimonium contrahendi, eo quòd priùs contractum censeatur irritum. Secus verò judicandum de Parte altera impotente, nisi hæc ejus impotentia sit solummodò respectiva, quo casu licitum ei pariter est contrahere cum alia persona, cujus respectu sit potens ad consummandum. Ubi verò qui fuit habitus impotens probabitur demùm evasisse potens, etiam post triennium & judicio statutam separationem, reddenda erit ei pristina sua conjunx, etiamsi alteri viro nupsisset, quia posterius ejus conjugium irritum ac nullum est propter ligaminis impedimentum, quatenus cessante impotentia quæ temporalis erat, deprehenditur fuisse validum anterius illud conjugium, cap. *Laudabilem*, & cap. *Fraternitatis*, de frig. & malef.

XI. Aliter tamen censendum, ubi compertum esset impotentiam fuisse tantùm respectivam; tunc enim liberum est utrique aliud inire conjugium, quatenus incapaces matrimonii inter se tantummodò sunt, & capaces respectu aliorum. At si non constet impotentiam fuisse solùm respectivam, qualis ut plurimùm est ea quam causat maleficium; & qui fuerat ex naturæ defectu impotens, facta separatione cognoscatur potens, tunc præsumptio juris erit, præcedentem impotentiam non nisi temporalem fuisse, & instaurabitur prius matrimonium ad novam potentiæ experientiam, qualis fuerat ante dictam separationem habita, hoc est, si jus commune consectemur, triennalis altera cohabitatio: sed si denuò separari contingat, nulla deinceps spes erit restitutionis post secundam separationem. Sanchez de matrimon. lib. 7. disp. 93. & 99. Coninch. disput. 31. dub. 7. num. 84.

XII. Per dictum cap. *Laudabilem*, de frig. & malef. quod statuit ut exactâ triennii experientiâ, & insequuto separationis judicio, si vir ex post facto deprehendatur potens, restauretur prius illud matrimonium, etsi mulier subinde ad alias nuptias convolaverit, nullatenus abrogatur can. *Si per fortiarias*. 33. quæst. 1. qui dissolvi prohibet posterius matrimonium quod fuerat subsequutum prioris matrimonii dissolutionem ex causa impotentiæ ex maleficio provenientis; cùm tamen idem vir comperiatur potens in secundo, quod post separationem contraxit, matrimonio. Est enim magna discriminis ratio inter impotentiam naturalem, & eam quæ causatur à maleficio, ut admonent Glossæ utriusque Canonis, tam incipientis *Si per fortiarias*, quàm incipientis *Laudabilem*: prior enim loquitur de impotentia per fascinationem ac maleficium: posterior de impotentia naturali, seu frigiditate. Naturalem istam impotentiam Jus præsumit esse absolutam, & nul-

latenus respectivam, atque ita ad omnes extendi; ideoque si desiisse comperiatur, præsumitur absolutè desiisse respectu ad omnes, non verò ad unam fœminam dumtaxat, unde necesse est ad pristinum regredi matrimonium, posteriore quasi nullo & irrito derelicto, si aliquod fuerat initum. Ubi verò impotentiam causavit maleficium, si sic impotens cum alia conjugium junxerit, cum qua se potentem experiatur, non permittit Canon *Si per sortiarias*, regressum ad antecedens conjugium, quia præsumit pristinam durare respectu prioris uxoris impotentiam, postquam adhibitis Ecclesiæ remediis, precibus, jejuniis, Sacramentis & elemosynis, sine ullo effectu per trienium indicta fuit separatio. Ejusmodi namque maleficia solam inducere solent respectivam ad primam, cum qua contractum fuerit, impotentiam

XIII. Qua propter fallitur multùm Bonacina quæst. 3. punct. 13, n. 19. & 20. scribens quod si vir ex causa maleficii soluto matrimonio se in secundo matrimonio potentem deprehendat, debeat ad pristinam regredi uxorem Et addit præterea, eo casu licitum esse pristinæ uxori recusare istam ad hunc priorem virum suum reversionem, eo quod possit bona fide judicare, non esse respectu sui ablatum maleficium sed adhuc perdurare. His enim quæ dicit Bonacina Canones adversantur, simulque ratio Post exactum namque triennium perdurans vis maleficii præsumitur à Canone & perpetua simul & respectiva ad priorem uxorem, si oppositum non probetur At verò opositum nullatenus probatur ex potentia ejusdem exerente se erga posteriùs ductam uxorem non enim auferre solet inductum maleficium omnimodam & absoluram potentiam, sed ordinariè potentiam ad copulam ligat cum sola, quæ prior ducta fuit. Gloss. in cap. *Litera*. verb. *Cognoscendi alias*, de frigid. & malefic.

XIV. Impotentia post contractum matrimonium superveniens, quamvis perpetua futura esset, nullatenus ipsum dirimit. Quod enim aliquando validum fuit matrimonium, sola mors potest dissolvere Itaque sola impotentia quæ matrimonium antecedit, quæque non temporalis est, sed perpetua, impedit contrahendum, & dirimit contractum Eam ob causam non valet matrimonium senis ita decrepiti, ut sit omninò inhabilis adcopulam quia præcedit tale matrimonium impedimentum, dirimente simul & perpetuo. Sanchez, Gutiettrez, Bonacina. Sed post matrimonium completum adveniens, sive ex senili ætate, sive aliunde impotentia ad copulam, non dissolvit matrimonii vinculum, cùm talis impotentia non sit antecedens, sed subsequens. Fœmina autem, quantumvis vetula, si non sit arcta potest validum inire matrimonium, cùm sit quacunque ætate capax seminis suscipiendi. Senem porrò pridem validè conjugatum, sed postmodùm sic ætate debilitatum ut perfectam nequeat inire copulam, posse tamen citra mortalem culpam eniti ad actum conjugalem, asserunt Cajetanus in 2. 2. qu. 154 art. 1. col. 6. S. Antoninus 3. part. tit. 1. cap 12. §. 3. Paludanus in 4. dist. 34. quæst. 2. Navarra In cap. *Consideret*, de pœnit. dist. 9 num. 48 & in Manuali cap. 22. num. 60.

XV. Etiamsi verò dixerim senem planè decrepitum non posse novum inire matrimonium, longè tamen alia est ratio de ægrotantibus, qui licèt in eo statu sint ut sint ad congressum impotentes, atque etiam supponatur ex morbo incurabili nullam superesse spem in eis futuræ copulæ, restat tamen habitualis potentia quæ posset in actum reduci, si ex illa ægritudine convalescerent, quæ potentia habitualis solum est ligata per accidens & adhuc radicaliter subsistit, qualem nullatenus habent decrepiti senes, nec habere unquam possunt, ex quo fuit penitus in eis extincta. Valere porrò tale ab ægrotante contractum matrimonium potest ad legitimandam susceptam ex fornicatione prolem, & reparandam apud homines famam

concubinæ. Sanchez lib.7. disp.105. Coninch disp.32. dub.7. num. 88. Plerumque contingit, ut durante vero & legitimo matrimonio vir tandem ob provectam ætatem sic debilitetur, ut quantumvis libido exstimulet, aut vix, aut nullatenus perfectam copulam inire possit. Hunc tamen ad eam cum uxore habendam eniti posse, docet Caietanus in 2. 2. quæst. 154. art. 1. col. 6. quem sequitur Navarra Man. cap. 17. num. 6. & in comment. ad cap. *Consideret*, de pœnit. dist. 5. num. 48. & favet apertè Glossa in cap. 2. de frigid. & malefic. quemadmodum & illi qui cohabitant pro experientia triennali, juxta cap. *Laudabilem*, eod. tit. eoque potiori jure, quòd vir iste certus sit de validitate sui matrimonii; illi verò qui sunt in experientia triennali, incerti sunt an validè contraxerint, cùm non liqueat an impotentiâ perpetuâ laborent.

XVI. Impuberes ex Jure Ecclesiastico non possunt matrimonio jungi validè & secus faciendo nullum & irritum esset matrimonium; sed expectandum est donec puer annum decimumquartum, puella verò duodecimum compleverit, etsi nondum pubertas seu lanugo ex aspectu corporis appareat, ut docet Joannes Andreas ad cap. *Puberes*, de desponsat. impub. reprobans oppositam opinionem Glossæ ibidem. Sed non est necesse illam ætatem expectare in illis qui anteà pubescunt d. cap. *Puberes*. Atque in illis dicitur malitia ætatem supplere. Quia tamen ordinariè non solet pubertatis judicium fieri per corporis aspectum, Inst. quibus mod. tutel. fin. circa princ. ideò pubertas ut cunque judicanda est ex prædicto annorum numero, nisi ante illos annos constet quod malitia ætatem suppleverit, cap. *De illis* 1. & cap. *A nobis*, & c. *De illis* 2. de desponsi. impuber. Sed tamen valet matrimonium post annos pubertatis contractum, tametsi ob ætatis imbecillitatem Partes sint adhuc impotentes. Quod si contracto matrimonio in ea ætatis, quamvis legitimæ imbecillitate, dubitatur an inde, aut aliunde proveniat impotentia, illud experientiæ destinatum triennium non erit computandum nisi à tempore quo perfectam adepti fuerint pubertatem, quod contingit in fœmina anno completo decimo-quarto, & in viro anno decimo-octavo. Sanchez lib.7. disp.104. num. 18. Coninch. disput. 31. dub.7. num. 84. Angelus verb. *Matrim. imped* 16. num. 16. & alii. Sanè colligitur ex l. *Mela*, D. de alim. & cib. legat. perfectam fœminæ pubertatem advenire anno decimo-quarto. At verò l. *Arrogato*, D. de adoption. & Inst. eod. §. *Minorem*, præfigunt in viris anno decimo-octavo perfectam pubertatem, quâ demùm exactâ computari incipiet experientiæ trienniū quale etiam concederetur illis qui anno ipso ætatis trigesimo nuptias inirent. Illustria malitiæ supplentis ætatem exempla tria S. Hieronymus profert in epist. ad Vitalem. Primum Salomonis, qui anno suæ ætatis decimo Roboamum genuit. Scribitur quippe lib. 2. Reg. 11. Salomonem regnasse annos quadraginta; & 3. Reg. 14. Roboamum regnare cœpisse anno ætatis suæ quadragesimo primo. Itaque jam erat natus antequam pater ejus Salomon regnum auspicaretur. At lib. 1. Paralip. 29. Salomon dicitur initio regni sui adhuc puer & tenellus: sed ejus certa ætas non exprimitur in Scriptura. Secundum exemplum producit Regis Achab, qui natus annos undecim genuit Ezechiam ut liquet 4. Reg. 16. vers. 2. & cap. 18. vers. 2. Tertium refert pueri qui decem natus annos nutricem cum qua consuetudinem habebat, reddidit prægnantem. Istius exempli falsò allegatur author S. Gregorius in dialogorum libris, in quibus tamen nihil tale visitur; sed verus author ipse est S. Hieronymus. Denique Albertus Magnus relatus ab Angelo verb. *Matrimonium* 3. imped. 16. §. 5. & 6. testatur visam à se puellam quæ anno ætatis nono concepit, & decimo peperit.

XVII. Herma

XVII. Hermaphroditus in quo unus sexus alteri prævalet, potest matrimonium inire secundùm sexum in se prævalentem, non secundùm alterum. Sed si æqualiter compos sit utriusque sexus, potest quem maluerit sexum eligere, & secundùm ipsum nuptias inire. Navarra, Henriquez, Sanchez, Coninch, Filliucius. Judicium verò circa sexum prævalentem fieri convenit per inspectionem & relationem Medicorum, Chirurgorum & Matronarum. Ubi tamen res adhuc esset ambigua, standum foret ipsius hermaphroditi assertioni. Sanchez, & Bonacina. Hermaphroditus postquam semel sibi sexum ad matrimonium elegit, non potest citra peccatum post conjugis mortem mutare pristinam electionem ad novum in altero sexu contrahendum matrimonium, tametsi æqualiter sit utriusque compos, ob summam rei indecentiam. Si tamen secundùm novam, & à priore diversam electionem contraxerat, esse nihilominus validum illud matrimonium; quia naturalis potentia non fuit per primam electionem ablata, neque per juramentum ab eo coram Prælato præstitum de nunquam varianda sexus electione. Ugolinus, Sanchez, Filliucius, Bonacina.

XVIII. Hermaphroditi connubio Parochus non priùs suam debet exhibere præsentiam, quàm per Judicem Ecclesiasticum fuerit cognitum de sexus prævalentia, aut Judex Ecclesiasticus declarationem exegerit, simulque juramentum nunquam deinceps utendi altero sexu ad matrimonium. Cùm enim pertineant hæc ad forum externum, Parochus temerè se his ingereret ante Judicis sententiam nisi fortè talis esset hermaphroditus, quem certum esset omnino uno duntaxat sexu valere.

XIX. Haud facilè credendum est mulieri de viri sui impotentia, sed ad ipsius querelam seorsum primùm singuli conjuges interrogandi sunt, & præmisso juramento, eorum responsiones in scripta redigendæ. Deinde seorsim vocandi singulorum conjugum propinqui; quæ forma vocatur à Canonibus sic fieri præcipientibus, Septima manus propinquorum; ut si quid hac de re sciverint, hæc deponant. Si hæc ad rei cognitionem non sufficiunt, denuò interrogantur conjuges, si persistant, si variant; si quid ad primas responsiones addi velint. His succedit decretum inspectionis sexuum, fœminæ quidem per obstetrices jurejurando adactas, viri autem per Medicos & Chirurgos similiter juratos. Si ne sic quidem constet virum esse prorsus impotentem, aut si quâ tenetur impotentiâ, non constet esse perpetuam, Jura decernunt experiendi & explorandi gratiâ trium annorum cohabitationem, ut superiùs docui, aut si alia forma in locis particularibus recepta, sufficiensque ad con[s]tandum cum æquitate & prudentia, nam subsit perpetuum quod solùm dirimere potest, impedimentum, qualis utique censeri non potest explotatus unius, aut alterius diei concubitus. Postremò post temporis legitimi experimentum Pars utraque rursus interrogatur; proceditur ad novam utriusque seorsum partis inspectionem iisdem sub formis quas paulò antè retuli; succeditque definitivum judicium, prout ex supradictis constiterit, vel perpetuæ cohabitationis, vel ab invicem separationis. Sed ubi constaret de fœminæ coarctatione, vel de viri perpetua impotentia per primam, neque ullatenus contestatem partium per deputatas congruas personas inspectionem & relationem, putà quod vir sit eunuchus, aut quid hujusmodi, ex tunc sine alio experiundi decreto, aut processus ulterioris continuatione, decernenda est & injungenda separatio.

XX. In causa impotentiæ, si nullatenus probari potest fœminæ conquerentis intentio, & vir se neget impotentem, partesque ad copulam requisitas habeat integras

integras & illæsas, quod per Chirurgos, & Medicos deputatos & juratos ita refe-ratur, viro potiùs quàm mulieri credendum est post præstitum juramentum; quia vir caput mulieris est, ut decidit cap. 1. de frig. & malef. hoc uno excepto, si mulier se virginem esse probet ex aspectu corporis & matronarum attestatione; hæc enim probatio potior est quàm mariti contraria assertio cum juramento, ut expressè dicidítur cap. *Proposuisti*, de probation. Sed si fœmina vel per præcedens matrimonium, aut alia ratione desiit esse virgo, ipse verò vir cum juramento se neget impotentem, neque alia probatio suppetat, standum est viri asseverationi in externo & contentioso foro, d. cap. 1. & adigi potest mulier etiam per censuras Ecclesiásticas ad cohabitandum, cap. *Inquisitioni*. de sent. excomm. quamvis justa & vera sit mulieris probare non valentis expostulatio, quo casu, ut ibidem declaratur, re in foro interiori benè exploratâ, si sit certum impedimentum, debet potiùs excommunicationem exteriorem & quidvis aliud pati; quàm consentire in opus matrimonii. Dicunt verò Richardus in 4. dist. 34. artic. 2. quæst. 1. & Turrecremata, aliique, se non videre quomodo in prædictis circumstantiis possit viri præfractè mentientis vera impotentia probari. Verùm ut ait Concilium Tridentinum sess. 24. de reform matrim. Ecclesia de occultis non judicat.

CAPUT XXVI.

Reliqua duo Impedimenta discutiuntur, clandestinæ conventionis, & raptus.

I. Si absque proprii Parochi, aut alterius Sacerdotis de licentia Parochi, vel ipsius Ordinarii præsentia, simulque duorum testium contrahuntur nupriæ, ipsæ irritæ erunt ex jure novo Concilii Tridentin. sess. 24. cap. 1. de reform. matrim. antea namque valida erant clandestina matrimonia. Quæ innovatio in Sacramento, cujus essentialia à Christo Domino instituta non possunt regulariter ab Ecclesia immutari, fundatur in ratione speciali hujus Sacramenti: quod cùm secundùm suam peculiarem substantiam fundetur in civili & legitima ambarum Partium conventione, potuit Concilium œcumenicum extendendo vel restringendo conditiones ad legitimum contractum requisitas id efficere per accidens, & non per se; & indirectè, non autem directè, ut contractus matrimonialis qui antea fuerat validus, jam non sit validus, novas, sed tamen rationabiles ei præscribendo conditiones, unde sequatur, ut duorum contractus qui antea fuerat sufficiens materia Sacramenti susceptiva, sit deinceps illegitimus, atque adeò cesset esse Sacramentum, quod legitimum contractum viri & mulieris prærequirit: quemadmodum panem & vinum, quæ fuerant apta ad conficiendum ex eis Eucharistiæ Sacramentum materia, taliter potest aliquis immutare & alterare, ut jam desinant esse materia ad Sacramentum Eucharistiæ conficiendum apta.

II. Grandis est disputatio theologica, utrum possint Principes ac Respublicæ seculares impedimẽta nova inducere matrimonium etiam sub ratione Sacramenti

cramenti dirimentia. Non enim controvertitur, an possint ex justa & rationabili causa conditiones præscribere quæ Sacramenti formam non impediant, sed quarum nihilominus infractio pœnis civilibus coërceatur: adeò ut contractus talibus conditionibus destitutus, sine præjudicio Sacramenti pro nullo civiliter ac invalido habendus sit, quatenus ex ipso permittitur civilis actio, neque civiles nascantur obligationes, neque ulla civilia jura prætendi possint; quin potiùs graves pœnæ in eos qui ita contraxere decernantur. Thomas quidem Sanchez. lib. 7. de impedim. matrim. disput. 4. postquam allegavit innumeram penè Theologorum & Canonistarum multitudinem prorsus negantium hanc potestatem Potestatibus supremis temporalibus competere, quæ usque ad Sacramenti nullitatem possit pertingere; unicum fuisse asserit Catholicum Doctorem qui affirmativam oppositam opinionem propugnaverit, Petrum de Soto lect. 4. de matrimonio, ad fin. Unus tamen aut alter Theologus Gallicanus eandem tuetur affirmativam, Joan. Baptista Gonetus Dominicanus, duo loca producens S. Thomæ, scilicet in 4. dist. 34. quæst unica, art. 1. ad 4 & rursum contra Gentes lib. 4. cap. 78. Sed ibi S. Thomas nihil affirmat contra vim Sacramenti, & quidquid ibi dicit, facilè reducitur ad pœnas civiles contra eos qui ordinationibus civilibus circa matrimonia non obtemperant. Sed ex parte ipsorum Canonum possunt magis urgentia argumenta depromi, scilicet ex cap. *Super eo*, de cognat. spir. qui Canon manifestè asserit, personas quæ secundùm communes Ecclesiæ Canones essent habiles ad matrimonium mutuo contrahendum, posse esse ab hoc idem inhabiles ex recepta in oppositum consuetudine loci particularis. Allegatur pro utraque parte ex Concilio Triburiensi cap. 1. de sponsalib. quod tamen neutri partium suffragatur. Ibi vir Francus fœminam Saxonicam duxit uxorem, deinde novis amoribus irretitus repudiat Saxonicam, & aliam ducit uxorem, hoc prætexens, fuisse illud prius matrimonium celebratum secundùm Saxonum, non verò Francorum leges. Concilium verò prætextum istum parvipendens, Francum redire jubet ad priorem uxorem, & secundam abdicare. Nihil verò ibi insinuatur, an illæ Franciæ leges pertinerent ad matrimonii validitatem quoad substantiam, an verò quoad quasdam præscriptas observantias & circumstantias à quibus tamen non dependeret matrimonii essentia & validitas: sicut ipsa Ecclesia multa præcipit circa matrimonium, quorum tamen defectu non definit validum esse. Præterea multò verisimilius est, fuisse illud matrimonium in Saxonum regione celebratum; tum quia ritu Saxonico, & non Francico, tum quia illo secluso Franci Saxonibus assidua bella intulerunt, & numerosissimi exercitus ex Francia in Saxoniam commigrabant, unde & victorias insignes reportarunt. At verò Francorum consuetudines non vigebant in Saxonia, neque illis Franci ligabantur peregrè agentes.

III. Asserunt quidam Theologi hanc Principibus sæcularibus potestatem competiisse, ablatam verò eis fuisse ab ipsa Ecclesia, quæ sibi uni jus istud reservavit cùm antea illo potiri jure potuissent iidem Principes atque Respublicæ seculares quandonam verò hanc eis Ecclesia potestatem abstulerit, non indicant, hoc solùm ostendunt, aliquas veterum Romanorum circa matrimonia leges fuisse posterioribus Canonibus antiquatas. Sed nihil inde infertur de illa juris Principum suppressione; nam id omni juri humano commune est, ut posteriores leges anterioribus absque illa speciali & singulari reservatione derogent, ut constat ex l. fin D. de constitut. Princ. Canones etiam recentiores Canones infrigant priores, &

Cùm tam Canones Ecclesiæ (exceptis Fidei Decretis,aliisque quibusdam quæ ad Jus Divinum reducuntur) quàm leges Principum sint humani juris, & mutationibus obnoxii, inde fit ut ipsamet contraria consuetudo peræque Canones Ecclesiæ ac Principum Constitutiones antiquet ac obliteret, si sit rationabilis & præscripta,cap.fin de consuetud Quàm multos Canones edidere cum Pontificibus generalia Concilia, quos contrario usu videmus toto orbe abrogatos;Alexander Papa III. in cap.*Cùm esses*, & in cap.*Relatum*, de testamentis, abrogat omnes à Jure Civili introductas testamentorum & codicillorum solennitates, & sub anathematis interminatione prohibet rescindi ulla testamenta quæ fuerint coram Parocho & duobus testibus condita; & notabiliter adjungit: nullam in contrarium consuetudinem posse huic Constitutioni prævalere. Et tamen quemadmodum illa Pontificia Constitutio legibus civilibus derogavit, videmus nunc toto orbe Christiano consuetudinem, quam idem Canon inhibebat, sibi prævalere, ita demùm etiam in ditionibus Ecclesiæ temporalibus prævaluisse,ut abolito ipso Canone revixerint legum civilium circa testamenta solennitates, quas idem Canon aboleverat. Illa ergo pristini secularium Principum juris, quam quidam dicunt, facta revocatio, cùm sit Juris positivi Ecclesiastici,potest quemadmodum aliæ innumeræ universalis Ecclesiæ Constitutiones, contraria proculdubio consuetudine obsolescere, & Principes,quorum ditiones hujusmodi consuetudo pervaserit, pristinam potestatem jurepost liminii resumere.

IV. Cæterùm non facilè admiserim,quod attinet ad rem facti, hujusmodi consuetudinem,quâ nova matrimoniorum impedimenta ultra numerum à Sacro Tridentino Concilio præfixum fuerint introducta, alicubi tandem plenè & ex integro prævaluisse. Illud enim unum, circa quod maximè insistunt Franciæ plerique Proceres, quod respicit matrimonia filiorumfamilias sine parentum consensu celebrata, in Primis quidem consentiunt omnes esse illicita, & divinis humanisque legibus prohibita,& pœnis dignos esse filios qui contrahunt;& Sacerdotes qui eis assistunt.Consentiunt pariter omnes fuisse hujusmodi matrimonia Regum Christianissimorum Constitutionibus ita prohibita, ut si fiant, declarentur ab iisdem nulla & invalidè contracta. Effluxere anni ferè centum, ex quo similes prodierunt Regum Constitutiones: primus enim hoc edixit Henricus III.in Comitiis Regni Blesensibus, art.40. Verumtamen cum Antistitibus consentiunt unanimes Proceres & sapientiores Regni Magistratus, tam Edictum Blesense, quàm cætera quæ ab insequentibus Regibus promanarunt,nullatenus attingere vim Sacramenti,neque prorsus in re usque adeò divina violari Sacri Tridentini Concilii sapientissimum & sanctissimum Decretum, sed totam illam nullitatis & invaliditatis declarationem concludi intra fines pœnarum merè civilium, ut scilicet quoad actus civiles, & quoad emolumenta civilia his omninò privati existant hujusmodi filiifamilias, neque ad actiones admittantur civilis fori, quæ ex vi contractus & conventionum connubialium nasci possent,& cum filiis qui ex illo nascentur conjugio perinde agatur apud Tribunalia, ac si illegitimi forent, tam quoad honores, quàm quoad successiones. Attamen non raro contingit ut istæ quoque civiles pœnæ à supremis quoque Regni Curiis ex æquo & bono remittantur, aut spontaneè dissimulentur,ne familiæ & personæ alioqui honorabiles & Reipublicæ quandoque utiles æterno inurantur opprobrio, & cum paupertate externa confligentur.Rarissimè verò contingit,ut inde nati liberi ad illegitimorum sortem reducantur. Solaque pœna, circa quam nunquam vidimus dispensari, versatur circa pri-

vationem

vationem paternæ hæreditatis, juxta Edictum Henrici II. nisi parentes ipsi mitiùs de hujusmodi filiis disponere dignati fuerint.

V. Itaque intolerabilis circa Sacramentum fingenda esset inordinatio, si ad Curiarum beneplacitum nunc rigidiùs ad Edicti amussim judicantium, nunc ex æquo & bono mitiùs pro illustrium familiarum præsidio, & puellarum honestè natarum præcavenda ignominia, Deus cujus est uniformis & perpetuò constans operatio, nullā sibi certam in Sacramento imprimendo præfigeret regulam, sed ad arbitrium & inconstantiam humanorum judiciorum suum suspenderet actum. & pro eorum etiam in paribus Juris circumstantiis varietate nunc Sacramenti sui sigillum imprimeret, nunc verò Sacramenti gratiam cohiberet secundùm humanorum judiciorum æquales, nec sibi constantes successus.

V I. Quum Rex Christianissimus Ludovicus XIII. suum publicari fecisset Edictum anni millesimi sexcentesimi vigesiminoni, mense Januario, eoque renovaret articulum præfatum 40. Edicti Blesensis, & Judices Ecclesiasticos juberet secundum ipsum in causis matrimonialibus judicare, art. 39. Clerus Gallicanus eo tempore sua Parisiis Comitia habens Regem suppliciter in his verbis admonuit: *Regi humillimè supplicatur, ut considerare non pigeat quantum sit momentum in hoc articulo qui eget expositione ad duarum difficultatum elucidationem. Prima est, ut non aliter intelligantur hæ voces Validè, aut invalidè contracti matrimonii, quam per relationem ad contractum civilem & nullatenus ad contractum spiritualem Sacramenti. Secundo, ut non adstringantur Ecclesiastici ad judicandum secundum hujus Edicti, simulque Blesensis articulos, sed juxta Sacros canones & Ecclesiastica decreta, quæ sunt unica regula & norma judicii Ecclesiasticorum, hi enim non possunt, aut debent jurisdictionem, quam à solo Deo collatam habent, circa res spirituales ab ipsis laicis mutuari quapropter necesse est ex isto articulo hæc verba resecare: Et obligabuntur Ecclesiastici judices in causis istiusmodi matrimoniorum judicare ad hujus articuli normam.* Ad hanc simplicem requisitionem Rex Christianissimus officium respondendi commisit Magno Regni Cancellario & selectioribus quibusdam Officialibus Sanctioris Consilii. Hi verbis istis ex scripto responderunt: *Commonitio Cleri, quod spectat ad priorem difficultatem sic resoluta fuit: Verba ista, Validè aut invalidè contracta matrimonia, non esse aliter explicanda quam per solam relationem ad contractum civilem per laicos Judices. Altera pariter difficultas justa & rationi congrua visa fuit.* Hæc ita decerpsi prout habentur in tertio tomo Rerum & Decretorum Cleri Francici. Certè non potest majori & graviori authoritate firmari vera mens ac sensus istiusmodi Constitutionum Regni.

V I I. His attexendum duxi judicium eruditissimi Consiliarii in Senatu Parisiensi Loueti lit. M tit. 6. cujus hæc ipsa sunt verba; *Nullitas matrimonii proveniens ex defectu conditionum quas requirit articulus 40. Blesensis Constitutionis, nullatenus attingit ipsum Sacramentum, quod nihilominus in isto matrimonio existit: non agitur de Sacramento Matrimonii, aut ejus essentialibus ceremoniis, sed de validitate conventionum matrimonialium, de accessoriis matrimonii, de dotis validitate & communitate inter virum & uxorem: quæ conventiones non dependent ex theologicis decisionibus, sed ex edictis in parlamento verificatis.* Et paulò post *Aliud est de Sacramento matrimonii disputare, aliud de pactione dotis disserere distinctæ sunt potestates.* Hæc Louetus Scio equidem ejus Scholiasten Brodeum voluisse istam invaliditatem ad ipsum etiam Sacramentum protrahere. Atque hæc citra invidiam & injuriam dici potest Scriptorem illum quoties à Jurisprudentiæ finibus ad Theologicas dissertationes

S f 2 digreditur

digreditur, id facere tam imperitè & infeliciter, ut ei jure dici possit hoc ipsum quod Megabyso ineptè de picturis differenti respondit Apelles, Eum se deridendum exhibere noviriis ejus artis. Usqueadeò quæ dicit ignorat, ut ibidem asseveret à Concilio Tridentino definitum, matrimonia filiorum invitis parentibus inita & invalida esse, & carere Sacramento: quo nihil obtusius, nihil veritati evidentius oppositum dici potest, cùm ipsum quod allegat Concilium sess. 24. cap. 2 de reformat. matrim. sic expressissimè decernat: *Tametsi dubitandum non est, clandestina matrimonia libero consensu contrahentium facta rata & vera esse matrimonia, quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit: & proinde jure damnãdi sint illi, ut eos sancta Synodus anathemate dãnat qui ea vera & rata esse negant, quique falsò affirmant matrimonia à filiisfamilias sine consensu parentum contracta, irrita esse, & parentes ea rata vel irrita facere posse.* Quis post hæc tutò fidere, aut credere possit huic Commentatori tam manifesta mendacia comminiscenti; At pari fide pergit citans plerosque Theologos & Summistas à se nunquam lectos: & demùm concludit in hanc rem cunctos convenire Theologos, & docere tum prætecensita filiorum familias matrimonia, tum omnia clandestinè contracta, fuisse & esse irrita, & Sacramento prorsus destituta. Horum quos citat Authorum alii scripserunt ante Concilium Tridentinum, & certum est hos omnes asseverare unanimes, matrimonia clandestinè contracta esse quidem illicita, nec minus tamen esse vera Sacramenta. Cæteri Theologi & Summistæ qui post Concilium scripsere, unanimes affirmant matrimonia clandestinè, hoc est sine Parocho & testibus contracta, quamvis ante Concilium valida fuissent, si post Concilium inita fuerint, & irrita esse, & Sacramento destituta. Idemque constanter scribunt, matrimonia filiorum familias sine parentum consensu facta coram proprio Parocho & duobus testibus, esse quidem prohibita & illicita, sed nihilominus valida, & cum Sacramento conjuncta: errores itaque quos Scholiastes Lectoribus suis obtrudit, ex ejus inscitia prodeunt, quâ nescit discernere matrimonia clandestina sine Parocho & testibus, ab illis quæ coram Parocho & testibus, sed sine denunciationibus contracta sunt: nescit quoque distinguere clandestina matrimonia quæ Concilium Tridentinum præcessere, ab iis quæ Concilium subsequuta fuerint. Ignorat quoque discrimen inter prohibitum, illicitumque; & irritum, invalidumque. Concilium namque & Theologi universi affirmant suprà memorata filiorumfamilias matrimonia esse prohibita, illicita & punienda & nihilo seciùs ita esse valida, & Sacramento cohonestata, ut oppositum assetentibus intorqueant anathema.

VIII. Vetus quidem Jus Romanorum Civile irrita declarat filiorumfamilias matrimonia, in quibus paternus consensus non intervenerit, l. *In sponsalibus*, §. *In sponsalibus*, D. de sponsalibus, l. *Nuptia*, D. de ritu nupt. & l. *Nec filium*, C. de nupt. Instit. de nupt. in princ. & §. *Si adversùs*, antepenult. etiamsi filius sit miles l. *Filius familias* 35. D. de ritu nupt. Blesense Edictum Henrici III. art. 40. non tantùm patris, sed etiam matris consensum non exigeret, nisi in filia patre orbata, l. *In conjunctione*. 20. C. de nupt. Et quamvis filia emancipata exierit de patria potestate, nihilominus l. *Vidua*, 19. & l. *In conjunctione* 20. C. de nupt. consensum patris requirunt ad nuptias filiæ emancipatæ. At verò liberè iniri possunt matrimonia citra consensum collateralium & affinium, l. *In copulandis* 8. C. de nuptiis.

IX. In Franciæ Regno necessarius quoque est tutorum & curatorum consensus ad matrimonium, juxta dictum Blesensem articulum 40. qui requirit pariter

cum

cum tutoribus & curatoribus proximiorum cognatorum assensum; horum enim officium est ut advertant, ne tutores aut curatores proprium aut suorum commodum spectantes, matrimonium procurent suis pupillis aut minoribus noxia vel incommoda, Blesensi art.43. Licèt Jus Romanorum neque curatorum, neque collateralium consensum efflagitet, l. *Sciendum*, D.de ritu nupt. & l. *In copulandi*, C. de nup.

X. Nec verò necesse est ut expressus parentum consensus interveniat in liberorum suorum nuptiis; sufficit enim ad validitatem si admoniti non reprobaverint manifestè, horum enim silentium pro consensu reputabitur, l. *In sponsalibus* 7 §. *in sponsalibus*, D. de sponsal.& l. *Si ut proponis*, C.de nupt. quæ lex declarat prætereà non esse necessarium, ut patris consensus procedat; sufficere quippe ad valorem si ex postfacto approbet. Huic verò non obstat quod dicitur Institut de nupt. in princ. jussum parentum debere præcedere; id enim requiritur ad honestatem & officium, sed non ad actus validitatem, ut monet Despeisseus de contractibus p.1. de matrimoniis, sect.2. num.5.

XI. Eodem Blesensum Comitiorum articulo 40. invalidum decernitur matrimonium sine proclamationibus ac denunciationibus contractum nec sufficere primam denunciationem nisi ob urgentem aliquam & legitimam causam, & requirentibus parentibus & proximioribus fuerit circa reliquas duas, quæ Lateranensi & Tridentino Conciliis requiruntur, dispensatum. Quod verò prædictus articulus 40. requirit præter proprii Parochi assistentiam quatuor etiam vel quinque testes, id nullibi receptum fuit, utpotè superfluum; & statur in toto Regno Concilio Tridentino non ampliùs requirenti quàm duos testes præter Parochum.

XII. Communis Doctorum sententia est, ad matrimonii validitatem sufficere Parochi etiam inviti præsentiam, quà rem quæ geritur sufficienter agnoscat. Sanchez lib.3. disput. 39. Filliucius tract. 10. cap. 6. num. 225. & 226. Coninch. disput.27. dub.4. conclus.3. Bonacina quæst.2. puncto 8. num. 23. Prosper Fagnanus in cap. *Quod nobis*, num.48. & seqq. de clandest. desponsat. Qui iidem declarationem allegant Sacræ Congregationis Cardinalium, asserentem hoc idem; sed tamen Parochum ita debet interesse, ut appareat ipsum hac de causa fuisse vocatum, quamvis alio & falso prætextu vocatus fuerit rei gerendæ inscius, & invitus aut renitens assistat; secus tamen si casu & non vocatus conveniatur. His suffragatur lex *Coram Titio*, D.de verbor. signific. ubi jussus aliquid facere coram Titio, declaratur adimplevisse conditionem, si illo vidente & sciente, quamvis invito & repugnante, fecerit. Ratio quoque suffragatur, quia Parochi præsentia ad hoc necessaria est, ut defectus & confusio clandestinarum nuptiarum devitetur. Et aliunde cùm minister hujus Sacramenti non sit Parochus, sed ipsæ Partes in se contrahentes, harum dumtaxat, non verò illius consensus est necessarius, neque assistit nisi ut principalis & necessarius testis. In Gallia etiam hujusmodi matrimonium valet pariter quoad Sacramentum, sed si deduceretur ad forum contentiosum, damnaretur nullitatis quoad civilia, quia sic edicit art.40. Blesensis Constitutionis. Et prætereà quicunque hoc modo matrimonium inirent, graviter delinquerent propter Ecclesiæ contemptum, & omissionem denunciationem, & exempli pravitatem, nisi hoc fieret, quia injustè Ordinarius, vel Parochus matrimonio contrahendo obsisterent.

XIII. Sufficit ad habendum alicubi proprium Parochum, si quis eò loci divertit ad habitandum majore anni parte, quamvis non habens animum conti-

nuandi habitationem ejus loci ultra semestre. Id namque sufficit ad continuandum parochiale domicilium, & suscipienda cætera quævis Sacramenta præter Ordines. Et qui per annum sex mensibus habitat in aliqua Parochia, & alio semestri in altera, potest sub utroque Parocho matrimonium inire. Sicut enim acquiri potest duplex domicilium, ita & duplex habitationis Parochia, cap. 2. de sepult. in 6. Sanchez lib. 3. disput. 24. n. 2. & 11. Guttierrez cap. 64. n. 2. Bonacina quæst. 2. punct. 8. n. 2. & 8.

XIV. Alia ratio est de vagis hominibus; quilibet enim Parochi locorum per quæ illi transeunt, possunt ipsorum matrimoniis interesse quemadmodum & eis administrare Pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramenta, ut est communis Doctorum sententia. Sed quia vagi sunt plerumque improbi ingenii, & facilè contingit ut uxores alibi habeant, ideo vetat Concilium Trident. sess. 24 cap. 7. de reform. matrim. ne Parochi horum matrimoniis intersint, nisi priùs diligenter inquisiverint, & re ad Ordinarium delatâ, licentiam ab ipso habuerint.

XV. Si vir & fœmina sint diversarum Parochiarum aut Diœcesum, faciendæ quidem sunt in utraque Parochia aut Diœcesi proclamationes, & habenda licentia utriusque Ordinarii; sed indifferenter post matrimonium contrahi coram Parocho, sive viri, sive fœminæ, quamvis ferè semper eveniat ut contrahatur coram Parocho fœminæ, eo quòd viri ad fœminas accedant sæpius quàm fœminæ ad viros. Quilibet autem Ordinarius, aut Parochus æquali potestate pollet erga proprium diœcesanum & parochianum. Navarra consil. 1. de sponsal. num. 2. allegans responsum à Sacra Congregatione. Zerola in praxi, 1. p. verb. *Matrimonium*, quæst. 6.

XVI. Potest Parochus assistere matrimonio sui parochiani, etiam in aliena Parochia & Diœcesi aliena, sine licentia Parochi ejus loci, modò id faciat extra Parochialem Ecclesiam, ea ratione quâ potest ejus quoque audire confessionem absolvere ubique locorum, & quâ potest Prælatus in sibi subditum exercere quocumque loco gratiosam & voluntariam jurisdictionem. Quod autem hæc agenda non sint in Ecclesia subdita Parocho vel Ordinario loci, nisi habitâ ejus licentiâ, id quidem requiritur, ne ei fiat injuria vel insultus hoc attentando; sed non est necessarium ad Sacramenti validitatem.

XVII. Tametsi non licitè saltem potest validè proprius Parochus assistere matrimonio sui parochiani contra sui Ordinarii prohibitionem. Ea namque prohibitio non ei amovet jus & titulum Parochi: & multa facta tenent quæ fieri prohibentur. Hoc ita declaravit Sacra Cardinalium congregatio; atque ita docent Sanchez lib. 3. disput. 32. Bonacina quæst. 2. punct. 8. num. 21. aliique communiter. His ampliùs addit Fagnanus cap. *Literæ quas*, de matrimon. contract. contr. interd. Eccles. valere Matrimonium, etsi Parochus assistens fuisset non modò prohibitus, sed etiam suspensus ab Ordinario. Quamvis enim Parochus subalternetur Ordinario quoad jurisdictionem quam potest ei restringere vel adimere, per hoc tamen non desinit esse Parochus, ejusque assistentia ad Matrimonium non est jurisdictionis actio; nihil enim hic judicat, nihil jubet, nihil decernit, sed tantùm suam exhibet quasi testis præsentiam. Sic etiam licèt Concilium Tridentinum sess. 24. cap. 7. de reform. matrimon. prohibeat Parochis vagorum matrimoniis interesse, hæc tamen matrimonia ex eorum præsentia valida fiunt. Similiter contractæ contra interdictum Papæ nuptiæ non ideò minùs valent, ut docet Glossa, & cum ea Innocentius in cap.

Ad

Ad dissolvendum, de desponsat. impub. Et multa demùm facta tenent, quæ fieri prohibentur

* XVIII. Si contingat sponsum & sponsam ad diversas pertinere Parochias, consentiunt Doctores (seposita quæstione, An liceat) valere matrimonium, cui proprius astitit Parochus unius contrahentium, dummodo id fiat intra ipsius Parochiæ fines quæ subest illi assistenti Parocho, etiamsi nullatenus accedat assensus, vel præsentia Parochi alterius. Atque in hanc sententiam unanimes accedunt Theologi & Canonistæ, quos profert Thomas Sanchez de matrim. tom. 1. lib. 3. disput. 19. num. 4. & seqq. Quamvis enim quoad reliqua Sacramenta Parochus unius conjugum non sit utriusque Parochus, in matrimonio tamen (cùm sit individuum, nec nisi inter binos celebretur,) is qui habet jurisdictionem erga alteram partem, habet simul erga utramque; non enim una conjungi potest sine altera, argumento legis *Si communem*, D. quemadmod. servit. amit. & ibi Bartolus: *In individuis, inquit, retinet quis per socium quod per se retinere non posset.* Præterea re aliqua concessa, conceduntur simul omnia sine quibus jurisdictio explicari non potest, l. 2. D. de jurisd. omn. judic. Et ex eo quod causa alicui committitur, simul committitur super omnibus quæ ad eam causam pertinere noscuntur plenaria potestas. Longè autem diversa quæstio est, utrum quilibet Parochus possit extra suæ Parochiæ limites sibi subditum matrimonio conjungere cum alterius parochiano, cujus proprius Parochus minimè consentit: non enim hac in re Doctores peræquè consentiunt, quibusdam posse negantibus, aliis affirmantibus, etiam extra fines Parochiæ, apud Sanchez.]

XIX. Raptus est ultimum dirimens impedimentum quandiu rapta in raptoris potestate manet. Definit istud impedimentum ex quo rapta dimissa est, & pristinæ reddita libertati. Sic enim sancivit Concilium Tridenr. sess. 24. de reform. matrim cap. 6. *Decernit sancta Synodus, inter raptorem & raptam, quamdiu ipsa in raptoris potestate manserit, nullum posse consistere matrimonium. Quod si rapta à raptore separata, & in loco tuto & libero constituta, illum in virum habere consenserit, eam raptor in uxorem habeat; & nihilominus raptor ipse, ac omnes consilium, auxilium & favorem illi præbentes sint ipso jure excommunicati, ac perpetuò infames, omniumque dignitatum incapaces: & si Clerici fuerint, de proprio gradu excidant. Teneatur præterea raptor mulierem raptam, sive eam uxorem duxerit, sive non duxerit, decenter arbitrio judicis dotare.*

XX. Generaliter loquendo raptus est violentia fœminæ ad explendam libidinem illata, licèt non abducatur. Verùm raptus, de quo intelligendum est hoc loco Concilium, est abductio personæ invitæ. Duo ergo ad raptum istum requiruntur, scilicet abductio & violentia: si enim puella suæ abductioni consentiat, non raptus erit, sed voluntaria fuga. Sanchez lib. 7. disput. 13. num. 9. Guttierrez cap. 86 num. 12. Bonacina quæst. 4. punct. 18. num. 5. ubi etiam contra Sanchez, Guttierrez & Reginaldum affirmant, locum esse huic impedimento & pœnis, sive raptus fiat solius libidinis explendæ causâ, sive etiam ad contrahendum matrimonium; & hoc fuisse ita declaratum à Congregatione Cardinalium. Similiter si puellæ stuprum per vim sine abductione fuerit illatum, nullus est huic pœnæ locus, juxta præfatos Authores.

XXI. Utrumque Jus, Canonicum & Civile, duas agnoscit species raptus, raptum scilicet in fœminam cui vis infertur, & raptum in parentes puellæ, si sint inviti progenitores, quamvis puella ipsa consentiat se abduci, cap. *De raptoribus*,

bus, 36. quæst. 1. & cap. *Cùm causam*, de raptorib. & l. *Raptores*, C. de Episc. & Cler. Sed raptus in solos parentes non subjicitur pœnis memorati Tridentini Decreti. Neque verisimilem credo quorundam opinionem, quod raptus in parentes puellæ consentientis producat dirimens impedimentum, quia ad hoc impedimentum instituendum motivum & causa fuit raptæ fœminæ libertas ad consentiendum aut dissentiendum matrimonio: propterea vult Ecclesia, ut mulier cujus personæ vis à raptore illata fuit, duci in uxorem non possit à raptore antequam ejus erepta potestati, libertatique suæ reddita fuerit: quæ causa cessat in ea quæ suæ abductioni lubens consensit, quantumvis restiterint parentes ejus. Dicit enim can. *Sufficiat*, 27. quæst. 2. *Sufficiat secundùm leges solus eorum consensus, de quorum conjunctionibus agitur.* Et Glossa in cap. *Cùm causam*, de raptorib. verb. *Dicatur admitti*, absolutè ait, non esse raptum ubi puella consentit. Hoc denique sciendum, ad hoc ut istæ in raptores decretæ à Tridentino pœnæ incurrantur, minimè requiri ut fœmina fuerit à raptore corrupta; sufficit enim vis illata fœminæ, & ejus resistentis abductio, neque aliud quidquam exprimitur à Concilio.

CAPUT XXVII.

Ad quem pertineat potestas dispensandi in Matrimoniorum impedimentis.

I. LICITÆ ac inculpabilis dispensationis duæ sunt causæ, necessitas, & notabilis utilitas, juxta cap. *Mutationes*, 1. quæst. 7. & cap. *Exposuisti* 33. de præbend. Utramque commemorat S. Bernardus lib. 3. de considerat. ad Eugen. Pap. cap. 10. his verbis: *Ubi necessitas urget, excusabilis dispensatio est: ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est. Utilitas, dico, communis, non propria. Nam cùm nihil horum est, non planè fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est.* Causæ legitimæ dispensandi circa gradus prohibitos, hæ sunt quæ colliguntur à Zerola 1. p. verb. *Dispensatio*, §. Primùm incompetentia dotis. Secundò extinctio magnæ litis. Tertiò angustia loci, quæ potest esse duplex: vel quia major pars habitantium ibi sunt consanguinei, vel affines postulanti, & extra illos non inveniret facilè parem suæ conditionis; aut si vellet extra locum nubere, non haberet dotem sufficientem. Has tres causas colligit quoque Navarra c. 22 num. 87. Quarta est sedatio & pacificatio discordiarum, sive præsentium, sive quæ futuræ prævidentur. Quinta quum dives ducere cupit in uxorem cognatam, vel affinem pauperem constituendo illi dotem. Navarra præfatas colligit causas consil. 3. de consang. & affin Ibidemque addit sextam, si bona fide & ex juris ignorantia jam fuit contractum matrimonium. Septimam, matrimonii malè contracti diuturnitatem. Octavam, scandalum grave præcavendum, aut peccatum. Nonam, evitationem mortis aut periculi ejus. Decimam, indotatæ puellæ miseriam, quæ vel spectat ad pudicitiæ periculum, vel ad rerum victui necessariarum indigentiam.

II. Prohibet

II. Prohibet Concilium Tridentinum non solùm dispensati sine rationabili causa circa matrimoniorum impedimenta, sed etiam quidquam pro dispensatione exigi: dispensari etiam vetat in secundo gradu, nisi inter magnos Principes, sess. 24. cap. 4. de reform. matrim. *In contrahendis* (inquit) *matrimoniis vel nulla omninò detur dispensatio, vel rarò, idque ex causa, & gratis concedatur. In secundo gradu nunquam dispensetur nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam.*

III. Circa præfata Matrimoniorum impedimenta solus Papa regulariter dispensare potest, cùm sint vel à Generalibus Conciliis, vel à Summis Pontificibus instituta, contra quæ nihil possunt Episcopi, cùm sit horum authoritas inferior, & prædi is subdita, can. *Inferior*, distinct. 21. & Clement *Ne Romani*, de election. Circa illa verò impedimenta quæ sunt à jure naturæ introducta, ut in Matrimoniis ascendentium & descendentium in linea directa, neque Papa, neque Concilium dispensare ullatenus valent. Quandoque tamen accidit ut dispensare Episcopi possint in impedimentis à Jure Canonico & suprema Ecclesiæ potestate sancitis. Quando enim Matrimonium cum aliquo impedimento canonico, etiã dirimente, bonâ fide ex juris aut facti ignorantia contractum fuit in facie Ecclesiæ, si sit occultum impedimentum, neque adiri possit prima Sedes ob conjugum paupertatem, rusticitatem, aut locorum distantiam, aliásve similes causas neque possunt citra scandalum conjuges separari, aut etiam urget periculum offensæ Dei, his casibus potest Ordinarius dispensare quoad forum conscientiæ. His consentit omnis Summistarum & Theologorum multitudo. Angelus verb. *Dispensatio*, num. 5. Sylvester verb. *Dispensatio*, §. 9. Armilla eodem verb. numero 19. Dominicus Soto in 4. Sent. distin. 37. quæst. unica, artic. 2. Navarra- cap. 22. numero 85. Bonacina quæst. 3. punct. 15. numero 4. Sanchez lib. 8. disp. 6. Zerola 1. part. verb. *Dispensatio*, §. *Ad quintum*, ubi quoque dicit, sibi in pari casu ab Urbe Roma responsum, istius dispensationis potestatem esse penes Ordinarium, concurrentibus simul sex circumstantiis sequentibus, 1. Ut jam fuerit contractum matrimonium. 2. Ut contractum fuerit ignoranter quoad impedimentum: 3. Ut sit consummatum. 4 Ut impedimentum sit occultum. 5. Ut partes sint adeò inopes ut non possint ire, aut mittere ad Papam vel Legatum. 6. Ut si fieret separatio, scandalum verisimiliter oriretur. Si verò aliqua absit ex præfatis circumstantiis, & personæ sint pauperes aut rudes ac rusticæ, officium erit Ordinarii prosequi hanc dispensationem in forma pauperum apud Sedem Apostolicam, ut planè gratis & sine compositione obtineatur.

IV. Prædicta Ordinariorum potestas viget quidem circa Matrimonia irrita, sed tamen de facto cum bona fide contracta. Circa verò Matrimonia contrahenda multò magis arctior est Ordinariorum potestas, & rarissimè contingit Episcopum posse in hac parte dispensare in impedimentis dirimentibus quamdiu res adhuc integra existit. Sanchez tamen casum proponit, in quo possit dispensare in impedimento irritante Episcopus, nondum contracto, sed tamen proximè contrahendo Matrimonio, lib. 2. disp. 40. num. 7. Nuptialibus conventionibus solenniter inter Partes in præsentia communium cognatorum, affinium & amicorum contractis, publicatis jam proclamationibus, expeditaque ab Ordinario permissione nuptiarum, Puella proximè nuptura præmittit in manibus Parochi Sacramentalem, ut fieri solet. Confessionem, ex qua innotescit Parocho dirimens aliquod impedimentum, exempli gratiâ contractæ affinitatis ex illicita copula

Tt occulta,

occulta. Sunt verò omnia ad nuptias vespere ejus diei consummandas disposita. Omnibus discussis, nulla patet via gravis & publici scandali, infamiæque, aut saltem gravissimarum inimicitiarum. In talibus angustiis præsumendum est, non esse animum Papæ ut hæc sibi in tanto discrimine reserventur, esset enim irrationabiliter invitus; sed recurrendum est ad Ordinarii secretam dispensationem futuram validam pro conscientiæ foro. Ibidem tamen addit Sanchez, posse fortassis hoc effugium adhiberi, ut suadeatur puellæ confitenti votum castitatis emittendum pro uno mense, ut ipsa sine vituperio prætexere possit se à Confessario monitam necessitatis sibi incumbentis petendæ dispensationis ex voto castitatis, sine ulla tamen præfiniti temporis mentione, quia votum ad tempus castitatis potest ab Ornario dispensari. Interea differtur matrimonium, & dum in Romana Curia res apertè geritur pro dispensatione voti castitatis, occultè procuranda est dispensatio veri alterius impedimenti pro interiori foro. Verumtamen si cautela ista menti non occurreret, aut si ob rerum, vel personarum circumstantias judicaretur difficilis, aut etiam impossibilis exequutionis, recurrendum est ad Ordinarii dispensationem, quæ in talibus angustiis justa erit & valida in conscientiæ foro. Ista, quam Sanchez primus produxit, opinio evasit subinde inter Doctores communis, ut ostendit Bonacina num.4.

V. Quod aliqui affirmant, posse Ordinarios in hoc Regno absolutè dispensare ad contrahendum matrimonium in quarto, aut etiam in tertio cognationis aut affinitatis gradu, utrum id ita consuetudine invaluerit ut jus faciat, certum & indubitatum asserere non ausim. Scio alicubi ab Ordinariis dispensatum: scio quoque id aliis Ordinariis improbari. Et re penitiùs examinata non admodum moveor illorum qui sic dispensaverunt authoritate, quia tam profusè, & sine causa dispensatum in his animadverto, ut non alia pateret ratio, quam quia ut ita indulgerent rogari fuerant: ob qualem facilitatem Papa ipse in iisdem gradibus dispensando non leviter peccaret, quia ut superiùs monui & probavi, non sunt petendæ, aut laxandæ contra Jus receptum dispensationes, nisi ubi suadet rationabilis & urgens ratio: talesque dispensatores, etiamsi summi Pontifices forent, non dispensatores fideles, sed dissipatores dici vult Sanctus Bernardus allegans illud apostolicum: *Hic jam quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur.*

* V I. Solent nonnulli Præsules Gallicani, qui scilicet dispensandi vim sibi attribuunt ad nuptias non modò contractas, sed futuras etiam & contrahendas, effusam (ut sibi videtur) Romani Pontificis, aut Legati insimulare in dispensando libertatem. Cur igitur iidem non prospiciunt longè profusiorem fore dispensandi licentiam, si in oppositum reclamantibus Conciliis œcumenicis, quæ hanc potestarem uni Summo Pontifici, Legatoque reservant, sibi ausint vindicare Gallicani ducenti circiter & quadraginta nimirum Episcopi cum suis Vicariis seorsim in suis Diœcesibus singuli pro suo arbitrio hujusmodi licentiam? Ingruet profectò tota Gallicana ditione admodum exuberantior & inordinatior inter tot, tamque diversa sibi, aliisque indulgentium Prælatorum capita in dispensandis matrimoniis licentia. Quin etiam si per universum Regnum ista invalesceret consuetudo (quod malum Deus avertat) contingeret demùm ut quilibet laïci, etiam subalternorum Tribunalium Judices per captionem & distractionem bonorum Episcopalium ipsosmet Episcopos cogerent pro suo peculiari, aut amicorum, aut Partium postulantium affectu ad sic dispensandum, sicut jamdudum compellunt invitos ad monitoria & excommunicationes decernendas; sicque simile quid illis

illis obveniret divinæ huic apud Isaiam comminationi, *Pro eo quod adjecit populus iste aquas Siloë, qui vadunt cum silentio, propter hoc ecce adducet Dominus super eos aquas fluminis fortes & multas.* Sic enim renuentes hac in parte Summo Universalis Ecclesiæ Pontifici subjici, compelluntur indignissimè laicorum Judicum infimorum decretis obtemperare, aut propriorum fructuum, ni pareant, interceptionem ac privationem pati. Denique ut alias innumeras sileam authoritates, lubet unicam proferre Gallicanorum duodecim Episcoporum in Concilio Turonensi sedentium, & sic decernentium anno 1583. tit. 9. de Matrimon. his verbis: *In quarto consanguinitatis & affinitatis, necnon cognationis spiritualis prohibitis gradibus Episcopis dispensare non licere declaramus.* Eadem pariter mens extitit Antistitum Concilii Tolosani, cui præsedit Tolosanus Archiepiscopus Cardinalis de Joyosa anno 1590. sic enim ab his decernitur sub tit. de Matrimonio: *Quos cognationis gradus impedit, nisi priùs visa Summi Pontificis dispensatione, matrimonii conjunctionem Parochi non recipiant.* Declaratur igitur nullam esse quamcunque hac in re dispensationem, si non à Pontifice dimanarit. Citent alii Barbosam Episcopis quibuscumque hanc potestatem eximentem, de offic. & potest. Episc. part. 2. alleg. 35. Sanè istæ ab Episcopis concessæ dispensationes pro contrahendis conjugiis, aut nullitatem, aut incertitudinem causant Sacramenti. At verò in re Sacramentaria unanimes docent Theologi, non esse licitum quidquam incerti adhibere, eo certo medio prætermisso, quod adhibere possit. Atque ita licentia ista vel nefariam inducit Sacramenti nullitatem, aut ad summum tutiore simul & probabiliore opinione rejecta, minùs probabilem, nec tutam in tanti momenti Sacramento consectatur opinionem.]

VII. Ex rationabili & justa causa possunt Ordinarii dispensare circa impedimenta non dirimentia, non solùm ad priùs contractum, sed etiam ad contrahendum matrimonium, exceptis votis simplicibus & absolutis perpetuæ castitatis & Religionis. S. Antoninus 3. part. tit. 1. cap. 16. §. 4. Paludanus in 4. distinct. 28. quæst. 2. Bonacina quæst. 3. punct. 15. numero 3. Navarra capur. 22. numero 85. addens hanc esse ubique receptam consuetudinem. Possunt etiam dispensare circa dirimentia impedimenta quæ innotescant non ante contrahendum, sed post contractum bona fide matrimonium, aliis accedentibus circumstautiis suprà artic. 3. recensitis. Præterea absolutè possunt Ordinarii dispensare circa impedimenta quæ priùs contracto matrimonio superveniunt, & debiti conjugalis petitionem & usum prohibent, qualis est superveniens inter conjuges, sive per Baptismum, sive per incestum affinitas. Abbas in cap. 1. de eo qui cogn. consang. uxor. suæ. Sylvester in verb. *Debitum*, quæst. 9 adjungrns hanc esse communem opinionem. Sotus in 4. distinct. 37. quæst. unica, art. 2. vers. *Debet autem.* Jacobus Graffius decis. aur. part. 1. lib. 2. cap. 80. num. 9. & 10. Sanchez lib. 2. disput. 40. num. 13. & seqq. Debet tamen simul injungere pro incestus gravitate pœnitentiam, & procurare solicitè ut amoveantur occasiones recidivarum.

VIII. Quicumque scienter in gradibus prohibitis matrimonium contraxerint vel consummaverint (quod idem obtinet & servandum est in aliis quoque dirimentibus impedimentis) jubet Concilium Tridentinum eos qui hoc præsumpserint, separari, atque omni spe obtinendæ dispensationis excludi: non enim est indulgenda dispensatio, cui bona fides aut probabilis ignorantia non suffragetur, sess. 24. cap. 5. de reform. matrim. Hoc ergo advertant Ordinarii, ne sub prætextu invalidarum propter subreptionem dispensationum à suprema Sede impetrata-

rum, approbent vel permittant nulla & invalida matrimonia. Si quis ergo in gradu prohibito; aut cum alio quovis dirimente impedimento sciens & volens irritum contraxit aut consummavit matrimonium ad hunc finem, ut secum faciliùs dispensetur, si non disertè explicaverit apud Papam istas circumstantias præmissi irriti matrimonii, aut consummatæ copulæ ad hunc dispensationis faciliùs obtinendæ finem, quæ intentio necessariò exprimenda est, erit subreptitia & invalida dispensatio, juxta c. *Super literis* 20. & c. *Dilectus* 26 de rescript. Covarruvias 2. parr. de sponsalib. cap. 6. §. 2. num. 14. Zerola loc. cit. §. *Quartò quod quando:* ubi admonet Ordinarios ut hoc advertant, & districtè prohibeant cohabitationem sponsorum antequam veniat ab Urbe dispensatio. Verumtamen sæpè accidit, ut qui contraxerunt cum dirimente impedimento, dum expectant dispensationem, consumment inter se postquam supplicationem præmiserunt (nam si ante supplicationem consummaverint, invalida sequetur dispensatio, ut jam dixi:) quæritur utrum in illo casu dispensatio valeat? Et valere respondetur; non enim censeri potest subreptitia quando preces veritate nituntur. Atqui supplicatio super qua dispensatum fuit, vera, & nullatenus subreptitia supponitur, cùm fuerit expedita ante illum defectum supervenientis consummationis, etiamsi consummatio illa contigerit nondum confectis literis dispensationis. Zerola dict. verb. *Dispensatio*, §. *Ad sextum*, versu *Secundò quia per solam*.

IX. Si matrimonium coram Parocho & testibus bona fide initum, comperiatur tandem invalidum ob dirimens aliquod priùs ignoratum impedimentum, necesse est post impetratam dispensationem, ut post impedimenti præexistentis cessationem, qualis esset defectus sufficientis consensus, ut partes mutuum inter sese consensum renovent: neque enim sufficeret consensus solius ejus qui novit impedimentum. Quod enim ab initio non valet, tractu temporis non convalescit, l. *Quod ab initio*, D. de regul. jur. Non est tamen necesse hunc in specie defectum Parti alteri quæ id ignorat, notificari, dummodo novus ab ipsa consensus simul eliciatur. Cajetanus in summa, verb. *Matrimonium*, & in opusculis tract. 12. q. 2. Navarra. cap. 22. num. 47. & 82. & cæteri communiter.

X. Quando à Sacra Pœnitentiaria conceditur Ordinario aut Confessario in Theologia aut Sacris Canonibus graduato ad hoc delegato facultas dispensandi cum aliquibus circa Matrimonii impedimenta, debet hic delegatus primùm inquirere diligenter, utrum res ita sit sicut exposita fuit Apostolicæ Sedi, an verò literæ in quibus res gesta exponitur, subreptitiæ sint. Sufficit tamen si inquirat penes ipsum pœnitentem, cui fides habenda est, nisi oppositum compertum sit. Debet verò delegatus injungere convenientem satisfactionem, si eam sacra Pœnitentiaria non taxaverit. Censetur verò occultum in hac materia impedimentum, si non laborat infamia publicâ, & si non fuit deductum ad contentiosum forum, aut si deductum quidem fuerit, sed non potuerit probari; ideoque lis dirempta, & Pars rea sine nota dimissa fuerit. Sanchez lib. 8. disp 34. num. 55. Bonacina quæst. 3. punct. 15. num. 7. Hæc enim dispensatio non in foro externo, sed in solo conscientiæ foro valebit, quod occultum est. Sciat denique Confessarius ad hoc delegatus, simulque pœnitens, matrimonium non sortiri effectum à die obtenti & expediti rescripti, sed à die quo sive Ordinarius, sive Confessarius approbatus & delegatus in virtute mandati Apostolici dispensaverit cum pœnitente, ut monet Covarruvias 2. part. cap. 6. §. 9. num. ult. & est communis doctrina. Porrò in rescriptis dispensationum matrimoniorum etiam in foro pœnitentiæ obtentis, solet clausula

clausula ista apponi: *Si ita est, cum eis dispensa, ut inter se, & servatâ Tridentini Canonis formâ publicè contrahant.* Quæ clausula vim habet, ut si Parochus aut testes illud noverant impedimentum quando primùm contractum fuit matrimonium, aut si istud non ita sit occultum, quin probari facilè, in judicio possit, & periculum sit ut detegatur impedimentum, in his rerum circumstantiis denuò renovetur matrimonium coram Parocho & testibus ad id vocatis. Extra verò has circumstantias poterit occultè, & sine Parocho, & remotis arbitris ac testibus secretò renovari mutuus inter Partes consensus, juxta usum generalem communi Doctorum calculo approbatum.

XI. Impedimentum dirimens quod exurgit ex consanguinitate in primo gradu non solùm lineæ rectæ ascendentium & descendentium, sed etiam lineæ transversalis & lateralis fratrum & sororum, procedit ex jure naturali, contra quod Ecclesia non potest dispensare. Secus est in gradibus affinitatis, in quibus jus naturale nullum inducit impedimentum, nisi fortè in lineæ rectæ primo gradu. Communior enim opinio, quam tuentur Sotus, Ledesma, Covarruvias, Valentia, Vasquez, Coninch, Filliucius, quos citat & sequitur Bonacina quæst. 3. punct. 12. num. 7. negat posse per Papam dispensari super affinitate ex justo matrimonio consurgente in linea recta, scilicet inter vitricum & privignam, inter novercam & privignum, inter socerum & nurum, inter socrum & generum: quamvis Sanchez lib. 7. disp 66. & lib 8. disp. 6. num. 12. attribuat in his quoque Summo Pontifici dispensandi potestatem. Cuncti tamen consentiunt posse ab Ecclesia dispensari in iisdem ipsis gradibus. non ex legitimo matrimonio, sed ex illicita copula exurgentibus, ut in nuptiis filiæ cum adultero matris suæ, aut filii cum concubina patris sui. Et certè si incestus sit occultus, conveniunt Doctores, non modò virum qui pendente suo matrimonio compressit matrem uxoris suæ socrum suam, & uxorem quæ similiter constante matrimonio adulterata est cum patre viri sui socero suo, teneri solvere debitum conjugi petenti, sed posse insuper ab Ordinario dispensari ut possint licitè petere. Affinitas enim perfecto jam matrimonio inter virum & uxorem superveniens reddit eum ex cujus flagitio nata est, inhabilem ad exigendum connubiale debitum; sed tamen petenti conjugi innocenti reddere tenetur. Sed tamen conjunx qui commisit incestum, potest dispensari ut licitè possit petere, cap. *Transmissæ*, & cap. *Tuæ fraternitatis*, & cap. *Jordana*, de eo qui cognov. consang. uxor. suæ. In primo verò gradu collateralium affinium potest Ecclesia, hoc est Papa, vel generale Concilium, dispensare ad matrimonium, quamvis illa affinitas non ex stupro, sed ex legitimo matrimonio exorta foret, ut scilicet vidua ex fratre fratri superstiti nubat: etsi talis dispensatio in Catharina Austriaca, per quam defuncto priore conjuge Arturo Angliæ Rege, nupsit ejus fratri Henrico, funestissimos sortita fuerit exitus.

XII. Quod verò attinet ad impedimenta non dirimentia locuples testis est Navarra cap. 22. num. 85. ea omnia fuisse diuturnâ olim consuetudine abolita, exceptis votis simplicibus perpetuæ castitatis, necnon Religionis, & sponsalibus præcedentibus cum altera vivente persona, & Ecclesiæ interdicto; quatenus ipse dum hæc scriberet non agenarius, vitam insumpserat docendo publicè Jus Canonicum in Gallia, Hispania & Italia, & frequentibus toto ex orbe Christiano consultationibus respondendo in Romana præsertim Curia, quæ de ejus doctrina lumen in arduis quæstionibus mutuari solebat. Sic verò loquitur: *Id videtur non tantùm consuetudine non esse receptũ sed etiã neque à Papa neque ab Episcopa-*

copo illo per dispensationem, quando cum nullo impedimento aliud dirimens non concurrit: nondum enim in tanta ætate vidi vel audivi fieri. Eadem affirmat Toletus lib 7. cap. 19. in fine. Sanchez lib. 7. disput. 17. Bonacina quæst. 3. puncto 15 num 3.

XIII. Non omnes extra matrimonium nati censentur illegitimi. Naturalis enim ex soluto & soluta genitus legitimatur per subsequens matrimonium, cap. 1. qui fil. sint legit. Instit. de nupt. §. fin. & in Authent. quomodo naturales efficiantur sui §. *Si quis igitur dotalia*, collat. 3. & C de natural liber, l. *Cùm quis* & Instit. de hæredit. quæ ab intest. defer. § *Quibus*, verb. *Necnon* Id verò jus non extenditur ad spurios natos durante patris aut matris matrimonio, licèt postmodùm dissoluto per mortem alterius conjugum matrimonio, pater & mater spurii matrimonium inter se inirent, cap. *Tanta*, qui fil. sint legit. At filii nati ex conjugio in facie Ecclesiæ bona fide contracto censendi sunt legitimi, quamvis posteà aliquod ejus conjugii dirimens impedimentum detegatur, cap. *Pervenit*, eod. tit. Si conjugatus vivente priori conjuge contrahit cum alia persona ignorante quod ille sit conjugatus, proles inde nascens erit legitima, cap. *Ex tenore*, eod. Præterea proles infidelium conjugum qui posteà convertuntur ad Fidem, legitima est, etiamsi parentes sint in gradu prohibito lege canonica, cap. fin. eod. Cognitio an quis sit legitimus, ad Ecclesiam defertur, cap. *Causam* 2. eod. tit.

CAPUT XXVIII.

De Divortiis.

I. DIVORTIUM est legitima conjugum separatio, quæ tribus modis intelligi potest. Primo quoad torum, seu copulam dumtaxat. Secundò quoad torum simul & habitationem. Tertiò quoad vinculum ipsum quod solvitur, ita ut desinat esse Matrimonium.

II. Dissolvitur quoad vinculum ratum conjugium, dummodo non sit consummatum, si alter conjugum discesserit, & professionem in Religione aliqua per Apostolicam Sedem confirmata emiserit: imò etiam per votum simplex quod in Societate JESU post triennium probationis emitti solet, adeò ut post tale emissum votum liceat alteri Parti in aliud convolare matrimonium. Etsi enim scriptum sit Matth. 19. *Quod Deus conjunxit homo non separet;* id tamen absolutè intelligendum est de matrimonio consummato, per quod duo fiunt una caro, ut ibidem innuitur: *Erunt duo in carne una.* Post ratum itaque matrimonium conceduntur conjugibus menses duo, intra quos alter conjugum alteri petenti potest debitum conjugale recusare, ut interea liber sit ad Religionis ingressum, cap. *Ex publico*, & cap. *Ex parte*, de convers. conjug.

III. Reliquæ autem divortiorum species vinculum nuptiale non dissolvunt, possuntque diversis ex causis fieri: quarum prima & præcipua est alterius conjugum adulterium, Matth. 19. *Quicumque uxorem dimiserit, nisi ob fornicationem.* Quandiu verò unus conjugum de consortis adulterio non est certus, licitum est Parti quæ sibi conscia est adulterii debitum exigere nuptiale, neque hoc jure excidit donec delictum alteri conjugi plenè innotuerit. Ista lege tenentur tam viri quàm uxores,

quia

quia utrobique ligat fidei conjugalis vinculum, adeò ut non teneatur uxor virum adulterum admittere, ut neque maritus uxorem adulteram. Sed si uterque conjugum fidem solvit, neuter ab altero divertendi jus habet, fitque mutua injuriarum compensatio, cap. *Significasti*, de divort. Neque refert (ait Coninch) uter eorum prior fidem fregerit, aut quod unus sæpiùs quàm alter deliquerit, aut unius, non autem alterius adulterium publicè innotuerit, cùm jus divortii non nisi innocenti competat. Ideoque statuit cap. *Ex literis*, eod. tit. quod si mulier marito requirente fuerit per Ecclesiæ sententiam ab ejus toto & cohabitatione separata, si postmodùm vir ipse fornicetur, cogendus erit dimissam uxorem resumere.

V I. Cessat ista divortii causa simul ac Pars innocens hanc offensam consorti condonaverit, ut si post ejus adulterium illam vel semel ad tori admiserit consortium. Hìc tamen requiritur libertas; quia si uxor, exempli causâ, metu vexationis maritum adulterum admittat, non censetur perinde hanc illi remittere injuriam, donec plena libertate illum admittere consenserit. Hìc obiter observa, virum qui vel semel uxorem, postquam adulterata est, cognoverit carnaliter, fieri hoc ipso irregularem eâ, quæ dicitur interpretativa, bigamiâ, cap. *Si cujus*, dist. 34.

V. Si vir uxorem adulteram non pœnitentem, sed in delicto perseverantem admittit, delicto participat, tum ratione scandali, tum defectu debitæ correctionis, cap. *Si vir sciens*, de adulter. Quòd verò ibidem dicitur, debere à viro uxorem pœnitentem recipi, intellige cum Glossâ ibi de convenientiæ, non de conscientiæ vel obligationis debito. Absolutè enim loquendo, si vir hanc injuriam sponte non condonet, aut nisi ipse pari quoque delicto peccaverit, liber in perpetuum à conjugali onere manet. Idemque juris habet fœmina innocens respectu mariti adulteri, adeo ut re juridicè probata, possit conjunx innocens non modò dimittere consortem invitum, sed prætereà Religionem ingredi, aut sacris se Ordinibus alligare, can. *Agathosa*, 27. quæst. 2. & cap. *Constitutus*, & cap. *Veniens*, de convers. conjug. Et refertur historiæ Lausiacæ cap. 28. Sanctum Paulum cognomine Simplicem, deseruisse deprehensam in adulterio uxorem, vitæque monasticæ se addixisse sub Magni Antonii disciplina. Verumtamen ad hoc requiritur & probatio delicti, & sententia Ecclesiæ. Sed ubi agitur de sola tori, aut etiam cohabitationis separatione, id fieri secundùm conscientiam privata authoritate potest: verùm ad alterius querelam compelletur Pars quæ se subduxit, vel probare delictum vel reverti ad communionem cohabitationis & tori per Judicis sententiam. Sotus in 4. dist. 36. quæst. unica, art. 2. cap. 3. Ledesma quæst. 62. art. 3. Navarra cap. 22. n. 23 Sanchez lib. 10. disp. 12. num. 31. Bonacina quæst. 4. punct. 5. n. 10. qui tamen admonent circa divortium, evitandum necessariò scandalum, quod contingit maximè si adulterium nemini aut paucis innotuerit, cap. *Dixi Dominus*, 32. qu. 1.

V I. Neque solus animus adulterandi, neque alii actus impudici præter copulam possunt esse causa sufficiens ad divortium, quia per solam sexuum commixtionem, non verò per alios actus caro dividitur conjugum, & violatur illud sacræ Scripturæ: *Erunt duo in carne una.* Sanchez, Coninch, aliique quos allegat & sequitur Bonacina quæst. 4. punct. 5. num. 3. & 4.

V I I. Non potest conjunx divortium facere, nisi certitudinem adulterii saltem moralem habeat, ne alteri fiat injuria. Sed requiritur tanta certitudo, quanta requireretur ad condemnandum in criminali foro. Cujusmodi est certitudo si conjunx proprium fateatur adulterium, aut si nuda cum nudo, aut sola cum solo accubantes in uno lecto deprehendantur, cap. *Literis*, de præsumption. Non tamen sufficiunt

sufficiunt verba aut literæ amatoriæ,neque munuscula , neque oscula , neque amplexus , nisi adsint aliæ urgentes circumstantiæ loci,temporis ac personarum. Bonacina num. 8.

VIII. Fit nonnumquam ut uterque conjunx adulteratus fuerit , sed horum unus ab hoc vitio pridem destiterit:quæritur an hic possit divertere ab altero non emendato?Respondent Doctores affirmativè ,tam in interno quàm in externo foro, dummodò post sui emendationem admonuerit conjugem , qui,quæve post admonitionem reinciderit in hoc peccatum , cap. *Significasti* , de divort. Enimverò si ambo conjuges post singulorum adulteria reconciliati essent,fieretque post reconciliationem ut eorum unus continentiam servaret,alterque in pristinum vitium relaberetur,conjux emendatus jus haberet repudii adversùs incorrigibilem consortem.Bonacina num. 15. Sed si post divortium propter adulterium contingat conjugem qui divortium petiverat,fornicari , compellendus erit ad rursus cohabitandum cum consorte repudiata,cap. *Ex litteris* , de divort.

IX. Altera justa divortii causa ex conjugis sævitia procedit , cap. *Literas* , de restitut. spoliat. Ad hanc reducitur furor , si sit ira vehemens ut alter conjugum cohabitando valde periclitetur. Tertia causa est,si alter conjugum alterum instigat ad peccandum , præmissaque admonitione non desistit. Si enim non tenetur conjunx alteri conjugi sibi periculum mortis corporalis intentanti,minùs tenebitur cohabitare intentanti sibi interitum animæ cap.*Quæsivit*,de divort.Docet Coninch.justam esse divortii causam,si alter conjunx sit magus ac veneficus. Cùm enim tales homines ductu dæmonum regantur,periclitatur animæ salus illis cohabitantis:quin etiam corporis vita,ut monet Bonacina.Quarta causa est lapsus alterius conjugum in hæresim vel apostasiam,cap. *De illa*,& cap. *Quantò* , de divort.

X.Non est justa & sufficiens divortii causa , si alter conjugum in lepram incidat,tot.tit. de conjug. leprosor. Et tenetur sanus conjugi leproso petenti reddere debitum,cap.*Quoniam*,eod.tit.Tametsi liberum sit sponsalia de futuro dissolvere propter supervenientem lepram,cap. fin. eod. Mira est Canonum de leprosis discrepantia,Alexandro III. jubente reddi debitum leproso conjugi ; Stephano autem II.disertè prohibente reddi,& separari jubente,responso 9. ex Carisiaca Villa, anno 754.regnante in Gallia Pipino, ad quem Stephanus confugerat. Huic Stephani Decreto conformatur triennio post celebrata Synodus Compendiensis can. 16.Plura de divortio , tum etiam de juribus pecuniariis sponsatum , nuptarum & viduarum,require inferiùs lib.cap. 27.

CAPUT XXIX.

Resolutiones circa oscula,aliosque similes actus,ex Sancto Thoma,& Sancto Antonino.

I. PERMULTUM refert ad animarum & conscientiarum directionem, tum elucidationem,discernere in quibusnam circumstantiis, sive mortaliter , sive venialiter peccetur , aut etiam non peccetur , circa oscula, tactus aliaque ejusmodi, quæ ut plurimùm esse possunt libidinis incitamenta. Et quia

quia circa hæc multiplices discrepantes ventilantur opiniones, consultius esse duco lumen mutuari à duobus eruditissimis, sapientissimis, & publicâ totius Ecclesiæ veneratione celebratissimis Doctoribus, sancto Thoma, & qui hunc ipsum allegat & sequitur ducem, sancto Antonino Archiepiscopo Florentino, cujus ipsamet verba sine ulla immutatione subjicio ex secunda parte Summæ majoris, tit. 5. cap. 1. §. 9.

III. In tantum (inquit) sunt peccata amplexus, oscula, tactus & stultiloquia, inquantum procedunt ex luxuria, secundùm Thomam. Pro cujus majori declaratione dicit Thomas 2.2. quæst. 154. art. 4. quod aliquid potest esse peccatum mortale dupliciter, uno modo secundùm speciem suam, & hoc modo oscula, amplexus, & tactus secundùm suam rationem non nominant peccatum mortale. Possunt enim hæc fieri absque libidine, vel propter consuetudinem patriæ, vel propter aliquam necessitatem, vel ob aliquam rationabilem causam. De more est enim in aliquibus locis, ut non solùm viri viros, sed etiam viri mulieres, præcipuè consanguineas suas, cùm de novo adveniunt vel visitant, amplexentur, & manus mutuò contingant, & osculentur, sicut Jacob Patriarcha osculatus est Rachelem adolescentulam amore casto ut consanguineam, Genes. 29. Necessitas quandoque compellit tangere totum corpus, & etiam secretiora naturæ, ut Medicus infirmam in tali parte. Causa alia rationabilis est cùm datur osculum pacis in Ecclesia, esto quod non fiat à viris erga mulieres: talia non sunt peccata de se, quamvis possit supervenire & tentatio, & mala intentio; sed hoc erit per accidens. Alio modo dicitur aliquid esse peccatum mortale ex causa sua, sicut ille qui dat eleemosynam ut inducat aliquem in hæresim, mortaliter peccat propter intentionem corruptam. Dictum autem est suprà, quod non solùm consensus in actum, sed etiam consensus in delectationem peccati mortalis est peccatum mortale. Et ideo cum oscula, amplexus & tactus sunt propter hujusmodi delectationem extra matrimonium habendam, sunt mortalia, quia sic sunt libidinosa. Et qui permittit hæc sibi fieri ab eo quem existimat moveri amore libidinoso, mortaliter peccat, quia facientem & consentientem par pœna constringit, ut dicitur 11. quæst. 1. can. *Notum*, cum Glossa. Sed qui permittit hæc sibi fieri, credens talem moveri ex dilectione fraterna, seu honesta amicitia, seu quadam humanitate, seu more patriæ, non peccat, quamvis faciens hoc ex libidine moveretur, & per consequens mortaliter peccaret. Hactenus S. Antoninus.

III. His adjunge Cajetanum opusc. de delectatione morosa tom. 1 docentem quod oscula, tactus, amplexus quæ fiunt ob carnalem delectationem, sunt peccata mortalia, quamvis homo non intendat copulam, neque pollutionem, neque sit harum periculum ullum. Quibus accedit Alexandri Papæ VII. Bulla 18. Martii, anno 1666. per quam damnatur ista propositio: Est probabilis opinio quæ dicit esse tantùm veniale osculum habitum ob delectationem carnalem & sensibilem quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris & pollutionis.

IV. Oscula tamen & amplexus, secluso periculo pollutionis, non prohibentur inter sponsos; sed ubi inest periculum probabile pollutionis, prohibentur ut mortalia etiam inter conjuges. Toletus lib. 5. cap. 14. num. 2. alíque communiter Doctores.

V. Pollutio voluntaria, aut voluntaria in eam delectatio adeò prohibentur

tur divinâ lege, ut nulla existat causa quæ possit hæc reddere licita, nequidem causa sanitatis, aut vitandæ mortis, 1. Cor. 6. *Molles regnum Dei non possidebunt.* Sed justa potest esse causa & licita, non quidem procurandi, sed tamen permittendi pollutionem, etiam prævisam, dummodo omnis cohibeatur ad ejus delectationem consensus. Sic Medicus non peccat dum studet in sua arte, aut dum eam exercet non tenetur desistere ob inde emergentem in se pollutionem, neque Chirurgus: sed tamen tenetur cohibere consensum ad fœdam delectationem. Idemque judicandum de Confessario, aliisque ob bonum & laudabilem finem vacantibus circa res utiles & licitas, etiamsi per accidens & præter intentionem exurgant impuri motus & pollutiones in carne. Harum evitandarum gratiâ non tenetur quis equo descendere quo peregrè proficiscitur, potestque eas in se pati, dum consensum evitet pravæ delectationis. Navarra cap. 16. num. 6. Declarat verò sacra Tridentina Synodus hujuscemodi impuritates, quamvis ab originali peccato ortum ducant & ad peccata solicitent, nullatenus nocere non consentientibus: & contrà sentientibus dicit anathema sess. 5. in Decreto de peccato originali.

LIBER QUARTUS,

De Iudiciis Ecclesiasticis.

CAPUT PRIMUM.

Quotuplex sit Ecclesiæ Jurisdictio?

I. OMNIBUS Fidelibus indubitatum est, fuisse sacrum Episcoporum ordinem immediatè ab Jesu Christo institutum in personis Apostolorum, quibus dixit, Joan. 20. *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* Atque inter Fidei Catholicæ Canones refertur can. 6. sess. 23. Tridentini Concilii, his verbis: *Si quis dixerit in Ecclesia Catholica non esse hierarchiam divina institutione ordinatam, quæ constat ex Episcopis, Presbyteris, & Ministris, anathema sit.* Porrò Deus non alio fine Episcopos in sua Ecclesia instituit & præfecit, quàm ut eandem regant. Idque testificatur Apostolus Paulus sic admonens apud Acta Apost. cap. 20 *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Ex quibus necessariò sequitur, eundem Spiritum Sanctum, qui Episcopos instituit ad hoc munus & officium, ut regant Ecclesiam Dei, eosdem instruxisse omni potestate & jurisdictione necessaria ad Ecclesiam Dei regendam, & continendos Fideles quoscunque, præsertim Clericos, sub moderamine Sanctorum morum & Ecclesiasticæ disciplinæ. Quisquis enim finem efficaciter intendit, necesse est ut media provideat ad hunc finem conducentia.

II. Quæ cùm ita sint, istud quoque sequitur, quoslibet Fideles, cùm sint Ecclesiæ subditi, ac incorporati Ecclesiæ per Baptismum, sive Clerici, sive laïci cujuscumque conditionis ac status, si æternam consequi salutem velint, teneri subesse & obtemperare Episcopis, ab iisdemque dependere in rebus omnibus spectantibus ad regimen ipsis à Christo demandatum: ut sunt omnia quæcumque spectant ad Ordinem, ministerium, disciplinam Ecclesiæ, & ad singulorum æternam

 salutem,

salutem, quæ finis est ac scopus ad quem Episcopis divinitus collata potestas dirigitur. Idque expressè præcipitur à Domino, cùm Jubeat Apostolus Hebr. 13. *Obedite Præpositis vestris, & subjacete eis: ipsi enim pervigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri.*

III. Lex itaque ista divina & indispensabilis est, comprehendens sub ista subjectionis & obeditionis regula erga Episcopos ac Prælatos Ecclesiæ quoscumque seculi Proceres & Optimates, nemine excepto Christiano. Isti ergo prorsus omnes, si Prælatorum Ecclesiæ dignitati juribusque ipsis à summo Deo concessis obsistunt; damnationem sibi certam acquirunt; illum quippè offendunt qui suæ Ecclesiæ Rectoribus protestatur, Lucæ 10. *Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit: qui autem me spernit, spernit eum qui me misit.* Et ad Samuelem 1. Reg. 8. *Non te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos.* Hisce divinis institutis consentanea prædicans summus ille Gregorius Nazianzenus, sic alloquitur præsentem Præfectum provinciæ in orat. 17. quam habuit ad cives timore perculsos, & Præfectum excandescentem: *An me liberè loquentem æquo animo feretis? Nam vos quoque Imperio meo ac Throno lex Christi subjicit. Imperium enim nos quoque gerimus. Addo etiam præstantius ac perfectius. Nisi verò æquum sit spiritum carni fasces submittere, & cœlestia terrenis cadere. Sed non dubito quin hanc meam dicendi libertatem in optimam partem accepturus sis, utpote sacri gregis mei ovis sacra, magnique Pastoris alumna.*

IV. Sanctus Rex Josaphat divino Spiritu ductus duo distinguit Tribunalium genera, quorum singula officiis suis & causarum propriarum ac judiciorum singularitate distinguuntur. Horum primum est Ecclesiasticum & sacrum, quod circa res omnes Ecclesiasticas ac religiosas versatur: alterum seculare, de rebus cognoscens & decernens merè temporalibus. Quæ ambo Tribunalia suis limitibus & finibus coërcentur. Sic ergo loquitur Rex Josaphat. lib. 2. Paralip. cap. 19. *Azarias Sacerdos & Pontifex vester, in his quæ ad Deum pertinent præsidebit. Porrò Zabadias filius Ismaël, qui est Dux in domo Juda, super ea opera erit quæ ad Regis officium pertinent* Ex his duabus sic inter se distinctis jurisdictionibus nemini dubium esse potest, quin sacra & Ecclesiastica jurisdictio alteri dignitate præcellat, quantò divina humanis, sacra profanis, cœlestia terrenis, æterna temporalibus, animi immortales corporibus supereminent.

V. Cùm sit facillimum pleraque in hujus rei confirmationem congerere, non libet tamen extra Galliam nostram digredi. Quinimò silendo innumera Conciliorum Gallicanorum & Sanctorum Patrum testimonia, proferre solùm libet unius inter Franciæ Reges longè omnium maximi Caroli cognomento Magni. Hic ergo Capitulorum lib. 6. cap. 301. refert atque impensè laudat factum dictumque Constantini Augusti, qui nomen quoque Magni meruit. Cùm enim Nicæam ad Synodum Episcopi undequaque convenissent, & ob mutua jurgia, præsertim ob recèns natam hæresim Arianam, quam non pauci Episcopi tuebantur, multi supplices libelli accusationum & querelarum adversùs adversarios Episcopos fuissent Constantino porrecti, ille indicta die præsentibus Episcopis libellos omnes in ignem præparatum conjecit, præmisso jurejurando se nullum eorum legisse, & nescire se quid in singulis contineretur. Quo facto sic est Episcopos alloquutus: *Deus constituit vos Sacerdotes, & potestatem dedit vobis de nobis quoque judicandi. Et ideo nos à vobis rectè judicamur, vos autẽ non potestis ab hominibus judicari. Propter quod Dei solius inter vos expectate judicium, & vestra jurgia quæcũque sunt, ad illud divinum*

divinum reserventur examen. Vos etenim nobis à Deo dati estis Dii,& conveniens non est ut homo judicet Deos, sed ille solus de quo scriptum est: Deus stetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos dijudicat. Commemorat præterea laudatissimum Valentiniani Augusti responsum ad Hypatianum Heracleæ Episcopum, dum apud Valentinianum ipsum pro Orthodoxis legationem obiret: *Mihi qui de numero laicorum sum, nefas est de hujusmodi judicare. Ceterùm Sacerdotes ad quorum judicium ista pertinent, ad hæc inter se judicanda conveniant.* Ita Carolus Magnus, qui licèt indignum judicet Episcopos ab Imperatoribus & Regibus, atque ita multò minùs à Magistratibus judicari; vult tamen judices & potentes seculi ab Episcopis, quorum monitis justis non obtemperant, excommunicari. Ejus hæc verba sunt d. lib. 6. cap. 313. *Ut judices, aut potentes qui pauperes opprimunt, si commoniti à Pontifice suo se non emendaverint excommunicentur.*

VI. Duplicem Prælatis Ecclesiæ suæ potestatem Deus contulit, scilicet Ordinis & Jurisdictionis. Potestas Ordinis refertur ad Sacramenta Ecclesiæ conficienda & ministranda. Potestas jurisdictionis refertur ad judicia, quæ cùm sint in duplici differentia, fori scilicet interioris, quod est conscientiæ, & fori exterioris, seu contentiosi circa personas vel res Ecclesiasticas, utramque habent à Domino jurisdictionem Prælati Ecclesiæ. De interiori liquet ex Joan. 20. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt.* De exteriori verò præter rationes & testimonia quæ protuli, attestatur Paulus ad Timotheum Ephesi Episcopum: *Adversùs Presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus, aut tribus testibus* 1. Timoth. 5. Præterea Christus Dominus sic ait Matth. 18. *Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum: si te non audierit, adhibe tecum unum vel duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Quod si non audierit, dic Ecclesiæ* (hoc est ut Sanctus Chrysostomus exponit, dic Prælato Ecclesiæ: (*& si Ecclesiam audire noluerit, sit tibi tanquam ethnicus & publicanus.*

VII. Judicium Ecclesiæ dividitur quoque in Ordinarium, quod exercetur ab illo cui per se competit jurisdictio, Papa scilicet, aut Episcopo ejusque Vicario Generali; & Delegatum, eum nimirum cui Ordinarius commiserit. Utraque potestas, ordinaria & delegata, exerceri potest vel attribui tam in externo quàm in interno foro. Præterea forum externum duplici nititur jurisdictione, gratiosâ seu voluntariâ, quæ est circa liberales concessiones, dispensationes, absolutiones, rehabilitationes, in integrum restitutiones, collationes, ac beneficiorum provisiones: & contentiosa, ubi inter oppositas Partes litigatur.

VIII. Jurisdictio contentiosa non potest extrà proprium territorium ac districtum exerceri, cap. *Episcopum non debere*, 11. quæst. 2. & cap. *Novit*, & ibi Gloss. de offic. Legat. & l. 3. D. de offic. Præsid. & l. fin. D. de jurisd. omn. jud. At verò jurisdictio gratiosa seu voluntaria potest exerceri à judice existente in alieno territorio, l. 2. D. de offic. Proconsul. Potest quoque judex absens delegare, quia delegatio fit sine cognitione & contestatione causæ, l. fin. D. de offic. Præf. Urb. & Gloss. in d. cap. *Novit*. Hoc jus voluntariæ jurisdictionis, & maximè collationis Beneficii per absentem à sua Diœcesi Prælatum, viget in Regno Galliæ, ut post Cosinam Guimier notat Bengeus de modis acquir. benef. §. 13. num. 4.

IX. Interioris fori jurisdictio requirit characterem. Etenim duplex confertur potestas in Sacerdotis ordinatione, una circa Christi corpus reale, seu Eucharistiæ sacrificium, quum Episcopus ordinans porrigens patenam cum pane, &

vinum cum calice, sic dicit: *Accipe potestatem offerendi & conficiendi pro vivis & mortuis*. Secunda potestas confertur quando idem Episcopus jam consecrati Sacerdotis capiti manus imponens dicit: *Accipe Spiritum Sanctum, quorum remiseris peccata remittuntur eis*, &c. Et ita Sacerdos altera instruitur potestate, circa nimirum Christi mysticum corpus, quod est Ecclesia. Verùm ut antè dixi, potestas ista est tantùm habitualis & incompleta, neque completur, aut in actum reduci potest, nisi ex quo Sacerdos, sive per ordinariam, sive per delegatam potestatem nanciscitur subditos in quos illam exerceat. Hæc dicitur Clavium potestas, quæ duplex notatur, Clavis scilicet jurisdictionis ad absolvenda vel retinenda peccata; & scientiæ, quæ scientia non est habitus intellectualis, sed est jus in Sacerdote inquirendi quæcumque requiruntur ad dignoscendam pœnitentis conscientiam, animæque statum circa peccatorum species, numerum & circumstantias.

X. Jurisdictionis verò exterioris potestas non requirit Ordinis characterem. Itaque Episcopus electus & à Papa certæ Diœcesi addictus & confirmatus, licèt nondum consecratus, habet jus externi Tribunalis, quod statim exercere per se potest, ut excommunicare, suspendere, interdicere, deponere, vel has pœnas relaxare: Item dispensare, cognoscere, citare, carceri addicere, sancire, decernere. Jus pariter habet interni tribunalis, non ut per se exerceat, si caret Ordine, sed per eos quos sibi visum fuerit delegare.

XI. Regulariter Delegatus ab Ordinario non potest alium subdelegare, excepto eo solo quem Princeps delegaverit, cap. *Cum causam*, de appellat. & l. unic. C. qui pro jurisdict. sua judic. dar. darive poss. Itaque Delegati à Papa subdelegare possunt quando eis collata fuit potestas per modum jurisdictionis, sed non si per modum ministerii, cap. fin. de offic. & potest. judic. deleg. Porrò confertur potestas per modum jurisdictionis, quando eligitur non tam personæ industria, quàm ejus officium. Censetur autem electa persona propter ejus officium, si ea potestas non est limitata ad aliquem singularem casum, v. g. absolvendi, aut dispensandi certam personam, aut etiam plures, sed in una aliqua singulari causa involutas: quo casu non potest subdelegare. Atque ita intelligi debet caput finale, §. *Cæterum*, de offic. deleg. quo statuitur delegatum à Papa ad excommunicandum, vel absolvendum aliquos, aut dispensandum cum aliquibus, non posse id alteri demandare, si non est Apostolicæ Sedis Legatus. At verò ubi Papa generaliorem delegat alicui in Prælatura constituto potestatem, hic poterit alterum delegare, ut statuit idem caput fin. in principio. Cui conforme est caput fin. de offic. Ordin. decernens posse Ordinarium subdelegare alicui potestatem sibi à Papa collatam absolvendi eum qui incidit in excommunicationem Papæ reservatam ob Clerici percussionem, cùm ob legitimum impedimentum non posset Romam proficisci; sed ut ibidem exprimitur, hæc potestas eidem ex officio competeret. Qua eadem ratione Sanchez l. b. 2. de matrim. disput. 40. n. 13. & seqq. asserit posse per Episcopos potestatem delegari, quam habent dispensandi in impedimentis matrimonium dirimentibus, & irrita matrimonia instaurandi, ubi conveniri nequit à conjugatis Apostolica Sedes. Illi namque casus non sunt singularis alicujus delegationis, sed generalis & ordinariæ potestatis, quam habent Ordinarii quoties non potest haberi ad Papam aut Legatum accessus. Et rectè dicit Glossa in dicto cap fin de offic. Ordinarii: Non dicitur delegatum ministerium in casibus, in quibus jus aut privilegium perpetuum competit dignitati Atque ibi rescriptum Papæ non tam est collativum, quàm admonitivum & excitativum jam præhabitæ ac ordinariæ potestatis.

XII. Sed

X I I. Sed ubi Papa delegat novam alicui, quæ priùs ei non competebat, potestatem, simulque nomen Delegati designat, quamvis etiam adjungat simul nomen officii, vel dignitatis ejus, atque etiam munus ipsum delegatum sit generalius, ut absolvendi à quibuscumque reservatis, aut quoscumque hæreticos, aut quoscumque qui duello decertaverint in iis partibus in quibus hi casus sunt Papæ reservati, tunc ipsa propril nominis designatio argumentum est collati ministerii atque electæ personæ industriæ, ut non possit quidquam illius muneris alteri subdelegare. Ita communiter Videri potest Graffius decis. part 1. lib. cap. 13.

X I I I. Legatus à latere amplissimo jure delegandi potitur, cap. *Nemini Dubium*, de offic. Legat. Idemque, sicut & Papa, conferre potest in præjudicium Ecclesiastici Patroni, non tamen laïci, cap. *Dilectus*, eod. tit. Sanè non potest ex sua generali delegatione Episcopatus transferre, neque Cathedralem Ecclesiam alteri Ecclesiæ subjicere, neque duos Episcopatus unire, aut unum dividere. Sed potest excommunicatos ob gravem Clerici percussionem absolvere, cap *Nisi* & c. *Quod translatione*, eod. tit.

X I V. Judex delegatus debet in citatione tenorem inserere suæ delegationis, ut sciatur quatenus ejus potestas extendenda sit, aut limitanda. Certum quoque tenetur assignare Auditorium ad comparendum Quorum neutrum requiritur in citatione quæ fit per Ordinarium, cap. *Præterea* de dilation.

X V. Reconventio quoque, qua reus vicissim partes actoris sustinet, simulque actorem reum constituit, agitari coram delegato judice potest quamvis ad unum dumtaxat negotium sine ulla expressione casus reconventionis fuerit delegatus, cap. 1. de mutuis petition. At verò coram arbitris reconventio nullatenus admittitur. Cùm enim fiat compromissum ex mutuo Partium consensu, debet sibi reus imputare si reconventionis causam non curavit in compromisso exprimi. Regulariter tamen in causa criminis, aut depositi non est reconventioni locus antequam se reus purgaverit, aut depositum restituerit.

CAPUT II.

De foro competenti, litis contestatione, processu judiciario, Procuratoribus, & Judicum suspectorum recusatione.

I. CONCILIO Toletano tertio, can. 13. Concilio pariter Carthaginensi tertio, can. 9. item cap. *Si diligenti*, de foro compet. sancitur. Clericum non posse beneficio fori Ecclesiastici renunciare, sive in civili, sive incriminali negotio: cùm non sit beneficium personale, cui renunciari valeat, sed toti Clericali collegio sit indultum, cui privatorum pactione derogari non possit. Et istud servari in Gallia testatur Mornacius in l. *Si judex*, l. de capite minutis. Et ibidem adducit in exemplum privilegium supremorum Magistratuum, quo non possunt nisi è supremæ Curiæ Officialibus judicari, ne dignitas eorum vilescat. Glossa verò in l. *Siquis in conscribendo*, C. de sacros. Eccle. (quæ

lex

lex iteratur sub titulo, Cod. de pactis,) non est recepta quâ parte admittit istam Ecclesiastici fori renunciationem. Forum autem sortiri aliquis potest diversis : 1. ratione originis : 2. domicilii : 3. delicti : 4. contractus : 5. rei litigiosæ immobilis: 6. Beneficii Ecclesiastici, cap. fin. de foro compet. Quin etiam ubi causæ illæ non suppeterent, potest quilibet Clericus iure communi sed non jure Gallicano; ob Concordatum speciale Bononiense, in Romana Curia conveniri.

II. Domicilium non intelligitur, nisi quatenus ita fixum est, ut animus sit ibi manendi, aut semper, aut majore anni parte. Itaque scholares etiam ultra decennium alicubi commorati studiorum causâ, famuli quoque & milites præsidiarii, nunquam in locis in quibus sic versantur, domicilium contrahunt ad fundandam jurisdictionem contentiosam, sed solùm ad percipienda ibi Sacramenta Baptismi Pœnitentiæ, Eucharistiæ, & Extremæ - Unctionis. Neque sufficit ad domicilium voluntas habitandi sine actuali habitatione. Animus verò manendi rarò præsumitur, nisi perspicue ex actibus appareat, qualis est emptio domus cum translatione mobilium; aut habitatio continuata decennio, neque causæ transitoriæ alligata, quales sunt scholarium, famulorum, præsidiariorum militum, argumento legis. 2. C. de incolis, lib. 10. sufficere potest ad argumentum fixi domicilii publica habitatoris declaratio, quod intendat ibidem fixum habere domicilium. Hoc enim ipso statim jus domicilii sine aliquo temporis præcedentis lapsu contrahit, ut docent Baldus lib. 4. consiliorum, cap. 313. Rota decis. 150. & 188. Barbosa de offic. & potest. Episc p. 2. alleg. 4. num. 24.

III. Habitatio etiam annorum quadraginta cum animo recedendi tribuere jus domicilii non potest, juxta Menochium de arbitr. casu 86. num. 7. Barbosam d. allegat 4. num. 25. & alios.

IV. Qui duos sortitus, pluresve Episcopos, ut originis, domicilii, Beneficii, Tonsuram vel Ordinem ab uno horum accepit, non potest ad horum alterum sine dimissoriis pro reliquis Ordinibus recurrere, utpote priori jam astrictus, ut docent Archidiaconus in cap. *Nec captanda*, de concess. Præb. Molfesius in sum. Theol. Mor. tract. 2. cap. 1. num 10. Bonacina tract. de Sacram. Ord. Barbosa de offic. & pot. Episc. p. 2. alleg. 4. num. 1. aliique. Idemque statuendum de Episcopo, quem quis sortitus est titulo familiæ per triennium continuatæ, & secutâ ordinatione per eundem, beneficiique collatione ad ordinationis titulum, juxta Concil. Trident. sess. 23. cap. 9. ad hoc enim debet dimissorias pro reliquis Ordinibus accipere, etiam ad Episcopos originis & domicilii. De familia Episcopi hoc quoque tenendum, familiares quoscumque Episcopi gaudere privilegio fori competenti ipsi Episcopo, cap. fin. de officio Archid. his verbis: *Specialibus ipsius Archiepiscopi & hominum familiæ suæ causis dumtaxat exceptis*. Et ibi Panormitanus & alii communiter Doctores: & l. 1. & 2. C. de Episc. & Cler. & ibi Albericus & Baldus. Item Rebuffus in praxi, tit *Forma dimissor. litt.* num. 30. & Zerola 2. p. praxis Episc. tit. *Episcopi*, §. 14. & tit. *Familiares* 9. in fine: qui etiam addunt familiam generaliter gaudere privilegio domini.

V. Cùm sortiatur quoque aliquis forum ratione delicti, si Clericus habens beneficium in alia diœcesi judicetur ab Episcopo loci in quo deliquit, & Beneficii privatione condemnetur, illa depositio exequenda erit ab eo solo Episcopo in cujus diœcesi situm est Beneficium, cap. *Postulasti*, de foro compet. Alia requires de foro Ecclesiastico secundùm Galliæ usum superiùs lib. 1. cap. 18. art. 14. 15. & 16.

VI. Quod

V I. Quod attinet ad litis contestationem, hæc non fit per simplicem postulationem, aut actionem intentatam, sed per propositam coram judice petitionem, & sequutam defensionem, seu quamcumque responsionem ejus qui citatus est reus, vel ejus procuratoris constituti, l. 1. C. de litis contestat. & cap. 1. eodem. Effectus contestationis litis hic est, ut per ipsam, quamvis non prosequutam, interrumpantur præscriptiones, l. *Mora litis*, C. de rei vindicat. Ex edicto tamen Ludovici XIV. anni 1667. litis contestatio perficitur etiam absente altera Parte. Vide hujus libri caput ultimum, artic. 6.

VII. Regula simul & titulus Decretalium est, Ut lite non contestata ad auditionem testium non procedatur, neque ad sententiam definitivam. Hinc tamen excipitur casus in quo mors testium apparenter timetur, aut eorum diuturna absentia, ne probationis copia per fortuitos casus subtrahatur; ideoque ad actoris petitionem senes, valetudinarii, in remota loca profecturi, aut ubi simile periculum formidatur, etiam lite non contestata examinandi sunt, sive etiam quum reus est absens, aut contumax. ut conveniri non possit. Hanc præcautionem Gallicani Pragmatici vocant *Examen à futur*. Sed si actor non convenerit reum intra annum, ex quo citari & conveniri potuit, aut saltem horum admissionem testium non ei significaverit ac denunciaverit, illa testimonia erunt invalida, ne veniant in fraudem, & processu temporis exceptiones legitimæ ad repellendos aut convincendos testes opponi non possint, cap. *Quoniam frequenter*, ut lite non contest. Quin etiam testes ad futuram rei memoriam non examinantur in causis beneficialibus, neque in criminalibus pariter. Imò verò jure novissimo in Gallia ex edicto Ludovici XIV. tit. 13. prorsus rejiciuntur ejusmodi probationes.

VIII. Denique conventio, seu citatio est principium ordinis judiciarii; non enim legitimè proceditur inaudita, vel non citata Parte, cap. *Inter quatuor*, de majorit. & obed. & cap. *Quoniam contra falsam*, de probation. Citationem sequuntur dilationes & demùm peremptorium edictum, tot. tit. de citationibus. Actor sequi debet forum Rei, cap. *Si Clericus*, & cap. *Cùm sit*, de foro compet. & *l. Juris ordinem*, C. de jurisd. omn. jud. Citato exhibendus est libellus, ut sciat qua de causa citetur, & paratus compareat, cap. fin. de libelli oblat. Citatio fieri non debet diebus feriatis, tot. tit. de feriis. Sed id non servatur in Gallia. Jure etiam communi actor & reus jurare compelluntur de vitanda calumnia, cap. *Cùm causam*, cap. *Caterùm*, cap. *Cùm in causa*, de juram. calum. Sed neque hoc servatur in Gallia. Sententia lata non citatâ Parte, nulla prorsus & inanis est, cap. *Ecclesia Sanctæ Mariæ*, de constitut. Imò nec valet sententia, si præcedens edictum peremptorium, Gallicè *Forclusion*, non venerit ad absentis notitiam aut saltem ad ejus domicilium, l. 1. §. *Item cùm ex edicto*, D. quæ sent. sine appellat. Si post ingeminata novæ citationis edicta, quæ vocant *defaux & reajournement*, & tandem insequutum edictum ac terminum peremptorium actor suam probet intentionem, reus contumax condemnatur: sed si actor necdum sufficienter probaverit, datur ei terminus ad probandum: quod si non præstet, causâ cadit, vulgò *il est debouté de sa demande*. Si verò ipse actor die condicta non sistat in judicio ad prosequendam à se intentatam litem, reus ab instantia relaxatur, Gallicè *il obtient congé*. Adhuc tamen liberum est actori causam instaurare novo supplici oblato libello, reumque secundò in jus vocare, solutis ante omnia prioris instantiæ omnibus expensis, l. *Et post edictum* 5. §. 2. D. de judiciis. Similiter reus qui absens & contumax damnatus fuit, duplici remedio juvari potest, vel appellationis ad superiorem judicem,

dicem,vel recursus ad ipsum judicem qui sententiam tulit adversus eum condemnationis, atque refusis contumaciæ suæ expensis potest suas proponere exceptiones quibus sententiam retractari velit.

IX. Ante omnia restituendus est in pristinam possessionem qui se spoliatum queritur & probat : causa enim possessionis priùs tractanda est, & restitutio facienda, quàm tractetur de jure proprietatis, adeò ut prædo spoliatus sit in primis restituendus ibi unde vi, vel clam,vel precariò dejectus est, cap. *In literis*, de restit. spoliat. verùm de interdictis & causis possessoriis require quæ pleniùs libro 2. tractavi circa possessorium & petitorium litigiosorum Beneficiorum.

X. Actor suam debet probare intentionem, alioqui ab actione repellitur, cap. *Ut circa*, de elect. in 6. Nullumque reo incumbit probandi onus, cap. *Quoniam*, de probation. & l. *Res alienas*, C. de rei vindicat, nisi quum ipse actorem reconvenit,aut actoris probatam intentionem suâ exceptione necesse habet elidere, c.1. de exception. in 6. Alioqui enim actore non probante reus absolvitur, cap. *Accedentibus*, de privileg. Imò Glossa in Clement. fin.de verb.sign.§. ult.in verb. *Partes*, dicit fatuum esse quod reus probet defensiones suas, nisi priùs intentio actoris sit fundata.Si sit æqualis probatio ex parte actoris & rei,& par testium non suspectorum numerus,absolvendus est reus & possessor,cap *Ex literis*, de probation. & cap. *Quod autem*, de jurepatron.& cap. *Si à Sede*. de præbend.in 6.Et cùm sunt Partium jura obscura, reo potiùs favendum est quàm actori,cap. *Cùm sunt*,de regul.jur in 6.& favorabiliores Rei potiùs quàm Actores habentur, l. *Favorabiliores*, D. de regul. jur.

XI.Regulariter nemo admittitur ad agendam alterius causam nomine procuratorio sine mandato, nisi sit conjuncta persona, l.*Sed hæ personæ*, in princ. D. de procur.& cap.*Nonnulli*. in fin. de rescript. Potest verò aliquis agere pro consortibus litis sine mandato, ut ait Gloss. in cap. *Cùm M. Ferrariensis*, de constitution. & plerique Doctores, quos allegat & sequitur Fagnanus in d.cap.*Cùm M.Ferrariensis*, num. 6. asserens hanc esse communem doctrinam. Consors tamen cavere debet de ratihabitione, ex d. l. *Sed hæ personæ*,& d. cap. *Nonnulli*,& l.2. Cod. de consort. ejusd. lit. quæ hoc etiam requirit, ut lis cum omnibus fuerit priùs contestata. Jura porrò loquentia de conjuncta persona, intelligenda sunt de consortibus ejusdem litis,& de sanguine conjunctis, non de amicis; quia dissolvi amicitia potest, sed non jura sanguinis, l. *Jus agnationis*,D. de pactis.Prætereà cùm hæ sine mandato procurationes à regula communi exorbitent, non sunt trahendæ ad amicos, quos jura prædicta non exprimunt. Ita Fagnanus loco cit. cum plerisque quos profert Doctoribus

XII. Ubi de plano judicatur, ac sine strepitu vel figura judicii, ut fieri ab Ordinariis assolet dum visitant, & à Delegatis quoque, si in mandatis habent ut de plano & sine strepitu judicii procedant, tunc non est opus libellum ab actore proferri, neque litem contestari. Idemque servatur quoties actio contra certam personam non intentatur. Et tales processus fieri possunt extra Auditorium, & feriarum tempore, verbi gr. autumnalium ; non comprehensis tamen Dominicis aut festis diebus. Clem. *Sæpè contingit*, de verbor. signif.

XIII. In foro Ecclesiæ si Prælatus sit suspectus, ejus quoque Vicarius ac Officialis abstinere debet. Panormitanus in cap. *Ex insinuatione*, de offic. jud. deleg. Partesque debet compellere ut inter se conveniant de arbitris qui causas suspicionis inquirant & examinent ; & si arbitri convenire non possint, tertium eligant.

eligant. Si causa suspicionis legitima non probetur, judex recusatus suâ potest uti jurisdictione, cap. *Secundò requiris*, §. *Tertiò postulas*, de appellation. & c. *Suspicionis causa*, de offic. & potest. jud. deleg. Si verò causa suspicionis probata sit, idem judex de Partium consensu, si sit Ordinarius, personam idoneam delegare debet ad hoc judicium, cap. *Si quis contra Clericum*, de foro compet. aut causam ad Superiorem dirigere, cap. *Cùm speciali*, de appellat. At verò judex delegatus non potest alii causam committere, sed si suspectus judicatur, debet ad Superiorem aut delegantem transmittere causæ judicium. Gloss. in d. cap. *Cùm speciali*, verb. *De recusatoris*. Cæterùm si recusatio proponatur in visitatione, poterit nihilominus Prælatus procedere ulteriùs, recusatione aut appellatione non obstante; salvo tamen jure recusantis aut appellantis, ne res Ecclesiæ pereant, aut divinus cultus retardetur. Concil. Trid. sess. 13. cap. 1. & sess. 24. cap. 10.

XIV. In causa suspicionis Judicis Ordinarii, ac in aliis omnibus causis ubi necesse sit declinare ordinariam jurisdictionem potest ad Papam recurri, ut alium Judicem suo rescripto committat. Ne verò Partes expensis aliisve incommodis obditantiam fatigentur, olim quidem vetabant Jura ne causæ ullius judicium per Apostolicum rescriptum committeretur ultra duas dietas à finibus diœcesis commensurandas, ex decreto Innocent. III. in Concilio Generali, c *Nonnulli*, de rescript. postea Bonifacius. VIII. constituit ne ultra unam dietam à finibus diœcesis causæ cognitio per rescriptum committatur, cap. *Statutum*, §. *Cùm verò*, & §. *Cùm autem* eod. tit. in 6.

CAPUT III.

In causa criminis quemadmodum procedatur.

I. CRIMEN in judicio tribus modis intentatur, denunciando, accusando, & excipiendo. Denuncians non tenetur se inscribere etiam jure communi pro juramento calumniæ, ejusque subeunda pœna & refundendis expensis, nisi denunciet per modum accusationis ad exigendam de reo pœnam judicialem: non verò si hoc fine denunciet solummodò, ne promoveatur ad Ordines, vel ad Beneficium, aut aliud hujusmodi. Porrò inscribere est obligare se ad talionem ac eandem pœnam, si non probaverit, quam reus convictus incurreret, cap. *Quisquis*, & cap. *Qui crimen*, 2. quæst. 8. Excipiendo quoque potest reus accusatorem suum criminis paris aut gravioris accusatione sum movere, quia criminosus criminosum accusare non permittitur, cap. 1. & cap. *Nulli*, de accusat. & cap. *Si quis*, & cap. *Quarendum*, 2. quæst. 7. Et qui trabem habet præ oculis, festucam ex oculo fratris sui eruere non permittitur. Luc. 6. Is. quoque reus qui accusando excipit contra sui accusatorem vel testem, non tenetur inscribere, si nihil aliud quàm justam sui defensionem atque intentatæ contra se accusationis repulsam intendat, & non pœnam aliquam. At verò directus criminis accusator jure communi non admittitur vel auditur, nisi postquam inscripserit, cap. *Super his*, de accusation.

II. In criminalibus causis actor & reus non admittuntur ad agendum vel respondendum per procuratores, sed tantùm per seipsos cap. *Veniens*. de accusation. Pro-

curator autem Officialitatis vel per se solum, vel accusatori se adjungens ut communis morum censor, & criminum vindex litem intentatam urget ac prosequitur. Ideoque totus ei processus communicatur, ut perspectis probationibus suas adjungat requisitiones, quas vocant Conclusiones.

III. Pro levibus tamen delictis ac injuriis non solet agi criminaliter per inquisitiones & testium depositiones: sed edito supplici libello Judex decernit citationem, ad quam reo comparente, si culpam fatetur, Judex honorariam aliquam verborum reputationem, & assertionem de probitate & honestate conquerentis, & veniæ de offensa postulationem decernit, sicque reparata offensione reus dimittitur, aut leviter pecuniâ ex Judicis sententia multatur, & prohibetur deinceps à similibus offensis. Sed si reus factum inficietur, tunc civilis causa ob inficiationem vertitur in criminosam. Judex ergo decernit inquiri de contentis in libello querimoniali, testes advocari; aut nolentes per apparitorem adduci: tum procedit ad inquisitionem criminalem, quam vocant Informationem; singulos testes juramento priùs adactos separatim audit. Testis namque injuratus nullam facit fidem, sive in civilibus, sive in criminum causis, cap. *Nuper*, de testib. Peractis sive in totum, sive pro parte (quum scilicet de fuga rei timetur) probationibus, auditisque requisitionibus Procuratoris Officialitatis, Judex pro causæ gravitate decernit aut incarcerationem, aut citationem in diem præstitutum accusati per seipsum, non verò per procuratorem responsuri. Constitutione Ludovici XIV. anni 1670. tit. 6. artic. 4. testes antequam deponant, producere jubentur significatam sibi ad testimonium dicendum citationem, cujus etiam facienda mentio in singulorum testium depositionibus. Ejusdem Constitutionis tit. 15. artic. 16. & seqq prohibetur legi coram reo criminis ullum testimonium, nisi postquam responderit interrogatus, num habeat adversùs testem causas suspicionis: sed solùm audietur ad probationes falsi & impugnationis, si quas habeat adversùs testimonium.

IV Si reus citatus non comparet, ac vadimonium deserit, jubetur apprehendi & incarcerari. Si apprehendi nequit, agitur in contumacem, & post tria, vel quatuor edicta in valvis fori affixa, sententia profertur quâ contumax apertè declaratur, suisque exceptionibus declinatoriis, dilatoriis & peremptoriis submovetur simulque decernitur testium repetitio: *Recollement des témoins*. Hæc sententia Gallicè dicitur, *Sentence par défaut*. In foro autem seculari tres fieri solent in triviis urbis proclamationes per præconem, singulæ trium dierum, hoc est de triduo in triduum, vulgò *Criées ou Ajournemens à trois briefs jours*. Cæterùm novissima lex Ludovici XIV. anni 1670. triduanas illas absentis Rei per præconem citationes abrogavit, aliaque non pauca immutavit, quæ hujusce libri capite ultimo selegi, quò recurrito. Quibus exactis proceditur contra contumacem absentem usque ad judicium definitivum. Testes ergo Judex Ecclesiasticus denuò vocatos repetit, relectis eorum depositionibus seorsim, ipsis præsentibus & interrogatis, num ad singula persistant, num aliquid addere aut retractare velint. Demùm proceditur ad definitivam sententiam condemnationis in contumacem. Hic tamen si post sententiæ promulgationem compareat, suamque velit purgare innocentiam, auditur intra quinquennium à die promulgatæ sententiæ, postquam refuderit omnes contumaciæ expensas, juxta edictum Molinense Caroli IX. artic. 28. Post quinquennium verò non aliter auditur, nisi priùs deposuerit apud Actuarium mulctas integras pecuniarias suæ condemnationis.

V. Si autem reus citationibus obtemperans se judicio sistat, illum Judex interrogat

gat de nomine, cognomine & vitæ professione; tum articulatim de omnibus in libello contentis, atque in informationibus de circumstantiis temporum, locorum & rerum. Ejus responsiones in scripta rediguntur. Post unum alterumve diem Judici denuò repræsentatur, ejusque responsa audienti releguntur, fitque ei liberum addere vel retractare quæ ei videbuntur. Si de crimine atroci agitur & metuitur fuga; mittitur in custodiam; si leve sit delictum, aut si probatio non suppetat, relaxatur aut simplici repromissione, aut fidejussore dato de sistendo in judicio ad publicationem sententiæ deque judicato solvendo. Fidejussor porrò liberatur, si semel eum postea repræsentaverit.

VI. Sed si reus inficiatur, Judex interloquendo jubet testes iterum advocari & repræsentari Galli vocant *Accarration & confrontation des témoins, ou procez extraordinaire*. Idque fit diligentiâ & expensis accusatoris, aut si non sit accusator urgens, Procuratoris Officialitatis. Testes itaque singuli seorsim audiuntur, lectâque depositione interrogantur an persistant, an addi vel detrahi quid velint: mox accusatus intra idem Auditorium ducitur, interrogatur an testem præsentem noverit, an eius depositioni stare velit. Si stare nolit, necesse est causas exprimat recusationis aut suspicionis suæ. Si neget nosse testem, inquiritur summatim & de plano super qualitate testis, istaque mox inquisitio coram reo legitur. Si reus objiciat contra testem quod vocant *direses objects & contredicts*, Id omne in scripta redigitur, & summatim de objectorum veritate inquiritur.

VII. His omnibus peractis ad judicium proceditur, ad quod convocantur aliqui Canonum vel Theologiæ Doctores: fit inter eos totius lectura processus, examinantur accusationum capita, rei accusati defensiones, testium depositiones, aliæque probationes, quæ sigillatim recensentur, scriptisque in tres distribuuntur classes, scilicet quæ sint bonæ, quæ nullæ, & quæ in religione, hoc est dubiæ & incertæ, quæ cum aliis collatæ possint fundare aliquam præsumptionem, sed non certam fidem. Si constet de delicto, reus condemnatur, sin minùs absolvitur & relaxatur, aut decernitur amplior inquisitio; quo casu reus relaxatur data cautione, aut certè simplici pollicitatione de sistendo in judicio quum jussus fuerit. Si denique nihil amplius comppertum fiat de delicto post elapsa tempora dilationum accusatori præfinitarum ad novos producendum testes, definitivè demùm relaxatur & dimittitur reus, finisque controversiæ imponitur, nisi nova formetur Rei adversùs accusatorem instantia pro læsi honoris reparatione. Reo absoluto declaratur nomen instigatoris qui reum detulit apud Procuratorem, sive Regium, sive Jurisdictionalem, sive Officialitatis, quique se testes & scripturas ad probationem criminis suppeditaturum spoponderat, ab hoc enim reus dimissus habet jus repetendi expensas, & id quod interest. Papo lib. 24. Placitorum, tit. 1.

VIII. Pœnas infligit Ecclesia tum spirituales, ut sunt excommunicatio, suspensio, interdictum, depositio ac privatio præbendarum, deprædatio: tum etiam corporales, ut carcer, sive perpetuus, sive temporaneus, cap. *Quamvis* de pœnis in 6. etiam in vinculis ferreis. Clement. 1. §. *Propter quod*, de hæret. Jejunia quoque in pane & aqua, cap. *Novimus*. in fin de verb. signif. Olim frequentior erat pœna flagellationis intra custodiam, non alia tamen manu quàm Clerici vel Monach., cap. *Universitatis*, de sent. excommun. Cùm tamen Ecclesiastico judicio laicus possit adhiberi ad capiendum & carcerandum Clericum, cap. *Ut fama* eodem titul. Moderatum debere Episcopum esse in hoc genere pœnæ; admonet cap. *Cùm Beatus*, dist. 45. circa Abbates, Sacerdotes & Diaconos, ob dignitatem

 Ordinis,

Ordinis, nisi delicti atrocitas aliud suadeat. Is est canon 6. Concilii Bracarensis tertii. Canon quoque 38. Concilii Agathensis clericos & monachos contumaces verberibus subjici. Ejusdemque Concilii canon 41. qui est in Decreto cap. fin. dist 35. hanc pœnam statuit in Clericum ebrietatis convictum. Quod idem sancitur Concilii Venetici can. 13. Cujus etiam pœnæ meminere canon 6. Concilii Leptinensis, his verbis. *Clerici & monachi & moniales fornicantes, carcere, jejuniis in pane & aqua, & flagellationibus plectantur.* Et Cassianus lib. 4. de instit cœnobior. cap. 16. recensitis gravibus aliquot monachorum delictis, addit: *Hæc vel plagis emendantur, vel expulsione purgantur.* Meminit etiam B. Cyprianus in vita B. Cæsarii Arelatensis

IX. Quia verò Ecclesia sanguinem, hoc est hominis occisionem & mutilationem abhorret, ideo non ei licet hanc ulli pœnam inferre, sed morem servat in causis capitalibus accersito seculari Judice, reum postquam processu judiciario convictus fuerit, solenni ritu degradandi, & ejus potestati ac jurisdictioni tradendi, simulque totum judiciarium processum ad instruendum secularem Judicem, reumque convincendum. Sed tenetur Prælatus simul intercedere pro reo, ut mitiùs & citra sanguinis pœnam plectatur, cap. *Novimus*, de verb. signific. Meminere pariter cap. *Clericus*, 3. quæst. 4. & cap. *Si quis sacerdotum*, 11. quæst. 1. & ca. *Ad falsariorum*, de crim. falsi, & cap. *Ad abolendam*, de hæret. & Concilium Tridentinum sess. 13. cap. 4 tam degradationis, quàm traditionis seculari Judici.

X. Quia etiam per Regiæ Jurisdictionis Tribunalia non permittitur Ecclesiæ Gallicanæ ullum habere territorium, idcircò non permittitur Ordinariis condemnatio in exilium, neque relegatio ad triremes. Ita Chopinus de sacra Polit. tit. 3. num. 12. Alibi verò valet Ecclesiastica ad triremes damnatio, teste Zerola 2. parte, verbo *Triremes*, & aliis ibi citatis. Idemque verbo *Excommunicatio*, §. 19. ait damnatos ad triremes Clericos moderatè posse à trierarcha verberari, etsi non fuerint degradati; sed si verberentur ad excessum, incurri excommunicationem si fuerint tantùm depositi: at si fuerint solenni ritu degradati, cùm amiserint omne privilegium clericale non incurri quidem censuram, sed graviter peccare immoderatum notabiliter percussorem eorum.

XI. Ultra pœnas jam memoratas Ecclesia pariter decernit mulctas pecuniarias sive Parti læsæ, sive piis locis applicandas; non tamen Fisco Ecclesiastico nec præsuli, nec Officialibus. Si secus fiat, admittitur appellatio tanquam ab abusu ad Curias Regias in Galliæ Regno. Hic sanè abusus damnatur per cap. *Licèt*, de pœnis, & cap. *Irrefragabili*, §. fin. de offic. Ordin. Attamen ubi Prælatis competit jurisdictio temporalis ratione feudi, possunt seculares ab ipsis constituti Judices applicare Prælatis (quemadmodum & aliis temporalibus Dominis solet fieri) pœnas pecuniarias.

XII. Quæritur an possit Judex Ecclesiasticus reum crimen inficiantem torturæ addicere, quemadmodum potest Judex Laicus in criminibus enormibus semiplenè probatis; Semiplena porrò probatio illa communiter censetur, quæ fit per unicum testem omni exceptione majorem, affirmantem rem sibi visu proprio compertam. Videtur hoc improbari per cap. *Si quandoque*, 15. quæst 9. Sed ibi sermo est de confessione quam metus injustus extorsit, qualis non est confessio criminis semiplenè probati juridicè extorta. Hanc enim approbant Canones, cap. *Illi qui*, 5. quæst. 5. Glossa in d. cap. *Illi qui*, verb. *Ut dum*: Chopinus lib. 1. de sacra Politia cap. 3. num. 10. Pastor de jurisdictione Ecclesiastica, tit. 4. num. 4. Riccius in praxi,

xi, decis. 585. Bengeus tract. de Benefic. Eccl. & alii. Quæritur ulteriùs, an Prælatus uti possit manu laïci ad torquendum clericum. Videtur obstare cap. *Universitatis*, de sent. excommun. quo attruitur excommunicatum esse Episcopum, vel Abbatem, qui causâ disciplinæ fecerit sibi subditum clericum aut monachum manu alicujus secularis verberari. Sed diversum est quod fit interiori correctione ab eo quod fit publico judicio; nam caput. *Ut famæ*, eod. tit. permittit Judici Ecclesiastico ut faciat Clericum à laïco apprehendi, & si sit opus, violenter detrudi in carcerem. His adde rationem decentiæ clericalis; officium enim lictoris & tortoris Clericum dedecet, cùm tamen non dedeceat activa secundùm ordinem disciplinæ castigatio, jubente Prælato. Igitur Prælatum uti posse manu laïci ad Clerici judicialem torturam, asserit Navarra in cap. *Nullum*, 18. quæst. 2. & consil. 5. de foro compet. & consil. 29. de sent. excomm. & addit hoc passim fieri in Gallia, & in ipsa Urbe Romana. Item Zerola in praxi, part. 1. verb. *Tortura*, §. 1. asserit seipsum in suo Episcopatu hoc juridicè decrevisse in subditos sibi Clericos.

XIII. Ampliatur Ecclesiastica Jurisdictio circa delicta Regularium alioqui exemptorum, si lis in figura judicii terminanda sit, ut in crimine hæresis, in causis seductionis mulierum per Confessionem, in causis publici scandali, aut si Regularis extra Regulam & septa Monasterii enormiter deliquerit, aut scandalosè. Hisce casibus Ordinarius notionem suam interponere debet, cap. *De persona*, 11. quæst. 1. Idque post tempora privilegiorum Regularibus indultorum confirmat Abbas in cap. *Cùm contingat*, num. 21. de foro competenti, & Authores Gallicani quæst. 408. Cappellæ Tolosanæ, Chopinus lib. 1. de sacra Polit. tit. 4. num. 28. Papo lib. 1. Placitorum, tit de Jurisdict. Eccles. artic. 14. & tit. de jurisdict. tempor. artic. 36. Cujacius in cap. 9. de vita & honest. Cleric. Bengeus de divis. benefic. §. 8. num. 11. ipsumque Aurelianense Edictum Caroli IX. artic. 11. His adde quæ dixi suprà, lib. 1. de potestate Ordinariorum erga Regulares exemptos.

XIV. Ex opposito limitatur in Gallia Ordinariorum jurisdictio in delictis Clericorum, quæ dicuntur privilegiata, quorum cognitio reservatur Judicibus Regiis; ad differentiam communium delictorum, de quibus Clerici non alibi accusari & judicari possunt, nisi apud Ordinarios. Statuit Caroli IX. Edictum Molinense art. 39. ne per Officiales Regios sub prætextu privilegiati delicti cognoscatur simul de communi delicto Clerici, pro cujus cognitione jubet Clericum reum remitti ad Ecclesiæ tribunal, postquam Judices Regii cognoverint de privilegiato ejusdem delicto. Deinde Henricus III. Melodunensis Constitutionis art. 22. sanxit ut instructio processus criminalis de privilegiato Clerici delicto fiat conjunctim per proprium Judicem Ecclesiasticum & per Judices Regios, ubi erque Commissariis per Curiam Regiam deputatis, ut ipsam jurisdictionis Ecclesiasticæ Sedem adeant, & Prælatum conveniant pro communi processus de privilegiato crimine instructione.

XV. Crimina privilegiata generatim censentur quæ publicam quietem & statum communem Reipublicæ violant, de quibus sigillatim tractat Benedictus in c. *Raynutius*, verb. *Et uxorem*, num. 433. & seqq. & sunt ista. Crimen læsæ Majestatis in primo & secundo capite, hoc est, si Clericus attentaverit in personam Regis aut Reginæ, aut regiorum liberorum, aut in Rempublicam, aut in Legatos Regis. Infractio salvæ gardiæ à Rege concessæ, quâ etiam comprehenduntur Officiales Regii dum proprium exercent officium, eorumque exequutores & apparitores in sui muneris exercitio; sub hac enim ratione in tutelam Regis suscipiuntur.

Item

Item vis publica, aut concitata seditio. His aliqui addunt assassinium, hoc est præmeditatum & per insidias patratum homicidium. Boërius quæst. 199. Faber in suo Cod. de jurisd. omn. Jud. defin 29, Item crimen falsæ monetæ Benedictus loco cit. num 435.

XVI. Quamvis inquisitio & interrogatio Rei conjunctim faciendæ sint à Judice Ecclesiastico & Laïco, si constet de privilegiato & de communi delicto, sintque delicta illa separabilia, uterque tamen Judex judicat separatim. Ecclesiasticus de communi, Laïcus de privilegiato, ut cum Papone lib. 1 Placitorum, tit. 5. n. 4. & Chopino lib. 2. de sacra Politia, cap. 4 num 22. scribit Pastor de Jurisd. Ecclesiast. tit. 14. num 14. Prius tamen agitur de delicto privilegiatio apud Judicem Laïcum quàm de communi apud Ecclesiasticum, ut infertur ex dicto artic. 39. Molinensis Edicti. Atque Ecclesiasticus Judex non potest reum à carcere relaxare, nisi priùs pœnam pecuniariam exsolverit constitutam à Judice Laico pro crimine privilegiato. Alioqui pro reo tenebitur Judex Ecclesiasticus exsolvere mulctam. Si verò crimen privilegiatum non sit separabile à communi, ut homicidium factum in seditione, privilegium casûs attrahit ad Judicem Laicum utrumque delictum.

XVII. Casus autem, in quibus crimen privilegiatum separabile à communi occurrunt varii, ut in Clerico calumniatore aut falsum deponente, aut falsum instrumentum scienter producente coram Judice Laico. Injuria namque in judicio Judici Laico facta potest ab hoc puniri; falsi verò crimen judicari & puniri seorsim à Judice Ecclesiastico. Similiter si Clericus simul incendii & gestationis armorum lege Principis prohibitorum accusetur, Judex Laicus cognoscet de gestatione armorum, qui casus est privilegiatus: at Ecclesiasticus de incendio, qui casus est communis Benedictus num. 438. Clericus etiam adulteratus cum uxore illius qui salvam gardiam Regis pro se suaque familia obtinuerat, judicabitur in Tribunali Laico de infractione salvæ gardiæ: in Ecclesiastico autem de adulterio quod est delictum commune. apo lib 1. tit. 5. num. 34.

XVIII. Sunt & alia delicta mixti fori, in quibus esse solet præventioni locus inter Judicem ecclesiasticum & Laicum cu usme di esse volunt usuram, adulterium concubinatum, sortilegium Julius Clarus in praxi criminali, quæst 37. & Faber in Cod. de crimine sacrilegii. Verùm in Gallia nec Judex Ecclesiasticus de his criminibus contra Laicos cognoscit, nec Judex Laicus contra Clericos, ut monet Pastor loco cit. num. 19.

XIX. Constitutiones Ecclesiæ vetant exerceri judicia nocte, ac in tenebris, c. *Consuluit* de offic. jud. deleg. Tametsi Athenis Areopagitæ non interdiu, sed noctu judicare consuevissent, referente Luciano in S ctis, ne personas litigantes, sed, ea sola quæ dicebantur considerarent. Sanè transactio noctè facta tenet, l. *Minorem.* C. de transact. Et testamentum nocte factum valet, l *Ad testium*, § *Posse* D. de testam. Consuetum est in Gallia criminales causas non nisi ante prandium judicari, ne vapores inde exurgentes Judicum mentes obnubilent. Cavetur quidem in cap. *Honestum*. 22. quæst 5. ne quis in judicio ad juramentum admittatur, nisi jejunus. Et in c. 1. de testib. & attestat. ne quis nisi jejunus testimonium dicat: sed glossæ utrobique dicunt, hoc de honestate dici, non de necessitate.

CAPUT

CAPUT IV.

De juridica Inquisitione, & Testibus, & Juramento.

SICUT in criminalibus causis triplex est procedendi modus: 1. per inquisitionem: 2. per accusationem: 3 per denunciationem; ita etiam triplex est inquirendi modus. Primò generatim, qua ratione solent inquirere Prælati de vitiis communibus subditi populi aut communitatis, ut eorum remediis prospiciant. Secundò speciatim, dum inquiritur in aliquam certam personam, ut utrum Caius hominem occiderit. Tertio mixtim, ut si inquiritur in commune quisnam hominem certum occiderit, cujus repertum est saucium cadaver: ibi enim delictum est particulare, sed inquisitio de authore delicti est generalis: & viceversa si inquiratur in speciali de delinquente, & in genere de delictis, ut utrum Caius sit flagitiosus, an aliqua scelera commiserit, aut committere solitus sit?

II. Non est licitum contra certam personam de crimine inquirere, sive speciatim, sive mixtim, nisi præcesserit infamia, vel gravia indicia vel semiplena probatio, cap. *Inquisitionis*, & cap. *Qualiter* 24. de probation. Quem tamen ordinem non usquequaque sequi tenentur Regularium Præfecti, d. cap. *Qualiter*, in fine. Est verò infamia vox frequens probatum ac honestarum personarum. Legitimæ famæ judicium esse relinquendum prudentis & probi Prælati arbitrio, docent Menochius, Ugolinus, Molina, & alii. Quod enim scribit Sotus, requiri vocem decem honestorum hominum, id parum est in amplissima civitate, & nimis multum in exiguo pago. Indicia urgentia sunt fuga suspectæ personæ statim post perpetratum, vel detectum scelus: gravis præcedens inimicitia cum aliis conjecturis conjuncta, ut sunt minæ, &c. inventio rei furtivæ penes aliquem. Semiplena probatio est unius jurati, nec ullatenus suspecti testis asseveratio quod ipse viderit, aut ab ipso reo audiverit. Prædictorum ratio generalis est, quia alioqui temerè diffamaretur homo, & in grave discrimen absque sufficienti causa conjiceretur. Istæ verò non adeò exactè requiruntur præcautiones ad eam mixtam inquisitionem, in qua constat de particulari crimine; sed in communi ejus author inquiritur, sic enim nemini fit injuria. Ostiensis verò tit. de inquisition. §. *Quomodo procedatur*, num. 4. & Zerola p. 2. tit. *Inquisitio*, cautè procedendum admonent circa infamiam, quæ sæpè à malevolis & calumniatoribus aut levibus oritur.

III. Ad accusationem olim pertinebat inscriptio, quam docet Glossa in cap. *Super his*, de accusat. esse obligationem coram Judice, quâ se accusator subjicit eidem pœnæ, si non probet, quam subire cogeretur convictus reus, juxta cap. *Quisquis*, & cap. *Qui crimen*, 2. quæst. 8. Nam ex Damasi Papæ decreto calumniator in accusatione deficiens pœnæ talionis reus fit, cap. *Calumniator*, 2. quæst. 3. Sciendum verò, sive accusatorem, sive testem qui calumniosè alium in grave discrimen vel damnum adduxerit, teneri quoque in conscientia ad ipsum liberandum subire per

 discrimen

discrimen honoris, bonorum & propriæ vitæ, eoque fine suam efficaciter retractare calumniam, si vel probabiliter ei profuturus sit. Alicqui enim non tenebitur cum tanto suo damno, eoque frustratorio & inutili, juxta Sotum, Medinam, Navarram, Covarruviam.

I V. Ad sufficienter probandum in judicio, reumque convincendum duo testes conformes, & non suspecti sufficiunt, l. *Ubi numerus*, D. de testib. & cap. *Licet universis*, eod. tit. dicente utriusque Testamenti scriptura, *In ore duorum, vel trium testium stabit omne verbum.* Deuteron. 19. vers. 15. Matth. 18. vers. 16. Joan 8. vers. 17. 2. Cor. 13. vers. 1. Hebr. 10. vers. 18. Inquisitiones criminum redigendæ sunt, postquam perfectæ fuerint in acta publica, ut ad eas quotiescumque operæ pretium fuerit, possint Judices recurrere.

V. Gravis & admodum agitata quæstio est, utrum unicus testis qui deponere possit in materia criminalis accusationis aut denunciationis, teneatur interrogatus à Judice criminis veritatem aperire, necne? Affirmant Dominicus Soto, Azorius, eosque sequutus Bonacina in Decalog. disput. 10. quæst. 3. punct. 3. num. 5 quia, aiunt, suppeditabit semiplenam probationem, ex qua poterit reus juridicè interrogari, carcere concludi, torqueri, unde plena tandem criminum cognitio elici solet. Item alioqui crimina impunitate gauderent, & in perniciem humanæ societatis pullularent. Ex opposito teneri verum silere judici interroganti, affirmant Sylvester verb. *Testis*; Petrus Navarra lib. 2. de restitution. cap. 4. num. 167. & 168. Toletus lib. 5. cap. 40. num. 1. & 2. Reginaldus lib. 24. sect. 5. num. 47. Joannes à Cruce in Directorio addens isto casu interrogatum teneri dicere sub mortali peccato & in suo sensu, se nihil horum scire. Tertiam sententiam instituit & propugnat Lessius lib 2. cap. 30. dub. 6. num. 49. licere quidem unico testificari, sed ad id non teneri, nisi ubi ageretur de resarciendo gravi damno injustè illato, aut de impendenti malo avertendo, sive communi, sive privato. Quibus sanè casibus omnes consentiunt unicum testem teneri revelare, etiam non interrogatum, neque citatum, nisi hoc sciat per Rei Sacramentalem Confessionem.

V I. Addit Martinus Navarra cap. 25. num. 46. & 47. quem sequitur Lessius loco cit. si sit peccatum occultum, nec alteri damnosum, & peccator jam sit emendatus, vel verosimiliter speretur quod post fraternam correptionem se emendabit, non teneri aliquem id manifestare Judici jubenti etiam sub interminatione excommunicationis, donec fraternè corripuerit, & probabilius judicaverit correptum reum non se emendaturum. Cui favere videtur Matth. cap. 18. vers. 15.

V I I. S. Thomas 2. 2. quæst. 70. art. 1. multa docet circa jura testium, quæ breviter recenseo. 1. In manifestis criminibus, & in iis de quibus infamia præcessit, teneri hominem, petente secundùm ordinem Juris Superiore suo, ferre testimonium in iis quæ scit. 2. In aliis verò, nimirum non manifestis, & ubi non præcessit infamia aut alia notitia, etiam petente Superiore non teneri. 3. Teneri tamen manifestare etiam Superiore non petente, nec alia præhabita rei cognitione vel fama, si ea manifestatio sit futura utilis ad liberandum eum qui patitur indebitam vexationem, vel ad impediendum grave malum, sive commune, sive privatum. 4. De illis quæ quis scit per pœnitentis Confessionem, nullatenus ullo casu esse testificandum. 5. In illis autem quæ homo scit commissa sibi per secretum humanum seu naturale, distinguendum esse: vel illa vergunt in alienum grave damnum, sive

sive commune, sive particulare; & hæc tenetur revelare, quamvis jurasset se non revelaturum, quia hoc juramentum non obligat, cùm sit contra bonos mores: vel ex opposito silentio nullum emergit damnum alienum, & sic non potest prodere commissum sibi secretum, quamvis non jurasset id secretum servare, & Superior juberet revelare: nihil enim potest à Superiore præcipi, quod bonæ fidei ac juri naturæ adversetur. 6. Ministros Altaris non posse ab ullo Judice vel Superiore compelli ad ferendum in causa sanguinis testimonium.

VIII. Occurrunt aliquando casus, in quibus is qui responderet ad interrogantis mentem, peccaret mortaliter, aut suo silentio salutem alterius sibi commissam proderet. Titius innocens, quem maligni adversarii persequuntur ad necem, ad me confugit, ut à me occultetur. Hoc ei debitæ charitatis officium præsto in meis ædibus. Adventant paulò post ejus adversarii furore & armis instructi; sciscitantur à me num Titium viderim, num sit intra ædes meas. Si taceam, id silentium reputabitur affirmatio, irrumpent illi in domum meam, & relicto ad portam custode ne misellus evadat, cæteri totam domum explorabunt, & abditum facilè reperient, atque repertum trucidabunt. Sanctus Augustinus in suis Confessionibus summoperè laudat industriam & felices successus sanctæ Monicæ matris suæ in conciliandis discordantium animis & sedandis inimicitiis. At verò inter odia tam multæ nascuntur suspiciones novarum offensionum, tam multæ susurrationes & delationes à falsis & malignis discordaminum amicis utraque ex parte referuntur, præsertim inter fœminas; quas tamen suspiciones & susurrationes sæpe contingit esse veras, ut si mediatores exteriùs non se perinde gerant ac si suspiciones & susurros falsos esse crederent, atque id aliter esse persuadere industriè non conentur, aut saltem longè diverso animo ea quibus foventur aut recrudescunt odia, facta dictave fuisse quàm pars inimica crediderit, vix ullæ discordiæ sedari & ad pacem componi possint. In judiciis tam sæpe occurrunt conjecturæ ad præsumendum de crimine, quod tamen falsum sit, ut si interrogatus reus innocens illas apertè fateatur, nec tamen possit aliter suam probare innocentiam, vel subiturus sit sententiam capitis, vel sit tormentis lacerandus ad quæstionem, quo fiat ut dimissus reliquam vitam transigat morte ipsa miseriorem.

IX. Non tamen fidem habendam censemus quibusdam sanctis Ecclesiæ Patribus, qui mendacium officiosum licitum asserunt, in quibus sunt S. Chrysostomus lib. 1. de Sacerdotio, & in homiliis 32 & 53. in Genes. & in epist. ad Olympiam: S. Hieronymus in cap. 2. ad Galat. quem eundem locum idem scribens exprobrat & impugnat S. Augustinus epist. 19. Cassianus quoque in eundem lapidem offendit collat. 17. cap. 15. 16. 17. & lib. 5. de institut. renunc. cap. 37. & cap 39. Ex opposito S. Augustinus in illa epist. 19. aliisque locis, præsertim tract. de mendacio ad Consentium, constanter astruit nullo quantumvis bono fine fas esse mentiri, eo quòd jure naturali & divino mendacium sit malum & indispensabiliter prohibitum; nec licitum esse malum facere ut eveniant bona. Id quippè damnat Apostolus Rom. 3. vers. 8. Quocirca dicit cap. *Super eo*, de usur. *Scriptura sacra prohibet pro alterius vita mentiri.*

X. Mendacium definit S. Augustinus lib. 1. de mendacio, Falsam vocis significationem cum intentione fallendi. Vocem hîc intelligendam latiùs esse pro quovis externo signo, etiam nutu, admonet S. Thomas 2. 2. quæst. 100. art. 1. ad 2. nam & nutibus, sicut voce, mentiri homo potest. Idemque sequenti quæst. 111. art. 1.

art.1. simulationem in factis externis dicit esse mendacium. Ibidemque resp.ad 2. admittit simulationem utilem & licitam. Hanc verò Navarra in cap. *Humanæ aures*, quæst.2. num.10. sic distinguit ab illicita, quatenus quidam sine causa, nec curantes an mentiantur, aliquid seu verbis, seu facto simulant inesse quod non inest, vel non inesse quod inest. Illa verò fit, quâ quidem prudenter & justa de causa, sine dolo malo dicunt aut faciunt aliquid, quod separatum per se quidem falsum significat, sed ipsum aliquo subintellecto in mente dicentis aut facientis efficitur verum. Idem Navarrus paria dicit Enchirid. cap.18. num.8. Reliqua definitionis verba, *Cum intentione fallendi*, explicat Cajetanus ad dictum S. Thomæ locum 2.2. quæst.100. art.1. cum intentione dicendi falsum. Sed ut constet quàm sit vera regula juris: Omnis definitio in jure periculosa est, l.*Omnis*, D.de regul. jur. non sufficiunt definitioni expositiones adductæ à S. Thoma & Cajetano, nisi addatur tertia ex Sylvestro, verb. *Mendacium*, sub init. scilicet dicendi falsum assertivè: non enim involvit mendacium intentio dicendi falsum recitativè, aut repræsentativè; neque mentiuntur qui falsum recitant ex aliena, & non ex propria persona; neque ii qui fabulam aliquam aut historiam quasi ex theatro vel scena repræsentant, tametsi personam repræsentent alicujus impostoris.

XI. Cùm ergo mendacium propriè sumptum sit jure ipso naturæ illicitum hac ratione, quia ut ait S.Augustinus in Enchiridio, cap.22. *Verba propterea instituta sunt, non per quæ se invicem homines fallant, sed per quæ quisque in alterius notitiam cogitationes suas proferat*; nullo casu, aut sine potest esse licitum, ne quidem ad salvandam hominis vitam, ut idem ait Augustinus tract. de mendacio, cap.14. & Alexander Papa III. cap. *Super eo*, de usur. Consequens est tot sanctissimos, & in Scripturis laudatissimos homines non fuisse reos mendacii, quando urgente aliqua justa causa ita veritatem celare voluerunt, ut verbis usi sint ambiguis & amphibologicis; veris quidem ex ipsorum occulto sensu, quibus tamen intendebant auferre vel impedire periculosam aut nocivam veritatis alterius cognitionem in mente audirorum. Cujusmodi exemplum profert S. Augustinus Abrahæ dicentis ut se mortis discrimini eriperet, Saram esse suam sororem, & volentis amovere ab aliis hanc planè veram persuasionem, quod uxor sua esset. In illo enim ad Consentium tractatu disertè exprimit, & res ipsa perspicua est, scivisse & voluisse Abraham, ut Ægyptii aliter prorsus intelligerent Saram esse suam sororem longè alio sensu quàm quem ipse intra se in occulto concipiebat, quia si hac re Ægyptiorum intelligentia conformis fuisset latenti intelligentiæ Abrahami, secundùm quam vera fuisset illa sororis compellatio, futurum prævidebat se occisum iri; quod tamen ista æquivocatione & amphibologia vitare intendebat. Hoc ipsum ut suprà examinat S. Augustinus eo tractatu, præsertim cap.12. & cap.17. sic loquens: *Ad hanc veritatis regulam mihi videntur non solùm isti* (de Abrahamo & Sara) *verùm etiam si qua sunt talia redigenda, ut aut quod esse creditur, ostendatur non esse mendacium; sive ubi tacetur verum, nec dicitur falsum; sive ubi significatio verax aliud ex alio vult intelligi.* Idem S. Doctor sic ait in quæst. in Genes. quæst.26. prout refertur in Decreto, cap. *Quæritur*, 22. quæst.2. *Quæritur cur Patriarcha mentiri voluit, ut diceret Saram sororem suam, & non potiùs Deo commisit, qui si vellet, ejus pudicitiam apud Pharaonem servare posset. Sed veritatem voluit celari, non mendacium dici: soror enim dicitur, quia filia fratris erat. Et in hoc ostenditur quod nemo debet tentare Deum, dum habet quod rationabili consilio faciat. Fecit quod potuit:*

tuit: quod non potuit, Deo commisit, in quem speravit. Hoc idem aliis passim locis repetit Sanctus Doctor. Itaque nulli dubium esse debet, usum amphibologiarum, ubi justa urget ratio, esse doctrinæ Augustinianæ. Idem sentiendum quod de Abrahamo in aliis Sanctorum æquivocationibus docet Augustinus, scilicet licitas fuisse, & mendacii prorsus immunes, ut quum Jacob consilio Rebeccæ matris persuasit Isaaco patri se esse primogenitum ejus Esaü: quum Joseph se ariolum & augurem esse coram fratribus asseveravit, & in toto illo sanctæ viduæ Judith apud Holofernem colloquio. Si quis autem Augustino rigidior velit illos venialiter peccasse, hoc saltem dici non potest de Angelo Raphaële asserente Tobiæ 5. se unum esse de filiis Israël, nomine Azariam, filium magni Ananiæ; nec de Christo asserente sine alio additamento, se nescire diem judicii, Matth.24. & Marci 13. aut fingente coram discipulis in Emmaus se longiùs ire.

XII. His suffragatur S. Gregorius Papa lib.26. Moral. cap.7. dicens: *Humanæ aures talia verba nostra judicant, qualia foris sonant. Divina verò judicia talia foris audiunt, qualia ex intimis proferuntur. Apud homines cor ex verbis, apud Deum verò verba pensantur ex corde.* Nihil certè hac de re dilucidius dici, vel scribi potest; & habetur in cap. *Humanæ aures*, 22. quæst.5. Sanctus tamen Isidorus posset his opponi lib.2. de Summo Bono, cap.31. ubi ait: *Quacumque arte verborum quis juret, Deus tamen qui conscientiæ testis est ita hoc accipit, sicut is cui juratur intelligit.* Habetur in cap. *Quacumque arte*, 22. quæst.5. Sed hic locus eos percellit qui mala fide, soloque decipiendi & injustè nocendi animo pravam mentem suam obtegunt; non verò illos quos justa & rationabilis causa cogit bonum quod mente gerunt propositum verbis ambiguis & in aliquo sensu veris dissimulare. Istis verò non quadrat Isidori, sed Gregorii Magni anterior illa sententia. Neque ego sum hujus inter hæc apparenter adversantia conciliationis author, sed S. Thomas 2.2. quæst.89. artic.7. ad 4. His adjungendum Sancti Raymundi testimonium lib.1. Summæ, tit. de mendacio, circa finem: *Si reum qui quæratur ad necem domi occultaverim, nec ad redimendum ejus vitam aliud suppetat remedium, quàm interrogantibus qui volunt interficere respondere. Non est hic, respondendum aliquod verbum æquivocum: Non est hic, putà in mensa, vel aliquid simile.* * Sed & ipse Augustinus suam explicat mentem dilucidis hisce verbis in Psalmi 5. enarratione: *Ille verò qui non habet duplex cor, nec mendacium ullum quidem dicit. Tanquam v.g. si cui gladius commendetur, & promittat se redditurum, quum ille qui mandavit poposcerit; si fortè gladium suum repetat furens, manifestum est tunc non esse reddendum, ne vel se occidat, vel alios, donec ei sanitas restituatur. Hic ille non habet duplex cor, quia ille cui commendatus est gladius, cùm promittebat se poscenti restituturum, non cogitabat furentem posse repetere.* Unde consequens est, quod si cogitasset actu ipso posse furentem repetere, non licuisse illi eo etiam casu voluntatem habere furenti reddendi, ne sibi tale homicidium in judicio Dei imputaretur; non enim imputabitur furenti hujus homicidii delictum, sed soli ei qui cùm prævidere debuisset, gladium furibundo tradiderit. Similiter videns aliquis prædones in procinctu esse ad eripiendam alicui vitam & pecuniam, potest illos hortari ut pecuniâ contenti abstineant ab homicidio; tametsi hortator ille officiosus abhorreat simul furtum pecuniæ. Denique utcumque sumas S. Augustini sensum, Sanctorum tamen Gregorii, Tho-

mæ & Isidori doctrina sanctis Scripturis & communi rationi magis est conformis simulque S. Hieronymo, quem refellere S. Augustinus in suis ad illum epistolis conatur.]

XIII. Hoc denique post Augustinum & Gregorium asserunt communiter inter Scholasticos & Summistas sapientissimi, hoc addentes, in casu necessitatis posse suscipi delatum juramentum ad confirmationem occultæ illius verborum exteriùs prolatorum intelligentiæ. Nullum enim est sine mendacio perjurium. Nullum vero hic inesse mendacium, frequentibus Sanctorum exemplis, & Sanctorum Doctorum Augustini, Gregorii, & Thomæ Aquinatis authoritate probavimus. Ita Joannes Major antiquum Sorbonæ decus in 4 distinct. 15. quæst. 18. quem allegat & sequitur sapientiâ & pietate spectabilis Doctor Navarrus in comment. ad d. cap. *Humanæ aures*, & in Manuali cap 12 num. 8. & 9. Item Angelus verbo *Juramentum* 5. num. 9. Sylvester verbo *Juramentum* 3. quæst. 1. Dominicus Soto lib. 8. de justit. & jure, quæst. 1. artic 7. ad 4 Cajetanus in 2. 2. quæst. 70. art 1 Adrianus Papa VI. in 4. quæsti de sigillo confess. Grassius 1. p lib. . cap. 17. num. 9. Lopez 1. part. cap. 42. 9. §. *Injustè rogatus à judice*. Toletus lib. 4 cap. 21 & lib. 5. cap. 58. Lessius lib. 2. de justit. cap. 30. dub. 6. num 13. Layman lib. 4. tract. 3. cap 14 num. 7. Bonacina tom. 2. disput. 4. quæst. 1. puncto 12. & alii communiter, ipseque Bart. in l. fin. num. 7. D. de quæst. Favetque caput *Utilem*, 22. quæst. 2. ex S. Hieronymo desumptum, hortante ad simulationem utilem & in tempore assumendam, exemplo Jehu Regis Israël. & Davidis.

CAPUT V.

Quandonam aliquis non tenetur testificari: & ad quid obligetur qui falsum testimonium dixerit.

I. ALIQUOS jam attigimus casus, quibus occurrentibus non tenetur aliquis testificari etiam requisitus, citatus, & sub pœna excommunicationis obtestatus. Nimirum primò si nulla præcessit infamia aut indicia ad hanc revelandi obligationé sufficientia, neque semiplena probatio. Secundò, si quis rem cognoscat per confessionis sigillum. Tertiò si sciat per secretum naturale & fiduciarium ab ipsa Parte, quæ consilii, vel opis implorandæ causâ suũ aperuerit delictũ; quo præsertim secreto tenentur Advocati, Medici, Chirurgi obstetrices, intimi amici. Secus verò sentiendũ, si reus suã malã significasset voluntatem ante admissũ delictũ; non enim fas est captare consiliũ ad malè agendum. Quartò si quis probabiliter credat, non alios esse qui rem sciant, adeò ut solus & unicus futurus sit testis. Casum istũ Lessius lib. 2. de just. c. 30. dub. 6. n. . extendit pariter ad illũ qui rem novit cũ aliis duobus aut pluribus testibus, quorũ nemo adhuc testificatus sit. Sed hanc extensionem non admittendam duco, quamvis ibi Lessius hanc esse communem doctrinam dicat. Si enim nemo teneretur primus testificari, magna sequeretur criminum impunitas

impunitas,& ex impunitate licentia, cùm in omni inquisitione fieri aliter non possit,quin aliquis testis primus deponat, sublatoque primo teste nullus dici possit vel esse secundus aut tertius. Quintò, qui scit rem de qua inquiritur, factam fuisse sine culpa saltem mortali,ut si quis furti accusatur, rem subripuerit titulo justæ compensationis; aut homicidium de quo inquiritur, fuisse factum cum moderamine inculpatæ tutelæ.Sextò,si ex revelatione ipsi testi, aut ei conjunctis personis grave damnum impenderet. Septimò si quis rem audivit à levibus, nec fide dignis hominibus. Octavò, si quis sit consanguineus aut affinis delinquentis, argumento legis 4.D. de testib.Quidam hoc limitant in secundo gradu, sed plures cum Avila in quarto gradu inclusivè, usque ad quem protenditur incestus & impedimentum nuptiarum dirimens.Et hoc æquitati & familiarum Gentilium expetendæ paci consentaneum est: hinc tamen excipienda crimina Majestatis, aliáve quæ in publicam perniciem se propagarent. Nonò, si quis sit de familia, & domesticus ejus qui deliquit, juxta Angelum,Sylvestrum & complures alios. Et utique veteri Romanorum jure servi compelli non poterant, ut adversùs dominos testimonium ferrent,ut inter alios docet Cornelius Tacitus circa Libonis accusationem sub Tiberio Principe,lib.2. Annalium.Huc spectat lex 8. C. de testib. relata in cap. *Si testes*,§.*Servi neque*,4.quæst.3. *Repelluntur pariter ab accusationibus & testimoniis cohabitatores inimicorum, cap. *Repelluntur*, de accusat.] Decimò, si illi à quibus aliquis rem uti gesta est accepit, jam deposuerunt; hujus enim supervacanea foret depositio.* Sciendum verò prædictos à judice citatos, & præmisso juramento interrogatos,posse, imò etiam secreto naturali astrictos teneri secreti fidem servare,& quam sciunt veritatem occultare, utendo æquivocationibus & restrictionibus mentalibus,qualis hæc esset, negando se rem scire, apud se cogitando,quam teneantur cum offensa Dei declarare. Neque enim eo usque devitandum est mendacium, ut ejus vitandi causâ fides publica violetur, ipsumque jus divinum & naturale perfringatur; quamvis ubi justa necessitas non urget, æquivocationum usum esse profiteamur abusivum, nec esse à veniali culpa unquam immunem. Repugnat enim naturali simplicitati & animorum sinceritati. Nolim equidem omnia mendacia quæ de sancta vidua Judith sacræ Papinæ commemorant ab omni peccato justificare: sed profitendum est,neque Angelum Raphaëlem, neque Christum ipsum potuisse venialiter unquam peccare.]

11. Indubitatum est,calumniosum testem, aut falsum etiam per veri suppressionem in præjudicium Partis, quamvis nihil falsum positivè protulisset, ut si siluerit reum contra quem testificatus est, fuisse primùm injusta conquerentis aggressione lacessitum, non modò peccare mortaliter tum propter injustitiam, tum ratione perjurii;sed etiam teneri ad reparationem damni, si modò in istud efficaciter influxerit. Quod idcircò addo, quia fieri potest ut damnum efficaciter non causaverit, etsi gravissimè deliquerit, ideoque reparare non teneatur. Si enim contingat ut anteriores testes admissi,neque à reo recusati, sufficienter eadem calumnia rerum oneraverint,adeò ut iste additivus & supernumerarius condemnationem ab aliis dudum efficaciter causatam non auxerit, non potest censeri condemnationis author,neque obligatus ad eam reparandam. Aliud tamen judicandum,si testis iste in commune cum aliis qui præcessere testibus, aut cum actore ipso,seu accusatore conspirasset: sic enim efficaciter in damnum ab accusatore & præcedentibus testibus illatum contribuisset,singulique eorum in solidum tenerentur

tur id omne damnum resarcire, tum honorarium, tum pecuniarium. Similis ratio & decisio est in eo Judice vel Consiliario qui præcedentium injusto judicio suum addidit suffragium, si nullâ habitâ communi conspiratione suffragia præcedentia erant in sufficiente ad validum judicium numero, neque causam dedit anterioribus injusti suffragii, & si reliquis insequentibus Consiliariis existentibus una cum eo in sufficienti numero ad elidenda anteriorum suffragia, non fuerit author injusti suffragii. Ita Navarra in Manual. cap. 17. num. 18. Lessius lib. 2. cap. 30. dub. 7. Bonacina tom. 2. disput. 10. quæst. 3. punct. 3. num. 15. & S. Antoninus citans & sequens Paludanum & Ricardum; cujus Sancti Archiepiscopi verba illa sunt: *Si sine consilio vel mandato fuisset nihilominus facta rapina vel damnificatio, nihil amplius per illa est additum, non tenetur nisi quantum ad eos ex rapina pervenit. Si vero aliquid aliud ex mandato vel consilio factum est, ad illud amplius tenentur insolidum.* His omnibus facem prætulit S. Thomas in 4. dist. 15. quæst. 1. art. 5. ad 3. quæstiunculam, ubi duo ista tradit necesse esse concurrere, ut consulens teneatur ad restitutionem *Primò ut probabiliter credat consilium suum fuisse efficax; deinde quod sine eo injusta ablatio commissa non fuisset.* Atqui eadem militat ratio non modò in consulente, sed etiam in alio quovis cooperante in damnum tertii, qualis est testis. Veruntamen Officiales ac Judices, sive inefficaciter concurrerint in damnum tertii, cujus omnis efficacitas & influxus refundi debeat in collegas, qui sine prævia cum ultimis conspiratione damnum intulerunt; sive etiam nihil cooperati fuerint in malum, sed cùm spes probabilis esset, quod si in oppositum institissent, collegas qui priores sua efficaciter ad malum suffragia contulerunt, ab injusta sententia revocassent: hoc supposito, etiam posteriores, qui per se ad injustum damnum non influxere, censendum est in defectum priorum restitutioni pariter obnoxios esse. Pro certa enim regula tenendum est, cæteros qui cùm potuissent damnum proximi impedire, noluerunt impedire, peccasse quidem contra charitatem, non tamen adstringi restitutioni: sed Officiales qui cùm potuissent damnum injustum impedire, per segnitiem tamen non curarunt impedire, non modò contra proprium officium peccasse, sed etiam damnum ipsum teneri resarcire, cui sive per malitiam, sive per segnitiem noluerunt obsistere, cùm impedire potuissent. Sed ubi nulla erat probabilis spes impediendi, cessat ibi restituendi obligatio.

III. Portò nulla & futilis ratio est eximendi ab obligatione reparandi damnum illatum, si quis dicat: Si hoc damnum non intulissem, alius indubitatè hoc idem intulisset. Cùm enim omne damnum injustè causatum authorem suum obliget ad restitutionem, nihil inde sequitur, nisi hoc unum: Si damnum me nullum interente alius id intulisset, immunis essem ab onere reparandi, quod alter damnificans in se unum transtulit, sed quia præveni alterius malitiam, illa obligatio mihi uni incumbit: ille verò cujus malitiam præveniendo inefficacem reddi, nulli est obnoxius restitutioni.

IV. Evenit nonnunquam ut testis in judicio falsitatem alteri damnosam dicat, putans tamen ex memoriæ confusione verum se dicere. Isti difficultati respondet S. Thomas 2. 2. quæst. 70. art. 4. ad 1. quem sequitur ibi Caietanus & S. Antoninus 2. p. tit. 1. cap. 19. §. 7. Sylvester verb. *Testis*, quæst. 8. sub fin. Dominicus Sotus lib. 5. de justit. quæst. 7. art. 4. ad 1. Navar. in Manual. cap. 25. num 40. & passim recentiores, si testis ejusmodi moralem ad recordandum & testificandum adhibuerit diligentiam, excusari à mortali culpa. Quibus addunt locis citatis Caietanus, &

& Sotus, & Reginaldus lib.14. cap.3. sect.5. num.45. esse quoque immunem ab obligatione reparandi damni exinde sequuti. Non enim tenetur ex re accepta, cùm nihil alieni retineat. Neque ex conventione ulla, neque ex injusta damnificatione, cùm sit à culpa immunis; quia ejus memoriæ lapsus est merè naturalis, ut supponitur, eoque tempore invincibilis. Sed si intervenerit aliqua in credendo levitas, aut in præmeditando negligentia venialis, vult ibidem Soto teneri ad restituendam aliquam damni partem pro modulo culpæ hujus venialis.

V. Idem tamen postquam se falsum deposuisse animadverterit, tenetur Partem pro qua testificatus est admonere ut restituat. Sed si Pars neglexerit, aut neglectura certò prævideatur, debet suum testimonium coram Judice revocare, sive in continenti, quod unum approbat cap *Præterea*, in fin. de testib.cogend.sive etiam ex intervallo, quod videtur eod. cap. rejici; quia tunc facilè præsumitur ad hoc inductus ab ea Parte cujus interest Sed Glossa ibid verb. *In continenti*, & Ostiensis, & Joan.Andreas hoc relinqui volunt arbitrio & prudentiæ Judicis expendentis qualitatem personæ retractantis, cum aliis circumstantiis ad admittendam vel rejiciendam quæ ex intervallo fit retractationem: saltem valebit retractatio ad debilitandam priorem falsitatem. Reginaldus tamen loc.cit.ejusmodi testem eximendum censet ab hac apud Judicem retractatione post intervallum, si ei periculum exinde aliquod probabiliter formidetur, cùm supponatur falsum ex animi errore inculpabili deposuisse; ubi enim damnificatio fuit inculpata, nullus est pœnæ aut obligationis restituẽdi locus, si quis inde ditior nõ evaserit, jux.leg.1.C.de petit.hæred.

VI. Ubi verò testis malitiosè falsum deposuisset, tenetur omne inde resultans damnum reparare, etiam cum propriæ vitæ periculo. Atque ita si ex falsa depositione reus versetur in periculo vitæ, tenetur testis, sicut & calumniosus accusator, Judicem certum facere de calumnia & falsitate, omnemque operam adhibere, ut reum eripiat, etiam cum periculo propriæ vitæ: nam in pari discrimine potior est innocentis conditio quàm calumniatoris, aut alterius qui suâ malitiâ immeritum hominem in id periculum adegit. Navarra cap.25. vers.17. Quo loco addit, eum qui aliquem occidit, de quo alius accusatus & incarceratus periclitatur de ultimo supplicio, non videri obligatum seipsum prodere cum pari periculo. Id ergo non aliter approbaverim, nisi quando homicidium factum fuisset sine delicto mortali, ut si occidisset se vel sua adversus aggressorem defendendo; alioquin magis approbaverim contrariam Medinæ ibidem à Navarra citati opinionem, ut teneatur injustus occisor seipsum deferre ad innocentem falsò accusatum eripiendum discrimini. Ratio quâ suadeor, hæc est, quia ubi par imminet periculum, justitia exigit ut innocens eripiatur cum periculo & damno delinquentis, si aliter occurri non possit. Præterea potest ea cautio adhiberi quâ delinquens se periculo subducat; præparatis enim omnibus ad fugam requisitis, potest apud publicum notarium coram testibus suum prodere scelus ad eripiendum discrimini quẽ scit innocentem, & mox fugam capessere. Aut etiam potest per privatam scripturam à se & fidis testibus subsignatam rem uti est reverà declarare, & presbytero quasi Confessario pro suæ conscientiæ quiete mandare, ut postquam fugam capessiverit, scriptum illud apud Judicem consignet, qui actum Presbytero juridicum expediat ejus consignationis. Legimus de Sancto Conrado Placentino, ipsum adhuc venationi ferarum & secularibus oblectamentis addictũ jussisse aliquando vepres in quibus feræ latitabant succendi, sed perlatum vento ignem ultra quàm voluit proximos agros fœdo incendio devastasse. Cumque homunculus ex infima plebe hujus

incendii suspicione captus, & vi tormentorum factum quod non commiserat confessus, damnatus ad supplicium fuisset, tum demùm Conradum conscientiâ excitatum se reum palam confessum fuisse; & divenditis facultatibus suis illata damna compensasse, redactumque ad extremam paupertatem humanis rebus nuntium remisisse.

VII. Quum agitur de avertendo publico imminente damno gravi, vel de liberãdo particulari reo ob gravem calumniam in causa criminis periclitante, non excusant prædictæ causæ ab obligatione testificandi, exceptâ notitiâ per Sacramentalem Confessionem habitâ, aut gravi damno imminente illi qui testimonium ferret. Vide S. Thomam 2.2 q.70. art.1 Sylvestrum verb. *Testis*, §.8. Sotum lib.5. de justitia, quæst.7. art.1. Navarram cap.18. num.34. Toletum lib.5. cap.59. num.2.

VIII. Postremò circa probationem per testes sic decernit Ludovici XIV. Constitutio anni 1667. tit.20. art.5. *Si in una eademque instantia pars multas formet petitiones, de quibus nulla extet probatio, aut probationis initium per scripturã, illæque petitiones simul conjunctæ summam excedant centum librarum, istæ non poterunt testibus verificari, quamvis sint diversæ summæ ex differentibus causis vel temporibus provenientes: hoc tamen excepto, si jura procederent ex successione, donatione, aut alioquin ex differentibus personis.* Si igitur Pars ad probationem per testes admitti prohibetur, multò minùs admitti licebit ad verificandum juramento.

CAPUT VI.

De reo criminis.

I. Reus à Judice quidem, sed non juridicè, hoc est non secundùm juris formas, seu non servato juris ordine interrogatus de crimine, non tenetur ipsum confiteri. Ista assertio quæ Doct. communis est, colligitur & probatur ex cap. *Qualiter & quando*, & cap. *Cùm oporteat*, & cap. *Inquisitionis*, de accusationibus. Idque docet S. Thom. 2.2. quæst. 69. art.2. his verbis: *Non tenetur aliquis omnem veritatem fateri, sed illam solum ab eo potest & debet requirere Judex secundùm ordinem juris.* Hinc sequitur reum interrogatum à Judice, sed non secundùm ordinem juris, posse veritatem dissimulare, non tamen mentiri ei licet ullo casu, sed ambiguè respondere, atque à Judice jussum jurare, sed non secundùm Judicis injustè adigentis mentem; nec enim alius superest reo injustè adducto recursus. Silẽtium enim post unam & alteram interrogationẽ continuatam, pro confessione reputaretur, aut certè reum tormentis ad quæstionẽ subjiceret. Require quæ superiore capite hac de re pleniùs circa testes de illis quæ obtegere tenentur interrogatos disputavi. Docet verò ibidem S. Thomas, quem passim alii sequuntur, tribus eventibus Judicem ex ordine juris interrogare. Primùm si præcessit infamia contra reum circa id crimen, eaque sit legitimè per duos testes probata omni exceptione majores, & quæ nullatenus orta appareat ex malevolentia. Secundò, si reus urgeatur gravibus indiciis, circumstantiis & conjecturis. Tertiò si contra ipsum unus testis non suspectus deposuerit, quod vocatur semiplena probatio. Similiter non tenetur reus confiteri, si dubius est an Judex interroget ex juris ordine. Nemo enim Superiori tenetur obedire cum gravi sui vel alterius

terius damno, nisi constet eum legitimam ad hoc habere authoritatem: & quia in dubiis favendum est reo, cap. *Cùm sunt*, de regul. jur. in 6.

II. Censent aliqui reum agnoscentem se legitimè & juridicè interrogari, non peccare plusquàm venialiter, si crimen diffiteatur, quando pœnâ temporali plectendus esset; sed peccare mortaliter si pœna spiritualis esset infligenda, ut est excommunicatio. Ita Panormitanus in cap. *Cùm super*, de confessis. Sylvester verb. *Confessio delicti*, quæst. 1. Angelus eod. verbo, num. 1. Armilla eod. verb. num. 8. aliique. Verùm communior & approbatione dignior, atque in praxi sequenda sententia est, teneri quæcumque immineat pœna, Judici interroganti confiteri. Ita S. Thomas 2. 2. quæst. 69. art. 1 Caietanus ibid. Covarruvias pract. qq. quæst 23. Navarra cap. 25. num. 23. Lessius lib. 2. cap. 31. dub. 3. num. 12. Quilibet enim obedire tenetur Superiori legitimè præcipienti. Et Judex in parte habet non tantùm jus, sed etiam obligationem interrogandi, & verum eliciendi ex suo officio. Ideóque reus diffitens peccat mortaliter non solùm ob perjurium, cùm in juridica interrogatione non aliter respondere possit, quàm ex Judicis mente; sed alio quoque ex capite, quamvis non juraret, quatenus in re gravis obligationis non obtemperat Superiori justè præcipienti.

III. Confessarius rei juridicè interrogati, sed renuentis suum coram Judice crimen fateri, operam debet quoad potest adhibere, ut reus suum illud crimen Judici interroganti manifestet; ad hoc enim teneri multò probabilius est: sed si hoc ei persuadere nequeat, admonet Lessius lib. 2. cap. 31. dub. 3. num. 16. esse reum fateri coram Judice renuentem nihilominus absolvendum, eo quòd non improbabile judicet eum non peccare mortaliter. Causas verò probabilitatis in favorem rei diffitentis adducit istas. Primò quia gravissimi Authores suprà citati, Panormitanus, Angelus, Sylvester, Armilla & alii eximunt reum ab hac obligatione, dummodò spes affulgeat, posse diffitendo evadere condemnationem, Secundò quia humana præcepta debent esse humanæ conditioni consentanea. Difficillimum verò videtur, eum qui sperat evadere, se gravis pœnæ, aut etiam mortis condemnationi sua confessione addicere. Tertiò, quia nemo ad testimonium contra consanguineos suos ferendum cogi potest, l. 4. D. de testib. Ergo multò minùs contra seipsum. Quartò, quia neque tenetur quis contra alium testificari, si ex hoc ipso incumbat ei suisve gravis alicujus damni periculum, ut unanimiter sentiunt Doctores: Navarra cap. 25. num. 50. Covarruvias pract. quæst. cap. 18. Lessius lib. 2. cap. 30. dub. 6. num. 6. At reus iste non tam periculum quàm certitudinem extremi mali sustinet fatendo apertè crimen. Quintò, quia lex *Nimis grave*, C. de testib. decernit, *Neminem teneri contra se exhibere id per quod sibi negotium fiat.* Nihil autem durius esse potest, quàm ut qui aliunde sperat evadere incolumis, cogatur arma Judici proferre, quibus eum juguler. Sextò quia est receptissima & communis doctorum consensio, reum criminis, sive ante sive post condemnationem capitalem posse de carcere effugere, & hac ratione se condemnationi subtrahere. Hoc docent S. Thomas 2. 2. quæst. 69 art. 4. Caietanus ibid. Sotus lib. 5. de just. quæst. 6. art. 4. Covarruvias lib. 1. variar. resolut. cap. 2. num. 11. Lessius lib. 2 cap. 31. dub. 5. quamvis ex fuga damnum Commentariensi obveniat, atque etiam carcere penitus pertuso reliqui simul detenti evasuri sint. Ergo multò magis videbitur eidem criminis reo licitum esse apud Judicem suum crimen inficiari, eodem modo quo posset si non juridicè interrogaretur, cùm agatur de pari evitando supplicio, cùm evadere licitum sit reo juridicè convicto, & multo minùs in alios

incommodum resultet ex infiziatione, quàm ex carceris effractione. Ista quidem probabiliter profert Lessius: sed eùm idem multò asserat esse probabiliorem sententiam oppositam, nego licere sive isti reo juridicè interrogato diffiteri, sive Confessario reum sic malè affectum absolvere. Est enim contra jus naturale ac bonam fidem, si quis ubi subest periculum mortalis culpæ, opinionem eligat minùs probabilem & minùs tutam in conscientia, relinquendo probabiliorem simul & tutiorem. Sed prudens Sacerdos recusabit absolvere reum, ut pote indignum, simulque præstolabitur eventum. Aut enim reus diffitens dimittetur; dimissus porrò non tenebitur posthac apud Judicem confiteri, sed ei sola sacramentalis Confessio cum satisfactione sufficiet ad salutem: vel contrà reus non confessus condemnabitur, eoque casu cùm nihil supersit quod ampliùs metuat, neque possit semel facta condemnatio augeri, Confessarius illum faciliùs ad confitendum judicialiter scelus suum adiget; ad hoc enim obligatur quamdiu est sub juridica potestate detentus Postquam verò reus huic satisfecerit obligationi, tum demùm illum Sacerdos sacramentaliter absolvet.

IV. Denique de reo criminis Clerico Ecclesiasticum habente Beneficium, utrùm & qua ratione possit suum abdicare in alterius favorem Beneficium, gravis est & illustris quæstio, quæ hac distinctione resolvenda est. Criminum alia inducunt Beneficii vacationem ipso solo facto, alia verò non nisi per Judicis sententiam. Atque in his ultimis, non autem in prioribus illis potest reus suo Beneficio apud Papam vel Legatum renunciare in alterius favorem ante suæ condemnationis sententiam; quin etiam post sententiam, dummodo super appellationem suspensa: quibus etiam casibus potest apud Ordinarium simpliciter resignare. Hæc docent Rebuffus in praxi, tit. de modis amit. benef. num. 52. & tract. de pacif. poss. n. 362. & seqq. Probus in addit. ad Gloss. pragmat. sanct. tit. de collationib. verb. *Disponere*, addit. 12. Boërius decis. Burdegal. 200. Mainardus decis. Tolos. 61. Papo Notariorum p. 3. lib. 8. tit. 1. de interdictis & action. possess. Mornacius ad tit. D. de his qui not. infam. Bengeus tit. quibus mod. vac. aut amit. benef. §. 7. n. 16. 17. 18. & 19.

V. Crimina ipso solo facto, & ante Judicis sententiam inducentia Beneficii vacationem, sunt quædam atrociora, in quibus censentur crimen læsæ Majestatis in primo capite, assassinium, sodomia. In his vacat Beneficium ipso quo admissum est momento, etiam ante accusationem, nec valet post delictum facta resignatio, & potest quilibet non incapax Clericus impetrare, dummodo sive ab initio, sive ex postfacto constet de scelere. Homicidium quod non comitantur atroces circumstantiæ, quales reperiuntur in assassinio, & parricidio, non inducit ipso facto vacationem, sed expectanda est Judicis sententia. Siquidem decernit cap *Ex litteris*, de excess. Prælat. Prælatum qui consilium furem quemdam suspendendi dederat, & executioni suam præsentiam corporalem exhibuerat, incurrisse irregularitatem ex crimine homicidii; ideoque mandat eum admoneri ut Episcopatui cedat, aut si detrectet, eum per sententiam deponi jubet, aliumque ejus in locum canonicè eligi. Sed clariùs & expressiùs decernitur in cap. *Henricus*, de cl. r. pugn. in duello, Henricum Presbyterum, qui per tertiam personam fecerat alium occidi, deponi ab Ordinum sacrorum exercitio; illi tamen misericorditer Beneficium conservari. Et in cap. *Studeat*, dist. 50. mandatur ut si probetur ex percussione per Sacerdotem facta mortuum fuisse Diaconum, Sacerdos à sacris arceatur: ei tamen Beneficium ad victum concedatur.

CAPUT

CAPUT VII.

De Beneficiorum possessorio & petitorio judicio.

1. IN titulo Beneficii duplex causa spectari solet, possessionis scilicet & proprietatis. Clement. unica, de causis possess. & propriet. Inde duplex actio ratione Beneficii competit; altera quæ possessorium spectat, altera quæ petitorium. Et prius quidem tractatur causa possessorii quàm petitorii, ut ex rubricis constat de ordine cognit. Actiones versantes circa possessorium dicuntur interdicta propter intentatam prohibitionem, ne quid fiat quod possessioni obsistat *Défenses de troubler en la possession.*

II. Duæ verò sunt possessoriorum interdictorum species, nimirum retinendæ possessionis, aut ejusdem recuperandæ: hoc est, ut qui turbatur, conservetur in possessione, quod est interdictum. *Uti possidetis*, Gallicè *Complainte en cas de saisine & nouveauté contre celui qui fait le trouble*: aut ut de possessione pulsus in eandem restituatur, spoliatum enim ante omnia restitui jubet cap. *Oportet*. qu. 2. & cap. *Redintegrande*, 3. qu. 1. & totus tit. de restit. spoliat. Istud vocatur interdictum *Unde vi.* primum illud interdictum *Uti possidetis*, seu retinendæ possessionis, attenditur in possessione, quæ toto ultimo qui præcessit anno, neque vi, neque clam, neque precario processit, l. 1. §. 4. D. uti possidetis. Sed interdictum *Unde vi*, seu recuperandæ, quamlibet etiam minoris temporis quàm anni possessionem complectitur & tuetur l. *Qui momentaria*, C. unde vi. Porrò in causis interdicti Retinendæ, seu Uti possidetis, evenire solet ut litigans uterque sit simul actor & reus, l. 2. D. de interdictis.

III. Tametsi causam possessionis & proprietatis ab uno & eodem Judice terminandam esse decernat cap. 1. de causa possess & propriet. oppositum tamen fieri solet quoad causas Ecclesiasticas in Gallia, ut lis de possessione Beneficii agitetur apud Regios Judices; de proprietate autem Beneficii contendatur apud Judices Ecclesiasticos. Ad petitionem enim Caroli VII. Franciæ Regis rescripsit Pontifex Martinus V. agitari posse causas possessorias Beneficiorum, & judicari apud Regias Curias, solo reservato petitorii judicio Ecclesiasticæ cognitioni. Refertur hoc Pontificium diploma à Guidone Papæ quæst. 1. & à Joanne Feralto de jurib. & privilegiis Franciæ Regum, privilegio 11. Dicit tamen ibi Guido Papæ hanc Regiarum Curiarum cognitionem circa Beneficiorum possessionem limitari ad interdicta retinendæ aut recuperandæ, nullatenus verò circa interdicta acquirendæ possessionis. *De possessorio autem* (inquit) *adipiscendæ in beneficialibus non consuevit Curia cognoscere, quia plus habet petitorii.* Istudque adeò verum est, ut Gallicani Jurisconsulti, Guidonis Papæ Scholiastes Ferrerius ad quæst. 1 & 71. Antonius Despeisseus tom 3. tract. de Benef. Eccles. tit. ult. doceant nullatenus astringi Judicem Ecclesiasticum eidem Parti petitorium decernere, cui Regius Judex possessorium antea adjudicaverit; sed posse illum de possessione deturbare adjudicando petitorium Parti oppositæ, neque præterea licere ab hujusmodi Ecclesiastico judicio tanquam ab abusu provocare, quamvis ex iisdem titulis & scripturis causæ possessionis & petitionis fuerint judicatæ. Possessorium enim summariæ ac per provisionem judicatur, juxta edicta Caroli VII. anni 1453. art. 83. & Caroli VIII.

anni 149.artic.58. At verò petitorium pleniori cognitione & indagine dijudicatur. Idemque Despeisseus profert Senatusconsultum Curiæ Tolosanæ, quo appellatio quasi ab abusu rejecta in simili causa fuit. Præterea ubi semel adjudicatum fuit per Ecclesiæ sententiam petitorium, nullus superest pro possessorio recursus ad Judicem Regium. Ratio est, quia petitorium trahit ad se possessorium. Hoc docet Joannes Galli Regius in Senatu Parisiensi Advocatus quæst. 131. idque Senatusconsulto confirmat in causa Rectoris Prioratus Caldifontis. Idemque quæst 145 sic ait: *Curia non vult cognoscere de jure spirituali, vel de collatione beneficiali ad episcopum pertinente.*

IV. Etiamsi Curiæ Regiæ in Gallia judicium possessorium in causis Ecclesiasticis sibi asserant, judicium tamē petitorium non aliis quàm Ecclesiæ Prælatis competit: collatio verò Beneficiorum adeò horum propria est, ut citra sacrilegium non possit ab alio quoquam usurpari. Reges Christianissimi illud Prælatorum Sanctæ Ecclesiæ jus inviolabile esse caverunt. Sanctus Ludovicus in sua Pragmatica Sanctione: *Statuimus* (ait) *& ordinamus ut Prælati Regni nostri, patronique Beneficiorum collatores jus suum plenarium habeant, & unicuique sua jurisdictio servetur* Carolus etiam VI. in diplomate anni 1419. *Volumus & ordinamus Ecclesias & Ecclesiasticas personas ad suas antiquas franchisias & libertates reducendo, quod Ecclesiis non ele ctis per præsentationes, collationes & institutiones Ordinariorum, quibus de jure cōmuni seu consuetudine pertinet, secundùm antiqua jura communia, Conciliaque generalia de personis idoneis providebitur.* Carolus verò IX. Edicto anni 157. artic.11. edicit: *Non poterunt Ballivi, Seneschalli, eorum Locumtenentes, aliique Judices, neque nostri parlamenti curia cogere prælatos & collatores Beneficiorū, ut conferant Partibus Beneficia: sed Partes prætendentes remittent ad illorum Prælatorum Superiores, ut ad illorum Prælatorum recusationem ipsis Partibus provideatur à Superioribus Prælatis secundum jus.* Hoc idem statuit Henricus III. Blesensi Edicto, artic.64. & Melodunensi, artic.16. & Ludovicus XII. Constitutione anni 16 . 9. artic.22 Cùm verò Rothomagensis Senatus hæc infregisset Edicta, & citare ausus fuisset Sagiensem Episcopum ad dicendam causam cur recusaret ad Beneficium quoddā admittere Jacobum HecciumSacerdotem, Rex ad querelam Episcopi hanc citationem cassavit in suo sanctiore consilio, prohibuitque Senatui cognitionem deinceps talium ab ordinariis recusationum, & Jacobum remisit ad Metropolitanum, aliosve Superiores juxta sanctorum Canonum præscripta, qui cognoscerent de jure quod ipse ad eam Præbendam prætendebat, & de causis recusationis Episcopi, an.1630. Julii.31.

CAPUT VIII.

Alii proponuntur casus, in quibus Judices seculares de Clericis & causis Ecclesiasticis cognoscere solent in Regno Galliæ.

I. CLERICI, quibus competit jus declinatorium ad Ecclesiasticum judicem soli illi censentur in Gallia qui sunt ordine sacro, saltem subdiaconatus initiati, necnon quilibet alii tonsurati, dummodo habitum & tonsuram gestent clericalem, simulque scholastici sint, aut beneficiati, aut alicujus Ecclesiæ

Ecclesiæ obsequio mancipati, ut præscribitur Caroli IX. edicto Molinensi, art. 4. & 8. In Gallia quoque per matrimonium amittitur privilegium clericale, & Beneficium ante possessum ipso facto vacat, ex veteri Philippi III. Constitutione. Quamvis autem cap. 1. & cap. *Quod à te* & cap. *Joannes*, de cler. conjug. dicant Clericos conjugatos esse Beneficiis privandos, hoc intelligendum est de possessione Beneficiorum non abdicata, cùm jam vacaverint ipso jure ex hora initi matrimonii.

II. Consuetudo tamen Gallicana Clericos quamvis fori privilegium habentes non eximit in multis casibus à laïcorum jurisdictione. In causis quidem personalibus illos eximit, sed non in realibus. In criminibus quoque privilegiatis non eximit eosdem, sed eximit in aliis delictis. Hæ consuetudines probandæ sunt veterum Jurisconsultorum Regni testimoniis, ut ostendatur earum antiquitas. In primis Aufrerius Tolosani Senatus Præses in addition. ad repetit. Clement. 1. de offic. judic. ordin. *Clerici* (inquit) *non possunt de crimine coram seculari Judice conveniri, nec valet consuetudo contraria propter quod Rex & officiarii ejus habent habere facultatē judicā li & p[u]niendi Clericos in certis casibus, quos privilegiatos appellāt. De hac Rex & Officiarii ejus sunt in possessione & saisina à tanto tempore, cujus initii memoria non exi[s]ti; quod tempus immemoriale idem operatur ac privilegium.* Hæc Aufrerius. Prætereà Guillelmus Benedicti olim Consiliarius in Senatu Burdegalensi, in repetit. ad c. *Raynutius*, verbo *Et uxorem nomine Adela*, n. 432. eadem dicit, & simul exponit quæ sint privilegiata crimina. *In hoc Regno* (inquit) *Judices Regii in tribus casibus contra Clericos pro[c]edunt, & de excessibus eorum cognoscunt, ac etiam corrigūt. Primùm ubi crimen à Clerico commissum qualitatem habet attentati in odium litis pēdentis civiliter coram Judice seculari, ubi cognitio civilis ad eum pertinet, ut in possessoriis omnibus. Pariter si contra clericos in testes productos dentur objectus de crimine, poterit Judex cognoscere; & si probentur, eos à testimonio repellere. Similiter eos punire, si falsum testimonium deposuerint aut aliàs ejus authoritatem vel aures offenderint, pœnâ quidem pecuniariâ, non corporali. Secundò de omni crimine privilegiato, ut sunt læsæ Majestatis, falsæ monetæ, infractio Salvagardiæ Regiæ, vel assecuramenti brisati, vel si Clerici manum regiam appositam violaverint. Inter quæ crimina est portus armorum: quod intelligendum est de portu in turmas; si in forma belli arma moveantur, & ex de illo ex eo sequuto: aliter si esset privatus insultus. Tertiò ubi clericus officium seculare gerens delinquit in officio, puniri potest per captionem temporalitatis, ac venditionem bonorum mobilium, & suspendi aut privari officio.* Hæc Benedicti. Tertium porrò istud caput refert Franciscus I. in Edicto suo de monetis anni 1540. ad Papæ indultum. *Secundùm Pontificis* (inquit) *indultum, nostrasque Ordinationes, si aliqui deprehendantur delinquentes in suis officiis, privandi sunt privilegio clericali, neque in casu delicti admittentur allegationes eorum Clericatus.*

III. Ille idem Tolosanus Præses Aufrerius loco citato consuetudinem in Franciæ Regno pridem receptam, quâ Clerici in civilibus causis conveniri solebant coram Judicibus secularibus, reprobat his verbis: *Clerici in causa civili etiam volētes de jure non possunt coram seculari Judice conveniri, contrariâ consuetudine nō obstante.* Approbat in hoc juris communis dispositionem, quæ habetur passim in Decreto, & in toto tit. de foro compet. Cæterùm in Gallia jam inde à multis seculis invaluit usus, ut distinguantur causæ reales à personalibus, adeò ut in personalibus quidem gaudeant Clerici privilegio fori Ecclesiastici, non verò in realibus. Sic verò decernit Philippi Pulchri Constitutio anni 1303. *Personæ Clericorum non cōpellantur in foro seculari super actionibus merè personalibus litigare.* Reales causæ in

in quibus consuetudo Gallicana Clericos subjicit secularium Judicum cognitioni, reducuntur ad civiles merè pecuniarias ac profanas, neque extendi debent ad sacras & Ecclesiasticas, quæ exceptis merè possessoriis pertinent ad forum Ecclesiæ. Guillelmus Benedicti Consiliarius in Parlamento Burdigalensi, loco cit.num.410. sic loquitur: *In Actionibus merè personalibus, civilibus pecuniariis, ut de illis Officiarii Regis cognoscant in Clericos non va et consuetudo, nec Judici seculari dare potest jurisdictionem etiam de consensu litigantium, nec aliquid operatur permissio Episcopi. Imò Episcopus debet prohibere Clericis coram secularibus litigare in actione personali.*

IV. Joannes Faber olim Regni Franciæ meritissimus Cancellarius, in suis Commentariis Institutionum, tit.de actionib. §. *Item Serviana*, distinguit causas Clericorum personales, quas solis attribuit Judicibus Ecclesiæ, à causis realibus & hypothecariis, quæ realibus accensentur; & istas ad seculare judicium asserit pertinere. Massuerius item Gallicanus Scriptor in sua Praxi Forensi, tit.de Judicibus & eorum jurisdictione, sic scribit: *Item sciendum, quod Clericus solutus in causa assecurationis non tenetur respondere coram Judice laico, nec etiam in actione personali, sed si dimittendus coram Judice Ecclesiastico Secus in actione reali, vel si agatur ad agnitionem scedulæ manu sua scripta, vel signa e; quia in his non potest declinare forū Judicis temporalis, Et idem in causa excessus vel delicti, quādo casus est privilegiatus, ut in salvagardia fracta, vel in assecuramento brisato. Et tunc concludendum est, quod delinquens tenetur solvere emendam per captionem & detentionem sua temporalitatis.*

V. Prædictis adjungi potest multò major authoritas Gallicani Concilii Epaunensis, cui præsedit vir planè Apostolicus Sanctus Avitus Archiepiscopus Viennensis anno quingentesimo decimo septimo, cujus canon.11, ita statuit: *Clerici sine ordinatione Episcopi sui adire vel interpellare publicum non præsumant; sed si pulsati* (id est in jus vocati) *fuerint, sequi ad seculare judicium non morentur.*

VI. Charondas in Codicem Henriceum lib.1. tit.15. artic.14. jus & praxim Gallicanam sic accuratè describit circa Clericorum criminales causas. Quoties vir Ecclesiasticus delictum privilegiatum commisit, ejus quidem personale privilegium subjicit eundem Judici Ecclesiastico, sed delicti privilegium eundem subjicit cognitioni Regii Judicis, ut pœnâ plectatur corporali, qualem decernunt leges civiles, quibus Ecclesia non utitur. Attamen quod ad formam attinet formandi processus & judicii, valde disputatum fuit. Olim namque Regius Judex reum Clericum carcere detinens procedebat & judicabat circa delictum privilegiatum, priusquam reum ad Ecclesiasticum Judicem remitteret judicandum de ejus communi delicto, prout sanxerat Edictum Molinense anni 1556. art.39. Sed ea Constitutio abolita fuit. Ex opposito igitur Judex Ecclesiasticus detinens in carceribus Officialitatis clericum, deque ejus delicto communi cognoscens, nullatenus curabat Regium Judicem aut Procuratorē de ejusdem Clerici privilagiato delicto admonere. Igitur ut ambobus incommodis provideretur, & utriusque judicis propria servaretur jurisdictio, constitutum est Melodunensi Edicto anni 1580. sub Henrico III. artic.22. ut fiat instructio litis criminalis adversus reum Clericum simul & conjunctim per Judicem Ecclesiasticum & Judicem Regium aut Commissarium, qui eo fine accedet ad Episcopale Auditorium: sed tamen singuli seorsim sententiam ferent circa suæ jurisdictionis delictum; ipsique reo licebit ab his sententiis respectivè appellare: ad Superiorem quidem Ecclesiasticum circa commune delictum; ad superius verò Seculare Tribunal circa privilegiatum, ita ex Melodunen. Edict

E licto Charondas. Eadem tradit Papo lib. 1. Placitorum, tit. 5. num. 54. Chopinus lib. 2. de sacra Politia, cap. 4. num. 22. Pastor de jurisdict. Eccles. tit. 14. num. 13. & 14. aliique communiter Gallicani Jurisconsulti.

VII. Fori declinatio peti potest à Clerico in quemcumque statum deducta sit lis, sive initio, sive in progressu, sive sub finem, cap. *Si diligenti*, & cap. *Significasti*, de foro compet. & cap. *Si contingit*, de sent. excomm. & l. *Religionis*, C. Theodos. de Episcoporum judic. Imò etiam post sententiam, teste Chassaneo Præside in Senatu Aquisextiensi, ad consuetud. Burgundiæ, tit. *Des justices*, rubr. 1. §. 5. ad verbum, *Et s'il n'a grace*, num. 45. *Hæc* (inquit) *exceptio fori declinatoria in Clericis etiam post sententiam potest proponi, ex quo reddit judicium retro nullum.* Addit alterius Gallicani Senatus Præses Aufrerius loco cit. num. 33. *Clericus non declinans forum laici venit puniendus; si cogatur, debet protestari.* Neque potest ullus Clericus exceptioni declinatoriæ fori renunciare, eaque renunciatione nihil obstante poterit adhuc admitti ad declinandum, d. cap. *Si diligenti*, de foro compet. Talis enim exceptio est in gratiam ordinis Ecclesiastici: & privatorum pactis juri publico non derogatur, l. *Jus publicum*, D. de pactis. Atque exceptis causis superiùs expressis, in quibus Clericus subjicitur Officialium jurisdictioni, potest Clericus a Judice Ecclesiastico per Procuratorem Officialitatis requiri, & vindicari de Judice Laïco. Quamvis enim lex *Si quis* 50. de Episc. & Cler. permittat Clerico renunciare privilegio fori, id revocatur per caput *Si diligenti*, de foro compet.

VIII. Labente Occidentali Imperio Valentinianus III. Novella 12. edixit Episcopos forum non habere, nec nisi de causis Religionis posse cognoscere jure ordinario: de cæteris verò causis nullatenus judicare, nisi Partes in Episcopum mutuo consensu compromiserint. Constitutionem istam Edictis præcedentibus Constantini Magni & Valentiniani II. necnon Gratiani & Theodosii senioris cognomento Magni usque adeò contrariam abrogavit Valentiniani illius III. successor Majorianus, nec illam in suo Codice Justinianus inserere dignatus est. Mirum tamen est, eam statim à nativitate sepultam, his ultimis temporibus, nullo Regum Edicto, sed Regiarum Curiarum generali consensione revixisse intra hoc Regnum. Nunc itaque toto Regno consuetudo invaluit, Ecclesiam Gallicanam, solis exceptis feudalibus quæ habet territoriis, nullum habere jurisdictionis territorium: ideoque invalidas & abusivas esse Judicum Ecclesiasticorum sententias extra locum Auditorii Ecclesiastici latas, exceptis cognitionibus & ordinationibus quæ de plano fiunt, ut contingit in visitationibus diœcesis. Eaque ex causa non permittitur Episcopis & Officialibus ullum etiam Clericum ex causa delicti condemnare exilio. Et abrogatur in Galliæ Regno cap. *Cùm Episcopus*, de offic. Ordin. in 6. quo decernitur, posse Episcopum in quolibet non exempto diœcesis suæ loco sedere pro tribunali, & judicare, & judicata exequi.

IX. Ecclesia in Gallia potestatem non habet proprias sententias & judicia exequendi, nisi implorato Brachii secularis auxilio. Potest quidem pignori addicere & sequestrare, ut ipse non est ausus diffiteri Molineus in cap. *Ulm*, de rescript. atque ita decernere, exempli causâ, ut certa pars fructuum Beneficii oppigneretur & sequestretur in manus inquilini, ad ea persolvenda vel exequenda, quibus per sententiam fuerit astrictus Beneficiatus, ut sunt reparationes, ornamenta & impensæ præscriptæ, aut pœnales mulctæ: sed tamen istiusmodi pignora distrahi non possunt, neque personæ etiam Clericorum in causis criminalibus capi vel incarcerari extra locum Auditorii Ecclesiastici, ex Episcopi vel Offi-

cialis decreto, nisi authoritate implorati apud Judicem laïcum Brachii secularis.

X. Implorato per Judicem Ecclesiasticum Brachio secularis auxilii, sciendum est primò, teneri secularem Magistratum sine ulla causæ disquisitione præstare per suos apparitores, aut etiam ubi necesse erit, per militarem manum postulatum officium & opem præbere. Secundò si aliqua inter exequendum formetur oppositio, non posse de ea cognosci per Magistratum, sed ejus judicium esse ad Ecclesiasticum Judicem remittendum. Edictum enim Melodunense sub Henrico III. sic sancit art. 24. *Injungimus Judicibus nostris, ut præstent opem & robur ad exequendas Judicum Ecclesiasticorum sententias Brachium seculare implorantium. Atque eisdem prohibemus sumere de judiciis exequendis cognitionem, salvo tamen in partibus litigantibus jure providendi sibi per appellationem tanquam ab abusu, secundùm nostras Constitutiones.* Hoc idem renovatur per Ludovicum XIII. anno 1612. art. 5. qui pariter vetat cognitionem oppositionum formandarum adversùs hujusmodi exequutiones Brachii secularis; sed eas cum suis cunctis circumstantiis & dependentiis remitti jubet ad Judicem ipsum Ecclesiæ.

XI. Denique per appellationem tanquam ab abusu, devolvuntur in Gallia causæ Ecclesiasticæ ad secularium Judicum cognitionem. Tractationem istam requirito infra hujusce libri cap. 12.

CAPUT IX.

Si Iudex tanquam suspectus recusetur: & aliquæ materiæ recensentur ad Ecclesiæ Iurisdictionem spectantes.

I. Causa recusationis in foro seculari proponitur Judici à quo admittenda est, si sit justa: si verò frivola sit, rejicitur. Si causa prætenditur justa, de cujus tamen veritate non liqueat, sed testibus, vel scripturis probanda sit, Judex recusatus partes remittit ad eum Judicem qui vice ejus jurisdictionem exercet, ut de probationibus cognoscat; & si intra diem præstitutum causa recusationis non probetur, Judex recusatus prosequitur judiciariè in processu. Sed si probetur, Judex recusatus tenetur abstinere. At in foro Ecclesiæ, quando Prælatus est suspectus, ejus quoque Vicarius abstinere debet; sed non ex adverso. Ideo Judex, sive ordinarius, sive delegatus, qui recusatur, Partes admonere debet ut simul conveniant; at si recusans non habet adversarium, debet Judex cum illo convenire de arbitris, qui de causa suspicionis inquirant. Et si ambo convenire nequeant, uterque unum eligat: & si arbitri ipsi convenire nequeant, tertium advocent. Ubi verò causa suspicionis intra terminum præfixum probata non sit, poterit Judex recusatus jurisdictionem suam exercere, & processum ejus causæ prosequi. Si verò causa recusationis probetur, idem Judex de Partium consensu alterum idoneum, nec suspectum delegabit, si sit ordinarius, aut ad Superiorem transmittet. Si verò sit delegatus Judex, cùm non possit subdelegare, transmittet partes ad delegantem. Hæc statuuntur in cap. *Secundò*.

cundò requirit, §. *Tertiò postulas*, de appellationib. & cap. *Cùm speciali*, eod. tit. & cap. *Suspicionis causa*, de offic. & potest. jud. deleg. & cap. *Si quis*, de foro compet.

II. Si Vicarius Generalis sit in aliqua causa suspectus, non eliguntur arbitri, ut in Episcopo, sed juxta stylum Signaturæ tribuitur ab Episcopo adjunctus, causaque ipsa suspicionis non coram arbitris, sed coram Episcopo agitari debet. Additiones in 1. decis. Rotæ de offic. Vicar. in noviss. Felinus in cap. *Cùm venissent*, n. 8. de judic. & Abbas in cap. *Super quæstionum*, §. *Quem verò*, de offic. delegat. Zerola 1. part. verb. *Vicarius*, in fin.

III. Non tantùm jure communi ubique recepto, sed etiam jure & usu Gallicano causæ matrimoniales ob respectum Sacramenti quod magnum est in Christo & Ecclesia, ut attestatur Apostolus Ephes. 5. pertinent ad Ecclesiæ cognitionem. Concil. Trident. sess. 24. cap. 12. quo anathemati subjiciuntur qui oppositum sentiunt. Henricus IV. in Edicto anni 1606. art. 12. *Volumus* (inquit) *ut causæ matrimonium concernentes pertineant ad jurisdictionem Ecclesiæ*. Papo tit. de jurisdictione Ecclesiæ, art. 4. Pastor de jurisdictione Ecclesiastica, tit. 13. num. 6. & plures Gallicani Scriptores, quos allegat & sequitur Tarradus disput. 7. quæst. 2. num. 47. Nec solùm de matrimonio dijudicat Ecclesia, sed etiam de sponsalibus & promissione futurarum nuptiarum, ut præambulis matrimonii. Quam in rem Pastor ibid. n. 7. adducit duo Aquisextiensis Supremæ Curiæ Senatusconsulta ad Episcopum remittentia appellantes tanquam ab abusu ab ejus sententia, quâ jussi fuerant uxores ducere illas quibus constabat promisisse matrimonium cum eis contrahendum. Sanè de his quæ matrimoniis per accidens adveniunt, & merè civilia sunt, quales sunt causæ dotium, donationisque propter nuptias & arrharum sponsalitiarum, licèt Jus Canonicum hæc Ecclesiasticis judiciis subjiciat tanquam matrimoniorum accessoria, cap. *De prudentia*, de donation. int. vir. & uxor. in hoc tamen Regno hæc judicantur in foro seculari. Chopinus lib. 2. de sacra Polit cap. 1. num. 4.

IV. Solus item Judex Ecclesiasticus in hoc Regno cognoscit de petitione congruæ portionis. Qua de re Mainardus multa profert judicia Supremarum Regni Curiarum, ac præsertim Tolosanæ. Tarradus d. disput. 7. quæst. 2. num. 47. Louetus lit. *C*. num. 84.

V. Solus item cognoscit de præcedentiis Clericorum, sive secularium, sive regularium diœcesis suæ. Quo jure Senatus Tolosanus anno 1636. Archidiaconum & Præcentorem Ecclesiæ Cathedralis Lodoviensis de præcedentia contendentes remisit ad ipsorum Episcopum. Tarradus ibid. num. 54. Concilium Tridentinum sess. 25. cap. 13.

VI. Ad solum quoque Prælatum spectat judicium petitorium decimarum in hoc Regno. Matthæus in notis ad Guidonem Papæ, quæst. 5. *Actio* (inquit) *decimarum, cùm sit negotii spiritualis, in petitorio apud Judicem Ecclesiasticum, cujus interest res Ecclesiæ salvas tueri; in possessorio verò apud Judicem laïcum expediri debet*. Idem tradit Louetus lit. *D*. tit. 29. & lit. *G*, tit. 7. allegans multa Senatusconsulta remissiva in causis decimarum petitoriis ad Judices Ecclesiasticos. Item Ægidius Bordinus art. 1. constitutionis anni 1539. & Papo tit. de jurisdict. Eccles. artic. 1. Annæus Robertus lib. 3. rerum judicatarum, cap. 5. sæpiùs ita in Parisiensi Senatu judicatum referunt; & Tarradus disput. 7. quæst. 2. num. 7. & 8. Possessorium autem decimarum negant Tarradus num. 20. Guido Papæ d. quæst. 1. Brodeus in Louetum lit. *D*, tit. 29. esse jurisdictionis Ecclesiasticæ in Gallia, ubi viget Consti-

tutio Martini Papæ V. distinguens ad singulas jurisdictionum possessorium à petitorio. Et est textus singularis in cap. *Causam*, qui fil. sint legit. ubi Alexander Papa III. indulget ut causa possessorii disceptetur coram Rege Angliæ, ejusque Officialibus in lite, cujus petitorium decernendum est ab Episcopis; agebatur enim de validitate matrimonii ac legitimitate natalium. De decimis tamen Pastor d. tit. 13. num. 10. allegans & sequens Antonium Fabrum, C. de jurisd. omnium judic. & Constitutionem Philippi IV. anni 1302. ita distinguit: aut quæstio est de jure, utrum debeantur decimæ, vel cui debeantur, vel in quanam quota debeantur; & de his esse experiendum coram Ecclesia, vel disceptatur de facto, an sint solutæ; & hoc pertinere ad Judicum laïcorum cognitionem.

VII. Edictum Blesense artic. 13. jubet Rectores Confraternitatum, & Hospitalium de legatis relictis ob piam causam, & de fructibus & redditibus earumdem Confraternitatum & Hospitalium coram Episcopis, eorumve Officialibus, & si agatur de re Hospitalis, adhibitis Consulibus loci; vel si Episcopus vel ejus Officialis absint, coram Parocho & Consulibus rationes reddere; sed neque Episcopo, nec ejus Officialibus, nec Parocho, neque Consulibus licere ullum eo nomine capere salarium. Ita judicatum refert Pastor num. 14. Senatus Aquisextiensis Placito anno 1624. Idemque ante Blesensem Constitutionem sancitum fuerat per l. *Nulli*, C. de Episc. & Cler.

* CAPUT X.

De provisionibus sub forma Dignum: *de Examine & Visa Ordinarii, & de Devolutis secundùm Gallicanam praxim.*

I. SÆPE contingit ut Romanus Pontifex alicui provideat de Beneficio vacante, vel vacaturo, per rescriptum quod valgò dicitur *In forma dignum*, mandans Ordinario ut conferat Clerico ibi denominato, si sit idoneus. Et quia ibi apponitur ista clausula, *Dignum arbitramur & congruum, ut illis se reddat Sedes Apostolica gratiosam, quibus ad id propria virtutum merita suffragantur*; ideò hujusmodi rescriptum vocatur, *In forma dignum*. Etiamsi verò in Franciæ Regno Curiæ Regiæ id obtinuerint, ut causarum Ecclesiasticarum judicium ipsis ascribatur; hoc tamen exercere judicium ipsis non licet circa provisiones beneficiarias in Romana Curia expeditas in forma *Dignum*. Sic enim provisi vetantur Edicto Henrici III. in Comitiis Blesensibus edito, art. 12. judicio possessorio experiri antequam se Ordinario stiterint, ejusque examen subiverint, ipsiusque *Visa*, quod vocant, obtinuerint, in quo expressa fiat mentio examinis præcedentis. Ubi autem Ordinarius, facto examine incapacem judicaverit postulantem ideoque à petitione repulerit, non potest postulans aliò recurrere quam ad superiorem Prælatum, cujus erit officium causas recusationis diligenter explorare. Ideoque præscribitur Ordinariis, ad quos rescripta Papæ diriguntur, ut causas sigillatim scriptis exprimant suæ recusationis. Atque in hoc toto discussionis processu Regiis Curiis districtè vetatur se ullatenus ingerere, sive compulsorio judicio

dicio, sive per appellationem admissam, sive per sequestrationem, sive per recredentiam, sive per petitorii adjudicationem, donec iste de recusatione, sive de incapacitate processus fuerit inter Ecclesiasticos Prælatos diremptus. Hæc omnia sanciuntur Edicti Blesensis art. 12. & insuper Melodunensi Constitutione anni 1580. art. 14. 15. & 16.

II. Devolutarii quilibet postquam impetrarunt provisionem super vacatione cujuscumque Beneficii Ecclesiastici, non aliter ad prosequendam ab eis prætensum devolutum admittuntur, nisi postquam idoneâ & sufficienti cautione satisdederint, domiciliumque elegerint, atque intra trimestre computandum à die sumptæ ab eis possessionis litem contestati fuerint, eamque ita disposuerint, ut ad summum intra biennium terminetur. Harum conditionum defectu Judicibus Regiis prohibetur prorsus in causa devolutarii se immiscere, ipsisque devolutariis inhibetur fructibus litigiosi Beneficii se ingerere antequam sententiam provisionalem aut definitivam in judicio contradictorio obtinuerint. Hæc singillatim edicuntur Comitiorum Blesensium anni 1579. art. 46. & iisdem ferè verbis Edicto Melodunensi anni 1580. art. 17.]

CAPUT XI.

De subrogatione collitigantium, & variis formis ad praxim Beneficiariam servandis.

I. JUs commune subrogandi collitigantes in re Beneficiaria solet quoque admitti in foro Gallicano. Si enim contingat alterum sive super possessorio, sive super petitorio Beneficii Ecclesiastici pendente lite ex vivis excedere, procurat superstes collitigans se in ejus locum subrogari, atque in jus illius succedere. Licèt enim Bonifacius Papa VIII. hujusmodi damnet subrogationes, cap. 2. ut lite pendente, in 6. perspicuum tamen est, hanc ejus antiquatam fuisse Constitutionem, nec in ipsa Romana Cancellaria servari, in qua viget Regula de subrogandis collitigantibus. Qua eadem regula jubetur subrogatio ista contendentium de Beneficio, & extranei excluduntur, ne per accessum & adjectionem novæ personæ lites inter Clericos augeantur, & Beneficia Ecclesiastica diutiùs in incerto fluctuent. Hæc regula habet aliquid conforme cum l. *Ab Anastasio*, & l. *Per diversas*, C. Mandati, statuentibus ut litis unius consortes, exclusis extraneis ex unius litigantium cessione jus prætendentibus, invicem sufficiantur. Quam legem Louetus & Scholiastes in lit. *C*, num. 5. & 13. & in lit. *L*, num. 8. & Bengeus tit. quib. mod. conserv. benef. §. 3. num. 4. invaluisse tandem in Gallia multis probant Senatusconsultis.

II. Si plures de eodem Beneficio provisi inter se litigent, potest vel uterque vel unus ex eis literas impetrare subrogationis, ut alteri collitiganti in casu cessus, vel decessus subrogetur. Effectus harum literarum hic est, ut qui illas impetravit, si intra mensem à die computandum, quo alter litigans cessit, vel decessit, petat in vim suarum literarum subrogari ei, præferendus sit aliis quibuscumque, tametsi cæteri contendentes fuerint in data anteriores. Rebuffus in praxi, p. 2. in regulam de

subrogand. collitig. gloss. 3. Qui idem tit. de subrogationib. num. 13. docet consuetudine receptum esse, ut hæc regula indifferenter prosit tam actori quàm defensori; etsi cap. 2. ut lite pendent. in 6. neget quemquam subrogandum in jus petitoris, sed solius defensoris.

III. In Gallia ad subrogationis effectum non solùm impetrandæ sunt literæ subrogatoriæ ab Apostolica Cancellaria, sed aliæ præterea literæ à Cancellaria Regia ad obtinendam possessionem, ad quam jus obtentum fuit per Apostolicas literas: sed jus in re pleniùs acquiri necesse est per Literas Regias; quoniam in Gallia causæ possessionum circa res Ecclesiasticas ventilantur in foro seculari Rescriptum Papæ obtineri debet intra mensem: Literæ verò Regiæ ad possessionem subrogati Beneficii debent necessariò intra annum impetrari, quia in Gallia cognitio & judicium de possessorio spectat, ut dictum est, ad Regiam jurisdictionem; & insuper interdicta possessoria anni spatio perimuntur, l. 1. in princ. D. uti possidet, & l. *In honorariis*, D. de obligat. & action. Hæc docet Rebuffus in praxi, tit. de subrogat. num. 28. & Papo lib. 8. Placitorum, tit. 17. §. 3. 4. 5. ubi multis probat Senatusconsultis, nullum dari locum restitutioni adversùs temporis lapsum, si quis intra annum Literas Regias non impetraverit. Et Bengeus tit. quib. mod. conserv. benef. §. 2. num. 10. 11. 12.

IV. Per obtentam à collitigante subrogationem provisio Tertii irrita redditur ipso jure, sive provisus fuerit per cessum aut decessum alterius litigantis, sive fuerit à Patrono præsentatus, adeò ut nec possit convalescere adveniente subrogati morte, vel depositione, ut docet Gomesius ad hanc regul. de subrogand. collitig. quæst. 10. & 13. Hactenus supradicta exactè servata sunt in Gallia. Cæterùm nova Constitutio Ludovici XIV. anni 1667. tit. 15. art. 6. & 11. abergavit in ejusmodi subrogationibus usum subrogatoriarum literarum, edixitque ut collitigans subrogetur ad suam simplicem petitionem, cum sola exhibitione attestationis de obitu colligantis ex libro Ecclesiasticorum actuum transcriptæ.

V. Sanè si inter duos pluresve collitigantes novus exurgat adversarius, hic poterit admitti sub clausula ista, *Si nemini, si nulli jus sit quæsitum*; adeò ut his causâ cadentibus, tertius iste subrogetur. Sed si quid juris illi habent, tertius iste submovebitur: non enim suis rescriptis Summus Pontifex intendit quæsito alterius juri præjudicare, cap *Quamvis*, de rescriptis in 6.

VI. Is qui in Beneficium triennali pacifico succedit, ad nihil amplius tenetur quàm ad probandam illam præcessoris sui triennem possessionem. Abbas in cap. *Cùm venerabilis*, de exceptionib. num. 24. nec circa qualitates, conditiones aut incapacitates præcessoris compellitur disceptare, cùm neque ab illo jus suum habere censendus sit, neque ejus hac in re censeri possit hæres. Bengeus loco cit. num. 8.

VII. In civilibus quidem rebus ad usucapiendum continuantur simul tempora possessionis inter emptorem & venditorem, inter defunctum quoque & hæredem. Institut. de usucap. §. 12. & seq. Secus tamen accidit in pacifica Beneficii possessione; non enim computatur nisi intra solum illius tempus qui in præsenti possidet, ut omnis evitetur hæreditariæ in his rebus successionis suspicio, aut alienationis per mutuum contractum. Glossa Pragmat. Sanct. tit. de pacif. possess. in verb. *Possedit*, Probus addit. 4. ibid. Bengeus tit. quib. mod. conserv. benef. §. 4. num. 13. & 14. Solent à plerisque in Gallia levari literæ Regiæ, quibus mandatur ut ubi constiterit de pacifica possessione, Judices possidentem tueantur: eoque solo jure perspecto, neque

neque discussis aliunde titulis, hoc solo temporis beneficio litem dirimant. Semper tamen excipiunt simoniæ aut intrusionis vitium, contra quod triennis possessio non præscribit.

VIII. Exactè observandæ sunt rerum beneficialium insinuationes, quas præscribit Henrici II. Edictum anno 1553. Fontisbellaquei editum, ut omnes collationes, præsentationes, & aliæ quæcumque provisiones Beneficiorum, Officiorum & Dignitatum Ecclesiasticarum profectæ sive ab Apostolica Sede, sive ab illius Legatis, sive ab Ordinariis, sive à Patronis, referantur in acta publica & tabularia Episcopatuum, in quibus diœcesibus sita sunt illa collata Beneficia, art. 1. Similiter ut insinuentur omnes sumptiones, seu aditiones possessionum, art. 4. Item omnes creationes & exstinctiones Ecclesiasticarum super Beneficiis pensionum, art. 5. Præterea omnia concordata, & eorum homologationes atque authorisationes, necnon eorumdem revocationes & renunciationes, art. 6. Insuper omnes Vicariatus, & omnes insequentes revocationes, art. 8. Præterea omnes literæ Tonsuræ atque Ordinationum, art. 9. Ad hæc omnes literæ professionis religiosæ, sive ad diligentiam Superioris Regularis, sive ipsius Religiosi professi, artic. 9. Item universa Mandata & Literæ Apostolicæ, temporum studii certificationes, & nominationes ad Beneficia, artic. 10. Atque in causis dijudicandis possessorii Beneficiorum, aliorumque quorum spectat cognitio ad Regios Officiales, prohibet Edictum ullam haberi præfatorum rationem, si non fuerint debitè insinuata.

IX. Eodem Edicto tempora præfiguntur intra quæ fieri debeant insinuationes. Literæ Signaturarum ad Beneficia, pensiones quæ in Romana Curia expediuntur, concordata quibus pensio extinguitur, & Mandata quæ fiunt ad resignandum & consentiendum ac providendum, debent intra semestre insinuari cum ipso mandato procuratorio, quod fit ad insinuandum, ex eodem Edicto art. 2. 7. 8. & 9. Literæ Legati & Ordinarii intra duos menses ab ipsarum data: & si Actuarius sit constitutus in eodem loco in quo Literæ concessæ sunt, intra dies octo, artic. 4. Acta verò missionis in possessionem intra mensem à die missionis elapsum insinuanda sunt, art. 6. Literæ Tonsuræ ac Ordinum ante Beneficii acceptationem aut immissionem in possessionem, art. 11. Literæ Vicariatus ad præsentandum aut conferendum, antequam Vicarius se muneri ingerat, art. 10. Alioqui defecta insinuationis acta supradicta nullam in judicio fidem facient, ex eadem Constitutione, art. 17. non tamen irrita fiunt. Si verò justum intervenerit impedimentum, quale hac in re facilè præsumuntur, nisi sit suspicio fraudis & collusionis, datur in integrum restitutio, & post præfixum tempus, virtute literarum restitutionis licebit insinuare, ex eadem Constitutione, artic. 3. Notat Theveneus ad Ordinationes Regias, tit. 28. *de l'Etat Ecclesiastique*, artic. 1. Edictum insinuationis justè despectui haberi apud probos Judices, nisi præsumptio fraudis, vel falsi aliunde urgeret contra non insinuantem. Est enim merè quæstuosum, & pecuniæ corrogandæ causâ editum: ideoque sæpe post præstituta in eo tempora permittitur adhuc insinuatio.

X. Quid demùm in ambiguis judicandum vel decernendum sit, addiscimus ex Sancto Gregorio Papa dicente, in dubiis & ambiguis rebus absolutum debere abesse judicium, lib. 2. epist. 44. & habetur in cap. *Habuisse*, dist. 33. Quo loco Glossa præclarè distinguit tres ambiguitatum species, vel juris, vel facti, vel personæ cum certitudine facti: docetque in dubio juris procedendum esse à similibus dispositionibus-

positionibus juris ad similia : eamque similitudinem in eo spectandam esse, ut sit par, vel affinis utrobique ratio. In dubio autem facti nunquam ferendam esse sententiam in cujusquam præjudicium ; idque confirmat d. cap. *Habuisse*, dist. 33. & cap. *Grave*, 11. quæst. 3. Si verò in nullius præjudicium sententia redundet, quin potiùs in alicujus bonum, tunc benè in dubio facti certa ferenda est sententia, v. g. ut talis homo baptizetur, de cujus Baptismo dubitatur, si aliunde veritas comperiri non potest : ut talis Ecclesia consecretur ; ut talis de novo ordinetur, si de consecratione præcedenti vel ordinatione dubium sit. Item in dubio juris aut facti judicandum est pro possidente, 2. quæst. 5. §. 1. & 6. quæst. 5. cap. 1. & l. fin. C. de rei vendicat. & l. *Justa*, D. uti possid. Denique ubi dubium est de persona, & certitudo de facto, tunc certa potest ferri sententia in eum, quicumque reus sit, sine designatione personæ in singulari, cap. *Quidam maligni*, 5. quæst. 1.

CAPUT XII.

De Appellationibus.

I. JURE communi, tam Cæsareo quàm Canonico, conceduntur decem dies ad appellandum, qui sunt computandi à die notificatæ sententiæ, ex Justiniani 23. Novella citata 2. quæst. 6. can. *Anteriorum.* Deinde intra dies triginta tenetur appellans petere à Judice à quo appellat literas dimissorias, quæ vocantur apostoli can. *Post appellationem*, 2. quæst. 6. Ad prosequendam appellationem indulget Justinianus annum : aut ubi justa causa intercesserit, biennium, Authent. *Ei qui*, C. de temp. & repar. appellat. & citatur 2. quæst. 6. can. *Ei qui.* Potest tamen Judex à quo hunc terminum ex justa causa moderari, cap. *Personas*, de appellat. & cap. *Cùm speciali*, §. *Excessus*, eodem : quibus etiam statuitur, eo elapso termino, Judicem à quo debere suam præcedentem sententiam exequi. Ab actibus quoque extrajudicialibus, ut sunt electio, præsentatio, collatio Beneficii, & similes, appellandum pariter est intra decem dies à die notitiæ computandos, extra quos non datur recursus ad appellandum ; sed tamen supersunt alia juris remedia. Exempli gratiâ, is qui prætendit alteri collatum Beneficium sibi deberi, potest experiri per interdicta recuperandæ aut retinendæ possessionis, aut per devolutionem ad superius Tribunal, si provisus sit incapax, cap. *Concertationi*, de appellat. in 6.

II. In Francico Regno aliter proceditur. Primùm enim abrogantur apostoli prædicti per Edictum Francisci I. anni 1539. artic. 117. Ille verò qui se gravatum prætendit, appellare debet intra dies quadraginta computandos à publicatione sententiæ. Quibus elapsis Judex ad alterius Partis postulationem jubet appellantem literas appellatorias exhibere, si quas habet, simulque apparitoris relationem, dictum *Exploit*, quâ constet de citatione ad superius judicium : ad quem edendam præfigitur à Judice triduum, aut longior pro locorum distantia terminus ; quo demùm exacto, si appellator non pareat, tum declaratur irrita appellatio, quod vocant Pragmatici *Appel peri & desert*, *ou desertion d'appel* ; & locus datur exequutioni sententiæ.

III. Potest

III. Potest tamen adhuc appellare etiam post juridicam exequutionem in integrum per literas Principis restitui, ut appellare possit. Et hactenus quidem (dummodò sententiæ acquievisse illum non liqueret) poterat restitui usque ad annos triginta. Sed hoc effugium præclusit Ludovicus XIV. Constitutione anni 1667. tit. 27. artic. 17. statuens ut post decennium à significatione sententiæ, aut vicennium, quod solùm indulgetur Ecclesiis, piisque locis & Collegiis, tam inter absentes, quàm præsentes nemini liceat ullam sententiam infirmare. Ibidem art. 12. jus attribuit ei cui sententia favet, ut post triennium ab ejus significatione possit adversarium interpellare ad acquiescendum sententiæ, vel ab ea appellandum: qua interpellatione facta, si intra sex insequentes menses non appellet, nullatenus posthac licebit ei illud judicium declinare aut infirmare. Ecclesiis tamen & Collegiis, Xenodochiis, Nusocomiis, aliisque piis locis pro triennio prædicto indulget sexennium. Denique condemnati ad dimittendam possessionem, si post dies quindecim significatæ, sive in persona, sive in domicilio sententiæ non obedivetint, incurrunt mulctam ducentarum librarum nullatenus moderabilem, partim ergi Fiscum, & partim erga Partem: quin etiam poterunt corporis detentione compelli ad obtemperandum, & fulvendas Partis impensas & damna. Ibidem artic. 1. & 3.

IV. Providè sanxit Concilium Trident. sess. 24. cap. 20. causas omnes Ecclesiastici fori intra biennium à die motæ litis terminari, alioquin liberum esse Partibus, aut earum alteri post id spatium Judices superiores adire, qui causam in illo in quo fuerit statu assumant, & quamprimùm terminari curent. Ibidem statuitur, ut expensis appellantis acta appellaturia transferantur ad appellationis Judicem: alioqui post edicta dilatoria sententia Judici exequutioni mandabitur. In causa tamen criminis non est cogendus reus arma contra se parare, l. *Qui accusare*, C. de edendo. Itaque expensis actoris id fieri convenit, salvo jure repetendi. Sed in Gallia per Edictum Ludovici XIV. anni 1667. tit. 11. artic. 14. & 19. post appellationem utraque Pars tenetur producere ad prosequendam appellationis instantiam; & Pars quæ fuerit diligentior jus habet compellendi adversariam Partem ut suas justificationes aut gravamina coram superiore Tribunali edat, ad quod devolvitur appellatio, & contra morosam Partem current dilationes.

V. Judex appellationis, si temerè appellatum sit, non potest sibi causam retinere ac sententiam prioris Judicis sua authoritate exequi: sed Partes remittat oportet ad prioris instantiæ Judicem, qui suam sententiam curabit exequi, cap. *Cùm in Ecclesia*, & cap. *Ut debitus*, de appellat.

VI. Si ex pluribus in eadem causa succumbentibus unus eorum appellaverit & vicerit, hujus victoria reliquis etiam profutura est, cap. *Una sententia*, eod. tit.

VII. Sententia excommunicationis, suspensionis, aut interdicti lata sub futura conditione contumaciæ, si sit appellatum ante conditionis eventum omninò suspenditur, cap. *Preterea* 40. de appellat. Sed si talis sententia sit absoluta, non suspenditur per appellationem, sed tantùm devolvitur ejus cognitio ad Judicem superiorem, c. *Dùm ad hæc*, eod. Itaque post ipsam appellationem potest Judex inferior ipsum denunciare excommunicatum, donec aliter judicatum fuerit, eumque proventibus Ecclesiæ vel Beneficii privare, c. *Pastoralis*, 53. §. *Verùm*, eod. Eo tamen casu potest appellans petere a Judice appellationis absolutionem censuræ ad cautelam, donec aliter ab eodem fuerit judicatum. c. *Ad præsentiam* 16. eod. At si Judex à

quo sententiam ferat censuræ post appellationem, ea censura nullatenus ligat, cap. *Dilectus*, eod.

VIII. Gradatim, nec ullatenus prætermisso Judice medio appellandum est, nisi quis undecumque extra Galliam appellet ad Papam, c. *Dilecti 66.* eod. Appellationum ordo legitimus est ab Archidiacono ad Episcopum, cap. *Romana Ecclesia*, de appellat. in 6. & ab Episcopo ad Metropolitanum, hinc ad Patriarcham aut Primatem, inde ad Papam. Cæterùm in Gallia ex jure Concordati Bononiensis non valet appellatio, omisso medio Tribunali. Id etiam vetat Jus Cæsareum, l. *Præcipimus*, Cod. de appellat. & in Authent. de appellat. & intra quod tempus, §. ult. collat. 4. Item quando ex partibus, ne cogantur Franci extra citari ad Papam, committit Papa Judices in ipsis partibus Gallicanis appellatio regnum causas suas prosequi, ut statuitur Concordato Leonis X. & Francisci I. tit. de Causis.

IX. Quando Judex à quo non tenetur deferre appellationi, potest eâ non obstante ulteriùs procedere, & suum exequi judicium. Imò æqualiter puniendus erit, sive injustè non deferat, sive frivolè deferat appellationi. Si tamen Judice inferiore appellationi non deferente, appellans persistit, non remorabitur appellatio; & Judex ad quem cognoscet, benè an malè sit appellatum. Zerola part. 2. verbo *Appellatio*, num. 10. & 11.

X. Sententia evidenter injusta vel erronea, nulla est ipso jure, etiam citra appellationem, cap. 1. de sent. & re judic. & cap. *Inter cæteras*, eod. & Gratianus in add. t. ad can. fin. 2. quæst. 6.

XI. Si sententia ex qua primùm appellatum fuit, duabus aliis sententiis, sive per delegatos à Papa Judices, sive per Ordinarios fuerit confirmata, non licebit ulteriùs appellare, cap. *Sua nobis*, de appellat. & tit. Cod. ne liceat in una eademque causa tertiò provocare. Expedit enim causarum judiciis modum præfigi, ne lites diutiùs protelentur. Concordatum verò Bononiense, tit. de frivolis appellat. non permittit appellari post duas conformes sententias interloquutorias in causis Gallicanis, ut neque post tres definitivas conformes. Papa quoque quum Judices delegat, clausulam quandoque apponit istam, *Remota appellatione*; & tunc non licet ulteriùs provocare, toto passim tit. de appellat.

XII. Ab Officialis aut Vicarii Generalis sententia non provocatur ad Episcopum. Est enim horum atque Episcopi unum & idem tribunal; sed ad Metropolitanum, c. *Romana Ecclesia*, de appellat. in 6. Ita ut ipse Vicarius Generalis, aut Officialis Archiepiscopi cognoscat de appellationibus quæ à sententiis suffraganeorum Episcoporum interjiciuntur. Et si lis agitetur inter suffraganeos Episcopos, Judex eorum competens est Archiepiscopus, argumento cap. *Sanè*, de foro compet. & Gloss. in c. *Pastoralis*, verb. *Initium*, d. offic. Ordinar. Covarruv. pract. qq. c. 9. n. 2. Item si lis emergat inter Episcopum & subditos ejus actores, sitque Episcopus reus, Judex proprius eorum erit Metropolitanus, can. *Si Clericus*, 11. quæst. 1. Si verò Episcopus sit actor, & subditus ejus reus, eligendi sunt arbitri; potestque Episcopus ad hos eligendos subditum suum cogere, cap. *Suspicionis causa*, de offic. jud. deleg. cap. *Si quis*, de foro compet. & c. *Secundò requiris*, §. *Tertiò postulas*, & cap. *Cùm speciali*, de appellat. Eoque casu ad Metropolitanum non appellatur à judicio arbitrorum, sed ad Papam. Zerola 1. p. praxis, verb. *Appellatio*, §. 16. allegans ad hoc facræ Cardinalium Congregationis decisionem. Sed jure Gallicano non modò ubi Episcopus partes rei sustineret, judicium deberet esse, ut vidimus, penes Archiepiscopum,

chiepiscopum, hoc argumento, quia actor sequi debet forum rei; sed etiam ubi Episcopus esset actor, quia jura Concordati vetant provocationem ad Papam, non interpellato Metropolitano, nisi in provocatione à sententia Delegati à Papa.

XIII. A collatione, electione, sententia, vel deliberatione Capituli, cui Episcopus ipse interfuit non tanquam Prælatus, sed ut Canonicus, potest ad ipsummet Episcopum appellari. At si ibidem interfuit tanquam Episcopus non potest ad Episcopum, sed ad hujus superiorem provocari, cap. *Postulastis*, de concess. præbend. & cap. *A collatione*, de appellation. in 6. Quo loco dicit Glossa, si sit speciale Statutum, ut Episcopus Capitulo intersit tanquam unus Canonicorum, standum esse huic Statuto, nec Statuto derogari, etiamsi Episcopus inter Canonicos sedeat primo loco; id enim attribuitur venerationi & observantiæ quam sponte Canonici deferunt, modò ejus suffragium reliquis non præponderet. Sed si nihil hac de re statutum exprimat, hoc ipso quod supra Decanum aut Archidiaconum, aliamve primam Capituli dignitatem sedet aut subsignat, dicendus est interesse ut Prælatus, sive ut Episcopus.

XIV. Regulariter appellatio duplicem vim habet: primò devolutivam causæ ad judicium Superioris: secundò suspensivam sententiæ anterioris Judicis, l. unica, D. nihil novari appellat. interpos. & cap. *Ad hæc*, & cap. *Proposuit*, de appellat. Verumtamen in reliquis causis non eximitur appellans ab ejusdem Judicis jurisdictione, nec potest ejus forum in aliis declinare, l. una, D. apud eum à quo fuit appellatum aliam causam agere compellendum.

XV. In quibusdam tamen casibus appellatio sententiam non suspendit, adeò ut possit Judex appellatione nihil obstante suam exequi sententiam. Id contingit primò, si à sententia correctionis modum Canone vel Statuto præscriptum non excedentis appellatum sit, correctio non est differenda, ne detur occasio licentiùs delinquendi, cap. *Ad nostram*, de appellat. Idemque decernit Gallicanis Edictis Caroli IX. anni 1571. art. 5. & Blesensium sub Henrico III. Comitiorum art. 59. Idque jus valet tam in appellationibus ab abusu, quàm in appellationibus simplicibus. Atque ita, ut paulò antè admonui, sententia excommunicationis, suspensionis, vel interdicti ligat pendente appellatione. De absolutione tamen censuræ quæ appellanti solet indulgeri ad cautelam, agere institutam lib. 5. tit. de absolutione à censuris: quem si opus est, require.

XVI. Secundò non suspenditur per appellationem decretum Episcopi ad componendas in Processionibus, aut in Ecclesiasticis Comitiis controversias de præcedentia, tam secularis quàm regularis Cleri; mandantur enim exequutioni præsenti, non obstante appellatione. Concil. Trid. sess. 24. de Regularib. cap. 13.

XVII. Tertiò neque suspenditur Episcopi aut ejus Vicarii sententia, maximè verò in visitationibus circa reparationes Ecclesiæ, & provisiones de divinis Officiis & sacris ministeriis, & morum in Clero disciplinam. Ita providit Concilium Trident. sess. 24. cap. 10. de reform. *Nec in his ubi de visitatione aut morum correctione agitur, exemptio, aut ulla inhibitio, appellatio seu querela, etiam ad Sedem Apostolicam interposita exequutionem eorum quæ ab his* (Episcopis) *mandata, decreta aut judicata fuerint, quoquo modo impediat, aut suspendat.* Edictum quoque Melodunense artic. 1. Henrici III. anni 1579. & Blesense quoque artic. 62. declarant appellationes tanquam ab abusu in materia Ecclesiasticæ disciplinæ, & correctionis, nullum habere suspensivum effectum, sed solùm devolutivum. Hoc idem sanxerat Franciscus I. anno 1539. artic. 1. & seq.

XVIII. Quartò in causa criminali, si à decreto vel processu appelletur, non debet per hoc retardari aut suspendi processus, ne inter moras probatio dispereat, & delictum impunitum maneat, l. *Eos*, §. *super*, C. de appellat.

XIX. Quintò non admittitur appellatio ab Ecclesiastica sententia interloquutoria prætextu gravaminis, si istud tale sit, ut possit vel ante definitivam sententiam, vel per definitivam ipsam reparari. Sed poterit Judex Ecclesiasticus, sive sit ordinarius, sive delegatus, etiam post appellationem reparare suæ interloquutoriæ gravamen, atque ita effectum appellationis impedire, & sic in causæ principalis cognitionem usque ad judicium definitivum procedere, re adhuc integra, necdum ad superiorem Judicem devoluta, ne processus causæ principalis frivolis occasionibus incidentibus retardetur, cap. *Cùm cessante*, 60. de appellat. Potest verò Judex suæ interloquutoriæ gravamen reparare etiam post decem dies, re tamen integra. Glossa ibid. Prudenter etiam Concilium Tridentinum sess. 13. de reform. c. 1. sic providet: *In causis visitationis & correctionis, sive habilitatis, & inhabilitatis, necnon criminalibus, ab Episcopo seu illius in spiritualibus Vicario generali, ante definitivam sententiam, ab interloquutoria, vel alio quocunque gravamine non appelletur; nec Episcopus seu Vicarius appellationi hujusmodi, tanquam frivolæ, deferre teneatur, sed eâ; ac quacumque inhibitione ab appellationis Judice emanatâ, necnon omni stylo & consuetudine etiam immemorabili contrariâ non obstante, ad ulteriora valeat procedere, nisi gravamen hujusmodi per definitivam sententiam reparari, vel ab ipsa definitiva appellari non possit.*

XX. Jam hîc quæritur, quodnam dicatur gravamen irreparabile? Respondeo cum Zerola 1. p. verb. *Absolutio*, §. *Ad sextum*, talem esse omnem actum irretractabilem ac ferentem secum actualem & præsentaneam exequutionem. Hujusmodi censeri debet actualis & præsens excommunicatio, incarceratio, tortura. Etenim sequens definitiva potest quidem liberare ab excommunicatione & carcere, sed non potest efficere quominus homo ista mala actu sustinuerit. Ubi tamen causæ meritum & pondus ista requirerent decreta fieri, non esset admittenda ab istis appellatio, nisi conjunctam haberent secum nimiam Judicis inhumanitatem, qualis convinceretur si loci ipsius tanta esset incommoditas, ut detentum in vitæ discrimen esset adducturа; aut si studiosè litem quæ brevi dirimi possit, Judex prolongaret, ut miserum longa detentione vexaret. Jure civili carcer deputatur ad reorum custodiam, & non in pœnam, l. 2. & ult. C. de custod. reor. & l. *Aut damnum*, § *Solent*. D. de pœnis: Jure autem Canonico etiam aliquando in pœnam, cap. *Quamvis*, de pœnis in 6.

XXI. Alii duo casus supersunt in quibus appellationi non est deferendum, qui possunt in judiciis secularibus non infrequenter accidere, sed rariùs in Judiciis Prælatorum Ecclesiæ, saltem in Galliæ Regno. Sunt verò isti.

XXII. Sextò non retardatur per appellationem exequutio sententiæ vel decreti de inventario conficiendo, aut de bonis sequestrandis, aut de administratione bonorum prodigo interdicta, aut de curatore dato, vel de famulorum aut mercenariorum salaris triennium non excedentibus aut de alimentis, datâ cautione. Hæc edidit Ludovici XII. Constitutio anni 1499. art. 8.

XXIII. Septimò sententia recredentiæ in causa beneficiali exequutoria est, non obstante appellatione, modò satisfdetur sufficienter ad futuram de petitorio causam. Ejusdem Constitutionis anni 1499. artic. 83. hosce duos articulos 8. & 83. innovavit Ludovici XIV. Constitutio anni 1667. tit. 17. artic. 3. & 5. & 14.

CAP. XII.

CAPUT XIII.

De Appellationibus tanquam ab abusu.

I. Hoc appellationum genus proprium est Regni Gallicani, soletque interjici à sententiis Judicum Ecclesiasticorum ad Curias Regias, quando appellans prætexit Prælati sui sententiam esse latam contra Regia Edicta, contra sacrorum Canonum præscripta, contra jura & libertates Ecclesiæ Gallicanæ, aut excessisse limites propriæ jurisdictionis per usurpationem Regiæ jurisdictionis. His enim quatuor causis nituntur istæ appellationes, quarum defectu theorica Jurisprudentia Curiarum Regiarum profitetur tales appellationes fore illicitas & injuriosas: sed huic theoriæ quia praxis ipsa plerumque non conformabatur ob frequentes Clericorum vitilitigatorum, & adversus justas Prælatorum sententias nullâ suspicione horum quatuor defectuum laborantes insolescentium importunas & frequentiores querelas, ideo frequentibus Edictis Reges Christianissimi effusiorem istam sine justa causa appellandi licentiam conati sunt coërcere ac moderari.

II. Gallicana Jurisprudentia duplicem distinguit à Prælatorum Ecclesiæ judiciis appellandi speciem: unam quidem simplicem, quæ omnibus seculis post Ecclesiæ exordia invaluit, quæque in universis Christianis gentibus viget, quâ nimirum ab inferioris Prælati judicio ad superiorem Prælatum Ecclesiasticum provocatur: alteram verò tanquam ab abusu, quâ provocatur à judicio Ecclesiæ ad Tribunal seculare hoc solo nomine, & non aliter, quia abusiva est Prælati sententia uno aliquo ex præfatis abusibus quatuor.

III. Quæritur quonam tempore usus istarum ab abusu appellationum receptus in Regno isto fuerit? Respondeo hunc usum inchoasse sub finem regni Ludovici, XI. aut ineunte regno Caroli VIII. successoris ejus. Id apertè constat, quia Masfuerius qui regnante Ludovico XI. suam Curiarum Gallicanorum praxim edidit, non modò nullatenus hujusmodi appellationum meminit, sed etiam absolutè his verbis affirmat tit. de appellationibus, §. 22. *A Judice Ecclesiastico non est appellandum ad Judicem secularem, nec econtrà.* Antiquus etiam stylus Parlamenti Pariensis, in quo multa de appellationibus congeruntur, nihil commemorat de his appellationibus ab Ecclesiasticis judiciis ad Judices seculares. Joannes quoque Galli Regius olim in eodem Senatu Parisiensi Advocatus, qui exactè collegit suprema illius circa multiplices appellationes judicia, ad annum usque millesimum quadringentesimum decimumquartum nullam habet de istis mentionem. Primus qui hujus meminerit appellationis Scriptor est Aufrerius Senatus Tolosani dignissimus Præses, qui floruit & scripsit sub Ludovici XI. regno. Hic igitur in repetitione Clementinæ 1. de offic. Ordinar. regul. 2. num. 30. sic attestatur: *Nunquam audivi, nec vidi nisi semel, quod super meritis hujusmodi causarum Ecclesiasticarum appellationum fuerit pronunciatum; sed dumtaxat vel appellationes annullari, aut quod appellantes non erant ut appellantes recipiendi: quia à Judice spirituali non est ad Judicem secularem appellandum.* Hæc ille. Principes quidem Christiani, eorumque Officiales Officium quidem protectionis, simulque religiosum obsequium sanctæ Dei

Ecclesiæ præstare tenentur; non tamen imperium & authoritatem sibi licet supra eam assumere. Sapienterque admonet Franciscus Salgado tract. de regia protectione, in epilogo proœmiali, & in 1. part. cap. 1. num. 205. & seq. eum cui commendata est alicujus protectio, non propterea nancisci jurisdictionem aut dominatum, sed solùm defensionis contra opprimentes officium.

IV. Quod expostulat S. Bernardus apud Eugenium Summum Pontificem, erigi ad cumulum insolentiæ pervicaces contra proprios Præsules Clericos, & laxari nervum Ecclesiasticæ disciplinæ, neque deinceps pios & sanctos Episcopos audere suis Ecclesiis per sententias canonicas providere, aut subditorum sibi Clericorum scandala reprimere, eo quòd temerariæ ipsorum appellationes indiscriminatim admitterentur & foverentur in Romana, ad quam provocabant, Curia; adeò ut inde victores, atque ideò arrogantiores & sceleratiores regrederentur. *Prorumpunt* (inquit Bernardus lib. 3. de consideratione ad Eugenium Papam) *ad appellandum non tam gravati quàm gravare volentes.* Hoc, inquam, utinam solicitè considerent secularis fori Magistratus, nec appellationi dictis *Ab abusu*, deferant, nisi manifesti comperiantur abusus, quibus solis ut occurratur adinventum est in Regno genus istud appellationum. Atque ut Christianos decet, meminerint se Regi Regum Jesu Christo, per quem ut sacra loquuntur oracula, Reges regnant, & legum Conditores justa decernunt, reddituros rationem exactissimam omnium judiciorum, per quæ, seu ex nimia facilitate, seu alia ex causa contingit, ut injuriam Sponsæ Christi & Fidelium omnium Matri sacrosanctæ Ecclesiæ irrogaverint; quibus disciplina sacra, quâ necesse est Fidelium, maximè verò Clericorum inordinatè viventium mores contineri, dissolvatur. Poterunt ex usu Rgni aliquæ ab Ecclesiasticis sententiis provocationes admitti, sed non aliter, nisi manifestam contineant injustitiam, oppressionem, vel abusionem, ut Regum Edicta præscribunt.

V. Non possunt transiliri fines quos Christianissimi Reges circa hujusmodi appellationes sibi subditis Magistratibus præfixerunt, quin pariter violetur incommutabile, atque indispensabile Jus divinum. Non enim tam malè consulit Ecclesiæ suæ Deus, ut potestatem quam ei contulit circa res sacras ac spirituales, libidini laïcorum submiserit quoquo modo voluerint proterendam, vel dissipandam. Itaque Francisci I. Edictum anni 1539. art. 1. 2. 3. 4. jubet appellantem ab abusu malè fundatum, indispensabiliter condemnari ad multam ordinariam & extraordinariam. Constitutio etiam Caroli IX. anni 1571. art. 5. *Ne* (inquit) *disciplina Ecclesiastica per appellationes tanquam ab abusu impediatur aut remoretur, declaramus nolle nos istas appellationes admitti nisi in casibus contraventionum Edictorum: & statuimus eas in casibus correctionis & disciplinæ non habere suspensivum, sed tantummodò devolutivum effectum.* Eadem statuuntur ab Henrico III. Edicti Melodulensis anni 1579. artic. 1. & Blesensis artic. 59. Idem sanxerunt cap. *Ad nostram*, & cap. *Reprehensibilis*, de appellat. Itemque Concilium Tridentinum sess. 13. cap. 1. & sess. 22. cap. 1. & sess. 24. cap. 10. de reform. Insuper Henrici IV. Constitutio anni 1606. art. 2. prohibet Supremis Curiis in causis appellationum tanquam ab abusu uti formulis litem inter Partes dirimentibus, *De mettre les Parties hors de cour & de procez.* Sed jubet semper pronunciari benè, an malè appellatum fuerit, simulque irrogare multam temerariæ appellationis, quæ nunquam minor taxetur centum viginti libris argenti. Ibidemque renovat antè sæpe constituta de effectu devolutivo, nec tamen suspensivo appellationis factæ à correctione decreta, disciplinaque Ecclesiastica.

VI. Edixit pariter Ludovicus XIII. Constitutione anni 1625. mense Octobris, ne ausint

ausint Curiæ Supremæ citare ac intimare Episcopos,eorumque Vicarios, Officiales, aliosve Ecclesiasticos judices ad respondendum de suis judiciis in casibus appellationum tanquam ab abusu, eosque ab istiusmodi assignationibus ac responsionibus prorsus eximit.

VII. Præterea Carolus IX. Edicto anni 1571. artic.11. & Henricus III. Edicto Biesensi, artic.64. prohibent districtè quibuscunque Judicibus & Curiis supremis compellere Prælatos aut alios quoscunque collatores, ut Partibus sive appellantibus, sive conquerentibus Beneficia Ecclesiastica conferant; sed Partes ipsas ad superiores Prælatos remittant, coram quibus liberum erit Partibus sibi, si eis videbitur, consulere per simplicem & canonicam appellationem ad superiorem Prælatum.

CAPUT XIV.

Quænam concessiones, vel acta morte Iudicis aut Prælati, ejusve abdicatione exspirent, vel non exspirent.

I. QUOTIDIANÆ occurrunt causæ, inquibus ista versatur disputatio. In primis quæritur de illo qui Judex delegatus fuit, utrum potestas ejus expiret morte delegantis? Hac una distinctione quæstio ista dirimitur. Si delegatus in causa delegata processit usque ad primam litis contestationem, & sub hæc delegans Superior intereat vel deponatur, poterit delegatus inchoatum officium prosequi, cap. *Relatum*, de offic. jud.deleg. Sin minus, atque re adhuc integra intactaque, ejus omninò potestas definit, quemadmodum finitur mandatum morte mandantis, l. *Mandatum*, C. mandati.

II. Innumeræ sunt concessionum species quæ nullatenus desinunt per obitum concedentis, aut ejus ab officio abdicationem, nisi ab ejus successore vel generatim, vel in aliquo particulari revocentur. In his comprehenduntur litteræ dimissoriæ ad Tonsuram, vel ad Ordines; facultates audiendi Confessiones Sacramentales, aut etiam absolvendi à reservatis: idem dispensandi vel commutandi vota vel juramenta; licentia non residendi studiorum causà, aut celebrandi Missas in domo privata, aut in loco non benedicto, aliæque gratiosæ concessiones.

III. Secus verò judicandum in pœnalibus ac odiosis; odia quippe restringi, favores convenit ampliari, cap. *Odia*, de regul. jur. in 6. Hoc patet in censuris à Prælato impositis contra futuros delinquentes. Istæ enim nequaquam eos ligant qui post mortem aut abdicationem Prælati decretum infringunt. Illi tamen qui vivente & adhuc proviso Superiore illas suâ culpâ incurrerunt, non solvuntur per ejus subsequentem obitum, sed adhuc ligati permanent. Id verò quod diximus, restringendum est ad censuras promulgatas à prælato tanquam ab homine, seu Judice. Quæ enim à Prælato impositæ fuerunt tanquam Legislatore, seu per modum Statuti, hæ in suo robore, illo etiam mortuo vel abdicato, perdurant, adeò ut Statuti post ejus obitum vel translationem transgressor perinde censuris ligetur, ac si author Statuti Prælatus adhuc in eadem Prælatura viveret, nisi ante transgressionis actum successor aut Superior hoc idem Statutum revocasset, saltem

quoad

quoad pœnam transgressoribus comminatam; aut idem Statutum contraria consuetudine jam exolevisset, cap. fin. de offic. Legat.

IV. Quod dixi de odiosis ultra Judicis mortem non extendendis, patet in casuum reservatione, quæ cessat morte aut abdicatione reservantis, nec revivisci nisi à successore renovetur. Excipe hinc tamen reservationem casuum per synodalem deliberationem roboratam, tunc enim Statuti vim habet, ac proinde non exspirat amoto Prælato. Zerola Prax. Episc. part. 1. verb. *Casus reservati*, num. 4.

V. Quia verò frequens exoritur quæstio de literis dimissoriis, quod hæ non desinant morte concedentis, utpote favorabiles & gratiosæ, & jam acceptatæ, docent Zerola part. 1. Praxis, verb. *Dimissoria*, §. *Ad nonum*: Navarra in cap. *Placuit*, num. 30. & 162. de pœnit. dist. 6. Suarez lib. 8. de legibus, cap. 31. num. 19. Azorius p. 2. lib. 3. cap. 45. num. 5. Sanchez lib. 8. de matrim. disput. 28. num. 76. 77. 83. & 85. Bonacina de legib. disp. 1. quæst. 3. puncto 8. num. 27. Gratia namque perpetua est dum sit acceptata, l. *Falsa*, C. de divers. rescr. & cap. *Decet*, de reg. jur. in 6. Decet concessum à Principe privilegium esse mansurum. Sanè potest successor gratiosas præcessoris sui concessiones revocare, ac abolere, sive generales, sive particulares, can. *Sententiam*, 35. quæst. 9. & cap. 2. & 3. de precariis.

VI. Quod dictum est fundatur in regula generali, quam admittunt communiter Doctores, privilegium ritè obtentum, seu gratiam jam collatam non cessare morte vel amotione concedentis, nisi aliquâ particulâ restringatur. Id apertè fundatur per caput. *Si cui* 36. de præbend. in 6. ex quo Glossa ibid. ita infert: *Nota quod gratia facta non exspirat per mortem concedentis, etiamsi nondum ejus effectus sit adimpletus.* Et in cap. *Si super gratia*, de offic. jud. deleg. in 6. ubi dicit Papa gratiam à Papa concessam posse post concedentis mortem etiam re integra executioni demandari. Ita Navarra cap. 27. num. 153. & consil. 1. de privil. num. 1. Suarez lib. 8. de legibus, cap. 31. Sanchez lib. 8. de matrim. disput. 28. num. 64. Laiman lib. 1. tract. 4. cap. 23. num. 18. Filliucius tract. 10. cap. 10. quæst. 10. Bonacina de legib. disput. 1. quæst. 3. puncto 8. num. 19. & plures alii. Gratia verò cui annectitur particula limitans, finitur morte concedentis: ejusmodi particulæ esse possunt, *Quandiu vixero*, aut *Usque ad beneplacitum nostrum*, aut *Quandiu voluero*, aut *dum nobis placuerit*, aut *Ad arbitrium nostræ voluntatis*. Etenim consensus, voluntas, beneplacitum desinit morte concedentis: ergo etiam privilegium, re integra, quod ab his dependet. Si autem dictum fuerit, *Donec revocavero*, non desinit privilegium exempto è vivis concedente, nisi vivens revocaverit, ut præclari Doctores scribunt. Inferendum hinc est, facultates illimitatè concessas extra contentiosam jurisdictionem, ut sunt literæ dimissoriæ, dispensationes, facultates audiendi confessiones, aut absolvendi à reservatis, aliasque his similes concessiones non exspirare obitu concedentis.

VII. At verò contrarium tenendum est de literis justitiæ, aut de contentiosa jurisdictione delegata. Illa enim jurisdictio cessat concedente mortuo, aut amoto ab officio, modò res adhuc integra sit, hoc est usus illius jurisdictionis inchoatus non fuerit ante mortem vel amotionem concedentis. Inchoatus autem censendus est jurisdictionis contentiosæ usus, si à Judice delegato pars fuerit citata juridicè, cap. *Relatum*, cap. *Gratum*, cap. *Licèt undique*, de offic. jud. deleg. Deinceps enim delegatus Judex poterit semel inchoatam per citationem, aut litis contestationem causam mortuo delegante prosequi usque ad sententiam definitivam.

VIII. Idemque juris esse quidam dicunt in delegata potestate, non generali, sed particulari absolvendi certam aliquam personam à reservatis, aut dispensandi

cum

cum aliqua particulari persona ; talis enim gratia differt à generali confessione, quia generalis concessio absolvendi aut dispensandi fit in gratiam Confessarii, ideoque statim atque concessa vel accepta est, dicitur facta & completa : & ut talis potest in usum reduci, etiamsi ante omnem ejus usum Prælatus concedens subinde mortuus fuerit. At verò concessio quæ alicui tribuitur in gratiam tertiæ particularis personæ, non censetur esse in gratiam delegati, sed in gratiam illius propter quem specialiter fit delegatio : ideoque non dicitur gratia facta, vel completa, nisi postquam ejus usus fuerit inchoatus. Ideoque si ante usus illius inchoationem delegans excedat è vita, vel ab officio, talis concessio seu gratia non dicitur facta, sed solùm quodammodo initiata vel destinata, donec extra suas causas in actum cœperit reduci, putà per inchoatam confessionem : sic enim res jam non est integra, adeò ut si moriatur inter hanc inchoationem, & needum datam absolutionem aut dispensationem Prælatus qui delegaverat, debeat nihilominus persona delegata inchoatam potestatem prosequi ad perfectam exequutionem. Ita potest Caietanum Bonacina loc. cit. num. 25. Quæ tamen doctrina quoad hanc ultimam partem non est adeò firma & certa, quin plerique graves Doctores, ut Suarez, Majolus, Filliucius & alii oppositum asserant, posse nimirum quemlibet delegatum Confessorem indifferenter uti potestate sibi delegata in gratiam tertiæ particularis personæ, re adhuc integra, post mortem delegantis; quemadmodum posset uti generali facultate sibi collata ad confessiones audiendas & absolvenda generaliter reservata, eaque uti incipere post mortem concedentis. Hanc sententiam ultimam longè antecedenti præferendam duco : tum quia præsumendum est, Ecclesiam esse in favorem fori conscientiæ propensiorem, adeò ut nullâ ratione habitâ subtilioris istius distinctionis inter concessionem generalem aut particularem, habentes unum & eundem ordinem ad forum internum, quæ nusquam legitur in toto corpore Canonum, velit Ecclesia hasce indifferenter concessiones in favorem & gratiam pœnitentium perdurare post obitum quoque concedentis, nisi revocentur. Omnes verò canones qui in oppositum proferuntur, de solo loquuntur externo foro, sive contentioso, sive gratioso, ut de literis beneficiorum provisoriis, aliisque literis publicam habentibus exequutionem. Prææallegata enim cap. *Relatum*, cap. *Gratum*, & cap. *Licèt undique*, de offic. judic. deleg. apertè loquuntur de jurisdictionis contentiosæ delegatione.

IX. In aliis autem causis aut privilegiis quæ sunt quidem fori externi, sed non contentiosi, distinguendum est inter concessa privilegia odiosa aut favorabilia. Sacri enim Canones edicunt in privilegiis odiosis, qualia omnes fatentur illa esse quæ Ordinariorum potestatem diminuunt, aliorumque jus subtrahunt, ut in aliquos particulares totum transferatur ; in his, inquam, statuunt ut exspirent morte concedentis re adhuc integrâ. Itaque Mandata apostolica de providendo vacaturo Beneficio in favorem Tertii alicujus, cum sint maximè odiosa ob tres causas : primò quia præripiunt Ordinariorum potestatem & libertatem conferendi : secundò quia innumeros idoneos excludunt qui poterant illud Beneficium jure adipisci : tertiò quia sic infringitur Constitutio Lateranensis sub Alexandro III. Concilii : *Nulla Ecclesiastica ministeria, seu etiam Beneficia, vel Ecclesiæ tribuantur alicui, seu promittantur antequam vacent*, cap. *Nulla*, de concess. præbend. his de causis optimè distinguit cap. *Si cui* 36. de præbend. in 6. in Beneficiis quorum collatio de jure reservatur supremæ Sedi, ut qui habet ab eadem Sede privilegium conferendi

personis idoneis Beneficium ad Apostolicam Sedem jure devolutum, aut in eadem Sede, ejusve confiniis vacans, possit etiam re integra post decessum etiam Papæ concedentis, & re adhuc integra, illud Beneficium cui volet idoneo conferre. Secus tamen ibidem decernitur, si per illam Apostolicam concessionem fuerit certa designata persona cui conferatur: eo enim casu vult Papa gratiam illam morte concedentis statim extingui, si res adhuc integra sit, hoc est si nondum processum fuerat ad collationem ante obitum Papæ concedentis: quia nimirum prædesignatio certæ personæ cui conferatur, est odiosa, ut dictum est. Ideoque ibidem decernitur hanc, re integra, per mortem Summi Pontificis extingui potestatem. Ex adverso ubi nulla fuit particularis persona designata, cui conferatur, tum hoc idem caput *Si cui*, de præbend. in 6. tum etiam cap. *Si super gratia*, de offic. jud. deleg. in 6. luculenter statuunt, istud collationis privilegium & gratiam, utpote favorabilem, exequutioni esse demandandam, quamvis antequam id fiat, Papa re adhuc integrâ decesserit. *Ipsa* (inquit) *gratia, licet nondum sit in ejus exequutione processum, morte non perimitur concedentis.* Atque ista tanquam vera & germana tenenda est inter favorabilia & odiosa privilegia distinctio, secundùm quam literæ dimissoriæ, literæ absolutoriæ, literæ dispensatoriæ, literæ Beneficiorum actu vacantium provisoriæ, aliæque similes non modò in interiori, sed etiam in exteriori foro non contentioso exequendæ validæ perseverant, etiam postquam re integra is à quo concessæ fuerunt, decesserit. Distinctio verò illa vulgò recepta inter gratiam factam & non factam, & quæstiones illæ plenæ anxietatis & incertitudinis, quibus circumstantiis discernendæ sint gratiæ factæ à non factis, nihil habent lucis aut soliditatis, suntque effugia & perplexa latibula illorum, quibus melior non occurrit ratio Canones in speciem oppositos distinguendi. Denique sicut gratiæ vel privilegia quæ aliorum jus commune transferunt in quarundam personarum particularem utilitatem, sunt odiosa atque stricti juris, cap. *Porrò* & cap. *Cùm capella*, de privilegiis: sic ex opposito privilegia quæ nemini præjudicant, locum sibi vindicant inter favorabiles concessiones.

CAPUT XV.

Nova jura Gallicana circa judiciarios causarum processus.

I. QUÆ libro isto hactenus retuli de judiciariis processibus & causarum instructionibus, ad jus commune pertinent, atque etiam ad Francicos qui hactenus viguerunt usus. Cæterùm qui nunc temporis Dei gratiâ Regni hujus sceptra tenet Ludovicus XIV. studio laudabili adductus litium ambages extricandi & prolixitates resecandi, duas edidit in plures distinctas titulos & articulos Constitutiones. Primam quidem anni 1667. posteriorem anni 1670. Quarum prior providet circa civiles majori ex parte

parte; at posterior circa criminales processus. Utriusque Constitutionis præcipua capita exponenda censui, ut Lectoribus ulterior in his practicis rebus cognitio suppeditetur.

II. Priore Constitutione edicuntur quæ hîc subjicio. Omne in judicium citationes, Gallicè *Ajournemens*, erunt libellatæ in omni tam Ecclesiastica quàm Seculari Jurisdictione; hoc est, summatim comprehendent causam citationis, qualis ab actore in supplici libello exposita fuit, ejusque petitionem cum Judicis decreto, sub pœna nullitatis & infligendæ mulctæ, tit. 2. art. 1. Scilicet ut citatus ad responsionem præparatus adveniat, cap. *Si Primates*, 5. quæst. 2.

III. Tenetur apparitor duos secum testes sumere, qui citationi subscribent, art. 2. In citatione mentio fiet eorum quibus significatum fuerit, & transsumptum citationis datum. Si nemo in domicilio repertus sit, tenebitur apparitor transsumptum citationis ad januam domicilii affigere, & viciniorem admonere, quem faciet in charta citationis subsignare; aut saltem ejus mentionem scripto faciet, si vicinus non vult, aut nescit signare. Ubi autem vicinus nullus erit, recurret apparitor ad loci Judicem, aut antiquiorem Pragmaticum, qui citationis chartam lineâ calamo ductâ circumscribet, Gallicè *Parafer*. Successit tamen ejusdem Ludovici XIV. Edictum *du controlle des Exploits*, anni 1669. eximens apparitores ab illa obligatione testes assumendi.

IV. Extraneis verò qui in aliorum Principum ditionibus degunt, citatio fiet in domiciliis Procuratorum generalium ejus Parlamenti ad quod devolvi solent appellationes à sententiis Judicum eorum subalternorum, quorum decreto fit citatio. Et abolentur fieri pridem solitæ assignationes ad Regni fines, d. tit. 2. art. 3. 4. 5. Damnati in exilium, vel ad triremes ad aliquod præfixum tempus, necnon indigenæ seu originarii Regni assignabuntur intra ultimum quod in Regno habuerunt domicilium, art. 8. Absens qui nullum habent, quod sciri possit, domicilium, assignandi sunt per præconem in præcipua platea mercatûs ejus loci, in quo sita est jurisdictio ad quam citantur rei, & chartam citatoriam lineâ circumscribet Judex ipse loci, art. 9.

V. Dilationes assignationum ad certum tempus limitatæ non comprehendunt diem significationis, seu citationis, neque diem comparitionis. Sed reliqui dies his duobus intermedii sic erunt continui, ut in his computentur simul Dominici, festivi, & feriales, tit. 3. art. 6. & 7.

VI. In omni materia deserti vadimonii, *de defaut*, prohibentur fieri citationes iteratæ, *reajournemens*, tit. 5. art. 2.

VII. Lis contestata censetur per primum judicii actum advenientem sive contradictoriè ac præsente utraque Parte, sive una earum absente ac deficiente, quamvis id primum judicium non fuerit significatum ac intimatum Parti absenti. Significatio quippe non pertinet ad contestationem, sed ad exequutionem, tit. 14. art. 13. Huc tendit ista Constitutio ad divertendas evasiones & ludificationes rei citati, nec comparentis. Jure autem communi, tum Pontificio, tum Cæsareo, non censetur lis contestata nisi per propositam petitionem, & sequutam in judicio responsionem alterius Partis, l. unica, C. de litis contest. & cap. unico, eod. Porrò litis contestatio impedit decursum præscriptionis, l. *Mora litis*, Cod. de rei vindic.

VIII. Citatio circa Beneficii possessorium debet esse libellata, atque ita ex-

 primere

primere titulum provisionis, & genus vacationis super qua litigans provisus fuit, & titulos & capacitates ipsius. Atque ista omnia cum citationis dato scripto transsumpto sunt exhibenda Parti citatæ, & ejus in manibus relinquenda cum subscriptionibus actoris, apparitoris & duorum assumptorum testium, tit. 14. art. 2. Similiter debet reus in suis defensionibus titulum explicare suæ provisionis, & genus vacationis super qua provisus fuerit, art. *6*.

IX. Post triduum à communicatione defensionum causa deferetur ad audientiam ad requisitionem illius ex Partium procuratoribus, qui erit diligentior; in qua audientia pronunciabitur aut de retinendo Beneficio, *maintenuë*, aut de provisoria possessione, *recreance*, aut de fructuum sequestratione, artic. 7.

X. Nulla fides habebitur signaturis, aliisve expeditionibus Romanæ Curiæ, nisi sint verificatæ à duobus trapezitis, *Banquiers*, ac expeditionariis certificantibus super ipso originali, art. 8.

X I. Sententiæ provisionariæ possessionis, seu recredentiæ, mandabuntur exequutioni ad cautionem juratoriam, nihil obstantibus quibuscumque oppositionibus & appellationibus; citra tamen harum præjudicium. Nec procedetur ad judicium petitorii aut manutentionis, nisi post recredentiæ aut sequestrationis plenam exequutionem, art. 9. & 10.

X I I. Si pendente processu possessor actualis Beneficii è vivis excedat, adjudicabuntur fructus alteri Parti ad simplicem ejus petitionem, exhibentis in Audientia transsumptum registri mortuarii, art. 11.

X I I I. Is qui provisionem accepit titulo devoluti, non audietur in judicio donec sufficientem de summa quingentarum librarum cautionem dederit intra tempus à Judice præstitutum: sin minùs, excidet devolutarius à jure suo, nec admittetur ad purgandam moram, art. 13.

X I V. Minor annis 25. de Beneficio provisus, capax est ad agendum in judicio sine authoritate, vel assistentia tutoris aut curatoris in causa Beneficiaria, art. 14. Mirum alicui videri possit, esse jus idem statutum de illis qui ob minorem ætatem à tutoribus, ac de illis qui à curatoribus reguntur. Sed tamen remedium facilè occurrit, ut liceat eis ob ætatis infirmitatem in integrum restitui: quo remedio si uti non libeat, acta per eos valebunt. Jus commune aliter de constitutis in pupillari ætate disposuit, *l. Contra juris*, D. de pactis, l. *Pupillus*, D. de acquir. rer. dom. & Instit. de authorit. tut. in princ. ut sine interventu tutoris possint quidem acquirere, suamque meliorem facere conditionem; sed nullatenus deteriorem, aut se ullatenus obligare, vel de suis alienare.

X V. Si ante possessorii judicium Pars resignet jus suum, sive simpliciter, sive in favorem, poterit nihilominus continuari processus contra resignantem, donec resignatarius comparuerit, aut successor ejus, art. 15.

X V I. Poterit fieri subrogatio per Judicem, & prohibetur expeditio literarum subrogationis de Cancellaria, art. 16.

X V I I. Ad sententiam recredentiæ vel sequestrationis requiruntur ad minimum quinque Judices, qui debent in ipsa sententia, quæ scripto Partibus expedietur, esse subscripti. Si interveniat condemnatio restitutionis fructuum & expensarum & damnorum, atque ejus quod interest, exequutioni mandabitur contra ipsum resignatarium, etiam pro fructibus & expensis quæ resignationem præcesserunt. Sed.

Sed tamen in eis quæ præcesserunt, resignator juridicè interpellatus compelletur præstare indemnem, *relever & garentir*, resignatarium, art. 18.

XVIII. Petitorium Beneficiorum quæ vacaverint in regalia, ventilabitur in sola Magna Camera Parlamenti Parisiensis, & non alibi usquam, art. 19. Idem statuerat Ludovicus XI. Edicto anni 1464.

XIX. Possessorii circa Beneficia cognitio solis competit Judicibus Regiis, tit. 15. art. 4.

XX. In Officialitatibus causæ personales quæ summam non excedant ducentarum librarum, censendæ sunt summariæ, atque ita summariè sunt cognoscendæ & judicandæ. Causæ porrò summariæ agitari possunt sine concursu ac interventu Advocatorum & Procuratorum, idque in Audientiis ad hoc particularibus, in quibus testes audientur summariè, præsentibus etiam & audientibus Partibus quæ comparere voluerint, tit. 17. artic. 1. 6. 7. & 8. Quæ verò intra unam audientiam plenè cognosci vel judicari non potuerint, relictis ad mensam, *sur le bureau*, titulis & probationibus Partium, sine inventariorum productionibus, & sine utrimque scripturis, remittentur ad aliam audientiam terminandæ. Neque Judices ulla salaria aut vacationes sibi attribuent de summariè cognitis aut cognoscendis causis, sub pœna in quadruplum restituendi, art. 10.

XXI. Petitiones quoque relaxationis aut provisionis personarum carcere detentarum, aut relaxationis pignorum, mobilium, aut sequestrationum, redintegrandæ quoque, atque pro alimentis provisiones, mercedes & salaria operariorum, Medicorum, Chirurgorum, Pharmacopolarum, Procuratorum, Apparitorum, aliorumque Officiariorum, aliave jura quæcunque celerem provisionem requirunt, quamvis horum aliqua ducentas libras excederent, dum non excedant valorem mille librarum, summariè dijudicanda sunt, art. 3. & 5. Denique in omni summaria materia non excedente mille libras sententiæ provisionis exequutioni mandabuntur, non obstante appellatione, sine hujus tamen præjudicio, debitamque præstando cautionem, art. 14. Eadem quoad appellationem in hujusmodi causis non admittendam edixerat Ludovicus XII. Constitutione anni 1499. art. 8. & 83.

XXII. Abrogatur stylus quo requirebatur, ut sententiæ provisionales & definitivæ separatim ferrentur. Et Judicibus injungitur, ut si utraque instantia causæ provisionis, & causæ definitivæ in eo statu sint, ut uno judicio terminentur, Judex unam sententiam pro utrisque proferat, cum ista præcautione, ut si appelletur ab hoc judicio, Pars illa nihilominus quæ provisionem concernit exequutioni mandetur, non obstante appellatione, sed tamen data sufficienti satisdatione, tit. 17. art. 17.

XXIII. Quæcumque obligationes valorem centum librarum excedentes apud acta Notariorum redigentur, neque ulla admittetur probatio per testes, nisi in necessariis quibusdam casibus, licèt in istis quoque minor esset quàm centum librarum valor, ut sunt deposita ob repentinum & improvisum casum, ut in incendio, tumultu; & deposita advenarum in manus hospitis, cauponis, institoris, tit. 20. artic. 2. 3. & 4. contra l. *Proprietatis*, de probationib. & l. *Testium*, Cod. de testib. & l. 5. §. *Ejusdem*, D. de testib. decernentes defectum scripturæ ad probationem posse per testes suppleri. Huic Ludovici Constitutioni parem sanciverat Carolus IX. Edicti Molinensis articulo 54.

XXIV. In materiis in quibus sufficit Expertorum seu prudentum relatio, prohibetur Judicibus ad ipsa loca se transferre, nisi scripto requirantur, sub pœna nullitatis & restitutionis vacationum, damnorum, expensarum & interesse, tit. 21. art. 1.

XXV. Excluduntur testimonia consanguineorum & affinium usque ad quartum gradum inclusivè, tit. 22. articulo 11. Iidem pariter gradus à judiciis causarum excluduntur, præbentque justam recusationis Judicum causam, titulo 24. articulo 1. Quinimò in criminalibus causis quintus quoque gradus excluditur, art. 2.

XXVI. Condemnatus per sententiam sibi juridicè significatam potest post triennium ab illa sententia significata interpellari ab adversaria Parte ad appellandum, vel acquiescendum judicio. Sic enim fiet ut post sex ab illa solenni interpellatione menses, sine ulla spe in integrum restitutionis excludatur prorsus ab appellatione. Nec inde excipiuntur Ecclesiæ, Collegia, pietatis loca, Xenodochia, nisi in hoc uno, quod loco dicti triennii indulgeantur eis sex anni, quibus restitui possint ad appellandum, tit. 27. art. 12.

XXVII. Si titularis possessor Beneficii judicio condemnatus moriatur intra dictum superiore articulo sexennium, indulgetur ejus successori annus integer pacificus; quo exacto, decurret tempus omne quod supererat non adimpleti à prædecessore sexennii, eoque finito, potest ab adversario interpellari, ut vel appellationem prosequatur, vel acquiescat judicio. Et subinde post sex ab ista interpellatione menses non poterit ad appellandum restitui, art. 13.

XXVIII. Ubi prædicta post triennium aut sexennium interpellatio facta non fuerit, quamvis sententia fuerit exequutioni mandata, dinumerandum est tam inter absentes, quàm inter præsentes decennium à die significatæ sententiæ: aut si agatur de piis locis, ut sunt Ecclesiæ, Nosocomia, Xenodochia, viginti anni, quibus exactis nulla possit obtineri ad appellandum restitutio, d. tit. 27. artic. 17.

XXIX. Verùm ad præcludendas prolixitates & evasiones, statuitur d. tit. 27. art. 1. & 3. condemnatos ad dimittendam possessionem, si post dies duodecim significatæ sive ad personam, sive ad ejus domicilium sententiæ non obtemperaverint, incurrere mulctam ducentarum librarum nullatenus moderabilem, partim erga Fiscum, partim erga Partem; atque etiam posse corporis detentione contumaces cogi ad obediendum, & ad exsolvendas Partis impensas & damna.

XXX. Jubetur ut quicumque judicio succumbunt, damnentur indispensabiliter, & sine ulla moderatione ad universas litis expensas, tit. 31. art. 1.

XXXI. Constitutorum in sacris Ordinibus pignori capi aut distrahi non possunt mobilia divino cultui destinata, neque etiam pertinentia ad necessarios ipsorum usus, cujuscumque valoris sint, neque eorumdem libri, nisi ultra valorem centum & quinquaginta librarum, tit. 33. art. 15. Hæc eadem sanxerat Carolus IX. Edicto Aurelianensi, art. 28. & ex parte favet lex *Sancimus*, C. de sacros. Eccles.

XXXII. Similiter neque capi aut distrahi possunt agricolarum boves aut equi aratorii, aratra, ligones, cæteraque instrumenta quæcumque ad agriculturam necessaria, ne quidem pro iis quæ Fisco debentur, art. 16. Poterunt tamen oppignorari pro solutione pretii crediti ad hæc emenda, ut pro pretio conductionis villarum

villarum & agrorum colendorum, in quibus existent illa pecuaria & utensilia : ibid. Eadem statuerat lex *Exequutores*, & lex *Pignorum*, C. quæ res pign.oblig. poss. Similis est pariter Constitutio Franscisci I. an. 1540. art. 29. & altera Henrici IV. an. 1595. art. 9.

XXXIII. Aboletur praxis capturæ corporum post quatuor assignatos ad solutionem menses introducta, per art. 48. Edicti Molinensis sub Carolo IX. Prohibetur autem quibuscumque Judicibus & Curiis damnare quemquam carcere pro civilibus obligationibus : excipit tamen adjudicatas expensas, si adæquent vel excedant ducentas libras, nec intra quatuor à condemnatione menses exsolutæ fuerint, tit. 34. art. 1. & 2. Incarcerari tamen permittit Fisci debitores, & exactorum seu publicanorum jurium Regiorum circa mercatus, portoria, & similia jura Regia, art 5.

XXXIV. Hinc progrediendum ad editas pro caussis criminalibus Constitutiones anni 1670. In caussis criminum impuberes utriusque sexus admitti possunt in testes : sed in judicio habenda erit ratio tum necessitatis præsentis causæ, tum imbecillitatis, vel ingenii particularis personarum ejus ætatis deponentium, tit. 6. art. 2.

XXXV. Assignatæ ad testificandum personæ post primum comparendi edictum, & ex contumacia defectum cogi possunt mulctis pecuniariis, quandoque etiam pœnâ carceris, art. 3.

XXXVI. Testes antequam testificentur, producere debent sibi significatam comparendi jussionem, cujus etiam mentio facienda est in ipsorum depositione. Possunt tamen Judices ex officio testimonia eorum audire in casu flagrantis delicti, sine præcedenti significatione, art. 4.

XXXVII. Non legitur coram accusato testimonium adversùs eum dictum, nisi postquam interroganti Judici responderit, si quas habet suspicionis aut recusationis causas contra testem. Postquam enim reus depositionem testis audivit, non admittitur ad allegandas suspicionum causas. Perlecta depositione coram teste, interrogandus est ipse testis, num hæc omnia vera sint ? num in his persistat ? Eo persistente, interrogatur reus non jam de suspicione testis, sed de veritate testimonii. Judicis interrogata, omniaque testis & rei responsa, dictaque scriptis mandantur, & mox subsignantur à Judice & Scriba, tit. 15. art. 16. 17. 18. 19.

XXXVIII. Si testis post repetitam auditionem, quæ dicitur *Recollement*, retractet ea quæ deposuit, aut aliquam saltem essentialem & decisivam circumstantiam in materia criminis, procedendum erit contra ipsum ut falsi reum, art. 11. Istæque declarationes & retractationes pro nullis habentur, nec deinceps in processu admittendæ sunt. Atque ubi caussæ gravitas majorem pœnam non postulabit, mulctandus erit testis erga Fiscum libris quadringentis, art. 21.

XXXIX. Si decretum incarcerationis exequutioni mandari non potest, perquiretur reus, ejus bona intercipientur & annotabuntur. Perquisitio fiet ad ejus domicilium aut domum residentiæ. Sed si domicilio caret, aut non residet eo loco ubi processus instruitur, sufficiet affixio decreti seu edicti ad valvas Auditorii. Interea dies expectabuntur quindecim : his exactis, si non compareat, assignabitur præconis proclamatione uno, & non tribus, ut antehac, diebus ad se judicio sistendum. Exacto post hæc octiduo, solennior fiet à præcone per sonum buccinæ tribus locis intra unum diem proclamatio, scilicet ante portam Auditorii, & in platea publica

publica, & ad accusati, si quod habet, domicilium aut residentiam. Dies porrò citationis significatæ, & dies comparitionis non comprehenduntur intra dies assignatos. Districtè prohibetur Judicibus alias his addere citationes, aut proclamationes in reum. Sed Judex his peractis testes denuò interrogandos seu recolendos assignabit; novaque ista interrogatio, quæ dicitur *Recollement*, valebit pro confrontatione, quæ fieret inter reum & testes: & demùm procedetur ad definitivam absentis contumacis condemnationem, tit. 17. ab art. 1. ad 15.

XL. In omni criminali inquisitione, *Information*. testes præstabant initio juramentum; eorum nomina, cognomina, ætas, status ac professio, atque habitatio exprimetur; & quod non sint famuli ac domestici, vel cognati affinesve Partium in gradibus à jure prohibitis: atque aliqua ex his omissio reddet nullum & invalidum testimonium, tit. 6. art. 5. Eadem præcipiuntur in inquisitionibus causarum civilium per superiùs memoratam Constitutionem anni 1667. tit. 22. art. 14. Adjuncti non adhibebuntur sicut priùs in informationibus, nisi in casibus Edicti Nannetensis, d. tit. 6. art. 8. neque in inquisitionibus civilibus, d. tit. 22. art. 12.

XLI. Neque in civilibus, neque in criminalibus instantiis ullâ poterit appellatione impediri aut retardari executio decretorum, instructio processus, aut futurum causæ judicium. Constit. anni 1667. tit. 26. art. 3.

LIBER

LIBER QUINTUS, QUI EST DE DELICTIS, EORUMQUE POENIS CANONICIS.

CAPUT PRIMUM.

De delicto non reſidentiæ.

I. IPſo divino Jure naturali omnes Epiſcopi & Beneficiarii, quibus cura incumbit animarum, obligantur ad reſidentiam. Id perſpicuè definitur à Concilio Tridentino ſeſſ. 23. cap. 1. de reform. *Cùm præcepto divino mandatum ſit omnibus quibus animarum cura commiſſa eſt, oves ſuas agnoſcere, pro his ſacrificium offerre, verbique divini prædicatione, Sacramentorum adminiſtratione, ac bonorum operum omnium exemplo paſcere, pauperum, aliarumque miſerabilium perſonarum curam paternam gerere, & in cætera paſtoralia munia incumbere; quæ omnia nequaquam præſtari & impleri ab iis poſſunt qui gregi ſuo non invigilant, neque aſſiſtunt, ſed mercenariorum more deſerunt.* Cùm ergo Epiſcopi & Parochi teneantur indiſpenſabili vinculo ad ea præſtanda quæ ſui officii ſunt; ea verò recenſita per Tridentinam Sanctionem eiſdem divino præcepto impoſita non poſſint ab abſentibus exhiberi, conſequens eſt ut eodem divino præcepto reſidere teneantur. Nec verò ſufficit ſi per alios hæc præſtent officia. Quicumque enim recipit emolumentum ac mercedem pro officio, ſuam idem obligat perſonam ad id officium quod per ſe præſtare poſſit; nec licet ei onus illud in aliquem transferre, niſi ex rationabili ſimul & urgente cauſa.

II. Iſta in Epiſcopatu proprio reſidendi obligatio ipſos quoque ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales adſtringit, ut ibidem declarat Concilium his verbis, *Etiamſi ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales ſint, obligari ad perſonalem in ſua Eccleſia, vel Diæceſi reſidentiam.* Eodem Tridentino Concilio cit. ſeſſ. 23. cap. 1. declaratur, poſſe Epiſcopos quotannis, ſive continuè, ſive interruptè, tribus menſibus à ſuis Eccleſiis abeſſe ſine Superioris licentia, vel Approbatione, modò juſta cauſa ſubſit. Ut verò poſſint pluſquam tres menſes abeſſe, duo ſimul requiruntur,

causa, & licentia seu approbatio, quæ petenda est vel à summo Pontifice, vel à Metropolitano, vel hoc absente, ab antiquiore Suffraganeo : debetque esse in scriptis, & non aliter, ut præcipit Concilium d. cap. 1. Ubi etiam justas causas exponit, quæ sunt Christiana charitas, urgens necessitas, debita obedientia, evidens Ecclesiæ vel Reipublicæ utilitas. Non tamen requiritur Superiorum licentia quando abscessurus est Episcopus ad aliquod publicum officium Episcopatui suo adnexum, ut quando debet Comitiis Ordinum interesse, aut ad Concilium generale, vel nationale se transferre.

III. Quando ultra tres menses, sive Episcopus, sive Parochus sine Superioris approbatione abfuerit, nullatenus facit fructus suos, sed tenetur pro rata absentiæ temporis illos sive fabricæ aut cultui Ecclesiæ, sive pauperibus erogare. Prohibetque dicta Tridentina Constitutio tales fructus, cùm sint indebiti & malè percepti condonari, vel remitti, sive in toto, sive in parte : atque ita revocat præcedens ejusdem Tridentini Decretum sess. 6. cap. 1. de reform. quo absentia sex mensium solâ quartâ fructuum anni parte mulctabatur.

IV. Parochis, & quibuscumque aliis Beneficiariis curam habentibus animarum Concilium Tridentinum d. sess. 23. cap. 1. non permittit longiorem quàm bimestrem absentiam, ultra quam si sine legitima causa per Episcopum approbata eis abesse contingat, præter mortale peccatum, cujus apud Deum constituuntur rei, fructus quoque amittunt pro rata temporis absentiæ. Navarra Manualis cap. 25. num. 121. existimat Parochum ad bimestrem tantùm absentiam non opus habere aliqua Superioris approbatione, eique, sufficere conscientiam justæ causæ : tum quia de Episcopis nihil aliud requirit ad trimestrem absentiam Concilium Tridentinum, quam justam ejus causam, tum quia ante Tridentinam Sanctionem ejusmodi licentiæ petendæ non adstringebantur Parochi ad bimestrem in anno absentiam : ergo neque post provisionem Concilii nihil tale ipsis præscribentem. Si quis tamen Parochus sine justa causa etiam minùs duobus mensibus absit, peccabit mortaliter, nisi sit parvi temporis absentia, qualis pollet esse quindecim, aut ad summum viginti dierum, sine ulla justa alioqui causa, modò reliquerit idoneum substitutum. Quod verò de Parochis Concilium d. cap. 1. sancit : *Discedendi autem licentiam in scriptis, gratisque concedendam, ultra bimestre tempus, nisi ex gravi causa non obtineant* ; nihil aliud enunciat, quam ne Parocho licentia abscedendi ultra duos menses indulgeatur, nisi gravi urgente causa : sed nullatenus enunciat licentiam esse petendam pro minori quàm duorum mensium absentia, quamvis ista quoque sit illicita, nisi justa & urgente causâ nitatur. Quod verò statutum est de residentia Parochorum, id etiam locum habet in perpetuis eorum coadjutoribus, juxta Lessium.

V. Omnes in Ecclesiis Cathedralibus vel Collegiatis provisi de Dignitatibus, Canonicatibus, Præbendis ac Portionibus residentiam propter Chorum aliudve publicum Ecclesiæ ministerium requirentibus, non possunt totis singulis annis diutiùs abesse quàm tribus ad summum mensibus, sive continuis, sive interruptis. Qui secus egerint, primo anno hujusmodi absentiæ privandi sunt dimidiâ fructuum talis Præbendæ parte : secundo anno, si iterum sic abfiut, omnibus fructibus quos illo anno lucrari potuissent. Ita constituit Tridentina sessio 24. cap. 12. de reform. Continet verò ista dispositio pœnam ferendæ, sed non latæ sententiæ circa fructus, ut docet Navarra cap. 25. num. 121.

VI. Quod autem ad quotidianas distributiones attinet, non est dubium eas amitti

ipso jure per absentiam, cùm non nisi solis debeantur qui personaliter divinis Officiis interfunt, ut statuit cap. 1. de Cler. non resid. in 6. quo pariter reprobantur & damnantur quæcumque statuta & consuetudines in oppositum: & declaratur eos qui cùm absentes fuissent, receperint distributiones, nullatenus earum dominium acquirere, nec facere illas suas, sed ad earum omnium restitutionem teneri, exceptis solis quas infirmitas, aut justa & rationabilis necessitas corporis, aut evidens Ecclesiæ utilitas excusaret. Concilium Tridentinum sess. 24. cap. 12. de reform. illam Bonifacii Constitutionem instaurat. Si quis tamen abesse cogatur ad curanda Ecclesiæ cujus est præbendatus negotia ex Capituli commissione, aut omninò involuntariè absit, non solùm ex morbo, sed etiam captivitate, excommunicatione injusta, vel injusto exilio, aliáve quam culpa non præcesserit necessitate, non est distributione privandus. Denique eadem jura in defunctorum anniversariis servari debent quæ in distributionibus quotidianis, ut statuitur d. cap. 1. in fine, de Cler. non resid. in 6.

VIII. Sunt aliquæ legitimæ causæ à residentia dispensantes, quas colligit Navarra d. cap. 25. num. 121. quas Lessius lib. 2. cap. 34. dub. 29. num. 163. aliique communiter approbant. Prima est studium Theologiæ ad quinquennium, adeò ut asserat Navarra licentiam Episcopi ad hoc non requiri, cùm indulgeatur ab ipso Jure, cap. fin. de Magistris, & Concilio Trident. sess. 5. cap. 1. Secunda est studium Juris Pontificii, juxta Abbatem in d. cap. fin. & Archidiaconum in cap. 2. de privileg. in 6. Et sanè hoc caput 2. desumptum ex generali Concilio Lugdunensi sub Innocentio IV. sancit eos qui in scholis Jurisprudentiæ student, debere, quamvis absint, fructus integros percipere: tanti æstimat Ecclesia in suis Clericis eruditionem. Ad alias autem scientias, ut illis studens possit absens fructus Beneficii residentiam deposcentis percipere, necessaria est Prælati licentia. Cæterùm Sanctissimus consultus à Sacra Congregatione Concilii, ut refert Fagnanus in cap. *Super specula*, de Magistr. num. 17. respondit, ordinavitque nòn posse dispensari cum Parochis, ut studiorum causâ abesse possint. Tertia, si duo Canonici sint in obsequio Episcopi ad Ecclesiæ utilitatem, cap. *Ad audientiam*, de Cler. non resid. Quod Navarra lib. 3. consil. 11. de præbendis, extendit ad obsequium Cardinalis non Episcopi, ut possit secum habere in ministerium aut consilium pro rebus Ecclesiæ unum saltem tituli sui Canonicum. Quarta obsequium Papæ ad Ecclesiæ pariter utilitatem, cap. *Cùm dilectus*, de Cler. non resid. Quinta, legitima licentia ex alia quavis justa causa, juxta Gloss. in cap. *Inter quatuor*, eodem titulo. Sexta prætenditur causa honesta consuetudo. Talis autem non est censenda, quantumvis multorum annorum decursu invaluerit, per quam sine justa causa dispensatur cum Clericis per aliquod tempus ab officio residentiæ, ut admonet Navarra; non enim ex levi causa fraudare licet Ecclesiam debito obsequio: non enim datur Beneficium nisi propter officium & sacrum ministerium adnexum.

* VIII. De privata Missæ celebratione temporibus officiorum Chori Panormitanus in cap. *Cùm olim*, de sent. & re jud. num. 6. Azorius part. 2. lib. 3. cap. 11. quæst. 19. Augustinus Barbosa ad Concilium Tridentinum sess. 24. cap. 12. num. 57. Bonac. tract. de his quæ ad Divin. Offic. recit. pertin. disp. 2. quæst. 5. §. 4. num. 1. Riccius in praxi distributionum, decis. 492. num. 2. ubi allegat decretum Sacræ Congregationis Cardinalium, aliique Canonum peritissimi asserunt, Canonicum celebrando Missam etiam intra propriam Ecclesiam, non posse recipere distributiones

nes ejus vel earum Horarum, quarum tempore celebravit, nisi id fiat ex rationabili causa, approbante Prælato, puta ob supervenientem advenarum Processionem, aut sublimis dignitatis personam. Foret enim perniciosi exempli, si pecuniam laborantibus in Choro destinatam, prætextu Missæ quæ in aliam remitti horam possit, liceret aliò transferre pro solatio privatæ personæ, quæ mallet suis commodis consulere cum diminutione publici cantus, propter quem institutæ sunt distributiones.]

CAPUT II.

De delicto violentæ manuum injectionis in Clericum, vel Monachum.

I. CONCILIUM Lateranense sub Innocentio II. sic edicit can. 5. qui refertur can. *Si quis suadente*, 17. quæst. 4. *Si quis suadente diabolo hujus sacrilegii reatum incurrit, quod in Clericum vel Monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo subjaceat. Et nullus Episcopus illum præsumat absolvere, nisi mortis urgente periculo, donec Apostolico conspectui præsentetur, & ejus suscipiat mandatum.* Canon iste cum suo anathemate locum habet si Clericus etiam sine sui corporis læsione detineatur inclusus per vim aut injuriam, cap. *Nuper*, de sent. excommun. Glossa quoque in d. cap. *Si quis*, extendit has pœnas in illum qui injuriosè conspuit in Clericum, aut qui aquâ per contumeliam perfudit, aut qui Clerici vestem dilacerat, quâ ille est indutus. Sylvester in verb. *Excommunicatio*, hujus Canonis pœnam illi accommodat qui violentiam exercet in quascumque res personæ Clerici vel Monachi inhærentes, ut si quis equum quo ille vehitur violenter sistat, aliòve deducat per injuriosam malitiam.

II. Clericum hic intellige illum etiam qui solâ Tonsurâ fuit initiatus, dummodò habitum gestet clericalem, cap. *Cùm contingat*, de ætat. & qual. & ordin. Quin etiam Glossa in cap. *Qui verè*, 16. quæst. 1. in verbo *Verò*, hîc Eremitas comprehendit, aitque eos frui privilegio clericali. Sed id restringendum est cum Sylvestro in verb. *Eremita*, ad solos Eremitas, qui quamvis Clerici non sint, subjiciuntur tamen alicui probatæ Regulæ & Superiori. Sub isto quoque Canonis privilegio comprehenduntur Milites & Hospitalarii S. Joannis, quippe qui solemnia vota emittunt, & legitimo Superiori, Regulæque D. Augustini subjiciuntur.

III. Hoc eodem Canone comprehenduntur mandantes istam manuum injectionem, effectu sequuto, cap. *Mulieres*, de sent. excommun. Item qui suo nomine factam illam ratam habent, etsi non mandaverint, cap. *Cùm quis*, eod. tit. in 6. Item qui eidem consenserunt, aut quomodolibet faverunt, aut qui cùm commodè possent, non impediverunt, cap. *Quanta*, de sent. excommun.

IV. Multis casibus remanente ista excommunicatione, ejus tamen tollitur Papalis reservatio. Nam si alicujus Potestatis ostiarius sub officii sui prætextu malignatus Clericum læserit, ab Episcopo suo absolvi potest, nisi fortè eundem Clericum graviter vulneraverit. Officialis autem pro manuum in Clericum injectione non potest sine mandato Romani Pontificis absolvi, quia nulli laïco super Clericum tanta datur authoritas; idcòque authoritas indebita & temerè attentata hujus sacri-

legii

legii crimen auget : nisi fortè turbam arcendo, non ex animi deliberatione, sed fortuito occursu Clericum læserit. Sed si Clericum aliquis vim sibi inferentem vi repellat aut lædat, non debet propterea ad Sedem Apostolicam amandari, cùm vim vi repellere omnes leges omniaque jura permittant, l. *Vi vim*, D. de justit.& jure. Hæc statuuntur in cap. *Si verò* 3. de sent. excommun. Sed duobus istis casibus, officialis turbam arcentis Clericumque fortuitò ac indeliberatè lædentis, ejusque qui vim à Clerico sibi illatam in continenti se defendendo repellit, nulla incurritur excommunicatio.

V. Ista quæ subjicitur excommunicationi manuum adversùs Clericum injectio distinguitur tripliciter, in gravem seu atrocem, mediocrem, & levem, non ea quidem levitate quæ culpam mortalem excludat, ibi enim nulla incurreretur excommunicatio; sed ea levitate quæ spectatur per comparationem cum gravi, aut mediocri violentia contra Clericum. Gravis ac enormis describitur in cap. *Cùm illorum*, §. *Qui claustrales*, de sent. excommunic. illa quâ vel mutilatur aliquod membrum, vel copiosus sanguis effunditur aliunde quàm ex naribus; vel quâ infertur Episcopo vel Abbati quævis violenta manus. Mutilationis verbo hîc comprehendit Sylvester & quidam alii vulnus quo deinceps membrum inhabilitatur, etsi non abscindatur : sed propriè vox ista connotat à reliquo corpore separationem.

VI. Levis percussio declaratur per Extravagantem quam Ostiensis, Navarra & alii citant, ea nimirum, quæ facta manu, pede, digito, vel lapide, nullam relinquit plagam, vel sigillationem carnis, nec dentes effringit aut evellit, nec multos evellit capillos, nec sanguinis copiam elicit : licèt illa extravagans quæ incipit *Perlectis*, cujus author Papæ nescitur, declaret non sequi, ut quoties copia sanguinis effunditur, judicanda eo solo sit gravis percussio pugno, vel ungue inflicta, sed alias insuper exigi circumstantias, sive ex parte modi, sive ex parte plagæ inflictæ. His addit, in istis discernendis spectandum esse Clerici gradum & circumstantiam loci in quo facta fuit injuria. Nam percussio quæ ex parte substantiæ ac rei levis foret, fit plerumque gravis, aut mediocris ex parte circumstantiæ, ut si percutiatur Clericus stans ad sacrum Altaris ministerium, aut dum vacat sacris & publicis officiis, sive in choro, sive in actu processionis ac supplicationis publicæ. Gravior quoque irrogatur injuria Clerico intra Ecclesiam, quàm in profano loco. Item si sine plaga, vel sugillatione inferatur personæ Clerici vis aut injuria atrociter contumeliosa, ut si denudetur, si atramento vel stercore vultus ejus fœdetur.

VII. Denique illa eadem Constitutio Pontificia remittit istiusmodi discrimina prudentiorum arbitrio, & admonet in re ambigua judicandam potiùs esse gravem aut mediocrem, quàm levem percussionem ac injuriam. Denique mediocris percussio quæ censenda sit, cùm certa regula tradi non possit, relinquitur prudentis Episcopi, vel Confessarii arbitrio : talisque ut plurimùm judicanda est ubi dens eruitur, capillorum copia evellitur, aut carnium contusio & sugillatio relinquitur citra graviorem læsionem, injuriam, aut morbum. Ipseque Navarra cap. 27. num. 92. allegat & approbat qui scripserunt, fuisse levem percussionem à qua possit proinde Episcopus absolvere, alapam quam impegit Sacellanus quidam Aretinæ Ecclesiæ cuidam in eadem Ecclesia Canonico sine sanguine, & similiter rixam duorum Clericorum qui pugnis & calcibus sese in itinere impetiverunt.

VII. A gravi & à mediocri percussione Clerici solus Papa regulariter absolvere potest, juxta d. cap. *Si quis suadente*, & cap. *Pervenit*. de sent. excomm. In quibusdam tamen casibus potestatem habet Episcopus etiam ab ea quæ mediocris sit,

& interdum etiam à gravi absolvere. Si enim inter Clericos collegialiter viventes alter alterum mediocriter læserit, poterit percussor per Episcopum, aut eum cui Episcopus delegaverit, absolvi, cap. *Quoniam*, de vita & honest. cler. De omni autem levi percussione posse Episcopum absolutionis beneficium impertire, certum est ex cap. *Pervenit*. de sent. excom.

IX. Quando inter Regulares in claustro conviventes exorto jurgio alter alterum sive leviter, sive mediocriter percussit, potest per proprium Superiorem Regularem absolvi. Sed si percussio intervenerit inter diversorum claustrorum Regulares, is qui percussit necesse habet ab utriusque claustri Superioribus absolvi, cap. *Cùm illorum*, de sent. excomm. Quo eodem etiam capite statuitur, Regularem à quo secularis Clericus percussus est, à solo Papa absolvi posse. Hoc intellige de gravi aut mediocri percussione; nam de levi poterit Episcopus percussorem absolvere, sed non ejus Regularis Prælatus, si percussus sit Clericus secularis, cap. *Religioso*, de sent. excomm. in 6.

X. Potest quilibet impubes qui Clericum vel monachum quocunque modo percusserit, etiam ab enormi percussione per Episcopum absolvi, licèt quo tempore absolvi desiderat jam major ætate factus sit, cap. 1. & fin. de sent. excomm.

XI. Mulieres item à quacunque Clerici, vel Monachi, Monialisve percussione etiam atroci possunt per Episcopum absolvi, cap. *Mulieres*, eod. tit. Quod idem statuitur de Monialibus quæ vel Clericum, vel Monachum, aut aliquam de seipsis Monialem percusserunt enormiter, cap. *de Monialibus*, eod. Idem eodem jure potiuntur pauperes, cap. *Quod de his*, eod. & pariter senes, ut possint per Episcopos à gravi percussione Clerici, vel Monachi absolvi, cap. *Quamvis*, eod. tit.

* XII. Ex causa correctionis nulla incurritur excommunicatio ex percussione Clerici vel Monachi, aut Monialis, si fiat à superiore persona jus habente correctionis: id enim non fit suadente diabolo, sed suadente justitia vel charitate vel zelo Dei ac disciplinæ, cap. 1. cap. *Ex tenore*, cap. *Universitatis*, cap. *Cùm voluntas*, §. fin. de sent. excommun. Atque in ea re conveniunt unanimes Doctores, cædi à patre vel præceptore posse Clericum filium, ac discipulum sine percussoris culpa, dum non excedatur enormiter modus. Idem censendum de Prælatis Regularium, aut magistris seu præfectis novitiorum: qui viget usus inter cœnobitas, dum non fiat ex odio, sed ad bonum finem, aut etiam animo promovendi ad altiorem perfectionem. Ut enim ait Abbas Joannes apud Cassianum collat. 19. cap. 8. *Finis cænobitæ est omnes suas mortificare & crucifigere voluntates.* Idemque Cassianus lib. 4. de institutis renunciantium, cap. 16. ait extraordinariam & furtivam cibi refectionem, & his similia plagis corripi. Regula etiam S. Pachomii, quam in Latinum S. Hieronymus transtulit, decernit in quibusdam culpis Monachorum pœnam verberum. Legitur in actis canonizationis S. Mariæ de Pazzis, quæ multis annis curam gessit novitiarum in suo Monasterio, & refertur in ejus conscripta vita ab ipsius Directore Vincentio Puccino, cap. 111. illam solitam fuisse disciplinis percutere sibi subjectas Moniales eo zelo & severitate, ut illas ad lacrymas & ejulatus ictus multiplicando compelleret. Dicebat aliquando ictus & flagella multiplicando: Nunc videre volo quisnam fortior sit ad victoriam, Domine cujus ego vices gero, an satanas qui hujus puellæ menti insidet; nec desinam verberare donec advertam diabolum ab ea discessisse. Nec tamen in illo Monasterio, quod erat sanctarum animarum receptaculum, ullæ nisi leves culpæ committebantur, omneque ad summam perfectionem enitebantur. In summa neque ista, neque alia unquam excommunicatio

municatio quemquam attingit, nisi peccatum mortale præcesserit. Vide Bonacinam tract. de excommunicat disput. 2. quæst. 4. puncto 4.]

XIII. Illi qui ratione impedimenti adeundi Summum Pontificem, vel Legatum absoluti fuerunt ab Episcopo, vel Sacerdote, ut fieri solet in articulo mortis, ubi postmodùm cessaverit impedimentum conveniendi supremam Sedem & convenire neglexerint, reincidunt in pristinam à qua absoluti fuerant excommunicationem, c. *Quamvis*, eod. tit. & cap. *Eos qui*, eod. in 6. Unde communiter monent Summistæ, Sacerdotem qui ratione periculi, vel impotentiæ absolvit à reservatis, teneri præmonere pœnitentem illius reincidentiæ, quin etiam exigere ab illo juramentum recurrendi, cùm primùm commodè poterit, ad Papam aut alium qui polleat hac absolvendi potestate. Scribunt tamen Gallicani quidam, eam reincidentiam nullatenus esse in hoc Regno usu receptam. Ita Petrus Miliardus de Sacramento Pœnitentiæ c. 97. num. 9. & Baunius in Summa, c. 32. circa fin.

XIV. Istud saltem in confesso est apud omnes, si Clerici percussio sit occulta, quantumcunque gravis, neque in forum deducta contentiosum, nullibi terrarum opus esse ut conveniatur prima Sedes, ex quo providit Concilium Tridentinum, posse ab Ordinariis locorum omnem absolvi censuram supremæ Sedi reservatam, modò casus quo illa incurritur sit occultus, solo excepto voluntario homicidio aut delicto quod ad forum contentiosum fuerit deductum. Si ergo Clericus ex percussione non interierit, & author percussionis sit occultus & ignotus, potest ab Episcopo in foro conscientiæ absolvi, nec tenetur ullo tempore Papam aut Legatum convenire. Hæc enim potestas competit Episcopis jure ordinario ex Tridentina sess. 24. cap. 6. Potestque Episcopus istam alteri delegare potestatem, ut cum plerisque Doctoribus quos citat, asserit Bonacina tract. de censuris particularibus, disput. 2. quæst. 3. punct. 6. sect. 5. num. 19. & 20.

*CAPUT III.

De Simonia.

I. NULLA delicti species est quæ tot tantisque difficultatibus implicetur, ut simonia: ideoque necesse est hanc tractationem esse paulò prolixiorem. Sic tamen illam pro virili agitabo, ut neque prolixitas fastidium, nec brevitas obscuritatem pariat, aut quidquam illorum supprimat quæ ad accuratam & perfectam hujusce materiæ cognitionem exigi possint. Simonia est emptio vel venditio rei spiritualis aut spirituali annexæ. Nomine emptionis venditionis comprehenduntur in hac materia omnes contractus non gratuiti, ut sunt permutatio, locatio, do ut des, do ut facias, facio ut des, facio ut facias. Spiritualibus annexa illa dicuntur, quæ cùm per se spiritualia non sint, dependent tamen à spiritualibus, aut ad hæc ordinantur, cujusmodi sunt Sepulturæ, Præbendæ ac Beneficia, vel sacra, juspatronatus.

II. Præclarè S. Thomas 2. 2. quæst. 100. art. 4. bifariam distinguit spiritualibus annexa, scilicet annexa antecedenter, & annexa consequenter. Annexa antecedenter ea sunt quæ cùm ex natura sua materialia sint, præcedunt rem sacram ad quam referuntur, cujusmodi sunt Calices & Altaria & sacra Vestimenta, quæ

cùm

cùm primariò ex se materialia sint, induunt spiritualem formam ex consecratione illis accedente. Atque ista pretio distrahi non prohibentur, dummodo æstimetur in eis sola materia cum forma artificiali, nullâ habitâ ratione benedictionis aut consecrationis. His accedit juspatronatus, quia antecedit nominationem seu præsentationem ad Beneficia. Hoc jus per se vendi non potest, sed tamen transfertur in alium per venditionem bonorum temporalium, quibus juspatronatus annexum est, cap. *Cùm seculum*, & cap. *De jure*, sub tit. de jurepatron. Consequenter autem spiritualibus annexa sunt Beneficia, utpote quæ sequuntur divina Officia, pro quibus celebrandis instituta sunt Beneficia. Atque ista non possunt sine simonia vendi, cap. *Si quis objecerit*, 1. quæst. 3.

III. Triplex quoque simonia distinguitur. Prima mentalis, quæ non procedit ad externum opus, vel procedit quidem, sed sine pacto exteriùs expresso. Secunda conventionalis, in qua intervenit quidem pactum exteriùs expressum, non tamen quidquam datum fuit, nisi fortè ab una Partium, ut si emptor recepit quidem Beneficium, sed pretium conventum non exsolvit; aut si viceversa pretium quidem exsolvit, sed Beneficium non recepit. Tertia realis, in qua hæc tria concurrunt actu, scilicet pactio simoniaca, solutio pretii, & receptio rei sacræ.

IV. Pretium quoque simoniacum triplex est, ut docet cap. *Salvator*, §. *Quisquis*, 1. quæst. 3. scilicet munus à lingua, nempe sollicitationes, & in alterius gratiam preces. Munus ab obsequio, ut si Beneficium hac lege tradam alicui, ut mihi meisve Philosophiam prælegat, aut mea negotia gerat. Denique munus à manu per pecuniæ, aut rei pecuniâ æstimabilis largitionem, cap. *Sunt nonnulli*, 1. q. 1.

V. Itaque simonia committitur etiam in ipso pacto reparandi Ecclesiam, aut Nosocomium, vel Xenodochium, aut redimendi captivum, aut erogandi eleemosynas, cap. *Non est putanda*, 1. q. 1. & cap. *Ex multis*, 1. q. 3. Licèt enim hæc sint pietatis opera, habent tamen materiam temporalem pretio æstimabilem; & si fiant ex pacto consequendi rem sacram, in simoniam degenerant.

VI. Sanè sola largitio, vel sola spes ipsius largitionis quæ non fuerit in pactum deducta, nullam parere videtur simoniam, licèt ex motivo gratitudinis res sacra tradatur, aut ex gratitudine ob traditam rem sacram moveatur quis ad largitionem muneris à manu, dum nulla, sive tacita, sive expressa conventio intervenerit, c. *Tua nos*, de simon. & ibi Glossa in verb. *Purè consentiant*.

VII. Simoniam ille committit, qui pecuniâ seu pretio sibi devincit familiarem Episcopi hac pactione, ut pro se, aut sibi conjuncto Beneficium ab Episcopo petat, licèt neque Episcopus qui confert, neque Clericus cui confertur Beneficium, hujus illicitæ pactionis aut traditionis ullam prorsus notitiam habeant. Ille verò qui quantumvis bonâ fide recepit, statim atque pactionis simoniacæ pro se id ignorante factæ notitiam habuerit, non potest deinceps id Beneficium possidere, sed ipsum tamen debet resignare in manus Papæ, vel Legati, vel Ordinarii: qui tamen poterunt eidem de novo liberè conferre: purgata enim per resignationem alienâ simoniâ, novum ei jus acquiretur per novam ejusdem Beneficii collationem. Sed si Ordinarius eidem de novo conferat, cùm non habeat jus dispensandi aut rehabilitandi, quale habet Summus Pontifex, necesse erit tria hæc simul concurrere. Primò ut hic resignans dum providebatur de illo Beneficio, prorsus ignoraverit illam simoniacam conventionem. Secundò ut postquam illam resciverit, sine mora & quamprimùm commodè potuerit Beneficium resignaverit; alioqui enim esset in culpa, quæ dispensatione supremæ Sedis indigeret, ad quam nihil posset Ordinarius.

tius. Tertiò denique, ut illud sit simplex, & non curatum Beneficium, ad quod solus Papa potest in isto casu dispensare. Hæc decernuntur in cap. *Quicumque*, & cap. *Præsentium*, 1. quæst. 5. & cap. *De Regularibus*, & cap. *Ex insinuatione*, & cap. *Sicut*, de simon. Tres verò illæ conditiones, in quarum concursu potest Episcopus resignanti de novo conferre, comprehenduntur in cap. *Si alicujus*, penult. de electione. Si quæras de fructibus Beneficii quod Clericus ille possedit per aliorum, quam ignoravit, simoniam? Respondet S. Thomas 2. 2. quæst. 100. artic. 6. ad 3. teneri solùm restituere fructus extantes, sed non consumptos, ob bonam fidem. Itaque distinctio utrum ex consumptis fuerit factus ditior aut non, minimè hîc requiritur.

VIII. Simonia nulla inest ubi fit cessio aut largitio alicujus rei ad injustam redimendam vexationem, nimirum ex parte redimentis, cap. *Dilectus* 28. de simon. Obstare fortasse videbitur cap. *Matthæus*, eod. tit. ubi statuitur eum qui fuerit de voluntate majoris partis Capituli electus, si pecuniæ largitione paucorum de Capitulo contradictionem redemerit, esse hoc ipso simoniacum & obligatione astrictum renunciandi Beneficio; cùm tamen injusta videatur illa paucorum contradictio, quandoquidem in omni capitulari deliberatione ex majoris partis consensu jus tribuatur, cap. *Cùm in cunctis*, de his quæ fiunt à majori parte Capit. Respondet Glossa in d. cap. *Cùm in cunctis*, verb. *Paucis*, supponendum hic esse quod illa paucorum oppositio haberet justam contradicendi causam, ob quam electio ipsa jure invalida foret. Aliter verò respondent Innocentius ibid. Navarra Manual. cap. 24. num. 102. Rebuffus, Bonacina & alii communiter, non licere vexationem pretio redimere antequam jus acquisitum fuerit per confirmationem electionis, quamvis ipsa vexatio injusta esset; sed licere redimere post confirmationem, aut Beneficii collationem dummodo sit injusta vexatio. Ubi enim oppositio justa & legitima esset, non posset etiam post collationem pretio redimi. Distinguendum itaque inter habentem jus ad rem, & habentem jus in re: huic enim, sed non illi permittitur redimere pecuniâ vexationem iniquam. Quam decisivam distinctionem juris ad rem, & juris in re circa licitam aut illicitam redemptionem vexationis, dudum ante præcitatos Authores tradiderat insignis Doctor Sanctus Raimundus in Summa, lib. 1. tit. 1. de simonia, §. 20.

IX. Circa pretium simoniæ constitutivum invexere hujus nostræ sæculorum fæcis haud pauci Scriptores novam & antiquis omnibus invisum opinionem: Licitum esse pactum conferendi rem spiritualem ac Ecclesiastica Beneficia pro pecunia, aliáve quavis re pecuniâ æstimabili, dummodo pecunia illa non intendatur sub ratione pretii, sed sub consideratione motivi quo quis excitetur ad Beneficium aut aliud quid spirituale alteri attribuendum vel procurandum. Ad objectionem verò sumptam ex absoluta Canonum contra hujusmodi prohibitione, respondere solent, illam absolutam sub pœna simoniæ prohibitionem non esse Juris Divini, sed tantùm Ecclesiastici; & similiter simoniam illam non à Jure Divino, sed à Canonibus invictam, atque ita posse per contrariam consuetudinem facilè aboleri, solo excepto casu quo quis ex animi imperitia sibi proponat rationem pretii, quod est divina lege prohibitum; cùm tamen pari facilitate proponere sibi possit rationem motivi, quæ divino præcepto non adversatur, & possit hac arte sine animi noxa nummorum copiam corrogare: præsertim si Beneficium prævideat sibi fore deinceps inutile, eo quòd nepotibus careat in quos illud transmittere

mittere possit, nimirum nullos habens nisi conjugatos, aut per ætatem aliave impedimenta inhabiles.

X. Opinio ista conformis est admodum huic alteri, quam ex eadem officina profectam damnavit, & sub anathematis pœna supremæ Sedi præterquam in articulo mortis reservati, tueri, aut in praxim reduci prohibuit Alexander Papa VII. in Bulla incipiente, *Sanctissimus Dominus noster audivit*, anni 1665. *Non est contra justitiam Beneficia Ecclesiastica non conferre gratis, quia Collator illa conferens pecuniâ interveniente, non exigit illam pro collatione Beneficii, sed veluti pro emolumento temporali quod tibi conferre non tenebatur.* Ipsa certè intentio quam aliquis ad excusandas excusationes in peccatis sibi effingit, non immutat actionis naturam, quam liberè & cum cognitione operatur. Sic ille qui sciens & prudens contractum exercet usurarium, & tamen sibi in animo effingit intentionem nullatenus fœnerandi, sed tantummodò paciscendi aliquid lucri supra mutuatam sortem, non ut quid usurarium, sed tanquam motivum aut justum emolumentum gratificationis quâ se illi astringit, cui mutuum dare non tenebatur; illa, inquam, fictitia intentio destrueretur per intrinsecam ipsius, quem operatur, actûs malitiam. Et is qui prædium sub pacto & obligatione ducentorum aureorum in alium transferret, quamvis illam summam vellet computari non ut pretium, sed ut motivum sine quo procul dubio non intenderet se suo prædio abdicare, atque ideo asseveraret se prædium nullatenus vendere; illa quidem fictitia intentio destrueretur per contrarium veræ venditionis actum cum pretii conventione. Idem illis usuvenit qui cùm ad magos sponte recurrant, eorumque præstigiis & sortilegiis utantur, & his actibus ad dæmones recurrant, eosque invocent; protestantur tamen se nullum cum dæmonibus velle consortium, eisque verbo renunciant; cùm tamen reipsa cum illis commercium exerceant, & eis famulentur.

XI. Circa celebrem illam quæstionem, utrum sit mentalis simonia ubi sine ullo pacto aliqua exhibentur obsequia Prælatis ab ipsis Beneficiis eo fine ut quis Beneficium hac via consequatur? Et an Prælatus Beneficium Ecclesiasticum horum obsequiorum intuitu conferens simoniæ culpam incurrat? Item utrum Canonicus assistens Officiis Chori pro distributionibus lucrandis simoniâ delinquat? Non est hîc respondendum per distinctionem pretii aut motivi, quâ panderetur infamis via omnibus Beneficiorum aliarumque sacrarum rerum nundinationibus. Et prætereà ficta illa & chimærica intentio naturam actus contrarii non potest immutare, ut dictum est. Meliùs igitur respondet Glossa in cap. unic. de Cleric. non resid. in 6. Ostiensis, Joannes Andreas, Angelus, Joannes Major, Navarra, Covarruvias, Suarez per distinctionem primariæ & secundariæ intentionis. Eum scilicet qui primaria intentione Prælati amicitiam cupit demereri, secundaria verò intentione, mediante illâ amicitiâ proponit Beneficium adipisci; Prælatum quoque qui talia obsequia per gratitudinem antidoralem remuneratur collatione Præbendæ, non ut debito justitiæ, sed motu gratitudinis, nulla interveniente pactione; hos, inquam, omnes esse immunes à simoniæ labe. Sed si versetur intentio immediatè, primariò & per se ad acquisitionem Beneficii, aut si Prælatus intendat primariò ista sibi obsequia deferri pro lucrando Beneficio, aut si studens avaritiæ ad parcendum impensis, quibus ista sibi essent conducenda obsequia, substituit pro locationis pretio quasi ex debito justitiæ attributionem Præbendarum, tunc fœdum simoniæ crimen exerceri. Similiter si Canonicus dum Choro interest, vel

vel solummodò, vel saltem primariò lucrum intendat distributionum, reum fieri simoniæ: sed si primariò Divinum Officium aut Dei cultum animo proponat, secundariò autem distributiones etiam tanquam ex obligatione justitiæ sibi debitas, nullatenus simoniâ implicari. Minimè porrò necesse est finem illum esse de se solo efficacem; sæpenumero enim fit, ut primariùs finis alio fine secundario roboretur ad operationis efficaciam, ut in eo contingit qui in bellum proficiscitur primariò propter Principis sui aut Reipublicæ studium; qui tamen militiæ nomen non dedisset, nisi accessisset secundario intentio, & spes vel gloriæ apud homines, vel stipendii, vel honorariorum munerum acquirendorum. Aut ut utar similitudine desumpta ex Sancto Bonaventura, aliquis sibi sponsam assumit primariò non quia nasum habet, sed propter nobilitatem aut bonos ejus mores, aut etiam propter dotem; quam tamen nullo modo duceret si nasum non haberet. In summa munus ab obsequio excitatum primariò aliquo fine honesto, remotaque omni pactione, nullam parit simoniam.

XII. Recepta communiter Glossa in cap. *Ex parte* 1. de offic. deleg. eademque iterata Glossa in cap. *Cùm pridem*, verb. *Illicita pactionis speciem*, de pact. duplicem simoniam distinguit, scilicet prohibitam ideò, quia talis est, istaque est Jure Divino vetita; & simoniam ideò habitam, quia prohibita est, scilicet à Canone: atque ista simoniæ species introducta est non à Deo immediatè, sed ab Ecclesia. Papa verò potest ab hac Ecclesiastica simonia dispensare, sed non ab illa prima, quæ ad Jus divinum & naturale pertinet.

XIII. Prosper Fagnanus has quæ sequuntur, tres simoniæ species, nullatenus à Deo constitutas, sed solùm ab Ecclesiastico Canone, recenset in cap. *Cùm pridem*, de pact. Prima habetur in cap. *Salvator*, 1. quæst. 3. quo vendi prohibentur officium Oeconomi Ecclesiæ, aut Sacristæ, aut Protectoris. Horum enim officiorum venditio non est contra Jus divinum, quia neque personæ istæ, neque res sunt per se sacræ, nec eas Ecclesia facit esse sacras, sicut sacra facit per consecrationem Altaria, Calices, Templa, Sacerdotes. Secundum Exemplum est in commutationibus Beneficiorum, in quibus res spiritualis cum alia æquè spirituali compensatur. Huc etiam pertinet quod ante Fagnanum docuerat Navarra Manual. cap. 23. num. 100. non esse simoniam ex Divina, sed ex Ecclesiastica tantùm prohibitione, cùm quis suo Beneficio in alterius favorem renunciat hac lege ut ille, vel alius aliquis renunciet alteri suo Beneficio in favorem alicujus alterius: hoc enim pactum versatur circa res utrimque spirituales, neque intervenit pecunia, aliudve pecuniâ æstimabile. Tertium profert Fagnanus exemplum, quod tamen minùs est certum quàm præcedentia, in resignatione Præbendæ cum pacto solvendi pensionem: cui tamen obstare videtur quod pensio illa conventa consistit in pecuniis, aut saltem sit pecuniâ æstimabilis. Verùm responderi potest, eam pensionem non habere rationem pretii, sed solùm alimentorum atque stipendii Ecclesiastici pro Clerico qui se majoribus stipendiis abdicavit ejusdem Beneficii, quique per hanc pensionem ex Constitutione Pii V. adstringitur hujus pensionis stipendio ad aliquod Ecclesiasticum Officium. Ratio quâ Fagnanus suadet hoc genus pensionis non vetari Jure Divino, ista est, quia Papa in his dispensat, qui tamen non potest à Jure Divino dispensare. Porrò jus & petitio alimentorum quæ sacro ministerio conjunguntur, Divino Juri convenire, neque simoniam redolere docet Apostolus, 1. Cor. 9. *Quis militat suis stipendiis unquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non comedit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat?*

XIV. Quod attinet ad quæstionem, utrum accipere pecuniam ad Beneficia Ecclesiastica alienanda, vel dare ad ea acquirenda, sit Divino Jure prohibitum? Affirmativam propugnant omnes ferè Theologi & Canonistæ de omnibus curatis Beneficiis, & quibuscumque annexa est Ordinis sacri exequutio, vel potestas Clavium. Licèt enim & Ordinis, & Clavium potestas esse possit sine Beneficio, nullatenus tamen sejungi potest curatum Beneficium ab illa sacra potestate, ob quam præcisè institutum fuit cum stipendiis ad illam exercendam potestatem institutis. Et sapienter admonet Paschalis Papa cap. *Si quis objecerit*, 1. quæst. 3. *Quisquis horum alterum vendit, sine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit.*

XV. Quod verò spectat ad simplicia Beneficia, non est par omnium consensus. Plerique enim Canonistæ illud Paschalis dictum limitant ad sola curata Beneficia, asserentes simplicium Præbendarum venditionem, ut sunt Canonicatus, non esse Divino Jure, sed Canonico prohibitam, atque ita non aliâ infici quàm Ecclesiasticâ simoniâ, quæ possit Papæ dispensatione adimi. Ita censent Cardinalis Zabarella in cap. 1. de simon. num. 2. Henricus Boich. in cap. 1. in princ. ne Prælati vic. suas: Felinus in cap. *Ex parte* 1. num. 1. de offic. deleg. & in cap. 1. num. 2. de simon. Præpositus in cap. *Latorem*, 1. quæst. 1. à num. 28. Joan. de Anan. in cap. 1. de simon. à num. 7. Ostiensis & Joan. Andreæ in cap. fin. de simon. Alexander consil. 93. Abbas in cap. 1. num. 6. de simon. & in cap. *Exstirpanda*, §. *Qui verò*, num. 53. 55. & 58. de præbend. Julius Clarus pract. crimin. §. *Simonia*, num. 5. qui communem hanc esse asserit Doctorum opinionem. Ab his tamen dissentiunt Cardinalis Joannes de Turrecremata in cap. *Latorem*, 1. quæst. 1. num. 9. Caietanus tom. 2. opusc. tract. 9. de simonia, quæst. 1. Thomas Campegius tract. an Papa labem simoniæ incurrere possit, Joan. Gerson tract. de simonia, Ancharanus in cap. 1. de constitut. oppos. 11. Item Durandus, Petrus de Palude, & maxima Theologorum pars. Idque ista ratione probat Caietanus, quia cùm contrariæ sententiæ assertores doceant, Papam non posse citra simoniam conferre pretio curatum Beneficium: ergo neque simplex, quia eadem ratio in utroque convincit. In primo quidem ob annexam curato Beneficio potestatem Ordinis & Clavium: in secundo verò ob annexum Officium Clericale, quod est spirituale, atque ita in materia divinitus vetita. Licèt enim in spiritualibus sint diversi gradus, & sit potestas Ordinis & Clavium sacratior Officio Clericali; sunt tamen utraque sub eodem spiritualium genere: non enim magis & minùs distinguunt speciem, ut docet Aristoteles, & patet inductione omnium ferè specierum. Additque Caietanus, oppositam sententiam esse Canonistarum errorem. Et Petrus Ancharanus affirmat, quod praxis opinionis illius universum Ecclesiæ statum denigraret.

XVI. Id ulteriùs comprobatur, quia sacra Chalcedonensis Synodus cap. 1. simili pœnâ dignos judicat utrosque simoniacos, tam illos qui pecuniâ vel conferunt, vel acquirunt quæcumque Ecclesiastica officia & munera, quàm eos qui sacram manuum ad Ordines impositionem mercantur: & habetur in cap. *Si quis Episcopus*, 1. quæst. 1. Idem repetit Alexander Papa II. cap. *Ex multis*, 1. quæst. 3. ubi hoc etiam adjungit, Christum Dominum, quando flagello ejecit è templo vendentes columbas, damnasse illos qui sacras Ordinationes, per quas datur Spiritus Sanctus simoniacè mercantur: quum verò ejecit nummularios, eorumque æs mensasque subvertit, damnasse illos qui simoniam exercent circa Ecclesiæ Beneficia. Scriptura etiam Sacra istud simoniæ genus reprehendit 3. Reg. 13. circa Sacerdotes pecuniario pretio constitutos ab Jeroboamo. Ipseque Christus præcipit suis.

suis Apostolis eorumque successoribus, Matth. 10. *Gratis accepistis, gratis date.* Et Apostolorum Princeps Simonem Magum cum oblata pecunia his verbis execratus est, Act. 8. *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecuniâ possideri.* Atqui inter dona Ecclesiæ à Deo collata ad spiritualem finem, indubitatè recenseri debent ecclesiastica Beneficia simplicia, cùm primariò, & per se deputentur ad Dei cultum & spirituales actus in Ecclesia Dei exercendos, ut apertè declarat Clementina *Ut ii,* de ætat. & qualit. & ord. & Concilium Trident. sess. 21. cap. 3. & sess. 24. cap. 12.

XVII. Neque ullatenus in oppositum valet ista distinctio, quod Beneficium duo complectatur, unum spirituale, alterum temporale: & hoc pecuniâ rependi possit, non verò illud. Esse namque duo ista prorsus indivulsa & inseparabilia, docet d. cap. *Si quis objecerit,* 1, quæst. 3. *Si quis objecerit, non consecrationes emi, sed res ipsas quæ ex consecratione proveniunt, penitus desipere probatur: nam cùm corporalis Ecclesia, aut Episcopus, aut Abbas, aut tale quid sine corporalibus rebus in nullo proficiat, sicut nec anima sine corpore corporaliter vivit, quisquis alterum vendit, sine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum relinquit. Nullus igitur emat Ecclesiam, vel Præbendam, vel aliquid Ecclesiasticum: nec pastellum, vel pastum antè vel posteà pro hujusmodi solvat.* Superiùs ex Cajetano probavi Canonem istum ob rationis paritatem æquè valere circa simplicia ac circa curata Beneficia.

XVIII. Ut igitur cœptum prosequar argumentum, certum est duo exigi ut possit quis donare quancumque rem. Necesse primùm est ut rei donandæ habeat dominium: secundò ut ejusdem liberam habeat administrationem. Non enim sufficit sola administratio sine dominio; etenim tutores, curatores, procuratores, quamvis eis credita sit administratio, donare non possunt ea quæ administrant, quia carent dominio. Neque sufficit dominium sine administratione; nam pupilli & minores curatoribus provisi, & prodigi, quamvis rerum suarum sint domini, earumque proprietatem & usumfructum habeant, non possunt quidquam de rebus suis donare, quarum administratione carent; quo sensu ait Apostolus: *Quanto tempore hæres parvulus est, nihil differt à servo, cùm sit dominus omnium, sed sub tutoribus & actoribus est.* Atqui Papa & inferiores Prælati, ut disertè asserit Sanctus Thomas, rerum Ecclesiæ dominio carent, sed tantùm eis credita est illarum dispensatio, 2. 2. quæst. 100. art. 1. ad 7. Cùm igitur nemo possit alienare, seu donare, nisi propriùs dominus, cap. *Abbati,* dist. 55. Papa verò ipse non sit Beneficiorum dominus, nullatenus dicendum est eum donare proventus Beneficii, sed solùm ex officio dispensatoris, personam assignare, quæ officium Beneficio annexum exequendo jus habeat potiundi ejus fructibus & proventu. Sit igitur argumentum. Dare spirituale pro consequendo temporali, aut pro acquirendo spirituali dare temporale, vetitum est Jure Divino & naturali. At quisquis pecuniam dat pro consequendo Canonicatu aliòve simplici Beneficio, dat temporale pro acquirendo spirituali. Et aliunde non potest dici quod Papa aut alius Collator donet Beneficium dum illud confert, quandoquidem ut docet S. Thomas loco cit. non est rerum Ecclesiæ dominus, nec dare, vel alienare potest ea quorum dominio caret, ut probavimus; sed est solùm fiduciarius dispensator, dicente Apostolo: *Sic nos existimet homo ut ministros Christi & dispensatores mysteriorum Dei: hic jam quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur.* Ex quibus sequitur, quod pretium quod Papa pro Beneficio acciperet, non caderet super temporali illius Beneficii, cujus ipse Papa neque est dominus, neque per consequens donator, ut probavi: sed pretium

caderet ſuper diſpenſatione, ſeu collatione, ſeu aſſignatione ad ſacrum officium cui redditus deſtinantur; quæ diſpenſatio ſeu collatio eſt ſacra, & ex divino jure profecta. At verò quæcumque Deus ſive Summi Pontificis, ſive aliorum Prælatorum diſpenſationi credidit, ſub hac obligatione credidit: *Gratis accepiſtis, gratis date.* Matth. 10. Et præterea infidelis eſt diſpenſator quiſquis bona domini ſui ſuæ adminiſtrationi credita vendit, retento ſibi pretio. Ex quibus ſequitur Papam non poſſe talia agere, præſertim in Beneficiis quæ ſunt jura ſpiritualia; neque poſſe cum aliis diſpenſare ut talia agant contra Jus divinum & indiſpenſabile.

XIX. Opponet aliquis, Calicem conſecratum licitè vendi, modò pretium non augeatur propter conſecrationem, cap. *Hoc jus porrectum*, 10. quæſt. 2. Et juſpatronatus tranſire per venditionem cum cæteris juribus temporalibus quibus eſt annexum, *Cùm ſeculum*, & cap. *De jure*, tit. de jurepatron. Ad hæc reſpondetur duplicem in his eſſe diſparitatem. Primò, quia venditio Calicis aut jurium rerumque temporalium non cadit ſuper conſecrationem, aut ſuper inhærens juſpatronatus; ſed horum utrumque ſuum principale & temporale ſubjectum, cui inhæret, tanquam acceſſorium comitatur. At in venditione Beneficii probatum jam eſt pecuniam oblatam, ſive pretium non cadere ſuper fructus, quorum Collator nullum, ut probavimus, habet dominium; ſed ſuper inſtitutionem ipſam ad divinum miniſterium, quæ planè ſpiritualis eſt. Secundò, quia in calice & jurepatronatus res ſacra eſt quid acceſſorium, res autem temporalis eſt ipſum principale. Atque hæc ſunt temporalia quæ paulò antè art. 2. vocavimus poſt ſanctum Thomam antecedenter ſpiritualibus annexa. In his acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis, cap. *Acceſſorium*, de regal. jur. in 6. Sed non econtrà. Enim verò in temporalibus annexis rei ſpirituali conſequenter, ut contingit in Beneficiis, res ipſa ſacra eſt ipſum principale, & res temporalis eſt acceſſorium; nam Beneficium non datur niſi propter officium, cap. fin. de reſcript. in 6. Officium autem eſt ſimul ſacrum & principale.

XX. Inſtabit aliquis ex adverſo, Beneficiorum diviſionem & præbendarum aſſignationem eſſe Juris Eccleſiaſtici & poſitivi, & non Divini aut naturalis. Atqui Papa eſt ſuper omne Jus Divinum & Eccleſiaſticum. Reſpondet Caietanus tom. 2. opuſc. tract. 9. iſtud eſſe ſophiſma non cauſæ ut cauſæ Nam dependentia titulorum à Jure Eccleſiaſtico non eſt cauſa illicitæ horum venditionis, ſed ipſamet ſpiritualitas Beneficii. Res enim ſpirituales, quantumvis à jure poſitivo dependeant, ſunt extra humanum commercium, nec vendi niſi per ſimoniam poſſunt. Tales ſunt conſecrationes Altarium, Eccleſiarum, calicum, Virginum, Veſtium Campanarum, quæ ſunt poſitivi quidem juris, ſed illicitè ac ſimoniacè venales. Ad valorem itaque hujus argumenti neceſſarium eſſe probare titulum Beneficii rem profanam eſſe & merè temporalem, non verò eſſe quid poſitivum. Sic quoque licèt ordo Epiſcopalis ſit divinæ inſtitutionis, tamen numerus Epiſcoporum & Epiſcopatuum erectiones & limites ſunt poſitivi & Eccleſiaſtici Juris, cùm conſtet Eccleſiam poſſe diœceſes multiplicare, aut reducere plures in unam, aut unam in plures dividere, limites arctare vel proferre, novos Epiſcopatus inter barbaras nationes erigere, cap. 1. & 2. diſt. 22. & cap. *Cùm olim*, diſt. 95. Et tamen conſtat non poſſe ullum Epiſcopatum nequidem novæ erectionis à Summo Pontifice vendi. Et qui hoc attentaret duo crimina perpetraret, unum ſimoniæ, alterum injuſtæ uſurpationis & venditionis rei non ſuæ, cùm non ſit dominus, ſed tantùm diſpenſator

fator rerum Ecclesiæ, ac præsertim sacrarum Dignitatum & Titulorum. Præstat audire S. Thomam loco cit. 2.2. quæst. 100. art. 1. *Papa* (inquit) *potest incurrere vitium simoniæ, sicut & quilibet alius homo. Peccatum enim in aliqua persona tantò gravius est, quantò majorem obtinet locum. Quamvis ergo res Ecclesiæ sint ejus ut principalis dispensatoris, non tamen sunt ejus ut domini & possessoris: & ideo si reciperet pro re aliqua spirituali pecuniam ex redditibus Ecclesiæ, non careret vitio simoniæ. Et similiter posset simoniam committere recipiendo pecuniam aliquam à laïco non de bonis Ecclesiæ.* Eadem docet in 4. dist. 25. quæst. 3. art. 3. ad 2. Et in Summa loco cit. art. 4. affirmat Beneficium Ecclesiasticum esse spiritualibus annexum, & ab his dependens. Itaque longè à vero aberrat Navarra cap. 23. num. 108. asserendo Beneficia ex natura rei, & seclusâ humanâ prohibitione posse eadem facilitate vendi qua sacri Calices, vel Altaria consecrata, æstimando duntaxat quod in illis inest solùm materiale, & præscindendo à conjuncto illis spirituali.

XXI. Si quis objiciat annatas pecuniarias, quas solent Romani Pontifices ab iis exigere quos provident Episcopatu aliâve Consistoriali Dignitate: Respondeo ex intentionum diversitate posse annatas esse licitas aut illicitas. Si istæ annatæ exigantur propter dignitatis ecclesiasticæ collationem, aut si imponantur personæ provisæ, non verò redditibus, annatarum impositio erit simoniaca: sed si imponantur supra redditus, & non supra personam; aut si non pro collatione, sed pro debito ære alieno imponantur, neque simoniacæ erunt, neque illicitæ. Potest enim Papa hoc jus imponere & exigere, non ratione collationis aut provisionis; sic enim conferret rem sacram pretio pecuniario; sed cùm habeat jus pro sustentandis oneribus Pontificiis, quæ gravia & multiplicia sunt, aliquid super proventibus Dignitatum & Beneficiorum imponendi, & impositum exigendi: quod possunt etiam inferiores Episcopi super Diœcesis suæ Beneficiis titulo cathedratici aut charitativi subsidii, ut à sacris Canonibus ipsi permittitur; aut pro erigendo & fundando Seminario, ut eis per Concilium Tridentinum permittitur. Hæ verò annatæ imponuntur ut æs alienum Papæ debitum pro gravissimorum Papæ incumbentium onerum sustentatione, aut etiam (qui finis quoque licitus est) pro recognitione dominii Pontificii in omnes sibi subditas Diœceses & Ecclesias. Et in veteri Lege minores Sacerdotes qui pro sacro stipendio decimas à populo sumebant, obligabantur Dei præcepto decimarum suarum alias subductas decimas Pontifici Legali contribuere, Numerorum 18. vers. 26. 27. 28.

CAPUT IV.

Variæ circa simoniam difficultates solvuntur.

I. QUÆRITUR primò, utrum simoniaca sit mutua Beneficiorum permutatio? Respondeo non aliam inesse simoniam, quàm Juris Canonici & ecclesiastici, quatenus Concilium Turonense citatum in cap. *Majoribus*, de præbend. prohibet Dignitatum ecclesiasticarum commutationem. Deinde vetita fuit generatim mutua quorumcunque Beneficiorum permutatio, cap. *Quæsitum*, cap. *Cùm olim*, cap. *Cùm universorum*, de rer. permut.

permut. Sed cùm spirituale altero spirituali commutetur, fatendum est prohibitionem istam non esse Divini Juris. Hujusmodi permutationem Bonifacius VIII. fieri demùm permisit hac lege, ut admittatur ab Ordinario Episcopalem habente potestatem, cap unico de rer. permut. in 6. Itaque inferiores Prælati, quamvis habentes jus conferendi, non possunt conferre ex causa permutationis, ut post Bellameram docet Pastor lib. 3. de beneficiis, tit. 11. Quid si contingat Beneficia compermutanda esse in diversis diœcesibus? Respondeo id fieri posse uno ex tribus his modis: vel fiet in manibus utriusque Episcopi amborum Beneficiorum resignatio, vel quilibet seorsim resignabit in manibus sui Episcopi, vel alter Episcopus alteri Episcopo suam committet authoritatem, & subinde ambo simul in manibus unius Episcopi renunciabunt in mutuum favorem; & hoc videtur melius, ut Glossa dicit in d. cap. unico, verb. *Collationem.*

II. Quæritur secundò, quid juris sit ubi quis suo renunciat Beneficio in alterius favorem, hac lege ut ille resignatarius, aut alius aliquis tertius suo quoque alteri Beneficio renunciet, sive in favorem prioris resignantis, sive in favorem alterius cujuscumque? Quæ complicatæ resignationes vocantur à quibusdam triangulares. Respondeo inesse quoque ibi simoniam, non contra Jus Divinum, sed contra Jus Canonicum. Hac enim extenditur prædicta duorum Beneficiorum mutua permutatio, cùm sit in his par ratio. Rebuffus in praxi, tit. de resignat. conditionali, num. 1. & 2. Navarra Manual. cap. 23. num. 100. Azorius institut. moral. part. 2. lib. 27. cap. 27. Hanc tamen Ecclesiasticæ simoniæ labem non potest purgare, sed solam mutuam Beneficiorum permutationem, quibus provisi sunt compermutantes, ut ibidem Navarra docet. Cæteræ quoque omnes in Beneficiis consequendis pactiones & conditiones, etsi nihil interveniat pecuniæ, vetantur absolutæ ut simoniacæ Canonico seu Ecclesiastico Jure, sed non Divino, cap. fin. de pactis. Atque in his ut valeant requiritur authoritas Papæ, cujusmodi sunt resignationes in favorem citra præfatam mutuam compermutationem. Rebuffus loco cit.

III. Tertiò quæritur, utrum simonia sit ubi quis proprio Beneficio renunciat in favorem hac lege ut sibi resignatarius resarciat impensas quas resignans sustinuit in adeptione aut conservatione ejusdem quod resignat Beneficii, quandoquidem illæ expensæ proficiunt resignatario; nisi enim resignans per has expensas sibi Beneficium procurasset, aut conservasset, eo careret, atque ita non potuisset transmittere ad resignatarium? Respondent egregiè Parisius, Suarez, Reginaldus, Binsfeldius, Bonacina, Filliucius, esse simoniacam conventionem. Neque instes abesse simoniam ubi nihil præter indemnitatem quæritur. Non enim alia in hac materia indemnitas approbatur, nisi sola quæ compenset laborem aut expensas cum ipsa resignatione conjunctas in resignatarii favorem, sed nullatenus illas quas hic resignans olim sustinuit ut sibi Beneficium assereret: illæ namque nihil habent cum resignatione commune, neque factæ sunt propter resignationem præsentem, sed propter commodum & possessionem ejus qui nunc resignat. Et quamvis resignatarius inde commodum accipiat, id evenit per accidens & indirectè, sed non directè, neque per se. Probatur responsio authoritate pariter capitis *Cùm pridem*, de pactis; ubi Alexander III. rogatus approbare renuit conventionem, quâ quis renunciabat liti à se intentatæ super Beneficio, dummodo sibi reficerentur illius litis expensæ. Et ratio hujus exclusionis est, quia iste transigens non expenderat in gratiam collitigantis,

collitigantis, sed in sui ipsius gratiam; ideoque non erat justa illas resarciendi causa.

IV. Quartò quæritur, an simoniâ peccet is qui bona sua confert ad novi Beneficii fundationem, cum pacto ut idem sibi Beneficium conferatur? Respondeo peccare simoniâ, idque asseritur per cap. *Non est putanda*, 1. quæst. 2. & cap. *Ex multis*, 1. quæst. 3. & cap. *Tua nos*, de simon. ubi præterea hoc sancitur, quod si remotâ omni pactione & intentione simoniacâ, etiam occultâ & mentali, fundator preces adhibet ut sibi istud à se fundatum Beneficium conferatur liberè & spontaneè, eo casu poterit eidem conferri. Quod verò ibi statuitur de præbenda nullatenus ex pacto conferenda fundatori ejusdem, hoc idem statuendum de alia quavis præbenda quam aliquis sibi aut alicui suorum conferri pacisceretur dum fundat aliud Beneficium, quasi in compensationem aut remunerationem antidoralem, aut in permutationem suæ novæ fundationis. Augebitur verò, & gravius erit simoniæ delictum, si pactio hujusmodi fiat super Beneficio necdum fundato, sed fundando, ut contingit cùm quis ad obtinendum sibi aut filio Beneficium jam existens, confert prædium, vel numeratam pecuniam, ex qua novum aliud fundetur Beneficium: tunc enim fit commutatio rei temporalis ad rem sacram; Beneficium namque fundandum, non est Beneficium, & priùs quàm facta sit, & ab Ordinario recepta & approbata fundatio, prædium aut pecunia ad hoc destinata manet adhuc sub genere rei merè temporalis & profanæ, & sub ista conditione magis reprobatur per d. cap. *Tua nos*. Sanè potest quis ex jure communi, & citra omnem Papæ dispensationem, postquam novum de suis opibus Beneficium fundaverit, & hoc facto jus sibi patronatus acquisiverit, præsentare collatori ad fundatum à se Beneficium aliquem suorum qui sit capax, non tamen seipsum, ut dictum est superiùs sub tit. de jurepatronatus. Collator verò tenebitur præsentatum instituere, etiamsi proprium filium patronus præsentaverit. Non enim in hujusmodi censentur pater & filius pro una eademque persona, neque fictio juris attenditur in spiritualibus, ut nec in naturalibus rebus, cap. *Si annum*, §. final. de judiciis in 6.

V. Quintò quæritur, an simoniacæ vel illicitæ sint consuetudines vel statuta, quorum præscripto Canonici dant aliquid in sua receptione? Opinio multorum est, hæc esse licita, Joan. Andreæ in cap. *Nemo*, de regul. jur. in 6. Joan. de Anan. in cap. *Jacobus*, de simon. Cosmæ Guimier in Pragmat. Sanct. tit. de annatis, verb. *Consuetudinis*: Fagnani in cap. *Præterea*, num. 65. & num. 81. Ipseque Cosmas Guimier approbat consuetudinem tota ferè Normannia & in diœcesi Parisiensi receptam, aliisque multis locis, ut Episcopi & Archidiaconi fructus percipiant primi anni vacantium Beneficiorum, quod vulgò dicitur *Jus deportus*. Tali consuetudini Jus alicubi favere videtur; decernit enim cap. *Significatum*, de præbend. posse à Prælato, vel à Capitulo imponi aliquod onus Præbendæ vacanti, ad quod postea teneatur Præbendarius. Et cap. *Præsenti*, de offic. jud. ordin. in 6. tales consuetudines legitimè præscriptas approbat circa onera quæ vacantibus Ecclesiis imponuntur. His superaddit Fagnanus judicium sacræ Congregationis Tridentini Concilii, quo Cardinales approbarunt consuetudinem illam quâ fructus vacantium præstimoniorum pro medietate cedunt in utilitatem Capitularis Mensæ: neque his refragari Concilium Trident. sess. 24. cap. 14. eo quòd, inquit Fagnanus, Concilii mens intendat reprobare onera quæ Beneficiatis, non verò quæ Beneficiis imponuntur; ut non recuset licitè imponi onera Beneficiis, sed illicitè & simoniacè Beneficiatis. Qua eadem distinctione contendit ibidem annatas Dignitatum licitè

Fff exigi

exigi à supremâ Sede, spectaras quasi onera ipsis Dignitatibus, sed non personis provisorum Prælatorum imposita.

VI. Hic aliquis demirabitur illam Fagnani distinctionem, ut simoniæ vitandæ gratiâ necesse sit onerari Beneficium, non autem Beneficiarii personam. Cùm tamen ex adverso sacri Canones reprobent quasi simoniacum si Ecclesiæ, vel Præbendæ onus imponatur: probent verò si Præbendato idem onus imponatur, ut liquet ex cap. *Nisi*, de præbend. his verbis: *Nos eam provisionem adhibito moderamine toleramus, ut ad præstationem quadraginta librarum non dignitas Prioratus, sed persona Prioris maneat onerata.* Eandem requirunt præcautionem cap. *Veniens*, de transaction. & cap. *Cùm venissent*, de institution. Verumtamen Canones qui statuunt onerandum Præbendatum, sed nullatenus Præbendam, hoc unum volunt, ut mortuo Præbendato cesset onus, nec transmittatur ad successores, & ne Præbenda oneretur, hoc est ne onus transeat cum Præbenda à prædecessoribus ad successores. Sed diverso sensu Fagnanus non vult onerari Præbendatum hoc ipso respectu, quod de Præbenda provisus fuit, ne id onus temporale induat rationem pretii ab ipso propter collatam sibi Præbendam exsolvendi, quod esset apertè simoniacum: sed vult istud onus insidere Præbendæ quasi æs alienum ex ipsius fructibus persolvendum, ut contingit in aliis quibuscumque pecuniariis debitis, pro quibus oppignorari solent etiam Beneficii fructus.

VII. Omnibus tamen sedulò exploratis standum est demùm huic distinctioni, quam perhibet ipsum Tridentinum Concilium sess. 24. de refor. cap. 14. Vel munera illa quæ jure consuetudinis vel statuti exigi solent in Canonicorum admissione, cedunt lucris particularium de Capitulo, vel conferuntur ad pias causas, scilicet ipsius Ecclesiæ, vel pauperum: & hoc solo pietatis casu esse approbandas, non autem si cedant in lucrum collegarum, utpote sordidum, abusivum, & simoniacum. Hæc quoque diu pridem reprobata fuerunt per can. *Cùm omnis*, 1. quæst. 1. & cap. *Sicut pro certo*, de simon. & cap. *Sanè*, in extravag. comm. de simonia: ubi dantes & recipientes pastus, dulciaria, jocalia, vel hujusmodi pro admissione in Ecclesiam, Prioratum, vel Monasterium cujusvis sexus, declarantur ipso facto excommunicati; Capitula verò & Monasteria suspensione puniuntur: quarum censurarum absolutio soli Papæ reservatur. Easdem innovavit pœnas Pius Papa V. in Bulla 104. quæ incipit, *Durum nimis.* Illæ tamen censuræ ob continuam ac ferè generalem oppositam praxim sine ullo ad Apostolicam absolutionem contravenientium recursu nunquam receptæ ac admissæ in hoc Regno fuerunt. Eos qui persolvunt hujusmodi ad redimendam vexationem, sub qua certissimè in iudicio succumberent, à peccato equidem hoc in Regno exemerim, sed non eos ullatenus qui ab aliis recipiunt, cùm ad hoc à nemine adigantur. Lessius quidem generaliùs affirmat lib. 2. cap. 35. dub. 23. num. 131. ipsam Extravagantem non esse absolutè receptam.

VIII. Sextò quæritur de transactione circa litigiosa Beneficia, utrum sit simoniaca? Non ambigitur quin gratuita cessio litis sit omninò licita, quippe quæ nullâ afficitur pactione onerosâ, ideoque approbatur in rebus spiritualibus & sacris, cap. *Super eo*, de transaction. Sed tota volvitur difficultas circa transactionem, quæ ritè definitur, Pactio non gratuita de re dubia & incerta ad litem dirimendam. Transigitur itaque vel compensando rem spiritualem cum temporali, vel rem spiritualem cum alia spirituali. Neque huc pertinet tertium transactionis genus, quo temporale cum alio temporali compensatur.

IX. Transactio

IX. Transactio rei temporalis cum re spirituali compensata est apertè atque indubiè simoniaca, cap. *Cùm pridem*, de pactis, cap. fin. de rer. permut. cap. *Prætereà*, 1. & 2. de transact. Atque ita illicitum est componere litem Beneficiariam traditâ, vel promissâ pecuniâ, vel re pecuniâ æstimabili, cap. *Constitutus*, de transaction. Similiter simoniaca est transactio pecuniaria circa Reliquias. Bonacina tract. de simonia, disp. 1. quæst. 4. §. 5. num. 3. Non tamen ex illius parte qui cùm aliter non possit, Reliquias pecuniâ redimit ab injusto detentore. Hac enim ratione Christiani olim Martyrum corpora à carnificibus redimere solebant. Neque ambigendum, posse Sanctissimam Eucharistiam de impiorum aut infidelium manibus pretio redimi. Idem simoniacum est acquirere jus præsentandi adhibitâ pecuniâ, cap. *Præterea*, 1. de transaction. Item subjectionem Ecclesiæ, aut Ecclesiasticam jurisdictionem, cap. *Præterea*, 2, eod. tit. Potest tamen Episcopus, modò nihil interveniat pecuniæ vel pretii, sua approbatione validam reddere transactionem, per quam census super aliquam Ecclesiam imponatur, c. *De cætero*, de transaction.

X. Transactio verò rei spiritualis cum alia re spirituali Divino Jure licita est, etsi fieret propria, privatáque authoritate. Sed est quandoque illicita & humano jure simoniaca, propter Ecclesiæ prohibitionem. In primis enim vetat Ecclesia omnem cum laicis compositionem circa decimas citra Papæ approbationem, can. *Decimas*, 16. quæst. 7. cap. *Veniens*, de transaction. cap. *Venerabilis*, de confirm. utili, vel inut. At verò inter Ecclesiasticas utrimque personas de jure decimarum contendentes non exigitur Papæ approbatio, cùm sufficiat Episcopi consensus, c. *Statuimus*, de transaction.

XI. Secundùm Summorum Pontificum Decretales explorati juris est posse ab Episcopis constitui pensiones super Beneficiis propriæ collationis, tum in permutatione mutua Beneficiorum, ad compensandos pinguioris ac ditioris Beneficii fructus cum tenuiori competmutato, dummodò pensio illa ad successores Beneficii non transmittatur. Hoc enim disertè sancivit Alexander III. cap. *De cætero*, de transaction. & Clemens III. cap. *Ad quæstiones*, de rerum permut. Tum etiam in transactionibus ad componendas lites & dissidia, quæ sine ulla fraude, aut Partium collusione moventur, ut pari perspicuitate decernit Innocentius III. cap. *Nisi essent*, de præbend. ut uni contendentium Episcopus Beneficium, alteri pensionem adjudicet.

XII. Quia tamen sive ad pleniorem cautionem, sive per ignorantiam juris contigit, ut Episcopi hac potestate raró usi sint, quatenus Partes, omissis Ordinariis, ad solum Romanum Pontificem recurrere consueverunt, discordant ab invicem Doctores, utrum sacra ista potestas integra penes Episcopos perduret, an verò per non usum prorsus exoleverit? Perdurare in primis affirmat Glossa in cap. *Audivimus*, verb. *Pensio*, de collus. deteg. item Gigas tract. de pension. quæst. 6. pro hac parte allegans Felinum & Antonium de Butrio. Similiter Ancharanus consil. 280. Oldradus consil. 226. Gomesius tract. de utraque Signatura, Abbas in d. cap. *Nisi essent*, de præbend. & in cap. *Pastoralis*, num. 4. de his quæ fiunt à Prælat. Paulus Romanus tract. de Pensionibus, cap. 15. num. 10. Azorius part. 2. lib. 8. c. 6. quæst. 1. docent in pensionibus super Beneficiis imponendis hoc solo Episcopos discriminari à Papa, quia pensionum ab Episcopis impositarum onera sunt personalia, quatenus Beneficiis non imponuntur, sed solius Beneficiarii præsentis personæ, atque ita ad successorem non derivantur; cùm tamen Papa jus habeat pensionem constituendi super ipso Beneficio, ut ad successorem transmittatur,

 dum

dum erit superstes præsens pensionarius. Idem sentit Caietanus 2. 2. quæst. 100. artic. 4. Sylvester verb. *Permutatio* 2.quæst.6. Tabiena verb. *Beneficium* 3. num.15. Contrariam tamen tuentur sententiam Navarra manual. cap.23. num. 100. vers. 3. Covarruvias lib. 1. variar. resolut. cap. 5. num. 8. & seqq. Sotus lib. 9. de justit. quæst.5. artic. 2. & quæst. 7. artic.2. Bonacina tract. de simonia, disp. 1. quæst.12. num.10. aliique solo non usu Ordinariorum innixi. De Gallia verò nostra testatur Louetus lit. *C.* cap.40. ejusque Scholiastes Brodeus, Episcopos ista excludi posse potestate, quam tamen eis adhuc competere, novissimè scripsit Pastor Gallicanus Jurisconsultus lib.3. de Beneficiis, tit.11. num. 9. & tit.12. num.9. Rebuffus verò in praxi, tit. de reservationib. num.29. ignorationem Juris Canonici, qua laborant Gallicanæ Curiæ, vituperat; quæ cùm ex officio proprio confiteri soleant Pragmaticam Sanctionem sequi Sancti Ludovici prohibentis Gallicanas pecunias pro Ecclesiasticis rebus extra Regnum transportari, suique jactant officii esse tueri sacros Canones usque adeò hac in re perspicuos & sæpiùs iteratos, simulque Bononiense Concordatum, quo reservationes Romanæ Curiæ coarctantur, hoc Episcoporum jus à sacris Canonibus concessum inane in hoc Regno esse patiuntur. Verùm discussis ignorantiæ Canonum tenebris, posset jus istud in Galliam postliminio reverti.

XIII. Quin etiam non solùm antiquiores ex Italia Canonistæ superiùs prolati, verùm etiam nostris diebus Sanlegerius Consultorum S. Officii Decanus, Romanis in causis exercitatissimus, parte 2.qq. Beneficial. cap. 1. §.4. num. 75. ita resolvit: *Potest igitur Episcopus pensioni super Beneficio creanda authoritatem interponere, quando id fit cum justa causa, & tunc hoc sufficit absque eo quod necesse sit ad Apostolicam Sedem recurri. Causæ autem justæ sunt veluti pro bono pacis, vel pro studio alicujus pauperis scholaris, vel ad utilitatem Ecclesiæ, ad sedandas lites, vel pro alimentis illius qui Beneficio renunciavit, dummodò id fiat in quantitate moderata, & nulla Partium conventione præcedente. Rebuffus de pacif. possess. numero 122. qui addit alias etiam causas, nempe senectutis, paupertatis, necessitatis ob æs alienum, & similes, de quibus Gigas etiam de pensionib. quæst.1. numer.4. Inter cæteras justas causas imponendæ, & creandæ Episcopali authoritate pensioni, hanc alias Romana Rota admisit, si Episcopus proprio nepoti pensionem assignaverit, quo faciliùs studio Theologiæ incumbere possit, ut in decis. 166. num. 4. parte 2. in recentior. In dubio verò pensio, si nihil dictum sit, censetur in causam alimentorum reservata. Gabriel consil. 191. numero 2. lib. 2. & post eum Gratianus disceptat. forens. 548. numero 24. Sed inter pensionem authoritate Pontificia impositam, & illam quæ Episcopi authoritate nititur, hæc est notabilis differentia, quod illa quæ fit approbatione Episcopi successorem in Beneficio non ligat: secus est de Pontificia pensione, quæ etiam successores in Beneficio ligat & afficit. Gigas tract. de pensionib. quæst.5. num.4. Limita, nisi pensio imposita, & creata fuisset pro bono pacis, & ad sedandas lites; quia tunc etiam afficit Beneficii successores, quamtumvis solius Episcopi authoritas in illius creatione intervenerit. Gratianus disceptat. forens. cap.617. num.16.* Hactenus verba Sanlegerii, per quæ graves resolvuntur disceptationes. Verumtamen ut valeant ab Episcopo constitutæ pensiones beneficiariæ, idem Rebuffus ibid. numero 121. & 122. duo admonet esse cavenda. Primum, ne Episcopus constituat pensionem super quotam reddit
uum partem, v. g. tertiam, vel quartam fructuum; sed potiùs designet numerum aut quantitatem certam ac individuam, tot nummos, tot tritici medimnos, tot vini amphoras. Cæterùm ut sincerè loquar, præcautio ista plus habet inanitatis quàm soliditatis, neque solo isto defectu infirmanda foret Episcopalis pensio. Secundò ne constituatur ex præcedente Partium conventione, quæ

licita

licita esset penes Pontificem, sed simoniam saperet penes Episcopum; sic enim decernitur c. *Nisi essent*, in fine, de præbend. *Possunt licitè, non quidem ex pactione Partium, sed ex jussione Judicum provisionem hujusmodi exhibere.*

XIV. Ubi pensio assignata terminum Canone vel consuetudine præscriptum excederet, qualis est in Italia dimidium fructuum, in Gallia verò tertia eorumdem pars, non ideò esset pensio prorsus dissolvenda, sed solummodò ad terminos à jure præfixos reducenda, scilicet in Italia ad semissem, seu dimidium, & in Gallia ad trientem, id est tertiam partem reducenda, ut docent Parisius de resignat. lib. 6. q. 2. num. 144. Mantica decis. 153. num. 2. Gratianus discept. 991. num. 11. Sanlegerius d. §. 4. num. 41. 42. & 43.

XV. Rebuffus tit. de simonia in resignatione, num. 17. rectè admonet non posse citra simoniæ labem dari pecuniam aut aliud temporale, etiam ad redimendam vexationem, pro nondum adepto Beneficio, quantumvis aliquis habeat jus ad rem; sed tantùm pro Beneficio acquisito, & in quo habet ipsum jus in re. Id constat ex cap. *Matthæus*, de simonia, ubi eis qui fuerat à majore Capituli parte nominatus ad præbendam, sed nondum provisus ob minoris numeri contradictionem, pecuniâ redemit hanc vexationem minoris numeri, atque ita nemine discrepante provisus fuit; jubetur nihilominus ut se abdicet eadem Præbenda ex causa simoniæ quæ provisionem illam præcesserat.

XVI. Si Canonici conveniant invicem, Des mihi pro meo nepote tuum suffragium ac votum in ista Præbenda, & ego polliceor tibi vicissim meum pro tuo nepote suffragium ad alteram primùm vacaturam Præbendam; est pactio apertè simoniaca, quia omnis conventio in spiritualibus ablegenda est, c. *Quàm pio*, 1. q. 2. c. *Cùm pridem*, & c. *Pactiones*, de pactis. Similiter simoniacum est, si quis dicat, Nunquam me vivo fiet iste Canonicus, nisi is pro quo rogavi eligatur. Joan. de Selva de Benefic. part. 1. q. 7. num. 64. Rebuffus tract. de pacificis possessoribus, n. 131. Sicque multi comperiuntur Canonici simoniæ rei.

CAPUT V.

Altera elucidatur in materia simoniæ difficultas circa Monasterium ingressum.

I. Septimò quæritur, utrum contrahatur simonia quoties in ingressu Monasterii ex mutua conventione aliquid datur, vel exigitur titulo alimentorum & onerum Monasterii; Hæc verò verba de alimentis & oneribus Monasterii ideò hîc appono, quia indubium esse apud omnes debet, committi simoniam si pactio pecuniaria versetur circa ipsam in Monasterium admissionem: quandoquidem Religio sacra quædam res est, tam in pauperibus, quàm in opulentis Monasteriis. Atque jure meritò damnatur omnis conventio pretio adveniens Monasteriorum ingressus tanquam simoniacus in Nicæno Concilio secundo act. 8. can. 18. Deinde in Lateranensi sub Alexandro III. can. 10. Postmodùm in alio Lateranensi sub Innocentio III. can. 64. & habetur in cap. *Quoniam simoniacam*, de simon. & in aliis Juris locis.

II. Restrictim autem circa titulum alimentorum aliarumque communium & particularium Monasterii expensarum, sive ordinariè, sive extraordinariè occurrentium difficultas in duas potissimùm discinditur sententias. Quidam enim indistinctè docent hoc præcisè titulo licitum esse pacisci etiam in opulentis Monasteriis. Horum summa ratio est, quia cùm alimenta & reliqua pecuniarias expensas exigentia Monasteriorum onera sint res merè temporales, nullatenus esse possunt materia simoniæ Divino Jure vetitæ. Adduntque ad suæ munimen sententiæ, in Matrimoniis Fidelium iniri dotales conventiones & pecuniarias pactiones ad onera matrimonii sustinenda, juxta legem *Pro oneribus*, C. de jure dot. etiam in opulentissimis familiis: quæ tamen immunes sunt à labe simoniæ, quamvis matrimonium ipsum cui pecuniariæ illæ conventiones accidunt, non modò sit res sacra, sed etiam Scripturâ teste magnum Sacramentum in Christo & in Ecclesia, Ephes. 5. 32. Hæc est opinio Domini Soto, Bonacinæ tract. de simonia, disput. 1. quæst. 7. §. 4. numero 4. 5. 6. Lessii lib. 2. cap. 35. dub. 23. ubi dicendo licitam esse dotis conventionem pro alimentis Monialis, maximè si Monasterium tenue sit, perspicuè insinuat locum esse quoque huic definitioni in Monasteriis commodis, sed majori tamen ratione in tenuibus. Azorius item 1. part. lib. 13. cap. 9. quæst. 1. indistinctè approbat istas in Monasteriorum ingressu conventiones, modò pro dote & alimentis conveniatur, & non præcisè pro admissione in Religionem. Et postquam citavit S. Thomam 2. 2. quæst. 100. artic. 3. ad 4. ubi Sanctus Doctor reprobat istas pactiones si fiant in Monasteriis opulentis, respondet ibi Azorius hoc genus prohibitionis & simoniæ esse solummodò Ecclesiastici Juris, & non Divini; eique jam inde à plurimis annis receptam ubique locorum consuetudinem oppositam derogasse, & demùm illud prorsus abrogasse; ita ut Canones Conciliorum qui hoc simoniæ genus invexerant jampridem nullatenus obligent. Ista quidem opinio quamvis longè invaluerit, laxa nimis & periculosa mihi visa est, & subinde probabo per eam violari Jus quoque Divinum, tam in Monasteriis tenuibus, quàm in opulentis, si conventio pecuniaria versetur circa ipsam in Monasterium admissionem, cùm utrobique res sacra per pactionem pecuniariam conferatur & recipiatur; quoutique ipsam includit simoniæ definitionem. Si verò pactio ista fiat præcisè propter alimenta & onera Monasterii sustinenda, commonstrabo esse simoniacam, & contra Jus Divinum in Monasteriis opulentis, nullatenus verò in illis quæ inopiâ laborant. Alia est quorumdam in oppositam extremitatem cadens opinio, nullatenus fas esse de pecuniaria contributione pacisci, sive conveniatur pro alimentis aliisque expensarum Monasterii oneribus, sive pro ipsamet admissione in Religionem; sive Monasterium indigeat, sive commodum sit: quæ rigiditas magis in affectu ad extrema omnia rigida consectanda, quàm in ulla ratione fundatur.

III. Tertia, eaque reliquis duabus longè præferenda sententia est Sancti Thomæ, Sancti Bonaventuræ, S. Raymundi, & aliorum mox citandorum sic distinguentium. Primùm quidem nefas & simoniacum esse etiam in Monasteriis inopiâ laborantibus pacisci pecuniariam contributionem pro admissione in Religionem, idque Divino Jure prohiberi, cùm Religio ipsa sit res spiritualis & sacra, & simonia jure naturali prohibita omnis illa sit quæ rem sacram contribuit propter pecuniariam contributionem: eaque de causa Concilium Lateranense damnat in can. 64. omnes eas Moniales quæ prætextu paupertatis pretio aliquas in Sorores recipiebant. Ubi verò pactio pecuniaria circa solas temporales monasterii expensas

expensas & alimenta præstanda versatur, non verò circa bonum ipsum spirituale Religionis, ita distingui volunt: Vel Monasterio bona temporalia ita suppetunt, ut his expensis & alimentis commodè sufficiant; & isto casu pactiones pro his initas docent esse simoniacas etiam contra Jus Divinum: Vel Monasterium ita indiget, ut non possit expensas istas & alimenta præstare, nisi persona postulans pro his temporalibus ea quæ sunt necessaria contribuant; & isto casu nullam existere contra Jus Divinum simoniam & licitum esse ita pacisci respectu Monasteriorum indigentium, sed non opulentorum.

IV. Objiciet aliquis hanc esse supervacaneam distinctionem; alimentaque à Monasterio præstanda, cùm sint merè temporalia, posse pecuniariâ pactione compensari indistinctè ab ipsis etiam opulentis Monasteriis; quandoquidem opulentia Monasteriorum non immutat rerum naturam, & in hac pactione se æquè in opulentis Monasteriis atque in Monasteriis indigentibus res temporalis aliâ re temporali compensetur; cùm tamen simoniæ conceptus & definitio includat necessariò aliquid spirituale. Ad hæc respondeo, licèt temporalia Monasteriorum bona seorsim spectata sint aliquid temporale, esse tamen spirituale jus Religioso acquisitum, ut participet opibus Monasterii in his quæ ad victum sibi à Religione præstandum pertinent. Si ergo Monasterium temporalia possidens in ea quantitate ut possit postulanti semel admisso omnia ad corporis vitam necessaria præstare, paciscatur pecuniam pro alimentis ei præstandis, vendit ei pretio jus illud quod tenetur Monasterium de bonis temporalibus quæ possidet suppeditare Religiosis omnia necessaria ad victum intra Religionem transigendum. Monasterium verò his temporalibus carens quæ victui postulantis sufficere possent, non censetur vendere ea quæ non habet, neque ea suppeditare tenetur quæ non habet; atque ita liberè potest de iis pacisci quæ postulanti cùm fuerit admissus præstare pro victu teneatur. Atque in his Monasteriorum temporalibus inest par ratio quæ in Beneficiorum temporalibus: & utraque temporalia Monasteriorum & Præbendarum sunt spiritualibus conjuncta. Et quemadmodum non potest in Beneficio conferendo, aut per resignationem in alium quempiam transmittendo, vel vendi citra simoniam jus illud fruendi proventibus Beneficii temporalibus, ob ejusmodi cum spirituali re connexionem, adeò ut qui unum vendit, alterum, nimirum spirituale, non relinquat invenditum, ut decernitur per cap. *Si quis objecerit*, 1. quæst. 3. eadem viget ratio in Monasterii temporalibus bonis quæ Religionis communibus & particularibus necessitatibus & commodis destinata sunt. Etenim in Religionem seu Monasterium assumptio nihil est aliud quàm admissio ad communia Monasterii bona, tum spiritualia, tum temporalia. Cùm igitur inter religiosæ ac monasticæ vitæ bona recensendum sit jus singulis Monachis aut Monialibus competens, ut de communibus bonis Monasterii alantur, illud jus planè spirituale existit, & à vita religiosa indivulsum; ideoque non potest pactione pecuniariâ futuris Religiosis vendi. Secus est in tenuibus Monasteriis, quæ cùm bonis careant quibus noviter admittendus ali posset, hæc quæ non existunt bona, neque sacra, neque spiritualia dici possunt; imò neque bona, quia juxta Philosophum non entis nullæ sunt qualitates.

V. Objectio porrò de pactis dotalibus nihil obsistit. Quandoquidem pacta illa nullatenus pertinent ad Matrimonium, ut est Sacramentum, sed ut est civilis contractus omnibus gentibus etiam infidelibus communis. Ipsæque dotes & nuptiales conventiones erant in communi usu matrimoniorum antequam lex Christi Matrimonia

monia Fidelium elevasset ad dignitatem Sacramenti, quæ posterior est & accessoria ad civilem contractum, sicut consecratio posterior est & accessoria, prorsusque accidentaria Calici, nec impedit quin licitè Calix vendi possit.

VI. Posse verò Monasterium inopiâ laborans de pecunia pacisci in alimoniam ejus qui suam in Religione prosequitur admissionem, & cujus victui Monasterium suppeditare non sufficit, modò ne plus petatur quàm opus sit, docent duo illa in Ecclesiæ cœlo primæ magnitudinis sydera, & professionis regularis, cujus utique officia ignorare non poterant, præcipua columina Sancti Thomas & Bonaventura. Ex his S. Thomas duobus præsertim locis, in 4. Sent. dist. 25. quæst. 3. artic. 2. ad 7. & in Summa Theologica 2. 2. quæst. 100. artic. 3. totus est in hac distinctione dati & accepti pro pretio rei spiritualis, quæ est Religio; & dati & accepti pro alimonia, quæ est temporalis: & istud quidem nullam involvere simoniam probat ex 1. Cor. 9. *Quis militat suis stipendiis unquam? Quis pascit gregem, & de lacte illius non manducat?* Secundò idem probat ex stipendiis Clericorum ad sacra obeunda ministeria, ad psallendum in Choro, ad Missarum onera, seu pro vivis, seu pro defunctis; ad assistendum Processioni. Deinde ad quartum argumentum quod ipse sibi objecerat de Monasteriis in quibus aliquid à personis quas recipiunt exigitur, respondet his verbis: *Dicendum quod pro ingressu Monasterii non licet aliquid exigere, vel accipere quasi pretium: licet tamen si Monasterium sit tenue, quod non sufficiat ad tot personas nutriendas, gratis quidem ingressum Monasterii exhibere, sed accipere aliquid pro victu personæ quæ in Monasterio fuerit recipienda, si ad hoc non sufficiunt Monasterii opes.* Hæc ultima verba, *Si ad hoc non sufficiunt Monasterii opes*, omnem præcludant evasionem illorum qui verba S. Thomæ restringenda præsumerent ad sponte oblata; quandoquidem in confesso est apud omnes, licere sponte aliquid offerre, etiamsi sufficerent Monasterii opes; non enim sponte & liberaliter oblata, sed pactiones pecuniariæ simoniam constituunt.

VII. Sanctus verò Bonaventura non posset dilucidiùs mentem suam explicare. In libello enim Apologetico adversùs illos qui Ordini Fratrum Minorum adversantur, & habetur in primo tomo opusculorum ejus, proponit quæst. 18. hanc adversantium suo Ordini objectionem. *Cùm ergo sitis informatores eorum* (loquitur de Monialibus S. Claræ) *quare permittitis quod plures apud eas impurè, id est per pecuniam, recipiuntur, quæ si nihil secum ferrent, nullatenus reciperentur, & apertè simonia videtur? Responsio: Si illud alii faciant, de hoc non à nobis, sed ab aliis est ratio exigenda. Sed tamen ut satisfaciamus quærentibus, sciendum quod quantum spectat ad hanc materiam quadruplex est forma recipiendi ad Ordinem qualemcumque. Prima quando aliquis recipitur nec pro pecunia, nec cum pecunia, sed purè pro Deo: & ista est purissima coram Deo & hominibus. Secunda quando aliquis recipitur non pro pecunia, sed cum pecunia, ita ut si nihil afferret, tamen reciperetur pro Deo: & similiter hoc purum est coram Deo. sed cautè agendum est coram hominibus, ne detur eis occasio scandali, & ne sit ibi affectus avaritiæ infectus ex spe lucri. Tertia quando quis recipitur non pro pecunia, nec tamen reciperetur sine pecunia, eo quòd non habent aliter ei qui eum recipiunt in necessitatibus corporis providere, cùm tenues facultates domus vix sufficiant jam receptis, nec ad eas audeant plures recipere, & istos suis necessitatibus spoliare: ita quod talis persona quæ sic recipitur, si abundaret locus, sine pecuniis reciperetur. Similiter aliquis duxit uxorem propter divitias & nobilitatem ejus quæ habet nasum; nec tamen propter hoc ducit eam, quia nasum habet, quam tamen si naso careret, nullatenus duxisset. Et hoc non est impurum, licèt non appareat forsitan pulchrum. Quarta cùm aliquis recipitur amore pecuniæ,*

pecunia, ita quod si possent illam pecuniam habere sine persona, non reciperent personam; sed ut habeant pecuniam, personam recipiunt. Et hoc penitus impurum est & simoniacum; quia ibi pecunia est causa receptionis personæ, non è converso. Ubi ergo recipitur persona propter pecuniam, simonia est; quia ibi venditur spirituale, id est consortium spiritualis societatis, pro temporali, scilicet pecunia. Et hoc plerique faciunt etiam ex mera inopia, optantes aliquem venire cum pecunia, quem reciperent ut eorum inopia repararetur, vel debita contracta solverentur, vel bona concupita emerentur, vel ædificia construerentur. De talibus dicit Ecclesiasticus cap. 27. Propter inopiam multi deliquerunt. Ubi verò pecunia recipitur propter personam, quam aliàs libenter reciperent si haberent unde eam pascerent, non videtur esse simonia, dummodò forma cum intentione concordet. Et hoc modo sustinemus quod Sorores Sanctæ Claræ recipiunt pecuniam cum personis, siquando oportet eas plures personas recipere quàm de facultatibus Monasterii congruè valeant sustentari.

VIII. Doctor ergo Seraphicus negat esse simoniacum, si Monasterium non habens sufficientes facultates ad victum ejus quæ de novo postulat admitti, recuset illam admittere, nisi augmentum temporale pro suo victu conferat in Monasterium; sed si conferat, tunc postulans recipiatur, dummodo duo ista quæ sola exprimit, simul concurrant: primò ut Monasterium sit inops & insufficiens ad victum personæ postulanti suppeditandum: secundò ut persona propter Deum solummodò admittatur, & non propter pecuniam quam defert, adeò ut si Monasterii facultates ejus quoque victui sufficerent, nec persona postulans quidquam secum afferret, nihilo tamen minus in Monasterium reciperetur. Primam conditionem illam notent Monasteria quibus facultates suppetunt ad victum novæ postulantis; quam tamen admittere volunt sub obligatione dotis pecuniariæ, sed planè recusant citra talem obligationem: Sancti enim Doctores Ecclesiæ Thomas & Bonaventura apertè docent id esse illicitum & simoniacum. Secundam verò conditionem notent ipsa etiam Monasteria quæ inopiâ laborant, sed recipiunt personas non purè & simpliciter propter Deum solum, sed propter dotem. Illa namque impura intentio nullatenus excusatur à simonia prætextu paupertatis, ut generale Concilium Lateranense dicto can. 64. apertè declarat: & Sancti Thomas & Bonaventura locis citatis docent, ad evitandam simoniam debere personam admitti propter solum Deum, adeò ut si Monasterii opes sufficerent, nihilominus persona reciperetur sine ulla dotis conditione aut exactione; dos verò nullatenus in pactum deducatur, nisi hac sola consideratione alimentorum, quæ tenues Monasterii facultates exhibere non possunt.

IX. Utrum verò contributio postulantis pecuniaria deducatur in pactum cum duabus prædictis conditionibus quas Sancti Thomas & Bonaventura apertè requirunt ad hoc ut simonia vitetur, an verò sine pacto spontè offeratur, nihil pertinet ad quæstionem. Nam & in contributione spontanea sine ulla pactione interveniret mentalis simoniæ crimen, juxta utriusque Sancti doctrinam, tam in indigente, quàm in opulento Monasterio, si persona postulans reciperetur propter temporale commodum sponte oblatum, alioqui ne quidem in opulento Monasterio recipienda.

X. Petrus etiam Cantor Parisiensis Doctor qui duodecimo seculo floruit, sic loquitur in tractatu de Verbo Abbreviato, cap. 38. *Si Monasterium adeò inops est ut non possit recipere aut nutrire sine pecuniæ contributione illum qui se offert ad Religionem, poterit huic concedere Confraternitatem spiritualem, non autem corporalem:*

vel etiam habito respectu ad domus inopiam & ad necessarias pro alimentis ipsius postulantis expensas, Ex GERE ab illo ut SUB EA CONDITIONE ADMITTATUR, *quod suppeditabit Monasterio redditus temporales ad subsidium & alimoniam vitæ suæ.* Hic Author apertè approbat pactiones & exactiones pro alimentis quando Monasterium est inops; & apertè reprobat quando Monasterium est commodum. Scripsit & obiit hic Author ante ortum Mendicantium Ordinum, & ante memoratum ipsum Lateranense Concilium.

XI. His adstipulatur Canonistarum coryphæus, à quo Decretalium volumen Gregorio Papa IX. jubente habemus, quique primus traditur Summam casuum conscientiæ composuisse S. Raimundus lib. 1. tit. 1. §. 22. in hæc ipsa verba: *Si Monasterium esset adeò tenue vel paupertate depressum, quod redditus vel vix, vel non sufficerent personis præsentibus, non solùm intentionem possent habere, sed etiam credo quod possent dicere, Non sufficiunt nobis, libenter suscipimus te ad spiritualia; ad temporalia non possumus nisi habeamus plures possessiones: & tunc ille offerat se & sua. Quod autem dicitur in constitutione* (nimirum jam dicti Lateranensis Concilii) *eodem cap. Quoniam vers. Paupertatis prætextu, de simon. intelligitur cùm hoc dicebant in fraudem.* Hactenus S. Raimundus.

XII. Franciscus Suarez de censuris disput. 22. sect. 5. num. 11. juremeritò reprehendit Dominicum Soto, qui lib. 9. de justitia & jure, quæst. 6. in fine, contra S. Thomæ, aliorumque veterum doctrinam asseruit licitum divitibus Monasteriis pacisci titulo alimentorum ante admissionem. Cùm enim Monasterium satis habeat unde admissa alatur, eaque bona sint ad Monialium alimoniam destinata, falsò prætexitur ad novam contributionem causa victus; atque ita pactio, vel exactio ista non cadit super alimentorum necessitatem, sed supra admissionem. Idem Suarez eadem repetit, tomo 1. de Religione, lib. 4. cap. 17. Cujus vestigiis insistens Filliucius idem docet circa commoda Monasteria, tract. 45. cap. 4. num. 23. Eandem approbant distinctionem pauperis vel divitis Monasterii Caietanus in 2. 2. q. 100. art. 3. ad 4. Navarra Manualis cap. 27. n. 106. Toletus lib. 1. cap. 56. num. 9. asserentes licere pacisci præcisè pro solis alimoniis in Monasteriis inopibus, non in divitibus.

XIII. Taxatio verò facultatum Monasterii temporalium, secundùm quam minimè liceat ampliùs exigere ab admittendis, imprudentiùs à quibusdam determinatur ad arctam necessitatem. Majore prudentiâ & circumspectione sic providit Tridentina Synodus sess. 25. cap. 3. de Regularib. *In temporalibus Monasteriorum facultatibus eam ineundam esse rationem, ut Monialium numerus* COMMODE *sustentari possit.* Præfatus Sanctus Bonaventura non est Doctor, cùm fuerit totius Ordinis sui Generalis Minister, qui argui possit modicæ circa res Monasteriorum experientiæ, neque permittit ejus eximia sanctitas ut à quoquam arguatur nimiæ erga Dei providentiam diffidentiæ. Ipse verò in tractatu determinationum quæstionum circa Regulam Sancti Francisci, quæst. 19. inter causas cur Communitas (ut loquitur) in religionis spiritu deficiat, allegat pertpertatem nimiam: *Ex qua* (inquit) *Religiosi coguntur fieri proprietarii, dum sibimet videtur quisque providere, quia ob nimiam inopiam non providetur eis in commune.* Hoc docent quotidiana quæ videmus Monasteriorum Monialium infortunia, & casus commiseratione digni; virorum namque Monasteria faciliùs ab hujusmodi damnis emergunt. Videmus in permultis virginum Monasteriis ad gravem inopiam redactis fuisse eò quandoque redactos Prælatos, ut solutâ clausurâ virgines ad proprios parentes transmiserint nutriendas, suasque operas, ne à propriis parentibus repellerentur, famulitia & opificia pro

pane

pane apud eos quærendo locaturas. Vidimus multoties facilè dissipatis Monasteriorum exiguis facultatibus, necesse fuisse quasi in communi naufragio, ut singulæ Moniales privatim suo victui consulerent, suas operas externis pretio ad vitæ subsidium exhiberent, proprietatem rerum quascumque corradere possent, sibi ad vitæ privatæ necessitates assererent, tempora orationi, vel lectioni destinata manuum labori insumerent, colloquia cum externis, à quibus subsidium aliquod sperabant, miscerent, ex quibus contingeret omnem interiorem & exteriorem disciplinam prorsus evanescere.

XIV. Et utique si adhibitis duabus superiùs præscriptis conditionibus, adhuc illicitum, & simoniacum esset de alimentorum contributione in Monasteriis convenire; pari, aut etiam fortiori ratione simoniacum esset Sacerdotibus circa justam & approbatam taxationem pacisci cum illis qui ab eis Missas, aut Missarum anniversarias celebrationes postulant: nec enim sanctior est, aut augustior intra Monasterium admissio quàm incruentum corporis & sanguinis Dominici Sacrificium, cùm nihil habeat Ecclesia quod hujus celebrationis sanctitatem æquiparet. Pari quoque ratione vocabitur simoniaca quæcumque protestatio, conventio & exactio distributionum pro Officiis Divinis in Choro, & quorumcunque stipendiorum pro Ecclesiasticis & sacris ministeriis, & procurationum pro Ecclesiarum visitationibus. Et certè justissima horum stipendiorum causa, omniumque præcipua eadem est tum in sacris Ecclesiæ ministeriis, tum in religiosa Monialium societate victus & alimonia Deo ministrantium.

XV. Inter Sanctissimos Præsules qui omnium sæculorum decursu commissas sibi Ecclesias sanctissimè administrarunt, vix, imò ne vix quidem ullus censeri queat canonicæ disciplinæ tenacior Sancto Carolo Borromeo Mediolanensi Antistite, quem proposuit Deus omnibus Ecclesiæ Pastoribus in exemplum sacri zeli, constantiæ & vigilantiæ Episcopalis. Cùm verò ejus omnes Constitutiones tum ad Diœcesim amplissimam, tum ad universam, cui ut Metropolitanus præerat, provinciam spectantes exactissimâ diligentiâ collectæ fuerint in amplissimum volumen inscriptum *Acta Mediolanensis Ecclesiæ*; cumque accuratissima ipsius vitæ historia à pluribus qui diu cum illo versati fuerant Scriptoribus edita fuerit, nullum tamen tum in illis Constitutionum ejus collectionibus, tum in ejus vitæ serie, vel leve indicium reperitur, quo possit quis judicare sanctissimum & vigilantissimum Antistitem conatum fuisse ex tam multis, quibus invigilabat Monasteriis, imaginarium illud simoniæ genus pro necessariis in pauperibus Monasteriis postulantium puellarum alimentis eradicare.

XVI. Circa istas ingredientium Monasteria, sive ultroneas, sive conventionales obligationes temporalium facultatum, operæpretium fuerit referre Constitutiones ejusdem Sancti Caroli, per quas prudenter consulitur & puellarum ingredientium libertati circa professionem, & ipsorum Monasteriorum indemnitati. Constitutiones istæ habentur in duabus quibus vir Sanctus præfedit Synodis provincialibus scilicet in prima anni 1565. cap. de novitiis ad professionem recipiendis: & in secunda anni 1569. tit. de iis quæ ad Moniales pertinent. In his ergo statuitur, ut in ipso initio admissionis puellæ intra Monasterium contributio dotalis neque relinquatur in manibus parentum puellæ, neque in manus Monasterii consignetur, sed deponatur in manibus probi & facultatibus commodè instructi viri ab ipso Monasterio approbati, hac lege, ut si puella vel moriatur novitia, vel professionem emittere nolit, reddatur pecunia illis qui eam contribuerant. Sic enim

providetur libertati puellæ si dos de manibus Monialium non sit repetenda, sed de manibus depositarii, vel sequestri. Si verò contingat puellam exacto probationis anno profiteri, consulitur juri Monasteriorum, quæ plerumque non possunt à morosis parentibus promissam dotem recuperare, qua ex causa Monasteria sæpe ad paupertatis angustias redigi solent.

XVII. Extravagans Urbani IV. quæ est 1. de simonia, excommunicat cum reservatione ad supremam Sedem omnes exigentes aut paciscentes atque solventes aliquid, tam viros quàm fœminas, pro ingressu Monasteriorum cujusvis sexus, cœnas, prandia, pastus, pecunias, jocalia, aliáve quascumque res etiam ad usum Ecclesiæ vel pietatis destinatas. Ipsos verò Conventus, Capitula, Monasteria suspensionis sententiæ subjicit. Hanc extravagantem posteriores Summi Pontifices mitigarunt, Innocentius VIII. Martinus V. Clemens VII. Ex his Martinus V. declaravit se eximere ab hujus Extravagantis pœnis Moniales, aliásve personas de dote negotiantes aut convenientes ad ingressum fœminarum in Monasteriis recipiendarum, ut refert Sylvester verb. *Simonia*, n.15. Hoc idem declaravit per speciale Breve Clemens VIII. non esse Moniales simoniæ reas paciscendo de dote recipiendarum pro sufficienti & congrua sustentatione. Et refertur à Bassæo Capucino in compendio privilegior. verbo *Moniales*, n.16.& à Ludovico Miranda tract.de Monialibus, quæst.8.art.7. conclus.1. Navarra in comment.ad cap. *Quoniam*, de simon. & in Manuali, cap.27.n.106. Lessio lib.2.cap.35.dub.23.n.131. Bonacina tract.de excommunic.in particulari, disput.2. quæst.3. puncto 29. n.6. Quatenus autem Sylvester verb. *Simonia*, quæst.19.& Navarra Manual. cap.23. n.111. dicunt excommunicationem nullam incurri nisi in Ordine & Beneficio, significant hoc ipso non esse receptam istam Extravagantem, quæ excommunicat simoniacos in Religionis ingressu; quod idem absolutè asserit loco citato Lessius. Verumtamen cùm mitigationes prædictæ Summorum Pontificum sola exonerent fœminarum Monasteria, posset adhuc ista Extravagans in suo robore perdurare circa Conventus & Monasteria virorum.

XVIII. Statuit caput unicum, §. *Sanè*, de statu Regul.in 6.in hunc finem, ut Monialium clausura commodiùs observetur, ne in Monasteriis Ordinum non Mendicantium aliquæ deinceps recipiantur in Sorores, nisi quot poterunt de ipsorum Monasteriorum bonis, sive proventibus absque penuria sustentari. Ne, ut ait ibi Glossa, contra proprium institutum cogantur mendicare. Concilium verò Tridentinum sess.25. de Regular. cap. 3. constituit ut in Monasteriis & domibus, tam virorum, quàm mulierum bona immobilia possidentium, vel non possidentium, cujus generis declarat solas esse de cætero Fratrum Capucinorum & Minorum de Observantia domo, is tantùm numerus constituatur & conservetur, qui vel ex redditibus propriis Monasteriorum, vel ex consuetis eleemosynis commodè possit sustentari. His verò Constitutionibus cumulatè satisfaciunt & obtemperant Monasteria, quæ cùm non habeant sufficientes redditus ad victum noviter postulantium, requirunt ab eis contributiones, quarum præsidio possit Monasterium eis victum commodè subministrare. Cùm enim nova illa contributio inter Monasterii facultates computetur, sequitur per novas illas admissiones in Religionem nullatenus excedi numerum eorum qui ex redditibus Monasterii, aut ex consuetis eleemosynis ali possunt. Et intentio Concilii violaretur, si ad Religionem tales postulantes absque sustentatione admitterentur.

CAPUT

CAPUT VI.

Aliæ quædam circa simoniam difficultates elucidantur.

I. OCTAVÒ quæritur, an sit simoniaca Reliquiarum venditio, aut locatio? Respondendum affirmativè, cùm Reliquiæ sint res sacræ, & in venditione & locatione pretium necessariò interveniat. Ita decernit Concilium Generale sub Innocentio III. can. 62. & habetur in cap. fin. de Reliquiis & venerat. Sanctorum. His suffragatur Jus Civile, l. 3. C. de sacrosf. Ecclesiis. Sanè ut de Vasis sacris superiùs docui, ac de Calicibus consecratis, possunt eadem ratione vasa emi aut vendi, in quibus conditæ sunt sacræ Reliquiæ, dum nullatenus intendatur Reliquiarum venditio, neque harum ratione pretium augeatur. Abbas in cap. fin. de Reliq. Sylvester verbo *Reliquia*, Suarez tom. 1. de Religione, lib. 4. cap. 14. num. 24. Præterea licitum est Reliquias de infidelium aut impiorum manibus pretio redimere. Proinde celebratur pietas Sancti Bonifacii Martyris, qui Martyrum Reliquias de carnificibus pretio redimebat; necnon Luitprandi devotio Longobardorum Regis, corpus Sancti Augustini Ecclesiæ Doctoris de manibus Barbarorum qui Sardiniæ dominabantur, ex ea insula ingenti persoluto pretio Ticinum transferentis.

II. Quæritur nonò, utrum aliis quoque titulis præter jam recensitos fas sit pecuniam pro rerum spiritualium contributione dare, vel accipere? Respondeo licere, tum ratione laboris, tum ratione debiti administri sustentationem stipendii: nunquam tamen præcisè ratione sacri ipsius ministerii. Hæc propositio divinis testimoniis adstruitur, dicit enim Christus Dominus de sacris Ministris; *Dignus est operarius mercede sua.* Matth. 10. Apostolus quoque 1. Cor. 9. *Quis militat suis stipendiis unquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis pascit gregem, & de lacte ejus non manducat? Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos vestra carnalia metamus? Nescistis, quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edunt; & qui altari deserviunt, de altari participant? Ita & Dominus ordinavit iis qui Evangelium annunciant, de Evangelio vivere.* Idemque 1. Timoth. 5. *Qui benè præsunt Presbyteri duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina.* Idque apud omnes gentes etiam infideles naturalis luminis ductu receptum est. Ideoque Gentiles Ægyptiorum Sacerdotes sumptibus publicis alebantur, Gen. 47.

III. Decimò quæritur, num possit Episcopus aut Parochus pecuniam exigere ad sacrum & spirituale ministerium, quod ipse tenetur ex officio præstare? Supponimus enim, posse exigere in iis quæ non tenetur exhibere ex obligatione officii. Distinguendum ita est: Vel ad ea præstanda quæ sunt officii sui habet congrua, & vitæ suæ honestè sustendandæ stipendia; vel non habet. Si habet, nihil potest exigere; & si quid exegerit, tenetur restituere, ut docent Caietanus ad 2. 2. quæst. 100. art. 3. Petrus Navarra lib. 4. de restitutionibus, cap. 12. num. 97. & Jus ita disponit cap. *Suam nobis*, de simon. ubi Papa Capellanum condemnat qui pro exequiis

 defunctorum

defunctorum, & pro nuptiarum benedictionibus pecuniam exigebat; & Episcopo ejus mandat non solùm ut ei prohibeat, sed etiam compellat ad debitam restitutionem. Ibique Glossa docet, quando redditus ad vitam sufficientes desunt, licitum esse Parocho aliquid pro exequiis exigere etiam ab invitis, modò justam & rationabilem summam (præsertim si quæ ab Episcopo, vel à statuto taxata fuerit) non excedat, neque exigat per debiti ministerii sui subtractionem, ut docet S. Thomas 2. 2. quæst. 100. art. 3. in corp. Qui ibid. ad 3. perspicuè dicit, quod si habet statuta stipendia ex Ecclesiæ redditibus (bona enim patrimonialia huic exactioni minimè obstant) nihil potest efflagitare pro debito suscepti officii: quod pariter docet & probat Caietanus ad art. 2. d. quæst. 100. Cæterùm ubi Canones aut approbata statuta permittunt exigi etiam à Ministris ecclesiastico proventu sufficienter provisis pro certis quibusdam debitis functionibus, qualis est episcopis permissa à jure procuratio pro Diœcesis visitatione, aut pro ecclesiarum consecratione; itemque Canonicis distributiones diariæ pro assistentia in Choro, tametsi fructus habeant ex Præbendis sufficientes; his & aliis casibus jure communi aut statuto particulari expressis poterit stipendium ejusmodi exigi, & non aliter. Vide Glossam in d. cap. *Suam nobis*. His adde ubi piâ fidelium consuetudine receptum fuerit ut aliquid Parocho contribuatur, eam servari consuetudinem jubere Concilium Generale relatum in cap. *Ad Apostolicam*, de simon.

IV. Sponte quoque oblata recipi non prohibentur, dum absit abusus, vel scandalum. Sanè quæ sit mens ecclesiæ circa exactiones pro debitis in visitatione procurationibus, non melius resciri potest quàm ex duobus œcumenicis Conciliis Lugdunensi & Tridentino. In primis Lugdunense sub Gregorio X. prohibet Prælatis visitantibus aliquid nomine procurationis etiam sponte oblatum recipere præter sola victualia moderata, cap. 1. & 2. de censib. in 6. Deinde Bonifacius VIII. hoc limitat, ut possint debitorum victualium accipere à volentibus æquivalentem pecuniam, sed præterea nihil, cap. 3. eod. tit. Postremò Concilium Trident. sess. 24. cap. 3. prædictam Constitutionem Concilii Lugdunensis instaurat, jubetque visitatorum, sed non ipsius visitantis arbitrio relinqui optionem suppeditandi moderata victualia, aut horum loco pecuniam illis æquivalentem. Districtéque prohibet, ne cujuscumque veteris consuetudinis obtentu aliud quidquam à visitantibus petatur, aut etiam sponte oblatum accipiatur.

V. Cùm igitur vetet Tridentinum visitantibus quidquam aliud accipere, licèt vetus consuetudo eis indulgeret oppositum, præter sola victualia moderata, pari ratione non est facilè indulgendum in sacris ministeriis ex officio debitis, ut minister sufficientibus aliunde proventibus Ecclesiasticis provisus, obtentu consuetudinis & authoritate d. cap. *Ad Apostolicam*, de simon. indiscriminatim à particularibus exigat. Neque enim quia liberalitas parochianorum quorundam fortasse ditiorum aliis parochianis præjudicare, aut cupiditati Parochi obsecundare debet. Hac enim ratione turpis aspergitur Ecclesiæ labes avaritiæ, sacrorumque ministeriorum nundinationes prostant, decor & honestas status Ecclesiastici disperditur ex effusiore licentia lucrum captandi, vel munera recipiendi. Sic enim fit ut pudefiant, & ut cum Apostolo loquar, confundantur ii qui non habent, nec ausint præ pudore Parochum interpellare. Evenit etiam quandoque, ut ministrorum cupiditas quasi jure præ & præscriptæ consuetudinis illud exigat quod ab initio fuerit in aliquibus fortè voluntarium, in aliis verò ex pudoris respectu coactum. Dicit verò

verò Lessius lib. 2. de justitia, cap. 35. dub. 8. num. 49. optandum esse ut sic introductæ consuetudines abrogentur; quia speciem quandam referunt negotiationis, & tenuibus parochianis sunt onerosæ. Quicunque verò existimant quæstum esse pietatem, audiant monentem Apostolum 1. Timoth. 6. *Est autem magnus quæstus pietas cum sufficientia. Nihil enim intulimus in hunc mundum: haud dubium quod nec auferre quid possumus. Habentes autem alimenta & quibus tegamur, his contenti sumus.*

VI. Undecimò quæritur, an licita sit compositio pecuniaria in causis dispensationum, sive penes Romanam Curiam, sive penes Ordinarios? Pro certo statuendum est, nihil posse exigi, vel dari in pretium dispensationis, nec summo ipsi Pontifici; cùm dispensatio sit actus Ecclesiæ & spiritualis potestatis, quæ non potest citra simoniam Juri Divino oppositam pecuniâ compensari, Christo præcipiente. Matth. 10. *Gratis accepistis, gratis date.* Et Concilium Trident. sess. 25. cap. 18. decernit apertè, nonnisi gratis & cum justa causa, simulque urgente dispensari posse per quoscumque Prælatos. Sanè hac voce, *gratis*, non vetat onus imponere erogandi eleemosynam pauperibus, vel Ecclesiæ; sed hoc solùm prohibet, ne ipse Prælatus ex dispensatione lucrum sibi suisve captet, ut benè Lessius notat.

VII. Duodecima difficultas, utrum Vasa sacra, Altaria, sacræ Vestes, & Ecclesiarum ædificia vendi possint? Respondeo affirmativè de Vasis & Vestibus sacris, & de Altaribus, cùm hæc omnia sint secundùm substantiam materialia, spiritualibus verò tantummodò antecedenter annexa, dummodo pretium & intentio versentur solummodò circa id quod est materiale, nullo respectu habito ad consecrationem, vel benedictionem his accessoriam & annexam. Ita post S. Thomam 2. 2. quæst. 100. art. 2. Navarra Manual. cap. 23. num. 99. in fine, & Bonacina de simon. disput. 1. quæst. 4. num. 12. & ibid. §. 11. num. 2. At verò secus dicendum de Ecclesiis; etsi namque in his quoque par videatur ratio, earumque sit materialis substantia cui accessoriè jungitur benedictio, vel consecratio; Jus tamen Canonicum de his speciatim declarat, neque vendi, neque redimi posse, cap. *Querelam*, de simon. Quinimò dispar quoque in his ratio existit; Calices enim, portatilia Altaria, Coronæ, vel Imagines benedictæ, quibus est annexa Indulgentia, possunt ad privatorum dominium pertinere; Templa verò semel Deo dicata publici juris sunt, cap. *Noverint*, 10. quæst. 1. & l. *Intantùm*, §. *Sacra*, de rer. divis. & l. *Ædes sacra*, D. de contrah. empt. & Instit. de rer. divis. §. *Locus*.

VIII. Postremò quæritur, utrum sine simonia vendi possit terra ad sepulturam? Quamvis terra ad sepulturam benedicta censeatur inter res antecedenter spiritualibus annexas, quarum materia, quæ adhuc superest, antecessit qualitatem illam, seu accidens spiritualitatis; atque ita videatur idem in hac parte statuendum, quod de Calicibus & Altaribus consecratis, quæ fatentur omnes propter eandem materiam pretio æstimabilem vendi posse; attamen vendi sepulturas multiplices prohibent Canones. Concilii Meldensis canon 72. hoc fieri districtè vetat. Item canon *Quæsta est*, cum tribus canonibus seqq. 13. quæst. 2. & caput *Abolendæ*, de sepult. & caput *Audivimus*, de simon. Quin Legislatores sapienter perspexerunt, sepulturam esse ultimum Christianæ pietatis officium, & maximè odiosam fore Sacerdotum avaritiam, si exinde quæstum captarent. Cæterùm si quis sibi suisque hæredibus velit Sepulturæ locum ita proprium acquirere, ut non sit deinceps liberum aliorum Fidelium corpora eò inferre, tunc ratio prohibitionis canonicæ

nicæ ceſſat, propter peculiare, & cum aliis incommunicabile dominium loci, atque ſub hac ratione pretio rationabili vendi poſſe locum ſepulturæ docent Suarez de Relig. tract. 3. lib. 4. cap. 14. num. 18. & ſeqq. Reginaldus lib. 23. cap. 16. n. 22. & alii. Sicque uſus ubique receptus obtinet. Ratio liquet, quia debitæ ſepulturæ denegatio, quam urget canon. *In Eccleſiaſtico*, 13. quæſt. 2. non ſecum involvit perpetuam & hæreditariam dominii tranſlationem, neque ipſius ad alicujus perſonæ aut familiæ ſervitutem perpetuam: quæ quidem obligatio & ſervitus nullatenus eſt ad debitam & Eccleſiaſticam Fidelium ſepulturam neceſſaria, cùm poſſit cadaver aliquod terræ mandari, eadem remanente terrâ ſub dominio & poteſtate Eccleſiæ: illa verò perpetua ſervitus, & dominii alienatio eſt proculdubio pretio æſtimabilis.

CAPUT VII.

Utrum ſimonia committatur in penſionibus Beneficiorum? Jura quoque harum penſionum diſcutiuntur, necnon Eccleſiaſticarum diſpenſationum.

I. Jam hîc quæritur qua ratione Papa poſſit abſque delicto ſimoniæ permittere & conſtituere penſiones, etiam cum obligatione illas largiore pecuniâ redimendi ſuper Beneficiis & Epiſcopatibus, de quibus pleno jure providet; aut ipſe per ſe conferat Dignitates Eccleſiaſticas & Beneficia cum penſionum obligatione in tertias perſonas, quæ nihil unquam juris habuerunt circa Dignitates illas aut Beneficia? Multa quidem ſpeciem mali habent, & multis in Eccleſia malis & abuſionibus cauſam præbent, & præſtaret nunquam introducta fuiſſe; ſed ex quo introducta ſunt, magnum ſibi Theologi & Canoniſtæ laborem præſcribunt, & diverticula tenuiſſimarum rationum hinc inde perquirunt, quibus illa ſemel introducta juſtificari poſſe videantur; cùm tamen ſatiùs foret præjudicia nimiâ facilitate, aut etiam per adulantium & Partibus addictorum quorundam Curialium Doctorum conſilia & ſuggeſtiones introducta nunquam de cætero in conſequentiam vel exemplum proponi, ſed quamprimùm aboleri. Diverſi ergo diverſa reſpondent. Quidam exiſtimant, Papam nullam poſſe committere ſimoniam, & quidquid ejus permiſſu fit, eo ipſo ab omni ſimonia purgari. Alii eſſe rerum Eccleſiæ dominum, & proinde poſſe ad libitum de illis pleno jure diſponere. Alii nullam contra Jus Divinum eſſe ſimoniam, niſi præcisè intendatur ratio pretii circa illam Beneficii partem quæ ſpiritualis eſt; ratione autem motivi conferre pecuniam pro Beneficio, non eſſe Jure Divino, ſed tantùm Canonico prohibitum, ſed iſto Jure Papam non aſtringi. Aliis placet ad ſolum Summum Pontificem pertinere jus ac poteſtatem ſejungendi à ſpiritualibus ea quæ ſunt ſpiritualibus annexa temporalia, tum in re beneficiaria, tum in aliis quibuſcumque rebus; atque iſta temporalia ita ſejuncta poſſe ſub eadem authoritate quâ fuere ſejuncta, tradi pecuniæ interventu. Cæterùm opiniones iſtas ſatis ſuperque refutavi hujuſce libri cap. 1. & cum S. Thoma probavi Papam

Papam & peccare posse delicto simoniæ, eundemque non esse dominum, sed tantùm dispensatorem à Domino Deo constitutum rerum Ecclesiæ, reddendæ rationi bonæ aut malæ dispensationis obnoxium apud Deum, à quo constitutus fuit. Vide S.Thomam 2. 2. quæst. 100. art. 1. ad 7. Hoc insuper probavi initio libri, omnem pecuniæ contributionem ad Beneficia consequenda, directè opponi tam divinæ & naturali, quàm canonicæ & Ecclesiasticæ prohibitioni.

II. Itaque ad stabiliendam illam in Summo Pontifice potestatem circa Beneficiorum & Dignitatum diminutiones pro constituenda clericali pensione in alterius gratiam, sufficit non esse Jure Divino prohibitam, quando justa & rationabilis causa suadet: sed ubi non subest justa causa in his dispensandis, peccare tum ipsum Summum Pontificem, tum illum qui ex hac dispensatione lucrum percipit, eo quòd non fuerit fideliter & ad mentem supremi omnium Domini dispensatum; quemadmodum Sanctus Bernardus innumeris locis, tum in libris de consideratione ad Eugenium Papam, tum in suis passim epistolis, tum in tractatu de præcepto & dispensat. applicat Summo Pontifici illud Pauli: *Jam hic quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur*, Idemque Apostolus testatur datam sibi à Domino potestatem in ædificationem, & non in destructionem, 2. Cor. 13. Talis esset, exempli gratiâ, pensio super proventibus Episcopatus unius ad gratificandum alteri Prælato prædiviti, & in Aula sive Apostolica, sive Regali magnum consequuto favorem, quique nullum speciale jus ad illum sic oneratum Episcopatum habuerit. Talis enim dispensatio sacrilega est & mera rerum Ecclesiæ dissipatio ad gratificandum luxui & ambitioni seculari, vel avaritiæ hominis, qui vel uno ex his vitiis se planè arguit indignum omni Prælatura & Ecclesiastico Grado. Sed ubi pensio applicaretur necessitatibus Ecclesiæ, aut alimoniis pauperum, aut reservaretur ad vitam resignantis in favorem, aut constitueretur in ejus gratiam qui studio pacis transigit in lite mota super Beneficio; itemque in mutua Beneficiorum habentium inæquales proventus permutatione, ut statutâ pensione illa inæqualitas compensetur: his certè casibus Superior dispensans nullo modo peccaret, quia tunc justæ & rationabiles causæ id suaderent. In hoc similiter licitarum super Beneficiis pensionum genere illæ sunt quæ reservantur ad victum Coadjutoris constituti in locum provisi de Beneficio, qui præ animi, vel corporis infirmitate non potest munera & officia quibus obstrictum est Beneficium exercere. Sed pleniùs de pensionibus egi supra, lib. 2. cap. 13. quò Lectorem remitto.

III. Quæ jam sunt etiam Divini Juris obligationes, non omnes utique, sed illæ solæ quibus nemo adstringitur nisi dependenter à propria & libera hominis electione, a quibus Ecclesia ad salubre animarum regimen accepit non à seipsa, sed à Christo Domino potestatem ex justa & rationabili causa dispensandi, in his verbis contentam: *Quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cælis.* Hoc enim prorsus necesse est ad regimen animarum quod primariis Ecclesiæ suæ Pastoribus Deus contulit, habita ratione infirmitatis & mutabilitatis humanæ. Frequenter enim contingit ut homines insolito quandoque fervore, nec satis prævisis quæ postmodùm se exercent difficultatibus & incommodis, adstringant se religione voti satis quidem voluntariè, sed non satis providè aut consideratè: unde in eas prolabantur angustias, ex quibus si Ecclesiæ miseratio ac potestas illos per dispensationem aut commutationem aliquam non expediat, æterna illorum salus ex animi desperatione, aut inconstantia infirmitateque deplorata sit. Neque habent hac in parte Novatores hæretici unde Sanctæ Christi Ecclesiæ insultent, quasi sibi

Hhh jura

ju a divinitatis usurpet; cùm ipsi omnia Orthodoxorum vota & supererogationis opera despiciant, & violanda esse doceant: eorumque Patriarchæ post integri anni probationem & deliberationem, nuncupata Deo solennia vota audacissimè effregerint, & adhuc videamus effringere libidinis effrenatæ stimulis percitos, *habentes damnationem*, manifesto Apostoli testimonio, *quia primam fidem fregerunt*, 1. Timoth. 5. *Adolescentiores* (inquit) *viduas devita: cùm enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* Jus itaque divinum duplex spectandum est; unum quidem quod omnes discriminatim homines adstringit, quale est falsos Deos non colere, non pejerare, non adulterari, Superioribus subesse, Deum venerari, proximo in necessariis opitulari. Hæc & similia nullam admittunt dispensationem Ecclesiasticam. Aliud verò genus neminem adstringit nisi eos qui se propria libertate & spontaneè devinxerunt, religiosa scilicet pollicitatione apud Deum, cùm ejus tota materia non nisi in supererogatoriis operibus subsistat. Atque in dispensatione laxandi potestatem habet à Christo Ecclesia, à quo regimen accepit animatum, ut quæ ad hunc finem solverit in terris, soluta habeantur & in cœlis, dummodò non temerè ac abusivè, sed judicio & ratione procedat, quemadmodum debet in aliis quoque dispensationibus, cùm potestas ista collata ei fuerit, teste Apostolo, in ædificationem, & non in destructionem.

IV. Ut autem tractationem istam pensionum materia concludat, sciendum tres esse pensionum species earum quæ ex alieno Beneficio percipiuntur, scilicet temporalem, spiritualem, & mediam. Temporalis est quæ datur ab Ecclesia propter aliquod ministerium temporale, sive præstitum, sive præstandum Ecclesiæ: ut si pensio ex Beneficiis vel Decimis præstetur alicui Principi ad hoc ut suis armis tueatur Ecclesiam adversùs Infideles; aut Oeconomo negotia Ecclesiastica gerenti, aut Advocato pro Ecclesia patrocinanti, aut procuratori ad lites. Spiritualis est quæ fundatur in ministerio merè spirituali, qualis est quæ datur Coadjutori Episcopi, vel Parochi. Media est quæ in causa quidem spirituali constituitur, non tamen refertur ad præstandum officium spirituale, qualis est quæ inopi Clerico ad vitæ sustentationem conceditur. Harum trium prima species est laïca, reliquæ duæ Ecclesiasticæ. Ad has justa requiritur causa, sine qua ii qui obtinent, peccant etiamsi cum eis Papa dispensaverit, ut docet Toletus lib. 5. cap. 73. Lessius lib. 2. cap. 34. dub. 38. num. 204. eaque communis est Theologorum sententia, duce S. Thoma 2. 2. q. 100. artic. 1. ad 7. qui æquiparat peccatum ejus qui pecuniam accipit à dispensatore aut procuratore, quem scit male commissam sibi pecuniam dispensare, cum eo qui sine justa causa quæ vergat in Ecclesiæ commodum aut utilitatem, recipit pensionem Ecclesiasticam ex Papæ dispensatione.

V. Pensio laica quæ propter aliquod ministerium temporale tribuitur sive laïco, sive Clerico de bonis Ecclesiæ, potest redimi, atque etiam pretio vendi sine simonia; nec spectatur conditio personæ, etiam Sacerdotis, si tribuatur pro ministerio merè temporali, qualis est pulsatio campanarum, aliquorum negotiorum gestio. At verò pensio clericalis, quæ non nisi Clerico dari potest, & traditur pro officio spirituali, non potest vendi, ac pretio commutari citra simoniam. Et præclarè dicit Toletus lib. 5. cap. 83. n. 1. *Sicut Papa cum dispensat in voto non facit hominem securum in conscientia, nisi causa adsit, ita in pensionum & Beneficiorum distributione. Causa autem hæc debet esse in utilitatem Ecclesiæ, cujus sunt bona: si enim nullâ viâ in Ecclesiæ hujus, vel Universalis utilitatem tendat, non est causa legitima.* Hæc Toletus.

VI. De

VI. De onere imposito vel imponendo in renunciatione Beneficiorum aut Dignitatum Ecclesiæ, ut resignatarius, aut quicumque de novo provisus teneatur annuam pensionem oblatâ protinus integrâ summâ redimere atque extinguere, quamvis fortasse moriturus sit eodem ipso anno, eodemque per ejus mortem, quæ omnia solvit, extingui pensionem necesse sit; & quamvis alia hæc succurrat ratio, quia pensio clericalis quæ in vim Bullæ Pii V. quæ incipit, *Ex proximo*, editæ anno 1571. pensiones super Beneficiis, & aliæ quæcumque Ecclesiasticæ factæ fuerint Juris sacri & spiritualis, atque ex consequenti non possint in pactionem pecuniariam deduci, ne quidem in Gallia, ubi videmus hanc Pii Bullam vigere & servari ab omnibus qui timoratæ sunt conscientiæ: his tamen sacris repagulis non obstantibus, illi qui apertâ nundinatione suos Episcopatus & Præbendas lubenter venditioni exponerent, nec alia impediuntur ratione quàm quia id sibi successurum desperant, excogitarunt demùm novam vafritiem, cujus nullum est in toto Jure Canonico vestigium, ut scilicet impositioni annuæ pensionis adjungatur obligatio illius vel statim, vel paulò post extinguendæ, oblatâ illa summâ multò copiosioris pecuniæ, quo pretio cupivissent Episcopatum aut Præbendam vendere, nisi pudor aut desperatio successus obstitisset. Cæterùm id ipsum quod simpliciori & directâ viâ non succederet, id moliuntur & obtinent per ambages & viæ circuitum, superadjuncto ad vitium simoniæ altero calliditatis hominibus illudentis vitio per excogitatam istam sacræ pensionis per septuplo ampliorem pecuniam simul & semel extinguendæ obligationem, ut his postremis seculis evidentiùs quàm olim verificetur sancti Davidis querimonia ista: *In circuitu impii ambulant.* Certè duo meritissimi Cardinales inter eruditissimos præcipui, diuque in Romana Curia versati, Caietanus opusc. 16. quæst. 10. & Toletus lib. 5. cap. 92. num. 2. constanter affirmant illum esse simoniacum, quicumque cedit alteri Beneficium cum pensionis onere, addito pacto ut statim pensio redimatur; qui nunc abusus est usu in Curia frequentissimus. Quamvis idem Toletus admittat licitum esse ex postfacto, & præter habitam ab initio conventionem, si successu temporis Partes inter se conveniant libertate mutua & spontanea, ut extinguatur pensio solutione quinque annatarum, irrequisitâ etiam Summi Pontificis aut Ordinariorum approbatione: quâ tamen in re neminem Toletus suffragatorem habet.

VII. Idemque numquam satis laudatus Cardinalis Toletus, qui ex omnium Theologorum sententia damnat simoniæ omnem super Beneficiis etiam à Summo Pontifice constitutam pensionem, nisi justâ & rationabili causâ nitatur, & hanc causam asserit in ipsius Ecclesiæ, cujus sunt bona, utilitatem necesse esse provenire, his verbis concludit libri 5. caput 83. *Secundò requiritur modus, ne tot cumulentur pensiones ut sustentationem excedant convenientem hominis. Unde mirabilis est abusus eorum qui multi hinc inde se onerant pensionibus, cùm unde vivere possint pro conditione sua habeant. Et quod pejus est, nulla adest causa propter quam vel unam possint habere; quibus vix potest persuaderi, ut vel minimam pensionem à se expellant, sed morte coguntur malè possessa & retenta dimittere.* Tam frequens est hic abusus, & quod ex illo sequitur animarum exitium, ut nunquam satis damnari, vel deplorari à piis & sanctis hominibus possit, quos cum Rege Propheta zelus domus Domini comedit, & cum eo diligunt decorem domus Dei: domus, inquam, illius quam decet sanctitudo in longitudinem dierum. Idemque Toletus d. lib. 5. cap. 81. num. 4. ait dispensationem Papæ valere in foro externo, sed nullatenus in foro conscien-

niæ, nisi tiatur justâ causâ utilitatis aut necessitatis Ecclesiæ. Eadem asserit Caietanus verb. *Beneficium*, num. 9. & ante hos sanctus Bernardus lib. de considerat. cap. 10. *Ubi necessitas urget, dispensatio excusabilis est: ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est: utilitas dico communis, non propria; nam cum nihil horum est, non planè fidelis dispensatio est, sed crudelis dissipatio.* Hæc S. Bernardus secundùm alteram editionem lib. 3. de considerat. versùs finem.

CAPUT VIII.

Simoniacorum pœnæ canonicæ.

I. POENÆ quas simoniacis Canones infligunt, tres distinguuntur in Extravaganti *Cùm detestabile*, de simonia. Prima est censuræ, nimirum excommunicationis latæ sententiæ, quæ ipso facto incurritur à particularibus; & suspensionis ab Ordinum exercitio, cum utriusque pœnæ reservatione ad supremam Sedem. Secunda est invaliditatis actus simoniacè facti, quod spectat ad Beneficii aut pensionis Ecclesiasticæ collationem, ut teneatur sic provisus Beneficio quamprimùm aut clericali pensione se absolutè abdicare, omnesque perceptos à se fructus restituere. Tertia est onus restituendi pretium, de quo infrà tract. 6. tit. 9. Mediatores item simoniæ eadem censurâ Papæ reservatâ ligantur, si realiter completa simonia fuerit in Beneficio, vel in Ordine, aut etiam in Religionis ingressu, sicubi viget Extravagans *Sanè*, de simon.

II. Porrò simoniacorum pœnæ canonicæ, præsertim verò excommunicatio, non habent locum nisi ex quo simonia ab utraque parte completa fuerit reipsa, hoc est ut ex una parte datum fuerit pretium simoniacum, sive in totum, sive etiam ex parte; & contributa fuerit altera ex parte res spiritualis ac sacra. Unum enim horum sine altero minimè sufficit ad hoc genus pœnæ. Ita docent Gomesius in regul. Cancellariæ de trien. quæst. 12. Navarra Manual. cap. 23. num. 104. ambo asserentes hanc esse praxim & stylum Romanæ Curiæ & Rotæ, ut Beneficium simoniacè receptum non vacet ipso jure, & qui sic provisus fuit, non sit excommunicatus; & si fortè Sacrum celebret, non evadat irregularis quandiu pollicitum pretium non fuerit saltem pro parte exsolutum, quamvis ob eam culpam justè possit per Judicis sententiam excommunicari, aut privari malè parto Beneficio. Fillincius quoque qui tot annos Romæ docuit & scripsit, affirmat hanc pariter esse Romanæ Pœnitentiariæ praxim. Zerola quoque parte 1. verbo *Simonia*, n. 7. & Bonacina tract. de simon. disput. 1. quæst. 7. puncto 2. num. 25. aliique communiter docent, posse in conscientia retineri Beneficium ab eo qui ut illud obtineret, pactus fuerat de pretio, quod tamen realiter non solvit, neque promissis stetit.

III. Si quis bona fide Beneficium obtinuit alieno interventu, ignorans simoniam pro hac re ab altero commissam, juvabitur Beneficio triennalis possessionis pacificæ, si integro triennio hujus simoniæ notitiam non habuerit. Gomesius ad regul. de trien. possess. quæst. 12. Rebuffus tract. de pacific. possessor. num. 241. Bonacina de simon. disput. 1. quæst. 7. §. 2. num. 14. Sed nondum dilapso triennio, ex quo provisus

provisus simoniacè istam simoniam se inscio factam resciverit, tenebitur purè resignare, præterquam duobus in casibus. Primò si ea simonia ab altero facta fuerit malitiosè ad infirmandam Beneficii futuram collationem. Secundò si is qui sic provisus fuit, expressè admonuerat ne ad hunc finem ulla fieret pecuniaria conventio, cap. *Nobis fuit*, & cap. *Sicut tuis literis*, de simon. Utroque ex his duobus casibus provisus nulla indiget dispensatione, quia Jus ei sufficienter providit. Verumtamen qui citra duos casus istos ignorans alterius pro se factam simoniam fuerit bona fide provisus, sed ante exactum triennium simoniæ hujus notitiam habet, poterit à proprio Episcopo dispensari, quamvis pretium simoniacum fuerit ab altero sine provisi culpa persolutum, & sic à suo Ordinario rehabilitatus poterit de novo provideri de eodem Beneficio citra recursum ad Papam. Ita Guillelmus Durandus Speculi Juris lib. 2. tit. de diversis sententiarum formis, num. 50. Joannes Andreas ejus Commentator ibid. Navarra consil. 97. num. 5. de simon. Zerola parte 1. de simonia, num 4. & parte 2. eod. tit. num. 4. Deselva, cæterique communiter. Quin etiam Glossa hoc idem docet in cap. *De simoniacè*, & cap. *Ex insinuatione*. de simon. Licèt igitur caput *Nobis fuit*, in fin. eod. tit. neget posse per Episcopum in facta electione simoniaca dispensari, hoc esse intelligendum Glossa docet de simonia quam provisus rescivit & ratam habuit. Secus autem si bona fide ignoraverit, ut facilè colligitur ex d. cap. *De simoniacè*. Sed nihil est opus Doctorum decisiones scrutari, ubi Canones ipsi decernunt. At verò Canon 3. Concilii Placentini Generalis, cui Urbanus Papa II. præsedit, & refertur can. *Si qui de simoniacis*, 1. quæst. 1. decernit, inquam, Placentinus Canon 3. *Si qui tamen à simoniacis non simoniacè ordinati sunt, si quidem probare potuerint, se cùm ordinarentur, eos nescisse esse simoniacos, & tunc pro Catholicis habebantur in Ecclesia, talium ordinationes misericorditer sustinemus; si tamen laudabilis eos vita commendat.* Deinde Canon qui sequitur quartus hæc addit: *Qui verò scienter se à simoniacis consecrari, imò exsecrari passi sunt, eorum consecrationem omninò irritam esse decernimus.* Et demùm qui sequitur Canon ita constituit: *Quicumque sanè cupiditate parentum, cùm adhuc parvuli essent, Ecclesias, vel Ecclesiarum partes per pecunias adepti sunt, postquàm eas omninò dimiserint, si canonicè in eis vivere voluerint, pro misericordia ibidem eos esse concedimus; neque pro hoc facto à sacris Ordinibus removemus, si inveniantur aliàs digni.* His succinit caput *De simoniacè*, de simonia. *De simoniacè ordinatis certum non possumus dare responsum, nisi pleniùs cognoscamus qualiter fuerint ordinati; cùm quidam licèt secundùm quandam speciem simoniæ, utpote simoniacè, ipsis ignorantibus ordinentur, possint, quia simoniaci non sunt, in suis Ordinibus remanere.* Concilium itaque Placentinum sic distinguit de iis qui innocenter Ordines, aut pari ratione Beneficium innocenter per aliorum à se ignoratam simoniam, aut per simoniacum Collatorem, sed ut talem à seipsis ignoratum susceperint, ut Ordines quidem, cùm sint inamovibiles, retineant, eisque uti permittit: sed Beneficium, cùm sit amovibile, simpliciter resignent. Idque apertè significatur his Concilii verbis: *Postquam eas omninò dimiserint, sed mox sinceriore collatione de novo resumant.*

IV. De pensione clericali certum est quidem materiam esse simoniæ ei qui pretio illam in alterum transfert, aut per anticipatas solutiones privata authoritate extinguit. Sed controversia est inter Doctores, utrum in his incurratur excommunicatio? Respondeo cum Navarra cap. 23. n. 111. Suarez de Relig. tom. 1. lib. 4. cap. 55. num. 22. Lessio lib. 2. cap. 35. dub. 25. num. 137. Reginaldo lib. 23. cap. 12. num. 175. cæterisque communiter, non incurri censuras in pensionibus. Non enim pœnæ sunt

ampliandæ ultra casus à jure expressos, sed potiùs restringendæ, cap. *Pœna*, de pœnit. dist. 1. cap. *Odia*, de reg. jur. in 6. l. *Aut facta*, §. ult. D. de pœnis. Et nomine Beneficiorum non comprehendi solent pensiones temporales super Beneficiis impositæ.

V. Item quæritur de Prælaturis Regularium, ut sunt Abbatum, Priorum, Guardianorum, Provincialium, aut Generalium, quæ non consistunt in commissione ad nutum revocabili, sed per electionem aliá uve providendi rationem alicui tanquam munus ordinarium deferuntur, utrum simonia in his completa & realis, perinde ac in Beneficiis inducat nullitatem actus, obligationem ad dimittendam Superioritatem, & excommunicationem Papæ reservatam. Respondendum ad hæc singula affirmativè, non modò quia eadem est ratio quæ in Beneficiis, aut quia hæ quoque Superioritates haud impropriè inter Beneficia computantur; sed etiam quia Extravagans *Cùm detestabile*, de simonia, hæc perspicuè decernit his verbis: *Per electiones verò, postulationes, confirmationes, provisiones, seu quasvis alias dispositiones, quas simoniacâ contigerit labe fieri, & quæ viribus omnino careant in Ecclesiis, Monasteriis, Dignitatibus, Prioratibus, Officiis Ecclesiasticis, & quibusvis Beneficiis.* Eademque Constitutione Paulus Papa II. simoniæ realis crimen in his commissum à quocumque, etiamsi Cardinalitiâ, vel Regali dignitate fulgeret, reservat solius Apostolici Culminis absolutioni. Ita docent Caietanus in Summula, verbo *Excommunicatio*, cap. 72. Armilla verbo *Excommunicatio*, cap. 59. Navarra cap. 23. num. 111. versic. *At nullus simoniacus*, & cap. 27. num. 106. Suarez de censuris, disput. 22. sect. 5. num. 24. Lessius lib. 2. cap. 35. dub. 25. num. 137. Qui omnes asserunt, valere hanc Constitutionem quoad supradicta, & quoad easdem pœnas excommunicationis, quas declarat incurri ab hujus simoniæ mediatoribus, simulque asserunt illas Regulares Prælaturas inter Beneficia rectè computari: verba verò Extravagantis *Officiis Ecclesiasticis*, si de aliis quàm illis electivis aut fixis Beneficiis, sed in significatione strictiori & communi intelligantur, non esse usu & consuetudine recepta. His consequenter iidem Authores qua parte Extravagans illa districtè adjungit iis qui resciverint hanc factam alicubi simoniacam pravitatem, ut admoneant hujus facti Summum Pontificem, asserunt non esse usu receptam, nec ad id obligari ullum, nisi fortè sit Curialis Sedis Apostolicæ. Eadem Extravaganti declarantur omnes qui Beneficia aut Regulares Prælaturas per simoniam adepti fuerint, sub animæ periculo adstricti obligatione fructus omnes quos cumque inde perceperint restituendi. His assentitur Bonacina tract. de simonia, disp. 1. quæst. 7. §. 2. ubi hanc materiam multò solidiùs pertractat quàm in alio tractatu suo de Censuris in particulari, dispur. 2. quæst. 3. punct. 24. ubi opposita quædam concludit contrarius sibi, & allegat Doctores quos ego exactè legens adverti planè oppositum docere quàm ipsis Author hic attribuat in hoc posteriore tractatu. Nec id vitio vertendum viro erudito, & de Ecclesia optimè merito.

VI. Extravagans 1. de simon. inter communes, declarat ipso facto incurri à singularibus personis dantibus & accipientibus, vel exigentibus pastus, jocalia, pecuniam pro Religionis ingressu excommunicationem; a Capitulis autem & Conventibus suspensionem ipso facto incurri, cujus utriusque vinculi solvendi extra mortis articulum potestas sit penes solum Romanum Pontificem. Sed hanc pœnalem Constitutionem non recipi docet ipsa ejusdem Extravagantis Glossa, & quamplurimi veteres & recentiores, quotquot docent excommunicationes de simonia ad solas restringi Ordinationes & Beneficia.

VII. Simo

VII. Simonia in materia Beneficii omni ex parte complexa facit reum inhabilem ad idem Beneficium. Disputatur an privet aliis pariter Beneficiis antea ritè obtentis? Item an reddat incapacem ad alia in futurum obtinenda? Quoad Beneficia legitimè antea obtenta tenendum est non vacare per simoniam supervenientem; nulla enim talis pœna in Jure hac in parte exprimitur, neque fieri in pœnalibus permittitur extensio ab una delicti specie in alteram, juxta textus suprà citatos, n. 4. Ita concludunt Suarez de religione, tom. 1. lib. 4. cap. 56. num. 19. & cap. 58. num. 3. Avila de censuris, part. 3. disput. 5. ad fin. Bonacina de simonia, disput. 1. quæst. 7. puncto 2. difficultate 1. num. 1. & 2. ubi pariter hanc excludit pœnam anterioribus actibus ad acquirendum Beneficium ordinatis, ut electione, præsentatione. Adeò ut si electio, aut præsentatio puræ sint à simoniæ labe, sed subsequens collatio facta sit per simoniam, ipsa quidem collatio sit nulla & invalida, sed præcedens tamen electio & præsentatio validæ perseverent, quo fiat ut post obtentam à collatione simoniaca dispensationem nullatenus opus sit nova electione, vel præsentatione, sed solùm nova collatione.

VIII. Idemque Bonacina tract. de suspension. in particul. disput. 3. quæst. 1. punct. 5. num. 13. & inter Canonistas Felinus in cap. *Insinuatum*, de simon. Abbas in cap. *Cùm Clerici*, de pactis num. 2. Ugolinus de simon. tab. 1. cap. 19. & Gallicani Doctores Gregorius Tolosanus instit. benefic. cap. 26. num. 2. Papo tom. 1. Notariorum, lib. 2. pag. 90. Pastor lib. de benefic. tit. 18. num. 17. Bengeus de simon. in benefic. num. 43. secus de Beneficiis post simoniam acquisitis judicant. Cùm enim admittant nullatenus vacare antea legitimè acquisita Beneficia, consentiunt tamen quæcunque acquiruntur post excommunicationem Beneficia, necdum obtentâ dispensatione ac rehabilitatione à Summo Pontifice, nullatenus teneri posse, eorumve fructus percipi, sed perceptos esse restituendos; Beneficia verò ipsa vacare ipso jure, Extravag. *Cùm detestabile*, de simon. junctis Constitutionibus Pii IV. & Pii V. quas in hoc Regno usu receptas testatur ibidem Pastor. Junge his can. *Erga simoniacos*, 1. quæst. 1. quo statuitur simoniacos *esse omninò deponendos*. Ratio petitur ex incapacitate quam producit præcedens simonia.

IX. Verumtamen sublato per absolutionem illo incapacitatis obice, tum demùm debitè absolutus capacitatem recuperat ad nova Beneficia, juxta Martinum Navarram consil. 91. num. 5. & consil. 92. de simonia: & Petrum Navarram lib. 2. de restitutionib. cap. 2. num. 435. & seqq. Suarez de Religione tom. 1. lib. 4. c. 58. ad fin. & plerosque alios dicentes ipsam Pii V. Bullam nec in ipsa Italia esse receptam quoad istam quam continet clausulam: *Et perpetuò sit inhabilis ad quæcumque alia Beneficia obtinenda*. Sed ne huic Bullæ præjudicium fiat, nego eam esse intelligendam de interno, seu conscientiæ foro, secundùm quod semel debitè absolutus pristinam resumit capacitatem ad Beneficia futura, quamvis omninò excidat à Beneficiis vel simoniacè, vel durante simoniaca labe acceptis, nisi specialiter cum eo dispensatum sit à Suprema Sede. Quod ergo Bulla hæc de solo externo seu contentioso foro sit exponenda, perspicuum faciunt hæc ejus verba: *Quicumque detestabile crimen simoniacæ pravitatis commisisse convictus fuerit*. Nec ullatenus obstat Bonacinæ objectio ista, quod in dispensationibus Romanæ Pœnitentiariæ solet plerumque apponi clausula dispensans occultos quoscumque simoniacos circa istam ad futura Beneficia inhabilitatem. Stylus enim Scribarum & Notariorum vim juris nullam habet. Et sæpenumero clausulæ superfluæ apponi solent,

vel

vel ad excludendos injustos litigantium cavillos, aut ad sedandos cumulatiùs hominum scrupulos, aut ad largius captandum lucrum ab iis quorum requisitioni conceditur expeditio.

X. Quod attinet ad simoniacam in Beneficiis confidentiam, sciendum primò istiusmodi confidentiam esse conventionem, sive tacitam, sive apertis verbis expressam, ut qui Beneficium recipit, illud ipsum posthac in aliam certam personam transferat, aut Beneficii fructus ab alio percipi sinat. Pius Papa IV. multa constituit ad istam reprimendam perversitatem, quæ successor ejus Pius V. confirmavit & ampliavit per Bullam anni 1569. quæ incipit *Intolerabilis*. Hîc observandum cum Navarra Manual. cap. 23.num. 108. & 109. his duabus Constitutionibus nihil prohiberi quod jam antea non fuisset prohibitum; atque ita non esse illicitam aut vetitam confidentiam, quâ qui sine ulla pactione confidit Collatorem collaturum renunciatum Beneficium ei cui renuncians conferri desiderat, vel supplicat; aut Patronum nullo adhibito pacto præsentaturum ad id cui renunciatur Beneficium. Eademque ratione non est prohibitum conferre Beneficium, vel procurare citra pactum ullum ut conferatur alicui ea intentione & spe, quod is aliquando cedet in favorem alterius à se nominandi, vel sui ipsius conferentis aut procurantis, dummodo nullum pactum, nullusque modus, nullaque conditio adjiciatur. Quæ cùm licita sint attento jure antiquo, nullatenus evasere illicita per has geminas Constitutiones. Ita ferè loquitur Navarra, cui reliqui suffragantur Doctores. Nullâ itaque superadditâ prohibitione novâ, tantùm novæ imponuntur, & graviores quàm olim pœnæ ab utroque Pio infliguntur reis simoniacæ confidentiæ.

XI. In primis enim duabus his Constitutionibus utriusque Pii statuitur, ut simul atque aliquis accipit confidentiariè Beneficium, antequam promissa impleat, sit jam inde ipso jure excommunicatus, adeoque collatio ei facta nulla sit ipso jure, teneaturque renunciare Beneficio, & restituere quoscumque de illo fructus perceperit: cùm tamen suprà viderimus has pœnas non incurri in simonia beneficiaria, nisi postquam utraque ex parte simonia completa fuerit. Præterea reservantur solius Apostolicæ Sedis collationi & dispositioni Beneficia collata & accepta in confidentiam nondum ex utraque parte completam: cùm tamen simonia realis Beneficiaria, etiam ex utraque parte exequutioni mandata, non auferat Ordinario potestatem conferendi, neque reservet Papæ. Potest enim simoniâ utrimque completâ simoniacus renunciare in manus Ordinarii; hîc verò sic renunciatum Beneficium conferre cui libuerit. Quare monent providè Navarra, Lessius, aliique, ut sibi caveant qui Beneficia per confidentiam vacantia accipiunt per Ordinariorum collationem; non enim jure illa possident. Sed tamen in Galliæ Regno nulla hujus rei habetur ratio, ejusque perpetua inobservatio jus habet præscriptæ consuetudinis. Insuper cùm paulò antè docuerim simoniam beneficiariam non privare ipso jure aliis Beneficiis antea legitimè obtentis, neque inhabilem facere ad Beneficia post absolutionem obventura, secus evenit in confidentiariis; deperdunt enim Beneficia antea quæsita, & prorsus inhabiles fiunt ad futura in perpetuum, nisi specialiter hac de re cum eis dispensetur, saltem sicubi pars illa præfatæ Bullæ Pii V. recepta sit. Insuper fructus Beneficiorum per hujusmodi confidentiam acquisitorum, & pensionum confidentiariis constitutarum reservantur Cameræ Papæ ab ipso die collationis & constitutionis: quod est notandum (ut inquit Navarra) quo eis consulatur qui hac in re deliquerunt.

XII. Porrò

XII. Porrò Papæ reservatam excommunicationem simul incurrunt resignans per confidentialem conventionem, & resignatarius, & mediatores, juxta Extrav. *Cùm detestabile*, 2. de simon. Ita censet Navarra cap.23. num.110.vers. *Undecimò quod mediator :* Lessius lib.2. cap.35. dub.26. num. 147. Stephanus Quaranta verb. *Simonia*, fol. penult. vers. *Est & alia pœna.* Licèt enim Pii Constitutiones adversùs confidentiam loquantur quoad incurrendas pœnas de solo recipiente : quia tamen confidentia est quædam species simoniæ in Beneficio, statuendum videtur, omnes hujus criminis reos & participes subjici pœnis generalibus, quibus à jure communi afficiuntur simoniaci circa Beneficia : pœnales enim novæ Constitutiones non abolent antiquas, nisi eis palam derogent. Secus tamen sentiendum circa Beneficiorum quorumcumque, aut pensionum vacationem. Hæc enim pœna non decernitur à jure communi & veteri contra resignantes, nisi ratione solius Beneficii per realem simoniam resignati : & aliunde Constitutiones Pii IV. & V. pœnas novas non superaddunt ratione confidentiæ, nisi contra solum illum qui per confidentiam prohibitam recipit Beneficium, ut ex earum lectione perspicuum est, & speciatim ex verbis istis : *Omnes & singulos qui Beneficia aut pensiones hoc intercedente vitio receperint.* Itaque jacturæ cæterorum Beneficiorum atque pensionum & officiorum reliquorum, & inhabilitati in futurum perpetuæ soli subjiciuntur recipientes, non autem resignantes sub pactione confidentiali, aut ad id cooperantes. Verumtamen neque ista excommunicatio, neque cæteræ hîc expressæ pœnæ incurruntur ab illis qui Beneficia in confidentiam receperint, dummodò statim ad se reversi & resipiscentes celeri dimissione malè accepti Beneficii sibi prospexerint, ut expressè decernit ipsa Pii V. Constitutio.

XIII. Altera nascitur difficultas ex verbis Pii V. circa materiam confidentialem, sic dicentis : *Etiamsi solà dimittentis intentione receperit.* Et ibidem : *Conscientià tantùm unius Partis.* Utrum recipiens Beneficium ab eo qui cum manifestata conditione ac intentione confidentiali sibi resignat, sed resignatarius non intendit recipere in confidentiam, incidat in excommunicationem aliasque pœnas præfatæ Constitutionis ? Negant incidere Navarra loco cit. vers. *Sextò quod hæc Extravagans.* Suarez de censuris disput.22.sect.6. num.18. Lessius d.cap.35.dub.26.n.148. Rationem dant, quia mens Legislatorum in hac parte non fuit reddere illicita, & his pœnis subjicere illa quæ antea fuerant licita. Sed antea licitum erat tale recipere Beneficium sine consensu, & sine ulla significatione consensus ad illam confidentiam; ne scilicet resignans apertà in contrarium declaratione repulsus, alium quæreret & inveniret qui pravæ ejus voluntati consentiret : atque ita utraque ex parte contra Jus Divinum graviter peccaretur, & transmitteretur id Beneficium ad indigniorem personam. Sed cùm ad exstirpandum confidentiarum abusum Papa diversas proferat præsumptiones, ex quibus in externo foro judicari velit initam fuisse utrimque confidentialem pactionem, jubet eam ob rem ut ubi constiterit de prava offerentis intentione, conjiciatur pravam fuisse receptantis acceptationem : ideoque non dicit per hoc fieri mutuam confidentiam, sed censendam esse talem, hoc est ita præsumi velle in externo & contentioso foro. Nam in foro pœnitentiæ interiori non præsumptio, sed rei veritas à pœnitente secundùm propriam conscientiam prolata prævalet.

XIV. Omnes verò unanimi consensu Authores admonent istas multiplices confidentiarii delicti præsumptiones in his Constitutionibus contentas referri ad forum duntaxat exterius. Et utique, ut monet Suarez, iste recipiens dici

Iii non

non potest quod Beneficium recipiat in confidentiam, supponendo ejus mentem ab ea intentione esse alienissimam, licèt alter ei det in confidentiam. Nec malitiam confidentiæ ex parte sua habet qui sic recipit, cùm nec verbo, nec intentione, nec ipso facto annuat voluntati dimittentis; sed potius insuper apud Deum promereri ex pio affectu impediendi effectum confidentiæ, quam offerens cum alio sibi consentiente completurus erat; modò, ut dixi, neque assensum, neque externam talis assensus significationem iste recipiens præbeat. Si verò præbuerit, quamvis sic recipiens non intendat opere id exequi quod pollicitus fuit, hoc ipso peccavit mortaliter, suoque expresso actu se complicem effecit nefariæ confidentiæ. Atque in hoc solo Bonacinæ assentior docenti sic recipientem incidere in omnes hujus Constitutionis pœnas, tum in tractatu de simonia, disput. 1. quæst. 7. §. 1. num. 4. tum in tractatu de censuris in particulari, disput. 2. quæst. 3. puncto 25, num. 5.

XV. Si objiciat quis, Ecclesiam de internis non judicare, & consensum intrinsecè malum non subjacere pœnis canonis, argumento cap. *Sicut simoniaca*, de simon. Respondendum cum Suarez & aliis, non puniri præcisè actum internum, sed effectum externum à pravitate actus interni procedentem. Quamvis autem dimittens confidentialiter Beneficium non minùs peccet quàm recipiens, non tamen pares cum recipiente pœnas sustinet, quia tota geminæ hujus Constitutionis severitas solos quos exprimit, recipientes perstringit, hac forsan ratione, quia homines procliviores sunt ad recipiendum quàm ad dandum.

XVI. Eisdem pariter subjicitur pœnis hujusce geminæ Constitutionis confidentiaria pensionis Ecclesiasticæ receptio, quibus & Beneficii, ut patet ex Bullæ Pii IV. verbis: *Omnes & singulos qui Beneficia, vel pensiones hoc intercedente vitio receperunt, vel quidquid tale admiserint in futurum.*

XVII. Denique hic observa tres simoniacæ privitatis casus inducentes privationem omnium quæ quis possidet Beneficiorum, & inhabilitatem ad futura recipienda. Primus occurrit in hac materia confidentiali. Secundus in simoniaca Summi Pontificis electione, ut statuit Concilium Lateranense sub Julio II. sess. 5. Tertius in simonia, per quam Examinatores futurorum Parochorum aliquid accipiunt, sive antea, sive post examen, ut sanxit Concilium Tridentinum sess. 24. cap. 18. de reform. Docent verò Navarra consil. 32. de simonia, Lessius lib. 2. cap. 35. dub. 26. num. 148. Laiman lib. 4. tract. 10. cap. 8. num. 73. & 74. in his omnibus non videri usu receptum, ut non teneatur quis sua Beneficia dimittere ante Judicis sententiam. De aliis Beneficiis antea canonicè acquisitis, aut de iis quæ postquam absolutus aliquis à censura fuerit, sine simoniaca, vel confidentiali culpa acquirere potuerit, alii viderint. At verò de simoniacè acquisitis, vel confidentiali culpâ adeptis: itemque de illis quæ proveniunt quomodocumque, nondum ablato per absolutionem censuræ impedimento, nullatenus admittenda est tanta laxitas, quam qui introduxerit, non video qua ratione à gravi & toti Ecclesiæ perniciosa culpa excusari potuit. Tum quia Canones innumeri ab exordiis Ecclesiæ ad hæc nostra tempora constantissimè ita sanxerunt. Tum quia casuum atrocitas, & hominum propensissima cupiditas, quæ innumera in Sanctuarium Dei scandala invehit, his frenis & quasi repagulis necesse est ut coërceatur. Tum quia non adeo collapsa est Ecclesiastica disciplina, quin videamus ubique ferè ista à piis & peritis animarum directoribus ex officio, & ut ad æternam salutem necessaria, pœnitentibus præscribi: ipsosque pœnitentes, quos verus & sincerus timor Dei urget, his bona fide

præscriptis

præscriptis remediis canonicis obtemperare. Itaque prætexi non potest universalis in oppositum consuetudo; & ubi tam exitialiter cum Ecclesia Christi actum esset, ut talis existeret, & prævaleret consuetudo, omni ope collaborandum nobis foret, ut sanctissimis, & in rebus tanti momenti absolutè necessariis Ecclesiæ regulis, quarum defectu Ecclesia Christi in speluncam latronum evaderet, pristina restitueretur authoritas.

CAPUT IX.

De facienda restitutione rei simoniacè acceptæ.

I. Qui pretium accepit, sed rem spiritualem non tradidit, tenetur restituere, non quidem Ecclesiæ, vel pauperibus, id enim nullo jure constitutum est; sed eidem à quo accepit. Hic enim habet jus repetendi, quippe qui non dedit nisi sub conditione non adimpleta, & ob causam minimè sequutam, neque pretio exequendam. Caietanus in Sum. verb. *Simonia*, Navarra in Manual. cap. 23. num. 104. Bonacina citans pro hoc Doctorum catervam, tract. de simonia, disput. 1. quæst. 7. punct. 3. diff. 1. n. 1. & 2.

II. Pretium simul & simoniacè contra virtutem religionis, & injustè contra virtutem justitiæ acceptum, restituendum est illi qui inculpabiliter, neque liberè dedit, etiamsi res spiritualis fuerit eidem collata, quandoquidem res illa spiritualis eidem ex justitia gratis debebatur. Hujusmodi est pretium datum ad redimendam vexationem injustam in causa spirituali, quale est Beneficium. Item datum Parocho ad Sacramentum administrandum. Hæc aliaque similia subsunt obligationi Juris Divini naturalis, ut fiat restitutio Parti quæ pretium contribuit.

III. Jure autem Ecclesiastico nulla extat lex obligans ad restituendum pretium simoniacè acceptum, nisi per modum pœnæ, non verò in vim juris naturalis, ut docent Suarez, Lessius, Bonacina. Et istiusmodi pœnali restitutioni censent Ecclesiam astringere tribus casibus eos qui pretium simoniacum acceperunt. Primus est ubi pretium acceptum fuit pro collatione Beneficii, alióve actu ad hunc finem ordinato, ut sunt electio, præsentatio, confirmatio, &c. Idque statuitur per cap. *De hoc*, de simon. Atque iste casus obligationem inducit in jure restituendi totum simoniacum pretium ipsimet Ecclesiæ, cui hæc injuria facta fuit, etiam ante omnem Judicis sententiam, quatenus hæc ibidem ratio redditur: *Quia acceptum illud sine gravi salutis suæ periculo retinere non possunt.* Cùm tamen constet id quod non est restituendum ante Judicis sententiam, posse interea sine ullo salutis periculo retineri. Porrò istud caput versatur circa pretium simoniacum ab eo persolutum quibusdam electoribus & seculi Principibus, qui hoc modo emerat sui ipsius ad aliquem Episcopatum electionem, & qui hoc modo non tantùm electionem sui obtinuerat, verùm etiam confirmatâ electione fuerat demùm ordinatus Episcopus, ut inde patet, quia ibi Papa illum non aliter quàm nomine Episcopi designat. Unde generaliter concludunt Doctores, acceptum pretium ab illo simoniacè contributum, qui demùm factus voti maligni compos rem spiritualem, quam captabat, impetravit, non esse ei restituendum, sed ipsi Ecclesiæ, cui facta fuit tam insignis injuria.

Nisi fortè obtineatur compositio à sacra Pœnitentiaria dum crimen est occultum aut ab Apostolica Dataria, si sit publicum: aut nisi consuetudine alicubi receptum sit ut restituatur pauperibus.

IV. Secundus casus habetur in cap. *Veniens*, de simon. circa pretium simoniacè acceptum in Religionis ingressu. Ibi enim statuitur compellendum esse Monasterium quod in Religionem interveniente pecuniâ admiserat, ut eandem pecuniam restituat illi qui admissus est (qui utique bona fide exactam à se jure consuetudinis, quam nesciebat esse illicitam, largitus fuerat) ipsique Religioso injungatur, ut aliud Monasterium in quo Deo deserviat ingrediatur. Ista Constitutione longè posterior Extravagans 1. de simon. his aliqua ex parte derogat. Concedit enim ut persona in Monasterium pretio ingressa ibidem permaneat, & id quod ab eadem fuerat exactum & receptum, retineatur in Monasterio, dummodo impendatur ad communem Monasterii usum, non verò in particularem Abbatis, vel Abbatissæ. Et Lessius d. cap. 41. dub. 30. num. 169. & Bonacina d. disput. 1. quæst. 7. punct. 3. difficult. 1. num. 20. tract. de simon. ex verbis d. cap. *Veniens*, ibi: *Abbatem & Monachos ad restituendam pecuniam compellas, Abbatem ab officii exequutione suspendas, præcipias dicto Fratri ut in alio Monasterio in habitu monastico Domino studeat deservire*; concludunt non aliter decerni hanc restitutionem quàm ex Judicis sententia.

V. Tertius casus communiter allegari solet in pretio simoniacè accepto pro collatione Ordinum, vel aliorum Sacramentorum, aut sacramentalium, si res data notabiliter excedat id quod pro congrua sustentatione poterat deberi. Plerique Canonistæ docent, id quod excedit esse restituendum: sed plerique alii negant. Potest esse fortassis obligatio restituendi ex jure naturali divino, non tam ratione simoniæ quâ fit injuria Deo, quàm ratione adjunctæ adversùs hominem injustitiæ, quâ compellitur pecuniam pro re contribuere, quæ gratis illi conferenda erat. Quæ restituendi obligatio est de genere obligationum de quibus egi hoc ipso capite, num. 2. Et nullatenus spectat ad eas quæ Jure Ecclesiastico astringunt, cùm nulla Ecclesiastica Constitutio, vel Canon quidquam providerit de restitutione acceptorum pro Ordinum collatione. Neque assentior Bonacinæ dicenti tract. de simon. d. disput. 1. quæst. 7. punct. 3. diff. 1. num. 22. non esse in hoc tertio casu acceptum illud pretium obnoxium restitutioni ante Judicis sententiam, quia scilicet existimat non esse obligatoriam istam restitutionem ex divino jure quod conscientiam statim adstringit, nec hominis jussionem exspectat. Itaque exinde sequeretur, Sacerdotem qui in remoto aliquo deserto, aut in partibus Infidelium noluisset alicujus ibidem Fidelis confessionem audire, vel ei sacram ministrare Eucharistiam nisi pretio trium millium aureorum, posse tuta conscientia illud sibi pretium retinere: quamvis enim supponas Sacerdotem non fuisse Parochum, neque obligatum ad ista exhibenda Sacramenta alio quàm christianæ charitatis vinculo; huic tamen obligationi comitem adjunxit gravem injustitiam dum pretium indebitum exegit: quemadmodum homo qui non tenetur alteri pecuniam mutuare nisi debito charitatis, teneretur nihilominus obligatione restituendi ex injustitia, quâ noluit ei mutuari nisi cum usuris.

VI. Cùm itaque satis ostenderim, præfatum, qui solet allegari, tertium casum nullatenus ad hanc materiam Ecclesiasticæ obligationis, sed potiùs ad Jus Divinum pertinere, alius convenientior tertius casus huic est subrogandus, desumptus ex cap. *Audivimus*, de simon. ubi apertè continetur obligatio Ecclesiastica pretium

rium simoniacè acceptum restituendi. Etenim Episcopi quidam qui compulerant Ecclesias sibi subditas ad pecuniariam contributionem, ad hoc ut in ipsis Rectores instituerent: & præterea Monasteria quædam quæ pro admissione ad Religionem, aut pro defunctorum sepultura similiter pecuniam exegerant, simul & indifferenter damnantur pecunias sic exactas in duplum restituere. Caput istud duo complectitur diversa jura. Quatenus enim sancit ut pretium his casibus restituatur, hoc pertinet ad Jus naturale & Divinum, quatenus peccatum injustitiæ conjungitur simul cum peccato simoniæ, quæ religioni opponitur; & in hoc minimè expectanda est humani Judicis sententia. Illa verò in duplum condemnatio spectat ad Jus Ecclesiasticum; non enim Jus Divinum obligat ulteriùs quàm ad æquivalens. In eo verò quod superat, non abnuo posse exspectari humani Judicis jussionem.

VII. Discussis circa pretii simoniaci restitutionem ambiguitatibus, restat ut de rei spiritualis simoniacè obtentæ restitutione quid sentiendum sit exploremus. Dicendum spiritualem rem simoniacè acceptam, non esse restituendi obligationi obnoxiam Jure Divino naturali. Hæc est communis Doctorum assertio, Lessii lib. 2. cap. 35. dub. 29. Suarez de simon. cap. 59. num. 28. & seqq. Bonacinæ de simonia disput. 1. quæst. 7. punct. 3. diffic. 2. num. 1. à quibus multi alii allegantur Authores. Probatur de Beneficio in quo præsertim versatur difficultas, quia illa naturaliter collatio tenet, in qua concurrunt ex parte conferentis potestas simul & voluntas; ex parte verò subjecti recipiendi capacitas: hæc enim sufficiunt in quavis re ad transferendum dominium. Nec obsistit si quod in his interveniat peccatum, ut patet in Sacramentis cum peccato & illicitè collatis, quæ tamen validè conferuntur. Et constat simoniacè professum verè esse Religiosum. Et qui sibi peccati mortalis conscius suscepit Sacerdotalem Ordinem, fecit contra Dei voluntatem; sed postquam peccatum pœnitentiâ deleverit, nihil agit contra Dei voluntatem dum Sacerdotio illicitè suscepto fungitur. Quod autem dicit S. Gregorius Magnus can. 115. *Si quis*, 1. quæst. 1. eum qui simoniacè Sacerdotium vel Dignitatem Ecclesiasticam acceperit, nisi sponte reliquerit, in æternum periturum; nihil aliud probat quàm Ecclesiastici Juris, quod tunc vigebat, antiquitatem; non verò affirmat id esse Divino & naturali Jure constitutum.

VIII. Quin etiam solis exceptis Beneficiis jus Ecclesiasticum neminem obligat ad restitutionem rei spiritualis per simoniam adeptæ: & de solis Beneficiis renunciandis, præcepit d. can. *Si quis*, 1. quæst. 1. & Extrav. *Cùm detestabile*, de simon. Et constat res alias spirituales validè conferri, Sacramenta, Ordines sacros, Religiosam Professionem, Consecrationes Altarium, Ecclesiarum, Virginum.

IX. Quemadmodum ex Canonum præscripto qui Beneficium simoniacè acquisivit, debet ei quamprimùm renunciare, idem jus valet in fructibus ex Beneficio per simoniam adepto perceptis; tenetur namque universos restituere ante omnem Judicis sententiam. Cùm enim nihil juris habeat in beneficio, nullum pariter jus in fructibus habet. Ita edicit dicta Extravagans *Cùm detestabile*, his verbis: *Nec inde faciat aliquis fructus suos, sed ad illorum omnium quæ percipit, restitutionem sub animæ suæ periculo sit adstrictus.* Restitutio ista fructuum fieri potest vel Cameræ Apostolicæ, ubi spoliorum jus viget, quod non est receptum in Gallia; aut quod menti Sancti Thomæ accommodatur, vel Ecclesiæ quæ læsa fuit, vel egenorum necessitatibus, 2. 2. quæst. 10. art. 6. ad 4. quo loco S. Thomas non requirit

 Superioris

Superis authoritatem ut læsæ Ecclesiæ restituatur, sed eam requirit ut pauperibus fiat restitutio, vel alteri Ecclesiæ quæ per simoniam illam offensa non fuerit. Mediatores quoque simoniæ tenentur ad eandem fructuum restitutionem in defectum Beneficiarii simoniaci non restituentis, cùm ipsi causam damni suâ culpâ dederint. Navarra cap. 23. num 106. Eademque excommunicatione Papæ reservata ipso factu ligantur, Extravaganti *Cùm detestabile*, de simon.

CAPUT X.

De censuris Ecclesiasticis generatim.

I. ORDO nunc postulat, ut pœnas delictorum Ecclesiasticas disentiamus, cujusmodi sunt censuræ in tres species distinctæ, Excommunicationem, Suspensionem, Interdictum. Sunt aliæ insuper pœnæ quas infligit Ecclesia, ut sunt Irregularitas illa quæ ex delicto exoritur: item Depositio à Beneficio, vel officio; & Degradatio.

II. Excommunicatio est censura seu pœna Ecclesiastica, per quam Christianus bonis Ecclesiæ communibus privatur. Hæc bona sunt triplicia: Sacramentorum usus, Suffragia & Orationes Ecclesiæ, exterior Fidelium conversatio.

III. Duplex recensetur excommunicatio, scilicet major & minor. Minor privat solâ Sacramentorum receptione passivâ, sed non eorumdem collatione. Quo fit ut qui hanc incurrit, si conferat Sacramentum, etiam citra necessitatis causam, non peccet saltem mortaliter. Si enim peccaret mortaliter, falsa esset Juris suppositio, quod scilicet non privet excommunicatio minor communicatione activa Sacramentorum. Sed tamen juxta Sotum, Avilam, Sayrum, Reginaldum, Coninch, Alterium, peccat venialiter ubi non est necessitas, cùm expressè dicat caput *Si celebrat*, de Clerico excommunic. minist. *Peccat autem conferendo Ecclesiastica Sacramenta.* At verò secundùm Navarram cap. 27. num. 24. Covarruviam in cap. *Alma mater*, 1. parte, §. 8. Suarez tom. 5. disput. 24. sect. 2. num. 12. Bonacinam de censuris in genere, disput. 2. quæst. 3. num. 4. nullatenus, nec quidem venialiter peccat. Istique exponunt dictum caput *Si celebrat*, quod peccet quidem, atque adeò mortaliter, si celebret ad communicandum alios, non quidem quatenus aliis confert, sed quatenus ipse suscipit Eucharistiæ Sacramentum. Ea tamen expositio violenta est, cùm dicat textus signanter, *Peccat conferendo.* Privat præterea minor excommunicatio electione, non activa quidem, sed passiva ad Beneficia, ut possit quis eligere, sed non eligi, d. cap. *Si celebrat.* Quod idem caput statuit præterea non privari quemquam per minorem excommunicationem Ecclesiastica jurisdictione. Est verò unicus in Jure receptus casus, quo ista minor excommunicatio incurritur, scilicet communicando cum excommunicato vitando, cap. *Nuper*, de sent. excomm. & cap. *Cùm excommunicatio*, 11. quæst. 3. Dico cum vitando, quia per Extravagantem Martini V. quæ incipit, *Ad evitanda scandala*, nemo tenetur alios excommunicatos evitare, nisi solos illos qui nominatim & publicè denunciati sunt, & notorios Clericorum percussores. Hæc de minori excommunicatione. Major autem & activa & passiva Sacramentorum communicatione, & suffragiis pariter Ecclesiæ,

clesiæ, simulque externa Fidelium conversatione privat, nec nisi per mortale peccatum incurritur.

IV. Præterea excommunicationum aliæ sunt comminatoriæ, seu ferendæ sententiæ; & istæ non ligant ipso solo contraventionis facto, nisi accedat posterior Judicis Ecclesiastici sententia. Aliæ verò dicuntur latæ sententiæ, seu ipso facto, quæ statim sola contraventione incurruntur. Harum specierum discrimina ex ipsius Canonis verbis dignosci possunt. Si enim Canon dicat his verbis aut particulis, *ipso facto*, vel *ipso jure*, vel *latæ sententiæ*; aut his adverbiis, *statim, confestim, continuò, ex tunc, illicitò, in continenti, protinus*; aut his verbis utatur præsentis, aut præteriti temporis, *qui hoc fecerit excommunicatur, suspenditur*; aut, *sit excommunicatus, sit suspensus, sit anathema*; aut, *noverit se excommunicatum*, vel *suspensum*; aut, *noverit se excommunicari, suspendi*; aut, *excommunicamus, suspendimus, judicamus, declaramus, decernimus esse excommunicatum, suspensum*; aut, *incurrat*, vel *incidat in excommunicationem*, vel, *habeatur pro excommunicato, suspenso, interdicto*: hæc omnia connotant censuram latæ sententiæ.

V. At verò comminatoriam, seu ferendæ sententiæ censuram connotant verborum expressiones, *Præcipimus sub pœna excommunicationis*, vel *suspensionis*, vel *interdicti*, vel *sub interminatione anathematis*; vel, *incurrat censuram comminatoriam*; vel, *decernimus excommunicandum*. Hæc & similia satis insinuant non incurri censuram solo ipso facto.

VI. Si verò Canon sic dicat, *Excommunicetur, suspendatur*, vel *subjaceat*, aut *subdatur excommunicationi*, quæ formulæ ambiguæ sunt, eo quòd intelligi possint & de præsenti, quod ex se infert pœnam latæ sententiæ; & de futuro, quod non nisi ferendam à Judice significat; in his casibus exploranda erit ex aliis verbis in Canone contentis ipsa Legislatoris mens. Sed si neque hac via explorari possit, tunc judicandum esse censent communiter Doctores, censuram non esse latæ, sed ferendæ sententiæ: quia in pœnis benignior est interpretatio facienda, cap. *In pœnis*, de reg. jur. in 6. Idemque judicandum de hac formula, *Excommunicationem noveris te incursurum*, tanquam de comminatoria, juxta Felinum in cap. *Rodulfum*, de rescript. Bonacinam de censuris in communi, disput. 1. quæst. 1. puncto 1. num. 6.

VII. Præterea censuræ aliæ sunt à Jure, quæ scilicet Canone, vel Statuto decernuntur: aliæ ab homine, quæ per Judicis sententiam infliguntur. Ambæ inter se differunt. Primò, quia quæ à jure est, semper generalis est; quæ autem ab homine, potest esse indiscriminatim aut generalis, aut particularis contra determinatas aliquas personas. Secundò quia prior perdurat & viget etiam post Legislatoris mortem, aut amotionem ab officio: secunda desinit per mortem, aut ab officio amotionem Judicis. Tertiò, quia prior si non sit specialiter per Canonem reservata, potest absolvi per quemlibet Confessarium approbatum: secundam autem, id est ab homine, solus tollere potest Judex, sive Prælatus qui eam decrevit, aut ejus successor, aut ejusdem Superior, aut is etiam cui Judex ipse hanc delegaverit potestatem. Neque ullatenus potestas ista absolvendi censuras quæ sunt ab homine, comprehenditur sub generali potestate absolvendi à censuris etiam reservatis, sed est specialiter exprimenda. Censuræ enim reservatæ non aliæ intelligi solent quàm quæ à jure sunt.

VIII. Ut verò aliquis potestate polleat ferendi censuras, necesse est esse Clericum, atque in externo foro Judicem, cujusmodi sunt Prælati, sive Seculares, sive

sive Regulares, sive ordinarii, sive delegati, cap. *Transmissam*, & cap. *Suffraganeis*, de elect.& cap. *Cùm ab Ecclesiarum*, de offic. Ordinat.

IX. Episcopus porrò in aliena Diœcesi existens ne suos quidem subditos potest aliquâ censurâ afficere, quia nullam ibi habet contentiosam jurisdictionem: potest tamen extra suam diœcesim uti gratiosa jurisdictione, suumque subditum in aliena diœcesi non modò in Sacramento Pœnitentiæ absolvere à peccatis & censuris, quin etiam extra Sacramentum potest à censuris eundem absolvere, itemque dispensare, delegare, literas dimissorias aut testimoniales expedire. Sed si Episcopus indebitè fuerit à propria diœcesi expulsus, potest in vicinia commorari, petitaque à loci Episcopo venia, jurisdictionem ibi contentiosam exercere inter proprios subditos, & ubi opus fuerit, excommunicare. Clement. unica de foro compet. His adjunge, posse in sua diœcesi censuras decernere in alienum subditum ratione vel delicti in sua diœcesi seu territorio admissi, vel contractus ibi facti, vel rei aut prædii ibidem siti, cap. final. de foro compet. cap. 1. de privileg. in 6.

X. Inter injustas quoque censuras aliæ validæ sunt & subditos ligant, aliæ invalidæ ac nullæ sunt. Validæ porrò, simulque injustæ sunt illæ quæ offendunt in reo causam materialem, scilicet mortalem culpam; sed habent in Judice causam injustam, scilicet odium aut vindictam, non verò laudabilem disciplinæ zelum. Item illæ in quibus Judex ordinem Juris non servat, qualis est trina præmonitio aut censura in scripturam cum expressione causæ redacta, cap. 1. & cap. *Statuimus*, de sent. excommunic. in 6. ordinem, inquam, Juris accidentarium, servato tamen necessario & essentiali Juris ordine, qui consistit in una saltem præmonitione. Atque de hujusmodi censuris, non autem de prorsus invalidis Doctores communiter exponunt effatum illud S. Gregorii Papæ homil. 6. in Evangel. *Sententia Pastoris, sive justa, sive injusta sit, timenda est.*

XI. Cæterùm censura quæ non fundatur in culpa mortali personæ contra quam fertur, etiamsi falsa, quæ mortalis foret, causa fuerit sufficienter in judicio probata, nulla penitus & invalida est apud Deum, neque conscientiam Rei ligat, omnes unanimiter docent. Ratio est, quia cùm sententia sit actus justitiæ, cujus est suum cuique tribuere ad æqualitatem, eatenus solùm obligat & valet, quatenus veritati & justitiæ conformatur. Suffragantur in his Sancti Patres, ex quibus S. Hieronymus in Levit. 3. scribit: *Si quis non recto judicio eorum qui præsunt Ecclesiæ depellatur & foras mittatur, si ipse non antè exiit, hoc est si non ita egit ut mereretur exire, nihil læditur in eo quod non recto judicio ab hominibus videtur expulsus. Et ita fit ut interdum ille qui foras mittitur, intus sit; & ille foris, qui intus retineri videtur.* Citatur in cap. *Si quis in recto*, 24. quæst. 3. Sanctus pariter Augustinus hoc idem fusiùs docet lib. de vera Religione, cap. 6. dicens: *Sæpe etiam sit divinâ providentiâ, per nonnullas nimium turbulentas carnalium hominum seditiones expelli de congregatione Christiana etiam bonos viros. Quam contumeliam, vel injuriam suam cùm patientissimè pro Ecclesiæ pace tulerint, neque ullas novitates, vel schismatis, vel hæresis moliti fuerint, docebunt homines quàm vero affectu, & quanta sinceritate charitatis Deo serviendum sit. Talium virorum propositum est aut sedatis remeare turbinibus, aut si id non sinatur, vel eadem tempestate perseverante, vel ne suo reditu talis, aut sævior oriatur, tenent voluntatem consulendi etiam eis ipsis quorum motibus perturbationibusque cesserunt, sine ulla conventiculorum segregatione usque ad mortem defendentes, & testimonio juvantes eandem Fidem quam in Ecclesia Catholica prædicari sciunt. Hos coronas in occulto Pater in occulto videns*

videns. Rarum hoc videtur genus, sed tamen exempla non desunt, imò plura sunt quàm credi potest. Ita omnibus generibus hominum & exemplorum ad animarum curationem & institutionem spiritualis populi utitur Divina Providentia. Hæc S. Augustinus ad eorum solatium qui per æmulas & infensas factiones calumniis & insectationibus quà vi, quà dolo impetuntur.

XII. Communis est Doctorum assertio contra Navarrum, posse innocentem, contra quem censura materialiter injusta lata fuit, privatim, seclusoque scandalo Missam celebrare, atque adhibita eadem præcautione Sacramentum Pœnitentiæ administrare. Tametsi enim in externo foro habeatur pro excommunicato, apud Deum nihilhominus, & in conscientiæ foro perinde est ac si talis censuræ judicio non fuisset ab hominibus sive per malitiam, sive per errorem notatus. Quod idem sentiendum de omni censurâ intolerabilem errorem continente, idque multò fortiùs quàm de errore qui nascitur ex fallibilibus probationibus, & incomperta facti veritate. Navarra quidem cap. 27. num. 3. & Covarruvias in cap. *Alma mater*, p. 1. §. 7. n. 7. conclus. 4. volunt tamen censuram esse veram censuram, si saltem justa sit quoad forum exterius, hoc est juridicè prolata ex informationibus quamvis falsis, tamen sufficientibus ad juridicam ferendam censuram in externo foro; & reum, quamvis apud Deum innocentem, si transgrediatur, tum demùm subjici secundùm conscientiam & in occulto omnibus violatæ censuræ pœnis, atque adeo ut dicit Covarruvias, veræ apud Deum ipsum irregularitati, si violet per actum Ordinis etiam occultè exercitum. Docent verò contrarium omninò Caietanus in tractatu 10. quæst. 2. de effectu excomm. Suarez de censuris dispur. 4. num. 13. & 14. aliique ferè omnes communiter, nullum aliud nocumentum inferre talem censuram, quàm novam obligationem vitandi scandali & contemptus Ecclesiæ, unde tamen nulla exurgat irregularitas, aliáve coram Deo pœna canonica, licèt apud homines veritatis inscios & in foro contentioso judicetur illas incurrisse, & verè ac justè puniri possit etiam apud Deum propter peccatum scandali palam exhibiti. Sed tamen ubi non timetur id scandalum, posse ab eo quem talis censura perculit Missam in occulto celebrari, absolutionem & cætera Sacramenta in occulto ministrari, aut etiam in publico, si accedat in eum locum ad quem fama hujus censuræ nulla pervenerit. Itaque tota ex occasione talis censuræ exurgens obligatio conscientiæ versatur per accidens in fuga scandali & contemptus Ecclesiæ, punibilis à Deo & hominibus; unde tamen non exurgunt per se canonicæ pœnæ, quia deest secundùm rei veritatem canonicum fundamentum, nimirum justa censuræ causa. Vide si lubet pro hac sententia Saytum lib. 1. de censuris, cap. 17. Bonacinam de censuris in communi, disp. 1. quæst. 1. puncto 10. Vasquez tract. de excommunicatione, dub. 11. num. 21.

XIII. Suspensio est censura privans usu Ecclesiastici Officii (Officium autem in ordine & jurisdictione consistit) aut usu Beneficii. Auferre verò omninò ipsum Officium aut Beneficium, spectat ad pœnam depositionis, aut (quæ gravior est) degradationis.

XIV. Interdictum est Ecclesiæ censura privans perceptione quorumdam Sacramentorum, divinis quoque Officiis, & Ecclesiastica sepultura. Et dividitur in personale, quo una, vel plures personæ; locale, quo certus aliquis locus; & mistum, quo tam locus ipse quàm loci incolæ afficiuntur.

XV. Tempore interdicti generalis conceditur moribundis sacrum Viaticum, non tamen Extrema-Unctio. Clerici tamen defuncti qui servaverunt interdictum, sepeliri in cœmeterio Ecclesiæ possunt sine campanarum pulsatione aliáve solen-

 nitate,

nitate, & cum silentio. In conventualibus Ecclesiis bini & bini, aut tres simul legere possunt sine ullo cantu, & januis clausis Canonicas Horas, demissa voce, ne exteriùs audiri queant, exclusis præsertim personis interdictis aut excommunicatis. Crucesignatis & peregrinis pœnitentia concedi potest durante interdicto. Hæc omnia statuuntur in cap. *Quod in te*, de pœnit. & remiss. Ibique Glossa verb. *Pœnitentia*, rectè infert ex speciali privilegio Crucesignatorum & peregrinorum cætero non esse ad pœnitentiam admittendos, & absolvendos, nisi instante mortis periculo. Privilegium quoque Clericorum qui servaverunt interdictum, ut possint in cœmeterio Ecclesiæ tumulari, insinuat quosvis alios ab Ecclesiastica sepultura excludi tempore generalis interdicti. Certè reliqui in Ecclesiæ communione defuncti, qui tempore interdicti publici fuerint in profano loco sepulti, transferendi erunt in Ecclesiasticam sepulturam postquam desierit interdictum.

XVI. Post Innocentii III. Constitutionem d. cap. *Quod in te*, successit Bonifacii VIII. Sanctio in cap. *Alma mater*, fin. de sent. excomm. in 6. per quam mitigatur prioris illius severitas. Concedit enim ut tempore generalis interdicti, sive à jure, sive ab homine decreti, quilibet Fideles etiam corpore sani possint ad Pœnitentiæ Sacramentum admitti, modò non sint excommunicati, quo casu reconciliandi non sunt sub interdicto nisi in mortis articulo, quemadmodum & illi quorum culpa causam interdicto dedit, & illi etiam qui consilium, opem aut favorem culpæ isti dederunt, nisi priùs satisfecerint; aut si in præsenti non possint, sufficientem dederint cautionem; aut si neque hoc possint, saltem se quum primùm valebunt, satisfacturos juraverint. Sed in istis non idcircò relaxatur interdictum, quamvis indulgeatur ipsis Beneficium sacramentalis absolutionis. Addit præterea, posse durante interdicto generali in Ecclesiis & Monasteriis specialiter non interdictis, quæve causam interdicto nullam dederint, sed tamen in loco interdicto sitis (hæ enim circumstantiæ supplendæ sunt ex Glossa in d. cap. *Alma mater*, verb. *Ecclesiis*,) celebrari Missas aliaque divina Officia sicut priùs, submissa tamen voce, januis clausis, excommunicatis & interdictis hominibus exclusis, nec pulsatis campanis: acquiri quoque, vel amitti ex Clericorum præsentia, vel absentia distributiones quotidianas, sicut ante interdictum. In festivitatibus autem Natalis Domini, Paschæ, Pentecostes, & Assumptionis gloriosæ Virginis pulsabuntur campanæ, & januis patentibus alta voce divina Officia solemniter celebrabuntur, excommunicatis prorsus exclusis, sed interdictis nihilominus admissis, dummodo illi qui suâ culpâ causam interdicto dederunt, Altari nullatenus appropinquent.

XVII. Præfatæ mitigationes valent in loco generaliter interdicto, sed non valent in loco specialiter interdicto. Cæterùm in ipsa Ecclesia specialiter interdicta potest occultè celebrari Missa, quantùm dumtaxat opus est ut renovetur sanctissimum Sacramentum, quod infirmis pro Viatico reservari debet, & renovari potest etiam singulis hebdomadis, cap. *Permittimus*, de sent. excomm.

XVIII. Quod attinet ad formas in singulis censuris servandas, censuræ quidem tam à jure quàm ab homine dimanantes circa futurum aliquod delictum nullam exigunt Juris formam præter promulgationem, ad hoc ut sciri & observari possint. Ea verò sola censura quæ ab homine infertur circa delictum præsens cum contumacia conjunctum, ad hoc ut sortiatur effectum has requirit conditiones. Primò ut trina præcesserit admonitio ad obediendum, can. *Omnes decimæ*, 16. quæst. 7.

&

& can. *De Presbyterorum*, quæst. 4. cap. *Contingit*, il 2. & cap. *Sacro*, de sent. excomm. & cap. *Constitutionem*, eod. in 6. Inter singulas admonitiones intervallum esse debet duorum saltem dierum, cùm dicat d. cap. *Constitutionem*, in plurali, *Observent aliquot dierum competentia intervalla.* Atqui pluralis loquutio duorum numero est contenta, cap. *Pluralis*, de reg. jur. in 6. Et cùm dictum cap. *Constitutionem*, dicat unam monitionem pro omnibus posse sufficere, hinc Navarra Manual. cap. 27. num. 11. eumque sequuti Suarez, Bonacina, aliique communiter docent, necessarium esse sex dierum inter unicam, quæ sit peremptoria, monitionem, & censuræ sententiam: sed eo casu admonenda est Pars, quod hæc sit unica & peremptoria monitio; alioqui enim non censeretur sufficienter contumax. Ubi verò periculum esset in mora, posset illud sex dierum tempus abbreviari, d. cap. *Constitutionem*, in fine. Declarat portò Concilium generale sub Innocentio III. Prælatum qui excommunicationis sententiam promulgare præsumpsetir, non præmissâ competenti admonitione, neque adhibitis personis præsentibus idoneis, per quas possit, ubi opus fuerit, præmonitio probari, etiamsi causa excommunicandi justa fuerit, interdici ipso facto ingressu Ecclesiæ uno mense, & aliis insuper subjici pœnis, si videbitur Superiori, cap. *Sacro*, de sent. excomm. Cùm verò Concilium generale testes requirat ad probandas præmonitiones, multò magis requiritur juridica probatio delicti quæ præcesserit præmonitiones & censuram, cui delictum illud causam dederit.

XIX. Sententia contra eum lata qui nullo modo citatus fuit, nulla est ipso jure, cap. *Inter quatuor*, de majorit. & obed. Præsertim verò citatio, seu præmonitio necessaria est ad ferendam excommunicationis sententiam, quæ maxima pœna est earum quas infligere solet Ecclesia, ut asserit S. Augustinus lib. de corrept. & grat. cap. 15. & citatur 24. quæst. 3. can. *Corripiantur*; quia ut ibidem asseritur, hoc genus correptionis institutum est ad medicinam peccantium, & animarum salutem.

XX. Bonam esse praxim aiunt Felinus in cap. *Cùm non ab homine*, de judic. & Armilla verb. *Citatio*, num. 6. ut Judices habitâ priùs bona informatione per testes, incipiant à citatione; sic enim præcaventur ejus fuga & subterfugia qui reus judicandus erit: & videt Judex si sit justa citandi causa.

XXI. Quævis censura, præsertim excommunicatio, ferri debet in scriptura cum expressione causæ; debetque istius scripturæ exemplum reo requirenti tradi intra mensem. Qui autem unum aliquod istorum Judex violaverit, suspensus ipso facto remanet ab ingressu Ecclesiæ divinisque Officiis. Et Superior ejus non modò hanc sententiam relaxabit, sed etiam latorem sententiæ ad expensas reo sarciendas, & ad interesse aliasque pœnas condemnabit. Ipse verò Judex qui prædictam suspensionem incurrerit, si eam violaverit, incidet in irregularitatem, à qua solus eum Papa poterit dispensare, cap. *Cùm medicinalis*, de sent. excomm. in 6. Ibidem tamen Glossa in verb. *Judicum*, benè monet Episcopos non incidere in has suspensionis pœnas, quia hîc non nominantur: & statuit cap. *Quia periculosum*, hoc tit. in omnibus Constitutionibus quæ pœnam suspensionis, vel interdicti decernunt, nullatenus comprehendi Episcopos, nisi specialis de eis mentio ibi fiat. Qua eadem ex causa suspensio quam Generale Concilium Lateranense sub Innocentio III. incidit in eum qui sine competentibus præmonitionibus excommunicat, non habet locum in Episcopis, quia ibi speciatim non exprimuntur.

XXII. In summa itaque tenendum est, multis modis injustam esse censuram. Primò si feratur ab incompetente Judice, quo etiam casu irrita & nulla est. Secundò censura lata per inferiorem Prælatum postquam appellatum fuit ad Superiorem, non solùm injusta, sed etiam nulla est defectu potestatis. Tertiò ubi nulla præmissa fuit admonitio, simul erit injusta & nulla censura. Ubi verò non tres, sed una aut altera præcessit admonitio circa præsentem seu præteritam culpam, valida quidem erit censura, sed tamen injusta, & per Superiorem relaxanda. Quartò idem judicandum de censura aliter lata quàm per scripturam, vel sine causæ expressione. Quintò censura nullatenus ligat, si Judex qui sententiam tulit, non intendit ut ligaret, etiamsi mentem suam non expresserit, & reus existimet se ligatum. Idemque sentiendum de certis personis quas Judex intenderit eximere, quamvis reliquos intendat illigare. Censuræ namque non aliter ligant quàm secundùm Judicis à quo infliguntur intentionem. Navarra cap. 7. num. 11. Sextò conveniunt unanimes Doctores, quando censura decernenda est in aliquam, vel aliquas particulares personas, si admonitiones fiant non ad domum, sed esse faciendas coram ipsis personis. Tum quia districtiùs agendum est in materia censurarum, quàm in aliis judiciariis actibus, in quibus jura permittunt citationem fieri in ipsa domo, absente reo, l. *Scire oportet*, §. *Qui autem*, D. de excusat. tutor & cap. *Causam*, de dolo & contumac. vel ad Ecclesiam, cap. *Venerabilis*, in fin. eod. tit. Tum quia censuræ ferri solent contra contumaces, qualis fortè non erit absens qui nihil de admonitione resciverit. Excipe hunc si reus per dolum absit, aut se occultet, aut per vim ne admoneatur impediat: sed illud quoque probandum erit, quâ probatione convincatur ejus contumacia. Præterea postquam fuit in persona propria commonitus semel, poterunt fieri reliquæ commonitiones ad ejus domicilium, quamvis absentis, juxta Ugolinum tab. 1. cap. 18. §. 1. Bonacinam de censur. in com. disput. 1. quæst. 1. puncto 9. num. 9. & plerosque alios Scriptores. Atque ita decrevit Rota Romana decil. 599. in novis. Præterea Glossa in d. cap. 1. de sent. excomm. in 6. semel & iterum notat latam sine scripto aut expressione causæ censuram esse nihilominus validam. Idque colligit ex his Canonis verbis: *Superior hanc sententiam relaxabit.* Ita pariter sentiunt Summistæ.

XXIII. Et ne quid omittatur in hac materia scitu necessarium, observa quando non agitur de nova infligenda censura, sed de declarando quod aliquis in censuram pridem vel à jure vel ab homine latam inciderit, tunc non utendum esse præmonitionibus, sed citationibus, ut reus in jus veniat rationem sui facti redditurus. Non enim justum habetur judicium, præsertim in causa criminis aut pœnæ, nisi parte legitimè citata, ut jus, si quod habeat, tueatur, suasque proferat exceptiones, sibique objecta refellat, aut culpam suam agnoscat & fateatur. Alioqui rescindenda meritò sententia est quam citatio non præcessit, l. 1. §. *Item ex eo edicto*, D. quæ sent. sine appellat. rescind. cap. *Inter quatuor*, de majorit. & obed. Ideoque Abbas Siculus in cap. *Pervenit* 1. num. 5. de appellat. asserit non esse denunciandum aliquem Clerici percussorem, nisi ipso antè citato, & examinatis probationibus super rei veritate. Idem tradit Glossa in cap. *Sacro*, verb. *Constiterit*, de sent. excom. Nisi fortè tanta esset facti notorietas ut nullum tergiversationi locum relinqueret, juxta cap. *Pervenit*, de appellat.

XXIV. Caveat denique Prælatus, ne in monitoriis ad criminis testificationes eliciendas ullatenus reus nominetur aut designetur, nisi per voces individui vagi, ut *aliquis quidem*. Injuriosum enim foret si ejus persona publicaretur

nondum

nondum probato delicto: sicut superiùs admonui lib. 4. cap. 4. circa juridicam criminis inquisitionem, juxta cap. *Inquisitionis*, & cap. *Qualiter*, il 2. de accusation.

XXV. Contingere facilè potest, ut Prælatus certam habeat notitiam criminis à subdito admissi per dignas fide aliorum relationes secretas; nec tamen expediat litem Clerico intentare ob evitanda emersura scandala, aut graves quæ prævidentur difficultates. Si ergo Prælatus post privatam admonitionem in pœnam præteriti delicti, & præcautionem recidivæ, privatim interdicat aut suspendat Clericum sine scriptura, tenebitur Clericus in conscientia mandato Prælati obedire. Id confirmatur cap. *Tam literis*, de testibus: ubi Papa sine præcedentibus solitis formis suspendi jubet Clericum ob præcedens delictum. Ex alia verò parte supponendo suspensionem aut interdictum privatim fuisse significatum, si Clericus sibi conscius attentet has violare censuras per Ordinis sacri exercitium, peccabit proculdubio; non tamen in irregularitatem cadet, quia Prælatus non processit per modum juridicum, sed per modum privatæ pœnæ, sive medicinalis, sive vindicativæ. Ita Zerola 1.p.verb.*Suspensio*, § Bonacina de censuris in communi, disput. 1. q.1. puncto 9. num.3. Secus judicandum de excommunicatione, quæ hoc peculiariter habet, ut præter delictum requirat pariter contumaciam, ideoque infligi non potest pro præterito delicto.

CAPUT XI.

De effectibus excommunicationis.

I. OCTO recensentur majoris excommunicationis effectus. Horum primus est privatio communium Ecclesiæ suffragiorum. Privatim autem potest quilibet fidelis Deum precari pro quolibet excommunicato, etiam minimè tolerato. Imò Sacerdos quilibet ad Altare potest orare pro excommunicatis, sive vivis, sive defunctis, in secretis & particularibus commemorationibus, quæ fiunt in Canone Missæ.

II. Secundus effectus est privatio, tam activæ quàm passivæ participationis Sacramentorum Ecclesiæ. Sanè validè, sed tamen illicitè Sacramenta administrare potest omnis excommunicatus toleratus Sacerdos. At verò non toleratus, seu vitandus Sacerdos, quamvis validè, nec tamen licitè possit alia Sacramenta; nullatenus tamen validè potest administrare Pœnitentiæ Sacramentum, quia excommunicatio vitandi & non tolerandi omni privat jurisdictione, præterquam in articulo mortis.

III. Soli autem censendi sunt excommunicati vitandi omnes illi qui publicè & nominatim denunciati fuerunt, necnon ille qui adeo manifestè & publicè in personam Clerici, aut in res ei cohærentes vim aliquam injuriosam adhibuerit, ut nullâ possit hoc delictum tergiversatione celari, vel excusari, juxta Concilii Constantiensis canonem quem Martinus Papa V. approbavit cujus textus hic est: *Ad evitanda scandala & multa pericula quæ conscientiis timoratis contingere possunt, Christi fidelibus tenore præsentium misericorditer indulgemus, quod nemo deinceps à com-*

 munione

munione alicujus, Sacramentorum administratione vel receptione, aut aliis quibuscumque divinis, intus & extra, prætextu cujuscumque sententiæ aut censuræ Ecclesiasticæ, à jure vel ab homine generaliter promulgatæ teneatur abstinere, vel aliquem evitare, aut interdictum Ecclesiasticum observare, nisi censura, vel sententia hujusmodi fuerit illata contra personam, Collegium, Universitatem, Ecclesiam, Communitatem, vel locum certum, aut certam à Judice publicata, vel denunciata specialiter & expressè: Constitutionibus Apostolicis & aliis in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. Si quem pro sacrilega manuum injectione in Clericum, sententiam latam à Canone adeo notoriè constiterit incidisse quod factum nullâ possit tergiversatione celari, nec aliquo suffragio excusari: nam à communione illius (licèt denunciatus non fuerit) volumus abstineri juxta canonicas sanctiones. Per hoc tamen non intendimus relevare, neque juvare sic excommunicatos, suspensos & interdictos aut prohibitos. Ita referunt hanc Constitutionem S. Antoninus 3. parte Summæ Historialis, tit. 22. cap. 6. §. 4. & in 3. parte Summæ Theologicæ, tit. 25. cap. 2. & 3. Item Angelus de Clavasio in Summa, verbo *Excommunicatio* 8. num. 3. Gabriel Biel in 4. Sent. dist. 18. art. 1. notabili 3. Joannes Major Professor Sorbonicus in 4. Sent. dist. 18. quæst. 3. Adrianus Papa in 4. Sent. tit. de Sacram. Euchar. & in tract. de Clavib. Eccles. 3. principaliter quæsito: Caietanus in Summula, verbo *Excommunicatio*, & verbo *Absolutionis impedimenta*: & in 3. part. S. Thomæ, quæst. 64. art. 6. Armilla verbo *Excommunicatio*, num. 50. Dominicus Soto in 4. Sent. dist. 22. quæst. 1. art. 4. Covarruvias in cap. *Alma mater*, part. 1. §. 2. num. 9. Suarez de censuris disput. 9. sect. 9. num. 5. & in tract. de Fide, disput. 21. sect. 3. Toletus in Summa, lib. 1. cap. 12. & alii plerique: qui simul omnes meminere posterioris immutationis in hoc Canone factæ à Conciliis Basileensi & Lateranensi, à Pragmatica Sanctione, & à Concordato Bononiensi inter Leonem Pontificem, & Franciscum Regem. In quibus extenditur Constantiensis Constitutionis exceptio ad quoscumque etiam non denunciatos, qui facti notorietate dignoscuntur in excommunicationem incidisse, hisce generalibus clausulis: *Aut notoriè in excommunicationis sententiam constiterit incidisse, quod nulla tergiversatione celari possit, aut aliquo Juris suffragio excusari, eum à communione illius abstinere volumus, juxta canonicas sanctiones.* Supradicti omnes negant esse usquam receptam generaliorem istam exceptionem, sed solam Constantiensem exceptionem de notorio Clerici percussore vigere. Quod idem de recepto Galliarum usu testatur novissimè Jacobus Evellonius in suo Gallicano Tractatu de excommunicationibus. Tot verò anxietates & perturbationes pariebant illæ cum excommunicatis communicationes, tum in sacris, tum in profanis, ut plusquam trecentis ante Constantiense Concilium annis gravissimus Scriptor Ivo Carnotensis epistola 81. conatus enixè fuerit omnes prorsus abolere prohibitiones communicandi cum excommunicatis, præterquam cum solis illis qui publicè convicti & nominati fuissent, sic enim admonet: *De excommunicatis communi sententia, non tamen nominatis, sive in Capitulo, sive in Concilio facta sit illa excommunicatio, sive sint simoniaci, sive presbyteri uxorati, idem consilium est quod de aliis criminosis, quia non sunt à communione suspendendi, nisi publicè convicti, vel publicè confessi.*

IV. Ex ista Constantiensi Sanctione multa addiscimus. Primò severitatem antiqui Juris mitigari, prohibentis olim participationem quamcunque cum excommunicatis non denunciatis perinde ac nominatim denunciatis, tam in Ecclesiasticis, quèm in civilibus rebus. Secundò permitti communicationem cum excommunicatis, etiam in Divinis & Sacramentorum receptione, modò non sint publicè

blicè & nominatim denunciati : quibus additur Clerici percussor, quamvis non divulgatus, respectu saltem eorum qui certò sciunt. Tertiò hoc privilegium nullo modo favere excommunicatis, quamtumvis occultis, & hos teneri ex parte sua conversationem aliorum evitare tam in civilibus quàm in Divinis. Manifestè porrò falluntur Coninch disput. 14. n. 13. & Bonacina de censuris in communi, disput. 2. quæst. 2. puncto 2. §. 2. num. 7. ad fin. dum asserunt communicantes cum notorio Clerici percussore, si non fuerit nominatim denunciatus, nulla affici minori excommunicatione. Constantiensis enim Constitutio prorsus oppositum decernit secundùm utramque editionem, quarum una expressè dicit hanc exceptionem de percussore Clerici, quod quamvis non fuerit publicè notus aut denunciatus nominatim, is tamen qui sciens talem cum eo communicaverit, incurrat pœnas & censuras antiqui Juris. Altera verò editio, quæ non loquitur specialiter de percussore Clerici, comprehendit simul & pares facit eos qui non sunt nominatim & publicè denunciati; de quibus tamen manifestè constat incurrisse in sententiam excommunicationis, ut non possint occultari, neque excusari, cum illis qui fuerunt specialiter promulgati, & à Judice expressè denunciati. Et quidem Bonacina sibi contrarius oppositum passim alibi docet, atque adeo in isto ipso tractatu & eadem disput. 2. quæst. 2. puncto 6. §. 2. num. 47.

V. Tertius effectus majoris cujuscumque excommunicationis est privatio à Missæ & cujusvis divini Officii auditione. Non tamen excluditur ab auditione prædicationis verbi Dei, ut per eam compungi & converti possit, dummodò si fieri possit, se conspectui publico subducat. Constat verò fuisse veteris Ecclesiæ usum & praxim, ut excommunicati de Ecclesia non expellerentur, nisi tempore Offertorii, post decantatum Evangelium, & finitam, quæ post Evangelium fieri solebat, Verbi Dei prædicationem, can. *Episcopus nullum*, de consecrat. dist. 1. Quamvis autem Sacerdos Sacrum faciens gerat publicam nomine totius Ecclesiæ personam, non tamen exuit omninò privatam personam, & ut talis potest mentaliter, sive in *Memento*, sive in aliis Missæ partibus orare pro excommunicatis, tam vitandis quàm toleratis. Avila 4. parte, disput. 1. conclus. 2. Navarra cap. 27. num. 36. Suarez de censuris disput. 9. sect. 5. Bonacina disput. 2. quæst. 2. punct. 1. §. 3. num. 7. Vasquez tract. de excommunicatione, dub. 2. num. 2.

VI. Quartus est privatio Ecclesiasticæ sepulturæ, cap. *Sacris*, de sepultur. Clement. 1. eod. tit. ut enim ait S. Leo Papa I. relatus in can. 1. causæ 24. quæst. 1. *Quibus viventibus non communicavimus, mortuis communicare non possunt.* Addit d. cap. *Sacris*, si contingat corpus excommunicati loco sacro tumulari, exhumandum esse, & procul ab Ecclesiastica sepultura jactandum, si modò ab aliorum fidelium corporibus discerni possit; aliqui enim toleranda esse zizania, ne radicetur triticum. His adde ex cap. *Consuluisti*, de consecrat. Eccles. vel. Altar. non solùm Ecclesiastica sepultura esse eruendum excommunicati cadaver & ossa, sed etiam locum ipsum esse repurgandum & reconciliandum aspersione aquæ solenniter benedictæ: sicut fit in Ecclesiæ dedicatione aut reconciliatione. Si verò non potuerit ab aliis inhumatis ibi corporibus dignosci, non minùs est locus ille reconciliandus, ut docet Suarez de censuris disput. 13. sect. 4. num. 4. Excommunicatus qui ante mortem dederit signa pœnitentiæ, nec tamen fuerit absolutus, non est sepeliendus in loco sacro, donec superioris authoritate post mortem fuerit ab excommunicatione solutus: si verò jam sepultus fuerat, non est extrahendus, sed in ipso loco authoritate Ordinarii aut alterius facultatem habentis absolvendus à censura.

censura. Si verò pœnitentiæ indicia nulla exhibuerit, arcendus est ab Ecclesiastica sepultura. Bonacina & alii communiter d. disput. 2. quæst. 2. puncto 3. §. 3. num. 7.

VII. Obiter hîc observa septem genera personarum Ecclesiasticâ sepulturâ excludendarum, recensita in Rituali jussu Pauli V. Pontificis edito. Primi sunt Pagani, Judæi, hæretici, schismatici, eorumque fautores, omnesque majori excommunicatione ligati. Secundo loco sunt quicumque ex desperatione, vel iracundia sibi mortem intulerunt, alióve ex pravo affectu, nisi ante mortem signa ediderint pœnitentiæ. Huic pœnæ non subjacent qui per insaniam sibi necem consciverunt. Tertiò mortui in duello, etiamsi ante mortem signa ediderint pœnitentiæ, ut sancitur Pontificiis Bullis & Regiis Edictis. Quartò manifesti & publici peccatores, qui sine pœnitentia interierunt. Quintò illi de quibus publicè constat quod semel eo anno non fuerint confessione expiati, aut in Pascha sacram Eucharistiam non sumpserint, si ante mortem non dederint signa contritionis. Sextò infantes sine Baptismo vita functi. Septimò nominatim interdicti, & insuper quicumque sunt in loco interdicto laici morientes durante interdicto.

VIII. Quintus excommunicationis effectus est inhabilitas ad quævis Beneficia obtinenda. Itaque electio, præsentatio, institutio, collatio factæ in favorem excommunicati etiam tolerati, nec evitandi, nullæ sunt, cap. *Postulastis*, de cler. excomm. Circa quem effectum sciendum est, quod excommunicatio aliáve censura atque irregularitas præcedens electionem aut provisionem Beneficii facit eam invalidam & irritam, d. cap. *Postulastis*. Sed collato jam Beneficio superveniens non inducit Beneficii vacationem. Decisio Rotæ in novis 195. Gomesius in tract. Expectativarum, num. 60. Covarruvias in cap. *Alma mater*, 1. p. §. 7. num. 4. not. 11. Quinimò id satis constat ex cap. *Ex literis*, de excess. Prælat. ubi homicida Beneficium habens, cùm sit ratione homicidii irregularis, non judicatur ipso facto depositus, sed solùm Judicis sententia deponendus. Suarez de censuris disput. 13. sect. 1. num. 1. id probat ex cap. *Pastoralis*, §. *Verùm*, *de appellat.* ubi decernitur Beneficiarium noviter excommunicatum privandum esse per Judicem Beneficii suis fructibus: unde infertur illi adhuc remanere Beneficium. Idem docet Sylvester verb. *Excommunicatio*, 5. num. 1. §. 9. Excommunicatus quoque inhabilis est ad provisionem pensionum clericalium, secundùm aliquos qui iisdem rationibus nituntur, quibus probatur de Beneficio quod excommunicato confertur: Nec tamen nullus Canon hoc decernit de pensionibus, cùm tamen Canones id exprimant de Beneficiis: & in pœnalibus non fit extensio, sed potiùs restrictio, cap. *In pœnis, de* regul. jur. in 6. *In pœnis* (ait) *benignior est interpretatio facienda.* Hanc tamen volunt ad pensiones extensionem Sayrus lib. 2. de censur. cap. 5. num. 15. & alii quos allegat & sequitur Bonacina d. disput. 2. quæst. 2. puncto 4. §. 1. num. 4. Ex adverso Avila de censuris 2. part. cap. 6. dub. 7. ad fin. aliique asserunt validam pensionis clericalis collationem excommunicato factam. Utraque opinio probabilis est. De fructibus Beneficii ante excommunicationem acquisiti dissident invicem Doctores. His enim privari quemcumque excommunicatum asserunt Glossa in cap. *Studeat*, dist. 50. in fine, Ostiensis, Abbas, Suarez, Toletus, Reginaldus. Negant ex adverso Petrus Navarra, Avila, Sanchez, Vasquez, Coninch, Bonacina, dummodo excommunicatus suum præstet officium. Ista est mihi probabilior opinio. Primò, quia cui Ecclesia Beneficium indulget, eidem pariter attribuere censetur ea quæ sunt accessoria & consectanea ad Beneficium: & qui dat esse, hoc

hoc ipso dat consequentia ad esse; & accessorium naturam sequi congruit principalis, cap. *Accessorium*, de regul. jur. in 6. Præterea pœnæ cùm sint odiosæ, restringendæ potiùs sunt quàm ampliandæ ultra quàm Jus exprimat. Jus autem hanc pœnam nullibi decernit. Quod verò aliqui ad hoc citant cap. *Pastoralis*, in fin. de appellat. *Et illi meritò proventus Ecclesiastici subtrahuntur, cui Ecclesiæ communio denegatur*; ipsa Glos. ibid. in verb. *Subtrahuntur*, hoc exponit de pœnali Judicis sententia, non verò de Juris præscripto. Denique ipsa consuetudo quæ vim juris habet, istud confirmat. Talem enim pœnam quasi jure ipso incursam nusquam vidimus admissam, sive in foro pœnitentiali, sive in contentioso: neque peti solet contra ipsam dispensatio aut rehabilitatio, saltem in regno Galliæ.

IX. Sextus effectus est privatio jurisdictionis Ecclesiasticæ, cap. *Ad probandum*, de re judicat. & Clem. *Ne Romani*. de election. Hæc pœna solùm attingit excommunicatum evitandum, non verò toleratum, ut est communis Doctorum sensus. Iidem similem tolerati & evitandi distinctionem locum habere consentiunt in privatione suffragii ad eligendum, quæ statuitur per cap. *Cùm dilectus*, de consuetud. contra electores suspensos: volunt enim post Extravag. Constantiensem non habere locum nisi contra suspensos publicè denunciatos, & similiter excommunicatos.

X. Septimus excommunicationis effectus est civilis communicationis privatio, cap. *Excommunicatos*, 11. quæst. 3. Sed hæc pœna post Extravagantem *Ad evitanda*, non habet vim nisi contra nominatim denunciatos, aut palam notorios. Quin etiam in istis ipsis excipiuntur quinque communicandi causæ hoc vulgari versiculo comprehensæ:

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.

XI. Octavus demùm effectus est nullitas impetrationis gratiarum & rescriptorum Apostolicorum, cap. 1. de rescript. in 6. Cui tamen obviari solet in Literis Apostolicis per clausulam absolutionis ab omnibus censuris ad hunc duntaxat effectum, ut impetrans sit capax gratiæ quæ ipsi à Summo Pontifice indulgetur.

XII. Observa tamen Constitutionem *Ad evitanda*, ubique ferè, atque adeo tota Gallia esse receptam, non prout habetur in Concordato Leonis Papæ & Francisci Regis, atque in Concilio Lateranensi sub Leone X. sed prout diximus allegari à Felino, S. Antonino & Cajetano: ita ut soli ab hujus Constitutionis Beneficio excludantur nominatim denunciati, & prorsus notorii Clericorum percussores; non verò cæteri excommunicati, quamtumvis notorii, sed non specialiter denunciati.

XIII. Hoc pariter observa, Constitutionem illam permittentem communicare cum excommunicatis toleratis, etiam in Divinis Officiis & Sacramentis, abolere quidem veterem Ecclesiæ prohibitionem, sed non naturalem & Divini Juris, vetantem Sacramenta indignis ministrare, sanctumque dare canibus, & margaritas projicere ante porcos. Matth. 7. Ille itaque qui sciens Sacramentum tolerato excommunicato conferret, non incideret quidem in minorem excommunicationem, sed tamen mortaliter peccaret. Quemadmodum ille etiam peccaret qui scienter ab excommunicato Sacerdote tolerato citra ullam necessitatem sumeret aliquod Sacramentum: quia Jus Divinum prohibet alieno peccato consentire, aut cooperari. *Et digni sunt morte non solùm qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus*. Rom. 1.

XIV. Sapienter admonet Concilium Tridentinum sess. 25. de reform. cap. 3. ex

re vulgari seu levi Monitoria non esse decernenda. Cui suffragatur in Gallia nostra Edictum Caroli IX. in Comitiis Aurelianensibus, artic. 18. ut omittam antiquiorum Conciliorum Canones, cujusmodi est Canon 3. Concilii Agathensis, Canon 56. Meldensis, Canon 2. Aurelianensis IV. & Canon 13. Vormatiensis. Vide si lubet apud Gratianum can. *Episcopi*, & can. *Nemo Episcoporum*, & can. *Nullus Sacerdotum*, 11. q. 3. S. Augustinus de corrept. & gratia rationem horum suppeditat cap. 15. *Quia* (inquit) *pœnâ excommunicationis nulla major est in Ecclesia.* Denique Ludovici XIV. feliciter nunc regnantis Constitutio mensis Apri. anno 1666. sic ordinat: *Non astringentur Ecclesiastici ad censuras vel monitiones decernendas, nisi pro gravibus causis.* Omissis minoribus taxationibus quas cæteroqui graves Authores in hac materia monitionum præfixere, magis convenientem existimaverim taxationem illam quam doctissimus Episcopus Pialecius in sua praxi Episcopali, part. 2. cap. 4. præfigit ad viginti scuta, quæ summa in paupere familia potest esse gravissima, & absolutè gravis in furto, in commodato, in deposito. Concilium quoque provinciale Avenione celebratum sub omni virtutum genere ornatissimo Francisco Maria Taurusio ex Congregatione Romani Oratorii Archiepiscopo & Cardinali, providet ne pro minori dispendio quàm viginti aureorum expediantur monitiones aut censuræ.

CAPUT XII.

De minori excommunicatione.

I. OMNIS quidem excommunicatus, etiam toleratus, privatur sub mortali peccato ab auditione Missæ & assistentia in Divinis Officiis. Potest tamen ingredi Ecclesiam, & seorsim adorare, & orare coram sanctissimo Sacramento, dum abstineat à Missa & publicis Officiis. Hoc dicit Alterius lib. 1. disp. 10. cap. 5. & Bonacina de excom. disp. 2. quæst. 2. punct. 3. §. 2. num. 9. asserentes esse communem sententiam. Non enim illi prohibentur privatæ orationes, neque ingressus Ecclesiæ ad hunc finem, sed tantùm ad finem participandi communibus Ecclesiæ precibus, & suffragiis. Reliqui tamen Fideles concessione Extravag. *Ad evitanda*, non tenentur excludere à Missa, vel Divinis Officiis excommunicatum toleratum, quamvis iste, ut dixi, si his intersit, peccet mortaliter, nisi ignorantiâ excusetur.

II. Secus tamen agendum circa excommunicatos evitandos. Quisquis enim scienter Missam, aliave Ecclesiastica Officia celebrat coram excommunicato evitando, peccat mortaliter; simulque ligatur excommunicatione minori, ut quisquis scienter interest Missis aut Divinis Officiis præsente illo, sive Clericus sit, sive Laïcus: eam enim decrevere pœnam prisci Canones contra quoscunque participantes, sive in Divinis, sive in humanis cum quovis excommunicato. Qui Canones etiam nunc vigent, exceptâ solâ mitigatione Extravagantis prædictæ circa non notorios, aut non denunciatos nominatim excommunicatos. Hujusmodi sunt can. *Excommunicatos*, & can. *Cum excommunicato*, & can. *Qui communicaverit*, 11. q. 3. Si ergo inchoatâ jam Missâ adveniat notorius, aut nominatim denunciatus excommunicatus, monendus est ut inde exeat: si parêre recuset, vi ejiciendus est, quamvis

quamvis esset Sacerdos. Sed si ejici non potest, tunc distinguendum est ita. Vel Sacerdos inchoavit Canonem Missæ, vel non: si non inchoavit, debet à cœpta missa desistere & in sacristiam redire: si verò Canonem jam inchoavit, debet prosequi reliquum, usque ad communionem inclusivè, & iis quæ sequuntur prætermissis ad sacristiam redire ubi prætermissa supplebit. Qui verò excommunicati, vel interdicti admoniti exire pertinaciter manserint, eorumque in ista pertinacia fautores novo excommunicationis ipso facto Papæ reservatæ vinculo ligantur, Clement. 2. de sent. excom. Hæc docent unanimes omnes, nemine contradicente, Doctores: præterquam in eo quod aliqui eorum exeundum esse asserunt Sacerdoti tantummodò in puncto consecrationis, quum ventum est ad verba, *Qui pridie quàm pateretur*, ut vult Navarra: alii verò communiùs negant absolutè exeundum esse ab inchoato semel Canone. Videri potest hæc ubertim pertractans Suarez de censur. disp. 12. sect. 2. num. 11. & sequentibus.

III. Sacerdos sciener celebrans coram excommunicato evitando peccat mortaliter: nec solùm illigatur minori excommunicatione, simulque interdicto ab ingressu Ecclesiæ, cap. *Episcoporum*, de privileg. in 6. sed præsumens deinceps celebrare antequam absolutionem consequutus sit, fit irregularis, non quidem propter violationem minoris excommunicationis (quæ utique non sufficit ad pœnam irregularitatis incurrendam, ut addiscimus ex cap. *Si celebrat*, de cler. excom. minist.) sed ob violatam prædicti Interdicti censuram.

IV. Sicut autem quisquis scienter in sacris & divinis communicat cum evitando excommunicato, peccat mortaliter ob materiæ gravitatem: ita in civilibus & humanis peccat tantùm venialiter ob materiæ levitatem. Sed tamen ex hoc ipso implicatur excommunicatione minori, d. can. *Excommunicatos*, & can. *Cum excommunicato*, & can. *Qui communicaverit*, 11. quæst. 3.

V. Hujusce minoris excommunicationis effectus est prohibitio, non quidem conferendi, sed solùm suscipiendi Sacramenta, & privatio vocis passivæ, sed non activæ: potest enim alium eligere, sed non eligi, atque etiam jurisdictione uti qui hanc minorem contraxit. Nullam verò incurrit irregularitatem ex minoris excommunicationis violatione per Ordinis sacri exercitium ille qui hac censurâ est illigatus, cap. *Si celebrat*, de cler. excommunic. ministr. Quod verò ibidem statuitur, eundem celebrando graviter peccare, id evenit non quatenus confert, sed quatenus suscipit in celebratione Eucharistiæ Sacramentum.

VI. Duos itaque parit effectus minor excommunicatio. Primus horum in privatione passivæ Sacramentorum susceptionis consistit. Secundus est irritatio electionis in ejus favorem qui hac est irretitus, ut decernit dictum caput, *Si celebrat*. His enim verbis, *Ejus electio est irritanda*, non negat esse validam sive electionem, sive præsentationem, sive collationem, sive institutionem. Sed tamen satis insinuat esse illicitam, cùm decernat illam irritandam esse: atque adeò taliter illigatum non posse citra gravem offensam suscipere & retinere Beneficium, ni se absolvi curet. Ugolinus tab. 3. cap. 6. §. 3. Suarez disp. 42. de censuris, sect. 2. num. 21. Felinus in cap. *Dilecti*, de exception. Ricardus in 4. dist. 18. art. 7. quæst. Filliucius cap. 2. quæst. 10. num. 25. & alii communiter.

CAPUT XIII.

Quænam ignorantia excuset à censuris?

I. PRÆSUPPONENDÆ hîc sunt multiplices ignorantiæ distinctiones. Alia dicitur ignorantia respectu pœnæ, scilicet quod lata sit in tali casu censura. Alia respectu Juris, an à Jure hæc vel illa actio prohibita sit? Alia item respectu facti, cùm res aut persona ignoratur, ut an id quod telo ferire intendo, sit fera, an homo; vel an sit homo Laïcus, an Clericus? Insuper alia est inculpabilis ignorantia sive juris, sive facti; alia verò culpabilis. Prima vinci non potuit in illis rerum circumstantiis, ideoque censetur inculpata. Secunda vinci potuit, idcirco judicatur culpabilis.

II. Communis regula est, culpabilem esse rerum ad proprium cujusque officium spectantium ignorantiam, ut est imperitia Medici in ægroto suo curando, §. *Praterea*, Institut. de lege Aquilia. Id quidem ita judicari solet in externo foro ex Juris præsumptione, quod quis negligens extiterit in iis quæ proprii officii sunt addiscendis. Quæ tamen cessare præsumptio potest in foro conscientiæ. Perspecta quippe omni sapienti est ipsa humani ingenii naturalis infirmitas. Alioqui permulta sequerentur absurda. Primum, neminem qui non sit eximii ac præstantissimi ingenii, posse ulli se arti aut disciplinæ addicere citra gravia & continua peccata; quia quantamlibet adhibuerit quis in addiscendo diligentiam, ignorabit tamen non pauca quæ eximii quidam ejusdem artis professores inimitabili solertiâ assequuti sunt, aut inexhaustæ memoriæ bonitate retinent, quæ etiam longiore studio ab aliis acquisita mox infelici oblivione dilabuntur. Altera etiam non minor sequetur absurditas. Cùm enim doceat experientia illos qui longo provectu in aliqua arte, vel scientia versati sunt, longè plura scire iis qui in eisdem disciplinis exercendis juniores sunt, minusque experti; sequeretur ob minorem peritiam, atque adeo ob inevitabiles quasdam in arduis & difficilioribus imperitias neminem posse licitè aliqua in arte versari, nisi priùs acquisiverit consummatam experientiam ejus artis. Atqui nemo potest illam assequi consummatam experientiam nisi diuturno tempore in eadem arte versatus. Atque ita nemo citra grave & continuum peccatum aliquam aggredi, aut per aliquot annorum decursum exercere professionem posset? cum tamen illa consummata peritia non obtingat nisi post longam artis exercitationem, quâ solâ artes & harum cognitio exacta perficiuntur. Quin etiam his ulteriùs adjungo, etiam perfectissima, quorum exiguus est numerus, ingenia, quæ longa etiam in propriis professionibus exercitatio ad consummatam frugem perduxit, non ita esse felicia, ut omnia quæ suæ artis sint perspectissima habeant, unde necesse est aliqua ignoratione errent. Et liquidò perspicimus inter præstantissimos & primarios Artium & Scientiarum, sive practicarum, sive speculativarum Professores, qui doctrinam excellentis ingenii acumine & laboris assiduitate consummatissimam scriptis tradiderunt, alios ab aliis quàm sæpissimè dissidere, corrigi, & invicem coargui. Hæc ad singulas paginas occurrunt legentibus excellentiores quosque Philosophos, Theologos, Jurisconsultos, Medicos, & qui de moribus scripsere

scripsere non dico circumforaneos, aut etiam mediocres, sed principes, eximiæque sapientiæ Magistros. Quis igitur ista perspiciens ausit asserere, nullam posse cuiquam in arte propria, quæcumque illa sit, contingere ignorationem, inadvertentiam, vel errorem citra culpam & offensam Dei? Id esset ignorare, non fortasse sine culpa, nostræ conditionis infirmitatem inevitabilem, quæ nos in humilitate continet, de qua Rex sapientissimus Spiritu Divino collustratus hoc perhibet testimonium Sap.9. *Cogitationes mortalium timidæ, & incertæ providentiæ nostræ. Corpus enim quod corrumpitur aggravat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem.* Præstantissimi quoque Jurisconsulti à Justiniano Principe ad Romanarum legum delectum & compilationem adhibiti, ab ipso Pandectarum exordio protestantur: *Omnium habere notitiam, & penitus in nullo peccare, Divinitatis magis quàm mortalitatis est.*

III. Præterea dividitur ignorantia in antecedentem, concomitantem, & consequentem. Antecedens illa est sine qua non fieret actio: ut si Titius virum quem percutit, sciret esse Clericum, nequaquam percutere auderet: vel si sciret pœnam excommunicationis impositam esse percussori Clerici, abstinuisset, formidine illam incurrendi, ab istiusmodi percussione. Ignorantia concomitans ea est, quæ licèt non intervenisset, non minùs fieret actio: ut si is qui feram telo appetere intendit, sciret non esse feram, sed suum adversarium, non minùs id telum contra ipsum intorqueret. Ignorantia consequens est quæ ex mala voluntate nascitur, quæ dicitur affectata.

IV. Ignorantia culpabilis, seu vincibilis, tam juris quàm facti, si sit adeo crassa & negligentiæ conjuncta, ut agentem non eximat à mortali culpa circa illam circumstantiam in qua versatur censura, nullatenus excusabit à censura, neque ab irregularitate imposita in pœnam, ut si quis hominem telo adortus cogitationem & actuale dubium habuerit an sit Clericus, & hoc stante dubio percusserit Clericum, haud ignarus pœnæ statutæ contra Clericorum percussores. Illa quippe ignorantia crassa est & affectata, quandoquidem stante dubio de Clericatu sese hujus pœnæ periculo sciens & volens exposuit. Atque hæc est consequens ignorantia, ex crassa negligentia, & facilè vincibili nascens. Probatur primò authoritate c. *Ut animarum*, de constitutionib. in 6. declarantis contraventionem adversùs sententias & statuta Ordinariorum non excusari per crassam & supinam earumdem ignorantiam. Si enim aliquis habet suspicionem, vel dubitationem alicujus legis, vel sententiæ, nec aliqualem adhibet diligentiam ut sciat an talis sit lex, & nihilominus prætergreditur sciens & volens illam de qua dubitat legem, hic non solùm se periculo exponit transgrediendi illam, si qua existat, legem; sed etiam licèt nulla talis existeret lex, temerè agit contra conscientiam suam, & ideo certissimè peccat: atque ideo qui dubitans de excommunicatione prorumpit in actum, satis habet pertinaciæ & præsumptionis ad peccatum mortale, & ad violationem censuræ. Quæ ratio convincit, ut si lex excommunicationem infligens loquatur de præsumptione & ausu temerario, iste opinans & suspicabundus, nec minùs ulteriùs ad actum prohibitum progrediens, illam pariter censuram incurrat, ut docet Suarez disp.4. sect.10. num.3.

V. Sed si ignorantia seu juris, seu facti, fuerit vel inculpabilis, vel solùm venialiter culpabilis, hæc eximet ab omni censura. Neminem enim ligant censuræ (exceptâ solâ minori excommunicatione) nisi culpæ mortalis reum. Ignorantia quoque pœnæ eximit à censura, nisi sit ignorantia consequens & crassa ac supina, quæ mortalem culpam non excludat præsertim si sit affectata, & directè

 volita,

volita, aut ex gravi negligentia ortum ducens. Ignorantia pœnæ, hoc est, quod tale factum talis censura comitetur, excusat à censura. Unde qui scit tale factum prohiberi quidem, sed ignorat inculpabiliter prohiberi sub censura, quamvis lethali culpâ peccet rem faciendo non tamen censurâ ligatur, quam planè ignorat. Censuræ namque cùm sint medicinales, non decernuntur nisi in contumaces, quales non sunt respectu censuræ illi qui ejus notitiam nullam habent. Ita docent Sylvester verb. *Excommunicatio* 2. not. 3. Navarra Manual. cap. 27. numero 16. Suarez de censur. disput. 4. num.8. Sanchez lib.9. de matrim. disput.32. num.13. Bonacina de censur. in communi, disput.1. quæst. 2. puncto 1. num. 13.* Sylvius, comment, in 1. 2. Thomæ,quæst. 76. artic. 1. Quod etiam evidenter docet cap. *Si verò*, il 2. de sent. excom. his verbis : *Si verò aliquis in Clericum nutrientem comam manus injecerit violentas, propter hoc non debet Apostolico præsentari conspectui, nec etiam excommunicatione notari, dummodo ipsum esse clericum ignoraverit.* Cui conformatur caput *Apostolicæ*, de cler. excom. ministr. sic dicens : *Verùm quia tempore suspensionis ignari celebrastis Divina, vos reddit ignorantia probabilis excusatos.* Ibique Glossa in verbo *Probabilis*, hoc ait : *Non est hic aliqua dispensatio necessaria quia nesciebant se suspensos, unde non peccaverant.* Adde, nec pœnam irregularitatis contraxerunt, quia scilicet pœna præsupponit peccatum. Alioqui verò regula est Canonici Juris, eum qui censuram aliquam Ecclesiasticam per exercitium sacri Ordinis violat, irregularitate innodari, toto tit. de cler. excom. ministr.] Aliique communiter contra Covarruviam in cap. *Alma mater*, 2. part. §. 10. n. 11.

VI. Ignorantiam inculpabilem, seù invincibilem, tam juris pœnalis, quam facti, eximere ab omnibus censuris, convincitur ex d.cap.*Ut animarum*, de constit, in 6. *Ut animarum periculis obvietur, sententiis per statuta quorumcumque Ordinariorum prolatis ligari nolumus ignorantes, dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit & supina.* De ignorantia quoque facti, seu personæ, etiam in iis rebus quas committens certus est esse Jure ipso Divino & naturali prohibitas, textus est luculentus in cap. *Si verò*,il 2. de sent. excom. ubi Pontifex declarat non esse excommunicatum illum qui hominem ex deliberata malitia occidit, quem ignorabat esse Clericum, propter capillitium & secularem quem gerebat habitum. Quæ excommunicatio ex Clerici occisione cùm sit reservata Papæ, inde pariter sequitur idem esse juris in ignoratis Papæ reservatis excommunicationibus, quod in aliis per Ordinarios irrogatis. Idque docent Sylvester, Navarra, Suarez locis citatis paulò antè : cùm sit utraque ignorantia juris aut facti merè humani, nec aliud opponatur discrimen quàm quia ignorantia legum Papæ minùs facilè præsumitur aut probatur in contentioso foro, quàm statutorum, vel sententiarum Ordinariorum.

VII. Quod dixi de ignorantia censurarum juris, eam eximere contravenientes ab ignoratis inculpabiliter illis pœnis,id pariter extendunt Sanchez & Bonacina ad irregularitates ex delicto promanantes. Sed ab his existimo dissentiendum esse. Omnis enim irregularitas inducit canonicam incapacitatem, quæ sive ex delicto, sive ex defectu oriatur, non minùs subsistit ignorata quàm cognita. In quo differt à censuris, quia hæ non solùm prærequirunt delictum, sed præterea contumaciam adversùs Ecclesiasticas jussiones, ideoque Jus efflagitat ut notificentur tribus distinctis admonitionibus circa præsentem ac præteritam culpam ; quod nunquam requiritur circa pœnales irregularitates. Istud quoque sequeretur inconveniens, universos prædones & assassinos, qui dum in his sceleribus vitam degunt, has omnes ex delictis irregularitates prorsus ignorant, de quibus nihil unquam audierunt,

dierunt, si peractâ sceleratæ vitæ pœnitentiâ ad clericalem statum aspirent, nequaquam indigere ab his pœnalibus irregularitatibus ulla dispensatione, hac ratione, quia eas inculpabiliter ignorabant quo tempore homicidiis & latrociniis grassabantur: & si sacros Ordines susceperint, posse in conscientia illos absque dispensatione & rehabilitatione exercere, solumque egere dispensatione exterioris fori ad pellendos impugnatores suos in externo foro.

VIII. Ignorantia concomitans est immunis à censuris, imò etiam ab irregularitatibus ex delicto nascentibus. Itaque is qui hominem occidit existimans invincibiliter esse feram, ita tamen affectus animo ut perinde occisurus esset inimicum suum, non est reus homicidii perpetrati, si hunc inscius, credens esse feram, interimat; sed solius mali affectus ad homicidium. Casu namque ac per accidens evenit ut ibi latitaverit inimicus ubi occisor certò credebat adesse feram. Neque occisio censenda est voluntarium esse homicidium: voluntarium quippe, approbante Sancto Thoma, sic ab Aristotele definitur lib. 3. Ethic. ad Nicomach. cap. 1. *Illud quod procedit à principio cognoscente singula in quibus est actio.* Verumtamen si occisor iste dubitasset, feráne esset, an homo, tum demum reus esset criminis homicidii, simulque pœnarum civilium, & canonicis irregularitatibus innodaretur ex homicidio surgentibus; non autem excommunicatione, nisi fortè aliqua lata esset contra homicidas generaliter, aut nisi cogitationem habuisset Clerici ibi latentis, & verè Clericum, de quo suspicabatur, occidisset aut vulnerasset, juxta principia paulò antè stabilita, artic. 6. & 7. Tunc enim contingeret ignorantia crassa & facilè vincibilis. In dubio namque tenebatur omninò desistere à teli jactu, vel ante teli jactum rem dubiam explorare, nec se periculo homicidii, vel clericidii temerario ausu exponere.

IX. Quæ hactenus de ignorantia dicta sunt, similiter decenda sunt de inadvertentia, oblivione, inconsideratione planè naturali, ac de subreptione, quum quis non ignorat præceptum, vel prohibitionem, sed hîc & nunc non recordatur, aut mens ejus abstracta non advertit: neque enim homo semper & omni momento liberam habet, aut sub potestate sua animi præsentiam, aut perfectam rerum occurrentium advertentiam. Oblivio naturalis, aut inadvertentia quam negligentia culpabilis non præcessit, reddit actionem involuntariam: voluntas quippe nihil potest actu velle nisi quod intellectus actu cogitat. Inconsideratio autem tollit actualem objecti cogitationem, atque ita tollit voluntarium. Si verò præcesserit negligentia quædam venialis, hæc non potest per se causare immediatè peccatum mortale, atque ita immunem facit à pœnis quæ non nisi peccatis mortalibus decernuntur, quales sunt majores excommunicationes & irregularitates ex delicto. Ita Suarez de censuris, disput. 4. sect. 8. num. 11. Graffius lib. 4. decisionum, cap. 9. num. 29. Et sapienter docet S.Thomas 1.2. quæst.88. art.6. in corp. & 22. q.36. art. 3. in corp. & ex eo Joan. Major in 3. distinct. 37. quæst. 14. & Navarra in Manuali, prælud.9. num.11.& cap.23.num.126. subreptionem in omni materia excusare à mortali.

CAPUT XIV.

CAPUT XIV.

De absolutione à censuris.

I. UBI distinxi superiùs inter censuras ab homine, & censuras à jure latas, exposui posse latas ab homine absolvi ab eo solo qui eas decrevit, aut ab ejus successore, aut etiam ab ejus Superiore, aut ab horum delegatis cum hac speciali facultate.

II. Is qui facultatem obtinuit circa reservatos Papæ casus, potest à censuris Papæ reservatis absolvere. Nullus enim reservatur Papæ casus, nisi ratione censuræ. Qui verò potestatem obtinuit circa reservatos Episcopo casus, non potest propterea reservatis Episcopo censuris absolvere. Cùm enim soleant Episcopi aliquos sibi casus reservare nulli censuræ annexos, inde fit, ut duæ res distinctæ sint casus & censuræ Episcopales, nec unum altero includatur, ut docent Navarra, Suarez, Bonacina, Toletus & alii. Insuper quando Episcopus alterum delegat circa censuras sibi reservatas, non comprehenduntur censuræ ab homine, sed solæ quæ à jure decernuntur.

III. Potestate pollent Episcopi circa omnes casus ac censuras Papæ reservatas, etiam notoriè aut publicè incursas ab illis qui legitimè impediuntur adire Papam, ut sunt infirmi, senes, decrepiti, inopes, & fœminæ: sed in locis in quibus viget reincidentia illi qui adire impediuntur, tenebuntur mox ut cessaverit impedimentum proficisci, aut mittere ad Papam, vel Legatum sub pœna reincidentiæ in easdem à quibus absoluti fuerant censuras. Quæ tamen cessat obligatio in absolutis per Confessarios, quibus ipse Papa, vel Legatus censurarum Papæ reservatarum absolutionem indulserat. Sed illa obligatio multis in locis à Suprema Sede remotis cessavit, ut in Galliâ.

IV. Quamvis per caput *Mulieres*, & cap. *Ea noscitur*, & cap. *Quamvis*, de sent. excom. mulieres dispensentur ob fragilitatem sexus ab obligatione præsentandi se Apostolico conspectui, siquando inciderint in casum Sedi Apostolicæ reservatum quamvis item decernatur per cap. *De Monialibus*, eod. tit. Moniales quæ inciderint in excommunicationem Papæ reservatam ob violentam manuum sive in Moniales alias, sive in Clericos, sive in Monachos injectionem, posse per Episcopum absolvi; aliter tamen constitutum fuit de Monialibus aliisve à quibus clausura violata fuerit ne scilicet ab Episcopo aut alio quocumque absolvi possint, nisi à Summo Pontifice, cui hæc pœnalis excommunicatio ob ejusmodi clausuræ infractionem reservatur per Bullas Pii V. & Gregorii XIII. Pontificum Indecorum esse perspiciebant Summi Pontifices, si clausuræ violatæ prætextu cogerentur Moniales de suis exire clausuris ad conveniendam personaliter Apostolicam Sedem: sed hoc unum decernunt, ut sese meliùs intra septa claustri continentes mittant ad Summum Pontificem pro impetranda absolutione. Eaque excommunicatio reservata non solas adstringit Moniales, Abbatissas, Ostiarias; sed etiam quasvis alias fœminas quæ sive Virorum, sive Monialium Monasteria ausu temerario ingressæ fuerint; necnon Monachos qui illas admiserint, & quoslibet etiam viros qui pari temeritate clausuram Monialium transgressi fuerint. Videri potest Bonacina

nacina tract. de clausuris, quæst.4. punct.6. propos.1.& quæst.5. punct.3. & 4. Quin etiam author libri Directoris Pacificii, Capucinorum Ordinis, qui Gallicè instructione 7. artic.2. ex hoc cas absolutè affirmat incurrere excommunicationem, si contingat per ipsatum delictum clausuram violari, quam solus Papa possit absolvere. Hoc tamen verum est, prævaluisse diuturnam in Regno Galliæ consuetudinem, ut per Episcopos absolvantur Moniales hac censurâ ligatæ, non modò in Monasteriis Ordinario subditis, sed etiam in exemptis; quamvis violatio ista publica & notoria foret. Quod ideo dico, quia ubi occulta aut paucis nota foret clausuræ violatio, salva remaneret Episcoporum potestas, quam ipsis Concilium Tridentinum concessit absolvendi à quibuscunque censuris in omnibus casibus occultis, nec in forum contentiosum deductis, quos alioqui Suprema Sedes suæ absolutioni reservasset, sess.24. cap.6. de reform. Quin etiam cap. *Periculoso*, in fin. de statu Regular. in 6.deinde Concilium Trident. sess.25 cap.5. de Regul. & Bulla Gregorii XV. incipiens *Inscrutabili*, conferunt Episcopis plenam circa clausuras Monasteriorum etiam exemptorum jurisdictionem.

V. Absolvere quoque Episcopi possunt ab omnibus censuris & irregularitatibus ex delicto provenientibus, si delicta sint occulta, id est (ut communiter Doctores explicent) non famosa, aut publicè nota, quamvis per plures testes probari possent. Ab his concilium solummodò excipit homicidii crimen, & quodcumque deductum delictum ad contentiosum forum. Sed si in foro ipso contentioso reus ipse delicti se falsis etiam asseverationibus aut probationibus sufficienter purgaverit, poterit etiam per Episcopum aut ejus delegatum absolvi, ut est communis Doctorum consensio. Et declaravit Sacra Congregatio Cardinalium, attestantibus Sayro & Bonacina, posse istam absolvendi potestatem alteri per Episcopum delegari.

VI. Quisquis confitetur Sacerdoti facultatem habenti circa censuras reservatas, remanet absolutus ab iis quoque reservatis censuris quas incurrit ob peccata quæ non est confessus ex oblivione, dummodo absolutio censurarum facta fuerit in terminis generalibus, qualis est ista vulgaris: *Absolvo te ab omni vinculo excommunicationis*. Quod notandum præsertim temporibus Jubilæorum, quibus omnes Sacerdotes ad confessiones approbati amplissimam habent circa censuras & peccata jurisdictionem, adeo ut si quis post transactum Jubilæi tempus recordetur peccati reservati cum censura, cujus fuerat oblitus in sua Jubilæi tempore facta confessione, possit deinde à quovis approbato Sacerdote absolutionem suscipere, quia per priorem generalem censurarum absolutionem omnis reservatio fuit ablata. Eadem resolutio extenditur ad alia omnia peccata reservata, quibus non est annexa censura, qualia plerumque sunt quæ sibi reservant Episcopi, adeo ut is qui fuerat oblitus alicujus eorum in confessione facta coram Sacerdote potestate prædito super illis reservatis, possit cùm postea ejus recordatus fuerit, absolvi ab eo quoque peccato per quemlibet Confessarium approbatum, eo quòd omnis reservatio per anteriorem confessionem ablata fuerit, collatâ absolutione ab eo qui potestatem habebat circa omnes pœnitentis reservatos casus. Ita Sylvester verb. *Confessione* 1. quæst.4. Adrianus quæst.4. de confessione, §. *Si petas circa dicta*: Gabriel in 4. distinct.17.q.1. art.3. dub.2. sub finem. Navarra cap.26. n.13. Angelus verb. *Confessio* 1. num.11. Bonacina de pœnit. disp.3. quæst.7. punct.5. §.5. n.4. & 5. Henriquez lib.6. cap.16. n.5. aliique ferè omnes.

VII. Absens localiter à censuris validè absolvitur. Itaque Confessarius qui pœnitentem absolvit à peccatis quibus est conjuncta censura, à qua absolvere non poterat, deinceps poterit obtenta de novo facultate eundem etiam absentem ab illa excommunicatione relaxare. Navarra, Suarez, Bonacina. Secus verò dicendum de sacramentali peccatorum absolutione, quæ absentibus & per scripturam confessis conferri nequit, ex Clementis VIII. Decreto.

VIII. Valet Sacramentalis absolutio Sacerdotis excommunicati tolerati, seu non evitandi, quamvis illicita sit ex parte talis Sacerdotis. At verò excommunicati vitandi nulla & irrita est. Hæc pleniùs tractat Bonacina de censuris disp. 2. quæst. 2. punct. 2. § 3. & 4. Qui etiam excusat à peccato eum qui scienter petit absolutionem, aut aliud Sacramentum ab excommunicato tolerato, unà cum Soto in 4. dist. 22. quæst. 1. art. 4. & Sanchez de matrim. lib. 7. disput 9. num. 8. contra Navarrum cap. 9. num. 9. & 10. & alios; qui tamen omnes in hoc consentiunt, valere Sacramentum à Sacerdote excommunicato administratum, modò sit toleratus, præsertim verò si sit Curatus.

IX. Archiepiscopus non potest absolvere subditos suorum Suffraganeorum à censuris latis ab Episcopis suffraganeis, nisi in casibus duobus, in quibus Jus attribuit Metropolitanis jurisdictionem in subditos Suffraganeorum, scilicet in casu appellationis, cap. *Venerabilibus*, §. 1. de sent. excomm. in 6. & in casu visitationis provinciæ. Tertium casum adjungit Bonacina disput. 1. de censur quæst. 3. punct. 2. n. 7. quando Suffraganeus malitiosè, aut negligenter negat, vel differt absolutionem pœnitenti parato ad satisfaciendum; tunc enim justus est ad Archiepiscopum recursus. Cui manifestè suffragatur cap. *Per tuas literas*, de sent. excommunicat.

X. in absolutione majoris excommunicationis, ubi non intervenit damnum Tertii, sufficit promissio, aut juratoria cautio pœnitentis. Ubi verò alterius læsio intervenit, non est impendenda absolutio antequam parti læsæ (si fieri hoc potest) satisfactum fuerit, aut si fieri in præsenti non potest, cautio saltem sufficiens exhibita sit. Ipseque Confessarius secus faciens peccat mortaliter, & injuriam læsæ Parti infert, nisi Pars ipsa condonet, cap. *Cùm tu*, de usur. cap. *Porrò* & cap. *Parochianos*, de sent. excom.

XI. Ex mandato Clementis VIII. Sacra Congregatio Cardinalium Decretum edidit declarans in quibuscumque facultatibus ab Apostolica Sede concessis aut concedendis, tam generalibus in favorem Congregationum & Ordinum Secularium & Regularium, etiam Societatis JESU, quàm specialibus in gratiam particularium, quantumvis habeantur in eis clausulæ generales aut derogatoriæ, nullatenus includi casus contentos, sive dubiè, sive manifestè in Bulla Cœnæ, neque violationem immunitatis Ecclesiasticæ in terminis Constitutionis Gregorii XIV, neque violationem clausuræ Monialium ob malum finem, neque provocationem aut pugnam in duello, neque manum violentam in Clericum aut Monachum, neque simoniam realem scienter contractam, neque confidentiam beneficialem: & revocat quoad hæc omnes concessiones anteactas, declarans posthac nullas & sacrilegas talium delictorum absolutiones, nisi ad hæc specialis & nominatim expressa facultas obtenta sit. Refertur in Bullario Quarantæ, sub tit. *Casus reservati*, & passim citari solet. Istud tamen Decretum sibi limites præfigere videtur his verbis, *Per universam Italiam*. Cujus esseratio potuit, quia extra Italiam difficilior est ob longiorem distantiam ad Sedem Supremam recursus. Quæ tamen cessat ratio in declaratione ibidem pariter expressa: Neminem sive Secularem, sive Regularem posse absolvere

ſolvere à caſibus per locorum Ordinarios reſervatis in virtute generalis facultatis obtentæ ab Apoſtolica Sede abſolvendi à quibuſcumque caſibus reſervatis. In hoc ergo articulo nulla fit Italiæ mentio. Quin etiam ut omnis ambiguitatis occaſio removeatur, hic poſtremus articulus abſolutè renovatur per poſteriores Conſtitutiones Gregorii XV. Urbani VIII. Innocentii X. & Alexandri VII. de quibus egimus ſuperiùs in diſcuſſione juriſdictionis Ordinariorum ſupra exemptos Regulares.

XII. Duæ ſunt ſpecies abſolutionis ab excommunicatione. Prima ſimplex eſt & abſoluta, quæ vinculum omnino ſolvit: ſecunda verò ſecundùm quid, & reſtricta. Hæc dividitur in abſolutionem ad effectum (qualis eſt quam ſolet impertiri Summus Pontifex in ſuis literis ad iſtum dumtaxat finem, ut impetrans fiat capax fruendi Apoſtolica conceſſione, remanente adhuc quoad reliqua omnia excommunicationis vinculo;) & in abſolutionem ad cautelam, qualem Prælatus ad quem provocatur ab illata per inferiorem Prælatum excommunicatione, ſolet indulgere appellanti in hunc finem, ut poſſit judicio contendere, ſuamque proſequi appellationem. Etenim ut ait cap. *Per tuas literas*, de ſent. excom. excommunicatus vocem non habet appellandi, utpote ab Eccleſia ſeparatus. Et Innocentius Papa III. lib. 1. epiſt. 94. *Perſonam* (ait) *in judicio ſtandi non habent ii qui excommunicationis vinculo ſunt adſtricti.* Fit mentio iſtius ad cautelam abſolutionis in d. cap. *Per tuas literas*, & cap. *Cùm deſideres*, §. *Secundo*, & cap. *Venerabili*, de ſent. excomm. & cap. *Ad præſentiam*, de appellat. & cap. *Veniens*, de teſtib. Iſtud porrò cap *Veniens*, aliam addit cauſam abſolvendi ad cautelam teſtes excommunicatos, ut ſcilicet in judicio poſſint eorum audiri teſtimonia: quamvis indubitatum ſit horum teſtium, quemadmodum & ſupradictorum appellantium, excommunicationes in cæteris effectibus perdurare. Sed nullâ opus eſt abſolutione ſi conſtet fuiſſe quemquam excommunicatum poſt legitimam appellationem, aut ipſam excommunicationem continere intolerabilem errorem, d. cap. *Ad præſentiam*, de appellat. & d. cap. *Per tuas literas*, §. *Nos igitur*, de ſent. excom. Quo eodem cap. docemur, excommunicationem à Judice latam auferri non poſſe niſi ab eodem ipſo, vel ejus ſuperiore Prælato. Stylus aliquando fuit in Senatibus Gallicanis, ut excommunicati litigantes abſolverentur ad cautelam per aliquem Clericum ab ipſo Senatu delegatum; adeo ut Franciſcus I. in Edicto anni 1539. art. 6. hanc praxim approbet. Charondas in Codicem Henriceum lib. 1. tit. 15. notat in eundem art. 6. ejuſmodi praxim in hoc uno verſari, ut præveniatur exceptio excommunicationis, quâ litigans à proſequutione cauſæ ſubmoveretur. Neque enim Judices laïci, neque ab his delegati Clerici poteſtatem habent relaxandi vincula quibus animæ ſpiritualiter alligantur. Neque opus eſt deinceps externa iſta cæremonia: conſuetudo enim hoc in Regno præſcripſit, ut nulli excommunicati excludantur à litibus fori ſecularis, ſive actorum, ſive reorum partes ſuſtineant. Theveneus Pariſienſis Curiæ Advocatus in ſuis ad Regias Conſtitutiones obſervationibus, tit. de juriſdict. Eccleſ. art. 5. *Parlamenta* (inquit) *non poſſunt abſolvere, aut facere abſolvi ad cautelam; quia hac poteſtas non competit niſi illi qui poteſt ſimpliciter abſolvere, cap. Solet, de ſent. excommunicat. in 6. Et Curia laïcorum nec abſolvere poteſt, nec ad abſolvendum delegare; idque ei prohibetur per Edictum Melodunenſe.* Hactenus Theveneus.

CAPUT XV.

De casibus reservatis, tum Papæ, tum Ordinariis.

I. RESERVATIONES & censuras Bullæ Cœnæ Domini in diversis provinciis neque recipi, neque ligare diversi Authores approbati contestantur. In primis Bonacina in Romana Curia approbatissimus, in qua multos annos adusque finem vitæ munus gessit Referendarii Apostolici; & Filliucius qui Romæ quoque permultis annis publicè Theologiam Moralem professus est, suosque ibidem libros omnes in lucem edidit; & cum his alii plerique scribunt de Rege Hispaniæ, & de Republica Genuensi, non teneri excommunicatione hujus Bullæ, neque eorum Proreges, Gubernatores & Officiales, qui nomine illius Regis insulas Siciliam & Sardiniam, aut nomine illius Reipublicæ Corsicam occupant summo & independenti à Papa Jure, quamvis in Bulla trium illarum insularum occupatores & detentores anathemate feriat, articulo 72. Ipseque Summus Pontifex, quo præsente quotannis Bulla illa publicè legitur, nullam ejus excommunicationis rationem habere videtur, cùm notorios illos detentores in ipsa alma Urbe admittat ad omnia Sacramenta, cæteraque Fidelium privilegia, nullâ præmissâ ejus rei pœnitentiâ, vel restitutione, sed in ea retinendi voluntate pertinaces. Item nullatenus hac Bulla adstringi Germanos, apud quos nunquam admissa aut recepta fuit, testatur inter alios Becanus tract. de lege humana, quæst. 8. de Belgis quoque hoc idem testatur cum aliis Bassæus. De Galliæ pariter Regno omnes ferè Gallicani Jurisconsulti & Canonistæ.

II. Quamvis in corpore Juris Canonici, & in Concilio Tridentino, & in plerisque Summorum Pontificum Constitutionibus quamplurimæ habeantur excommunicationes Summo Pontifici reservatæ; attamen pleræque illarum vel non fuere in Gallia receptæ, vel abrogatæ sunt contraria consuetudine. quam sacri Canones vim legis habere decernunt, cap. *Consuetudo*, distinct. 1. & cap. *Cùm olim*, de consuetud. Et quemadmodum leges divinæ naturâ constant, ita leges humanæ moribus, cap. *Omnes leges*, distinct. 1. Ipsaque consuetudo jurisdictionem confert, can. *Conquestus*, 9. quæst. 3. & cap. *Cùm contingat*, de foro compet. Unde potest Ordinariorum jurisdictionem ampliare, & reservationes Superiorum restringere, vel usu non receptas, vel contrariâ & præscriptâ consuetudine abolitas insuper habere.

III. Casus Papæ reservatos, quorum maximè necessaria est in Galliæ Regno cognitio, cùm cæterorum reservatio vel non fuerit recepta inibi, vel saltem quam rarissimè usu veniat, reducunt ad quaternarium numerum qui ad usum Galliæ scripsere Gallicani Summistæ Joannes Odo in suo Confessariorum Directorio, Bertinus Berraldus, & alii.

IV. Primus est gravis, aut mediocris percussio Clerici, vel Monachi, ac violentia, si sit publicè notoria: alioquin enim ipso quoque jure communi Tridentinæ Synodi potest Episcopus in ipsa quoque Italia absolvere, can. *Si quis suadente*, 17. quæst. 4.

V. Secundus

V. Secundus est simonia realis, & confidentia similiter non occulta, alioqui ab Episcopis juxta Tridentinum absolvenda. De præfatis duobus delictis fusè superiùs à nobis tractatum est, ubi adduximus duas Pii V. Constitutiones.

VI. Tertius est incendii crimen ex deliberata malitia post factam Ecclesiasticam denunciationem; nam ante denunciationem publicam est casus solis Episcopis reservatus, can. *Pessimam*, 23. d. 8. & cap. *Tua nos*, de sent. excom.

VII. Quartus est rapina rerum Ecclesiæ cum effractione, postquam sacrilegus fuerit quoque denunciatus, cap. *Conquesti*, de sent. excom. Ibi tamen solius Papalis reservationis fit mentio, nullatenus autem reservationis Episcopalis ante denunciationem: adeo ut ista Episcopalis reservatio non sit attribuenda canoni, sed soli consuetudini quæ suffragantibus Doctoribus invaluit.

VIII. Etiamsi verò quædam reservationes Papales non sunt receptæ in Gallia & alibi, remanet tamen adhuc excommunicatio non reservata, quam antiquiora Jura sanxerant. Exempli gratiâ in Bulla Cœnæ deferentes arma ad Infideles damnantur excommunicatione reservata Papæ: sed ablatâ illâ reservatione perdurat tamen vetus excommunicatio non reservata, statuta contra deferentes arma, aliáve hujusmodi adminicula ad partes Infidelium, contenta in cap. *Ita quorundam*, & cap. *Quod olim*, & cap. *Ad liberandam*, de Judæis & Sarracen. Similiter Bulla Cœnæ excommunicatione Papæ reservata falsarios literarum Apostolicarum punit: sed ubi reservatio illa non est admissa, remanet tamen adversùs tales excommunicatio non reservata, quam decernit ipso facto incurri cap. *Ad falsariorum*, de crim. falsi. Hæreticos quoque, eorumque fautores & receptatores Jus antiquum excommunicat ipso facto sine reservatione ad Summum Pontificem, cap. *Sicut ait*, & cap. *Excommunicamus*, de hæret. & cap. *Noverit*, de sent. excom. Hujus excommunicationis absolutionem postmodùm Bulla Cœnæ reservavit Papæ. Concilium verò Tridentinum sess. 24. cap. 6. de reform. solis reservavit locorum Episcopis. Quo Tridentino jure in Gallia utimur.

IX. Hoc item observandum, in præfatis casibus percussionis Clericorum, simoniæ, confidentiæ, incendii, sacrilegæ rapinæ cum effractione delationis armorum ad Infideles, falsi criminis circa Apostolica rescripta, & hæresis, non tantùm ipso facto incurri excommunicationem à perpetrantibus, sed etiam à consulentibus, auxiliantibus & receptatoribus, ut statuunt citati Canones & Bullæ Apostolicæ. Solummodò posset dubitari de violentis manibus in Clericum, eo quòd solus ille Canon incipiens: *Si quis suadente diabolo*, 17. quæst. 4. nihil expresserit de mandantibus, consulentibus, aut faventibus. Verùm hanc esse mentem Ecclesiæ, ut hi pariter comprehendantur, docet cum multis Navarra cap. 27. num. 78. dummodò violentia illa efficiatur. Hoc singulariter probatur per cap. *Cùm quis*, de sent. excomm. in 6. ubi declaratur excommunicatus etiam ille, qui licèt nec mandaverit, nec consuluerit violentiam in Clericum factam, illam tamen suo nomine factam ratificavit; quia ratihabitio retrotrahitur, & mandato æquiparatur. Et in can. *Mulieres*, §. *Illi verò*, eod. tit. decernitur, eos quorum authoritate aut mandato Clerico violenta manus illata sit, ad Sedem Apostolicam esse mittendos. Denique in can. *Quanta*, eod. tit. sancitur non solùm authores hujus in Clericum violentiæ esse excommunicatos, sed etiam consentientes, authoribus, imò etiam eos qui cùm manifestè possent impedire non impediverunt. Quam rem tamen Glossa ibi limitat circa eos qui ex officio quod gerunt tenentur impedire, adeo ut cæteri non impedientes, quamvis peccent, non ligentur hac censura.

Mmm 3 X. Casus

X. Casus Episcopis partim à jure scripto, partim à jure consuetudinis reservati in Regno Galliæ sunt hæresis, duellum, incendium ex deliberata malitia, & rapina rerum Ecclesiæ cum effractione, dummodo horum criminum rei non fuerint denunciati; alioqui enim, ut paulò antè monui, reservatur Papæ duorum istorum criminum absolutio. Item levis percussio Clerici, vel Monachi. His adjunge violationem clausuræ Monasteriorum. Et favet consuetudo, quia nusquam videmus in hoc Regno pro hujus violationis absolutione recurri ad Papam, sed ad locorum Episcopos. De hæresi sigillatim paulò antè disputavi, sicut & de incendiariis. Et Benedictus Papa X I. extrav. *Inter cunctas*, de privileg. recenset incendii crimen inter casus quorum absolutio ad Episcopos remittenda sit: quod intellige ante publicationem per Ecclesiæ sive sententiam, sive proclamationem, ut concordare possit cum cap. *Tua nos*, de sent. excomm. Vidimus similiter paulò antè quid sit sentiendum ex jure scripto de rapina cum effractione in Ecclesia, deque Clerici aut Monachi levi percussione. Duello autem decertantes, quique his consilium, auxilium, aut favorem præstant, eorumque spectatores feriuntur excommunicatione à Concilio Trident. sess. 24. cap. 19. sed sine ulla reservatione. At deinde Summi Pontifices Gregorius X I I I. Clemens V I I I. Urbanus V I I I. hanc sibi absolutionem editis Constitutionibus reservaverunt. Ecclesiæ tamen Gallicanæ experimentis addiscentes per has Pontificias reservationes nullatenus emendari Gallorum duella, sed potiùs per desperationem & impœnitentiam magis accrescere, solis Episcopis reservarunt hoc delictum in publicis totius Cleri Gallicani Comitiis, atque à Rege missis Oratoribus impetrarunt nova pœnalia Edicta cum solenni promissione nullo casu remittendi deinceps has pœnas, easque præsertim quæ infamiam & ignobilitatem nobilissimis personis & familiis inurerent: quibus præcautionibus actum videmus ut nunc duella rariora sint quàm fuerint antehac ab ipso Francici Regni condita, quia Rex inexorabilem circa pœnas infamis suspendii etiam optimatibus & spectabilioribus Militiæ Francicæ Præfectis & Ducibus hujus criminis reis, cum jactura omnium facultatum, se exhibuit. Ipsi verò Episcopi omnia officia præstiterunt ad hoc exstirpandum deinceps malum, quæ fuerant à sacris Gallicani Cleri Comitiis præscripta, quoties duellorum rei pœnitentiam postularunt. Aliud quoque remedium efficacissimum huic eliminandæ pesti Rex adhibuit. Erexit namque Parisiis Tribunal Summorum Tribunorum Militiæ Francicæ, cum summa potestate ex omnibus Regni Provinciis citandi & compellendi ad honorarias reparationes quoscumque Nobiles aut Equestres viros, qui aliquam honorariam injuriam aut contumeliam similis conditionis viris irrogassent. Atque Illustrissimi Optimates ac honorarii Judices tam strenuè hoc officio funguntur, ut conquerentibus Nobilibus de irrogata sibi injuria, post causæ cognitionem cumulatè satisfiat, & contumeliosi ad eas reparationes adigantur, ut deinceps nihil perinde reformident ac illud subire judicium, quod illis gravem apud omnem Regni Nobilitatem, atque in ipsa Regis Curia stoliditatis & proterviæ ac temerariæ improbitatis inurit infamiam.

X I. Nonnulli verò casus à jure communi Episcopis reservatos sex numero recensent, qui leguntur in extrav. *Inter cunctas*, de privileg. Primùm peccata illa quibus à Jure publica imponitur pœnitentia. 2. Peccata quibus est annexa major excommunicatio. 3. Peccata quæ irregularitatem ex delicto inducunt. 4. Incendium. 5. Publica blasphemia. 6. Homicidium voluntarium aut mutilatio. Sed hæc majori opus habent discussione; nam hæc Extrav. disertè ait, *quod rationabilis consuetudo*

canonicè

canonicè praescripta in aliquibus Episcopatibus hac Episcopis reservavit. Unde duo consectanea inferuntur: Casus istos aliquibus Episcopis reservasse non Jus scriptum, sed consuetudinem: Deinde istam consuetudinem non esse universalem, sed aliquorum particularium Episcopatuum. Et insuper consuetudines non semper eædem vigent, sed subinde eodem in loco tractatu temporis ex variis occasionibus immutantur. Itaque vetus illa opinio, quod sex illi casus sint à Jure Canonico Episcopis reservati, non potest illo textu fundari, sed aliquibus tantùm glossis quas refellere facile sit. Disertè etiam negant Suarez, Filliucius, Fagundez, Barbosa de potest. Episc.p.3.alleg.51.num.3.& alii, esse ullum casum qui in corpore Juris legatur Episcopis reservatus.

XII. Atque ut singulos præfatos casus discutiamus: Constat in primis jam inde à multis seculis desiisse publicas pœnitentias. Constat insuper multis olim delictis publicas fuisse pœnitentias ab antiquis Canonibus injunctas, à quibus possit nunc quilibet approbatus Confessarius absolvere, ut est fornicatio simplex, & privatum perjurium. Pontifex autem d. Extrav. intendit loqui de publicis pœnitentiis quæ ipsius tempore peragebantur. Jam enim cessaverat priscorum temporum illa severitas, neque indicebantur tempore illius Papæ Benedict. XI. publicæ pœnitentiæ, nisi propter atrocissima crimina jussu ipsius Episcopi; ideoque sic loquitur: *Criminibus pro quibus solennis est pœnitentia indicenda*, scilicet arbitrio Episcopi.

XIII. Id verò quod addit ibi Papa de casibus majorem habentibus excommunicationem, non est generaliter accipiendum, sed de solis excommunicationibus ab homine, non autem à jure, nisi specialem contineant reservationem. Alioqui enim contraveniret iis quæ statuit his verbis cap. *Nuper*, § *In secundo*, de sent. excommun. *Quia conditor canonis absolutionem excommunicationis sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi.*

XIV. Quod autem irregularitatem Clerici quæ ex crimine consurgit, dicta Extravagans reservari dicit, ita ut neget posse à Regularibus absolvi, benè intelligi debet de ipsa irregularitate, non de omni delicto ex quo exurgit irregularitas: quædam enim ex his delictis non sunt reservata, ita ut possint à quolibet Sacerdote approbato absolvi; ipsa verò inde nata irregularitas haud dubiè reservatur, sive Papæ, sive locorum Episcopis.

XV. Incendii reservationem, cujus meminit ista Extravagans, jam admisimus ut consuetudine stabilitam, & Doctorum consensu potiùs quàm canone.

XVI. Blasphemiæ publicæ reservationi non obsistimus, tum ratione hæresis ac infidelitatis quam blasphemia involvit; tum ratione publici scandali, quod est judicio Episcopi resarciendum.

XVII. Homicidium denique non aliter ibi inter reservata connumeratur, nisi quatenus ibidem dicitur, consuevisse hoc delictum à non paucis Episcopis reservari, ac etiam in usu positum esse multis locis, ut ejus delicti absolutio ad Superiorem remittatur. Verùm, ut dixi, consuetudo ista nec viget ubique, neque ubi viguerit, perdurat in æternum. Ad istam similiter consuetudinem pertinent reliqui casus eadem Extravaganti expressi, scilicet criminis falsi, violationis immunitatis & libertatis Ecclesiasticæ, & postremò sortilegii.

XVIII. His adjunge, hanc Benedicti constitutionem fuisse posteriore Clementis V. Constitutione abrogatam & abolitam in Clementina *Dudum*, de sepult.

fult. ubi postquam prioris illius fecit mentionem, subjungit: *Nos omninò cassamus*, &c.

X I X. Non videntur admittendæ duæ oppositæ diversorum opiniones a c in parte. Non ea opinio quæ in Jure scripto contendit permultos esse casus Episcopis reservatos, quos fundat in illa Benedicti Extravagante quam jam ostendi malè à plerisque contra ipsius Legislatoris mentem exponi, & præterea posteriore scripto Jure abolitam. Neque similiter admittenda extrema altera opinio negantium esse ullum casum ab Jure scripto Episcopis reservatum. In primis enim negari non potest, reservari Episcopis leves Clericorum percussiones, cum mortali tamen culpa conjunctas, cap. *Pervenit*, de sent. excommunic. Imò etiam aliquando mediocres, aut etiam nonnunquam graves & atroces, juxta superiùs elucidata in hoc libro, cap. 2. Solumque istum casum Episcopis ab Jure scripto reservatum agnosco, hoc est in toto corpore Juris Canonici. Toletus verò satis inadvertenter lib. 3. cap. 14. solùm agnoscit Episcopis à Jure Canonico reservatum incendii crimen, ex can. *Pessimam*, 23. quæst. 8. & cap. *Tua nos*, de sent. excommunicat. Verumtamen Canones illi nihil de Episcopis exprimunt, adeo ut reservatio quæ Episcopis tribuitur ante denunciationem incendiarii, nullatenus tribui possit Juri scripto, sed solùm unanimi Doctorum consensui, quem firmat consuetudo. At verò reservationem illam quarumdam in Clericos, aut Monachos, aut Moniales violentiarum luculentissimè Canones à me citati exprimunt, & ab Episcopis absolvendas, declarant.

1 *Clerici percussio levis.*

X X. Est itaque unica in toto scripto Jure facta Episcopis reservatio circa violentas quasdam manuum injectiones in Clericos, aut Regulares personas. Cæteræ verò Episcopis factæ generales reservationes emerserunt post Canonici Juris compilationem, vel ex sequentibus Ecclesiæ Constitutionibus, vel ex approbata ubique terrarum consuetudine & communi Scriptorum celebrium doctrina Canones ex æquo interpretantium. Hi sunt incendiarii ante factam ipsorum denunciationem: nam caput *Tua nos*, de sent. excommun. nullius meminit reservationis ante denunciationem, sed post denuntiationem reservat soli Papæ. Similiter rapina cum effractione in Ecclesia reservatur, cap. *Conquesti*, eod. soli Papæ post denunciationem; sed ante denunciationem nullius, nec ipsius Episcopalis reservationis meminit. Et tamen hi duo casus reservantur per Doctores & consuetudinem universalem Episcopis ante factam reorum denunciationem.

2 *Incendiũ nõ denunciatum.*

3 *Rapina in Ecclesia cum effractione, non denunciata.*

X X I. His accedit ex Gallicana consuetudine conformi Tridentino Concilio sess. 24. cap. 6. de reformat. crimen hæresis, quod est quartum. Duelli quoque crimen, quod est quintum, & appellatio ipsa ad duellum, etiam duello non sequuto, ut constituit generalis Conventus Gallicani Cleri. Item violatio clausuræ regularis, quæ est sextum delictum quod committitur, sive per egressum Monialium extra septa, sive per ingressum aut admissionem externarum cujuscumque sexus personarum intra septa Monialium, sive etiam per fœminarum ingressum ac admissionem intra clausuram Monachorum. His provideat primùm Constitutio Bonifacii Papæ V I I I. cap. *Periculoso*, de statu Regul. in 6. cui Tridentina Synodus sess. 25. cap. 5. de Regul. addit pœnam excommunicationis ipso facto incurrendam, sed sine ulla reservatione. Verùm insequutæ Pii V. Constitutiones, anni 1566. quæ incipit, *Regularium personarum*; & anni 1570. quæ incipit, *Romanum Pontificem* hanc reservarunt excommunicationem ad Supremam Sedem: secundùm quas Gallicanus Author Directoris Pacifici conscripti ad dirigendas Monialium Gallicanarum

4 *Crimen hæresis.*

5 *Duelliũ.*

6 *Violatio clausuræ regularis.*

narum conscientias, asserit eas quæ clausuræ leges transgressæ sunt, absolvi non nisi à Summo Pontifice posse. Verumtamen diversum jus Gallicana consuetudine introductum perspicimus, qua hujusce delicti rei non nisi ad Episcopos recurrere solent ut absolvantur, non solùm quando reatus non est publicus, aut ad forum contentiosum non deductus, quæ facultas esset juris communis Episcoporum ubique recepti ex Tridentini Concilii sess.24. cap 6. de reform. sed etiam quando is reatus publicè innotuit. Sanctionem Tridentinam adstruit in hoc Regno edita in Comitiis Blesensibus Henrici III. Constitutio, art.3. *Admonemus Archiepiscopos, Episcopos, aliosque Monasteriorum Monialium Superiores, ut solicitè clausuram Monialium restitui & observari faciant, tum compellendo inobedientes per censuras aliaque juris remedia, remotis appellationibus & oppositionibus quibuscumque Jubemus verò nostris Officialibus, ut Superioribus postulantibus opem auxiliumque ad id præstent. Neque facultas sit nulli Moniali professæ egrediendi ex Monasterio quocumque prætextu, nisi ex causa legitima à Superiore suo approbata, nihil obstantibus contrariis dispensationibus ac privilegiis. Nec licebit ulli personæ externæ, cujuscumque conditionis sit, vel sexus, vel ætatis, clausuram ingredi, nisi ex licentia scripto concessa Episcopi, vel Superioris in casibus dumtaxat necessariis, sub canonicis pœnis.* Hactenus Blesensis Constitutio, quæ hoc speciale habet, ut prohibeat etiam infantium intromissionem intra Monasteriorum septa, ubi omnem non modò sexum, sed etiam quamlibet ætatem excludit.

XXII. Septimum denique delictum Episcopis reservatum est procuratio abortus animati, qualis censetur ex die conceptus quadragesimo. Quæ reservatio non solùm est consuetudinis Gallicanæ, sed etiam recentioris Juris ubique recepti, ex decreto Gregorii XIII. quo mitigavit præcedentem Constitutionem Sixti V. quæ hanc absolutionem soli Papæ reservabat. Decretum verò Gregorii XIII. hanc tribuit Episcopis absolutionem: & sic incipit, *Romana Sedes pia Mater.* Atqui isti sunt casus generaliter in tota Gallia Episcopis reservati, quorum etiam absolutionem possunt inferioribus Sacerdotibus delegare. Singuli verò Episcopi possunt pro suo rationabili arbitrio alios quosdam casus intra suarum Diœcesum fines sibi reservare, atque ab hujusmodi sine speciali facultate nequeunt subjecti Sacerdotes quemquam absolvere, sicut neque à quibuscumque censuris, quas Prælatus irrogavit ut homo, seu particularis Judex, & non ut Legislator, cap. *Per tuas*, & cap. *Sacro*, de sent. excom. nisi ex speciali delegatione ab Episcopo.

7 *Procuratus animati fœtus abortus.*

XXIII. Sed vel mortuo, vel remoto ab Officio Prælato, qui non ut Legislator, sed tanquam Judex censuram inflixit, non cessat quidem censura in eo qui illam anteà contraxerat, nam opus habet obsolvi; sed tamen ita cessat, ut nemo illam posthac contrahere possit, nisi per successorem renovetur, cap. fin. de officio Legati, & cap. *Pastoralis*, §. *Præterea*, de offic. judic. deleg. Ejusmodi est monitorium revelandi aliquid sub excommunicationis pœna: hæc namque neminem ligat, si intermoriatur Prælatus qui jussit, nisi vel à successore, vel à Capitulo, Sede vacante, renovetur.

CAPUT XVI.

De Suspensione.

I. SUSPENSIO communiter, & rectè describitur, Censura Ecclesiastica, quâ persona Ecclesiastica privatur usu ac exercitio sui Beneficii, vel Officii, in totum, vel in partem, ad perpetuum, vel ad certum tempus. Est itaque multiplex suspensio: una quidem ab Officio, quæ Ordinem & jurisdictionem complectitur: alia à Beneficio: tertia ab Officio simul & Beneficio. Atque istæ tres latitudinem habent, cùm possint esse in totum, vel in partem; ad certum tempus, vel ad omnem vitam. Item suspensionum aliæ sunt à jure, aliæ ab homine, sicut de excommunicationibus superiùs dictum fuit.

II. Porrò suspensus ab omni Officio, validè quidem, sed illicitè actus Ordinis exercet, quatenus ab Ecclesiæ decretis alicui absolutè auferri non potest Ordinis character & potestas: & ita valebit actus consecrationis, ordinationis, Confirmationis, benedictionis Virginum, Altarium. Sed jurisdictionis actus invalidè prorsus exercebit, quia eadem Ecclesiæ potestate sicut conferri, ita & omninò adimi potest jurisdictio: ideoque taliter suspensi absolutio sacramentalis nulla prorsus erit.

III. Exactior est observatio suspensionum à Jure atque irregularitatum, quàm excommunicationum à Jure. Cùm enim suspensio & irregularitas relationem habeant specialem ad Ordines & Beneficia, inde fit ut aviditas captantium aliena Beneficia omnes rimetur suspiciones inhabilitatum ad Beneficia, ut si quam invenerint in aliquo proviso, illius Beneficium sibi vendicent titulo devoluti. Aliunde verò Clerici provisi aut providendi, si quid in se advertant unde posset ipsis controversia de Beneficio moveri, sibi sedulò provideant Apostolicas literas dispensationis, absolutionis ac rehabilitationis. Eademque ex causa fit ut excommunicationes Juris adversùs simoniacos & confidentiarios maximè vigeant occasione impetrandi Beneficia, aut adepta conservandi. Hac de causa omnes Juris suspensiones exactiùs percensebimus.

IV. Primò suspenditur Clericus aut Religiosus recipiens Ordines ficto patrimonio, vel Beneficio, ex Decreto Pii V. incipiente, *Romanus Pontifex*. Hæc suspensio (inquit Bonacina de censuris disput. 3. punct. 5. §. 1. num. 1.) videtur Episcopo reservata. Cui addo non videri in Gallia receptam.

V. Secundò suspenduntur Clerici paciscentes ante ordinationem, vel cum Patrono præsentante, quod non petetur victum, alimenta aut provisionem. Suspenditur præterea Beneficiarius præsentans Clericum ad titulum sui Beneficii, ut illi conferantur Ordines, cum pacto non petendi fructus ad sui sustentationem. Ordinator quidem à collatione, præsentator ab exequutione Ordinum per triennium: ordinatus verò ab Ordine sic suscepto donec fuerit à Papa dispensatus, suspensi sunt, cap. *Si quis ordinaverit*, penult. de simon.

VI. Tertiò suspenduntur qui recipiunt majores Ordines extra tempora ab Ecclesia

clesia constituta, vel ante legitimam ætatem, vel sine dimissoriis, ut habetur in Constitutione Pii II. quæ incipit, *Cum ex sacrorum*; & altera Sixti V. quæ incipit, *Sanctum & salutare*. Et privat usu omnium Ordinum susceptorum. Sixtus idem hanc suspensionem reservavit Summo Pontifici: verumtamen Clemens VIII. in Bulla incipiente, *Romanum Pontificem decet*, redigit ad dispositionem Concilii Tridentini. Itaque potest Episcopus in hac suspensione, si sit occulta, dispensare. Sayrus, & Bonacina.

VII. Hîc quæritur primò, utrum recipiens minores Ordines ante legitimam ætatem, sit suspensus? Respondetur negativè, juxta Covarruviam, Suarez, Bonacinam; quia nullo textu ea pœna infligitur. Quæritur secundò, utrum recipiens Ordinem quemcumque non servatis interstitiis, incurrat suspensionem? Respondetur quoque negativè, juxta Suarez, Filliucium, Bonacinam. Ratio in promptu est, quia nulla est inducenda censura quam Jus non expresserit. Incurritur tamen grave peccatum in his duobus casibus, quatenus in re gravi prohibitio Ecclesiæ violatur.

VIII. Quartò suspenduntur ab exequutione posterioris Ordinis qui duos Ordines sacros, aut qui minores cum Subdiaconatu suscipiunt, cap. *Literas*, de temp. ordin. Item qui duos Ordines sacros duobus diebus continuis ac immediatis recipiunt, d. cap. *Literas*.

IX. Quintà suspensio est contra Clericum qui vacante Episcopatu, & non arctatus occasione Beneficii recepti aut recipiendi, sacros Ordines recepit, etsi habeat à Capitulo literas dimissorias. Suspenditur item ab exequutione majorum Ordinum ad beneplacitum Episcopi futuri. Capitulum verò contraveniens subjacet Ecclesiastico interdicto. Qui autem minores suscepit Ordines Sede vacante, privilegii Clericalis privatione, non autem ullâ censurâ punitur. Sed transacto vacationis anno cessant hæ prohibitiones. Concilium Trident sess. 7. cap. 10.

X. Sextò Clericus qui per saltum sumit Ordinem superiorem, suspensus est ab illo Ordine suscepto, donec inferiorem prætermissum receperit, cap. unico, de Cler. per salt. prom. Potest tamen Episcopus ex causa cum sic promoto dispensare, dummodò non ministraverit, ex Concillio Tridentino sess. 23. cap. 14.

XI. Septimò suspenduntur ab exequutione Ordinum quicumque ordinantur ab Episcopo excommunicato, suspenso, aut interdicto denunciato, seu vitando, cap. 1. & 2. de schismat. Idem jus est in ordinato per Episcopum simoniacum per sententiam declaratum, can. *Si quis à Simoniacis*, 1. quæst. 1.

XII. Octavò suspenditur ab Ordine suscepto quisquis Ordinem sacrum susceperit ab Episcopo qui Episcopatui & Ordinis Episcopalis usui renunciavit: & hæc suspensio reservatur Papæ, cap. 1. de ordinat. ab Episc. qui Episcopatui renunc.

XIII. Nonò suspenditur ab Ordinibus qui aliquem Ordinem scienter suscipit per simoniam, quamvis occultam: istaque suspensio reservatur Episcopo, cap. penult. & cap. *Per tuas*, de simon. & Extrav. 2. de simon.

XIV. Decimò qui scienter Ordinem in excommunicatione accepit, suspensus est ab Ordine sic suscepto, cap. *Cùm illorum*, de sent. excomm. ubi quoque hæc suspensio reservatur Papæ.

XV. Undecimò est suspensus, aut juxta alios est irregularis quisquis furtivè, hoc est, ut exponitur à Glossa & Doctoribus, inscio Episcopo, nec approbante, nec examinante Ordinem suscepit, qualis ille est qui non vocatus

vel non approbatus accessit ad Ordines, aut qui alium in sui locum, suoque ementito nomine examini submittit, deinde vocatus proprio nomine accessit, & Ordinem recepit, cap.1. 2. & 3. de eo qui furtivè Ord. susc. ubi datur facultas Episcopo dispensandi cum sic ordinato ad Diaconatum, ut possit idem ad Sacerdotium promoveri. Vide Bonacinam de censur. & irregul. disput.7. quæst.3. puncto 4. num.6.

XVI. Duodecimò is qui post matrimonium contractum, etiam non consummatum, exceptis casibus à Canonibus concessis, suscipit Ordinem sacrum, suspenditur simul ab eodem Ordine, & ab Officio & Beneficio, cum reservatione ad Papam, extravag. *Antiqua*, de voto: nisi fortè solvatur matrimonium per professionem validè emissam: quo casu Episcopus dispensare potest, juxta dictam extravag.

XVII. Decimotertiò suspenditur per annum à Communione Presbyter qui celebrat Missam, & in ea non communicat, can. *Relatum*, de consecrat. distinct.2.

XVIII. Decimoquartò suspenduntur Clerici ab ingressu Ecclesiæ donec ad arbitrium Prælati satisfecerint, quicumque in loco interdicto celebrant aut celebrare faciunt, cap. *Episcoporum*, de privileg. in 6.

XIX. Decimaquarta suspensio est in Sacerdotem præsumentem omittere Missam incompletam sine gravi causa, can. *Nullus Episcopus*, de consecrat. distinct.1.

XX. Decimasexta in Clericos etiam regulares & exemptos, qui admittunt ad Sacramenta, vel ad Ecclesiasticam sepulturam, vel ad divina Officia publicè excommunicatos, suspensos, vel interdictos: hi enim suspenduntur, aut potiùs interdicuntur ab ingressu Ecclesiæ donec Episcopo satisfecerint ad ipsius arbitrium, cap. *Episcoporum*, de privileg. in 6.

XXI. Decimaseptima contra illos qui manifestos usurarios admittunt ad Communionem Altaris, ad sepulturam Ecclesiasticam, vel recipiunt eorum oblationem priusquam vel satisfecerint, vel idoneam cautionem de satisfactione dederint. Hi suspensi sunt ab Officii exequutione donec ad arbitrium Episcopi satisfecerint, cap. *Quia in omnibus*, de usur.

XXII. Decimaoctava contra Sacerdotem secularem, vel regularem conjungentem in matrimonium, vel benedicentem subditos alterius Parochi absque ejus licentia, vel Ordinarii. Hæc suspensio est ab Officio, & durat donec ab Ordinario Parochi solvatur. Concil. Trident. sess.24. cap.1. de reform.

XXIII. Decimanona suspensio in Clericum Beneficiarium publicè, & absque rationabili causa utentem exteriùs partita, seu variegata veste, idest discolori. Hic suspenditur sex mensibus à recipiendis fructibus Beneficiorum. Clericus verò non Beneficiarius, sed tamen initiatus Ordine sacro, suspenditur per sex menses à quocumque Beneficio recipiendo. Clement.2. de vita & hon. Cler.

XXIV. Vigesima in Clericum alienis debitis Ecclesiam sibi commissam gravare præsumentem, aut literas, vel sigilla alteri concedere, quibus obligari possit. Hic ligatur suspensione ab administratione temporalium & spiritualium Episcopo reservata, cap.2. de solutionibus.

XXV. Vigesimaprima in eos qui Sede vacante Ecclesiæ Cathedralis, Collegiatæ, aut Regularis occupant bona spectantia ad Prælatum defunctum, vel ad successo

successorem, vel ad ipsam Sedem. Hi suspenduntur ab Officiis & Beneficiis, donec integrè restituant, cap. *Quia sæpè*, de electìon. in 6. Similis fertur suspensio in Clericos Episcopis inferiores, qui bona vacantium Ecclesiarum sibi subjectarum in suos usus convertunt. Episcopi autem id facientes ab ingressu Ecclesiæ suspenduntur, cap. *Præsenti*, de offic. Ordinar. in 6.

XXVI. Vigesimasecundâ suspenditur per triennium à Beneficiis quæ possidet in Ecclesia, de cujus electione agitur, compromissarius scienter eligens indignum ad Episcopatum, cap. *Si compromissarius*, de elect. in 6.

XXVII. Vigesimatertia est adversus quosvis eligentes indignum ad Episcopatum, aut ad inferiora Beneficia, quibus annectitur cura animarum; qui pariter suspenduntur triennio à Beneficiis, cap. *Cùm in cunctis*, de elect. in 6.

XXVIII. Vigesimaquarta suspendit eadem pœnâ eos qui electionem aut postulationem impugnant, sed in probatione deficiunt, objicientes quæ probare non possunt, d. cap. *Si compromissarius*, de elect. in 6.

XXIX. Vigesimaquinta est in electores Episcoporum, qui si infra octo dies postquam commodè potuerint, præsentationem electo culpabiliter non præsentaverint, suspenduntur triennio à Beneficiis quæ in eadem Ecclesia possident, cap. *Cupientes*, §. *Cæterùm*, de elect.

XXX. Vigesimasexta contra illos qui per abusum secularis Potestatis contra canonicam libertatem præsumpserint aliquem ad Ecclesiasticam præbendam eligere: hi namque per triennium suspendendi sunt à Beneficiis & Officiis; & hac vice privantur eligendi potestate: & consequenter electus ab eis non habetur pro electo, cap. *Quisquis*, de elect.

XXXI. Vigesimaseptima in conferentes, vel recipientes illorum Beneficia qui pro suis negotiis ad Romanam Curiam accesserunt, aut aliqua negotia in ea gerunt. Hi suspenduntur ab Officio simul & Beneficio, extrav. 3. de privil. Quæ suspensio reservatur Episcopo.

XXXII. Vigesimaoctava suspensio in exercentes munus Conservatoris, si se intromittant scienter de aliis quàm de manifestis injuriis & violentiis, aut suam potestatem ad alia quæ judicialem indaginem requirunt, scienter extendant, cap. ult. de offic. deleg. in 6.

XXXIII. Vigesimanona Judicem Ecclesiasticum non Episcopum suspendit per annum ab exequutione Officii, qui facit injuriam contra justitiam & conscientiam Parti litiganti, amore, odio vel pretio, cap *Cùm æterni*, de sent. & re judic. in 6.

XXXIV. Trigesima contra Judicem excommunicantem sine scriptura, aut sine causæ expressione, vel qui requisitus non tradit copiam scripturæ intra mensem: hic suspenditur ab ingressu Ecclesiæ, & à Divinis Officiis per mensem, cap. *Cùm medicinalis*, de sent. excomm. in 6. Prætereà censurâ interdicti ab ingressu Ecclesiæ ligatur per mensem Judex Ecclesiasticus excommunicans sine monitione & testibus, cap. *Sacro*, de sent. excommun. & cap 1. de sent. excommun. in 6. Hæc tamen suspensio non attingit Episcopos, ut admonet Glossa in d. cap. 1. verbo *Judicum*. Nam ut ait caput *Quia periculosum*, cod. tit. in 6. nulla constitutio, aut sententia suspensionis vel interdicti ligat Episcopos, nisi specialiter hos exprimat.

XXXV. Trigesima prima suspendit ab Officio & Beneficio Visitatores recipientes in visitatione pecuniam aut munera, donec intra mensem restituerint du-

CAPUT XVII.

Suspensiones latæ contra Episcopos, Conventus & Capitula.

I. EPISCOPI, Abbates & Prælati Religionum promoti ab Apostolica Sede, administrationem suarum Ecclesiarum subeuntes absque literis authenticis ejusdem Sedis, suspenduntur à perceptione fructuum earundem Ecclesiarum, extrav. 1. de elect. inter communes. Capitula verò harum Ecclesiarum, quæ illos sine litteris admittunt, suspenduntur à Beneficiis, donec à Papa gratiam obtineant, d. extrav. 1.

II. Episcopus consecrationem accipiens ab excommunicatis, suspensis, aut interdictis (intellige vitandis, juxta extravag. *Ad evitanda*) suspensus est à Pontificalibus, can. *Gratia*, 1. quæst. 1. & cap. 1. & 2. de schismat.

III. Episcopus non servans Extravagantem 2. de elect. Joannis XXII. circa perceptionem fructuum primi vel secundi anni sui Episcopatus, suspenditur à Pontificalibus & ingressu Ecclesiæ, donec restitutio fiat.

IV. Suspenditur à Pontificalibus Episcopus conferens Ordines, aut primam Tonsuram extraneo absque proprii Episcopi licentia: Clericus autem recipiens est suspensus ab Ordine suscepto ad arbitrium proprii Episcopi. Concil. Trident. sess. 6. cap. 5. de reform. & sess. 23. cap. 8.

V. Episcopus ordinans in aliena diœcesi sine expressa licentia Ordinarii loci, aut ordinans de illius licentia personas non subditas, suspenditur à Pontificalibus. Concil. Trident. sess. 14. cap. 2. & sess. 23. cap. 8.

VI. Ordinans Religiosum non professum suspensus est per annum à collatione Ordinum quos ei contulit, ex Bulla Pii V. quam refert Navarra cap. 22. n. 158. Excipiuntur novitii Societatis JESU, qui in eâ vota simplicia ediderunt, per Bullam Gregorii XIII.

VII. Monachum sine Abbatis licentia ordinans suspenditur à communione aliorum Episcoporum, cap. fin. dist. 58.

VIII. Qui bigamum ordinat, vel publicum pœnitentem, suspenditur à celebratione Missæ per annum, can. *Nullus* dist. 55.

IX. Pari suspensione punitur injustè ordinans invitum, can. 1. & 2. distinct. 74.

X. Ordinans Sacerdotem indignum suspenditur à collatione Ordinis Sacerdotalis, can. *Si qui Episcopi*, 1. quæst. 1.

XI. Conferens Tonsuram illiterato suspensus est per annum à collatione Tonsuræ, cap. fin. de temp. ordin. in 6. Illiteratus in hac materia ille est qui nescit legere & scribere: hæc enim requirit Concilium Trident. in collatione primæ Tonsuræ, sess. 23. cap. 4. Eadem suspensione ligatur conferens Tonsuram infanti qui nondum septennium implevit, dicto cap. fin.

XII. Qui duos Ordines sacros eodem die, vel duobus immediatis confert, suspenditur ab utriusque Ordinis collatione, cap. *Literas*, de temp. ordinar.

XIII. Sacerdotalem Ordinem indigno scienter conferens, seu suspenso ab illius

illius Ordinis receptione, suspenditur à collatione Ordinis Sacerdotalis, can. *Si qui Episcopi*, 1. quæst. 1.

XIV. Episcopus Ordines conferens cum pacto ut ordinatus non petat alimenta in defectum Beneficii aut patrimonii, suspenditur triennio à collatione Ordinum, cap. penult. de simonia.

XV. Conferens simoniacè Ordines aut Tonsuram, suspenditur non modò à collatione Ordinum & Tonsura per triennium, d. cap. penult. sed etiam à Pontificalibus & ingressu Ecclesiæ, ex Bulla Sixti V.

XVI. Episcopus confirmans & consecrans electum in Episcopum postquam appellatum fuit ad Apostolicam Sedem, suspenditur per annum à confirmatione & consecratione Episcoporum, cap. *Provida*, de elect. in 6.

XVII. Si debitam diligentiam Episcopus non adhibuerit circa processum electionis, & personam electi ad curam animarum, suspenditur à facultate confirmandi primum illius successorem, & à proprio Beneficio, cap. *Nihil*, de elect.

XVIII. Episcopus, aut quicumque alius Beneficiorum Collator, qui Beneficii resignationem contra præscriptum Bullæ Pii V. quæ est in ordine 58. editaque anno 1568. admittit, suspenditur à collatione, præsentatione, electione, confirmatione, institutione, donec à Papa absolvatur.

XIX. Accipiens Episcopus visitans, sive in pecunia, sive in victualibus ultra id quod sibi debetur, suspenditur ab ingressu Ecclesiæ donec duplum restituat, nihil obstante quavis remissione, cap. *Exigit*, de censib. in 6.

XX Episcopus commissarius, vel delegatus in causa alienationis rerum Ecclesiasticarum, si per gratiam, timorem, aut sordes in detrimentum Ecclesiæ utatur commissa sibi potestate, suspenditur per annum ab exequutione officii, ita ut si damnabiliter se Divinis ingerat, irregularitatem incurrat, quam solus Papa tollere possit, juxta Extravag. Pauli II. quæ incipit, *Cùm omnibus judiciis.*

XXI. Episcopi in causis Fidei abutentes Inquisitorum officio, suspensi sunt per triennium ab officio, Clem. 1. §. *Verùm*, de hæret. Abuti autem contingit, sive injustè & contra conscientiam omittendo procedere ex officio, per gratiam, amorem, aut commodum temporale; aut procedendo per malitiam & calumniam, vexationem innocentibus inferendo.

XXII. Episcopi, aliique Prælati, sive Seculares, sive Regulares, procurantes ut Clerici capiantur à Dominis temporalibus ad hoc ut Beneficia resignent, aut citati ad Apostolicam Sedem accedere nequeant, præter excommunicationem ob violentam manuum injectionem, suspenduntur per triennium à fructibus suarum Ecclesiarum. Reliquis verò inferioribus Clericis imponitur privationis pœna omnium Beneficiorum. Clem. 2. de pœnit.

XXIII. Episcopus relaxans pœnas sancitas contra incendiarios, suspenditur per annum ab officio Episcopali, can. *Pessimam*, 23. q. 8.

XXIV. Quivis Episcopus alienans bona Ecclesiarum, Monasteriorum, aut piorum locorum sine Papæ licentia, suspenditur ab ingressu Ecclesiæ. Sed si post sex menses non resipuerit, suspenditur ab administratione temporali & spirituali suæ Ecclesiæ. Eadem suspensio extenditur ad Abbates; alii verò his inferiores ligantur excommunicatione, cap. *Ambitiosæ*, de reb. Eccles. non alien. in Extrav. com.

XXV. Suspen

XXV. Suspenduntur pariter ab officio & administratione rerum temporalium Ecclesiæ ipsius gravatæ Episcopi & alii Prælati, qui bona immobilia commissarum sibi Ecclesiarum laïcis subjiciunt sine Capituli consensu & speciali Sedis Apostolicæ facultate, exceptis casibus in Jure permissis, cap. *Hoc consultissimo*, de reb. Eccles. non alien. in 6.

XXVI. Episcopus qui primâ vice Monasteria Monialium sine necessitate ingreditur, suspensionem incurrit ab ingressu Ecclesiæ. Secundâ vice suspenditur à Divinis. Tertiâ vice excommunicatione ligatur per Constitutionem Gregorii XIII. anni 1572. quæ incipit, *Deo sacris virginibus*.

XXVII. Episcopi qui limina Apostolorum non visitant singulis trienniis, si sint de Italia, sive per se, sive in casu quo impedimento detineantur, per alium sui loco substitutum; si autem sint de Gallia, Germania, vel Hispania, aliâve regione Europæ, singulis quadrienniis; si autem de remotioribus locis, longius conceditur tempus, incurrunt suspensionem ab ingressu Ecclesiæ, perceptione fructuum, & administratione temporalium & spiritualium, ex Bulla Sixti V. de visitandis liminibus Apostolorum, quæ non recipitur nisi fortè in partibus Italiæ.

XXVIII. Episcopus qui post Concilium provinciale infra sex menses Clerum non convocat, ut ei referat gesta in Concilio, suspenditur per Concilium Toletanum, can. fin. dist. 8. Sed nec in ipsa Hispania recipitur ea suspensio.

XXIX. Negligens Episcopus adversùs simoniacos procedere suspenditur duobus mensibus ab officio, can. *Quidquid*, 1. quæst. 1.

XXX. Permittens Episcopus usurarios publicos alienigenas conducere domos in suis terminis ad exercendum fœnus, est suspensus ab Officio & Beneficio, donec illos expulerit, cap. *Usuras*, de usur. in 6.

XXXI. Denique de Episcopis in universum hoc tenendum, ipsos nulla suspensionis aut interdicti inflictivâ constitutione aut sententiâ ligari, nisi specialiter exprimantur, ex Generali Concilio Lugdunensi in cap. *Quia periculosum*, de sent. excomm. in 6.

XXXII. Nunc recensendæ sunt suspensiones Juris quæ Conventus & Capitula attingunt. Suspenduntur Capitula Ecclesiæ, vel Monasterii, quæ Episcopum, aut Prælatum Religiosum à Sede Apostolica provisum recipiunt sine ejusdem Sedis literis, aut illi obediunt. Hæc suspensio est à Beneficiis, extrav. 1. de elect.

XXXIII. Capitula & Collegia, quæ Sede Cathedrali, Collegiata, vel Regulari vacante occupant, vel dilapidant bona ad Prælatum defunctum, vel ad ipsam Ecclesiam, vel ad successores pertinentia, suspenduntur ab Officio & Beneficio, donec plenè restituerint, cap. *Quia*, de elect.

XXXIV. Conventus etiam, & Capitula quæ directè, aut indirectè aliquid accipiunt, vel petunt ob receptionem alicujus in Religionem, aut post illam, incurrunt suspensionem totalem, tam ab Officio quàm à beneficio, reservatam Papæ, sive accipiant pecuniam, sive cibaria, pastus, prandium, cœnam, sive alia etiam ad pium cultum pertinentia. Clement. *Sanè*, de simon.

XXXV. Capitula, aut singulæ personæ resignationem Beneficiorum admittentes extra casus & formam Bullæ Pii V. quæ incipit, *Quanta Ecclesia*, incur-

Ooo runt

runt suspensionem à collatione, præsentatione, & institutione. Et Capitulum faciens contra istam suspensionem afficitur suspensione à divinis Papæ reservata.

XXXVI. Nunc de singulis Religiosis qui suspensionem contrahunt. Prælatus Prædicatorum, aut Minorum, aut alterius Ordinis Mendicantium, qui aliquem admisit ad professionem, nondum expleto probationis anno, incurrit suspensionem, cap. *Non solùm*, de Regularib. in 6.

XXXVII. Religiosi qui ad Ordines sacros, nondum factâ professione promoventur, suspensi sunt ab Ordinum susceptione, juxta Bullam Pii V. quæ est. 74.

XXXVIII. Religiosus apostata si Ordinem sacrum dum in apostasia remanet suscipiat, suspensus est ab eodem Ordine, & ab aliis suscipiendis, donec per Summum Pontificem dispensetur, cap. fin. de apostatis. Idemque jus est si idem apostata transierit invalidè in aliam Religionem & in ea sacrum Ordinem sumpserit.

XXXIX. Suspenduntur quoque Religiosi, sive mares, sive fœminæ, sive Ordinum Militarium, præsidentes Monasteriis, Prioratibus, Ecclesiis & Administrationibus quibuscunque, qui jura vel redditus harum Ecclesiarum, Monasteriorum, Administrationum alicui concesserint ad vitam recipientis, aut ipsius concedentis, sive ad certum tempus, pecuniâ etiam inde receptâ. Hi suspensi sunt ab Officio, & concessio invalida est. Hæc tamen limitanda, nisi necessitas aut utilitas horum locorum seu Ecclesiarum id exigat, & hoc fiat de consensu Conventus; aut si Conventum non habeant, de consensu Prælati superioris. Clement. 1. de rebus Eccl. non alien. Hîc tamen non comprehenduntur venditiones fructuum, aut locationes ad breve tempus, quale censetur trium annorum, ut in simili patet ex extrav. *Ambitiosæ*, Pauli II. eod. tit.

XL. Religiosi iniquè usurpantes, aut defraudantes Ecclesias circa decimas eis debitas, easque sibi usurpare præsumentes sine rationabili causa vel privilegio, si requisiti non desistant intra mensem, vel de usurpatis, vel retentis non satisfaciant intra duos menses, suspensi sunt ab Officiis, Administrationibus & Beneficiis suis, donec destiterint & satisfecerint. At si nec Officia, nec Beneficia, nec Administrationes habeant isti Religiosi, ligantur vinculo excommunicationis, à qua solvi non possunt donec satisfecerint. Clement. 1. de decimis.

XLI. Prælati Religionum, ad quos occasione excessuum Religiosorum suorum aliquid pervenerit, suspenduntur usque ad debitam satisfactionem, nisi intra mensem postquam requisiti fuerint, satisfecerint Ecclesiis & personis damnificatis. Clement. 1. de privileg. Excessus autem ibi tres prohibentur. Primus est retrahere testantem à legatis faciendis Ecclesiis Matricibus. Secundus est retrahere testatorem à debitis persolvendis. Tertius procurare ut legata, debita, vel malè ablata incerta dentur sibi, aut aliis singularibus personis sui Ordinis, vel Conventibus, in eorum quibus debentur præjudicium. Eadem Clementina suspendit Prælatos Religiosorum qui non satisfaciunt damno illato alteri Prælato à suis subditis prædicando in concione indiscretas Indulgentias, retrahendo laïcos ne ad Parochiam accedant, vel absolvendo sine privilegio à reservatis Episcopo vel Papæ, d. Clement. 1.

XLII. Confessarii Religiosi scienter omittentes conscientiam facere confitentibus sibi pœnitentibus de solvendis decimis postquam à Rectoribus Ecclesia-

rum

rum de hoc admoniti fuerunt, suspenduntur ab officio prædicandi, donec eisdem pœnitentibus conscientiam de hoc fecerint cùm primùm commodè potuerint. Quod si hi Confessarii eo pacto suspensi concionari audeant, ligantur excommunicatione. Hæc decernit Clementina *Cupientes*, de pœnis.

XLIII. Abbates, aliique quicumque, licèt exempti, incurrunt suspensionem ab Officio & Beneficio per annum, si Literas Dimissorias aliis quàm suis subditis Regularibus concedant. Concilium Trident. sess. 23. cap. 10. ad fin.

XLIV. Monachus niger Sancti Benedicti non utens habitu & vestitu ad formam præscriptam, si sit Abbas, aut Prior Abbatem non habens, suspenditur à collatione Beneficiorum & Ordinum per annum: si inferior habens aliquam administrationem, eadem privatur per annum: si nullam habeat, inhabilis efficitur ad administrationem, vel ad Beneficium intra annum percipiendum. Eadem suspensio, sed duplicato tempore, extenditur ad eosdem Monachos qui venationi, vel aucupationi clamorosæ, aut aliàs eum canibus & avibus ex proposito interfuerunt. Clement. 1. de statu monach.

XLV. Religiosi in matrimonium conjungentes, aut benedicentes sponsos alienæ Parœciæ absque facultate proprii Parochi vel Ordinarii, suspensi sunt ab officio donec ab Ordinario Parochi obtineant absolutionem, ex Concilio Tridentino sess. 24. cap. 1. de reformat. Utrum verò præter hanc suspensionem incurrant excommunicationem latam in Clement. 1. de privileg. affirmat Navarrus tom. 1. consil. 1. de pœnis, lib. 5. Plures tamen negant, Henriquez, Sayrus, Bonacina, Filliucius, Rebellus: tum quia non præsumitur voluisse Concilium duplicem velle contra dictum Prophetæ consurgere tribulationem, & bis punire in idipsum: & videtur id Jure reprobari, cap. *De causis*, §. *Illis*, de offic. jud. deleg. sed potiùs veterem pœnam eamque fortasse dudum exoletam, in hanc novam commutare, idque ita declaratum scribunt à Sacra Cardinalium Congregatione.

XLVI. Advertendum tamen, non omnes qui præfata sub suspensione prohibita faciunt, hanc incurrere pœnam. In hoc enim omnes Canonistæ conveniunt, ad incurrendam aliquam censuram, sive excommunicationis, sive suspensionis, sive interdicti, duo necessariò requiri; peccatum mortale, præterquam in minori excommunicatione, & præterea contumaciam contra prohibitionem Ecclesiæ: quo fit ut si ignorantia, vel indeliberatio excuset à mortali, eadem quoque excuset ab incurrenda censura. Et insuper si quis sciens divinam prohibitionem, & eam violando peccet mortaliter, nullatenus tamen incurret censuram ullam, si eam prorsus ignoraverit. Etenim contumacia contra Deum sufficit quidem ad mortale peccatum, sed non sufficit ad censuram incurrendam, nisi interveniat simul contumacia in Ecclesiam, quæ nulla est in istiusmodi ignorante. Hæc tamen ignorantia cùm sit Juris, non præsumitur in externo & contentioso foro, quamvis excuset omninò in conscientiæ foro. Hinc fit ut multi qui in casu censurarum inciderunt, nulla opus habeant dispensatione aut rehabilitatione ad Officia & Beneficia apud Deum; qui tamen iisdem opus habent ad sui tutelam & exceptionem in externo foro, si quis eos in externo foro divexare aggrederetur titulo incapacitatis aut devoluti.

XLVII. Hoc insuper memoriæ commendandum, posse Episcopum absolvere ab omni suspensione, etiam eâ quæ Papæ reservata alioquin esset, si sit oc-

culta necdum ad forum contentiosum deducta: quod etiam obtinet jus in aliis censuris, atque etiam in irregularitatibus ex delicto natis excepro voluntario homicidio, ex Tridentini Concilii concessione sess.24. cap.6.

CAPUT XVIII.

De depositione & degradatione.

I. DEPOSITIO & degradatio commune quidem hoc habent cum censuris, ut sint pœnæ spirituales, per quas homo baptizatus privatur usu aliquorum spiritualium: sed tamen hoc intercedit discrimen, quia censuræ ex sui institutione possunt auferri positâ resipiscentiâ & emendatione delinquenti; depositio verò, & degradatio carent spe remissionis.

II. Depositio vocatur degradatio verbalis; eaque est sententia Ecclesiastica, quâ persona Ecclesiastica privatur omni Officio & Beneficio in perpetuum, non amisso tamen clericali privilegio. Hic sermo est de totali depositione; nihil enim repugnat decerni partialem depositionem, quæ privet Officio, sed non Beneficio; aut quæ Beneficio privet, sed non Officio; aut quæ altero horum privet in parte, non in toto. Degradatio verò actualis, seu realis est pœna Ecclesiastica, quâ persona Ecclesiastica privatur omni non tantùm Beneficio & Officio, sed etiam clericali privilegio, sine ulla spe dispensationis aut rehabilitationis, & cum externa solemnitate canonica, qualis describitur in Pontificali, & in cap. *Degradatio*, de pœnis in 6. & in cap. *Novimus*, de verbor. signific. Ante ipsum quoque Tridentinum Concilium unus sufficiebat Episcopus ad degradationem hæretici, modò assisterent Abbates & graves atque literati Viri Ecclesiastici. Itaque hoc ampliùs habet degradatio supra totalem depositionem, quod privat ipso quoque gradu & privilegio clericali, & addit externa quædam solennia. Hæ verò solennitates requirunt præsentiam ejus qui degradatur; cùm tamen depositio fieri possit absentis rei contumacis, cap. *Veritatis*, de dolo & contum.

III. Concilium Tridentinum sess.13. cap. 4. abrogat Jus antiquum, quod præter proprium Episcopum sex alios requirebat Episcopos ad condemnationem Sacerdotis, & tres ad condemnationem Diaconi, can. *Felix*, & can. *Si autem* 15. quæst.7. Concilium autem Tridentinum statuit fieri posse degradationem à proprio Episcopo, vel ejus Vicario Generali, assistentibus ad Presbyteri degradationem sex Abbatibus usum Mitræ & Baculi ex privilegio Apostolico habentibus, si reperiri & commodè interesse possint; alioqui horum defectu aliis personis in dignitate Ecclesiastica constitutis: ad Diaconi autem, vel Subdiaconi degradationem tribus assistentibus qualificatis ut suprà.

IV. In eo etiam differunt actualis degradatio, & verbalis depositio, quia is qui per sententiam Episcopi fuit actu degradatus, non potest per Episcopum restitui, modò justa & valida fuerit degradatio, & petatur restitutio de gratia, non de jure; quia excidit omninò à Clericali privilegio & Canonis & fori Ecclesiastici, quisquis validè fuit degradatus, & translatus est in forum laïcum, neque privilegio Canonis gaudet: adeo ut qui eum percusserit, non alias incurrat pœnas,

nas quàm si laïcum percussisset. Cumque Canones statuant hanc abdicationem excludere omnem spem restitutionis, sequitur ut restitui non possit nisi per Supremæ, hoc est Apostolicæ potestatis dispensationem. Sed ubi convinceretur fuisse immeritò degradatum, potest ab ipso Episcopo in pristinum statum restitui, ut colligitur ex cap. *Episcopus Presbyter*, 11. quæst. 3. Simpliciter autem, simulque justè & validè depositum, sed emendatum & pœnitentem potest ordinarius Episcopus restituere, cap. *Si Clerici*, de judiciis, imò & Capitulum Sede vacante, cùm sit ista dispensatio non Ordinis, sed tantùm jurisdictionis actus. Hæc verò restitutio intelligenda est sine ullo eorum præjudicio, qui pristinis illius qui justè depositus fuerat, Beneficiis provisi sunt, si ea justo titulo possideant. Præclarè enim dicit caput *Quamvis*, de rescriptis in 6. restitutionem intelligendam fieri sine juris alieni præjudicio.

CAPUT XIX.

De irregularitatibus in genere, & de illis in specie quæ exurgunt ex defectu.

I. VIAM ad Ordines & Beneficia præcludunt irregularitates. Est verò irregularitas canonicum impedimentum Ordines suscipiendi, aut susceptos exercendi. Eaque duplex est, vel enim ex defectu procedit, vel ex delicto.

II. In universum irregularitas non modò Tonsuræ & Ordinum susceptionem impedit, sed etiam usum horum antè susceptorum, can. *Curandum*, & can. *Si cujus uxorem*, dist. 34. & cap. fin. de temp. ordin. Quinetiam obstat suscipiendis Beneficiis, paritque incapacitatem ad ipsa, sicut de censuris superiùs admonui, cap. *Postulastis*, de cler. excom. ministr. At verò subsequens irregularitas, sicut de censuris quoque dictum est, non inducit Beneficii antea adepti vacationem, ex decisione Rotæ 195. & communi Doctorum sensu, Gomez tract. de Expectativis, num. 60. Covarruviæ in cap. *Alma mater*, 1. part. §.7. num.4. not.11. Bonacinæ de excom. disp.2. quæst.2. punct.4. num.9. & tract. de irregularit. disp.7. quæst.1. punct 4. num.8. Coninch. disp.18. dub.1. num.5. Et probatur per cap. *Ex parte*, de excessib. Prælat. ubi irregularis ex delicto homicidii (quæ certè irregularitas gravissima & summè odiosa est) non judicatur ipso facto depositus à suo Beneficio, sed per Judicis sententiam deponendus. Multò minùs igitur privatur Beneficio is qui citra culpam, sed eo solo defectu, qualis est corporis ægritudo, contraxerit irregularitatem: sed hoc solùm ne afflicto superaddatur afflictio, curandum est Superiori, si sit curatum Beneficium, ut ei de Vicario provideatur cum assignatione partis fructuum Beneficii, cap. *Ex parte*, & cap. fin. de cler. ægrot. nisi velit ipse Beneficiarius resignare, hoc enim ei liberum est.

III. Cum irregulari ex defectu non potest Episcopus dispensare, nisi uno, aut altero casu. Potest enim circa illegitimorum natalia dispensare ad solos minores Ordines, atque ad simplex, non verò ad curatum Beneficium, cap. 1. de filiis presbyt. Atque ex consuetudinis vi à pluribus Doctoribus assertæ potest cum

tum. Consuetudine tamen passim recepta non solent computari ad irregularitatem epileptici affectus qui acciderunt ante completum decimumquartum ætatis annum, neque eorum haberi solet ratio qui annis infantiæ contigerunt: alioqui magna Clericorum & Sacerdotum pars esset irregularis; in teneris enim annis hos affectus permultis contingere, qui deinde provectiores ad sacros Ordines indiscriminatim accedunt, docet experientia. Atque Hippocrates aphor.7. sect.5. *Epilepsia ante pubertatem amotionem recipit, post vigesimum verò quintum annum ferè comitatur ad mortem usque.* Idemque aphor.28. sect. 3. *Plurimi* (inquit) *pueriles morbi alii intra dies quadraginta, nonnulli intra septem menses quidam intra annos septem, alii ipsis etiam ad pubertatem accedentibus. Qui verò permanserint, neque pueris circa pubertatem, neque fœminis cùm menstrua erumpunt, soluti fuerint, inveterascere consueverunt.* Zachias qui Medicinam Romæ cum magna doctrinæ fama profitebatur, hac de re consultus sic respondet consil.59. Eum qui gravi, non autem levi epilepsia pluries etiam post puberes annos correptus est, non tamen esse irregularem, & posse sine dispensatione ordinari, si aliquot annorum spatio symptoma non recurrerit. Ibidemque suadere conatur, Canones qui contrarium decernere videntur, intelligendos esse de fœda & gravi epilepsia quæ post pubertatem est ferè insanabilis. Sed Zachiæ refragamur, & tutius esse ducimus, & Canonum præscriptis esse conformius, omnes verè epilepticas affectiones quæ post pubertatis annos contingunt, irregularitati adscribere: exiguam tamen, aut nullam habendam esse rationem earum quæ impuberibus contigerunt.

IX. Si verò legitimè sacris initiato ægritudo epileptica supervenerit, hic poterit susceptos Ordines exercere, dummodo istæ præcautiones adhibeantur. Primùm quidem ut integro anno epilepticum symptoma non recurrerit; idemque ferendum judicium de amentia, & de infestatione dæmoniaca, can. *Communiter*, dist. 33. Prædicto can. *Communiter*, dist.33. videtur adversari can. *Nuper*, 7. quæst. 2. ubi Papa requirit solùm triginta dies ad explorandum epilepticum morbum. Sed Glossa rectè ambos Canones conciliat, ut requiratur annus ubi constat de præterito epileptico casu: sed si non constet, sed solùm dubitetur, sufficit exploratio dierum triginta; etenim canon *Nuper*, disertè exprimit rem esse in dubio, & asseveranter negari ab eo circa quem lis ventilabatur. Nec desunt qui requiri utrumque tempus asserant, ut scilicet non antè decurrere incipiat annus, nisi post decursum triginta dierum: sed sufficit annus ab ultimo accessu computatus, ubi de ægritudine constat; & sufficiunt triginta dies ad experiendum, ubi de re non constat, juxta Glossam utriusque Canonis.

X. Sanè si quis nondum est ab epileptica ægritudine prorsus liberatus, sed rariùs eâ corripi solet, ut semel in mense cadendo in terram, si id fiat sine ullo clamore, spumarum emissione, & corporis horrenda agitatione, hic poterit sacrum celebrare, adjuncto sibi altero Sacerdote jejuno qui Sacrum perficiat, si fortè celebrans post inchoatum Canonem corriperetur, d. can. *Nuper*.

XI. Irregularis est qui se castrari permisit ob cantum; quod etiam illicitum est. Sed si permisit ex justa ac licita causa, ut si ob curationem ingruentis morbi, non censebitur irregularis, can. *Si quis absciderit*, & can. *Si quis se*, dist. 55. & cap. *Significasti*, de corp. vitiat.

XII. Ad animi defectum pertinent illiterati, cap. *Illiteratos*, dist.26. & neophyti, idest qui ab idololatria, vel Mahumetismo, aut Judaismo recèns conversi, adultaque ætate baptizati sunt, can. *Quoniam*, dist. 48.

XIII. Defe

XIII. Defectus ille corporis causat irregularitatem, qui vel impedit usum Ordinis, qualis est cæcitas; vel notabilem gignit deformitatem, ut est carentia visûs in oculo sinistro, qui vocari solet oculus Canonis, si ex eo defectu necesse sit ad legendum Canonem contorquere indecorè vultum ad sinistram partem. At ubi quis ita prævaleret oculo dextro, ut sine ulla indecentia possit Canonem de Altari legere, non est censendus irregularis, ut docet Navarra cap.27. num.199. Judicium autem infirmitatis aut deformitatis quoad irregularitatem inducendam, vel non, ad Episcopum pertinet, cap.2. de corpore vitiatis. Innocentius in cap.1. eodem titulo, Sylvester verbo *Corpore vitiati*, quæst.1. Navarra cap.27. num.200. aliique communiter.

XIV. Is qui suâ culpâ gravi, quamvis invitus, aliquo membro mutilatus fuit; etiamsi ea membri privatio alioqui non causasset irregularitatem, quia vel occulta est, vel deformitatem gravem non causat, nec actum Ordinis impedit, est nihilominus irregularis, can. fin. dist.55. cujusmodi ille censendus est cui in adulterio deprehenso virilia in pœnam, vel ultionem excisa fuerint. Ugolinus, Navarrus, Avila & alii communiter.

XV. Habens corporis defectum impedientem susceptionem Ordinis Sacerdotalis, censendus est irregularis ad reliquos Ordines inferiores & sacros, ex communiori sententia Angeli, Ugolini, Navarræ, Avilæ, Bonacinæ: quamvis Paludanus, Sayrus & alii pauci dissentiant. Sed is qui post susceptum Sacerdotium evasit irregularis quoad Missæ celebrationem, ut si amisit pollicem, aut indicem, aut oculos, poterit adhuc reliqua munia celebrare, ad quæ superest ei habilitas, ut est confessionum auditio.

XVI. Irregularitatem ex defectu lenitatis parit homicidium voluntarium, aut membri mutilatio, si sine facientis culpa sit, qualem facit Judex, apparitor, carnifex, dum suo justè funguntur officio; & accusatores, & testes in causa criminis, si mors aut mutilatio sequatur; & milites in bello justo vulnerantes & occidentes, can. *Si quis viduam*, dist.50. & cap. *In Archiepiscopatu*, de raptorib. & cap. fin. de cler. vel monach. in 6. & Clement. unica de homicid. Et olim Idacius & Ithacius Episcopi fuere condemnati in Ecclesia ex hoc uno, quòd Priscillianum impurissimum hæresiarcham accusassent apud Maximum Imperatorem, qui Priscillianum capitali supplicio addixit, ut scribit Severus Sulpicius. Et Sanctus Augustinus epist.54. Macedonio primariæ dignitatis viro rationes reddit cur ipse illius clementiam interpellaverit, ne viri quidam nefarii ultimo, quod commerebantur, supplicio afficerentur, sed mitiùs in illos animadverteret.

XVII. Cæterùm licitum est & irregularitatis expers, si Sacerdos intendens flagitia reprimi, suadeat Principi ut legem ferat, quà certorum criminum rei morte digni plectantur capite; non enim per generalem istam provisionem potest dici causa mortis, nisi remota, ut patet ex can. *Delatori*, 5. quæst.6. Ita docent Ugolinus, Avila, Henriquez, Suarez, Filiucius, Bonacina. Potest quoque citra irregularitatem Confessarius recusare absolutionem Magistratui nolenti punire ex officio & secundùm leges flagitiosum, quem lex jubet capitis damnari, modò generatim loquatur, ut puniat secundùm legem, neque directè intimet mortis pœnam. Eadem ratione potest Confessarius reum urgere juridicè interrogatum, ut suum capitale crimen confiteatur Judici; fungitur enim hac in parte officio suo.

XVIII. Differunt autem laïci; aut etiam Clerici neque sacri, neque Ecclesiasticis præbendis

præbendis addicti, à Clerico sacro, vel beneficiario in causa mortis aut mutilationis ex jure licitæ: quia primi non peccant, licet incurrant exinde irregularitatem; isti verò præter irregularitatem mortali etiam peccato se implicant, quia contra Canonum vetita faciunt in re gravi, cap. *Sententiam sanguinis*, ne clerici, vel monachi.

XIX. Ut autem accusator in materia criminis capitalis sit ab hac irregularitate immunis, duæ conditiones exiguntur. Prima est, ut accuset de injuria sibi suisve rebus illata, non verò alteri. Secunda, ut expressè protestetur se nullam intendere capitis, aut mutilationis pœnam, cap. *Prælatis*, de homicid. in 6. Ista verò protestatio si fiat à teste, nihil illi prodest, cùm ipse interveniat in aliena causa: sed prodest Clerico illum accusanti qui suam violavit Ecclesiam, quia propriæ Ecclesiæ causa ad eum pertinet, nec est censenda ipsi aliena. Bonacina & alii communiter. Iidemque docent non esse irregularem illum qui cum dicta protestatione relevat patriæ proditionem, quia omnes ad hoc tenentur jure naturæ & quia ad singulos pertinet salus patriæ communis, cùm singulorum personas, & fortunas comprehendat.

XX. Clerico testificari non licet in causa sanguinis, can. *His à quibus*, 23. quæst. 8. neque ad id ullo jure compelli potest. Sanè potest testificari ad innocentis oppressi liberationem, petita sui Superioris licentia. Quamvis exinde præter ipsius testis intentionem sequatur ut calumniator ultimo puniatur supplicio; id enim contingit per accidens. Testis enim qui abditam veritatem manifestavit, solam intendit innocentis rei liberationem, non verò, ut supponimus, accusatoris pœnam. Hoc sapienter docent Ugolinus, Avila, Sayrus, Suarez, Filliucius, & qui hos allegat & sequitur Bonacina de irregularitatibus, disput. 7. quæst. 4. punct. 3. n. 4. Atque ita nulla inde nascitur irregularitas.

XXI. Laïcus Chirurgiam aut Medicinam exercens juxta suæ artis regulas, non incurrit irregularitatem, etsi membrum resecet aut resecari mandet; non enim defectus lenitatis si pars adimatur ad totius conservationem. Sed si per gravem culpam Chirurgi, vel Medici homo deformetur, vel intereat, incurritur irregularitas ex delicto.

XXII. Qui sunt sacris Ordinibus initiati prohibentur mederi per abscissionem, aut adustionem membri alicujus, cap. *Sententiam sanguinis*, ne cler. vel monach. & cap. *Tua nos*, de homicid. Sed neque peccant iidem, neque irregularitatem contrahunt, si absque abscissione, vel ustione Medicinam exerceant secundum artis regulas, & sine avaritiæ labe, aut alio abusu, periculo, vel prava suspicione, ex communi sententia. Potest etiam Sacerdos consulere secundùm regulas Medicinæ, vel exhortari ut membrum amputetur sphacelismo affectum, dum caveat ne abscissionem per se exequatur; id enim, ut dixi, Canones ei prohibent. Neque peccato, aut irregularitati subditur Sacerdos qui juxta Medicinæ præscripta jusserit, vel consuluerit membri amputationem, aut venæ sectionem, tametsi fortuitò & ex accidenti mors inde sequuta fuerit. Bonacina citans ad hoc Molinam, Rodriguez & alios.

XXIII. Multò minùs ergo peccant, vel irregularitatem incurrere dici possunt, sive Sacerdotes, sive laici, qui bona intentione, neque credentes ægrum ex hoc citiùs moriturum, ei jusculum propinant unde fiat ut æger inopinatò citiùs moriatur & suffocetur, aut ex motione sui corporis exspiret, ut contra Toletum asserunt Suarez, Ugolinus, Bonacina de irregul. disput. 7. quæst. 4. punct. 7. num. 12. Coninch tom. 2. disput. 18. dub. 9. num. 7. & seqq. etiamsi aliqua venialis culpa intervenerit,

ut ipsi docent. Hujusmodi enim officia per se & directè non tendunt ad mortem, neque ad ejus accelerationem. Itaque nihil commune habent cum irregularitate quam incurrunt illi qui efficaciter influunt ad hoc, ut citiùs perveniatur ad locum supplicii: illa namque itineris acceleratio directè & per se operatur accelerationem supplicii, de qua dubitare non potest ille ipse qui accelerat profectionem ad patibulum. Ille itaque infirmo administrans non alteri obnoxius est impedimento, quàm quæ memorantur in cap. 13. 14. 15. 16. de homicid. volunt. ut si dum pulsatur campana, ipsa cadens, aut lignum campanilis hominem peremerit: vel Clerico equitante, si equus ferociens ruptis habenis, cùm retineri à sessore non posset, infantem obvium occiderit, qui est casus capitis *Dilectus filius*, eod. tit. Huc pertinet cap. *Ex literis*, il 1. & cap. *Ex literi*, il 2. eod. tit. Ubi autem mortalis culpa intervenisset, ut si quis periculum prævidisset, neque tamen ullam dignatus fuisset adhibere præcautionem, tunc locus esset irregularitati, non quidem ex defectu, sed ex delicto: quia culpa mortalis casum præcessit.

XXIV. Qui somno, vel furore correptus alterum occidit, aut etiam qui mentis compos violentum aggressorem interemit cum moderamine inculpatæ tutelæ, non valens per fugam evadere, hic neque lethali culpâ, neque irregularitate obstringitur. Clement. unica de homicid. Disputatur de eo qui alterum occidit invasorem alienæ vitæ, ut patris, filii, fratris, uxoris, non valens aliter succurrere periclitantibus. Fieri hunc irregularem affirmat Gloss. in d. Clement. unica de homicid. in verb. *Sua*: & Sylvester verb. *Homicidium* 1. num. 13. Martinus Navarra cap. 27. num. 237. Negant verò recentiores, Covarruvias, Petrus Navarra, Lessius, Suarez, Bonacina, Filliucius, Coninch de Sacram. tom. 2. disput. 18. dub 9. num. 77. & seqq. hac ratione, quia nullo jure generatim statuitur, illum esse irregularem qui quacumque actione hominem occidit; sed eum qui hoc facit aut cum peccato mortali, aut sine peccato quidem mortali, sed tamen planè voluntariè, ut sunt Judices, milites, qui omnes publica freti sunt authoritate. Privata verò, atque involuntaria homicidia non subduntur irregularitati, nisi casum lethalis culpa præcesserit, d. cap. *Ex literis*, il 1. de homicid.

CAPUT XX.

De irregularitatibus ex delicto.

I. AD incurrendam irregularitatem ex delicto requiritur juxta æquiorem & communiorem Doctorum sententiam mortale peccatum. Navarra cap. 27. num. 252 & 253. Suarez, Avila, Sotus & alii. Ratio est, quia pœna debet habere cum delicto proportionem, cap. *Felicis*, de pœnis in 6. Cùm ergo irregularitas ex delicto nascens sit gravissima pœna, non debet incurri nisi per grave delictum, & non per veniale. Si ergo contingat aliquem in delicto cui Jus pœnam imposuit irregularitatis, non plus peccasse quàm venialiter, sive ex subreptione, sive ex imprudentia, aut ignorantia tantùm veniali, aut ex oblivione, ita ut non adhibita fuerit sufficiens deliberatio, ille quamvis in externo foro haberi possit pro irregulari, non tamen in foro conscientiæ, poteritque

teritque sua Beneficia retinere, fructusque percipere, & ad alios Ordines aspirare sine dispensatione, modò nihil inde oriatur scandali.

II. Requiritur secundò actus externus consummatus. Canon quippe ipsum factum requirit, non solam voluntatem, can. ult. 15. quæst. 1.

III. Infamiam collocari mos est inter delictorum irregularitates, quamvis aliquando contingat eam contrahi sine delicto vero, sed solum putativo & præsumpto: & innocens qui per falsas probationes aut præsumptiones condemnatus in judicio fuit, tenetur se purgare, alioqui judicatur incapax Ordinis, Beneficiorum, & jurisdictionis, 2. quæst. 5. per totam, & toto tit. de purgat. canon. Est porrò duplex infamia: una juris, alia facti; & utramque irregularitas comitatur, can. *Infames*, 6. quæst. 1. Infamia juris inducitur quidem ab ipso jure, sed dependenter à sententia declaratoria criminis, ut præclarè disputat & docet Vasquez 2. 2. quæst. 173. cap. 1. adversùs opinantes non requiri sententiam Judicis in delictis quibus lex infamiæ pœnam imponit, modò sint notoria. Infamiam facti eam dicimus quam gravia delicta proprio authori inurunt, ex quo satis notoria evaserunt. Infamia facti tollitur per morum notoriam emendationem; sed non infamia juris, nisi accedat vel Apostolica dispensatio, vel canonica purgatio.

IV. Ex delicto irregularitas multimodè incurritur. Primò per hæresim, vel apostasiam à Fide, can. *Qui in aliquo*, dist. 51. can. *Quibus* de consecr. dist. 4. adeo ut filii quoque hæreticorum (nisi constet parentes ante mortem conversos) sint irregulares, cap. *Statutum*, de hæret. ubi hæc verba sunt: *Qui tales esse, vel decessisse probantur.* Unde colligitur oppositum, si tales non decesserint. 2. Ex illicita mutilatione, vel homicidio. 3. Ex indebita Ordinis sacri susceptione, vel exercitio, in illis nimirum qui censurâ aliquâ astricti sacros Ordines susceperunt, vel exercuerunt, cap. *Cùm illorum*, de sent. excomm. & toto tit. de cler. excom. depos. vel interd. minist. & can. *Si quis Episcopus*, 6. & 7. causæ 11. quæst. 3. Præterea qui Ordinem quo caret, solenniter celebrat, deponitur, & est irregularis, cap. 1. & 2. de cler. non ordin. minist. Laïcus verò cantans in Missa Epistolam etiam cum dalmatica, sed sine manipulo, non contrahit irregularitatem. Covarruvias in Clement. de homicid. part. 1. §. 1. in initio: Suarez disput. 40. sect. 2. num. 11. Coninch. disput. 18. dub. 6. num. 46. Præterea qui Baptismum iterat fit irregularis, cap. 2. de apostat.

V. Denique præcipuam ex delicto irregularitatem producit homicidii crimen, tam ex parte mandantis & consulentis, quàm ex parte exequentis, si factum sequatur. Hoc tamen discrimen inter mandantem & consulentem assignant Doctores, ut is qui mandavit, revocato ante factum suo mandato non amplius sit irregularitati obnoxius, tametsi mandatarius post mandati revocationem exequatur demandatum homicidium; consulens verò non sit immunis ab ista & aliis canonicis pœnis, etiamsi consilium revocaverit & pro viribus dissuaserit, si is qui consilium accepit, fuerit delictum exequutus postquam ei fuit intimata revocatio consilii. Ita communiter Doctores, hujus diversitatis hanc rationem adducentes, quia mandatum fit in ipsius mandantis commodum & gratiam; consilium verò dirigitur in gratiam & commodum ejus cui datur: ideoque is qui dat consilium non censetur suasionis suæ influxum revocare, nisi is cui, & cujus commodo consilium datum est destiterit velle consilium sibi datum exequi. Dispositio enim ejus quod nostra interest, nostro subest, & non alieno arbitrio. Quâ eadem ratione sufficit

mandanti suum revocasse mandatum, quod in ejus commodum refertur: ideoque si post revocationem mandatarius velit illud exequi, non id tribuetur influxui præcedentis mandati ,sed propriæ ejus qui exequitur malitiæ. Ideoque mandans post revocationem opportunam non tenebitur canonicis pœnis , neque obligatione damna quæ mandatarius intulerit resarciendi.

V I. Qui abortum procurat postquam fœtus animatus est , homicida existit, simul & irregularis : secus autem si fiat abortus ante animationem. Licèt autem incompertus sit dies quo fœtus animari incipit , tamen existimatur communiter animam masculino fœtui infundi quadragesimo die , fœminino autem post dies octoginta , juxta Levit. 12. ut annotat Glossa recepta Summæ , verb. *Quadraginta*, distinct. 5. Ideoque abortus crimen non habetur pro homicidio ante diem quadragesimum.

* V I I. Sed jam graves occurrentes circa abortum difficultates compellunt ut pleniorem de illo notitiam tradamus. Quæstio ventilatur , utrum ad servandam prægnantis matris vitam liceat ei pharmacum præbere , ex quo fœtus quem utero gerit , merus sit ne moriatur ? Admittitur passim distinctio S. Antonini part.3.tit.7. cap.2.§.2. cujus authorem refert Joannem Neapolitanum :Si id fiat ad prægnantem morte liberandam dum periclitatur in puerperio, tunc secundùm Joannem quodlibeto 10. distinguendum esse. Si enim est fœtus animatus , tunc Medicus directè se homicidii reum constituit coram Deo. Refert verò S. Cyrillus Alexandrinus ex sapientum , ut ait , judicio fœtum humanum masculinum vix animâ informari die à conceptu quadragesimo ; si autem fœmina futura sit , non nisi octogesimo post conceptionem die. Ita Cyrillus lib. 15. de adorat. in spir. & verit. Idque colligi solet ex diebus purificationis computatis Levit. 12. Sed ea conjectura non est planè certa. Hippocrates quidem lib. de natura fœtus, num. 10. ex motus experientia , quem prægnantes in utero sentiunt , si fœtus sit masculinus , refert ut tardissimè conformari die trigesimo ; si autem fœmininus , ut tardissimè die à conceptu quadragesimo secundo. Id pariter probat ex temporibus quibus menstrua in mulieribus fœtis redeunt post partum. Sed cùm incertum sit de fœtus informatione , seu animatione (longè enim diversæ res sunt conformatio & informatio fœtus) incertumque pariter maneat , utrum intercedant dies aliquot à perfecta formatione ,donec partus fortasse vitâ vivens vegetativâ magis confirmetur , & ut embryon ad animam rationalem pleniùs disponatur ; certè res in incerto admodum nutat. Stat autem veritas inconcussa , prohibitum omninò esse homicidium innocentis , præcipuè verò si periclitatur fœtus de vita æterna , si ante Baptismum extinguatur. Porrò unusquisque tenetur æternæ saluti partus magis quàm prægnantis incolumitati , aut etiam propriæ vitæ consulere.

V I I I. Quin etiam ubi exploratum esset , fœtum non esse animatum , urgeret adhuc gravis difficultas , num liceat embryonem nondum viventem disperdere ? Potest quidem & debet sapiens Medicus pharmacum prægnanti præbere , quod matris vitam, si fieri potest,conservet ; sed quod embryonem non extinguat: neque fas est abortum matris procurare ad hunc finem , ut ejus aut vita aut fama in tuto sint , ne admittatur innocentis homicidium & æterna gratiæ privatio. Antonini quidem distinctionem allegant & probant Sylvester verbo *Medicus* ,quæst.4. Fumus seu Armilla verbo *Abortus*,num.2.Sanchez lib.9.de matrim.disput.20.num.6. & 10. Navarra cap.105. num.62. melius judicantes extinguere fœtum nondum animatum

animatum quàm matrem viventem. Sed obstat Apostolus dicens non esse facienda mala ad bonum finem : & aliunde consentiunt Catholici Doctores, non posse intendi aut procurari pollutionem etiam ad conservandam vitam, utendo pharmaco aut talibus cibis, ex quibus futura putetur. At verò abortus procuratus majorem habet mali speciem quàm pollutio, quæ est destructio unius tantùm seminis; abortus autem destruit duorum seminum conjunctionem, quæ propterea propiùs ordinatur ad hominis productionem quàm simplex semen. Igitur solicitior debet esse cautio circa abortum quàm circa pollutionem. Confirmatur his Tertulliani verbis in Apologet. cap. 9. *Nobis homicidio semper interdicitur, & etiam conceptum in utero dissolvere, dum adhuc sanguis in hominem delibatur. Homicidii festinatio est prohibere nasci, nec refert natam quis eripiat animam, aut disturbet nascentem. Homo est qui, futurus est; nam fructus in semine est.* Præterea caput *Si quis*, de homicid. ait eum qui fecerit ut fœmina non possit concipere, aut nasci soboles, teneri pro homicida. Vide præterea legem *Si quis aliquid*, 8 §. *qui abortionis* D. de pœnis. His adducti rationibus Covarruvias in Clement. *Si furiosus*, part. 2. §. 3. num. 1. Petrus Navarra lib. 2. cap. 3. num. 140. Lessius lib 2. cap. 9. dub. 10. hanc directam intentionem de abortu inanimato unanimes damnant ut prohibitam divino & naturali jure : sed in fœtu animato, quocumque prætextu intendatur, detestantur. Salus enim animæ propriæ vitæ corporeæ indubiè præferenda est.]

IX. Circa irregularitatem ex mutilationis membri delicto nascentem communis doctrina est, nomine membri comprehendi partem quæ per se habet distinctum & completum in corpore officium, qualis manus, aut pes ; non verò digitos, aures, nares. Ita M. Navarra, Covarruvias, Suárez, Henriquez, Avila, ac ferè omnes adversùs Caietanum & Sotum, qui membrum hoc loco intelligendum volunt omnem partem ad corporis organici integritatem pertinentem. Ad mutilationem de qua hîc agitur, non sufficit aliquem ita cædere, aut torquere ut aliquod membrum reddatur inutile, nisi abscindatur aut ita tabescat, ut amputari necesse sit. Soto lib. 5. de justitia, quæst. 2. art. 1. Navarra cap. 27. num. 223. Suarez, Avila, Coninch.

X. Quæres, utrum casuale homicidium pariat irregularitatem? Est verò casuale illud quod ex aliquo facto nascitur præter agentis intentionem. Respondemus, casuale homicidium, ubi lata culpa, hoc est cum mortali peccato conjuncta, præcessit casum, parere irregularitatem, si scilicet negligentia mortalis in eo casu præveniendo & impediendo intervenerit, ut liquet ex cap. fin. de homicid. in 6. Levis autem culpa, seu venialis negligentia non sufficit ; nam ut antea ostendimus, irregularitas ex delicto præsupponit mortale peccatum. Idque ulteriùs ex hoc probatur, quia decernitur in cap. *Quæsitum*, de pœnit. parentes qui noctu inter dormiendum infantem oppresserunt, non esse irregulares, quamvis id aliquâ eorum incuriâ, quibus pœnitentia imponitur, acciderit, *nisi* (inquit) *ea negligentia fuerit studiosa.*

XI. Quando verò ex opere mortaliter illicito sequitur casuale homicidium, diversimodè sentiunt Doctores, Sylvester enim verb. *Homicidium*, num. 2. Caietanus 2. 2. quæst. 64. art. 8. & alii nonnulli censent locum tunc esse irregularitati, ut si quis alium in ebrietate occiderit. Negant verò Sotus lib. 5. de justit. quæst. 1. art. 9. Covarruvias in Clement. *Si furiosus*, part 2. §. 4. num. 9. & 10. Henriquez lib. 14. capit. 15. num. 1. Navarra cap. 27. num. 230. Avila part. 7. disput. 6. sect. 1. dub. 1. §. *Hinc sequitur*, Coninch disp. 18. dub. 9. n. 80. Valentia tom. 4. disp. 7. q. 19. punct. 3. ad 5. speciem, aliique. Qui tamen concedunt ex hujusmodi actu illicito emergere

 irregularita

irregularitatem casualis & non intenti homicidii, si actus prohibitus involvebat in se periculum homicidii, ut est hastiludium. Nam alioqui dici homicidium voluntarium non posset, nisi maximè impropriè ac remotissimè. Itaque is qui temulentus hominem occidisset, aut qui telo intendens occidere equum inimici, hominem ibi latentem occidisset, non ligaretur irregularitate homicidii.

XII Missam celebrans in Ecclesia polluta, vel coram excommunicato vitando, nequaquam est irregularis, cùm id nullus Canon decernat. Sed qui sciens in loco interdicto celebrat, fit irregularis; quisquis enim per Ordinis exercitium violat aliquam censuram Ecclesiæ, in irregularitatem cadit, cap. *Is qui in Ecclesia*, 18. de sent. excom. in 6.

XIII. Iteratio Confirmationis, vel Ordinis nullam inducit irregularitatem, quamvis aliqui contrarium doceant. Id enim proprium est solius iterationis Baptismi, cap. 2. de apostat. Pœnæ enim non sunt ampliandæ ultra Canonum præscripta, sed potiùs restringendæ, utpote odiosæ, cap. *Odia*, de reg. jur. in 6. Nec admitti debet in his ratio à pari, inquit Bonacina. Et ratio quoque disparitatis hæc adduci potest, quia solus Baptismus est Ecclesiæ janua, & ad reliqua Sacramenta introductio. Igitur iteratione Baptismi major injuria Ecclesiæ irrogatur, quàm iteratione cæterorum Sacramentorum. Qui enim baptizatur, ipso actu protestatur se non fuisse hactenus Ecclesiæ subditum, aut ejus legibus adstrictum.

XIV. Quæritur an qui dubitat se aliquid fecisse ex quo nascitur irregularitas, habendus sit pro irregulari? Æquitati consentanea & communis assertio est, non esse pro irregulari habendum in aliis facti dubiis, solo excepto dubio homicidii. Ratio est, quia ut dixi, odia sunt restringenda potiùs quàm extendenda; & quia cùm partium jura obscura, reo potiùs favendum est quàm actori, cap. *Cum sunt*, de regul. jur. in 6. Ratio verò cur hinc excludamus dubium facti homicidii, fundatur in dispositione Canonum ita statuentium, cap. *Ad audientiam*, cap. *Significasti*, il 2. §. *Quod si*, de homicid. Idque peræquè obtinet tam in homicidio irregularitatem ex defectu inducente, quàm in homicidio cum delicto. Et probatur ex cap. *Petitio tua*, de homicid. ubi dubitanti Presbytero, num in defensione Castri quod Infideles vi & armis adorti erant, aliquem de Infidelibus aggressoribus occidisset, jubetur ut ab Altaris ministerio abstineat.

XV. Ex his sequitur, Medicum qui cum rationabili fundamento suspicatur ægrotum suâ mortali culpâ interiisse, non posse citra dispensationem ordinari. Item neque eum qui cùm abortum procuraverit & fecerit, dubius est utrum fœtus esset animatus. Similiter eum qui postquam consilium dedit homicidii, dubitat utrum consilium suum efficaciter in hoc malum influxerit.

XVI. Sanè communis est Canonistarum sententia, dubium facti homicidii non esse spoliandum propriis Beneficiis. Etenim d. cap. *Ad audientiam*, & cap. *Significasti*, de homicid. non longiùs extendit effectus hujusce dubiæ irregularitatis, quàm ad cessationem à sacro ministerio. Suarez disput. 40. sect. 6 num. Bonacina disput. 7. quæst. 1. puncto. 5. num. 8.

CAPUT

CAPUT XXI.

De Ecclesiarum consecratione, pollutione, seu profanatione, & reconciliatione.

I. Discussis personarum Ecclesiasticarum canonicis inhabilitatibus, reliquum est ut defectus circa loca sacra, Ecclesias & Cœmeteria occurrentes exploremus, & occurrentes in hac re quæstiones diluamus. In primis hoc sciendum, Ecclesiam ædificare neminem posse sine assensu Episcopi, cujus est locum ædificationis assignare, dotationem ad ministerium & ad reparationes necessarias præscribere, Crucem figere, lapidem primarium collocare, cap. *Nemo Ecclesiam*, de consecrat. dist. 1. Potest tamen lapidis primarii positionem delegare alteri, juxta Gloss. ibid.

II. Is qui Ecclesiam ædificat, tenetur eam dotare sufficienter pro ministrorum stipendio, pro necessariis ornamentis providendis, pro sartis tectis, pro juribus Episcopalibus exsolvendis. Et permittens Episcopus indotatam construi, tenetur ex propriis dotare, cap. *Cum sicut*, juncta Glossa, de consecrat. Eccles. & ibidem Abbas num. 3.

III. Ædificata Ecclesia vel benedicitur per Episcopum, vel per delegatum ab Episcopo Sacerdotem, vel consecratur: sed consecratio ista fieri non potest nisi ab Episcopo, sive Diœcesano, sive quem Diœcesanus commiserit ad id munus; nullatenus verò à simplici Sacerdote, cap. *Cum aqua*, de consecrat. Eccles. Ostiensis ibid. in summa, num. 2. Abbas ibid. num. 2. At verò semel consecrata Ecclesia non potest denuò consecrari, nisi occurrente aliquo ex sequentibus casibus.

IV. Primus est, si dubitetur an fuerit consecrata, cap. *Ecclesiæ*, de consecr. dist. 1. Creditur autem unius testis probi & honesti assertioni, sive de visu, sive de certo auditu: vel si aliqua ejus rei nota appareat in Ecclesiæ libris, vel in pariete vel in columna, præsumitur olim consecrata, can. *Solennitates* juncta Glossa in verb. *Scriptura*, de consecr. dist. 1. Speculator tit. de probationibus. §. *Videndum*, vers. *Non per libros*: Abbas in cap. *Proposuisti*, num. 6. de consecr. Eccles. sufficitque ad hoc semiplena probatio, si nemini nascatur inde præjudicium. Innocentius in cap. 1. de consecr. Eccles.

V. Secundus est, ubi parietes incendio absumpti fuerunt, aut diruti, sive in totum, sive majori ex parte, can. *Ecclesiis*, dist. 1. de consecr. Si tamen solum tectum combustum, vel dirutum fuerit, aut etiam modica pars parietum, non reconsecratur, can. *De fabrica*, de consecr. dist. 1. cap. *Proposuisti*, juncta Glossa, de consecr. Eccles. Quod totum dependere ex judicio Episcopi docet Ostiensis in Summa de consecr. Eccles. num. 5.

VI. Tertius contingit in Ecclesia quæ fuerit ab Episcopo hæretico consecrata, can. *Ecclesias*, & can. *Arianorum*, de consecr. dist. 1. Quem casum extendit communis sententia ad quemcunque Episcopum publicè excommunicatum propter aliud quodvis delictum.

VII. Quartus,

VII. Quartus, si sepeliatur in Ecclesia (idemque asserendum de Cœmeterio) paganus, vel hæreticus, vel excommunicatus notorius: non potest autem aliter reconciliari nisi cadavere exhumato, si discerni queat can. *Ecclesiam*, de consecrat. distinct. 1. Ostiensis loco cit. num. 7. Censent tamen aliqui cum Bonacina circa finem tractatus de Matrimonio, non pollui Ecclesiam, vel Cœmeterium per sepulturam hominis catholici, qui fuerit ob aliud aliquod delictum excommunicatus, modò non fuerit publicè denunciatus: hac ratione, quia post Extravag. *Ad evitanda*, non tenentur Fideles ejusmodi excommunicatos devitare.

VIII. Quintus, si in Ecclesia, vel Cœmeterio fuerit voluntariè effusum humanum semen, etiamsi contigerit ex copula inter conjuges habita, cap. fin. de consecr. Eccles. Ostiensis ibid. in Summa.

IX. Sextus per injuriosam humani sanguinis effusionem, aut per homicidium, licèt factum sine effuso sanguine, ut per venenum, aut strangulationem, cap. unic. de consecr. Eccles. in 6. Vox *injuriosam* excludit homicidium, aut sanguinis effusionem fortuitam, ut fit in casu lapidis, aut ligni supra hominis caput. Itemque hominis aggressoris occisionem, aut cruentum vulnus cum inculpata tutela, aut vulnus inflictum per hominem furiosum, seu mente captum. Vox quoque *effusio*, copiam denotat. Si ergo modicus sanguis fusus sit ex injuriosa percussione, locus sacer non polluitur. Joan. Deselva 1. part. de Beneficiis, quæst. 5. Navarra cap. 27. num. 265. Armilla verb. *Consecratio Ecclesiæ*: & apertè decernitur cap. *Cum illorum*, juncta Gloss. de sent. excom. Imò Grassius lib. 2. cap. 48. Coninch, & plerique alii dicunt, non sufficere sanguinis ex naso effusionem illam quæ solet accidere in rixa puerorum.

X. Necesse est autem ad hujus pollutionis effectum, ut vulnus receptum fuerit in loco sacro: si enim aliquis existens intra sacrum locum jactu injurioso teli alterum foris existentem vulneret aut interimat, non inde polluitur locus sacer, licèt vulneratus accepto vulnere ingrediatur Ecclesiam, vel Cœmeterium, ibique sanguinem effundat. Ex adverso polluitur sacer locus, si vulnere ibi accepto saucius foras egrediatur nec nisi post egressionem sanguinem effundat. Bonacina, aliique communiter. Sufficit enim quod quis percussionem passus sit dum erat in loco sacro.

XI. Nullatenus requiritur sacri loci reconciliatio, si ejus profanatio non sit publicè notoria, etsi posset per duos, aut tres testes probari. Abbas in cap. *Significasti*, num. 2. de adulter. Ostiensis, Armilla, Navarra loc. cit.

XII. Non est opus reconciliatione, si pollutio contigerit extra spatium murorum Ecclesiæ, vel Chori, vel adjunctarum Capellarum, quæ quidem censendæ sunt partes corporis Ecclesiæ. Non ergo requiritur reconciliatio, si contigerit pollutio intra sacristiam, vel campanile, vel supra tectum Ecclesiæ, vel in subterraneo specu, nisi foret specus ad sepulturam. Navar. & Grassius loc. cit. Suarez tom. 1. de relig. lib. 3. cap. 9. num. 7.

XIII. Post notoriam sacri loci pollutionem nefas est, donec reconciliatus fuerit, Divina Officia in eo peragere, aut mortuum sepelire. Sacerdos autem quo sacrum faciente contigerit Ecclesiam violari, si nondum inchoaverit sacrum Canonem, debet Missam inchoatam intermittere. At si sacrum Canonem jam inchoaverat, prosequi Missam debet usque in finem. Jam enim hostia proximè præparari cœpit ad consecrationem, ut docent præallegati, aliique communiter Doctores.

XIV. Polluta

XIV. Polluta etiam consecrata Ecclesia, potest ex permissu Episcopi, aut ejus Vicarii ablui aquâ benedictâ per Sacerdotem, adhibitis ordinariis benedictionum precibus, & postea intra eam Divina Officia celebrari, donec per Episcopum consecretur. Si verò Ecclesia tantùm benedicta, nec consecrata polluatur, sufficit ejus ordinaria reconciliatio per simplicem Sacerdotem cum Ordinarii venia, cap. fin. de consecr. Eccles. juncta Gloss. Armilla loc. cit. num. 2. Piasecius praxis Episcopalis p. 1. cap. 2. art. 4. num. 7. Bonacina de Sacram. Matrimon. ad fin.

XV. Denique pollutâ Ecclesiâ polluitur simul contiguum eidem Cœmeterium, sed non remotum. At è converso pollutione Cœmeterii non polluitur contigua Ecclesia. Verùm polluto uno Cœmeterio, nequaquam polluitur aliud, quamvis contiguum Cœmeterium, etiamsi ab uno esset ad alterum accessus per intermediam portam, cap. unico, de consecr. Ecclesiar. in 6.

* XVI. Intra Ecclesiam consecratam die quodam festo, & titulari ejusdem Ecclesiæ, suborta gravis est rixa inter duas ex plebe mulierculas, quarum una in æmulam irruens jugulum illius adeò violenter suis manibus pressit, ut illa in humum cadens animi deliquium passa sit, respiratione interdicta, alienisque brachiis in vicinam transportata domum. Rogati Medici invisunt decumbentem ægram, scriptoque attestantur eam de vita periclitari. Vacante tunc Episcopali Sede tota jurisdictio penes Capitulum erat Cathedrale ejusque Vicarium. Ab his meum rogatus judicium scripto respondi, nihil certi constare de Ecclesiæ pollutione: cùm enim nulla facta fuisset sanguinis effusio, solaque pollutionis causa quæ restare poterat, in languentis mulieris interitu, qui dubius adhuc & incertus erat, sita esset, nemo quidquam de pollutione asserere vel negare poterat, dum eventus mortis in ambiguo erat. Verumtamen ad futuram præcautionem jam in præsenti cessandum esse illic à Divinis, & abstinendum pariter à loci reconciliatione præsenti, aut reconsecratione, quæ futuræ prorsus erant inutiles & supervacaneæ, qualiscumque successurus erat eventus sive mortis, sive reconvalescentiæ. Si enim mors intervenniret, eo duntaxat momento, & non antè, pollutio eventura erat Ecclesiæ, atque ita necessitas incumbebat iterandi præcedentem & inopportunam Ecclesiæ reconciliationem, tunc temporis sacræ & impollutæ. Si verò ægra reconvalitura erat, majus nasciturum derididiculum ex publica reconciliatione, aut etiam operosiore consecratione procul accersiti Episcopi ad consecrandum locum ritè jamdudum consecratum. Illa igitur mentibus insedit melior sententia, præter Divini Officii cessationem præsentem nihil interim esse moliendum, paucisque diebus resciri posse quid tandem de ægra muliere sit eventurum: si moriatur, reconciliandam esse pollutam Ecclesiam sine mora per aquam benedictam à Vicario Generali, aut à Sacerdote, quem ad hoc placuerit delegare, juxta cap. ult. de consecr. Eccles. ne diutiùs intermittatur Divinus in ea cultus. Interim verò de consensu Capituli rogandus erit ex viciniorbus Episcopus, ut quamprimùm commodè poterit in civitatem accedat ad Ecclesiæ consecrationem, communicata utrobique potestate, Vicarii quidem Generalis jurisdictione, sine qua non potest Episcopus in aliena Diœcesi Pontificalia exercere; & Episcopalis ordinis ac Pontificii jure, quo utplurimùm privatus est Vicarius, neque ipsa caret, quanquam illius characteris meritissimus, Massiliensis Ecclesiæ Vicarius.]

*CAPUT XXII.

Responsum Authoris ad Consultationem remotæ cujusdam provinciæ Archiepiscopi, de pœnis canonicis refractario cuidam Clerico debitis.

I. CONVICTUS erat contumax remotæ provinciæ Clericus duplicis sacrorum Canonum transgressionis. Prima transgressio erat in crimine susceptorum sacrorum Ordinum de manu alieni cujusdam Episcopi sine ullis proprii Episcopi Dimissoriis ac testimonialibus literis. Alteram huic priori transgressionem protervus Clericus addiderat non tantùm Missam indebitè susceptam celebrando invito proprio Antistite, verùm etiam resignationem curati cujusdam Beneficii in sui favorem in Romana Curia factam suscipiendo; & quod deterius est, inconsulto Episcopo, ad quem ex Papæ rescripto remittebatur examinandus, ejusdem Beneficii possessionem privata authoritate ineundo; sed & insuper, quod deterrimum est, Curam ipsam exercendo, & Sacramenta Parochianis administrando, injussu Diœcesani, quem ne quidem dignatus est convenire: ac proinde sine ulla sui præsentatione, sine Signaturæ aut Literarum exhibitione, quæ *Visa* vulgò dicitur; sine examine, sine Fidei professione, sine præscripta forma & provisione Curatum Beneficium usurpavit. Hìc duo discutiendi concurrentes in illo Clerico defectus, quorum primus ejus Ordinationes afficit; secundus verò illius, quam indebitè occupat, Curæ invasionem.

De primo defectu circa Ordinationes.

II. Quod attinet ad priorem defectum responsio nostra fuit, non potuisse Clericum sine Dimissoriis ordinari, nisi cum sacrilegii crimine, eumdémque ipso jure ab Ordinibus sacrilegè susceptis exercendis prohibitum & suspensum, eodem momento quo exercere ausus est, irregularitatis pœnæ se subjecisse, & præfractè continuando nova in discrimina incidisse, novasque censuras in suum caput accumulasse. Hoc primum sacrilegæ Ordinationis genus discutiendum est.

III. Paulus Apostolus ad Timotheum Ephesinæ urbis Episcopum scribens, illum his verbis admonet: *Manus citò nemini imposueris neque communicaveris peccatis alienis.* 1. Timoth. 5. Præceptionem istam Apostolicam Sanctus Leo Pontifex epist. 87. aliàs 1. ad Africanos, sic exponit: *Quid est citò manus imponere, nisi ante maturitatis ætatem, ante tempus, examinis, ante meritum laboris, ante experientiam disciplinæ sacerdotalem honorem tribuere non probatis? Et quid est communicare peccatis alienis, nisi talem effici ordinantem, qualis est ille qui non meruit ordinari? Sicut enim boni operis sibi comparat fructum, qui rectum tenet in eligendo Sacerdote judicium: ita gravi semetipsum afficit damno, qui ad suæ dignitatis collegium sublimat indignum.*

IV. Decreti Gratiani visenda est tota distinctio 71. in qua congestæ leguntur multæ

multæ alienum ordinandi subditum prohibitiones, non munitum proprii Formatis Episcopi, seu Dimissoriis literis. Inter has reperitur Concilii generalis Sardicensis can. 2. sanctio, quâ talis Ordinatio irrita, nullaque decernitur: quæ nullitas eo sensu accipienda est, ut sit suspensio ab exercitio sic recepti Ordinis quanto tempore proprio Episcopo visum fuerit; Ordinator autem sit integro anno ab Ordinum collatione suspensus. Eædem pœnæ renovantur à duobus subsequentibus œcumenicis Conciliis, scilicet Lugdunensi II. sub Gregorio X. & refertur in cap. *Eos qui*, de tempor. ordin. in 6. deinde a Concilio Tridentino sess. 14. cap. 2. de reform. ubi statuitur quotiescumque quis facultatem accipit Ordines ab alieno Antistite recipiendi, haud aliter id esse licitum, nisi ordinatori fuerint priùs exhibitæ literæ testimoniales proprii Episcopi de vita, moribus & idoneitate ordinandi. Idemque Tridentinum sess. 23. cap. 8. de reform. his verbis decernit: *Unusquisque a proprio Episcopo ordinetur. Quod si quis ab alio promoveri petat, nullatenus id ei, etiam cujusvis generalis, seu specialis rescripti vel privilegii pretextu, etiam statutis temporibus permittatur, nisi ejus probitas ac mores Ordinarii sui testimonio commendetur. Si secus fiat, ordinans à collatione Ordinum per annum, & ordinatus a susceptorum Ordinum exequutione quamdiu proprio Ordinario videbitur, sit suspensus.* Hæ porrò suspensiones, tam ordinatoris quàm ordinati, statim ipso facto incurruntur: si autem his vel unico Ordinis exercitio derogent suspensi, statim accedit irregularitatis pœna, quæ si occulta sit, potest ex Tridentini Concilii concessione auferri à proprio Episcopo: si verò in notitiam aliorum devenerit, recurrendum est ad summi Pontificis dispensationem. De hac irregularitate ex violata per Ordinis indebitè collati aut suscepti exercitium suspensione agunt Canonistæ inter Gallicanos Rebuffus in praxi, tit. *Formula dimissoriarum literarum*, num. 5. & 11. interque alienigenas Bonacina tract. de suspens. in partic. disput. 3. quæst. 1. puncto 11. num. 28. conformiter ad Trident. sess. 24. cap. 6. de reform. At verò Clericus iste multoties, & pluribus in Ordinibus & Sacramentis suspensiones quibus ligatus erat, publicè infregit: consequens igitur est, ut non ei sufficiat dispensatio Episcopalis, sed Papalis insuper requiratur.

V. Ad istud quoque delictum pertinet Decretalium titulus, *De clerico excommunicato, deposito vel interdicto ministrante*: cujus cap. 2. sancitur, Clericum suspensum, si celebret, nec desistat admonitus, esse excommunicandum; & si ulteriùs non desistat, esse judicio tradendum sæculari, ut saltem exilio damnetur: non enim intendit Ecclesia pœnam sanguinis apud laïcos Judices, neque ipsi permittitur quemquam exilio punire. Cætera sub eodem titulo capita jubent talem excommunicari, & ab officio beneficioque deponi. Eodem spectat titulus, *De eo qui furtivè Ordinem suscepit*, qualis est præsens Clericus: subjecta huic titulo capita reum talem vetant in Ordine furtivè suscepto ministrare, aut in superioribus ordinari, nisi postquam intra monasterium convenientem egerit pœnitentiam. Quin etiam de Presbyteris alienæ Diœcesis non recipiendis sine proprii Episcopi literis commendatitiis sanxit jam pridem Concilium Cabilonense II. anni 813. can. 41. Fuerat verò idem constitutum in Laodiceno Concilio can. 41. & 42. & in Concilio Andegavensi can. 5. Quinimò excommunicantur Clerici qui sine Antistitis sui testimonialibus literis peregrè proficiscuntur, Concilii Agathensis can. 52.

De altero defectu circa invasionem Curæ Parochialis.

V I. Jam verò ad alterum Clerici hujus delictum de suscepto indebitè Curato Beneficio progrediendum. Reus iste nullo penitus jure vel titulo nititur, sed sola invasione sese intrusit. Rescriptum quippe Pontificis ad proprium dirigebatur Ordinarium, qui judicaret, an talis Clericus esset peritiâ, famâ, moribusque satis idoneus ad curam animarum capessendam; illum sedulò examinaret, atque re solicitè explorata, vel repelleret, vel admitteret postulantem. At ille præter omne officium neque se, neque Papæ Literas Episcopo suo dignatus est exhibere, illoque inscio se in Parochiæ possessionem intrusit. Ullusne est usque adeò inscius Clericus, ut primam Juris Canonici regulam ignoret, *Beneficium Ecclesiasticum non potest sine canonica institutione possideri*, cap. 1. de regul. jur. in 6. & ad quamcumque Beneficii institutionem necessariam esse proprii Episcopi provisionem, cap. *Omnes Basilicæ*, cap. *Nullus omninò*, cap. *Decernimus*, 16. quæst. 7. & cap. *Ex frequentibus*, de institut.

V I I. Constantissima est Juris ubique recepti regula, neque per Signaturas, neque per Pontificia rescripta de providendo, neque per Romanæ Curiæ expeditiones conferri actu ipso Beneficia Ecclesiastica, sed per hæc solummodò remitti impetratorem ad Episcopum judicaturum per inquisitiones & examina de capacitate, vel incapacitate supplicis, ut si dignum agnoverit provideat, sin minùs expellat ab expetito Beneficio. Hæc agendi forma ubique recepta, in Gallia quoque strictiùs observatur & commendatur, additis ad sacros Canones conformibus etiam Regum Edictis, quale est Henrici I I I. Galliæ Regis in Comitiis Blesensibus, art. 12. ubi statuitur ad percipiendum effectum Signaturarum & Provisionam Romanæ Curiæ, mandatorumque Apostolicorum, nequaquam sufficere obtinuisse *Visa*, & consensum Ordinarii; sed requiri præterea ejusdem Ordinarii scriptam attestationem de facto examine impetrantis, in quo constitit ipsum esse ejusdem Beneficii capacem & idoneum. Idque Jus inviolatè observatur in omnibus Galliarum Tribunalibus, ut testatur Oliva in Tolosano Senatu Regius Consiliarius lib. 1. quæstionum & decisionum, cap. 16.

V I I I. De facto itaque constat Clericum reum Ordines suscepisse sine ullis Diœcesani literis vel consensu, eundemque novo ausu & attentatu in Curati Beneficii possessionem, irrequisito proprio Episcopo se intrusisse. De Jure similiter constat eundem à prædictorum Ordinum exercitio suspensum, per eorumdem exercitium in canonicam irregularitatem incidisse, & in ea ultra annum pertinaciter inhæsisse, ac necdum necessariam à Summo Pontifice dispensationem, neque absolutionem impetrasse. Constat quoque omnem hominem suspensione ligatum, esse quorumcumque Beneficiorum incapacem de novo acquirendorum, quamdiu non est ab irregularitate dispensatus, can. *Nos in hominem*, 9. quæst. 1. & cap. *Cum dilectus*, de consuet. cap. *Cum inter R.* & cap. *Per inquisitionem*, de elect. cap. *Pastoralis*, §. *Verùm* de appellat. & cap. *Bene*, de ætat. & qualit. ordinand. Atque in universum quisquis per exercitium sacri Ordinis Ecclesiasticam censuram supergreditur, id est excommunicationem, suspensionem vel interdictum, ipso actu redditur irregularis & ad Beneficium ineligibilis, ut extricari hoc vinculo non possit, nisi per Supremam Sedem relaxetur, cap. *Apostolica*, de Cler. excomm. ministr.

ministr. & cap. *Eos qui in Ecclesia*, § *Is vero*, de sent. excomm. in 6. At in horum Canonum despectum multiplici suspensione irretitus multoties Sacra celebravit, quin etiam Beneficium animarum curam habens propria authoritate arripuit, passimque Sacramenta quævis quasi suis Parochianis ministravit absque ulla canonica provisione: neque per ostium legitimæ vocationis ingressus est in ovile Christi, sed quasi fur & latro ascendit aliunde. Joan. 10.

IX. Ecclesiæ Christi nihil potest accidere perniciosius ejusmodi luporum invasione, qui assumpto Pastorum nomine gregem Christi disperdunt, devorant & deglubunt, nisi quamcitissimè removeantur. Oraculi vice audienda sunt. saluberrima Hormisdæ Romani Pontificis monita, qui primum Christianum Galliæ Regem Clodoveum à Paganismo conversum intra Ecclesiæ gremium lætanter excepit & complexus est. Mirabilis Pontifex iste epist. 25. ad universos Hispaniæ Episcopos, quanta sit adhibenda commemorat solicitudo & diligentia in electione tum eorum qui sunt sacris Ordinibus initiandi, necnon eorum qui præficiendi sunt curæ Dominici gregis, pro cujus salute Christus Dominus Pastorum Princeps pretiosissimum sanguinem fundere, & in Cruce immolari voluit. Hæc sunt Pontificis verba: *At in Sacerdotibus ordinandis, quæ sunt præscripta, & à Patribus definita cogitetis. Quia sicut est caput Ecclesiæ Christus, Christi autem Vicarii Sacerdotes, sic & in eligendis his curam oportet esse præcipuam. Irreprehensibiles enim esse convenit Sacerdotes, quos præesse necesse est corrigendis: nec quidquam illi deesse debet personæ, penes quam est Religionis summa & substantia disciplinæ: & æstimet quis pretium Dominici gregis, ut sciat quod meritum constituendi debeat esse Pastoris. Hoc ita fiet, si non Sacerdotii gradus saltu quodam passim Laïcis transferantur. Longâ debet vitam suam probatione monstrare, cui gubernacula committuntur Ecclesiæ. Discere quisque prius debet antequam doceat, & exemplum religiosæ conversationis de se potius aliis præstare, quàm sumere. Emendationem esse convenit populo, quem necesse est orare pro populo.* Istis Sancti Pontificis sententiis quasi terrificis fulminibus percellendi & arcendi sunt à Dominico ovili invasores & vastatores lupi, & avari mercenarii, quos nulla sacri gregis cura solicitat, sed sola stimulat proprii emolumenti ac temporalis commodi cupiditas.

X. His tandem sic exploratis nullitatibus & canonicis impedimentis, hujusce Tractatus conclusio formulam judicii de quo rogatus sum suppeditabit. Clericus iste reus juridicè interpellandus est, requisito Episcopali Promotore, triplici citatione, ut in propria persona coram Ordinario compareat, exhibeatque instrumenra suarum Ordinationum, & titulos ac provisiones beneficiarias Curati Beneficii quod possidet. Interrogabitur sigillatim, & respondebit in processu verbali de Dimissoriis & venia & examine proprii Episcopi, quod vocant *Forma dignum*; & ubi constiterit illum justis titulis destitui, neque posse quidquam horum exhibere, declarabitur furtivè ordinatus & provisus, atque ab Ordinum exequutione suspensus. Deinde si celebravit, aut Sacramentum aliquod administravit, declarabitur irregularis, incapax, & incompetenter in Beneficium intrusus. Eaque de causa declarabitur id Beneficium ipso jure vacans. Prohibebitur sub pœna excommunicationis Ordines exercere, aut muneribus occupatæ per eum Curæ se ingerere. Simulque providebit Ordinarius in titulum justum de eadem ista Cura idoneum aliquem Sacerdotem, qui post editam coram Prælato Fidei professionem Literis munietur

 provisio

provisionis,& in possessionem debitis introducetur formis. Clericus autem invasor pro reparatione tot gravium delictorum,atque in pœnitentiam in carcerem protrudetur Episcopalem,aut (quod erit utilius ipsius animæ,atque commodius) includetur ad annuum,aut saltem ad semestre, intra Seminarium, ex quo non licebit ei per id tempus egredi, eique certi jejuniorum dies cum Psalmis & Litaniis præscribentur. Admonebitur & efficaciter providebitur ut à Sede Apostolica dispensationem tot censurarum & irregularitatum obtineat, & donec obtinuerit eam, simulque absolutionem, à Sacratissima Eucharistia abstinebit. Postremò ad omnes expensas, & nisi gravis egestas obstiterit, ad multam pecuniariam piis usibus applicandam condemnabitur. Solicitè in primis curandum est, ut has pœnitentias & exercitia cum debita humilitate lubens subeat cum studio propriæ emendationis; alioqui enim hæc remedia ipsius animæ & seriæ conversioni nihil prodessent, quin potiùs obstinatior inde prodiret.

XI. Ut autem nullus ambigendi relinquatur locus, sciendum est carcerem Jure Civili deputari quidem ad reorum custodiam, & non in pœnam, l. 1. & ult. de custodia reorum, & l. *Aut damnum*, §. *Solent*, D. de pœnis. Cæterùm Jure Canonico deputatur carcer in pœnam atque in pœnitentiam, cap. *Quamvis*, de pœnis in 6.

LIBER

LIBER SEXTUS, THEORIÆ ET PRAXIS CANONICI JURIS.

CAPUT PRIMUM.

Obligationes quæ restitutioni non adstringunt. Parentum & filiorum mutua officia, præcipuè circa alimenta & successiones.

I. TRACTATUS de contractibus & restitutionibus huic labori metam imponet. Propositum verò meum est omnia extrema, utpote vitiosa, declinare; laxiores videlicet, quæ humanis cupiditatibus nimiùm indulgent opiniones, easque pariter quæ iniquiorem rigiditatem præ se ferunt, perinde ac oppositos Charybdis & Scyllæ scopulos declinare. Commemorat Sanctus Joannes Damascenus in suo de hæresibus libro, quoddam hominum genus quod Ethicoproscoptas appellat, quos interpretari quis potest circa morum doctrinam offendentes: refertque istos vel ea quæ licita & cum laude conjuncta sunt condemnare, vel ex adverso alia quæ damnanda sunt, approbare. De quibusdam tetrici judicii viris ita scribit Sanctus Ambrosius in psal. 118. *Sunt etiam in nobis qui habent timorem Dei, sed non secundum scientiam, statuentes duriora præcepta quæ non possit humana conditio sustinere.* De aliis ex opposito, qui pravis hominum moribus adblandiuntur, sic Deus interminatur Ezech. 13. *Væ qui consuunt pulvillos sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis, ad capiendas animas: & cùm caperent animas populi mei, vivificabant animas eorum*; hoc est, falsam illis pacem & vitam denunciabant. Quin etiam quotidiana docet experientia, eos quoque qui rigidioribus præceptionibus se addicunt, in partes laxiores protinus deflectere, quoties de re ipsorum propria agitur: tunc enim profusè blandiuntur sibi, & ipsa justitiæ repagula in propria causa transiliunt;

liant ; quibus convenit illud ex Evangelio : *Alligant onera importabilia , & imponunt in humeros hominum : ipsi autem nolunt ea digito movere*. Huc spectat in Decreto canon. *Alligant* , 26. quæst.7. Sollicitè porrò advertant Confessarii , ne inconsulta facilitate absolvendi confitentium injustitias ad restitutionem obligatorum foveant & demulceant , seque socios eorumdem damnationis adjungant. Sæpè namque contingit , præsertim apud magnates , ut per nimiam dilationem ac negligentiam debita solvendi suos fraudent , aut etiam ad inopiam adigant infelices creditores , aut etiam sumptuum profusione sibi adimant facultatem exsolvendi. His incorrectis deneganda est absolutio. Salubriter verò admonet S. Augustinus epist. 54. ad Macedonium , his verbis : *Si res aliena propter quam peccatum est , cùm reddi potest , non redditur , non agitur pœnitentia , sed fingitur. Si autem veraciter agitur , non remittitur peccatum , nisi restituatur ablatum. Sed , ut dixi , cùm restitui potest : plerumque enim qui aufert , amittit , sive alios patiendo malos , sive ipse malè vivendo ; nec aliud habet unde restituat. Huic certè dicere non possumus : Redde quod abstulisti, nisi quum habere credimus , & negare.* Hæc Augustinus.

II. Dispiciendum in primis de præceptis erga proximum officiis , quorum transgressio peccatum mortale operatur , sed non parit restituendi obligationem. Omnia quidem officia morum à duabus virtutibus pendent, Charitate & Justitia. Transgressio officiorum charitatis non subditur restituendi necessitati. S. Thomas 2.2. quæst.62. art.6. & 7. Atque ita quamvis eleemosynæ præceptum obliget non rarò ad mortalem culpam , illius tamen omissio non adstringit ad restitutionem. Idemque communi consensu Doctores asserunt de violatione præceptorum ab aliis virtutibus emanantium , etiam justitiæ connexis , ut sunt religio , pietas, observantia ; sed tantùm ex solius justitiæ commutativæ transgressione. Cujus discriminis rationem docet Azorius p.3 .lib.4. cap.11. quæst.3. ad fin. quia, inquit, in cæteris virtutibus proximo damus id quod nostrum est ; in ista verò proximo reddimus id quod suum est.

III. Inde sequitur , si defectu eleemosynæ pauper interiit , non teneri quidquam restituere illum qui peccaverat eleemosynam recusando ; solam enim violavit charitatem.

IV. Item si contra justitiam legalem , hoc est contraveniendo legi , vel statuto id prohibenti , aliquis in aliam provinciam merces distraxit , aut vetitas merces, aut sal , aut arma prohibita vendidit , non tenetur justum pretium restituere quod lucratus est.

V. Insuper si Princeps aut Magistratus neglecto digniore contulit officium minùs digno , non tenetur digniori restituere , quia deliquit contra solam distributivam justitiam , quæ restitutioni non obligat , nisi per accidens conjungeretur huic aliqua violatio commutativæ justitiæ , qualis esset si lex aliqua , vel consuetudo existeret obligans ad conferendum digniori ad concursum accedenti pro adipiscenda Præbenda , aut Magisterio , vel Præfectura : tunc si minùs digno conferatur , exurget obligatio restituendi digniori qui fuit exclusus , non quia contra justitiam distributivam , sed quia contra commutativam peccatum fuit : quatenus lex , vel statutum , vel jus consuetudinis attribuunt digniori jus non remotum , sed proximum ad rem.

VI. Citra tamen concursum & examen nulla existit restituendi obligatio, dummodo digna persona fuerit electa. Ratio est , quia tunc dignior non habebat jus nisi remotum ; solamque respiciens justitiam distributivam , juxta Sotum lib.4. dè just.

Iust. quæst. 6. attic.3. ad 6. Navarram c. 17.n.73. Adrianum, Covartuviam, Lessium, Valentiam, & alios.

VII. Inter virtutes justitiæ annexas pietas in parentes insignem locum tenet, ut docet S. Thomas. 2.2. qu. 101. art.1. Sapienter observat Philo Judæus lib. de Decalogo, Deum ideo in præceptis duarum tabularum, quarum prior cultum Dei respiciebat, secunda verò nostra erga homines officia, interposuisse præceptum de parentibus honorandis inter primam & secundam tabulam medium, atque adeo in fine ipso prioris tabulæ, τελευταῖον πρετέρας τῆς πεντάδος; & hac ipsa collocatione significasse parentum conditionem nonnihil habere divinitatis, esseque intermediam quodammodò inter divinam humanamque naturam, quo magis ad eorum venerationem filii provocarentur. Honor verò parentibus exhiberi jussus ad quatuor officia redigitur honorem, amorem, obedientiam & sustentationem. Istam explicabo; cætera enim tria officia per se clara sunt.

VIII. Tenentur ergo liberi parentibus subvenire in necessitate constitutis, si commodè illis possint subvenire, can.1. dist.30. & can. *Inter cætera*, 22. qu.4. & l.1. & 2. C. de alendis liber. ac parent. Nisi sciant patrem propriis bonis, vel officio quo fungitur posse sibi consulere; tunc enim non tenetur filius ex bonis suis conferre, nisi munus illud, vel ars quam pater callet, statui ipsius dedecori esset. Navarra cap. 14. n.13. Bonacina in Decalog. disp.6. punct.5. n.2. eum aliis quos ibi citat. Adeoque certa est ista filiorum obligatio, ut teneatur filius in gravi necessitate parentum non modò abstinere ab ingressu Religionis, quamvis illam vovisset, sed etiam quamvis Religionem ingressus fuerit, exire tenetur, quamvis parentum necessitas non sit extrema, dummodo sit gravis, ea ratione quâ filius ei non subveniens mortaliter peccaret existens in seculo. Hoc docet S. Thomas 2.2. qu.101. art.4. cui subscribunt cæteri omnes Doctores, additis duabus limitationibus, aut tribus. 1. Ut alius præsentaneus non sit succurrendi modus. 2. Ut probabile sit parentem hac ratione adjutum iri. 3. Dummodò filius hoc ipso non implicetur occasione, aut periculo probabili ac urgente spiritualis salutis, dum remanet in seculo; quilibet enim tenetur salutem animæ suæ saluti corporeæ alterius præferre. His quæ de Religione relinquenda dicta sunt favet can.1. dist.30. & aperta ratio jubens ea quæ sunt præcepti, illis præferri quæ meri consilii sunt, cujusmodi sunt vota & religiosa professio.

IX. Vicissim quoque tenentur parentes liberis de victu providere simili virtutis pietatis obligatione, quâ parentibus filii debent, l. fin. C. de alend. liber. Ergo liberi triennio apud matrem educandi sunt, & post triennium apud patrem, l. *Nec filium*, C. de patr. potest. & cap. 2. de convers. infidel. Eisque tenetur pater alimenta præbere, hoc est victum, vestitum, habitationem, aliaque ad vitam necessaria, ut sunt medicamenta in infirmitate, l. *Si quis à liberis*, D. de liberis agnoscend. & l. *Legatis*, D. de aliment. & cib. leg. & quas habet filias dotare, l. *Qui liberos*, D. de ritu nupt. & l. fin. C. de dotis promissione. Sed si pater ex inopia non queat liberos alere, tenebitur mater huic officio supplere, d. l. *Si quis à liberis*. In defectum autem matris id onus præstare tenentur avi & alii ascendentes, l. penult. D. de liber. agnosc. Si mater intra triennium aliquid pro infante expenderit, poterit à patre repetere, l. *Nec filium*, C. de patr. potest. & l. *Nesennius*, D. de negot. gest.

X. Diversi tamen casus occurrunt in quibus pater non tenetur filium alere, ut sunt patris ipsius inopia ac impotentia. Item si bona sufficientia ipsi filio suppetant.

tant. Item si filius artem calleat, aut officio provisus sit unde possit suam vitam sustentare. Denique si filius adeo sit ingratus, aut flagitiosus, ut secundùm jura exhæredari mereatur. Sylvester verbo *Filii*, Navarra cap. 14. num. 17.

XI. Jura quidem Civilia denegant spuriis, & omnibus illegitimis liberis alimenta: quin etiam illos à successione, non quidem materna, sed paterna repellunt, ut ait cap. *Per venerabilem*, qui fil. sint legit. Idque constat ex authent. *Licet Patri*, C. de natural. liber. & authent. *Ex complexu*, C. de incest. nupt. Sed Jus Canonicum hoc corrigit, ut naturalibus & illegitimè natis liberis ab utroque parentum præbeantur alimenta, c. *Cùm haberet*, de eo qui dux. in matrim. Quæ canonica provisio, cùm sit ipsi juri naturali apertè conformis, prævalet Romanis legibus, & ubique ferè servatur, etiam in Gallia.

XII. Quoad successionem verò filiorum naturalium in bona parentum defunctorum nihil innovatum à Jure Canonico reperio. Jus autem Civile sic decernit in primis quoad successionem in bona materna, ut ab intestato filius naturalis succedat matri carenti legitimis liberis in universa bona, sitque hæres ex asse; matri autem intestatæ legitimos habenti filios succedat ex æquo cum illis, l. *Si qua illustris*, Cod. ad Senatusconsultum Orficianum. Quod attinet ad paternam successionem ab intestato filii naturales excludi solent. Sed solùm eis restat in bona paterna jus alimentorum. Sunt tamen capaces legatorum ipsis à patre relictorum, modò immodica non sint, ac in fraudem legitimorum hæredum. Capaces similiter sunt moderatarum donationum, aut dotium ab iisdem. Bartolus in l. *Gallus*, §. *Quod si his*, D. de liberis & posthum. & inter Gallicanos Jurisconsultos Papo lib. 21. Placitorum, tit. 3. num. 2. referens Placitum Senatus Parisiensis, quo donationes inter vivos, & legata paterna in gratiam illegitimi filii fuerunt eidem adjudicata. Coquillus Responsorum cap. 29. Louetus lit. D. num. 1. ubi docet quoque in Galliæ Curiis nullum fieri & haberi discrimen inter filios naturales ex solutis personis, & spurios & adulterinos & ex sacrilega copula conceptos, sed eodem omnes jure censeri. Ibi enim disceptabatur causa liberorum ex Sacerdote conceptorum, quibus Senatus Parisiensis legatum adjudicavit à patre relictum. Item Bonifacius in compilatione Senatusconsultorum Curiæ Aquensis, parte 2. lib. 3. tit. 5. ubi legata filiis adulterinis à patre, qui eos dum esset conjugatus, ex pellice susceperat, relicta, fuere iisdem confirmata. Cujacius quoque consult. 2. asserit patrem Sacerdotem liberis suis, quos tempore Sacerdotii sui suscepit, & donare, & legare. Nulla enim liberis culpa imputatur, quòd taliter nati sint. Atque officium propriis liberis providendi victum, est naturale debitum, quod humano ullo jure infringi, aut convelli non potest.

XIII. Hæc pariter ex Jure Civili observanda, neque patrem, neque matrem, qui, quæve liberos habens ex priore conjugio ad secundas nuptias convolaverit, ullo modo posse vel in gratiam posterioris conjugis, vel filiorum, qui nati sunt ex posteriore matrimonio quidquam amplius elargiri, sive per donationem aut aliam inter vivos dispositionem, sive per ultimæ voluntatis aliquam dispositionem ampliùs dare, vel relinquere, quàm datum, aut relictum ab eodem eademve fuerit uni ex prioris conjugii liberis, cui quamminimum præ reliquis fratribus fuerit datum, aut relictum. Hoc ita providit lex *Hac edictali*, Cod. de secund. nupt. Hoc tamen ita limitandum est, modò jura legitimarum integra serventur posterioribus liberis, si fortè minimum anterioris matrimonii filio relictum debitam posteriori filio legitimam non adæquaret. Parentibus enim liberum arbitrium de bonis

bonis suis inter liberos dividendis eatenus servatur, dum legitima singulis eorum integra servetur, l. *Parentibus*, Cod. de inofficioso testam. Eandem in Gallia provisionem edixit Franciscus II. anno 1560. eodemque suo edicto constituit, ut viduæ ad secunda vota transgressæ non possint ullatenus de bonis ex prioris mariti liberalitate acquisitis quidquam disponere, nisi in gratiam filiorum ex priore matrimonio superstitum. De reliquis porrò & aliunde quæsitis bonis ne largiùs disponere eis liceat in favorem sive ultimi mariti, sive liberorum ex ultimis nuptiis, quàm relictum fuerit uni liberorum ex primo matrimonio, cui minimum fuerit attributum. Quod si major pars liberis posterioris matrimonii obtigerit, id quod supereſt deducatur & dividatur ad præscriptum Imperatoriæ legis & Gallicani Edicti superiùs memorati. Quod utique peræquè observatur in viris ac in fœminis, ut testificatur Charondas lib.3. Responsorum, ad finem. Et sanè de fœminis ita statuit lex *Fœminæ*, Cod. de secund. nupt. De viris autem hoc edicit lex *Generaliter*, Cod. eod. tit. ut quidquid ex bonis defunctæ uxoris lucrati sunt, id omne servetur liberis prioris matrimonii, si vir ad secundas nuptias transvolaverit, neque possit ex bonis quæ ex priore uxore lucratus est, quidquam in eorum præjudicium alienare. Providerat etiam Deus per Moïsen Deuteron. 21. num.15. & 16. quum esset licita populo Dei polygamia, & Jus primogenitis matrimoniorum duplicem supra reliquos fratres attribueret portionem, non licere patri jus illud à filio ex fastidita uxore primogenito ad filium natu posteriorem ex uxore impensiùs dilecta susceptum transferre.

XIV. Quanquam non tenetur mater alere filium triennio majorem, l. *Nec filium*, Cod. de patria potest. & cap.2. de convers. infidel. eadem tamen tenetur ulteriùs alere filium indigentem, si pater sit ad hoc debitum impotens, l. *Si quis à liberis*, D. de liberis agnosc. Quin etiam in defectum simul patris & matris ista obligatio devolvitur ad avos, aliosve ascendentes, l. penul. Cod. eod. tit. Similiter mater per se non tenetur dotem filiæ constituere; hoc enim onere solus pater adstringitur, l. *Neque mater*, C. de jure dot. & l. *Si pater*, & Authent. *Res quæ*, C. de dote promissa. Tamen ipsa mater ad hoc tenetur quando filia indiget, nec aliunde dotem habere potest, dicta lege *Si quis à liberis*, & colligitur ex lege *Neque mater*, C. de jure dot. in his verbis: *Nisi ex magna & probabili causa*. Et quia dos vicem alimentorum constituitur, ad quæ præbenda tenetur mater si pater sit impotens.

XV. Quin etiam in defectum ascendentium, & matris frater compellendus est dotare sororem; non enim solummodò id exigit ordo charitatis, sed etiam rectè colligitur ex lege *Qui filium*, D. ubi pupillus educari vel morari debeat: ubi statuitur, non posse pupillum à tutore repetere alimenta quæ tutor ejus sorori tribuit. Ergo tenetur frater alimenta præstare sorori his indigenti; alioqui enim pupillus hic posset hæc alimenta, utpote indebita, à tutore repetere. Igitur sororem dotare tenetur; dos enim in locum succedit alimentorum. Restringitur tamen ista obligatio in sorore ex eodem patre nata, nec debet extendi ad sororem uterinam, quandoquidem statuitur in l. *Cùm plures*, §. fin. D. de administ. tutor. non licere tutori ex bonis pupilli dotem sorori ejus constituere ex alio patre ortæ. Ista colligunt & docent Barbosa part.4. l.1. D. solut. matrim. num.185. Bonacina de contractib. disp.3. quæst.11. puncto 2. num.23. Id tamen limitandum nisi frater ipse sit hæres matris, seu patris ipsius sororis; tunc enim repræsentat personam defuncti, & ejus onera sustinet.

XVI. Quod dixi de obligatione patris in constituenda dote filiæ, ita legitimum

 est,

est ut teneatur lege iterum eandem dotare, si prima dos deperdita fuerit, dummodo duæ conditiones simul concurrant. Primùm quidem, ut dos absque filiæ culpa amissa. Secundò, ut primum filiæ matrimonium fuerit dissolutum, ne filia defectu dotis excludatur à secundis nuptiis l. *Si cùm dotem*, §. 1. D. solut. matrim. durante namque primo matrimonio pater non tenetur resarcire dotem, quamvis sine culpa filiæ amissa fuerit. Sed licèt non integram dotem ipsam quæ major sit legitimâ; tenetur tamen legitimam filiæ debitam reparare, ac eidem erogare, etiam durante ejus matrimonio.

CAPUT II.

Quibus ex causis oriatur obligatio restituendi: & de contractibus in genere.

I. Cum sit compertum omnes restituendi obligationes non passim ex quavis specie justitiæ, aut alterius virtutis oriri, sed solùm ex justitia commutativa, ut capite præcedenti docui; nunc propiùs dispiciendæ sunt obligationum restituendi radices & causæ. Obligatio est vinculum Juris, quo necessitate adstringimur alicujus rei solvendæ. Instit. de obligationib. in princ. Justitia porrò est constans & perpetua voluntas suum cuique tribuendi, l. *Justitia*, D. de just. & jur. Dividitur justitia tum ab Aristotele; tum à Sancto Thoma, in publicam, quæ legalis dicitur; & privatam. Rursus privata justitia, in distributivam, quæ versatur in distributionibus officiorum ac munerum, præmiorum atque pœnarum; & in commutativam versantem in æqualitate dati & accepti. Utraque sanè justitiæ species tendit ad æqualitatem, diverso tamen modo: nam distributiva spectat æqualitatem geometricam, commensurando proportiones, capacitates & distincta merita, sive personarum, sive rerum: nimirum ut magis idoneis conferantur graviora officia, dignioribus ampliora munera, præmia, vel pœnæ, prædiis quoque uberioribus majora onera, sterilioribus autem minora. Commutativa rem cum re ex æquo pensat, secluso omni personarum respectu; atque ita æqualitatem arithmeticam observat. Hæc de utraque justitiæ specie discrimina tradit Aristoteles lib. 5. Ethicorum ad Nicomac. cap. 3. & 4.

II. Restituendi obligatio, ut visum est Theologis, ex triplici capite derivatur. Primò ex re accepta, etiamsi acceptio quæ præcessit, non fuerit injusta, ut si hæres rem defuncto cui succedit, commodatam, aut apud eum depositam reperiens inter res hæreditarias, sibi bona fide assumat. Secundò ex injusta acceptione, vel damnificatione, ut in usura, furto. Tertiò ex justa conventione, seu contractu. Jurisconsulti paulò aliter explorant obligationum fontes, ut vel emanent à solo naturali Jure, ut est nudum pactum: vel à Jure tantùm Civili, ut quum sub spe futuræ solutionis chirographum anticipatè debitori concessum fuit, quo fateatur creditor sibi esse pretium persolutum. Hic namque civilis inest obligatio ob civilem præsumptionem factæ solutionis; sed deficit naturalis obligatio, cùm reverà pretium non sit persolutum. Vel denique unà concurrunt ad obligationem Jus Civile & naturale,

turale, ut in emptione venditione, locatione conductione, deposito, mutuo, & similibus.

III. Hoc tamen sciendum de nudo pacto, quod dixi parere obligationem naturalem, sed non civilem, quatenus ex nudo pacto nulla conceditur in Jure Civili actio, ipsum pactum nudum esse promissionem nullo contractu vestitam, sive stipulationis, sive alterius conventionis mutuæ. Istud porrò naturalem, quæ vulgò dicitur, conscientiæ obligationem parit. Sed hoc ita intelligendum, dummodo illud pactum, seu promissio fuerit acceptata per alterius partis utcumque significatum consensum: nam citra acceptationem ne quidem inducitur naturalis ex pacto nudo obligatio, ut post Sotum, Julium Clarum, Gomesium, Cavatruviam & alios asserit Layman lib. 3. tract. 4. cap. 1. n. 3. Etiamsi verò pactum nudum sic explicatum non sufficiat ad intentandam actionem, sufficit tamen ad pariendam legitimam exceptionem l. *Juris genitum*, §. *Sed cùm nulla*, D. de pactis, quâ impeditur repetitio soluti l. *Julianus*, D. de condict. indeb. & datur jus compensandi adversùs actorem. Nam id quod naturâ debetur, venit in compensationem, l. 6. D. de compensation.

IV. Istæ demùm ex Jure naturali simul & Civili permixtæ obligationes ex quatuor fontibus emanant, ex contractu, quasi contractu; ex delicto, & quasi delicto. Ista demùm quatuor capita pleniùs continent obligationum fontes quàm tria illa, rei acceptæ, damni injuriâ illati, & contractus, ad quæ non nisi impropriè reduci possunt multæ ex quasi contractu, & ex quasi delicto obligationes.

V. Contractus definitur, Plurium ad idem placitum conventio. Contractus dividuntur in innominatos, quales sunt isti quatuor: Do ut des, Do ut facias, Facio ut des, Facio ut facias, & nominatos, quales sunt Emptio, Locatio, Mutuum. Nominati contractus tribus contrahuntur modis, re, verbis, consensu, l. 1. & 2. D. de obligat. & action. Contractus qui re perficiuntur, quatuor recensentur: Mutuum, Commodatum (quo nomine precarium quoque includitur) Depositum, & Pignus. Qui verò consensu perficiuntur contractus quinque numerantur: Emptio Venditio, Locatio Conductio, Societas, Mandatum, Emphyteusis. Verbis initur solus stipulationis contractus, ad quam reducitur fidejussio. Verborum nomine comprehenduntur quoque nutus, aliave signa & scriptura.

VI. Obligatio pariter ex quasi contractibus oritur, per quos aliquis tacitè obligatur etiam absens & ignorans. Hujus generis septem potissimùm numerantur. Primò pignus tacitum, cui locus est in mobilibus in domum locatam invectis, ut dominus, seu locator domus possit illa pro pensione domus retinere; qua ex causa competit ei actio Serviana ex edicto Servii Prætoris, l. *Labeo*, & l. *Si inter*, §. *Si debitor*, D. de pignor. dicta quoque pignoratitia actio utilis, ad discrimen pignoratitiæ directæ, quæ re contrahitur. Item in fructibus de fundo locato provenientibus, favore pariter locatoris pro fundi locati mercede, l. *In Prædiis*, & l. *Quamvis*, D. in quib. caus. pign. vel hypoth. tac. contrah. & l. *Si lege*, D. locati. Præterea in fructibus rei pignoratæ à debitore perceptis in favorem creditoris pro solutione crediti, d. l. *Quamvis*. Secunda ex quasi contractu obligatio est in tutela & cura, perinde ac si contractum esset inter pupillum & tutorem, inter minorem & curatorem. Tertia in negotiis gestis; fingitur enim tacitum mandatum, ut ex alteriùs negotio utiliter gesto, quamvis absentis & inscii, servetur indemnis ille qui gessit. Quarta in solutione indebiti, ut solutum recuperetur per conditionem indebiti. Quinta in legatario adversùs hæredem, quasi convenisset inter ip-

ſos de præſtando legato. Sexta in cauſa communis dividundi, ad quam pertinet illa quoque familiæ erciſcundæ, hoc eſt hæreditatis dividendæ. Septima & ultima in cauſa finium regundorum, ideſt de terminis locandis, inter habentes confinia prædia. Ad hæc univerſa titulus pertinet Inſtitut. de obligat. quæ quaſi ex contract. naſc.

VII. In univerſum contractus alii bonæ fidei ſunt, alii ſtricti juris. Bonam fidem hîc intellige non prout opponitur dolo; ſic enim contractus omnes eſſe bonæ fidei debent: ſed intellige latiorem & benigniorem interpretationem ſecundùm æquitatem; cùm tamen contractus ſtricti juris Judicem adſtringant ad ſtrictiorem & exactiorem verborum quibus contractus initi ſunt interpretationem. Porrò bonæ fidei contractus ſunt emptio venditio, locatio conductio, negotiorum geſtio, mandatum, depoſitum, ſocietas & cæteri numerati in §. *Actionum*, Inſtitut. de actionib. Reliqui non ibi recenſiti, ſunt ſtricti juris, ut aliqui contractus innominati, mutuum, cenſus, emphyteuſis, gratuita ſtipulatio, donatio. Ut enim ait l. *Quidquid* 99. D. de verb. oblig. *Quidquid adſtringendæ obligationis eſt, id niſi verbis palam exprimatur, omiſſum intelligitur, ac ferè ſemper ſecundum promiſſionem interpretamur;* hoc eſt, ut non extendatur obligatio ultra quam ipſa ſtrictè ſumpta verba exprimant. Quod idem intelligendum eſſe in votis, ſeu promiſſis Deo factis, docent Covarruvias, Sanchez, Rebellus, idque jure merito: cùm enim hæc initio gratuita fuerint, benigniùs interpretanda ſunt, nec ultra expreſſa promittentis verba. Principis quoque donatio ac beneficium, ſi nemini præjudicet, neque juri communi refragetur, favorabiliorem interpretationem admittit ob liberalitatem & munificentiam quæ de Principe præſumitur, l. 3. D. de conſtitut. Princ. l. *princeps*, D. d. verb. ſignif. cap. *Cùm dilecti*, de donation.

VIII. Obligatur quis ex delicto, maximè ex his quatuor, furto, rapina, quæ ſcilicet ad furtum vim quoque illatam adjungit adversùs rei furtivæ dominum; & ex damno illato ex lege Aquilia, & ex injuria. Quatuor iſta delicta privata ſunt & civilia, quatenus in his non publica vindicta expetitur ab actore, ſed congruens pro accepto damno reparatio, licèt harum actionum aliquæ famoſæ ſint, ut furti, rapinæ, injuriarum.

IX. Legis Aquiliæ duo capita ſunt. Primum caput in eum qui alterius ſervum, aut pecus injuriâ occidit, ut tantum ſolvere damnetur quanti plurimi res eo anno valuit: aut ſi ſervus damnum iſtiuſmodi intulit, ejus dominus vel eum noxæ dedat, hoc eſt transferat in ejus qui damnum paſſus eſt dominium, vel damnum ipſe reſarciat. Alterum caput in illum qui alienum ſervum, aut pecus vulneraverit, aut alio modo ſine ejus interitu læſerit, aut aliud quodvis animal læſerit, occideritve, ut tantum ſolvere compellatur quanti ſervus aut animal proximis triginta diebus valuit, aut ſi ſervus iſtud damnum fecit, noxæ à domino dedatur, aut dominus ejus quanti ea res erat exſolvat. Hoc ultimum caput ad plura quàm illud primum extenditur, nimirum ad animalia pariter quæ pecudum, vel pecorum nomine non comprehenduntur, cujuſmodi ſunt canes, gallinæ, anſeres, columbæ, lepuſculi. Iſta verò actio utplurimùm civilis eſt. Sed ſi animal occiſum aut vulneratum fuerit in contumeliam domini, dabitur actio criminalis, l. *Item apud Labeonem*, §. *Si quis* D. de injur. & l. *Prætor edixit*, eod.

X. Præter memorata damna cum injuria facientis data, eſt aliud damnum ſine facientis injuria datum, quod in jure *Pauperies* dicitur, ut quum quadrupes ſine injuria aut culpa domini ſui damnum intulit; nec enim animal brutum injuriam feciſſe

fecisse potuit, quod sensu caret, l. 1. D. si quadrup. paup. fec. dicat. Eoque casu liberum domino est, vel quadrupedem noxæ dedere, vel damnum pecuniâ resarcire.

XI. Injuriarum actio in eum intenditur qui dolo malo liberi hominis corpus, dignitatem, aut famam seu verbis, seu facto læserit.

XII. Jam verò quoad obligationes ex quasi delicto, non intervenit in his dolus malus, sed negligentia & culpa. Et istæ ad quatuor species in Jure reducuntur. Primùm in Judice, qui non per dolum, sed ex imperitia malè judicavit, ideoque litem suam fecit, l. *Filius familias*; D. de judiciis, & Institut. de obligat. quæ ex quasi delicto nasc. in princ. Simile est de Medico vel Chirurgo imperito: unde ait caput *Si culpa*, de injur. & damn. dat. *Si damna aliis imperitiâ tuâ, sive negligentiâ evenerunt, jure super his te satisfacere oportet, nec ignorantia te excusat, si scire debuisti ex facto tuo injuriam verisimiliter posse contingere, vel jacturam.* Et Institut. de lege Aquil. condemnantur Medici aut Chirurgi, qui ex imperitia servum alienum occiderunt, ad omne damnum domino resarciendum.

XIII. Secundum quasi delictum est in appenso, quod cadens transeuntem læsit, ut de damno teneatur qui appendit. Tertium est in effuso similiter & projecto. Quartum in exercitore, aut institore, ut exercitor de damno teneatur illato ei quem recepit in suam navem: institor verò de damno dato illi quem recepit in stabulum, vel cauponam: unde contra hos exurgunt exercitoriæ & institoriæ actiones, quibus ipsæ quoque tenentur mulieres, l. *Et si à muliere*, C. de instit. & exercit. act.

CAPUT III.

Utrùm conventiones inter vivos, aut ultimæ bonorum dispositiones valeant in conscientia, etsi Jure Civili habeantur invalidæ ex defectu solennitatum.

I. ISTUD prænotandum est, supponi in primis Partes contrahentes, aut de facultatibus suis disponentes omnem habere aptitudinem simul & libertatem à Jure requisitam. Secundò quamvis circa quæstionem istam Doctores in oppositas sententias dividantur, & singuli suam tueantur opinionem ut probabiliorem; in hoc tamen convenite, & ingenuè fateri, contrariam sententiam rationibus niti valde probabilibus.

II. Contractum liberè, & à personis idoneis celebratum sine solennitatibus à Jure Civili requisitis, validum esse, quod attinet ad forum conscientiæ, affirmant Abbas in cap. *Quia plerique*; de immunit. Eccles. Ancharanus in regul. *Possessor*, de regulis juris in 6. S. Antoninus in d. cap. *Quia plerique*, Innocentius in cap. *Quod sicut*, de elect. Bartolus in tract. Minorit. cap. 3. Jason in l. *Si non fortem*, in princ. D. de condict. indeb. Tiraquellus post leges connubiales, glossa 2. num. 21. & alii celebres Jurisconsulti, quos citat Covarruvias in cap. *Cùm esses*, num. 5. de testam.

testam. ubi asserit hanc esse (quam tamen ipse non sequitur) communiorem opinionem. His adde Sotum de justit. lib.4. qu.5. Molinam de justit. tract.2. disp.81. Reginaldum lib.25. num.105. Emanuel Sà in aphorismis etiam Romæ correctis, verbo *contractus*, num. 1. Petrum de Aragonia in 2.2. de just. quæst.62. & alios. Ex opposito negant Covarruvias in cap. *Cùm esses*, de testam. num.5. & seq. & in cap. *Quamvis pactum*, parte 2. §. 4. Suarez de legib. lib.5. cap.24. num.4. & c.25. num.22. Lessius lib.2. cap.19. dub.3. Bonacina de contractib. dispur.3. quæst.1. puncto 3. num.2. & 5. Delugo de contractibus in genere, disp.22. sect.9. Horum ratio fundatur in potestate legum quæ solennitates induxerunt. Addunt tamen plerique Authores primæ sententiæ, eum cui Judex etiam juxta solennitates à Jure requisitas pronuntians rem adjudicaverit, licitè possidere, Soto, Sà : quia jus aliquod ambiguum per Judicis sententiam dirimi par est.

III. Prima tamen sententia fundatur in naturali hominum libertate disponendi de rebus suis, atque in obligatione naturali & debita fide circa pacta & conventiones sine fraude initas. Ad jura verò civilia responderi solet, Jus Civile denegare quidem actionem civilem ad evitandam in universum quarumcunque fraudum suspicionem, & resecandam litium ambiguam plexamque materiam : non tamen per hoc intendere ut vinculum naturale dissolvatur ; quin imò Jure ipso Civili naturalem obligationem pacti nudi adstruit ; licèt actionem de illo non permittat intentari ; sed tamen concedere legitimam ex pacto nudo exceptionem, quâ repellatur actoris intentio l. *Juris gentium*, §. *Sed cùm nulla*, & §. *Quin imò* D. de pactis : & cap. *Antigonus*, de pactis.

IV. Testamentum conditum sine solennitatibus à Jure Civili per legem *Hac consultissima*, Cod. de testam. requisitis, validum quoque Jure naturali affirmant Covarruvias loc. cit. Suarez de legibus lib.5. cap.24. num.4. & cap.25. n.22. Bonacina locis cit. Contrà autem, valere in conscientia, & naturalem parere obligationem, contendunt Sylvester, verbo *Testamentum* 1. quæst.5. & verbo *Hæreditas* 3. quæst 7. Julius Clarus de testam. quæst.9. Mantica de conject. ultimar. volunt. lib. 2. tit.14. num.10. Molina locis cit. Emanuel Sà etiam post Romanam emendationem verbo *Testamentum* 3. Malderus de testam. dub.5. Reginaldus loc. cit. & quod mireris, Lessius loc. cit. nihil tamen adducens pro ratione discriminis, cur id quod negat ibi de contractibus, affirmet tamen de testamentis. Quin etiam idem Lessius & Clavis Regia lib 3. cap.7. & Salas de legibus disput. 10. art.4. num.22. & Molfesius unanimes asserunt, hæredem ab intestato qui certus sit, vel esse debeat de testatoris voluntate in testamento aut Codicillis solemnitatibus Juris carentibus comprehensa, teneri sub mortali ex Juris naturæ obligatione restituere hæreditatem, & solvere legata secundùm mentem testatoris. Huc spectat quod Plinius ait lib. 4. epist 10. *Defunctorum voluntatem bonis hæredibus intellexisse pro jure est ; neque enim minùs apud nos honestas quàm apud alios necessitas valet.* Certè Jure quoque Civili valet inter liberos testamentum imperfectum, l. *Hac consultissima*, §. *Ex imperfecto*, C. de testam.

V. Tertia opinio his intermedia, & ut mihi videtur, æquior & justior, tam in contractibus quàm in ultimis voluntatibus solennitate civili carentibus, resolvit stare jus penes possessorem, sicut & in omnibus ferè aliis quæstionum ambiguitatibus, juxta caput *Ex literis*, de probat. adeo ut possessor adigi non possit ad probandum suum dominium, nec possit de possessione dejici, nisi adversarius sibi

sibi dominium competere luculenter in judicio probaverit, cap. 1. & cap. *Solicitè*, & cap. *In literis*, & cap. *Sapè contingit*, de restitut. spoliat. Et cùm sunt Partium jura obscura, reo potiùs favendum est quàm actori, cap. *Cùm sunt*, de regulis juris. Atque favorabiliores rei potiùs quàm Actores habentur, l. *Favorabiliores*, D. eod. tit. Et si actor & reus æquales probationes proferant, judicandum est pro possessore, cap. *Ex literis*, de probat. Præterea valet utrobique & in contractibus, & in ultimis dispositionibus quod dicitur in §. *Per traditionem*, Institut. de rer. divis. *Nihil est tam conveniens naturali æquitati, quam voluntatem domini volentis rem suam in alium transferri, ratam haberi.* Si ergo cum hoc titulo possessio conjungitur, jus istud in judicio conscientiæ completum videbitur, quamvis solennitas aliqua defuerit. Si autem penes unum sit possessio rei, & alter nitatur jure voluntariæ per dominum alienationis, sed requisita solennitate carentis, in istiusmodi ambiguitate possessor erit præferendus. Si tamen lis intentetur, standum erit ultimæ ac supremæ Judicis sententiæ.

VI. Supradictis adstipulatur communis inter pias & timoratas personas usus; is enim qui ab altero qui alienare potest, aliquid cum bona fide acceperit, sive gratuita, sive onerosa dispositione privata, nullisque adhibitis solennitatibus, nullis testibus, nullâ scripturâ, se tutum in conscientia credit, neque ei quisquam prudens & eruditus restitutionem suaserit. Finis porrò solennitatum est ut fraudibus occurratur. Hæc igitur cautio non est necessaria ubi de bona fide constat, saltem in foro conscientiæ.

VII. Præterea leges ipsæ civiles apertè tuentur dispositiones quibus defunctus de facultatibus suis inutiliter (sicenim loquuntur, hoc est non adhibitis solennitatibus Juris) disposuit, dum constet de ipsius voluntate. Hoc perspicuè sanciunt lex *Et si inutiliter*, & lex *Si veritas*, C. de fideicom. & lex *Quæstionem*, eod. tit. & §. fin. Instit. de fideicomm. hæredit. Hæc tertiam, quam cæteris præferendam duxi, opinio adstruitur à Soto l.b.4. de justit. quæst. 5. art. 3. Bannesio disput. 3. ad q. 62. pag. 100. Thoma Sanchez lib. 4. consiliorum, cap. 1. Ludovico Beja puncto 1. de furto & damno dato, casu 2. Hi enim conveniunt in hoc, tam quoad contractus, quàm quoad supremas voluntates, ob rationis paritatem. Seorsim verò utrique parti hujus sententiæ suffragantur qui hoc admittunt in solis contractibus, & qui in solis ultimis voluntatibus, quorum plerosque superiùs allegavi.

CAPUT IV.

Quænam personæ contrahere prohibeantur, & de filiisfamilias, eorumque peculio: de Senatusconsulto Macedoniano: de mulieribus & Senatusconsulto Vellejano.

I. QUONIAM contractus est actus humanus ac liber, requirit necessariò liberum contrahentis consensum, ac per consequens sufficientem rationis usum, & præterea bonorum, de quibus agitur, liberam administrationem. Qua de causa invalidè contraherent furiosi ac amentes (nisi dum

habent dilucida intervalla judicii,) infantes quoque & prodigi, quibus prohibita fuit à Jure suorum bonorum administratio, nisi curatoris consensus interveniat, l. *Certi condictio*, §. 5. & 6. D. si certum petatur: & l. *Is cui bonis*, D. de verbor. obligat. Insuper pupilli, nisi cum licentia tutoris; & minores annis viginti quinque, nisi cum curatoris consensu, l. *Si curatorem habens*, C. de in integrum restitut. Valent quidem initi ab his contractus, sed rescissioni subjacent, ex quo impetrata fuerit pro eis in integrum restitutio, si eis de curatore provisum non fuerat: sed si curatorem habentes sine illius interventu contraxerint, declarat eadem lex invalidè contrahi, nec opus esse ullatenus in integrum restitutione. Simile decernit lex *In causa*, 2. D. de in integrum restitut. Ille tamen qui cum pupillo pubertati proximo & rationis compote, aut qui cum minore bona fide contraxit, non tenetur ei restituere ante Judicis sententiam, eo quòd pupillus, aut minor naturalem obligationem contraxerit, ut declarat lex *Si pupillus*, D. ad legem Falcid. & lex 1. D. de novat. Ratio est, quia naturalis obligatio nascitur ex consensu, l. *Stichum*, §. *Naturalis*, D. de solut. At pupillus non caret consensu, Institut. de inutil. stipulat. §. *Pupillum*. Prædicta quidem sic se habent attento jure communi: sed in Gallia Regio restitutionis diplomate opus est minori, qui sine curatoris interventu contraxerit, ut ejus contractus rescindatur.

II. Filiifamilias in pubertate constituti possunt contrahere de suis castrensibus & quasi castrensibus bonis: horum namque domini atque arbitri sunt & secundùm proprietatem & secundùm usumfructum. Secus de profectitiis & adventitiis, nisi ex consensu patris, ne jura quæ in hæc bona pater habet deteriora fiant.

III. Permagni refert filiorumfamilias jura explorari, ut sciatur quid sibi retinere, quid parentibus, quid fratribus cohæredibus debeant, vel non debeant. Horum est peculium quadruplex, castrense, quasi castrense, profectitium, & adventitium. Ad castrense pertinent militaria stipendia, de hostibus sumptæ manubiæ ac spolia, Ducum, aut commilitum dona, militaris apparatus ac supellex, arma, equi, vestes, pecunia ad militiam profecturo data sive ab ipsis parentibus, sive ex aliorum liberalitate: illa item quæ Palatini in Aula sive Principis largitione, seu propriâ industriâ acquirunt. Quasi castrense illud est quod filiifamilias ex publico munere, aut ex honorifica professione Judicis, alteriusve Magistratus, Doctoris, Advocati, Medici, Scribæ, Notarii acquirere solent: illa præterea quæ Clerici titulo clericali lucrantur. Quin etiam, ut decidit authent. *Presbyteros*, C. de Episc. & Cler. res qui quolibet modo in Clericatu obvenientes, in potestate sua Clerici habent, ad similitudinem castrensis peculii. Adventitium peculium versatur in bonis quæ nec à patre, nec patris intuitu, sed vel ex propria industria, aut labore, aut ex aliorum liberalitate, aut ex matris, vel avi materni rebus filius adipiscitur. Denique profectitium peculium ea comprehendit quæ ex patris, aut avi paterni facultatibus, aut aliunde, sed horum intuitu & causa filiofamilias obvenerunt.

IV. In castrensi, vel quasi castrensi peculio nihil juris pater habet, sed integrum dominium & administratio spectat ad filium, toto tit. D. & C. de castrensi pecul. Adventitiorum bonorum proprietas ad filium, sed ususfructus ad patrem pertinet, l. *Cùm oportet*, C. de bonis quæ liber. Profectitia verò bona ad patrem solum & secundùm proprietatem & secundùm usumfructum spectant. Instit. per quas person. nob. acquir. §. *Sancitum*. Itaque filiusfamilias neque profectitia, neque adventitia

adventitia distrahere, seu alienare potest l. fin. §. *Filiis*, C. de bonis quæ liber. Secus dicendum de castrensibus, vel quasi castrensibus, ut dictum est.

V. Emancipati verò liberi liberum habent disponendi arbitrium, tam inter vivos, quàm mortis causâ de bonis adventitiis, etiam sine consensu patris, eo quòd emancipatione acquiratur eis integrum bonorum adventitiorum dominium cum medietate usufructus, altera medietate quoad solum usumfructum apud patrem remanente, ex Justiniani constitutione, l. *Cùm oportet*, §. *Cùm autem*, C. de bonis quæ liber. deb. & l. *Si viva*, C. de bonis matern. De bonis verò castrensibus, vel quasi castrensibus filius potest liberè disponere ac testari, quamvis de patris potestate non exiverit, l. *Nemo*, C. qui testament. Clericus quoque adhuc sub patris potestate constitutus habet similiter liberam disponendi facultatem, non tantùm de bonis quæ pro Clerico acquisivit, verùm etiam de adventitiis, juxta d. authent. *Presbyteros*, C. de Episc. & Cler. adventitiis, inquam, quæ post Clericum consequutus est. Episcopus autem patriâ potestate solvitur, authent. *Sed hodie*, C. de Episc. & Cler. Quod jus vigere in universa Gallia testificatur Papo lib. 7. placitorum, tit. 1. num. 24.

VI. Gravis, & quotidianæ praxis quæstio est, utrum ea quæ filiusfamilias in paterna domo lucratur, pertineant ad ipsum, an ad patrem? Prima resolutio hæc est. Lucra ex operibus artificialibus provenientia numerari inter adventitia, eaque proinde recuperari posse à filio post obitum patris. Itaque filius operam suam patri locare potest, ab eoque mercedem petere, deductis tamen expensis quas pater in ipso alendo fecit. Pater namque alere filium non tenetur habentem propria, idest castrensia, quasi castrensia, vel adventitia bona, ut colligitur ex l. *Si quis à liberis*, D. de liber. agnosc. atque in eo Doctores esse unanimes asserit Layman. lib. 3. sect. 5. tract. 4. cap. 8. num. 5. Dicit enim lex penult. D. de obseq. parent. præst. *Pietatem liberi parentibus, non operas debent*. Sanè si filius opificis verb. gr. operam suam patri præstet, nullâ sive expressâ, sive tacitâ petitâ mercede, præsumitur illam velle patri remittere ex pietate, vel gratitudine, ut si mortuo patre repetere illam à fratribus velit, non sit audiendus. Hæc tamen præsumptio cessat in foro conscientiæ, si filius certus est de sua contraria voluntate, quam patri ex metu, vel reverentia non sit ausus significare.

VII. Secunda resolutio, si filiusfamilias ex bonis paternis nomine ipso & voluntate patris lucretur, exempli causâ filius cauponis, fabri, aut mercatoris, non habet jus secundùm aliquos Authores exigendi mercedem aut lucri partem, quasi ista pertineant ad profectitium peculium: attamen Bartolus in l. 1 §. *Nec castrense*, D. collat. bon. & Baldus, & Salicetus, & alii plerique Jurisconsulti, quos citat & sequitur Decius in l. *Illud*, C. de collat. num. 10. & Angelus verb. *Peculium*, num. 11. Navarra cap. 17. num. 144. Lopez part. 2. cap. 21. Lessius lib. 2. cap. 12. num. 81. censent lucri ejusmodi partem filio deberi, si ejus industria & labor ad bona paterna accessit: & asserunt filio deberi ad minus tantum mercedis quantum extraneo deberetur. His addunt quod si præ metu reverentiali filius hoc jus petere non ausit, aut sciat, si repeteret se passurum repulsam, nec sibi jus computatum iri, filium istum sibi clam assumere in compensationem posse, sive vivente, sive mortuo patre. Est enim hoc distinctum peculii genus mixtum ex profectitio circa paterna bona, & adventitio ratione proprii laboris & industriæ, cujus idcirco pretium tanquam adventitium bonum filio concedi debet, ne luctus causa ei detur videnti proprio labore quæsitum ab aliis possideri. Hoc tradit Franciscus Stephanus à

Sss 2 Sancto

Sarcto Joanne Præses Aquensis decis. 21. pag. 83. juxta §. *Sicut*, Institut. per quas personas: & leg. *Non oportet*, C. de bonis quæ liber. Deduci tamen hinc debet patri debitus usufructus. Layman quidem loco cit. num. 6. contrarium opinatur, magisque in id propendet, ut totum acquiratur patri. Oppositam nihilominus Doctorum opinionem judicat probabilem, eamque dicit Confessario ita posse inservire, ut filiumfamilias in his terminis non facilè ad restituendum compellat, nisi ultra æstimationem sui laboris ac industriæ acceperit. Ac Bonacina de restitut. disput. 2. q. 10. punct. 1. cum. 8. sequitur illam Bartholi, Decii, Angelii, Navarræ, & Lessii opinionem, sicut etiam Filliucius tract. 32. cap. 10. quæst. 5. num. 162. cum hac præcautione necessaria, ut filius ille patris negotia gerens deducat in primis ea quæ pater expendit in ipso alendo; cùm, ut aliàs dixi, non teneatur pater filium alere qui aliunde possit sibi ad victum necessaria comparare. Deinde ut filius usumfructum hujus lucri non sibi vindicet ante sui emancipationem, aut patris mortem, cùm certum sit bonorum adventitiorum usumfructum ad patrem pertinere, l. *Cùm oportet*, C. de bonis quæ liberis. Et sanè deductis alimentis & usufructu vivente patre, filius non debet esse deterioris conditionis quàm extraneus cui ejusmodi merces deberetur; neque tenetur jure naturæ pro patre non egente laborare.

VIII. Quamvis filiusfamilias sese contractu obligare possit perinde ac paterfamilias, l. *Filiusfamilias* 39. D. de obligat. & action. nullam tamen in Jure Civili obligationem contrahit ex mutuò accepta pecunia, si eam accipit dum esset sub patria potestate; secus autem si erat jam emancipatus, quia Senatusconsulto Macedoniano repellitur creditoris intentio, l. 1. in princ. D. ad Senatusconf. Maced. & Instit. quod cum eo qui in alien. potest, *Illud propriè*: ubi hoc extenditur etiam postquam fuerit emancipatus filius, cui dum existeret sub patria potestate creditor mutuò dederat. Insuper valet exceptio ista Macedoniani, licèt filiusfamilias mutuò accipiens renunciasset expressè Macedoniano: cùm enim hoc Senatusconsultum fuerit introductum non in favorem filii, sed in odium creditoris, renunciatio illa per filiumfamilias irrita est. Molinæus ad tit. C. de Senatusconf. Macedon. Bacquetus tract. de juribus justit. cap. 21. num. 127. Despeisseus part. 1. de mutuo, sect. 1. num. 6. Exceptio Macedoniani transit etiam ad hæredes, sive suos, sive legitimos, sive extraneos, l. *Si filius* 6. §. 1 C. ad Senatuscon. Maced. & Instit. quod. cum eo qui in alien. potest. §. *Illud propriè*: & l. *Item si* 7. § *Quanquam* 10. D. ad Senatusconf. Maced. Juvatur quoque Macedoniano pater filii cui mutuatum fuit, d. l. *Item, si*, §. *Quanquam*, & l. *Sed si paterfamilias* 9. § *Non solùm*, D. eod. & d. §. *Illud propriè*, Instit. quod cum eo qui in alien. potest. Juvatur quoque Macedoniano is qui pro filiofamilias fidejussit, l. *Item si* 7. in princ. vers. *Sed Julianus*, & l. *Sed si paterfamilias* 9. §. *Non solùm*, D. de Senatusconf. Maced. & l. *Exceptiones quæ*, §. ult. D. de exception. Inutilis quippe foret filiofamilias exceptio Macedoniani, si idem posset actione mandati conveniri à fidejussore qui pro eo conventus solverit, §. ult. Instit. de replicationibus. Cessat tamen exceptio Macedoniani in patre cujus mandato creditor filio ejus mutuaverit, d. l. *Sed si paterfamilias*, §. *Non solùm*, C. de Senatusconf. Maced. & l. *Zenodorus*, & l. *Si permittente*, Cod. eod. Est enim Macedonianum non solùm in odium creditorum, sed præsertim in favorem parentum introductum, §. *Illud propriè*, Instit. quod cum eo qui in alien. potest. Ideoque possunt parentes huic renunciare.

IX. Sed si illi qui poterant juvari Macedoniano sponte solverint, sive filiusfamilias, sive pater, sive hæres, sive fidejussor, non eis licebit solutum repetere: id enim.

enim multa jura exprimunt, l. *Si non fortem*, §. *Filiusfamilias*, & l. *Qui exceptionem*, in princ. D. de condiction.indeb.& l. *Sed si paterfamilias*, §.pen.& ult. D. de Senatusconf.Maced.& l. *Quia* 10.D.eod. Ratio ejus rei est,quia obligatio naturalis prævalet post factam solutionem, ne condicatur ut indebitum quod naturæ jure debebatur. Curator tamen filiifamilias potest solus condicere, seu repetere mutuum à se, vel à minore solutum, quod ei creditum fuerat dum esset sub patria potestate.

X. Macedonianum non admittitur si mutuatum fuerit ad mercaturam, sciente & consentiente patre, exercenti filiofamilias, quoniam patris voluntate contractum videtur, l.*Item si* 7. §. *Interdum*, D. ad Senatusconf.Maced. ut docent Ranchinus p.3.conclus.135. Despeisseus part.1. de mutuo, sect.1. num. 7. Nec si quis filiofamilias, præsertim longè agenti à patre, aliquid in necessitate constituto mutuatus fuerit, quod ipse pater teneretur ei suppeditare: hoc enim aperta & naturalis ratio suadet. Atque ita in Curiis Regni hujus sæpe judicatum fuit, ut refert ibidem Despeisseus.

XI. Exceptio Macedoniani admittitur in solo mutuo pecuniario, non verò in aliarum rerum mutuis,vini, olei, frumenti, pannorum. Verùm si hujusmodi merces fuerunt venditæ, aut quovis titulo traditæ filiofamilias in fraudem legis, ut filiusfamilias distrahendo illas pecuniam sibi compararet, tunc locus erit Macedoniano ad repellendam fraudulenti creditoris petitionem, l. *Si filiusfamilias, crediderit*, in princ. & l. *Si quis* 3. §. *Is autem*, & l. *Item si* 7. §. *Mutui dationem*, D. ad Senatu.conf. Maced. Atque ita judicatum Lutetiæ refert Papo lib. 12. placitorum, tit.4.

XII. Mulieres vetat Vellejanum Senatusconsultum pro aliis fidejubere ac intercedere, cùm antea ab Augustini temporibus hæc intercessio non eis prohiberetur, nisi pro solis maritis, ne maritalis affectus, vel metus eisdem fraudi esset, l.2. D. ad Senatusconf. Vellejan. Cæterùm cessat Vellejani privilegium octo casibus quos industriosè collegit Accursius ad l.1. vers. *Ne pro ullo*,D.ad SC. Vellejan. Primò in pecunia promissa pro servo manumittendo, l. pen. C. eod. Secundò in favorem dotis, non tantùm propriæ filiæ, pro qua mulier se genero suo obligat,ut pridem constituerant Valerianus & Galienus, l. *Si dotare*, C.eod. sed etiam generaliter pro quacumque dote etiam extraneæ, ex Constitutione Justiniani, l. ult. C. eod. Tertiò, si privilegio Vellejani fœmina renunciaverit, l.fin.§.ult. D. eod. Non potest quidem filiusfamilias renunciare Macedoniano, cùm non fuerit introductum in ipsius favorem, sed patris, atque in odium creditorum. At Vellejanum est planè & directè in gratiam fœminarum: & licet unicuique renunciare juri pro se introducto, l.*Si Judex*,41.D.de minor, & l.*Invito* 69.D.de diversis reg.jur. Cæterùm ut ista Vellejani renunciatio valeat, opus est fœminam priùs admonitam fuisse, sive à Magistratu,sive à Notario, in qua re consistat istud ei indultum à Jure privilegium; & prudens Notarius, ut ait Papo, hujus admonitionis in scriptis mentionem faciet. Imò verò Corrasius in centuriis,cap.74.Charondas lib.2.responsorum, cap.43. Despeisseus parte 2.tit.de cautionibus,sect.2.n 13. hoc insuper requiri asserunt, ut posteriori actu fœmina renunciet Vellejano, alioqui præsumitur fœmina eâdem facilitate renunciasse Vellejano quâ consentit fidejussioni, nisi seriò liberandi tempus post primam admonitionem fuerit ei concessum: atque adversa allegant Curiarum placita,quibus invalida pronunciata fuit illa Vellejani renunciatio, quamvis oppositum his Curiæ Pariensis placitum referat Papo lib.12. tit.5. num.1.

XIII, Quartò

XIII. Quartò non juvatur Vellejano fœmina si pretium accipiat pro intercessione, l. *Antiqua*, C.ad Vellejan.Quintò si mulier sponte ac mentiendo deceperit, l. *Si mulier in jure*, & l. *Si decipiendi*, D.eod. Et præclarè dicit lex *Et primò*, §.3.D.eod. *Deceptis, & non decipientibus jura opitulantur*.Infirmitas enim fœminarum, non calliditas auxilium meruit. Ideoque si vir sciente & connivente uxore, rem uxoris creditori suo quasi propriam obligaverit, non poterit uxor fraudis ac doli conscia juvari Vellejano adversus eundem creditorem, ut sanxit lex *Si fine*, C. eod.Si tamen creditor ab initio sciebat esse rem uxoris, poterit Vellejano repelli per uxorem, d.l. *Si fine*. Sextò si fœmina secundò fidejubeat intra biennium, vel dando creditori aliquod pignus, vel novum fidejussionis instrumentum faciendo, non quidem pristinæ fidejussioni invalidæ ullum robur addit; sed si eandem præstet post biennium, non poterit Vellejano se tueri, l. *Si mulier perfectæ ætatis*, C.eod.Septimò si mulieri fidejubenti in rem suam versum sit, l. *Sed si eum*,D. eod.Octavò si fœmina ei pro quo intercessit succedat, l. *Quamvis*, §. *Planè si mihi*, D. eod.

XIV. His aliam causam intermittiendi Vellejani non infrequenter in praxi occurrentem superaddunt Gallicani Jurisconsulti liberationem mariti ex carcere. Etsi enim ante ipsum Vellejanum Jus Romanorum absolutè reprobaverat uxorum pro maritis intercessionem, & Justinianus in authent. *Si qua mulier*, C.eod.irritam faciat omnem uxorum pro maritis contractam obligationem, etiam multoties & pluribus annis iteratam; cùm tamen fœminis permittat validam Vellejani in exterorum quorumcunque favorem renunciationem, modò post biennium iterum confirmetur: in Galliæ tamen Regno, & vicinis quibusdam provinciis, si uxor pro liberando ex carceris detentione viro se obligaverit, non juvabitur Vellejano. Antonius Faber in suo Codice, lib.4. tit. ad Senatusc. Vellejan. Chenutius centur.1. quæst.52. Bacquetus tract.dejurib. justit. cap. 21. num. 123. Charondas responsorum lib. 11. cap. 38. Brodeus in Louetum, lit. *A*, *cap.9*. aliique plerique multa diversarum Curiarum Senatusconsulta congerentes. Quorum ratio in primis pietate fundatur: si enim Vellejanum cessat ob causam pietatis in manumittendo servo, l. penult. C. ad Vellejan.& in dotanda non solùm propria filia, sed etiam extranea, l. ult. C. eod. quantò major est pietatis obligatio in educendo è carcere proprio marito? Hoc tamen intelligendum de incarceratione ob causam criminis, non verò ob solum pecuniarium debitum, ut docet Faber loco cit. definit.16. Hoc enim casu, non autem priore, potest vir de carcere egredi per bonorum cessionem. Præterea facilè nimis fraus Vellejano fieret ad spoliandam uxorem; hoc enim fine creditores virum capi & carceri mancipari curarent, ut opes uxoris ad se traherent. Hæc Despeisseus dicto loco, num. 13. Graves tamen multi Gallicani Jurisconsulti hanc distinctionem nullatenus admittunt, inter quos Chopinus comment. ad consuetudines Parisienses, lib. 2. artic. 17. asserit uxorem quæ pro viro debendi reo, ideoque in carcere detento satisdederit, ut eum in libertatem asserat, etiam nullâ factâ Vellejani renunciatione, ita obligari, ut non admittatur ad impetrandam per Principis litteras fidejussorii nexus relaxationem: idque adstruit tum adducto Supremæ Curiæ Parisiensis Judicio, tum Justinianeâ Authenticâ *Si captivi*, C. de Episcop.& Cler. per quam etiam minor obligatur bonorum propriorum distractione captivi patris redemptioni.

CAPUT

CAPUT V.

De Mutuo.

I. CONTRACTUUM qui re perficiuntur, quatuor genera sunt: Mutuum, Depositum, Commodatum, Pignus. De mutuo uberior est disputatio tractanda ad usurarum cognitionem, quæ occasione mutui nascuntur. Sic verò definiri potest, ut sit Contractus quo rei dominium transfertur in accipientem cum onere & obligatione reddendi similem in specie & bonitate. Aut quod eodem recidit, ut sit largitio rei in quantitate certa consistentis, cum spe tantumdem recipiendi, non in specie, sed in genere. Genus à Jurisconsultis hoc loco dicitur, quod propriè Philosophi speciem vocant, ut communiori conceptu frumentum, oleum, vinum. Speciem verò illi dicunt quod Philosophi nomine individui exprimunt, ut hoc numero frumentum, oleum, vinum. Materia itaque circa quam versatur mutuum, est res usu consumptibilis, in quantitate certa consistens, hoc est definito pondere, ut est massa metalli, lanæ, fœni; vel numero, ut nummi, pecudes; vel mensurâ, ut triticum, vinum, oleum, panni, telæ.

II. Cumque ordinaria materia quæ mutuo datur, sit res usu consumptibilis, transfertur ejus dominium in accipientem hac lege, ut aliud æquivalens reddat. Itaque dicitur mutuum, quia de meo tuum fit, l. 2. D. si cert. pet. Inde fit ut res semel mutuo tradita, quocumque modo pereat, ipsi mutuatario, non verò creditori pereat, quamvis casu & sine culpa mutuatarii pereat, qui non minùs tenebitur post rei mutuatæ qualemcumque jacturam, rem similis generis creditori ex pacto reddere, l. *Incendium*, C. si cert. pet. Et cùm augmentum rei, vel decrementum domino rei cedat, si res credita, seu mutuata melior, aut deterior evadat, id omne cedet in lucrum aut jacturam debitoris. Quatenus mutuo transfertur traditæ rei dominium, eo ipso differt à contractibus qui solo consensu, quamvis re nondum tradita, perficiuntur, ut sunt emptio, locatio: & differt quoque à commodato & deposito, quibus re tradita, dominium non transfertur. Hoc etiam distinguitur à commodato, quia in commodato res eadem tradenti restituenda est, quemadmodum & in contractu locationis, & utplurimùm in deposito: & differt à permutatione in qua res alia, eaque diversi generis rependitur. Quod si res de sua natura usu consumptibilis alteri tradatur ad tempus, ut eadem specie ac numero reddatur, ut si tradatur alteri pecuniæ vel tritici quantitas non ad usum consumptibilem, sed ad alium usum legitimum, utputà ad ponendum loco pignoris; si id fiat cum pretii conventione, erit locatio; si verò gratis, erit commodatum, sed nullatenus mutuum.

III. Civilis actio ex mutuo consurgens vocatur Condictio certi, de qua tractant Digestorum & Codicis tituli *Si certum petatur.*

IV. Porrò cùm contrahatur mutuum in solius accipientis gratiam, necesse est esse gratuitum, præcipiente sic Domino, Lucæ 6. *Mutuum date nihil inde sperantes.* Alioqui esset injustum & usurarium. Hac ratione sic admonet Sanctus Augustinus in

in Psalm. 36. concione 3. *Si fœneraveris homini, ideſt ſi mutuo dederis pecuniam tuam, à quo pluſquam dediſti expectes, non pecuniam ſolùm, ſed aliquid plus quàm dediſti, ſive illud triticum ſit, ſive vinum, ſive oleum, ſive quodlibet aliud; ſi pluſquam dediſti expectes accipere, fœnerator es, & in hoc improbandus.* Et habetur 14. quæſt. 3. cap. *Si fœneraveris.*

CAPUT VI.

De duobus reis in eandem rem in ſolidum obligatis: & de hypotecariis actionibus.

I. QUÆSTIO iſta de duobus reis uni creditori pro eadem re obligatis in ſolidum frequens occurrit, ut in hæreditario debito, ubi multi concurrunt hæredes in unam ſucceſſionem. Item in pluribus conſtitutis debitoribus, qui in unam eandemque ſtipulationem pacti ſunt cum uno creditore. Præterea in pluribus circa unum & idem debitum fidejuſſoribus. Similiter in multis reis quos eadem pœnalis ſententia ſingulos in ſolidum damnavit. Inſuper in pluribus qui ſimul ad idem damnum concurrerunt unanimes. Item in expenſis apparitoris qui ad diverſas obeundas execuptiones, exactiones, decretorum judiciariorum ſignificationes peregè profectus in idem oppidum fuit: à ſingulis quippe reis has poteſt ſuæ peregrinationis expenſas repetere, ſi alii ſolvendo non ſint, aut alia ratione à ſolvendo ſe eximant. Præterea in Judice qui peregrè alicubi degit, ut in pluribus cauſis ſimul occurrentibus diverſos juriſdictionis actus exerceat; unde fit ut à diverſis Partibus pari jure ipſi debeantur victus & profectionis expenſæ. Denique & in aliis conſimilibus caſibus poteſt iſta quæſtio agitari.

II. Primùm igitur naturalis ratio ſuadet, eum qui rem ſibi debitam ab uno aliquo obſtrictorum ſibi reorum integram recepit, non poſſe ullatenus ab aliis ſimiliter obſtrictis repetere: & de ipſis naturalis juris viſceribus emerſit regula Juris ſub ultimo Digeſtorum & Sexti Decretalium titulo poſita: *Bona fides non patitur ut bis idem exigatur.* Jus idem paſſim inſinuatur ſub titulis expreſſis Digeſtorum & Codicis, Inſtitutionum & Authenticarum *De duobus reis.* Suffragatur lex *Si per imprudentiam.* §. fin. D. de evictionibus: *Si plures (inquit) mihi in ſolidum pro evictione teneantur, deinde poſt evictionem cum uno fuero expertus, ſi agam cum cateris, exceptione me eſſe repellendum Labeo ait.* His conſonat §. *Si res aliena,* Inſtit. de legatis: *Si res aliena legata fuerit, & ejus vivo teſtatore legatarius dominus factus fuerit, ſi quidem ex cauſa emptionis, ex teſtamento actione pretium conſequi poteſt; ſi verò ex cauſa lucrativa, veluti ex cauſa donationis, vel ex alia ſimili cauſa, agere non poteſt. Nam traditum eſt, duas cauſas lucrativas in eundem hominem & eandem rem concurrere non poſſe.*

III. Jure quidem Digeſtorum & Codicis tit. de duobus reis, liberum erat creditori ex pluribus in ſolidum obligatis reis quem vellet in totum convenire: ſed poſteriori Novellarum jure Juſtinianus ſingulis reis beneficium diviſionis indulſit, ut

ut eorum quilibet pro parte sigillàtim, & non in totum conveniatur, in authent. de duob. reis, in princ. & §. sequenti, collat.7. constitut. 9. & inseritur authent. *Hoc ita*, C. eod. tit. Tres tamen in Jure constituti sunt casus, quorum vel uno occurrente cessat ista divisio actionum. Primus est, si debitores hujus divisionis beneficio abrenunciaverint. Glossa in d. authent. *Hoc ita*, verb. *In solidum debentur*, C. de duobus reis: & novella 99. verb. *Cedere*. Secundum & tertium casum exprimit authent. ista dicens: *Si præsentes sint, & idonei*. Itaque licèt beneficio divisionis renunciatum non fuerit, si tamen debitorum alii præsentes sint, alii procul absint, putà extra Regnum, poterit creditor in solidum experiri adversùs præsentes. Tertius exceptionis casus est, si inter debitores aliqui non sint idonei, putà inopes & solvendi impotentes, d. novel. 99. cap. 1. & d. authent. *Hoc ita*. Ut verò de hac impotentia constet, requirit Justinianus ut præcesserit impotentium discussio, quâ præmissâ diligentiâ concedit, ut cæteris qui sunt idonei debitores, accrescat pars illa obligationis quæ illi incubuisset cujus fuit comperta impotentia. Docet Charondas lib. 7. responsorum, cap. 103. servari in Regno Franciæ legem *Omne*, D. pro socio, ut socii teneantur in solidum, si unus ex eis mutuam acceperit pecuniam in causam societatis, & pecunia in arcam communem recondita fuerit.

IV. Postquam creditor rem sibi à pluribus debitam, ab uno, vel altero eorum integram recepit, ille qui creditori persolvit, actionem habet, non tamen solidariam, sed pro numero reliquorum debitorum divisam, ut ab his partes recuperet, quas eorum loco creditori communi persolvit. Ipseque creditor tenebitur jura sua & actiones in eum transferre, ut qui integrè persolvit, possit à singulis condebitoribus illud recuperare quod ultra eam, quæ se contingebat, debiti partem, de ipsorum partibus creditori erogaverit.

V. Fidejussores perinde ac principalem reum creditor habet sibi obligatos. Et sanè licuit olim creditori pro suo arbitrio adversùm fidejussores experiri, non discusso principali, l. *Non rectè*, & l. *Jure nostro*, C. de fidejussor. Verùm majori æquitate provisum fuit demùm à Justiniano, ne ullus conveniatur fidejussor, nisi postquam debitor præcipuus discussus fuerit, aut certè procul absit: sed quum abest, potest fidejussor dilationem à Judice postulare, intra quam reum ipsum in judicium deducat conveniendum. Judexque certum ad hoc tempus definiet, quo transacto, nec reo comparente, compelletur fidejussor creditori satisfacere, & creditor actionibus suis cedet fidejussori, ut possit à reo solutum repetere. Authent. de fidejuss. & mandat. §. *Si quis igitur*, & §. *Non solum*, collat. 1. constat. 4. & inseritur in authent. *Præsente tamen*, C. de fidejuss. Et hoc jus passim viget in universa Gallia, testificantibus Massuetio in praxi, tit. de obligationibus 29. num. 15. Guidone Papæ decis. 94. numero 5. Charonda liber 2. responsorum, cap. 104. & in suis Pandectis, lib. 2. titul. de creditoribus 36. Despeisseo part. 2. tit. 2. de cautionibus, sect. 3. num. 29. Sanè possunt non excusso reo conveniri fidejussores, si se in solidum cum reo obligaverint, & beneficio epistolæ Divi Adriani renunciaverint.

VI. Obligatio principalis debitoris non modo extendi potest ad fidejussores, verùm etiam horum defectu ad extraneos pignorum, seu hypothecarum possessores, contra quos creditor experiri potest actione hypothecaria, si res debitoris per publicas mutuæ conventionis tabulas fuerant antea ipsi hypothecatæ ac obstrictæ, sive per specialem, sive per generalem bonorum debitoris hypothecam. Ex veteri quidem Jure liberum fuerat creditori pro suo libito debitorem perso-

nali actione convenire; aut si magis placeret, etiam litem inchoare adversùs tertios bonorum hypothecæ obnoxiorum possessores, & hos aggredi per realem, sive hypothecariam actionem, l. *Persequutione*, C. de pignor. & hypoth. Cæterùm Justinianus hanc libertatem abrogavit per authent. *De fidejussoribus*, §. *Sed neque ad res*, collat. 1. constitut. 4. & inseritur auth. *Hoc si debitor*, C. de pignor. & hypot. ubi statuit non licere in judicio aggredi tertios pignorum possessores, nisi postquam sufficienter discussus fuerit debitor actione personali, & secundo loco fidejussores, si aliqui sint. Cùm enim actio hypothecaria sit solùm subsidiaria & accessoria ad personalem, non videtur æquitati consentaneum, si omisso præcipuo debitore, moveatur lis contra tertium possessorem hujus obligationis fortasse inscium, & qui causæ isti nunquam se sponte ingesserit. Similiter alienum est ab æquitate, si prætermisso fidejussore qui ultrò se obligavit, divexetur tertius detentor qui potuit hanc ignorasse obligationem, quâ se debitor principalis, ejusque intercessor obstrinxit.

VII. Jure Romano & communi discrimen statuitur inter generalem & specialem, seu particularem hypothecam, quòd priùs necesse sit specialem hypothecam discutere, nec liceat creditori prosequi generalem, nisi in subsidium, postquam specialem prosequutus, jus suum integrum adipisci non valuerit; si nimirum res generali hypothecæ subjectæ ad posteriorem creditorem transierint, l. *Quamvis*, 2. C. de pignor. & l. *Quæ specialiter*, C. de distract. pign. Specialis quippe hypotheca posterioris etiam creditoris præfertur hypothecæ generali anterioris creditoris, si hic habet aliam specialem sibi sufficientem. Sed si creditori anteriori non suppetat specialis hypotheca sufficiens integræ sui juris recuperationi, tunc solùm ejus generalis hypotheca præferenda est speciali posterioris creditoris hypothecæ, ut providè lex *Si generaliter*, C. qui potior. in pign. habeant. Ita quidem disponunt Romanæ leges; Provinciæ tamen, quæ mea patria est, consuetudo innumeris Aquisextiensis Senatus roborata judiciis, creditori tum generalem, tum specialem hypothecam habenti libertatem relinquit experiendi prout libuerit, sive in vim suæ specialis hypothecæ, sive in vim generalis, etiamsi agat adversùm posteriores se creditores specialibus munitos hypothecis, eosque submovebit. Apud nos enim quisquis creditor tempore præcedit, posterioribus cunctis inconcussè præfertur in suis etiam generalibus hypothecis, quibus nullæ præjudicant hypothecæ speciales posteriores, paucis dumtaxat exceptis, ut est hypotheca privilegiata, quam habet venditor adversùs emptorem, & quoscumque alios creditores in re vendita pro ejusdem rei pretio. Neque servatur in hac patria lex 2. C. de pignor. statuens specialem posterioris creditoris hypothecam præferri generalibus anteriorum creditorum. Justa quoque ratione communitur ea consuetudo; inconveniens est enim, priorum creditorum jura per posteriores infringi ac violari. Sic enim fraudibus occasio frequens aperitur, & collusionibus inter debitorem, posterioresque creditores interdum fictos & dolosè suppositos ad eludenda anteriorum jura & actiones solis subnixas generalibus hypothecis. Præterquam quod species sub generibus includuntur, & qui totum dicit, nihil sub toto complexum excludit, l. 2. C. de hæred. instit. l. *Quod si Mævius*, D. eod. l. 1. de penu legata l. *Julianus respondit*, D. de legat. 3. Neque apud nostrates specialis hypotheca posterior anteriori, quanquam generali, prævalet, etiamsi vulgaris illa clausula non fuerit contractui apposita, ut specialis universali non deroget. Hæc dicta sunto citra eorum locorum præjudicium, in quibus oppositum servatur.

VIII. Illud

VIII. Illud denique (ut ad Jus commune regrediamur) tenendum est, præfatam subsidiariam, seu hypothecariam actionem adversùs tertios bonorum possessores decennii præscriptione summoveri inter præsentes, & viginti annorum inter absentes, dummodo possessio titulo simul & bona fide nitatur, l. 1. & 2. C. si advers. credit. præscrip. oppon. etiamsi creditor anterior specialem habuerit hypothecam ejusdem rei quæ ad alium ex postfacto devenerit, ut docent Gallicani Jurisconsulti, & confirmant Gallicanarum Curiarum permulta judicia. Videri potest Despeisseus de contractib. parte 4. titul. 4. numero 32. Denique ne specialis hypotheca deroget generali, solent Notarii apponere clausulam istam, *La spécialité ne dérogeant à la generalité.* In præfata verò præscriptione bona fides exigitur, non solùm ex parte emptoris, sed etiam ipsius primi authoris: hujus quippe mala fides successori nocet agenti bona fide, juxta Authent. *De malæ fidei*, C. de longi temp. præscripr.

CAPUT VII.

De Vsuris.

I. USURA est lucrum pecunia æstimabile, vi mutui veri aut palliati quæsitum. Vox *Lucrum*, in hac definitione locum generis subit: reliquæ voces differentiam constituunt. Vox *Pecuniâ æstimabile*, excludit lucra spiritualia, ut sunt gratiæ & merita virtutum apud Deum, de quibus Jesus Christus ait Matth. 19. *Centuplum accipietis, & vitam æternam possidebitis.* Excludit insuper merita inter homines, quos demereri quis potest mutuando, quum nulla intercedente pactione sperat amicitiam, vel gratitudinem mutuatarii, atque ex his sponte & liberaliter emergentia commoda temporalia. Spes enim ab omni conventione remota neque usuram in temporalibus inducit, neque simoniam in spiritualibus rebus, ut cum Sancto Thoma unanimes Doctores affirmant: dummodò in spiritualibus primaria intentio non versetur circa commodum temporale, unde nasci posset, ut suo loco disputabimus, simonia mentalis. Quod verò dixi, *Vi mutui*, discrimen innuit usuræ à veri damni emergentis, aut lucri cessantis compensatione, & à pœnali mora cum culpa conjuncta, de qua conventum bona fide ab ipso initio fuerit, juxta Glossam generaliter receptam in cap. *Conquestus*, verbo *De feudo*, de usuris. Dixi denique, *Mutui veri, aut palliati.* Cùm enim mutuum, ut Jurisconsulti docent, consistere soleat in rebus usu consumptibilibus, quæque in pondere, numero, vel mensura constant, & quarum dominium seu proprietas transfertur in mutuatarium, l. 2. §. *Appellata*, D. de rebus creditis: & cùm aliude mutuum ex Evangelica lege debeat esse gratuitum, Lucæ, vers. 35. *Benefacite, & mutuum date nihil inde sperantes*; quidquid ratione mutui ultra sortem exigitur, usurarium est & indebitum. Concilium pariter Agathense can. 8. hoc docet: *Vsura est ubi ampliùs requiritur quàm datur, verbi gratiâ si dederis solidos decem, & ampliùs quæsieris.*

II. Mutuum non solùm explicitum, sed etiam implicitum, quod palliatum vocant, est quoque illicitarum usurarum seges & materia frequens, ut fit quum in emptione & venditione pretium ob anticipatam solutionem minuitur,

aut augetur ob dilatam: perinde est enim ac si pretium mutuò daretur ab emptore; sic tamen, ut quod de justo pretio demitur, cedat in lucrum fœneratitium ex mutuo simulato. Augmentum quoque justi pretii ex dilata solutione perinde est ac si venditor illam pretii pecuniam mutuo daret ea lege, ut ille justi pretii superexcessus locum teneat usuræ, ut docent cap. *In civitate*, & cap. *Consuluit*, de usur. Secus tamen judicandum, ubi augetur pretium ob aliquam ex tribus memoratis causis, quæ singulæ justæ sunt: Prima est, lucrum cessans cum debitis conditionibus: secunda, damnum emergens; quæ frequentissimè negotiantibus accidunt, eo quòd rerum pretia vel non solvantur, vel ultra modum differantur: quo fit ut mercatores negotiationum lucrosarum occasiones plerumque disperdant ex defectu pecuniæ sibi debitæ. Tertia, eaque justa causa fundatur in valdè culpabili dilatione solutionis, qualis occurrit frequens in Magnatibus, aliisve personis, quas vel ob avaritiam piget debita persolvere, quamvis commodè id possint; quæve ex opposito per prodigalitatem & luxum sibi facultatem præripiunt creditoribus suis satisfaciendi: unde consequens est, ut creditores gravia damna, jacturas & pericula sustineant; si modò in hanc pœnam Partes convenerint, vel à Judice decernatur.

III. Mutuum similiter palliatum & fœneratitium contrahunt quicunque roganti mutuam pecuniam prætexunt sibi eam ad manus non esse; ideoque ex rogantis penuria lucrum captantes, vendunt merces aliquas majori pretio, etiamsi justi pretii latitudinem non excedat, hac conditione, vel tacita intentione, ut eadem merx sibi minore pretio retrovendatur. Perinde est enim ac si minus pretium retrovenditionis mutuarent cum usurario lucro superabundantiæ, quæ est in priore simulatæ venditionis pretio. Bonacina de contractibus disp. 3. qu. 2. punct. 3. num. 9.

IV. Usura jure ipso naturæ prohibita est ob multiplicem rationem. 1. Quia jus naturæ reprobat plus ab alio exigit quàm à te receperit; quod facit omnis fœnerator. 2. Quia nefas est compellere quemquam ad emendum rem suam, cujus habet justum dominium: atqui mutuatarius est dominus rei sibi creditæ; per mutuum namque transfertur rei creditæ dominium, nefas igitur est eo nomine quidquam superabundans exigere. 3. Sicut injustè obligaretur creditor in partem jacturæ rei mutuò datæ, quia cùm abdicaverit ejus dominium à se atque usum, nihil debet sentire damni ex illius jactura; quandoquidem res omnis suo domino perit, si absit aliena culpa: eadem ratione creditor nullum habet lucrandi jus ex re credita; lucrum enim & damnum æquo jure ad dominum rei pertinent. 4. Quia nulla permittit ratio, ut fructum sibi aliquis quærat ex re non fructifera, quales sunt res quæ ipso usu consumuntur. Quocirca Deus in Scripturis passim usuras damnat. Exod. 22. vers. 25. Levit. 35. Deuteron. 23. vers. 19. 2. Esdræ 5. vers. 7. Psal. 14. vers. 6. Luc. 6. vers. 34. & 35.

V. Leges quidem Cæsareæ minùs religiosæ fuerunt, quippe quæ usuras permittebant ad certam summam redactas, & ad illas exigendas actionem dabant. Famosissima lex olim Constantini Magni fuit, quæ habetur in Codice Theodosiano, lib. 2. tit. ult. leg. 1. tam circa fruges quàm circa pecuniam numeratam, his verbis: *Quicumque fruges humidas, vel arentes indigentibus mutuas dederint, usuræ nomine tertiam partem consequantur; idest, ut si summa crediti in modiis duobus fuerit tertium modium amplius consequantur. Hac lex ad solas pertinet fruges; nam pro pecunia ultra singulas centesimas creditor vetatur accipere.* Erant istæ velut reliquiæ

reliquiæ motum nuperi Paganismi. Sed illas Ecclesia sanctioribus obtemperans legibus minimè probabat. Ne tamen Principum & Magistratuum animos à Christiana Religione quasi legum adversatrice alienaret, quodammodo dissimulans tolerabat, solisque Clericis per publicas & sæpiùs iteratas sanctiones prohibebat usuras. Inde statuit canon Apostolorum 43. *Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus qui usuras à mutuum accipientibus exigit, vel desinito, vel deponitor.* Nicæni etiam Concilii canon 17. utramque usurarum prædictarum speciem Clericis interdicit, eisque nominatim vetat ἑκατοστὰς; id est centesimas, quæ pecuniis assignabantur; & ἡμιολίας, idest sescuplas, seu sesquialteras, quæ pro mutuatis frugibus constitutæ erant. Utrasque similiter sub nominibus τόκα, & ἡμιολίας Clericis prohibet Concilium Laodicenum can. 5. qui canon inseritur dist. 46. can. *Non licet.* Clericos pariter fœneratores à Fidelium communione sejungit Arelatensis Concilii primi canon 12. Eadem Clericis iteratur prohibitio in Concilii Carthaginensis tertii can. 16. & habetur in Decreto. 14. quæst. 4. can. *Nullus Clericorum.* Generalior est prohibitio in Concilii Eliberitani can. 20. ibi namque Clericis simul & laïcis fœnora vetantur, pœnisque distinctis coërcentur. Habetur portò apud Gratianum sola ejus pars quæ Clericos attingit, can. *Si quis*, dist. 47. Sancti verò Ecclesiæ Doctores, ex Latinis Hyeronymus, Ambrosius, Augustinus, Leo Papa, Gregorius Magnus; & ex Græcis Basilius, Chrysostomus, aliique in laïcos fœneratores sæpe invehuntur. Vide aliquot eorum loca apud Gratianum 14. causæ quæst. 3. & 4. Quibus adjungi possunt S. Basilius tota homilia in Psal. 14. & Lactantius lib. 6. cap. 18.

VI. Hemiolias seu sesquialteras usuras Theodorus Balsamon in Nicænæ Synodi can. 17. perperam exponit de medietate usuræ centesimæ, ut pro duodecim sex tantùm annua præstentur. Sed planè certum est ipsa Constantini lege hemiolias, seu sesquialteras usuras fuisse solarum frugum, nihilque aliud significare quàm exactionem totius mutuatæ rei cum augmento dimidi, ut pro duobus modiis mutuatis tres modii recipiantur. At centesima usura in sola pecunia versabatur, & addicebat creditori nummum unum ad singulos menses pro nummis creditis centum: itaque annuatim pertingebat ad duodecim pro mutuatis centum. Arcadii tamen lex sub eodem libro & titulo Codicis Theodosiani usuras Senatorum moderabatur ad dimidiam centesimæ, hoc est sex annua pro centum mutuo datis. Scribens Sanctus Hieronymus in hæc verba Ezechielis cap. 18. versic. 8. *Si ad usuram non commodaverit, & ampliùs non acceperit*, hæc sapienter admonet: *Putant quidam usuram esse tantùm in pecunia: quod prævidens Scriptura divina omnisrei aufert superabundantiam, ut plus non recipias quàm dedisti. Solent in agris frumenti & milii, vini & olei, cæterarumque specierum usura exigi, sive, ut appellat sermo divinus, superabundantia: verbi gratiâ ut hyemis tempore demus decem modios, & in messe recipiamus quindecim, hoc est ampliùs partem mediam.*

VII. Jus civile in omnibus bonæ fidei contractibus, & præterea in legatis & fideicommissis, usuras deberi decernit ex mora computanda ex die interpellationis, vel ex die litis contestatæ, l. *Mora fieri*, in princip. & §. *In bonæ fide*, D. de usur. l. fin. D. de peric. & com. rei vend. l. *Qui solidum*, & l. *Si quis servum tuum*, D. de legat. 2. l. *In bonæ fidei*, C. de usur. Et quidem si per sententiam Judex usuras istas adjudicet, spectandum erit an fuerit mora ista culpabilis, eo quòd reus cùm solvere debuisset, vel neglexerit, vel suâ culpâ, quæ obligatione posterior sit, putà lusibus, aut superfluis expensis sibi ademerit solvendi facultatem. Si res ita sit, poterit usura adjudicata exigi, cùm sit in pœnam culpabilis moræ per sententiam,

eamque justam imposita. Idemque censendum si Pars, cui per sententiam adjudicatum fuerit verum, nec fictum interesse, sive lucri, sive damni, ob rem tempore debito non persolutam patiatur detrimentum. Sed si neque mora debitoris culpabilis ulla fuerit, aut justum lucri, vel damni interesse non intervenerit, non potest creditor in foro conscientiæ hujusmodi usuras etiam per sententiam adjudicatas exigere; debetque contentus esse recuperatione rei petitæ, & indemnitate expensarum litis. Si verò sive ex mora culpabili, sive ex alia quavis culpa debitoris creditor verum damnum sustineat tenebitur in conscientia mutuatarius illud reparare, quamvis nihil expressè convenisset, nec Judex quidquam decerneret. Est quippe naturalis obligatio damni alieni reparandi in eo qui suâ culpâ damnificavit, cap. fin. de injur. & dam. dato. Famosus ille Parisiensis Advocatus, cujus irreligiositas commeruit, ut ipsius libri nomenque, quasi alterius Erostrati, Romanis decretis proscriberentur, vel solus sufficere videtur apud Forenses Gallicanos ab usurarum praxi & patrocinio deterrendos, qui in suo Tractatu de usuris, n. 15. si loquitur: *Moribus invaluit, ut mutuum debeat esse, & sit gratuitum, omnesque leges usurariæ in mutuo prorsus exoleverunt. Quod est justum & rationabile, tum attentâ naturâ mutui, tum ad vitandam frequentiam turpium quæstuum.*

VIII. Si creditori nullatenus petenti aliquid à mutuatario detur gratuitò, poterit sine fœnore, vel peccato recipi. Verumtamen non est facilè præsumendum, omne oblatum esse gratuitum. Munera enim quandoque à debitoribus offeruntur metu severioris exactionis cui se impares agnoscunt ob paupertatis angustias. Si ergo munera ista sint pretiosa, aut pecuniaria, præsumendum est non esse spontanea, si debitor inopiâ laboret; debetque creditor oblata recusare, ne occasione alienæ paupertatis locupletetur. At si levia sint munuscula, nec pecuniaria, nec difficilè parabilia, censeri poterunt ex spontanea animi gratitudine proficisci, atque ita licebit recipere. Et hîc valebit regula ista: Contrectans rem credens invitum dominum, committit furtum; sed furto non est obligatus, si dominus erat volens, l. *Inter omnes*, §. *Rectè*, D. de furtis.

IX. Potest creditor pacisci cum mutuatario ab initio de præstando vero, nec ullatenus ficto interesse, idque postmodùm exigere. Ratio perspicua est, quia in hoc nihil requirit præter justam sui indemnitatem; neque justè compellendus est ad subeundam jacturam & damnum ex hoc ipso quod alteri se beneficium præstat, l. unica, C. de sentent. quæ pro eo quod interest profert. Eaque lex duplicis rei meminit, scilicet lucri & damni, hoc est (ut ubi exponit Glossa in verb. *Possibile*, & Bartolus ibid.) lucri cessantis, & damni emergentis. Sit hoc exemplum damni emergentis. Destinatam habeo pecuniam reficiendæ domui meæ ne corruat, aut coëmendo tritico ad alimentarem anni provisionem, vel fœno ad jumentorum pabula, vel septis & aggeribus struendis ad arcendam aquæ vim ne prædium inundet, aut solvendis nominibus seu debitis: & cùm aliam præsentem aut accommodam pecuniam non habeam, istam quam à me rogas pecuniam, tibi protestor jam esse illis præfatis rebus destinatam, mihique aliam non suppetere, ideòque simul de damno, si quod futurum est, à te resarciendo protestor. Contingit exinde ut domus corruat, aut ut triticum, vel fœnum credito simul & cariùs emam, aut pecus fame pereat, aut ager aquis inundetur, aut cogar ab aliis mutuo sumere cum usuris. Exemplum verò lucri cessantis: Ego pecuniam habeo mercaturæ ad proximas nundinas destinatam; sed quia tibi mutuo roganti credo, aut quia præstituto die non solvis, lucro ex mercatura sperato frustrari cogor.

X. De

X. De utroque interesse, damni emergentis & lucri cessantis communiter scribunt Doctores, utrumque ex mutuo contingens exigi posse tribus casibus. Prior est quum culpabilis in solvendo mora praecessit. Secundus quum sive ante, sive post moram contigit, sed mutuum datum est per aliquam vim, sive Regis, sive Civitatis, sive alicujus praepotentis. Tertius, etiam nulla vis, vel mora, vel culpa debitoris intervenerit, dum tamen fuerit ab initio admonitus debitor damni impendentis, & iste concesserit hoc damnum, si contingat, praestare ultra mutuatam sortem, ut expressè docet S. Thomas 2. 2. quaest. 78. art. 2. ad 1. idemque tract. de malo, quaest. 3. art. 4. ad 14. In tribus praedictis casibus licet etiam ab initio convenire de summa ultra sortem rependenda ad verisimiliorem taxam aestimationis illius interesse. Sotus lib. 6. de just. & jure, quaest. 1. art. 3. Navarra in Manuali, cap. 17. num. 111. & in comment. de usuris, num. 39. Toletus lib. 5. cap. 32. n. 7. ut alios innumeros sileam. Dummodo fraus omnis procul eliminetur, neque incertus eventus tanti computetur ac si certus esset.* Igitur praeter protestationem lucri cessantis, damnique emergentis, atque morae culpabilis, ratio etiam habenda est periculi sortis ac malae fidei ipsius mutuatarii, cui mutuans se exponit. Frequens namque experientia docet, debitores sive malè administrando, sive per neglectum, sive etiam per infortunium aut prodigalitatem, suis creditoribus decoquere ac versuram facere. Alii morosi adeò sunt creditoribus, ut non nisi per vim & lites ac graves expensas debita creditoribus exsolvant, quae causa est vigentis apud Chinenses legis, ut creditoribus adjudicentur triginta nummi ad sortem nummorum centum. Quapropter Regulares Missionarii, qui fidem Christi in ea regione promovere student, communi consilio statuerunt quaestionem hanc deferre ad solidam Petram, & Petri Cathedram consulere, num istiusmodi usurae in conversis ad Christi fidem tolerari possint. Qui tunc Summus erat Pontifex Innocentius X. discussionem istam Sacrae Cardinalium Congregationi delegavit, quae indiscriminatim ad triginta pro centum usuras reprobavit, cùm ejusmodi pericula pro rerum & personarum diversitate admodum inaequalia sint: sed judicavit praeter titulos damni emergentis, vel lucri cessantis, posse insuper conveniri ac exigi compensationem probabilem, quae proportionem habeat cum ejusmodi periculis, quae si contingant, deterior fiet creditoris conditio. Decretum istud sibi exhibitum authoritate Apostolica confirmavit Innocentius X. Pontifex, & refertur à Ludovico Bancel Dominicano Theologiae Professore.]

XI. De interesse lucri cessantis, quod possit in mutuo exigi, communis est graviorum Doctorum consensus, Ostiensis, Parnomitani, Joannis Andreae, Sylvestri, Cajetani, Conradi, Adriani, & aliorum quos citant & sequuntur Navarra, Bonacina, Lessius, Covarruvias lib. 3. variarum resolut. cap. 4. Gravis quidem Author Dominicus Soto lib. 6. de justit. quaest. 1. declarat se hanc opinionem non improbare, praeferre tamen oppositam negantem esse habendam ullam rationem lucri cessantis, quam ante ipsum propugnaverat Innocentius. Sed sive Doctorum non minoris ponderis ac meri i multò ampliorem multitudinem, sive rationum momenta expendamus, satis perspicuum est, non posse citra injustitiam hinc excludi lucrum cessans: qui enim lucrum petit sibi compensari, nihil petit quàm justam, sibique ex collato in alium beneficio debitam indemnitatem. Ex ipsis Juris naturalis regulis haustum est quod sacri Canones declarant officium suum nemini debere esse damnosum. Ipsaque lex *Ne liberalitate*, D. de re judic. decernit, ne liberalitate sua quis de inopia periclitetur. Ille verò qui privatur mediis ad lucrum

crum aliquod justum destinatis, indubitatè jacturam futuri boni patitur, & deteriorem conditionem incurrit, & consequenter jus habet petendæ indemnitatis, si de illa convenit ab exordio cum illo cujus rogatu se isto ad destinatum lucrum medio spoliavit. Secundò pecunia quæ mutuo datur, quatenus subest destinationi ad lucrativum negotium, simulque ipsius destinantis industriæ, pluris, valet quàm ipsa eadem per se tantùm spectata, cùm in illa priori consideratione sit principium & semen sperati lucri, idque in se virtute continens lucrum. Igitur sic spectata plus valet quàm seorsim spectata. & divisim ab illo destinato emolumento. Tertiò negari non potest, spem illam lucri efficaciter destinati esse pretio æstimabilem, cùm constet apud omnes, spem lucri, seu quod idem est, speratum lucrum, justo pretio vendi posse, ut constat in Jure de venditione futuri jactus retis, l. *Si jactum*, D de. actionibus empti. Idemque de fructu agrorum futuro, de fœtibus pecorum nondum editis. Quartò par debet esset ratio damni & lucri; contrariorum enim eadem est disciplina. Itaque par debet esse damni & lucri æstimatio. At concedunt Innocentius & Soto, quando ex mutuo damnum aliquod futurum formidatur, licere de eo compensando pacisci. Ergo licet pariter quando speratur lucrum, si spes rationabilis sit. Quintò, quia amissio boni rationabiliter sperati computatur inter damna, & proinde jure merito tenere locum potest damni emergentis, quod à compensatione mutui duo illi Doctores non reppellunt Sextò ex eo quod illi fatentur, licitum esse pacisci de lucro cessante quandocumque aliquis per vim aut fraudem mutuum dare compellitur, concludi facilè potest, licitum quoque esse ita pacisci, nullâ etiam vi, aut fraude adhibita. Vel enim pactio de compensando lucro cessante justa est, vel usuraria. Si justa, ergo licita: si injusta & usuraria, ergo absolutè illicita, & ideo prohibenda quoque homini per vim aut fraudem circumvento, vel compulso. Illa enim compulsio valorem non auget, nec pretium rei mutuatæ. Cumque usura sit jure naturæ illicita, nullus prætextus coactionis potest illam justificare, sed solùm interesse lucri vel damni. Proinde si interesse lucri accedens ad mutuum libertate plena contractum, censetur illicitum, non minùs erit illicitum etiam oppressa libertate. Septimò, si quis me roget ne laborem, vel ut instrumenta artis meæ sibi commodem, quamvis mihi liberum sit vel recusare, vel acquiescere; si tamen acquiescere lubet, possum cum rogante pacisci de præstando mihi lucro quod ex meo labore consequi sperabam. Idem igitur in libero mutuo, quod in libero commodato statuendum; cùm inter se communia hæc habeant, quod gratuitò fiant, & quod celebrentur ambo in gratiam recipientis.

XII. Secluso autem interesse damni aut lucri, necnon pœnâ pecuniariâ, vel inter partes conventâ, vel à Judice decreta ob culpabilem moram, adeo Jura reprobant aliquid ul ra sortem peti, ut leges simul Ecclesiasticæ & imperiales decernant nefas esse creditori fructus obnoxii sibi pignoris percipere, nisi cum pari & æquivalente sortis diminutione, c. *Ex literis*, de jurejur. & l. 1. C. de distract. pign. Ergo pari, imò fortiori jure, quidquid fœnerator aliunde ex minùs sibi obnoxiis debitoris bonis exigit, computandum est in sortis ipsius parem diminutionem.

XIII. Ut autem mutuator licitè possit id quod sua interest in pactum deducere, tres quæ sequuntur conditiones necesse est concurrere. Prima est, ut mutuum sit verè causa damni emergentis, aut lucri cessantis: verbi causâ, ut pecuniam destinatam negotiationi, vel emptioni rei frugiferæ subtraham ab illa destinatione, eo quòd tibi mutuem. Nec id solùm, sed requiritur insuper, ut non habeam

aliam

aliam penes me otiosam pecuniam, quam possim substituere in eundem usum, ad quem priorem destinaveram pecuniam, quam tibi do mutuo: si enim par alia pecunia mihi restet, cessabit prætextus lucri cessantis, aut emergentis damni, cùm facilè possim illud interesse reparare impendendo in hoc ipsum eam quæ mihi superest, pecuniam otiosam. Ad hoc tamen non est necesse illam pecuniam computare, quæ in alios eventus rationabiliter seposita est, ut rectè notat Navarra capite 17. num. 212. qualis est illa quæ reservatur ad alimenta & provisiones familiæ, ad filiorum dotem, ad emendam præfecturam, vel officium, ad casus fortuitos, quos prudens & commodus paterfamilias debet præcavere, ne inopinatò ingruente aliquo eorum opprimatur, ut sunt morbi privati, incendia, bella, epidemiæ, occurrentia litigia, longinquæ profectiones. Secunda conditio est, ut minus lucrum exigas, quàm quod ex tua destinatione sperare poteras; siquidem deducenda est laborum & expensarum æstimatio, & quanti minoris valet id quod futurum atque incertum est, quàm quod certum est & præsens. Tertia demùm conditio est, ut lucri cessantis compensatio non exigatur statim dato mutuo, sed post conveniens intervallum: ut si ex mutuo centum aureorum debeantur mihi octo lucri cessantis, non paciscar octo statim mihi solvi; alioqui enim jam reipsa non mutuo centum, sed solùm nonaginta duos aureos: & tamen non minùs ex illa imminuta summa referrem nomine interesse, quàm si mutuassem centum. Medina de usur. quæst. 3. §. *Septima conditio*, Lessius cap. 20. dub. 11. num. 99.

XIV. Hìc admonendos duco & pœnitentes, & Confessarios, plerumque fieri, ut homines per cæcum sui amorem decipiant alios, atque etiam seipsos falsis prætextibus, quibus suas obvelant usuras ad excusandas excusationes in peccatis. Unde Sanctus Papa Gregorius 1. parte Pastoralis, capite 9. ait: *Sæpè sibi de se mens ipsa mentitur.* Multi quippe fundant interesse in hoc, quod possent creditam pecuniam exponere legitimo alicui lucro; cùm tamen nullum ad id habeant, aut habuerint efficax propositum, aut etiam repugnantem habeant voluntatem ob pericula quæ reformidant. Isti quidem identidem affirmant, se nunquam commissuros, ut suæ pecuniæ arcis otiosæ includantur; cùm tamen aut solum intendant ex mutuo lucrum, vel saltem de aliis lucrandi modis nihil certò ac efficaciter proponant, nisi fortè solo casu, quo fidi debitores non occurrerent, quibus tutò suam pecuniam cum fœnore credant. Illud propositum est planè præposterum, nec potest fundare lucrum cessans. Ut enim verè obtendi possit cessans lucrum, necesse est ante mutuum præcessisse completam & efficacem voluntatem aliis negotiis licitis & lucratoriis pecuniam istam impendendi, quàm postpomodùm rogor alii mutuo credere. Idque adeò certum est, ut Toletus libro 5. cap. 32. num. 2. & 3. asserat omnes hac in re Doctores convenire. Et tamen eorum plerique qui lucrum cessans prætexerunt, recusare solent occurrentes occasiones illius lucri, quod sibi cessare prætexerunt, quales sunt prædiorum frugiferorum emptiones, frugum aut fructuum mercimonia, veræ, nec fucatæ cum mercatoribus societates, aut census perpetui; quia videlicet in hoc unum, aut certè primario intendunt, ut lucrum specioso & fallaci prætextu reportent ex mutuo cum certissima mutuatæ sortis recuperatione, quæ magna est avaritiæ illecebra.

XV. In pignoribus quoque & hypothecis contrahitur etiam palliatum fœnus, ut fit in pacto legis commissoriæ, quod debitorem amissioni pignoris adstringit, transfertque illud in creditorem, si tempore præstituto non solverit. Jubent verò leges pignus distrahi, & ex ejus pretio summam debitam deduci, quâ cre-

ditori satisfiat, necnon distractionis impensas; totum verò residuum restituit debitori. Pactum legis commissoriæ circa pignora damnatur in utroque Jure, cap. 1. & 2. de usur. & l. 1. & 2. C. de pignorat. actione. Verùm duobus casibus Canones permittunt creditori fructus pignoris percipere sine sortis diminutione. Primus est, si dominus feudi pro debita sibi à vassallo pensione sumat in hypothecam ipsum feudale prædium; non enim quos inde fructus capiet, conferre tenebitur in sortem, cap. 1. & cap. *Conquestus*, de usur. & cap. 1. de feudis. Ex quo enim feudum in manus Domini directi recidit, spectant ad ejus dominium fructus ex jure feudali. Secundus casus est in pignore dotali, quod socer genero assignavit. Potest enim gener fructus sine dotis diminutione percipere pro sustinendis oneribus matrimonii, cap. *Salubriter*, eod. tit. Ulteriùs addit Soto de justit. lib. 6. quæst. 1. art. 2. idem juris esse in vidua, quæ mortuo viro suam nondum dotem recepit, ut possit ad onera viduitatis sustinenda fructibus frui dotalis hypothecæ sine ulla dotis deductione. Cæteroqui fructus quos creditor ex pignore percipit, computandi sunt in sortis diminutionem, cap. 1. & d. cap. *Salubriter*, de usuris.

XVI. Denique hoc sciendum, prohibitum esse ab utroque Jure, Ecclesiastico & Civili, usuras nondum persolutas in sortem convertere, l. *Ut nullo modo*, C. de usur. & Pii V. constitutio de censibus idem prohibet, ne census antea constitutus augeatur ex pensionibus debitis quidem, sed non solutis, quamvis ex jam solutis augeri possit. Navarra quidem, Azorius, Bonacina de contractib. disput. 3. quæst. 4. num. 40. aliique Doctores asserunt istam prohibitionem non esse juris naturæ, sed dumtaxat positivi in æquitate fundari, ne censuarii hujusmodi accessionibus supercrescentibus opprimantur. Quæ prohibitio dum viget, obligat secundùm conscientiam, sicut & aliæ juris positivi dispositiones, de quibus pronunciat Apostolus Rom. 13. *Qui potestati resistit, ordinationi Dei resistit. Ideo necessitate subditi estote, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.* Usuras usuris supernascentes vocant Græci Anatocismum.

XVII. Plerumque usuvenit, ut novus creditor alienum mutuum suâ pecuniâ exsolvendo, subrogetur in jus & nomen prioris creditoris, qui justo titulo lucri cessantis, vel emergentis damni usuras ex mutuo reportabat, quique novo isti creditori qui id mutuum exsolvit, omni jure suo cedit: quæritur an vi hujus cessionis licitum sit subrogato huic creditori easdem usuras circa mutuatarium continuare? Videbitur forsan alicui hoc ei licere, tanquam successori ac cessionario prioris creditoris qui eas licitè exigebat, juxta communem utriusque Juris regulam: *Qui in jus alterius succedit, eodem quo ille jure uti debet.* Cæterum contrarium prorsus statuendum, nisi novus iste creditor similiter patiatur lucri, vel damni interesse. Cùm enim jus illud quod pristino creditori competebat, sit penitus per solutionem extinctum, non potest in subrogatum creditorem transmitti, secundùm alteram istam Juris regulam: *Nemo plus juris in alium transferre potest, quàm ipse habet*, cap. *Nemo potest*, de regul. jur. in 6. & l. *Nemo plus juris*, D. eod. Caput illud concludo legis tum Romanæ, tum Francicæ prohibitione. Justinianus non committit ut tutores & curatores (in quibus erat plausibilior usurarum prætextus) minorum pecunias usuris exponant; sic enim novellâ 72. *Quoniam*, sancit: *Quoniam autem videmus curatores, quicumque Dei memoriam habens, ad curam difficulter accedere propter fœneratorum necessitatem, sancimus nullam necessitatem ex legibus esse curatoribus minorum pecunias fœnerari, sed cautè reponere & reservare.* Successit posterior novella Basilii Macedonis, prohibens tutoribus & curatoribus minorum & pupillorum pecuniam fœnori

fœnori dare. Deinde altera Leonis cognomento Philosophi, qui patri Basilio successit, quâ profitetur pupillares has usuras divina lege vetitas esse: permittit tamen generaliter usuras, quemadmodum alia mala publicè tolerantur, ut Judaïci cultus, lupanaria, eo quòd inopes urgente necessitate non aliam possent nancisci pecuniam nisi fœnebrem. His subjicio Henrici III. Gallicanam Sanctionem in Comitiis Blesensibus, art. 202. *Omnibus cujuscumque sexus & conditionis inhibemus usuras exercere, ac pecuniam fœnori mutuare vel lucro, sub pœna pro prima vice honorariæ petendæ veniæ, & exilii, & gravis pecuniæ in multationis, cujus quarta pars denuntiatoribus adjuvabitur. Pro secunda autem vice pœna corporea & generalis bonorum confiscatio infligetur. Quibus iisdem pœnis subjacere decernimus etiam proxenetas & mediatores usurarum.*

*CAPUT VIII.

De usura fundata super periculo sortis.

I. CIRCUMSPECTE procedendum est in discernendis periculis creditæ sortis: cupiditas enim, quam radicem malorum omnium vocat Apostolus, plerumque animam excæcat, ut sibi pericula effingat, quæ reipsa nulla sunt; aut gravia putet quæ leviora sunt. Nec tamen negari potest, vera pericula quibus res exponitur, esse pretio æstimabilia, damnisque & jacturis obnoxia, quæ recta ratio & justitia compensari meritò judicent, ne unicuique officium suum vertatur in damnum. Hæc itaque æstimatio judicium requirit probi prudentisque viri. Frequens enim docet experientia, multos accidere casus, per quos res creditæ deteruntur vel consumuntur, aut eo adducuntur sive ex debitorum adversis rebus, sive ex aliorum creditorum concursu, sive ex mala fide vel judiciariis tricis & artificiosis evasionibus, sive ex inevitabilibus litium expensis, sive ex Judicum ipsorum favoribus & corruptelis, ut multis satius fuerit rem debitam non repetere quàm judicio prosequi: ita ut certissima veritate nitatur ista Juris regula: *Minus est habere actionem quàm rem*, lege *Minus est*, D. de regul. jur.

II. Licitum est igitur in mutuo aliquid supra sortem recipere ratione periculi amittendi sortem, aut recuperandi cum molestiis, laboribus & expensis, ut docent Sylvester verbo *Usura* 1. quæst. 35. Petrus Navarrus lib. 3. cap. 2. num. 343. Medina tract. de restit. quæst. 38. Filliucius tract. 34. num. 97. & 103. Bonacina de contract. disput. 3. quæst. 3. puncto 5. Cessant tamen hujusmodi cautiones ubi creditor nihil periclitatur, eo quòd sit præmunitus idoneis cautionibus, fidejussoribus & pignoribus. Sed tandem præter rationis & periculi evidentiam, quale non tenetur creditor subire, quæstionem & resolutionem istam extra omnem dubitationis aleam eximit Decretum Sacræ Congregationis ab Innocentio X Pontifice approbatum postulantibus apud Sinensium regionem Regularibus Missionariis, Romæ typis editum anno 1645. relatumque à Ludovico Bancel Dominicano Professore Theologiæ in Avenionensi civitate, & Fidei Inquisitore, in sua Morali summa, verbo *Usura*, his sancitum verbis: In præfato Sinarum Regno lege stabi-

litum est ut in mutuo triginta pro centum accipiantur absque respectu lucri cessantis & damni emergentis. Quæritur utrùm Christianis sit licitum pro pecuniarum suarum mutuo, licèt non interveniat lucrum cessans aut damnum emergens, prædictam triginta pro centum quantitatem lege Regni taxatam accipere? Et causa dubitationis est, quia in recuperanda pecunia est aliquod periculum, quod qui accipit mutuum fugiat, vel quod tardet in solvendo, vel quod necesse sit coram Judice repetere, vel propter alia hujusmodi. *Censuit Sacra Congregatio Cardinalium S.R.E. ratione mutui immediatè & præcisè nihil ultra sortem principalem esse accipiendum. Si verò aliquid recipiant ratione periculi probabiliter imminentis, prout in casu, non esse inquietandos, dummodo habeatur ratio probabilitatis periculi, & qualitas ejusdem, ac servata proportione inter periculum, & id quod accipitur.*

III. Apud quosdam Summistas evidenti rationi prævaluit capitis *Naviganti*, de usur. malè intellecti, aut ut alii volunt, depravati authoritas, cujus capitis hæc leguntur verba: *Naviganti vel eunti ad nundinas certam mutuans pecuniæ quantitatem, pro eo quod in se recepit periculum recepturus ultra sortem, usurarius est censendus.* Quidam textum prout vulgò legitur, falsitatis arguunt, & ablatam negativam vocem conqueruntur, voluntque legi, *Usurarius non est censendus.* Id contendit scribens in hoc ipsum caput Barbosa, idque clarè infert ex collatione verborum immediatè subsequentium: *Ille quoque qui dat decem solidos, ut alio tempore totidem sibi grani, vini, vel olei mensuræ reddantur, quæ licèt tunc plus valeant, utrùm plus vel minus solutionis tempore fuerint valitura, verisimiliter dubitatur, non debet ex hoc usurarius reputari.* Ubi particulæ, *Ille quoque*, indicant Pontificem vel neutrum censendum esse usurarium. Si enim de uno vellet, & non de altero, non addidisset, *Ille quoque*, quæ sunt voces paritatis & conformitatis; sed dixisset, *Et ille econtra.* Itaque probabiliùs commonstrat, ab exscriptore aliquo fuisse depravatum textum, amotâ negativâ. Alii verò, quos allegat & sequitur loco superiùs adducto Bonacina, advertentes alienum esse ab ordinario usu, si mutuans ipse assecuratorem se constituat erga mutuatarium illum mercatorem, omnemque inter creditorem & debitorem initam obligationem supra mutui solutionem additam, reprobari jure ipso ut usurariam, colligunt à mutuante fuisse mutuatario impositam legem, ut non alium quàm seipsum eligeret adversùs pericula obventura fidejussorem; & fortassis acceptâ (quod deterius est) à mercatore cui mutuabatur, pecuniâ.

IV. Pari ratione, tametsi usurarium sit cariùs vendere præcisè ob dilatam solutionem mercium, cap. *In civitate*, de usuris; licitum est tamen creditò vendentibus augere aliquatenus pretium ob incommoda quæ subit mercator: tum quia solitus est de præsenti pretio nova contrahere mercimonia, suaque augere lucra, quod est verum lucri cessantis, aut damni sibi emergentis interesse: tum etiam ob periculum, cui se exponit, pretii vel amittendi, vel diminuendi, vel cum expensis, aut cum emptoris malevolentia & molestiis recuperandi. Etiamsi verò postmodùm contingat, ut mutuator aut emptor rem suam vel pretium sine jactura vel molestiis, quales apparenter metuebantur, recipiat, potest sibi augmentum prædictum retinere, modò pretium non fuerit immoderatum, & reverâ periculum fuerit amittendi vel expendendi, aut graves subeundi à debitore molestias. Ratio est, quia propter hujusmodi pericula quibus se creditor exposuit, res ipsa pluris valebat, ideoque potest excessum retinere. Petrus Navarrus lib.3. cap.2. num.154. Covarruvias lib.2. var. resol. cap.3. num.6. Lessius lib.2. dub.4. num.28. & 52. Bonacina de

de contract. disput. 3. quæst. 2. puncto 4. num. 18. & 19. Medina de restit. quæst. ult. aliique. Justitia quidem commutativa, ut docet Aristoteles, in æqualitate consistit utrobique servanda, lib. 5. Ethic. cap. 5. sed æqualitatem ac pretium variant diversæ circumstantiæ hinc inde occurrentes.]

CAPUT IX.

De Emptione & Venditione.

I. Contractuum alii celebrantur in gratiam dantis, ut depositum, alii in gratiam accipientis, ut mutuum, commodatum, donatio; alii in gratiam utriusque, ut emptio, venditio, locatio, conductio, pignus, societas. Secundùm tres hasce differentias alii contrahentium tenentur de dolo & lata culpa tantùm; alii pariter de levi culpa; alii etiam de levissima Culpas hìc intelligimus civiles; non enim necesse est esse theologicas, id est quæ apud Deum pro peccatis imputentur. Si ergo res alterius sit apud te per contractum qui in tuam solius utilitatem initus fuerit, teneris, si res intereat, non tantùm ex lata, sed etiam ex levi, & levissima tua culpa; ut si liber, aut equus tibi commodatus apud te ex levissima tua culpa deperdatur. Hoc docet caput unicum de commodato, his verbis: *Cùm gratiâ sui tantùm quis commodatum accepit, de levissima etiam culpa tenetur:* & lex *In rebus commodatis*, D. commodati. Ex officio quippe gratitudinis summam in aliena re gratis concessa diligentiam convenit exhiberi. At vice versa si contractus in solius domini commodum cedat, solam latam culpam præstare tenetur is qui rem habet alienam. Exemplum est in deposito, Instit. quibus modis re contrah. oblig. §. *Præterea & is*, ubi decernitur, depositarium ex solo dolo teneri. Ibi verò per dolum lata quoque culpa intelligitur, ut ibi Glossa exponit. Denique si contractus cedat in utriusque, dantis simul & accipientis emolumentum, tenetur quis in re conservanda de lata & levi, sed non de levissima culpa. Instit. ut suprà. §. *Creditor.* Et in universum triplicem istam æquitati valde consentaneam distinctionem tradit lex *Contractus* 23. D. de regul. jur.

II. Cùm igitur emptio venditioque celebrentur in gratiam & commodum utriusque contrahentium, isti non tenentur de levissima, sed de lata & levi culpa, si res dispereat, aut deterior fiat. Admodum tamen probabilis est assertio Lessii lib. 2. cap. 7. num. 43. non teneri contrahentes de levi aut levissima culpa in foro conscientiæ, nisi post Judicis sententiam, cùm in his duabus aut nullum, aut solum veniale ex quadam inadvertentia peccatum contingat. Sed si damnum futurum advertit sufficienter, & neglexit, ibi intervenit lata culpa, quamvis malitia abfuerit; & in foro conscientiæ tenetur sic lædens læsæ parti satisfacere.

III. Emptio est pactio pretii pro merce. Venditio est pactio mercis pro pretio, juxta l. 1. D. de contrah. empt. Tria igitur ad hujus contractus substantiam efflagitantur: merx, pretium, & mutuus consensus.

IV. Rerum venalium pretium duplex distinguitur, scilicet legitimum, quod à Magistratu, vel à Principe, vel à Republica præfixum est; & vulgare, quod à communi prudentium æstimatione dependet, juxta legem *Pretia* 63. D. ad legem

Falcid. *Pretia rerum non ex affectu, nec utilitate singulorum, sed communiter funguntur.* Pretium legitimum consistit in indivisibili, ut non liceat illud tantisper augere. Vulgare autem habet aliquam latitudinem, & dividitur in summum, medium, & infimum, ut si medium sit centum, infimum poterit esse nonaginta quinque, summum verò centum & quinque, ut docet Covarruvias lib. 3. variarum resol. cap. 3. num. 1. Ubi prævalet legitimum pretium, non licet illud supergredi, aut minuere: & si secus fiat, restitui debet. Sed ubi vulgare dominatur, potest idem mercis genus nunc pluris, nunc minoris vendi, modò non transiliantur fines summi aut infimi pretii: quod enim transilierit, restituendum est. Neque obstat lex. *In causæ cognitione*, D. de minorib. *Idem Pomponius ait, in pretio emptionis venditionis naturaliter licere contrahentibus se circumvenire.* Hoc enim intelligendum de circumventione intra latitudinem pretii vulgaris, juxta Covarruviam loco cit. num. 2. Adhuc enim versatur quis intra justi pretii fines, si summum, aut infimum non transiliantur. Et prævalere debet illa quæ supra omnes leges excellit prohibitio Apostoli 1. Thessalonic. 4. *Ne quis supergrediatur, neque circumveniat in negotio fratrem suum, quoniam vindex est Dominus.* Etsi verò in externo foro non concedatur actio ei qui vendendo viliùs, vel cariùs emendo non excessit dimidium justi pretii, l. 2. C. de resc. vendit. cui suffragatur cap. *Cùm dilecti*, & cap. *Cùm causa*, de empt. & vendit. id ita constitutum est ad vitandas innumeras lites & dissidia quæ nascerentur, si ex quaibet læsione daretur actio; non tamen per hoc extinguitur obligatio conscientiæ ad restituendum in foro interiori, & coram Dei judicio, in quo exigitur ratio usque ad ultimum quadrantem. S. Thomas 2. 2. quæst. 77. art. 1.

V. Illa quidem lex 2. Cod. de rescind. vendit. loquitur de solo venditore læso ultra dimidium justi pretii, quia de solo venditore fuerant Imperatores interpellati. Quæritur an sit idem quoque judicium de emptore læso? Affirmant ibidem Accursius, eaque est communis sententia, licèt Cujacius in paratit l. eod. tit. hoc jus ad emptorem extendi nolit. Sed cùm sit iste contractus mutuus ex eorum genere qui peræquè fiunt in gratiam utriusque, justitia exigit, ut eodem uterque jure gaudeat. Et ita sæpiùs in emptorum gratiam Aquisextientis Senatus judicavit. Quæritur præterea, quatenus sit æstimanda læsio ista ultra justi pretii medietatem? Glossa dictæ legis sufficere dicit ad rescissionem, si res cujus justum pretium est nummorum quindecim, vendita fuerit minùs decem nummis. Sed receptius est, ut ad rescissionem in externo foro requiratur ut medietas sumatur respectu totius ac integri pretii conventi, juxta Cujacium & Mornacium ad d. l. 2. & sic judicari assolet in Curiis Gallicanis. At in foro conscientiæ standum est his quæ dixi de læsione quantumvis exigua, quæ latitudinem transilierit justi pretii, sive per excessum, sive per defectum.

VI. Quæritur an propter peculiarem in rem affectum, quæ neque legitimo, neque vulgari pretio æstimetur, ut sunt insignes quædam tabulæ, statuæ, & similia, vendi possint quanti velit earum dominus? Affirmant quidem Sotus lib. 6. de justit. quæst. 2. art. 3. & Petrus Navarra lib. 3. de restit. cap. 2. num. 11. Sed istud non absolutè concesserim; justus enim valor nunquam esse potest illimitatus; sic enim nulla servaretur æqualitas, nullaque proportio dati & accepti. Tametsi autem privatio affectionis & oblectationis quæ habetur ex possessione & usu rei raræ atque insignis, sit pretio æstimabilis, ideoque justam præbere possit causam cariùs vendendi, non tamen illimitato ac enormi pretio, sed quali taxaretur à prudenti

denti & insigniter perito harum rerum viro, qui rei raritatem ac singularitatem agnoscens, simulque ipsam oblectationem & affectum, intra aliquos tamen rationis & moderationis terminos æstimabit. Affectus namque immoderatus reducendus est ad aliquem discretionis modum, & nullatenus enormi pretio redimendus. Lessius lib. 2. cap. 21. dub. 3. & 4. num. 27. Objicienti verò nullam emptori fieri injuriam sponte & citra ullam necessitatem tanto pretio emere consentienti, cùm sit unusquisque rerum suarum moderator & arbiter, l. *In re mandata*, C. mandati; & res tanti valeat quanti vendi potest, l. 2. §. *Si hæres*, D. ad Trebellian. Respondeo hæc intelligenda esse intra modum & terminos rectæ rationis; alioqui per eandem rationem licitum esset mutuum dare cum usuris etiam omnem modum excedentibus, illi qui nullâ compulsus necessitate mutuum petit ad ganeam, aleam & scorta insumendum; & omnes à Jure contractibus & humanæ societati præfixi limites dispellerentur.

VII. Item quæritur, utrum liceat rem suam eo nomine cariùs distrahere, quòd sit validè commoda, aut etiam necessaria emptori? Respondeo negativè cum S. Thoma 2. 2. quæst. 77. art. 1. & Scoto in 4. dist. 15. quæst. 2. Martino Navarra cap. 23. num. 83. Petro Navarra lib. 4. de restitut. cap. 2. Lessio lib. 2. cap. 21. dub. 4. num. 31. Bonacina de contractib. disput. 3. quæst. 2. puncto 4. num. 27. & aliis communiter. Summa hujus ratio est, quia nemo potest licitè vendere rem alienam; atque ita cùm præfatum emptoris commodum non pertineat ad venditorem, non potest ab eo vendi, aut ejus prætextu pretium augeri, ut neque creditor plus exigere à mutuatario ratione commodi eidem ex mutuata pecunia obventuri: dominium enim tam rei venditæ quàm mutuatæ ad solum mutuatarium, vel emptorem pertinet. In his duobus plerique delinquunt, & istam venditorum injustitiam pauci Confessarii advertunt, vel ab ea dehortantur, aut eâ demùm factâ, ad restitutionem ejus quod superexcedit obligant.

VIII. Contractus emptionis & venditionis consensu partium perficitur, ac ideo contrahi potest inter absentes per nuntium, aut per epistolam, ut docet lex 1. in fine, D. de contrah. empt. Et traditionem ad sui essentiam & obligationem non requirit, sed tantùm ad ultimum sui complementum, propter quod celebratur. Factâ ergo inter ementem & vendentem conventione, uterque statim obligatur, etiam re non tradita, vel pretio nondum soluto. Eoque fit ut si post mutuam conventionem res depereat penes venditorem sine ipsius culpa, hoc damnum pertineat ad emptorem, juxta legem *Quod sæpe*, §. *In his*, D. de contrah. empt. l. *Inter patrem* 2. §. *Sine pretio*, D. eod. l. *Empti fides*, C. eod. tit. & l. 1. & seq. C. de peric. & com. rei vend. Sylvester verbo *Emptio*, num. 3. Covarruvias pract. quæst. cap. 3. num. 5. Lessius lib. 2. cap. 21. dub. 12. Idem sentiunt Gallicani, Charondas in Pandectis Juris Francici, lib. 2. cap. 29. Despeisseus tomo 1. de empt. & vendit. sect. 3. num. 13. & 14. Similiter si vendita res tradita sit emptori, necdum soluto pretio, & pereat, aut deterior penes eum fiat, damnum illud solum attingit emptorem, qui adhuc tenebitur ad pretium, d. l. *Empti fides*, C. de contrah. empt. hac ratione, quia res domino perit. Despeissens loco cit. sect. 5. num. 30.

IX. Venditor non solùm rem venditam emptori tradere tenetur, sed etiam si contingat rem venditam ab alio quopiam evinci de emptore, venditor tenetur erga emptorem de evictione, l. *Servus, quem*, §. 1. D. act. empt. & vend. l. *Ex empto*, §. *Et in primis* 2. D. eod. l. *Qui fundum* 45. D. de evict. Non tamen tenetur venditor de damno & interesse, nisi dolo suo emptorem circumvenerit;

sed

sed sufficiet si emptori pretium restituat quod acceperit, l. *Exempto*, §. fin. D. de act. empti.

X. In venditione non licet uni contrahentium altero invito à conventione discedere, l. *De contractu* 3. Cod. de rescind. vend. Possunt tamen intervenisse pacta quædam ab initio, per quæ contractus iste alterâ invitâ etiam parte dirimatur ex postfacto. Hujusmodi tria ista sunt: Pactum legis commissoriæ, pactum addictionis in diem, & pactum redemptionis. Vidimus superiùs quàm sit illicitum pactum legis commissoriæ in pignoribus & hypothecis: sed ejusdem legis pactio circa venditionem licitè fit, ut scilicet si intra statutum tempus pretium non solvatur revocetur emptio ac si facta non fuisset, l. *Cùm venditor* 2. & l. *Si fundus* 4. in princ. & in §. *Marcellus*, D. de lege commiss. Quin etiam emptor arrhas perdet, quas dederit, nisi aliud expressè conventum fuerit. l. *De lege* 6. in princ. D. de rescind. vendit. fructusque à se perceptos restituet, l. *Sed Celsus*, §. *Si fundus*, D. de contrah. empt. & l. *Lege fundo vendito dicta*, D. de lege commissor. Valet quoque pactum addictionis in diem, seu de retrovendendo, ut si intra præfinitum diem alius emptor meliorem obtulerit venditori conditionem, seu majus pretium, prior venditio non subsistat, l. *Quoties*, in princ. D. de in diem addict. Idemque jus est si fuerit pactum, ut possit venditor rem à se venditam redimere intra præstitutum tempus, l. *Si fundum*, & l. *Si à te comparavit*, C. de pact. int. empt. & vendit.

XI. Dissolvitur pariter venditio in regno Galliæ per retractum, qui fit ab agnatis venditoris par pretium offerentibus intra annum incipientem decurrere postridie contractus. Cui locus fuit olim apud Judæos, Levit. 25. & Ruth. cap. 4. Invaluerat & apud veteres Romanos: sed hoc abrogarunt Imperatores Valentinianus & Theodosius l. penult. C. de contrah. empt. Redintegratum verò est in Gallia ad bona immobilia intra consanguineos conservanda. Ideoque retractum intentans jurejurando affirmare compellitur, velle sibi retinere, neque potest alteri jus suum cedere. Boërius decis. 139. Imbertus in praxi, Mainardus lib. 2. cap. 81. Grimaudetus lib. 1. de retract. cap. 5. & lib. 6. cap. 4. Ad retractum agnationis fœminæ quoque admittuntur. Despeisseus 1. p. tit. de emptione, sect. 6. num. 9. Grimaudetus lib. 2. de retractu, cap. 5.

XII. Dissolvitur quoque venditio per retractum feudalem aut censualem, quod vocatur etiam jus prælationis, sive retentionis: & excludit hoc genus retractus ipsos quoque agnatos emere, aut retrahere volentes, quia jus feudale ac censuale in proprietate & dominio fundatur ipsius prædii, quale jus dominii nullum præcessit in retrahere contendentibus agnatis. Huic juri, non autem agnatorum, favent Imperiales leges, l. fin. C. de jure emphyt. & lib. 2. feudorum, tit. 9. §. *Porrò*, Massuerius in praxi, tit. de feudis 26. num. 4. Guido Papæ quæst. 415. Charondas lib. 2. Pandectarum, cap. 15. Rebuffus tract. de constitut. reddit. art. 1. glossa 17. num. 15. His juribus subjiciuntur omnia prædia moventia sive à Domino feudali, sive à Domino quocumque directo. His etiam Dominis debetur quoque laudemium ab emptore solvendum, cujus taxa & æstimatio varia est pro locorum diversis consuetudinibus, vel statutis. Jus commune definit illud ad quinquagesimam partem pretii, vel æstimationis loci, l. fin. Cod. de jure emphyt. Hoc verò sciendum, majorem esse retractus feudalis, quàm gentilitii prærogativam, quatenus agnati non possunt jus suum alteri cedere; cùm tamen Dominus directus possit jus suum retinendi cedere alteri, vendere, & omni modo transferre, ratione dominii

minii directi, in cujus fructibus censentur laudemia, census & retractus: quorum fructuum liberam habet dispositionem, ut testantur Charondas lib.3.responsorum, cap.22. & lib.7. cap. 140. & 148. Mainardus lib.8. cap. 20. Mornacius ad legem 16.D.de legibus, Renatus Chopinus lib 3.de Domanio, cap.23.num.5. aliique communiter.

XIII. Minimè usurarium aut illicitum est vendere frumentum aliasve fruges, aut etiam mutuare hoc pacto, ut vel pretium emptionis, vel par quantitas rei mutuo creditæ solvatur alio tempore quo fruges, aut merces istæ plus fortasse valebunt, dummodo istæ concurrant conditiones, & non aliter. Primò, ut liberum accipienti relinquatur solvere, si velit, aut possit ante id tempus solutioni præfinitum. Secundò, ut æquè incertum sit, utrum valor augendus sit, an minuendus tempore illo præfinito. Sic enim statuit caput *Naviganti*, §. *Ille quoque*, de usur. *Quæ licet tunc plus valeant, utrùm plus vel minus tempore solutionis fuerint valituræ, verisimiliter dubitatur, non debet ex hoc usurarius reputari* Idem habet caput *In civitate*, eodem tit. his verbis: *Nisi dubium sit merces illas plus min sve solutionis tempore valituras.* Hæc tamen secunda conditio non requiritur in illo qui ideo præfinit tempus istud solutioni sive mutui, sive pretii rei venditæ, quia jam apud se statuerat rem suam in id tempus servare, quo sperabat pretium auctum iri; utitur enim jure suo, nec aliud amplius quàm indemnitatem quærit. Præterea idipsum decernitur dicto cap. *Naviganti*, §. *Ratione*, his verbis: *Excusatur qui pannos, granum, vinum, oleum, vel alias merces vendit, ut amplius quàm tunc valent, in certo termino recipiat pro eisdem; si tamen ea tempore contractus non fuerat venditurus.* Sed in isto casu istæ conditiones servandæ sunt. Primò, ut qui venditionem rei suæ in id tempus reservabat, quo pretium sperabatur auctum iri, potuerit simul actu ipso & jure suo differre, qualis est qui fruges ex propriis latifundiis aut redditibus colligit. Non enim licitum est frumentatoribus & dardanariis (sic enim in Jure Romano vocantur) frumenta quæ ad negotium coëmerunt recondere, atque in opportunius ad lucrandū tempus venditionem eorum differre. Horū enim coëmptione & occultatione fruges venales deficiunt, annona supprimitur, & plebecula fame & inopiâ absumitur. Quamobrem dicit Salomon Proverb.11. *Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis: benedictio autem super caput vendentium.* Et canones districtè vetant recondere fruges viliùs empras in aliud tempus, ut cariùs in eodem loco vendantur, can. *Canonum*, & can. *Quicumque*, 14. quæst.4. Secundò, ut expensas deducat, quas facturus idem creditor fuerat ad servandum merces suas usque ad præfinitum diem, ut est pretium conductionis horreorum, apothecarum, cellariorum, vasorum in quibus recondendæ erant. Præterea æstimationem computet diminutionis, deteriorationis & periculi harum mercium in id tempus reservandarum. Cùm enim venditor aut creditor fiat ab his omnibus expensis & damnis immunis, ex quo res istas vendidit aut mutuavit, si ista non computaret, plus exigeret quàm sibi ex justitia deberetur, & ultra suam indemnitatem in illa anticipata pretii, aut mutui taxatione. Tertia demùm requisita conditio est, ut si differatur pretii æstimatio quamdiu valitura res erit die, vel hebdomada, vel mense designatis, non computetur summum sed tantùm mediocre quod erit illa die, hebdomada, vel mense pretium, ut justa quoad fieri servetur æqualitas. Ita communiter Summistæ, Angelus verbo *Usuras* 1.§.36. M. Navarra cap.17. num. 119. Covarruvias lib.2. variar. resolut. cap.3. num.6. Petrus Navarra lib.3. de restitut. cap.2. num.261.

XIV. Is qui bona fide rem furto ablatam emit, cùm primùm sciverit ejus dominum, tenetur obligatione rei acceptæ restituere domino, nec ullum jus habet petendi, aut compensandi pretium à se datum, nisi cum solo fure, non verò cum domino, l. *Incivilem*, C. de furtis, l. *Si mancipium* C. de rei vindicat. l. *Super empti.* Cod. de evict. Res enim aliena pro domino interpellat. Hoc tamen Doctores communiter ita modificant, ut is qui bona fide rem furtivam emit, possit re cognita, dissolvendo contractum, rem in eum statum in quo fuerat ante contractum reducere, atque ita rem furi à quo emerat restituere, ut ab eodem pretium recuperet quod solverat; cum admonitione tamen restituendi domino cui surripuerat. Sylvester verbo *Restitutio* 3. quæst. 7. Angelus verbo *Restitutio* 1. num. 1. Alexander Alensis 1. parte, quæst. 86. membro. 3. art. 5. Gabriel Biel in 4. distinct. 15. quæst. 3. artic. 3. dub. 5. ubi citat Ostiensem, Navarra cap. 17. num. 9. Lessius lib. . cap. 3. dub. 3. num. 14. Hic enim contractus fuit omnino involuntarius . cui error causam dedit. Et aliunde licitum est unicuique bona fide agenti consulere juri suo præ altero: præsertim quum rescindendo contractum non constituit rem in diverso quàm qui præcesserat statu, argumento legis. *Si Præses*. C. de servit. & aqua: & cap. *Non licet*, 23. quæst. 5. Imò Alensis, Gabriel, Sylvester & Angelus hoc quoque extendunt ad illum qui scienter emisset rem furtivam. Sed ab his dissentio cum Navarra num. 10. Qui enim mala fide acquisivit, transtulit in se omnem obligationem restituendi quâ fur venditor erat obstrictus; & tenetur titulo injustæ acceptionis perindè ac fur, à quo emit scienter. Hoc tamen tenendum, quod si quis exiguo pretio rem majoris æstimationis redemit à fure, aliòve injusto retentore, hoc animo ut eam domino redderet, jus habet repetendi à domino pretium à se erogatum, & tenetur dominus illud ei persolvere, utpote qui suum negotium utiliter gessit. Atque etiam in foro externo solvere compellitur, l. *Si quis absentis*, D. de negot. gest. & Instit. de obligat. quæ quasi ex contractu nasc. §. I.

XV. Celebris est disputatio, utrùm sciens pretium mercis mox esse minuendum, possit eam pretio currente vendere? Aut utrùm sciens nummorum valorem esse reducendum novo quod præparatur Edicto possit celeriter nummis quos habet, se expedire, sive emendo, sive debita redimendo? Cicero quidem libro 3. officiorum, affirmat hæc esse contra justitiam, & in fraudem alterius inscii contrahentis. Ex adverso nihil inesse injustitiæ docent Sanctus Thomas 2. 2. quæst. 77. art. 3. ad 4. Caietanus ibid. Sylvester verbo *Emptio*, quæst. 15. Sotus libro 6. quæst. 3. art. 2. ad 3. Covarruvias ad regul. *Peccatum*, parte 2. §. 4. num. 5. & 6. aliique communiter. Id probatur exemplo Joseph, qui sciens mox futuram per plures annos frumenti caritatem & agrorum sterilitatem, omne frumentum Ægypti pretio currente comparabat, Genesis 41. Et ratione ista firmatur, quia res justè venduntur & emuntur secundùm præsentem æstimationem, sive mercium, sive monetæ. Nec verò privata unius, aut alterius circa futurum notitia tollit præsentem & approbatam rerum, aut nummorum valorem ac æstimationem, in quibus fundatur pretii justitia. Præfatis quoque Authoribus suffragantur Armilla verbo *Emptio*, num. 20. Petrus Navarra lib. 3. de resti ut. cap. 2. num 68. Lessius lib. 2. cap. 21. dub. 5. num. 40. Bonacina de contractib. disput. 3. quæst. 2. puncto 5. num. 12. 13. & 14.

XVI. Improbandum prorsus & usurarium est genus illud emptionis venditionis, quo quis mutuum roganti offert merces ei vendendas altiori pretio, sed tamen intra latitudinem justi pretii, hac intentione easdem merces protinus redimendi justo

justo quidem aliàs, sed minori pretio, quod statim persolvitur ei qui mutuum rogaverat, quique hoc ipso restat obligatus ad refundendum hoc pretium præfixo temporis termino, simulque id quod superexcedit usque ad complementum majoris pretii in priori venditione stipulati. Hæc est insignis stropha, quâ fœneratores obtegere student mutuum augmento lucri supra sortem cumulatum, occasionem injusti lucri captantes ex inopia supplicis in necessitate sua mutuum rogantis. Scio nonnullos hominum cupiditatibus nimiùm indulgentes contractum istum approbasse, ducem sequentes Martinum Navarram Manualis cap.23. num. 91. Hæc sanè vel unica est deformitas, vel saltem præ reliquis paucis insignior in scriptis gravissimi & sapientissimi Doctoris, quem decepit justi ex utraque parte pretii fallax prætextus: cùm tamen manifestè se prodat fœnerantis intentio mutuandi sub augmento lucri, & duplicem venditionem simulatam prætexendi ad operiendum verum & usurarium mutuum. Contractum istum, quem Hispani vulgò *Mohatram*, Itali *Stocco* vocant, meritò reprobant Sanctus Antoninus parte 3. tit. 8. cap. 4. § 4. Medina lib. 1. Summæ, cap. 14. §. 23. Toletus lib. 5. tit 31. num. 5. Bonacina de contractib. disput. 3. quæst. 2. puncto 3. num. 9. Sanè excusaretur ab usura ille, qui summo pretio vendens nullatenus adduceret emptorem ad revenditionem, si diverso tempore, & spontaneè, ac præter venditoris intentionem emptor sollicitaret venditorem ad easdem à se merces emendas; tunc enim cessat intentio mutui palliati & simulatarum venditionum, & potest in secunda & tempore dissita venditione offerre justum infimum pretium eadem ratione & jure quo quivis alter posset. Prædictis adjunge duo provincialia Concilia, scilicet Mediolanense primum sub Sancto Carolo, & Burdigalense anni millesimi quingentesimi octogesimi tertii, disertè prohibentia ne cui præsentem pecuniam quærenti quidquam cariùs vendatur ut statim à venditore per se, vel per interpositam personam viliùs ematur. Hujusce generis retrovenditiones reprobarunt unanimes triginta Doctores Parisienses, & reprobationi subscripserunt mense Februario anni 1666. quorum deinde censuram suo chirographo approbavit sequente Martio Cancellarius Parisiensis Universitatis.

CAPUT X.

De Cambiis.

1. CAMBIUM est lucrosa pecuniæ cum altera pecunia permutatio. Distinguitur in fictum, quod vocant siccum; & in reale. Fictum, seu siccum, est verum mutuum, ementito cambii nomine, quo traditur pecunia sub adjectione lucri solvenda, nullo alio titulo, quàm lapsus temporis, dilatâ in alium, qui fingitur, locum solutione. Et hoc illicitum est & usurarium, nisi fortè justificetur per verum lucri cessantis, aut damni emergentis interesse. Reale verò cambium bifariam distinguitur in minutum, & locale. Minutum est permutatio præsentis pecuniæ cum alia præsenti pecunia, sed inæqualium & disparium specierum, ut aureæ cum argentea, aut argenteæ cum ærea, aut pecuniarum diversè signatarum, quod sæpissimè contingit occasione mi-

grationis in aliam provinciam, in qua quædam certo modo ſignatæ rejiciuntur; aliæ verò aliter ſignatæ recipiuntur; aut pro locorum in quæ aliquis profectionem parat diverſitate, pluris, aut minoris valent. Locale cambium, ſeu ad literas, eſt permutatio pecuniæ præſentis cum alia pecunia alio loco per ſyngrapham ſolvenda.

II. Campia realia, ſive minuta, ſive localia, ſuperaddito pro nummulario ſeu campſore moderato lucro, eſſe licita probat eorum neceſſitas, & publicum ex eis naſcens commodum, & onera ac pericula quibus ſe campſores adſtringunt. Et in ſumma ſunt eadem ratione licita, quâ cæterarum rerum juſta commercia. Etſi enim primarius pecuniarum uſus ad hoc ſit inſtitutus, ut ſint rerum aliarum menſura & pretium; eſt tamen alter earundem legitimus uſus, habita ratione materiæ ex qua conſtant, ut mercium quoque loco habeantur, ita ut pecunia ex una parte tribuenda locum mercis teneat, altera verò in ejus compenſationem ſolvenda, ſit loco pretii: atque habita materiæ ratione poſſunt ex cauſa permutari, aut vendi, aut locari pecuniæ.

III. Cambium locale, ſeu per ſyngrapham nonnunquam ita fit, ut ſolutioni præfiganıur primæ, vel ſecundæ, vel tertiæ alicujus loci nundinæ. Ad cujus intelligentiam ſciendum eſt, nundinas ad quas cambium ſolvendum remittitur, celebrari quater ſolere quotannis inter mercatores quibuſdam in locis, ita ut inter ſingulas nundinas ſpatium intercurrat trium menſium: quod intervallum mercatores requiri aiunt, ut commodè à loco in locum merces & pecuniæ præparentur & comportentur, & literæ ad correſpondentes ac ſocios tranſmittantur. Itaque cambium fieri ad primas ſeu proximas nundinas, nihil eſt aliud quàm mutua inter campſarium conventio, ut fiat ſolutio intra trimeſtre; ad ſecundas nundinas, intra ſex; ad tertias verò, intra novem menſes.

IV. Summa juſti cambii lex eſt, ut ſervetur, quemadmodum & in aliis commerciis, æqualitas dati & accepti; quæ ſicut in aliis mercimoniis, variatur pro paucitate aut multitudine campſorum & campſariorum, pro difficultate majori aut minori tranſportandi alia in loca pecunias, pro expenſarum modo, pro periculis itinerum majoribus, ut tempore peſtis, aut hoſtilis incurſionis, aut latronum infeſtationis; pro locorum in quæ fit tranſmiſſio longinquitate, pro pecuniarum in diverſis locis majore, vel minore valore, aut etiam reprobatione & inutilitate. Augere verò, aut etiam admittere quidvis lucri ex dilatione temporis ad ſolvendum præfiniti, prohibetur non minùs in cambio quàm in mutuo, tanquam uſurarium ac fœneratitium, ut declarat Pii V. Conſtitutio, & Caſuiſtæ omnes docent.

V. Quod verò attinet ad cambii conditiones quas præſcribit Pii Conſtitutio anni 1571. relata à Navarro cap. 17. num. 283. eæ ad has reducuntur. Prima, ne campſor paciſcatur de lucro ratione dilatæ ſolutionis ultra terminum. Hinc tamen excipiendi ſunt caſus legitimi intereſſe, modò conventio præceſſerit illud ſubeundi ac præſtandi; quod etiam fieri licet in mutuo. Secunda enim quam Bulla præſcribit conditio, ne de certo quodam intereſſe pactio fiat, ſive ante, ſive poſt cambium, quoniam iſta non fundatur niſi in præſumptione fraudis, non obligat niſi in externo foro, non autem in foro conſcientiæ, ſi fraus abſit, ſive quis paciſcatur de certo, ſive de incerto intereſſe, ut docent ibid. Navarra, aliique communiter Doctores. Tertia conditio, ne aliter fiant realia cambia quàm ad proximas nundinas, vel ubi nundinæ non ſunt, ad proximum terminum in cambio deſignari

designari consuetum ad talem locum; intelligenda est cum Navarra & reliquis, non quòd veret cambium ad secundas, vel tertias nundinas, non enim vult Papa differri prorsus solutionis terminum, cum fiat in campsarii majus solamen; sed ne propter hanc dilationem augeantur lucra nummulariorum. Navarra cap. 17. num.38; Reginaldus lib.25.cap.33. num 457 Bonacina disput.3.quæst.5.num.9. Tolerus lib.5. cap 53 num 7.& cap.55. num. 2. Tota itaque Bullæ hujus prohibitio in hoc versatur, ne contemplatione dilatæ solutionis quærantur per cambium lucra usuraria,& statuit conditiones quæ in externo foro locum dent præsumptioni usurarum.

VI. Lucri verò justam quantitatem, si non sit lege præscripta, referendam esse perspectis locorum distantiæ, laborum, periculorum, & usus & qualitatis monetarum commutandarum,aliisque circumstantiis,ad proborum & in his negotiationibus peritorum virorum arbitrium, præfari docent Authores.

VII. Disceptatur inter Doctores, utrum cambium cum recambio, quod vocant Itali *con la ricorsa*, sit licitum: Id fit quum Titius accipit Mediolani à campsore nummos centum solvendos Placentiæ, ubi Titius nec pecuniam habet, nec respondentem:ideoque Titius campsorem rogat sibi concedi ipsius campsoris procuratorem, seu respondentem qui Placentiæ resider, ut nomine ipsius Titii satisfaciat,& solvat campsori. Campsor itaque literas Placentiam ad suum correspondentem dirigit.His acceptis correspondens nomine Titii eandem summam recambit Mediolanum ad campsorem, ut centum nummos exigat à Titio.Quidam Doctores dicunt id esse speculativè licitum, sed tantis obvolutum fictionibus quæ malam fidem arguunt, & tantis mali apparentiis indutum, ut praxim dicant esse dissuadendam. Alii verò prorsus & speculativè & practicè dicunt illicitum:rationes verò quibus licitum ab aliis asseritur, tam exilis esse subtilitatis, ut pondere & soliditate destituantur. Ideoque meliori judicio reducunt ad cambium siccum hoc est ad mutuum usurarium,sed palliatum titulo ementito cambii localis, cùm tamen & datio,& solutio pecuniæ nec Placentiæ,nec alibi nisi Mediolani facienda sit; Titius verò nec voluntatem, nec necessitatem habeat Placentiam,ubi neque pecuniam, neque ulla negotia habet, commigrandi.Et his accedit,quod Placentinus ille campsoris Mediolani versans procurator & correspondens,unam & eandem in jure personam cum suo socio Mediolanensi campsore constituit, atque ita nullus est recambio locus, sed tantùm mutuo usurario, quod falso nomine obvelatur cambii realis & localis.His demùm adjunge, quod campsarius involuntariè solvit,idque falso circuitu uti cogitur faciendæ in Placentina urbe solutionis cùm tamen reverà Mediolani futurum sit ut solvat.Et quisquis sit prætextatus ille consensus,non magis usuram purgat quàm consensus solvendi usuras ejus debitoris qui non potuit aliter mutuum ab usurario accipere.

VIII. Cambium reale multis modis licitum est, modò in pretio non excedatur, sive campsor campsario numeret pecuniam ab ipso alibi solvendam, sive ex adverso campsarius numeret campsori pecuniam alibi ab illius respondente persolvendam, sive pecuniæ plus aut minùs valeant in loco ubi primùm recipiuntur, quam in loco ubi solvendæ erunt, dummodo fiat horum ratione augmentum, vel diminutio de pretio quod justè exigeretur si utrobique pecuniæ paris valoris essent. Sylvester verbo *Usura* 4 §.8. Navarra in cap. fin de usur. num.62. Tolerus lib.5. cap.54.

IX. Campsor,aut respondens nihil exigere à campsario possunt ratione labo is

numerandæ pecuniæ, vel scribendi literas quas mittant ad correspondentes. Ratio liquet, quia hic labor ab eis debetur ex natura contractus, non minùs quàm labor emptoris in pecunia venditori numeranda, vel scribendi ad amicum vel debitorem suum, ut eidem exsolvat.

CAPUT XI.

Utrùm is qui ex re aliena lucrum retulit, quod dominus rei non retulisset, possit illud sibi retinere.

I. QUÆSTIO ista non procul distat à materia cambiorum, de qua disputarum paulò ante fuit. Fieri enim potest, ut famulus vel negotiorum gestor, cui dominus crediderit pecuniam creditori suo solvendam, hac utatur pecuniâ, quæ sit aurea, ad cambium minutum quo permutet eam cum moneta partim argentea, partim ærea, cum adjectione lucri, ex illa verò vilioris materiæ compermutata pecunia creditoribus domini sui satisfaciat. Quæritur nunc, utrum ille possit sibi hoc lucrum retinere; Stabiliatur in primis generalis decisio.

II. Is qui ex re aliena lucrum suâ particulari industriâ retulit, quod dominus rei non retulisset, potest sibi licitè illud lucrum retinere, sive ex bona, sive ex mala fide rem alienam possederit. Atque ita campsor iste alienæ, sive ique credite pecuniæ, non tenetur hoc lucrum restituere, nisi eo casu quo dominus ejus aut mandatot hoc fine pecuniam altioris materiæ & pretii credidisset, ut creditoris gratiam iniret, aut ut creditor majus inde commodum referret; eo namque casu restituere teneretur ob violatam justitiam. Ita Navarra cap. 17. numer. 25. Molina de justitia, tract. . disput 40. Lessius lib. 2. de justit. cap. 23. dub. 2. num. 18. Bonacina de contractibus, disput 3 quæst. 5. num. 5. Reginaldus lib. 25. cap. 33. num. 450. Similiter fur qui ex aliena pecunia, sive per suam industriam, sive per fortunam suam, ut si pecuniam ablatam ludo exposuerit, ex quo notabile lucrum sit consequutus, quod domino rem suam, aut pecuniam possidenti non obvenisset, potest sibi lucrum retinere. Ratio est, quia id lucrum est fructus ejus singularis industriæ, aut fortunæ. Hæc autem cùm sint personalia, si nullum pactum in oppositum intercessit, non fructificant nisi soli Personæ in qua sunt Prætcrea sufficit alienæ reidetentori ea restitutio, per quam læsus dominus reddatur indemnis: at iste reddirur indemnis si res ablata cum omni damno & interesse illi restituatur. Ergo qui his omnibus resarcitis supersunt fructus, vel industriæ vel fortunæ singularis, non subjiciuntur restituendi obligationi. Hæc docet Sanctus Thomas 2.2. quæst 78. art. 3.

III. Præterea hoc idem in Jure decernitur apertè pluribus locis. Ait enim lex *Si ex ea pecunia*, C. de rei vindicat *Si ex ea pecunia quam deposueras, is apud quem colocata fuerat sibi possessiones comparavit, ipsique tradita sunt, tibi vel omnes tradi vel quasdam ex his compensationis causâ ab invito eo in te transferi injuriosum est* Similis est decisio in lege *Qui vas* 48. in fine, D. de furtis. *Cùm fur* (inquit) *rem furtivam*

vam vendidisset, eique nummos pretii dominus rei per vim extorsit, furtum eum nummorum fecisse responsum est. Et paulò post: *Nummus qui redactus est ex prædio rei furtivæ non est furtivus.*

CAPUT XII.

De censibus, & de contractu emphyteutico, de feudis.

PRÆTERMISSIS aliis vocis *Census* notionibus, tractamus hîc de censu quatenus definitur, Jus percipiendi annuam pensionem ex re, vel persona alterius sub pretii constitutione. Dico jus, quia census non est pensio, propriè loquendo, sed jus ad pensionem, ut communiter asserunt Doctores, Dico ex re alterius, quia nemo in re sua propriè dicitur habere censum, sed dominium; non pensionem, sed proprietatem. Dixi sub pretii constitutione, quia contractus iste reciprocus est, & species quædam emptionis venditionis, in quo ille qui jus acquirit ad pensionem oblato pretio, dicitur emptor; ille verò qui recepto pretio se ad solvendam annuam pensionem obligat, dicitur venditor, non quidem rei permanentis & fixæ, ut fieri assolet in emptione & venditione communiter usitata; sed rei successivæ ac redeuntis, qualis est annua pensio. Gallicè censualis contractus vocatur *Achapt de pension, ou constitution de rente.*

II. Censuum duæ sunt species. Alius enim est census reservativus, alius consignativus. Reservativus est quo aliquis rem suam in alterum transfert secundùm utrumque dominium, directum & utile, reservata sibi solummodò annua super illa re pensione. Hujusmodi fuit census quem Ioseph ab Ægyptiis emit, transferendo in ipsos terras Ægyptiæ regionis hac lege, ut quintam fructuum portionem annuatim Pharaoni penderent, Genesis 47. De hac specie nulla est mentio in Constitutione Pii V. ut notant Boninsignius, Lessius, Bonacina. Ideoque prohibitio illius Constitutionis, ne pactum legis commissoriæ apponatur in contractu censuali, non habet hîc locum, sed solùm in censu consignativo. Ideoque licitum est pacisci in censu reservativo, ut res super qua constituitur, seu quâ emitur pensio, cadat in commissum, hoc est revertatur ad eum qui pensionem constituit, si pensio certo annorum decursu non fuerit soluta, ut docent Covarruvias libro 3. variarum resolut. cap.7. num.1. Lessius, Bonacina, aliique.

III. Differt verò, iisdem testibus, census reservativus ab emphyteusi, quia in emphyteusi non transfertur directum, sed tantùm utile dominium; sed in reservativo censu transfertur utrumque dominium. Secundò, quia si in emphyteusi rei Ecclesiæ non solvatur pensio intra biennium, aut in emphyteusi rei sæcularis intra triennium, dominium utile cadit in commissum, & redintegratur cum directo dominio ipso jure: secus autem erit in contractu censuali, nisi de hoc expressè conventum fuerit. Tertiò, quia non potest emphyteuta prædium emphyteuticum vendere, nisi præmonito Domino directo; alioqui enim cadet in commissum, & dominium prædii utile revertetur ad Dominum directum: & insuper etiam præmonitio-

monito Domino directo debetur laudimium. Ad neutrum autem horum obligat census reservativus.

IV. Census consignativus contrahitur quando aliquis super re sua, cujus dominium saltem directum tenet, vel etiam super propria persona consignat alteri jus annuæ pensionis. Itaque census consignativus dividitur in personalem, realem, & mixtum. Realis census fundatur super aliqua re, vel prædio. Personalis constituitur super persona quæ se obligat ad pensionem solvendam, quatenus hæc persona capax est acquirendi, sive per proprium laborem, sive per suam industriam; & transfert in alterum quempiam jus exigendi aliquid annuatim ex acquisitis à se per laborem proprium ac industriam. Etiamsi verò hic opponatur interdum bonorum hypotheca ad majorem pensionis personalis securitatem, hoc fit non virtute contractus censualis, sed per alterius contractus adjunctionem, nimirum hypothecæ; neque census constituitur super illa hypotheca, sed super ipsa persona; neque ex hypotheca, sed ex persona pensio solvenda est, nisi accideret ut ex persona, seu ob ipsius personæ mortam, aliamve causam pensio recuperari non posset.

V. Disputant Doctores, utrùm jure naturæ licitus sit census personalis? Negant esse jure naturæ licitum S. Antonius 2. parte, tit.1. cap.8. Angelus verbo *Usura*, §.78 Martinus Navarra comment. de usur. num.79.80 81. Molina tomo 2. tract.2. disput.387. & alii. Affirmant verò licitum Panormitanus in cap. *In civitate*, de usur. Conradus de contradict. quæst.74. & 75. Major in 4. distinct.15.q.34. Gabriel Biel ibid. quæst.12. art.1. conclus.1. Sotus lib.6. de justit. quæst.5. art.1. concl 4. Joannes Medina de usuris quæst.11. §. *Sed quæret aliquis*, Covarruvias libro 3. variarum resolut. cap.7.num.4. & 5. Thomas Boninsignius cap.4. num.4. & sequentibus, Lessius libro 2.cap.22. dub.4. num.18. & seqq. Bannes 2.2.quæst.78. art.4.Bonacina de contractib. dispur.3.quæst.4. puncto unico,num.3. Salas de censib.dub.3.num.2. Valentia, Filliucius & alii affirmantes posse personalem censum institui in locis, ubi non est recepta Extravagans Pii V.incipiens, *Cùm onus*; atque hujusmodi prohibitionem esse juris tantùm positivi humani, necnon alia ibi diversa prohibita circa census. Porrò argumenta utrimque ab oppositis inter se Doctoribus proposita recenset Lessius loco cit.

VI. Mixtus denique census fundatur in re simul & persona, ita ut si res disperеat, continuetur nihilominus obligatio pensionis exsolvendæ in ipsa persona. Hæc species census ob admixtionem personæ reprobatur & vetatur per dictam Pii Extravagantem, quamvis jure naturæ licitum affirment citati Authores.

VII. Jure ipso naturæ, atque seclusâ illâ Pii Constitutione, quæ non est recepta in Gallia, conditiones ad contrahendum censum requisitæ sunt: Primùm ut adsit intentio emendi & vendendi, ne sub prætextu census ineatur mutuum usuratium; contractuum enim vis & obligatio dependet à contrahentium voluntate. Secundò, ut interveniat justum pretium; debet enim quælibet res tanti vendi quanti valet. Justum pretium census illud censetur, quod lex, vel communis proborum & prudentum æstimatio, perspectis rerum & locorum circumstantiis, temporum occurrentiis, commerciorum & pecuniarum raritate, vel copiâ, approbaverit. Minimè tamen exigitur ut pretium census propriè & strictìm adæquet pensiones persolvendas; non enim emuntur futuræ pensiones, sed jus illas deinceps exigendi. Id liquet in simili emptionis agri, cujus pretium multùm deficit à valore omnium ex eo futurorum proventuum. Ad justitiam pretii pertinet

præterea

præterea, ut majori pretio ematur census perpetuus quàm temporalis, & plurium annorum census quàm pauciorum. Item in æstimatione censuum habenda est ratio graviorum aut leviorum onerum, quæ sive emptori, sive venditori imponuntur. Tertiò requiritur, ut res super qua census constituitur, sit in libera dispositione constituentis. Nemo enim plus juris in alterum transferre potest quàm ipse habeat, l. *Nemo plus juris*, D. de regulis juris, & cap. *Nemo potest*, eodem tit. in 6. Transfertur autem dominium pretii, seu rei super qua census constituitur, in venditorem. Ideoque non potest maritus sine uxoris consensu constituere censum in feudo dotali. Quartò requiritur, ut si res censita pereat, aut sterilis evadat sine censuarii culpa, sive in totum, sive pro parte, cesset vel in totum, vel pro rata parte obligatio census.

VIII. Censuum quoque alii constituuntur perpetui, alii ad aliquod tempus. In censibus temporalibus ille quem vitalitium vocant, is est qui durabit ad vitam ejus qui jus habet percipiendi censum, & quo ex vivis decedente, statim census extinguetur sine ulla obligatione restituendi sortem, sive capitale. Hunc censum constat esse licitum, sicut licita est emptio venditio ususfructus ad vitam usufructuarii, l. *Necessariò*, § *Cùm Usumfructum*, C. de peric. & com. rei venditæ. De vitalitio itaque censu quæritur quænam sit justa illius pretii taxatio? Varii diversa respondent. Justitiæ consentaneum præ reliquis duco hac in re judicium Bonacinæ de contract. disp. 3. quæst. 4. puncto unico, num 18. pretium esse taxandum attento ultimo vitæ termino, ad quem naturaliter potest attingere vita ejus personæ cui solvendus est census, illorum annorum sumendo medietatem, qui deductis casibus fortuitis possent probabiliùs ad eum terminum pertingere; atque ita pretium census adæquare debet illorum annorum illam quam dixi medietatem. Ratio est, quia sic æqualitas exactior servabitur, & uterque contrahentium æqualem subibit sortem lucri & jacturæ; cùm aliquo casu ex innumeris qui humanæ vitæ decursu occurrunt, fieri possit ut censualista ad illam medietatem non accedat: quemadmodum evenire quoque potest ut eam excedat. Quare (ait Bonacina) si tradens centum aureos ad constituendum sibi censum vitalitium, sit quadraginta annorum, & perspecta ejus valetudine, statu vitæ, indole, professione, & quibus exponi solet periculis, judicetur posse ad annos sexaginta pertingere, poterit quotannis exigere aureos decem. Præterea taxatio ista manifestum habet in Jure fundamentum, l. *In computatione*, D. ad legem Falcidium.

IX. Census quidem temporalis generatim omnis ille est, qui ad tempus dumtaxat, sive incertum ut est vitalitius; sive certum, purà ad definitum annorum numerum constitutus est: quorum censuum uterque adventu præfixi termini extinguitur, nullâ (ut dicit Lessius) refusâ sorte. Atque utrumque, modò sit realis, posse minoris emi quàm sint omnes simul junctæ pensiones, docet Covarruvias lib. 3. var. resol. cap 7. n. 3. & 4. Cajetanus verbo *Usura*, sub fin. Lessius lib. 2. cap. 22. dub. 6 Conradus quæst. 79. & 80. Navarra Manualis cap. 17. numero 230. & in comment. de usur. num. 71. quo loco dicit, posse centum aureis emi pensionem annuam decem aureorum pro quindecim annis. Et utique certum est in perpetuis censibus pensiones, longè tamen simul junctas, excedere valorem sortis collatæ in pretium. Cùm enim ematur non annuus census sed jus ad illum, æstimatur minoris jus, seu actio ad censum, quàm separatum emolumentum, & minus est habere actionem quàm rem, l. *Minus est*, D. de regulis juris. Similiter justum empti agri pretium nunquam æquivalet omnibus futuris proventibus, si si-

Yyy mul-

mul cumularentur. Quod igitur esset usurarium in contractu mutui, quod est totum sine ullo augmento, ne quidem fructus pignoris, elapso præfixo termino restituendum; est tamen licitum in contractu census bona fide inito, in quo pensio nihil de sorte diminuit.

X. In Extravagantibus communibus, tit. de empt. & vendit. duæ habentur Constitutiones planè conformes, Martini V. & Callisti III. continentes multas illius census, de quo interrogabantur, conditiones, quarum præcipuæ sunt istæ: Ut certa res immobilis & fructifera designetur, cui census imponatur, eaque res immobilis sola maneat affectata & obligata solutioni census. Item ut census non excedat fructum illius rei immobilis æstimationem, verbi gratiâ, agri sativi, sylvæ cæduæ, horti, vineæ, prati, oliveti, stagni, lacus, pascui. Item ut re illa immobili depereunte fortuito casu, census extinguatur. Illa verò res immobilis debet assignari à venditore census ex propriis bonis, non verò emptoris. Prætereaque in venditoris ipsius bonis debet res illa immobilis permanere, nullatenus verò per venditioné ad emptorem transferri, ut falsò existimavit Bartholomæus Carranza, ob id justè à Navarra reprehensus: fundus enim ille ad hoc solùm desideratur, ut sit subjectum in quo fundetur census; voluntque Pontifices Martinus & Callistus, eum hypothecari ad securitatem solvendi census super illo constituti, non verò alia venditoris bona, ad hoc nimirum ut census sit merè realis, & non personalis aut mixtus, cujus generis nulla est in duobus illis Rescriptis mentio. Quod si fundus per venditionem à Carranza excogitatam transiret in emptorem census non una, sed duplex venditio celebraretur, nimirum fundi & census, & contra Juris dispositionem jus emptoris ad exigendũ censũ à venditore suam omnem haberet hypothecam, non in rebus debitoris, sed ipsius creditoris qui est emptor: quod gravem involvit absurditatem. Prætereà exponunt Martinus & Callistus, pretium pecuniarium quo census emitur, esse justum; ut scilicet habeat cum censu qui emitur proportionem, & cum fructibus prædii à venditore assignati ad constitutionem & securitatem census, ne scilicet census excedat valorem fructuum fundi super quo constituitur. Requiritur insuper ut pretium integrum statim ab ipso initio persolvatur. Item, ut census, quotiescumque venditor volet, possit vel in totum, vel ex parte redimi, refuso agro, vel pretio. Item requirunt ne venditor ullo unquam tempore redimere compellatur; alioqui enim census degeneraret in mutuum palliatum, essetque usurarius. Mutuum quippe in hoc differt à censu, quatenus emptor census omni privatur jure repetendi datam à se sortem; sed mutuans retinet sibi jus recuperandi mutui, ideoque nihil aliud quidquam ei exigere licet, neque fructus pignoris ac hypothecæ, nisi tantumdem demendo sibi de sorte mutuata. Ex opposito potest emptor census annuatim censum exigere sine ulla sortis diminutione, quâ ita se abdicavit, ut non possit unquam repetere, quamvis possit sponte oblatam resumere.

XI. Quæ porrò subsequuta est Pii V. Constitutio, præfatis conditionibus quas approbat, quasdam superadjungit, quarum, aut etiam unius earum defectu contractum censualem in externo foro vult haberi pro usurario, etiamsi in foro conscientiæ & rei veritate non sit fortasse talis, nisi quoad unam aut alteram conditionem, ut est ista: Ne pensio anticipetur, idest ne exigatur nisi ratione temporis elapsi. Si enim emptor dum pretium numerat, detraheret ex eo pensionem primi anni, quæ non debetur nisi finito anno, usuram committeret contra jus naturæ cum restituendi obligatione. Constitutiones etiam Martini & Callisti aliquas

aliquas memorant conditiones quæ non sunt juris naturæ, non quidem illas præcipiendo, sed quia in ipso facto & usu erant, de quo Pontifices interrogabantur. Quarum conditionum Dominicus Soto lib.6. de justitia, quæst.5. art.1. & Lessius lib.2. cap.22. dub.12. num 75. duas tantùm esse de jure naturæ agnoscunt istas: 1. Ut justo pretio ematur: 2. Ut venditor ad redimendum censum nullatenus compellatur.

XII. Laudemium non potest admitti circa censum. Ratio est, quia emptor census non habet dominium directum rei, sed solum jus exigendi fundatum super ea re pensionem. Venditori quoque census servatur libertas alienandi rem immobilem & fructuosam, super qua census est constitutus; ita tamen ut eandem rem indivulsè comitetur obligatio census, atque ita transeat ad novum ejusdem rei dominum, quemadmodum obligatio hypothecæ transit cum re hypothecata. Sicut ergo res hypothecata potest liberè vendi à debitore etiam invito creditore, ita etiam res censui subjecta. Laudemium autem debetur in emphyteusi, quia cùm non habeat emphyteuta nisi utile dominium, non ei licet nisi consulto Domino directo rem ab eo in emphyteusim acceptam alienare: eoque casu debetur Domino directo laudemium in hujus dominii recognitionem, & solvitur non à venditore, sed ab emptore in recognitionem novæ, quam recipit, investituræ.

XIII. Vetat quoque Pius V. censum jam constitutum augeri ex pensionibus cessis: quod intellige antequam ipsæ fuerint reipsa persolutæ; sic enim prohibentur Jure quoque Civili usuræ usurarum, l. *Ut nullo modo*, C.de usur. Sed soluta semel pecunia censualis potest dari in novum constitutæ pensionis augmentum. Navarra in comment. de usuris, numero 94. Lessius lib.2. cap.22. dub.12. num.87.

XIV. Etiamsi Constitutiones Martini & Callisti permittant census redimi quoad aliquas partes, & astringant emptores ad has diminutiones oblato pretio subeundas; Pius tamen V. non censuit emptores ad hoc onus subeundum compellendos: hoc enim valdè incommodum est, saltem in exilium partium redemptione. Sors quippe diversis & exiguis redempta solutionibus emptori ferè redditur inutilis, qui si summam integram, aut ejus saltem notabilem partem reciperet, posset vel alium alibi censum constituere, aut prædium aliamve rem frugiferam emere, ut post Thomam Boninsignium idem docet Lessius num.93. Standum verò in his Partium conventioni ab initio contractui oppositæ.

XV. Quemadmodum emphyteutæ libera conceditur alienandi facultas, salvis juribus Domini directi, ut sunt jus prælationis seu retentionis, & jus laudemii: idem censendum pariter de vassallo feudum alienante, donante, vendente, oppignorante in regno Galliæ, juxta Edictum Aurelianense de feudis, art.1.& 2. Veruntamen neque prædium emphyteuticum, neque feudale alienari permittitur inconsulto Domino directo, cui competit jus illud prælationis, ut sibi retinere fundum possit, si velit, sub eodem pretio, iisdemque conditionibus: eique ad deliberandum si hoc jure uti velit, & pecuniam ad pretium comparandam conceduntur duo menses, quibus elapsis excidit jure retinendi pro hac vice; sed debet novo emptori dare investituram, pro qua jus habet exigendi ab eodem laudemii. Si verò emphyteuta, aut vassallus non requisito directo Domino fundum alienaverit; aut si triennio censum aut canonem annuum non persolverit, aut etiam biennio, si fundus ad Ecclesiam pertineat, nisi hujusce temporis interjecti negligentiam ac moram quamprimùm celeri satisfactione purget ac consignet, juxta cap. *Potuit*, de

locato & cond.item si vassallus obsequia & clientelam post trinam interpellatio-nem non præbuerit ; his casibus fundus emphyteuticus aut feudalis cadit in com-missum, expulsoque conductore aut vassallo qui investituram à Domino directo sumpserat, revertitur ad patronum,& coalescit utile dominium cum directo.Hæc omnia constituit Justinianus l.2. & 3. C. d. jure emphyt. Sylvester & Julius Cla-rus in verb. *Feudum*. Communia hæc sunt inter emphyteusim & feudum. Diffe-runt tamen hæc duo,quia Dominus feudalis habet quoque jus in personam vassal-li,sive per jurisdictionem, sive per addictionem ad certa quædam personalia obse-quia, quale est homagium, quibus caret emphyteusis, quæ Gallicè dicitur *nou-ve au bail*.

XVI. In Regno Galliæ neque emphyteuta, neque vassallus pœnam privatio-nis seu commissi sustinet ob omissam in alienatione denunciationem,cùm liberum sit ipsi Domino directo per retractum, seu jus retentionis fundum alienatum sibi vindicare. Joannes Faber in §. *Item serviant*, Instit.de actionib. Papo lib.3. pla-citorum, tit.1. num.39. Melchior Pastor lib.4. de jure feudali & emphyt. titul.3. numer.3. Quinimò in hoc Regno non privatur vassallus feudo, ne quidem in casu rebellionis, quam vocant *fellonnie*,nisi post Judicis sententiam.At si rebellio fuerit contra Regem, aliudve fuerit commissum læsæ Majestatis crimen, vacat feudum ipso jure. Pastor de jure feud. lib.7. tit.2. num.2. Præterea in casibus civi-libus in quibus jus commune & libri feudorum privant vassallum feudo ut est in canone per triennium non persoluto, in alienatione feudi non requisito Domino directo, in mora recognoscendi Patronum, aut ei debita exsolvendi post trinam admonitionem, in his,aliisve similibus mitiùs cum emphyteutis aut vassallis agitur in hoc Regno, adeo ut nec ipso jure, nec per sententiam primam pœna com-missi soleat irrogari,sed judicio compellitur vassallus debita jura Domino præsta-re,indictâ etiam in contumacem mulctâ pecuniariâ Mornacius in l.2. C. de jure emphyt. Et licet emphyteutæ qui canonem per triennium non præstitit purgare moram,sicut etiam cuivis debitori in pari mora solvendæ pensionis constituto. Ex-pillius placitorum cap.122.

XVII.Retractus quoque Domino directo competens super feudali aut emphy-teutico prædio, præfertur retractui agnatorum, utpote prior & vetustior, cùm ex ipsa investitura ortum habeat. Baldus in l. *Imperator*, in fin.D. de pactis. Jason in l. fin. C. de jure emphyt. Pastor lib.6. de jure feud. tit.6. num.2.

XVIII. Porrò is qui utile dominium possidet, si post quantumlibet annorum decursum probet,exhibitis apochis trium cohærentium annorum,solutionem cen-sus, non potest cogi exhibere chirographa præcedentium annorum. Idemque jus obtinet quivis annuæ pensionis debitor, juxta l. *Quicumque*, C. de apochis publi-cis,lib.10. nisi in illis apochis contineatur protestatio de pensionibus anterioribus non solutis. In horum defectum,idest si nec tria solutionis annorum cohærentium chirographa exhibentur,nec solutionis annorum præcedentium, potest compelli debitor ad vigintinovem annorum persolvendum censum Carolus Loiseau tract. *Du déguerpissement*, lib.1. c.5.num.3. Et hæc obtinent in censibus prædiorum do-manialibus, Gallicè *Rentes foncieres*. At verò in censibus pecuniâ emptis,aut etiam in censibus prædiorum non importantibus directum dominium, Gallicana Ludo-vici XII.Constitutio anni 1512. art.71. non permittit reliqua censuum præterito-rum exigi ultra quinquennium, ut docet Loiseau ibid. cap.6. num.11.

XIX. Si post contractum emphyteuticum fundus depereat in totum, liberatur emphyteu

emphyteuta ab omni obligatione,cùm ejus deperierit fundamentum ? si verò pars aliqua fundi reliqua sit ab alterius etiam majoris partis deperditione,emphyteuta damnum illud sustinebit, nisi partes aliter convenerint, l.1 C de jur. emphyt. & ibi Glossa in verb. *Particulare*, approbat sententiam Bulgari, quod emphyteuta sustinere debeat damnum quo major pars prædii deperdita fuerit,cùm lex ipsa absolutè & indistinctè decernat ; & §. *Adeo*, in fin Instit. de locat. & conduct. liberatio emphyteutæ non asseratur nisi postquam tota rei substantia perierit, & non ex parte : contra Martinum qui hoc limitabat ad deperditionem mediæ partis. Ratio est, quia emphyteuta pensionem pendit in recongnitionem dominii directi potiùs quam in compensationem fructuum.

XX. Hoc tamen tenendum est circa occurrentem alicujus anni sterilitatem in prædio conducto, si nihil omnino provenerit, remittendam esse totam ejus anni pensionem, juxta commonem Doctorum sententiam in l. *Ex conducto* 15. D. locati. Sed si aliquis valdè exiguus fuerit proventus, eo casu remittendum esse pro rata de anni pensione,nisi cum ubertate præcedentis,vel sequentis anni valeat sterilitas illa compensari, ut decernit cap. *Propter sterilitatem*, de locat.& conduct. & colligitur ex l. *si merces*, § *Vis major*, D locati Et hanc esse communem doctrinam restantur Gomesius tom.2 cap 3.num.18.& Lessius d.cap.14.num.16.

XXI. Nec omittendum, quod spectat ad pensionum non solutarum reliqua, distinguendum esse in Gallia inter census pecuniâ emptos, census prædiales. Censuum enim pe uniâ emptorum reliqua non soluta exigi non possunt ulteriùs quàm quinque proximè præcedentibus annis,ut statuit Ludovicus XII.Edicto anni 1510. artic. 71. At verò in censibus prædialibus, quæ vocamus *Rentes foncieres*, & in censibus quoque feudalibus potest directus Dominus exigere reliqua pensionum non solutarum(excepto paulò antè memorato privilegio apocharum trium annorum cohærentium)usque ad annos vigintinovem præcedentes & inclusos:Massuerius praxis tit.25. n.38. etiam ab illo qui nuper emit dominium utile. Ratio est, quia fundus ipse quem possidet,ad hæc omnia est hypothecatus,salvo tamen emptoris recursu ad suum venditorem.Charondas lib.3.responsorum,cap.62. Despeissus 1. p rt. tit. de mutuo, sect.3.

XXII Decisiva, & meritò tenenda est doctrina Benedicti parte 1. verb *Et uxorem*. n.549. declarationem scilicet venditoris inter vendendum asserentis falsò rem quam vendit, censualem, aut aliàs servilem, neque censum, neque ullum emptori præjudicium parere. Præterea si venditor rei verè censualis affirmaret esse liberam, declaratio hæc in eo prodesset emptori, quatenus constituendo illum in bona fide, res empta non caderet in commissum, si non petierit investituram, si non recognoscat Dominum directum, aut censum non persolvat dum in bona fide permanet. Idemque docet Guido Papæ quæst.24. Quandoquidem ubicumque de servitute non constat, præsumitur semper in favorem libertatis. Verumtamen ista venditoris declaratio non redderet in posterum immunem emptorem ac liberum à censu,aut ab aliàs debita servitute si probetur à directo Domino,neque legitimâ præscriptione desierit.Quæ utraque decisio cùm sit rei quotidianæ, confirmatur per legem *Traditio*, D. de acquir. rer. domin.

CAPUT XIII.

De societatis contractu.

I. SOCIETATEM sic definit Cujacius in paratitlis D. pro socio, ut sit, damni & lucri facta communio ex consensu honesta & justa. Sic enim excluditur flagitiosæ rei, atque etiam leonina societas, ut vocatur in lege *Si non fuerint*, §. *Aristo ait*, D. pro socio, quâ scilicet unus recipit omne ferè lucrum, alter verò omne ferè damnum. Ubi ergo fit inæqualis partitio lucri & damni respectu eorum quæ singuli socii contulerunt, committitur injustitia cum obligatione restituendi. Quod si Socius hac lege suam confert pecuniam, ut lucrum quidem obveniens æqualiter dividatur ad proportionem utrimque contributorum, sed ipsum sibi capitale etiam à casibus fortuitis servetur indemne, usuram committit, cap. *Naviganti*, de usuris. Quanquam istud caput *Naviganti*, directè loquitur de simplici mutuo, non verò de societate, de qua, aut de lucro dividendo nullum ibi verbum, sed disertè verbum *Mutuans*. Et benè observat Glossa in verbo *Periculum*, quod cùm ibi initus sit ex utraque parte mutui contractus, si creditor non suscepisset in se periculum sortis, istud periculum fortuiti casus non exemisset hunc mercatorem ab obligatione sortis integræ persolvendæ, si illa à se recepta, sive per naufragium, sive per alium fortuitum casum, sive recipientis culpâ deperiisset. At verò fortuitus casus regulariter socium non adstringit; cùm tamen adstringat mutuatarium, l. *Incendium*, C. si cert. pet & Instit. quib. modis re contrah. oblig. §. *Item is cui res*. Potest tamen socium recipientem adstringere, modò suscepta ista ex mutua conventione obligatio aliunde ex æquo compensetur. Nam commodatarius qui ex vi commodati non tenetur nisi de sola culpa, tenetur ex vi pacti etiam de casu fortuito, cap. unico de commod. Et quod majus est, in contractu depositi depositarius ipse potest ex suscepta in se obligatione vi mutui pacti conveniri de casu merè fortuito, secundùm leges civiles & sacros Canones, l. 1. §. *Sæpe*, D. depositi, & cap. *Bona fides*, de deposito. Et tamen per commodatum & depositum nullatenus transfertur in recipientem dominium rei.

II. Ad hæc notanda est Sancti Thomæ doctrina 2. 2. quæst. 78. artic. 2 ad 5. his verbis: *Ad quintum dicendum, quod ille qui mutuat pecuniam, transfert dominium pecuniæ in eum cui mutuat. Unde ille cui mutuatur pecunia, sub suo periculo tenet eam, & tenetur restituere eam integrè: unde non debet ampliùs exigere qui mutuavit. Sed ille qui committit pecuniam suam vel mercatori, vel artifici per modum societatis cujusdam, non transfert dominium pecuniæ suæ in illum, sed remanet ejus: ita quod cum periculo ipsius mercator de ea negotietur, vel artifex de ea operetur. Et ideò sic licitè potest partem lucri de ea provenientis expetere, tanquam de re sua.* Hæc S. Thomas.

III. Ad justam societatem quatuor requiruntur. Primò ut singuli socii conferant in commune sive pecuniam, sive industriam, sive instrumenta, ut navem, equos, vehicula; sive operam & labores. Secundò ut lucrum & damnum ex ipsa societate proveniens sit commune. Tertiò ut dividatur inter socios lucrum secundùm

dùm æstimationem ac proportionem eorum quæ singuli contulerint, l. *Si non fuerint*, & l. *Verùm*, D. pro socio. Quartò ut singuli subeant damna & expensas pro rata quoque eorum quæ ex parte sua contulerunt, atque seorsim totam incurrant jacturam eorum quæ in sortem contulerunt: ut qui pecuniam contulit, totum pecuniæ suæ periculum subeat, si absque socii culpa levi, aut lata pereat: si verò salva pecuniâ nihil obveniat lucri, socius alter qui suum laborem, vel industriam contulit, subeat solus jacturam industriæ & laboris, pecunia verò tota ad eos redeat qui eam contulerant.

IV. Socius minimè tenetur præstare sociis suis levissimam culpam, cùm non adstringat genus istud culpæ illis contractibus qui celebrantur utriusque contrahentis gratiâ, qualis est emptio, venditio, locatio conductio, societas; unde ait lex *Socius socio*, D. pro socio: *Socius socio etiam culpæ nomine tenetur, id est desidiæ atque negligentiæ. Culpa autem non ad exactissimam diligentiam dirigenda est; sufficit enim talem diligentiam communibus rebus adhiberi, qualem suis rebus adhibere solet: quia qui parum diligentem socium acquirit, de se queri debet.* Eadem habet §. ultimus Instit. de societ.

V. Omne æs alienum pro societate contractum, de communi solvendum est, licèt ab uno fortasse sociorum solutum fuerit. Iste quippe jus habet repetendi à sociis actione pro socio, etiam post diremptam societatem, l. *Omne æs*, D. eod.

VI. Divisio ad æqualitatem pro rata contributionis ad societatem hoc efflagitat, ut qui æqualiter contribuerunt, æquales partes de communi lucro sortiantur; qui autem inæqualiter, inæquales. Si ergo duo socii contulere singuli centum aureos cum æquali labore & pari industria, & ex communi hac sorte lucrati fuerint ducentos aureos, quilibet eorum assumet centum aureos pro capitali quod contribuerat, & alios totidem pro partitione lucri. At si unus sociorum contulit in sortem centum aureos, alter verò suum laborem & industriam centum aureis æstimatam, lucrum verò fuerit ducentorum aureorum, is qui pecuniam contulit debet primùm centum sibi aureos subducere, quos in sortem contulerat; deinde quilibet amborum centum aureos de lucro reportabit. In hoc consentiunt Angelus verbo *Solutio* 1. quæst. 17. Sylvester verbo *Societas*, quæst. 20. Martinus Navarr. c. 17. num. 251. Petrus Navarra lib. 3. de restitut. cap. 2. num. 158. Azotius tract. de societate, c. 4 quæst. 1. Bonacina disp. 3. q. 6. punct. 3. n. 3. Filliucius tract. 38. n. 37. 41. & 65. contra Lessium lib. 2. cap. 25. num. 8. volentem ut is qui solam posuit industriam & laborem centum aureis æstimabilem, possit quoque de lucro communi centum aureos sibi vindicare, quemadmodum & socius alter qui centum aureos de sua pecunia contulerat, adeò ut de lucro dividendo non jam ducenti, sed solùm centum aurei supersint, ex quibus singuli dimidium hoc est quinquaginta aureos nanciscantur. Sed opinio ista reprobanda est, quia socius qui solam adhibuit industriam & laborem nihil contulit ad capitalem sortem, quæ est quid reale ac pecuniarium; cùm è diverso industria & operæ sint fructus tantùm personales. Sicubi tamen contraria vigeret consuetudo, aut aliter inter partes convenerit, id poterit servari.

VII. Jure communi pecunia in societate collata pertinet ad eum solum qui contulit, ut docent S. Thomas 2. 2. q 78. artic. 8. ad 3. Martinus Navarra c. 17. n. 253. Sotus lib. 6. q. 6. art. 1. ad 2. Cajetanus verbo *Societas*, Azotius 3. parte, lib. 9. c 3. q. 1. & c. 5. qu. 1. Toletus lib. 5. cap. 40. Bonacina loco cit. punct. 4. numero 11.

mero 11. Ratio est quia si pecunia pereat, perire illi debet qui eam contulit. Ergo si superfit, eidem tradenda est, ut qui sentit onus sentiat quoque commodum, cap. *Qui sentit*, *onus*, de reg. jur. in 6. Et secundùm naturam est, commoda cujusque rei eum sequi quem sequuntur incommoda, l. *Secundùm naturam*, D. cod. tit. His adde Sixtum V. in Extravaganti *Detestabilis avaritiæ*, ita sancire: *Sortem finita societate tradendam esse illi qui eam contulit, si extat*. In locis tamen in quibus viget consuetudo, ut sors societate finitâ inter socios quoscumque dividatur, illis comprehensis qui solam operam contulerint, aut ubi inter socios ita convenisset, illa divisio sortis licita esset. Nec repugnat naturæ societatis talem initi conventionem, cùm sociorum bona communicentur, l. 1. D. pro socio. Et ut inquit Cicero actione 5. in Verrem: *Socii putentur quos inter res communicata est*. Et disertè statuit lex *Si non fuerint*, §. *Ita coiri*, D. pro socio: *Ita coiri societatem posse, ut nullius partem damni alter sentiat, lucrum verò commune sit. Plerumque enim tanta est industria socii, ut plus societati conferat, quàm pecunia, si solus naviget, si solus peregrinetur, pericula subeat solus*. Denique hoc idem sæpissimè usuvenit in societate de animalibus inita, quâ finitâ dividuntur plerumque animalia in sortem adducta societatis. Atque in his ubi pactò nihil expressum fuerit, standum est locorum in quibus contractum fuerit, consuetudinibus approbatis.

VIII. Expensæ quæ à socio apponente industriam & operam fiunt ad utilitatem, vel ad necessitatem societatis, faciendæ sunt de communi societatis pecunia, cujusmodi sunt impensæ itinerum, transvectionem, solutionis vectigalium, conservationis mercium, l. *Si fratres*, §. *Si quis ex sociis*, & l. *Secundùm Julianum*, D. pro socio. Eadem ratio est in expensis curationis vulnerum quæ socius à latronibus dum societatis causâ proficiscitur passus est, aut si vestibus, equo, aliisve rebus suis in eadem profectione fuerit à prædonibus spoliatus, cùm hæc damna proximè ob societati datam operam sustinuerit, d. l. *Secundùm Iulianum*. Eadem habenda ratio est in expensis à socio factis ad se redimendum de captivitate in quam incidit dum societatis causâ peregrinabatur. Rebellus, Molina, Bonacina. Istæque expensæ deducendæ sunt antequam lucri rationes computentur. Lucrum enim non æstimatur nisi deducto ære alieno.

IX. Denique ad quamcunque sive mercium, sive frugum, sive animalium, aut aliam societatem, juxta triplicem ejus dirimendæ modum triplex regula tenenda est: vel enim ita finitur, ut solum capitale integrum superfit absque ullo lucro; & tunc reddendum est capitale illi soli qui id contulerat: vel sine ullo lucro deperditum fuit capitale, vel integrum, vel ex parte, eaque jactura sustinenda est ab eo qui contulit; quoties enim aliquid sine aliena culpa deperit, soli domino perit. Vel demùm superest capitale, vel ejus pars cum aliquo lucro; quo casu quod superest de capitali ad dominum redit qui contulerat, lucrum verò inter socios pro rata contributionis dividetur.

CAP. XIV.

CAPUT XIV.

De Clericorum debitis restitutionibus.

I. VNA ex præcipuis restituendi obligationibus quæ Clericos respiciunt, ex simonia oritur. Verùm satis superque hanc materiam libro superiore discussimus, ubi egimus de simonia.

II. Disputant Doctores, utrum Clerici Beneficiorum fructu malè impensos teneantur restituere, sive de suis patrimonialibus bonis, sive per subtractionem eju patris fructuum quam possent sibi alioqui impendere, sive etiam de stipendiis clericalibus quæ suo labore lucrati fuerint. Omnes quidem Doctores unanimes asserunt de Beneficiariis, teneri sub peccato mortali conferre in opera pietatis fructus Beneficiorum qui supersunt ad congruentem ipsorum victum. Sed tota in hoc versatur difficultas, utrùm si secus impenderint, obnoxii sint obligationi malè impensa restituendi ad pias causas, Multi graves Authores negant ad id teneri, in primis Sanctus Thomas 2. 2. quæst. 85 art. 7 in corpore, ubi postquam veterem illam & canonicam proventuum Ecclesiæ in quatuor partes faciendam divisionem commemoravit, scilicet partem Ecclesiæ reparandæ destinatam, & partem Episcopo, partemque Clericis inservientibus, & partem pauperibus competentem, statim subjungit, quod si Episcopus suâ parte non contentus vindicet sibi aliquid de partibus quæ Clericis, pauperibusve, aut Ecclesiæ debentur, cùm in hoc peccet contra justitiam, non solùm mortaliter peccat, sed etiam tenetur iis quibus subtraxit restituere. Deinde loquens de speciali parte quæ ipsi seorsim Episcopo debetur, si ex illa sibi immoderatè retineat, nec aliis subveniat, dicit peccare contra debitum charitatis, & nihil dicit de restitutione, sicut dixerat teneri ad restituendum de parte usurpata quæ aliis inferioribus Clericis, vel Ecclesiæ, vel pauperibus debebatur ex justitia. Atque ita innuit, Episcopum qui peccavit contra charitatem non erogando pauperibus, vel Ecclesiæ id quod supererat de speciali sua parte, non esse obnoxium restitutioni. Et sanè compertum est, peccatum contra charitatem, quale istud esse docet ibidem S. Thomas, non esse obligationi restitutionis obnoxium. Eadem porrò est ratio circa quoscumque aliorum Clericorum proventus Ecclesiasticos, ut docet S. Thomas quodlibeto 6. artic 12. Hoc idem docent Ostiensis, Joan. Andreæ, Barbatias, Soto, Covarruvias Bannes, Garcia, Reginaldus, Bonacina qui specialem hac de re tractatum edidit, Prosper Fagnanus in cap. *Si quis*, de pecul. Cler. & alii qui affirmant quidem Beneficiarium qui quod habet superfluum de fructibus Benefici non erogat in res pias, peccare mortaliter contra debitum charitatis, sed non contra debitum justitiæ, ideoque non adstringi obligatione restituendi. Addunt iidem, non esse merum dispensatorem, sed dominum proventuum quos ex Beneficio percipit. Idque probant ex verbis diversorum Canonum negantium Beneficiarios facere fructus suos, si non recitent Officium; sic enim loquitur Concilium Lateranense sub Leone X. Et cap. unicum de Cler. non resid. dicit & statuit, Clericos qui Choro non intersunt, non esse dominos distributionum quodianarum, neque sua illas facere. Item Concilium Tridentinum sess. 23. cap. 1. decernit Episcopos diu absque necessitate

cessitate absentes non facere fructus suos. Præterea potest Clericus aliis locare Beneficii sui fructus, ac proinde illorum in eos transferre dominium. At nemo plus juris in alium transferre potest quàm ipse habeat, cap. *Nemo potest*, de regul. jur. in 6. & l. *Nemo plus juris*, D. eod. Denique usu passim receptum videmus, ut Beneficii fructus ad hæredes transeant, etiam laïcos, quod fieri non liceret, nisi qui prædecessit jus dominii habuisset. Ista demùm doctrina prævalet, usuque passim recipitur.

III. Non desunt tamen oppositæ opinionis assertores & fundamenta: & teneri Beneficiarios Præbendarum fructus superfluos malè impensos restituere, asserunt Navarra tum in Manuali, tum in suo tractatu de redditibus Eccles. Archidiaconus, Panormitanus, Gabriel Biel, S. Antoninus, Ricardus, Majolus, Paludanus & Layman tract. 2. cap. 3. quibus favere videtur Sanctus Papa & Martyr Urbanus, ubi ait, *Ipsæ res fidelium, quæ Domino offeruntur, non possunt aliis quàm Ecclesiæ & fidelium indigentium usibus applicari, quia vota sunt fidelium, pretia peccatorum, patrimonia pauperum* Sed nihil ibi de restitutione. Sanctus quoque Bernardus serm. 24. in Cant. ait, *Ministri Ecclesiæ qui stipendiorum superflua quibus egeni sustentandi forent impiè sacrilegéque sibi retinent, duplici profectò peccant iniquitate, quòd & aliena diripiunt, & sacris in suis vanitatibus & turpitudinibus abutuntur*. Idemque epist. 2. ad Canonicum Lugdunensem, *Quidquid præter necessarium victum & vestitum de Altari retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est*. Similia etiam idem repetit epist. 42. Hæc tamen facilè quis eodem sensu possit interpretari, quo Sancti Patres Basilius & Chrysostomus asseverant de bonorum ipsorum profanorum superfluis, ea non jam esse dominorum qui possident, sed pauperum qui eis indebitè & iniquè fraudantur, nimirum quia eis debentur titulo charitatis, & obligatione eleemosynæ.

IV. Clerici possunt tria bonorum genera possidere, scilicet merè Ecclesiastica, cujusmodi sunt Beneficiorum proventus. Atque horum omnia quæ sibi superflua sunt, tenentur in usus pios impendere sub mortali peccato. Secundò patrimonialia, quæ ex merè temporalibus causis procedunt, hæreditate, donatione, labore & industria. Atque horum dispositionem perinde liberam Clerici habent ut laïci. Tertiò quasi patrimonialia, seu mixta, quæ acquirunt tanquam Clerici ex aliquo ministerio Ecclesiastico diverso à proventibus Beneficii, ut concionando, Confessiones audiendo, Missas celebrando, sacras Literas docendo, canendo, Jurisdictionem Ecclesiasticam exercendo. De his quoque Clericus disponere potest eodem jure & libertate quibus potest circa merè temporalia. Neque his obstat quod dicitur in can. *Clericos*, & duob. seqq. 1. quæst. 2. nefas esse Clerico habenti opes temporales sustentari stipendiis Ecclesiæ. Esto enim fuerit aliquando Ecclesiæ disciplina, ut nemo ad Ecclesiastica stipendia admitteretur Clericus, qui omnibus terrenis bonis se non abdicasset, hoc tamen non est divini præcepti, & laxata pristina illa rigidior disciplina evanuit.

V. Clericus omnis stipendia accepta ob aliquod ministerium quod non persolvit, restituere tenetur, quales sunt Missæ votivæ, quibus intra tempus debitum non satisfecit, & Missæ fundationum quas neglexit, Officia Chori quibus non interfuit, cùm per eum steterit. Hoc tamen observandum de Missarum fundatarum onere quotidiano, Sacerdotibus morbo, aliόve necessario impedimento detentis indulgeri mensem unum, intra quem cùm non possint sine periculo celebrare, non etiam tenentur per aliam Sacerdotem supplere, aut de stipendiis Missarum

pro

pro rata dimittere, vel restituere. Ex æquitate enim ac epieikia id concessum fuit à Concilio Mediolanensi septimo provinciali, teste Diana part.4.tract.4.miscellan. resolut. 138. Atque præsumendum hanc esse rationabilem fundatoris mentem. Hoc idem pariter docent Hurtadus, Layman, Bonacina de Sacram. Euchar. disp. 4. q.ult. punct.8.n.17. petrus Navarra lib.2. de restitutionib. cap.2. num. 211. Riccius in sua praxi, decis. 403. num. 5. & 6.

VI. Quæritur an in Beneficiorum distributione is qui minùs dignum præfert obligetur ad restitutionem digniori? Sciendum in primis, eos quibus ex officio incumbit præficere ministrum Ecclesiæ ut sunt electores, præsentatores, & collatores, semper teneri providere ut dignissimis Beneficia obveniant. Ita docet cap. unicum, ut Benefic. Eccles. sine diminut. confer. itemque S. Thomas 2.2. quæst.63. art.2. ad 1. & ad 3. & quæst.85. art.3. S. Antoninus 2 parte, tit.1 cap. 20. §. 1. Nicolaus Lyranus ad illud Joan. 21. *Simon Joannis diligis me plus his?* aliique communiter Theologi & Canonistæ, qui contravenientes arguunt peccati mortalis, quibusdam casibus exceptis, ut si patronus præsentet dignum; hunc enim Prælatus debet admittere & instituere, can. *Monasterium* & can. *Decernimus*, 16. quæst. 17. Secundò si conferendum sit ex primæva institutione Beneficium alicui ex certa familia, vel oppido, ut contingit in patrimonialibus Beneficiis, aut alicui ex Clericis ejusdem Ecclesiæ. Tertiò si aptiores reservati sint Beneficiis majoribus Parochialibus. Quartò si ita sint inter plures electores divisa suffragia, ut nemo, aut pauci dignissimum eligant, sed partita sint in favorem duorum, quorum unus est altero minùs dignus, si quis restat suffragium suum daturus, qui frustra dignissimum nominaret, ipsique Ecclesiæ obesset, quia periculum esset ne major suffragiorum numerus indigniorem promoveret, debet votum suum dare in favorem dignioris ex eorum numero in quos major inclinat suffragiorum numerus, & ita impedire minùs digni promotionem. Quintò si quis suum resignet Beneficium in favorem, non adstringitur obligatione conscientiæ eligere dignissimum, dummodo dignum eligat, juxta Caietanum in Summula, verb. *Beneficium*, Lessium lib.2. cap 34. dub.13. & alios, quia resignanti non incumbit officium præficiendi ministrum Ecclesiæ. Et præterea cùm id conferat quod suum est, sicut dum possidebat nequaquam tenebatur facere ultra mediocritatem debiti ministerii, ita neque tenetur sibi digniorem substituere, dum sit sufficienter idoneus.

VII. Extra hos casus præferre digniori minùs dignum, saltem in Prælaturis & Curatis Beneficiis, est mortale peccatum. Sic enim decernit Concilium Tridentinum sess.24. cap.1. de reform. *In primis meminerint, nihil se ad Dei gloriam & populorum salutem utilius facere posse, quàm si bonos Pastores & Ecclesiæ gubernandæ idoneos promoveri studeant: eosque alienis peccatis communicantes mortaliter peccare nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, non quidem precibus, vel humano affectu, aut ambientium suggestionibus, sed eorum exigentibus meritis præfici diligenter curaverint.* Et ibid. cap. 18. præcipit ad Beneficia Parochialia provideri per concursum & examen, illum qui cæteris magis idoneus judicabitur, & ex dignis digniorem.

VIII. In reliquis Beneficiis quibus animarum cura non incumbit, non videtur absolutè peccari mortaliter, si dignus, posthabito digniore, promoveatur, nisi hoc fieret in concursu & examine? non enim in hoc videtur grave damnum Ecclesiæ irrogari. Ita censent graves Authores quos allegat & sequitur Lessius loc.

cit. dub. 14. Aliqui tamen, ut Caietanus, Covarruvias, Salonis, existimant hic quoque subesse mortale peccatum hac ratione, quòd fiat injuria digniori, cùm ei debeatur ex lege distributivæ justitiæ, & fiat insuper injuria Ecclesiæ, & fundatorum intentio fraudetur, quæ præsumenda est in hoc esse, ut dignissimi provideantur. Sed respondetur non fieri injuriam digniori, quia non est illi strictò jure debitum, sed largo, quod in majori aptitudine & decentia consistit. Talis autem juris violatio non est per se mortifera, ut neque violatio distributivæ justitiæ est semper mortifera, modò dignis distribuatur, nisi redundet quoque in violationem justitiæ commutativæ, sicut accideret in concursu & publico examine, quo casu digniores strictum & proximum jus habent. Quoad verò Ecclesiæ, aut fundatorum intentionem, ea quæ præcipua est & principalis, versatur circa dignæ personæ electionem; & minùs principalis & quasi secundaria, nec absolutè intenta, potest ferri ad dignissimum. Itaque semper adest saltem venialis culpa in Beneficiis simplicibus, ubi dignus posthabito digniore promovetur. Sed si Beneficium simplex id habeat ex fundatione, ut debeat digniori conferri, aut per oppositionem & concursum, erit proculdubio mortale peccatum si minùs digno conferatur, cum obligatione illius injusti damni resarciendi.

IX. Ubi verò Beneficium simplex, ac nulli animarum curæ annexum, neque habens ex fundatione istam conditionem, ut digniori, aut in concursu, vel examine conferatur, fuisset minùs digno collatum, nulla inde emergit restituendi obligatio, quia quidquid ibi peccatum fuisset, esset contra solam distributivam, & non commutativam justitiam, quæ sola inducit restituendi obligationem, nisi fuisset promotus indignus; ibi enim violata quoque fuisset commutativa justitia. Sotus lib. 4. de justitia, quæst 6. art. 3. ad 6 Navarra cap. 17. num 73. Lessius loc. cit. dub 15. Valentia 2. 2. disput. 5. quæst. 7. §. 6 aliique permulti. Itaque si provisus fuerit de Beneficio Clericus indignus, is qui sic providit tenetur restituere, non quidem digniori posthabito, sed ipsi Ecclesiæ quæ damnum sustinet, dummodo non fuerit conferendum Beneficium per concursum, aut digniori attribuendum ex vi & præscripto fundationis; his enim casibus restituendum esset digniori injustè excluso. Navarra cap. 17. num. 74. Lessius dub. 5. num. 74. & 75. Qui tamen docet ad nihil teneri eum qui promovit, si dignior exclusus non excedit notabiliter, sed modico tantùm excessu illum qui fuit admissus. In his porrò materiis ibidem asserit Lessius faciendam esse restitutionem judicio prudentis viri, cùm vix quidquam certi super ejusmodi damni sive Ecclesiæ sive excluso digniori irrogati reparatione possit definiri.

X. At si minùs dignus collatorem ad hoc induxit ut sibi conferret, cùm sciret se minùs idoneum, peccavit quidem inducendo collatorem contra debitum officium; sed tamen si sit idoneus, non tenetur resignare, quia collatio valida fuit, & quia non incumbit ipsi munus procurandi Ecclesiæ ministros, sed Prælato tenetur tamen per suam diligentiam ut meliùs poterit, supplere id in quo ab altero, qui non fuit admissus, superatur.

XI Quæritur an Confessarii, quorum culpâ pœnitens non restituit ad quod tenebatur, teneantur ipsi ad restitutionem, eo quòd non monuerint, aut adstrinxerint ad hoc officium pœnitentem? Quidam absolutè affirmant in quocumque Confessario, quippè qui peccaverit contra suum officium quod illi incumbit pœnitentem de his admonendi. Angelus, Rosella, Navarra Manualis cap. 17. num. 22. Petrus Navarra lib. 3. de restitutionibus, cap. 4. num. 125. Alii distingunt inter

Confessarios

Confessarios quibus ex proprio officio cura incumbit animarum, ut sunt Episcopi & Parochi, ut hi quidem teneantur restituere, eo quòd sit propri eorum officii providere ne subditi sibi invicem damnum inferant, eoque fine decimas & stipendia accipiant. Cæteros autem quibus id non incumbit ex publico eorum officio, minimè teneri ex suo silentio, quamvis non admonendo peccaverint: teneri tamen ad restitutionem, si causam non restituendi suo influxu dederint, vel dissuadendo, vel malè consulendo. Ita Lessius lib.2.cap.13.dub.10.num.77.& 78. Alii denique negant de quocunque Confessario, etiam Parocho, vel Episcopo, teneri restituere, si non admonuerint; & ex adverso affirmant etiam Confessarios curam animarum nullam ex officio habentes, indiscriminatim perinde ut Curatos teneri restituere, si suo malo consilio quominus restitueretur effecerint. Ita conclusit Bonacina tract. de restitut. in genere disput.1.quæst.2.punct.11.num.15.cum aliis quos citat & sequitur. Summa ratio est, quia nullus Confessarius tenetur ex officio & justitia prospicere bonis aliorum temporalibus, sed solùm spirituali bono pœnitentis sui. Quocirca licèt Confessarius non admonendo pœnitentem peccet contra proprium officium, non tamen peccat contra officium per ordinem ad eos quibus est restitutio facienda, sed per ordinem ad spirituale sui pœnitentis bonum. Quin etiam Lessius ipse loco cit. addit probabile quoque esse, Episcop. & Parochum ex hac omissione culpabili non teneri ad restituendum, quia (inquit) eorum obligatio quâ ex lege justitiæ obstricti sunt populo, videtur solùm esse in ordine ad spiritualia. Et colligitur ex Sancto Thoma 2.2.q.62.art.7.ad 3, neminem ratione damni nō impediti teneri ad restitutionem, nisi obligetur ex officio ad hoc impediendum.

XII. Restituendi obligationi obnoxii sunt Beneficiarii quicumque, suâ culpâ recitationem Officii omiserunt, ut statuit Concilium Lugdunense sub Leone X. jubens ut restituant de proventibus Beneficii pro rata omissionis Officii ex sua culpa. Beneficium namque datur propter officium. Hanc verò restituendi obligationem incipere post sex menses ab accepta possessione Beneficii computandos. Huic declarationi addenda pariter est Pii V. Constitutio, quam referunt Navarra, Quaranta, Suarez, Bonacina his verbis, *Statuimus ut qui Horas omnes Canonicas uno, vel pluribus diebus intermiserit, omnes Beneficii sui, seu Beneficiorum suorum fructus qui illi diei, vel illis diebus responderent, si quotidie dividerentur, qui verò Matutinum tantùm, dimidiam, qui cæteras omnes Horas, aliam dimidiam, qui alias singulas, sextam partem fructuum ejus diei amittat. Tametsi aliquis Choro addictus non recitans, omnibus Horis Canonicis cum aliis personis adsit, fructus & distributiones fortè aliter assignatas, solâ præsentiâ, juxta statuta, consuetudinem, vel fundationem, vel aliter lucri fecisse se prætendat, is etiam præter fructuum & distributionum amissionem grave peccatum se admisisse intelligat. Item ille qui primis sex mensibus Officium non dixerit, nisi legitimum impedimentum ipsum excusaverit, grave peccatum intelligat se admisisse. Declarantes præstimoniale, portiones, & quæcumque alia Beneficia etiam nullum servitium habentia obtinentes cum prædictis pariter contineri. At quicumque pensionem, fructus, aut res alias Ecclesiasticas ut Clericus percepit, eum modo prædicto ad dicendum parvum Officium Beatæ Mariæ Virginis decernimus obligatum, & pensionum, fructuum, rerumque ipsarum amissioni obnoxium.* Hactenus Pius V.

XIII. Hic jam quæritur, si Beneficium aliis quoque oneribus sit obnoxium, quibus satisfecerit ille ipse Beneficiarius qui Officio Canonialium Horarum non satisfecit, utrùm sibi aliquam partem fructuum retinere possit respondentem cæteris oneribus à se impletis? Duæ sunt hac in re Doctorum opiniones. Suarez

 namque

namque, Azorius, Valentia, Reginaldus, Filliucius negant esse faciendam illam ob cætera onera compensationem, eo quòd constitutio Pii V. absolutè & sine ulla exceptione loquatur. Ex adverso Lopez, Toletus, Medina, Vasquez, Rodriguez, Lessius, Layman affirmant hanc esse faciendam fructuum propter reliqua onera præstita deductionem & compensationem prudentum arbitrio; quæ quidem sententia æquitati magis & rationi congruit. Primùm enim & ei qui laboravit merces, & militanti debetur stipendium, juxta Apostolum, & qui Altari deservit, de Altari debet vivere: neque justum est aliquem fructu laboris sui & impensæ operæ frustrari. Secundò iniquum est eos qui inæqualiter deliquerunt æquali pœnæ subjici. At inæqualia prorsus delicta sunt alicui parti muneris sui, & nulli parti muneris sui satisfecisse: proinde non sunt æqualiter stipendiis muneri addictis privandi. Satis ergo est si solis illis quos Beneficium ad solas Canoniales Horas adstringit, nulla fructuum deductio permittatur. Itaque hujus sententiæ assertores Parochis assignant pro integro totius anni Canoniali Officio quartam stipendiorum partem: Canonicis verò & Capellanis ad quotidianam residentiam adstrictis dimidiatam partem. at Capellanis qui certis tantummodò diebus tenentur residere, augetur onus restituendi secundùm hanc proportionem.

XIV. De illis verò qui Officii Horas recitarunt, sed absque ulla virtuali & actuali attentione, asserunt Joan. Gerson Martinus Navarra, Petrus Navarra, Suarez, Lessius, Vasquez, Filliucius, Barbosa, Layman, teneri ad restitutionem fructuum, eo quòd ex tali recitatione nullus Deo honor, & nulla sic recitanti spiritualis utilitas accrescat, sed potiùs pœna, ex Deo sic in Scripturis interminante: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.* Christusque apud Joannem sic protestatur: *Spiritus est Deus, & eos qui adorant, in spiritu & veritate adorare oportet.* Oppositam verò opinionem, quamvis graves quoque habeat assertores Sanctum Antoninum, Medinam, Paludanum, Gabrielem Biel, Toletum, Cordubam, Coninch, non teneri ad restitutionem, minimè admiserim. Quod verò pro fundamento prætexunt, Ecclesiam non præcipere internos actus, quamvis alicubi verum sit ut in jejunio, cujus obligationi per solam materialem abstinentiam satisfieri potest; non tamen in omnibus id verum est, præsertim circa orationes, de quarum Essentia est actus internus & elevatio mentis in Deum, quæ propria est orationis definitio. Itaque cùm Ecclesia præcipiat, sive certis diebus auditionem Missæ, sive certis personis recitationem Officii hac mente ut Deus colatur per orationem, necessaria est pia intentio in utriusque præcepti impletione. Similiter Ecclesia præcipiendo annuam confessionem præcipit indirectè actus pœnitentiæ interioris sine quibus illa confessio foret sacrilega, & nullatenus Sacramentum. Quinimò eadem præcipiens directè recitationem Divini Officii, præcipit simul non modò indirectè, sed directè quoque ac expressis verbis attentionem ad Deum, ut constat ex ipsissimis canonis verbis Concilii generalis Lateranensis sub Innocentio III. *Penitus jubemus districtè præcipientes in virtute obedientiæ, ut Divinum Officium nocturnum pariter & diurnum quantum eis Deus dederit, studiosè celebrent pariter & devotè.* Et cap. *Dolentes*, de celebr. Missar. ubi Glossa sic dicit: Studiosè quantùm ad officium oris, devotè quantum ad officium cordis. Quisquis etiam sic recitat Divinum Officium, ut notabilem ejus partem per nimium celeritatis affectum, aut per socordiam & negligentiam malè proferendo intercipiat, tenetur quoque, si ea pars intercepta sit notabilis, restituere de fructibus, ad ejus partis proportionem.

XV. Sit igitur omnibus persuasum, quos Canonialium Horarum, aliarùmve precum

precum obligatio adstringit, indispensabilem sibi incumbere attentionis animi necessitatem; eamque, si non sit actualis, saltem efflagitari virtualem. Actualis est quâ orans reipsa & actu de Deo aut rebus sanctis cogitat. Virtualis est quæ à præcedente actuali dependet, etiamsi mens pronuntiantis in diversa distrahatur invite, aut inadvortenter. Enim verò cùm præcesserit actualis voluntaria, tandiu durat virtualiter inter involuntarias distractiones & inanes cogitationes, donec actio voluntatis actu revocetur ad diversa. Nec enim, ut sapienter S. Basilius scribit lib. *de orando Deum*, ullum inest peccatum, ubi ex naturæ fragilitate mens invitè divagatur. Ea denique docet S. Thomas 2.2. quæst. 83. art. 13. Observa tamen ad primam illam actualem attentionem, ex qua vim suam omnem mutuatur virtualis, sufficere directum voluntatis actum, abdicatis etiam tot actibus reflexis, quibus nonnulli scrupulosi semetipsos anxiè, & plerumque cum magna valetudinis & corporis & animi pernicie, ac temporis jactura excruciant. Sic citharœdus ut voluntariè citharam pulset, aut fidelibus canat, nullâ opus habet animi reflexione, solaque directâ, & momentaneâ intentione quantum vult citharizat. Eoque sensu profitetur Apostolus 1. Cor. 14. *Orabo spiritu* (scilicet oris respiratione ac pronunciatione) *orabo & mente* (scilicet erectâ in Deum mente :) *psallam spiritu, psallam & mente*. Et D. Augustinus in Regula, cap. 3. ait: *Psalmis & hymnis cum oratis Deum, hoc versetur in corde quod profertur in ore.*

XVI. Quæritur, utrum liberetur ab ista restituendi obligatione ille qui post hanc suam Horarum Canonialium omissionem aliis diebus illam supplet? Affirmant Joannes Major, Paludanus, Ledesma, Suarez, Molfesius, Filiucius. Verùm quia Officii obligatio suis diebus alligatur, præferri debet contraria sententia Petri Navarræ, Aragonii, Henriquez, Bonacinæ, & quod mirum sit, Dianæ laxiorum opinionum studiosi.

XVII. Præterea disputatur, an Officii quotidie recitandi obligatio incumbat Beneficiario sacris non ordinato, si ejus Beneficium tenue sit & victui insufficiens? Quidam affirmant his adducti, quia Beneficium datur propter Officium, cap. ult. de rescriptis in 6. Et quia cùm non augeantur obligationes Officii ex multitudine, ita neque minuendæ videntur ex paucitate proventuum. Alii censent diminui Officii recitandi obligationem pro rata exilitatis proventuum. Cùm enim sit conveniens, eum qui altari deservit de altari vivere, 1. Cor. 9. rationi congruum est, ut qui quotidie altari deservit, quotidie similiter de altari vivat; & iniquum videtur si pro improportionato stipendio & mercede grandius servitium ac ministerium exigatur. Diversa quoque habetur in Jure ratio beneficiorum insufficientium, ab illis quibus commodè possit Clericus sustentari, cap. *Cùm teneamur*, de præbend. Nec tamen tenue Beneficium destituitur Officio, sed ipsius tenuitati habet proportionatum. Oppositio autem quod non augeantur Officia ex augmento Præbendarum, vel ex amplitudine proventuum, non habet rationabilem causam, qualis est in ratione tenuitatis, si enim centum nummorum redditus sufficiat ad commodam per annum sustentationem, ex adversariorum mente sequeretur obligandos illos esse tam multos, quibus tria millia nummorum annuorum de Beneficiis aut Dignitatibus Ecclesiasticis suppetunt, ad triginta singulis diebus Officia recitanda, & eos qui plus habent, etiam ad ducenta & trecenta officia. Laxior videtur hæc ultima sententia. Cùm verò hujusmodi occasio occurrerit, quisque Episcopi sui judicio permittendus est.

XVIII. Re

XVIII. Restituere tenetur Sacerdos Missarum stipendia quibus non satisfecit, aut quarum celebrationem nimiùm distulit, adeò ut verisimiliter non profuerit secundùm specialem intentionem ejus qui stipem dedit: ut si ad obtinendum aliquem successum petita Missa fuerit eò usque dilata ut occasio præterierit ante celebrationem; sic enim frustratâ per Sacerdotis culpam intentione petentis, non potest retineri stipendium oblatum quin violetur commutativa justitia. Onus similiter restituendi Sacerdoti incumbit, qui post acceptum pro Missa justum & rationabile stipendium pro unius tantùm intentione, illam celebravit pro pluribus: sic enim violata fuit commutativa justitia, & infracta mutua pactio. Quamvis enim unius Missæ valor sit infinitus secundùm rem quam continet, qui est Christus ejusque merita; est tamen finitus & limitatus secundùm quod est actio ab homine procedens, & secundùm applicationem. Christi namque merita, quamvis infinita, non applicantur adæquatè secundùm sui infinitatem, sed finito modo, quem Deus determinavit secundùm opus operatum. At verò quoad opus operantis, quod etiam contribuit ad Missæ valorem, & dependet ex majori, aut minori devotione, aut merito Sacerdotis, certum est esse finitum. Non est igitur admittenda Caietani opinio quodlibeto 1. quæst. 18 & super tertiam partem quæst. 79. art. 5. quod Missæ oblatio ita prosit singulis ac si pro uno tantùm offerretur. Sed opposita tenenda est communis sententia.

XIX. Sciendum, communiter distingui triplicem Missæ valorem. Primus dicitur generalis, quem intendit Ecclesia universis Fidelibus applicari vivis & defunctis, hic itaque respicit universum Ecclesiæ corpus. Secundus valor dicitur medius, illos contingens pro quibus specialiter intendit Sacerdos celebrare. Tertius dicitur particularis, spectans ipsum sacrificantem, deinde illos qui Missæ administrant, atque eos demùm omnes qui Missæ devotè intersunt. Fuit verò quorundam error damnatus primùm ab Urbano Papa VIII deinde ab Alexandro VII die 24. Septembris 166.. posse Sacerdotem accipere duplicem eleemosynam pro unica Missa, applicando uni valorem illum particularem qui ad se Sacerdotem pertineret, alteri verò medium illum valorem qui communicatur illis pro quibus in specie Sacerdos Missam vult applicari. Verumtamen si Sacerdos duplex stipendium hac mente acceperit, tenebitur illi restituere cui fructum partem Sacerdos voluit applicare, tum quia id prohibitum & damnatum fuit à suprema Sede, tum quia ille Sacerdoti pertinens valor non potest ex communiori, & saniori sententia alteri applicari, quemadmodum etiam applicari alicui particulari non potest valor generalis spectans universam Ecclesiam; effectus enim Missæ ex opere operato est beneficium personale, quod non potest in alterum transferri; tum etiam quia Sacerdos ipse non est certus de sua gratia, quo casu non posset ullatenus transferre beneficium Missæ, quod jam fuisset in seipso extinctum, & cujus esset prorsus incapax; tum quia ignoratur, an specialis valor pertinens ad Sacerdotem sit æqualis medio valori qui debetur tradenti Missæ stipendium, quod cùm sit certum, non potest rependi fructu ac valore incerto.

CAPUT

CAPUT XV.

Quibus ex causis oriatur restituendi obligatio; & de acceptis ob turpem causam : & de impediente alterius bonum.

I. VT autem restitutionum materiam ab ipsis fontibus ac principiis repetamus, sciendum in primis quid sit restitutio. Ista sic definiri potest : *Restitutio est actus justitiæ commutativæ quo cuique redditur quod indebitè amiserat.* Dixi, *actus justitiæ commutativæ*, quia non obligatur homo ad restitutionem ex defectu charitatis, ut si eleemosynam pauperi non erogaverit; neque ex defectu contra legalem justitiam, ut si merces prohibitas vendiderit justo pretio; neque contra distributivam, ut si in aliquo officio distribuendo minùs dignum digniori prætulerit, dummodo id non fiat in alienum detrimentum : sed requiritur ad restitutionem obligatio ex debito commutativæ justitiæ orta. Dixi autem in definitione, *quo cuique redditur quod indebitè amiserat*; non, ut quidam definiunt, *quod ab eo ablatum fuerat*, ut comprehendam etiam restitutionem rei sine injuria acceptæ, ut si casu rem alienam quam alius amiserat, alicubi à me inventam, domino restituam; aut si hæres rem olim apud defunctum depositam, vel commodatam domino restituat.

II. Restituendi obligatio ex quatuor causis exoriri potest. Primùm ex re aliena non injustè accepta, ut in duobus exemplis paulò ante relatis. Secundò ex re aliena injustè accepta, vel læsa, ut in furto & quovis damno injustè illato. Tertiò ex conventione mutua, ut fit in obligationibus quas pariunt emptio, venditio, locatio, conductio, emphyteusis, societas, mutuum, & alii contractus. Quartam his adjungo causam, quam Theologi & Summistæ hactenus omiserunt, sed Jurisperiti non omiserunt : est autem ea obligatio quæ dicitur in Jure quasi ex contractu, ut contingit in eo cujus absentis gratiâ aliquis sine ullo mandato negotia utiliter gerens aliquid pretio æstimabile de suo impendit, cujus ei debetur restitutio: & similiter in tutore qui suis impensis negotia pupilli sui ex bona fide gessit, §. *Igitur*, & §. *Tutores*, Instit. de obligat. quæ quasi ex contractu nasc. horum enim debetur iis restitutio. Nullatenus verò hîc adjungo restitutiones quæ in Jure dicuntur ex quasi delicto. Cùm enim istæ oriantur aliquando ex imprudentia aut ignorantia culpabili, & aliquando ex facto alterius sine culpa domini; Si culpa talis intervenerit, ut inde jus divinum obliget ad reparationem damni, hæc obligatio pertinet ad secundam præfatam speciem, quam diximus damnum injustè illatum : si autem nulla talis intervenerit culpa, obligatio illa reparandi aut restituendi non adstringit nisi post sententiam Judicis.

III. Operæ pretium hîc erit summatim persequi expressas in Jure Civili condictionum, hoc est repetitionum rei cujuscumque debitæ species. Istæ porrò recensentur. 1. Condictio certi, quâ mutuum repetitur, de qua superiùs egi, & pro qua tituli sunt D. de rebus creditis, & si certum petatur : & Cod. de rebus creditis,

& si cert. pet. 2. Alia est condictio indebiti, quando aliquid ex errore solutum fuit, quod minime debebatur, de qua tit. D. & C. de condict. indebiti. 3. Alia est condictio causâ datâ, causâ non sequutâ, cui locus est ubi causa ex utraque parte honesta erat, ut datum ob futurum matrimonium, quod tamen non est subsequutum; aut si tibi dedi ut mea negotia Romæ gereres, nec tamen gessisti. De hac sunt tituli D. de condict. causâ dat. causâ non sequutâ, & C de condict. ob caus. datorum. 4. Alia est condictio ob turpem causam, de qua tituli D. & C. de condict. ob turp. causam. In Jure Civili Romano circa condictionem istam à veteribus, tum Jurisconsultis, quorum in Pandectis responsa continentur; tum Imperatoribus, quorum leges habentur in Codice, constanter decernitur distinguendum sic esse, ut spectandum sit utrum turpitudo versetur ex parte solius dantis, vel ex parte solius accipientis, vel ex parte dantis simul & accipientis. Si ex parte solius accipientis versetur turpitudo, rem datam condici posse. Si ex parte dantis solius, aut ex parte dantis simul & accipientis, nullum esse condictioni locum, l. 1. & 2. de condict. ob turp. causam. Turpitudinis ex parte solius dantis exemplum referunt: Si tibi dedero ne mihi injuriam facias, ne res meas rapias, ne me injustâ sententiâ opprimas, l. *Idem si ob stuprum,* D. eod. aut si furi dederim ut rem mihi furto ablatam restituat, l. *Ob restituenda*, C eod. si Officialis prætextu publici sui Officii per peculatum aliquid receperit, aut per concussionem, ut reddat, aut ne quid hujusmodi recipiat, l. *Quod evitandi*, C. eod. Turpitudinis verò ex parte solius accipientis exemplum refertur, si quid pro libidine datum fuerit meretrici: licèt enim, ut ait lex *Idem si ob stuprum*, D. eod. turpiter facit quod sit meretrix, non tamen turpiter accipit tanquam meretrix; ideoque eadem lex negat hoc datum posse repeti. Ista tamen discriminis ratio non videtur plenè satisfacere; dare enim & accipere ob malum finem, æqualem habent turpitudinem, atque ita necesse est meretricem turpiter ob peccatum accipere, sicut turpiter ob idem peccatum ei datur. * Consentit tamen D. Thomas licere meretrici turpitudinis suæ pretium sibi retinere, 2. 2. quæst. 32. artic. 7. in corp. & quæst. 62. artic. 5. ad 2.] Sed aliam solidiorem rationem proferunt Theologi, cur meretrix possit retinere pretium suæ turpitudinis: tum quia etsi contra virtutem charitatis & castitatis peccaverit, non tamen contra justitiam commutativam, quæ sola obligat ad restituendum: tum quia non tam illa criminis sui mercedem accepit, quàm legum munus ob illam qualemcumque utilitatem, quam infamis illa professio certis locis afferre dicitur, homines à majoribus criminibus avertendo. *Tolle enim meretrices de rebus humanis*, inquit Augustinus, *impleveris omnia libidinibus.* Quod tamen etiam quoad meretrices nolim certò definire; cùm id noverim apud ipsos Casuistas esse controversum. De adulterio enim, & aliis hujusmodi flagitiis, quæ cum injustitia admittuntur, ne quidem dubitare velim, quin acceptum pro illis pretium restitui debeat. Exemplum denique mutuæ turpitudinis in dante simul & accipiente, in quibus lex negat actionem repetendi, aut nondum solutum exigendi, ita ut ejus prævaleat conditio qui possidet, ponitur in pecunia vel data, vel promissa judici hoc fine, ut injustam sententiam ferat, l. *Ubi*, C. eod. & in eo quod datum, promissumve marito fuerit, lenocinii uxoris causâ, ut nec per maritum exigi, neque si ei solutum fuerit, per alium condici possit l. *Mercalem*, C. eod. Nam in causa turpitudinis ex utraque parte meliorem esse possidentis conditionem declarant dicta lex *Mercalem*, & lex *Si ob turpem*, D. eod.

IV. Prædicta condictionum, seu repetitionum jura cum obligatione restituendi, etiam extra repetitionem & judicium, ex sola conscientiæ obligatione admittunt & approbant Theologi & Summistæ. Sanè si jus ipsum naturæ spectetur, sicut pro ullo opere quod in se peccatum est nihil potest dari, vel accipi, & si quid datum sit ante malum opus, sit omninò restituendum, quia includit promissionem committendi peccati à quo prorsus abstinendum est: ita postquam completum fuit opus malum, pro quo adimplendo, vel adimpleto datum aliquid fuerat, is qui accepit non tenetur restituere. Ita docet S. Thomas 2. 2. quæst. 32. art. 7. in corpore, & q. 62. art. 5. ad 2. his verbis: *Potest retineri id quod propter opus malum est acceptum.* Licèt enim opus malum, quatenus tale non sit æstimabile, attamen quatenus est uni alicui delectabile, vel utile, aut alteri incommodum, aut laboriosum aut periculosum, est pretio æstimabile. Ex hac Sancti Thomæ conclusione Soto 4. de justit. q. 7 art. 1. ad 2. excipit id quod acceptum fuit propter opus turpe, quod sit directè virtuti justitiæ oppositum. Sed inde sequeretur, militem qui pro injusto bello stipendia accepit & militavit, teneri restituere stipendia; & eum qui similiter pretium accepit pro fabricandis armis, aut pro subministrando commeatu ad bellum injustum, teneri post tale ministerium restituere pretium acceptum, aliaque sequerentur plurima quæ absurditatem præ se ferunt.

V. Alii, ut Cajetanus & Covarruvias, hanc limitant conclusionem in solo judice qui pretium accepit ad injustam ferendam sententiam; & pro ratione verbis innituntur Sancti Augustini epist. 54. ad Macedonium: *Sceleratiùs accipitur pecunia pro sententia injusta quàm pro sententia justa: pro testimonio falso, quam pro testimonio vero.* Atqui pecunia accepta pro sententia justa restituenda est, ut omnes affirmant, & hoc ipsum statuitur in l. *Idem si ob stuprum*, D. de condict. ob turp. caus. & l. *Quod evitandi*, C. eod. Primò namque fit transgressio æqualitatis, si pro re absolutè debita ex justitia pecunia exigatur. Secundò, quia id quod datur pro obtinenda justitia aut vitanda injuria, non est censendum sponte dari, sed coactè ex injuriæ metu. Igitur non est restringenda restituendi rem malè acceptam obligatio ad solum Judicem qui acceperit ad ferendum injustum judicium: quinimò multò major inest restituendi obligatio in Judice qui acceperit ad justè judicandum, quia sic accipiens gravem danti injuriam facit, & ideo magis obligatur ad ei restituendum pretium judicii quod ei gratis, & ex officio debebat. Sanè Judex utroque casu, sive acceperit ob justam, sive ob injustam ferendam sententiam, reus est gravis injustitiæ: atque ad officium Confessarii spectat illum restitutioni rei injustè acceptæ adigere, scilicet Parti quæ dedit ad justam obtinendam sententiam, quæ quidem gratis & sine pretio debebatur: sed ubi pretio accepto Judex injustè judicasset, compellendus erit pretium acceptum rependere, non illi qui turpiter dedit, quique rem obtinuit secundùm illicitam conventionem, sed pauperibus. Iniquum est enim si is cui ex officio incumbit jus dicere, nequitiæ suæ pretio perfruatur: & Justinianus auth. *Novo jure*, C. de pœna Jud. qui malè judicem pretio utcumque corruptum damnari jubet triplici restitutione.

VI. Nec verò in sola injuriosa circa rem alienam actione, aut in alienæ rei justa detentione, sed etiam in injusta boni alicujus alteri obventuri impeditione versatur obligatio restituendi. Tres autem requiruntur simul conditiones, ut alterius bonum impediens teneatur restituere, ita ut una & altera earum non sufficiat ad obligationem restituendi. Prima est, ut sic impeditus potuisset rem obtinere, nisi hoc impedimentum obstitisset; non enim est verè ac propriè impedimen-

tum, uni cùm aliàs res ipsa obventura fuisset, nisi obstitisset oppositum impedimentum. Secunda conditio est, ut impeditus potuisset justè rem consequi; si enim justè rem obtinere non poterat, is qui impediverit non tenetur restituere, cùm non abstulerit jus alterius; ut si indignus, & planè incapax fuerit à consequutione Beneficii, vel officii impeditus, tametsi qui impedivit motus fuerit ex odio, aut alio pravo affectu, nec ullatenus ex affectu justitiæ: hoc enim malo affectu impediens peccat quidem contra charitatem, sed non peccat contra justitiam. Tertia denique conditio requisita est, ut impediverit per dolum, & fraudem aut mendacium, aliamve quamlibet actionem justitiæ oppositam, qualis est calumnia, detentio personæ ne compareat, literarum illius interceptio, ne rem speratam prosequi possit, aut etiam vis illata, aut minarum intentatio in eum qui erat illud bonum collaturus. At verò solæ preces, blanditiæ & pollicitationes non injustæ minimè sufficiunt ut quis restituere teneatur, quia hominem adhuc in sua libertate relinquunt. Quâ ratione restituendi nulla inest obligatio in eo qui precibus, blandisque officiis, aut frequenti adhortatione citra vim ac mendacium mentem alicujus averrit ab instituendo illum hæredem quem priùs intendebat, aut à relinquendo legato, vel donatione facienda. Eademque locum habent in electione, præsentatione, vel collatione Beneficii Ecclesiastici.

V I I. Porrò inter exempla injustæ impeditionis ex qua exurgat obligatio restituendi, Toletus lib. 5, cap. 19. num. 4. istud allegat, si quis Episcopum volentem certæ personæ conferre Beneficium, à proposito diverterit detegendo ei crimen verum, sed omninò occultum ejus cui erat collaturus. Sed meliùs docet Lessius c. 12 dub. 18. num. 124. neque peccasse contra justitiam, neque teneri restituere, aut satisfacere illum qui collatorem beneficii, vel Officii diverterit per privatam admonitionem criminis occulti, quia jus est in hujusmodi patefacere privatim illi cujus interest ea quæ hominem minùs idoneum, aut minùs fidelem ostendunt ad id munus vel officium, vel collationem minùs decoram reddunt. Unde etiam solent occultæ informationes à sanctioribus & sapientioribus fieri.

V I I I. Itaque ubicumque penè certam alioqui boni alicujus consequutionem aliquis frustraverit impediendo, putà quum impeditus jus habebat in re, vel ad rem per justam promissionem, stipulationem, aliumve contractum, aut per electionem, præsentationem, expectativam, coadjutoriam, regressum, aliumve titulum per quem datur actio ad rem petendam: in his casibus quamvis impediens nullam vim aut fraudem adhibuerit, sed solas preces & suasiones, si justa non fuerit causa jus illud in rem acquisitum impediendi, tenetur impediens ad istius damni reparationem, quia hoc ipso peccavit contra justitiam, quòd jus alteri jam acquisitum sine legitima causa frustraverit, Lessius num. 122. hoc addens, eum qui tale jus habentem sic impedivit, non obligari in totum quanti res ipsa valet, sed, quanti illud jus, illaque spes, consideratis judicio boni & prudentis viri omnibus circumstantiis æstimaretur. Eadem etiam docet Bonacina restitut. in genere, disput. 1. quæst. 2. puncto 12, numer. 3. ubi nullum tale fuisset jus ad rem, sed spes plus minusve probabilis, aut conferentis dispositio, vel propositum, spes illa, vel dispositio multò minùs æstimanda erit, nec restitutionis ulla erit obligatio, nisi tribus supradictis concurrentibus conditionibus, maximè verò vi, vel dolo: non enim ad hoc sufficerent preces & suasiones. Cùm enim quantumvis aliquis dignus foret, non tamen jus habet nisi in libera ejus conferre potest voluntate. Atqui preces, blanditiæ, munera, suasiones, non repugnant libertati, neque collatos

tor censeri potest involuntariè hoc facere, quod ita inductus agit. Navarr. cap.17. num.69. Sotus lib.4. de justitia, quæst. 6. artic.3.sub finem. Lessius loco cit. num.128. Bonacina de restitut. in genere, disput.1. quæst.2.punct.12. n.2. aliique communiter.

IX. Quæres quid sit statuendum eo casu quo quis digniorem nullum jus habentem, ad Beneficium aut Officium sine vi, vel fraude impedivit, ut ei minùs dignus præferretur? Respondemus illum quidem peccasse, non tamen obligari quidquam restituere, modò dignum & idoneum ad id promoveri fecerit. Nisi id factum fuerit in concursu & examine, in quibus ille qui dignior agnoscitur, jus habet ut cæteris quamvis dignis præferatur. Et Prælati, atque Magistratus jus istud in concursu violantes, non modò peccant mortaliter ut infideles dispensatores sed etiam vinculo tenentur restitutionis, quatenus injuriam illi fecerunt, quem lex concursus reliquis præferri exigebat.

X. Restituendi obligationi non est obnoxius ille qui sine vi vel fraude curavit testamentum revocari, & alium hæredem institui; quia neque hæredes, neque legatarii jus ullum habent ad successionem quandiu testator est in vivis, cùm sit libera testatori sui testamenti revocatio, habeatque, ut Jura loquuntur, deambulatoriam voluntatem usque ad mortem. Sicut ergo poterat testator testamentum suum sine cujusquam injuria revocare, ita potuit alius ei revocationem illam modis non illicitis persuadere. Secus verò censendum de illo qui vi, vel minis aut calumniis extorsit testamenti, aut legati alicujus revocationem: & de illo quoque qui volentem testamentum condere, vel codicillum, per vim vel fraudem impediverit, exempli gratiâ impediendo Notarii, aut testium accessum: his enim casibus locus est illi generali & receptissimæ regulæ, eum qui vi, aut fraude alterius bonum impediverit, peccare contra justitiam, & ad restitutionem obligari.

XI. Ille denique cujus vi, vel fraude plures competitores ab assequutione alicujus Beneficii, alteriusve boni impediti fuere, tenetur restituere singulis horum quanti spes illorum probabilis judicio prudentis valebat, juxta regulas suprà adductas. Molina tom.3.disput.727.num.7.Lessius loco cit. num.127. Bonacina loco cit. num.9.

CAPUT XVI.

Quando, & quomodo teneatur restituere qui cooperatus est alterius damno.

I. EXIMIUS Ecclesiæ Doctor S. Augustinus ita scribit epist.54. ad Macedonium: *Si res aliena propter quam peccatum est, cùm reddi possit, non redditur,non agitur pœnitentia sed fingitur:si autē veraciter agitur,non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum;sed,ut dixi,cùm restitui potest.Plerumque enim qui aufert,amittit,sive alios patiendo malos sive ipse male vivendo;nec aliud habet unde restituat.Huic certè non possumus dicere. Redde quod abstulisti;nisi cum habere credimus,& negare.* Hactenus D.Augustinus. Quisquis effi-

caciter influxit in alterius damnum, tenetur jure naturæ illud reparare. Hujusmodi sunt cooperantes uno aliquo ex novem modis, qui duobus istis versibus comprehenduntur.

Jussio, consilium, consensus, palpo, recursus,
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

Scilicet 1. Mandato: 2. Consilio: 3 Rei approbatione, aut laude: 4. Consensu: 5. Recipiendo rem, aut refugium damnificanti præbendo: 6. Auxilium præbendo in malum: 7. Tacendo: 8. Non impediendo: 9. Non manifestando, nimirum cùm quis ex officio & justitia loqui, impedire, aut manifestare tenetur: nam qui ex sola charitate tenentur ad unum aliquod ex his tribus, non incurrunt damni restituendi obligationem, quæ est solius justitiæ, & non aliarum virtutum debitum. Itaque si plures communi conspiratione vel concursu efficaciter cooperati sunt alieno damno, tenentur singuli in solidum illud resarcire. Nec ista minuitur obligatio ex eo quod si isti non damnificassent, alii eorum defectu hoc idem damnum intulissent; hæc enim obligatio sequitur damnificantes actu, non verò eos qui cæteroqui damnificassent, non tamen actu ipso damnificarunt.

II. Cæterùm si consilium, aut approbatio nihil efficaciter influxerint in damnum alterius, eo quòd damnificans æquè dispositus erat illud damnum exequi, peccaverit quidem, non tamen obligatur ad restituendum, quia nihil influxit in damnum ad quod jamdudum completè se malefactor determinaverat, juxta doctrinam S. Thomæ, S. Antonini, Sylvestri, Navarri, aliorumque. Verumtamen si per injustum judicium reus innocens damnatus fuit omnium Judicum suffragiis, illi qui ultimi dedere suffragium post completum requisitum ad sententiæ validitatem numerum suffragiorum, videntur nihilominus obligari ad restitutionem: licèt enim à primis suffragatoribus jam sufficienter & efficaciter fuerat præbitus influxus, sperari tamen poterat ut posteriores suffragatores admonendo quæ sui erant officii, & suffragium suum recusando adduxissent priores, qui jam opinati sunt, collegas ad revocanda injusta suffragia: hoc, inquam, casu supernumerarii suffragatores restituere tenerentur. Bonacina de restitut. in gen. disp. 1. quæst. 2. punct. 8. numero 4. quia non tantùm ex justitia tenebantur rectum dare consilium, sed etiam admonendo, si fieri posset, revocare injusta collegarum judicia. Ita Navarra cap. 17. numero 21.

III. Quid verò statuendum si quis dubitat utrum suo consilio injusto, quod se dedisse certus est, is cui datum est consilium fuerit efficaciter impulsus ad damnificandum; an verò etiam sine hujusmodi consilio jam erat sufficienter dispositus ad inferendum hoc damnum, ita ut consilium fortasse non fuerit causa damni animo jam præmeditati? Diversè à Doctoribus respondetur. Petrus enim Navarra lib. 3. de restit. cap. 4. numero 58. Filliucius tom. 2. tract. 32. cap. 3. q. 7. num. 57. & tract. 21. cap. 4. num. 167. & alii quidam negant ita dubitantem teneri restituere, eo quòd in dubiis melior sit possidentis conditio, l. *In dubiis*, D. de regul. jur. Contraria tamen opinio mihi verior & sequenda videtur, quam docet S. Thomas 1. 2. quæst. 62. artic. 7. his verbis: *Tunc solùm tenetur consiliator, aut palpo, id est adulator, ad restitutionem, quando probabiliter æstimari potest quod ex hujusmodi causis fuerit injusta acceptio subsequuta.* Certè enim verba ista, *probabiliter æstimari potest*, non certitudinem, sed dubitationem & formidinem potiùs exprimunt. Affirmant quoque disertè obligationem restituendi in casu dubii Covarruvias in Clement. *Si furiosus*, p. 2. §. 2. num. 1 Molina tom. 3. de justit. disput. 716. num. 6.

num. 6. Bonacina d. quæst. 2. punct. 7. n. 5. Lessius lib. 2. cap. 27. dub. 3. num. 13. Ratio est, quia in dubio nemo præsumitur malum sua sponte facturus, l. *Meritò* 51. D. pro socio. Unde infert Covarruvias, eum qui damnificavit, non fuisse damnificaturum, nisi id consilium quod me dedisse certum & exploratum est, ipsum movisset. Confirmatur, quia in dubio æquali damnificator censetur indeterminatus. Ergo præsumendum est, sequentem ejus determinationem ex malo consilio subsequuto processisse.

IV. Secus tamen, ut rectè Lessius admonet, judicandum esse ubi dubitaretur an fuisset datum consilium, hac eadem ratione, qui malum non præsumitur nisi probetur, d. l. *Meritò*, & d. l. *In dubiis*. In dubiis melior est conditio possidentis; stat enim possessio pro innocentia, donec perspicuè de delicto non constat: Idemque statuendum, si dubium esset an consilium datum processisset ex culpa, an verò ex inculpabili, aut saltem leviter culpabili. Nam ut capite sequenti ostendemus, damnum sine peccato illatum non inducit restituendi obligationem, & ubi fuerit culpa levis, non obligat in totum, sed in partem. Sanè ubi tam gravia sunt indicia sive profusæ malitiæ, sive præparationis modorum damnificandi, sive declarationis malæ voluntatis quæ consilium præcessisset, eo casu præsumi posset nullum fuisse influxum ex malo subsequente consilio, & consulens esset immunis, ut idem docet Lessius lib. 2. cap. 13. dub. 4. in fine.

V. Quæritur præterea utrum damnum præstare, seu restituere teneatur is qui mandavit quidem, aut consuluit injustam damnificationem, sed postea revocavit antequam damnum fuisset illatum; Communiter concludunt Doctores, eum qui mandaverat, si ante damni exequutionem mandatum penes mandatarium revocaverit, eximi ab onere restituendi, quia passim constat ex titulo Digestorum *Mandati*, mandantem non teneri ex mandato postquam mandati sui revocationem ante factum sufficienter mandatario intimaverit; sic enim satis superque cessat mandati præ edentis influxus. De consilio autem secus decernit communis Doctorum opinio; censent enim eum qui damnum consuluit, non revocare sufficienter influxum injusti consilii, nisi efficaciter persuaserit ut à malo opere alter desistat. Martinus Navarra in Manuali, cap 27. num. 233. quem sequuntur Azorius, Toletus, Lessius, Bonacina, aliique hanc rationem dantes discriminis hujus inter consulentem & mandantem, quia consilium datur in gratiam recipientis, mandatum verò datur in gratiam ipsius mandanti s: unde mandans, si retractet mandatum suum re adhuc integra, retractat simul influxum suum; ideoque non tenebitur de damno sequenti, quatenus mandatum cùm versetur circa interesse mandantis, revocatio mandati revocat simul influxum qui proficiscitur ex interesse mandantis. At verò consilium cùm habeat pro suo fine interesse illius qui consilium recipit, retractatio consilii non semper amovet ejus influxum, nisi alter desistat à prosequutione sui interesse, pro quo datum fuit ei consilium. Atque isti doctrinæ adhærendum est in praxi, quamvis Petrus Navarrus, & Salonius his non acquiescant, & consulentem perinde ut mandantem à restitutione facienda eximant, ex quo revocationem re integra significaverint, totumque deinceps damnum in solam exequentis malignitatem refundant. Adhuc tamen subdistinguendum est circa revocationem consilii: vel enim consilium versabatur circa jus, verbi gratiâ dicendo licitum quod tamen est illicitum; & ejusmodi consilium re adhuc integra sufficienter revocatum apud eum cui datum fuerat, eximit eum qui malè consuluerat ab obligatione restituendi damnum postea illatum, quia ejus desiit influxus per manifestatio

manifestationem contrariæ veritatis: vel consilium fuit immediatè circa factum injustum & damnificum, & hujus revocatio non sufficit ad eximendum a restitutione facto subsequuto eum qui sic consuluerit, Bonac. punct. 7. num. 6.

VI. Jus quidem Civile & Canonicum simul conveniunt dicendo: *Consilii non fraudulenti nulla obligatio est. Caterùm si dolus & calliditas intercessit, de dolo actio competit.* Lege *non fraudulenti consilii* 47. D. de reg. jur. Et: *Nullus ex consilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur*, cap. *Nullus*, eod. in 6. Si in his locis dolum strictè sumas, aut fraudem, intelligendi erunt hi textus de foro tantùm externo. Si verò verba hæc latè sumantur, ut culpam etiam comprehendant, locus his quoque regulis erit in foro conscientiæ circa consilium cui causam dederit culpabilis ignorantia. Ubi verò ignoratio non fuerit culpæ conjuncta, vel temeritati, nulli erit restitutioni obnoxius qui bona fide erroneum consilium dederit, etsi damnum fuerit inde subsequutum.

VII. Sanctus Thomas 1. 2. quæst. 62. artic. 7. multa præclarè docet circa restitutionem faciendam. Primò, novem præfatos modos quibus aliquis ab alio damnificari potest, & in quibus inest obligatio ad restituendum, & singulos ex his modis obligare singulos influentes in solidum ad reparandum illatum damnum. Secundò, Principes qui tenentur custodire justitiam in terra, si per eorum defectum latrones increscant, ad restitutionem teneri, quia redditus quos habent, sunt stipendia ad hoc instituta ut justitiam conservent in terra. Tertiò, hosce modos etiamsi per eos mortaliter peccatum fuisset, non semper obligare, sed tantùm ubi efficaciter in alterius damnum influxerint. Et hæc dicit in corpore articuli. Quartò, principaliter teneri restituere illum qui est principalis in malefacto: primùm quidem præcipientem, secundariò exequentem, & consequenter alios per ordinem. Quintò, uno istorum restituente illi qui passus est damnum, alium non teneri restituere damnum eidem quem anterior restituens fecerit indemnem; sed restituere debere principalem damnificatorem, aut eum ad quem res injustè subrepta pervenerit, minùs principali damnificatori qui restituere damnum passo prævenerit. Hæc dicit ad 2. argum. Sextò denique, non semper illum qui non manifestat latronem, teneri ad restitutionem, aut qui non obstat, aut qui non reprehendit, sed eum solum cui ista incumbunt ex officio, ut Principes terræ, Gubernatores, Magistratus, Officiales. Hæc dicit ad 3. arg.

VIII. Itaque juxta has regulas milites cooperantes in urbis injusta direptione vel agrorum vastatione tenentur singuli id solum reparare damnum quod individuo per se operati sunt. Duces autem exercitus tenentur in solidum ad universum damnum quod ex eorum neglectu, licentia, vel mandato milites ipsorum exequuti fuerint. Ita Navarra cap. 17. num. 2?. Et si ex communi conjuratione plures socii ad unius domus, aut villæ excidium concurrerint, & dum simul deprædantur, alius superveniens aliquam supellectilem inde abstulerit, singuli ex numero conjuratorum obnoxii sunt restitutioni in solidum: qui verò deprædationi supervenerit, id solùm tenetur restituere quod seorsim diripuit, quia ipse unus causa est singularis damni; reliqui verò singuli per communem conspirationem in totale damnum influxerunt.

IX. Gravis est difficultas circa alieni peccati cooperationem, quæ fit per actus de se, suique natura licitos, atque ad bonum aut malum indifferentes, ut contingit in Christianis apud Infideles captivis, quos illi cogunt adversus Christianos remigrare ad bellum, vel piraticum latrocinium. Navarrus quidem Manual. c. 17. num. 63.

num.63.& in cap. *Ita quorundam*, de Judæis, notab.21. eos dicit peccare mortaliter, & teneri mortem potiùs oppetere. Cæteri verò ferè omnes Summistæ illos vi compulsos ad sic remigandum excusant à peccato. In primis certum est eos qui voluntariè cooperantur hoc fine, ut alieno peccato consentiant & famulentur, quamvis eorum actio præcisè & ex sui natura non esset mala, peccare tamen ex consensu ad malum finem, dicente Apostolo Rom.1. *Qui talia agunt digni sunt morte, non solùm qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.* Et dicit cap.1.de offic.jud. deleg. *Agentes & consentientes pari pœnâ puniuntur.* Difficultas ergo versatur in illis qui compulsi à superiori potestate aliquid ex se suique natura agunt quod injustæ voluntati Superioris famulatur & inservit; cui tamen obtemperans non consentit animo. Cogitanti mihi de hac quæstione tria occurrunt præjudicia quæ nemo prudens possit aspernari. Exemplum Sancti Gregorii Papæ, quod ipse de se testatur & approbat. Deinde sapientissimi Pontificis Innocentii III. decretum in cap. *Pastoralis*, §. *Quia verò*, de offic. judic. deleg. his verbis: *Respondemus quod cùm Ordinarius teneatur obsequi Delegato, etsi sciat sententiam illam injustam, exequi nihilominus tenetur eandem.* Ex adverso divina & naturalis ratio suadet nihil agendum contra propriam conscientiam, alioqui indubiè peccari, tametsi conscientia ipsa esset erronea. Sacra quoque Scriptura denunciat Act.5. Deo esse obediendum magis quàm hominibus. Et carnifices qui injusta Principum & Senatus adversùs Christianos edicta exequebantur, licèt non causæ cognitio, sed sola exequutio eis mandaretur, non erant immunes à peccato. Sic igitur interpretanda est Innocentii Constitutio, ut velit Ordinarium præsumere quod Superioris committentis sententia à se exequenda non sit injusta, quamvis primo aspectu talis sibi videatur, atque ideo scrupulum deponat, nec velit penitus explorare rem non sibi perspectam, cujus sibi demandatur exequutio, & non cognitio. Tertium præjudicium est in eo quod si quis calumniis ita opprimatur, ut non suppetat probatio, vel defensio in contrarium, judex qui certò scit accusationis falsitatem, & accusati innocentiam, debeat tamen contra propriam conscientiam supplicio innocentem accusatum addicere; quod est verè & scienter cooperari calumniatorum malitiæ adversùs innocentem: quæ tamen conclusio est Sancti Thomæ 2.2.q.67.art. 2. Quia tamen permulti huic opinioni refragantur, non ei ulteriùs insisto. Taceo pervulgatum illud exemplum Naaman Syri, quod tamen Elisæus Propheta non reprobat, sed virum illum cum pace dimittit, lib. 4. Regum, cap. 5.

X. Venio itaque ad primum ex Sancto Gregorio præjudicium. Hic ergo lib. 2. epist.100. quæ est ad Mauricium Augustum, qui lege prohibuerat milites nondum militiâ solutos fieri Monachos, protestatur ibi vir sanctus hanc legem esse contra Deum ipsum, per eam occludi quamplurimis æternæ salutis viam, plerosque milites esse qui nisi omnia reliquerint, salvari apud Deum nullatenus possint. Et tamen quasi cooperans huic injustitiæ tam multis animabus exitiali, testatur ibidem se Principi obtemperando eandem legem per diversas terrarum partes transmitti fecisse ut promulgaretur: addens se id quod debuit exsolvisse, dum Imperatori obedivit, & pro Deo quod sentiebat non tacuit. In istius facti examine tres circumstantias deprehendo, quæ in hujusmodi occursibus possunt esse totidem regulæ evitandi peccati. Primùm non consensit malæ intentioni Imperatoris, imò verò illam pro suo Pontificis officio apertè damnat. Secundò illa Pontificia actio sic erat in se ipsa indifferens, ut directè ac immediatè non operaretur rem malã ab Imperatore intentam; transmittebat enim ejus Edictum, sed non hortabatur ejus exequutionem

nem. Tertio impendebant neganti hoc officium gravia mala, & majora in sanctam Ecclesiam scandala ab Imperatore. Hæc tria similiter concurrere videntur in Christiauis illis remigibus; non enim animo consentiunt, sed inviti remigare compelluntur. Item eorum actio ex se indifferens non attingit immediatè malum ab infidelibus intentum, non enim capiunt, non pugnant, non occidunt, non tormenta in Christianos adhibito igne displodunt; hæc enim, ut Lessius docet, præstare, quamvis coacti, non posset citra mortale peccatum. Tertiò non modò inviti, sed etiam cruciatibus imminentibus, & mortis metu compulsi remigant. His ergo tribus simul concurrentibus licitum esse talia, & his similia operari sine peccato & sine obligatione restituendi, volunt Lessius lib. 2. cap. 9. dub. 18. Bonacina de restitut. disput. 1. quæst. 2. puncto 10. num. 3. Bonaldius tom. 1. tract. 11. lectione 28. Ego verò quidquam decernere non ausim.

CAPUT XVII.

Utrum secluso dolo, aut conventione, quævis culpa obliget in conscientia ad restitutionem.

I. IN foro quidem exteriori decernitur plerumque secundùm leges reparatio damni ex culpa dati, etsi damnum casu evenerit, dummodo culpa casum præcesserit. Unde ait lex *Contractus*, D. de reg. jur. *Contractus quidam dolum malum dumtaxat requirunt, quidam dolum & culpam. Dolum tantùm, depositum & precarium: dolum & culpam, mandatum, commodatum, venditum, pignori acceptum, locatum, item dotis datio, tutelæ, negotia gesta. In his quidem & diligentiam societas & rerum communio, & dolum & culpam recipit: sed hæc ita, nisi quid nominatim convenit, vel plus vel minus in singulis contractibus: nam hoc servabitur quod initio convenit.* Ex ista lege Doctores inferunt, nullam præstari culpam à recipiente in contractu inito in gratiam solius dantis, ut in deposito; præstari verò culpam levissimam à recipiente ubi in ejus gratiam solius contrahitur, ut in commodato. At ubi æqualiter in dantis & recipientis gratiam contractum fuerit, non aliam præstari culpam quàm latam & levem, ut in venditione, locatione, pignore. Ratio demùm cur recipiens precarium, quamvis in ejus solius gratiam fiat, non teneatur de culpa, hæc est, quia ei qui dat, liberum est quandocumque voluerit repetere. Sed hæc Jure Civili, & quoad forum exterius; secus enim decernitur sæpenumero in foro conscientiæ.

II. Duplex in foro interiori distinguitur culpa, civilis scilicet & theologica, quæ est ipsum peccatum. Qui enim culpâ suâ merè civili (sive lata sit, sive levis, sive levissima) damnum fecit, ad nihilum obligatur in conscientia, nisi postquam fuerit in foro externo condemnatus, aut nisi de præstando damno specialiter fuerit inter Partes conventum. Ita docet Innocentius in cap. *Sicut dignum*, §. *Eos*, de homicid. Abbas in cap. *Si egressus*, de injur. Sylvester verb. *Restitutio* 2. dub. 12. Lessius lib. 2. cap. 7. dub. 6. num. 26. Azorius tom. 3. lib. 3. cap. 7. Layman lib. 3. sect. 5. tract. 3. part. 1. cap. 5. num. 2. & alii quos ibi citat; contra Angelum, Covarruviam, & Adrianum.

Exempla

Exempla refert, si ex ædibus aliquid inconsultè projeceris, vel effuderis: si canem alligare, si lucernam extinguere, si furnum occludere, si foveam supernè operire oblitus sis, atque inde damnum acciderit, resarcire illud non teneris ante Judicis sententiam. Sed si aliquod pactum de hujusmodi præstando damno intervenerit, teneberis in conscientia ante Judicis condemnationem. Ita Layman contra Toletum lib. 5. cap. 18. Sotum lib. 5. de justit. quæst. 7. art. 2. Sà verb. *Culpa*, num. 2. dicentes contrahentem non teneri de culpa, nisi sit mortalis. Quod si sit culpa quidem theologica, sed venialis, Layman loc. cit. existimat num. 4. cum Molina tract. 2. tom. 3. poster. disput. 698. num. 7. si pactum non intervenit, resarciendum esse damnum in foro conscientiæ, non in totum, sed ex parte, prout major, minorve culpa fuerit. Ratio est, quia intervenit injusta & culpabilis læsio, quæ est fons obligationis restituendi. Licèt verò Petrus Navarra lib. 2. cap. 1. num. 4. Lessius lib. 2. cap. 7. num. 27. Sanchez in Sum. lib. 2. cap. 23. num. 160. Azorius part. 3. lib. 9. cap. 8. versùs fin. & Filliucius tom. 2. tract. 32. cap. 4. scribant nullam ex peccato veniali oriri obligationem restituendi; rationi tamen magis congruit damni ex culpa dati sententia Layman & Bonacinæ, ut ubi sola civilis culpa fuit, nulla talis existat obligatio, sed ubi intervenit moralis, seu theologica culpa in alieno damno, si sit mortalis, teneatur damni author in totum: si venialis, in partem majorem, vel minorem, pro qualitate culpæ majoris, vel minoris. Ut si quis postquam puteum aperuit, ex mera inadvertentia, vel oblivione naturali relinquat illum apertum, ideoque in eum homo, vel jumentum decidat, nulla erit obligatio damni reparandi. At ubi damno causam dedit venialis culpa, surgit obligatio restituendi damni juxta partem taxandam pro majori, vel minori gravitate culpæ. Quia verò culpæ debet commensurari ac proportionari pœna; ideò minor pœna minori culpæ affigitur. Quo fit (ait Bonacina dicta disput. 1. quæst. 1. puncto 3.) ut culpa illa tam levis esse possit, ut vix obliget ad restituendum centesimam partem damni; & quandoque ita gravis ut obliget ad decimam partem resarciendam. Quod si re bene secundùm omnes circumstantias spectata, dubitatur adhuc, sitne venialis, an mortalis culpa, eo casu damnificator, eodem authore Bonacina, videtur obligandus ad solvendam medietatem damni, nullatenus autem ad totum resarciendum, quia in re dubia nemo spoliandus est re sua, & quia melior est in dubio possidentis conditio.

CAPUT XVIII.

De quantitate obligante ad restitutionem; & de possessore bonæ fidei.

1. LAYMAN sect. 5. tract. 3. parte 1. cap. 1. num. 3. judicat quantitatem notabilem furti sufficientem ad culpam mortalem, & obligantem ad restitutionem esse illam quæ sufficit ad unius diei victum ejus qui furtum passus est, spectato illius statu & opibus. Ratio est, quia damnum illatum pensandum est secundùm illius penuriam qui

passus est: quod enim ditiori leve est, illud inopi grave est. Et confirmatur Marci 12. ubi de vidua paupercula, quæ duo minuta in gazophilacium Templi misit, sic dicit Dominus: *Vidua hæc pauper plus omnibus misit; omnes enim ex eo quod abundabat illis miserunt: hæc verò de penuria sua omnia quæ habuit, misit totum victum suum.* Quod verò attinet ad furtum de rebus potentissimorum & opulentissimorum commissum, idem asserit sufficere ad mortale peccatum duorum triumve ducatorum aureorum valorem, etiamsi potentissimo Regi hæc fiat injuria. Difficilis certè hujusmodi æstimatio, de qua aliorum malo sententiam referre, quàm propriam promere. Addit idem Author, hunc esse communem Doctorum sensum, quod summa duos aureos excedens constituat notabilem quantitatem, juxta legem *Si quis affirmaverit* & l. seq. D. de dolo. Ibidemque asserit cum Martino Navarra & communi sententia, in re quoque minima furtum esse mortale, quando hujus occasione dominus rei gravi damno afficitur, ut si sartori unicam fibulam, quam habet, vel acum aliquis subripiat, quo fit ut plurium dierum victu privetur.

II. Quæritur quid decernendum, si ex multis levibus furtis summa demùm excrescat in notabilem quantitatem? Id verò tribus diversis casibus contingere potest. Primus est quando multi ab uno aliquo homine auferunt singuli quidem parvam quantitatem, ita tamen ut omnibus simul spectatis, dominus ipse grave damnum sustineat: ut si vinea multorum hominum concursu vastetur. Hoc primo casu ita distinguendum; vel enim isti damnificantes unà conspirant ad hoc damnum, & ita dicendum singulos influxisse ad hoc totale damnum, atque ita singulos juxta regulas suprà cap. 13. positas peccasse mortaliter, & teneri resarcire in solidum totum hoc damnum: vel non conspirarunt, sed fortuito occursu simul in vineam irruerunt; & tunc singul. venialiter solùm peccaverunt, nec tenentur aliud quàm partem illam damni quæ sigillatim eos contingit resarcire; quippe qui ad alias damni à sociis illati partes non influxerunt.

III. Secundus casus est quando unus idemque sic à diversis personis subripit, ut cùm singulæ personæ leve dispendium passæ fuerint, ex omnibus tamen simul spectatis formetur grave damnum, ut fieri solet in utentibus falsis ponderibus ac mensuris, quæ singulos accedentes obolo defraudent. Dicendum igitur, hunc ita fraudantem esse peccati mortalis reum, & astrictum ad restituenda hæc damna, quantumvis seorsim exigua forent. Restitutio ista sigillatim quoad moraliter fieri potest facienda est: sin minùs pauperibus, præsertim verò ejus loci in quo quis fraudes istas commisit, si & hoc commodè fieri potest; alioqui pauperibus sine ullo habito locorum discrimine. Nec opponas, posse contingere, ut nemo in individuo, aut pauci grave inde dispendium passi fuerint; satis enim est ad restituendi obligationem, si collectim grave fuerit illatum damnum. Et alioqui ampla ad omnem nequitiam muniretur via, si quivis macellarius, tabernarius, caupo, institor, exercitor, negotiator ditari posset alienis dispendiis. Scripturaque sacra contestatur Proverb. 11. *Statera dolosa abominatio est apud Deum.* Et Deut. 25. *Non habebis in sacculo diversa pondera, majus & minus: abominatur enim Dominus Deus tuus qui facit hoc.*

IV. Tertius casus, quum unus aliquis ab altero uno per furtum diversis temporibus modicum quid accipit, quod temporis progressu excrescit in notabilem valorem & summam. Hic similiter committitur mortale peccatum cum necessitate restituendi universa, quantumvis sigillatim exigua. Ratio liquet; mortalis enim culpa, & restitutionis debitum determinatur ex nobili quantitate ac valore rei alienæ ablatæ vel retentæ,

V. Et

Giovanni
Franco
Barravallo

V. Et sanè, vel aliquis ab initio proposuit locupletari per multiplicia exigua furta; isque ex illa prava intentione peccavit mortaliter ab ipso initio, etiam ante omne factum; sola namque intentio mala ad hoc sufficit: vel non formavit ullum generalem talis intentionis actum, sed tantùm singulas intentiones efformavit ad singulas quas commisit exiguas fraudes: eoque casu tunc solùm mortalis delicti tenetur reus, quando eam fraudem intendit & facit, quæ anterioribus accedens implet notabilem quantitatem quam priores fraudes nondum attigerant. Hæc eadem fusiùs docent qui de restitutionibus tractatus ediderunt, ac in primis Petrus Navarra.

VI. Observa cum Layman sect. 5. tract. 3. part. 1. cap. 1. majorem requiri quantitatem ad mortaliter culpabilia furta filiorumfamilias, uxoris, & famulorum, præsertim circa esculenta & poculenta domi suffurata, dummodo ipsi insumant, nec aliis divendant. Ratioque est, quia paterfamilias non censetur adeò invitus in hujusmodi. Similiter majori opus esse quantitate ubi modica furta diversis aut personis, aut temporibus fiunt, modò non dependeant universa ex uno præcedentis propositi influxu. Ratio est, quia minùs incommodantur quibus hoc modo subripitur. Insuper habendam esse rationem majoris aut minoris intervalli inter diversa furta interjecti, adeò ut multi Doctores quos citat & sequitur Layman, censeant non excedere culpam venialem si famuli per minuta furta intra quadriennium usque ad ducatum aureum pertingant. Hoc pariter addit, si quis pluribus personis per longa intervalla suffuratus sit summas quæ simul spectatæ excrescant ad duos, tresve nummos aureos, non existere peccatum mortale, modò, ut sæpiùs dictum est, non præcesserit commune aliquod propositum per quod furta ista diversa moraliter uniantur. Hæc Laymannus, quem Lectori examinandum relinquo.

VII. De bonæ fidei possessore hæc tenenda, statim atque rem noverit esse alienam, teneri restituere, alioqui cessat bona fides: neque si emerat, posse pretium à rei domino exigere, quamvis bona fide ac ignorans emisset, l. *Mater tua*, & l. *Si mancipium*, C. de rei vindicat. Non enim par est ut rem suam quis emat, l. *Sua* 16. D. de contrah. empt. Cæterùm emptori bonæ fidei jus competit repetendi pretii à suo venditore, l. 1. D. de eviction. Sed si bonæ fidei possessor sit in mora culpabili restituendi, ex quo rem novit esse alienam, jam incipit mala fide possidere; & qui antea solo rei acceptæ titulo tenebatur, tenebitur deinceps titulo injustæ detentionis aut damnificationis. Quandiu verò est in restituendi voluntate, & non peccat per moram suam saltem graviter culpabilem, si casu res apud ipsum dispereat, nihil aliud debebit nisi id in quo factus fuerit locupletior.

VIII. Si quis dum bona fide possidebat rem alienam alteri vendiderit pari, vel minori pretio ac ipse emerat, ad nihil utique tenebitur: sed si pluris vendiderit, ad id solùm tenebitur quod amplius acceperit, juxta S. Thomam 2. 2. quæst. 2. art. 6. Quid si quod bona fide possidebat donaverit, aut in lusus, vel convivia impenderit? Respondeo quod si quamvis rem illam alienam non habuisset, aliam nihilominus, æquivalentem rem daturus fuerat, aut aliter impensurus, restitutioni est obnoxius, quia sic dici potest factus fuisse locupletior. Si autem nihil ejus vice fuerat impensurus, non potest dici factus locupletior, ac proinde ad nihil tenebitur, nisi si donatarius ipsius aliquid ei per gratitudinem retribuerit; tunc enim hoc unum restituere tenebitur in quo factus dici potest ex re aliena locupletior. Ita ex ratione & præscripto Juris docent Doctores unanimes post l. 1. C. de petit. hæred. quæ restitutioni fructuum bona fide perceptorum adstringit possessorem, quoties inde ditior factus est, ac in rem ejus versum est, & fructus

excesserint pretium curationis & operarum. Eademque lege sunt decidenda jura omnia, quæ bonæ fidei possessorem à restitutione fructuum eximunt, ut sunt lex *Certum*, C. de rei vindic. lex *Mala fide*, C. de condict. ex lege: lex *Qui scit*, D. de usur. lex *Bona fides*, D. reg. jur. Item §. *Si quis à non domino*, Instit. de rerum divis. & §. *Etsi hæreditas*, Instit. de offic. judic. Quo loco pariter statuitur, malæ fidei possessorem restituere teneri non solùm fructus perceptos, sed eos etiam quos suâ negligentiâ, vel culpâ non perceperit. Summa verò horum ratio refertur in l. *Jure naturæ*, D. de reg. jur. Jure naturæ æquum est neminem cum alterius detrimento & injuria fieri locupletiorem. Atque ita cùm res domino fructificent, bonæ fidei possessoris non eximit ipsum à fructuum restitutione, dummodo in ejus emolumentum versi fuerint. Sed malæ fidei possessor tenetur restituere fructus quoque non perceptos, quos dominus rei percepisset, cap. *Gravis*, de restitut. spoliat.

CAPUT XIX.

De Vectigalibus.

I. MUTUÆ sunt obligationes inter populos & Principes. Cùm enim Principes constituti fuerint propter populos, non verò populi propter Principes, tenentur Principes providere quam exactissimè populorum sibi commissorum felicitati & saluti, justitiam quam integerrimè per se, suosque Præfectos & Magistratus administrare, delicta compescere, hostes arcere, Religionem tueri, ac promovere. Ut verò ista commodè à Principibus præstari possint, tenentur populi Principibus suis honorem & obedientiam impertiri, tributa & vectigalia solvere, legibus obtemperare. Prohibetur libro 1. Regum, cap. 10. quod Samuel Propheta post constitutum in populo Israël Regem Saul: *Loquutus est ad populum legem regni, & scripsit in libro, & reposuit coram Domino.* Hoc est, ut exponunt Interpretes, in Sanctuario. Optime consultum rebus humanis fuisset si liber ille ad nos usque pervenisset; sed verisimile est fuisse vel à Salomone, vel à Roboamo abolitum, quo tempore sacra omnia pessundabant, & populos tributis immanibus opprimebant, ne sua perversitas hujus libri censurâ damnaretur. Certè lex illa Regni mores illos tyrannorum reprobabat, quos commemoraverat idem Samuel ad populum idcirco, ut horum odio & metu populum qui Regem sibi præfici postulabat deterreret. Sic enim jus Regis exponunt esse abusus quos contra Dei legem pro sua libidine invehere solent Reges ac Principes perversi. Sic Divus Gregorius Papa in expositione libri primi Regum: *Cùm ergo* (inquit) *jus Regis prædicitur, nimirum in unius carnalis præpositi conversatione ostenditur quod carnales cæteri ex tyrannide acturi sunt, non quod electi debeant imitari. Nã in eadem Regum historia legitur, quia cùm Rex Achab vineam Naboth abstulit, iram Dei omnipotentis incurrit. Cùm ergo hic prædicitur quod commissũ illic punitum est, ostẽdit quod divino judicio non jubetur. Quare & electus Rex David cum ad ædificandum altare Domino aream ab Orna Jebusæo peteret, Regis illo tyrannorum jure uti noluit, cùm eam accipere nullatenus acquiesceret, nisi antea pro ea dignum pretium dedisset.*

Hæc

Hæc S. Gregorius. Illud idem jus regium similiter interpretatur S. Thom. 1.2. q. 105. art. 1. ad 5. Idem eundem in locum scribens dicit Abulensis, cæterique Interpretes. Idque eo magis adstruitur quia Deuter. 17. ita decernit Deus de futuris populi sui Regibus, vers. 17. *Non habebit uxores plurimas quæ alliciant animum ejus, neque argenti & auri immensa pondera.* Deinde vers. 20. *Nec elevetur cor ejus super fratres suos, neque declinet in partem dextram vel sinistram, ut longo tempore regnet, & filii ejus super Israel.*

II. Ut sint justa vectigalia secundùm Cajetanum quinque requiruntur conditiones. Prima est legitima potestas, quæ debet esse suprema in statu politico, hoc est in principibus & Rebuspublicis superiorem non agnoscentibus. Ratio est, quia illi qui superiorem non habent, suam immediatè potestatem à populo obtinuerunt; unde necesse est ut à populo accipiant quæ necessaria sunt tum ad sustentationem status & dignitatis suæ, tum ad rectam populi administrationem: ut scilicet Officialibus stipendia solvant, fines ditionis tueantur, hostes arceant, injurias vindicent. Qui verò in sua administratione à Summo Pontifice dependent, ut Proreges, Gubernatores, Optimates, Domini feudales constituti à Principe super diversis partibus ditionis, non habent jus imponendi vectigalia, & in istos illa imponentes decernitur excommunicatio Bullæ in Cœna Domini. Et statuitur in l. *Non solem*, Cod. vectigalia nova instit. non poss. non posse institui vectigalia inconsulto Principe: & l. *Vectigalia*, eod. tit. ne quidem decreto Civitatum.

III. Secunda conditio est, ut vectigal, seu tributum sit ob justam causam, cui aliter provideri commodè non possit. Cùm enim potestates legitimæ inductæ sint ad populorum tutelam & quietem, & nullatenus ad eorum oppressionem ac deprædationem; nec habeant Principes ullam potestatem legitimam in subditorum personas & facultates, nisi in ordine ad eorum tuitionem & justum regimen; idcirco si quid per iniquam cupiditatem & superfluum luxum à populo, vel à privatis accipiant, vel exigant, abutuntur potestate ad optimum tantummodò & commune bonum accepta. Unde dicit S. Augustinus lib. 4. de Civit. Dei, cap. 4. *Remotâ justitiâ quid sunt Regna, nisi magna latrocinia?* Et Ezech. 22. *Principes ejus in medio ejus quasi lupi rapientes prædam.* Et rectè dicit S. Thomas 2.2. quæst. 66. art. 8. ad 3. *Tales Reges & Principes ad restitutionem tenentur sicut & latrones; & tantò gravius peccant quàm latrones, quantò periculosiùs & communius contra publicam justitiam agunt, cujus custodes sunt positi.*

IV. Tertia conditio, ut vectigal necessitatem non excedat; quâ enim parte excedet; transiliet fines justæ institutionis, & injustum erit.

V. Quarta, ne insumatur in alienos usus, ut in prodigas largitiones, voluptuarios Principis sumptus qui modum excedant, aliasve inutiles expensas. Ad hæc enim populi contribuere non tenentur, quia non modò sunt extra finem, sed insuper contra finem publicæ salutis, quæ sola vectigalium impositionem & exactionem justificat.

VI. Quinta demùm conditio, ne diutiùs continuetur vectigal quàm postulet causa ob quam indictum fuerit, nisi fortè nova causa supervenerit propter quam de novo imponi licuisset. Sunt enim tributorum causæ aliæ transitoriæ, ut justum bellum, hostilis incursus, quibus desinentibus cessare quoque debent tributorum ad hunc finem indictorum exactiones: aliæ verò sunt permanentes & quasi perpetuæ, ut

ut impensæ Regiæ Domûs necessariæ, Officialium stipendia, milites præsidiarii, armatæ naves ad fugandos aut deterrendos piratas.

VII. Quæritur quid sit agendum si Rex suâ culpâ, ut ludis, conviviis, spectaculis, profusis largitionibus ærarium hauserit, aut etiam bellis inconsultè susceptis & gestis, utrum urgente necessitate liceat ei nova imponere vectigalia? Respondent affirmativè Medina, Lessius, aliique, si non possit alia ratione publicis necessitatibus occurri: sed isto casu teneri Principem alios sumptus qui superflui sunt reprimere, & præterea cùm primùm res in statum meliorem verterint, illud extraordinarium vectigal non solùm supprimere, sed etiam damnum culpâ suâ populo illatum, ut melius fieri poterit, reparare obligatione justitiæ.

VIII. De illis qui evidenter injusta vectigalia fraudant, nulla quæstio est, cùm teneantur Reges lege justitiæ eadem postquam exacta fuerint restituere. Tota ergo ventilatur quæstio de illis qui justa fraudant vectigalia, utrum peccent & obnoxii sint restitutioni? Quorundam opinio est vectigalium legem esse omnino pœnalem, neque proinde obligare ante judicis sententiam. Ita Angelus verbo *Pedagium* 6. Navarra Manualis cap. 17. num. 201. & nonnulli alii. Tenenda tamen opposita & communior sententia Soti libro 4. de justit. quæst 6. art. 4. Sylvestri verbo *Gabella*, Covarruviæ in cap. *Peccatum*, parte 2. §. 5. Toleti libro 5. cap. 7. num. 3. Lessii libro 2. cap. 33. dub. 8. Molinæ tomo 2. disput. 674. num. 3. Bonacinæ de restitut, disput. 2. quæst. 9. puncto 1. num. 3. Layman libro 3. sect. 5. cap. 3. Filliucii tract. 28. num. 113. Vasquez in opusc. cap. 6. §. 3. & aliorum. Probatur ex Scripturis Matth. 22. ubi Christus de censu Cæsari solvendo interrogatus ait: *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo.* Et Rom. 13. *Omnis anima potestatibus superioribus subdita sit: non est enim potestas nisi à Deo. Itaque qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt ipsi, sibi damnationem acquirunt. Ideò necessitate subditi estote, non solùm propter iram, sed e iam propter conscientiam. Reddite ergo cui tributum tributum, cui vectigal vectigal.* Probatur etiam ratione, quia omnis peccat quicumque sciens & volens justam legem transgreditur, & quidquid justè exigitur, non potest citra injustitiam defraudari. Justitia porrò vectigalium est commutativa, quia viget utrimque obligatio; Principi enim salus & securitas populi ex ejus officio incumbit: populo autem præstatio tributorum & obedientiæ. Atque is qui justitiam commutativam violat in re gravi, peccat eo ipso mortaliter cum restituendi obligatione. Sanè multi ex allegatis Authoribus, Caietanus, Navarra, Molina, Bonacina, Lessius, Filliucius excusant à mortali peccato & ab obligatione restituendi fraudantes vectigalia pro quotidianis victualibus imposita: tum quia usu & consuetudine videtur ita receptum tú quia videntur subditi in his ultra debitum gravari. Caietanus in Summula, verbo *Vectigalia* 1. sentit ista esse indebita & injusta: tenendum verò est cum Molina hæc posse esse justa, dum moderata sint, & major vectigalium pars imponatur circa merces, minima autem circa necessarias fruges & communia victualia. Alioqui namque magis gravantur pauperes qui vel nullas, vel modicas possident facultates, nec possunt negotiari: quo enim aliquis pauperior est, & pluribus liberis oneratus, eo magis ad sustentandam utcumque familiam necessitate adigitur de rebus suis ad pecuniam faciendam vendere, & de rebus alienis emere. Itaque circa victualia violari videtur justa tributorum forma, quæ postulat ne magis onerentur pauperes quàm divites, sed ut quisque contribuat ad proportionem facultatum & lucrorum suorum. Insuper lex *universi*, C. de vectigalib. prohibet etiam sub pœna capitis, ne ex rebus quæ ad proprium usum invehuntur,

invehuntur, vectigalia sumantur. De hujus speciei vectigalibus ita decernit caput *Quanquam*, de censib. in 6. *Pedagiorum exactiones tam Jure Canonico quàm Civili regulariter & meritò damnatæ sunt.* Ac proinde cum Driedone Lessius monet, non esse ingerendum scrupulum hujusmodi vectigalia fraudantibus, præsertim pauperibus, quia non tenentur ad onera Reipublicæ æqualiter cum divitibus ferenda, sed secundùm facultatum suarum proportionem: quæ manifestiùs violatur proportio in tributis per singula capita indictis, ideoque capitationes istæ æqualiter divites cum pauperibus comprehendentes iniquæ sunt, neque pauperes obligant.

IX. Si sit dubium an aliquod tributum sit justitiæ conforme, an non, judicandum potiùs est in favorem Principis aut Reipublicæ quæ illud imposuit, quia possessio in omni superioritate stat pro jure superiorum, quibus jubentibus tenentur inferiores obtemperare, nisi de legis aut jussionis injustitia sit evidentia, aut certè tam gravis præsumptio, ut pro certitudine haberi queat, ut quum sapientes viri qui norunt Reipublicæ statum, judicant vectigal esse iniquum, ut inquit Lessius. Eo verò casu nihil obstaret quod vectigalis exactor qui bona fide exigit, sua jura hac in parte amitteret: tum quia in conductione publicarum exactionum, & earum pretii assignatione ratio habetur eorum qui vectigal fraudaturi sunt: tum etiam quia id compensatur mulctis & pœnis quibus fraudantes deprehensi afficiuntur tum præcipuè quia secundùm rectum & justitiæ & charitatis ordinem nemo tenetur cum jactura proprii juris alterius rebus consulere. Certè ipsas etiam gabellas quæ super victualibus, & ad usus familiæ necessariis imponuntur, posse justificari, & ad earum solutionem pauperes quoque teneri non est dubium quando gravis Reipublicæ necessitas ad hoc remedium adigit, cui alia remedia sufficienter mederi non possunt, quia scilicet membra Reipublicæ tenentur pro communi bono, si necesse sit, omnes opes suas, ipsamque adeo vitam exponere. Ita docent illi ipsi Authores qui hoc genus tributi maximè reprobant. Ita S. Antonius 2. parte, tit. 1. cap. 13. §. 9. Navarra in Manuali, cap. 17. num. 201. Lessius lib. 2. cap. 33. dub. 7.

CAPUT XX.

De quibusdam hæreditariis obligationibus.

I. ARCENTUR Canonico simul & civili Jure spurii ab hæreditate paterna, sive ab intestato, sive ex testamento, cap. *Referente*, qui filii sint legitimi, & l. *Licèt*, Cod. de natural. liber. quæ lex sola permittit spuriis relinqui à patre alimenta, eosque excludit ab omni paterno beneficio, solis exceptis necessariis alimentis, sive ex contractu inter vivos, sive ex testamento, sive ab intestato. Huc pertinet novella 74. cap. 6. Eadem adstruunt Covarruvias de matrimonio parte 2. cap. 8. §. 5. num. 5. Julius Clarus de testam. quæst. 31. aliique communiter. Hoc differunt spurii à naturalibus, quia spurii sunt quotquot nati sunt ex parentibus habentibus impedimentum dirimens matrimonium tempore conceptionis & nativitatis, cujusmodi sunt nati ex conjugato &

soluta, vel nati ex Monacho, vel ex Clerico in sacris & soluta. At verò nati extra matrimonium ex personis carentibus omni dirimente impedimento, dicuntur filii naturales. Ubi verò ex ignorantia existentis alicujus impedimenti dirimentis fuisset bonâ fide contractum in facie Ecclesiæ matrimonium, proles inde nata censenda esset legitima, cap. *Pervenit*, & cap. *Ex tenore*, qui fil. sint legit. Covarruvias & Bonacina.

II. Quæritur utrum cohæredes ejus usurarii qui opes reliquit partim justè, partim injustè acquisitas, teneantur singuli in solidum restituere, an verò ex parte pro rata uniuscujusque obventione? Respondeo in primis, ubicumque tota hæreditas constat ex malè acquisitis, singulos hæredes teneri, non utique in solidum, sed tamen in illud totum quod singulis obvenit de hæreditate: quinimò ipsos etiam legatarios; non enim eis licet cum injusto alterius damno locupletari: neque testator potuit plus juris in illos transferre quàm ipse habebat. Sed ubi alia quoque supersunt bona justè acquisita, censendum est obligationem restituendi debere inter hæredes dividi pro rata partium his obvenientium; neque hanc obligationem restituendi ullo modo extendi ad legatarios, dummodo bona hæredibus obvenientia ad integrè restituendum sufficiant. Hoc tamen limita, si res ipsa alteri debita fuerit legata secundùm propriam substantiam ac in propria specie, ut loquuntur Jurisperiti; seu ut cum Philosophis loquar, in individuo, ut prædium, aut mobile alienum. Generaliter porrò tenetur hæres ad omnia onera defuncti, l. *Sancimus*, C. de jure deliber. Plures autem hæredes non teneri singillatim restituere insolidum, ratio suadet, quia eatenus onerantur restituere quatenus commodum percipiunt. At verò commodum non nisi in partem accipiunt. Igitur in partem quoque restituere singuli astringuntur. Ita docent Covarruvias lib. 3. var. resol. cap. 7. Soto lib. 6. de justitia, quæst. 1. art. 4. Medina quæst. 4. de usuris, & plerique alii quos citat & sequitur Bonacina de contractib. disput. 3. quæst. 3. puncto 5. num. 14. Nullatenus autem tenentur legatarii ubi hæreditatis bona sufficiunt, nisi cùm res alterius in specie propria legata fuerit. Sed si non sufficit hæreditas, supplere debent legatarii ad integram restitutionem.

III. Hæres & defunctus censentur in Jure una eademque persona, l. *Heres*, D. de usucapion. Et sicut hæres succedit in jura, ita & in onera realia defuncti, l. *Heres in omne* 37. D. de acquir. hæred. eaque ratione persolvere tenetur defuncti realia debita quantum ferre possunt vires hæreditatis, facto per ejus diligentiam inventario facultatum omnium hæreditatis: quod si omiserit, edicit lex ult. Cod. de jure deliber. compellendum esse ad integram restitutionem etiam ultra hæreditatis vires.

IV. Hæres tenetur in conscientia obtemperare voluntati quam defunctus testamento suo expressit, ut faciat quod sibi dictum fuerit à Confessario: & debet fidem Confessario adhibere quantùm verisimile est testatorem Confessario mandasse. Et ubi nihil tale fuisset in testamento mandatum, si tamen Confessarius proferat schedulam privatam defuncti propria ejus manu signatam, quâ mandet fieri aliquid vel dari ad piam causam, vel ad satisfactionem conscientiæ defuncti, dummodo constet hanc fuisse deliberatam defuncti voluntatem, tenetur hæres hanc testatoris voluntatem adimplere. Menochius, Covarruvias & alii quos citat & sequitur Bonaciua de contractib. disput. 3. quæst. 1. puncto 3. num. 17. & q. 17. punct. 7. n. 5.

V. Et si per l. *Hac consultissima*, C. de testament. in testamento septem testes rogati

gati, liberi, puberes, & virilis sexus requirantur; in favorem tamen militum statuitur, l. *Milites*, C. de milit. testam. & l. *Divus*, D.eod.tit. in militari testamento duos posse testes sufficere. Cùm verò non minori favore prosequenda sit dispositio ad pias causas, statutum est cap. *Relatum*.11. de testam. ultimas voluntates valere ad pias causas, etiamsi non plures quàm duo, vel tres testes intervenerint. Quod autem præcedit cap. *Cùm esses* 10. desiderare videtur ut fiat pia dispositio coram Parocho. Sed dictum cap. *Relatum*, nihil de Parocho dicit. Etsi verò Glossa d. cap. *Cùm esses*, dicat habere locum in terris Ecclesiæ, attamen Guido Papæ Doctor Gallicanus quæst.543. dicit habere quoque locum in aliis ditionibus & terris; ita tamen ut velit non aliter valere cum duobus, tribusve testibus, nisi in infirmitate gravi, & si præsentia Curati concurrat: non alio nixus fundamento, nisi verbis d. cap. *Cùm esses*, quæ tamen necessitatem non probant extremi morbi, aut præsentiæ Curati: quæ duæ conditiones non apponuntur in cap. *Relatum*. Sed non advertit Guido Papæ dictum c. *Cùm esses*, loqui de quocumque testamento etiam in causis profanis, ut valeat cum duobus testibus, modò Curatus quoque interfuerit. At verò cap. *Relatum*, non loquitur nisi de dispositionibus ultimarum voluntatum ad pias causas, ideoque non requirit aliud in his nisi duorum testium præsentiam. Item cap. *Cùm esses*, non videmus recipi ne nunc quidem in terris Ecclesiæ. Caput autem *Relatum*, servatur & in terris Ecclesiæ, & alibi pariter, atque adeo in Gallia, ut testatur Tiraquellus in tractatu de privilegiis causæ piæ, & alii Gallicani Doctores. Itaque legata pia valent, & ab hærede solvenda sunt, etiamsi relicta fuerint in testamento aliàs nullo & invalido, in quo non alii quàm duo testes intervenerint. Tiraquellus dicto tractatu, privileg. 80. num. 1. Covarruvias in d. cap. *Relatum* 11. de testam. num.2. & 3. Julius Clarus §. *Testamentum*, quæst.6. num.9. Charondas lib.10. responsorum, cap.90. Mainardus lib.5. cap.13. & cap. 21 Papo lib.20. placitorum, tit. 6. art.1. 2. & 7. Mornacius ad l.1. D. de legat. præstand. cont. tab. Quæ lex statuit favorabilia, & pia legata ac fideicommissa servanda esse etiam ex testamento illegitimo, & inofficioso, & quoad hæredis institutionem irrito. Sciendum insuper legata & fideicommissa ad pias causas immunia esse à detractione Falcidiæ & Trebellianicæ, Authent. *Similiter*, C. de leg. Falcid. Et licèt Romanorum jure legata minimè debeantur ex non adita hæreditate, l. *Quamquam*. C. de fideicom. debentur tamen pia legata etiam non aditâ hæreditate, ut est communis Jurisconsultorum doctrina, Bartoli in l.1. C. de sacrosanct. Eccles. Speculatoris in tit. de instrum. edit. §. *Nunc aliqua*, Baldi in l. *Qui filio*, D. de hæredib. instit. & Guidonis Papæ decis. 604. & ejusdem Scholiastis Ferrerii ibidem, etiamsi clausula codicillaris non fuerit testamento apposita, *Si non valet ut testamentum, valeat ut codicillus*.

VI. Filii non possunt propriam successionis partem accipere, nisi conferant bona de patre vivente à se accepta, ut donationes, dotem, aut si quid furto patri clam abstulerint, quod pater non remiserit. Istas collationes Galli vocant *Rapport*, & *Rapporter*. De dote filiarum id statuitur in l. *Si maritus*, & l. *Filiam*, C. de collationib. Olim quidem non erat collationi locus, nisi quum liberi emancipati succedebant patri simul cum liberis sub potestate constitutis, l.1. in princ. D. de collat. bonor. Sed hodie locum habet in quibuscumque sine discrimine liberis. Cujacius libro 3. observat. cap. 30. Charondas lib.3. Pandectarum, cap. 19. Idem jus obtinet in materna successione. Guido Papa quæst.426. num.5. Neque solùm locus est collationi in successionibus quæ procedunt in capita, sed in iis etiam quæ proce-

dunt in stirpes. In capita fratres simul succedunt; at verò nepotes ex avo in stirpes si succedant & hæreditatem dividant cum patruis. Nam patrui, ut pote filii ejus cujus dividitur hæreditas, succedunt singuli in capita, & alter eorum defunctus frater successisset cum eis pariter pro suo capite: sed ejus filii qui eum repræsentant, succedunt in stirpes: quantumvis enim plures numero sint, non alia debetur eis successionis pars quam quæ ipsorum patri obvenisset, si superstes esset, eaque sola inter ejus liberos dividitur. Et si patri horum quidquam donatum ab istorum avo fuerat, aut si avus in nepotes contulerat, id omne conferri debet in portionem successionis eorum cum eorumdem patruis, l. *Illam*, C. de collationib. & Bartolus ibid. num.4. Corrasius in centur.cap.ult. Papo lib. 20. Placitorum, tit. 1. art. 22. & lib. 21. tit. 7. art. 8.

VII. Cùm olim Jure Codicis & Digestorum collatio inter hæredes testamentarios non admitteretur, nisi hoc testator expressisset, alioqui enim censebatur remittere, ac velle ut quod in aliquem ex liberis contulerat, ille filius id præcipuum haberet, quod Gallicè dicimus, *le tint en preciput*, l. *Pomponius* 35. D. famil. ercisc. l. 1. & l. *Filiæ dotem*, & l. *Filiam*, C. de collat. nunc temporis Jure Novellarum collatio indifferenter facienda est inter hæredes, sive testamentarios, sive ab intestato succedentes, nisi testator oppositum expresserit. Novella 18. cap. *Illud quoque* 6. & Authent. *Ex testamento*, C. de collat. Quoniam incertum est ne forsan testator oblitus datorum, aut mortis perturbatione angustiatus hujus rei non sit recordatus, dicto cap. *Illud quoque* 6. Nec solùm res data conferenda est, sed etiam fructus inde percepti, l. *Filius*, §. *Filia* D. de collat. bonor. Lucius lib. 8. Placitorum, tit. 1. artic. 7. Papo lib. 21. Placitorum, tit. 7. art. 1. & 4. Charondas lib. 3. Pandectarum, cap. 19. Ranchinus decis. 1. pag. 371. concl. 7.

VIII. Imperiales leges, nec non Regum Galliæ Edicta sedulò providerunt, ne per secundas nuptias liberi ex anteriore matrimonio suscepti bonis sibi competentibus frustrarentur, sive inter vivos, sive causâ mortis, aut per ultimas voluntates disponentibus aliter ipsorum parentibus, sive viris, sive fœminis ad secunda vota transeuntibus; ut scilicet teneantur reservare filiis ex anteriore conjugio natis, aut uni eorum lucra omnia ex priore matrimonio quæsita, l. *Fœmina*, Cod. de secundis nupt. Verùm Authent. *Lucrum*, Cod. eod. adimit libertatem eligendi inter filios prioris matrimonii, & sancit lucrum ex primis nuptiis æqualiter esse inter liberos prioris conjugii distribuendum. Leo quoque & Anthemius per legem *Hac edictali* Cod. eod. constituunt, sive virum, sive fœminam transeuntem ad secunda vota, non posse transferre ad secundum conjugem de propriis bonis, majorem portionem, quàm ei cui minimùm reliquerit ex prioribus filiis suis, ne horum aliquis minùs habeat quàm vitricus aut noverca, sive donationis, sive ultimæ voluntatis titulo. Ejusdem legis §. *His illud*, decernitur matrem secundò nubentem rerum mobilium sibi de prioribus nuptiis obventarum habere commodum & usumfructum, nec posse quidquam ex eis alienare. Similiter & de immobilibus, quorum habet usumfructum, manente penes liberos ex priore matrimonio editos proprietate: quæ tamen redibit ad matrem, si filios omnes mori contingat. Hæc eadem in Gallia sancivit Franciscus II. Edicto anni 1560. quod vocant *Edict des veuves*, quod peræquè disponit de secundis matrimoniis, tam quoad maritos quàm quoad uxores: & legi Imperatoriæ hoc addit, ne liceat uxori relinquere secundo marito, aut ne possit maritus conferre secundæ uxori plusquam contulerit de propriis, nec ex priore matrimonio quæsitis bonis alicui natorum ex priore conjugio liberorum,

non

non tantùm in favorem secundi conjugis, sed neque in favorem liberorum ex secundo matrimonio susceptorum, aut etiam propriorum cognatorum. Lege quoque Mosaïca cautum erat, ne jure primogenitorum arbitrio patris frustrari possent priores nati liberi, si pater affectu nimio in alteram uxorem propensior esset erga susceptos ex hac natos. Deuter. 21. vers. 15.

IX. Successit deinde Caroli IX. Edictum, quod vocant *Edict des meres*, anni 1567. toto regno vigens, quo matres ad filiorum successionem non admittuntur. Hæc regia Constitutio providens ne opes ad alienam familiam traducantur, hoc unum matribus permittit, ut succedant in bona mobilia, & in aliunde quàm ex paternis facultatibus quæsitarum rerum proprietatem, & præterea in usum fructum dimidiæ partis immobilium bonorum, quæ ad liberos defunctos pertinuerant. Inter mobilia porrò recensentur numeratæ pecuniæ, nullatenus verò capitalia censuum, sive pensionum. De cætero illas excludit à successione, & dominio earum facultatum, quas defuncti liberi nacti fuerunt ex opibus paternis, sive in linea recta patrum & avorum, sive in collaterali patruorum aut consobrinorum: ad quas tamen vocantur matres jure scripto Romanorum.

X. Imperatores Gratianus & Valentinianus l. 1. Cod. de secundis nupt. mulieres intra annum luctus iteratò nubentes spoliant bonis omnibus quæ prior maritus, sive hæreditate, sive fideicommisso, sive legato, sive donatione mortis causâ illis contulerat. Neque eis permittanr posteriori marito, sive dotis, sive testamenti nomine ultra tertiam bonorum suorum partem relinquere; easque lex eadem perpetuâ notat infamiâ, quam tamen Canones abstulerunt, cap. penult. & cap. fin. de secundis nupt. Viris tamen secundas nuptias ineuntibus nullum tempus ad luctum, nullaque pœna indicitur. In Gallia verò mulier intra annum luctus nubens nulla quidem infamiæ labe notatur, sed tamen omnibus sibi relictis à marito defuncto bonis excidit atque adeò ab ejus propter nuptias donatione.

XI. Ab intestato vocantur ad successionem legitimi hæredes, primùm descendentes, his deficientibus ascendentes, & horum defectu collaterales. In descendentium successione illi qui sunt simul in uno proximiore gradu succedunt in capita; sed horum filii jure paternæ repræsentationis succedunt in stirpes, si sint eorum patrui superstites. Exempli causâ decessit aliquis filium relinquens superstitem, & duos nepotes ex altero præmortuo filio: filius superstes hæreditabit ex semisse, seu media parte; duo verò nepotes alteram medietatem, quæ integra ipsorum patri obvenisset, inter se ex æquo divident, l. 2. *Si duo nepotes*, D. de collat. bonor. & Instit. de hæred. quæ ab intest. defer. §. *Cùm filius*, versic. *Et quia placuit*, & Authent. *Cessante*, C. de legit. hæred. Porrò in collateralium legitima successione jus successionis in stirpes habet locum adhuc in fratre defuncti & nepotibus ex præmortuo fratre altero simul concurrentibus, quo casu nepotes succedunt in stirpes, patrui autem horum in capita. Sed in ulterioribus collateralium gradibus nulla deinceps admittitur successio in stirpes, sed aliis exclusis soli admittuntur, in capita qui sunt in eodem proximiori gradu. Authent. *Post fratres*, C. de legit. hæredib.

XII. Certa est itaque Juris Romani, quam sequimur dispositio, ut quando fratrum prædefunctorum filii cum suis patruis, aut avunculis concurrunt, fratribus scilicet ejus defuncti intestati, de cujus agitur successione, ut patrui quidem singuli in capita succedant, nepotes autem ex defuncti fratribus, quamvis uno gradu posteriores quàm patrui, vocentur quoque ad successionem, non quidem cum

patruis in singula capita, sed solùm in stirpes, jure scilicet paternæ repræsentationis illam, quæ patri viventi accessisset, partem inter sese dividentes. Et hoc indubitatum est. Cæterùm non consentiunt inter se Juris Interpretes, quando nullo patruo, vel avunculo concurrente, soli supersunt ex diversis fratribus nepotes, an ipsi singuli vocentur ad succedendum in capita, an verò in stirpes, quando istorum parentes post se filios reliquerunt numero impares, Titius exempli gratiâ duos tresve liberos superstites, at Sempronius ejus frater unicum sibi superstitem filium. Præcellentiora Juris lumina inter se dissident, quia Romanæ quæ supersunt leges rem perspicuè minimè definiere. Azo docet omnes illos ex diversis fratribus nepotes in capita promiscuè succedere. Accursius ex opposito istos omnes vocat in stirpes. Accursio consentiunt Bartolus, Cinus, Dinus, Angelus Perusinus, & ex Gallicanis Doctoribus Joannes Faber, olim meritissimus Regni Franciæ Cancellarius, in §. *Nos autem*, Instit. de legit. agnat. success. & Guido Papæ quæst 134. & Benedictus in cap. *Raynutius*, verbo *Et uxorem*, num. 631. Sed Azonis doctrina, quam tuentur Ostiensis, Baldus, Salicetus, Antonius Faber in Senatu Sabaudiæ Præses primarius, demùm in Curiis Franciæ omninò prævaluit. Et posteriores Gallicani Scriptores unanimes hanc ipsam nepotum ex fratribus promiscuam successionem adstruunt in capita, & firmant hac ratione, quia cùm omnes gradu pares existant, pares etiam hæreditatis partes inter se sortiri debent. Ita Ferrerius ad Guidonem Papæ, quæst. 134. Cujacius in Novellam 118. cap. 3. Rebuffus, Chopinus, Imbertus, pluresque alii, quos citat & sequitur Franciscus Barry lib. 18. de successionib. tit. 3. num. 5. Nihil verò obsistit Authent. *Cessante*, C. de legit. hæredib. quia loquitur de concursu præcisè diversorum agnationis graduum, scilicet fratris & ex aliis prædefunctis fratribus nepotum. At verò in causa ista personæ concurrentes omnes in eodem gradu sunt. Eidemque adstipulatur lex 2. §. 2. D. de suis & legit. hæredib. In gradibus quoque paribus nullum admittitur jus repræsentationis, omnesque & soli succedunt qui sunt in eodem agnationis gradu æqualiter, & in capita, nullo marium vel fœminarum discrimine: etiam in hac patria Provinciæ, cujus Statutum municipale est, ut extantibus masculis fœminæ non succedant, non obtinet nisi in linea directa, cessatque in gradibus collateralium. Prædicta decernuntur in Authent. *Post fratres*, C. de legit. hæredib. *Post fratres*, ait, *fratrumque filios vocantur quicumque gradu sunt proximiores, ut pares in gradu pariter admittantur, sublata differentiâ masculorum & fœminarum: sola namque cognatio in talibus. Fiet autem divisio in capita, & non in stirpes.*

CAPUT XXI.

Quidnam restituendum sit?

I. LONGE diversa est ratio ejus qui bona fide possidet rem alienam, ab eo qui mala fide penes se habet. Qui enim bona fide accepit & detinet, si fortè rem alienam sine sua culpa amittat, in nullo tenetur restituere, nisi in eo tantùm in quo ditior est factus. Itaque is qui rem alienam bona fide emerit, credens venditorem legitimum dominum, si rem adhuc habet, tenetur

tenetur vero domino reddere simul ac resciverit ad eum pertinere, etiam non recipiendo solutum à se pretium, l. *Sed etsi*, §. 1. & l. *Item veniunt*, §. 1. D. de petit. hæredit.& l. *Mater*, & l. *Si mancipium*, C. de rei vendicat. Res enim ad quemcumque deveniat possessorem, cum onere suo transit, cap. *Ex literis*, de pignoribus, l. *Si debitor*, C. de distract. pign. l. *Alienatio*, D. de contrah.empt.Sed si idem bonæ fidei possessor rem habere desierit, tenebitur ad id unum in quo factus fuerit locupletior,l.1.C.de petit. hæred. verbi gratiâ ad pretium quod rei venditione lucratus fuerit. At si in nullo ditior evaserit, ad nihil tenebitur erga rei dominum. Ei verò cui ex eadem bona fide vendiderit,tenebitur acceptum pretium reddere, nisi ipse rei dominus malit re apud emptorem relictâ, pretium ab isto bonæ fidei venditore acceptum vendicare. Ex diverso malæ fidei possessores tenentur rem ipsam, aut si res non extet, ejus pretium restituere; & si res erat fructifera, præstare insuper fructus omnes, non modò quos perceperunt, sed eos etiam quos percipere debuerant, d. l. *Sed etsi*, §. *Sed & fructus*. Cùm tamen bonæ fidei possessor ad solos quos perceperit fructus sit obligatus, si ditior inde factus sit.Impensas tamen ad fructus percipiendos necessarias etiam possessor malæ fidei deducere potest. Sanè ubi res non est fructifera, neque ex ea ullum emolumentum fuerat dominus rei percepturus, ipsemet fur non tenetur lucra conferre quæ suâ singulari industriâ consequutus fuerit, ut si negotiando pecuniam furto ablatam duplicavit, aut si ex ea per lusum parem summam lucratus fuit, aut si subreptum aureum torquem locaverit. Navarra in Manuali, cap.17.num.25. Sed si dominus ex privatione rei suæ subreptæ damnum quoque aliud sustinuit, ut si ea occasione fuerit adactus ad aliam emendam rem simili usui destinatam, aut si ex amissione instrumenti fabrilis pretio quod ex suo labore habuisset frustratus sit, aut si pecuniam furto ablatam negotiationi destinaverat, tenebitur procul dubio malæ fidei possessor illud omne damnum resarcire, & dominum omninò indemnem præstare, sive à lucro cessante sive à damno emergente,judicio prudentis.Quod autem statuit lex *Certum*, C. de rei vendicat, bonæ fidei possessorem teneri post litis contestationem præstare non solùm fructus extantes, sed etiam universos, id non obligat nisi post Judicis sententiam, non verò ex naturali jure, si præsupponas dum viguit bona fides, non fuisse factum ex præteritis fructibus locupletiorem. Si verò factus fuerit ex his locupletior, tenetur Jure naturæ perceptos fructus restituere, etiamsi lis contestata non fuisset. Nemini enim licet ex alterius damno locupletari.

II. Debitor qui per moram culpabilem non solvit quo tempore debebat, tenetur resarcire creditori lucrum cessans & damnum emergens ab illa sua mora causatum. Ratio quippe exigit ut qui alteri per suam culpam obest, eum præstet indemnem. Quia tamen solent mercatores dum optimatibus merces creditò vendunt, earum augere pretium, eo quòd sint in solvendo morosiores: ideo Molina tom.3. disput.276. Bonacina de restitut. disput.1.quæst.3.puncto 1.num.12.& 13. Ledesma 2.p. quæst. 18. art. 4. aiunt non esse obligandos Nobiles ejusmodi ad præstandum mercatoribus lucrum cessans, nisi postquam diuturnior nimis fuerit in solvendo mora, aut ubi certò constiterit eam moram causam dedisse lucri cessantis, esse tamen accuratè urgendos ad expeditam pretii solutionem.

III. Contingit plerumque ut à rei debitæ præsenti solutione debitor excusetur ob justas & rationabiles causas, possitque in aliud tempus differre, ut quando non aliter solvendo est nisi seipsum ad gravissimas angustias redigendo, aut sua

prædia

prædia vilissimo pretio distrahendo, suamve familiam ad summam penuriam redigendo, ut necesse sit solutionem in tempus opportunius differre. Quæritur ergo, an licita sit ejusmodi dilatio? Respondemus cum Lessio lib. 2. cap. 16. dub. 1. n. 32. distinguendo inter debitores ex justo contractu, vel ex delicto. Si ex delicto, tenetur debitor illa omnia damna & jacturas compensare creditori, quamvis illa dilatio fundetur in rationabili causa, sitque tunc temporis licita. Ratio est, quia hæc omnia damna ortum habent ex anteriore delicto quo debitor quivis obligatur omnia inde emergentia damna compensare. Ubi verò non ex mala fide, sed justo contractu debitor fuerit constitutus, & dilatio quoque solutionis justa & licita sit, adhuc cum Lessio sic distinguimus. Vel ex illa dilatione creditor æquale damnum patitur cum damno quod debitor pateretur si nunc solveret; & isto casu tenetur debitor ad præsentem solutionem, quia procul dubio in pari causa melior hac in re debet esse conditio creditoris, utpote domini, quàm ejus qui alienum ob suam penuriam detinet: aut verò majus est notoriè damnum quod pateretur debitor solvens, quàm quod sustinet creditor; istoque casu non tenetur debitor istud ejus damnum resarcire, sed solam rem ab initio debitam cùm primùm poterit solvere, nisi aliud ab initio conventum fuerit, aut judex per suam sententiam aliud statuerit. Sanè Petrus Navarra lib. 4. de restitut. cap. 4. num. 56. indistinctè eximit debitorem absque delicto, habentem justam, seu necessariam differendæ solutionis causam, ab illa obligatione præstandi creditorem indemnem ab impendiis & damnis ex dilatione solutionis causatis. Sed superior distinctio magis probanda est: neque à gravi injustitia debitorem exemerim, qui sciens & volens ad evitandum levius incommodum suum, retinet alienum cum graviore creditoris sui damno. Et perspicuum est in pari necessitate jura creditoris circa rem suam esse potiora quàm debitoris qui rem detinet alienam, saltem quum creditor urget solutionem; non enim ad hoc obligari reor debitorem, ut suo actu se ad gravem reducat necessitatem: sed permittere tenetur ut creditor quem parurget extremitas, rem suam ab eo repetat, sibique vindicet.

CAPUT XXII.

De causis à solutione debitorum excusantibus.

I. COMPLURES causæ sunt à debitorum solutione dispensantes, qualessunt extrema debitoris necessitas, periculum salutis, aut status, aut fortunarum, remissio creditoris, solutio facta creditori creditoris, interitus rei debitæ in specie citra culpam, compensatio cum altero debito, cessio bonorum, securitas debitoris ne bis solvere compellatur, præscriptio, compositio cum Summo Pontifice circa quædam debita. Aliquas & ex his difficiliores hìc elucidabimus.

II. Jactura bonorum superioris ordinis excusat à restitutione. Tres sunt bonorum ordines: infimus, ut pecunia & res pecuniâ æstimabiles: medius, ut honor & fama: supremus, ut libertas, vita, virginitas, sanitas, membrorum integritas. In cap. *Officii*, de pœnit. & remiss. quæritur de uxore adultera, quæ marito sup-

posuit

posuit filium adulterinum:ibique decernitur mulierem non teneri suum scelus prodere nisi in Sacramento, & admitti debere ad pœnitentiam. Glossa ibidem asserit justam quidem esse metus causam,& aliunde in foro externo fidem illi habendam non esse, juxta l. *Filium*, D. de his qui sui, vel alieni juris sunt, quæ fundat juris præsumptionem, partum durante matrimonio natum esse legitimum, si contrarium evidenter non constet. Idque asserunt Martinus Navarra Manual. cap. 17. num. 89. Petrus Navarra lib. 2. cap. 4. part. 2. dub. 9. Bonacina de matrim. quæst. 4. puncto 15. num. 20. & alii communiter, hoc statuentes quod adulter non teneatur mulieri credere filium ex se conceptum esse, quamvis juranti, etsi magna sit prolis cum adultero similitudo, quia sunt signa ejusmodi valde incerta: neque filium matri asseveranti fidem habere debere, ita ut possit hæreditatem sibi retinere: solam verò matrem quæ certò scit prolem esse adulteram, teneri damnum, ut meliùs poterit, ex propriis paraphernalibus supplere. Sed si adulter indubitanter credit ex se conceptum esse adulterinum filium, tenetur ex conscientia cum muliere concurrere in solidum ad resarciendum familiæ damnum. Ipsam quoque matrem eniti debere quoad potest, ut adulterinus partus Religionem ingrediatur qui non succedat in bona paterna; & cùm duo adulteri propriâ culpâ damni causam dederint, damnum illatum resarcire debent.] Potest ergo differri solutio dum periclitatur honor, vel fama, aut vita, aut valetudo, si ea jactura futura sit gravis, non si levis. Attamen non licet debitori etiam ob illas graves jacturas differre solutionem, si eâ dilatione similis jactura impendeat creditori, nam in damno pari potior est conditio creditoris. Et ideo is qui per calumniam adegit innocentem ad famæ aut vitæ periculum si non potest aliâ viâ sufficienter occurri, tenetur suam manifestare calumniam, etiam cum pari vitæ, aut honoris periculo. Quia in pari causa potior est innocentis quàm criminosè diffamantis conditio. Hoc tamen intellige modò suam declarando nequitiam liberaturus sit innocentem: nemo enim tenetur ad inutile opus cum proprio gravi incommodo. At ubi ex præsenti solutione debitor multò notabilius damnum sustineret quàm creditor, ut si ad solvendum necesse nunc esset domum, aut agrum vendere citra dimidium justi pretii, licebit in tempus opportunius hanc differre solutionem.

III. Similiter neque tenetur debitor ut statim restituat, instrumenta vendere artis suæ, quâ vitam sustentat; neque corpori suo, aut liberis suis necessaria, ut vestes & lectuli stragula. Neque tenetur vir nobilis ita de statu decidere ut mechanicam artem exerceat, aut se alterius famulatui locet: verùm tenetur se ad strictam reducere parcimoniam, quantùm necesse erit ad solvendum sine status jactura. Porro grave debitoris damnum pro quo differri solutio possit, computant Rebellus & Bonacina illud quod creditoris damnum duplo excedit.

IV. Verumtamen si mercator, aut artifex multis oppressus debitis intendat per vices restituere, tum parcissimè quoad poterit vivendo, tum lucra suæ professionis accumulando ad creditorum satisfactionem, hic non erit obligandus ad excidendum de statu etiam malè acquisito; & quamvis restitutioni adstringatur ex suo delicto; cùm meliùs hac ratione suis etiam creditoribus consulat, tametsi cum aliqua dilatione, quàm si rebus suis omnibus distractis se aliquid deinceps lucrandi facultate privaret, ut rectè docent Adrianus in 4. dub. 6. Layman lib. 3. sect. 5. tract. 2. cap. 12. num. 2. & alii. Si tamen sit debitor ex delicto, tenebitur juxta ea quæ superiori capite docui, nova damna in se suscipere quæ creditores incurrent ex ejus dilatione solvendi, etiam ratione lucri cessantis.

V. Cessione bonorum non liberatur debitor ab obligatione solvendi quod reliquum est, tam in interiori quàm in exteriori foro, l. 4. D. de cess. bon. adeo ut compelli possit ad laborandum juxta personæ suæ statum. Duo tamen consequitur juris beneficia. Primò ut non possit carcere includi pro debitis pecuniariis; & si antea inclusus erat, dimittendus sit liber, l. 1. C. qui bon. ced. poss. Secundò ut si post cessionem aliquid acquirit, non in amplius conveniatur quàm in quantum facere potest, relictis quibusdam ei necessariis juxta personæ illius statum & qualitatem, l. 4. & 6. D. de cess. bon. Gravatus ære alieno potest in foro conscientiæ, sive ante sive post bonorum cessionem ea servare quæ ad sui & liberorum sustentationem, uxorisque necessaria sunt, tametsi in externo foro duriùs ageretur cum illo. Sylvester verbo *Restitutio* 7. quæst. 6. Navarra Manualis c. 17. num. 86. Lessius lib. 2. cap. 16. dub. 3. Laiman loco cit. num. 5.

VI. Præscriptio restituendi obligationem perimit; introducta est enim à Jure in bonum publicum & quietem civium & familiarum, ut differit Aulus Gellius lib. 4. noct. Attic. cap. 13. eamque ut necessariam Solon legibus suis approbavit, teste Plutarcho in ejus vita: & expedit ne rerum dominia in incerto sint, l 1. D. de usur. & §. 1. de usucap. His adde, sæpe contingere privatis, aut publicis calamitatibus, ut memoria & probationes ac defensiones Actorum petitionibus oppositæ disperdantur, præsertim in privatis familiis, quibus instrumentis antiquissima jura immutata olim fuissent, aut redempta, aut transactionibus, vel compensationibus, vel Judicum sententiis stabilita: quo fit ut si non succurreret præscriptio, pleræque privatæ familiæ injusta damna subirent, perditisque exceptionum suarum titulis opprimerentur.

VII. Ad legitimam præscriptionem opus est ut simul quinque conditiones concurrant. Prima est continuata possessio; sine possessione enim non currit præscriptio, cap. 3. de reg. jur. in 6. Secundò rei capacitas ut præscribi possit, qualem non habent res sacræ, res sanctæ, seu publicæ, jura Ecclesiastica: unde fit ut laïci non possint præscribere jus cognoscendi aut judicandi causas Ecclesiæ, jura decimarum, primitiarum, oblationum, aliaque spiritualia, c. *Causam*, de præscript. Tertiò bona fides; possessor enim malæ fidei nulla temporis diuturnitate præscribit, c. *Possessor de* reg. jur. in 6. cap. fin. de præscr. Tametsi enim Jure Civili possessor malæ fidei tutus sit præscriptione triginta annorum, l. *Sicut*, C. de præscr. 30. vel 40. annor. non tamen est tutus Jure divino. Quartò probabiliter præsumptus titulus; nam si certus esset, transferret utique dominium, non expectata præscriptione. Quintò tempus lege definitum, quod est triennium in usucapione mobilium, §. 1. Instit. de usucap. tam in usucapione mobilium Ecclesiæ non sacrorum, quàm bonorum laïcorum, authent. *Quas actiones*, C. de sacros. Eccles. Ad præscriptionem autem bonorum immobilium privatorum cum titulo requiruntur anni decem inter præsentes, & viginti inter absentes; sed sine titulo anni triginta requiruntur, modò non constet rem fuisse mala fide acquisitam, cap. fin. de præscr. & cap. 2. de regul. jur. in 6. Qui triginta anni requiruntur etiam in præscriptione mobilium; dictum enim triennium supponit probabilem & apparentem titulum, l. *Sicut*, C. de præscr. 30. vel 40. annorum, & l. fin. C. de præscr. longi temp. Instit. de usucap. & cap *Cùm sanctorum*, de præscr. Tertius possessor in quem translata fuit rei oppignoratæ proprietas præscribit adversùs creditores hypothecarios decennio inter præsentes, & viginti annis inter absentes; sine præjudicio tamen personalis actionis, quæ salva manet adversùs debitorem & ejus hæredes, l. 1. & 2. C. si adversùs

adversùs creditor. Cæterùm si tertius possessor causam habuerit à malæ fidei possessore, nocebit ei mala fides authoris sui: nemo enim plus juris in alium transferre potest quàm ipse habeat, l. *Nemo plus juris*, D. de regulis juris. Itaque non juvabitur præscriptione decem, aut viginti annorum, authent. *Malæ fidei*, C. de præscr. longi temp. Jus tamen Civile in dicta authentica, & in l. *Sicut*, Cod. de præscr. 30. vel 40. annorum, indulget isto etiam casu præscriptionem annorum triginta, quæ tamen non liberat in foro conscientiæ, cap. *Possessor*, de regulis juris in 6.

VIII. Denique ad præscribendas res Ecclesiæ immobiles anni requiruntur quadraginta, tam Jure Civili, authent. *Quas actiones*, Cod. de sacrosanct. Eccles. quàm Jure Canonico, cap. *De quarta*, cap. *Ad aures*, cap. *Illud*, capite *Quia indicante*, de præscr. & cap. *Accedentibus*, de privileg. Papo tit. de præscriptionibus, arresto 1. Solique Romanæ Ecclesiæ indulgetur privilegium ne adversùs eam nisi centum annis præscribatur, Cod. ut Ecclesia Romana cent. ann. gaudeat præscr. Sancit verò authent. *Quas actiones*, sic: *Quas actiones aliàs decennalis, aliàs vicennalis, aliàs triennalis præscriptio excludit, ea si religioso loco competant, quadraginta annis excluduntur, usucapione quadriennii, vel triennii in suo robore durantibus. Sola Romana Ecclesia gaudeat centum annorum spatio, vel privilegio.* Quæ Justiniani Constitutio confirmatur cap. penult. & ult. 16. quæst. 3. Tempus autem præscriptioni requisitum necesse est fuisse pacificum, neque per ullam litis contestationem, tametsi non prosequutam, interruptum, cap. *Illud*, de præscr. Quo fit ut nec pluribus seculis res possessa præscribi queat, moventibus adversariis litis contestationem ante singulos annorum triginta decursus.

IX. Existimat Ferrerius ad Guidonem Papæ quæstion. 406. Oliva lib. 1. cap. 6. Faber in suo Codice de præscr. 30. vel 40. ann. definit. 20. annuas pensiones in perpetuum per ultimas voluntates piis quibuscumque locis vel operibus relictas vim adeò habere indeficientem, ut ipsam centenariam præscriptionem excludant, per legem *Sancimus* 45. §. *Si verò aliqua* 9. Cod. de Episc. & Cleric. Et licèt authent. de Ecclesiast. tit. seu novella 131 cap. 6. quæ centenariam olim indultam Ecclesiis præscriptionem abrogat, sit posterior dicta lege *Sancimus*, non tamen est ejus legis revocatoriam; sed tantùm legis *Ut inter*, Cod. de sacrosanct. Eccles. Etenim neque lex *Ut inter*, neque dicta novella 131. unde deducta fuit authentica *Quas actiones*. Cod. de sacrosanct. Eccles. quidquam speciatim meminerunt de perpetuis ad pias causas relictis pensionibus annuis. Unde concludunt præfati Doctores, dictam l. *Sancimus*, quæ sola decernit de annuis ac perpetuis in favorem piæ causæ pensionibus, non fuisse à posteriore Justiniani novella antiquatam. Quidquid hac de re sit, admodum periculosum est, & hominum nequitiæ expositum tam prolixas introducere præscriptiones, quarum decursu privatarum defensionum & exceptionum instrumenta facillimè & quamsæpissimè disperduntur, & præterea facillimè falsa instrumenta in favorem piæ, ut prætexitur, causæ cuduntur & fabricantur, postquam Notarii & testes in falsis illis tabulis nominati ante multos annos è vivis sublati sunt. Constat certè ex Procopii & Suidæ testimoniis, Tribonianum qui legum Justinianearum præcipuus author extitit, fuisse virum avaritiæ sordibus contaminatissimum: quinimò Constitutiones illas quæ Ecclesiis, aliisve piis locis centenariam indulgent præscriptionem, fuisse pretio emptas per flagitiosissimum Emissenæ Ecclesiæ œconomum, ad eludendam

solam,quæ multis privatis familiis supererat defensionem,postquam œconomus illius Ecclesiæ per insignem & industrium falsarium Priscum Emissenum plurima falsa veterum obligationum instrumenta pro illa Ecclesia fabricari fecerat, ut narrat Suidas in voce *Priscus Emissenus*.Ejusdem Triboniani perversitas causam dedit funestissimæ Constantinopolitanorum seditioni.

X. Compositio quoque solvendi obligationem tollit , & locum habet quando ignoratur cuinam sit restituendum,sive orta sit obligatio ex re accepta , sive ex injusta damnificatione , sive ex conventione.Ratio est,quia quando incertum est cuinam restitui debeat , fieri debet restitutio pauperibus.Itaque cap. *Cùm tu*,de usur. ea quæ usuris acquisita sunt , quorum ignorantur domini quibus restituenda essent , jubentur erogari pauperibus. Quam Juris dispositionem communiter extendunt Doctores ad debita sine culpa : idque confirmat optima legum interpres consuetudo apud Romanam Curiam , in qua Papa dispensare ac componere solet , ut debitor in totum,aut in partem eximatur ab incertorum restitutione quæ pauperibus , vel Ecclesiis fieri deberet. Quando verò constat cuinam ; sive particulari , sive communitati sit restituendum , invalida est compositio obtenta ab Apostolica Sede. Primùm,quia Papa non est dominus , neque dispensator, sed tutor potiùs & defensor bonorum Fidelium. Secundò , quia quæ jure naturæ debentur , non possunt positivo jure immutari. Atque debita certa propriis creditoribus certis jure naturæ solvenda sunt , & non aliis , nisi de horum consensu. Attamen in criminis pœnam , ut apostasiæ , hæresis , deprædationis , & ob jus repressaliarum aut compensationis , ut in Infidelibus qui res Christianorum invaserunt , aliâve ex causa justa & rationabili potest Pontifex ejusmodi creditores jure suo spoliare,& illud sive in causas pias , sive in ipsum debitorem transferre.

XI. Quæritur , si adhibitâ omni necessariâ diligentiâ ad reperiendum rei restituendæ dominum , cùm hic reperiri non potuisset , solutio demùm facta sit pauperibus , & postmodùm dominus , seu creditor compertus fuerit, an huic quoque teneatur solvere qui jam pauperibus solvit?Respondent unanimiter Doctores , nihil ampliùs ab illo deberi , quamvis præcedens obligatio fuisset ex delicto injustæ acceptionis : quia suam culpam purgavit,cùm ad eam expiandam jam fecerit quidquid rationabiliter ab se poterat exigi. Molina disput. 747. num. 4. Lessius lib. 2. cap. 14. dub. 6.num.43. Azorius 3. part.lib.4.cap. 26. quæst. 1. Bonacina de restit. disput.1.quæst.3.punct. 4. num.17.

XII. Non esse absolutè necessarium ut restitutio incertorum pauperibus facienda fiat consilio Episcopi, Parochi,vel Confessarii,sed quemcumque debitorem pro suo arbitrio post adhibitam debitam diligentiam posse se hoc onere sublevare per seipsum pauperibus distribuendo , docent Sylvester verbo *Restitutio* 8. quæst.5. Angelus eod. verbo 2. §. 14 Navarra Manualis cap. 17. numer. 92. Lessius lib. 2. cap. 14. num. 47. Panormitanus in cap. *Cùm sit* , de Judæis,S. Antoninus 2. parte, tit. 2. cap. 4. Armilla verbo *Casus*,num. 9. & verbo *Restitutio*, num. 38.

CAPUT

CAPUT XXIII.

Ordo in restitutione servandus.

I. QUum plures in solidum restitutioni adstringuntur, observandus est hic ordo, ut primùm teneatur is qui rem habet in sua adhuc substantia existentem, aut certè æquivalenter, putà si ex aliena re jam consumpta factus est ditior. Hoc verò non restituente, tenetur secundo ordine is qui damnum alteri fieri mandaverit, utpote causa damni principalis; qui autem sub eo damnum fecerit, instrumentalis est causa. Tertio ordine venit qui in alio mandante damnificavit. Quartò is qui consuluit. Quintò ille qui sciens damnificantes recepit. Sextò is qui cùm teneretur ex justitia proprioque officio, non impedivit damnum, juxta illud effatum Rom. 1. *Digni sunt morte non solùm qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.*

II. Quando tenentur omnes & singuli in solidum, si ille restituit qui fuit damni causa principalis, ad nihil tenentur causæ minùs principales, neque erga personam damnificatam, neque erga authorem damni præcipuum. Sed si unus ex minùs præcipuis damni causis restituit, causæ principaliores tenentur indemnem facere illum qui restituit; ad nihil verò tenentur erga eum qui læsus fuerat, nisi post pœnalem Judicis sententiam. Ratio est, quia bona fides non patitur ut bis idem exigatur, l. *Bona fides*, D. de reg. jur. Minùs verò principalis causa ex quo restituit, succedit in locum ejus qui damnum passus fuerat, ut jus habeat parem exigendi summam à præcipuo damnificante, cujus per suam solutionem negotium utiliter gessit, l. *Cùm pecuniam* 45. D. de negot. gest.

III. Inde sequitur, restitutione facta ab eo qui rem alienam penes se detinebat, si nihil aliud illatum fuerat damni, reliquos liberari. Item restituente illo mandante, qui sive authoritate status sui, sive etiam per oblatam, vel promissam pecuniam alterum ad damnum faciendum adegit, sublevari à restitutione mandatarium qui obtemperavit. Istoque restituente qui exequutus est, eximi à restitutione illum qui consuluit, aut illum qui sive authoritate, vel pretii oblatione mandavit. Præfatis autem restituentibus cessare obligationem eorum qui vel receptarunt, vel comitati sunt damnificantem. Et his demùm restituentibus, immunes reddi eos qui non impedierunt, cùm tenerentur ex officio. Quod si illi qui secundùm præfatum ordinem inferiores in obligatione erant restituerint, tenentur illi qui sunt in superioribus ordinibus præstare ipsos indemnes. Si verò plures in eodem ordine concurrant, ut si plures exequuti sunt damnum, aut efficaciter mandarunt, vel consuluerunt, eo casu si unus ejus ordinis totum restituat, tenentur reliqui ejusdem ordinis illum servare indemnem singuli pro sua parte, ut si tres exequuti sunt damnum æstimabile triginta aureis, uno horum triginta aureos restituente, duo reliqui tenebuntur eidem refundere singuli decem, ut justitiæ servetur æqualitas.

IV. Qui postquam rem alienam inscius ac bona fide emit, si addiscat esse alterius, potest eandem furi reddere à quo emit, ut pretium repetat quod dedit.

Ratio est, quia ubi intervenerit bona fides, nemo tenetur alterius indemnitati per proprium damnum consulere. Sylvester, Navarra, Lessius, Bonacina. Sed si sciens emeris rem furtivam, id tibi non licebit, sed domino teneris restituere, etiam cum jactura soluti à te pretii, nisi hac mente rem vili pretio emeris ut illam domino redderes: tunc enim jus habes recuperandi à domino pretii quod ejus causâ solvisti, antequam rem ei restituas, quia utiliter & bona fide rem ejus gessisti, ac proinde tenetur indemnem te constituere. Instit. de oblig. quæ ex quasi contractu nasc. §. 1. & l. *Si quis absentis*, D. de neg. gest.

* V. Pensio alimentaria pupillorum, aut etiam adulterorum filiorum honestæ conditionis, sed corpore vel mente impotentium, ex bonis paternis aut etiam maternis deducenda, præferenda est aliis quibuscumque creditoribus præcedentibus, quia scilicet alimenta necessaria dilationem non sustinent, juxta l. 17. in princ. D. privil. credit. Quod quidem jus Senatusconsultis roboratur, quæ referunt Louetus lit. B, num. 17. Quod idem statuendum de Medicorum, Chirurgorum, Seplasiariorum seu Pharmacopolarum expensis in ultima ægritudine factis; juxta l. 4. C. de petit. hæred. *In restituenda*, inquit, *hereditate compensatio ejus habebitur, quod te in mortui infirmitatem, inque sumptum funeris bona fide ex tuo proprio patrimonio erogasse probaveris.* Ad quartam istam legem dicit Baldus in terminis: *Impensa facta in infirmum præfertur cuique creditorum, post tamen funeris impensam.* Et l. 1. §. 2. D. de var. & extraord cognit. dicitur quod Medicorum justior causa est, cùm hi salutis hominum curam agant. Ergo Homerus Iliad. λ. ἰητρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων. Medicus enim vir (de Machaone loquitur) multis anteponendus aliis.

V I. In concursu plurium creditorum, si sufficientia omnibus bona supersint, non opus est ordinem solvendi servare; sed si non sufficiunt omnibus, hic ordo servari debet, ut primùm res aliena, si secundùm propriam substantiam extet, reddatur à quocumque teneatur, ut equus, vas, ager, domus. Præterea ut debita certa incertis debitis præferantur, quorum creditor ignoratur. Debita etiam onerosa, ut ex emptione, locatione, permutatione; debitis gratuitis, ut ex gratuita promissione. Realia pariter quibus affectum est pignus, vel hypotheca, debitis personalibus, seu chirographariis sine pignore, leg. *Eos* 9. C. qui potior. in pign. hab. Et ubi una, eademque res pluribus esset oppignorata, præferendi sunt anteriores in hypothecata non privilegiata.

V I I. Secus verò dicendum in hypotheca ad quam debitor, quamvis posterior, habet à Jure privilegium. Cujusmodi sunt primò specialis hypotheca quæ illi conceditur qui suam credidit pecuniam ad ædificandam, vel reparandam domum, vel navim alterius, aut quid ejusmodi: hic enim creditor habet specialem à jure indultam hypothecam circa rem illam, ob quam præfertur etiam anterioribus creditoribus hypothecariis, sive habeant generalem, sive etiam specialem in ea re hypothecam, l. 5. D. qui potior. in pign. hab. & l. *Qui in navem*, D. de privilegiis creditorum. Cujus ratio est, inquit Lessius cap. 25. dub. 4. num. 26. quia sine tali mutuo pignus illud vel non extitisset, vel certè periisset; atque ita prior creditor vel nihil, vel parum commodi ex ea re habuisset.

V I I I. Secunda hypotheca privilegiata constituitur ob rationis paritatem cum prima jam dicta, in eo qui mutuavit pecuniam ut alter rem aliquam emeret: æquum enim est ut in eam rem habeat supra anteriores creditores hypotecarios jus hypothecæ, quia absque tali mutuo rem illam debitor non haberet. Bonacina disput. 1.

diſput. 1.quæſt.8.puncto 2. num.16. & deciditur per l. *Licet* 7. C. qui potior. in pignor. hab.

IX. Tertia eſt in mercibus pro quarum vectura domino earum mutuavi : & in ſupellectili, aut mercibus à conductore in domum comportatis, quam ei locavi, in quibus hypotheca mihi à Jure tribuitur cæteris creditoribus hypothecam generalem, vel ſpecialem habentibus anteferenda, l. 6. Cod. de potior. in pignor. hab.

X. Quarta eſt hypotheca pro dote, pro qua bona omnia viri tacitè ſic hypothecantur, ut in dotis reſtitutione uxor ejuſque deſcendentes præferantur in hac dotali hypotheca cæteris creditoribus habentibus anteriorem generalem hypothecam, l. *Aſſiduis* 12. C.qui potior.in pignor.hab & l.2.in fin.l.3. l. 4. D. de privileg. cred. Creditoribus verò anteriorem hypothecam expreſſam habentibus nequaquam præfertur poſterior hypotheca dotalis. Iniquum enim eſſet ſi omnes anteriores creditores per nuptias viri ſupervenientes exciderent jure ſuo quod expreſsè pacti fuerant. Quinetiam dos non præfertur tacitis hypothecis tribus paulò antè memoratis, ſi dotis conventionem præceſſerint. Leſſius cap 15. dub. 4. n. 27. Bonacina punct. 2.num.16.

XI. Quinta hypotheca quæ reliquis etiam anterioribus præfertur, eſt in favorem Fiſci, cujus debitor habet ſuas omnes opes Fiſco hypothecatas, ſive eum Fiſco contraxerit, ut contingit in receptoribus & redemptoribus vectigalium, ſive alius quivis tributum debitum non ſolverit, l.2.C.de privileg. fiſci.Covarruvias lib.1.var. reſol. cap.7.plures alias privilegium habentes hypothecas ibidem recenſet, quas prætermitto.

XII. Salvo igitur jure prælationis creditorum eorum quibus competunt hypothecæ privilegiatæ, in reliquis hypothecariis creditoribus illi præferri debent qui anteriorem habent hypothecam. Etenim qui prior eſt tempore potior eſt in jure, l.1.D.qui potior.in pignor.hab & l.*Si fundum*.C. eod. Quæ tamen regula valet in ſolis, uti diximus, realibus ſeu hypothecariis creditoribus concurrentibus, cùm conſtet eos eſſe præferendos omnibus perſonalibus, ſeu chirographariis, licèt tempore anterioribus. Atque ita creditor realis aliis creditoribus pariter realibus, quos tempore præcedit, adeo præferendus eſt, ut ſolvendum ſit ei in totum ac ſolidariè, quamvis bona non ſuppeterent quæ poſſent reliquis hypothecariis creditoribus ſufficere, qui defectu bonorum ſæpe coguntur propriis juribus in totum excidere, ne creditores hypothecam habentes anteriorem pro parte fraudentur. Secus tamen evenit in perſonalibus creditoribus, in his quippe nulla ſervatur præferentia, neque ulla in facultatum debitoris partitione inæqualitas; ſi namque omnibus ſolvendis non ſufficiant, dividuntur inter iſtiuſmodi ſine ullo diſcrimine anteriorum, aut poſteriorum obligationum, ita ut ſinguli pro rata & partem lucri, & partem jacturæ ſortiantur recipiendo & amittendo, ut dici ſolet, ſolidum pro libra. Exemplum eſto, ſi poſtquam integrè ſatisfactum eſt hypothecariis creditoribus ſuperſint ex bonorum diſcuſſione aurei trecenti reſtentque ſex chirographarii creditores quibus ſingulis centum aurei debeantur, ſingulis portio aſſignabitur quinquaginta aureorum; atque ita ſinguli eorum pro dimidio ſolutionem accipient & pro dimidio jacturam ſubibunt æqualiter. Si autem eſſent eorum jura & nomina inæqualia, ſervaretur in diviſione pro rata proportio inæqualitatis, tam in diſcuſſione facultatum viventis debitoris, quàm in inventario facultatum hæreditatis. Hæc ita determinavit communis & rationabilis Juriſconſultorum & Summiſtarum ſententia

sententia ubique ferè, atque adeò in Gallia vigens, l. *Eos*, C. qui potior. in pignor. hab. S. Antoninus 2. part. 2. cap. 7. §. 3. Paludanus in 4. Sent. dist. 15. quæst. 3. Gloss. in l. 2. D. qui potior. in pignor. hab. Navarra cap. 17. num. 51. Sylvester verb. *Restitutio* 6. quæst. 5. Lessius cap. 15. dub. 6. num. 44. & colligitur ex l. 1. D. de separationib. his verbis: *Licet alicui adjiciendo sibi creditorem, creditoris sui deteriorem facere conditionem*. Et in tit. C. qui potior. in pignor. hab. & D. eod. regula illa, *Qui prior est tempore*, in subjectis legibus non nisi in hypothecariis obligationibus applicatur.

XIII. Observandum est in primis, quod in communi bonorum discussione revocari debent omnes bonorum immobilium alienationes, quæcumque factæ fuerint toto illo anno qui discussionem præcessit, ut in massam discussionis reducantur. Quod quidem est contra jus prætorium, quo non revocantur nisi in fraudem alienata, l. 1. D. quæ in fraud. credit. Nulla verò fraus creditori potest imputari, si ante discussionis instantiam sibi prospexit per bonorum immobilium alienationem, ac in solutum dationem, cùm adhuc liberum sit creditoribus anteriorem habentibus hypothecam experiri adversùs eum hypothecariâ actione. Verumtamen consuetudinario hujusce provinciæ jure istud receptum est, ut illæ immobilium rerum distractiones revocentur propter fraudis suspicionem, quæ oritur ex discussionis eodem ipso anno sequutæ vicinitate: solutiones autem, quæ annum præcesserunt, non huic subjiciantur revocationi, si tempore illo nondum ventum erat ad judicium discussionis. Neque poterit creditor, qui ante id tempus solutum in rebus immobilibus recepit, conveniri ad discussionis judicium, nisi post factam discussionem adhuc supersint hypothecarii creditores anteriores, quibus bona debitoris non sufficiant. Isti quippe poterunt adversùs posteriores sibi creditores, qui ante discussionis annum in prædiis ac immobilibus solutum acceperunt, actione regressus experiri postquam omnes debitoris principalis facultates excussæ fuerint. Circa hæc legi potest Hiacynthus Bonifacius tom. 1. lib. 1. Placitorum Senatus Provinciæ, tit. 33. Porrò inter immobilia recensentur constitutorum censuum, seu pensionum capitalia.

XIV. Inter creditores merè personales diligentia in petendo parit jus prælationis super aliis creditoribus similiter personalibus, etiam tempore prioribus, juxta l. *Pupillus* 24. quæ in fraud. credit. & l. *Si non expedierit*, §. 1. D. de bonis author. jud. possidend. *Statuendum ne alterius aut negligentia, aut cupiditas huic qui diligens fuerit noceat. Quod si utroque instante tibi gratificans tutor solvit, æquum est aut priùs eandem portionem mihi quæri, aut communicandum quod accepisti.* Ipse verò debitor à creditorum uno, aliis creditoribus silentibus, sive in judicio, sive extra judicium interpellatus potest tutâ conscientiâ creditori huic satisfacere, etsi aliis posteriori. Sylvester verb. *Restitutio* 6. quæst. 8. Navarra cap. 17. num. 52. Lessius lib. 2. cap. 15. dub. 5. num. 39. Verumtamen non licet debitori qui omnibus solvendo non est, sponte sua gratificari alicui creditori in præjudicium anteriorum, aut habentium potiorem hypothecam: nisi ipsum juris, vel facti ignorantia excuset, tenebitur de damno & expensis creditoris potius jus habentis, qui potest etiam quod alteri in sui præjudicium solutum fuerit, judicio recuperare, l. *Scimus* 22. §. *Etsi præfatam*, C. de jure deliber. Similiter non licet debitori non interpellato posteriorem personalem creditorem proprio motu præferre aliis iisdem personalibus creditoribus tempore prioribus, quamvis creditor qui recepit, possit sibi solutum retinere quamdiu à Judice non compellitur. Non enim tenetur rei suæ quam possidet jacturam.

tam sponte subire, ut aliis prospiciat. Ita post Molinam Lessius num. 41 Filliucius tract. 35 num. 200. Barbosa de offic. & potest. Episc. part. 3. alleg. 96. num. 81. his verbis: *Qui rem habet sibi debitam, potest sine peccato eam retinere, quamvis sint alii creditores ipso anteriores.* Raimundus Bonaldus tractat. 11. lect. 42. num. 2. aliique.

XV. Quin etiam in judiciis contradictoriis communiter judicari solet in favorem hypothecarii creditoris possidentis pignus quod habuit à debitore, contra cæteros anteriores creditores pariter hypothecarios: & satis apertè favet lex *Qui insulam.* 14. D. qui potior. in pignor. hab. & lex unica, C. etiam ob chirogr. pecun. pign. Ita tenent ex Jurisconsultis Gallicanis Mornacius in d. l. *Qui insulam.* Cujacius in comment. ad illam rubr. etiam ob chirogr. pecun. pignor. &c. & probat testimonio Pauli JC. lib. 2. sentent. tit. 23. non posse etiam ab anterioribus creditoribus inquietari ad refundendum pignus quod possidet, nisi ei omne debitum offerendo. Eadem docet Chopinus in consuet. Paris. lib 3. tit. 2. num. 18. & tit. 3. num. 4. Est enim privilegium possessionis cum jure conjecturæ, quæ prævalet anterioritati juris alieni; cùm nemo teneatur alteri in sui præjudicium consulere, adeò ut laudetur & præferatur à lege & omnibus unanimiter Doctoribus creditor posterior qui fuerit in prosequendo jure suo diligentior. Multa Gallicana Senatusconsulta in hanc rem proferuntur à Chopino citato, & à Bonifacio tom. 2. Placitorum Curiarum Provinciæ, lib. 4. tit. 3. cap. 1. Et in universum non metuit Prætoris Edictum, *Quæ in fraudem creditorum facta sunt*, is qui pecuniam recepit priùs quàm bona debitoris possessa, id est inter creditores distributa sint; sibi enim diligenter prospexit: secus si bona jam possessa sint; tunc enim cæteris præripere nemini licet, l. *Qui autem 6. §. Sciendum 7.* D. quæ in fraud. creditor.

XVI. Hic est communior & receptissimus ferè ubique gentium ordo in creditorum solutione servandus. Si quid tamen aliter alicubi Statuto, Edicto, vel probata consuetudine cautum sit, illud ibidem tenendum & servandum erit. Si obligationum aliæ sint ex contractu, & aliæ ex delicto, ut furto, usura, censent Medina & Salonius solvenda priùs esse debita ex delicto. Ex adverso Caietanus & Navarra adstruunt priùs solvenda illa quæ sunt ex contractu. Præstat tertia & communior sententia Aragoni, Bannez, Molinæ, Lessii, Reginaldi, Bonacinæ, nihil referre utrum ex his priùs solvatur, nisi contingat superesse rem propriam unius creditorum, v. g. equum ejus; aut vas aliquod, vel commodatum, vel furto ablatum: aut accedat ex una parte privilegium hypothecæ, aut anterioritas unius debiti pro alio.

CAPUT XXIV.

De damno ex legitimo proprii juris usu in alterum redundante.

I. NON rarò contingit, ut quis res suas pro suo jure curando alterius rebus indirectè noceat. Quæritur an id liceat, & an ita agenti incumbat obligatio alterius damnum reparandi? Axioma commune in jure istud est: *Qui suo jure utitur nemini facit injuriam.* Id verò supponit jus in eo qui illo

EEee utitur

utitur absolutum, & ab alterius consensu independens, unà cum bona fide, & conveniente moderatione, quibus simul concurrentibus excluditur peccatum, & nulla est damni alieni reparandi obligatio. Inter sanctos veteris Ecclesiæ Patres hoc ipsum luculenter docet admirandus ille S. Petrus Alexandriæ Episcopus & Martyr in suo canone 13. idque firmat pluribus ex Scriptura deductis exemplis. Idemque adstruitur isto Jurium Canonici simul & Civilis effato: *Qui jure suo utitur, nemini facit injuriam*, cap. *Cum Ecclesia Vulterana*, de elect. & l. *Injuriarum*, §. 1. D. de injur. & l. 1. §. *Denique Marcellus ait*, D. de aqua pluvia arcenda.

II. Istius juris permulta superioribus capitibus exempla retuli, in quibus ex communi Doctorum sententia retuli, posse quem ex justa causa fraudare vectigal, licèt exactor inde jacturam patiatur, etiam habens bonam fidem, & nihil de vectigalis jactura dubitans. Item in creditore per suam diligentiam licitè præveniente anteriores sibi personales creditores. Præterea in reo criminis capitalis effringente carceris claustra cum gravi commentariensis periculo; & in eo qui ædes suas nulli obnoxias servituti, altiùs elevando lucem & prospectum vicino eripit cum gravi ejus incommodo, & domus illius diminutione pretii. Insuper in eo qui cuniculo ac fossâ in agro suo factâ vicini aquam in agrum suum derivat: neutrum enim de damno teneri declarat lex *Procul ait*: D. de damno infecto. Ad hæc sic ait lex 1. §. *Denique Marcellus ait*, D. de aqua pluv. arcenda: *Denique Marcellus ait, cum eo qui in suo prædio fodiens vicini fontem avertit, nihil posse agi, nec de dolo actione, & sane non debet habere, si non animo vicino nocendi, sed suum agrum meliorem faciendi id fecit.* Atque ibid. §. *Sed & si vicinus*, sic decernit: *Sed & si vicinus opus tollat, & ablato eo aqua ad inferiorem agrum naturaliter perveniens noceat, Labeo existimat aquæ pluviæ arcendæ agi non posse, semper enim hanc esse servitutem inferiorum, ut naturâ profluentem aquam excipiant.* Similiter in eo qui exstructo muro, vel aggere suum munit prædium ab incursu amnis vel torrentis: sic enim statuit lex *In summa*, § *Idem Labeo*, D. eod. *Idem Labeo ait, si vicinus flumen vel torrentem averterit, ne aqua ad eum perveniat, & hoc modo sit effectum, ut vicino noceatur, agi cum eo pluviæ aquæ arcendæ non posse: quæ sententia verior est si modò non hoc animo facit ut tibi noceat, sed ne sibi noceat.* Et declaratur l. 1. C. de alluvion. *Ripam suam adversùs rapidi amnis impetum munire prohibitum non est.* Quæ omnia fundantur in his juris naturæ principiis: Qui jure suo utitur, nemini facit injuriam. Nemo tenetur cum proprio damno alterius rebus consulere. Juris exequutio non habet injuriam, l. *Injuriarum actio*, §. *Is qui jure*, D. de injur. Præterea, ut consentiunt omnes Theologi, & fusè probat S. Thomas 2. 2. quæst. 26. art. 3. 4. 5. primus ordo charitatis Deum respicit; secundus nos ipsos; tertius proximos.

III. Similia pleraque leguntur in corpore Juris exempla, quorum admodum conducibilis cognitio est. Quale est istud excusum in l. *Habitatores*, §. *Iterum interrogatus*, D. locati. *Iterum interrogatus est: Si quis timoris causâ emigrasset* (videlicet ex domo conducta) *deberet mercedem, necne? Respondit: Si causa fuisset cur periculum timeret, quamvis periculum verè non fuisset, tamen non debere mercedem: sed si causa timoris justa non fuisset nihilominus debere.* Item de damno ex lege Aquilia, l. *Si quis fumo*, D. ad leg. Aquil. *Quod dicitur damnum injuriâ datum Aquiliâ persequi, sic erit accipiendum, ut videatur damnum injuriâ datum, quod cum damno injuriam attulerit, nisi magna vi cogente fuerit factum: nam hic scribit cessare legis Aquiliæ actionem. Justo enim metu ductus ne ad se ignis perveniret vicinas ædes intercidit. Et sive pervenit ignis sive antè extinctus est, existimat legis Aquiliæ actionem cessare.* Proferimus aliud quoque exemplum

exemplum quod frequenter in praxim deduci potest, ex l. *Qui occiderit*, §. *Si vulneratus*, D. eod. *Si vulneratus fuerit servus non mortiferè, negligentiâ autem perierit, de vulnerato actio erit, non de occiso.* Paria etiam sacri Canones definiunt, scilicet caput *Lator*, caput *Dilectus*, & caput *Ex literis* de homicid. in quibus declaratur homicidium casuale non esse imputandum Clerico qui dabat operam rei licitæ, nec fuit in culpa.]

CAPUT XXV.

De restitutione per moribundum facienda: & de restitutionis internunciis.

I. QUANDO ex confessione pœnitentis existentis in periculo mortis innotescit Confessario, eum teneri ad aliquid restituendum, providendum est illius animæ saluti, & restitutionis securitati, simulque pœnitentis famæ. Atque ad hoc duo media suppetunt, unum quidẽ ut æger vel testamento, vel codicillis pecuniam, aliamve rem debitam per legatum destinet personæ cui debetur; aut si incerta sit, pauperibus distribuendam à Confessario, si videbitur, aut hæredibus quorum dubia fides non sit. Secundum medium erit, si accersito Notario & duobus testibus declaret ægrotus velle se ut ex sua hæreditate dematur talis pecuniæ summa per designatum proprio nomine confessarium applicanda prout ambo convenerunt; & ut illa declaratio statim deponatur in manus Confessarii. Verùm istud fortasse medium minùs securum est quàm primum, si fortè hæres tergiversaretur prætextu non adhibitarum solemnitatum Juris, quod septem testes ad testamenta, & quinque ad codicillos requirit.

II. Expediret fortassis ad excludendam suspicionem sive restitutionis, sive inductionis & fraudis ex parte Confessarii, si post deliberationem inter ægrotum & Confessarium initam accerseretur persona spectatissimæ probitatis, cui secretò ægrotus injungeret faciendam pecuniæ in ejus manus depositæ, vel ab hæredibus deponendæ ex præscripto per testamentum legato, vel per codicillos restitutionem fiduciariam, prout Confessarius ex privato & occulto consilio cum ægroto habito indicabit. Sic tamen providendum ne in testamento, vel codicillis fiat ulla mentio fiduciariæ restitutionis, aut Confessarii, sed tantùm ab illo legatario data sit fides ac promissio ipsi privatim ægroto. Laurentius Bochellus in Summa Beneficiali, verbo *Legatum*, priùs refert solenne Senatusconsultum totius Senatus Parisiensis in togis purpureis anni 1580. Decembris 23. quo fuit approbatum trium millium aureorum legatum relictum Joanni Pelleterio Parocho S. Jacobi ad Macellum, ea lege ut de iis disponeret secundùm ei privatim communicatas testatoris intentiones. Quod idem Senatusconsultum refertur pariter à Mornacio ad l. 15. D. de dote præleg. Quæ lex 15. statuit habendam esse fidem juramento mediante illi quem testator nominaverit, & cui mentem suam sub secreti promissione declaraverit.

III. Porrò ad servandam pœnitentis bonam famam Confessarium videri esse aptiorem restituendi ministrum, dummodo probus & prudens electus fuerit, testatur Navarra Manualis cap.17. num. 67. Sed si vel ipse Confessarius, vel alius electus à debitore internuncius non restitueret, non statim liberaretur debitor à restituendi obligatione, nisi in ipsum illum internuncium creditor consensisset. S. Antoninus parte 2.tom.2.cap.4.§. 1. Navarra cap. 17. n.67. Lessius lib. 2. cap. 16. dub. 6. num.65.

IV. In universum ad restitutionum resolutiones tenenda est regula: Ubicumque res perit sine debitoris ulla præcedente culpa, domino rei perit. Itaque si internuncius receptâ in se reddendi obligatione rem sibi retinuit; vel suâ culpâ destruxit, distinguendum ita est. Vel internuncius habebatur communiter vir probus & exploratæ fidei, vel non. Si primum, adhuc distingue: aut debitor sic per eum restituens tenebatur titulo rei justè acceptæ, aut titulo injustæ acceptionis, aut titulo contractus legitimi. Si titulo injustæ acceptionis, nullatenus liberatur debitor, licèt res in manibus internuncii absque dolo, sed casu fortuito deperierit. Ratio est, quia casum istum culpa præcessit debitoris: nisi enim alienum usurpasset, res ista non incidisset in illum casum quo supponitur periisse in aliena manu. Pacto enim vel culpæ, vel moræ præcedentibus casus etiam fortuitus imputatur, cap. fin. de deposito. Sanè si pro certo res æquè peritura erat apud dominum, verius est non teneri injustum detentorem nisi ad fructus & interesse injustæ detentionis & acceptionis. Ratio est, quia restitutio non nisi ex alieno damno nascitur, quale nullum hîc existit; quia nimirum non minùs ex casu fortuito privatus dominus fuisset re sua, quàm si nulla fuisset injusta acceptio. Et insuper statuitur l. *Si plures* 14. §. *Sive autem*, D. depositi, eum qui renuit depositum reddere, si res deposita intereà naturali interitu pereat, non teneri pretium restituere. Et l. fin. §. fin. D. ad legem Rhodiam, statuitur si ea conditione navem conduxerim ut eâ merces meæ conveherentur, ipse verò nauta contra meam voluntatem & mala fide merces meas in navem deteriorem transtulerit, & merces meæ cum ea nave perierint, teneri mihi de hoc damno, si altera navis salva evaserit. Sed si ambæ naves eâ navigatione perierint, non teneri, quia peræquè merces meæ in priori nave conducta periissent. Ita docet Covarruvias ad regul. *Peccatum*, part.2. §. 6. Lessius lib.2.cap.12.dub. 15.num 93. Sylvester verbo *Restitutio* 7. quæst. 5. §. *Tertium*, Martinus Navarra cap.17.num.8. Petrus Navarra lib.4.de restitut.cap.1.num.17.

V. At verò si debitoris obligatio non fuit ex culpa, sed vel ex re accepta, vel ex contractu; & internuncio qui fidelis, nec suspectus habebatur, restitutionem mandavit, adhuc distinguendum. Vel mandans erat debitor speciei, hoc est rei particularis ac determinatæ, ut equi, vasis, libri, vestimenti; & eo casu liberabitur debitor culpâ vacans, etsi internuncius sive dolo, sive ex casu non restituat, l. *Argentum*, D. commodati, & cap. unico de commodato. Ratio est, quia quoties omni debitoris culpâ seclusâ res debita perit, domino suo perit. Vel debitor qui nuncium illum transmisit, est debitor generis, ut nummorum, tritici, vini, olei, aliarumve rerum quæ debentur non secundùm individuam ac determinatam, seu singularem substantiam, sed secundùm pondus, numerum aut mensuram; & tunc debitor quantumvis culpæ expers, qui internuncio etiam fidelissimo mandavit, & hic fuit in itinere spoliatus, adhuc remanet obligatus. Ratio liquet; cùm enim sit debitor generis, non verò hujus, aut illius specialis materiæ quæ in transmissione fuit

fuit intercepta, hac ipsa pereunte durat adhuc ejus obligatio: genus enim perire non potest, l. *Incendium* C. si certum petatur.

VI. Itaque juxta regulam istam, quod ubicumque res perit sine debitoris culpâ, domino suo perit, & debitor liberatur si res locata apud locatarium sine ejus culpa deperit, vel res commodata apud commodatarium, vel depositum apud depositarium, vel pignus apud creditorem, isti ad nihil tenentur ubi neque culpa, neque mora, neque conventio ulla in oppositum intercessit. Mutuatarius quoque persistat in dominio rei transmissæ pro solutione, ideoque si deperditur antequam creditor eam receperit, vel per se, vel per medium à se approbati quoad hoc internuncii, res illa deperit mutuatario ut domino. De emptione major est difficultas re nondum emptori tradita depereunte; cùm dicatur in l. *Traditionibus* 20. C. de pactis: *Traditionibus dominia rerum, non nudis pactis transferuntur.* Et tamen perspicuè statuitur l. 1. C. de pericul. & commod. rei vendit. & Instit. de emption. §. *Cum autem*, si res vendita casu pereat ante traditionem, perdi non venditoris, sed emptoris damno. Quam Juris dispositionem omnes Casuistæ approbant. Sed emptor re nondum tradita habet aliquod in eam imperfectum dominium traditione perficiendum. Quamvis autem contractus emptionis & venditionis solo Partium mutuo consensu perficiatur, si tamen utriusque mens erat eam scripto firmandi, & ante scripturam res deperiit apud venditorem, illam rei jacturam non emptor, sed solus venditor debet sustinere, utpote nondum perfecto contractu per scripturam, quæ ex mutua amborum voluntate conditionis necessariæ vicem habet, adeò ut sit locus pœnitentiæ donec Pars utraque subscripserit, ut decernitur Instit. de empt. & vendit. in princ. & l. *Contractus*, . de fide instrum.

VII. Monet denique Navarra cap. 27. num. 67. Confessarium, aut alium quemvis internuncium restitutionis, quamvis non requiratur, suam tamen debere fidem probare recipiendo solutionum syngraphas quas exhibeat debitori.

CAPUT XXVI.

De pactis quæ contractibus adjunguntur.

I. PACTA quæ pro diversis contrahentium intentionibus ad contractus adjunguntur vim ordinariam ac legitimam contractuum quibus apponuntur possunt extendere, vel restringere, dummodo juri naturali non repugnent pacta apposita, ut perspicuè docet l. *Contractus quidam*, D. de regul. jur. hisce verbis: *Nisi quod nominatim convenit, vel plus, vel minus in singulis contractibus. Nam hoc servabitur quod initio convenerit; legem enim contractui dedit. Excepto eo quod bonæ fidei judicio contrarium est: & ita utimur.*

II. Sic fit ut commodatarius qui ex vi commodati non tenetur nisi de sola culpa teneatur ex vi pacti commodato adjuncti etiam de casu fortuito, cap. unico, de commodato.

III. Depositarius quoque ex vi contractus depositi nullatenus tenetur de casu fortuito: & tamen tenebitur si conventum inter ambas Partes fuerit, ut ipsum

quoque casum fortuitum præstet, l. 1. §. *Sæpè*, D. depositi, & cap. *Bona fides*, de deposito. Neque tamen his pactis dominium immutatur rei ipsius, cùm proprietas ipsa rei adhuc remaneat penes ipsum commodantem, & penes ipsum qui deposuit.

IV. Ita etiam ex vi mutui nihil debet mutuatarius præter mutuatam sortem: neque tenetur ad interesse, sive damni, sive lucri, etiamsi creditor occasione mutui vel lucrum amittat, vel damnum reverà sustineat. Et consentiunt Summistæ omnes, non posse quidquam exigi per creditorem, quantumvis reale ac verum interesse, nisi pactum ab initio de præstando interesse præcesserit Sed de utroque interesse mutuatarius tenebitur si speciatim in ipso mutui contractu convenerit. Navarra in Enchir. cap. 17. num. 211. cæterique Doctores.

V. In emptione quoque & venditione, re traditâ transfertur ita dominium, ut venditori ad eam jus nullum reliquum sit. Secus tamen erit si appositum fuerit pactum addictionis in diem, hoc est, ut si intra conventum tempus alter emptor meliorem offerat conditionem venditori, res sit inempta, l. 1. & l. 4. D. de addict. in diem. Idem obtinet in pacto redemptionis seu retrovenditionis, ut possit venditor eodem pretio redimere rem venditam, aut eo pretio quale tunc æstimabitur tempore præstituto, l. *Si fundum*, & l. *Si à te comparavit*, C. de pactis inter empt. & vendit. Itemque in pacto legis commissoriæ, ut si intra præfixum diem pretium non solvatur, redeat res ipsa ad venditorem, l. 2. & 3. D. de lege commissoria. Quod tamen pactum in emptione approbatum reprobatur in pignore, de quo pacisci non licet, ut debitore non solvente pignus acquiratur creditori. Est enim contra bonos mores, & contra æqualitatem dati & accepti, quia pignus sæpe valorem excedit rei debitæ, cap. *Significante*, de pignor. & l. 1. & 3. C. de pact. pignor. Denique facilis esset similis inductio ad cæteros quoscumque contractus.

VI. Sicut autem ex pactis additis contractus determinantur, contingit vicissim ut ex contractu exurgat citra ullam expressionem pactum tacitum: ut in locatione prædii urbani quidquid intus defertur, vel invehitur à conductore, oppignoratur tacita conventione locatori, l. *Item quia*, D. de pact. Plura istiusmodi exempla require sub tit. Digestorum & Codicis in quib. causis pignus vel hypotheca tacitè contrahatur.

CAPUT XXVII.

De conditionibus, demonstrationibus, & causis appositis.

I. FREQUENTER evenire solet ut in dispositionibus, tam inter vivos quàm mortis causâ factis adjungantur conditiones, ut *Si navis ex Asia venerit*: nec non demonstrationes, ut *Fundum lego Nomentanum quem à Titio emi ducentis aureis*: itemque causæ, ut *Centum aureos Titio do, quia negotia mea utiliter gessit*. Hinc multiplices nascuntur ambiguitates in Jure circa defectum appositarum conditionum, aut circa falsas vel dubias demonstrationes, vel causas: utrum hujusmodi rerum defectu falsitate, vel incertitudine vitietur dispositio.

II. Pro

I I. Pro universali regula tenendum est, conditionem appositam sive dispositioni inter vivos, ut sunt contractus, rescripta Principum, pœnæ, privilegia; sive dispositionibus causâ mortis, ut sunt testamenta, codicilli, usque eò limitare atque determinare dispositionem, ut hæc non aliter subsistat, nisi existente conditione. Ratio petitur ex liberâ disponentis intentione, non aliam volentis inducere obligationem, nisi eam quæ conditionis veritate nitatur, l. *Cùm ad præsens*, D. si cert. pet. & l. *Conditio in præteritum*, D. de verb. oblig.

I I I. Ab hac tamen regula excipiuntur impossibiles conditiones, & illæ similiter quæ sunt contra bonos mores, si sint adhibitæ dispositionibus causâ mortis, ut *Si cœlum digito attigerit, Si datam fidem fregerit, si alterum injuriâ affecerit*. Istæ omnes non pro non appositis habentur. Nec minùs effectum sortietur ultima dispositio, illis non adimpletis, l. *Turpia*, D. de legat. 1. l. *Cùm in secundo*, D. de injust. testam. & Instit. de hæred. instit. §. *Impossibilis*. Secus tamen statuendum in materia contractuum. In his quippe irrita fit quævis dispositio sub impossibili, vel turpi conditione facta, §. *Quod turpi ex causa*, Instit. de inutil. de stipul. l. *Generaliter*, D. de verb. oblig. l. *Non solùm*, D de act. & oblig. Ipsa verò Glossa in d. §. *Impossibilis*, Instit. de hæred. instit. istam Juris differentiam refert apposité in favorem ultimarum voluntatum.

I V. Olim quidem Jure Digestorum conditio ista, *Si non nupserit*, *Si uxorem non duxerit*, apposita in legato, vel fideicommisso, censebatur bonis moribus, hoc est libertati nuptiarum & publico bono adversari, ideoque pro non adjecta habebatur: neque minùs valebat legatum, vel fideicommissum, l. *Titia*, D. de conditionib. & demonstrat. Sed Justinianus hoc ita temperavit, ut conditio habeatur pro non adjecta circa primas nuptias, sed valeat circa posteriores nuptias. Auth. *Cui relictum*, C. de indicta viduit. toll. Ab eodem pariter statutum fuit in favorem Religionis, ut si legatum fuerit sub conditione si matrimonium inierit, nihil de Religionis ingressu exprimendo, & contingat legatarium Religionem ingredi, ejusdem nihilominus legati beneficium consequi debeat. Auth. *Nisi rogati*, C. ad S C. Trebellian. Novel. 123. de sanctiss. Episcopis, cap. 37. Atque in hoc omnes convenire Doctores asserit Lessius lib. 2. cap. 18. dub. 15.

V. Solutior est Juris dispositio circa demonstrationes quàm circa conditiones appositas. Etenim falsa demonstratio, modò de re ipsa constet non perimit dispositionem, sive contingat in Principum rescriptis, sive in contractibus, sive in ultimis voluntatibus. Nec etiam nominis error quidquam officit, modò de persona, vel de re habeatur certitudo, cap. *Significante*, de rescript. l. *Falsa demonstratio*, D. de condition. & demonstr. l. *Patronus*, §. 2. D. de legat. 3. & l. *In venditionibus*, D. contrah. empt.

V I. Similiter falsa causa nullatenus obest dispositioni: ut, *Fundum Tusculanum Titio lego, quia negotia mea utiliter gessit*; quamvis ejus negotia non gessisse probetur, l. *Cùm tale*, §. *Falsam causam*, D. de condition. & demonst. Verumtamen si falsa demonstratio, vel causa conditionaliter adhibita sit, procul dubio irrita & nulla erit dispositio, d. l. *Falsa demonstratio*. Statuitur tamen in l. *Qui libertatis*, §. *Servus*, D. de eviction. si sit servo libertas relicta sub conditione, si rationes reddiderit administrationis, censendum esse purè relinqui libertatem, si servo nulla supersint reliqua, de quibus reddenda foret ratio. Præsumitur enim testatoris intentionem in hoc esse ut libertate servus donetur, ex quo liquebit servum non esse reddendæ rationi obnoxium. Nec tantùm falsa causa, sed etiam falsa conditio habenda

ben la est pro impossibili, ut pro non adjecta habeatur: *Pamphilus si quod Titio debeo persolverit, liber esto.* Revera tamen si sic disponens nihil Titio debet, fiet nihilominus liber Pamphilus. At si testator Titio debet aliquid, idemque post conditum testamentum exsolvat quæ Titio debet, isto casu intelligitur conditio defecisse, atque ita caducum erit libertatis legatum, d. l. *Cùm tale*, §. *Falsum conditionem*, D. de condition. & demonstr.

CAPUT XXVIII.

Sponsarum, uxorum & viduarum jura: & de diversorum creditorum concursu, ac prælatione.

I. DISPICIENDUM hîc est de sponsalitia primùm largitate, tum de mundo muliebri, tum de arrhis sponsalitiis, tum de dotibus aliisque, conjugatarum, aut viduarum juribus. Sponsalitia itaque largitas facta inter sponsos de futuro valida est, ita ut res donata acquiratur donatario, si deinde fiat & consummetur matrimonium. Id verum est tam favore sponsi quàm sponsæ, l. *Dùm veterum*, C. de donat. ante nupt. his verbis: *Quæ similiter observari oportet & si ex parte sponsæ in sponsum donatio facta sit.* Quæsitum est si solvantur sponsalia, sive ex mutuo amborum consensu, sive ex alterius eorum morte, quid juris? Hic tria distinguenda, scilicet donationes ante nuptias, mundus muliebris, & arrhæ nuptiales. Donationes quidem ante nuptias factæ, solutis sponsalibus revertuntur ad eum qui dedit, ejusve hæredes, d. l. *Cùm veterum*. Ratio est, quia sponsalitia largitas tacitam secum includit conditionem matrimonii futuri: itaque caduca fit defectu conditionis. Quod verò donatur sponsæ ante nuptias ea lege, ut dominium acquirat ex quo nuptiæ sequutæ fuerint, nullius est effectus, l. *Quod sponsæ*, C. de donat ante nupt. quia nimirum omnem inter conjuges donationem jura prohibent, ne sese mutuo amore spolient. Hinc dicit Baldus: Paria sunt fieri aliquid tempore prohibito, & transferri in tempus prohibitum. Et Glossa ibid. Quod potuit sponsus ante nuptias noluit; & quòd voluit sponsus post nuptias non potuit.

II. De mundo muliebri, id est jocalibus & vestibus, hæc quidem penes uxorem mortuo marito remanere, & submovendos esse mariti hæredes decernit lex *Si tibi* & lex *Si mater*, C. de donat ante nupt. Innixus tamen Mornacius Senatusconsulto Curiæ Parisiensis quæ non regitur scripto Romanorum jure, scribit vestes & nuptialia ornamenta restituenda esse hæredibus mariti; sic enim judicavit Curia illa Decembris 12. anno 1598. pro hæredibus Petri Colombeau contra ejus viduam Genovefam Boulanger. Id testatur Mornacius ad l. D. de sponsal. idemque ad l. *Si à sponso*, C. de donat. ante nupt. Choppinus verò ad consuet. Paris. lib. 2. cap. 1. num. 4. distinguit inter res pretiosas, & non pretiosas; & istas quidem adjudicandas esse viduæ, pretiosas autem hæredibus mariti. Eadem distinctio & resolutio astruitur à Julio Claro, §. *Donatio*, quæst. 10. initio, & approbatur à Sanchez de matrimon. lib. 6. disput. 15. num. 8. & Bonacina de contract. disput. 3. quæst. 13. puncto 4. num. 13. & aliis

aliis Summistis qui hoc addunt, extendi debere si sponsus ante consummationem decesserit, dummodo de sponsalibus intervenerit osculum ante nuptias, juxta l. *Si à sponso*, Cod. de donat. ante nuptias, sic dicentem: *Si à sponso rebus sponsæ donatis interveniente osculo, ante nuptias hunc vel illam mori contigerit, dimidiam partem rerum donatarum ad superstitem pervenire præcipimus, dimidiam ad defuncti, vel defunctæ hæredes, cujuslibet gradus sint, & quocunque jure successerint.* Bacquetus verò de justitia & jure cap. 21. num. 334. dicit hoc esse arbitrarium ob Doctorum & Senatusconsultorum contrarietates decernentium circa contractum jam, consummatumque matrimonium. Etenim si sola extiterint sponsalia, neque sequutæ sint nuptiæ, jam decisum est res donatas esse integrè restituendas, si osculum non intervenerit; restituendam verò esse dimidiam partem solam, si osculum intervenerit; juxta d. l. *Si à sponso.* Hoc ita decernitur jure communi Romanorum. At in Gallia ratio nulla habetur hujusmodi osculi, quod non tanti æstimatur; cùm soleat hoc in Regno ad omnem civilitatis occursum exhiberi, ut observant & docent Bugnyon libro 4. de legib. abrogat. cap. 33. & Jacob. Gothofred. in comment. Cod. Theodosiani, ad hanc ipsam legem *Si à sponso.* His addenda est altera restrictio hæc, dummodo alterius desponsatorum culpâ non fuerit impeditum matrimonium: si enim culpa unius horum obstiterit, Jus providet ne ullum emolumentum ex hujusmodi donationibus & largitatibus Pars culpabilis percipiat, d. l. *Cùm veterum*, in fine, C. de donat. ante nupt.

III. De arrhis porrò sponsalitiis non sequuto matrimonio, hæ quidem remanent penes recipientem, si per donantis culpam steterit quominus matrimonium compleretur. Si autem per recipientem steterit, tenetur eas restituere etiam in duplum, l. *Mulier*, Cod. de sponsal. & arrhis. Si verò per neutrius culpam steterit, sed alterius mors, aliudve grave incommodum supervenerit, arrhæ acceptæ restitui debent, sic statuente lege *Arrhis* C. eod. *Arrhis sponsaliorum nomine datis, si interea sponsus, vel sponsa decesserit, quæ data sunt jubemus restitui, nisi causam ut non celebrarentur defuncta persona jam præbuit.* Quo loco Glossa dicit: *Sive intervenerit osculum, sive non: licèt in donatione propter nuptias secus.* At verò si matrimonium sequutum sit, arrhæ sponsalitiæ restituendæ sunt Patti quæ dederat. Ratio perspicua est, quia arrhæ sunt pares pignori tradito in conventione futuræ venditionis, quod amittere convenit injustè resilientem; celebrata autem venditione recuperare oportet eum qui tradiderat. Ostiensis in Summa, tit. de sponsalib. §. 1. num. 3. Abbas in cap. *Gemma*, eod. tit. num. 7. Angelus verb. *Sponsalia*, num. 17. Sylvester, Covarruvias, Ludovicus Lopez, aliique communiter, quos citat & sequitur Sanchez de matrim. lib. 1. disput. 36. num 2.

IV. Denique quamvis lex fin. C. de jure dot. eximat ab insinuationis obligatione donationes propter nuptias, Constitutiones tamen Franciæ donationum propter nuptias insinuationem requirunt, ut & aliarum quarumcumque donationum. Mornacius in d. l. fin. C. de jur. dot.

V. Conjunx ob sævitiam divertens à toro & cohabitatione viri, potest judicio agere per procuratorem, ne acriores fiant simultates per conflictantium conjugum mutuas accusationes & convicia. Imo ne quid deterius contingat, servatur in Gallia cap. *Literas*, in fine, de restitut. spoliat. providens ut uxor in quam desævit maritus, honestæ alicui matronæ committatur & sequestretur quamdiu lis duratura est, nisi eam parentes, vel cognati apud se recipiant. Præclarè S. Chrysostomus ad cap. 11. epist. 1. ad Corinth. homil. 26. ait: *Hoc ex Legislatoribus externis addiscitis, qui talium*

passam uxorem habitare ampliùs non cogunt cum marito qui eam verberibus affecit, quippe indigno ulla deinceps ipsius consuetudine. Videri possunt Covarruvias de testamentis.§.5.cap.7.& Mornacius ad l.2.§.1.D.de divort. qui & hoc docent, pensionem seu provisionem alimentariam in bonis mariti pro modo facultatum ejus per Judices adjudicari debere, donec dotalitio per mortem viri fiat locus. Quinimò possessores, seu tertii detentores rerum mariti damnantur pensioni huic annuæ, excussis primùm mariti facultatibus, nisi malint possessione bonorum eorum uxori cedere ut judicavit teste Mornacio Senatus Parisiensis secundùm Magdalenam Lecaron separatam à toro & ædibus mariti Jacobi Flamani, contra Firminum du Fresne tertium possessorem, anno 1611. die 6. Augusti.

VI. Quando maritus adulteratur ac tenet concubinam, potest uxor innocens agere ad separationem tori, dotem repetere, & lucrari donationem propter nuptias debet, Decius in reg. *Semper in contractibus*, D. de reg. jur. Raphaël Cuman. consil. 175 Quando etiam vir concubinam tenet, uxor ejus quæ pariter adulteratur, non perdit dotem, ut docet Paulus Castr. conf. 128. Decius in d. l. *Semper in contractibus*, quia paria delicta compensatione mutuá tolluntur, l. *Viro atque uxore*, D. solut. matrim. & cap. *Significasti*, de adulter. Vide Matth. 19. vers. 9. & Concil. Trident. sess. 24. de matrimon. can. 7.

VII. Ubi verò uxor de propriorum bonorum deperditione ob viri prodigalitatem & incuriam periclitatur, agitque de mutua bonorum separatione, oportet inquisitionem juridicam fieri, qua probetur maritum decoctorem esse. Idque faciendum non spontaneo, sed contradictorio judicio. Edendum est enim facultatum uxoris inventarium, tum sententia obtinenda divisionis bonorum, tandemque succedere debet publicatio, quâ per præconem, aut per schedulas locis publicis affixas, aut etiam in Notariorum stationibus admoneantur universi hujusce bonorum inter conjuges seperationis, expressis amborum nominibus. Nisi enim ista fiant, præsumetur dolus & collusio conjugum in fraudem creditorum. Sanè quacumque ex causa uxor jure meritò doti suæ, & propter nuptias donationi timet, exaudienda est à Judicibus, ut res suas salvas sibi habeat, l. *Ubi adhuc*, D. de jure dot. Sciendum verò, uxorem quæ juridicè hanc obtinuit bonorum separationem, posse sine mariti interventu obligari in illis quæ ad rerum suarum conservationem & administrationem pertinent, perinde ac si vidua esset; in hoc quippe sui juris effecta est Hoc tamen excepto, quod vivente viro non potest alienare, ut judicavit Senatus Parisiensis 21. Januarii 1597. in causa Sebastianæ Benedictæ. Hoc idem scribit Commentator Consuetudinum Borboniorum, artic. 28. quem allegat & sequitur Mornacius ad l. 1. §. 2. D. de divorr. & repud. Ubicumque autem de alienando agitur, mariti consensum esse necessarium statuit dicta lex *Ubi adhuc*, de jure dot. & est constans in foro regula, quamvis facta fuerit juridica bonorum separatio; ad quod alterum producit Mornacius Senatusconsultum Parisiense 24. Aprilis anni 1585. Denique Pomponius sapienter ait, l. 1. D. solut. matrim. *Dotium causa semper & ubique præcipua est, ac publicè interest dotes mulieribus conservari.* Providendum igitur ne à maritis dilapidentur.

VIII. Jure Romanorum magnum est dotis privilegium, adeò ut omnia viri bona jure tacitæ hypothecæ ad dotis restitutionem obligata sint uxori, l. unica, §. *Et ut plenius*, C. de rei uxor. act. & §. *Fuerat*, Instit. de act. Præterea cæteris creditoribus etiam tempore anterioribus præferantur uxores, l. *Assiduis*, C. qui potior. in pignor. hab. *Ubi adhuc*, & l. *In rebus*, C. de jure dot. Justinianus etiam Novel. 97. de æqualit. dotis,

doris,§.*His consequens*,uxoribus concessit jus tacitæ hypothecæ in bona mariti,eodem privilegio quo fruitur creditor,cujus pecuniâ res empta fuit,aut qui ad navim fabricandam, aut domum ædificandam credidit pecuniam suam.

IX. Verumtamen Justiniani mens non videtur hæc fuisse, ut præferatur mulier creditoribus anterioribus,nisi solis illis qui hypothecam nullam habent,aut habent dumtaxat tacitam. Quid enim iniquius foret quàm si aliquod jus hypothecæ nobis expressâ conventione anteriùs acquisitum posset nobis invitis aut insciis præripi quocumque privilegio posterioris creditoris? Et ex Scævolæ responso constat, etiam privatum habentem expressam hypothecam, ipsi Fisco & Cæsari postea contrahenti oportere præferri,l.fin.§.fin.D.qui pot.in pign. hab. Et quidem communis & potior est Interpretum Juris Romani sententia, præferri utique in causa doris mulierem creditoribus anterioribus,ex Justiniani constitutione,non tamen expressam habentibus hypothecam. Ita Accursius,Joannes Faber, Bartolus, Baldus, Salicetus in l. *Assiduis*,C.qui pot.in pig.hab.& in §.*Fuerat*,Instit.de act.Jus istud Romanum prælationis dotis super hypothecariis reliquis creditoribus anterioribus servatur in provinciis Gallicanis quæ jure scripto reguntur,qualis est provincia Tolosana:cùm tamen in aliis Gallicanis provinciis quæ jure consuetudinario utuntur, jura dotium non præferantur aliis anteriorem habentibus hypothecam. Hoc ita observat Papo lib.11.tit.3.num.11.& Oliva lib.3. Judiciorum Tolosanorum, cap.25. Attamen in provincia Aquensi,quamvis sit in aliis observatrix Juris Romani, dos non præfertur hypothecis anteriorum creditorum,nisi circa bona à marito postmatrimonium acquisita;quemadmodum nec Fiscus, juxta l.*Si qui*,D.de jure Fisci.Nam uxor & Fiscus pari gradu ambulant,l.1.C.de privil.fisci.Ita docet Claperius Aquensis parte 2.causa 84.quæst.1.num.2. & 3.

X. Iste igitur servatur ordo in distractione bonorum deb'toris, ut habentes hypothecas cæteris chirographariis creditoribus præferantur in solidum, sive hypothecæ sint generales,sive speciales,juxta l.*Pro debito*,C.de bonis authorit.jud possid. Inter creditores hypothecarios præferuntur etiam anterioribus illi qui habent privilegiatas hypothecas,qualis est creditor qui affectatum sibi pignus penes se habet: & ex Salviano interdicto dominus fundi qui res à colono in prædium illata tacitæ jure hypothecæ sibi præ aliis quibuscumque creditoribus asserit,l.1.& tot.tit. D.de Salviano interd.Itemque alii creditores,de quibus agitur in tit.C. & Digest.qui potior.in pign.hab.Si debitoris bona omnibus hypothecariis creditoribus non sufficiunt,anteriores quidem recipiunt in solidum, & excluduntur posteriores. Similiter si omnibus hypothecam habentibus sufficiunt, ut tamen chirographariis nihil supersit, isti omnes omni suo jure frustrantur. Si verò postquam de integro singulis tam generalem quàm specialem habentibus hypothecam satisfactum fuerit, supersint aliqua bona, quæ tamen omnibus personalibus creditoribus minimè sufficiant,nullus habetur respectu anteriorum,aut posteriorum hujusmodi creditorum; sed quæ supersunt bona in tributum veniunt,hoc est ita distribuuntur, ut nemo ex illis de integro excludatur, neque de integro seu in solidum recipiat,sed singulis aliquid distribuatur ad proportionem tum quantitatis rei debitæ, tum quantitatis bonorum quæ distrahuntur, juxta d.l.*Pro debito*,C.de bon.authorit.jud.possid. & l. *Si fundum*,C.qui potior.in pign.hab. Actionem illam inter chirographarios, & tantùm personales creditores tributoriam Pragmatici vocant *Déconfiture*,ou *Contribution au sol la livre.*

XI. Quæsitum est utrum venditori asserenda sit tacita & privilegiata hypotheca

 super

super re vendita pro ejusdem pretio ? Jus commune hanc ei denegat hypothecam; solamque concedit ei personalem actionem adversùm emptorem, l. *Incivile* 13. C. de rei vendicat. & l. *Qui ea lege* 3. Cod. de pactis int. empt. & vend. Cæterùm in toto Galliæ Regno jus oppositum viget, adeò ut etiam in provinciis Iure Romano utentibus venditori tacita indulgeatur hypotheca pro pretio super re vendita: cujus favore præfertur anterioribus etiam hypothecariis creditoribus, dummodo res vendita penes emptorem ejusve hæredem permaneat, neque distracta sit. Et sanè hac in parte major effulget species æquitatis. Sic ex provincia scripti Juris Oliva Tolosas lib. 4. cap. 10. ex provinciis verò Juris consuetudinarii Louetus lit. *P*, cap. 19. & Brodeus ejus Scholiastes, & Mornacius ad L. *Procuratoris*, §. *Planè*, D. de tributor. act.

CAPUT XXIX.

Selecta quædam, & præcipua jura donationum.

I. Multæ restituendi obligationes dimanant ex jure donationum. Itaque visum est ad cæteros restitutionum fontes hunc postremum tractatum adjungere. Quamvis ex sui natura donatio sit contractus irrevocabilis, si fiat inter vivos, l. *Aristo*, D. de donat. sunt tamen quatuor præcipuæ causæ ob quas permittunt leges illam revocari. Prima est ingratitudo donatarii, l. fin. Cod. de revoc. donat. Nec solùm ob quinque ingratitudinis causas ea lege expressas, sed etiam ut docet Glossa ibid. verbo *Voluerit*, ob alias similes, aut graviores causas: nam & filius exhæredari à patre legitimè potest ex aliis ingratitudinis causis quàm à Jure expressis, ut probat Julius Clarus lib. 3. Sentent. §. *Testamentum*, quæst. 41. verbo *Sed quæro* Secunda revocandæ donationis causa est supervenientia liberorum, ne paterna quæ præcessit liberalitas vergat in horum detrimentum, l. *Si unquam*, & ibi Glossa, C. de revoc. donat. Tertia causa est si sit inofficiosa donatio, de qua toto tit. de inoffic. donat. Qua in re ita distinguendum, ut si donatio sit inofficiosa re tantùm, revocanda sit usque ad legitimam necessariis hæredibus, sive jam natis, sive supernascentibus debitam, l. 1. 2. & 3. C. eod. Si inofficiosa sit re simul & consilio, revocari in totum debet, juxta Bartolum & alios communiter Doctores, quos refert & sequitur Clarus §. *Donatio*. Atque hoc jus viget in Gallia, ut tradunt Erostratus Gallicanus tract. de inoffic. donat. & dotib. num. 59. & Papo lib. 11. Placitorum. tit. 4. num. 6. Vide ad hoc l. *Titia Seio*, §. *Imperator*, juncta Glossa, D. de legat. 2. Dicitur inofficiosa Donatio re simul & consilio, quam facit ex proposito pater in filiorum damnum. At ubi abfuerit prava illa voluntas liberis nocendi, erit inofficiosa re tantùm. Eadem reductio usque ad legitimam pari ratione locum habet in præfata causa supervenientiæ liberorum. In cunctis tamen his causis nulla modicarum donationum habetur ratio, neque fit ulla revocatio. Quarta demùm revocandi causa est si quid donatum sit ob causam, minimè sequutà causâ. Revocatur enim ipso jure, & donatori competit rei vindicatio, l. 1. C. de donat. ob caus.

* II. Disceptatum fuit, utrum donatio propter nuptias facta per minorem in gratiam

gratiam nuptiarum cognati pariter minoris; rescindi possit favore minoris ætatis? Et quidem adversùs illam restitui in integrum posse donatorem, solenni in Togis Purpureis ac Latisclaviis Senatusconsulto judicatum fuit Aquis Sextiis inter nobiles fratres ambos minoris ætatis Claudium Grasse Comitem Barii, & Henricum Grasse, hunc donatarium, illumque donatorem, præsidente Guillelmo Vairy Senatus Principe, qui & hanc decisionem suis excusis Operibus attexuit. Claudius Grasse, secundùm regulam vulgarem in Galliæ regno receptissimam, *Nullitatis in Gallia nulla habetur ratio*, Literas Cancellariæ, ut contra hanc donationem restitueretur obtinuerat. Itaque inter ambos fratres de vi harum Literarum coram Senatu Provinciæ litigatum est. Allegabat Henricus matrimonii privilegium, cujus gratiâ nec ipsa mulier donans Vellejani privilegio adjuvatur. Proferebat donatorem expressè renuntiasse minoris ætatis privilegio, præsente & consentiente curatore, adhibito etiam jurejurando. Item mulierem non posse restitui, si semel Vellejano renunciaverit, l. ult. §. ult. D. ad Vellejan. Denique contra hanc ætatis restitutionem præferebatur lex *Hoc jure*, §. ult. D. de donat. statuens irrevocabile esse quod datum fuit sub conditione mox adimpleta, ut evenit in hoc Matrimonio.]

III. At verò donatio causâ mortis potest à donatore quandocumque voluerit revocari l. *Mortis causâ* 4. D. de donat. causâ mort. Nec tantùm per expressam donatoris voluntatem revocatur, verùm etiam per tacitam significationem; ut si quis rem à se mortis causâ donatam transferat in alium, l. *Illud*, D. de donat. causâ mortis.

IV. Quod spectat ad donationem inter conjuges viventes factam, hæc invalida communi jure censetur, cap. fin. de donat. int. vir. & uxor. & l. 1. D. eod. Ne [ait lex] *conjuges mutuo amore se spolient*: quæ causa honesta est. Verùm contraria plerumque urget causa evitandæ coactionis & malæ tractationis, quam facilè suadere posset alterius conjugum vesana cupiditas, aut saltem causa frequentis & odiosæ importunitatis. Idcircò non solùm expressa, sed etiam tacita revocatione donatio conjugum facilè dissolvitur. Verùm si conjunx donator nullatenus revocet, adveniente demùm ejus morte, & altero conjugum superstite validitatem sortitur, l. 1. & 3. & l. *Donationes*, C. de donat. int. vir. & uxor. & d. cap. fin. eod. tit. Nec solùm talis donatio viventibus conjugibus invalida est, si fiat post matrimonium ratum, verùm etiam facta ante matrimonium, sed dilato ejus effectu postquam matrimonium ratum, contractumque fuerit, l. *Quod sponsa*, C. de donat. ante nupt. Nam idem est facere tempore prohibito & inhabili, & differre obligandi vim ad tempus prohibitum & inhabile, l. *In tempus*, D de hæredib. instit.

V. Secus tamen statuendum in aliis à donatione contractibus, ut sunt venditio, locatio, permutatio, &c. Tum quia sola inter conjuges donatio prohibetur: tum quia venditio inter eos expressè confirmatur, l. *Si sponsus*, D. de donat. inter vir. & uxor. Excipitur tamen illa venditio quæ fieret animo donandi, vel condonandi pretium, aut notabilem pretii partem, d. l. *Si sponsus*, §. *In venditione*.

VI. Donationes inter conjuges adeo morte donantis confirmantur, ut ad tempus retrotrahantur quo factæ fuerunt, perinde ac si tunc valuissent: & consequenter fructus omnes post donationem percepti pertinent ad donatarium conjugem superstitem. Ita tradit Glossa in l. *Talis scriptura*, §. *Universa*, D. de legat. 1. Covarruvias de testam. rubricæ parte 3. num. 3. Julius Clarus §. *Donatio*, quæst. 9. in fine, attestans hanc esse communem Doctorum sententiam.

VII. Valet quidem à patre facta donatio filio emancipato; sed non valet facta

filio quem sub sua potestate habet, l. 2. C. de inoffic. donat. & l. *Donationes quas*, C. de donat. inter vir. & uxor. Valet tamen donatio patris facta liberis quos in potestate habet, duobus casibus, scilicet causâ dotis pro filia, & causâ donandi filio propter nuptias, l. *Pomponius Philadelphus*, D. familiæ erciscundæ. Baldus in l. *Pactum*, C. de collat. Ad donationem propter nuptias reducitur titulus patrimonii constitutus à patre filio Clerico, ut possit ad sacros Ordines promoveri, per quos Clericus contrahit cum Ecclesia spirituale & insolubile connubium. Aliis verò casibus donatio patris facta filio non emancipato revocabilis est, nisi patris morte firmatur, l. 2. cum ibi notatis C. si quis alteri vel sibi, & l. *Donationes quas*, C. de donat. int. vir. & ux. sicut paulò ante dixi de confirmatione donationis per conjugem factæ in favorem conjugis superstitis. Atque his juribus in Gallia quoque utimur. Papo lib. 11. tit. 1. n. 1.

VIII. Donatio traditione perficitur. Ex quo enim aliquis verbo, aut scripto suam donandi voluntatem expressit, sibi necessitatem imposuit tradendi quod donavit, & ad tradendum compelli potest, §. *Perficiuntur*, Instit. de donation. & l. *Si quis argentum*, §. fin. C. eod. tit. Verumtamen si donator sibi usumfructum retinuit, potest quidem rem ad possessionem & usumfructum retinere, sed Juris fictione intelligitur tradidisse, licèt non tradiderit, l. *Quisquis*, Cod. de donation. & d. l. *Si quis argentum*, §. *Sed si*.

CAPUT XXX.

De Regulis Juris.

AD omnium disciplinarum peritiam mirificè conducunt Regulæ generales, quæ singulis rebus sub eodem genere contentis, quæque rationum paritate nituntur, sunt à studiosis accommodandæ. Hinc factum est ut Medicorum Princeps Hippocrates suos ediderit aphorismos qui discipulis suis essent pro regulis Artis medicæ, & præceptis universalibus, à quibus dirigerentur. Similiter Jurisprudentia tum Canonica, tum Civilis suas utraque profert Juris regulas occurrentium causarum judiciis accommodandas. Hoc argumento Philosophi præceptiones quasdam pro inconcussis principiis exhibent nomine Axiomatum quibus contradicere sit nefas, ex quibus ut fontibus suarum conclusionum rivulos derivant. Hujuscemodi pariter sunt ad morum institutionem veterum Hebræorum proverbia & parabolæ, quales nobis suppeditant tum Salomonis, tum Jesu Siracidæ libri sacri. Cavendum nihilominus multorum sive Juris, sive medicæ Artis candidatorum vitium, qui vel nullatenus, vel paulisper expensis rerum judicandarum momentis & circumstantiis, sive corporum singularium quæ curanda susceperе particularibus complexionibus & viribus, indiscriminatim suas illas universales regulas contra earumdem finem, atque authoris à quo prodierunt mentem, perinde ac unum aliquod ephipphium ad omnem equitationem atque vecturam, & unum cothurnum ad omnem pedem violenter simul & ineptè accommodant, ut in corporibus curandis morbos adaugeant, & in causis dijudicandis quamlongissimè à Jure aberrent. Huc tendit Ulpiani monitum istud: *Omnis definitio in jure periculosa est; parum est enim ut non subverti possit*, l. *Omnis definitio*, D. de regul. jur. Et Sapiens Hebr. Eccli. 20. egregiè dicit: *Ex ore fatui reprobabitur parabola; non enim*

enim illam dicit in tempore suo. Idcirco adhibenda semper prudens discretio & circumspectio, ne regulæ extra proprios fines detorqueantur. Selegi verò in hujus Operis calce ex universo utriusque Juris corpore, nonnunquam etiam ex libris sacris regulas Juris diversas, quarum notitiam præ compluribus aliis quas prudens omisi, maximè conducere ad Jurisprudentiam Canonicam visum est mihi. Atque his ipsis aliquas passim observationes præcipuæ utilitatis adjunxi.

I. Beneficium Ecclesiasticum non potest licitè sine canonica institutione obtineri, cap. 1. de reg. jur. in 6. & can. *Si quis deinceps*, 16. quæst. 7. Porrò institutio canonica hic requisita pertinet ad Episcopum, can. *Nullus omnino*, 16. quæst. 7. Si quis opponat regulam Cancellariæ excludentem omnem litem adversùs pacificum triennalem Beneficii possessorem; respondemus cum Glossa hujus cap. *Beneficium*, & cum Felino in cap. *Licet*, de simon. & cum Gomesio in reg. de trien. possess. quæst. 42. regulam quidem de triennali possessore excludere privatum quemlibet prætendentem jus ad Beneficium pro quo lis mota est, adeo ut hac triennii exceptione actor sub noveatur: sed posse nihilominus Episcopum ex officio compellere triennalem pacificum ad ostendendum se titulo niti canonicæ provisionis. Utrùm autem bona fide provisus cum titulo colorato possit licitè sic possessum retinere Beneficium, disputatur inter Canonistas, quorum aliqui volunt istam de triennio regulam æquivalere ex Legislatoris Pontificis intentione titulo canonico; alii negant. Videri potest loco cit. Gomesius qui talem Romanæ Rotæ stylum esse perhibet, ut habiliatur pacificus triennalis possessor, dum nitatur titulo colorato, cui juncta sit bona fides, idque totum constituat canonicum titulum.

II. Actor sequi debet forum rei, cap. *Si Clericus*, de foro compet. & l. 2. & l. *In criminali*, C. de jurisd. omn. jud.

III. Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit, cap. *Possessor*, de reg. jur. in 6. & cap. fin. de præscription.

IV. Is qui in jus succedit alterius, eo jure quo ille uti debet, cap. *Is qui*, de reg. jur. in 6. & l. *Qui in jus*, D. eod.

V. Semel Deo dicatum non est ad usus humanos ulteriùs transferendum, cap. *Semel*, de reg. jur. in 6.

VI. Peccatum non dimittitur nisi restituatur ablatum, c. *Peccatum*, de reg. jur. in 6.

VII. Minus est habere actionem quàm rem, *Minus*, D. de reg. jur.

VIII. Nihil est tam contrarium consensui quàm error qui imperitiam detegit, l. *Si per errorem*, D. de jurisd omn. jud. Hoc tamen tenendum de consensu quo ratum contrahitur matrimonium, non infringi nisi errore personæ, aut conditionis, ut si pro libero supponatur servus, aut pro Titio Sejus: sed nullatenus errore morum, vel qualitatis, vel fortunarum, ut habetur 29 quæst. 1. per totam.

IX. Leges instituuntur cùm promulgantur, firmantur autem cùm moribus utentium comprobantur, can. *In istis*, §. *Leges*, dist. 4.

X. Tempus à Jure præscriptum non currit adversùs impeditum, cap. *Inter quatuor*, de cler. non resid. & cap. *Commissa*, de elect. in 6.

XI. Nemo plus juris in alium transferre potest quàm ipse habet, cap. *Nemo potest*, de reg. jur. in 6. & l. *Nemo plus juris*, D. eod.

XII. Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur, cap. *Contractus*, de reg. jur. in 6. & l. *Contractus*, D. eod.

XIII. Omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur, cap. 1. de reg. jur. & l. *Nihil tam naturale*, D. eod.

XIV. Non

X I V. Non potest esse pastoris excusatio si lupus oves comedit, & pastor nescit, can. *Quamvis*, de reg. jur. ex S. Gregorii Magni registro.

X V. Facientis culpam procul dubio habet qui quod potest corrigere negligit emendare. Scriptum quippe est (Rom. 1.) non solùm qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus participes judicantur: & (& aliquanto post) & nihil prodest non puniri proprio qui puniendus est alieno peccato, can. *Facientis culpam*, dist. 86.

X V I. Quatuor modis pervertitur humanum judicium, timore, cupiditate, odio, & amore, can. *Quatuor modis*, 11. quæst. 3. ex sancto Isidoro.

X V I I. Temporale annexum rei spirituali non potest vendi quin vendatur simul per simoniam ipsum spirituale, ut contingit in beneficio, can. *Si quis objecerit*, 1. quæst. 3. At verò res temporalis cui annexa est accessoriè, seu per accidens res spiritualis, vendi potest, dum non æstimetur, neque augeat pretium res ipsa spiritualis, ut contingit in calicibus, vel lapidibus consecratis, aut in prædio sub jurepatronatus.

X V I I I. Causa semel affectata apud superius Tribunal, non potest eo inconsulto deinceps devolvi ad inferius Tribunal, cap. *Proposuisti*, de for. compet. & l. *Si quis postea*, D. de judic. & l. penult. D. de jurisd. omn. jud.

XIX. Forum sortitur quis ratione delicti, aut ratione contractus, aut ratione domicilii, aut ratione rei de qua contra possessorem causa movetur c. fin. de for. compet

XX. Rex inter alios acta aliis nocere non potest, cap. *Quamvis*, de sent. & re judic & l. *Sæpe*, in princ. D. de re judic. Huc pertinet lex *Id quod nostrum est*, D. de regul. jur. Id quod nostrum est, sine facto nostro ad alium transferri non potest.

X X I. Vocem in Capitulo, tam seculari, quàm seculari nemo habere permittitur, nisi saltem in Ordine Subdiaconatus constitutus. Concil. Trident. sess. 22. cap. 4. de ref. & Clem. *Ut ii qui*, de ætat. & qual. & ord præfic.

X X I I. Res aliena, aut alteri obligata transit cum suo onere, ad quemcumque novum etiam bonæ fidei possessorem transferatur, can. *Si quis latens*, 16. quæst. 1. & cap. *Ex literis*, de pignor. His consonant leges civiles, l. *Si debitor*, C. de distract. pignor. & l. 1 C. quib. mod. pignor. tac. contr. & l. *Alienatio*, D. de contrah. empt & l. *Inter debitorem*, D. de pact. & l. *Si convenerit*, D. de pignor. act. Hac ratione is qui bona fide rem furto ablatam ab illo emit quem credebat rei dominum, tenetur vero domino restituere simul atque ipsi certò innotuerit, tametsi jacturam incurrat soluti à se pretii. Quæ utique obligatio subsistit circa rem ipsam adhuc existentem. At verò circa rem deperditam, aut circa perceptos dudum ex re fructus, stante bona fide, secus judicandum. In his enim valet istud alterum Juris axioma: *Bonæ fidei possessor in id tantùm tenetur in quo ditior factus sit*: l. *Item veniunt*. §. *Eos autem*, D. de petit. hæred. ubi Gloss. in verb. *Facti essent* dicit hanc esse optimam regulam, quâ nulla in Jure sit verior. Cæterùm qui mala fide rem alienam invasit, non solùm rem ipsam restituere tenetur, sed prætera fructus, non modò quos perceperit, sed etiam non perceptos, si modò legitimus rei dominus, si ei licuisset, fuerat percepturus: hæc enim spectant ad integram damni injuriâ illati reparationem. cap. *Gravis*, de restit. spoliat.

X X I I I. Appellatur ad Episcopum à sententia Capituli cui ipse Episcopus interfuit tanquam Canonicus; sed non si interfuit ibi tanquam Episcopus, cap. *Postulastis*, de concess. præb. & cap. *A collatione*, de appellat. in 6.

X X I V. Cùm sunt Partium jura obscura, reo favendum est potiùs quàm actori, cap. *Cùm sint partium*, de reg jur. in 6.

XXV. Actor

XXV. Actore non probante reus absolvitur, cap. *Cùm Ecclesia Sutrina*, de causa possess. & l. *Qui accusare*, C. de edend. & l. *Actor*, C. de probat.

XXVI. Episcopus proprius triplex esse potest, originis, domicilii, & beneficii, cap. *Cùm nullus*, de tempor. ordin. in 6.

XXVII. Pretium simoniacum triplex recensetur, munus à manu, munus à lingua, munus ab obsequio, can. *Sunt nonnulli*, 1. q. 1.

XXVIII. Fundans novum Beneficium hac lege ut sibi conferatur, simoniam committit, cap. *Tua nos*, de simon.

XXIX. Electio est simoniaca, & proinde invalida, si propter eum aliquid à quocumque, datum sit, etiam electo hoc ignorante, cap. *Nobis*, de simon.

XXX. Cùm quis astringitur aliquid facere cum alterius consilio, necesse habet consilium requirere, non tamen tenetur consilium sequi, c. *Cùm olim*, de arbitr. Similes aliæ sunt paucæ in Jure decisiones. Nam Regularis ad strictiorem aspirans Religionem potest eam ingredi, dummodo licentiam discedendi petierit à suo Superiore, licèt eam ille recusaverit, cap. *Licèt*, de Regular. Præterea Episcopus quem impiorum protervia impedit in sua diœcesi residere, nec permittit ibi ullam jurisdictionem sive per se, sive per alium exercere, potest ad convicinum Episcopum refugere, à quo debet veniam postulare exercendi in ejus Diœcesi contentiosam jurisdictionem: quam veniam si petierit, nec tamen obtinuerit, poterit nihilominus non solùm juridicè citare, & deinceps procedere contra suos illos oppressores, verùmetiam reliquorum sibi subditorum causas contradictoriis judiciis dirimere, Clem. 1. de foro compet. Quæ tamen venia non est necessariò petenda ad exercendos jurisdictionis voluntariæ actus in aliena Diœcesi.

XXXI. Nullus ex consilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur, cap *Nullus ex consilio*, de reg. jur. in 6. & l. *Consilii non fraudulenti*, D. eod.

XXXII. Sunt multa quæ de judicio Dei homines ignorant, quia fortassis quæ vos laudatis ille reprehendet, & quæ vos reprehenditis ille laudabit, can. *Sacerdotibus* in fine, 11. quæst. 1. ex S. Gregor. Papa.

XXXIII. Habenti juspatronatus laïcum quatuor menses, Ecclesiasticum autem sex menses conceduntur ad præsentandum, cap. unico de jurepatr. in 6.

XXXIV. Matrimonium per vim contractum spontaneâ cohabitatione convalescit, quæ talis judicatur in uxore quæ plusquam anno siluerit, c. *Ad id*, de sponsal.

XXXV. Unum corpus constituitur ex Episcopo & Capitulo Cathedrali, ut Episcopus habeatur caput, & Capitulum reliquorum membrorum loco sit, cap. *Novit*, de his quæ fiunt à Prælat. fine.

XXXVI. Delegata jurisdictio exspirat morte delegantis, sicut mandatum quodlibet morte mandantis. Excipe tamen si necdum mortuo delegante lis contestata fuerat, cap. *Relatum*, 19. de offic. deleg.

XXXVII. De alicujus delicto non est facienda inquisitio, nisi præcesserit infamia, non quidem apud malevolas, aut maledicas personas, sed apud providas & honestas, cap. *Qualiter*, il 2. de accusat.

XXXVIII. Transactio de compensantis litis expensis cum litigioso Beneficio, simoniaca reputatur: cap. *Cùm pridem*, de pactis.

XXXIX. Injustum est alterius libertatem ex nostra opinione, seu conscientia particulari damnare; ut quid enim mea libertas judicatur ab aliena conscientia 1. Cor. 10. 29.

XL. Digni sunt morte non solùm qui mala faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. Rom. 1. vers. 32.

XLI. Non sunt facienda mala ut eveniant bona. Rom. 3. vers 8. Neque enim sat est bonum intendere finem, nisi mediis pariter honestis utare, dicente Deo Deuter. 16. vers. 20. *Iustè quod justum est persequeris.*

XLII. Omnis agens contra propriam conscientiam quantumvis erroneam peccat. *Qui autem discernit, si manducaverit, damnatus est, quia non ex fide. Omne autem quod non est ex fide peccatum est.* Rom. 14. vers. 23.

XLIII. Ab Apostolici delegati processu, vel judicio non appellatur nisi ad Papam vel Legatum, cap. *Super quæstionum*, §. *Porrò*, de offic. deleg. & cap. *Si delegatus*, cap. *Si is qui* cap *Si à delegato*, eod. tit. in 6. Quæ vera sunt de delegatione particulari. At verò si delegatio Apostolica communis sit alicui ordini, ut sunt tituli Legatorum Apostolicorum omnibus Episcopis communes, ea non intervertit communem appellationum ordinem, & devolvitur ad Metropolitanum quæ interjicitur appellatio.

XLIV. Quod omnes tangit debet ab omnibus approbari, cap. *Quod omnes*, de reg. jur. in 6. Vulgò dicitur Universitas approbare aut decernere quod major pars approbaverit aut decreverit. Cæterùm quia Jura statuunt nonnunquam ut singuli quique approbent, quandoque verò ut singulis vocatis id prævaleat quod majori, aut meliori parti visum fuerit, non inconcinnè à Doctoribus sic distinguitur. Alia esse quæ à pluribus ut universis approbanda sunt, atque in his consensum majoris partis sufficere, ut contingit toto tit. de his quæ fiunt à majori parte Capituli: itemque in deliberationibus Civitatum, aut Collegiorum, & in causarum judiciis in quibus calculi & suffragia dinumerari solent. Alia verò esse quæ ab omnibus ut singulis approbanda sint, adeò ut unius oppositione reliquorum deliberatio nullius sit vigoris, ut in alienatione prædiorum Ecclesiæ, quæ impediri potest per unicum de toto Capitulo Clericum, cap. *Si quis*, §. fin. de reb. Eccl. alien. & can. *Non liceat Papæ*, ibi: *Liceat quibuslibet etiam Ecclesiasticis personis contradicere*, 12. q. 2. & can. *Sine exceptione*, ibid. Hîc ergo valet illa Juris regula: *In re communi potior est conditio prohibentis*. At ubi commodum Ecclesiæ notoriè promovetur, non habetur ratio privati alicujus contradicentis, utpotè non ex ratione, sed ex manifesta pervicacia: & sufficit ad ejusmodi alienationem Episcopi cum majore Capituli parte consensus, cap. *Ut super*, §. fin. de reb. Eccl. alien. In Jure Civili decernitur licere mortuum inferre in commune sepulcrum, aliis etiam quorum est sepulcrum invitis. Instit. de rer. divis. §. *Religiosum*, & l. *Cùm in diversis*, D. de relig. & sumpt. fun. Contra quam scriptum est in cap. *In re communi*, de reg. jur. in 6. In re communi potiorem esse causam prohibentis.

XLV. Demùm ut Opus istud gemmeâ fibulâ concludatur, summam regulam tradit Apostolus: *Ut simus omnes in Christo Jesu nova creatura.* Gal. 6. vers. 15. statimque subjungit vers. 16. *Et quicumque* HANC REGULAM *sequuti fuerint, pax super illos & misericordia, & super Israël Dei.* Idemque Apostolus sic prædicat 2. Cor. 15. vers. 17. *Si qua ergo in Christo nova creatura, vetera transierunt, ecce facta sunt omnia nova.* Quem locum Theodoretus consueta peritia simul & brevitate sic exponit: *Oportet eos qui Christo crediderunt, tanquàm in nova aliqua creatione vitam instituere: per sanctissimum enim Baptismum renovati, peccati senium exuimus.*

INDEX

INDEX
RERUM OMNIUM
NOTABILIUM,

Quæ in hac Theoria & Praxi Iuris Canonici pertractantur.

Prior nota arithmetica paginam litera p, *designat; posterior numerum articulorum singulorum Capitum denotat.*

ad

etiam

re

si

Coadjutor,

Commu

Crimen

D

Damnificatio, & Damnum.

à

Ecclesia.

E

Ecclesia.

Emptionis.

Episcopis

Expectativæ

Filius

Graduati

Impotentia.

&

Largitio

 tietur,

Matrimo

Mobilia

Vide

Papa.

Parentes.

Parochia, Parochianus, & Parochus.

Plebanus

Præsul.

Procuratio

Quantitas.

Q

Quantitas.

R

Raptus.

Reconventio.

Rector.

Regressus.

Regula.

Resignatio.

Sacerdos

PPpp rium

Usura

FINIS.

2000